
Sennerti
Pr. Med.
Lib. III

~~L. 1. [illegible] [illegible]~~
~~quattordeci, [illegible] il [illegible] 1636.~~
~~[illegible] Bologna [illegible]~~

PRACTICÆ MEDICINÆ LIBER TERTIVS,

AVTHORE

DANIELE SENNERTO,

D. MEDICINÆ IN ACADEMIA
VVittebergensi Profess. publ.

Editio secunda priore auctior & castigatior.

PARISIIS,
Apud SOCIETATEM.

M. DC. XXXII.

MAGNIFICIS,

NOBILISSIMIS,

AMPLISSIMISQVE

VIRIS,

D. CAPITANEO,

ET

RELIQVIS INCLYTÆ

VRATISLAVIENSIS

Reipublicæ Senatoribus,

Dominis & Fautoribus suis admodùm honorandis;

S. P. D.

ETsi jam ante annos ferè octo & triginta, *Viri magnifici, Nobilissimi, & Amplissimi*, patria abij, & studiorum gratia ad peregrinos me contuli, atque ita maximam ætatis meæ partem extra patriam transegi: non tamen vel locorum intervalla, vel temporis longinquitas, eius amorem & me-

moriam labefactare & animo meo eripere potuerunt. Quamuis enim, vbi bene est, ibi Patria esse dicatur, & reuera VVitteberga hæc mihi altera Patria habenda sit: tamen vt eius loci, qui me in hanc lucem prodeuntem primùm suscepit, postea fouit, aluit, Christianæ pietatis & bonarum literarum rudimenta docuit, parentum piè defunctorum corpora ad gloriosum Supremi mundi Iudicis aduentum custodit, obliuiscar, facere non possum. Et sunt præter ista priuata in me merita, etiam publica Vratislauiæ ornamenta, quæ eius memoriam subinde mihi in mẽtem reuocant. Neq; enim Vratislauia vilis pagus vel ignobile oppidum, cujus me pudere debeat, sed è splendidissimis & amplissimis Germaniæ ciuitatibus non postrema est. In cujus laudes si vellem excurrere, non epistola, sed liber scribendus esset; quod factum ante me ab aliis. Vnius vt hîc mentionem faciam, non præter rem & institutum meum videtur; Vratislauiam nimirum Virorum Doctorum, & Medicorum imprimis eruditissimorum, semper fuisse feracissimam. Si enim intra vnius proximè elapsi seculi spatium vel centum Medicos è nostra Vratislauia prodiisse dixero, in numero, si aliquantum, non tamen multum forsan aberrauero. Vt enim eos, qui adhuc in viuis sunt, & nunc cum laude, cùm in patria, tum alibi Medicinam faciunt, prætereamq; neq; etiam eos, qui in viuis esse desierunt, omnes recenseam, (forsan etiam omnium nomina ad memoriam nostram non peruenerunt) sed aliquos saltem, qui vel suis scriptis, vel aliorum Medicorum monumentis, vel suis in Rempubl. Vratislauiensem meritis imprimis noti

ſunt, nominem, Vratiſlaniæ noti ſunt, *Antonius Niger, Andreas Aurifaber, Andreas Büthnerus, Iohannes Crato, Iohannes Moibanus, Iohannes Sprembergerus, Balthaſar Sceiderus, Abrahamus Seylerus, Sigiſmundus & Iohannes VVoyſſelij, Paulus Borek, Gaſpar Backiſchius, Paulus Fridewvaldt, Paulus Heſſus, Petrus Monauius, VVenceslaus Raphanus, Ioachimus Baudiſius, Johannes Henneman, Johannes Jeſſenius, Daniel Rindtfleiſch ſeu Bucretius, Georgius Rumbaum, Carolus Greuſerus, Elias Bonuinius, &c.* omnes Medicinæ Doctores Clariſſimi & Experientiſſimi. Cùm ergo & me Vratiſlauiæ, anno Chriſti 1572. die 25. Nouembr. circa occaſum Solis, DEVS naſci voluerit, & Patriæ iſte genius ac tot Clariſſimorum Virorum exempla me ad Medicinam diſcendam allicerent, dedi operam, (abſit verbo jactantia) ne in ſtudio & diligentia in me quid deſiderari poſſet, aut tantâ Patriâ, tot doctiſſimis Medicis clarâ, me indignum gererem: benedixitque DEVS Opt. Max. cui ſit Laus & Gloria, ita meis conatibus & laboribus, vt Sereniſſimi Electores Saxoniæ Profeſſionem Medicam in hâc Academia Illuſtriſſimâ mihi commendarent. Quod officium vbi, cum DEO, ſuſcepi, & hîc VVittebergæ ſedem fixi, mearum partium eſſe putaui, Spartam, quam nactus ſum, ornare, & non ſolùm artem Medicam diſcentibus publicè fideliter tradere, ſed tempus, quod à publicis Lectionibus & operis Practicis ſubtrahere potui, priuatis exercitijs & ſcriptis quibuſdam edendis, quibus artis Medicæ ſtudioſis pro mea tenuitate prodeſſem, tribuere.

Inter quæ cùm jam Liber tertius Practicæ Medicinæ in lucem prodeat, amor meus erga Patriam, ac pro-

missum jam ante plures annos factum, me mouit, vt Vobis, *Viri Magnifici, Nobilissimi & Amplissimi,* hoc quicquid est operæ offerrem, & Vestro honoratissimo Nomini inscriberem, & quod verbis testatus sum, re aliquo modo declararem. A V. autem Mag. Nobil. & Amplit. majorem in modum peto, vt quicquid hoc muneris est, serena fronte suscipiatis, & meum in Patriam amorem, Vestræ beneuolentiæ aurâ foueatis. Vos verò totamque dulcissimam Patriam DEI Opt. Max. fauori, tutelæ, & protectioni commendo, eumque supplex oro, vt omnes calamitates, quæ hisce turbulétissimis temporibus multas pessundederunt Respublicas, à Vestris muris, mœnibus, templis & focis clementer & potenter auertat atque auerruncet, & Patriam, ac Vos in ea florentes conseruet ac tueatur. VVittebergæ, pridie Calend. Ianuar. Anno CHRISTI M. DC. XXXI.

V. M. N. & Ampl.

Obseruantiss.

DANIEL SENNERTVS, D.
Medic. Professor, & Sereniss.
Elect. Saxon. Medicus.

INDEX CAPITVM

LIBRI TERTII PARTIS PRIMAE.

SECTIONIS PRIMÆ

De Morbis Oesophagi & Ventriculi.

LIBRI TERTII

PARTIS I.

SECTIONIS SECVNDÆ

De Symptomatibus Ventriculi.

LIBRI

LIBRI TERTII

PARTIS II.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Morbis Intestinorum.

LIBRI TERTII

PARTIS II.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Symptomatibus quæ Intestinis accidunt.

LIBRI TERTII
PARTIS III.

De Morbis Mesenterij, Pancreatis & Omenti.

LIBRI TERTII
PARTIS IV.

De lienis præter naturam affectibus.

LIBRI TERTII

PARTIS V.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Hypochondriaca affectione.

LIBRI TERTII

PARTIS V.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Scorbuto.

LIBRI TERTII
PARTIS VI.
SECTIONIS PRIMAE.
De Morbis hepatis.

LIBRI TERTII.
PARTIS IIX.
SECTIONIS SECVNDAE.
De Symptomatibus quæ hepati accidunt.

LIBRI TERTII

PARTIS VII.

SECTIONIS PRIMAE,

De Renum & vreterum Morbis.

LIBRI TERTII

PARTIS VII.

SECTIONIS SECVNDAE.

De Symptomatibus Renum.

LIBRI TERTII
PARTIS VIII.
SECTIONIS PRIMAE.
De Vesicæ Morbis.

LIBRI TERTII.
PARTIS IIX.
SECTIONIS SECVNDAE.
De Symptomatibus Vesicæ.

LIBRI TERTII

PARTIS IX.

SECTIONIS PRIMAE.

De Morbis partium genitalium in Viris.

LIBRI TERTII

PARTIS IX.

SECTIONIS SECVNDAE.

De Symptomatibus, quæ genitalibus & circa generationem in Viris accidunt.

LIBRI TERTII

PARTIS X. & Vltimæ.

De Vmbilici & Abdominis præter naturam Affectionibus.

Index Quæstionum.

PARTE I.

PARTE III.

PARTE IV.

PARTE V.

PARTE VI.

PARTE VII.

PARTE IIX.

PARTE IX.

PARTE X.

FINIS.

PRA-

PRACTICAE MEDICINÆ LIBER TERTIVS, DE MORBIS, AC SYMPTOMATIBVS INFIMI VENTRIS.

Procœmium.

SI rem recta ratione pensitare venimus, equidem de morbis ventris inferioris primo loco agendum videbatur. Continet enim is organa nutritioni dicata, à quibus vt vniuersum corpus nutrimentum suum accipit: ita ab iisdem partibus reliquo corpori morborum caussæ suppeditantur, vt rari morbi

sint, qui non ab hisce partibus primam suam originem habeant; cùm quotidie ferè errata in diæta committi soleant, eáque in reliquis partibus corrigi non possunt, atque inde in ventre inferiori multa excrementa & vitiosi humores cumulari, & hinc reliquis corporis partibus communicari soleant. Practicorum tamen ordinem vulgatum sequi libet. Itaque cùm morbos & symptomata capitis & thoracis ac partium in hisce contentarum absoluerimus, proximum jam est, vt de affectionibus p. n. ventris inferioris dicamus. Continet verò venter inferior partes plures, nutritionis scilicet & generationis organa. Ad nutritionem pertinent, eíque inseruiunt Oesophagus, Ventriculus, Intestina, Mesenterium, Pancreas, Omentum, Lien, Hepar, Vesicula fellis, Renes, Vreteres, & Vesica. Ad generationem pertinent Testes & his inseruientes & annexæ partes; de quarum morbis & symptomatibus jam ordine dicemus.

PARS PRIMA.

DE MORBIS AC SYMPTOMATIBVS OESOPHAGI ET VENTRICVLI.

SECTIO PRIMA.

De morbis œsophagi & ventriculi.

CAPVT PRIMVM.

Intemperies Oesophagi.

Morbi Oeso-phagi.

VEntriculus cibum potúmque corpori nutriendo vtilem & necessarium recipit, & in chylum, è quo postea fit sanguis, mutat. Via autem, per quam cibus & potus ex ore in ventriculum fertur, œsophagus est. Patitur autem is etiam suos morbos & symptomata.

Intemperies Oesophagi.

Oeso-phagi

Primò enim intemperie corripitur; Calidâ, frigidâ, humidâ, siccâ, & quidem vel cum, vel sine materia. Calidâ, vt & siccâ, plurimùm afficitur in febribus ardentioribus, vbi à vaporibus calidis ascendentibus incalescit & siccatur. Idem interdum accidit, vbi humores acres vomitu reijciuntur: imò vbi in ventriculo continentur, propter continuitatem œsophagum afficere possunt. Vapores etiam ab vtero ascendentes intemperiem œsophagi inducunt, reperiunturque feminæ, quæ de perpetua siccitate & asperitate œsophagi hâc de caussa conquerun-

intem-peries.

tur. Humectatur etiam sæpè à catarrhis huc defluentibus, vt & in saliuatione. Præter caussas internas autem, etiam intemperiem suæ materiæ cognatam inducunt, caussæ Externæ: Aër nimirum calidus, frigidus, fumi item, fuligines & pulueres, cibi potúsque & medicamenta insignem aliquem excessum qualitatum primarum habentia.

Signa.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem intemperies œsophagi in genere ex deglutitione impedita, toto œsophago æqualiter affecto sine vlla angustia & doloris sensu. Et quia propter vicinitatem interdum trachea simul afficitur, ex voce nonnunquam etiam de intemperie œsophagi iudicari potest.

Differentiæ autem caussarum primò cognoscuntur ex iis, quæ in ore, & lingua apparent. Habent enim hæ partes communem tunicã, ideóque affectio, quæ in lingua apparet, ferè etiam œsophago communis est. In calida intemperie rubor & asperitas in lingua percipitur: In frigida & humida humiditas. Deinde à caussis quæ præcesserunt vel adsunt, quæ sibi similem dispositionem œsophago imprimunt. Tertiò à iuuantibus & nocentibus. Nam in calida intemperie prosunt frigida, nocent calida: Ita & in reliquis. In calida & sicca imprimis adest sitis, & saliua abest; In humida abest sitis, & multa adsunt sputamina.

Prognostica.

Prognostica.

1. Per se autem hæ intemperies periculosæ non sunt, sed si quod periculum habent conjunctum, id à caussis, à quibus prouenιunt, pendet.

2. Intemperies œsophagi tandem & asperæ arteriæ communicari potest.

3. Calida & sicca intemperies si diu durat, tandem excoriationem excitat.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Quælibet intemperies contrãria sibi indicat, & eadem ferè medicamenta adhibentur, quæ in ventriculi intemperiebus proponentur. Intẽperies calida indicat refrigerantia, & curatur julebo & syrupo violar, granator, mucil. sem. psyllij, aqua portulacæ, nymphεæ, & similibus refrigerantibus, quæ simul lentorem quendam habent, vt adhærere possint, & excoriationem prohibere, quæ propterea etiam sensim deglutienda sunt, ne subito transeuntia parum aut nihil alterent. Non solum autem potantur & deglutiuntur talia medicamenta, sed & formâ collutionum oris ex succis & aquis refrigerantibus parantur. Detinentur quoque in ore crystalli, & alia refrigerantia. In cibis conueniunt lac acetosum, è quo butyrum est separatum, & alij cibi & potus refrigerantes.

In Intemperie frigida conueniunt medicamenta calida, quę postea de Intemperie frigida ventriculi proponentur.

In Intemperie sicca sorbitiones fiant ex ptisana, jure pulli, detur butyrum recens sine sale, oleum amygdal. dulcium: modò alij morbi ejusmodi medicamenta non prohibeant. Vel parentur trochisci sub lingua tenendi.

℞. *Sem. mala.*
melon.
cydonior. excortic.
gummi Arabici,
tragacanth. an Drach. j.
sem. lactuc. Drach. ß.
Cum *syrupo violar.*
F. Trochisci sublinguales.

In Intemperie humida adhibentur medicamenta calefacientia, quæ simul siccant.

Suffitus etiam hic utiles sunt, & inter alia fumus è caule leuistici.

Topica quoque applicari possunt, & quidem in lateribus colli potius, quàm in anteriore vel posteriore colli parte.

Tumores Oesophagi.

Tumores œsophagi. Aliquando etiam Oesophagus tumore afficitur, & quidem hi tumores vel sunt calidi, vel frigidi, habéntque ortum à caussis, quæ in alijs etiam partibus tumores excitare solent: affluxúsque humorum etiam hîc sunt caussæ eædem, quæ in alijs partibus: inter quas caussæ etiam sunt externæ, percussio, res duræ & asperæ in œsophagum illapsæ eíque infixæ. Dolore enim ex re infixa excitato affluxus sanguinis concitatur, vnde inflammatio oritur.

Signa Diagnostica.

Signa. In genere tumor cognoscitur ex dolore, qui in deglutiendo percipitur, & deglutio impeditur, ita quidem, vt aliquando potus per nares refluat. Dolor quoque in parte affecta magis percipitur, quam in alia: quo loco quoque cibus & potus subsistere solent. Dolor etiam magis in parte posteriore & dorso, quam in pectore sentitur; Ægrique erecti magis sedere cupiunt, cum hoc modo facilius deglutiant. Et si pars inferior sit affecta, cibi aliquo vsque descendunt, postea verò in transitu hærent, ægróque inde molestia conciliatur.

Tumorem autem calidum esse cognoscitur ex dolore majore, qui etiam continuus est, siue æger deglutiat, siue non; ex siti; ex caloris etiam in lingua indicijs, adéstque febris. Vbi materia in pus mutatur, calor, dolor & febris augetur, & cum tumor rumpitur, rigor aliquis superuenit, & febris ac dolor remittunt.

Prognostica.

Prognostica. 1. Gula vix patitur tumorem & abscessum, quin cor illi vel cerebrum, vel vtrumque compatiatur.

2. Sunt autem hi tumores curatu non faciles, & cum magno periculo conjuncti, ægrúmque, arteriæ asperæ viâ compressâ, penè suffocant, & in vitæ periculum conijciunt, cujus rei historiam refert Beniuenius, *de abditis morborum ac sanat. caussis, cap.* 104.

Curatio.

Curatio. Tumores autem œsophagi easdem judicationes suppeditatur, quas aliarum partium tumores; Simul tamen partis affectæ habenda ratio. Nam cum medicamenta, quæ assumuntur, ad ventriculum & viscera perueniant, talia esse debent, vt non modò sapore non sint ingrato, sed & nullum damnum ventriculo & visceribus inferant. Deinde repellentia, quæ extra applicantur, talia esse debent, ne partes vicinas sanas constringendo lædant. Cauendum quoque in Tumoribus œsophagi à vomitu; nisi ad rumpendum abscessum necessarius sit: Primò quia vomitu materia ad locum affectum mouetur; deinde si materia ad œsophagum mota ob tumorem ibi subsisteret, & eijci non valeret, facilè suffocationis caussa esse posset.

Tumores verò calidos in specie quod attinet, in principio, nisi quid prohibeat, vt & in alijs tumoribus, sanguis mittendus, & aluus etiam vel clysteribus, vel lenientibus medicamentis euacuanda. Extra verò ap-

plicantur in principio medicamenta repellentia ex ſucco plantaginis, portulacæ, mucilag. pſyllij & ſimilibus; vt

℞. *Ol. roſac.*
cydonior.
ſucci plantag.
portulacæ part. æqual.
aceti parum.
Coqu. & addito Ceræ q. ſ.
Fiat Vnguentum.

Aut imponatur Cataplaſma ex farina hordei & lentium.

Aſſumantur verò & paulatim deglutiantur *Syrupus roſar. viol. granator. de ſucco ribes, berberis, cum ſpeciebus diatragac. frigidi.*

Cibus verò ſit ex hordeo & alijs refrigerantibus, addito pauco aceto.

In augmento addantur Reſoluentia: Topicis, nimirum *ol. chamæmel. aneth. n. fœnumgræcum. bdellium. ammoniacum.* Internis verò *glycyrrhiz. & radices ireos*, vt:

℞. *Spec. diaireos* Drach. j.
diapenid. Drach ß.
Extract glycyrrh. ſcrup. j.
Syrup. violar. vel roſarum. q. ſ.
F. Linct.

In ſtatu diſcutientia ferè ſola vſurpentur, & aliquid ſaltem repellentium addatur. Ideóque conueniunt tum extra ol. chamæm. lini, & Cataplaſma ex flor. chamæm. fœnugræci, & ſimil. paratum. Exhibeantur verò intra *Loch de pino, vel Eclegma ex ſpeciebus diaireos, diapenid. cum Syrupo de iuiub, glycyrrh. vel hyſſopo.*

Si tumor ad ſuppurationem tendat, pinguia & emplaſtica intus & extra, & internis medicamentis addantur Rad. altheæ, ficus, paſſulæ, iujubæ & ſimilia, vt

℞. *Branc. vrſin.* M. j.
Coqu. ad mollitiem & contundantur.
Contuſis adde
farin. hordei,
puluer. rad. altheæ, an. Vnc. j.
Vnguenti dialthææ, q. ſ.
F. Cataplaſma.

Vel ℞. *Rad. altheæ,*
lil. albor.
malu. cum rad. an. Vnc. j.
flor. chamæm.
verbaſci an M. ſ.
ficuum num. iij.
Coqu. ad mollitiem, Contuſis adde
farin. ſem. fœnugræc.
lini Vnc. j.
vitell. ouor. num. ij.
ol. amygdal. dulc. q. ſ.
F. Cataplaſma.

Si materia jam in pus mutata ſit, vt tumor facilius rumpatur, addantur Rad. iridis, marrubium, ſinapi, crocus: Vel exhibeatur hoc Eclegma.

℞. *Ficuum pinguium* num. vj.
jujub.
cubebarum. an. Vnc. j.
dactylor ſ. oſſibus num. viij.
Contundantur in mortario & addantur
ſpec. diapenid.
diaireos. an. Drach. j.
pulu glycyrrh. Drach. ij.
Croci, Drach. j.
ſyrup. violar. & jujub. an. q. ſ.
F. Looh.

Vlcus abſtergatur aqua hordei cum ſaccharo rubro & melle roſato.

Si tumor ſit frigidus, eædem quidem indicationes ſunt, & eadem medicamenta requiruntur: repellentia tamen ſint mitiora & minus frigida. Sufficit inunctio cum oleo roſac. aceto permixto, & cataplaſm. ex farina hordei cum oleo roſaceo & aceto.

Lambat etiam æger Looch ex Syrup. jujub. & ſpeciebus Diatragacanthi frigid.

In augmento verò resoluentia sint fortiora.

Si non discutiatur tumor, maturantia adhibeantur.

℞. *Branc. vrsin. ad mollitiem coctæ & contusæ* Vnc. ij.
farin. tritici,
sem. fœnugræc. lini,
pulu. flor. chamameli, an. Vnc. j.
axung porcin. q. s.
F. Cataplasma.

Exhibeatur v. Looch è ficubus, dactylis, rad. althææ, Syrup. jujubin. & de glycyrrh.

Vt rumpatur apostema addantur radic. iridis, hyssopus, Sinapi.

Ruptum abstergatur hydromel, cum melle rosaceo.

Angustia Oesophagi.

Angustia Oesophagi. Oesophagus interdum etiam angustior redditur, vt cibo & potui transitus denegetur. Fit autem hoc primò in tumoribus Oesophagi, vt modò dictum. Deinde ob luxationem vertebrarum ceruicis & dorsi ad interiora. Tertiò ob pituitam crassam, lac coagulatum vomitu rejectum & in oesophago hærens. Quartò ob res externas deglutitas, vt ossa, spinas, bolos ciborum magnos, nummos, hirudines, & similes res duras in eo hærentes. Quintò ob vermes ex ventriculo & intestinis ascendentes. Non impossibile videtur etiam coalescere posse, aut certè angustiorem reddi Oesophagum ex vlcere vel vulnere: etsi ejus rei exemplum non meminerim, cùm in alijs partibus idem accidat. Ita de oris coalitu (an in labijs, an verò in principio oesophagi fuerit, dubitari posset) historia habetur *in Epistolis D. Horstij sect.* 19. de molitore quodam, cui os ita coaluit, vt in fundibulo illum vti oportuerit, cui tandem omnino os clausum fuit, quod per incisionem denuo apertum, iterum clausum, & secunda sectione apertum rursum clausum fuit & coaluit, vt ita ægro fame pereundum fuerit.

Sextò etiam aliquando in Scorbuticis & Hypochondriacis à vaporibus & flatibus ascendentibus, & Oesophagum replentibus ac distendentibus, & arteriam asperam vicinam comprimentibus, vel tale quid, quale pyra & alij fructius austeri afferre solent, inferentibus, & sibi ipsis adstrictoriâ vi exitum quasi præcludentibus, non solum deglutitionem impediri, sed & suffocationem, si quid deglutire vellent, intentatam aliquoties obseruaui.

Cõstringentia, Oesophagi angustia caussa. Tandem inter caussas œsophagi angustiæ referenda medicamenta constringentia. Ita D. Philippus Hœchstetterus, *obs. Dec.* 3. *casu* 5. refert, Rustico cuidam vinum Maluaticum exhibitum fuisse, in quo per noctem radices symphyti majoris maceratæ fuerant, atque inde ei fauces ita præclusas fuisse, vt maxima cum difficultate deglutiret: Sed aceto hausto à strangulationis metu liberatum fuisse.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur autem angustia Oesophagi ex difficultate deglutiendi, & quidem cibo ac potu in certo loco subsistente. Caussas verò quod attinet, Tumor deprehenditur ex signis, quæ antea sunt proposita: Si verò à re externâ illapsa angustia sit, cognoscitur id ex ægri & adstantium relatione. Si à vermibus, signa vermium adsunt. Si à flatu crasso, abest tumor, & nil illapsum est in gulam, adsunt verò signa hypochondriacæ affectionis, malúmque non est diuturnum, sed potu assumpto sedatur, ac præcipuè ventriculo vacuo accidit.

Prognostica.

Prognostica. 1. Pro caussarum verò ratione malum nunc facilius, nunc difficilius curatur, & est vel periculosius, vel minus periculosum. Res deglutitæ pertinacius Oesophago inhærentes asperam arteriam comprimendo suffocationis periculum inducere possunt. Ita refert Vuierus, *de præstig. dæmon. l. 4. cap. 1.* quendam, dum ouum gallinaceum integrum deglutiuisset, suffocatum fuisse, asperâ arteriâ compressâ.

2. Interdum verò ex dolore & longa cõtrectatione inflammatio excitatur, accedentéque longâ inedia & virium prostratione homo jugulatur, quod cuidam deuorato neruosæ carnis bolo accidisse refert Marcellus Donatus, *de histor. Med. mirab. l. 3. cap. 8.* Refert quoque Guil. Fabritius, *cent. 5. obs. 35.* iuueni cuidam, cum inter cænandũ osſiculum in gula remansisset, totum collum vndique durum, tensum, & supra modum vsque ad pectus intumuisse cum dolore maximo, respiratione difficili, pulsu celeri ac debili, & deglutione læsa, vnde nono morbi die mortuus est. Post obitum inciso collo Oesophagum cum vicinis partibus, & eò præcipue loco, vbi ossiculum infixum fuerat, planè sphacelo correptum, cum maximo fætore inuentum, ossiculum verò nusquam, imò nec in ventriculo. Putátque Fabricius statim prima nocte in maximis istis conatibus, quos immisso in gulam digito ad excludendum ossiculum excitauerat, aut per superiora rejectum, aut in ventriculum vel intestina delapsum malum verò immissis sæpius à barbitonsoribus instrumentis exacerbatum fuisse.

3. Aliquando res deglutita in gula hærens exitum sibi quærit per vicina loca. Ita refert Ambros. Paræus, *lib. 24. chirurg. cap. 19.* Studiosum quendam adolescentem graminis ramulum deglutiuisse, qui postea integer per intercostale spatium magno cum adolescentis vitæ periculo erup erit. Non potuit enim eò penetrare, inquit rectè Paræus, nisi antea pulmonum, succingentis membranæ & inter costalium musculorum pertusa & perrupta substantia. Superstes tamen euasit adolescens. Imò si in œsophagum fuit illapsus, ipsum etiam in tracheam penetrasse oportuit. Verum non addit Paræus, an in Oesophagum sit illapsus. Quod si factum fuit, duobus modis per intercostale spatium erumpere potuit caulis ille graminis, vel pertuso statim Oesophago, hinc statim plura atque intercostalibus musculis, vel pertusa gulâ, tracheâ & pulmonibus, quod tamen minus probabile videtur. Quod si statim in asperam arteriam illapsus fuit graminis caulis confirmat me id in mea sententia, quam supra, *lib. 2.* de rebus in asperam arteriam illapsis proposui, nimirum interdum res aliquas sine suffocatione per asperam arteriam in ipsum pulmonem delabi posse.

Curatio.

Curatio Quomodo tumor curandus sit, antea dictum. Si res externa illapsa sit, vomitu reijcienda, si possibile id sit. Si os vel spina ipsi inhæreat, tollenda, ac danda opera, vt in ventriculum delabatur: Vulgus dorsum eâ de caussa concutere solet, vt res facilius in Oesophagum descendat. Tussis etiam res in gula hærentes excutit. Quod si hoc modo dimoueri non possit res illapsa, exhibeatur lambenda Cassia fistul. oxymel, ol. dulce, amygdal. dulce, juscula pinguia, & cereuisia butyro multo condita. Extra verò cataplasmata & olea emolientia & humectantia imponantur. Et, si res pertinaciter inhæreat,

hæreat, nonnulli candelam ceream oblongam Oesophago immittere, eamq; extrahere iubent. Alij spongiam novam avellanæ magnitudine, eamque compactam, filo longo & forti alligatam & oleo amygdalarum dulcium inunctam ægro deglutiendam suadent, filium tenente chirurgo: Fieri enim sic potest, vt deglutita ab ægro spongia secum simul in ventriculum depellat id, quod gutturi inhærebat, aut retracta filo eadem simul nonnunquam extrahatur, vomituque reijciatur. Alij, vt globulus plumbeus filo alligatus deglutiatur, atque iterum extrahatur, suadent. Sed commodissimum est instrumentum, quod Guil. Fabric. Hildanus depingit & describit, *centur. 1. Obs. 36.*

Est autem fistula argentea aut ænea incuruata, crassitie pennæ oloris, longitudine verò vnius pedis cum dimidio aut circiter. Est & vndique perforata. In sua extremitate verò habet spongiolam nouam auellanæ magnitudine firmiter alligatam. Hâc fistula in œsophagum immissâ & circumductâ, postea extractâ, ossiculum, aut quicquid simile fuerit, extrahitur. Si enim accidit, vt foramen aliquod fistulæ ossiculum aut spinam excipiat, tum simul cum fistula extrahitur: sin minus, asperitas ossis spongiæ adhærebit, & suo loco amouebitur. Schema habetur *in fine capit.*

Quod si res omnino pertinaciter œsophago inhærens inflammationem excitat, danda opera, vt quamprimum inflammatio suppuretur. Abscessu verò rupto res ipsa simul suo loco mouetur.

Si à vermibus ascendentibus fit angustia, exhibeantur ea, quæ eos expellunt. Si caussa sit pituita crassa, conuenienti modo euacuetur. Exhibeatur etiam sæpe oxymel scilliticum lambendum, quod humores crassos incidit, & postea vomitus prouocetur.

Si à vertebra vicina loco depressa comprimatur Oesophagus, illâ restitutâ angustia cessat. Si à flatibus sit malum, potus assumatur, qui eos deprimat, & postea materia flatuum caussa tollatur.

Oesophagi relaxatio.

Oesophagi Relaxatio. Angustiæ Oesophagi opponitur eiusdem relaxatio nimia, vbi pars inferior Oesophagi, & os superius ventriculi sic relaxatur & hiat, vt ventriculus non bene claudatur, cibumque non rectè contineat, vnde vapores multi in caput adscendunt.

Caussa. Caussæ huius mali sunt intemperies humida œsophagi & superioris oris ventriculi, item catharri à capite in œsophagum delabentes, vomitus item frequentiores.

Curatio. Curatur adstringentibus sumptis & extra applicatis. Exhibetur *caro cydoniorum, succus & syrupus granatorum, ribes*, & omnino vtiles sunt hîc pulueres peptici dicti, qui postea de intemperiebus & imbecillitate ventriculi, *cap. 9.* proponentur.

Extra etiam adhibentur *sacculi, linimenta, emplastra*, quæ *ibidem* traduntur. Inter ea vtile est & hoc.

℞. *Cortic. malor. granator.*
myrtillor.
sem. coriandri an. Drach. ij.
acatiæ,
corallior. rubr. an. Drach. j.
hypocist. d.
ladani an. Drach ß.
spica nardi
cyperi
caryophyll. an. Scrup. j.
ol. nuc. mosch. express. Drach. ß.
mastich.
myrtini,

ceræ an. q. s.

F. Linimentum.

Vulnera Oesophagi.

Vulnera Oesophagi. Vulneratur quandoque œsophagus, cum à spinis & officulis deglutitis, tum à telis inflictis.

Cognoscitur verò eum esse vulneratum vel ex officulo, aut spina deglutita, vel è situ vulneris inflicti, præcipuè si stylus immittatur & vulnus exploretur; & vomitu, qui sequitur, & quod potus & cibi aliquid per vulnus excerni solet.

Quantum autem periculi officula vel spinæ deglutitæ & œsophago infixæ afferant, paulò ante de angustia œsophagi dictum. Vulnus autem inflictum si sit magnum, curatu est difficile; cum deglutitionem impediat, & hoc modo ægro mortis periculum intentet.

Curantur autem talia, vt aliarum partium vulnera; nisi quod hoc obseruandum, medicamenta non solum extra applicari posse, sed & deglutienda exhiberi. Medicamenta tamen talia sint, ne, quod antea etiam monui, si in ventriculum delabantur, ei noceant. Talia sunt, *syrupus de rosis siccis*, *myrtinus*, *consolidæ*, *tragacantha*, *gummi Arabic. bolus Armenus.*

Vel detur hic potus.

℞. *Pilosellæ,*
caudæ equinæ
alchimillæ an. M. ß.
radic. consolid. major
pentaphylli
tormentillæ an. Drach. j.
balaust. Drach. ß.
sem. coriandri Drach. ij.
conf. rosar. rubr. Vnc. j.
sem. [illegible] Scrup. ß.
cinam. Drach. iij.

Quæ colatura non solum ægro exhiberi, sed & per chir[illegible]gum vulneri iniici potest.

Linimenta etiam & vnguenta, vulgo digestiua dicta, quæ vulneri imponuntur, talia sint, quæ ventriculum non offendant. vt

℞. *Syr. de rosis siccis* Vnc. ß.
boli Armeni Drach. j.
mastich.
sang. draconis an. Scrup. j.
vitell. oui dimidium
terebinth. Cypriæ q. s. ad incorporandum.

Vlcera Oesophagi.

Exulceratur tandem etiam Oesophagus, id quod accidit vel post vulnera & res acutas illapsas eique inoxas; vel post tumores & apostemata; vel ab humoribus acribus vomitu rejectis, vel è supernis in ipsam delabentibus, vt & vaporibus acribus adscendentibus in febribus ardentibus; vel à rebus externis erodentibus assumptis, vt aqua forti, mercurio sublimato, arsenico, & similibus, quæ excoriationem œsophagi inducunt.

Etsi verò excoriatio & vlcus inter se nonnihil differant, quod excoriatio est summæ saltem partis derosio, Vlcus verò etiam ad interiora penetrat: tamen caussa sæpe est eadem, quæ nunc magis, nunc minus lædit, & inde nunc excoriationem solum, nunc vlcus etiam inducit. Excoriatio verò fit à caussis externis, aqua forti hausta, vel re exasperante assumpta. Interdum etiam à catarrhis, & humoribus acribus vomitu reiectis.

Signa Diagnostica.

Vlcus Oesophagi cognoscitur ex mordicatione & dolore: præcipuè dum deglutiuntur acria, austera, salsa, acida; quo modo à tumoribus Oesophagi distinguitur. Nam in tumore œsophagi, si

res mole magna deglutiatur, accidit dolor, si verò res mole exigua, etsi sit acris, deglutiatur, dolor ferè non excitatur; cuius contrarium accidit in vlcere. In vlcere enim dolor tum percipitur, cum ægri vel comedũt vel bibunt acria, salsa, austera, acida, etsi sint mole exigua. Reijcitur interdum aliquid purulenti vel acris, Caussæ externæ, vt aqua fortis hausta, vel venenum, ex ægri relatione cognoscuntur, quæ etiam sapore deprehenduntur.

Prognostica.

1. Vlcera post vulnera sunt periculosa; cum deglutitio impediatur, humorq; alimentis destitutus cõtabescat. Et aliâs œsophagi, vt partis membranosæ, vlcera difficulter coalescunt, & medicamenta necessaria non satis diu in vlcere morantur, sed in ventriculum descendunt.

2. Senes omnes ferè vlcere in gula excitato de vita periclitantur.

Curatio.

Primò autem vlcus tale abstergendum melicrato, aut aqua hordei cum saccharo rubro, aut decocto apij vel hyssopi cum saccharo & talia medicamenta sæpius exhibenda sunt. Videndum tamen, an simul inflammatio adsit, quæ curationi obstet. Tum enim sanguis, si opus, primum mittatur, deinde detur cremor hordei, qui refrigerat, detergit, dolorem lenit, vel decoctum sebesten, aut mucilaginis sem. cydonior. & emulsio papaueris albi cum aqua rosarum facta, vel Syrupus de papauere vel diacodium.

Vel ℞. *Sem. psyllij non conquassati.*
cydonior. an. Drach. iiij.
papau. albi Drach. iij.

Infundantur in *aq. rosar.* & extrahatur mucilago. Addatur *parum sacchari* ad dulcedinem.

Vtile etiam est lac caprinum chalybeatum.

Postea ad consolidationem exhibeantur sensim deglutienda medicamenta ex Syrupo de rosis siccis, myrtino, gummo Arabico, tragacantha, mastiche, thure, corallijs, & bolo Armeno, terra sigillata & similibus.

Si verò aqua fortis vel simile quid rodens haustum sit, exhibeatur mucilago sem. cydonior. cum syr. violar.

Si venenum sumptum sit, vomitũ reijciatur, Vomitorio tali exhibito, quod simul veneni acrimoniam obtundat, eique contraria medicamenta opponantur, & mucilago sem. cydoniorum, iuscula pinguia, lac & similia ad prohibendam excoriationem exhibeantur. Vel hoc, quod etiam in aqua forti hausta vel humore acri locum habet.

℞. *Passular.* Vnc. j.
Sebesten,
iuiub.
Prunor. dulc. an. n. xx.
glycyrrhizæ rasæ Vnc. j.
tamarindorum Vnc. ij.
semin. cydonior.
quat. frig. maior. an Drach. ij.

Coqu. *in aqua simplici*, & de colatura aliquid sæpe hauriatur.

CAPUT II.

De læsa Deglutitione.

OFficium Oesophagi est cibum potumque ab ore receptum beneficio fibrarum, quibus eius tunicæ bæ;ditæ sunt, in ventriculum demittere. Hæc verò eius actio interdū læditur, ita vt aliquando nihil omnino deglutiri possit, aliquando non nisi difficulter. Et percipitur interdum inter deglutiendum aliquis dolor, interdum verò sine omni dolore deglutitio nihilominus impeditur. Accidit interdum etiā, vt solida & dura facilè, liquida verò difficulter & non sine suffocationis metu deglutiantur, de quo infra *in quæstione*.

Caussa.

Læditur autem deglutitio vel læsa Caussa facultate, vel instrumenti deglutitionis vitio. Læditur læsa facultate, cum vel nerui sextæ & septimæ conjugationis ad faucium musculos & Oesophagum tendentes resoluuntur aut conuelluntur, vel cum fibræ œsophagi resoluuntur. Si ex vulnere fiat conuulsio hæc, spasmus ad stomachum à Chirurgis appellatur. Etsi verò Platerus statuit, non propriis fibris, sed faucium musculis deglutitionem peragi, tamen id simpliciter verum non est. Etsi enim hoc verum sit, musculis illis faucium cibum & potum è faucibus in œsophagum dimitti; tamen is in œsophagum demissus non pondere solùm decidit, sed & fibrarum ope in eum detruditur, quod in majoribus bolis deglutiendis manifestè interdum percipi potest.

Organi ratione deglutitio impeditur in exsiccatione œsophagi in febribus ardentibus, ob eius angustiam, de cuius caussis modò dictum. Tandem etiam deglutitio læditur, cum œsophagus erosus præ dolore cibum ac potum transire non patitur. Capiuaccius addit vitium objecti, cum res ingratæ degluciendæ sunt; quia deglutitionem appetentia præcedere debet. Sed vitium hoc ad nauseam potius pertinere videtur.

Signa Diagnostica.

Affectus ipse per se patet. Causas Signa. quod attinet, in deglutitione impedita

ob angustiam facilius liquida, quàm solida degluciuntur. Contrarium accidit in resolutione œsophagi, in qua res solidæ degluciuntur facilius, quàm liquidæ. Causa huius rei est, quod in deglutitione superiorem œsophagi partē contrahi oportet, vt cibus & potus versus ventriculum quasi detrudatur. At solida & dura hoc modo leui etiam conatu facilè detruduntur. Liquida verò quia impellenti cedunt, majori vi opus habent, vt detrudantur, quæ cum deficiat in paralysi, & vis detrudens laboret, etiam non facilè degluciuntur. Et si sponte sua defluant, veluti in lagenam, cum sonitu defluunt, cum aliàs deglutitio sensim fieri soleat. Si à defluxione ortum habet, deprehenditur, si capitis grauitas vel tensio colli, vel defluxio in aliquam oris partem præcesserit. Si fiat à conuulsione, os tenetur clausum, dolor verò mammas & vicinas partes infestabit.

Prognostica.

Prognostica. 1. Si à resolutione musculorum faucium proueniat deglutitio læsa, periculosum malum est, grauémque morbum significat; nisi huius tantum partis sit Paralysis, quæ & ipsa pertinax satis plerumque malum est, & grauius minatur.

à 2. Periculosum etiam malum est, si luxatione vertebrarum ortum habeat.

Difficultas quoque deglutiendi ntemperie frigid a vel conuulsione non recipit in senibus curationem, vel saltem difficilem.

4. Minus periculosum malum est, si à defluxione aliqua humoris in œsophagum resolutio & deglutitio læsa fiat. Si verò ob virium resolutionem & spirituū defectum, quod in febribus acutis sæpius accidere solet, id eueniat, pessimum signum est, & mortis instantis indicium, si cum sonitu quasi in lagenam vacuam potus decidat.

5. Periculosum etiam malum est, si in vulneratis à conuulsione fiat læsa deglutitio. Ita apud Hippocratem *5. epid. sect. 7.* Qui jaculo acuto in posteriorem partem paulò infra ceruicem sauciatus est, vulnus quidem accepit aspectu minimè effatu dignum. Neq; enim altè penetrabat. Non lōgè autem pòst sublato jaculo distendebatur in posteriora contractus, veluti qui in scapulas rigescunt, & posteriorū partium distentione tentantur, maxillæq; constrictæ erant. Si quid etiam humidi ore contineret, & deuorare tentaret, in nares regerebatur, ac in reliquis statim deterius habebat, alteraque die mortuus est.

Curatio.

Curatio. Medicamenta, quæ aliàs in paralysi & præcipuè linguæ vsurpari solent, & hìc conueniunt, si à paralysi malum sit. Ideoq; ea lateribus colli, ceruici toti & spinæ applicanda. Vtile etiam hìc est sinapi vel sola vel cum aceto masticata. Conueniunt & hìc Gargarismi in paralysi linguæ propositi. vt:

℞ *Rad. acori veri* Vnc. ß.
ireos Drach. ij.
saluiæ,
rorismar. an. M. j.
rutæ,
flor. lauendul. an. P. j.
nuc. mosch. num. ij.
caryophyl. Drach. j.
Coq. in vase clauso in s. q. hydromel. & vini.
Colaturæ ℞. lib. j ß.
mellis anthosat. Vnc. ij.
aceti scillitic. Drach. j.
Misce pro Gargarismo.

A causis reliquis proueniens deglutitio læsa, quomodo curanda sit, ex iis, quæ capite præcedente dicta sunt, patet.

Si Hirudo in fauces irrepserit, & in œsophago hæreat, (etsi id rarius accidat) qua ratione tollenda sit, docet Rhases, *in 9. ad Almansorem cap.* 48.

Ad deglutitionem vitiatam & illa pertinet, cum quidam cibum & potum deglutiunt, immotis deglutitionis organis, cuius rei exemplum habet Cardanus, *lib. 8. de rer. variet. cap.* 40. & vidi ipse simile exemplum in quodam fatuo, qui integrum cochlear confectionis saccharatæ & poculum cereuisiæ simul sine omni motu organorum deglutitionis deglutiebat.

CAPVT III.

De rebus alienis deglutitis.

Res aliena deglutita.

NOnnunquam verò accidit, vt res alienæ vel spontè ac temerè, vel casu & inopinatò deglutiantur. Ita refert Vesalius, *lib. 5. de hum. corp. fabr. c.* 3. Hispanum quendam vniones grandiores 40. cum aurea cruce quinque gemmis instructa, & fide, qua comprehendebantur, meretrici, cuius noctem conduxerat, obdormienti de collo suffurata, deglutiuisse. Quendam vrceos vitreos, clauos ferreos, aliaque multa modicâ mercede cōductum deuorasse, Cardanus, *de variet. rerum lib.* 8. *c.* 40. narrat. Quendam coria, testas, & frusta vitri comedisse narrat Amatus Lusitanus, *cent.* 2. *cur.* 69. *in schol.* Keckermannus *lib.* 3. *system. Physici cap.* 12. scribit, fuisse Dantisci Comitem quendā, qui in gratiam amici vitrum deuorauit, sed postea tantos sensit dolores, vt moriendum ipsi fuisset, nisi Medicus arte quadam id auertisset. Nam coxit frumentum Sarracenicum excorticatum, eique comedendum ita crassiusculè dedit, vt nempè particulæ vitri sese immiscerent pulti ipsi crassiori, & ita simul excernerentur. Mirum etiam illud est, quod de Lazaro vitriuorace Realdus Columbus, *lib.* 15. *anat.* hūc in modum scribit: Lazarum vitriuoracem vulgò dictum patricii omnes Veneti, immo Veneti omnes, omnes Ferrarienses de facie nouerant. Hic nullo prorsus gustu, dum viueret, præditus erat, nullam in edendo voluptatem, nihil iniucundum persentiebat: insipida, amara, dulcia, pinguia, salsa, acria nō distinguebat: vitrum, saxa, lapides, ligna, viua animalia, carbones, pisces è viuario extractos adhuc salientes vorabat. Vorabat lutū, lineos, laneosque pannos, fœnum, stipulam, &c. vt breui omnia complectar, quicquid homines, quicquid animātia vorant, quicquid illi edendum, seu deglutiendum potius offerebatur, mercede proposita dictū ac factū ingurgitabat. Testis est inter reliquos Martinus Aromatarius Patavii ad Angeli insigne, cui sacculum carbone refertum, & saccum insuper deuorauit. Quo viso persoluit, quod polliticus fuerat, comminatus, ne ad pharmacopolium amplius accederet: veritus ne se cum taberna & vasis esitaret. Cum igitur hoc naturæ monstrum mihi dissecandum esset Patauii, cœpi huiusce rei diligenter, quoad eius fieri potuit, caussam venari, quam me tandem, Deo duce, ex particulari illius structura assecutum esse, cōfido. Nam quarta neruorum coniugatio, quæ gustus gratia in aliis hominibus producta est, in hoc Lazaro vitriuorace neque ad palatum, neque ad linguam reptabat, sed ad occipitium reflectebatur. Quendam deglutiuisse ensis mucronem tres digitos longum, duodecimoque postea die per anum reddidisse, testatur Paræus, *lib.* 24. *cap.* 19. Puerum quendam mendicum quæstus gratia lapides quamplurimos, iuglandis quo-

que magnitudine deglutiuisse, vt eorum mutuò sese adhærentium sonitus in ventriculo audiretur, & per aluum sine labore ejecisse, ablutosque rursum deuorasse, refert Platerus. Nautam viuam anguillam deuorasse, integramque & viuam aluo reddidisse, scribit Gesnerus, *lib. 4. Histor. animal.* Quendam mucronem cultri, alium lignum digiti crassitie & longitudine; puerum globum plumbi, alium denique halecem cum cereuisia deglutiuisse, & per aluum postea excreuisse narrat Forestus, *lib. 15. obseruat. 18. in Schol.*

Quod si tale quid accidat, & res per œsophagum in ventriculum delapsa ad aluum tendat, aluus lubricanda decocto maluæ, althææ, semin. lini, oleo, & iusculis pinguibus, ac postea purganda, & si res acuta sit, cibi exhibendi, qui lenti & viscidi sunt, vt cum iis quasi inuoluta per aluum descendat.

Sæpè verò accidit, vt per aluum res tales antea deglutitæ non ejiciantur, sed in corpore retentæ longo post tempore sæpè per aliam viam, naturâ exitum moliente, expellantur. Ita refert Arculanus se vidisse, quod os acutum gutturi infixum tandem post duos menses per cutim exierit. Ambrosius Paræus, *lib. 14. cap. 29.* narrat quendam à prædonibus coactum gladium semipedem longum cum coriacio manubrio pollicis crassitie deglutiuisse, cumque tandem post semestre spatium sub inguine abscessu oborto, cum magna puris fœtidi copia extractum fuisse. Antonius Beniuenius, *de abd. r. morb. & sanation. causis cap. 20.* refert; mulierem quandam acum æneam deglutiuisse, quæ post 10. annos & longos cruciatus terebrato ventriculo è paruo foramine prodiit. Paræus, *allegato loco*, scribit, studiosum quendam graminis ramulum deglutiuisse, qui posteà per intercostale spatium eruperit. Nota est quoque historia rustici, quæ nostra adhuc memoria Pragæ accidit. Is enim cum cultrum breuem, vt aliis ludos faceret, in faucibus occultare posset, accidit aliquando, vt incauto culter in ventriculum delaberetur, qui post longùm tempus per abdomen perforato ventriculo extractus est. Acuum deglutitarum, & longo tempore post per vrinam excretarum aliquot historiæ à Medicis recensentur. Alex. Benedictus, *lib. 2. anatom. cap. 9.* narrat, crinalem acum quatuor digitos longam à virgine deglutitam post 10. menses per vrinam excretam fuisse. Ita virgo quædam in aulâ Ducis Iuliacensis, dum ad speculum se ornaret, & quinque acus ore teneret, ab amasio clanculum accedente in scapulis percussa, eas perterrita deglutiuit, & post triduum per vrinam reddidit. Lang. *l. 1. Epist. 40.*

Interdum tamen accidit, vt res tales deglutitæ nullo modo ejiciantur, sed vel in œsophago subsistentes hominem longâ inediâ iugulent, vt testatur Marcellus Donatus, *de histor. mirabil. lib. 3. cap. 8.* vel alibi hærentes sint in caussa, vt homo tandem tabe intereat. Huius rei exempla sunt apud Forestum, *lib. 15. obs. 23. in Schol. obs. 27. 28.*

QVÆSTIO.

Quî fiat, quod solida facilè, liquida verò difficulter, & non sine suffocationis metu deglutiantur?

Accidit interdum, vt solida & dura facilè, liquida verò difficulter, & non sine suffocationis metu deglutiantur; quod ipse aliquoties obseruaui, habetque eius rei historiam Gulielmus Fabrit. *cent. 5. obs. 34.* de quodā viro sexagenario, cui cum catharrus ad fauci:ū

Cur solida facilè, liquida difficulter deglutiantur?

Caussæ.

Caussæ. Ortum autem habet illa vitiosa ac p. n. qualitatum primarum proportio à caussa alterante, siue alteratio fiat per se, siue per accidens. Caussa autem hæc est vel externa, vel interna. Externa est cibus potúsque aliquem excessum in qualitatibus primis habens, seu insigni vi calefaciendi, frigefaciẽdi, humectandi, siccandi præditus. Medicamenta item assumpta, vel extra applicata similem qualitatum excessum habentia. Aëris item intemperati ad regionem ventriculi appulsus, similésque caussæ externę. Internę verò caussæ sunt membrum aliquod vicinum, vt omentum, epar, lien, intemperatum, vel humor, vel vapor ventriculum afficiens.

Differentiæ.

Differentia. Vt autem omnis Intemperies est vel simplex, calida, frigida, humida, sicca: vel composita, calida humida, calida sicca, frigida humida, frigida sicca; & rursum vel sine materia, vel cum materia conjuncta: ita eædem Intemperies in ventriculo etiam locum habent.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur autem in genere Intemperies ventriculi potissimum ex læsa alimenti coctione & appetentia, & quidem præcipuè si nullus in victu error tũ præcesserit, (alias enim à cibo & potu ventriculi temperies mutari potest,) & nullus in ventriculo tumor vel vlcus vel alius morbus adsit, si, vt jam dictum, cibus & potus assumtus, qui in manifestis qualitatibus excedat. Ita etiam partium vicinarum morbi de ventriculi intemperie indicia prębent. Apparet etiam quædam in excrementis mutatio. Fluctuatio item ventriculi intemperiem arguit. Similiter sępè in ventriculo grauitas percipitur; quia cibus tardus coquitur, & adsunt alia læsæ coctionis symptomata.

Prognostica.

Prognostica. 1. Facilius curantur Intemperies, quæ ex caliditate & frigiditate sunt, (modò non sint in habitu) quia maximè actiuis contrariis curantur.

2. Difficilius curantur, quę in humiditate & siccitate sunt intemperies; quia imbecillioribus, & minus actiuis qualitatibus curatio eorum perficitur: & præcipuè cum humectandum est. Humida etiam intemperies facilius curatur; cum calida etiam siccandi vim habeant.

3. Tempus quidem caliditatis, frigiditatísque corrigendæ par quodammodo est; majore tamen cautione & prudentiâ opus est in refrigerantibus, quam calefacientibus adhibendis. In sicca verò intẽperie tẽpus ad curandũ longius requiritur, & siccitas tardius corrigitur. Quod enim in sanis senium est, id sicca intemperies in ægris, quæ propterea insanabilis est, si prorsus confirmata sit.

Indicationes.

Indicationes. Quæ Intemperiei corrigendæ conueniant, ex generali methodo med. patet. Intemperies enim indicat alterans per contrariũ, simplex vel compositũ, prout ipsa est talis. Caussæ externæ, si adhuc durant, remouẽdæ. Internæ verò quæcunque sint, tollendæ contrariis & conuenientibus remediis. Tandem peculiaris vẽtriculi naturæ habendá est ratio, & per stomachica medicamenta, habito tamen intemperiei, respectu, fouenda; & calor ejus innatus, quo tanquam proprio in actionibus suis instrumento vtitur, conseruandus per conuenientia alimenta & adstringentia, & ventriculum roborantia medicamenta, quatenus morbus ea fert.

Curatio.

Curatio Itaque cum ventriculus ab aliis non accipiat multum, sed potius aliis partibus nutrimentum præparet atque transmittat, & intemperies, quatenus talis, venæsectionem non requirat, eâ hîc opus non est. Si tamē aliquis affluxus sanguinis & inflammatio ventriculi metuenda sit, ea statim instituēda.

Ventriculo cōtinentia medicamenta. Medicamenta autem quòd attinet, cum orificium ventriculi sit admodum sensile, & cor facilè in consensum trahat, ac propterea fœtidum & ingratum saporem abhorreat, contra verò delectetur suaueolentibus & sapore gratis, danda opera, vt omnia, quæ ventriculo laboranti exhibentur, illi grata sint, nec nauseam pariant. Et si quid omninò minus grati saporis exhibendum, danda opera, vt odor & sapor à palato & naribus minus percipiatur, & proinde talia pilulis includantur, vel alio modo sapores & odores ingrati occultandi sunt. quod fit, si ob saporem os prius aquâ aceto dilutâ colluatur; ob odorem verò poculum linteo aceto madefacto tegatur, vt non plus pateat, quam labiis admouendis opus est.

Danda quoque opera, vt medicamēta aliquandiu in ventriculo hæreant, nec mox ad alias partes, quæ forsan ea intemperie non laborant, penetrent, quibus de causis cibi medicamentosi in alterandis intemperiebus ventriculi commodissimi sunt. Sine nausea enim à ventriculo recipiuntur, & diutius ibi retinentur. Posteriori de causa medicamenta ad ventriculum forma aliqua solida exhiberi solent. Et hac ipsa de caussa non statim à sumtis medicamentis bibendum, ne cum potu è ventriculo elabantur. Medicamēta quoque non tepida, cum soluāt ventriculi tonum, sed potius frigida vel calida actu exhibenda sunt. Vitentur quoque semper nimis relaxantia, vt & nimis attenuentia, neque absque adstringentiū admixtione vsurpentur. Vt enim per laxantium vsum vires vētriculi resoluuntur: ita per vsum adstringentium conseruantur, vel labentes retinentur. Idque non solùm de internis, sed & externis medicamentis obseruandum. Vitanda quoque acria, nimium salsa, erodentia, ne orificiū ventriculi superius, quod sensu exquisito præditum est, lædatur, vt & fortia purgantia, quæ omnia sunt ventriculo inimica. In quacunque ventriculi intemperie commendatur corallium ad ℥ ß. datū. In frigida tamen & sicca intemperie calidis ac humidis medicamentis corrigatur. Auicennas etiam corallium collo appendere jubet, vt vētriculi regionem attingat. A nonnullis etiā Iaspis commendatur, si collo eodem modo appendatur. Laudantur quoque interiores tunicæ ventriculi gallinarum, vt & aliarum auium, præcipuè Mergi. Galenus tamen, 11. *de simpl. med. facult.* scribit, se vanam hāc promissionem expertū esse. Mesue Myrobalanos Chebulas & Emblicas conditas melle vel sacchari commendat.

Externa medicamenta mucronatæ cartilagini versus vmbilicū, & in dorso ad duodecimam & decimamtertiam vertebras applicentur.

Diata.

Diata. In quacunque ventriculi intemperie cibi & potus nimia copia vitanda, quæ ventrem grauat. Abstinendum etiam ab iis, quæ ingrata sunt ventriculo & aduersa; à lubricantibus item, quæ tonū ventriculum laxant. Cauendum etiam ægro à vomitu laborioso, ne vires ventriculi dissoluantur. Cætera ex speciali singularum intemperierum cura patebunt.

CAPVT V.

De frigida intemperie ventriculi.

Frigida ventriculi intemperies.

CVm autem intemperies vẽtriculi frigida sit frequentissima, de ea primo loco agemus. Solent autem Autores ventriculi Intemperiem frigidam distinguere in positiuam & priuatiuam. Positiuam dicunt, quæ perse à simili causa inducta est; cum scilicet ab agente frigido frigiditas ventriculo inducitur, & calor ejus debilitatur. Atque hujus caussæ sunt vel Externæ vel Internæ. Externæ sunt, frigidus cibus & potus, præsertim dũ corpus æstuat: medicamenta frigida, aër frigidus, imprimis, si quis in eo ventriculi regione non benè tectà versetur, aut inediã patiatur. Internæ sunt vicinæ partes, vt, epar, lien, omentum, mensenterium & musculi abdominis frigidiores redditi.

Priuatiua verò vel per accidens dicitur, vbi quidem non à caussa refrigerante intẽperies ventriculi inducitur, sed cum ea fit ex defectu calidi innati; atque hæc nunquã sine siccitate consistere valet, cum prior enim sine siccitate induci possit. Atque talis fit ex humidi radicalis, & per consequens calidi innati ventriculi absumptione, quã inducere possunt etiam calefacientia nimium exhibita, vndè malè sæpè suis rebus consulunt, qui debilitate ventriculi ex hac caussa laborantes aromatibus fortiter exsiccantibus, spiritu Vitrioli & similibus vtuntur. Prouenit etiam hæc intemperies ex musculorum abdominis & omenti siccitate & gracilitate: item ex alimenti, quod calidum & humidum est, defectu. Huc facit etiam nimia Epatis caliditas, quę humidum illud ventriculi caliditatis natiuæ subjectum dissipat & absumit. Atque ideo accidit, vt qui jecur habent calidus & intemperatum, plerúmque habeant ventriculum frigidiorem & debilius coquant.

E quibus patet, hanc esse inter frigiditatem ventriculi positiuam & priuatiuam differẽtiam, quod in priuatiua frigiditate nulla caussa refrigerans præcedit, quæ aliquos frigiditatis gradus ventriculo impresserit, sed quia caliditas inhæret humido radicali, si illud absumatur, vnà etiam calor euanescit: In positiua verò frigiditate salua quantitate humidi radicalis à caussa refrigerante gradus aliquot frigiditatis præter naturam inducuntur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Frigida ventriculi Intemperies cognoscitur ex sequentibus. Sitis nulla adest, ardor nullus in ore ventriculi, cibi appetentia plerúmque intẽditur, nisi frigiditas sit maxima, quæ actiones aboleat. Concoctio cibi vel tollitur vel imminuitur, vel vitiatur pro majore, vel minore frigiditatis vehementia. Sequuntur ructus accidi, præsertim si cibi ingerantur frigidi. Quia tamen ructus accidi à pluribus caussis prouenire possunt, vt docet Galenus, 2. *de rat. victus in acut. text.* 22. scilicet & propter ventriculi frigiditatem, & propter pituitam in eo contentam, & propter ciborum multitudinem, & ob eorum frigiditatem, ructus acidus frigidi ventriculi certum signum est, cũ neque cibi multi, neque frigidi sunt assumpti, neque pituitæ in ventriculo redundantis signa adsunt. Saliua est copiosa, flatus egrediuntur, à quibus æger leuamen sentit. Præcesserunt caus-

sæ refrigerātes, delectatur æger calidis atque ex ijs cō modum percipit, læditur verò frigidis. Priuatiua verò frigiditas potius ex signis siccitatis ventriculi cognoscitur.

Progno-sticæ.

Prognostica.

1. Positiua frigiditas faciliùs curatur, quàm priuatiua.

2. Pro caussarum tamen ratione, & pro vt à naturali statu magis vel minus recessit, facilius vel difficilius curatur.

Curatio.

Curatio.

Intemperies frigida calefacientia indicat. Medicamenta tamen calida nō sint valde calida, quia talia exsiccādo humiditatem minuunt, & priuatiuam frigiditatem inducunt. Ideóque quæ calidiora sunt, commodè assumuntur cum jure carnium & humectantibus miscentur; Iis verò, quæ foris applicātur, olea & pinguedines admiscentur.

Calefacientia. Interna Simplicia.

Calefacientia Ventriculum

Interna.

Simplicia.

Herbę; *Mentha, absinthium, betonica, calamintha, saluia, origanū, rosmarinus, serpillum, pulegium, basilicum, &c.*

Flores; *roris marin. betonic. saluiæ, spica, schœnanthi.*

Radices; *Acori, pimpinell. helenij, cyperi.*

Semina; *Anisi, fœniculi, carui, cumini, coriandri, sinapi.*

Fructus; *Baccar. juniperi, lauri.*

Ligna & cortices; *Aloes, cortic. citri, aurantiorum.*

Aromata, *Calamus aromaticus, nux mosch. caryophyll. zinzib. cinamom. galanga, cardamom. zedoaria.*

Gummi, Balsama & cognata; *Mastiche, aloe, thus, styrax, succin, ambra, balsamum.*

Ex quibus præparantur & componuntur.

Composita.

Aquæ & Spiritus, *Menthæ, absinthii, betonicæ, anisi, rorismar, cinamom, mastich, spiritus vitrioli.*

Vinum & Cereuisia, *Absinthii, rorismar, caryophill, cinamom.*

Vina composita, seu Clareta, aquæ vitæ, Elixir. vt

℞. *Cinamom.* Vnc. ij.
caryophyll. Vnc. ß.
galang.
granor. paradysi.
zinzib. an. Drach. ij.
piper.
cardamom.
nuc. mosch. an. Drach. j.

Crasso modo contusa in vase clauso macerentur per dies aliquot, in spiritus vini lbi. iiij. Postea spiritum vini tinctum per inclinationem separa. Hujus drachmę aliquot & sachar. q. v. vini mens. j. misceantur, & habebis vinum aromaticum vel claretum.

Vel ℞. *Cinamom.* Vnc. j.
zinziber.
galang. Drach. ij.
caryophyll.
nuc. mosch.
calam. aromat.
macis piper. nigri an. Drach. j.
spir. vini opt. lbi. iiij.

Stent in infusione vase clauso per dies 4. vel plures. Post Spiritum tinctum separa.

Admisce *Syrupi citri* Vnc. ij.
minæ cydon. Vnc. iiij.
Misce.

F. Aqua vitæ.

℞. *Spec. aromat. ros.* Vnc. j.
diambr. Vnc.
cinamom.
nuc. mosch.
galang.
semin. carui an. Drach. iij.

cardamom.
ligni aloes,
zinzib. an. Drach. j.
spiritus vini. lbi. iiij.

Digere, pòst colã & adde *syrupi cydon.* Vnc. viij.

Stent in vase clauso aliquot diebus & pòst per chartam bibulam colentur.

♃. *Cinamom.* Vnc. j. ß.
zinziber Vnc. ß.
galangæ
cardamom.
piper. rotund. añ. Drach. j. ß.
nucis mosch.
macis.
caryophyll. an Drach. ij.
sacchar. candi lbi. ij
vini optimi mens. v.
F. Claretum.

Extracta & tincturæ siue essentiæ, *calami aromatici, galangæ, absinthij ligni aloes, aromat. ros, stomach.* Quercetani, *Elixir proprietatis.*

Olea destillata, *calami aromat, caryophyll, cinamom, nuc. mosch, macis, cortic. aurant. carui, anisi, fæniculi.*

Conseruæ, *absinth. beton. antheos, mentha, saluia, diacydonium cum aromatibus.*

Condita, *zinziber, acorus verus, galanga, bacc. juniperi melle conditæ, cortices citri.*

Syrupi, *cinamomi, absinth. mentha, betonic., cydonior., de corti. citri, mastich. mel. ros. scillit. rob. juniperi simplex & compositum.*

Species Aromaticæ, *aromat. rosat. caryophyllati, diacinamom. diagalang. diatrionpip. dianis. diaxyloaloes, rosatæ nouellæ, species Imperiales, diamoschi.*

Trochisci, *Galliæ moschatæ, de rosis.*

E quibus postea componuntur varia electuaria & antidoti vsuales vulgo noti: *Theriaca, Mithridatium, diacorum.*

Plurima quoque parantur in rem præsentem Magistralia.

♃. *Conseru. rosar. vitriolat* lbi. ß.
betonic. Vnc. iij.
spec. arom. ros. Drach. j.
caryoph. conciss. Drach. j.
ambr. g. vj.
calam. aromat. condit. Drach. ij.
Cum syrupo conseruationis zinzib.
Fiat Electuarium.

Vel ♃. *Conseru. rosar.* Vnc. iij.
diacydon. Vnc. j.
nuc. mosch. condit. num. ij.
corall. rubr. prepar. Scrup. j.
spec. aromat. ros.
caryophyll. incis. an. Vnc. ß.
Cum *miua cydon.*
F. Electuarium.

♃. *Cinamom.* Vnc. ij.
galang. Drach. j. ß.
caryophyll.
cortic. citri,
macis,
corall, rubr. an. Drach. j.
conseru. rosar. Vnc. iij.
spec. aromat. rosat. Drach. j.
Cum *syrupo cydonior.*
F. Electuarium.

Electuarium Langij.

♃. *Conseruæ rosar.* Vnc. ij.
flor. rorismarin. Vnc. j.
flor lauendulæ Vnc. ß.
galangæ
cubebar.
xyloaloes an. Scrup. j.
sem. anisi Drach. ß.
cinamomi Drach. j.
calami aromat. còditi Drach. ij.
zinzib. condit. Vnc. ß.
pinear. præp. Drach. vj.
Cum *syr. conseruat. citri,*
F. Electuar.

Rotulæ & Morsuli.

℞. *Extract. aromat. rosat.* g. xv.
calami aromat. Scrup. ß.
ligni aloes g. vj.
sacchar. albi in aqua rosar. soluti Vnc. iij.
ol. cinamom. g. iij.
macis, gr. ij.
garyophyll. gut. j.
F. Rotulæ.

Vel ℞. *Spec. aromat. rosat.* Drach. ij.
diaxyloaloes Drach. j.
sacch. in aqu. menth. q. s. & cinamom, Vnc. ß. *dissolut.* Vnc. iij.
F. Rotulæ

℞. *Spec. imper*, Drach. ij.
pinear. mūdat. incisar. Drach. iij.
spec. aromat. rosat. Drach. ß.
sacchar, in aqua rosar. dissolut. Vnc. v.
ol. cinamom. g. v.
carui g. iiij.
F. Morsuli.

Pulueres & tragea.

Tales pulueres efficaciores sæpe sunt, quam rotulæ & morsuli, cum in saccaro calefacto specierum aromaticarum & ambræ vis facilè dissipetur.

℞. *Spec. aromat. rosat.* Drach. iij.
ambr. g. vj.
sacch. Drach. iij.
F. Puluis.

Cujus cochlear paruum (Drach. ij. circiter) vel per se, vel cum pane vino madido sumatur.

℞. *Sem. coriandr. præpar.*
anisi.
cinamomi
macis
sem. carui Drach. ij. ß.
zinzib. albi Drach. j.
caryophill. scrup. ij.
nuc. mosch. Drach. j.
F. Puluis.

℞. *Cinamomi* Vnc. ß.
galangæ
zinzib.
nuc. moschat.
cubebar. an. Vnc. ij.
sacch. ad pondus omnium.
F. Puluis.

℞. *Confect. sem. anisi*,
fœniculi,
coriandri,
carui
glycyrrh. rasæ,
galangæ,
zinzib. p. æ.
F. Tragea.

℞. *Coriandri præparat.* Vnc. j.
cynam. Drach. ij.
Mastich. scrup. j.
macis Drach. ß.
panis albi tosti Vnc. ij.
sacch. albi Vnc. iiij.
F. Puluis post cœnam sumendus.

℞. *Cinamom.* Vnc j.
flor. rosar. rubr. Vnc. ß.
zinziberis
caryophyll.
nuc. moschat.
galang. an. Drach. ij.
coriandr. præpar. Drach. iij.
ligni aloes Drach. j. ß.
sacch. ad pondus omnium.

Externa.

Externa. Parantur ex speciebus antea enumeratis, & præterea ladano, gummi tacamahaca, terebinthina, balsamo Peruuiano.

Tutius autem applicantur versus vmblicum & regionem sinistram; quia in dextra Epar facilè nimium calefieri potest.

Balsama, *nucis moschatæ, garyophillorum, cinamomi, anisi, macis.*

Junctiones, Linimenta & Vnguenta.

℞. *Olei nardini.* Vnc. j.
mastichini Vnc. ß.

spec. aromat. ros. Drach. ß.
ol. destillat. caryophyll. gutt. vj.
ceræ parum.
F. Linimentum.

Vel ℞. *Olei absinth.*
nardini an. Vnc. ß.
olei destillati menthæ scrup. ß.
nuc. mosch. express. Drach. ß.
pulu. cariaph.
calam. aromat. an. scrup. ß.
ceræ q. s. F. Linimentum.

Oleum Stomachale, quod Cratoni in vsu fuit:

R. *Ol. absinth* lbi. j.
caryoph.
santal. citrin. an. Drach. ij.
ros. rubr.
macis an. Drach. ß.
mastich. Drach. ij. ß.
vini odorati lbi. ß.

Coqu. ad vini consumpt. & Soli exponantur.

Vel R. *Ol. rosac. completi*
mastichini Vnc. j.
spec. arom. rosat. Drach. j.
ol. nuc. mosch. express. Drach.
ol. destill. menth.
absinth. an. gutt. iiij.
ceræ q. s.
F. Linimentum.

Cerata & emplastra.

Cerotum stomachale. ad vsum quotidianum in Officinis prostat.

Vel R. *Mastich.*
thuris,
galang.
caryophyll.
macis an. Drach. j.
calami. aromat. scrup. ij.
coriandr. præpar.
rad. cyperi an. Drach. ß.
corall. vtriusq. an. scrup. j.
gran. paradysi an. Drach. ß.
styrac. calamit. Drach. ij.
ladani puriss. Drach. vj.

Puluerisa crasse, & cum cera & pice nauali pistillo calido F. Massa, quæ alutæ inducatur & tegatur sindone.

R. *Spec. aromat. ros.* Drach. j.
caryoph,
macis an. scrup. j.
tacamahacæ Drach. j.
ol. nuc. mosch. express. Drach. ß.
ol. destill. caryoph.
absint. an. gutt. vj.
ladani
ceræ. an. q. s. F. Emplastrum

Fomenta.

R. *Menth.*
absinth. an. M. ij.
schænanth, M. ß.
Rad. cyperi.
galang.
caryophyll. an. Drach. ij.

Coqu. in vino pro Fomento.

Possunt etiam fieri Embrochæ ex modo enumeratis cũ aquis thermalib.

Sacculi.

R. *Absinthij,*
menth. an. M. j.
origani
betonic. an. M. ß.
rad. cyperi,
caryoph.
macis
nuc. mosch.
galang. an. Drach. j.
Cum sindone rubra
F. Sacculus.

R. *Galangæ,*
cinamom.
macis
caryophyll. an. Drach. ij.
cyperi
calam. aromat.
cortic. citri.
baccar. lauri an. Drach. j. ß.
gummi tacamahacæ,
styrac. calamit. an. Drach. j.
F. Sacculus.

ob humidi substantiæ absumptionem paucior factus est, magna refrigerantiū copia, & diuturno eorū vsu extinguatur. Et cùm ventriculus sit neruosus, facilè à refrigerantibus læditur. Refert enim Beniuenius, *de abditis morb. & sanat. caussis cap. 15.* Quendam ex Emplastro frigidissimo stomacho apposito singultu correptum ac tandē mortuum fuisse, *& ibidem cap. 16.* Iuuenem quendam frigidissimæ aquæ potu intra paucas horas extinctū fuisse. Quanquam tum proculdubio non solum ventriculus, sed & alia viscera à potu aquæ frigidæ offensa fuêre.

Curatio

CVRATIO.

Medicamenta ventriculum refrigerantia; Interna Simplicia.

Medicamenta Ventriculum Refrigerantia.

Interna.

Simplicia.

Herbæ & Folia, *Acetosæ, portulacæ, lactucæ, endiuiæ.*

Flores, *Rosarum, violarum.*

Radices. *Cichorij, nymphææ, acetosæ.*

Semina, *Quatuor frigid. majora & minora, hordei, acetosæ, lactucæ.*

Fructus, *Mala citria, succus granator. aurantia acida, tamarindi, Persica, fraga, cerasa, morba, sorba, mespila, ribes, berberis, melones, cucumeres, pyra, poma acida, pruna acida, vaccinia nigra.*

Lignum, Santali.

Lapides & Gemmæ, *Corallia.*

Succi & Liquores, *Citri & aliorum fructuum frigidorum modò enumeratorum, vinum austerum, serum lactis.*

Composita.

E quibus componuntur & parantur varia.

Aqua, *violarum, rosar. fragor. portulacæ. acetosæ*, quò possunt etiam suo modo referri spiritus vitrioli & salis.

Emulsiones, *sem. quatuor frigidor. major.* vt.

R. *Sem. quat. frigid. major. excortic.* an. Drach. ij.
aquæ hordei simplic. lib. j.
aqu. fragor. sine vino Vnc. iiij.
rof. Vnc. j.

F. Emulso, qui adde *julebi violar.* Vnc. j. ß. Misce.

Decocta.

Hordei, santalorum,

Vel. R. *Rad. cicor.* Vnc. ß.
santal. citrin. Drach. ij.
(adde rubrum si placet)
tamarind. Vnc ß.

Coqu. in aqu. hordei simpl. lbi. j.

In colatura *conseru. rosar.* Vnc. j. dissolui, terúmque colari, & aliquot gutt. spiritus vitrioli addi possunt. Talia decocta duo habentur in Institut. *pag.* 1317.

Syrubi & Iulebi. R*osar. violar. acetosæ, acetositatis citri, limonum, granator. cydonior. de agresta, oxysacchar. ribes, Iulebi rosar. violar.* ex hisque compositi, quales habentur in Institut. *pag.* 1381.

Conseruæ, R*osarum, præcipuè vitriolata, violar. cichorij, acetosæ, pulpa citri.*

Rob, R*ibes, berberis, sorbor. agresta.*

Condita, R*ad. Cichorij, caules lactucæ, persica, cerasa, ribes. beber. sorba, mespila, cydonia.*

Species, D*iamarg. frigid. diatrion-santal. diarrhod. abbat.*

Hinc iterum parantur Electuaria, vt,

R. *Conseru. rosar.* Vnc. ij.
rob. ribes.
rad. condit. cichorij
caules lactucæ cōdit an. Vnc. ß.
corall. rubr. præpar.
spec. diamarg. frigid.

santali citrini an. scrup. j.
Cum *syrupo violar.*
F. Electuarium.

Vel ℞. *Conserv. violar.* Vnc. ij.
rosar. vitriolatæ Vnc. j.
lactucæ conditæ Vnc. ß.
spec. diamarg. frigid.
santal. citrin. an. Drach. ß.
Cum *syrupo acetositatis citri.*
F. Electuarium.

Rotulæ.

℞. *Spec. diamarg frigidi,*
diarrhod. abbat. an. scrup. ij.
santali citrini
corall. rubr. præpar. an. scrup. j.
sacch. in aqua rosar. dissolut. Vnc. ij.
F. Rotulæ.

Externa.

Externa.

Ex ijsdem externa medicamenta parantur, ita tamen applicari debent, ne diaphragma attingant.

Inunctiones, Limenta & unguenta.

Parantur ex *oleo rosaceo, violar, nymphee, cydonior. mucilagine semin. psylli, Vnguento rosacco, infrigid. Galeni.* vt:

℞. *Ol. rosac.*
violar.
nymph. an. Vnc. ß.
mucilag. sem. psyllij aqu. rosar. extractæ Drach. iij.
ceræ parum,
Fiat Vnguentum.

Vel ℞. *Ol. ros. omphacini* Vnc. j
santal. albi
flor. ros. rubr. an. scrup. ß.
ceræ parum.
F. Vnguentum.

Vel R. *Vnguenti rosacei* Vnc. j. ß.
ol violar. Vnc. j.
santal. albor.
rosar. rubrar. an. Drach. ß.
Misce.

Cerata & Emplastra.

Santalinum.

Vel R. *rosar. rubr.*
santali albi,
rubr. an. Drach. ij.
balaust.
myrtillor.
coralliorum rubror. an. Drach. j.
olei rosac.
ceræ an. q. s.
F. Emplastrum.

Sacculi.

R. *Rosar. rubr.* M. j.
viol. P. I.
santal. omnium an. Drach. j. ß.
corall. rubr. Drach. j.
Incisa & contusa insuantur sacculo ex sindone rubra.

Fomenta & Epithemata.

Fiunt *ex decocto hordei, rosar. rubrar. lactucæ,* & aliis antè enumeratis, item ex *succis acetosæ, cydonior. oleo rosarum & similibus.* vt:

R. *Ol. rosac.*
omphacini an. Vnc. ij.
succi portulac. Vnc. iij.
vini austeri, Vnc. j. ß.
Cum spongia aut linteamine.
Fiat Fomentum.

Vel. R. *Aqu. End.u.* Vnc. v.
rosar. Vnc. ij.
portulac. Vnc. j.
aceti [illegible] Vnc. ß. [illegible]
santal. omnium Drach. ij. [illegible]
M. pro Epithemate, Vel sacculus antea compositus coquatur in vito austero & ventriculo applicetur.

Cataplasmata.

Fiunt ex *carne cydonior. cocta in vino rubro aceto, agresta, farina hordei, rosis, violis cum oleo rosac. & aliis,* vt:

R. *Succ. cydon.*
pomor. agrest. an. Vnc. ij.
panis Vnc. iij.
farin. hordei Vnc. ß.

pulu.rof.rubr. Drach. j.

Diæta.

Cibus & potus cum medicamentis conspiret, Ideóq; alimenta sint naturæ frigidæ, & facilis distributionis, vt antequam adurantur, distribuantur, quales sunt ptisana hordeacea, aut hordeũ cum jure carnis, præcipuè aceto condito; poma austera, fructúsque refrigerantes alij modò propositi, qui tamen non facilè corrumpuntur; Lactuca, portulaca & similia, quæ in acetariis exhiberi solent. Cibi succis acidis condiantur, contra vitentur cibi aromatibus, & aliis calidis conditi, pinguia itẽ, salsa, dulcia, quæ in bilem facilè mutantur, vt mel, ficus. Melones item & cucumeres, qui etsi frigidi sint, tamẽ facilè corrumpuntur. Acria, vt allium, cæpe, nasturtium. Lac etiam in hac intemperie non commodum est, quod facilè corrumpitur; vt & oua, quæ etiam in nidorosam cruditatem vertuntur. Potus assuetur sit aqua vel acidulæ, vel decoctum hordei, quibus julebum violar. rosar. & guttul. aliquor. spir. ☾ & ♀ addere vtile est, Emulsio item sem. 4. frigid. major. cum aqua hordei. Concedi etiam potest vinum ὀλιγοφόρον, vel aqua dilutum. Galen. 3. *de simpl. med. facultat. cap.* 6. oxygala seu lac acidum concedit. Aër sit frigidior; Æger se non valdè exerceat: somnus humectando, vt & animus tranquillus vtilis est: ira verò nocet.

CAPVT. VII.

De humida ventriculi Intemperie

Caussæ.

Humidæ intemperiei caussæ sunt cibi humectantes, aquæ potus, medicamenta humectantia, otium & somnus nimius, aër humidus.

Humidæ ventriculi intemperies. Caussæ.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur è siti diminuta, fame exigua, appetentia cibi sicci & assi, saliua copiosiore, sensu inflationis circa ventriculum, ructibus, fluctuatione, aluo laxiore; antecesserunt caussæ humectantes; sicca juuant, humida nocent.

Signa.

Prognosticum.

Humida intemperies siue sola cõstet, siue cum calore aut frigiditate conjuncta sit, omnium facilimè curatur. Galen. 7. *meth. med. c.* 9.

Prognosticum.

Curatio.

Humida Intemperies siccantia indicat, & propterea siccantia medicamenta adhibenda, sed citra insignem caliditatem & frigiditatem. Calida itaque & frigida corrigenda sunt, vt aptum & idoneum huic intemperiei sunt remedium.

Curatio

Interna.

Calida Exiccantia sunt: *Betonica, mentha, absinth, saluia, Radic. acori, galangæ, sem. coriãd.; carui, mastich. sebilla, tunicæ interiores vẽtriculi gallinar. Lignum guajacum, sassafras, & alia calida antea cap. 4. enumerata.*

Medicamenta Interna

Frigida aut certè calorem excedentem non habentia: *Rosæ santal. corall. bolus Armenus, terra sigill. tormẽtilla.* In quibus eligendis respiciendum ad reliqua viscera, an nimirum aluus sit laxa vel adstricta; apertione vel adstrictione opus sit. Pertinent huc & Thermæ, quæ salem & sulphur continent. Galenus, 1. *de med. facil. parab.* Vbi nimia saliua vitio humidi oris ventriculi profluit, *aridam conyzam* frequenter masticare jubet.

Ex his parantur: Aquæ *menthæ, cinamomi, cal. aromatici.*

Decoctum: *Guajaci, sassafras.*

Syrupus; *Myrthinus, de betonic. ros. mastichin.*

Conseruæ, *Beton. ros.* vitriolata imprimis, *Diacydonium cum aromatibus.*

Condita: *Nuces juglandes cum aromatibus condita, calamus aromat. zinziber.*

Confectiones; *Sem. coriandri, carui, cinamomi. Acetum scilliticum.*

Olea; *Nuc. mosch. caryophyll. carui, anisi.*

Species Aromaticæ; *Aromat. rosat. diatrionpip. diagalangæ, diacalaminthæ.*

Electuaria; *Theriaca, Mithridat. diacorum.*

Vel ℞. *Conseru. ros.*
beton. an. Vnc. ij.
zz. in India condit. Vnc. ß.
Spec. diarrhod. Abbat.
aromat. rosat.
corall. rubor. prepar.
Mastich. an. Drach. ß.
Cum *syrupo cydonior.*
F. Electuarium.

Vel ℞. *Conseru. rosar.* Vnc. j. ß.
absinth. Vnc. ß.
Mithridatij Drach. j.
cum *syrupo rosar.*
F. Electuarium.

Pulueres.

℞. *Tunicar. intern. ventric. gallin.* Drach. iiij.
cinamom.
garyophyll.
ligni aloes an. Drach. j.
F. Puluis.

Vel ℞. *Sem. coriandr. præpar.*
anisi,
fœniculi,
carui an. Vnc. ß.
tunicar. ventriculi gallin. interior. præpar. Drach. ij.
corall. rubror. præpar. Drach. ß.
galangæ,
caryophill.
macis, an. Drach. j.
panis albi tosti Drach. iij.
sacchari rosati tabulat. Vnc. jß
F. Puluis, cujus vsus ante & & post pastum esto.

Externa.

Externa.

Junctiones & Vnguenta.

Fiunt ex *oleo menthæ, absinth. cydon. mastich.* vt:

℞. *ol. omphacin.*
ros.
martin.
mastich. an. Vnc. ß.
spec. aromat. rosat. scrup. ij.
Ceræ q. s.
F. Vnguentum.

℞. *Ol. mastich.*
cydon. an. Vnc. j.
corall.
caryoph. an. Drach. j. ß.
ol. nuc. moch. expreß. scrup. ij.
ceræ q. s.
F. Vnguentum.

Epithemata & Fomenta.

Fiunt ex *balaustiis, betonica, & aliis calefacientibus* supra enumeratis, pane tosto cum vino Maluatico.

Sacculus.

℞. *Absinth.*
menth. an. M. ſ.
majoran. M. j.
flor. ros. rubr. M. ſ.
rad. galang.
cyperi,
calami aromat. an. Drach. j.
sem. anisi,
cumini an. Drach. ij.
caryophyll.
macis an. Drach. j.
mastich. Drach. iij.
Cum linteo albo vel sindone rubra, Fiat sacculus, qui si libet vino maluatico irroratus ventriculo imponatur.

Emplastra.

Emplastrum de crusta panis, cerosum

Vel ℞. *Carn. cydon.*
mastich. an. Vnc. ß.
caryophyllor.
galangæ,
macis an. Vnc. ß.
rosar. rubr. Drach. ß.
Cum oleo absinth. & menthæ pistillo calido subigantur in formã Emplastri.

℞. *Absinth.* Vnc. ij.
thuris Vnc. j.
styr. calamit Vnc. ß.
hypocistid.
acaciæ an. Drach. ij.
Dissolue in maluatico.
Hisce adde subtiliss. puluerisator.
Radic. cyperi,
fol. absinth. an. Drach. ij.
menth.
flor. rosar. rubrar.
sem. cumini an. Drach. j ß.
alipta moschatæ Drach. j.
caryophill.
nuc. mosch. an. Drach. j. ß.
santal. omnium,
spicænardi an. Drach. j.
corall. rubor. Vnc. ß.
Cum *ol. mastichin.*
nardin.
resina pini,
ceræ an. q. s.
F. Emplastrum.

Diæta.

Cibi & ipsi sint exiccantes, quales sunt auiculæ montanæ; carnes assæ potius, quam elixæ, panis bis coctus. Galenus, 8. *de s. m. fac.* palmæ fructus seu dactylos commendat, & per se & cum aliis cibis sumptos. Condiantur cibi aceto & sale, sed mediocriter. Potus sit parcior, vt & cibus. Nam, vt Hippocrates, 7. *aphor.* 59. habet. *Corporibus carnes humidas habentibus famem adhibere vtile. Fames enim ex accidente siccat.* Potus loco detur vinum rubrum medicatum absinthio. Æger exercitio vtatur, quod exiccat.

CAPVT VIII.

De sicca ventriculi intemperie.

Caussæ.

Siccæ Intemperiei ventriculi caussæ sunt, quæcunq; humiditates vẽtriculi naturales, vtpote materiam nutritionis proximã absumũt, de quibus Galen⁹ 7. *meth. med. c.* 6. Tales caussæ sũt epar calidũ, immoderato suo calore sãguinem & humiditates inde genitas in ventriculo absumens, fames & potus sibiq; inopia. Diæta siccans, cibi multis aromatibus conditi, potus exiccãs, euacuatio nimia per vomitũ aut aluum, aquæ thermales, medicamenta omnia exsiccantia & calefacientia, quæ humiditates absumunt, & per halitus resoluunt, adstringẽtia quæ eosdẽ exprimũt, & meatus contrahunt, fumi metallici. *Siccæ Intemperies ventriculi Caussæ.*

Signa Diagnostica.

Vbi Intemperie sicca ventriculus laborat, adest sitis, appetitus cibi liquidi & elixi. Cibus solidior difficilius coquitur, exspuitio est pauca, contractio & extenuatio circa ventriculi regionẽ & ventrem: imò tandem totum corpus gracillius euadit & contabescit, totiúsq; corporis gracilitas inseparabile ventriculi siccioris signum, vbi scilicet propria naturalis humiditas absumitur. Etsi verò gracilitas totius inseparabile signum sit siccioris ventriculi, non tamen est proprium signum, cum etiam ab epate & corde originem possit habere, & præterea à calido quoq; & sicco corporis temperamẽto. Ideoq; vt gracilitas & extenuatio cor- *Signa.*

poris, quæ à ventriculi siccitate ortum habet, à reliquis discernatur, propria signa intemperiei ventriculi, item epatis, cordis & totius corporis diligenter perpendenda sunt. Nam ex siccitate cordis corpus citius extenuatur; jecoris ratione minus citò; ratione ventriculi tardius. Humida in hac intemperie prosunt, sicca nocent. Quod si vomitio accedat in hâc intemperie, caloris innati summa inopia indicatur, & multa excrementa & cruditates indicat: & propterea non statim, vbi magnus pituitæ prouentus est, credendum, adesse frigidam & humidam intemperiem ventriculi, quæ propterea calefacientibus & siccantibus (in quo à multis peccatur) corrigenda sit, cum etiam à frigida & sicca prouenire possit. Præcesserunt caussæ exsiccantes, & euacuationes nimiæ.

Prognostica.

Prognostica.

1. Intemperies sicca pessima est. 7. *meth. med. c.* 7. & 10. & in ea tempus curationis longius requiritur. Quod enim senium est in sanis, id sicca intemperies in ægris.

2. Sicca intemperies ventriculi sine febrili calore ducit in marasmum, & cum febrili calore in hecticam.

Curatio.

Curatio

Sicca Intemperies humectantia indicat. Humectatio autem hîc optimè alimentis perficitur, ac propterea maximè conuenit cibus, qui facilè coquitur, & in corpus facilè distribuitur. Vid. Galenus, 7. *meth. med. c.* 7. quæ tamē potius totius corporis, quam ventriculi siccitati pleraque conuenire videntur. Sunt tamen & medicamenta humectantia vtilia, quæ etiamsi nō replent, vt nutrimenta, tamen humectāt; & meatus contractos dilatant, nutrimentumque invicinas partes repulsum attrahunt.

Medicamenta. Interna

Medicamenta talia sunt; *Malua vtraq; borrago, bugloss. passula, amygdal. dulc. pineæ, pruna, dulcia, glycyrrhiza.*

Syrupus; *Borraginis, bugloss. violar. papauer.*

Condita; *Rad. Eringii.*

Conseruæ, *Borraginis & bugloss.*

E quibus alia parantur, vt:

R. *Conseru. bugloss.*
borrag.
violar. an Vnc. j.
rad. condit. satyrii Vnc. ß.
pinear. mundat ar. Drach iij.
sem. 4 frigid. maior. an. Drach. j.
Cum *syrupo borrag. vel cydonior.* *sine speciebus*
F. Electuar.

Externa.

Externa.

Adeps gallinæ, omentum castratorum. lac, oleum violar. amygdal. dulc. lilior. albor. mucilag. sem. altheæ, maluæ, vt:

R. *Ol. amygdal. dulc.* Vnc. j.
lilior. alb.
adipis gallinæ an. Drach. ij.
ceræ parùm.
F. Linimentum.

Vel R. *Carnis cydonior: bene maturorum in vino dulci coctor.* Vnc. ij.
farinæ tritici Vnc. j.
Mastich. Drach ij.
ol. amygdal. dulc. q. s.
F. Cataplasma.

Dieta.

Dieta.

Alimenta sint facilis coctionis, multi & boni succi; careant multis excremētis, & ad humiditatem vergant. Panis sit fermentatus, non multum salsus: vtilis est cremor Ptisanæ, oua recentia, pisces bonæ notæ, pulli gallinacei, caro vitulina, hædina, agnina & molles aliæ; non tamen suillæ. Amygdala, passulæ, pineæ, pistacia, & ex his parati panes Martii, poma dulcia. Cibi non condiantur aromatibus multis. Inter alimenta valde vtile est

lac; quod facilè coquitur, distribuitur, & multū nutrit. Ejus tamen quantitas in principio exigua sit, vt ventriculus ejus vsui sine noxa assuescat. Postea augeatur, & tantum detur, quantum concoqui possit. Diligenter tamen attendendum, an Lac in ventriculo acescat aut corrumpatur, quod ex ructu & grauitate ac tensione circa ventriculum percipitur. Quod si animaduertatur, minori copia exhibendum. Vitentur austera & adstringentia, quæ residuam naturalem humiditatem absumunt. Potus, nisi febris adsit, sit vinum ἐλυσίεσι, leniter adstringens, vt calor innatus ventriculi conseruetur: non verò austerum, quod humidum naturale tolleret. Cibi & potus modici sint, ne ventriculum grauent, aut tensionem vel inflationem in eo pariant. Ter igitur de die cibetur æger; vbi paulum restitutus est, bis.

CAPVT IX.

De intemperiebus ventriculi compositis.

Composita Intemperies ventriculi. Compositam Intemperierum ratio facilè ex his, quæ hactenus de Intemperiebus dicta sunt, patet. Et Compositarum intemperierum caussæ ex caussis simplicium hactenus enumeratis facilè colligi possunt.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscuntur eædem ex complicatione signorum, quæ simplices intemperies indicant. Præditi intemperie calida & sicca ventriculi paucum habent sanguinem, acutum & ineptum ad nutriendum: quoniam alimentum acquirit in tali ventriculo qualitatem, quæ ab epate postea corrigi non potest, sed remanet ipsum alimentum contrarium complexioni radicali membrorum. Vnde tales vt plurimum sunt macri, habentes aluum adstrictam, venas eminentes, & aliquando scabiem siccam, propter acrimoniam humorum sanguini permistorum.

Prognostica.

Prognostica. Calida & humida Intemperies facilè emendatur; post hanc frigida & humida. Prior enim dyscrasia per refrigerantia & siccantia corrigitur, & sunt in promptu medicamenta antè propropositа, quæ vtrumque præstant.

Pessima verò & omnium curatu difficillima est frigida & sicca. Galenus *6. meth. med. cap. 7. & 11. & lib. de marc. cap. vlt.*

Curatio.

Curatio. Vt simplices intemperies medicamentis excessum contrarium primarum qualitatum habentibus curantur, ita & compositæ.

In calida & humida Intemperie conueniunt medicamenta refrigerantia & siccantia, & si humiditas major calorem obtundat, adstringentia vtilia sunt. Atque tum vtilis est conserua rosar. rubar. cum corall. rubris, syrupus myrtinus, cydonior. acidor. myua cydon. rob berberis.

Extra applicatur ol. rosar. myrtyn. Epithemata è succo plantag. portulac. cum bolo Armeno. Cataplasma ex farina hordei & lentium cum succo plantaginis & Nymphææ.

Diæta sit etiam refrigerans & siccans. Si verò siccitas sit intensior, ea ferè curandi ratio instituenda, qualis febri hecticæ conuenit.

Frigida & humida Intemperies, quæ frequentior est, curatur medicamen-

tis calidis & siccis, acribusque mistis cum acerbis citra manifestam frigiditatem. Hinc conueniunt species aromat. rosat. diatrionpip. diacalaminth. diacyminum, conserua betonicæ, rorismar. zinzib. condit. acorus conditus, Mithridat. theriaca, quibus conseru. rosar. præsertim vitriolata addi potest item vulgare illud Electuarium diacorum, quod quidem etiam ex radicibus acori veri, quem calamum aromat. vulgo vocant, componi posset; & omnino diacorum Mesuæ, vt quod affectibus capitis & neruorum designatur, meritò ex radicibus acori veri parari debet: tamen vt hoc obiter moneam, in illa vulgari compositione affectibus ventriculi apud Germanos dicata, quam *Acterman Laterg* nominant, etiam rad iridis luteæ seu pseudo. Acori non incommodè sumi posse videntur. Habet enim radix illa vim quandam exsiccandi & adstringendi, & sic miscetur cū aromatibus acribusq; non incommodum, imò gratum ventriculo medicamentum præbet. Vtiles sunt & spiritus, Aquæ vitæ, elixir, clareta & vina medicata, vt & alia medicamenta, quæ supra de intemperie ventriculi frigida curanda, proposita fuere; Cum omnia ferè simul cum vi calefaciendi vim etiam siccandi obtineant. Tutius verò mitioribus & longiori tempore, quam fortioribus, quæ humiditatem ventriculi absumere & Epar calefacere possunt, cura perficitur.

Extra etiam Medicamenta supra de Imperie frigida proposita applicentur.

Vinum conuenit antiquum & meracius, sed in exigua quantitate. Potus enim omnis in hac intemperie sit paucus, cibi etiam formâ sicca præditi.

Frigida tandem & sicca Intemperies curatur calefacientibus & humectantibus. Et quidem si frigiditas sit remissa, conueniūt conseru. flor. borrag. bugloss. addita sextupla parte conseru. betonic. Calida enim eiusmodi sint, ne modum excedant, & magis exiccent. Si frigiditas intensa sit, vtere conseru. melissæ & melle.

Extra adhibeatur ol. nardic. mastich. Galenus, 7. *meth. med. c.* 7. picem aridā liquatam cum oleo amydal, dulc. calidè applicat. Nonnulli in eum vsum catellos pingues ventriculi regioni apponunt. Omentum quoque animalium castratorum oleo calēte mastich. & amydal. dulc. madefactum & ventriculo impositum vtile est. Vt & ceratum ex parte vna Ladani, & partibus duabus ceræ compositum, quo nihil conuenientius & vtilius ad ventriculi calorem fouendum Crato se comperisse scribit *consilio* 191.

Vinum sit minus aquosum & antiquius. Cibi condiantur aromatibus, sed moderatè Mellis copia in lacte, quod præbetur, augeatur. Imò eiusdem despumati vsus, vtpotè minus excrementitij, vtilis est per se in ventriculo frigido, sicut calido noxium est.

Reliqua ex iis, quæ in simplicibus Intemperiebus dicta sunt, facilè patent. Videatur quoque Galenus, 7. *meth. med.* à *cap.* 4. *ad* 10.

CAPVT. X.

De Intemperiebus ventriculi cum materia.

ET

Primò in genere.

INtemperies vētriculi sine materia, vt Galenus, 6. *de tuenda sanitate cap.* 2. docet, non diu sola consistit, sed ma- *Intemperies.*

etiam

materiâ etiam sibi asciscit, (nam vitiata coctio multa facit excrementa) & nudæ intemperies non diu durant, raróque materia ab intemperie abest. Materia autem hæc vel in ventriculo generatur, vel aliundè ad eum transmittitur. Et rursum consistit, vel in ejus cauitate, vel ejus tunicis impacta est. Et generatur pituitosa materia in ventriculo à causis refrigerantibus & humectantibus: Biliosa à calefacientibus & exiccantibus. Flatulenta vt plurimum à causa frigida est; nonnunquam etiam à causa calida. Dum enim bilis in ventriculo pituitosæ & viscidæ materiæ substernitur, inde flatus resoluuntur, qui à calidis discutientibus exhibitis magis cumulantur, molestique sunt, donec materia ex ventriculo sit expurgata. Pituita verò in ventriculũ ex capite sæpissimè destillat. Bilis ex epate; melancholia ex liene & locis vicinis effunditur.

Signa Diagnostica.

Signa. Intemperies cum materia, quatenus quidem Intemperies, cognoscitur ex signis Intemperiei sine materia seu simplicis seu compositæ. Materia autem conjuncta etiam sua signa habet. Nimirum eam demonstrant caussæ, quæ præcesserunt, ad talem materiam generandam aptæ: Deinde quod prosunt, quæ eam euacuant, nocent, quæ eam augere possunt: Tandem etiam effecta, præsertim excreta, quæ per aluum aut os eijciuntur, vt postea in specie patebit.

An verò materia in cauitate ventriculi, an intra tunicas contineatur, distinguitur, quod cum in cauitate ventriculi continetur materia, fluctuationem & nauseam parit, quã vomitus vel alui dejectio sequitur. Si verò in tunicis impacta est, nausea est sine vomitu, & sæpe singultus accedit.

An autem materia in ventriculo genita sit, an aliunde affluat, cognoscere non ita facilè est. Et vt id cognoscatur, primò totum corpus perscrutandum & considerandum, an alicubi excrementitij humores hæreant; an consuetæ euacuationes suppressæ sint; an æger à consueto exercitio destiterit; aut consuetam diætam mutarit. Considerandum quoque, an per periodos æger in membro aliquo malè aliquid senserit, idque jam cesset. Tum enim suspicio est, materiã, quæ antea ad aliã partem ferebatur, jam ad ventriculum fluere. Si in toto corpore nil appareat, viscera omnia perlustranda sunt, ac videndum, an in epate, liene vel alio membro humor vitiosus cumulato sit. Si enim in toto, vel in parte aliqua humor vitiosus cumulatus sit, facilè ad ventriculum mitti potest. Si verò & totum corpus & omnia membra salua ac munda inueniantur, materiam in ventriculo genitam fuisse colligitur.

Si quoque symptomata, quæ ventriculo affecto accidunt, continuò apparent, indicio est, in ventriculo materiam generari: Si intermittant, aliunde eam affluere. A qua parte autem in specie affluat, partis illius affectæ signa docebũt. Vid. Galen. 1. *de loc. affect.* c. 4.

Quoniam etiam nonnunquam accidit, vt in ventriculum frigidum bilis ex epate per peculiarem meatum fundo ventriculi insertum, aut in calidum pituita è capite fluat, Galenus rectè monet, attendendum esse, ne decipiamur, & materiam, quæ aliunde affluit, in ventriculo genitam putemus, idque ex temperamento totius, ac ex ijs, quæ per aluum excernuntur, distinguendum docet, 2. *de Temperam.*

Prognostica.

Prognostica. 1. Materia Intemperiei conjuncta

quæcunque curationem difficiliorem reddit.

2. Quod si materia suis qualitatibus intemperiei ventriculi contraria sit, v. g. Si calida materia sit in frigido, vel frigida in calido ventriculo, curationis difficultas adhuc magis augetur, & imprimis, si frigida materia adhuc sit crassa & viscida, & ab epate vel alia parte continuò materia transmittatur, foueatur & augeatur.

3. Difficilius tollitur materia tunicis ventriculi impacta, quam quæ in spatio & cauitate ejus continetur.

4. Pessimum verò est, si homo nec deijciat facilè, nec facilè vomat. Galenus, 6. *de tuend. sanitat. cap.* 10.

Indicationes.

Indicatio. Intemperies cum materiæ alterans indicat, simulque euacuans pro natura & conditione ipsius materiæ: seu ratione intemperiei alterantia; ratione materiæ purgantia, ac si opus sit, etiam prius præparantia pro humoris natura requiruntur.

Curatio.

Curatio A materiæ euacuatione incipiendum. Nisi enim materia prius tollatur, alterantia parū prosunt. Et quidem si humores in ventriculo fluctuent, & faciles sint ad euacuationē, per vomitum eijciendi, vel per aluum leniētibus educendi sunt. Si materia quasi impacta sit, prius præparanda & postea euacuanda est.

Ad vomitum ciendum post cibum sumptum oxymelitis Vnc. ij ß. cum decoct. rad. vel sem. raphani Vnc. v. exhibendum.

Vel R. *Radic. raphani* Vnc. j.
asari Drach. j.
agarici. Scrup. j.
Coqu. in mulsa vel oxymel. ad Vnc. j.

Fortiora verò vomitoria, præcipuè ex mineralibus petita locum hic non habent; cum non solum ex reliquis corporis partibus vitiosos humores ad ventriculum commoueant, sed & eum insigniter offendant ac debilitent.

Simul quoque attendendum, num ab alia parte materia affluat. Id enim si accidat; ea euacuanda & membro mittente curatô præcauendum, ne ad ventriculum amplius confluat. Materiâ sublatâ, postea intemperies, non secus ac si nulla fuisset materia, per contraria alterantia tollēda. Cibi quoque ea (vt supra dictum) quantitas exhibeatur, quæ à ventriculo languido facilè concoqui possit. Qualitas cibi talis sit, quæ contraria sit humori peccanti, ita vt quam minima ejus qualitas iterum colligatur. Cautè quoque medicamenta purgantia vsurpanda. Frequens enim purgantium; præsertim fortiorum, vsus ventriculi debilitatem auget, & natura tandem ijs ita assuescit, vt sine fructu vsurpentur. Itaque vltra aloen, agaricum, mechoacannam, rhabarbarum, senam vix ascendendum.

De Intemperie ventriculi cum Bile.

Intemperies Ventriculi cū bile. Ortum habet hæc Intemperies, quemadmodum antea dictum, à caussis calefacientibus & siccantibus, item ab vsu ciborum, qui facilè in bilem mutantur, quales sunt dulces.

Signa. Quantum ad signa, quando cum intemperie bilis adest, præter signa intemperiei calidi ventriculi supra enumerata adest nausea, cibi fastidiū, oris amaritudo, rosionis cujusdam sensus & vomitus nonnunquam bilis.

Curatio Curatur hæc intemperies refrigerantibus & humectantibus ac bilem euacuantibus. Et quidem tenuis bilis vel vomitu reijciatur, vel euacuetur manna, cassia, syrupo rosar. vel vio-

lat. solutiuo, tamarindis, cum decocto & aliqua aqua refrigerante. Vtilis est & mulsa, in qua decoctum sit absinthium. Nam scribit Auicennas, absinthij decoctum remedium esse vitijs à materia, bile scilicet, quam deterget & subducit, si non altius fuerit impacta. Pituitam verò ventriculo inhærentem absinthium potius affigit, nisi decoctum ejus condiatur aromatibus incidentibus, calefacientibus & melle vel saccharo, quod detergat. Eligendum verò absinthium, quod est aromatici, non verò horridi saporis. Si verò bilis sit crassior aut ventriculi tunicis impacta, euacuanda aloë, rhabarbaro, Electuario lenitiuo simplici, diacatholico. Et quidem vbi aliquando crassior est hîc humor, ac pertinacius ventriculi tunicis adhæret, vix præstantius medicamentum haberi potest, quam Hiera.

Vel ℞. *Pilul. de aloe rosat.* Drach. j.
stomachicar. Scrup. j.
F. Pilulæ mediocres.

Vel ℞. *Rhabarb.* Drach. j.
cinamom. Scrup. ß.
infundantur in q. s. *aquæ Endiuiæ.*
Colaturæ ℞. Vnc. iij.
mannæ Vnc. j.

Iterum colentur atque tunc addatur *syrup. rosar. solut.* Vnc. ß. Vel si bilis sit crassior, *mellis ros. solut.* Vnc. ß. Misce.

Si aliunde affluat bilis, eodem modo, vt dictum, expurganda, & partis, quæ mittit eam, habenda ratio: Simul etiã ventriculus per medicamenta adstringentia roborandus, quorum vsu sæpe ita confirmatur, vt affluentes aliunde humores non facilè recipiat, vel eas ad alias partes, vel quod commodius est, extra corpus propellat. Vtilis est hic conserua rosar. item absinthium, Extra verò inungatur ventriculus ol. ros. mastich. absinthij, foueatur decocto rosar. balaustior. absinthij, cum vino austero parato. Vel imponatur Cataplasma ex malo cydonio cocto, rosis, balaustiis addito oleo rosar. & mastichino.

Purgatio valida, vbi materia aliunde affluit, omnino fugienda, ne materia ad ventriculum magis attrahatur.

Diæta. — *Diæta.*

In cibo vtilis est ptisana. Cibi condiendi sunt succo citri vel granator. accidor. vnde ventriculus confirmatur & præcauetur, ne si fortè diutius in ventriculo detineantur, corrumpantur. Vtile est & jus pullorum, in quo lactuca & endiuia cocta sint. Potus sit aqua hordei, vel cereuisia tenuis.

De *Intemperie frigida & humida cum pituita.*

Intemperies Ventriculi cũ pituita.

Ortum habet hæc Intemperies à caussis refrigerantibus & humectantibus, cibisque pituitæ generandæ aptis.

Signa.

Signa quod attinet, si cum Intemperie frigida humor frigidus crassus conjungatur, præter signa Intemperiei frigidæ supra recensita, grauitatis sensus in ventriculo percipitur, præcipuè post cibum aliquot horis. Adest nausea, clidones & fluctuationes ad ventriculi regionem percipiuntur. Sentitur post pastum ad somnũ propensio; Lingua albicat, ructus accidũt & sæpe acidi. Si pituita tenuis & aquosus humor in ventriculo continetur, saliua multa effluit, & frequens est expuitio sine tussi.

Prognosticum. — *Prognosticum.*

Intemperies hæc cũ coctioni maximè obsit, satis noxia est, & sæpe difficulter curatur, presertim si à partibus

vicinis intemperies foueatur.

Curatio.

Curatur autem medicamentis calefacientibus & siccantibus ac pituitam euacuãtibus. Itaque pituita vomitu primò ejicienda, pòst aluum lenientibus vtendum. Et quidem si pituita sit tenuis in ventriculo,

℞. *Mellis rosat. solut.* Vnc. ij.
mannæ Vnc. j.
decocti vel aqu. betonic. q. s.
F. Haustus.

Si pituita sit crassior, oxymelite vomitus prouocari potest, cum decocto raphani.

Si æger ad vomitum pronus non sit, euacuetur melle ros. solut. pilul. ex hiera. Ad vomitum Chymici etiam vtũtur sale vitrioli à scrup. ß. ad Drach. ß. vel vitriolo albo in iusculo pingui vel cereuisia calida cum butyro exhibitis.

Si verò pituita crassa impacta sit, prius præparanda & alteranda, *Syrupo de betonica, melle rosato colato, syrupo acetoso simpl. oxymel. simpl. vel scillitico cum decoctis vel aquis betonic. menthæ, calaminth. hyssopi.*

Vel ℞. *Mellis* lbi. j.
aquæ puræ lbi. iiij.

Coqu. ad dimidiæ partis consumptionem & despumentur.
post adde aqu. cinamom. Vnc. j. ß.
Misce.

Vel R. *Mellis rosati* Vnc. ij.
syrupi de betonic. Vnc. j.
spiritus vitrioli gut. ix.

Misce. Exhibeatur cochlear. j.

Possunt etiam talia vsurpari forma conseruatum, electuariorum ac rotularum, quæ diutius in ventriculo morantur. Galenus in ventriculo frigido valde commendat Diatrion pipereon, diacalaminth. diaspoliticon, Hieram picram.

Aqua, quæ ventriculo imbecilli vtilis est, eundémque à mucilaginosis humoribus adhærescentibus purgat, simúlq; cachexiæ medetur, & vermium generationem prohibet.

R. *Gentian.*
centaurij min. an. Vnc. iij.
galangæ
cinamomi
macis,
caryoph. an. Vnc. j.
flor. salu.
hyperici,
rorismarini an. M. ß.
vini albi lbi. iiij.

Digerantur per octiduum, postea destillentur.

Vel vsurpetur hic puluis:

R. *Rad. acori veri*
imperat.
zedoariæ an. Drach. j.
centaur. minor. Drach. j ß.
zinziber.
sem. carui an. Drach. ß
F. Puluis.

Vel cum syrupo betonicæ & oxymelite simpl. redigantur in formam pilularum.

Præparata materia postea agarico, pilul. de hiera cum agarico, aloephang. mastich. stomach. & similibus expurgetur.

Vel R. *Aloes rosat.* Vnc. ß.
caryophyll.
nucis mosch. an. Drach. ß.
zinzib. scrup j.
croci scrup. ß.
Cum *syrupo vel aqua menthæ*
F. Pilulæ.

Dosis Drach. j. horis 2. ante cibum.

Imò purgantibus præparantia admisceri possunt vnâ operâ & quidem cum emolumento; cùm partes, quarum functiones publicæ, continuò nouã p.n. affectæ congerant materiam, &

vtile sit materiam præparatam statim euacuare.

Si pituita à capite vel aliunde ad ventriculum fluat, vt dictum, euacuandã, & curandum, ne pars illa amplius suggerat materiam, quod fit, si vitiosa illa dispositio in parte ea tollatur.

Nec roborantia omittenda, dandúmque diacydoniũ cum aromatibus, conserua menthæ, beton. hyssopi, aqua cinamomi cum vino parata, & alia supra in Intemperie ventriculi frigida proposita, quibus pauca addemus.

℞. *Cinamom.* vnc. j.
zinzib. Vnc. ß.
nuc. mosch.
caryophyllor.
rad. galang. an. Drach. j. ß.
piper. nigri Drach. j.
sacchari lbi. j.
vini mens. iiij.
F. Claretum.

℞. *Zingib.* Vnc. j.
piperis Vnc. ß.
nuc. mosch. Drach. ij.
cinamomi Vnc. j.
sacchari ad pondus omnium.
F. Puluis.

℞. *Cinamomi* Vnc. ß.
zingib. Drach. vj.
nuc. moschat.
macis.
cardamom.
galang.
caryophill. anã. Drach. j.
coriandri Drach. j.
facch. lbi. v. F. Tragea Aromatica.

℞. *Cubeb.* Drach. ij.
zingib. Vnc. j.
macis.
calami aromatici an. Drach. j.
facch. Vnc. vj.
F. Tragea Stomachalis.

Vel talis puluis post pastum sumatur:

℞. *Semin. coriandri præpar.* Vnc. ß.
nuc. mosch.
macis,
caryophyll.
zinzib. an. Drach. j.
sem. carui Drach. ß.
cinamom. Drach. ij.
rad. acori veri,
galangæ
cortic. citri sicc. an. Drach. j.
facch. ros. tab. ad pondus omniũ.
F. Puluis.

Vel fiat tale Electuarium.

℞. *Conseru. rosar. vitriolat.* Vnc. j.
majoran.
betonic.
anthos, an. Vnc. ß.
zingib. in China condit.
cortic. citri condit.
acori veri condit. an. Vnc. ß.
spec. arom. rosat.
diagalang. an. Drach. ij.
Cum *syrup. conseru. zinzib.*
F. Electuar.

Extra verò inungatur ventriculus oleis suprà dictis, & de intemperie frigida propositis,

Vel ℞. *Mastich.* Drach. vj.
rad. cal. aromat.
galang.
cyperi an. Vnc. ß.
bacc. lauri.
nuc. mosch.
caryophyll. an. Drach. ij.
menth.
absinth. an. Drach. j. ß.
vini maluatici Vnc. ij.
ol. mastich. q. s.

Stent in loco calido aliquandiu, postea colentur.

Vel ℞. *Ol. nuc. mosch. express.* Drach. j.
ol. destill. absinth.
caryophyll.
menth.
cinamom. an. gutt. vj.
galliæ mosch. scrup. ß.

Misce.

Vel R. *Rad. acori veri,*
galang.
cyperi an. Vnc. ß.
caryophyll.
menth.
absinth. an. Drach. ij.
spic. Indic.
rosar. rubrar. an. Vnc. j ß.
mastich. Vnc. j.
thuris,
ladani an. Vnc. ß.
styrac. calamit.
tacamahac. an. Drach. iij.
ol. nardini,
ceræ an. q. s.

F. Ceratum, quod extendatur supra alutam & illinatur guttis aliquot olei caryophyllor.

R. *Ladani puri* Drach. iij.
mastiches Drach. ij.
ligni aloes
santali citrini
galangæ
caryophyll.
nuc. mosch. an. scrup. j.
ol. stomachal.
ceræ an. q. s. F. Scutum.

Vel R. *Rad. acori,*
cyperi an. Vnc. ß.
absinth.
menth. major.
flor. rosar. rubr. an. M. j.
caryophyll.
nuc. mosch.
galang. an. Drach. ij.

Coqu. in vino pro Fomento.

Vel R. *Caryophyll.*
nuc. mosch. an. Drach. ij.
cinamom. Drach. j.
absinth.
menth. an. M. s.
rosar. rubr. p. 1.
thuris
mastich. an. Drach. iij.
cortic. citri sicc. Drach. ij.
aliptæ mosch. scrup. j.
F. Puluis.

Qui insuatur sacculo ex sindone rubra, qui vel siccus vel vino madidus aut maluatico ventriculo imponatur.

Diæta.

Alimenta sint natura calidiora, aut condiantur aromatibus. Potus sit vinum generosum vel mulsum. Et omnino talis sit diæta, qualis supra in Intemperie ventriculi frigida & humida proposita fuit. *Di*

De Intemperierum ventriculi curatione accuratè, & prolixè agit Galenus, 7. *meth. med.* qui ibi videatur.

DE TVMORIBVS VENTRICVLI.

CAPVT XI.

De Inflatione ventriculi.

POst Intemperies ventriculi meritò agitur de Tumoribus eiusdem; cum intemperiei cum materia sæpe tumores accidant. Augetur autē ventriculi magnitudo cum vel distenditur saltem, etsi substantia reuera maior non fiat, vel dum substantia eius & magnitudo ac moles simul augetur, id quod fit in tumoribus propriè dictis. Primò dum à flatu in eius capacitate concluso ventriculi magnitudo augetur, dicitur Græcis Εμφύσημα & Εμπνευμάτωσις, Latinis Ventriculi inflatio seu tensio; Barbari etiam ventositatem stomachi nominant. Aliàs vocabulum Εμφύσημα in genere de omni spiritus flatulenti in spa- *Ventriculi inflatio*

tis quibuscunque collectione vsurpatur.

Caussæ.

Caussæ. Prouenit autem flatus ventriculum distendens ab efficiente & materia. Efficiens est calor ventriculi debilis, item calida ventriculo applicata, vel etiam assumpta, quæ crudum humorem vel cibum in flatum quidem resoluunt, sed dissipare non valent. Nam puta frigiditas flatus non generat, cũ humores atque alimenta non attenuet nec discutiat. Fortis verò calor cum vi sua humores & alimenta superet, & magis, quam pro flatu generando illa attenuet, flatus non generat, nisi alimentum aut humor aliquis in ventriculo per se flatuosus sit, aut copia excedat, ita vt à calore etiam satis forti superari non possit. Calor enim vel simpliciter imbecillus est, vel non simpliciter, sed vt ad materiam refertur. De quo Galenus, 3. *de sympt. caussis cap.* 2.

Itaque inflationem ventriculi generare possunt, quæcunque calorem ventriculi debilitant, & coctionem imbecilliorem faciunt, de quibus suo loco dicetur, & quæ cibos ac humores in eo in flatus dissoluunt. Et proinde ad caussam efficientem etiam pertinent cibi & potus quidam, qui vim habent agendi in subjectam humiditatem, cuiusmodi est Allium, quod quamuis sua natura flatus discutiendi vim habet, tamen, si incidat in materiam crudam & flatulentam, illam dissoluit & hoc modo flatus excitat. Qua ratione quandoque etiam humores ad caussam efficientem pertinent, vt cum bilis in pituitam vel melancholiam vicinam agit, eamque in flatus resoluit.

Flatibus materiam. Flatibus verò materiam suppeditant cibi & potus naturâ suâ flatulenti, vt fabæ, lentes, pisa, milium, dactyli virides, rapum crudum, lac, bulbi, mel crudum, castaneæ, mustum & cereuisia recens, item humores crudi & flatulenti in ventriculo geniti, humor Melancholicus ventriculi fundo substratus, aut in eum effusus, vnde Melancholici ὑποχόνδριοι & ad hunc morbum procliues sunt. *præbentes cibi & potus.*

Signa Diagnostica.

Noscitur hoc malum ex tensione, quæ ventriculi regionem supra vmbilicum infestat, ac tumore & resistentia tactus circa ventriculi regionem obuia, & quod venter percussus sæpè quasi Tympani sonum edit. Imò & visu ferè inflatio cognoscitur, præcipuè cum æger sese erigit; aliquando etiam accedit distensio, quæ pectus & oppositas retrò dorsi partes occupat. Ructus eduntur, flatus per aluum non emittuntur; quibusdam appetitus dejicitur: malum lenitur alimento ad fundum ventriculi descendente, & flatibus supra & infra exclusis. *Signa.*

An autem ex alimentis flatulentis malum ortum habeat, facilè ex ægri relatione cognoscitur; an coctionis vitio id fiat, ex ijs, quæ de debilitate coctionis ventriculi eiusque caussa & signis dicentur, patebit. Et cum ex debilitate coctionis fit inflatio, si dentur cibi facilis coctionis in pauca quantitate, inflatio non ita molesta est. Remittit etiam inflatio, cum vsurpantur ea, quæ coctionem adiuuant. Inflatio quoque ex debilitate ventriculi diutius durat, quam quæ ex cibis; hæc enim cibis mutatis tollitur.

Vbi horum nil adfuerit, verisimile est, pituitosos humores in ventriculo contineri, qui flatibus materiam suppeditant, & tum alia quoque signa pituitæ in ventriculo aderunt, de

quibus antea dictum. Quod si à materiâ feruida fundo ventriculi substrata, aut ab humore melancholico in ventriculum infuso inflatio fiat, istorum humorum & plerumque affectionis hypochondriacæ signa adsunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Quando inflatio accidit in ventriculo conualescentis, recidiuam significat.

2. Inflatio ventriculi in febribus acutis & malignis mala, significat que natiuum calorem à calore præternaturali absumi & dissipari.

3. Inflatio ventriculi si diu duret, in hydropem siccum terminatur.

Indicationes.

Indicationes.

Flatus, qui ventriculum distendunt, tollendi ac discutiendi sunt. Ne verò mox iterum reuertatur inflatio, caussa, quæ flatus parit, tollenda. Et quidem si inflatio leuis est, ac præcipuè à caussa primitiua prouueniens, sola flatus discutientia sufficiunt; si autem magna sit inflatio, ea sola non sufficiunt, neque ab eorum vsu curatio inchoanda: Nisi enim materia prius euacuetur, flatus discutientia seu intra seu extra adhibita materiam in flatus resoluunt, & inflationem augent.

Curatio

Curatio.

Ergo si inflatio non sit magna, flatus discutientia intus & extra adhibeantur. Si verò materia multa adsit, vnde flatus generantur, illa statim vel vomitu, vel alui dejectione expurgetur. Si tamen crassa & viscida sit, prius præparetur. Qua ratione autem materia præparanda & euacuanda sit, ex iis quæ antea de intemperie ventriculi cum materia dicta sunt, patet.

Flatum discutientia.

Flatus autem discutiunt & dissoluunt, cucurbitula magna sine scarificatione cum flamma copiosa ventriculo apposita, *galanga, radix Imperatoria, angelicæ, zedoariæ, gentianæ, sem. anisi, fœniculi, carui, cumini, species diacymini, diagalangæ, dianisi, diacalaminthæ*, Galenus dat castoreum ex oxycrato seu posca, 11. *de simpl. med. fac.*

Efficax est etiam ol. carui gutt. iij. vel iiij. quantitate in jusculo vel vino exhibitum, & rotulæ ex eo paratæ.

Vtiles sunt & aquæ vitæ stomachales dictæ, item clareta seu vina Hippocratica:

R. *Sem. anisi.*
fœniculi.
carui, an. Drach. ij.
zingiber.
cinamomi,
galangæ, an. Drach. j.
caryophyll.
macis,
zedoariæ,
cardamom. an. Scrup. j.
facch. albiss. Vnc. ß.

F. Puluis, qui coctionem adjuuat & flatus dissipat.

Extra inungatur ventriculus oleo communi, in quo ruta, sem. cumini, apii, dauci, castoreum, baccæ lauri, cocta sint, vel vsurpentur horum olea. Efficax est & oleum, quod

Recipit *baccar. lauri,*
rutæ siccæ,
sem. cumini,
ammeos,
nigellæ,
pyrethri, costi, an. Drach. ij.
ladani, Vnc. ß.
ol. laur. rutac. an. Vnc. iiij.
vini maluatici, Vnc. iij.

Coqu. ad vini consumptionem & colentur, atque oleo isto ventriculus inungatur. Magnam etiam ad flatus discutiendos

discutiendos vim habet emplastrum de baccis lauri. Possunt & sacculi sicci parari è milio solo, vel misto cum furfuribus, vel baccis lauri, sem. cumini, rutæ, flor. chamæmeli, calidéque ventriculo imponi. Vel Cataplasmata fiant ex farina sem. lini, cumino, origano, centaur. minore, sem. anethi, fœniculi, baccis lauri cum oleo rutaceo, laurino. Vel panis à furno calens per medium scindatur, & medulla tota oleo communi vel rutaceo & melle calefacto, aut aquâ menthæ & rutæ perfundatur, & calidus applicetur.

Antonius Benivenius, *de abdit. morb. & sanat. causis cap.* 40. refert, Adolescenti cuidam sedecim annorum cervicem ventriculi sine vllo doloris sensu ita à flatibus eleuatum fuisse, vt magnitudinē pomi cydonij æquipararet, ita, vt tumor ille & ossa in altum eleuauerit, quæ etiam talem situm retinuerint, nec ad pristinum statum reuersi figuram illam impressam, tanquam naturalem seruauerint. Quod malum ille ferrea lamina, quæ ex circulo quoque surgebat ferreo, stomachum comprimente sanauit.

Diæta.

Diæta. Victus ratio sit attenuans & flatus discutiens, minimè flatulenta: cibi sint boni succi, coctu faciles, quantitate exigui. Inflatione ventriculi & hypochondriorum laborātibus lac valde noxium est. Somnus solito sit longior, & æger suprà ventrem molliter interdum decumbat. Potus multus non cōuenit; potúsque sit vinum meracius, quod in parua quantitate haustum leuem inflationem sanat. Efficacia sunt quoque Clareta & vina Hippocratica, aluus aperta seruetur.

CAPVT XII.

De Inflammatione ventriculi.

Ventriculi inflammatio.

CVm verò ipsum corpus ventriculi intumescit, duplici causa id fieri potest, ab humore scilicet vel calido vel frigido; atq; hinc oriuntur duo ventriculi tumorum genera, inflammatio & tumores frigidi; de quibus in specie agemus. Quædam tamen, quæ vtrique tumorum generi communia sunt, præmittemus.

Intumescit autem ventriculus vel secundum partem interiorem vel exteriorem, superiorem vel inferiorē, dextram vel sinistram. Rarò verò totus ventriculus tumore corripitur.

Cognoscitur tumor ventriculi in genere ex læsa coctione ventriculi & sensu tensionis, interdum tumor tactu quoque & visu deprehenditur. Si tumor totum ventriculi occupat, quocunque etiam situ æger decumbat, dolore afficitur. Si parte externa, dolor post cibi coctionem magis intenditur, ob fibras transuersas ibi intentas, quæ tensæ ad intestina expellunt. Appetitus sese melius habet, quàm vbi interna tunica afficitur: ab assumto cibo non ita grauatur, nil de abscessu vomitu eijcitur. Si interna parte, dolor fit intensior, dum cibus assumitur & coquitur; quia tenduntur ea parte fibræ rectæ, quæ attractioni ventriculi inseruiunt, & cibus ipse contactu suo internæ ventriculi tunicæ grauis est, & symptomata omnia sunt vehementiora atque abscessu rupto pus vomitu vel per aluum eijcitur. Vtrum dextra vel sinistra ventriculi pars afficiatur, facilè ex ægri relatione cogno-

scitur. Si superior pars afficitur, cum exquisito sensu sit prædita, grauissima accidunt symptomata, & angustia maximè sub finem deglutitionis, vbi attractio viget, percipitur. Affecta inferiore parte, dolor magis in cibi coctione intenditur. In anteriore ventriculi parte tumor tactu deprehenditur, atque æger compressionem eò loci non fert. Si posteriorem ventriculi partem, & quidem externam tunicam tumor occupat, æger grauiter decumbit supinus; Si internam, pronus: Cujus contrarium obseruatur in discernendis tunicis anteriore ventriculi parte dolente & tumore.

Caussæ.

Caussæ. Prolixè equidem hîc nonnulli de causis agunt: verum sunt pleraque illa generalia, & quidem omnibus inflammationibus in quacumque parte conueniunt. Ideóque saltem, quæ hujus loci propria sunt, tractabimus.

Caussæ. Vt autem aliarum partium inflammationes; ita & ventriculi inflammatio oritur ex sanguine præter naturam in ventriculi tunicas, per venas per quas alitur, è porta deriuatas effuso, ibíque putrescēte, & quidem à sanguine vel puro, vel cum bile, pituita aut melancholia mixto. Vnde etiam appellationes variantur. Mouetur verò & affluit, vt ex generali de inflammatione doctrina notum est, sanguis præter naturam ad ventriculum, vel quia attrahitur, quod fit à calore & dolore, concitatis siue à causis internis siue externis, vt cibo, potu, medicamentis calidis, aut percussione super ventriculū, fomentis & emplastris calidis corpore repleto adhibitis, cucurbita apposita, vomitu: Aut transmittitur à partibus robustioribus ad ventriculum debilem. Transmittitur autem vel à toto, quando illud plethorâ abundat, aut à parte aliqua.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur autem inflāmatio ventriculi ex signis tumorum ventriculi in genere; Deinde in specie, quod dolor est vehementior, adest æstus, sitis inexpleta, corporis jactatio, vigiliæ & febris ardentissima conjungitur. Ingesta aut vomitu aut per aluum dejiciuntur; nisi cum forte ejus orificiū aut pylorus obsidetur: cum his coarctatis nihil elabatur. Nonnunquam accedunt deliria cerebro in consensum tracto, vel etiam animi deliquia, corde consentiente. Et quidem illa symptomata mitiora sunt, si inflammatio à sanguine puro ortum habet; vehementiora, si bilis admisceatur; mitiora, si pituita.

Monet autem hîc Fernelius, *de part. morb. & sympt. lib. 6. c. 2.* Inflāmationi ventriculi affinem esse inflāmationem, quæ vel summum jecoris lobum, qua ventriculus obtegitur, vel incumbentē illi abdominis regionem occupat. Tumor n. prominens & circumscriptus cum dolore in ventriculi situ inest, & febris & sitis & aliarum notarum plurimæ, vt proinde vel experientissimos Medicos interdum fallat. Distinguitur autem solâ symptomatum vehemētia & pernicie: quandoquidem in ventriculum omnium sæuissima incidūnt.

Prognostica.

Prognostica. 1. Tumor omnis ventriculi, præcipuè inflammatio, morbus satis periculosus est; cum afficiatur pars, cujus functio toti corpori necessaria est, & qua debilitata omnes totius corporis partes, alimento scilicet denegato, debilitari necesse est, quæq; cor & cerebrū facilè in consensum trahit. Imò in his, quibus vires sunt debiles, malum plerumque lethale est.

2. Abscessus, qui in ventriculum incidunt, meliores sunt, qui in tunicam

eius internam abeunt, in quam pleriq; etiam sese aperiunt; mali verò, qui sub peritonæum. Galenus, *de inæq. intemp. c.3.* Nam infusum in cauitatē ventriculi pus facilè per intestina expurgatur; quod fieri non potest, si sub peritonæo colligatur.

3. Periculosus est tumor, qui vel totum ventriculum, vel partem eius superiorem occupat.

4. In inflammatione ventriculi si nausea ac conturbatio ventris plurima ac frequens fiat, vomatur verò nihil vel parum, id prauum est, non solum vt signum, ostendens vitiosum humorem ventriculo pertinaciter inhærere, sed & vt causa continuis vellicationibus ventriculum lacessens. Galenus, 3. *prorrhet. t. 15.*

5. Ventriculi, vt & epatis inflammationi, si non recta cura adhibeatur, sequitur marasmus, non tamen prius, quam cor in consensum trahatur. Galenus, *de diff. febr. cap. 9.*

Nonnulli quidem ea etiam, quæ Hippocrates, *lib. 1. Prognost. aph.* 37. 40. & 41. habet, de tumoribus ventriculi explicant, verum si quis diligenter loca inspiciat, & quæ antecedunt, diligenter perpendat, animaduertet, Hippocratem ibi non loqui de tumoribus ventriculi, sed tumoribus ventris, qui in musculis abdominis fiunt: siquidem tumores abdominis quidem, qui forâs aperiuntur, boni sunt, non verò ventriculi, quos in cauitatem eius aperiri bonum esse ex Galeno modò dictum.

Indicationes.

Indicationes. In Inflammatione ventriculi, vt in aliis partibus, materia, quæ affluit, auertenda, fluxúsque eius inhibendus; quæ affluxit, & proxima tumoris causa est, tollenda. Affluxus inhibetur reuulsione ad contraria, ac ventriculi roboratione & materiæ repercussione. Euacuatur materia collecta vel sensibiliter vel insensibiliter, & quidē (præter repulsionem materiæ nondū impactæ & crassæ) vel insensibiliter per resolutionem & dissipationem impacta, & ad repercussionē inepta euacuatur; quæ si crassior sit, simul emollientia postulat; vel sensibiliter, dū in abscessum colligitur, eóque aperto tandem euacuatur. Quod vt facilius fiat, suppurantibus interdum, quando scilicet de discussione desperamus, & maturantibus natura adiuuanda, apertóque tandem abscessu vlcus detergendum & consolidandum. Interdum quoque accidit, vt si tumor in parte externa consistat, & puris copia magna sit, abscessus foris aperiendus sit. Intemperies coniuncta indicat alterans per contrarium.

Curatio.

Curatio Venæsectio. Itaque si vires adsint, statim vena aperienda: Sed nisi adsit magna plethora, sanguis paucus euacuandus; cum partis dignitas largam vnâ vice factam sanguinis euacuationem non ferat. Ideóque, si opus, repetenda potius venæ sectio. Reuulsio quoque fieri potest cucurbitulis scarificatis, & non scarificatis curibus appositis, item frictionibus. Lenes quoque clysteres in aluum injiciantur.

Purgatio. Purgatio verò seu per vomitum, seu per aluum initio (nam postea ad puris collecti eruptionem vtilis est vomitus) non conuenit, ne humores ad locum affectum attrahat, & inflammationem augeat. Quia tamen excrementa quædam ab inflammatione in ventrem resudant (sicut in inflammationibus, quæ membrana teguntur tenuiore, accidere solet) ea per clysteres lenes aut pulpam cassiæ cum decocto prunorum ac tamarindorum, vel sy-

rup. rosar. solutiuo, vel sero lactis exhibito abstergere & educere non inutile erit.

Repellentia. Statim verò post venæ sectionem, dum materia fluit, aut dum fluctuat, & nondum impacta est, repellentia seu reprimentia vsurpanda, cùm interna, tùm externa.

Externa. Repellentia externa parantur è *rosis, santalis, balaustiis, cortic. granator. cydoniis, myrtillis, portulaca, corallis, bolo Armeno, sumach, succo limon. ol. rosar. cydon. myrt. mastich. cerat santalino*, vt:

℞. *Carnis cydon. coctæ*, Vnc. ß.
pulu. rosar. rubrar.
santali rubri,
myrtill.
balaustior. an. Drach. j.
farinæ hordei, Vnc. ß.
ol. cydonior.
myrtin. an. q. s.
F. Cataplasma.

Vel ℞. *Farin. hord.* Vnc. j.
rosar. rubr. Vnc. ß.
santal. rubr. Drach. ij.
boli Armeni, Drach. ß.
Coqu. in aqua pura, & addatur *ol. ros.* q. s.
F. Cataplasma.

Ob majorẽ refrigerationẽ & penetrationem aliquid aceti, succi cydonior. plantaginis, portulacæ, acetosæ addi potest, vt:

R. *Ol. cydon.*
rosar. an. Drach. vj.
boli Armeni,
balaustior. an. Drach. ß.
camphoræ, gr. vj.
M. Fiat linimentum.

℞. *Aquæ rosar.* lbj. ß.
succi cydon. Vnc. iij.
santali rubri,
albi, an. Drach. ij.
camph. Scrup. ß.
Fiat Epithema.

℞. *Rosar. rubr.* M. j.
balaust. P. j.
santal. Drach. ij.
Coqu. in vino rubro austero pro fomento.

Interna. Interna repellentia saltem in primo principio conueniunt, & sunt *succus aut syrupus cydonior. granator., ribes, syrup. de rosis siccis, cerasorũ, rob. ribes, mespilorum, sorborum, diacydonium s. aromat. rosæ rubræ, santalum, corallium rubrum.*

Præstat tamen succus vel decocta harũ absque saccharo, quàm syrupos, & cum saccharo, aut certè saccharum parcius admiscere. Et quidem in exigua quantitate dentur medicamẽta, vt diutius hæreant in ventriculo, sed sæpius. Itaq; de succo aliquo cõueniente Vnc. j. vel Vnc. ij. sæpius de die dentur, præsertim si ventriculi pars superior sit affecta, vt:

℞. *Vini granator.*
succi ribes, an. Vnc. j. ß.
syrup. acetosæ, Vnc. j.
aquæ plantaginis,
acetos. an. Vnc. iij.
rosar. Vnc. j.
Misce.

Et quidem in tali tumore medicamenta interna actu moderatè frigida exhibeantur, vt affluxus materiæ impediatur, nec tamen calor naturalis ventriculi labefactetur. Externa verò moderatè calida.

Resoluentia. In Incremento verò morbi repellentibus pars aliqua resoluentium addenda, *vt flor. chamæmel. meliloti. sem. lini, adeps anserin. ol. chamæm. anethin. lil. alb.* In statu medicamenta ex vtrisque pari portione mixtis vsurpãda, vel resoluentium dosis augenda, ne tamen careant adstringentibus.

Cum dolor vrget, anodyna etiam addantur. Ergo tum ventriculus mun-

gatur adipe gallin. mixto cum ol. mastichin. & rosar. vel cum oleo rosar. absinthiiliorumque albor vel omentum castrati calefactum imponatur cum ol. rosar. aut pulu. rosar.

Vel ℞. *Flor. rosar.* M. j.
sem. coriandr. Drach. j.
lini,
alth. an. Vnc ß.
flor. chamaemel. P. ij.
absinth. P. j.

Coqu. in vino rubro pro fomento.

Vel ℞. *Farin. sem. lini*, Drach. ij.
hordei, Vnc. ß.
pulu. rosar. rubr.
flor. chamaemel. an. Drac. ij.

Coqu. & cum ol. ros. & chamaemel. F. Cataplasma, cui etiam camphor. Drach. ß. addere licet.

Vel inungatur ventriculus ol. ros. absinth. & chamaemel. cum spica nardi & pauxillo croci.

Vel ℞. *Flor. chamaemel.*
meliloti.
rosar. rubr. an. M. j.

Coqu. in vino pro fomento.

Vel ℞. *Farin. hord.*
sem. lini, an. Vnc. j.
rosar. Drach. ij.
mastich. Drach. j.
absinth. Drach. ß.
ol. mastich.
absinthii, q. s.

F. Cataplasma.

Vel ℞. *Farin. hord.*
foenugraeci.
sem. lini, an. Vnc. ij.
pulu. absinth. Vnc. j.
flor. chamam.
rosar. rubr. an. Vnc. ß.

Cum *succo apii & ol. chamaemel.*

F. Cataplasma.

Hoc etiam Cataplasma vsque ad declinationem ferè locum habet.

℞. *Pulu. rad. alth.*
flor. chamaem.
absinthii.
meliloti, an. Vnc j.
santal. alb. Drach. ij.
croci, Scrup. j.
ol. chamaemel.
ros. an. q. s.

F. Cataplasma, vel addita cera Emplastrum.

Intra corpus verò exhiberi potest aqua vel decoctum absinthii cum trochiscis de rosis. Si dolor vehementer vrget, dandus syrupus de papauere Vnc. j. vel Vnc. ij. pondere.

Emollientia.

Post statum ferè solis resoluentibus vtendum, aliquibus tamen adstringentibus ob partis praestantiam additis, & quidem resoluentibus lenibus, quae ferè emollientia sunt, & calorem tepidum habent, atque humiditatem mediocrem, qua ratione materiam fundunt & resoluunt insensibiliter. Eiusmodi sunt *medulla cerui, adeps gallinae, anserius, taurius.* Herbae emollientes, *maluae, althaea, melilotus, foenugraecum & similia. Passulae maiores, caricae, semen lini.* Gummi emollientia, vt *bdellium, styrax calamita, ammoniacum, emplastrum, diachylon simplex*: Quibus tamen, ne nimia fiat relaxatio, oleum absinth. mastichin. vel mastiche admisceatur, vel ol. rosaceum, si calor maior sit, vt:

℞. *Medull. crurum vituli,*
adip. anser. an. Drach. iij.
ammoniac.
bdelly, an. Scrup. ij.
mucilagin. sem. althaeae,
lini, an. Drach. j ß.
mastich. Drach. j.
ol. chamaemel. q. s.

F. Linimentum.

Applicentur autem haec actu calida, vt concreta materia facilius fundatur ac dissipetur.

Intra corpus verò exhibeatur *decoctum caricarum, passular. glycyrrhizæ, maluæ, althææ, emulsio amygdal. dulc.*

Maturatio. Si verò (quod tamen commodius esset) inflammationis suppuratio prohiberi nequeat, id quod ex doloris intensione, tumoris incremento, ac febris augmento cognoscitur, adjuuanda est, fouendo calorem naturalem partis. Pro calore autem fouendo vtendum moderatè calidis, humidis, viscidis, calorem naturalem intrò concludentibus.

Extra applicanda medicamenta parari possunt ex *farina tritici sine furfuribus* (nam furfures abstergunt) *caricis pinguibus, dactylis, althæa malua, ol. commun. amygdal. dulc. butyro, pingued. gallin. Porci, medull. vitulin.* & similibus.

R. *Rad. althææ sub cineribus coctar.*
adipis porcin. an. Vnc. ß.
farinæ tritici, Drach. vj.
ol. amygdal. dulc. q. s.
F. Cataplasma.

Vtile etiam hic est emplastrum diachylon simplex.

Interna fiunt ex *amygdal. dulc. syrupo de glycyrrh. decocto caricarum, passular.* quæ sensim parua quantitate deglutienda præbeantur.

R. *Caricar. pinguium,*
dactylor. an. Vnc. ß.
Emulsion. amygdal. dulc.
sapæ, an. Drach. vj.
M. dosis à drach. ij. ad Vnc. j.

Vel R. *Passul. major. exacinat.*
sebesten, an. Vnc. j.
sem. althea,
glycyrrh. an. Drach. ij.
dactylor. num. iv.
Coqu.

Pure genito, danda opera, vt quamprimum abscessus rumpatur. Cognoscitur autem maturum apostema ex doloris remissione, diminutione duritiei in loco tumido & mollitie tumoris tactui cedentis.

Abscessum rūpentia. Exhibenda ergo tunc sunt medicamenta, quæ attenuant & laxant quasi abscessus parietes, vt egressus puri facilius concedatur, vt:

R. *Caricar. pinguium*, num. iij.
passul. Vnc. ß.
glycyrrh. rasæ, Drach. iij.
capill. veneris,
maluæ, an. M. j.
Coqu. in suffic. quant. hydromelitis, ad tertias vel Vnc. vij.
Adde *rad. ireos* Drach ß.
piperis, Scrup. ß.
Detur actu calidum.

Vtile etiam est lac recens mulsum exhibere, nisi alia prohibeant. Imprimis verò commendatur succus scabiosæ vel solus vel cum melle datus, quæ omnia interna apostemata vel resoluit, vel maturat, vel rumpit.

Extra etiam applicatur cataplasma ex ficubus, fœnugræco, & similibus.

Vel. R. *Sem. fœnugræc.* Vnc. iij.
fermenti, Vnc. j.
stercoris columbini, Vnc ß.
ol. chamæmel. Vnc. ij.
mellis, Vnc. j.
F. Cataplasma.

Post sumpta verò medicamenta vt abscessus faciliùs rumpantur, fiat corporis agitatio, vel tussis, sternutatio, aut vomitus etiam, si opus sit, concitetur.

Rupto abscessu mulsa propinetur, cū syrupo rosar. solutiu. aut melle ros. vel violaut decoctum hordei cū melle ros. vel hydromel. cui aliquid mannæ thuris, addi potest, & quidem sæpius paruâ, cochlearis videlicet, quantitate, vt materia purulenta abstergatur, & per aluum expurgetur.

Vlcus consolidandum. Tandem vlcus consolidandum & conglutinandum est. Extra nimirum imponatur emplastrum, quod Galenus ex Heraclide, 2. *de comp. med. sec. gen. c.* 7. describit.

R. *Litharg.*
ceruss. an. Drach. x.
ceræ, Drach. iij.
resin. arid. Drach. vj.
gummi ammoniaci, Drach. v.
galban. Scrup. iiij.
ol. veteris, Vnc. ij.

Coq. F. emplastrum, quod calidum ventriculo imponatur.

Intus sumatur decoctum agrimoniæ cum vino.

Vel R. *Thuris*, Drach. ij.
mastich. Vnc. ß.
mumiæ,
boli Armeni,
rad. tormentill.
cornu cerui,
gummi tragacanth.
succini, an. Vnc. j.
nuc. mosch.
macis, an. Drach. ß.
conseru. rosar. antiquar. Vnc. j.

Cum syrupo myrtino vel de rosis siccis,

F. Electuarium.

De Intemperiei correctione nil in specie addere opus est; cum medicamenta, quæ ad repellendam materiam adhibentur, vna opera refrigerare calidam intemperiem possint.

Diæta.

Diæta. Vt in omnibus inflammationibus internis: ita quoque in ventriculi inflammatione, victu vtendum tenui; modo vires ferant, & omnino in omni inflammatione ventriculi accurata diæta opus est; cùm ventriculi officium sit, cibum pro toto corpore concoquere. Detur ergo ptisana vel eius cremor, & si calor maior sit, lactuca, endiuia, in aqua hordei, vel iure pullorum cocta, & in principio inflammationis iuscula succo cydoniorum, aurantiorum, granatorum, citri, vuæ acerbæ condiantur. Omnis enim cibus & potus in inflammatione ventriculi quandam adstrictionem habeat, maiorem tamen frigiditatem & adstrictionem in principio. In progressu verò morbi sensim & per gradus aliquid de frigiditate & adstrictione remittendum. Potus sit aqua hordei cum pauco cinamomo & vino granator. aut cydonior. atque is non actu nimiùm frigidus, ne inflammatio crudior reddatur. Vnde nec aqua frigida conuenit. Abstineat contrà etiam æger à vino: In declinatione tamen vinum clarum debile aut aqua dilutum concedi potest. Mel quoque noxium est, quæque ex melle fiunt. Vitetur ira. Æger non loquatur multum.

Si autem phlegmone non sit pura, sed œdematodes vel scirrhodes, qua ratione curanda sit, mox è curatione tumorum frigidorum ventriculi patebit.

CAPVT XIII.

De Tumoribus Ventriculi Frigidi.

Tumores frigidi ventriculi. TVmores ventriculi frigidi ortum habent à materia frigida & crassa, pituitosa scilicet vel melancholica, quæ quidem non subitò, vt in inflammatione accidit, affluit, sed paulatim congeritur, & quia humores hi ad suppurationem minus apti sunt, diu in ventriculo retineri possunt, antequam suppurentur, describitque Fo-

restus, *lib.* 18 *obseru.* 32. Tumorem ventriculi frigidum, qui per integrum annum durauit, antequam suppuratus fuit.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur hic tumor in genere, quod scilicet plerumque circa ventriculi regionē tumor apparet, concoctio & nutritio læditur: in specie verò ex sensu grauitatis, & abest sitis, æstus ac febris.

Prognostica.

Prognostica. 1. Tumores ventriculi frigidi equidem, vt dictum, diuturni sunt, non tamen habent symptomata tam grauia; medicamenta etiam, quæ tumores frigidi requirunt, ventriculo sunt conuenientiora.

2. Non tamen etiam omni periculo vacant: quia membrum, cujus functio toti corpori necessaria est, læditur.

Indicationes.

Indicationes. Cum hic tumor sensim per congestionem, non verò per affluxum subitò fiat, repellentibus & reuellentibus opus non est. Humor verò frigidus tumorum horum proxima & continens caussa sui amotionem indicat, quæ fit, dum humor vel insensibiliter resoluitur; vel in pus mutatur, & sensibiliter euacuatur.

Curatio.

Curatio Itaque venæ sectione opus non est, cum suspicio de abundante sanguine nulla sit vel exigua. Repellentia etiam, quia materiam incrassant, vix locum habent, nisi planè in initio, vbi solum frigida ac discutientibus mista locum habere possint.

In principio autem, conueniunt ol. ros. cum ol. absinth. æqu. part. mixtum vel fiat Cataplasma, quod

℞. *Farin. hordei*
sem. lini
fabar.
puluer. melilot. an. Drach. j.
absinth.
schænanth. an. Drach. ij.
rosar. rubr.
baccar. myrt.
aloes an. Drach. ß.

Puluerisanda puluerisantur, & *cum oleo rosaceo ac adipe gallin.*

F. Cataplasma.

Vel ℞. *Flor. myrti*
menth.
absinth. an. M. j.
flor. rosar. rubr. M. ß.
schænanth. Drach. ij.

Coquantur in vino austero pro fomento.

Vel Fiat Sacculus *ex rosis rubris, fol. myrti, menth. absinth. cypero & spica*, qui coquatur in vino rubro, & imponatur ventriculo.

Vel ℞. *Ol. menth.*
mastich.
absinth. an. Vnc. ß.
pulu. menth. siccæ,
mastich.
nuc. cupress. an. Scrup. j.
ceræ q. s. F. Cerotum.

Interim exhibeantur *syrupus de menth.*, *de absinth.*, *mastich.* *mel rosatum colatū*, aut horum decocta. Medicamenta autem tam interna, quam externa calida vsurpanda.

Resoluentia. Postea ad fortius, resoluentia quæ calida & sicca ac tenuium partium sunt, accedendum, cujus modi sunt, *Origanū, calamintha, pulegium, majorana, thymus, rosmarinus, cum aromatibus & composita diacalaminthæ, diagalanga, magnæ antidoti*:

Interna Auicennas ad resoluendum exhibet in potu castorei scrup. j. vel Drach. ß. cum mellis rosati vel oxymelitis simpl. vnc. iij. Actio decoctum polii aut calaminthæ cum pauco mellis & granis aliquot piperis.

Vel ℞. *Gummi Ammoniaci* scrup. j. vel Drach. ß.

Drach. ß.

Formentur cum mucilagine ſem. althææ, & gran. aliquot ſpec. diacalaminth. pillul. x. vel. x v. quibus deglutitis decocti paſſulatum aut rad. alth. Vnc. ij. vel Vnc. iij. bibantur.

Exter-na. Extra applicentur ventriculo medicamenta è *ſelen calaminth. polij montani, rutæ, ſalviæ, ol. de ſpica, irino, laurino & ſimilibus*, vt:

℞ *Ol. Chamam.*
nardin.
anethin. an. Vnc. ß
maſtichin. Drach. ij.
ceræ q. ſ.
F. Vnguentum.

Vel ℞ *Ol. abſint.*
chamam. an Vnc. j. ß.
terebinth. Drach. iij.
maſtich. Drach. j. ß.
caryophyll. Drach. j.
mucilag. ſem. althea,
fœnugræci an. Drach. ß.
ceræ. q ſ.
F. Vnguentum.

Efficax eſt & Emplaſtrum de meliloto, ſi cum maſtiche, abſinthio & ſpica adhibeatur.

Vel ℞ *Emplaſt. de melilotho* Vnc. ij.
myrrhæ Drach. ij.
maſtich. Drach. j. ß.
ammoniac. Drach. j.
ol. abſinth. q. ſ.
M. ad lentum ignem
F. Emplaſtrum.

Matu-ratio. Quod ſi fruſtra diſcuſſio tentetur, ſuppuratio procuranda, & reliqua, vt in inflammatione modò dictum, peragenda, vt:

℞. *Rad. alth.*
lil. alb. an. Vnc. ij.
branc. vrſ. M. j.

Coqu. ad mollitiem, contuſis & per ſeraceum trajectis,
adde *farinæ tritici*
ſem. fœnugræci,
lini an. Vnc. j.
croci Drach. ß.
pulu. chamam. Drach. ij.
ping. gallin.
ol. lil. alb. an. q. ſ. F. Cataplaſma.

Abſceſſum Rũpentia. Poſtea danda opera, vt Apoſtema maturum rumpatur, ruptum abſtergatur, & vlcus conſolidetur, vt in inflammatione dictum.

Oris Ventriculi Tuberculum. Ad hoc caput pertinet & hiſtoria illa, quam Fernelius, *lib. 6. Pathol. cap. 1.* recenſet, de muliere quadam grauida, cui duro tuberculo os ventriculi obturabatur, ut quicquid indebatur, attacto oris ventriculo mox remearet, atque repelleretur. Sic aſtantium omnium judicio, nil ſibi potuſq; bimeſtri vel conatu maximo vorauit. Tandem morbo febreque conſumpta diſceſſit, edito partu, quem vitæ ſuperſtitem reliquit. Vt & alia, quam refert Volcherus Cojter, *in obſeru. anatom. & chirurg.* de muliere quadam Noribergenſi, quæ toto octennio quaſi clavum vel globulum orificio ventriculi infixum ſenſit, & ſumma difficultate deglutiendi laborauit, ſimilique morbo & patrem & ſorores & alios cognatos occubuiſſe affirmavit. Quæ tandem cùm nutrimento deſtituta atque ad extremam maciem deducta extincta eſſet, aperto corpore in orificio ventriculi ſcirrhus pugni magnitudinem excedens ſubſtantiæ gulæ innatus repertus eſt. *Scirrhus in orificio ventriculi.*

CAPVT XIV.

De extenuatione, angustia, adstrictione, & situ mutato ventriculi.

TVmoribus ventriculi contrarium malum est extenuatio eius. Nam corpus ventriculi suam conuenientem crassitiem habere debet, quæ non parũ ad coctionem bene perficiendam facit. Hinc videmus animalia, quæ durissimos cibos concoquunt, crassum habere vẽtriculum, imò auibus, quæ lapillos etiam deuorant, parenchymate crassiore ventriculum constare. Habet ergo & hominis ventriculus sibi conuenientem crassitiem, quæ si mutetur, etiam coctio læditur; id quod præcipuè fit in crapulâ, vbi ventriculus cibo & potu nimis extenditur, eiusque tunicæ hoc modo extenuantur, & debitam crassitiẽ amittunt. Quod si sæpius fit, malum immedicabile oritur, & ventriculus se iterum contrahere nequit, ac tunicæ eius ita distentæ manent, vnde debilitas coctionis & perpetua fluctuatio in ventriculo sequitur. Sanitatis itaque studiosus cauere debet, ne in iuuentute hunc morbum contrahat, qui postea toto vitę tẽpore emendare non possit.

Extenuatio ventriculi.

Crapulæ incommodum.

Secundò etiam ventriculus suam naturalem magnitudinem, conformationem & capacitatem habeat necesse est, vt cibis & potui capiendo sufficiat: hæc si mutetur, morbosa est, & quidem angustia illa primò est naturalis aliquando, sicut Galenus, *art. med. cap.* 87. de quodam scribit, qui ventriculum paruum simul atque rotundum, atque aduersus septum transuersum habuit incumbentem, in quo magnitudo & conformatio ac situs erant deprauata, temperamentum quoque frigidum existebat. Hic nullo artificio ad habitũ naturalem transferri potuit: At ne adeo infestaretur, Galenus hoc cõsilij dedit. Nam quoniam repleto ventriculo spirandi difficultatem patiebatur, minus cibi, & magis alimento opportuni, & qui non difficulter coquebatur, ter de die assumebat. Similem morbum obseruauit Forestus, *lib.* 18. *obseru.* 34. in puella quadam Delphensi, quæ perpetuò malè habebat in ventriculo ob naturalem eius angustiam, quod ex eo coniecit, quod cibo distentus ventriculus lædebatur, exhibito verò exiguo cibo minùs offendebatur. Quod malum quia etiam incurabile fuit, Galenum secutus id consilij dedit, vt parum semel & frequenter comederet.

Angustia & paruitas ventriculi.

Deinde interdum contrahitur ventriculi angustia à diuturna inedia, vbi ventriculus diu à cibo non distentus quasi contractus manet, & angustior redditur, vt si postea paulò plus cibi sumatur, statim offendatur. Hi igitur non statim ad consuetam cibi quantitatem sumendam post inediam longam transire debent, sed parum cibi & sæpius sumere, vt ita ventriculus sensim iterum distendatur.

Tertiò hoc loco etiam facienda est mentio affectus cuiusdam, quem Petr. Sal. Diuersus, *de affectib. particul. cap.* 70. adstrictionem ventriculi nominat, fierique putat, quando os ventriculi ita adstrictum est, vt nec flatus, nec vapores extra possint erumpere, nihilque etiam extra corpus ob cutis adstrictionem vel exiccationem erumpere queat, solumque Aetium, te-

Adstrictio ventriculi.

tr abibl. 4. serm.1. cap. 13. hunc affectum descripsisse putat. Verùm cùm mihi nil aliud videatur hic affectus, quàm dolor aliquis ventriculi è cruditate ortus, quē describit Galenus, *de praecognitione ad Posthumum cap.* 11. dicam de eo affectu infra, *cap. de dolore ventriculi.*

Situs ventriculi mutatus. Quartò etiam situs ventriculi aliquando mutatur, etsi rarius, ita ut modò dictum ex Galeno, qui *art. med. cap.* 87. cuiusdam mentionem facit, cui ventriculus nimis, quàm par erat, diaphragmati incumbebat. Notabilis verò est historia, quam annotauit socer meus, D. Andreas Schato p. m. cuiusdam studiosi, cui, cùm in Melăcholia diaphragma & thoracem gladio sibi perforasset, ita situs ventriculi mutatus est, vt per diaphragma in sinistram thoracis partem adscenderit, & cor cum capsula sua à sede sua in dextrum latus depulerit, quam *Instit. lib.* 2. *part.* 2. *cap.* 13. recensui.

Caput XV.

De rebus præter naturam varius in ventriculo repertis.

Res p. n. in ventriculo reperta. Disputatur equidem, vt *de morbis numeri in Institut.* dictum, an res præter naturam alicubi in corpore contentæ morbos numeri constituant; verùm disputatione illa hoc loco omissà, hîc non incommodè recenseri posse videntur res variæ præter naturam in ventriculo contentæ. Nam naturaliter nil nisi cibus & potus, ac inde generatus chylus in ventriculo contineri debet: Si verò præter naturam in eo quid contineatur, præternaturalis dispositio in eo inde oritur. Obseruatū verò sæpe multa præter naturam in eo reperiri aliquando, & sæpe etiam vomitu reiici. Et quidem alia per os & oesophagum in ventriculum delabuntur, & extrinsecus subeunt; alia in eo generantur, aut quocunque modo producūtur; alia etiam in eum ex inferioribus ascendunt.

Res deglutita & in ventriculum illapsa. Primò enim compertum est, acus, nummos, globulos plumbeos, clavos, mucrones gladiorum & cultrorum, gemmas, metalla & alia deglutita fuisse, quorum historias varias collegit Schenckius, *lib.* 3. *obseru.* 2. 3. 4. *& seqq.* quarum etiam aliquot supra *in fine capit.* 2. recensuimus. Deinde quoque serpentes, lacertos, aliaque animalcula per os incautis in ventriculum irrepsisse obseruatum est. Idque obseruauit Hippocrates, *lib.* 5. *Epidemior.* Petrus Apponensis Conciliator dictus, *differ.* 107. Sauonarola, *tractat.* 6. *cap.* 7. *rubrica* 4. Cardanus *de caussis, signis & locis morborum parte* 3. *num.* 122. Tragus de historia stirpium *lib.* 2. *cap.* 114. Antonius Mizaldus, *memorabilium centur.* 8. *aphor.* 76. Gattinaria *in nonum Rhasis ad caput de præfocatione matricis*, & ex eo Matthiolus *in Dioscoridem lib.* 2. *cap.* 42. Omnibonus Ferrarius, *lib.* 2. *de art. med. infantium cap.* 9. Muscam etiam ore biante in ventriculi cauitatē penetrasse, & die sequenti per vrinam excretā fuisse refert Marcellus Donatus, *de historia medicâ mirabili lib.* 2. *c.* 12.

Res varia p. n. in ventriculo genita. Secundo varia & monstrosa etiam sæpe in ventriculo genita, aut quocunque modo producta & vomitu reiecta fuisse obseruatum est. Frustum carneum magnum album, albuminis oui instar vomitu reiectum fuisse à puella moniali refert Forestus, *lib.* 18. *obseru.* 19. *in scholia.* Idem obseruauit Thomas à Vega, *ad cap.* 5. *lib.* 1. *Gal. de*

loc. affect. Globum pituitosum carniformem, in quo vermiculus brucho similis conclusus fuit reiectum fuisse refert Beniuenius, *de abdit. morb. & sanat. causs. cap.* 88. Et Hieronymus Gabucinus, *de lumbr. cap.* 18. Vermes quoque è ventriculo vomitu reiectos à plurimis Medicis etiam obseruatum. Gabucinus *loco citato*, & Antonius Beniuenius, *cap.* 77. Et Scoliographus Hollerij *ad cap.* 54. *lib.* 1. Ambros. Paræus vermes Erucis similes vomitu reiectos vidit *lib.* 24. *cap.* 19. vt & Forestus, *li.* 18. *obs.* 19 *& in schol.* Praeterea ranas, bufones & alia animalia vel ex haustis eorum seminibus, vel interna putredine in ventriculo genita fuisse, & vomitu reiecta obseruatum, collegitque eius rei historias aliquammultas Schenckius, *lib.* 3. *obseru.* 29. Lapidis etiam oui gallinacei magnitudine ibidem generati historiã: idem habet, *eodem lib. obseru.* 9.

Capillorum veluti glomos vomitu reiectos fuisse refert Monardes, *lib.* 3, *histor. simpl. medicam. ex nouo orbe allator. cap.* 73. *de verbena*; & Carolus Clusius, *in annotat. in eum locum.* Imò pannum, claues, ferramenta vomitu reiecta scribit Forestus, *lib.* 18. *obs.* 26. *in schol.* Et Ioann. Langius, *lib.* 2. *Epist.* 38. narrat, rusticum quendam, cum crudelibus doloribus in ventre conficeretur, subitò clauum ferreum sub illæsa cute manu apprehendisse, & licet chirurgus eum exscinderet, tamen dolores non cessasse, inde doloris vehementia adactum, sibi ipsi cultro guttur abscidisse. Cadauere aperto in ventriculo repertum est lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultri, partim acuti, partim instar serræ dentati, ac duo ferramenta aspera, quorum singula spithamam longitudine excedebant, & præterea globus capillorum conuolutus, vt mirandum fuerit, quomodo omnia in ventriculo contineri potuerint.

Tandem vermes, qui in ventriculo reperiuntur vel ex eo vomitu reiiciuntur, non omnes in ventriculo generantur, sed sæpè ex intestinis ascendunt. Præterea clysteres & glandes, & alui excrementa ad ventriculum prouenisse ac vomitu reiecta fuisse refert Iul. Alexandrinus, *in comment. ad cap.* 17. *lib.* 13. *Method. med. Galeni.* Antonius Guainerius, *cap.* 2. *tr.* 5. Valleriola, *in comment. ad cap.* 2. *lib.* 6. *de caussis symptom.* Et clysterem vomitu reiectum ipse etiam vidi.

Res externa deglutita quid periculi afferant. Et res quidem externæ inanimatæ in ventriculum illapsæ si sint, patefit id ex ægri relatione. Eaque, si paruæ & non acutæ sint, facilè per aluum reiiciuntur, interdum post breve, interdum post longum interuallum: Et quidem plerumque sine damno. Res verò magnæ aut acutæ plus periculi coniunctum habent, & interdum perforato ventriculo, aut intestinis & abdomine post longa interualla sæpe egrediuntur. Quædam cum vrina excernuntur, acusque deglutitas per urinam exiisse obseruatum est. Interdum in corpore hærent præcipuè si sint metallica, quæ rubiginem contrahunt, ac lentæ tabis tandem mortis caussa sunt.

Res externa deglutita quomodo è corpore exturbanda. Quæcunque autem sint talia deglutita, vt facilius per aluum descendant, exhibenda, quæ vias lubricas reddunt, decoctum scilicet maluæ, althææ, semin. lini, oleum commune & amygdalarum dulcium, iuscula pinguia, cereuisia cum multo butyro; postea, si opus, etiam purgantia.

Et vt facilius, & minus impeditè ex ventriculo per pylorum in intestina res deglutitæ possint descendere, æger in dextrum latus libero ventre, non compresso decumbat; Vbi è

ventriculo ad intestina rem deglutitam iam transiisse suspicio est, æger, sed corpore erecto & moderatè obambulet, vt facilius per intestina exeat.

Cultri deglutiti è ventriculo extracti historia.

Notabilius, sed certa est historia, quæ Pragæ anno 1602. accidit. Rusticus quidam Matthæus nomine, cum cultrum nouem digitos transuersos longum deglutiuisset, is in ventriculo subsistēs maximos ei dolores concitauit: postea hoc consilij inuentum: Magnes & alia attrahentia medicamenta ventriculi regioni sunt apposita: ita factum, vt cuspis ventriculi circa superius os ventriculi eminere cœperit, tandemque in re aliâs desperatâ ad sectionem ventum est, & à chirurgo culter ille, qui septimanas septem & duos dies in ventriculo hæserat, & colorem, qualem ferrum post ignitionem acquirit, contraxerat, extractus, & vulnus idoneis medicamentis consolidatum est, ægerque viuus euasit.

Acus deglutita è corpore per quas vias reddatur.

Cum autem acus deglutitas per vrinas redditas fuisse interdum obseruatum sit, per quam viam id factum fuerit, dubitatur. Alex. Benedict, *lib. 2. anat. cap. 9. & lib. 5. cap. 13.* Dum refert historiam virginis Venetæ, quæ crinalem acum quatuor digitos longam per somnum deglutiuit, & per vrinam post decem menses reddidit, maximis cruciatibus; quoniam in vesica collectis mucosis humoribus lapis oui gallinacei magnitudine circa illam concreuerat, statuit, acum acie sua paulatim multoque tempore intestina penetrasse, viamque sibi fecisse in vesicam, qua parte carnosa est, atque inde per vrinam redditam fuisse: eosque reprehendit, qui vias patentes quærunt, & per venarum mesaraicarum orificia inter intestina in viuentibus plus quam in cadauere patentia ad mesaraicas & hinc ad epar, & porrò per venam cauam ad venas emulgentes, atque inde ad renes, & tandem ad vesicam peruenisse arbitrantur. Verumenimverò omnino certum est, quod orificia vasorum in corpore viuente magis hiant, quam in cadaueribus, vt vel ex vreteribus & vesica patet, in quibus è renibus calculi sæpe satis grandes excipiuntur, per eas vias, quæ in vesica, postea in cadauere nec oculis patent. Quod autem ad acum illam quatuor digitos longam per vesicam redditam, longitudo equidem alicui dubium mouere posset; contrà tamen breui tempore ad vesicam peruenisse, & ibi diu hæsisse illud arguit, quod calculus tam grandis circa eam concreuerit, quod breui tempore non factum. Et cruciatus illi, quos mulier passa est in excernendo calculo, potius ab eius magnitudine, quàm ab acu prouenerunt. Aliâs verò compertum est, exiguo satis temporis spatio, etiam illæsis aliis partibus, acus deglutitas cum vrina redditas fuisse. Quod etiam illud confirmat, quod Marcellus Donatus, *de historia medica mirabil. lib. 2. cap. 12.* refert, cuidā muscam magnam ore hiante ad ventriculum peruenisse, & die sequenti ab ingressu cum vrina excretam fuisse: quæ certè non perforatis intestinis, sed per patentes vias eò deuenit. Et quidem si per venas mesaraicas ac venam portæ ad hepar, & hinc ad venam cauam, posteà ad emulgentes, hinc ad renes, vreteres, tandemque ad vesicam acus istas peruenisse aliquis statuat, cum eo non pugnabo.

Viam autem adhuc breuiorem posse dari mihi videtur. Videmus enim eos, qui multum bibunt, vix hausto potu aqueam potus partem rursum emingere; quod fieri vix posset, potu ad intestina transmisso, & à venis mesaraicis attracto, sed probabilius est, id fieri immediatè à ventriculo per vasa gastrica, & bre-

borare, vt in subiectam materiam formam aliquam, quamcunque etiam, inducat. Si verò pannus, claui, cultri, ferramẽta, & alia artificialia vomitu rejiciantur, cum nullâ vi naturali in ventriculo produci possint; meritò ad dæmonis ludibria & præstigias talia referuntur.

Clysteres & glandes si vomitu reiiciantur, fit id à motu intestinorum inuerso, de quo postea suo loco. *part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 1. dicetur.

CAPVT XVI.

De vulneribus Ventriculi.

Signa Diagnostica.

Signa vulnerati ventriculi.

SI abdomen vulneratum sit, & quidẽ è regione ventriculi vulnere profũdiore, ventriculum etiam vulneratum esse suspicio est; quæ confirmatur, si singultus & bilis vomitus insequitur, aut cibus potusque assumptus vomitu reiicitur. Ventriculus etiã vulneratus nec appetere cibum, nec continere, nec coquere rectè potest. Interdum crudus cibus & potus; interdum chylus per vulnus emittitur: sputum est sanguineum, & dolor etiam in ventriculo percipitur. Si superior pars ventriculi vulnerata sit, & accedat inflammatio, febris, delirium, syncope, & alia mala accedunt.

Prognostica.

Prognosticum.

An vulnera vẽtriculi sint lethalia.

Si ventriculus vulneretur ac perforetur, equidem id lethale esse dicit Hippocrates, *6. aph.* 18.

Verùm non simpliciter & ex necessitate ventriculi vulnera lethala sunt, sed id plerumque ita accidit. Quando ventriculi vulnera sanata fuerunt, vt docet Galenus *in dict. aph. & de loc. aff. c.* 5. & postea etiam dicetur. Perpendendum igitur, quale vulnus sit, an scilicet totus ventriculus perforatus sit, an verò aliqua eius tunica saltem; an circa fundum; an verò circa orificium superius. Etenim si totum corpus ventriculi sit perforatum, periculosum & lethale plerumque malum est; cum ventriculus membranosus sit, & primæ coctionis summopere necessariæ officina: Si verò eius exterior saltem tunica vulnerata sit, non desperandum. Si etiam ventriculus in fundo vulneretur, vulnus id aliquando curatur; cùm pars illa carnosa sit, & medicamenta eo loci subsistere possint. Si verò superior ventriculi pars circa orificium superius vulneratur, exigua sanitatis recuperandæ spes est, cùm pars ea sit exquisito sensu prædita, & medicamenta ibi non hæreant, ac præterea cibus & medicamenta transeuntia dolorem excitent.

Vulnus ventriculi relictum viuente homine.

Verùm etiam desperata planè ventriculi vulnera aliquando præter spem sanata fuisse obseruatum est. Ita Iulius Alexandrinus, *in cap. lib. 6. therapeut. meth. Galeni*, refert, Bohemo cuidam rustico vulnus, & quidem latum, ac venabulo, vt Matthias Cornax narrat, in ventriculo inflictum fuisse, ac cœpisse rusticum per id cibum reiectare, & cum vulnus, vt desperatum, negligentius haberetur, occaluisse tandem vulneris labia, & per ea semper cibi partem exiisse; Rusticumque huic vitę conditioni relictum vulnus tandem linteis pannis texisse, ac fasciis obligasse, atque ita annos aliquot vitã produxisse. Et *capite præcedente* retulimus historiã alterius rustici Bohemi, cui culter in ventriculum per œsophagum delapsus extractus est, qui nihilominus vulnere

Historia Rustici Bohemi cultrivoraci.

ob longam in ventriculo moram; seu apostematis in ventriculo genitis ac postea apertis, seu post vulnera non rectè curata; vel ab externis, vt medicamentis acribus, colocynthide, euphorbio, venenis erodentibus, vt arsenico, ærugine & similibus. Et quidem frequentissimè generantur vlcera in ventriculo post vulnera & rupta apostemata.

Pertinent huc & rupturæ venarum; præcipuè ex vomitu laborioso.

Differentiæ.

Differentiæ. Hæ primò sumuntur ab ipso vlcere, quod magis aut minus latum, profundum, sordidum est. Deinde à parte affecta, prout ventriculi partem superiorem vel inferiorem obsidet.

Signa Diagnostica.

Signa. Vlcus ipsum ventriculi indicatur à dolore pungente & vlceroso & ardore, præsertim dum aliquid acre vel calidius aut frigidius in ventriculum descendit, & dum cibus concoquitur ac in intestina transmittitur, & quidē dolore supra vmbilicum assiduo & fixo. At signū hoc certius est, si inflammationis signa ac præcipuè febris absit. A deiectâ itidem cibi appetentia, à ructu fœtido, ex pure vomitu vel per aluum reiecto, vt & sanie ac sanguine. Præcesserunt causæ vlceris, & febris lenta cum pulsu frequenti laborantem consumit.

Caussus autem vlceris quod attinet, si eæ sint externæ, ex relatione ægri cognoscūtur. Si verò internæ sint, inflammatio, tumor, quæ suppurata sint, necesse est, eorum signa præcessisse. Si ab acri fluxione, aut humore putrido, eius quoque signa adsunt. Si à ruptura venæ, præcessit sanguinis vomitus.

Cuius autem formæ seu naturæ sit vlcus ventriculi aliquo modo colligi potest ex prauis humoribus in corpore abundantibus, ex vlceris ipsius duratione, symptomatum magnitudine, & potissimum ex iis, quæ vomitu vel per aluum excernuntur. Locum & partem, quam vlcus obsidet, dolor indicat. Nam qua parte dolorem percipit æger, eâ proculdubio vlcus est. Quando orificium vētriculi vlcus occupat, acutissimos dolores gignit, cū nauseâ & siti molestâ, præcipuè ante cibi descensum in fundum, nonnunquam sudores excitantur frigidi, & lipothymia accidit. Mitiora sunt symptomata, vbi vlcus in fundo ventriculi est, & dolores sunt mitiores, qui tamen coctionis & distributionis tempore augentur.

Prognostica.

Prognostica. 1. Vlcus ventriculi morbus periculosus est, & plerumque lethalis; nisi solum in superficie sit, & ipsum exiguum; quia non solùm tunica ventriculi affecta est, quæ vt pars spermatica exactè refici nequit, verùm etiam quia alimentum venter ante coctionem excernit morsu lancinatus; quamuis id ex temperatis sit, & apud sanos molestare non soleat, & quia ventriculus vlcere debilitatus malè coquit, quâ ratione & cibi non bene coquuntur, & deperdita substantia non facilè regeneratur. Præterea cum vlcus omnino abstersione indigeat, detergentia medicamenta dolorem excitant, præsertim in orificio ventriculi, cui facilè cerebrum & cor compatitur. Exiccatione tandem opus est, vt vlcus cicatrice claudatur. Impeditur autem à chylo, & ingesta alimenta vim medicamentorum infringunt.

2. Periculosius est vlcus ventriculi,

quò maius & ſordidius eſt, & quod ſuperiores partes ventriculi occupat; quia ſuperiores partes in conſenſum trahit, vnde grauia ſymptomata oriri ſolent; & quod à materia eſt virulenta, vt in Gallico vlcere.

3. Quæ abſque inflammatione ſunt vlcera ventriculi facilius adſtringentium vſu curantur; quæ verò inflammationem ſimulque febrē coniunctā habent, non ſolum curationem non admittunt, ſed nec in eadem magnitudine poſſunt permanere. Nam indies maiora & maligniora fiunt, quandiu ſcilicet durat inflammatio. Galenus, 7. *aph.* 37.

4. Inueteratum hoc malum lienteriam affert, & ex atris & corruptis humoribus dyſenteriam.

Indicationes.

Indicationes. Vt in aliis vlceribus: ita & hîc vnitas ſoluta vnienda, ſubſtantia deperdita regeneranda, cauitas implenda, & tandem cicatrix inducenda eſt. Remouenda quoque impedimenta, quæ naturā in opere ſuo remorari poſſunt. Ergo ſi vlcus ſordidum ſit, abſtergendum & mundificandum: Si adſit intemperies, illa corrigenda, & omnia, quæ in vlceris curatione requiruntur, peragēda, de quibus Galenus, 3. *meth. med. cap.* 3. Si quoque membrum aliquod ſit, quod humores vitioſos ad ventriculum mittat, illius habenda eſt ratio.

Curatio.

Curatio. Ergo ſi ſanguis abundat, & vires ferunt, in initio vena aperienda; Si autem malum diu durauit, venæ ſectio omittenda. Poſtea ſi prauus aliquis humor adſit in ventriculo, lenientibus ſaltem, vt ſyrupo roſar. ſolutiuo, aut hierâ picrâ vtēdum. A fortioribus verò purgantibus abſtinendum, quod & ventriculum debilitant, & humores ad eum trahunt. Vomitus quoque planè vitandus, ne quod exulceratum eſt, magis dilaceretur.

Hinc detergentia & moderatè ſiccantia medicamenta vſurpanda, quæ niſi præmittantur, conſolidantia nil vtilitatis afferunt. Et nunc lenioribus, nunc fortioribus, prout opus, vtendum, eaque omnia per os exhibenda, cum nulla alia ad ventriculum via ſit.

Medicamenta detergentia vlcus ventriculi. Detergentia ſunt in ventriculo calidiore, aqua hordei ſimplex, aqua mellis, quæ & loco potus vſurpari poſſunt; Aqua ſaccharata vel hordei cum emulſione ſeminum 4. frigid. maior. conſeru. roſar. aqua hordei diſſoluta & colata.

In ventriculo frigidiore mulsâ & iure cicerum vti licet, item decocto hyſſopi ac ſchœnanthi cum melle vel ſine eo. Fortius abſtergunt farina orobi, & radix iridis cum melle, ac ſi vlcus ſit ſordidius, ad hieram ſimplicem accedere licet, quæ pondere Scrup. j. vel Scrup. ij. exhibetur, & aqua hordei vel ſerū lactis ſuperbibitur. Si vlcus ſit valde ſordidum ac virulentū, folia oleæ, rutæ & agrimoniæ coquantur in vino rubro & colaturæ mane & veſperi ante cibum hauſtus detur.

Mundato vlcere, quæ carnem generant vlcuſque conſolidant, vſurpanda; quæ quidem & extra adhibere licet. Extra quidem ſola adhibere licet; quæ verò intrò dantur, cum quotidie nouæ aliquæ ſordes generentur, iis aliquid mediocriter abſtergentium admiſcere vtile eſt; id quod duobus modis fieri poteſt. Primò, quod commodius, vt præmittantur mundificantia, & poſteà ſubiungantur abſtergentia: Deinde, vt miſceantur adſtrin-

gentia cum abstergentibus. Indies tamen abstergentia minuantur, donec tandem solis consolidantibus locus sit.

Tandem vt vlcus consolidetur & claudatur, epulotica ac cicatricem inducentia conueniunt. Exsiccant & glutinant *thus, mastiche, gummi Arabic. tragacantha, sanguis draconis, C.C. vstum ad pondus* Scrup.ij. vel Drach.j. exhibita cum aqua mulsa, aut in formam pastillorum redacta, *trochisci de carabe; syrupus cydoniorum, myrtinus.* Efficax est & hoc medicamentum.

Exsiccantia & glutinantia.

℞. *Thur.*
Mastich.
tragacanth. an Drach.iij
succini, Drach.j.
sang. dracon. Drach.ß.
Cum *syrupo cydonior.*
Fiant Trochisci pondere Drach. j.

Cicatricem inducentia.

Cicatricem inducunt *acacia, balaustia, hypocistis, bolus Armenus, sumach, terra sigillata, conserua rosarũ antiqua.* Et dantur hæc & similia in ventriculo calidiore cum aqua plantaginis, in frigidiore verò cum aqua menthæ, aut vino nigro austero.

℞ *Tragacanth.* Scrup.ij.
succi plantag. Drach.j.ß.
santali rubri,
corall. rubror. an. Scrup. j.
conseru. rosar. antiq. Vnc.ij.
syrup. cydon. q.s.
Fiat Electuarium.

Vel ℞. *Thuris,*
sang. draconis, an. Drach.ij.ß.
rosar.
balaust.
succini,
boli Armeni, an Drach.j.
F. Puluis, cuius Drach.j. detur cum *succo vel mithà cydoniorum.*

℞ *Rosar. rubr.*
boli Armeni,
gummi Arab. an Drach.j.ß.
granor. myrti,
tragacanth.
spodij,
balaust.
acaciæ. an. Scrup.ij.ß.
succini,
mastich.
sangu. draconis, an. Drach. j.
Cum aqua plantaginis.
F. Trochisci.

Vel ℞. *Spec. diatragac. frigid.*
pulueris sumach,
mastiches,
sangu. draconis, an. Drach. ß.
Cum *syrupo myrtino*
Fiat Electuarium.

Licet & ventriculo adstringentia extra apponere, vt cicatrix intus producatur. Vngatur ergo ventriculus oleo cydonior. mastich. myrtino, cum puluere corallior. & emplastrum de crusta panis imponatur.

Vel ℞. *Boli Armeni,*
mumiæ,
aloes,
myrrh.
mastiches, an. Drach .ij.
Incorporentur cum *resinæ* Drach.vj.
F. Emplastrum, quod ventriculo imponatur.

Et talia externa medicamenta consolidantia omni tempore applicari possunt; cum ventriculum confortent, vlceris augmentum prohibeant, & ad conglutinationem præparent.

Diæta.

Diæta.

Diæta medicamentis respondeat. Ideoque cum animus est vlcus mundificare & abstergere, abstergentia cum cibo & potu misceantur, & maximè in principio cœnæ & prandij,

atque abstinendum ab adstringẽtibus. Cum verò vlcus iam consolidatum, aut cum fluxus ventris cum vlcere adest, admiscenda adstringentia, vt pani admisceatur mastiche; cibi reliqui condiantur succo granatorum vel cydoniorum. Et imprimis cibis ad consolidandum puluerem ex fructu sorbi maturo exiccato, plantagine, radicibus consolidæ maioris admiscere vtile est. Cibi ipsi sint facilis coctionis ac boni succi, actu & potestate siccantes. Vitentur verò amara, acria, salsa, acida, item nimis dulcia & pinguia. Conueniunt pultes ex amylo, farina hordei, ptisana, oryza, amygdalis, ouorum vitellis. Vitet æger motum vehementem.

LIBRI TERTII PARTIS I.

SECTIO SECVNDA.

De Symptomatibus Ventriculi.

CAPVT I.

De Anorexia & Appetitu Ventriculi deiecto.

ATque hactenus absoluimus morbos, qui ventriculo accidere solent; explicanda iam sunt Symptomata, quæ ei & circa actiones eius contingunt. Et primò actiones læsas quod attinet, e quidem primaria actio ventriculi est χύλωσις, seu cibi assumpti in chylum pro totius corporis nutritione mutatio. Verùm huic primariæ actioni aliæ quasi ministræ inseruiunt. Nam primò appetitus vt aliis animalibus, ita homini etiam datus est, quo, vbi defectum alimenti percipit, cibum & potum desiderat.

Deinde data est ventriculo vis retentrix, qua cibũ & potum tamdiu retinet, & arctè amplectitur, donec à facultate coctrice in chylum mutatus sit.

Tertiò cibus coctus & in chylũ mutatus ad intestina transmittitur, vt in-

de ad Epar transeat, & in sanguinem totius corporis alimentum mutetur. Atque in his actionibus omnibus varia symptomata accidunt.

Abutitur tamen natura quandoque etiam vētriculo, qui primariò coctioni destinatus est, & per illius orificium cum superius tū inferius vitiosos humores interdū expellit. Præterea quia nerui etiam sextæ coniugationis ventriculi orificio inseruntur, & tunicæ eius membranosæ sunt, in tactu quoque symptomata, dolores scilicet, ventriculo accidunt.

Atque ita agendum erit secundum ordinem, quo actiones hæ sese consequuntur. Primò de appetitu cibi & potus læso, cuius plura sunt symptomata. Deinde de symptomatibus & actionibus læsis, quæ circa retentionē accidunt, qualia sunt palpitatio, conuulsio, tremor, vibratio ventriculi, ruminatio, cœliaca passio, & lienteria; quæ duo tamen symptomata, potius vel simul intestinorū affectiones sunt. Tertiò de coctione læsa & imbecillitate ventriculi, seu coctione debili, & ἀπεψία seu cruditate, item ciborum corruptione. Quartò in retentricis symptomatibus explicanda erunt singultus, ructus, nausea, vomitus, cholera. Quintò agendum erit de cardialgia, dolore & anxietate ventriculi, ardore stomachi, attritione ventriculi ac stupore eiusdem.

Secundò accidunt etiam ventriculo symptomata in excretis p.n. vt cùm sanguis, menstrua, vermes, glandes, clysteres & alia p.n. è ventriculo reiiciuntur.

Tandem quod qualitates mutatas attinet, etiam maculæ p.n. in ventriculo repertæ sunt: de quibus symptomatibus iam ordine agendum est.

Atque vt à læso appetitu incipiamus, cum animalium corpora in perpetuo fluxu sint, & dissoluantur, ne præmatura morte obeant, continua nutritione & instauratione opus habent. Ideoque iis & inter ea etiam homini insita est nutrimenti ad corpus conseruandum necessarij appetentia, & sensus quidam, quo defectus alimenti percipitur. Qui etsi toti corpori insit, maximè tamen viget in ventriculo, ceu penu & promptuario alimenti, in quo primò ciborum pro totius corporis nutrimento fit concoctio, & præcipuè in orificio eius, quod propterea à sexto pari neruorum neruos satis grandes accepit. Et quidem, vt à Galeno, 1. *de symptom. caussis cap.* 7. recensentur, quinque sese ordine in appetitu alimenti consequuntur.

In alimenti appetitu quinque sese consequuntur.

Primùm est euacuatio, & dissipatio substantiæ corporis per continuum illum effluxum; hinc sequitur φυσικὴ ὄρεξις, seu naturalis alimenti, quo corpus nutriatur & instauretur, appetitus: Tertiò suctio venarum inanitarum in toto corpore, qua venæ minores à maioribus, & hæ rursum ab aliis partibus sugunt, donec tandem ad ventriculum, vt cibi promptuarium, peruentum est: Quarto loco est sensus in orificio ventriculi, quod tactu maximè valet: Ac tandē Quintò appetitus animalis, quo animal vellicationem in orificio ventriculi percipiens ad famem & sitim explendam quærendumque cibum & potum sese confert. Atque ita fames naturalis est appetitus secundum naturam nutrimenti, à sensu suctionis venarum, ex penuria alimenti in ore ventriculi excitatus, vt absumpti instauratio fiat, atque ita corpus conseruetur.

Læditur autem appetitus variis modis, vel quia imminuitur, vel quia abo-

letur, vel quia deprauatur; de quibus iam ordine agemus, & primò de appetitu deiecto. Nam aliquando cibum quidem appetit homo, sed minus, quã par est; aliquando planè eũ auersatur.

Appetitus diminutus est *δυσορεξία*: ablatus, *ἀνορεξία*, & *ἀποσιτία*. Donatus ab alto mari etiam *ἄσην* cibi fastidium appellari censet 5. *aph.6.* Verum non simplex cibi fastidiũ est *ἄση*, sed morsus potius orificij vẽtriculi, &inde proueniens anxietas, & quasi nausea, & ad vomitum inclinatio ab humoribus vitiosis ad excretionem ventriculum stimulantibus.

Appetitus deiecti differentia. Appetitus tamen deiecti magna est varietas. Primò enim interdum homo per morbum appetitum per dies aliquot saltem amittit, vt cibum nullum omnino desideret; aliquando verò non solum per dies, sed & menses, imò & annos aliquot nonnullos sine cibo vixisse compertum est. Quæ res cum satis mira sit, agam de iis, qui diu sine alimento vixerunt, *Capite sequenti.*

Deinde aliquando cibum homo non appetit, sine nausea tamen vel fastidio, non secus ac sani, qui dum saturi sunt, cibos aliâs etiam sibi gratos non appetunt, sed sine nausea & abominatione; aliquando verò ęgri cibos non solum non appetunt, sed ita quoque auersantur; vt non solum ad eorum gustum vel odoratum, verum etiã visum vel mentionem exhorrescant, & nauseam concipiant, imò quandoque ad vomitum concitentur. *Inappetentia & fastidij ciborum differentia.* Vbi ergo æger cibum tantum non appetit, sed sine nausea & abominatione, Inappetentia appellari potest. Cùm verò cibum æger etiam abhorret & auersatur, id fastidium ciborum & nausea dicitur. Qui affectus cum etiam caussis differant, seorsim explicandi sunt.

Inappetentiæ caussæ.

Inappetentiæ caussa. Et primò inappetẽtiam quod attinet, cum proxima appetitus, seu famis caussa sit sensus suctionis in ventriculo, & præcipuè in eius orificio, hinc patet, deiecti appetitus caussã esse deficientem sensum suctionis in ventriculo; appetitumque cibi non fieri vel diminutè fieri (nam appetitus abolitus & diminutus ferè caussarum magnitudine saltem differunt) dum vel nulla, vel exigua fit suctio; vel suctio nõ percipitur, & sensus suctionis vel amissus vel diminutus est.

Suctio non fit, vel exigua fit, quia alimentum in corpore abundat, & nulla ferè fit in corpore absumptio. Hoc modo vt appetitus planè deiiciatur, vix aut certè rarius fieri potest, cum calor innatus, quamdiu viuit homo, aliquid continuò absumat; quamuis nunc plus, nunc minus, prout ipse calor est debilior vel fortior.

Diminui tamen non rarò appetitus potest hac de caussa, Si corpus nimis plenum est, & multis crudis humoribus abundat, aut aliqua consueta euacuatio, vt mensium, vel hæmorrhoidum suppressa est, aut consuetum exercitium homo omisit, ac otio & quieti nimis indulsit. Pertinet huc & cutis constipatio ab aere seu ab aliis caussis, ob quas naturalis *διαφόρησις* impeditur.

Secundò suctio non fit, quia multi crassi & lenti humores in ventriculo abundant, siue in eo geniti sint, siue à capite affluant. Sic & cibi crassi & pingues appetitum deiicere solent. Idem accidit si lentore illo, quo, vt lubrica essent, ventriculus & intestina naturaliter intus obducuntur, nimiùm ventriculus abundet. Si enim lento illo humore quasi incrustetur, sensus

eius obtunditur. Posset tamen hæc caussa etiam ad sequentem referri, nimirum cum suctio, sensu obtuso, non percipitur.

Tertiò suctio non fit, si obstructio aut tumor p. n. venas mesaraicas vel epar occupet, vt chylus per eas non satis distribuatur, sed in ventriculo immoretur. Vt enim inanitus ventriculus nouum cibum appetit: ita quando chylus in ventriculo subsistit, fames non excitatur.

Suctio verò non percipitur, vel minus percipitur, etsi fiat, primò vitio facultatis sentientis. Et primò quidem ob resolutionem neruorum à sexto pari prodeuntium, aut quia spiritus animalis, proximum facultatis sentientis organum, ad os ventriculi non dimittitur, vel transitus eius impeditur, vt in Apoplexia, & similibus affectibus fieri solet, vel cum spiritus deficiunt ac languent, vt in morbis grauibus, febribus imprimis acutis & malignis, accidit, aut quia facultas aliò conuertitur, vt in phreneticis, melancholicis, & forti imaginatione occupatis accidere solet.

Secundò suctio non percipitur vitio orificii ventriculi læsi à morbo, qui vel est Intemperies, vel mala compositio, vt tumor p.n; vel soluta vnitas, vt vlcus. Et quidem Intemperies est vel sine materia, vel cum materia, eamque excitant vel caussæ internæ, vt humor, aut vapor, vel à toto, vel à parte, vt vermibus in intestinis vel vtero immissus: vel externæ, vt medicamenta, aut venena, quæ tamen potius occultam dispositionem p. n. quàm manifestam intemperiem inducunt. Pertinent huc omnia caloris ventriculi cum insiti, tum influentis, qui temperamentum eius absoluunt, vitia. Cum enim caloris proximum sit animæ instrumentum, si lædatur, actiones bene fieri non possunt Hinc accidit, vt non solum quę calorem naturalem lædere, sed & quæ influentem dissipare ac euertere possunt, inappetentiam excitare soleant. Inde sæpe euenit, vt in febribus & aliis morbis appetitus deiiciatur, cùm & influens & innatus calor corrumpatur: ita & in timore ac aliis animi affectibus, spiritibus turbatis, vel aliò auocatis appetitus deiicitur. Tandem huc pertinet & stupor ventriculi, sensu tactus eius labefactato; quod exhibitis narcoticis fieri potest: feruntque solanum furiosum vino infusum appetitum deiicere.

De intemperie tamen ventriculi est controuersia, & inter authores disputatur, ac tàm ab intẽperie calida, quã frigida inappetentia fieri possit. Verũ sciendum, intemperiem nunc esse magnam, nunc paruam. Si sit insignis, tam calida, quam frigida appetitum deiicere potest; cum omnis insignis intemperies actiones partis destruat. Si vero non sit insignis, frigida potius facit innappetentiam laxando & replendo orificium ventriculi.

Cibi fastidij caussæ.

Cibi fastidij Caussa.

Cibi verò fastidij, cum homo non solum cibum non appetit, sed & auersatur & abhorret, caussa est, potentia appetitiua imbecilla vel errans, quæ alimentum non vt iucundum, verùm vt odore & sapore ingratũ odio prosequitur, quasi naturæ esset summè noxium. Accidit hoc, cum praui succi, præcipuè biliosi, putridi & corrupti, aciditatis tamen & salsedinis expertes, orificium ventriculi occupant. Calor enim ventriculum laxat, humores in eo liquent, ac vires vẽtriculi deiicere solet, vnde in febrium principiis cibi appetitus deiicitur. Dum verò in

morbi progressu humores putridi & corrupti ad eum confluunt, etiam alimentum abominari & abhorrere ægri incipiunt. Humores enim illi corrumpunt orificium ventriculi, & temperamentum eius euertere solent. Et naturalis appetitus sibi similia appetit, noxia verò auersatur. Videmusque in eodem agro plantas diuersas quamlibet sibi similem succum attrahere, diuersum verò & sibi minus conuenientem relinquere. Ita etiam accidit, vt quamuis corpus alimento indigeat, quia tamen succus, qui in ventriculo est, corpori alendo aptus non est, natura eum etiam auersatur, nec venæ eum sugere cupiunt. Hinc postea euenit, vt facultas appetens cibos etiam, qui offeruntur, eodem modo quasi noxios auersetur; nec facilè hoc malum emendatur, nisi praui illi succi sint sublati, & venæ humores vtiles iterum sugere incipiant. Ad quod pertinet & illud, quod ex nimio alicuius sibi vsu, aut min⁹ dextro vsu, fastidium eiusdem nonnunquam obortiri solet. Accidit quoque, vt quibus in morbo fastidium sibi aut potius alicuius cæpit, ij quoque à morbo liberati eum fastidiant, nausea illa & fastidio impresso manente, de quo etiam *capite tertio*.

Signa Diagnostica.

Signa. Ipse quidem appetitus deiectus vel cibi fastidium signis, quibus innotescat, opus non habet, ægerque ipse conqueritur, se nihil aut parum appetere, vel etiam cibum abhorrere. Idemque ab adstantibus obseruatur; modò mens ægrotantis constet, neque homo simulet affectum, qui reuera nullus est.

Caussæ verò, quæ inappetentiam ac cibi fastidium excitant, vt cognoscantur, signis opus est. Et quidē si suctio non fit, idque ob alimenti abundātiam, vires non prosternuntur, etsi æger aliquandiu à cibo abstineat. Apparentque indicia repletionis totius, aut densitatis cutis, aut imbecillitatis caloris naturalis, aut redundantia humorum crudorum adest, homo vitam otiosam sectatus est, atque aliæ caussæ repletionis totius ante enumeratæ adsunt, & ex calefacientibus, siccantibus, attenuantibus vtilitatem percipit æger, læditur verò à contrariis. Si verò vitio venarum mesaraicarum non fiat attractio, alvus liquidiora & humidiora excernit. Si autem suctio non sentitur, vires ob alimenti defectum deiiciuntur, corpusque gracilè euadit, atque extenuatur. Caussa etiā læsæ sensionis cognoscitur è signis cerebri, vel neruorum sexti paris læsis. Externæ quoq; caussæ suis signis se produnt, atque etiam antecesserunt caussæ insigniter refrigerantes vel stupefacientes, ac tum æger, si acria vel mordacia sumat, nullam mordicationem percipit, nec singultus excitatur, adsuntque præterea, quæ calorem ventriculi debilitandi vim habent, quæ ex intemperie ventriculi, eiusque morbis patent.

Prognostica.

Prognostica. 1. Anorexia malum est non contemnendum; quia corpora siccat, ad omnes operas imbecilliora reddit, ac instaurationi animalis aduersatur. Maius tamen vel minus malum portendit pro magnitudine ac paruitate caussæ, à qua oritur.

2. In omni morbo constare mente & bene se habere ad ea, quæ offerūtur bonū. Contra verò habere se, malū *2. Aph. 33.* Languentis enim & facultatis

tatis animalis & naturalis indicium est, & spem de recuperanda salute exiguã præbet. Et 3. *Epidem. com. 3. aph. 30.* Galenus ait; Respiratio & ciborum appetentia in ægrotante magnum ad salutem pondus habent.

3. In morbo diuturno, ἀποσιτία seu cibi fastidium, & sinceræ dejectiones, malum, *6. aph. 6.* Significatur enim extinctio facultatis appetentis in orificio ventriculi, seu ob maximum frigiditatis excessum, seu ob materiam insigniter putrefactam. Cumque diuturno morbo affecti vires aliter, quam nutrimento recuperari nequeant, si illud nec assumatur nec apponatur, viribus tandem planè consumptis ægrum extingui necesse est.

4. Malum & facultatis appetentis collabentis signum est, si æger, quos desiderare se ajebat, cibos, postquam gustauit, fastidiat, nec comedat: pejus tamen ij adhuc habent, qui nil appetunt. Extrema enim facultatis appetentis dejectio significatur. Galenus, 2. *Epid, com. 2. text. 3.*

5. Incommodè hoc malo pueri afficiuntur, vtpotè, qui naturâ edaces sunt, & plurimo alimento indigent. Magnus enim p. n. excessus significatur, si puer anorexiâ afficiatur. Galenus, *2. aph. 20.*

6. Anorexia, si iuxta principium ac vigorem accidat morbi, non ita periculosa est. Mediocri enim tum alimento æger opus habet, & si multum appetat, multumque comedat, plus damni quam commodi inde percipit, ac sublato morbo spontè appetitus redit. Si verò in declinatione totius morbi dejciatur appetitus, seu ex morbi diuturnitate, seu virium debilitate, seu aliquâ immodicâ euacuatione, malum signum est, cum caloris naturalis extinctionem & virtutis naturalis dejectionem significet: & medici curam id postulat, metusque est, ne æger vel recidiuam patiatur, vel alius morbus sequatur.

7. Prostratio appetitus ex læsione neruorum sextæ conjugationis à cerebro venientis difficulter curatur.

8. Si in morbo aliquo appetitus sit prostratus, & subitò postea plurimum cibum æger sumserit, non præcedente crisi aliqua & morbi imminutione, lethale signum est: quia cerebri læsionem & virtutis sensitiuæ extinctionem significat.

Curatio.

Curatio Cùm appetitus læsus à varijs caussis dependeat, curãdi ratio etiam simplex esse non potest; Sed pro caussarũ varietate variè instituenda, caussæque singulæ suo modo tollendæ. Quopropter si nulla fiat suctio, caussam, quæ suctionem impedit, tollere & remouere oportet. Si succi naturales abundent, ea, quæ plenitudinem imminuunt, conueniunt, vt sunt inedia, exercitium, frictiones validæ & multæ, frequens balneorum vsus. Quæ si non sufficiunt, aut nimis tardè, quod expetitur, præstant, sanguinis missio instituenda. Eadem media ijs competunt, qui ex intempestiua & immodica ciborum ingestione cruditatibus in ventriculo cumulatis in anorexiam incidunt. Si tamen in ventriculo vitiosi humores abundent, vomitu vel per aluum euacuentur, & imprimis amara eligantur, quæ simul abstergunt, atque hinc aloë ventriculo amica dicitur. Fortiora verò medicamenta, vt scammonium & colocynthis, quæ os ventriculi, & in hoc appetentiam lædunt, non conueniunt. Si homo ex otio & exercitijs omissis cibum non appetit, motus imperandus. In frigida & humida corporis constitutione calida & siccantia conueniunt.

Si constipatio & condensatio pororũ cutis adsit, laxanda cutis, quod commodissimè præstat balneum aquæ dulcis. Vtiles sunt & frictiones lenes totius corporis.

In ventriculi imbecillitate & venarum ac epatis obstructione vtilis est hic potus:

℞. *Rad.petroselini,*
fœniculi,
apij,
cichorij an. Vnc. ß.
absinthij,
taraxaci, an. M. j.
flor. rosar. M. ß.
cichorij, p. j.
sem. coriand. præpar. Drach. j.
fol sen. elect. Drach. vj.
sem. anisi Drach. iij.
vuarum passar. Vnc. j.

Infundantur in tribus partibus aquæ & vna vini rhenani pro lbi. j. ß.

Stent in infusione hor. 24. vase clauso in loco calido.

Colaturæ expressæ *adde*
syrup. cichorij cum rhabarb.
de mentha,
de absinthio an. Vnc. j.

Cum albumine oui depurentur & clarificentur. In decocto clarificato suspendantur in nodulo
Rhabarb. elect.
agarici trochiscati
spec. aromat. rosat.
diarrh. abbat. an. Drach. ß.
spicæ,
schœnanth. an. gr. vj.

Dos. Cyathus vnus horis tribus ante pastum.

Si verò suctio non percipitur, itidem caussa, quæ suctionis sensum impedit, tollenda, siue aliqua sit intemperies, siue humor, de quo supra dictum. Præcipuè tamen bilis & pituita appetitus sensionem impedire solent.

Et quidem bilis, præcipuè in febribus, ventriculum affligit, quæ qua ratione tollenda sit, ex ijs, quæ supra *de intemperiebus ventriculi* dicta sunt, patet. Nimirum bilis euacuanda, & ventriculus postea roborandus. Euacuatur commodissimè vomitu vel per aluum: cui rei inseruit absinthium, si eius P. j. coquatur & decocti Vnc. v. vel Vnc. vj. cum Syrup. rosar. solutiuo exhibeantur, aut hiera, si bilis tenacius adhærescat. Qua ratione intemperies cum pituita curanda sit, etiam supra dictum. Hoc saltem addimus; etsi pituita, vt frigida, calafacientia indicat; tamen non confertim & subito hoc faciendum, ne humores subitò fusi flatus generent, & in vniuersum corpus distribuantur, ac obstructiones pariant. Quapropter cautè hic agendum, & primò curandum, vt æger parcè comedat, & bibat, & victu attenuante vtatur. Possunt etiam in prima mensa concedi ea, quæ salsa sunt, cum sal incidendi & attenuandi vim habeat; & postea ea, quæ vim detergendi habent, vsurpari, quale est jus Brassicæ primùm non exquisitæ coctæ. Ad extenuandam verò pituitam commodum est, primò oxymel exhibere cum mellis rosarum parte quarta. Postea medicamentum, quod Diatrionpipereon appellatur, & quidem simplex, quod tantum ex tribus piperum generibus conficitur. Etsi enim validius calefacit piper: tamen tenuis substantiæ est, & tenuium partium, quæ propterea citius discutiuntur, nec epati inde calor imprimitur. Pituita hoc modo incisa & detersa euacuanda est vel vomitu vel per aluum, medicamentis supra propositis.

Tandem ventriculus roborandus, quam ad rem vtile est aromaticum

rosatum; item absinthium, siue decoctum, siue in vino, quod prætereà etiam insignem facultatem appetitum excitandi habet. Simul etiam appetitum excitantia vsurpanda, quæ in caussa calida refrigerantia esse oportet, ex aceto, succo limonum, agrestâ, aurantiis acidis, granatis acidis, quibus cibi condiri possunt. Conuenit etiam lactuca aceto condita. E Chymicis Spiritus vitrioli & salis, aliaque de intemperie ventriculi calida proposita. Contra in caussa frigida vsurpanda calefacientia ventriculum, itidem supra proposita: quæ & coctionem adiuuant, & appetitum reparant. Hinc panem ex vino maluatico sumere, cibos aromatibus condire vtile est. Conuenit etiam hîc oxymel scilliticum. In vtraque caussa oxymel simplex, Spiritus vitrioli & salis.

Quod si ob facultatis sentientis vitium non fiat appetitus, curatio ad caussas & morbos, à quibus ille prouenit, dirigenda. Si nimirum ob melancholiam vel aliud quodque delirium ægri cibum sumere detrectant, ad morbum illum Curatio dirigenda; Interim ægro quantum fieri potest persuadendum, vt cibum sumat. Si ex humore maligno in febribus appetendi vis extinguatur, ad febrem curatio dirigenda; & interim vt æger cibum sumat, ei persuadendum.

Si propter læsionem nerui sextæ conjugationis fiat appetitus prostratus, cerebrum confortandum.

Caussis sublatis etiam hîc appetitus excitandus. Danda nimirum salsa, acida & acria, quæ similem suctionem illi, quæ fit à defectu alimenti efficiant. Pinguia verò vitanda. Et imprimis acetum vtile est, quod si majore quantitate bibatur, fastidium illud à vini potu, in quo radices solani furiosi maceratę fuerint, ortum, vt & ab alijs narcoticis profectum, tollit. Eligenda tamen ea, quę contrariam caussæ morbificæ dispositionem inducunt. Simulque præbenda ea, quę gustu & obfactu sunt grata, vt ex quibus appetitus excitatus sæpe in desiderium cibi erumpit.

Cibi verò fastidium à calore & humore corrupto os ventriculi occupãte prouenieus, curatur ijs, quæ calidam intemperiem corrigunt, & humorem euacuant. Verum hęc appetentia, cum plerumque accidat febricitantibus, febre eiusque caussa sublata etiam cibi fastidium cessat.

Diæta.

Vitentur omnia, quæ os ventriculi laxant, vt pinguia, oleosa, butyrum, cerebrum animalium imprimis, & omnia quę ingrata & nauseabũda sunt, [illegible] odorem habent. Vt enim Galenus, 8. *de composit. medicam. secũd. loc. cap.* 3. monet, omnia, quę bonum gratumque odorem spirãt, ventriculo grata sunt, & appetitum excitant, sicut quę malè olent, eundem turbãt & subuertunt. Non omnibus tamen omnia pariter grata & ingratã sunt. Vsurpentur etiam ea, quæ vim habent sensum appetitus stimulandi, qualia sunt salsa & acria. Ideóque condimenti loco sumatur acetum, citria poma, aurantia acida, cappares, oliuæ, gingidium cum aceto, teste Galeno, 2. *de alimentor. facultat. cap.* 24. & 55. & 3. *eiusdem operis c.* 31. Cibus ita pręparetur, ne multa masticatione opus habeat, alioquin & si diu ore versandus sit, ingratus euadit, & appetitum euertit. Vinum in caussa frigida sit ὀλιγοφόρον & subastringens. Commendatur & absinthites, quod tamen etiam in bile in ventriculo redundante vtile est, modo appeti-

tus deiectus non à calore nimio proficiscatur. In calida caussa frigidus potus assuetis permittitur, quia constringendo os ventriculi appetitum excitat. Hinc Hippocrati, *6.epid.comm. 4.text. 20.* Aqua vorax est, id est, cibi appetentiã efficit. In diuturna tamen ventriculi imbecillitate aquæ potus non permittendus. Sed forsan loquitur Hippocrates, *loco allegato*, non de potu aquæ, sed de mora & versatione circa aquas. Vnde piscatores & nautas auidè cibum appetere videmus.

Qui cibos notæ deterioris appetunt, cibos verò boni succi auersãtur pertinaciter, ijs cibus parum deterior permittatur ex consensu Hippocratis, *2. aph.38.* Quæ enim auidè appetuntur, & valde oblectant, modò copiâ non excedant, auidius attrahuntur, firmiter retinentur, melius concoquuntur, minusque excrementi relinquunt. Si à corporis constitutione frigida & humida deijciatur appetitus, potus & cibi calefaciendi, siccandi, attrahendi vim habeant, calorque sopitus quasi excitandus exercitio & laboribus, exercitiũque in ijs, qui id ferre possunt, summoperè vtile est, cum distributionem ciborum promouendo appetitum plurimum excitet. Hinc videmus eos, qui laboribus dediti sunt, etsi ter vel quater de die comedant, tamen cibum auidè appetere, cum in otio degentes vix semel eum auidè appetant. Somnus non sit nimius; cum distributio cibi per vigilias potius fiat, quam per somnum, eaque peractâ appetitus redeat. Hinc accidit, vt vigilantes citius esuriamus, spatiumque, quod inter prandium & cœnam est, breuius sit, quam quod est inter cœnam & prandium, eoque elapso non minus appetamus, quam hoc.

CAPVT II.

De longa à cibo & potu abstinentia.

Animaliũ corpora cõtinuo alimentis respiciẽda.

CORpus nostrum, vt & aliorum animalium in perpetuo fluxu esse, continuóque eius aliquid dissipari & absumi, & propterea alimentis, quibus id, quod absumitur, instauretur, indigere, ac nisi alimento reficiatur, tãdem de vita hominem periclitari, nemini ignotum est. Id quod Hippocrates, *lib.* περὶ ἀρχῶν, septimo die fieri scribit, censétque lethalem esse inediam, quæ septimum diem excedit: Cujus sententiæ subscribit Macrobius, *lib. 1. in somn. Scipion. c.6.* Plinius verò, *lib.11. cap.24.* lõgius assignat spatiũ, vndecim scilicet dierum. Et experientia ipsa testatur, nonnullos vltra septimum diem sine cibo vixisse. Tempus tamen variũ est.

Quãdiu homo inediam tollerare possit.

Exẽpla eorũ qui diu sine alimentis vixerunt.

Cardanus, *lib.11. de subtilitate* refert, quendam Leonhardum Pictoriensem se sensim eò traduxisse, vt semel tantum in septimana cibum sumeret. Et fossorem quendam, quum puteum foderet, terræ ruina oppressum sub tabulato, quod objecerat, septẽ dies noctésque sine cibo & somno solâ vrinâ epotâ vixisse Bartholom. Anulus, *in picta poesi*, scribit. Fecerunt etiam nonnulli & nunc Græcos monachos ad septimum diem vsque ieiunium extendere & ab omni cibo abstinere. Citesius quoque Medicus, *in tract. de abstinente Consolentanea*, narrat, Petrũ Alcantaram, Monachum Hispanum, singulis mensibus octo diebus continuis ab omni cibo abstinuisse. Et Isocratem Rhetorem ab aliis 4. ab aliis 9. dies à cibo abstinuisse accepit Plutarchus, re-

fertq; *in opusculo de vita decem Rhetorum.* Auicennas *lib.1.fen 3.doct.5.cap.2.* scribit, quendam à potu vnius libræ olei violacei, in qua cera & adeps dissoluta fuerant, donec in Emplastri formam coiuissent, diebus 10. cibum non appetiuisse. Et sæpe in morbis obseruatum, ægros multis sæpe diebus nullum cibum vel appetere vel assumere. Beniuenius, *de abdit. morb. & sanat. causs. cap.* 108. scribit, monialem quandam montis Cælij suffocatione vteri laborantem ad 10 diem solâ panis bucella vitam traduxisse. Plato, *de Republ.* Erum Pamphilum inter eos, qui in acie ceciderant, 10. dies veluti mortuum iacuisse, posteaque rogo impositum reuixisse. Horatius Augen. *de sang. miss. cap. 15. lib. 4.* testatur, se vidisse rusticã mulierem, quæ grauida & vlcere ventriculi laborãs viginti diebus sine cibo vixerit, tandemque mortua fuerit, mortuæ v vtero aperto viuus fœtus extractus sit. Cardanus, 11. *de Subtil.* scripto reliquit, iuuenem quendam Scotum sub Clemente VII. Pontifice, vndecim diebus in custodia sine cibo detentum fuisse, qui aliquando ad 20. aliquando ad 30. dies sine cibo perdurauit. Et feminam, quæ sine cibo quandoque dies 30. transegerit, in Germania vixisse author est Albertus Magnus, *lib.7. de animal. tract. 3. cap.3.* Idẽ *eodem in loco* regnante Friderico II. Imperatore, Coloniæ fuisse virum melancholicum refert; qui clausus arcto in loco, & custoditus saluis signis sine cibo septem hebdomadas vixit, quotidie aut alternis diebus semel haustũ aquæ frigidæ bibens & præterea nihil assumẽs. Augustinus, *Epist. 86. ad Casulanum*, scribit, temporibus suis quendam 40. diebus sine cibo vixisse. Et Plutarcho, *in Symposiacis* & Athenæo, *in Deipnosophistis* notum est, Timonis auiam siue amitã, siue nutricem quotannis vrsarum more bimestre tempus in Ciliciæ spelunca sine alimento semianimem delituisse. Et Fernelius, *lib. 6. Patholog. cap.1.* narrat, se vidisse grauidam, cui tuberculo duro & magno ita os ventriculi obturabatur, vt quicquid indebatur mox remearet, atque sic nihil cibi potusque bimestri spatio sumpserit, tandemque mortua sit.

Historia de Lucomoriæ populis.

An verò quæ de Lucomoriæ Moscouiæ populis narrantur recensere debeam, cùm multis proculdubio fabulosa videri possint, dubito. Recenset tamen ea Sigismundus L. B. in Herberstein, *in rerum Moscouitic. Comment. pag.* 82. scribitque, quod Lucomoriæ populos vltra Obi fluuium in montibus sitæ, in singulos annos nempe 27. die Nouembris, quæ apud Ruthenos S. Gregorio sacra est, mori ferant, ac vere insequente, maximè ad 14. Aprilis, ranarum instar, denuo reuiuiscere. Cum his quoque Grustintzii & Sperpanomotzii populi noua, & aliàs inconsueta habent commercia. Cùm enim statum tempus moriendi, seu dormiendi ipsis imminet, merces certo loco deponunt, quas Grustintzii & Sperpanomotzii, relictis suis interim æqua commutatione mercibus, auferunt: eas illi rediuiui, si iniquiori æstimatione abductas esse viderint, rursus repetunt, vnde lites plurimæ & bella inter eos oriuntur. Eandem historiam Franciscus Citesius, in *Opusculo de abstinente Confolentanea*, fide dignorum virorum testimonio confirmat. Tota autem narratio sic se habet: *Id omni exceptione maius est, Henrico etiam Tertio in Polonia agenti à Principibus fide dignissimis testatum. Aderant quamplurimi Galliæ Proceres, Senatores. Aderant & aulæ Medici, inter quos D. Iohan. Piduxius, Primicerius noster & Decanus, non artis*

Medicæ solum, sed totius etiam naturalis historiæ scientia Clarissimus, Illustrissimi Principis Ludouici Gonzagæ Niuernensis Ducis valetudinem tunc regere solitus, sed & ipsi Regi consilii copiam præbere, à quo id primum didicimus. Relatum est ab Alex. Guagnino Veronensi peditum in arce Vitebska finitima Moscouiæ Præfecto, in sua Moscouiæ descriptione. Quosdam igitur populos, refert, Lucomoriam ulterioris Sarmatiæ regionem incolentes, quotannis 27. mensis Nouembris die, velut hirundines & ranas, præ intenso brumali frigore mori (siue potius obrigescere) Postea redeunte vere 24. Aprilis die eos denuo reuiuiscere. Ipsos a. hoc modo commercia cum Grustintziis & Sperpanomotziis populis sibi vicinis habere. Cum jam futuram mortẽ imminere sentiunt, tunc merces suas certis in locis deponunt, quas Grustintzii, & Sperpanomotzii, suis mercibus interim æquiualentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi autem reuiuiscentes illas merces, si æqua commutationi sibi placuerint, prorsus accipiũt, sin minus iustæ fuerint, à Grustintziis & Sperpanomotziis suas repetunt, vnde lites & bella hac de causa sæpissimè oriri dicuntur. Cæterùm per soporem illum non extinguitur innatus horum corporum (alioquin huic aeri assuetorum, geluque, vt loquitur Albertus Crantzius, recoctorum) calor: quia is, omnibus poris, meatibus, ductibusque frigore conuenientibus & obseratis, circa viscera colligitur, atque hac veluti antiperistasi seipso in proximum ver auctior & vegetior efficitur. Periclitaretur inter omnes corporis partes maximè cerebrum, multis iisque amplis foraminibus, narium præsertim patens, nisi dum rigere incipiunt, tenuis illis & aquea pituita è naribus stillaret, quæ (ex relatu eiusdem D. Piduxij) non minùs congelatur, quàm sputum ipsum, quod Sigismundus ab Herberstein frigore concrescere testatur, antequã terram attingat: Sic noua subinde descendente, subinde concrescente ad terram vsque, eodem planè modo ea pituita producitur, quo apud nos perspsam hyemem pendula è protectis stillicidia; vnde naribus obturatis cerebrum aeris inclementiæ minùs peruium & penetrabile est. Nam si quis aduersus hanc aeris iniuriam tum pellium amictu, tum curruum mole instructior, striam istam vt diuellere tentet, statim irrumpente, qua data porta, in cerebrum aëre frigidiore, natiuus eius calor extinguitur, iacentesque æternum pereunt Lucomori: Sin tempestatis serenioris leni aurâ detur frui, fusa illa pituita, sensim calor redit ossibus, redit suis membris vigor & sensus, idemque, qui priùs inerat, functionum omnium ordo.

Atque hæc, etsi satis admiranda longioris abstinentiæ exempla sint, tamen quæ sequentur, admirabiliora & penè miraculis similia sunt, atque ea pleraq; non à remotioribus seculis petita, aut dubiæ fidei, sed quę nostrâ patrumque & auorum memoriâ acciderunt. Patauii Anno Christi 1598. vt hanc historiam Alexander Viguntia, ibidem Professor consignauit. Virgo sub occasum caniculæ febre, hinc tumore sinistri brachii, atq; eo cessante dolore in articulis, ore ventriculi ac postea totius abdominis correpta fuit, insuperque motum sinistri brachii amisit, atque omnia alimenta vomitu rejecit. Hinc omnia edulia auersari, imò ad eorum mentionem & imaginationem nauseam concipere cœpit. Medicamenta tamen facilè ingerebat, retinebat, aluo egerebat. Atque ita dum nihil cibi caperet, omnes excretiones naturales substiterunt, aluus fuit suppressa, per vesicam lotium non reddidit, clysteres

injecti nullas feces eduxerunt. Et sic vnum & alterum mensem traduxit, ad aspectum sana visa fuit, color fuit viuidus, & nulla apparuit in corpore macies, assumpto eo puluere, nescio quem humorem & vermem viuum vomitu rejecit. Hinc per 3. menses continuos quotidie vel alternis diebus sanguinem libræ pondere per aluum rejecit, primùm floridum, mox aquosum & nigricantem, qui demũ aluo subsistente vomitu rejectus fuit, & cùm circa brumam paralysis remisisset, cæca euasit ac delirare cœpit, & ita octimestri spatio ab omni cibo abstinuit, atq; interim sæpius catalepsi correpta fuit, hinc iterum cibum capere, vrinam reddere atque aluũ egerere cœpit. Rursum verò 1. Augusti vomere cœpit, atque eadem ferè, quæ priùs, redierunt symptomata & iterum per duos menses sine cibo vixit.

Sedecim mẽsibus in Hetruria in agro Lucensi puella 14. annorũ Anno Christi 1603 planè contabescens & solo aquæ simplicis potu vtens sine vllo cibo lãguida, somnolẽta, taciturna, cruribus contractis, viuens, nullaque excrementa, præter vrinam, reddens visa fuit, quę tamen postea iterum cibum sumpsit ac sana euasit.

Duobus annis quendam ieiunasse testatur Cælius Rhodiginus, *lib.* 13 *antiq. lect. c.* 24. & Stendaliensem monialẽ itidem biennio sine cibo vixisse, Petrus Aponensis Conciliator dictus, *diff.* 111. & alium quendam etiam biennio sub Pontificatu Nicolai V. Citesius narrat.

Tres annos sine cibo vixit puella 14. annos nata Consolento, vrbe in Lemouicum & Pictonum confinio ad Vigennam oriunda, cujus historiam descripsit Franciscus Citesius Medicus, edito libello, quem *de abstinente Consolentanea* inscripsit. Correpta est ea Anno Christi 1599 ætatis 11. circa 13. Calend. Martii febre, & cùm aliis symptomatibus, tum vomitu conflictata fuit: Febre remittente obmutuit, & totos 24. dies sine voce fuit. Voce reddita, quanquam deliraret, omnium infra caput partium sensus & motus torpere, & œsophago etiam resoluto omnem cibum abhorrere cœpit. Post 6. menses tamen artuum motus restitutus est, manente cibi fastidio. Vniuersum abdomen contabuit, vt ab imis costis ad pubem vsque nihil pristini aqualiculi superfuerit, vt omnes abdominis musculos, intestina, viscera, & reliquas ventris partes detractas putasses: Ceteræ corporis partes minùs exhaustæ apparuerunt. Nam pectus amplum, vbera turgidula, brachia, crura modicè torosa, facies rotunda, sed fusca, labia rubra, lingua quidem contractior, expeditus tamen sermo, caput pilis longissimis contectum erat, pilique & vngues, imò totũ corpus augebatur. Nulla corporis parte excrementa procedebant, non aluo feces, non vesica lotium, non vtero menstruum, non cute sudor aut sordes. Vniuersa v. corporis cutis frigida & sicca tangentibus apparebat, vixque vllo motu incalescebat, etsi in rem familiarem operam suam conferret, obsonium è foro peteret, pauimenti sordes euerreret, colum teneret, fusum rotaret, atque alia huiusmodi ministeria obiret, nullius partis sensu aut motu deficiente. Historiam puellæ in Gallia Narbonensi, quæ tres annos sine cibo & potu vixit, recenset Guilielm. Rondelet. 1. *lib. de piscibus cap.* 13.

Guilielm. etiam Fabricius, *cent.* 2. *obs.* 40. refert, Anno 1595. puellam annos 14. natam è Ducatu Iuliacensi Co-

loniam adductam fuisse, quæ tribus annis ab omni cibo abstinuit, ambulauit tamen, cum æqualibus lusit, saltauit, & alia negotia perfecit. Puella Spirensis, quæ quadriennium ab omni cibo abstinuit, Anno 1552. à Ferdinando Romanorum Rege, aliisque Romani Imperii proceribus conspecta est, cuius historiam annotauit Iohan. Langius, *lib. 2. epist. 27.*

Imò & qui longiore temporis spatio ab omni cibo & potu abstinuerunt, comperti sunt. Nicolai cuiusdam Vnderuualdensis Heluetii, qui quindecim annis sine cibo vixit, cum alii, tum D. Iacobus Zuuingerus, *in Epist. obs. 33. cent. 5. Gulielmi Fabricii annexa*, mentionem facit. Mulieris, quæ 18. annis nihil comedit, meminit Petrus Aponensis, *in Commentario in problem. Aristotelis*: Puellæ quæ viginti annis nihil comedit Rogerius Bacho & Martinus Del Rio, *lib. 1. disquisition. magicar. quæst. 21.* Feminæ, quæ 30. annis ab omni cibo abstinuit, Iohan. Bocatius. Alterius, quæ 36. annis nihil cibi sumpsit, Conciliator, *diff. 112.* Viri, seu sacrifici, qui 40. annis Romæ à cibo abstinuit, Rondeletius & Ioubertus; scribitque Rondeletius, *lib. 1. de pisc. cap. 13.* de eo, id ex Leonis Pontificis & multorum Principum custodia & Hermolai Barbari historia fidéque certissimum esse. Et somnus diuturnus Epimenidis Philosophi passim notus est, quem in æstu meridiano diuersum in specum somnoque correptum alii 40. alii 47. alii 50. alii 77. annos dormiuisse ferunt, qui etiam vigilans adeo temperans fuit, vt Plutarchus, *in simposiacis, & lib. de facie in orbe lunæ* scribat, illum re ipsa ostendisse, exiguo admodum fomento naturam sustentare animal, si nutrimentum vel oliuæ quantitate sumat. Et ex historia Ecclesiastica Nicephori, *lib. 14. cap. 45.* notum, Decio Imperante apud Ephesios septem pueros corporibus iuxta ac animis fratres Christi fideles ob metum tyranni extra vrbem in antrum aufugisse, cuius aditum cum persecutores probè extra muniuissent, ii in somnum profundum præ anxio animi mœrore delapsi sunt, atque ita annos 373. dormiuerunt, & diuina prouidentia ita sunt detenti, vt neque corpora, neque vestimenta eorum defluxerint vsque ad Theodosii tempora. Et extant tales historiæ passim apud authores plurimæ. Vnam atque alteram saltem, quæ in recenti sunt hominum memoria, & nostro seculo acciderunt, addere libet.

In Palatinatu, in pago *Schmitdituei-ler* præfecturæ Cæsarolautreanæ, puella fuit Catharina nomine, Victoris rustici filia, quæ septem annis sine cibo & potu vixit, quam iussu Iohannis Casimiri, Comitis Palatini Henricus Smetius & Iacobus Theodorus Medici 24. Nouēbris Anno 1584. & rursum eiusdem Principis iussu Iohannes Posthius Medicus aulicus & Valētinus Hennerus Medicinæ Doctor 14. Aprilis Anno 1588. visitarunt, quo tempore parum iterum edere & bibere cœpit, quorum de eius morbo symptomatibus relationem Henricus Smetius, *lib. 10. suorum miscellaneorum* inseruit. In qua notabile, quod nona hebdomade intensissimi dolores eam vexauerunt, & quod crassam lentámque pituitam, quantam oui gallinacei testa dimidia capere posset, admisto sanguine euomuit, & quod intra sex annos semel saltem octauâ horæ parte dormiuit. Genuenses etiam Medici referunt, Anno Christi 1601. puellam quandam Pedemontanam, 22. circiter annos agentem, hilarem, agilem

agilem Genuam translatam fuisse, & custodiæ traditam, deprehensumque, nihil præter aquam eam ingessisse, & ita plurium annorum ieiunium tolerasse.

Puellam Mœrsensem vltra annos 19. sine cibo vixisse, refert Guilielmus Fabricius, *cent.5.obs.35.* Narratio autē hæc est: Anno 1612. 13. Iulij, cùm dictus Guilielmus Fabricius Mœrsiam veniret, agebat puella illa, nomine Eua Flegen, annum 37. vixeratque iā in annum 16. sine vllo cibo & potu, ab ineunte ætate valetudinaria fuit, & perpetuis capitis doloribus obnoxia, statura fuit corporis mediocri, facie pallida, extenuata. Anno 1597. post F. Paschatos, qui fuit ætatis 21. paulatim ab omni cibo & potu abhorrere cœpit, ita vt intra anni spatium poculenta omnia planè auersata sit. Primo inde quinquennio quolibet tertio die circa ortum Solis se splendido quodam lumine circumfundi, & mellita quadam substantia linguam atque os irrorari, seque inde refocillari aiebat. Cùm etiam anno 1612. 11. Octobris in hortum ad preces fundendas descendisset, apparitiones varias habuit. Calor externarum partium erat temperatus, pulsus languidus, obscurus & ferè nullus, interim ordinatus. Incedebat in publicum, sed innixa baculo. Vixit adhuc sine omni cibo ac potu Anno 1619.

Notissima etiam est Apollonia Schreieriana, puella nata in oppido Gats ditionis Bernensis, quæ primò sensim panis, deinde ciborum aliorum omnium appetitum amisit, & iusculis tantùm nutrita paulatim illorū etiam vsum abhorruit, & tandem saltem aliquot cochlearia vini aquâ diluti assumens, & eius vsum postea respuit, atque ita aliquot menses sine cibo & potu vixit. Fama ad Senatum Bernensem delata, iussit is & matrem & filiam adduci & in Xenodochio vrbis custodiri & obseruari, num mater filiæ quid clanculum porrigeret. In quam rem cùm omni diligentia inquisitum esset, cognitum tandem, eam sine alimento viuere. Fuitque in Heluetia circa Annum 1600. & seqq. à plurimis visa, eiusque historiā edidit D. Paulus Lentulus. Notabile in ea hoc, etiamsi muscæ, quarum in hypocausto, vbi illa iacebat, magna erat copia, per faciem aliasque corporis partes denudatas oberrarent, illas tamen nullo modo se percipere, imò ne tempore hyemali se à frigore magnopere lædi affirmauit. In hoc statu perstitit vsque ad annum 1612. vbi circa festum natiuitatis Christi appetitus paulùm redire cœpit, pedetentim coctio in ventriculo, hepate aliisq; partibus perfici, abdomen, quod anteà extenuatum & induratum erat, rursum emolliri & eleuari, excrementa per consuetas vias iterum excreuit, musculorum robur recuperauit, & quæ vltra 10. annos à cibo & potu abstinens inualida fuerat, motum recuperare, ambulare, aliaque negotia perficere cœpit. Mentis tamen operationes, quæ per totum inediæ tempus integræ fuerant, deprauari cœperunt, & μωρίᾳ quadam affecta fuit.

Tandem historiam recentissimam, quæ ab aliis in literas relata nondum est, afferre libet, puellæ Halberstadiensis, quæ annis decem sine cibo, non tamē sine potu vixit. Nata ea est Halberstadij, Anno 1601. 21. Nouembris, patre Matthia Bornemanno. Anno 1614. mense Nouembri in morbum, procul dubio febrem acutam incidit, qua 14. dies grauiter laborauit, morbi tempore nihil cibi sumpsit, atque et-

iam, vbi ſana rurſum euaſit, cibum auerſata eſt, ita vt de die vix plus, quàm nummo emeretur, ederet. Accidit poſtea, vt ad nuptias inuitaretur, vbi cùm ab æqualibus ad largiùs edendum cogeretur, cibumque paulò largiùs ſumeret, iterum per octiduum ægrotare cæpit, vt de vita eius deſperaretur. Hinc ad finem vſque vitæ nihil cibi aſſumpſit, ſed potus loco cereuiſiã, quæ ibi coquitur, ſingulis diebus ferè ſextarium. Si verò ipſa inſcia etiam panis in cereuiſiam iniiceretur, eam non bibit. Corpus quidem ſatis incrementum ſũpſit, boniq; fuit coloris: Ipſa tamen fuit debilis, vt vitã ſedentariam cõtinuò agere cogeretur. Anno 1623. Menſe Nouembri, accedẽte terrore & mœſtitia, ob milites inſolentes, quos mater hoſpitio excipere cogebatur, vitam finiuit.

Cauſſa longæ abſtinẽtiæ.

Verùm hiſtoriarum ſatis eſt. Id iam agendũ, vt in tam inſolitæ & admirandæ abſtinentiæ cauſſas inquiramus. Vbi mira opinionum occurrit varietas. Primò enim nonnulli, vt breuiter ſeſe abſoluant, & ne in cauſſis inueſtigandis laborare cogantur, omnia ea, quæ hactenus narrata ſunt, pro fabuloſis habẽt, & multos ſimulaſſe potiùs, quàm reuera præſtitiſſe iſtã inediam dicunt. Et quod Epimenidem in ſpecie attinet, Plinius, cuius tamẽ ſcripta rebus mirabilibus & fabulis ſimilimis refertiſſima ſunt, quod de illo fertur, eũ puerũ æſtu & itinere feſſum 57. dormiuiſſe annis, rerum faciẽ mutationẽq; mirantẽ, veluti poſtero expotrectum die, pro vero venditare nõ audet, ſed magna fabuloſitate tradi ſcribit, *l. 6. Natural. Hiſt. c. 52.* Et Ariſtoteles, *li. 4. Phiſic. c. 11.* ea, quæ de iis, qui in Sardo ad Heroas diu dormiuiſſe dicuntur, in fabulis narrari ſcribit: neque res ipſa rationi conſentanea videtur. Cùm n. vita ſine calore naturali conſiſtere non poſſit, qui in humido radicali cõſiſtit, calor verò hic humidum innatum depopuletur, & id proinde neceſſario inſtaurandum ſit: Omnino conſequi videtur, ſine cibo vitam conſiſtere non poſſe. Verùm enimverò ſit ſanè, vt fabuloſa quædã hiſce admiſceantur, & apud Poëtas præcipuè & fabularum Scriptores talia quædam occurrant, in quorum veritatem, quia remotis longè ſeculis accidiſſe dicantur, inquirere fas non eſt: tamen & noſtra & patrum & auorum memoria plurimæ huius rei extant hiſtoriæ, vbi ipſius magiſtratus iuſſu omni diligentia & cautione adhibita in rei huius veritatem inquiſitum eſt, eamque ita ſeſe habere certiſſimè compertum. Quapropter res multorum fide dignorum teſtimonio confirmata, in dubium non vocãda, ſed cauſſa potiùs quærenda, quo modo cum tam diuturnâ inediâ calor innatus & vita conſiſtere poſſit.

An quæ longæ abſtinẽtiæ habentur exẽpla, omnino fabuloſa ſint?

An in reddendis diuturnæ abſtinẽtiæ cauſſis ſtatim ad miraculum cõfugiendum ſit?

Secundò ſunt alij, qui etiam ſeſe breuiter expediunt, & ad miraculum confugiũt; & cũ Hippocrates, *lib. de principiis* ſcribat; hominem ſi 7. diebus nihil comedat, moriturũ, & Plinius id ad 11. diem extendat, exiſtimant, ſi qui vltra id tempus ieiunium tolerauerint, id virtute diuina præſtitiſſe, idque probant exemplo Moſis, Eliæ Prophetæ, hiſtoria ſeptẽ dormientiũ, & Ludouici Pij Galliæ Regis, qui vltimis 40. vitæ diebus poſt ſumptum S. S. Euchariſtiæ Sacramentũ ab omni cibo & potu abſtinuit, vt & Nicolai Heluetij Eremitæ & aliorũ quorundã vitę ſanctimonia clarorũ. Et omnino fatendũ eſt ieiuniũ illud Moſis, Elię, 7. dormientiũ miraculoſum fuiſſe, neq; negandũ, Deum O. M. idẽ omnipotente virtute præſtare potuiſſe & poſſe: Verũ in cauſſis re-

Deus nõ edit miracula ſine cauſſa.

rũ reddendis nõ statim ad Deum caussam supremã recurrendũ, neq; credẽdũ, Deum sine causa miracula edere. Ideoque in iis, qui vitæ sãctimonia nõ excelluerũt, nec aliud quid diuini præ se tulerũt, ieiuniũ hoc ad diuinam potentiam non referendum; neque credibile puellã illã Pedemontanã, quæ Genuæ ad cytharã choreas ducere & canere consueuerat, vt & alios plurimos, imò etiã Ethnicos in quibus nulla miraculi caussa subfuit, diuina virtute sine cibo conseruatos fuisse.

An ad Angelos bonos in caussa reddenda confugiendum? Tertiò eadem ratio est illorũ, qui ab angelis bonis talib⁹ hominibus clam, & aliis non animaduertentibus cibum suggeri asserunt. Etenim cùm boni angeli nihil, nisi quod ipsis à Deo Opt. Max. mandatur, agant, nondum probatũ, Deum tale quid ipsis iniunxisse. Et, vt antè dictũ, inter eos, qui à diuturna abstinẽtia clari sunt & Ethnici fuerunt, & alij, in quibus nihil singulare & quod miraculum requirere debuisset, apparet.

An illa corpora, quæ diu abstinuerunt, reuera fuerunt viuentia? Quartò, sunt nonnulli in ea opinione, ea corpora, quæ diu ab omni cibo abstinuerunt, non fuisse verè viuentia, sed cadauera à Dæmone aliquo assumpta & mota. Verumenimuerò etsi non negemus, Diabolum cadauer aliquot diebus à putredine præseruare posse, & tale cadauer etiã Louanij ex ædibus Cornelij Agrippæ in forum deduxisse, *de cõsensu & dissẽsu Chymicorũ cũ Galenicis c.18.* dictũ sit; tamẽ in iis, qui diu sine omni cibo & potu vixerunt, id factũ non fuisse, eorũ actiones satis testantur. Et imprimis, quod obseruatũ, fœminas quasdam ex iis post diuturnã abstinentiam iterum cibum sumpsisse, nupsisse & liberos procreasse.

An à Dæmone fuerint obsessæ? Quintò, sunt alij; qui quidem talia corpora cadauera non esse, sed verè viuentia concedunt, sed à Dæmone obsessa esse statuunt, cuius ope ieiunium tam diuturnum ferant, qui clanculum ipsis cibum in corpus insinuet, etiam ipsis non animaduertentibus, & clam quoque excrementa tollat. Ita Prosper Aquitanicus, *lib. de promiss. & prædest. cap. 5.* refert, iuuenem quandam Arabem, quæ Carthagine à Dæmone obsessa fuerat, tres ferè menses ieiunasse, & tandem sumpto S.S. Eucharistiæ Sacramento liberatam fuisse, & retulisse, noctu ab aue liquorem quendam in fauces sibi instillatum fuisse. Et quidem negandum non est, homines à malo spiritu obsessos diu ieiunium ferre posse, Dæmone vel clam cibum subministrante, vel alio modo corpus sine cibo conseruante: quod tamen omnes diu abstinentes obsessi fuerint, nulla eius habentur indicia, imò plurimas ex iis precibus, lectioni S. S. Literarum, & aliis pietatis exercitiis deditas fuisse, ex ipsarum historiis patet. Et licet Dæmon, qui homines obsidet, sæpe diu lateat: tamen tandem sese prodit, quod in iis non factum. Et cùm quædam animalia tota hyeme sine cibo viuant, cur non etiam in hominibus diuturnæ abstinentiæ caussa naturalis dari possit?

An peculiares cæli influxus huius abstinẽtiæ caussa sint? Sextò sunt, qui caussam diuturnæ abstinentiæ ad peculiares cæli influxus referunt. Cùm enim certũ sit, cælum in hæc inferiora non solùm lumine & motu, sed & occulta influentia agere, & multas rerum multarum cum cælo sympathias esse, etiam huius mirandi effectus caussam in cælum referendam putant. Verumenimuerò non negandum censemus, cælum etiam occulto modo & influentia in hæc inferiora agere, & quidem non solùm vt caussam communem hæc inferiora afficere, verùm singulorum

etiam hominum temperamentum à cœli influxu determinari: tamen hisce omnibus concessis, cælum non est proxima huius diuturnæ abstinentiæ caussa, sed ipsum corporis temperamentum & constitutio, quæ qualis sit, & à quo cæli influxu ea fiat, & cur tam rari sint, qui hanc inediam ferre possunt, nondum explicatum. Imò si historias plurimorum, vt puellæ illius in pago *Schmidtuueiler*, & Apolloniæ Schreierianæ, & puellæ Halberstadiensis perpendamus, abstinentia ista non à naturali corporis constitutione, sed morbosa & præternaturali prouenit.

An occultæ qualitates eius caussa sint.

Septimò reperiuntur, qui ad occultas proprietates confugiunt, & quidem eas, quæ indiuiduis propriæ sunt, qui prolixè & multis exemplis adductis probant, dari multas rerum sympathias, quæ ad caussas manifestas reduci non possunt, sed procul dubio ab occultis qualitatibus dependent, vt quod alij caseum, alij poma, alij vinũ auersantur, alij felis præsentiam ferre nõ possunt. Et omninò verum est, dari tales occultas qualitates, & operã ludunt, ac deridendos se propinant: qui omniũ, quæ in natura accidunt, caussas ad qualitates primas referre conãtur, vt alibi plurib. probaui. Verum hoc loco ad talem indiuidualem proprietatem recurri non posse vel ex eo patet, quod nemo eorũ, qui diu ieiunarunt, toto vitæ tempore ieiunauit. Ideoque potiùs ad caussam præternaturalem, quàm congenitam indiuidualem proprietatem hîc recurrendum. An verò in illa ipsa caussa præternaturali aliquid occulti sit, postea dicetur.

An consuetudo diuturnæ abstinentiæ caussa esse possit.

Octauo, inueniuntur, qui istam diuturnam abstinentiam in consuetudinem referunt, quâ habitum quasi contraxerint, quo diu abstinentiam tolerare possint. Cùm enim compertum sit, medicamentis, imò veneno quosdam ita assueuisse, vt eius vsu nullo modo læderentur, sicut de puella illa Napello nutrita historiâ narratur, & Galenus, 3. *de simpl. med. facult. cap.* 18. refert, anum Atheniensem ab exigua portione cicutæ incipiendo magnam eius portionem postea sine damno deuorasse: Existimant etiam impossibile non esse, hominem consuetudine eò adduci posse, vt diu inediam tolerare possit, & occurrunt exempla in historiis eorum, qui sitim tolerare assueti, in tota vita postea amplius non biberunt. Et Cardanus refert, quendam Leonhardum Pictoriensem sensim eò se traduxisse, vt semel tantùm in hebdomade cibum sumeret; Iuuenemque Scotum assuetum fuisse vsque ad 20. vel 30. dies inediam tolerare. Verùm consuetudinis maximam quidem vim esse certum est; non tamen in omnibus locum habet, sed certa saltem opera sunt, in quæ ius habet consuetudo. Etenim in sensus actiones nullam potestatem habet, neque quis potest assuescere, vt non olfaciat, sentiat, vel non respiret: in quo genere etiam est nutritio. Neque quis consuetudine efficere potest, vt non nutriatur vel augeatur, & proinde etiam assuescere non potest, vt nutrimentum corpori nutriendo & augendo necessarium non assumat & sine vllo cibo viuat. Etsi qui parcè viuere assueti sunt, diutiùs, quàm alij voraces, famem tolerare possint. At si historias eorum, qui diu sine alimento vixerunt, perpendamus, animaduertemus, plerosq; & ferè omnes non consuetudine inediæ tolerantiam contraxisse, sed nonnullos subitò & repentè ab omni cibo & potu abstinuisse, plurimos

etiam eorum ad pristinum edendi vsum sine damno rediisse: Cùm quæ longiore consuetudine in habitum quasi abierunt & confirmata sint, facilè mutari non possint. Longè verò alia ratio est eorum, qui venenis sunt assueti. Venena enim talia è plantis petita (nam vt metallicis illis, quæ nihil habent alimenti, homo assuescat, fieri non potest) cùm partes quasdam habeant admixtas, quæ corpori alendo aptæ sunt, si exigua quantitate sumantur, vincuntur à calore corporis, & portio alimentaris quidem in nutrimentum corporis abit, venenatum verò è corpore eiicitur, quæ tamen aliquantisper corpus alterat, quæ alteratio sæpius repetita latenter corpus pro suæ naturæ ratione disponit, vt postea etiam in maiore copia sumptum venenum corpori amplius non noceat. At sine alimento viuere, cùm naturæ corporis planè & absolutè repugnet, nulla consuetudine ad id homo deduci potest.

Quam ob caussã venenis homo assuescere possit?

Nonò, Plurimi, iique non vulgares Philosophi & Medici in ea sunt sententia, eos, qui diu sine cibo vixerunt, aere, quem inspiramus, nutritos fuisse; etsi eo non puro, sed cum aliis elementis mixto. Cùm enim corpus nostrum triplici substantia constet, solidis partibus, humoribus & spiritibus, triplici etiam alimento id egere, cibo, potu, aere. Etsi accidat, aut vi morbi alicuius calor ita debilitetur, vt solam tantùm aeream substantiam dissipare possit, tunc etiam solum aerem ad corpus nutriendum & reficiẽdum sufficere. Atque huius rei documentum afferunt Chamæleonem, qui referente Plinio, *li. 8. cap. 33.* hianti semper ore solus animalium nec cibo nec potu alatur, nec alio, quàm aeris nutrimento nutriatur. Quod etiam de cane leui apud Indos ferunt, &, vt apud Scaligerum, *exercit. 228. & 229. sect. 2.* videre est, auem illam Indicam apodem, vulgò Manucodiatam, incolis etiam *auem paradisi* dictam, quia primùm ex incompertis locis deciduum Mahumetani sacrificuli paradiso Molucarum Regi olim missam esse, imperitis persuaserunt, perpetuò in aere viuere, nec terram vnquam nisi mortuam contingere scribunt. Verùm etsi hoc loco de nutritionis caussis & alimenti necessitate nonnulli multa disputant; iis tamen omissis, hoc, quod ab omnibus concessum, præsupponimus, nutritionem esse *conuersionem alimenti in corporis nostri substantiam*, & proinde alimentum corpori nutriendo simile esse debere, atq; ita non solum spirituum refectione, quam per aerem fieri posse sanè iam admittamus, corporis nostri nutritionem absolui posse, sed solidiori alimento opus esse. Et cùm sanguis solus sit totius corporis nutrimentum, aerem, siue vt simplex, siue vt impurus consideretur, in sanguinem mutari non posse, & ita ad nutritionem, qua totum corpus conseruari debet, non sufficere. Illa enim solùm ad animalium corpora nutriẽda apta sunt, quæ sunt perfectè mixta, & quidem non omnia, sed solũ vel partes vel fructus animatorum. Quæ verò ad istam sententiam probandam de Chamæleone afferuntur, longè aliter sese habent, & qui diligentiùs in huius animalis naturam inquisiuerũt, animaduerterunt, vt Scaliger, *Exerc. 196. sect. 4.* refert, animal hoc habere linguam sesquipalmum longam, exertam & vibratam mucoq; oblitam, qua locustas, muscas, formicas, scarabæos & alia insecta capiat iisq; alatur. Eadem ratio est canis leuis apud Indos, qui cùm sit

An aere nutriti fuerint, qui diu abstinuerũt?

Ne ii solo aere aliti chamæleon, canes leuis Indorũ, & Manucodiata.

animal pingue admodum ac tardissimi motus, non credibile est, ipsum aere ali, sed etiam insectis, quibus aer ille est refertissimus. Ita nec Manucodiatam aere solo viuere credibile est; nec sufficit, quod Scaliger scribit, qui dedit illi aerem pro cibo, dare potuisse concretionem aeris ad cibum. Neque enim quid Deus possit, hîc quæstio est, sed qua ratione Deus hanc naturam constituerit? Is animalibus sua corpora dedit, eaque similibus ali voluit, non puris elementis. Quapropter & apodibus Molucanis linguam dedit, quam & Brasilicas habere credibile est. Habent & ventriculum, qui non aeris caussa factus. Neque simpliciter sunt Apodes.

An exhalationibus nutriti fuerint?

Decimò. Cum ergo alij viderent, minùs probabile esse, animalia aere simplici ali posse, statuerunt, istos, qui diu sine cibo vixerunt, odoribus seu exhalationibus, quæ aeri permiscentur, nutritos fuisse. Ex corporibus enim sublunaribus perpetuò ἀποῤῥοίας & effluuia fieri certum est. patétque id maximè in rebus odoratis, quæ continuè odorem spirant, qui plerumque cum exhalatione & corpore vaporoso coniunctus est. & quidem exhalationes eæ non saltem sunt corpora imperfecta mixta, sed exactissimè mixta, corporisq; eius naturam, à quo exhalant, referentia. Imò nihil aliud sunt eiusdem exhalationes, quàm corpora mixta, in minimas atomos sui generis resoluta. De quibus Lucretius;

> *Vsque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter*
> *Fertur, & in cunctas dimittitur vndique partes.*
> *Nec mora nec requies inter datur vlla fluendi.*

Hos ergo vapores, si cum aere, quem inspiramus, attrahantur, & eius calor sit analogus in sanguinem, è quo totum corpus nutriatur, conuerti putant. Imò existimant, extra corpus humanum tales vapores in materiã corpori alendo aptam, in rorem scilicet, quo cicadæ nutriantur, teste Aristotele, 5. *de histor. animal. cap.* 30. Mannam, quæ non solùm est medicamentũ, sed & alimentum; mel, quod è floribus apes legunt, quodque homini optimum alimentum suppeditat mutari. Atque ad huius probationem afferunt exempla canis leuis Indiæ Occidentalis, & Manucodiatę, quorum etiam antea facta est mentio, & præterea Pyraustæ animalis pennati, paulò muscis maioribus grandioris, quod vt Aristoteles, *de Histor. anim. cap.* 19. refert, viuit in ærariis Cypri fornacibus inter flammas; vt & Democriti Abderitę, qui teste Diogene Laertio, *in eius vita*, cùm iam morti proximus videretur, merentem sororem, quod ipse in festo Cereris moriturus impediret, ne vota Deæ exsoluere posset, bono animo esse iussit, panesque calidos sibi quotidie afferri mandauit, eosque naribus admouit, & ita toto triduo, quo festum Cereris durauit, vitam sustentauit: Et videmus in Lipothymia spiritibus deficientibus nihil hominem citius reficere, quàm odores. De quo Hippocrates *lib. de alimentis*; quicunque veloci refectione opus habent, his humidum ad vires reficiendas remedium optimum, quicunque adhuc velociori indigent, per olfactum.

Verum sit sanè, aerem istum, in quo viuimus, nunquam planè purum esse, sed exhalationibus permixtum: tamen exhalationes illæ aeri permixtæ corpori nutriendo non suf-

ficiunt. Cum enim, quod antea dictum, totius corporis nutrimentum sanguis sit, sãguis verò in hepate è chylo generetur, exhalationes autem illæ in sanguinem conuerti non possint, etiam corpus nutrire non valent. Et si cor sufficeret ad vapores hosce in sanguinem mutandos, cur non vbiuis multi viuunt, qui cibis abstinent, & solis istis vaporibus nutriuntur? Et quod odores alendi vim non habeant, pluribus ab Aristotele, *de sensu & sensili cap.* 5. & Interpretibus in eum locum demonstratum est, quæ breuitatis studio hîc non affero. Quod verò exempla illa attinet, quibus probare conantur, exhalationes illas etiam extra corpus animalium in materiam alendo corpori idoneam mutari, & primò quidem rorem, quo cicadæ alantur, saltem vulgi sententiam, Aristoteles. 5. *Hist. animal. cap.* 30. refert, & Virgilius recitat, dum canit:

Dumque thymo pascentur apes, dũ rore cicadæ;

Ipse verò Aristoteles, dum è sua sententia loquitur, 4. *de part. animal. cap.* 5. docet, cicadas habere partem in vsum tum oris tum linguæ aptissimè constitutam, qua veluti radice cibum ex humoribus trahat. Aluntur nimirum cicadæ mistura ex rore & excremento quodam quasi melleo arborum constante. Vnde etiam Aristoteles, 5. *Histor. animal. cap.* 30. cicadas non oriri docet, vbi arbores desunt. Eadem ratio est mannæ & mellis. Nam vt de Manna, quâ Hebræi quadraginta annos in deserto vixerunt, jam non dicã, vtpote quod non à caussis naturalibus, sed solius DEI infinita potentia prouenisse multa testantur, vulgare manna ex solo rore non constat. Etenim ros calore non concrescit, sed attenuatur & in auras abit; Manna verò calore coquitur, & mistum corpus est ex rore & humore quodam è plantis quibusdam exsudante. Etsi enim & super lapidibus quibusdam concrescit: tamen in iis non immeditatè generatur, sed ex herbis & arboribus in eos decidit; imò manna ex arboribus quibusdam resudat, refertq; Iohan. Baptista Porta, *in sua Villa lib.* 6. *cap.* 5. in quibusdam locis emanare manna fere melleum. Et in Calabria præcipuè in ornis & fraxinis colligitur, quarũ frondibus adhæret. Imò si vesperi ornus & fraxinus linteo tegatur, ne rorem excipiant, nihilominus manna ex iis colligitur. Eodem modo sese de melle res habet. Neq; enim illud ex solo rore constat, sed est liquor è rore & vapore ac humore è stirpibus & floribus exsudante mistus, ab apibus collectus & in mel mutatus. Quanquam enim, vt Galenus, 3. *de alimen facult. cap.* 39. hac de re pluribus scribit, etiam mel sub plantarum foliis colligitur, & in monte Libano agricolæ coria supra terram extendunt, arboresque excutiunt, & quod ab eis defluit excipiunt, & ollas ac fictilia melle illo, quod roscidum appellant, implent: tamen mel illud non est ros, sed vapor è plantis in altum eleuatus, mellis naturæ cognatus, qui in aere condensatus super plantarum folia decidit, & quia non purus est, sed etiam aliquâ acrimonia præditus, plantarum folia corrumpit. Manucodiatas & canem leuem Indicum solo aere aut vapore non ali, antea dictum. Pyraustas quod attinet, etsi in flammis viuant, tamen & in iis materiam suo corpori alendo aptam inueniunt, ex lignis accensis. Et sit sane, animalcula quædam imperfectiora vaporibus in aere eleuatis ali: tamen non sequitur, etiam hominem iisdem

nutriri posse. Etenim homo animalium perfectissimum, ideoq; etiam alimento maximè elaborato indiget, nec ipsi omnia, quæ aliis animalibus alimentũ præbẽt, id præstare possũt. Democritus verò Abderita licèt in extrema senectute constitutus & calore naturali & spiritibus iam deficientibus odore panis calorem influentem iam emorientem, spiritusque deficientes nonnihil refocillarit, atque ita quatriduum vitam protraxerit: tamen non sequitur, per multos menses & annos idem fieri posse. Eadem ratio est in Lipothymia refectionis illius subitæ, de qua Hippocrates, in qua vinô & aliis rebus odoratis & spirituosis tum haustis tum naribus admotis spiritus deficientes recreantur: Non verò hoc modo vlla vera nutritio perficitur, qua homo in plures annos vitam protrahere possit.

An aquæ simplicis potu abstinentes vitam produxerint?

Vndecimò sunt, qui vno simplicis aquæ potu abstinentes illos, de quibus agimus, vitam produxisse opinantur. Atq; ad id probandũ vtuntur eo, quod non solùm plantæ, sed & animalium multa genera ea nutriantur. De plantis enim res manifesta est, quod aquâ irrigatæ crescunt & augentur sine terræ, in qua hærent, vt putatur, imminutione. De piscibus etiam scribit Aristoteles, 3. *de part. animal cap.* 8. eos aquã assumere, non potus, sed cibi gratia. Et puella illa Spirensis Ferdinandi Imperatoris tempore solius aquæ vsu aliquot annis vixit. Etenim aqua illa, quâ vtimur, non elementum simplex est, sed aliorum alimentorum aliquid admixtum habet, & propterea ad alendum incommoda non videtur.

Verumenimverò etsi negandum non est, etiam ad corporis nostri, vt perfectè mixti, constitutionem aquam requiri: tamen aqua simplex hoc non præstat, sed quæ iam pars est perfectè mixti. Simplex verò aqua non cedit in nutrimentum corporis, sed inseruit tantùm ad calorem refrigerandum & est ὄχημα τροφῆς & vehiculum, quo alimentum cõmodiùs per vniuersum corpus distribuitur. Corporis enim nostri nutrimentum mixtum est corpus & in corporis nostri substantiam, cuius forma est anima, mutari debet. Et propterea potentiam habeat necesse est ad induendam formam corporis viuentis; quale mistum non est aqua, etiamsi impura sit. Et omnino si aqua corpori alendo vtilis esset, impura & crassa conuenientior esset, cùm tamen certũ sit, quò purior aqua est, eò ad cibos coquendos esse conuenientiorem. Quod verò ea attinet, quæ ad contrarium probandum afferuntur, id non euincunt. Primò enim sit, vt aliquis eorum, qui diu sine alimento vixerunt, solã aquã biberit: tamen contrà plurimi sunt, qui nec aquam biberunt. Et licèt vna illa puella Spirensis aquã biberit: tamen eam in alimentum cessisse nondum probatum.

Plantæ sola aqua non nutriuntur.

Plantæ verò sola aqua non nutriuntur, sed radicibus succum è terra mistum attrahunt, cui aqua tantum vehiculi loco est, ideoque plantæ sine terræ imminutione non aluntur. Et propterea stercoratione opus est, quæ nisi fiat, plantæ commodè ali & conseruari non possunt. Eadem ratio est piscium, qui non aqua pura nutriuntur, sed crasso quodam ac limoso succo, qui ad fundum subsidet, vel aquæ permistus est.

An terrâ clam ingestâ vitam sustentarint?

Duodecimò sunt quidam, qui tales, qui diu sine cibo vixerunt, terrâ clam ingestâ vitam sustentasse putant. Compertum enim est, sæpe infantes & grauidas terram ac cretam auidè comedere; & Aristoteles

8. de

8. *de histor. animal.* lupos fame cruciatos terram deuorare, & propterea γη-φάγοι appellari scribit; & serpentes ac bufones terra ali vulgò fertur. Et Monardes, *lib. 2. de med. Indiæ Occidētalis*, refert, reperiri apud Indos animalia, nomine Armadili & Cadart, quæ in terra veluti talpæ degentia terra nutriantur.

Verumenimverò nec hoc cum experiētia consentit. Cùm enim plurimi ex iis, qui diu vixerunt sine alimento, diligenter custoditi sint, non animaduersum, eos vel terram ingessisse. Deinde licèt compertum sit, infantes & grauidas terram, cretam & similia ingessisse: tamē eā nullo modo cesserunt ipsis in alimentum, aliisque cibis nutriti sunt. Quæ verò exempla afferuntur animalium, quæ terrâ vesci dicuntur, non satis clara sunt, neque extra dubium; cùm & illa animalia plantis vescātur. Et sit sanè, quod animalia quædam ignobiliora terram vorent, ea tamen propterea homini alimentum esse non potest.

Atque hi authores omnes materiā, qua ij, qui cibo & potu vulgari omni diu abstinuerunt, nutriti sint, extra hominem quæsiuerunt: Sunt iam alij, qui eam in ipso corpore hominis reperiri putant.

Errores, qui in ipso homine humores causā quærunt, & pituita in corpore redundante abstinentiæ longæ causā est.

Decimotertiò enim sunt non pauci, qui diuturnæ huius abstinentiæ caussā, in pituitam crudumq; succum in corpore redundantem reiiciunt, statuuntque, vbi in corpore calor est debilis, multū crudi humoris & pituitosi succi generari & cumulari, qui cùm à calore debili non nisi sensim & longo tempore absumi possit, homini diu ad corpus nutriendum sufficere, atque ita illum diu sine aliorum ciborum vsu viuere posse, præsertim si cutis densitas accedat, ob quam parum exspirat, idēque ipsis accidere, quod animalibus, quæ hyeme latent, & sine cibo menses aliquot viuunt.

Verùenimuerò nec hæc opinio veritati consentanea est. Etenim non omnes, qui diu sine cibo vixerunt, pituitosi fuerunt, & crudo ac pituitoso succo abundarunt. Cùm enim qui crudo succo abundant, præcordia inflata, & totum corpus tumidum habeant, in plerisque nihil tale conspectum est, sed plerique ventrem contractum & totum corpus emaciatum habuerunt, & plerique post febres acutas in hunc morbum lapsi sunt, & potiùs melancholici, quàm pituitosi humoris signa adfuerunt; cùm puellæ pleræque taciturnæ ac meticulosæ fuerint, atq; etiā delirarint. Et si pituitosus humor cum calore debili caussa huius mali esset, plerique senes diu sine cibo viuere deberent, cùm pituitoso succo abundēt, & calorem debilem habeant. Neque ex voracitate & ingluuie in hunc morbum inciderunt, sed ex aliis caussis, & præcipuè morbis acutis. Neque etiam cutis eorum frigore occlusa fuit, vt animalibus nonnullis tempore hyberno accidit. Atque in cæteris etiam lōgè alia est ratio brutorum animalium, quæ tempore hyberno à cibo abstinēt. Hæc enim animalia ad menses tres vel quatuor ad summum cibum non sumunt. Et fieri potest, vt tantam crudorum succorum copiam antea congerant, quæ ad alendum ea per mensem vnū atque alterum sufficiat, præcipuè accedēte frigore hyberno, quod calorem debilitat, ne potentiùs in corpus animalis agat, porosque claudit, ne multùm diffluat. At longa alia est ratio hominum, qui pluribus annis à cibo abstinuerunt, & nihil tale, qualia bruta quædam tempore hyberno, passi sunt.

An colliquamẽta quędam partium internarum abstinẽtiæ caussa sint.

Decimo quartò fuerunt, qui corporis nutrimentum in diu à cibo abstinẽtibus in colliquamentis quibusdam partium internarum quæsiuerunt, statueruntque, colliquari posse non solũ adipem, seu pinguedinem, sed & humiditates illas secũdarias, per partium substantiam dispersas, nondum tamen illis oppositas: imò ipsam partiũ substantiam, atque talia colliquamenta in sanguinem, è quo primùm generata sunt, mutari, probantque id eo quod illi, qui diu à cibo abstinent, emaciantur, & imprimis venter eorũ extenuatur, pinguedine, quæ in eo plurima est, planè absumptâ.

Verum etiamsi à vero alienum non sit, tales colliquationes in corpore humano fieri: tamẽ id, quod colliquatur, non in ventriculum confluit, & in chylum, atque ex hoc in sanguinem mutatur, sed vel per ambitum corporis & cutem, seu sensibiliter seu insensibiliter discutitur, vel in ventrem confluit, & per aluum excernitur. Et licet inediâ pinguedo absumatur; tamen hoc nõ ideo fit, quod in reliquarum partiũ substantiã mutetur: sed quia facilis est dissipatu, citissimè, nisi continuò per alimentum instauretur, absumitur.

An humor Melancholicus huius rei caussa sit.

Decimo quintò Alij ad humorem melancholicum abstinentiæ caussam referunt, historiisque abstinentium suam sententiam probant, Scotus enim ille, qui quadraginta diebus in turri Londinensi clausus sine omni cibo viuebat, erat melancholicus & fatuus, & ex Alberto Magno referunt, fuisse melãcholicum, qui diebus pene 50. ab omni cibo abstinuit, solo aquæ potu contentus.

Et vt Brassauolus, 3. *de vict. rat. in acut. text.* 44. scribit, quod Philippus Riruinaldus, qui per multos dies ab omni cibo potúq; abstinere consueuerat, succo melancholico erat refertissimus; & plures puellæ, quæ sine cibo diu vixerunt, delirarunt & Epilepsiam passæ sunt; nonnullæ etiam ex metu in hoc malum coniectæ sunt.

Verùm etsi simpliciter in Melãcholiam diuturnæ abstinentiæ caussa referri non possit, cùm multi sint melãcholici, aut qui melancholico humore abundant, nec tamen à cibo abstinent, quin potiùs nonnulli voraces sunt: tamen veri etiam aliquid hæc sententia includit, cùm certum sit, omnes penè, qui diu à cibo abstinuerunt, humore melancholico abundasse.

Verùm cùm affectus determinati determinata caussa quærenda sit, qua ratione ad affectum hunc producendum melancholicus humor concurrere possit, postea dicemus.

Fortunij Liceti sententia.

Tandem præ cæteris prolixè & operosè de hac affectione scripsit Fortunius Licetus, Professor Patauinus clarissimus, quatuor libris *de his, qui diu viuunt sine alimentis*, editis. In quorum tertio, vbi suam sententiam explicat, probandum suscipit, in talibus omnibus, qui diu sine alimento vixerunt, nutritionem corporis cessasse. Cessare autem posse nutritionem in corpore viuente probat, seminibus plantarum, quæ diu viuentia & vegetantia sine nutritione conseruantur; ouorum, quæ etiã diu sine nutritione integra manent; ramorum arborum, radicum & bulborum, quæ etiam diu sæpe integra & viuentia sine nutritione seruantur; imò plantarum, quæ tota hyeme à nutritione otiantur. Præterea animalia etiam multa longo tempore nihil cibi assumunt, vt supra multis exemplis probatũ, eaq; nõ solùm imperfectiora sed & perfectiora, vt Aristoteles habet, 8. *Histor. animal. cap.* 16. Et de hirundi-

An nutritio in corpore viuente cessare possit.

nibus res certa est, plurimas non in Africam auolare, sed aduentante hyeme in vnã congeriem quasi colligatas, sub aquis demersas iacere, & à piscatoribus sæpe retibus earũ magnã copiam pedibus, rostris, & aliis mirũ in modũ quasi conglobatarum extractã fuisse, quæ hypocaustis illatæ reuiuiscere cœperunt. Testantur quoque Indicarum rerum scriptores in Brasilia auiculam esse, quæ rostro ex arbore suspensa sex integros menses sine pabulo viuit, & postea quasi à morte ad vitã redit, vnde Incolæ Suscitatam vocant.

Verùm hæc plana sunt, & cum experientia consentiunt, neque operosa probatione indigẽt. Acciduntque hæc hisce animalibus secundùm naturã & singulis annis. verùm cum homo nobilioris naturæ sit, nec dũ secundum naturam se habet, vnquam comperiatur sine alimento viuere, etiam hinc planum est, nutritionem in eo nunquam cessare posse. Probare quidẽ conatur Licetus etiã in homine nutriendi functionem aliquandiu cessare posse, neq; necessarium esse putat, vt eâ etiam ad longum tempus cessante vita periclitetur; Idque tum ratione animæ, tum ratione corporis, tum ratione totius demõstrare conatur. Primò enim animã quod attinet, cùm functio nutriẽdi animâ posterior sit, & ab anima fluat, ipsam animam, vtpote priùs & nõ dependens, sine fũctione esse posse, & sicut homo longo tempore potest iacere & non ambulare; ita etiam à nutritionis actu cessare posse. Præterea cũ homo à ratiocinationis & sensus actionibus, in quibus animæ perfectio consistit, diu cessare possit, multò magis à nutrientis facultatis actionibus, quæ ignobiliores sunt, cessare posse existimat.

An in homine etiam nutriẽdi functio aliquandiu cessare possit?

Verumenimuerò concedimus sanè, actiones ad essentiam animæ non pertinere, sed ab ea fluere, & eâ posteriores esse. Verùm nutritio non animæ, sed compositi, & corporis viuentis affectio est, & hoc probandum est, quod homo secundum naturam sese habens à nutritione vacare possit, vitâ, quę, vt Scaliger, *Exerc. 102. sect. 5.* habet, est actus animæ in corpore, saluâ. Longè enim alia est ratio actionum facultatis ratiocinantis, sentientis & mouentis, quàm nutrientis. Hæc enim ἁπλῶς & simpliciter ad vitam necessaria est, & homo sine nutritione viuere nõ potest: Ille verò saltem ad τὸ εὖ ζῆν, & meliorem vitam sunt necessariæ, claudusque & cœcus etiam homo est.

Verùm etiam ratione corporis & totius compositi, nutritionem non semper necessariam esse, sed quandoque etiam cessare posse, porrò probare conatur Licetus. Neque enim vel ad corporis augmentum, neque ad substantiæ, quæ indies deperditur, reparationem, neque ad generationem, nutritionem simpliciter esse necessariam putat. Etenim homines non solùm in senectute, & potestatem cõsistentem non amplius augentur, sed & in iuuentute augmentum corporis sæpe impediri certum est. Deinde etiam sine reparatione substantiæ deperditę homines durare posse, eò probare conatur, quod in senibus non tantum apponitur, quantum absumitur, vnde contabescunt, & nihilominus multos annos viuunt, quod & iis, qui in iuuenili vel virili ætate ἀτροφίᾳ laborant, accidit. Tandem etiam generatio multis annis intermitti potest. Et quidem primum & vltimum quod attinet, facilè concedimus, sine augmento & generatione vitam inte-

gram diu persistere posse. Neque enim istæ actiones simpliciter ad vitam, sed ad meliorem & perfectiorem sunt necessariæ. Et propterea etiam omnibus ætatibus non competunt. De substantiæ verò deperditæ necessaria instauratione sententia Liceti simpliciter admitti non potest. Neque enim senes & ἀτροφίᾳ laborantes planè non nutriuntur, sed minus saltem, quàm par est, vnde etiam alimentum assumunt, quo indies id, quod in iis absumitur, si non totum, saltem ex parte instauretur. Neq; n. anima, vt ab aliis actionibus, quæ liberæ sunt, à nutritione cessare potest, cùm necessitati naturæ hæc actio adstricta sit, vnde rectè dicitur: *Venter caret auribus.*

Si verò obseruetur hominem aliquando sine cibo præter solitum longo tempore viuere, aliquid præter naturam ipsi accidisse putandum est, ob quod instauratione nulla opus sit. Etenim sola appetitus deiectio non sufficit, sed si appetitus solùm aboleatur, & nihilominus corpus instauratione indigeat, nihil verò cibi assumatur, vires deiici, & hominem tandem de vita periclitari necesse est.

Caussa vera, cur nonnulli diu sine alimento vixerunt.

Quia verò historiis & exemplis multis suprà probatum est, plurimos sine vitæ dispendio, sine cibo tempore satis longo vixisse, eos instauratione opus non habuisse colligitur. Cuius rei quæ caussa sit, iam inuestigandum. Quod vt commodiùs fiat, principiò explicandum, quæ sit necessitas alimēta assumendi.

Cur alimenta necessaria sint?

Vulgata sententia est, ideò id fieri, vt quod quotidie à calore absumitur, instauretur & reponatur.] Fortunius Licetus verò aliud sentit, statuitque, alimentis ideo opus esse, vt calor natiuus à celeri consumptione humidi primigenij auocetur. Verùm parum rectè. Etenim alimentum non saltem ideo assumitur, vt obiectum præbeat calori natiuo, in quod agat, atque vt is ab actione in humidum primigeniū auocetur, sed reuera alimentum in locum eius, quod absumitur, reponitur, & in corporis substantiam mutatur: Vnde etiam augmentum fit corporis, & ex infante corporis mole paruo homo in ætate adulta in magnam staturam excrescit, & qui in morbis extenuati sunt, iterum augentur, & sæpe crassiores, quàm antea fuerunt, euadunt. Si enim saltem calor natiuus in alimentum ageret, idque absumeret, illud corpori non apponeretur. Ideoque cùm alimentum eo præcipuè fine assumatur, vt id, quod quotidie absumitur, instauretur, & non possibile sit, si quotidie aliquid absumatur, nihilque in eius locum reponatur, hominē viuere posse, & nihilominus compertum sit, quosdam sine cibo diu vixisse: hoc iam inuestigandum est, quæ caussa fuerit, cur in talibus nullâ instauratione opus fuerit. Rectissimè autē hîc respondetur, hoc ideo factum, quia nihil absumptum fuit, aut certè non nisi longo tempore aliquid assumptum fuerit. Atque ita primaria quæstio in hac controuersia hæc emergit, cur in nonnullis corporibus nihil discutiatur aut absumatur, vt nullo alimento, quo aliquid deperditum instauretur, opus sit. Nonnulli quidem duas caussas afferunt, & nunc à calore debili, nunc à materiæ dispositione id prouenire statuunt. Calorem enim quandoque tam debilem esse statuunt, & tam exiguum, vt nihil de corpore animalis deprædetur, sed in eo statu, quo id inuenit, relinquat. Verumenimuerò hâc equidem de caussa muscæ & similia insecta hyberno tempore quasi mortua deli-

Cur in nonnullorum corporibus nihil discutiatur aut absumatur?

rescunt, & hirundines in aquis, serpẽtes & glires, ac mures montani, & huius generis alia animalia in cauernis suis latent, calore ipsorum ab ambiente aëre frigido valdè alterato, & ad interiora repulso. At cùm ij, qui diù sine cibo viuunt, non solùm animæ vegetatis operationes perficiant, sed & alias animæ sentientis & rationalis actiones expeditas habeant, sentiant, moueantur, ratiocinentur, in iis caussa diuturnæ abstinentiæ in caloris debilitatẽ aut transpirationẽ prohibitã referri nõ potest, sed in materiã, quæ ita ad calorẽ sese habeat, sicut materia lucernarũ perpetuarũ. Et proinde causa diuturnæ abstinẽtiæ statuenda est, humoris, qui corpus nostrum conseruat, ea dispositio, vt à calore nostro absumi non possit. Hoc tamen interim non negamus, inter istã materiã ad calorẽ variã esse posse proportionẽ. Nam calor nunc fortior est, nunc debilior. Si calor sit satis validus, materia tamen taliter disposita, quæ actionẽ eius sustinere possit, hoc modo affecti integros habent sensus, expeditè mouentur, & suas actiones peragunt. Si verò calor sit debilis, tantus tamen, vt non solùm ad actiones animæ vegetantis, sed & sentientis edendas, verũ debiliter edẽdas, sufficiat, hoc modo affecti sunt somnolẽti, taciturni, ad motũ pigri, lecto plerũq; affixi, sensimq; cõtabescũt, vitaq; tam diu durat, quãdiu calor natiuus; is v. tam diu, quã diu humidum suppetit, à quo foueatur. Atq; ita diuturnæ abstinentię caussa est humidi ad calorem ea proportio, vt illud ab hoc non nisi longo tempore absumi possit.

Caussa vera diuturnæ abstinentiæ.

Posse a. materiã quę caloris & ignis quasi pabulum est, ita disponi; vt ab eo nõ facilè absumatur, sed diu duret, nihilominusque calor in ea, tanquam in propria materia & subiecto, diu hærere possit, testantur Lucernæ illæ antiquorũ, quę Romæ & in aliis plurimis Italiæ locis repertæ sunt, quorum flãma aliquot secula durauit. Notissima est illa, quæ in monumento maximi Olibii in agro Patauino reperta est, quæq; annos 1500. arsisse fertur, quam describit Petrus Appianus, *in Antiquitat.* Hermolaus Barbarus, *in Corollar. in Dioscorid. lib. 5. c. 849.* Ludouicus Viues, *in lib. 21. c. 6. de Ciuit. Dei Augustini.* Iohan. Langius, *lib. 2. epist. 52.* Sedẽte etiam Paulo III. inuentum fuisse sepulchrum Tulliæ filiæ Ciceronis, in quo lucerna fuit etiã tum ardens, sen admisso aëre extincta est, arseratque annos plus minus 1550. scribit Guido Pancirollus. Scribit etiã Augustinus, *loco modo allegato,* fuisse quoddam Veneris fanum, atque ibi candelabrum & in eo lucernam, sub dio sic ardentem, vt eã nulla tempestas, nullus imber extingueret, vnde sicut ille lapis, ita ista λύχνος ἄσβεστος, id est, lucerna inextinguibilis nominata est. Quæ autem ratio cõficiendi lucernas illas fuerit, hodie ferè ignotum est: etsi olei siue ignis istius perpetui dilucidam descriptionẽ extare apud Hieronymum Roscelli in ipsius opere cui titulus est, *le impresse illustri,* Pancirollus scribat. Alia tamen etiam exempla occurrunt, quæ docent, qua ratione materia aliqua aliàs exhalabilis vel inflammabilis in igne subsistere. vel tardè ab eo absumi possit. Sic refert Scaliger, *Exerc. 328.* Chymicos scribere, è iunipero factorum carbonum tantam vim esse, vt per annũ integrum ignem teneant incorruptum. Quod non crederem, nisi ipse expertus essem, carbones leui artificio adhibito accendi posse & ignitos diu

Lucernæ Antiquorum post aliquot secula repertæ.

detineri, vt tamen nihil ipsis decedat, sed vbi rursum extinguuntur, & quidē sponte ac sine aquæ affusione, integri maneant. Præterea Chymici res inflammabiles plurimas arte eò deducere possunt, vt non inflammentur vel non facilè inflammentur. Et quidem quod res inflammabiles non facilè deflagrant, fit hoc vel fixatione, vt loquuntur Chymici, vel densitate. Priori modo corpora multa, quæ antè accendebantur, & exhalabant, ac volatilia erant, vt Chymici appellant, fixa redduntur, vt in igne durare possint: Ita puluis Pyrius eò deduci potest, vt non amplius, vel nō facilè inflammetur. Ita sulphur figi valet. Densitas verò & raritas facit, vt magna inflammabilium sit differentia. Etsi enim omnia inflammabilia vt inflammentur à sulphure, vt Chymici loquuntur, habent; tamen vt faciliùs inflammentur, ipsis accidit à raritate. Hinc naphtha & petroleum & spiritus vini facilè accenduntur, quia sunt rarissima. Oleum, cera, pinguedines & similia, etsi & ipsa sint inflammabilia: tamen quia densa sunt, non facilè accenduntur, sed ellychnio addito opus est, in quo materia inflammabilis diffundatur & rarefiat, vt postea facilè accendatur. Et humorem in animalibus etiam ita disponi posse, vt ab igne non absumatur, Pyraustæ docent, quæ sunt animalia humidū suū radicale habentia, ac nihilominus in igne durare possunt, & ab eo non absumuntur.

Cur res inflammabiles non facile deflagrant?

Inflammabiliū differentia.

Si ergo etiam in homine humidum illud pingue & oleosum, quo calor innatus, tanquam flammâ oleo, alitur, ita disponatur, vt à calore non absumi, vel non nisi tardè absumi possit, & nihil vel parum dissipetur, etiam nullo alimento opus est. Etenim partes tum nō attrahunt è venis, quia ipsis nihil deest. Venæ etiam nihil ex hepate, & hoc nihil è ventriculo trahit, atque ita quia nulla fit attractio, nullus fit appetitus,

Quo modo autem & qua de caussa humidum ita disponi possit, explicare difficillimum est. Si tamen ea, quæ aliàs in natura accidunt, eosque, qui diu à cibo abstinuerunt, perpendam, in eam venio sententiam, ab humore melancholico id præcipuè euenire. Nam animaduertimus, sulphur & alia inflammabilia, vt vel non accendantur, vel tardè deflagrent, admistione acidorum & salsorum, &, vt Chymici appellant, fixorum admistione, talia fieri. Eorum naturam cùm æmuletur humor melancholicus & bilis atra, quæ tam acida sæpe est, vt etiam stuporem dentibus inducat, ab iis alimentum corporis ita disponi posse, vt actioni caloris resistat, incredibile non est. Cum verò non omnes melancholici, aut qui humore melancholico abundant, à cibo abstineant, peculiarem dispositionem (vt aliàs hic humor ad miras dispositiones & occultas qualitates recipiendas aptissimus est) induere, & alimento per minima misceri debet. Et omnino mirabilis est humoris melancholici natura, præcipuè si corrumpatur ac peculiarem & occultam aliquam dispositionem acquirat, vt in melancholia, mania, scorbuto, aliisq, eiusmodi morbis videre est. Et stupor, qui scorbuticis & aliis sæpè accidit, rectè ad humorem melancholicum refertur. Scribit quidem Rodericus à Castro, *cent.* 1. *consult.* 17. Chymicos non sine ratione asserere, paralysin fieri frequenter ex pituita acida, tenui, quæ & sua frigiditate & aciditate, sicut dentibus, ita neruis stuporem inducat: Verùm rectiùs hoc humori

Quâ ratione & quâ de caussa humidū radicale ita disponi possit, vt nihil, vel parum de eo absumatur?

Ab humore melancholico.

melancholico tribuitur, qui in scorbuticis & hypochondriacis abundat, vnde etiã Apollonia Schreieriana totã cutem ita stupidã habuit, vt etsi multæ muscæ illi insiderent, id nõ perciperet.

Talis igitur humor si per vniuersum corpus diffundatur, fieri potest, vt alimentum fixius fiat & non facilè discutiatur. Monardes de Nicotiana refert, Indos Nicotianâ famem sitimq; solari hoc modo: Conchylia quædam cochlearum fluuiatilium vrunt, deinde terunt, calcis modo. Horum & foliorum tabaci æquas partes sumunt, manduntque, donec in vnam quasi massam conglobentur, ex qua trochiscos piso maiores efformant, quos in vmbra siccatos seruant vsui. Iter per deserta facturi, in quibus nec cibus nec potus præstò est, subiectum labiis imisque dentibus globulum inter eundum sugunt, liquoremque inde manantem cibi potusque loco deglutientes in ventriculum congerunt, quo absumpto ingerunt alium: Hâc equidem industria famem sitimque per triduum tolerantes, aut quatriduum, vt ne minimam quidem virium iacturam sentiant. Id quod fit, non, vt quidam opinantur, quod assidua trochiscorum masticatione pituitosos humores è cerebro eliciãt, eosq; in succi melioris penuria in suum nutrimentum conuertat ventriculus, (pituita enim excrementitia nutrire non potest) sed quod partim sensus obtundatur, partim humores ita figantur & disponantur, vt non facilè dissipentur. Si enim ob sensum obtusum saltem famem sitimque non perciperent, interim corpus diffluerer & alimentum dissiparetur, fieri id sine virium iactura non posset. Abundasse autem omnes ferè, qui à cibo abstinuerunt, humore melancholico, historiæ testantur.

Indi nicotianâ famem & sitim solantur.

Talis enim fuit ille Scotus, cuius suprà mentio facta est. Melancholicus fuit ille sub Friderico II. Imperatore Coloniæ: Puella illa Pataui, cuius historiã Vigontia descripsit, sanguinem atrum reiecit, paralytica fuit, delirauit, catalepsin passa est. Puella Consolẽtanea ex febre in morbum hunc incidit, obmutuit, delirauit, corporis cutem frigidam & siccam habuit. Puella, quam è Ducatu Iuliacensi Coloniam adductam vidit Guillelmus Fabricius, erat facie tristi & melancholica. Aliorum etiam historias si consideremus, paucos inueniemus, in quibus non melancholicæ dispositionis aliqua fuerint indicia.

Omnes fere diu abstinẽtes melancholico humore abundarunt.

Verùm procul dubio humor iste, quicunque sit, qui diuturnæ huius abstinentiæ caussa est, dispositionem peculiarem accipit in plerisque ab vtero. Idque vel id persuadet, quod pleræq; fuere puellæ, & ea ætate constitutæ, quâ menses erumpere, & semen in ipsis generari solet, nimirum annorum 14. Annorum enim 14. fuit puella illa in agro Lucensi, puella Consolentanea, Iuliacensis illa, Halberstadiensis, & forsan aliæ, quarum ætas non est expressa. Notissimum enim est Medicis, quàm mira symptomata à mensibus & semine retentis ac corruptis accidere soleant, atq; inter ea etiam cibi & potûs appetitus abolitus. Scribit Lud. Mercatus, *lib. de morb. mulier. c* 8. feminã illustrẽ quandam vteri vitio potum auersatam fuisse, & aliam potum nullo modo potuisse admittere, & hydrophobiæ simile quid passam esse, ita vt 60. diebus sine potu vixerit. Causamque ille refert in halitum prauum ex semine, aut sanguine ascendentem. Talis igitur halitus si totum corpus peruadat & penetret, non impossibile fa-

cultatis nutrientis hoc mirum symptoma in toto corpore produci posse.

Exitus vel euentus diuturni ieiunij triplex.

Equibus etiam de terminis diuturnæ illius abstinentiæ aliquid statuere possumus. Triplex autem est exitus & euentus istius ieiunij. Vel enim homines iterum conualescunt & edere incipiunt, vel moriuntur, vel in alium morbum incidunt. Qui tamen in alium morbum incidunt, alij rursum comedere incipiunt, alij simul perpetuum inediam ferunt. Qui ergo ad sanitatem redeunt, & cibis iterum assuescunt, in iis humor ille vitiosus planè absumitur & euacuatur. Qui verò moriuntur, in iis vitiosus humor calorem natiuum tandem superat, & extinguit. Qui in ęgritudinem aliam incidunt, iis humor vitiosus in partem aliquam priuatam decumbit, vnde nõnullos melancholicos, alios epilepticos, alios catalepticos factos fuisse deprehensum est. Et quidem pro huris natura & resistentia maiori vel minori ieiunium hoc nunc citiùs soluitur, nunc diutius durat. Quod & in aliis morbis fieri videmus, dum quartana sæpe intra paucas septimanas soluitur, nunc ad plures annos durat, sicut & Epilepsia sæpe citò soluitur, nonnullos verò vsque ad finem vitæ comitatur.

Capvt III.

De certorum ciborum fastidio.

Certorũ ciborum fastidium.

Peculiare appetitus deiecti vitium est, cùm qui alios quidem cibos appetunt & comedunt, certos tamen auersantur; etsi iidem grati aliis & iucundi sint. Ita plurimi sunt, qui caseum vel butyrum auersantur, alij, qui vinum non bibunt, qui propterea abstemij, quasi abs temeto dicuntur. Marcellus Donatus, *de hist. med. mirab. lib. 6. cap. 3.* refert, quendam Stephanum Surdastrum Hispanum à piscium esu ita abhorruisse, vt si pisces aliis cibis clanculum commixti proponerentur, in animi angustias, cum vomitu aluique deiectione incideret. Et Brassauolus, *in 2. de morb. acutis sect. 34.* refert, Iuliam Tarracõnensem, Friderici Regis Neapolitani filiam natu minorem, carnes non edisse, imò ne gustasse, & si bolum ori ingereret, in lipothymiam & syncopem incidisse. Petrus Aponensis, Conciliator dictus, lac abhorruit, referente Iohan. Matthæo de Gradibus. Aliquos oua non comedisse, Marcellus Donatus, *allegato loco*, scribit. Iulius Cæsar Scaliger, *Exerc. 274.* scribit, se nouisse quibus mala afferrent fastidium; (quales & ego noui, qui nec odorem pomorum ferre possunt) seipsum ad oleris Cressonei aspectum adeò tremere, vt horrore quassatus abirẽ cogeretur. Iulius Alexãdrinus, *lib. 2. salubrium cap. 13.* scribit, se quendam nouisse, qui ita allium auersabatur: vt nunquam illud comederet, rarò admodum panem, rem tamen naturæ admodum conuenientem. Fuit, qui solis ouis viuens, à panibus, carnibus, piscibus, caseis & aliis abhorrebat, mustelæ inde nomen adeptus, vt narrat Libauius, *singularium parte secunda.* Idem refert quendam malorum aspectu è conuiuio exactum fuisse.

Felix

Abstinentia ab omnibus coctis.

Felix Platerus, *in obseruat.* refert, Antonium Postellum Gallum puerū, conuictorem patris sui, nihil quod coctum, siue elixum, assum aut frixum esset, comedisse, contentum solo pane, fructibus & lacte. Pane autem non puro, sed furfuraceo, quali Platerus canem suum alere solebat, tantùm vescebatur, ex pura farina pistum fastidiebat. Fructibus æstatis tempore, & hyemis iisdem siccatis, pomis, pyris, cerasis, nucibus &c. vtebatur. Lacte quoque frigido tantùm vescebatur: nihil enim quod calefactum erat, attingebat. Bene habitus interim coloreque viuido. Hanc consuetudinem viuendi, aliquot annos cum parente suo degentem, vt & postea continuasse, idem Platerus narrat. Vueintichius, *de monstris* testatur, se quendam nouisse, qui anguillas non modò non ederet, & eorum aspectum non ferre posset, sed ne quidem in ædibus manere posset, in quibus anguilla viua occultabatur.

Panis fastidium.

Guilielmus Fabricius, *cent.* 2. *obs.* 41. refert, puellum quinque vel sex annos natum Vuerdini ad Rorem fluuium ex graui morbo liberatum incidisse in hoc symptoma, vt quotiescunque panem videret, imò etiam intelligeret nominari, in terram mortuus quasi prosterneretur, etiam loquela, visu, auditu & intellectu priuatus, qui tandem quasi ex sopore expergefactus surrexit, & puerilia sua negotia, vt antea, peragebat.

Et nemo ferè est, cui non talia exempla nota sint, ac propterea plura allegare, superuacaneum puto.

Caussæ.

Caussas verò huius rei, vt & aliarum sympathiarum & antipathiarum inuestigare difficillimum est, & plerumque ad idiosyncrasiam & peculiarem ventriculi constitutionem, à primo ortu contractam, quæ explicari non potest, caussa huius fastidii referenda est. Et quibus talis constitutio est, ij non solùm cibos certos auersantur, sed & si iis clanculum offerantur, valdè læduntur, & interdum in morbos ac vitæ discrimen conijciuntur. Et hæc quidem ventriculi peculiaris constitutio sæpe ab imaginatione matrum prouenit, quæ, dū grauidæ sunt, certos cibos appetunt vel fastidiunt, idemque fastidium, vt alios corporis næuos, in sobolem deriuant. Verùm vt aliarum sympathiarum & antipathiarum caussa; ita & huius facilè reddi non potest, & longioris atque alterius operæ est de sympathia & antipathia in genere disquirere.

Altera caussa est consuetudo. Hæc enim cùm sit quasi altera natura, iis maximè delectamur, quibus à teneris assueti sumus, contrà eos cibos fastidimus, quibus nunquam vel rarò vsi sumus.

Quibus accedit imaginatio, vt qui cibi semel displicuerunt, postea etiam fastidiantur. Nonnulli ranas, cochleas, carnes vrsinas, vulpinas, equinas, felinas ita fastidiunt, vt ne gustare sustineant: Si verò insciis præbeantur, nil mali inde sentiunt: rursus si iis etiam post longum temporis interuallum significetur, eos tales cibos comedisse, malè inde affectos quosdam, imò in vitæ periculum coniectos fuisse passim historiæ testantur. Quod omninò saltem ab imaginatione accidit, quæ cibos illos vt

summè noxios concipit, ita noui quẽdã, qui cùm de lepore assato satis largè comedisset, ab alio postea per iocum persuasus, fuisse vulpem, mox omnem cibum vomitu reiecit. Idem accidit iis, qui cibo aliquo immoderatè & non decenter apparato vsi sunt, illumque sibi noxium imaginantur, atque inde nauseam concipiunt. Ita refert Schenckius, *lib. 3. obseru.* Cementariũ quendam, cùm in symposio caput vitulinũ semicrudum & cruentans adhuc mensæ illatum fuisset, tanta nausea correptum fuisse, vt aliquot annorum spatio ab omnium carnium esu abhorreret. Hanc ipsam ob caussam post febrem nonnullos postea ab omni carniũ esu aliquot menses vel annos, vel etiã semper abstinuisse, sæpe obseruatum est.

Curatio.

Curatio. Hoc autem ciborum fastidium si sit ab ortu, vix emendatur. Consuetudo tamen multùm hîc potest; quâ sæpe præstatur, vt iis, quæ antea planè fastidiebant, sensim assuescant, & tandem sibi planè familiaria reddant, sicut exẽpla multa habentur eorum, qui cùm infantes caseum auersarentur, ei sensim assuefacti cum voluptate postea eum comederunt, & qui ex abstemiis egregij potatores euaserunt. Multò verò magis consuetudo consuetudine mutari potest, ij verò, qui ex imaginatione saltem cibum aliquem auersantur, etiamsi necessarium, ad cibos sumendos cogendi sunt: Et modò semel cibum capere incipiant, postea facilè ei assuescunt.

CAPVT IV.

De ingenti fame, canina Appetentia, & Bulimo.

Nimia appetentia. Appetitui deiecto contraria affectio est nimia appetentia, & quidem ea præternaturalis. Nã hîc initiò monendũ, non sermonẽ nobis esse hîc de voracitate illâ nimiâ, quæ nonnullis naturalis vocatur. Reperti enim sunt quidã ad miraculũ vsque voraces sine vllo detrimento: quorum exẽpla notatu digna collegit Iustus Lipsius, *in Epistolis, Centuria Miscellanea, Epist.* 51. Sed de iis hîc sermo est, qui alias nõ ita assueti comedere p. n. in hoc malum incidunt.

Appetitus autem ille nimius βούλιμος & canina appetentia dicitur. Canina appetentia interdum etiã φαγέδαινα nominatur, nomine, quod aliâs vlceribus corrosiuis & serpentibus conuenit, ad hunc affectum translato, vt Galenus, *6. Epid. comm. 3.* testatur, vt & author *definitionum Medicarum*, Plinius, *hist. natur. lib. 26. cap.* 11. Cælius Aurelianus, *libro passionum chronicarum, cap.* 3.

Bulimi & caninæ appetentiæ differentia. Quomodo autem hi affectus differant, & quas caussas habeant, apud authores satis intricatum est. Bulimus equidem in genere ingẽs fames est seu vehemens esuritio, particula βοῦ, significationẽ vocabuli augẽte & intendẽte. Barbaris ineptè vaccina appetentia vel fames nuncupatur, quasi ex βοῦς cõponeretur: qua ratione etiam caninæ appetentiæ, quæ etiam magna est, attribui posset. Vsus tamen apud plerosque obtinuit, vt Bulimus & canina ap-

petentia distinguatur, primò quidem, quod canina appetentia sit coniuncta cum vomitu, cùm qui hoc modo laborant, continuò cibum appetant, vt vix saturari cibo possint, & primò nondum satis cocto nouum subinde appetant, ita vt, ventriculo non ferente cibi copiam cum vomitu reiiciant, canum more, vnde & nomen accepit. Quibusdam verò Diarrhœa potiùs, quàm vomitus accidere solet, naturâ superfluã illam cibi copiam per aluum detrudẽte, estq; appetitus caninus perpetuus. In Bulimio verò vomitus non accidit, sed cum Lipothymia comitatur, quæ non adest in canina appetentia. Sunt tamen quidam, qui insatiabili comedendi desiderio laborant, non tamen vomunt, sed etiam cibum, quem sumsere auidè, concoquunt, & nisi mox alium sumant, malè habent. Ita noui ante aliquot annos hîc studiosum, habitu corporis nigrum, qui hoc morbo laborabat, & non solùm de die, sed noctu etiam comedebat, cibum tamen, quem sumebat, sine vomitu concoquebat, imò cibis delicatis saturari non poterat, sed crassos expetebat, vnde nec panem à nostris pistoribus confectum, sed à rusticis in vicinis pagis emptum, vt solidiorẽ comedebat. Sæpè mane tempore æstiuo pastinacæ satiuæ radices tot, quot sex nummis emuntur, crudas sine damno comedebat. Vt ita si distinguere hæc libet, caninus appetitus sit continua, inordinata & ferè inexplebilis fames; Bulimus autem etiam quidem appetitus magnus, sed non continuus, imo qui sæpe in nauseam desinit cum Lipothymia & virium deiectione.

Caussæ.

Caussæ. Pars quidem proximè affecta est orificium ventriculi, vtpote in quo desiderium cibi & potus viget, & suctio illa famem excitãs percipitur: Caussæ tamen plures esse possunt. Et quidem appetitum caninũ quod attinet, à duabus caussis ille oritur, vt Galenus, 1. *de caussis sympt. c.* 7. docet: vel ab humore vitioso mordicante ventriculum, vel alimenti defectu; id est, Fit appetitus etiam sine alimenti defectu, ab humore vitioso orificium ventriculi mordicante & suctionẽ similẽ illi, quæ fit ab alimẽti defectu efficiẽte; vel ab alimẽti defectu, ob quem suctio ista excitatur.

Humor, qui ventriculum mordet, & suctionem illam efficit, est Melancholicus, qui ventriculi orificium corrugando talem in eo affectum excitat, qualis aliâs à venarum suctione in fame naturali oritur. Et quidem si humoris ventriculi orificio impactus sit, etsi ventriculus cibo assumpto adhuc plenus sit: tamen quià continuo fit ab humore isto vellicatio, ferè etiam cõtinua fames excitatur.

Platerus equidẽ ab aciditate humoris melancholici hoc Symptoma fieri negat, & putat, quod à talibus caussis prosternatur potiùs, quàm augeatur appetitus, nisi occulta qualitas humori insit. Ipse igitur venenatæ & malignæ qualitati, quæ ex effectu potiùs cognoscatur, quã describi possit in humorib⁹ certo modo corruptis in ventriculum effusis, vel etiam ex cibo in illo genitis, appetitus huius caussam attribuit; cùm & venena quædã sint, quæ extrinsecus illata vel assumpta talia accidentia excitant. Verũenimverò etsi qualitates illæ, quæ mordicationẽ istam efficiũt, ita planè determinari non possint, nec corruptionis modus ita exactè describi: tamen aciditatem vel acrimoniã vt planè reiiciamus, & statim ad occultã qualitatem cõfugiamus, & venenũ ac malignitatẽ simul adesse statuamus: cũ ipsa aciditas sufficiat ad affectionem

similem suctioni naturali producendã, neque suctio naturalis à caussa occulta fiat, neque alia venenati humoris indicia adsint. Humor autẽ ille melancholicus & acidus è liene & vicinis locis in ventriculum effunditur, non verò naturaliter in ventriculo cõtinetur, de quo infrà *in quæst.* dicetur.

Verùm hæc caussa in iis quidem locum habet, qui plùs appetunt, quàm possint concoquere, & propterea cibum, quem auidi⁹ comedunt, euomũt. Sed cùm, vt antè dictum, etiam dentur, qui cibum copiosius, quàm par est, non solùm appetunt, sed & concoquunt ac digerunt, nihilq; inde mali patiuntur: in iis etiam sequens caussa, secunda scilicet, coniungẽnda videtur. Et cũ humor melãcholicus aliâs quasi fermentum sit, potest etiã ad coctionem cibi maturandã aliquid afficere. Atque hæc caussa non solũ in ventriculo, sed & in aliis mẽbris locũ habere potest. Ob hãc primã caussã Famẽ, quãdoq; etiã Epidemiã & in morbis quibusdã excitatã fuisse, obseruatũ. Brassauol. *in com. ad aph. 21. l. 2. Hipp.* refert, Anno 1538. Caninam Appetentiam Ferrariæ fuisse morbum Epidemium, & fuisse ex atra bile, cùm pleriq; ex infusione folior. senæ fuerint restituti, & plurimi in quartanam inciderint. Alex. Benedictus, *l. 22. pract. c. 20.* scribit, se pestilenti morbo correptum incredibili auiditate cibum sumendi laborasse, dum quater de die cibum sumere cogeretur. Et Leonellus Fauentinus, *de med. morb. c. 34.* refert, Anno 1535. Prutenos febre correptos octies cibũ postulasse, singulis diebus, & ne sic quidem potuisse exsaturari.

Secundò magna fames fit ob alimẽti defectum, ob quem venæ continuò sugunt, suctioq; in vẽtriculo continua est. Nam si partes inanitæ supra modum attrahant, attractio tandem etiã ad ventriculum peruenit, & famẽ p.n. in eo excitat. Accidit hoc primò, cùm corporis partes inanitæ auidiùs & copiosiùs attrahunt & sibi apponunt alimentum: quam caussam pleriq; prætermittunt. Ita refert Corn. Gemma, *Cosmocr. l. 1. c. 6.* feminam quãdam vix ad momentum absq; ingestione cibi & potus viuere potuisse, idq; vitium à teneris incœpisse, & cum ætate incremẽtum sumpsisse. Caussa postea in mortua reperta fuit hepatis constitutio, & præcipuè abdominis partium *ἰδιοσυγκρασία*, ob quam adipem copiosum generauit. Corpore enim aperto detractæ sunt libræ propemodum 20. adipis, & hepar impensè rubrum, mole insigni ac sanguine turgidum.

Deinde potest alimentum deficere & hinc suctio magna fieri ob corporis raritatem, & calorem robustum alimentum consumentem, & magnam *διαφόρησιν* efficientem. Cùm enim corpus nequeat refici & instaurari, si alimentum copiosiùs diffluat & dissipetur, partes inanitæ à venis sugunt, atq; hę tandem è ventriculo.

Verùm ab hisce caussis plerumq; fames aliqua magna saltem, quæ adhuc naturalis dici potest, excitatur, qualis est & illa, quæ post exercitia vehemẽtia, euacuationes sanguinis, inediam, morbos diuturnos, ob corporis inanitionem excitatur, non verò præternaturalis, de qua hîc sermo est.

Ad caussas alimenti deficiẽtis pleriq; etiam Facultatis Retentricis imbecillitatem referunt. Cùm enim corpus nequeat refici & instaurari, nisi alimẽtũ tam diu retineatur, donec corpori apponatur, si facultas Retentrix sit debilis, diffluit alimentum, antequam corpori opponitur, atque ita defectus fit alimenti. Verùm vix puto à læsa fa-

Quomodo a læsa facultate retentrice alimẽti defectus fieri possit?

cultate Retentrice per se alimenti defectum fieri posse, cùm nullibi via sit, per quam id sponte dilabatur. Per accidens saltem hoc fieri potest, dum scilicet quacunque de caussa corpus nimium dissoluitur, vt Retentrix Facultas, quamuis sit fortis, id retinere non possit. Et quamuis allegetur pro Retentrice læsa locus Galeni, *6. de loc. aff. cap. 3*: tamen ibi saltem de celeri dissipatione & discussione alimenti loquitur. Ita autem Galenus: *Alius interdũ affectus occurrit Diabeti perquam similis, & quidem à nullis cibis, qui neque crudi sunt, neque per aluum deiiciũtur, neque plenitudinem efficiunt, neque etiã probe alere possunt, sed dissipantur discutiunturque celeriter, cuius vt crebrior est, quam Dipsaci euentus, ita faciliorem curationem admittit, quippe priusquã ad summum peruenerit, cognitus haud ita difficulter curabitur. Nam vbi quis duplum consuetorum alimentorum adsumpserit, neque corpus ali videtur, idq; citra alui fluorem, hunc affectum non solùm priuati, sed etiam Medici percipiũt. Cùm verò triplum ingerit, idoneis auxiliis liberari potest, priusquam scilicet ad quadruplum vel quintuplũ perueniat. Igitur rationi consentaneum est, hũc affectum & celerem dissipationẽ incipere omnibus partibus Attractricẽ atque ei coniugatam Facultatem, quæ propriè Appetentia vocatur, seruantibus.* Hæc Galenus.

Ad alimenti defectum & absumptionem faciunt & vermes, qui alimentũ in ventriculo confectum absumunt, antequam ad hepar deferatur, vnde reliqua membra alimento destituta humores è ventriculo trahunt. Qua de caussa etiã Infantes sæpe voraces sunt, vt vix saturari queant. Huius rei annotauit exemplum Alex. Trallian, *lib. 7. cap. 14.* de quadam muliere, quæ cùm immodica cibi appetentia laboraret, post Hieræ vsum vermem 12. cubitos lõgum excreuit, & postea ab hoc symptomate liberata est.

Rondeletius tertiam adhuc caussam addit, lõgum scilicet vsum alimentorũ detergentium, vt ficuum, vel gari, idq; in se ipso se expertũ scribit. Cùm enim se vellet cogere ad vsum piscium, vtereturque frequentissimè garo parato ex Lycoctonis & oxyleo, ficus etiam Massilienses ferè omnibus horis comederet, ita fuit pituita illa ventriculi & intestinorũ detersa, vt superueniret ipsi appetẽtia canina, deinde bulimus.

De Bulimi verò caussâ res intricatior est. Plerique quidem à frigidâ vẽtriculi intemperie famem istam prouenire statuunt. Et omninò res certa est, à frigore magno famem magnam induci. Idque Plutarchus, *in sympos. lib. 5. cap. 8.* iis præcipuè accidere scribit, qui per altam niuem iter longum faciunt. Et si quis in Alpibus Rhæticis iter tempore hyberno faciat, etsi in quibusdam locis ab vna radice montis ad alteram vsque vix bina milliaria Germanica intersint: nemo tamen ieiunus hyeme eas superare audet. De modo tamen, quo frigus Bulimum excitet, non consentiunt. De quo infra *quæstione prima dicetur.* *Bulimi caussa.*

Signa Diagnostica.

Affectio hæc facilè cognoscitur, quod ægri assiduò cibum appetunt, & nunquam ferè satiantur: Atque ita sese cibo replent, vt eum vomitu reiiciant vel per aluum excernant. In Bulimia verò in specie dicta initio multa appetuntur, pòst robore ventriculi dissoluto cibi fastidium sequitur, etsi corpus *Signa.*

alimento indigeat. Hinc imbecillitas ventriculi, animi deliquia, partium externarum frigus, pulsus obscuri.

Caussarum signa quod attinet, si nimia appetentia sit ab humore acido, crudi ructus percipiuntur, & alia huius humoris abundantis signa adsunt.

Si fames sit ex defectu alimenti, ægri emaciantur, & quidem si ea fiat caloris nimiam διαφόρησιν efficientis excessu, eius in toto corpore signa adsūt, alui deiectiones sunt pauciores & sicciores, quàm cibi modus postulat. Si verò Bulimi caussa externum frigus vehemens sit, ex ægri relatione id innotescit.

Prognostica.

Prognostica.

1. Qui caninâ appetentia laborant, sæpe ex hoc malo in vomendi consuetudinem delabuntur, sæpe etiam aliis affectionibus sunt obnoxij, Cœliacæ scilicet passioni atque hydropi, ideò quod antequam priores cibi cocti sint, alios ingerunt, Aetius, *tetrab.3.s.1.ca.21*

2. Fames magna, quæ fit post Febres & alios morbos, recidiuam minatur. Cum enim appetitu vrgente ægri ac conualescentes illi plus comedant, quàm ventriculus morbo debilitatus concoquere possit, accidit, vt inde cruditates multæ cumulētur, quæ postea recidiuam pariunt.

3. Bulimus periculosū malum est. Nam ægri repentè animo linquuntur, cum externarum partium refrigeratione: Quidam etiam auxilio destituti pereunt. Aetius, *tetr.3.serm.1.c.6.*

4. Si vino sumpto æger ab animi deliquio statim reuocetur, bonum signum est, indicatque vires non esse ita prostatas.

5. Bulimus in morbis chronicis, vt febre quartana, quotidiana, hydrope, lethalis.

Curatio.

Curatio.

Si canina Appetentia sit ab humore vitioso ventriculi orificium vellicāte, is vt euacuetur opera danda. Itaque valde vtilis est vomitus. Et licèt in Appetentiâ caninâ sæpe sponte vomant ægri, nihilominus in principio, antequam vomitus inualescit, ad materiam vitiosam educendam vomitus conuenit. Leuis quoque per aluum primò euacuatio institui potest.

Postea dentur cibi & medicamenta, quæ sensum suctionis in ventriculo imminuunt. Deinde, quæ materiam alterant & præparant, vt tandem euacuari possit.

Famem compescentia.

Famem compescunt pinguia, lenta, carnes bubulę, caro porcina, oleum amygdal. dulc. cerebrum animalium, amylum recens, malua cum oleo vel butyro & iure pingui. Quibus tamen magis in principio locus, dum vomitum prouocare volumus, postea vero dū vomitus vrget, omittenda. Simul in horum vsu cauendum, ne is sit nimius, & æger in contrarium affectum deducatur. Proinde cum melius incipit habere æger, pinguia, & quæ concoctioni resistunt, imminuenda.

Narcotica hic cautè vsurpanda.

Narcotica verò, quæ famem imminuere possunt, cautè vsurpanda. Fortia autem vitanda sunt, sicut infusio solani furiosi cum vino facta & bibita subitò omnem cibi appetentiam etiam in summè famelico euertit.

Vinum tamen potens, & spiritus vini vsurpari possunt, quę Platerus etiā ad hanc classem refert, & non tam calefaciendo, quàm stupefaciendo, famē tollere scribit; sicut & Theriacam & Mithridatium eâdem vi narcoticâ caninam appetentiam sedare censet. Abstinendum autem ab acidis & adstringentibus.

Materiā alterantia & præparantia. Alterantia & Præparantia sunt anisum, thymum, origanum, satureia,& similia supra in Intemperie ventriculi frigida proposita Iisdem cibi condiantur,& in robustioribus ac rusticis cœpis & allio.

Vinum sit Saluiatum vel aliud conueniens,quod ventriculum calefaciat, & acidos humores corrigat. De vino vide Hippocratem,2.*aph.* 21. & commentatores.

Materia præparata euacuanda. Commodissimum medicamentum est Hiera. Vtilis est & Mulsa, in qua agarici Drach.j. ß. vel Drach. ij. maceratæ sint.

Euacuātia. Materiâ expurgatâ ventriculus roborandus calefacientibus, cum Internis tū Externis,de quibus supra de Intemperie ventriculi dictum. Et si humor acidus è liene ad ventriculū trāsmittatur, reliqua cura ad Lienem dirigenda.

Roborātia. Reliqua Fames,quæ à maiori totius corporis euacuatione accidit, curanda caussis inanitionis resistendo, vt cibis crassis,viscidis ac multum nutrientibus. Aetius cibos,qui tardè coquūtur, distribuuntur, nec tamen facilè consumuntur, probat, cuiusmodi sunt cochleæ,cancri, caro suilla, oryza & similes. Foris etiam adhibeantur cutē dēsantia, vt oleum omphacinum,myrtinum,rosaceum,quæ tamen omnia ita administrentur, ne obstructio,aut febris,aut aliud malū graue oriatur. Vinum attenuantia, & calida omnia vitentur,aer sit frigidus,æger quiescat,& diutius dormiat.

Bulimi curatio. De Bulimo etsi in caussis discrepent autores;tamen in curatione ferè conueniunt. Quāuis enim ante animi deliquium calidum ventriculum esse nonnulli statuant,vt supra dictum ; tamen consentiunt in eo, in deliquio & post deliquium ventriculū esse imbecillum & refrigeratum,& propterea tum etiā esse moderatè calefaciendum.

In paroxysmo. Curatio ergo Bulimi duplex: Vna in paroxysmo,hoc est,animi deliquio, alia extra paroxysmum. In paroxysmo laborādum,vt æger reuocetur frictionibus, odore panis, vini, panis vino madidi,aceti, & aquarum destillatarū conuenientiū,inter quas est aqua carfunculi. Commodum etiam est micam panis vino madidi, si eam deglutire possit æger, exibere, vel guttam vnam atque alteram aquæ carfunculi cum vino. Et si æger imminere animi deliquium animaduertat, vtilissimum est,vt mox panis,præcipuè vino madidus,præbeatur.

Postquam ab animi deliquio reuocatus est æger, non statim cibus exhibeatur,nisi forsan pauxillum panis vino madidi,sed paulisper quiescat, donec vires nonnihil restituantur, postea præbeātur cibi,qui citò ac multū nutriunt,vt panis vino madidus,oua sorbilia,iuscula & similia,de quibus in curandâ intemperie ventriculi frigidâ & Syncope est dictum. Extra quoque vētriculo calefacientia moderatè applicanda,quæ ibidem sunt proposita.

QVÆSTIO I.

Quo modo frigus Bulimum excitet?

Quo modo frigus Bulimū excitet? Frigus quomodo Bulimum excitet, Autores non consentiunt. A plurimis quidem docetur, frigus comprimere, & compressione sua succulentam substantiam à parte expellere, è cuius defectu fames oriatur. Verum probabile hoc non videtur Ludou. Mecato.

Cùm enim frigiditas actu tantum cõstituta vim habeat comprimendi, constringendi, & expellendi; Ventriculus verò animalis viuentis tantam frigiditatem actu habere nequeat, vt condensando comprimat: etiam hoc modo famẽ excitare non posse existimat. Ipse verò statuit, frigiditatem potius mordendo & irritando appetitum excitare. Alij contrà à frigiditate ventriculi famem oriri negant, existimatq; Platerus, frigidum potius sensum obtundere, quàm accendere, ac si accidat, vt frigiditate appetitus augeatur, id fieri, vel quòd frigiditas calorem, à quo appetitus deiectus fuit, corrigat, atq; ita ad naturalem temperiẽ reducat; vel quod frigus externum calorẽ ad interna repellat, atq; ita, ob calorẽ ad interiora collectum & abundãtem copiosiore alimento corpus indigeat. Atq; hæc ipsa sententia fuit Aristotelis, 8. *probl.* 5. *&* Alex. Tralliani, *l.* 1. *cap.* 4. qui caussam nimiæ appetentiæ statuit esse calorẽ ventriculi auctum ab ambiente aere frigido, qui calorem ad interiora pellit, vt etiam Hippocrates, 1. *aph.* 15. vẽtres hyeme ac vere esse calidiores, & propterea per ea tempora plus cibi dandum esse scribit. Aristotelem & Trallianũ sequitur ac defendit Hieronymus Mercurialis ac Donatus Ab Alto mari, & alios recẽtiores reprehendit, qui statuunt ab insigni refrigeratione vẽtriculi fieri Bulimũ. Neque enim putat tãtam posse ab externo aere fieri refrigerationem, vt ipse ventriculus insigniter refrigeretur, atq; alias etiam, quæ tamẽ non sunt eiusdẽ ponderis, rationes contra hanc sententiã affert. Ipse verò hac de re ita statuit: Calefacto vẽtriculo propter frigus aeris externi intrò calorẽ influẽtem pellens fieri inanitionem & dissipationẽ alimenti. Post hanc indigentiam fieri impotentiam, eò quod exinanito ventriculo paulatim spiritus dissipentur ac resoluantur. Post impotentiam calorem, qui prius auctus erat, in corpore languescere, & introduci frigiditatem calore natiuo debilitato, quæ frigiditas non solũ inducat inappetentiã, verumetiam cibi abominationẽ facit.

Quas quidem opiniones, si diligenter perpendamus, id quidẽ verum videtur, quod frigus externum calorem ventriculi internum & naturalem augendo aliquam famem excitare possit: quod tamen illa fames sit præternaturalis, & talis, de qua iam agimus, vix probabile est. Et omninò sæpe vocabulum Bulimi non eodem modo ab Autoribus accipitur, sed interdum in genere pro fame magnâ; interdum verò in specie de fame, quam antea descripsimus. Ideoque si cum Galeno, 2. *aph.* 21. Bulimum non sumimus pro eo, quod nomen sonat, scilicet pro ingente fame, sed pro virtutis prostratione ab externâ refrigeratione profectâ, quæ quidem ab esuritione principium sumit, sed famem amplius non habet coniunctam, ventriculo valdè languente, ac eius calore pene extincto, ita scilicet, vt membra sint famelica & nutrimento indigeant, ventriculus verò illud respuat: huius caussa statuenda videtur intemperies frigida à caussa maximæ & summæ efficaciæ orta, aere scilicet frigidissimo, in quo æger diutius moratus est. Etsi enim frigus externum calefaciat ex accidente, calorem influentem intro pellendo: tamen quia in diuturna in aere frigidissimo morâ nõ solũ per cutẽ vẽtriculus affici potest, cũ os vẽtriculi non multa carne tectum sit, sed aliquid subinde etiam per os aeris attrahitur, potest hoc modo ventriculus valde refrigerari, atq; ex illa refrigeratione constricto

cto ore vētriculi fames quædam suboriri: postea tamen refrigerato valde ventriculo Lipothymia, & reliqua, quæ enumerauimus, symptomata. Si verò alicui hæc caussa non satis facit, is perpendat, num probabilius statui possit, ab externo aere frigido calorem omnem ad internas corporis partes pelli, atque ab eo ibi valde aucto & concentrato quasi alimentum absumi, vnde accidat, vt membra valdè trahant à ventriculo; quam suctionem dum sentit ventriculus, eum vehemētem appetitum excitare; statim verò hominem animo linqui, nisi cibo reficiatur, ac simul fame, sed non longè post reuocato ægro ac sensim reuiuiscente redire ciborum appetentiam. Sunt etiam, qui aerem talem diaphoreticū esse, & vim habere alimenta absumendi & dissipandi statuunt. Quo modo referri posset & huc aqua, quæ, vt supra dictum, ab Hippocrate, *6. Epidem. comm. text. 20.* vorax dicitur.

QVÆSTIO II.

An humor melancholicus & acidus, qui appetitum excitat, in ventriculo naturaliter contineatur.

An humor acidus in ventriculo contineatur. Sunt nonnulli in ea opinione, non equidem è Liene in ventriculum eructari humorem acidum, qui appetitum excitet: esse tamen in ventriculo humorem acidum ingenitum & connatum, quem relicta cibi portio bene elaborata augeat & foueat, qui non sit crassus, sed tenuis & spiritibus corrosiuis prægnans, qui grato quodam acore ventriculi corpus neruosum afficiat, & sua mobili virtute permeet omne ingestum, illudque soluat in liquorem seu chylum, & omnino se habeat, vt fermentum, quo cereuisia feruescit, fermentaturque, vt crassæ partes à tenuibus, & vtiles ab inutilibus separentur. Atque hunc humorem, si abundet, caussam esse famis nimiæ docent. Famem etiam cibo sumto statim sedari, antequam alimentū dissolutum sit, ob hunc humorem statuunt, dū nimirum à cibo sumto supprimitur, vt ita moueri, & instar fermenti ebulire non possit. Verumenimverò hæc omnia nec experientiæ consentiunt, nec rationibus satis firmis nituntur. Nam cum omnibus aliis partibus viuentibus insita sit vis coctiones sibi conuenientes perficiendi, non verò ab humore aliquo ea perficiatur, vel adiuuetur; Cur ea vis integra ventriculo deneganda sit, non video. Neque id eo probatur, quod humor acidus vomitu reiicitur. Etsi enim hoc iis accidat, qui plus comederunt vel biberunt: tamen ex cruditate acidâ id euenit, quæ tum ob cibi & potus copiam generatur; & totus ille chylus talis est: non verò in sanis hoc accidit. Ideoque præter naturam potius aliunde humorem illum in ventriculum effundi, credibile est.

CAPVT V.

De Pica & Appetitu vitioso.

Pica vel Appetitus vitiosus. NOn solum Appetitus interdum deiicitur & valde augetur, sed & nonnunquam deprauatur, quæ appetitus deprauatio Græcis κίττα, vulgò Pica nominatur, appetitus nimirum

præter naturam praui & alieni à naturâ cibi. Κίσσα autem siue Pica aliis à pica aue ita dicitur, siue quod in eâ pennarum, siue quod vocis sit magna varietas, siue quòd ipsa hoc affectu laboret, vt existimat Paulus Ægineta, *lib.*1. *cap.*1. quod tamen parum aptum videtur; cum nulli picæ appetitus sit cognitus. Alij verò, vt Aetius *tetrab.* 4. *serm.*4. *cap.*11. ab Hederâ, quæ Græcis Κίσσος, ita dictam putant, quod sicut hæc variis, prout occurrunt, plantis adhæret, atque iis se implicat: ita mulieres hoc malo laborantes varia edulia appetunt, atque ea sæpe contraria, quæ cum voluptatem, tum insuauitatem gustui exhibent. Plerique etiam Malaciam appellatam censent à Plinio, *lib.*23. *cap.* 6. Sunt tamen, qui Malaciam alium à Pica affectum esse statuunt, quod & Mercurialis fecit, ideo quod Malacia propriè significet mollitiem. Mollities autem alius sit à pica morbus, languor scilicet & laxitas, ob quam ventriculus nec appetere cibum, nec concoquere possit; Deinde quia Plinius laudat Malicorium ad malaciam, cum tamẽ adstringens sit medicamentum, quod quidem in laxitate ventriculi conuenit, sed non in pica. Verumenim verò malacia dicitur mollities & impotentia quasi, quâ cibos quosdam quasi languentes & animo impotente appetunt. Neque Plinius scripsit, quod malicorium contra grauidarum malaciam expetatur, sed simpliciter, expetitur (scilicet malum Punicum) grauidarum malaciæ. Si quis tamen hæc duo vocabula discernere velit, appelletur Pica deprauata appetentia, quando homo vitiosos & à naturâ alienos cibos, e.g. cretam, calcem, terram, & similia appetit. Malacia verò ea appetentia, quando prægnantes

An Pica & Malacia sint idem.

non quidem alienos à natura hominũ cibos, sed alios consuetos appetunt, auidius tamen & cum animi quasi impotentia, ita vt nisi eorum participes fiant, abortum patiantur, vel stigma aliquod infanti imprimant, ad quod præcauendum malum Punicum expeti scribit Plinius, quoniam gustatum mouet infantem, & periculum abortus prçcauet vt non opus sit Plinij textum cum Mercuriali mutare & pro infante famem legere.

Vtrumque malum sequens est mulieribus cacochymicis, præcipuè primis duobus aut tribus mensibus. Tam enim fœtus adhuc minor est, parumque alimenti, & id purius sugit, à quo relictum impurius affectionem hanc in grauidis excitat. Quarto verò mense cum fœtus iam grandior fieri incipit, copiosiore alimento indiget, vt omne, quod in promptu est, attrahat. Vomitus quoque grauidis mulieribus primis mensibus familiaris est, quo vitiosi succi euacuantur, quibus euacuatis etiam hoc symptoma cessat. Appetitus autem hic varius est. Interdum enim mulieres, vt dictum, consuetum aliquem cibum appetunt, sed tam auidè, vt nisi eum nanciscantur, cum fœtu periclitentur. Aliquando verò (id quod non solùm grauidis fœminis, sed & viris quandóque accidisse compertum est) rerum à natura planè alienarum appetentia nonnullis accidit, vt cretæ, calcis, terræ &c. Noui virginem quandam nobilem, quæ annorum duodecim arenam scriptoriam auidè deuorabat. Viuit etiam hîc femina, quæ aliàs bene valet, quæ arenam & lapides molares contritos copiosè ingerit, & semper secum in sinu gerit, & vna die sæpe, quantum mẽsura lib. ij capit, vt affirmet, se iam

Virgo & femina arenam deuorantes.

tantum arenæ, quantum lapidem molarem æquare possit, deuorasse. Platerus, *in obseruat.* narrat, fœminam quandam grauidam libras aliquot zinziberis maxima voluptate sine vllo incommodo vna vice deuorasse, nec, quod mirum erat, ardorem vllum in faucibus, multò minus in ventriculo sensisse. Se etiam iuuenem Monspelluli frequenter & aliquoties de die cochlearia aliquot theriacæ deuorasse, nec vllum damnum inde sensisse.

Zinziber & theriaca vltra modum ingesta.

Affici autem in hoc affectu orificium ventriculi extra controuersiam est: Idque etiam testatur Galenus, *5. de loc. aff. cap. 6.* cum orificium ventriculi sedes appetentiæ sit. Quia tamen idem Galenus, *1. de sympt. causs. cap. 7.* in pica etiam tunicas ventriculi prauis humoribus imbutas esse scribit, sciendum, affectus huius sedem propriam esse orificium ventriculi: caussam tamen & humores vitiosos præcipuè in tunicis hærere. Si enim omnes isti humores orificium ventriculi occuparent, cardialgiam & morsum excitarent, sed satis est, si in tunicis hæreant, è quibus vel pars aliqua eorum, vel vapor ad orificium ventriculi ascendens appetitum hunc vitiosum excitat.

Caussa.

Caussa.

Caussa huius appetitus est humor vitiosus praua qualitate præditus tunicis ventriculi inhærens, & hinc orificium ventriculi affligens. Quænam autem huius humoris natura sit, & quænam illa qualitas, quæ hanc affectionem excitat, integrè vix explicari potest. Hinc Psalterius venenatam & malignam qualitatem esse scribit. Occultam esse facilè concedimus: venenata verò vt sit, necessarium esse nō putamus, neque venenati humoris indicia & effectus hic adsunt. Humor autem ille plerumque ab vtero in grauidis & aliis mulieribus à mensibus suppressis suppeditatur, interdum & à liene vel aliis partibus: Quandoque in ventriculo à vitiosis alimentis & mala coctione generatur. An autem in picâ humori prauo contraria, an verò similia appetantur, vide infra *in quæstione.*

An pica à caussa venenata oriatur.

Signa Diagnostica.

Affectus hic facilè cognoscitur, & ex solâ ægrotantis relatione percipitur, qualia appetat. Adest præterea languor, cum ciborum salubrium fastidio, interdum ventriculi morsus, anxietas, crebræ exspuitiones, nonnūquam & vomitus, quæ materiam in ventriculo contentam patefaciunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Melius est, si qui hoc affectu laborant acida & acuta appetant, peius si res planè à naturâ alienas, teste Auicenna, *3. Can. fen. 13. tr. 2. cap. 20.*

2. Periculo hoc malum non vacat, & sæpe in cacochymiam, hydropem, & plurima alia mala degenerat. Quāquam enim fœminas, præcipuè; quæ tali affectu laborant, sæpe talia præter naturam sine damno comedisse obseruatum sit: tamen si malum diu duret, fieri non potest, quin praui humores inde generentur. Neque semper sine omni noxa talia ab iis assumuntur, refertque Brassauolus, *5. aph. 24. in Comm.* se nouisse mulierem, quæ mota desiderio bibendi glaciem in maxima incidit mala.

Curatio.

Curatio.

Humor prauus in ventriculo symptomatis huius caussa euacuandus & tollendus est, vētriculus verò, si quam intemperiem conceperit, alterandus

cum puluere menthæ ſiccæ, quod grauidarum malaciæ expeti, ad abortum præcauendum, antea etiam è Plinio diximus. Item portulacam, quam Rabbi Moſes, 2. *aph.* 6. à proprietate occultâ valere contrà appetitus deprauationem ſcribit. Trotula, *de paß. mulier. cap.* 15. Fabas laudat coctas vel conditas cum ſaccharo, quod omnes prauos appetitus in mulieribus adimant. Laudatur & ruta in hoc affectu. Item ſemẽ cucumeris excort., polygoni atque anethi decoctum, atque alia, quæ videantur apud Aetium, *tetrab* 4. *ſ.* 4. *cap.* 11.

Externa. Extra Aetius formâ cataplaſmatis imponit œnanthen. balauſtia, roſas, myrtum, ſmyrnij ſuccũ, ſem. fœniculi coctum cum vino, dactylorum carnes vino coctas & tritas formâ emplaſtri, aut mala cydonia trita cum oleo roſar. ſeu nardino, cuius generis alia plura ſupra *de intemperie ventriculi* ſunt propoſita.

Diæta.

Diæta. Cibi varij & iucundi ægro offerantur, quibus à prauorum appetitu auocetur. Dulcium tamen vſus ſit moderatus, vel cum adſtringentibus miſceatur. Si æger appetat cretam, Auicennas & Aëtius amylum recens præbere iubent. Ad diſcutiendos prauos in ventriculo humores, vtile eſt, ante cibum oliuas vel cappares ſale & aceto conditas exhibere. Excitant etiam appetitum naturalem, & os ventriculi detergunt, amygdalæ amaræ cum pane exhibitæ. Item cichorij decoctum in aqua & ſale oleo & aceto conditum. Olei loco iuſculum carnis ſumi poteſt. Roborat etiam ventriculi os panis in ſucco cydoniorum, granatorum, limonum, aut aurantiorum acidorum maceratus. Potus ſit vinum generoſum ſubaſtringens.

An autem cibi praui & alieni à natura hominis, qui auidè ab ægris eiuſmodi appetuntur, ſint concedendi, conſideratione dignum eſt. Hiſtoriæ quidem à medicis paſſim annotatæ ſunt, quod à plurimis cibi eiuſmodi alieni à natura homini ſine damno aſſumpti fuerint in maximâ copiâ. Obſeruatũ tamẽ quoq; eſt, ab eiuſmodi prauis reb9, & à naturâ humanâ planè alienis quoſdam læſos fuiſſe. Itaque exiſtimant nonnulli, ſi res planè abſurdæ ſint, ac præter naturam, non eſſe concedendas. Cum grauidis tamen omninò cautè & prudenter agendum; quoniam ſi planè denegentur res, quas auidius expetunt, offenduntur, vel abortum patiuntur, vel ſtigma infantibus imprimunt. Contra tamen etiam vix fieri poteſt, quin à talium rerum vſu offendantur. Itaque danda opera, vt illis blandè perſuadeatur, ne ſibi in talibus indulgeant, atque ea quæ damni & ipſis & fœtui aliquid afferre poſſunt, non nimis auidè appetant, aut certè ſi appetitum cohibere non poſſint, parcè ſaltem deguſtent. Suadent quidem nonnulli grauidas eiuſmodi mulieres decipiendas eſſe edulibus ex ſaccharo & amylo figuram & colorem rei, quã appetunt, referentibus: Sed rectè monet Herc. Saxonia, talia non multum poſſe conferre & vix appetitum explere; cũ non colorem & figuram, nec amylum & ſaccharum, ſed ſubſtantiam certam appetant.

QVÆSTIO.

An in Pica humori prauo contraria, an verò similia appetantur?

An in Pica humori prauo contraria, an verò similia appetantur, inter autores disceptatur. Cum Auicennâ plerique hîc statuunt, naturam hîc poscere contraria, quasi remedia ad profliganda ea, quæ præter naturam sunt in ventriculo. Alij contrarium sentiunt, idque ideò, quod vomitu reiiciantur humores non contrarij, sed similes; acida nimirum appetentes nihilominus acida euomant: & si appetunt contraria, caussam non patere putant, cur non appetant contraria consueta potius, quam insueta, & à natura alienissima. Ipsi verò similia appeti existimant. In qua sententia est Rondeletius, cum quo consentit Mercatus, *de intern corp morb. curat. l. 3. c. 3.* Idque ideò, quia humores ij praui quasi connaturales & eorum temperamentum quasi habituale factum sit. Cum enim humores vitiosi quasi domestici & familiares facti sint, natura ad eorum quasi similium conseruationem similia appetere. Aliis nec ista opinio placet. Si enim appetant similia, iisque fruantur, augeretur malum; cum tamen sæpe nil tale accidisse compertum sit. Videmus præterea prægnantes sæpe vomitu reiicere humores salsos vel acidos, & tales tamen non appetere. Quæ etiam calci, carbonibus, crudis carnibus ac similibus cum humoribus conuenientia? Ergo hîc non in qualitatibus manifestis acquiescendũ; cum ex iis huius syptomatis & appetentiæ tam mirabilis caussa reddi non possit. Ideoque etsi probabile sit, ex simili potius, quàm contraria qualitate appetentiam hanc prouenire: tamen quænam illa sit qualitas integrè explicare difficile, imò impossibile est, cum res, quæ appetuntur, nullam cum humoribus vel dulcibus, vel salsis vel acidis, in manifestis qualitatibus conuenientiam habeant.

CAPVT VI.

De potus appetitu læso, & primò de siti deficiente.

VT circa appetitum cibi quædam symptomata contingunt: ita etiam circa potus appetitum quędam accidunt. Et vt appetitus cibi seu fames nunc imminuitur, nunc aboletur, nunc intenditur, nunc deprauatur: ita quoque appetitus potus seu sitis vel imminuitur, vel aufertur, vel intenditur, vel deprauatur. Verum rarius est, vt quis potum omninò contra naturã appetat, ideoque saltem de siti deficiente & nimiâ dicemus.

Sitis deficiens. Et primò quidem interdum sitis vel exigua vel etiam nulla percipitur, refertque Platerus, *in obseru.* Marchionem quendam, Legatum à Rege Gallorum in Italiam missum, nihil penitus bibisse, idque à teneris sibi consuetum fuisse ipsum fassum esse. Cum autem, vt famis, ita & sitis sedes sit orificium ventriculi, & sitis fiat ob defectũ humidi; etiam sitis nulla fiet, cum defectus ille humidi non adest vel non percipitur. Prius fit, cum intemperies ventriculi frigida & humida adest, aut humor frigidus dulcis multus orificio ventriculi inhæret, aut cum aër frigidus & humidus aut cibi tales id hu-

mectant. Caussæ denique, quæ venarum suctionem, & corporis euacuationem impediunt, ac excessus omnino humoris ac frigoris in corpore, faciunt, vt sitis nulla excitatur. de quibus in ablatâ & imminuta cibi appetentiâ dictum.

Defectus autem humidi siue fames non percipitur ob easdem caussas, ob quam læsa facultate sentiente suctionem non percipi diximus. Id accidit sæpe in delirantibus. Ita Hippocrates, 3. *Epid. comm.* 3. *aph.* 44. scribit; quosdã in febre ardente non sitiisse, qui iidem phrenetici non senserint, quicquid paterentur, impeditâ facultate animali sentiente ob cerebri vitium. Consuetudo etiam huc multum facit, videmusque quotidie poculis assuetos cõtinuò sitire: aliàs contrà rarò & per diem, imò biduum non sitire.

Signa Diagnostica.

Signa. Quod æger sitim nullam habeat, ex eius relatione facilè cognoscitur. Et si non deliret, ac facultas sentiendi salua sit, indicio est, ex humiditate & frigiditate ventriculi vel totius id fieri, nisi forsan consuetus sit rarò bibere.

Prognostica.

Prognostica. 1 Ablata vel imminuta sitis curationem per se ferè non desiderat, dummodò appetitus cibi adhuc constet, qui in nutriendo animali primatum obtinet. Et multos rarò & parcè omnino bibere, aliquos etiam diu à potu abstinuisse, compertum est.

2. Infaustus morbi exitus metuẽdus est, vbi vel deficit sitis, quando maximè adesse debebat; vel intensa, quæ aderat, euanescit præter rationem, vt in febri, præsertim ardente. Tum enim vel virtutis animalis oppressæ, vel natiui caloris & appetentis facultatis in ventriculo extinctio significatur. Galenus, 3. *Epid. comm.* 3. *aph.* 14.

Curatio.

Curatio. Si ob humidam & frigidam intemperiem & humores in corpore abundantes sitis non adsit, eadem curandi ratio est, quæ appetitus à simili caussa deiecti, & appetitus cibi restitutus plerumque etiam potus appetentiam reparare solet.

Si à Delirio sit sitis, & ægri à potu abstinentia incommodi aliquid allatura sit, ægro multis modis persuadendum, vt bibat. Idem faciendum, si qui parcius bibant, & inde alui obstructio sequatur, vel ciborum distributio impediatur.

De liquidorum auersatione & Hydrophobia.

Hydrophobia. Interdum etiam accidit, vt æger potum non solum non appetat, sed & auersetur ita, vt ad aquæ etiam conspectum tremat, aut conuellatur. Imò non solùm aquam, sed & liquida omnia quosdam auersatos fuisse ita, vt nec sonitum eorum, nec nomen ferre potuerint, compertum est. Refertque Platerus, *lib.* 1. *obseru.* Mulierem quãdam nec aquam, nec vinũ, nec iuscula, nec aliud liquidum deglutire potuisse, sed hisce oblatis suffocationis periculum incurrisse. Imò ex contactu & conspectu rerum liquidarum, & quod mirum, vbi aërem nonnihil agitatum vel auram lenem sensit, idem passam esse. Plerique hunc affectum & rabiem cani-

naturalis ab appetentiâ humidi, quod absumptum est, ob quod suctio in orificio ventriculi excitatur. Ideoque caussæ omnes, quæ sitim nimiam excitant, ad siccitatem seu humoris inopiam redigi posse videntur: Galenus tamen, 1. *de simpl. med. facult. cap.* 30. caussas in duas dispescit, & sitim prouenire scribit vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiam. Vnde Mercatus sitim nimiam duplicem cõstituit, non-naturalem & præter naturalem. Illam fieri docet, ex defectu roridæ substãtiæ, quam sequitur appetitus naturalis, in cuius subsidium venæ vsque ad os ventriculi sugendo sensum tristem inferãt, quem sequitur sitis, appetitus scilicet frigidi & humidi, qui quidem naturalis appellari posset, quod naturæ ordine procedat ab inanitione ad appetentiã. Quia tamen proficiscitur à causis, quæ præter naturæ modum operantur, non naturalem nominat, quæ non solum à caussis præter naturam, sed & contrario siti naturali modo excitatur. Incipit hæc sitis à calore & desinit in siccitatem, & primario expetit frigida, secundariò verò humida, atque incipit non ab inanitione membrorum, sed à consumptione roridæ substantiæ ipsius ventriculi, ac postea desinit in consumptionem reliquarum humidi partium.

Sitis duplex secundũ Mercatum.

Excitant autem sitim priorem & nonnaturalem à Mercato appellatam omnia, quæ roridam totius corporis, & consequenter etiam ventriculi substantiam dissipant, siue extrinsecus accidant, siue intra corpori inhæreant. Ita labor, vigiliæ, inedia, immoderata aliqua corporis euacuatio, & huius generis alia, quæ humidum absumere possunt, sitim excitant. Atque hæc sitis non solum potu, sed & alimento liquidiore ac humidiore sedatur. Sitis verò præter naturam, quæ à calore incipit, & mox sibi siccitatem accersit, caussæ possunt esse omnia, quæ humidum ventriculi nimium calefaciunt, & in eo feruorem excitant, siue ea Intemperies in ipso ventriculo excitetur & consistat, siue ob vniuersi corporis aut partis ventriculo vicinæ vel connexionem, vel consensum cum ea habentis calore ea accedantur.

Ita pulmoribus calefactis & excalescentibus maxima sitis excitari solet. Idem accidit calefacto & inflammato epate. Item ob Renes.

Caussæ, quæ calorem illum, siue in ventriculo, siue in aliis partibus excitare possunt, sunt aër calidus, cibi nimium sale, pipere & aliis calidis conditi, & calidorum medicamentorum, itemque vini meracioris vsus, vt & medicamenta fortius purgantia, aut venena exsiccantia, vt viperæ morsus, aut vinum, in quo vipera extincta est. Item motus vehemens linguæ & partium vicinarum, vt diuturna lectio & peroratio; ac omnia, quæ facilè in bilem mutari, aut calorem præter naturam vel in ventriculo, vel toto corpore, vel membro aliquo, à quo ventriculus calefieri possit, excitare valent.

Ego tamen malim sitim istam præter naturam non solum à calefacientibus, sed etiam à siccantibus primò deducere; cum videamus quædam non tantum primò calefaciendo, sed & primò siccando, sitim excitare. Etsi enim ad dispositionem, quam sequitur sitis, præcipuè caloris actio multum possit: tamen sine insigni calore siccantia non rarò idem præstant. Et si vtriusque qualitatis excessus conjungatur, sitis vehementior excitari solet. Hinc in febribus acutis & ardentibus vehe-

mens sitis ægros affligit.

Siccando autem sitim excitant cibi sicci, & sæpius humores serosi, atque hinc Hydropici valde sitiunt, ob nimiam humoris salsi copiam.

Atque vt hæc contrahamus, sitis nimiæ, siue nonnaturalem siue præternaturalẽ appellare libeat, caussæ sunt illa omnia, quæ humiditatẽ vẽtriculi absumunt, aut calefaciendo, aut siccãdo, aut vtroq; modo: siue id fiat in toto corpore, ita vt suctio tandem vsq; ad orificiũ ventriculi pertingat, siue tãtum & præcipuè in ipso ventriculo vel gulâ, vel lingua ac palato, quæ partes communem cum ventriculo tunicam, quâ teguntur, habent.

Signa Diagnostica.

Signa. An ægri sitiant, & quantum sitiant, ipsi patefacere solent. Vt verò caussa rectè dignoscatur, signis opus est. Sitis nonnaturalis, quã appellat Mercatus, cognoscitur è caussis, quæ præcesserũt, neque cibi fastidium facilè adest. Sitim verò, quæ ex calore & siccitate dissipãte & absumente humidum ventriculi prouenit, indicat cibi fastidium, calor & siccitas ventris & vicinarum partiũ, & sapor aliquis præter naturam amarus, salsuginosus, nitrosus; fauces sunt asperæ.

An verò calor & siccitas primò in ventriculo sit excitatus, an verò è toto corpore, vel parte aliquâ vicina, aut cum ventriculo consensum habente, facilè è signis cognoscitur. Febres enim sua signa habent, & facilè ex ijs innotescunt Ita etiam patefit, an à caussa aliqua euidente, vt æstu aëris, irâ, vsu ciborum calidorum vel salsorum vel aliorum, quæ supra recensuimus, sit excitata.

Et quidem an sitis solum ex humore bilioso vel salso ventriculum obsidente, aut è primis vijs vapores calidos ad os ventriculi mittente; an verò ex pulmonis & cordis æstu excitetur, discernere & vtile est, nec difficile. Nam quæ ex pulmonis & cordis calore excitatur sitis, cognoscitur ex calidissimi spiritus efflatione, à quo & os aridum redditur, difficilisque est sermo propter tracheæ & laryngis siccitatem, sitisque illa potu parum vel nihil sedatur, cum parum eius ad pulmones perueniat, sed potius frigidi aëris inspiratione. Ita si epatis vel alterius partis ventriculo vicinæ inflammatio ac æstus adsit, ea è suis signis cognoscitur.

Prognostica.

Prognostica. 1. Sitis præter naturam malum non est contemnendum; quoniam & nutritioni corporis obest, & vires valde deijcit, & quia sitientes sæpè appetitui indulgent, & nimiam potus copiam assumunt, inde in cachexiam, & alios grauissimos morbos incidunt, imò sæpe mortem sibi attrahunt, vt postea dicetur.

2. Sitis immoderata insignem in corpore ariditatem & exustionem arguit, quam non externa aliqua caussa, sed acutissima febris attulit, & adhuc fouet, & propterea periculum arguit.

Curatio.

Curatio. Sitis illa nonnaturalis nominata, cum ob substantiæ roridæ defectum, & quidem non solum in ventriculo, sed & in toto corpore oboriatur, cibo potius, quàm potu sedatur, & propterea eam potus, vt potus, non sedat, sed potius alimentosæ partes, quæ in potu sunt, qua ratione Hippocrates scripsit, 2. *aphor.* 11. *Facilius est refici potu, quam cibo.* Ideóque hanc sitim aqua non extinguit, licet eam aliquo modo leniat, quinimò aquæ potu sæpe in hâc siti vomitus, alui fluxus

& alia mala facilè excitantur. Cum enim sitis ista aquæ potu non sedetur, eam copiosius ingerunt ægri, atque ita corpori nocent. Ideóque initiũ curationis fiat ab humectatione, cui mox succedat lenis refrigeratio, & hæc sitis solum humidi deperditi instauratione mitescit. Ac propterea ad sitim hanc sedandam etiam potus vini prodest.

Sitis verò præternaturalis indicat humectantia & refrigerantia, & refrigerantia ac humectantia sitim hanc quacunque de caussa genitam tollunt. Simul tamen ad caussam respiciendũ, & an sitis sola, & sine alio morbo succreuerit, an verò alium morbum secuta sit, considerandum. Si per se orta est, à caussa vel interna vel externa oriri poterit. Si ab externâ, illâ remotâ, & eius prouidentia habitâ, frigidis, frigidóque potu sedatur. Si verò à caussis internis ortum trahat, caussæ quælibet conuenienti modo tollendæ, & ad quamque caussam potus ratio moderanda.

Quæ enim ex ingenti calore oris ventriculi prouenit sitis, quam humiditatis naturalis in eo excitauit efferuescentia, frigidæ aquæ potus tollit, præsertim si cibi eiusdem qualitatis sint participes, & sufficit tum bis térue bibere. Verũ si siccitatem iam contraxerit orificium ventriculi naturali eius humiditate resolutâ & absumptâ, idem potus quidem requiritur, frequentius tamen & parcius dandus hic, humectantibus admistis, qualia sunt: Syrupus violarum, buglossæ, item mucilagines, cum jusculis ac alimentosis potibus. Si verò sitis cũ alio morbo conjungatur, humectantia & refrigerantia eam quidem leniũt, vix tamen planè tollunt, neque sitis integrè cessat, nisi affectu, cujus socia est, sublato.

Humectantia & refrigerantia quod attinet, primò quidem oris refrigeratio sitim valde sedat. Ergo sæpe os colluatur aquâ frigidâ, præcipuè addito modico aceti, aquæ hordei, lactucæ, emulsionis sem. 4. frigid. major. papaueris. Detineantur in ore pruna acida, vuæ passæ, frustum mali citrii, melonis, persici, grana mali punici. cydoniorum, folia acetosæ, caules lactucæ, portulacæ, rad. glycyrrh. recentes, in frigidâ singula madefacta.

VEL

℞. *Glycyrrh.* Drach. vj.
sem. cucum. satiui Vnc. ß.
tragacanth. Drach. ij.

Misceantur & fiant Trochisci sublinguales.

Vel ℞. *Sem. portulacæ,*
tragacanth. an. Vnc. ß.
sem. 4. frig. maior. ex cortic.
lactucæ an. Drach. iij.
santali,
gummi Arab. an. Drach ß.

Terantur & cribrentur, ac cum *aq. rosar. & mucilag. sem. psyllij.*

F. Trochisci.

Vel semina psyllij aut cydoniorum excorticata ligentur in nodulo ex linteo albo, raro, qui maceretur in aqua frigida, & super lingua ponatur.

Vtiles sunt & mucilagines sem. psyllij, cydoniorum, vt:

℞. *Sem. psyllij*
cydonior. an. Vnc. j.
aqu. f. lbi ß.

Macerentur per noctem, deinde diligenter conquassentur, & abjectis seminibus addatur *syrup. violar.* Vnc. j.

Nonnulli & crystallum ac corallum in ore detinere iubent. Vtile est & Rob ribes, succus de agresta, de acetosa, acetositatis citri, vinum granatorum, caules lactucæ conditi: de quibus etiam aliquid deglutire licet.

Optimè autem aqua actuali sua frigiditate sitim pellit, eaque omnibus animalibus ad sitim sedandam communis potus est, de cuius recto vsu in doctrina de febribus dictum. Cautè enim vsurpāda, cùm, si auidius potetur, grauissimorum malorum & mortis sæpe caussa sit. Ita refert Antonius Beniuenius, *de abditis morborum & sanat, causs. cap. 6.* Iuuenem quendam febre ardente correptum, cum siti vrgente frigidissimā aquā potasset, intra paucas horas mortuum esse. Et Amatus Lusitanus, *cent. 2. cur. 2.* historiam juuenis ex aquæ frigidæ potu mortui recenset. Narrat quoque Forestus, *lib. 1. obseru. 13. in schol.* magnæ spei adolescentem Valerium Cordum, cum in itinere Romam versus siti vrgente aquam gelidā bibisset, febre ardentissimá correptum Romæ mortuum esse. Eadem ratio est cereuisiæ. Noui enim fœminam, quæ cum in febre vrgente siti cantharum ferè cereuisiæ tenuioris exhausisset, in hydropem incidit, à quo postea tamen idoneis medicamentis adhibitis euasit.

Cautio in aqua ad sitim sedandā præbēdā

Galenus acetum commendat in siti ex calore, quia refrigerat. Improbat verò in siti ex siccitate vel humidi inopia. Quod si simul conjungatur humiditas & caliditas, eius sitis optimum medicamentum acetum esse scribit. Sin ex caliditate & siccitate sit affectio in febribus, oxycratum seu poscam, hoc est, aquam modico aceto mistam probat, 1. *de simpl. med. fac. cap. 30.*

Eadem ratio est sp. ⏀. ac ⊖. quæ aceti loco commodè admiscentur. Vbi tamen sciendum, non frigiditate hæc, cum sint calidissima, sitim sedare, sed quia inflammationem humorum calidorum & inflammabilium, qui sitim excitant, sistunt, abs quo si sit, & solum ex siccitate & defectu humidi sitis proueniat, potius nocent.

Spiritus ⏀ & ⊖ quomodo sitim sedent?

Vtiles sunt & Emulsiones semin. 4. frig maj. & Iulebi ex aqua simpl. vel destillata, & syrupi acidi cum aquis destillatis misti, quales sunt syrup. acetositatis citri, granator. de ribes, de agrest. oxysacchara.

Extrà quoque nonnulla adhibentur, lotiones præcipuè pedum & manuum, & epithemata regioni ventriculi, Epatis & cordis applicata, quæ omnia calorem totius corporis temperando sitim sedant, possuntque regioni Epatis applicari succus cichor. Endiu. portulac. cum aceto & spec. diatrionsantal. quo modo sæpius & felicius, quam internis, se sitim sedasse scribit Hercul. Saxonia.

Externa sitim sedanda conuenientia.

In talibus tamen frigidis ipsi ventriculo adhibendis cautione opus est; cum facilè ventriculum, & diaphragma vicinum lædere possint. Refert enim Antonius Beniuenius, *de abdit. morb. & sanat. causs. cap. 15.* ab emplastro nimium frigido stomacho applicato primò difficilem respirationem, hinc singultum, & postea mortem secutam fuisse.

Cautio.

Si æger absque febre sit, & bilis aut salsa pituita sitim excitent, & adhuc foueant, humores illi per interualla purgandi sunt pilulis de hiera, mastichinis, agarico trochiscato & alijs commodis medicamentis, ac postea intemperies corrigenda, vt supra dictum.

Si autem à febre sit sitis, in principio paroxysmi, ægroto potus non est dandus, ne æstus major in corpore accendatur, & materia in motu suo impediatur; sed fallenda sitis ijs, quę in ore detinentur. In vigore paroxysmi deglutienda quædam præbere & collutionibus oris refrigerantibus ac hume-

ctantibus vti conuenit. In declinatione potus conceditur, nisi æger abstinere velit, vt excitatus huius frigiditate calor forâs erumpat, sudoresque promoueat. Qua de re plura de febribus dicta sunt.

In siti ex pulmonum caliditate aëris frigidi attractio vtilis, & propterea is frigidis alterandus, & continuò flores rosar., violar., nympheæ olfaciendi.

Si ex Hydrope fuerit sitis, nitroso salso ac corrupto humore ad ventriculum transmisso, non potu ea sedanda, cum is malum augeat, sed his, quæ vapores & humores demulcent. Ad quam rem mucilagines & pinguia prosunt.

Diæta. Quod ad Diætam, cibus sit refrigerans & humectans, vbi caussa sitis est humor biliosus, vt lactuca, ptisana hordeacea & alij, de quibus in calida & sicca ventriculi Intemperie dictum. Fugienda a. acria, salsa, amara. Æger os clausum teneat, nec multum loquatur, de consilio Hippocratis, *6. Epid. comm. 5. text.* 33. vbi os claudere & silere sitim sedare ait.

Quibus noctu bibendi est auiditas, ijs admodum sitientibus obdormire bonum, scribit idem Hippocrates, 5. *aph.* 7. Sæpe enim contingit noctu aliquem sitire, siue quod parcius in cœna bibit, siue quod liberalius vinũ hausit, siue quod cibis salsis & acribus vsus est. Hic igitur, si sitis leuior & ἐπιπόλαιος, vt appellat Hippocrates, *6 Epid. comm. 4. text.* 23. non bibendum, ne coctio ventriculi turbetur, sed dormiendum, vt in somno materia sitis caussa corrigatur, siue illa crudus succus sit, siue vapores feruidi & acres, fauces ac os ventriculi exsiccantes. Per somnum enim intrò collectus calor naturalis & sanguis viscera humectant, cibique & potus acrimoniam temperant. Si verò sitis valde vrgeat, dandus est potus, præsertim si ex humidi defectu illa orta sit, sed moderatius initiò, priusquam coctio absoluta sit. Tutius tamen semper est, noctu à potu abstinere & somno indulgere.

CAPVT VIII.

De Syptomatibus, quæ in retentione cibi & potus accidunt.

Postquam Symptomata, quæ circa appetitum in ventriculo accidunt, absoluimus, proximum est, vt iam ea, quæ circa retentionem contingunt, explicemus. Etsi enim post appetitum sequitur deglutitio, & illa etiam lædi possit, tamen de ea supra inter affectiones gulæ seu œsophagi egimus.

Symptomata Retentionis deprauata in ventriculo. Palpatio. Ventriculus equidem circa cibum & potum, quem coquendum accepit, rectè coarctari, eumque rectè complecti debet. Verum hoc non semper accidit, vnde Retentionis deprauatæ symptomata accidunt. Sunt autem illa quatuor, Palpitatio quædam, veluti conuulsio, veluti tumor, veluti vibrans motus, vt ea Galenus, *de diff. sympt. cap.* 4. recenset. Palpitatione afficitur ventriculus, quando eleuatur & deprimitur interdum totum corpus, vt in reliquis partibus fieri solet, dum à flatu crasso in eos erumpente eleuantur, & postea sponte concidunt. Appellat autem Galenus non palpitationem absolutè, sed palpitationem quandam, cum non in substantia ventriculi, seu intra eius

tunicas flatus attollens contineatur, sed in ipsa ventriculi cauitate. Huius enim Symptomatis caussa est flatus in ventriculo contentus, eumque distendens, ex cruditate & imprimis cibo flatulento ac potu copioso ortum habens. Habétque hoc Symptoma easdem caussas, quas inflatio ventriculi, & propterea etiam signa & curationem eandem.

Cõuulsio.

Deinde accidit ventriculo quædam quasi conuulsio, cum scilicet ventriculus inmodicè exinanitus postea circa cibos sese constringit subitò, & cum violentia quâdam, ac quasi singultu, & proinde etiã, quæ de hoc Symptomate dici possent, ex *capite de singultu* infra, & supra *de intemperie ventriculi sicca* petantur.

Tremor

Tertiò veluti tremor quidam quandoque ventriculo accidit, quem Galenus, *loco allegato*, ita describit: Vbi à comedendo nec κλόδων aliquis seu fluctuatio cum sonitu te infestat, nec inflatio, nec palpitatio vlla, nec singultus, sed difficultas aliàs insueta in ventre sentitur, grauaturque is ac laborat, cupítque celeriter opus vel per inferiores vel per superiores partes abijcere, accidit præterea ructus quispiã cum displicentiâ alienâ, nec facilè interpretabilis in anhelitu difficultas sequitur: existimabis, ventriculum circa cibos constringi quidem, cæterum id velut cum tremore fieri. Syptomata autem hoc ortum habet vel à ciborum copia nimiâ, vel à frigidâ intemperie, de qua supra dictum.

Conuulsio.

Tandem etiam conuulsio veluti quædam circa ventriculi corpus, sicuti in febribus accidit, ægrique se quandam molestiam in ventriculo percipere aiunt, qualis in initio intermittentium febrium fieri solet. Fit autem hic motus, dum ventriculi tunicæ, quo tempore se circa cibum constringunt, ab aliquâ mordaci materia irrigantur, quæ vt plurimum biliosa exiftit & tenuis. Cujus Symptomatis caussæ & curatio ex ijs, quæ de Intemperie ventriculi cum bile dicta sunt, parent.

Curatio

Curantur autem hæc Symptomata caussis, à quibus dendent, sublatis. Si nimirum cibi vel potus copia sit major, quam vt eam ventriculus complecti possit, ea minuenda. Si cibus sit crassus, flatulentus, durus, talis vitandus, & is eligendus, qui minimam in ventriculo extensionem pariat, & facilè concoquatur. Si autem aliquod vitium sit in ventriculo, corrigendum, vt supra de morbis ventriculi dictum. Imperfecto etiam ciborum amplexui succurritur per medicamenta & cingulum astringens. Constricto enim & compresso peritonæo constringi quoque ventriculum necesse est, vnde alimenta rectius complectitur.

Ruminatio.

Ruminatio.

Circa Retentricem ventriculi (etsi alij, sed minus commodè, ad expultricem referunt) accidit interdum rarum Symptoma, Ruminatio nimirum. Equidem ruminatio quibusdam brutis naturalis est, ex peculiari ventriculi constitutione. Verum si homo cibum, quem ventriculus ad coquendum assumpsit, antequam planè coctus sit, in os resumat, iterúmque masticet, id planè præter naturam est. Rarum verò, vt dictum, est hoc symptoma: Eius tamen duo exempla refert Hieron. Fabric. ab Aquapend. *in tractatu de varietate ventricul. Vnus*, inquit, *fuit nobilis Patauinus, qui interrogatus de ruminatione, nũ esset illi libera, respondit, minimè liberam esse, sed coactam. Cogebatur enim ab assumpto ci-*

Exẽpla ruminantiũ.

bo, circiter horam plus minúsue in os cibum attrahere & rursum mandere. Cogebatur autẽ ab insigni oblectatione, qua ruminandi cibum tenebatur, idque sibi esse perpetuum omnibus temporibus fassus est. Dicebat præterea omnem cibum, siue solidum siue mollem se semper ruminare, & dum assumebat, deglutire statim absque vllo ferè dentium officio, quamuis dentes sortitus esset in vtraq; maxilla, vt alij homines, & os aliquando latius ac gulam, propter quam caussam literam S. proferre ægrè poterat: item sibi videbatur intra os aliquid quasi bolum continere, quod expeditam illi locutionem impediret: Ruminatioque ei & motus maxillæ ad latera longè facilior obtigerat ac cæteris. Habebatque in vsu bibendi vinũ nigrum ac potens, album verò abhorrebat, præter maluaticum. Cum ægrotabat, nequaquam ruminabat, sed ab omni ruminatione tunc temporis cessabat, vt boues quoque faciunt, cum ægrotant, quod tanquam signum certum, boues ægrotare rustici habent. Obijt, & aperto cadauere inuentus ventriculus est insignis magnitudinis, & in interna superficie valde asper. His omnibus addendum omninò est, quod eius pater paulo supra frontem in capite corniculum durissimũ crassitie digiti minimi, longitudine verò oliuæ Hispanicæ habebat extuberans, substantia vngui persimile. Ex quo colligi potest, parentis semen aliquam habuisse affinitatem cum cornigeris animalibus, neque mirum fuisse filium simile quid à parente contraxisse.

Alter qui similiter ruminabat, fuit monachus ijsdem conditionibus affectus, qui tamen marcore obijt, propterea, quod tanta auiditate cibus regerebatur in os, vt ventriculus & consequenter iecur cibi indigentia quasi perpetuâ laboraret.

Tertium Exemplum, quod Clariss. Præuotius auditoribus suis Patauij recensuit, est de quodam viro quinquagenario Genuensi, eodem vitio ab ineunte ætate vsque in præsens tempus correpto, qui aliam rationem reddere nequit, nisi quod ipse adhuc infans matre mortuâ per biennium lac ex vbere vaccæ calidum hauserit.

Verum talia vitia vt rara sunt, ita procul dubio à primo ortu à præternaturali aliqua ventriculi constitutione ortum habent, & propterea curari non possunt.

CAPVT IX.

De Chylosi seu coctione ventriculi læsa, & Imbecillitate ventriculi.

PRimaria & propria vẽtriculi actio est Chylosis, seu cibi & potus concoctio, & in substantiam cremori ptisanæ similem, quam chylum vocant, mutatio. In ventriculo enim cibus assumptus primùm futuri alimenti rudimentum accipit, vnde etiam ventriculus publicum alimenti ταμιεῖον seu promptuarium appellatur.

Χύλωσις læsa.

Læditur autem Chylosis & ventriculi coctio variis modis, & variis de caussis. Nam 1. interdum nulla cibi fit alteratio vel mutatio, quod vitium ἀπεψία seu cruditas nominatur. 2. Interdum longior, quam par est, mora in coquendo consumitur, aut omnes cibi partes perfectam coctionem non recipiunt, & alimentum semicrudum relinquitur, quod vitium βραδυπεψία nominatur, tarda & imperfecta concoctio 3. Cum cibus corrumpitur, & aliam, quàm debebat, naturam

Chyloseos læsæ differentia.

accipit, δυσπεψία & τῆς πέψεως διαφθορὰ dicitur. Cruditas tamen ventriculi interdum generaliter accipitur, & de omni coctionis in ventriculo ἀποτυχίᾳ & frustratione vsurpatur. Nonnulli etiam hoc malum ventriculi Imbecillitatem & debilitatem nominant. Propriè tamen prioribus duabus tantum differentiis competit. Etsi sint, qui in genere Imbecillitatem ventriculi nominant, cum non solum coctrix, sed omnes iunctim facultates malè habent, & eâ duntaxat ratione ægrotant, vt nimirum non extinguātur vel euertantur, seu cum inceptum opus nequeunt perficere, & in medio quasi actu subsistunt. Cruditas verò duplex constituitur, nidorosa, cum alimentum in nidorosam, & vstam quasi materiā mutatur, vt ructus vel oleum frixum vel pisces corruptos, vel simile quid referat, quæ accidit in biliosis & calidis naturis. Acida verò est, cum cibus in acidam naturā mutatur, vnde & ructus acidi percipiuntur; quæ fit à ventriculi frigiditate. Potest tamen & tertia cruditatis differentia addi, cum ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitosum quid mutatur, citra tamen aciditatem.

Imbecillitas ventriculi.

Caussæ.

Caussa.

Frustratur autem facultas ventriculi in coquendo, vel læsa facultate, vel ob errorem externum. Facultas læditur ob morbos ventriculi, præcipuè ob intemperiem ventriculi, vt & ἀτονίαν eiusdem seu tonum laxatum, & laxitatem præter naturam, cùm scilicet necessarius iustusque fibrarum coalitus laxatur. Quod vitium etsi alij aliò referant: tamen rectissimè ad morbos conformationis refertur. Impeditur verò facultas ventriculi à tumoribus, vulneribus, vlceribus & similibus morbis supra enumeratis. Vt enim ventriculus bene coquat, naturalem constitutionem intemperie, conformatione, & vnitate habere debet. Frequentissimè verò læditur ventriculi coctio ob calorem eius debilem. Coctio enim ventriculi primariò per eius calorem perficitur. Constat autem is calor, qui coctionis auctor est, ex calido innato & influente, & vt vterque ad coctionem necessarius est, ita etiam vtriusque ratione coctio ventriculi lædi potest; ac coctio ventriculi male perficitur non solùm, quia calor innatus ventriculi lāguidus est, sed & quia influens deficit & debilis est, id quod ægris & conualescentibus accidit. Atque hac de caussâ in affectibus animi, cum calor & spiritus aliò auocantur, coctio sæpe læditur. Ideóque ad hoc genus caussæ pertinent non tantùm, quæ intemperiem ventriculi innatam debilitāt, sed & quæ calorem influentem vel auocāt vel dissipant. Præterea non solùm calor ipsius ventriculi, etsi is primaria coctionis caussa sit, sed vicinarum etiam partium aliquid ad coctionē facit. Dextra enim parte ventriculum epar amplectitur, sinistra lien, supra diaphragma, ante & infra omentum ac intestina. Hæ ergo partes, si calorem ventriculi non satis foueant, vel etiam intemperie laborēt, eorum vitio calor debilitatur, & non rectè coctio perficitur. Et quæ caussæ sint, quæ temperiem ventriculi euertunt, supra dictum.

Læsa facultas.

Ob errorem verò externum coctio læditur, cum nullo ventriculi vitio, sed ob aliud quid, quod extra eius constitutionem est, coctio non rectè perficitur. Galenus, 3. *de symp. causs. cap.* 1. errorem externum hic triplicem constituit: Alium in excrementis in ventriculo hærentibus; alium in cibis; alium in tempore somni. Excrementa primò in ventriculo seu

Error externus.

in

in eo genita, seu aliunde affluentia coctionem turbant, dum cibos, etsi boni sint, inquinant & corrumpunt: Quæ si sint frigida, faciunt, vt acida cruditas inde generetur, aut si in magnâ quantitate adsint, etiam ἀπεψίαν efficiunt. Si sint calida & biliosa, nidorosam cruditatem pariunt, quæ modò crudos vel corruptos pisces, modò oleum frixum, modò aliud quid referunt.

Ciborum verò caussâ coctio vitiatur, dum vel in cibi substantiâ, vel in quantitate, vel in tempore, vel in ordine sumendi aliquis error committitur. Ob cibi ipsius substantiam coctio lædi potest, dũ cibi vel naturâ suâ sunt corruptioni obnoxii, vel nimis duri & crassi ac coctu difficiles, vt à calore nostro satis vinci non possint; vel iam corrupti, vel crudi & non rectè præparati, id quod fit, dum vel ad focum non rectè coquuntur, aut non rectè masticãtur; vel cibi natura praui, vt sunt, fungi; vel quidem suá naturâ non praui, quos tamen nõnulli ex indiuiduali & peculiari proprietate auersantur, assumuntur. Qui enim caseum, vel pisces, vel aliud quid naturâ abhorrent, illud ingestum vel assumptum nunquam in bonum chylum mutant. Pertinet huc & ciborum varietas, quando cibi multiplices, & qui facultates diuersas habent, in eodem prandio vel cœna sumuntur. Cum enim alii aliis facilius, alii difficilius coquantur, diuersasque naturas habeant, turbatio inde fit in ventriculo, teste Galeno, 3. *de vict. rat. in acut. t.* 35.

Quantũ cibi assumendum. In quantitate peccatur, cum cibi nimis magnâ copia, vel paruâ assumuntur. Tantum enim cibi assumendum, quantum ventriculus vincere & satis elaborare potest: Si verò nimia cibi copia ingeratur, vt à facultate vinci & coqui non possit, crudi humores inde oriuntur. Qui verò ventriculum satis robustum & calidum habentes cibum nimis parcè assumunt, iis cibus aduritur & corrumpitur.

Qualitatis error est, si cibus sit calidior, qui facilè nidorosæ cruditati materiam præbet, vel frigidior, qui, si sit magna frigiditas, ἀπεψίας, si minor, aciditatis causa est.

Temporis ratione in cibo error accidit, quando alius cibus assumitur, antequam prior sit concoctus. Ordinis etiam aliqua ratio est. Ad coctionem enim turbãdam facit, si primo loco cibi duriores & coctu difficiliores; posteriore verò molliores & coctu faciliores assumuntur.

Ob somnum coctio læditur, quando homo tempore consueto non dormit, vel parum dormit. Cum enim calor à sensuum & reliquarum actionum ministerio in corpore reuocetur ad interiora, ob caloris copiam coctio tunc faciliùs obitur, quam in vigiliis.

Sunt tamen præterea adhuc alia quædã, quæ si modum non seruent, etiam coctionem lædunt & turbant, pleraq; calorem ventriculi debilitando & auocando. Sic calor externus immodicus dissipando calorem internum, coctionem debilem efficit: Ita vehemens & nimius animi & corporis motus post cibum coctioni multum obest. Et quãtum terror vel ira in coctione lædenda & cibo corrumpendo possit, notissimum. Ita balneum vel exercitia à cibo mox instituta calorem exhauriunt, & à ventriculo auocant. Pertinent huc & omnia, quæ faciunt, vt cibus in ventriculo non rectè contineatur: Quando scilicet non debitus sit cibi amplexus, vel cibus ante iustum tempus, & antequam coctus est, à ventriculo excernitur. Quæ omnia à vitio reten-

tricis & expultricis pendent. Nam si-ne retentione cibum rectè coqui impossibile est. Si enim ventriculus non tam diu, quàm par est, cibum retineat, non rectè elaboratur, atque fit lienteria. Si verò non rectè ventriculus cibũ amplectatur, fit inde coctionis turbatio, rugitus, flatus, & similia symptomata, de quibus *capite præcedente* dictum.

Χύλωσις duplici modo lædi dicitur.

Nonnulli tamen caussas has aliter dispescunt, atque frustrationem chyloseos fieri docent, vel primariò & per se, vel secundariò & ex accidente. Primariò, dum sine reliquarum ventriculi actionum (retentricis puta & expultricis) vitio non rectè coctio perficitur, siue id fiat læsa facultate, siue ob errorem externum, de quibus hactenus diximus. Secundariò verò & per accidens, dum ob retentricis vel expultricis vitium coctio læditur. Retentrix autem frustratur itidem vel læsa facultate, ob morbos scilicet ventriculi, intemperiem frigidam & humidam, aut malam compositionem, natiuam scilicet paruitatem ventriculi, ob quam iustam cibi copiam nec capit nec retinet, aut solutam vnitatem; vel ob errorem externum, qui est vel caussa interna, hoc est, excrementum flatulentum cibi complexum prohibens, vel externa, vt cibus flatulentus humidus, copiosus, præcipuè verò potus nimia copia, quæ fluctuationem in ventriculo efficit, & retentionem impedit.

Ob expultricem verò coctio læditur, cum ea vel aufertur, vel imminuitur, vt in Ileo, vel deprauatur, vt in singultu, vomitu, cholera, quod ipsum accidit vel ob morbos ventriculi, & præsertim qui fibras transuersas occupant, quales sunt intemperies, potissimum frigida & humida; mala compositio, id est, angustia secundum orificium inferius ventriculi, obstructio & compressio à tumore, siue in hoc, siue in intestinis; vel ob errorem externum, scilicet humorem peccantem substantiâ, quantitate, qualitate, quando materia aut in eo genita p. n. calida, aut transmissa caussa est expulsionis deprauatæ, frigida diminutæ. Quo pertinent & externa, vt medicamenta purgantia & similia.

Atque hæ caussæ omnes nunc βραδυπεψίαν, nunc ἀπεψίαν, nunc δυσπεψίαν inducunt, prout vario modo sese habent. Ἀπεψία, vel βραδυπεψία caussas easdem habent, quæ in ἀπεψίᾳ sunt maiores, in βραδυπεψίᾳ minores. Calor nimirum ventriculi debilis, ciborum vitia & omnia, quæ facultatem coctricem vel debilitare, vel ei resistere impedimento & esse possunt. Δυσπεψία verò calida oritur præcipuè ab intemperie ventriculi calida, quæ cibos adurit & corrumpit. Præbent etiam caussam cibi natura sua calidi & biliosi, facilè corruptioni obnoxii, & praui succi varii, humores biliosi in ventriculo collecti vel ad eum transmissi. Corruptionis verò acidæ caussæ sunt intemperies nimis frigida, humorum pituitosorum redundantia, & ipsa alimenta valde frigida.

Signa Diagnostica.

Signa.

Coctionis ventriculi vitium præcipuè ex effectis, excrementis mutatis, ructibus & similibus, quæ in coctione accidunt, symptomatibus ac nutritione læsa cognoscitur.

Et quidem ἀπεψία cognoscitur ex ructu, qui etiam post sex vel septem horarum spatium, quo aliàs in sanis cibi si non perfectè coqui, tamen mutari solent, ciborum naturas ac qualitates refert. Si cibi incocti & nõ mutati

vomitu reijciantur, vel per aluum excernantur. Si præcesserunt caussæ ventriculum valde refrigerantes, vel assumpti cibi sint coctu difficiles, & adsint alia signa frigidi ventriculi: & tum æger læditur ab iis, quæ ventriculum refrigerant, & coctionem debilem reddunt. Commodum verò percipit ab iis, quæ calorem augent, vt aromatibus & similibus.

Coctio debilis ex iisdem signis cognoscitur, è quibus coctio ablata, saltè debilioribus. Ructus sunt acidi, grauitas, tensio, & inflatio in ventriculo percipitur, vomuntur pituitosa, dejectiones sunt humidæ, crudæ ac pituitosæ, atque alimenta etiam coctu facilia v.x longo tempore coquuntur.

Deprauata coctio cognoscitur ex ructibus nidorosis, & sapore in palato, qui similem putredinem ac corruptionem referunt. Atque ita sæpe à vaporibus eiusmodi lingua inficitur, vt omnes cibi etiam suauissimi prauum aliquem & abominabilem saporem referre videantur. Atque is sapor maximè percipitur, cum eiusmodi cibi corrupti vomitu reijciuntur.

Caussæ verò cognoscuntur hoc modo. An cibi coctu difficiles, praui, majore copiâ, nō opportuno tēpore, modo ac ordine sint assumpti, facilè ex ægri relatione cognoscitur. Si verò nihil tale præcesserit, ventriculus considerandus, & an signum aliquod morbi alicuius ventriculi suprà enumerati adsit perpendendum, & inde, ob quem morbum facultas lædatur, discendum.

An verò ex accidenti, & ob retentricem ac expultricem læsam coctio lædatur, è suis signis cognoscitur. Ablata quidem retentio innotescit ex eo, quod alimentum statim, vt fuit ingestum, euomitur vel dejcitur. Imminuta verò cognoscitur ex eo, quod citius, quam par est, deijcitur, vnde humidiores & crudiores plerumque fæces deijciuntur, quemadmodum in lienteria accidit. Amplexus verò ciborum vitiatus è fluctuatione, murmure, & rugitibus, prauísque ventriculi motibus deprehenditur. Expulsio tandem ablata cognoscitur ex Ileo; diminuta, è tardâ dejectione; deprauata, è prauis motibus tempore expulsionis, ex fluxu alui cum dolore, acri morsu, ex celeri ac intempestiua excretione.

Causæ verò horum symptomatum è signis morborum ventriculi antea propositis cognoscuntur.

Prognostica.

Prognostica.

1 Cruditas ad malorum successum, morborumque plurimorum generationem facit, siue ea boni seu mali succi cibos sequatur; cum errata primæ coctionis non corrigantur in secundâ. Deterior tamen cruditas est à mali succi cibis. Atque ex hac prauorum succorum varietate morbi varij oriuntur, febres, tumores, erysipelata, scabies, nutritionis defectus vel imminutio, aut nutritio vitiosa, qualis est in leprâ & similibus malis.

2. Coctionis vitium, quod ab errore externo oritur, facilius corrigitur, quam quod ex imbecillitate facultatis accidit. Externis enim illis caussis ablatis, & errore in victu mutato, ferè citra aliud auxilium symptomata tolluntur.

3. Facilius etiam emendatur vitium coctionis, quod fit ab humoribus aliunde in ventriculum bene valentem influentibus & cibum corrumpentibus aut coctionem impedientibus. Humoribus enim illis expurgatis, antequam morbum aliquem in ventriculo excitent, symptomata

omnia euanescunt.

4. Pessima amara bile abundantibus cruditas est, citissimè febrim accendit, in qua cibi in nidorosam qualitatem corrumpuntur. In qua verò cruditate cibi in acidam vertuntur qualitatem, ea minus nocet.

5. Minus quoque noxia est iis hominibus nidorosa cruditas, quibus aluus est aperta; grauis autem, quibus adstricta: Quia in febres promptius incidunt, præsertim si ad solita opera reuertantur. Galenus, 7 *meth. med.* c.7.

Curatio

Curatio.

Vt autem vitiata coctio emendetur, à qua caussa illa originem habeat, primò inquirendum, & caussa illa remouenda. Eâ enim sublatâ coctio rectè perficitur. Quomodo verò morbi ventriculi curari debeât, in præcedentibus iam dictum. Errores quoque in victu commissi si emendentur, & rectior diætæ modus obseruetur, facilè symptomata illa euanescũt. Ideóque ablata vel imminuta coctio cum à frigido ventriculo veniat, curanda calefacientibus & alterantibus ventriculum, quæ supra in intemperie ventriculi frigida fuerũt proposita. Eodem planè modo corrigitur cruditas acida, cum & illa à calores diminutione, vel frigidis cibis ortum habeat.

Spiritus vitrioli Veneris an in imbecillitate ventriculi cõueniat.

Ad ventriculum roborandum Chymici imprimis commendant spiritum vitrioli Veneris, quem acetositatem esurinam Veneris nominant, seu spiritum vitrioli Vngarici, atque de eo scribunt, quod tantis polleat viribus, vt omnia, quæ in ventriculo contineãtur, siue tartareæ, siue sulphureæ impuritates fuerint, consumat, ventriculumque vsque adeo confortet & roboret, vt omnia concoquere queat, vt struthio ferrum concoquit ac digerit. Verùm ὑπερβολικῶς ista dicuntur. Non quidem abs re est, cum commodo sæpe eum exhiberi. Cautione tamen non exigua opus est. Neque enim in quauis ventriculi imbecillitate & morbo vsurpandus, sed vbi crassi, &, vt loquuntur, tartarei humores in ventriculo adsunt, quos consumit. Postea etiam adstringendo ventriculum roborat. Videndum tamen etiam hic, ne quid nimis, & humidum radicale ventriculi ab eo dissipetur & absumatur, quod sæpe ab intempestiuo & nimio spiritus vitrioli vsu accidit. Vbi verò calor ventriculi languet, & humidum radicale deficit, plus obest, quam prodest spir. ♀.

Spiritus mastich. ventriculum roborat.

Ad ventriculum roborandum vtilis est etiam aqua cinamomi cum succo cydoniorum destillata, mastiche, vt & spiritus mastiches, præcipue hic.

℞. *Mastichesel.* Vnc. ij.
galangæ, Vnc. j.
spiritus vini opt. lbi. ß.
Digerantur ac destillentur.

Vbi verò nidorosa cruditas percipitur, atq; illa originem habet à prauis succis in ventriculo contentis, & cibos corrumpentibus, nihil vtilius est, quam prauos succos mox per aluum & vomitum expurgare. Imò in omni cruditate præcipuum remedium est excrementorum alui deiectio quotidiana. Vbi verò solùm ob caloris ventriculi excessum fit illa corruptio, necessium est alimenta duriora exhibere, & cibos aceto, succo citri, & aliis acidis condire.

Diæta.

Diæta.

In omni verò coctione vitiatâ & cruditate, quacunque etiam de caussa ortum habeat, bonam diætæ rationem obseruare necessarium est. Ideoque panis sit optimæ notæ, de quo Gale-

nus, 1. *de aliment. fac. cap.* 2. & 4. Reliqui etiam cibi in debili coctione sint coctu faciles, & quæ caussæ debilitatis aduersentur. In iis autem, quibus biliosus humor, aut aliud excrementũ prauum in ventriculo colligi solet, cibi facilis coctionis facilè corrumpuntur, quod & iis accidit, qui calorem ventriculi non temperatum, sed igneum quasi obtinent. Ideóque talibus cibi coctu paulò difficiliores dandi: Succi tamen, qui è talibus cibis, qui aliàs coctu sunt difficiles, conficiuntur, si in corpus distribuantur, prauam naturam retinent, vt docet Galenus, 2. *de aliment. facult. cap.* 6.

In omni etiam coctione læsa is cibus & potus fugiendus, qui ventriculo est ingratus, de quo Hippocrates, 2. *aph.* 38. Atque in eo respiciendum ad peculiarem ægri naturam, ob quam accidit, vt nonnullis grata vel ingrata, coctu facilia vel difficilia sint, hæc, vel illa. A cibis autem praui succi omnibus abstinendum, etsi coctu sint faciles. Nã licet principiò nihil damni afferre videantur: tamen nobis non aduertentibus progressu temporis in venis colliguntur praui humores, & ad corpus alendum inepti, qui exiguam postea occasionem nacti putredinem concipiũt, atque inde febres malignæ oriuntur. Ideóque Celsi sentẽtia, *lib.* 1. *cap.* 1. simpliciter admittẽda non est, dum statuit, qualitatis ciborum nullam habendam esse rationem, modò coquantur. Nam licet exquisitè coquantur; nunquam tamen ex iis notæ planè bonæ succus generatur.

Cibi praui succi vitãdi

An qualitatis ciborum ratio sit habenda?

Repentina etiam ad contraria in alimentis mutatio sanis cauenda, & multò magis ægris, vt docet Galenus, 2. *de rat. vict. in acut. text.* 8. *& seqq.* Varietas quoque ciborum vitanda, vt & potus. Qui cibi pridie sumpti in ructibus qualitates percipiunt, & quibus hypochondria eleuantur, iis somnus longior conuenit. Somnus enim & quies coctioni & retentioni ciborum maximè inseruiunt. Decubitus in somno primò fiat super latus dextrum, vt cibus ad fundum ventriculi, vbi coctio maximè viget, citius & facilius descendat; Postea verò supra latus sinistrum, vt epar ventriculo incumbens coctionem adiuuet. Auicennas tamen, vbi cibus non supernatat, mox supra sinistrum latus decumbere iubet. Corpus ante cibum exerceatur, post cibum vero quiescendum est: Moderata tamen à cœna ambulatio non inutilis est.

QVÆSTIO I.

An Chylificatio fiat à calore?

Coctionem ventriculi calore eiusdem innato perfici commu: is ferè opinio est. Ab ea tamen recessit Ferriolus, *in tract. de debilit. ventr.* ob sequentes, sed non magni momenti, rationes: 1. est, quod chylificatio non fiat calefaciendo. 2. Quod in solo ventriculo fiat chylificatio; cum tamen calor per totum corpus dispersus sit. 3. Quia in ventriculi fundo, qui tamen membranosus est, & intestinis frigidis adhæret, præcipuè fit chylificatio. 4. Quia, si calor chylificationis caussa esset, eò melior fieret chylificatio, quo calor maior esset; cum tamen in febribus & aromatum vsu etiam coctio ventriculi lædatur. 5. Quia chyli calor albus; cum tamen res, quæ calore generantur, potius flauæ vel rubræ sint, vt ex vrina & bile apparet. 6. Quia chylus temperatus est. 7. Quia homini non minus

An chylificatio fiat à calore?

frigida, vt potus, quam calida in victu necessaria sunt; cum hæc tamen calorem alterent. 8. Quia ventriculus naturâ frigidus est. 9. Quia humida & aquea siccioribus citius concoquuntur; cum tamen hæc in calorem reagant, atque ita eum debilitando tardius coqui deberent. 10. Cancri & conchilia, quæ sunt frigida, ea concoquunt, quæ animalia calidissima non possunt concoquere.

Verùm ad omnes has obiectiones facilis est responsio, si explicemus, quomodo accipiendum sit, quando dicitur, calore ventriculi chylificationem perfici. Equidem non calor primarium agens est, sed anima & forma ventriculi, quæ vi χυλοποιητικῇ instructa cibum & potum in chylum mutat. Calor verò solùm animæ instrumentum est. Cum verò anima sit immutabilis; calor verò mutari possit: Medicus de hoc potius, quàm illâ sollicitus est. Calorem autem quando dicimus, non quemvis intelligimus, sed proprium ventriculi, & actioni eius conuenientem, qualis in nulla alia corporis parte est, sicut nec vlla alia corporis pars est, quæ suâ substantiâ ventriculo exactè respondet. Neque tamen etiam hîc excludimus qualitates occultas, sed eas etiam hîc simul includimus, vtpote ad hanc actionem necessarias.

Proinde respondendum. 1. Calor, quatenus calor, chylum non generat, sed quatenus animæ & formæ ventriculi, à quâ, vt agente primario, dirigitur, instrumentum est. 2. Non quivis calor, sed cuilibet actioni conueniens necessarius est, alius in corde, alius in epate, alius in ventriculo. 3. Ventriculi parenchyma, etsi membranosum videatur, ad hanc tamen actionem conueniens est. 4. Non quilibet calor optimum chylificationis instrumentum est, sed proportionatus. Cordis n. calor ad chylificationem esset intensior: sicut contra ventriculi calor ad actiones cordis esset debilior. 5. Chylus albedine respondet substantiæ ventriculi, sicut sanguis rubedine epati. 6. Non generatur Chylus à calore excedente, sed temperato. 7. Potus, si sit valde frigidum, non iuuat coctionem, sed eam potius lædit. 8. Ventriculus non absolutè frigidus est, sed respectu saltem aliarum partium calidiorum ita dicitur. Accepit enim à Creatore quælibet pars tantum caloris, quantum ad suam actionem est necessarium. Habetque & Cerebrum, & nerui, & partes membranosæ suum calorem, & sine calore nihil viuit, vt habet Seneca, *lib.1. quæst. natur. cap.10.* Et Galenus, 1. *aph.15.* calorem innatum omnium actionum naturalium caussam esse censet. 9. Humida & aquea, quatenus talia, in chylum non mutantur, sed quatenus partes alimentosas in se continent, quæ cum sint humido dilutæ, non ita coctioni resistunt, vt sicca. 10. Cancri & conchylia alimentum sibi conueniens appetunt, & coctio illa est sui generis, nec vt in homine perfecta.

QVÆSTIO II.

An calor vicinarum partium etiam aliquid ad coctionem faciat.

An calor vicinarum part. aliquid ad coctionem faciat?

Etsi calor ipsius ventriculi tum insitus, tum influens & ita temperamentum hoc modo absolutum & perfectum proxima & sufficiens chylificationis caussa sit, atque ita alterius operâ indigere non videatur: tamen ita

sapientissimus rerum Creator corpus nostrum disposuit, vt inter partes sit amicus & mutuus consensus, & vnaquæque alterius actionem promoueret potius, quam impediret. Itaque & ventriculo addidit epar, lienem, omentum, intestina, diaphragma, quorum calor, dum naturalis est, ita comparatus est, vt calorem ventriculi blandè foueat. Quod si non fiat, calor ventriculi vitiatur, & inde eius actio læditur. Hinc accidit, vt si Epar supra modum sit calidius, ventriculi calorem amplius amicè non foueat, sed eum potius dissipet, atque ita coctioni eius obsit. Contrà si sit frigidũ, scirrhosum, calorem ventriculi extinguit. Omentum si sit pinguius, calorem ventriculi etiam souet, & hoc modo coctionem adiuuat; contra si nimis extenuetur, coctioni obest. Eadem partium reliquarum vicinarum ratio est, quarum calor quidem non proxima chylificationis caussa est, calorem tamen ventriculi eius caussam fouet.

CAPVT X.

De Singultu.

Singultus.

POst coctionis in ventriculo seu chylificationis læsæ Symptomata, restant explicanda symptomata, quæ circa expultricem facultatem accidunt. Cibus in Chylum mutatus non in ventriculo retineri, nec per vomitum reijci, sed suo tempore ad intestina transmitti debet. Sed tamen natura sæpe abutitur ventriculo, & per eius orificium cum superius, tum inferius, quæ sibi molesta sunt, expellit.

Symptomata autem, quæ circa expulsionem læsam ventriculi accidunt, sunt Singultus, Ructus, Nausea, Vomitus, Cholera, Cœliaca affectio & Lienteria; quæ duo posteriora Symptomata ad alui fluxus differemus.

An singultus ad deprauatam respirationem sit referendus?

Inter expultricis facultatis irritatæ symptomata omnium penè Medicorum consensu Singultus, qui Græcè *λύγξ, λυγμὸς* & *λύγγος* est, refertur, vt mirer, Platerum eum ad deprauatam respirationem retulisse. Quanquam enim in singultu sonitus quidam auditur, & vocis organa in consensum aliquo modo trahuntur: tamen ex accidenti id euenit, & primarium malum est ventriculi motus deprauatus ab expultrice præter naturam stimulatâ pendens, dum, quod ipsi molestum est, & tunicis eius infixum, elidere conatur. Galeno 4. *de rat. vict. in acut. text. 69. & 1. prorrhet. text. 15.* est *σπασμώδης τις κίνησις, ἢ διάθεσις* hoc est, conuulsoria quædam motio & affectio, & 1. *de diff. symptom. cap. 4. & 3. de causs. symptom. cap. 2.* *οἷον σπασμός* est, propterea, quod vera conuulsio solis musculis propriè conueniat. Alibi tamen simpliciter conuulsionem nominat, vt 5. *aph. 4. & 7. aph. 3.* & accidit ventriculo in singultu omnino aliquid conuulsioni simile, quale in Ructu, Nausea, & Vomitu non animaduertitur.

Est autem singultus Symptoma Expultricis ventriculi, quæ quod molestum est ventriculo, illo motu excutere conatur. Motus autem is ex duobus motibus compositus est. Nam vt ventriculus id, quod molestum est, excutere queat, primò se tunicasque dilatat, postea se veluti collectis viribus constringit, corporisque sui contractione interdum aliquid è tunicis expressum elidit, sæpe etiam conatu suo frustratur. Secundatio & Reten-

materia in capacitate ventriculi contenta, & singultus sæpe vomitum antecedat, idémque vomitionis initium sit, quasi natura id, quod per singultum propellere nequit, per vomitum tandem, tanquam per vehementiorem motum, extrudere annitatur: ratio differentiæ non semper in loco materiæ & vehementiâ motus consistere videtur, (etsi quandoque solum hoc modo differant) sed præcipuè in loco affecto, & in modo, quo facultas in vtroque affectu agit. In vomitu enim totus ventriculus simul mouetur; in singultu verò imprimis orificium. In singultu enim expellit naturali, vel potius expellere conatur modo simili ei, quo facultas animalis vtitur, fibras scilicet ventriculi quasi concutiens, vnde singultus σπασμώδης κίνησις, conuulsiuus motus appellatur, quod ad eum ferè modum in singultu ventriculo moueatur, quo in cōuulsionibus musculi contrahuntur, & concutiuntur. In vomitu verò totus ventriculus ad expulsionem insurgit, & imprimis fundum eius versus superiora contrahitur, eóque motu quicquid in eo continetur, versùs superiora excluditur. Nam licet omnes corporis partes vim habeant molesta à se expellendi: non omnes tamen cōcussione, & motu sensibili id præstant, sed eæ solùm, quæ fibras habent.

Omnes partes molesta à se expellunt, sed diuerso modo.

Hinc ventriculus in singultu, musculosæ partes in rigore, cerebri meninges in Epilepsia, concussione, & vibratione quadam, id, quod molestum est, expellunt: at nihil tale fit in parenchymate Epatis, lienis, glandulis & similibus.

Quî autem fiat, quod ab eâdem materia nunc nausea & vomitus, nunc singultus excitatur, caussa redditur hęc, quod in singultu irritatio & mordicatio saltem sit in orificio ventriculi, in vomitu autem pleræq; ventriculi partes vellicantur. Hinc accidit, vt singultus quandoq; vomitum præcedat, vbi scilicet ex materia vitiosa in ventriculo contentâ vapor aliquis vel pars humoris ascendens orificium ventriculi saltem vellicat: vbi verò materia postea totum ventriculum vellicare incipit, etiam totus ventriculus ad expellendum insurgit, & ita vomitus excitatur.

Caussæ.

Caussa.

Vulgata equidem doctrina est ex Hippocrate, *6. aph 39.* Singultum cum spasmo eandem habere caussam, & prouenire ab inanitione & repletione. Nonnulli verò addunt vellicationem à materia acri. Verum si rem diligenter perpendamus, vellicatio sola vera & proxima huius mali caussa est. Cum enim singultus, quod negari non potest, fiat à facultate expultrice irritatâ, quid ad hanc rem opus vel repletione vel inanitione; cum sola vellicatio sufficiat? Et quanquam in singultu humores interdum copiosius ad ventriculum confluant: tamen non quatenus replent, singultum efficiunt, sed quatenus ventriculum irritant & vellicant. Etsi quoque in singultu caussæ sæpe coniunguntur, quæ corpus exsiccant, quod sæpe in magnis euacuationibus & acutis ac malignis febribus accidit: tamen singultus oritur à caussis illis, non quatenus inaniunt corpus, sed quia caussæ illæ ventriculum mordicant & vellicant, aut quia ex inanitione sequitur suctio & mordicatio in ore ventriculi: & si ex inanitione & repletione ventriculus contraheretur in singultu, non posset iterum extendi, neque talis vibratio fieret. Et omnino ex generatione Epilepsiæ & conuulsionis facilè colligere est, quænam caussa singultus sit.

Mercurialis equidem Hippocratis sententiam excusare & defendere conatur: sed parum feliciter. Vt enim illud saltem afferam, vt acres humores ad plenitudinem referre possit, scribit; acres humores facere conuulsionem, quia plenitudinem inducunt. Nam, inquit, sicut vasa dicuntur inanita, quæ iam carent eo, quod continere debent: Simili modo plena dici debẽt, quando continent id, quod non debebant. Quapropter quoniam in ventriculo sunt humores acres, manifestum est, ibi posse esse aliquam plenitudinem. Verum appellet sanè humorum acrium in ventriculo præsentiam plenitudinem: (quod tamen commodè semper fieri non potest; cum sæpe etiam humores quantitate pauci singultum inducere possint) quæritur tamen, an humores tales, quatenus copiâ peccant, singultum excitent; quod certè concedi non potest, cum eundem à piperis vno vel altero grano oriri videamus, quæ tamen plenitudinem excitare & constituere nullo modo dici possunt.

Proxima ergo singultus caussa est materia ventriculum, & præcipuè eius orificium, irritans & vellicans, siue caliditate, siue frigiditate, siue acrimonia, siue praua ac maligna qualitate id præstet, vel etiam res dura pungens & premens ventriculum vellicans. Ita obseruamus nonnunquam ex potu frigidæ aquæ hausto singultum fieri, qui vel sola spiritus cohibitione curatur; Ita post acrium ciborum & piperis vsum singultus excitatur. Ita pueri, qui se supra modum cibo replent, crebrò singultiunt. 1. *aph.* 13. Quò tamen magis exquisito sensu præditum est os ventriculi, eò facilius singultum patitur.

Materia autem hæc est vel Alimentum, cibus nimirum aut potus, caliditate vel frigiditate, vel acrimoniâ ventriculum vellicans; vel medicamentum acrius, quale est piper puluerisatum, imprimis si vinum superbibatur, quod profundius id intro adigit; vel humor aut ichor acris & prauus; vel vapor similis; vel vermes siue mordentes, siue prauos vapores ad os vẽtriculi mittentes. Sunt & quædam venena, quæ singulari proprietate singultum inducunt, sicut Nicander viperam singultum excitare scribit.

Hepatis etiam inflammationi singultus superuenire solet, tum quod prauus vapor aut sanies ad vẽtriculum mittitur, tum quia ab ipso tumore ventriculus hepati subiectus comprimitur, eiúsque expultrix Facultas assiduè irritatur; quibus & communio neruorum à sexto pari descendentium addi potest. Atque ab hac hepatis & aliarum partiũ vicinarum, quæ ventriculum in consensum trahere possunt, inflammatione, febris oritur, quæ singultuosa seu λυγγώδης nominatur, in qua scilicet Symptoma hoc diu permanet; vel etiam per totum morbum cum febre durat, non verò solum circa crisin accidit, & reiecto per vomitum humore acri mox cessat, teste Galeno, 4. *de rat. vict. in acut. text.* 79. Quæ accidit nõ solum hepate inflammato, sed & in Ileo intestino, item Herniosis acutâ febre febricitantibus, vt & femoris & brachij gangræna & calcis sphacelo, vt Hippocrates docet, 2. *de fract. text.* 23. & 3 *de fract. text.* 43.

Res duræ singultum excitantes.

Præter hactenus enumerata etiam res duræ ventriculum prementes vel vellicantes singultum excitare valent.

A recentioribus enim obseruatum est, nonnullos singultiisse ex intortâ & versus ventriculum reflexa costæ extremitate ventriculum extrinsecus premente. Et apud Hollerium *l.* 1. *c.* 33.

in comm. est historia puellæ, quæ bubulis pulmonibus largiter vsa fuerat, quorum frustulum cùm in œsophago restitisset, singultum excitauit, qui remoto frustulo illo cessauit. Auicennas docet, singultum quoque à capitis percussione fieri.

Atque hinc patet, singultum aliàs per ventriculi *ἰδιοπάθειαν* fieri, dum materia ventriculum vellicans in eo colligitur, aliàs verò per Sympathiam, caussa aliunde ex hepate, liene, intestinis, aliísque partibus, vel etiam toto corpore communicata. Ita ex cerebro propter neruorum communionem, vt & à pulmonibus singultus excitari potest, de quo Galenus *ad locum Hippocr. 1. prorrh. text.* 23 *Aphonia cum singultu pessima*, scribit; Singultum cum Aphonia non fieri ex humiditate descendente ad laryngem, sed ex quodam neruorum sextæ coniugationis consensu, qui ex cerebro cum stomacho vt & vicinarum partium.

Signa Diagnostica.

Signa. Singultus auditu ab adstantibus percipitur, & ab ipso ægro indicatur, vt aliis signis opus non habeat. Caussæ verò signis dignoscendæ sunt.

Qui vomitu sedatur, est à materia seu copia seu qualitate ventriculo molesta. Qui succedit euacuationibus nimiis & in febribus acutis accidit, illum à siccitate prouenire vulgò statuitur: Malo tamen ad materiæ prauitatem illum referre. Consideradæ etiam sunt caussæ antecedentes, & manifestæ, quæ malo huic originem præbere possunt.

Si est per essentiam, est magis continuus, & adsunt humorum in ventriculo contentorum signa, speciesque humorum ex oris sapore, vomitu, ructu & similibus cognoscitur.

Qui à cerebri, lienis, hepatis, intestinorum, vteri, aut alterius partis morbo prouenit, non est sine partium illarum affectarum signis.

Prognostica.

Prognostica. 1. Singultus, qui à caussa primitiua, vt frigore, cibo ac potu, aut alia simili, quæ nondum alium affectum induxit, oritur, leuior & minus periculosus est: grauior est, qui alium affectum, aut eius caussam sequitur.

2. Periculosus est singultus, in quo fit insignis fibrarum in ventriculo tensio ac dilatatio, & qui ab affecto ore ventriculi oritur, & in quo lipothymia metuenda est.

3. Singultum patienti sternutatio superueniens singultum soluit, *6. aph.* 13. Sternutatio enim vehementi illo motu humorem ventriculum vellicantem excutit.

4. Si senibus supra modum purgatis singultus aduenit, non bonum est, *7. aph.* 41. Cum enim omnibus hominibus malum sit singultum purgationi superuenire, id senibus præcipuè malũ est, propter virium imbecillitatem.

5. Ab hepatis inflammatione Singultus, malum. *5. aph.* 58. & *7. aph.* 17. Non enim semper ad inflãmationem hepatis Singultus sequitur, sed vbi illa maxima est, quod periculosum.

6. A vomitu singultus & oculorum rubor, malum, *7. aph.* 3. Qui enim singultus fit ab humoribus ventriculum, præcipuè verò eius os infestantibus, si vomitione illi humores expellantur, meritò cessat: Quod si humoribus vomitu reiectis singultus perduret, vel cerebrum, vel ventriculum, non paruam pati inflammationem indicio est. Quandoque tamen singultus post vomitum periculosus non est; cum scilicet à reliquiis humorum saltem prouenit: sed tum reliqua Symptomata mitiora fiunt. Oculorum autem rubor

vtriusq; partis, cerebri scilicet, & ventriculi inflammationem sequitur, sed cerebri magis.

7. In vomitibus sinceris Singultus, malum. Mala quoque conuulsio. *In Coacis*. Omnis enim ἄκρατος :/: meraca purgatio Hippocrati, malum, præsertim flauæ bilis. Magnum enim aliquod incendium partium circa ventriculum significatur, à quo exusta materia ventriculo communicata eum ita lancinat.

8. Ab Ileo Singultus, malum. 7. *aph.* 11. In tali enim intestinorum inflammatione partem illam neruosam, quæ cerebro cõsentit, affici indicio est. In senibus tamen Singultus ob prolapsa intestina sine inflammatione non ita periculosus. Sola enim intestinorum repositione euanescit.

9. Aphoniæ, seu vocis interceptiones cum singultu pessimæ. 1. *prorrhet. cap.* 23. Ob consensum scilicet organorum vocis cum cerebro & ventriculo, vt in caussis dictum.

10. Delirium lethale in spiritu :/: difficili respiratione & singultu. Cum enim cum singultu delirium accidit, aut à ventriculo inflammato calor & vapores acres ad caput attolluntur, aut à cerebro inflammato malum cum neruis orificij ventriculi communicatur, quod vtrumque malum est.

11. Singultus in omni febre periculosus est, nisi fiat ob crisin instãtem, & signa coctionis materiæ in morbo manifestè appareant. Sic enim indicat crisin vomitu futuram.

12. Singultus in somno profundo, aut animi deliquio, aut tetano obortus, mortem nõ longe abesse indicat. Atq; in lethali eiusmodi singultu præclara remedia non sunt exhibenda. Aetius, *tetrab.* 3. *serm.* 1. *cap.* 5.

13. Singultus sæpe diuturnum malum est, ægrúmque valdè affligit, refertque Marc. Gattinaria, Iur. Doctorem Papiniensem 12. dies singultu laborasse, & Epiphan. Ferdinãdus *histor.* 41. curauit Augustinianum Theolog. Prof. qui 20. dies cum mortis periculo singultu laborauit, & mechoacann. Vnc. ß. in vino albo infusâ & aliis purgantibus liberatus est: Massaria etiam Vicentiæ curauit tabellarium, qui 40. dies & plures singultu laborauit, & tandem aquis thermalibus liberatus fuit.

Indicationes.

Indicationes. Curationem quod attinet, non quilibet singultus Medici operam requirunt. Quidam enim sunt ita leues, vt sponte vel spiritus retentione vel tenui diæta cessent. Quidam verò contumaciores sunt, vt medicamenta postulent.

Curatio verò ad duo dirigenda, ad ipsum symptoma, & ad caussam, à qua pendet. Etsi enim singultus rectissimè curatur caussâ, à qua pendet, sublatâ. Quia tamen nonnunquam tam grauis & molestus est, vt nisi sedetur, metuendum sit, ne aut ægri vires deijciat, aut aliud periculosum malum inducat, curationem aliquando ad se trahit. Atq; tum remedium motum illum mitigans & sedans est necessarium, quod scilicet mordicationis & vellicationis sensum in ventriculo obtundat.

Caussæ verò ipsæ singulæ ratione sibi conueniente tollendæ sunt, quæ cum variæ sint, de singulis in specie dicendum.

Curatio.

Curatio. Quantum ad ipsum singultum, si ita vehemens sit, vt curationem ad se trahat, ea exhibenda, quæ sensum ventriculi nonnihil hebetant, & doloris vehementiam obtundunt, nisi vomitu materiam reijcere liceat. Faciendum autem est initium à lenioribus. Aetius offert succum endiuiæ vel portulacæ,

semen excorticatum cucumeris vel lactucæ tritum, vel decoctum sebesten, imprimis lac recens mulsum, aut portulacam mandere iubet.

Vel detur Syrupus violarum, portulacæ, de papauere, vel decoctum florum chamæmeli & sem. anethi. Fortiora sunt Philonium Romanum, cuius dosis scrup. j. non facilè excedat, quod granis duobus croci vel cinamomi corrigi potest, theriaca recens ad scrup. j. data, Laudanum Opiatum.

Caussam verò singultus quod attinet, considerandum. 1. An singultus alium morbum, qui peculiarem curationem requirit, sequatur. In caussæ enim ablatione tota curatio consistit. Primò ergo si à refrigeratione tantum singultus proueniat, spiritum cohibere conuenit. Spiritus enim retentus pulmones & partes vicinas calefacit. Deinde intus & extra medicamenta ventriculum calefacientia vsurpanda, qualia supra de Intemperie ventriculi frigidâ curandâ sunt proposita. Exhibeatur nimirum vinum Hippocraticum, masticetur cinamomum, vel aqua cinamomi bibatur. Galenus & Aëtius laudant vsum castorei cùm olfaciendo, tùm assumendo.

Dorsum verò & ventriculus inungatur oleo de pipere, mentha, Balsamo & similibus. Vel Cataplasma imponatur ex vino, aqua vitæ, & pulueribus calidis. Vel

℞. *Rad. cyperi*
junci odorati
caryophyll. an. scrup. j.
castorei scrup. ß.
sem. anethi,
rutæ an. Drach. j.
fol. plantagin.
menth.
absinth. an. M. ß.

Coquantur in vino & ventriculus fomentetur.

1. Cibus & potus calefaciendi vi sit præditus: Ideóque aromatibus, seminibus & herbis odoratis condiri potest, vt pulegio, mentha, anetho, origano, fœniculo, aniso, cinamomo & caryophyllis.

2. Si à flatibus sit singultus, eadem calefacientia conueniunt, & vinum, in quo anisum, baccæ lauri, rosmarinus, sem. coriandri, baccæ iuniperi, caryophylli macerati sint. Item aqua vitæ, zedoariæ, diacyminum, theriaca vetus, Mithridatium.

3. Si post nimiam euacuationem fiat singultus, siue hoc accidat à siccitate & corrugatione ventriculi, siue à medicamenti aut humorum ventriculum vellicantium prauitate, conueniunt, quæ humectant & refrigerant moderatè, humorésque mulcent, vt aqua hordei cum emulsione amygdalar. dulcium, lac recens mulctum, ol. amygdal. dulcium cum aqua hordei tepida. Emulsio item sem. quatuor frigid. major. & papau. albi, mucilago sem. psyllii, cydon. julep. violar. succus granator. ptisanæ cremor vel per se, vel cum pullorum carne, iuscula è carnibus pullorum & gallinarum contusis & expressis parata: Conserua borrag. bugloss. nymphææ. Ventrem quoque & dorsum inungere vtile est ol. violar. & similibus.

4. Si ab alimentis vel medicamentis acribus singultus excitatus sit, hausto oleo amygdal. dulcium recenti, vel butyro recenti assumpto, vel ptisanæ cremore sedatur.

5. Si à corrupto cibo & repletione ortum habeat singultus, humorem illum aut per vomitum, aut per alui dejectionem euacuare necessarium est. Ad purgandum vtilis est hiera, pilulæ de aloë lota, & rhabarbarum. Postea

exhibenda, quæ ad detersionem & resolutionem materiæ faciunt, vt:

℞ *Spicæ,*
zinziberis,
galangæ,
sem. anisi,
rutæ,
dauci,
cumini, an. Drach. j.

F. Puluis. Cujus dosis Drach. ß. Cum melicrato aut vino.

6. Si ab humoribus calidis & acribus fiat singultus, ij vel per vomitum, si æger ad vomitum pronus sit, vel per aluum expurgentur; prius tamen exhibitis ijs, quæ humorum acrimoniam retundunt, eos temperant & detergunt. Qualia sunt decoctum vel ptisana hordeacea, lac caprinum, succus portulacæ & endiuiæ, syrup. citri, acetosæ, rosar. simpl. infusionis, borraginis, buglossi, portulacæ. Emulsio sem. quat. frig. major. & papau. albi, decoct. prunor. & tamarind. decoct. sem. anethi, portulac. papau. albi in aqua hordei vel cereuisia tenuiore factum. Item potus aquæ calidæ, in qua dissolutum sit butyrum vel oleum, aut lac amygdal. dulcium. Lenis purgatio fiat cum infusione rhabarb. manna, syrup. rosar. solutiuo. Vtile est & absinthii decoctum cum infusione rhabarb. Fortiora verò locum non habent.

Postea assuetis etiam frigida præberi possunt. Extra applicetur ol. rosar. cydon. violar. de nymph. cerotum santal. Atque si ista medicamenta non juuent, stupefacientia supra enumerata vsurpanda.

7. Si ab humore frigido ventriculo impacto fiat singultus, extenuãdus is & incidendus, vt supra de intẽperie ventriculi cum pituita dictum, melicrato scilicet, oxymelite simpl. & compos. scillitico, hyssopo, pulegio, calaminthâ, ruta, dictãno, nardo Celticâ, helenio, sem. cumini, anethi, dauci, seselios, caryophyll. galanga, in mulsa vel vino decoctis, castoreo item Scrup. j. vel Drach. ß. pondere sumpto, syrupo de duabus & quinque radicibus, de hyssopo, de calamintha, Dianis. Diacymin Diatrionpiper.

Peculiaris & vtilis descriptio oxymelitis habetur hæc apud Trallianum, *lib. 7. cap. 13.*

℞. *Scillæ partis internæ ten. rioris* lbi. ij.
aceti albi acris sextarios xv.
piper, Vnc. ij.
sem. dauci Cretici,
fœnicul.
cumini, an. Vnc. ß.
petroseli. Macedon. Vnc. ij.
zinz b.
pyrethri, an. Vnc j.
l. seris, Vnc. ij.
nard. Celtic.
ligustici, an. Vnc. ß.
hyssop.
puleg. an. Drach j.
menth. virid.
apii virid. an. M. j.
cardamom. Drach. ij.
rutæ viridis turiones quinque
mellis sextarium,
spodii, Vnc. ß.
costi, Vnc j.
sapæ sextar. ij.
agarici,
spicæ nardi,
amomi, an. Vnc. j.

Omnia hæc contusa di igente s orsim habeto, & scillã in aceto conjectã per dies 7. macerari finito, deinde eâ sublatâ reliqua omnia contusa, vbi valde leuigaueris, & aceto indideris, alios dies septem finito. Deinde per linteum densum exprimito & fiat oxymel.

Vel ℞. *Pulegii,*
junci odorati, an. M. ß.
sem. anethi,
carui, an. Drach. ij.
Coquantur.
Colaturæ ℞ Vnc. iiij.
Adde *mellis rosat. colat.* Vnc. ij Misce.
Postea materia vel vomitu reijcienda, vel per aluum euacuanda hierá simplici, mechoann. agarico, pilul. mastich. de aloë, de agarico, cum momento turpethi, el. diaphænico.

Si malum non cesset, iterum ad præparantia redeūdum, & præparantia ac purgantia per vices assumenda.

Vt: ℞. *Galangæ,* Vnc. j.
cinamom.
sem. aneth. an. Drach. ß.
castorei, Scrup ß.
Coquantur parum in vini albi, Vnc. vj.
Singulis diebus sumat æger, Vnc. ß.
Vtile est & elixis proprietatis.

Cum internis conjungendus est externorum vsus. Vtilia sunt: Olea, vnguenta, emplastra, cataplasmata supra de intemp. Ventriculi frigida proposita, vt:

℞. *Ol. Mastich.*
de castor.
aneth. an. Vnc. j.
ol. destill. rutæ, Scrup. ß.
caryophyll. gut. iij. Misce.

Vel coquantur in aceto cuminum, pulegium, calamintha & origanum, ac spongia aceto eo imbuta ventriculo calida imponatur.

Non etiam inutile fuerit cucurbitam cum multa flammâ ventriculo applicare, vt & dorso ea parte, qua stomachus vertebris annectitur.

Alii ad materiam singultus discutiendã, aut certè è ventriculo, cui inhæret, excutiendam plura addunt, vt sternutationem, vociferationem, deambulationem concitatam, gestationem atque equitationem, vt & subitum terrorem, iram, gaudium, quibus cùm spiritus intrò ad cor, & rursum ad ambitũ corporis reuocantur, accidit, vt ventriculus vellicationem materiæ non ita sentiat, dum agitatione caloris & spirituum materia antea quieta nonnihil concutitur, & loco affecto dimouetur: quæ tamen & in singultu ab aliis caussis locum habere possunt.

8. Si materia maligna sit, efficax est hoc medicamentum.

℞. *Sem. anethi,*
card. bened.
citri, an. Scrup. j.
melissæ,
cortic. citri. an. Drach ß.
corall. rubr.
galangæ,
macis,
cinamom. an. Scrup ß.
margarit.
smaragd. an. gr. viij.
cornu cerui,
lapid. bezoar. an Scr. j. vel q. v.
Fiat puluis, aut cum sacch. s. q.
F. Rotulæ. Vel cum syrup. de cortic. citri aut alio conueniente F. Electuariũ.

Vel sumatur theriaca aut aqua theriacalis, terra item sigillata, bolus Armen. succus citri Galenus, 8. *de compos. med. sec. loca cap.* 3. medicamentum ex Asclepiade describit, quod occulta proprietate contra singultum prodesse dicitur.

9. Si à vermibus singultus proueniat ad vermes cura dirigenda, & reliqua etiam, quæ singultui conuenire possunt, vsurpanda.

10. Si v. aliis morbis singultus conjungatur, & primò quidem cum febre, materia morbi caussa singultui occasionem præbeat, & humores ad ventriculũ confluentes hoc malum excitent,

considerandum, an ſingultus accidat in principio febris, ab excrementis primarum viarum in ventriculũ effuſis. Tum n. leni pharmaco per aluum purgante, vel vomitu materia illa tollenda. An v. in ſtatu, quo tempore criſis per vomitum futuræ ſignum eſt, ac tum nihil metuendum, ſed naturæ omne negotium permittendum; Aut tandem in augmento accidat, quod ſi contingat, perpendendum, an humor vitioſus & feruidus à jecore & venoſo genere, per venas meſaraicas infundatur in cauitatem ventriculi; an verò per venas, quibus ventriculus & eius orificium alitur, effundatur in ipſam ventriculi ſubſtantiam; id quod hoc modo diſcernere licet. Si humor ad ventriculi cauitatem confluat, ſingultus eſt rarior & leuior, & aſſumpto cibo vel potu aut leni aliquo medicamento ſedatur. Si verò in ventriculi ſubſtantiam influxerit, ſingultus eſt frequentior & grauior, ac quaſi vera conuulſio, nec ſedatur ingeſto cibo, & nonnihil in longiore temporis ſpatio quieſcit, ac præ frequentia ſingultus æger ſuffocari videtur, cum id, quod ſingultus cauſa eſt, ventriculo infarctum ſit.

Prior ſingultus, qui fit à materia in cauitatem ventriculi effuſa, tollitur vel vomitu, vel leni purgatione. Quæ verò à materia ventriculo infarcta originem ducit, difficilius curatur. Vt a. curetur, ſi corpus antea purgatum ſit, vel ob vehementiam febris purgare non liceat, ſtupefacientibus, & ſenſum obtundentibus, de quibus antea dictũ, vtendum. Etſi humor malignus ſit, etiã alexipharmaca & contra malignitatem ac venenatam qualitatem pugnantia vſurpãda, de quibus etiam antea dictũ, quæ tamen ita temperanda ſunt, ne febrem augeant. Si verò corpus nondum purgatum fuerit, & calor febrilis non prohibeat, aut ſtatim purgatione per infuſum rhabarb. & folior. ſenæ, manna, *ſyrup.* violar. roſat. ſolutiuo vtendum, aut clyſteres applicandi, & humorum acrimonia ac caliditas cremore priſanæ, emulſione amygdal. dulc. ſem. 4 frigid. major. papav. albi cum aqua hordei, portulacæ, lactucæ, aut aqua lactucæ & portulacæ temperanda. Venter ſimul ob æſtum & calorem inungendus oleo roſarum & aliis, quæ in intemperie ventriculi calida ſunt propoſita.

11. Si denique ſingultus accidat ab inflammatione ventriculi, epatis, cerebri, vteri, vel alterius partis, curatio ad inflammationem & morbum principalem & cauſſam huius ſymptomatis dirigenda: quâ ſublatâ & ſingultus ceſſat. Si tamen nimis vehemens eſt ſingultus, ea, quæ ſenſum nonnihil obtundunt, & ſingultum mitigant, vſurpanda, quæ ſupra fuere propoſita.

Nonnulli amuleta hîc etiam vſurpant. Caſtoreum, inquit Trallianus, alligatum cito ſingultum ſanat. Idem facit cuminum panniculo linteo inditum & carpo ſiniſtræ manus alligatum. Alyſſum commendatur à Dioſcoride & à Plutarcho, *1. ſympoſiac. probl.* 3. Habet & alia Trallianus, *allegato loco*, ſed quæ ſuperſtitioſa ſunt.

Diæta.

Victus ratio ſingulis cauſſis reſpondeat, & pro varietate cauſſarum varia ſit, quæ ex iis, quæ ſupra de intemperiebus ventriculi curandis dicta ſunt, patere poteſt. *Diæta.*

CAPVT

CAPVT XI.

De Ructatione.

INter expultricis facultatis ventriculi symptomata est & Ructatio, quę est motus deprauatus ventriculi, factus à facultate expultrice concitata, quo vapores & fumi à cibo non rectè cocto per os expelluntur. Et quidem soli homini hoc vitium accidit, non brutis, cum vt Aristoteles, 10. *probl.* 43. docet, hæc ventrem ficciorem habeant, quibus humidum statim absumitur, vt in flatum conuerti non possit; forsan etiam, quia in cibo & potu sumendo sunt temperantiora.

Soli homini accidit.

Ructus autem nunc insignem nullam qualitatem præ se fert, nunc verò est acidus, nunc nidorosus, nunc fœtidus, nunc cibi assumpti qualitatem præ se ferens.

Caussæ.

Caussa.

Caussa proxima Ructationis est flatus in ventriculo conclusus, & per os eius superiùs confertim, & cum sonitu erumpens. Is autem flatus nunc generatur in ventriculo ob eius coctionem læsam, de cuius caussis supra dictum. Et prouenit nunc à cruditate nidorosa, nunc acida; eiusque index est: illa quidem ab intemperie ventriculi calida, hæc frigida. Cibi tamen etiam assumpti, qui facilè corrumpuntur, vel flatulenti sunt, ad ructus generandos faciunt, quales sunt castaneæ, ficus recentes, rapa, raphanus, cepæ, melones, cucumeres, portulaca, oua & pisces oleo vel butyro frixa & similia. Nunc verò flatus è partibus inferioribus ad ventriculum ascendunt ex intestinis, epate, vtero, imprimis liene & venis mesaraicis, suntque ructus hypochondriacis nonnullis familiares. Ita noui virum, qui continuâ sputatione & ructibus ita molestabatur, vt sæpe intra vnam atque alteram horam vel centies ructaret. Pertinet huc & morbus ructuosus ab Hippocrate, *lib.* 2. *de morbis*, descriptus. Dolor, inquit, corripit acutus, & dolitat vehementer, & ipse seipsum iactitat, & vociferatur, & frequenter eructat, & vbi eructarit, melius se habere videtur. Sæpe etiam bilem reuomit modicam, poculi parui mensura, & dolor corripit à visceribus ad imum ventrem & laterem mollitudinem: & vbi hoc factum fuerit, melius sese habere videtur, & venter inflatur, & indurescit & strepit, & flatus non egreditur, neque stercus. Morbus hic, si iuuenem corripiat, tempore decedit, si seniorem, commoritur. Cuius infra etiam *de mesenterii præter naturam affectibus & affectione hypochondriaca mentionem faciemus.* Atque ita tres caussæ sunt ructus, ventriculi intemperies, ob quam cibi non bene concoquuntur; vitiosi humores in ventriculo vel aliis partibus cumulati, cibi corruptioni facilè obnoxii, & cruditati vel acidæ vel nidorosæ materiam præbentes, vt & flatulenti. Faciunt tamen etiam ad ructum excitandum caussæ externæ, quæ materiam seu in ventriculo, seu aliis partibus contentam commouent, vt balnea, exercitium nimium & intempestiuum post cibum, venus immodica.

Signa Diagnostica.

Signa.

Ructus ipse per se manifestus est, nec signis opus habet: caussæ verò signis indigent. Si quis ergo ructet, inquirendum primò, quibus cibis vsus sit. Nam si quis vel raphanum,

vel cæpas, vel oua frixa, vel placentam nidorosam comederit, & ructum nidorosum similem emittat, manifestum est, è cibo sumpto ructum esse, ventriculusque tum potest esse saluus. Si verò quis nidorosum talem ructum emittat, & nil tale, quod nidorosæ cruditati materiam præbere possit, comederit, procul dubio à calore ventriculi nimio cibos hoc modo corrumpente erit ructus: vbi porrò inquirendum, an ipse ventriculus intemperie calidâ laboret, an verò bilis ex epate in eum fuerit infusa, de quo supra de intemperie ventriculi dictum.

Si verò ructus acidus accidat, inquirendum, an à cibis difficilis coctionis, an verò ab intemperie ventriculi frigida iste veniat, quod cognoscitur ex eo imprimis, quod non solùm cibi frigidæ naturæ, sed & calidæ, vt mel, saccharum, vinum, & alia eiusmodi in cruditatem acidam abeant; an verò aliunde materia acida in ventriculum effundatur, quod hypochondriacis familiare est, ac tum affection s hypochondriacæ signa alia etiam adsunt.

Si verò sine sapore emittatur, habet originem à cibis flatulentis, vel ciborũ copia. Si longo post cibum sumptum tempore ructus adhuc cibi assumpti saporem, & odorem referat, magnam coctricis facultatis imbecillitatem significat.

Prognostica.

Prognostica. 1. Ructationes multæ & frequentes malæ sunt. Nam & caussæ vehementiam significant, & motus ille coctionem turbat, quæ in ventriculo perficitur.

2. Ructationes acidæ, si diu continuentur, hydropem vel lienteriam minantur.

3. In longis intestinorum leuitatibus & alui fluxu, si ructus acidus accidat, qui prius non erat, bonum. Aliquam enim iterum coctionem fieri significat.

4. Ructum asthmati superuenire, bonum.

5. Ructantes acidum, non facilè pleuritici fiunt, 6. *aph.* 33. Videantur Commentatores.

6. Qui supra modum ructant ante cibum, dispositi sunt ad colicam: qui verò post cibum, ad hydropem; præcipuè tympanitem.

Curatio.

Curatio. Ructus si moderati, non cohibendi sunt. Fit enim per eos excrementorum flatulentorum euacuatio: si v. ructus frequens & molestus sit, diu duret, tollitur caussis, à quibus pendet, sublatis. De quibus cum supra de Intemperie ventriculi, & ventriculi inflammatione dictum sit, non opus est, vt ea hic repetamus. Intemperies nimirum frigida vel calida alteranda, cum internis, tum externis, humores vitiosi euacuandi, flatus discutiendi. Cruditas parcâ diætâ & cibis boni succi corrigenda. Cibi corrupti vel vomitu vel alio modo euacuandi. Si lien vel aliud membrum vicinum flatus suppeditat, ei succurrendum.

CAPVT XII.

De Nausea & Vomitu.

PErtinent ad hanc symptomatum classem etiam Nausea, Vomitus & Cholera, quæ cognata mala sunt, symptomata scilicet facultatis expultricis ventriculi, & motus, quibus per os excernit, aut excernere conatur illa, quæ ventriculo molesta sunt. Et quia

nausea & vomitus easdem ferè caussas habent, de iis hoc capite, sequenti de cholera, agemus.

Nausea. Nausea quidem, Græcis ναυτία & ναυτίασις nil aliud est, quam inane quoddam vomendi desiderium, in quo ventriculus quidem ad vomendum incitatur, nihil verò expellit. Vomitus verò est, cum ventriculus id, quod molestum sibi est, per os reijcit. Si enim ventriculus vel copia vel qualitate materiæ lacessatur, viresque eius in fundo sint robustæ, natura materiam illam versus orificium ventriculi superius attollit, & per os euacuare conatur, quod si effectum dat, vomitus; seu humoris per os reiectio, sequitur: Si autem seu ob naturæ imbecillitatem, seu materiæ contumaciam id obtinere non possit, tum conatus saltem fit, qui nausea dicitur, ventriculi propria affectio. Interdum tamen & aliis partibus hoc nomen tribuitur, sicut Hippocrates, *in libello de fracturis*, ναυσιώσεις φλεβῶν dixit, quæ ἐκχυμώσεις aliàs nominatur, quando venæ velut nauseabundæ sanguinem emittunt, siue ob partis inflammationem, siue ob sanguinis ipsius copiam aut prauitatem. Vulgo sugillatio nominatur. Sunt etiam apud Galenum, 8. *de comp. med. s. loca cap* 3. Vocabula ὑπτιασμοῦ, supinitatis & ἀνατροπῆς τοῦ στομάχου, quibus ναυτιώδεις διαθέσεις significantur, post cibum accidentes, ita vt si æger paulò vehementius sese moueat, vomitus sequatur.

Etsi verò naturale sit ventriculo, vt cibos per os recipiat in se, & postea coctos per orificium inferius emittat, ac per fibras rectas œsophagus cibos attrahat, motusque fibrarum principiū sit, in parte superiore, concurrentibus circularibus, qui ab œsophago in ventriculum pellunt, quorum motus etiā à parte superiore incipit: tamen natura aliquando abutitur fibris rectis; & tum principium motus istarum fibrarum incipit à parte inferiore, & tendit versus superiora: ac tum vomitus fit, qui ratione facultatis expultricis actio quidem naturalis est; quia tamen fibræ non sua sponte tùm operantur, sed stimulatæ ac impulsæ ab obiecto præter naturam, actio præternaturalis appellari potest. Atque ita symptomata hæc sunt in genere actionum læsarum, si facultas expultrix, vt caussa efficiens spectetur, vt Galenus facit, 3. *de sympt. causs. c.* 2. Habito verò respectu ad materiam, vomitus in excretorum genere præter naturam collocatur à Galeno, *in lib. de sympt. differ. c. vlt.* Quia tamen illud, quod exit, licet loco, non semper tamen substantiâ aut qualitate à naturali statu mutatum est, rectius ad actiones deprauatas refertur.

Caussæ.

Caussæ. Caussæ vomitus & nauseæ, eædem ferè sunt, secundū magis & minus differentes, nimirum omnia, quæ facultatem in ventriculo expultricem stimulandi vim habent; quanquam & retentrix concurrere possit, dum debilitata actionibus contrariis expultricis resistere non potest: sola tamen vomitum ciere non valet.

Causa vero vomitus est vel vitium aliquod ventriculi, vel materia irritans, vel vtrumque. Ventriculi vitium est intemperies, tuberculum, vlcus, vulnus, ob quæ etiam probus cibus, & qualitate non peccans facultati expultrici molestus esse, eamque irritare potest. Materia verò, quæ facultatem expultricem irritat, varia est, & vario modo id præstat. Materia enim vel extra assumpta est, quales sunt cibi, medicamenta, venena; vel

intus producta; & quidem vel in ventriculo genita, quæ aut alimentalis, vt chylus coctus vel crudus, aut excrementitium quiddam, vt cibus corruptus, pituita, bilis: vel alibi genitâ in corpore & in ventriculum illata, eáque vel animata, vt vermes, vel inanimata, vt sanguis, humores, pus, quæ in ventriculum mittuntur ex intestinis, mesenterio, epate, cerebro, toto corpore, per epatis venas. Prægnantes etiam quædam primis mensibus vomere coguntur. Cum enim menses subsistant, materiæ pars aliqua ad ventriculum etiam transfertur, & per eum vomitu reijcitur, donec fœtus grandior factus plus alimenti ad se trahat, vel etiam natura humoribus illis magis adsuescat. Materia autem hæc quæcunque & vbicunque genita sit, vel pondere ac grauitate, vel acrimonia, mordacitate & qualitate, ventriculo aduersa est, vel alio modo ventriculum irritat & molestat. Atque hoc facilius accidit, si materia illa agitetur, vnde iis, qui curru vehuntur, si non assueti, ventriculus subuerti solet interdum, maximè verò nauigantibus. Nam & Hippocrates, 4. *aphor.* 24. motioni tribuit, quod nauigantes vomere solent, alii tetro odori magis, quo affectus odoratus stomachum agitat. Aliquando etiam vi imaginationis vomitus concitatur, quando ad conspectum alicuius vomentis, aut objecti injucundi, vel odoratum expultrix ad talem motum stimulatur. Ductus quoque, qui bilem vehit ad intestina, quandoque vomitus caussa est, & facit, vt etiam, qui aliàs biliosi non sunt, quandoque vomant. Ductus enim ille nunc vnicus est, nunc duplex, & quidem si simplex saltem, ad intestina naturaliter fertur; si duplex, major ad intestina, minor ad fundum ventriculi tendit. Si verò hic naturalis situs mutetur, & vel vnus ille ductus in ventriculum, vel major in ventriculi fundum inseratur, homines bilis vomitu crebrò infestantur, qui πικρόχολοι ἄνω, biliosi supra, nominantur. Tumores quoque & vlcera ventriculi vomitus exciant. Quibusdam etiam natiua est angustia ventriculi, ob quam si paulò largius cibum sumunt, vomunt, de qua supra inter morbos ventriculi actum.

Quæ vomitus caussæ sunt, easdem etiam Nauseæ esse diximus, differentes saltem secundum magis & minus. Nam si materia minus copiosa minusque acris, vel vaporosa potius, aut tunicis magis impacta, aut tenacior sit, nausea fieri solet: contrarijs materiæ conditionibus vomitus excitatur. Nonnunquam tamen etiam excitari potest, si virtus expultrix sit debilior.

Differentiæ.

Vomitus alius per morbum aliquem fit, alius citra hunc. Qui per morbum aliquem fit, alius Criticus est, qui, vt opus naturæ, tempestiuè fit, & in commodum ægri, & morbum vel soluit, totâ materiâ euacuatâ, vel eundem imminuit, parte aliquâ materiæ vel ob virtutis expultricis debilitatem, vel ob materiæ contumaciam relicta; Alius Symptomaticus, qui intempestiuè fit, naturâ à caussa morbifica nimium irritata. Qui citra alium morbum fit, plerumq; crapulam & ingluuiem sequi solet, vt & debilitatem ventriculi. Sunt & differentiæ materiæ, & aliàs sanguis, aliàs humor biliosus, aliâs pituitosus, aliâs vermes, aliâs pus & sanies eijcitur. Interdum etiam crines, claui, ferramenta, ligna, frusta carnea, & huiusmodi alia è ventriculo vomitu reijciuntur, vt supra dictum, quæ tamen omnia

Differentia.

supra naturam & magicæ operationis sunt. Interdum etiam Clysteres vomitu reiectos & alij obseruarunt, & ego memini: similiter & glandes & excrementa alui in Ileo vomitu reijciuntur per motum fibrarũ in intestinis in versum, vt de scorbuto, & de Ileo dicetur. Notabilis quoque est historia, quam Guilielmus Fabricius Hildanus, *Cent.* 4. *obs.* 32. refert, Monialis cuiusdam, quæ ab anno ætatis 13. vsque ad annum 44. continuis vomitibus fuit molestata, & singulis diebus semel vt plurimum pituitam viscidam, nonnũquam & bilem vomitu reiecit. Vomitus huius tam diuturni caussam quidem Philibertus Saracenus, *in responsione*, ad retẽtum semen refert. Verùm non abfuit affectio Hypochondriaca, vt ex iis, quæ à Fabricio referuntur, & quæ *de Affect. Hypochondriaca* dicentur, patebit.

Signa Diagnostica.

Signa. Nausea & vomitus in genere per se manifesta sunt, neque signis, quibus innotescãt, opus habent. Caussæ verò signis, quibus manifestentur, indigent. Et primò an vitio ventriculi, an verò per consensum fiat vomitus, cognoscitur, quòd, si vitio ventriculi fiat vomitus, tam ante, quam post cibum sumptum vomit æger, & signa affecti ventriculi sunt, perpetua inappetentia, grauitas, tensio & inflatio ventriculi & similia; & signa debilitatis, & intemperiei humidæ, quâ totus ventriculus laxatur, adsunt. Si verò per consensum fiat, nec vomitus, nec symptomata ista adsunt perpetuò, sed quandoque ægrũ affligunt, quandoque & signa partium affectarum aliarum adsunt.

Si fiat vomitus ob meatum bilarium, vt supra dictum, ventriculo insertum, homines aliàs satis rectè valent, nec ventriculi vel alterius partis affectæ, vel etiam bilis copiosæ signa adsunt; Bilis tamen vomitu reijcitur. Si ex vlcere vel tumore ventriculi vomitus fiat, id è suis signis cognoscitur.

Si fiat vomitus ob ventriculi angustiam & paruitatem, vitium hoc non solum visui est conspicuum, vt Galenus, *art. med. cap.* 71. habet: sed tales etiam à natiuitate parum comedunt, & si paulò plus comedant, vomitu id reijciunt.

Si cibus & potus, cum vel sine pituita, post sumptum cibum reijciatur, signum est superioris oris laxati & debilitati: Nonnunquam & signum est debilitatis ventriculi, qui cibum coquere non potest.

Vomitus, qui fit à caussis externis, ex ijs antecedentibus cognoscitur, iisque sublatis cessat. Vt si ob ictum capitis vomitus fiat, latere non potest.

Quod si ob materiam irritantem fiat vomitus, aut cibus vel potus nimia copiâ assumptus est, vel venenum haustum, vel praua aliqua materia in ventriculo fuit genita, aut ad eum confluxit. Qualis verò sit materia, non solum ex vomitu cognoscitur, verùm etiam antequam vomitu reijciatur, ex ructu, qui nunc acidus est, nunc nidorosus, nunc amarus. Et quidem iam imminentis vomitus ex bilioso & mordaci humore signa sunt oris ventriculi morsus, dolor capitis, vertigo tenebricosa, tremor labij inferioris, sputum multum ac tenue profluens, Galenus, 3. *de Crisibus, cap. vlt.* Quorum Symptomatum caussas Galenus, 1. *Prorrh. com.* 1. *t.* 30. refert.

Si humor in ventriculo est genitus, qualiscunque sit, iam dudum illum afficit ac torquet, & in victus ratione peccatum fuit, ac nausea

est continua, atque appetitus non satis probus. Et si cibus in ventriculo corrumpitur ex nidorosa aut acida cruditate eius, quod vomitu reijcitur, cognoscitur.

Si verò aliunde affluit humor, signa eius partis affectæ, quæ materiam suppeditat, adsunt; vt si ex totius corporis vitio, quod nonnunquam se in ventriculum euacuat, vomitus accidat, ex depravato totius corporis colore, juxta humoris proportionem, manifestum euadit, præcessit praua victus ratio.

Sin è cerebro humor mittatur, pituitæ aut salsi humoris in ventriculum destillantis signa adsunt; vomitus quoque sunt spumosi & nausea eius magis molestat, quo tempore cibum ingerunt.

Si ex Epate bilis transmittitur, cognoscitur id ex humoris per vomitum rejecti natura, ex Epatis dolore, tumore, & cum vomitus ieiunos magis molestat, quam post sumptum cibum.

Si ex Intestinis est vomitus, adest dolor colicus, vel intestini Ilei.

Si ex vtero, vel conceptio facta fuit, vel menses suppressi sunt, atque alia signa affecti vteri adsunt.

Qua autem in parte ventriculi humores contineantur, etiam signis distinguendum est. Si enim in ventriculi cauitate latent, leuissimo conatu reijciuntur, & inest in ventriculo ex alimento tensio & anxietas, quæ non cessat, donec humores vomitu sint rejecti. Quibus verò humores adhærent tunicis, ijs alimenta sine humoribus eijciuntur. Præterea si in cauitate ventriculi sunt humores, etiam sine cibo fit vomitus, & post vomitum alimentum retinetur. Si verò tunicis adhærent, non vomunt nisi ingesto cibo; citra verò cibum nausea admodum molestat, & quod excutitur, pituitosum & crassum est, ac magno conatu eijcitur.

Si sanguis vomitu reijcitur, & quidem à ventriculo, est qualitate exiguus & rubeus. Si aliunde infunditur in ventriculum, est multus & nigrior; & quidem niger, si ex liene, rubicundior verò, si ex Epate vel toto corpore.

Prognostica.

Prognostica.

1. Accidit nonnunquam, vt post mediocrem nauseam vomitus sequatur; nonnunquam verò conturbatio quædam magna & frequens sit, vomatur verò parum aut nihil. Prauum hoc est, & vt signum, humorem in ventriculo contumacem indicās, & vt caussā, continuâ scilicet ista vellicatione vel inflammationem excitatura, vel præsentem iam auctura. Galenus, 6. *Prorrhet. comm.* 3. *t.* 25.

2. In vomitionibus, quæ spontè fiunt, si qualia oportet euacuētur, confert & facilè ferunt ægri; Sin minus, contrarium fit, 1. *aph.* 2. Euacuatur enim materia, quæ naturæ siue qualitate siue quantitate, siue vtroque modo molesta est. Ideóque si vomitus id euacuat, quod corpus lædit, atque inde æger commodi aliquid percipit, bonum est; sin autem euacuatur, ægri tamen ideo morbo non leuantur, malum est.

3. Quicunque sanguinem vomunt, sine febre quidem salutare est, verum cum febre, malum. 7. *aph.* 37. Viscerum enim aliquam inflammationem hoc significat.

4. Vomitus chyli malus est, præsertim ratione vlceris; fecum lethalis, vt in Ileo; saniei pessimus, quia vlcus adesse significatur; Ver

mium, ratione signi quidem malus est, quia putredinem magnam humorum indicat, verum ratione caussæ, bonus, si vniuersi, vel maiori ex parte expellantur, ac præsertim si id Critice fiat.

5. Peior vomitus est atræ bilis, quam pituitæ, & pituitæ putridæ cursum peior, quam copiâ saltem peccantis. Vomitus commodissimus est ex bile & pituita maximè permistis, & non crassus valde, neque multus. Sincerior enim deterior. 2. *Progn. aph.* 38. Biliosus enim sincerus bilis copiam, pituitosus frigiditatem indicat. Præterea sincerus humor crassior redditur. Pituitosus quidem frigiditate, biliosus verò propter exsuperantiam caloris, quâ quasi assatur. Galenus, *ibidem*.

6. Si homo omnes colores vomat, valde perniciosum est. Plures enim difficiles in corpore affectiones significantur. Celertimam mortem minatur vomitus liuidus, si grauiter oleat. Putredinem enim significat, cum caloris natiui exstinctione: & omnino subputridus & fædus odor in omni vomitu malus est. Deterior enim leuis affectio redditur, si ei putredo accedat, Hippocrates & Galenus, 2. *Progn. aph.* 40. 41. 42.

7. Si vomitus prasinus aut liuidus aut niger fuerit, malum. Hippocrates, 2. *Progn.* 39. Nam caussam admodum vehementem hæc colorem mutatio indicat. Prasinus enim, seu Porraceus calorem insignem in venis & magnam humorum corruptionem indicat. Si tamen ex quorundam ciborum & olerum cruditate proueniat, minus malum significat. Niger interdum salutaris est, dum scilicet humor melancholicus criticè & cum ægri commodo euacuatur; pejor verò est, cum alia materia eijcitur, quæ sua natura nigra non est, sed ex corruptione in corpore hunc colorem acquisiuit.

8. Vomitus in capitis doloribus æruginosus, cum surditate & vigilijs citò vehementem surditatem adfore pronunciat, 1. *Prorrhet. comm.* 2. *aph.* 12. Flaua enim bilis supra modum assata primò in æruginosam, deinde in atram vertitur. Id quando in capite contingit, vigiliæ, dolores capitis & surditas accidit: Vnde μανιώδης παραφροσύνη oritur. Cerebro autem grauiter affecto ab humore calido, tenui, mordaci, os ventriculi per consensum afficitur, & vomitus excitatur, vt à plurimis hîc aphorismus explicatur. Exemplum est in Philisca, 3. *Epid. com.* 4. Putarem tamen talem vomitum, & affectiones has potius accidere, humore tali non solum in cerebro cumulato & ventriculum in consensum trahente, sed etiam, si bilis talis in inferioribus cumuletur & subitò ad caput rapiatur, talia Symptomata excitari posse, in ventriculo quidem vomitum, in capite surditatem, vigilias & delirium.

9. Quibus cerebrum vulneratum est, his febrem & bilis vomitum superuenire necesse est. 6. *aph.* 22. Febris quidem sequitur, quando ab illo eiusque membranis vulneratis calor cordi & hinc toti corpori communicatur. Vomitus verò fit ob consensum cerebri cum ore ventriculi.

10. Qui pectus angustum habent, ac inde pulmonem compressum, ad vomendum ineptissimi sunt. Facilè enim vas ex iis, quæ spirationi inseruiunt, rumpitur. Sunt & inepti ad vomitum, qui collum habent longum & qui ad sanguinis sputum & tabem sunt propensi, & quibus tumor est in gula.

Prægnantibus quoque vomitus commodus non est: metus enim est, ne abortiant.

11. Vomitiones luxuriæ caussa fieri non oportere, confido. Interdum valetudinis caussa, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere vult, hoc quotidianum habeat. Celsus, *lib.* 1. *cap* 3.

12. Vomitus interdum malum satis diuturnum est: habetq; eius rei exemplum Guil. Fabritius, *Cent.* 4. *obs.* 31. de quadam nobili religiosa, quæ ab anno 13. ætatis vsque ad 44. & ita 31. annos singulis diebus semel euomuit, vt plurimum pituitam viscidam, nonnunquam & biliosam materiam.

Plura de vomitionibus Prognostica possent addi: verum cum illa solum febres spectent, videantur passim apud Hippocratem & Galenum, *in Prognostic. Prorrhet. & Coacis prædictionibus.*

Indicationes.

Indicationes. Si vomitu reijciatur materia bona & vtilis, eáque sit cibus vel chylus, qui ob ventriculi imbecillitatem reijcitur, vomitus ille statim reprimendus, ventriculum roborando & adstringendo. Si sanguis sit, isque critice reijciatur, non statim supprimendus est, nisi modum excedat. Similiter si consuetus sit sanguinis vomitus; in Plethorica corporis dispositione, aut hepatis imbecillitate, aut vteri mala affectione, non mox cohibendus est, sed toti corpori & affectæ parti prius prospiciendum. Si verò humores excrementitij reijciantur, & quidem criticus sit vomitus vel consuetus, moderatusque, non supprimendus, sed sinendus. Imò etiam diminutus adiuuandus leni vomitorio. Si verò Symptomaticus sit vel immoderatus, qui vires prosternat, cohibendus. In quo ad duo respiciendum, primò ad ipsum vomitum, seu Symptoma, secundò ad eius caussam. Si enim vomitus sit nimius, à quacunque etiam caussâ proficiscatur, & plus damni ex eo, quam commodi sperandum sit, cohibendus est, quod fit roborantibus & adstringentibus. Quod si sedari non possit, ad singulas caussas cura dirigenda. Et quidem, si praui humores copiâ peccant, per inferiora euacuentur, reuellendo, si qualitate prauá expultricem lacessant, attemperentur, & ad temperiem redigantur. Sed & dum vomitus diminutus est, per inferiora vacuare licet in morbo, qui cum vomitu non incœpit, & vbi æger ad vomitum non procliuis est, nec assuetus. Si contra accidat, vomitus vomitu rectè curatur. Sin quoque materia, quæ vomitur, ingrata & noxia sit vel acris & abradens, qualis atra bilis est, ad inferiora reuulsa illa expurgetur.

Curatio.

Curatio Quod ergo vomitum ipsum attinet, si sit nimius, curatur per reuellentia & roborantia, ac Expultricis motum nimium comprimentia. *Reuellentia.* Reuellunt acres & fortes clysteres ac suppositoria, quæ humores ad aluum deducunt, imò etiam purgantia, quæ materiam per aluum euacuant; Calida item extremitatibus, & præsertim frigidis applicata, vt lotiones pedum ex aqua calefacta, & crurum phœnigmi ac Sinapismi. Ita Auicennas, 3. *Can. fen.* 13. *tr.* 5. *cap.* 12. Mirabile esse dicit, quod calefactio extremitatum sedat vomitum, scilicet deorsum trahendo. Quod verò mox addit; Infrigidationem extremorum sedare vomitum velocem calidum, id ita planum & per-

& perspicuum non est; cum frigida pedibus frigidis adhibita calidos & tenues humores potius ad superiora repellere videantur.

Verum videtur hîc Auicennas respicere ad naturam humoris ipsius, qui vomitus caussa est, ob cuius caliditatem is celer est & continuus. Refrigeratæ enim extremitates qualitatem eandem humori communicant, atque eo modo motus humorum & vomitus nonnihil sedatur.

Roboratio. Retentrix facultas roboratur remotâ Intemperie & præsertim humidâ, à qua debilitas retentricis ortum habet. Ergo in caussa calida exhibeatur Robribes, berberis, succus & syrupus granatorum, cydoniorum, de rosis siccis, myrtinus. Et quidem offerantur ab vncia vnâ ad vncias duas, sine aquis vel decocto, aut cum exigua horum quantitate, ne ab humidis major fiat relaxatio ventriculi, & fluctuatio in eo augeatur.

Atque exhibeantur talia ante cibum. Conuenit etiam panis vino austero madidus, conserua rosarum antiqua, imprimis ⏀ata, Diacydonium, Syrupus coralliör. spir. ⏀j. Post cibum sumantur cibi adstringentes, cydonia, pyra, mespila, sorba, Diacydonium simplex & alia supra de Intemperie ventriculi calida proposita.

Si non ita ferueat ventriculus, Galenus, *in Euporistis cap.* 15. hoc medicamentum exhibet.

℞. *Succi mali granati cum suis acinis expressi part.* iij.
menthæ part. j.

Coquantur in vase fictili assiduè agitando, cumque iam crassa fiunt, sublata reponantur in vsum. Dosis ante cibum mystrum siue cochlear vnum magnum vel duo.

Extra adhibeantur fomenta ex rosis, myrtillis, sumach, cortic. granator. & postea applicetur pulpa cydonior. sub cineribus coctorum cum puluere myrtillorum, mastiches, sumach, boli Armeni, terræ sigillatæ, trochisc. de spodio. Vel imponatur Emplastrum de crusta panis.

Aut ℞. *Carnis cydonior. sub cineribus coctor.* Vnc. ij.
puluer. hypocystidis,
balaustiorum
boli Armeni
mastiches, an. scrup. j.
ol. myrth.
cydon an. q. s. F. Cataplas.

Aut panis tostus aquâ rosarum vel vino adstringente madidus, additis pulueribus modò enumeratis, ventriculo imponatur.

Vel ℞. *Crustæ panis in aceto horis duabus maceratæ* Vnc. ij.
spodij,
mastiches
menthæ,
coralliör.
santal. rub.
albi an. Drach. j.
ol. mastichini,
cydonior. an. Vnc. ß.
farin. hord. q. s.
ad subigendum F. Cataplasma.

Vel applicetur Cerotum Stomachale oleo rosaceo subactum.

Si caussa sit frigida & materia crassa ac viscida, adstringentibus attenuantia & abstergentia misceantur. Sumatur ergo Diacydonium compos. mitia cydoniorum aromatica, Conseru. rosarũ antiqua cum puluere mastich. menthæ, thuris, sumendo ad singulas vncias conseruæ pulueris scrup. j. vel Drach. ß. quæ cum syrupo de mentha in liquidiorem formam redigantur: Conserua rosarum ⏀ata, aut Spiritus Vitrioli, qui in vtraq; caussa locum ha-

bet, theriaca antiqua, Mithridatium.

Vel ℞. *Cortic. citri siccor.*
ligni aloes,
mastiches,
sem. coriandri praepar.
portulacae,
santali citrini an. Drach. j.

Fiat Puluis, cuius vsus sit in cibo.

Vel ℞. *Caryophyllor. crassiusculè incisor.* Drach. ij.
mastiches Drach ß.
rosar P j.

In vase clauso in vini rubri lbi. ß. ebulliant parum & colentur. Colatura ante cibum exhibeatur.

Aqua etiam cinamomi vomitum compescit, praesertim si cum succo cydoniorum, destillatur. Et potest nunc succi, nunc cinamomi plus vel minus sumi pro humoris peccantis natura & ventriculi constitutione.

Alia etiam supra de Intemperie frigida ventriculi proposita hîc locum habent.

Extra adhibeantur fomenta ex absinthio, mentha, calamo aromatico, nuce moschata, radicibus cyperi, garyophyllis, mastiche cum vino rubro, & apponatur emplastrum de crustâ panis cum puluere menthae siccae, mastiches, absinthij, cumini, caryophyl. cum oleo absinthij, menthae & mastichino.

Efficax est & crusta panis vino maluatico vel aqua menthae cum vino destillata madefacta & aspersa puluere menthae, caryophyll., macis, cinamomi, speciebus aromat. rosat. ventriculo imposita.

Vel ℞. *Ladani* Drach. ij.
styrac. calam. Drach. iij.
thuris,
mastiches an. Drach. j.
caryophyllor.
corallior. rubr.
nucis moschat. an. scrup. j.

Cum cera & resina F. Emplastrum.

Vel ℞. *Fermenti secalini* lbi. ß.
pulu. fol. menth. M. j.
mastich. Vnc j. ß.

Terantur simul in mortario, & cum oleo mastichino incorporentur. Fiat Cataplasma, quod calidum ventriculo applicetur.

Infantibus fermentum cum duorum ouorum vitellis benè subactum & puluere caryophyllorum admixto in tegula calente calefactum ventriculo imponatur.

In quacunque etiam caussa vtile est, odoramenta conuenientia naribus admouere. Itaque efficacissimus est panis tostus aceto rosarum madidus, & puluere menthae, caryophyllor., rosar. conspersus, odor quoque mali cydonij vtilis est.

Cucurbita etiam magna cum modica flammâ fundo ventriculi sine scarificatione apposita prohibet, ne tam facilè is subuertatur, atque ea, quae in fundo sunt, ad superiora compellantur.

Plurima etiam medicamenta ad vomitum vtilia ex Asclepiade descripsit Galenus, 8. *de compos. med. sec. loca cap.* 3.

Medicamenta ad vomitum Galeni. Opiata.

Inter quae etiam sunt Opiata quaedam. Et licet in magno & vehementi vomitu, & vbi materia irritans admodum praua est & maligna; ac ventriculus valdè debilis, Opiatis confectionibus vti, vt, Theriaca recenti, Philonio Romano, & imprimis Laudano Opiato alijs conuenientibus medicamentis admixto.

Si verò hoc modo vomitus sedari non possit, danda opera, vt caussa eius tollatur.

Si ergo ex debilitate ventriculi is proueniat, curatur vomitus ventricu-

lum roborantibus & adstringentibus, modo & medicamentis supra de morbis ventriculi propositis cum internis, tum externis.

Si ex inferioris orificij inflammatione ortum habeat, curatur vt inflammatio ventriculi reliqua.

Si ex Ileo & intestinorum Inflammatione, de eo suo loco dicetur.

Si ex angustia & paruitate ventriculi naturali, curari non potest, sed parcius comedendum, & bibendum.

Si potus aut cibi nimia copia ingesta, vel vitiosus cibus vomitus caussa sit, per inediam, quietem ac somnum coctio eius procuranda; aut si id non succedat, vel etiam cibus aliquid vitij contraxerit; vomitu reijciendus est, quo excreto omnis molestia cessat.

Si verò ex humoribus ventriculum molestantibus & quidem in eo coaceruatis fiat vomitus, humor is, si opus sit, præparandus & postea euacuandus est, quæ euacuatio non solùm per aluum, sed & per superius os ventriculi institui potest: Imprimis si vomitus diminutus sit, vnde vomitus vomitu curari dicitur. Proinde si materia sit pituitosa, crassa & viscida, tale vomitorium conuenit.

℞. *Iuris pulli* lib. ß.
oxymel. simpl.
succi raphani an. Vnc. j.
M. pro vomitorio.

Si materia minus crassa, minusque viscida sit, Galenus, 7. *meth. med. cap.* 11. aquam mulsam cum aceto in cremore ptisanæ exhibet, vt:

℞. *Mulsæ* Vnc. ij.
aceti Vnc. ß.
cremoris ptisanæ hordei Vnc. vij.
M. pro vomitorio.

Potest etiam ☾ album vel sal ☽ j. in iusculo pingui vel cereuisia cum butyro vsurpari.

Fortiora verò vomitoria, quæ humores in toto corpore commouent, hîc locum non habent.

Si materia biliosa sit.

R. *Aqu. tepid. vel hord.* i Vnc. vij.
syrup. acetos. simpl. Vnc. j. ß.
Misce.

Si materia acris & mordax sit, loco aquæ tepidæ vti licet iure pingui.

Si materia melancholica sit, & si periculosum sit, materiam, præsertim atrabilariã sursum efferri, non ea mox cohibenda, sed vomitus aliquantisper permittendus, vel etiam leniter adiuuandus, postea clysteribus & purgantibus per inferiora educatur, de quibus supra de intemperie ventriculi dictum est. Hoc saltem monendum, ne quando ventriculus per se afficitur, valentioribus vtamur, sed sufficiunt pilulæ ex aloë, mastichinæ, manna, mel rosat. solut. & similia, prout natura humoris requirit.

Facilior redditur vomitus, si ventriculus, manus & pedes moderatè calefiant Ex Auicennæ consilio ab assumto vomitorio post cœnæ horam vtilis est inordinata motio. Sumto vomitorio abstinendum in cibo & potu ab acerbis & acidis: Sumenda potius dulcia & pinguia.

Si causa vomitus venenata est, vel venenatum medicamentum sumptum, vomitu vel per secessum id educatur, & dentur antidota appropriata, ac ventriculus ac nobilia membra roborentur.

Eodem modo etiam si à medicamento vomitorio sumto vomitus supra modum continuetur, curatio vt in hypercatharsi à purgante nimis forti sumto, instituenda, vt infra cap. *de cholera* dicetur. Experimenti certi &

secreti quasi loco nonnullis habetur, vt ab vsu antimonii nimis vomenti spiritus vini cochlear vnum vel alterum propinent, atque in momento iuuamen inde pollicentur.

Si verò aliunde affluant humores, euacuandi, & si vomitus sit nimius, ac commodè per ventriculum non euacuentur, à ventriculo auertendi & per aluum euacuandi, cum hæc sit via à natura huic rei destinata. Atque euacuatio hic commodissimè fit per myrobalanos, quæ non solum laxant, sed & stomachum confortāt, & ventriculū roborant, ne humores aliunde affluentes ita facilè recipiat. Aliàs si vomitui homo sit assuetus, eumque homo facilè ferat, non statim sistendus. Deinde videndum, an humores à toto vel à parte aliqua confluant. Etenim si adsit in toto abundantia sanguinis, aperiatur vena in brachio. Id etiam fiat, si affluat sanguis ab epate vel liene. Idque in initio fiat, dum vires adhuc constant. In mulieribus, si ex mensium suppressione morbus sit, saphena aperiatur. Vtile est & cucurbitulas cum scatificatione cruribus apponere ad materiam è superioribus reuellendam. Deinde si humor aliquis vitiosus ex aliqua parte in ventriculum mittatur, is ex mittente parte euacuandus est.

Euacuantia.

Præter euacuantia etiam vsurpanda quædam adstringentia, quæ ventriculum roborant. Possunt ergo purgantibus myrobalani addi. Verum ista omnia ex iis, quæ supra de Intemperie ventriculi cum materia dicta sunt, satis patent.

De vomitu sanguinis.

Vomitus sanguinis.

Sed vt de vomitu sanguinis in specie aliquid dicamus, si sanguis ideo vomitu reijciatur, quod in corpore redundet; post abscissionem membri alicuius grandioris, & post suppressam consuetam sanguinis euacuationem per menses, hæmorrhoides, nares, sanguinis abundantia minuenda, simulque videndum, ne sanguis in ventriculo concrescat, & syncopen excitet. Propinentur ergo *mulsæ* Vnc. iij. vel Vnc. iv. aut *oxymel. simpl.* Vnc. ij. Et si iam concretus sit, dissoluatur oxymelite, in quo *thymus* vel *radix ebuli* cocta sit.

Sanguis dissolutus per aluum educatur, nisi vomitu sponte suâ natura eum rejecerit.

Idem fiat, si vas aliquod ruptum vel apertum sit; Postea sanguinis fluxum inhibentia & adstringentia exhibeantur. Qualia sunt *syrupus de rosis siccis, myrtinus, cydon. ribes, succus plantaginis, portulacæ, cydonia, mespila, pyra austera*; pulueres item ex *bolo Armeno, terra sigillata, corall. lap. hæmatite*, cum *aqua plātaginis* vel *bursæ pastoris*. Inter efficaciora medicamenta sunt *trochisci de carabe, de spodio, de terra sigillata*, qui vel in pulueres vel pilulas redacti cum conuenienti liquore exhibeantur, vt:

℞. *Trochisc. de carabe,*
de terra sigillata. an. Vnc. ß.
aqu. bursæ pastoris,
portulacæ,
plantaginis, an. Vnc. j.
Misce.

Vel ℞. *Lap. hæmatit.* Drach. j.
baccar. myrti, Scrup. ij.
acaciæ,
boli Armeni,
corall. rubror. ana Scrup. j.
Fiat puluis. Dosis Drach. j.
Cum *aqua plantag. & pauco aceto.*

Vel ℞. *Conserv. rosar. antiq.* Vnc. j.
rad. symphyti majoris,
fol. quercus, ana Vnc. ß.

boli Armeni, Drach. j.
extr. tormentill.
lapid. hæmatit. ana Scrup. j.
corall. rubr. Scrup ß.

Cum *syrupo myrtino* vel *portulacæ* fiat electuarium molle. Si libet, potest *unum atque alterum granum laudani opiati* addi.

Extra quoque applicari possunt adstringentia.

℞. *Balaust.*
flor. rosar. rubr.
sumach.
myrti, ana q. v.

Coqu. *in aqua plantaginis & aceto*, ac decocto spongia imbuatur, eaque ventriculus foueatur. Postea mungatur hoc vnguento.

℞. *Ol. Myrtini*,
cydonior.
mastich. ana Vnc ß.
hypocystid.
boli Armeni,
corall. rubr.
acaciæ, ana Scrup. ij.
ceræ, q. s.
Misce,

Diæta.

In vomitu victus ratio semper analogiam ad caussam & remedia habeat, & propterea alimentis nunc adstringentibus & vomitum reprimentibus, nunc vomitum adiuuãtibus, vtendum. Si vomitus superfluus est sistendus, dentur cibi adstringendi & ventriculum roborandi vi præditi, Cydonia, pyra, carnes assæ. Intinctus fiat ex vino granatorum, aceto rosar., succo ribes; & cibi reliqui facilis sint coctionis, ne diutius in ventriculo retenti vomitus caussa sint. Si virium lapsus metuatur, ac vehementia febris id non prohibeat, vinum nonnihil adstringens parcè detur. Conuenit & absinthites, vt & cereuisia eiusmodi. Somnus, quantum fieri potest, concilietur, cum quies & somnus non solum omnes euacuationes, præter sudores, sistat, sed & somnus moderatus biliosos humores temperet, crassosque concoquat.

Si autem vomitus diminutus adiuuandus sit, æger cibos varios, dulces, pingues maximè ingerat, quibus & de ficubus, raphano, & similibus vomitum adiuuantibus aliquid admisceri potest, vt vomitus facilius subsequatur. Ab adstringentibus verò tum abstinendum, cum ex vsu eorum humores ventriculo magis impingantur.

CAPVT XIII.

De Cholera, & primò de cholera humida.

AD expultricis facultatis symptomata pertinet & is affectus, quo ventriculus per vtrumque orificium materiam sibi molestam expellit. Nominatur autem cholera vel cholerica passio, τὰ χολερικά, *7. epidem. t. 90. in editione Foes. Hippocr.* appellatione à caussa, χολῆ, id est, bile sumpta; Sicut Galenus, ex sententia Cnidiorum Medicorum docet, *2. meth. med. c. 2.* Celsus, *lib. 4. cap. 11.* & Cælius Aurelianus, *lib. 3. acutorum cap. 19.* cum ex bile flaua & humore prauo bilem æmulante supra atque infra erumpente hoc malum oriatur. Qui morbo hoc laborant χολερῶντες & χολερικοὶ appellantur. Quo sensu & vocem cholericorum Plinius. *lib. 23. c. 6.* accepit, non vt vulgo fieri solet, vbi cholerici appellantur, qui biliosam habent corporis constitutionem, etsi

Cholera

bilem supra ac infra non reijciant. Alex. Trallianus tamen, *lib.* 7. *cap* 14. aliunde hoc vocabulum deducit, scilicet ab intestinis, quæ veteribus χολάδες dicta sunt. Distinguitur autem cholera ab auctoribus in humidam & siccam. Humida appellatur, in qua humores supra & infra excernuntur: Sicca, in quâ solùm spiritus flatuosus supra & infra erumpit. De vtraque in specie agemus, & primò de humida, quæ etiam in specie Cholera plerumque appellatur.

Cholera duplex.

Cholera humida

Est nimirum Cholera, & quidem humida, assidua & immoderata humoris praui per superiora & inferiora rejectio, à facultate expultrice ab eodem valde irritata ortum habens. Neque enim solum ab imbecillitate ventriculi, sed expultrice valdè irritatâ fit cholera. Et quanquam vehementior & grauior sit hic motus, si facultas retentrix expultricis facultatis motui non resistit: tamen ob solam retētricis debilitatem hîc affectus non oritur, sed si facultas retentrix solum sit languida, paulatim potius humores sibi molestos deponit, & lienteria vel cœliaca affectio sequitur. Sæpe tamen, vt in caussis postea dicetur, accedit ventriculi debilitas, ob quam cibi corrumpuntur, qui corrupti ac naturam prauam adepti expultricem valde irritant. Vt ita cholera sit symptomata in genere actionum læsarum, & quidem facultatis expultricis, quam tamen aliæ actiones læsæ quandoque antecedunt & sequuntur, vt postea dicetur.

De subjecto Auctores nonnihil dissentiunt, & alii quidem ventriculi, alii intestinorum, alii ventriculi & intestinorum affectum esse statuunt. Verum vt rectè sentit Galenus, 3. *de sympt. causs. cap.* 2. Pars primariò affecta est ventriculus, cuius facultas expultrix irritatur, vt per vtrumque orificium humorem molestum expellat, secundariò verò simul gula, & intestina afficiuntur.

Caussæ.

Caussæ.

Caussa proxima huius mali est materia acris, praua & corrupta ventriculum vellicans, ac lacessens, vt id, quod sibi molestum est, supra & infra reijcere conetur. Ad quem vehementem motum sæpe non solum humor is, qui primò in ventriculo est, expellitur, sed & ex vicinis partibus, & toto corpore effluit. Materia autem ista varia est, plerumque bilis, nunc chylus & cibus corruptus, nunc alius humor, & quidem vel genitus in ventriculo, vel aliunde affluens. In ventriculo generatur vitio eorum, quæ in cibo & potu assumuntur, quando cibi suâ naturâ facilè corrumpuntur & in prauã substantiam mutantur, quales sunt barbi piscis oua, quæ comesta, instar alicuius veneni, choleram excitant, fungi, melones, cucumeres, pruna, Persica & alii fructus fugaces, præsertim si ieiuno ventriculo, aut cō cibo repletô sumantur, & affatim illis sumptis bibatur; præterea cibi pingues, dulces, acres, venena item & venenata medicamenta, vt & purgantia, quæ modum excedunt. Et quidem ex fungorum genere solum boletum neminem strangulasse, choleram tamen in quibusdam excitasse traditum est; aliorum verò vsu quosdam diarrhœa aut cholera correptos, aut de suffocatione periclitatos non procul à morte abfuisse, Galenus, *de cibis bonis & malis succi, cap.* 4. docet. De his Hippocrates, 7. *Epid.* 1. 90. *in Codice Foesij*, ita scribit: Choleræ morbus ex vsu carnis conciliatur, præsertim

verò suillæ crudioris, ex cicere, vinique odorati veteris ebrietate, insolatu, ex sepiæ vsu, locustarum & gammarorum, olerumque, maximè porri & cæparum. Quandoque etiam ex lactucis coctis, brassica, lapatho crudiore, ex bellariis dulciariis, pomis, cucumere pepone & potione, quæ ex vino & lacte mixtis conficitur, eruo, polenta recenti. Deinde generantur humores praui, cum ob maiorem copiam quæ ingesta sunt, cruda relinquuntur aut corrumpuntur, aut ob ventriculi debilitatem, præsertim æstate & autumno, ob defectum calidi innati; Quo facit, & aër prauus, vt & valdè calidus & æstuosus. Hinc Hippocrates, *loco allegato*, scribit, æstate posse choleram fieri, & autumno, vere minus, minimè omnium hyeme, quia iis temporibus tales humores ob aëris intemperiem & caloris innati debilitatem magis cumulantur. Quò tamen & fructuum multorum eo tempore consuetus vsus aliquid facere potest. Est & cholera iis familiaris, qui ætatem iuuenilem excesserunt, Hippocrates, 3. *aph.* 30. Ætas ea est κατάστασις & παρακμαστική, quam Galenus cum autumno comparat. Vt enim in autumno flaua bilis æstatis caloribus collecta magis aduritur; ita & ætas, quæ iuuentutem sequitur, non modò bilem colligit, sed & biliosum, qui ex iuuenili ætate reliquus est, humorem magis assat. Vnde cholera frequentius gignitur. Faciunt ad cibos in ventriculo corrumpendos etiam animi pathemata, imprimis ira & excandescentia, terror subitus & mœstitia. Caussæ tamen hæ etiam ad sequentem classem referri possunt; cùm scilicet humores praui alibi generati in ventriculum effunduntur. Causæ enim hæ etiam in epate & venis humores corrumpendi vim habet.

Secundò verò materia ventriculo ex aliis partibus communicatur, à venis mesaraicis puta, quando aqua frigida, imprimis ieiuno stomacho, hauritur, & postea cibus crassus ac coctu difficilis ingeritur. Nam ob mediam chylus crudus auidè in venas mesaraicas trahitur, qui corruptus ibi talem perturbationem efficit. Aliis tamen etiam de caussis in mesenterio & pancreate prauus humor cumulari, atque in ventriculum transmitti & choleram excitare potest. Deinde ab epate communicatur, quando ob eius intemperiem humor biliosus copiosius gignitur, quod in febribus malignis sæpe accidere solet. Potest & lien tales humores in ventriculum transmittere. Nonnunquam & ex toto corpore & ex venis omnibus biliosus ac flauus humor in ventriculum confluit, soletque hoc nonnunquam in critico naturæ motu, plerumque tamen symptomaticè, fieri.

Vnde humoris copia in cholera proueniat. Consideratione autem dignum est, vnde tanta humorum prauorum copia, qualis in cholera sæpe vomitu & per aluum reijcitur, proueniat. Existimant quidem nonnulli, in mesenterio & proximis locis eos contineri; nonnunquam etiam ex toto corpore confluere. Sed nec hoc absurdum videtur, humorem seu in ventriculo seu in vicinis locis corruptum & maligna qualitate, qualis in antimonialibus & aliis medicamentis nonnunquam est, præditum, humores quoque bonos corrumpere, eosque naturâ irritatâ ad ventrem protrudi & confluere. Id quod in hypercatharsi etiam à medicamentis purgantibus valentioribus, vt

& venenis assumptis, accidere solet.

Signa Diagnostica.

Malum ipsum facilè cognoscitur; quia æger frequenter simul & vomit, & per aluum biliosos ac prauos humores excernit, idq; cum maxima difficultate & angustia. Dolor enim ventris & intestinorum vehemens adest, inflatio ac distensio, cardialgia, sitis, pulsus paruus, celer ac frequens est; quibus sæpe externorum refrigeratio, animi deliquiũ ac conuulsiones accedunt.

Caussarum verò, quæ ob curationem distinguendæ sunt, signa quod attinet, si malum ortum habeat ab alimentorum prauitate vel copia, id ex ægri vel adstantium relatione cognoscitur; Vt & si ex medicamenti purgantis valentioris vsu, vel veneno sumpto, aut ex aquæ frigidæ, vel niue aut glacie refrigeratæ potu, aut alia caussa externa originem traxerit.

Humoris natura ex propriis & alibi enumeratis signis cognoscitur, nimirum ex siti, vomitibus, amaris, acidis, doloris specie.

Si materia in ventriculo genita sit, adest nausea, angustia, morsus ac dolor ventriculi: materia est æruginosa, prassina, viridis, sed plerumque conuulsio & febris abest. Si verò in venis sit genita, ferè febris maligna adest, & conuulsio accidit.

Prognostica.

Prognostica. 1. Cholera acutissimum & periculosissimum malum est; cum præter omnia symptomata, quæ ventriculum infestare solent, etiam alia in hoc malo conjungantur, quæ modò in signis enumerauimus. Quibus concurrentibus non mirum est, si quis subitò moriatur. Neque tamen vlli morbo minori momento succurritur. Celsus, *lib.* 4. *cap.* 11. Contra verò si idonea remedia negligantur, homo à morbi vehementia vna vel alterâ vel certè paucis diebus iugulatur, & eò quidem citius, quò frequentius animi deliquio & syncope corripitur, maximè si conuulsio & singultus accedat, & adhuc magis, si cum interceptione pulsus frigidum sudauerit, & quæ euacuantur, peiora sunt, vt postea dicetur.

2. Proinde vt in omnibus aliis morbis periculosis cũctatio periculosa est: ita in hoc affectu exigua etiam & leuis curandi mora pessima. Trallianus, *lib.* 7. *cap.* 14.

3. Cholera, quę est à caussa primitiua, minus periculosa est, cæteris paribus, & si sit cum minoribus & paucioribus symptomatibus.

4. Quò perturbatio ventris maior est, & quò ventriculus magis affi-citur, eò periculosius malum est. Est & periculosior ea, quæ à bile ortum habet æruginosâ, vtpote à naturali statu magis recedente, & cum loturæ carnis simile quid excernitur; & longè adhuc magis, si liuida aut nigra reijciuntur. Et quæ in febre maligna & pestilenti accidit, & quæ ex veneno, aut materia ad hoc ἀναλογίαν habente ortum habet, pessima.

Cholera aliquãdo salubris. 5. Sunt tamen quibus diarrhœa & cholera certis interuallis omnem corporis redundantiam euacuat. Galenus, 7. *meth. med. cap* 11. Salubris igitur aliquando hæc affectio, vbi critico motu ex robore facultatis venarum expultricis materia euacuatur, & ea intra horas 18. aut ad summum horas 20. euacuatâ ipsa affectio spontè desinit, vt præsidiis medicis opus non sit. Nonnunquam materia ad vias vrinæ conuertitur, vnde vrinæ ardor,

ardor, cuius profluuio etiam hoc malum finitur.

Indicationes.

Indicationes. Cum malum hoc sit acutissimum, curatio maturanda est. Consistit autem curatio in duobus: In caussæ ablatione, & symptomatum, quæ fiunt, mitigatione, ac virium conseruatione. Caussam quod attinet, continetur ea, vt supra dictum, & generatur vel in ventriculo, vel ex epate, liene, mesenterio, vel ex toto corpore ac venoso genere in ventriculum ac ventrem confluit. Sex igitur scopi Medico in huius affectionis curatione sunt propositi. Primò vomitus promouendus, si minùs parcè prodeat, aut euacuatio per aluum sit nimia. Secundò purgandum leniter, cum vel naturæ in euacuatione per aluum defectus supplendus, vel materia ad inferiora retrahenda est. Tertiò humores temperandi, & eorum acrimonia & mordacitas corrigenda. Quartò partes roborandæ. Quintò, vires conseruandæ & spiritus reficiendi. Sextò symptomata mitiganda & corrigenda.

Curatio.

Curatio Primò ergo si à cibo quocunque modo corrupto, aut alia materia praua in ventriculo contenta cholera excitetur, vomitus ille non statim sistendus, ne materiâ prauâ retentâ malum grauius & periculosius postea reddatur. Imò si natura ad excernendum non satis insurgat, leniter adiuuetur, exhibendo ea, quæ simul prauorum humorum deiectionem adiuuant, materiamq; temperant & abstergunt. Quò enim citius materia praua ventriculum vellicans excernitur: eò citius æger ab hoc malo liberatur. Nimirum si euacuatio satis copiosa sit, & cum ægri tolerantia, aut saltem virtus non valde deijciatur, etsi aliquo modo debilitetur, fluxus neque cohibendus neque adiuuandus, sed naturæ res permittenda, ac symptomatibus saltem occurrendum. Si verò irritatio, anxietas & dolor maior sit, quam pro euacuationis quantitate, & euacuatio abundantiæ humorum non satis respondeat, sed parcior sit, promouenda euacuatio. Ad vomitum igitur adiuuãdum detur aqua mulsa vel hordei tepida, aut sola, aut adiecta sacchari exigua quantitate, aut syrup. rosar. simpl. infus.

Vt: ℞. *Aq. hord simpl.* Vnc. iv.
syr. rosar. simpl. infus. vel violar. Vnc. j.

Misce. Aut serum caprinum vel vaccinum detur cum syrupo rosar. vel viol. A fortioribus vomitoriis omnino hîc abstinendum, quod sunt & ventriculo inimica & morbum augent. Hippocrates quidem, 5. *epidem. t.* 10. *in Cod. Foesij*, quendam epoto elleboro cum lenticulæ succo sanatum fuisse scribit. Locum tamen eum Cœl. Aurelianus, *lib.* 3. *acut. cap.* 2. exagitat. Verum, vt Foësius scribit, valde iniquum est, ab iis, quæ peregrinationis procinctu temerè sunt ac leuiter animaduersa, exactæ curationis leges petere velle: Et multi sæpe contra omnem spem conualescunt, quorum tamen curationem ideo pro curãdi norma vniuersali semper habere non licet. Si verò materia magis ad vomitum vrgeat, aut æger acria immoderatè vomat, vt metuendum sit, è ventriculi symptomatibus & vomitu nimio ægrum periclitari posse, per aluum educenda est materia. Et quidem si euacuatio maior sit, quam irritatio, vtendum iis, quæ simul purgant, adstringunt & roborant, vt *Euacuatio.*

syrup. rosar. sol. cum decocto myrobalanor. rhabarb. Verùm si naturæ major sit conatus & irritatio, quàm humorum euacuatio, abstinendum à roborantibus & adstringentibus, atque iis vtendum, quæ laxant, & abstergunt. Detur ergo in sero lactis vel iusculo *mannæ* Vnc. j. *syrup. rosar. solut.* Vnc. j. ß. Atque clyster applicetur materiam temperans atque abstergens, ex *decocto hordei vel sero lactis* addito *ol. viol. & sacch. rubr. ouique vitello*. Fortioribus verò aluus non irritanda, ne difficilis aliqua diarrhœa vel dysenteria excitetur. Et quod vomitum attinet, id, quod modò dictum, in omni cholera obseruandum, vt non solum quò materia vergat, eò ducatur, verùm etiam, si alterutra euacuatio sit nimia, & æger vel nimium vomat, vel per aluum copiosius excernat, atque inde vires deijciantur, vt per contrariam partem materia reuellatur atque euacuetur. Nimirum si materia immoderatè per inferiora excernatur, per vomitum aliquid humoris euacuetur. Contra verò si æger immodicè vomat, vt metuendum sit, ægrum inde periclitari posse, leniter purgetur. Talibus tamen tum vtendum, quæ simul nonnihil roborant, quale medicamentum est diacatholicum cum pulpa tamarindorum. Idem ferè faciendum, si medicamentum malignum purgans & venenatum assumptum sit: abstergens nimirum, quod simul vomitum prouocat, exhibendum, ad quam rem vtilis est aqua hordei. Postea medicamenta, quæ peculiari vi malignitati & veneno illi resistunt, danda.

Non alia etiam euacuatio est, si materia aliunde ad ventriculum confluat. Quæ in fluxu jam est materia, permittatur, vt sponte sua moderatè euacuetur, & potissimum ad partem, quò materia vergit. Imò leniter & blandè materia eò ducenda, atque euacuatio adiuuanda, si necessitas postulat. Verum enim & hic verum est, quod Hippocrates, 1. *aph.* 2. habet: *In turbationibus alui & vomitionibus, quæ sponte fiunt, si qualia oportet, purgentur, confert.* Ergo si materia vitiosa sit, ægerque id ferat, non sistendus statim est vomitus. Nam si is intempestiuè cohibeatur, natura cum ægri periculo aliò transfert humores vitiosos. Si verò euacuatio continuetur, & plus, quam pro humoris in corpore redundantia opus erat, & quam vires sustinere possunt, euacuetur; motus ille nimius sistendus; quod fiet, si venter per idonea medicamenta roboretur, vt minus facilè affluentes aliunde humores recipiat. Patris verò transmittentis Intemperies & mala constitutio corrigenda, ipsique humores acres & expultricem stimulantes temperandi, & vel ad cutim per sudorifera, vel per vrinæ vias, sed non per acria medicamenta, auertendi, simulque idonea victus ratione, & per alimenta quantitate pauca, qualitate verò refrigerantia, & aliquantum adstringentia, similium humorum generatio præcauenda. Si itaque malum hoc ingrauescat, & euacuatio sit nimia, siue ex humoribus in ventriculo corruptis ortum habens, qui vellicando stimulant expultricem partium vicinarum, vel etiam totum corpus in consensum trahunt, siue ex humoribus aliunde affluentibus proueniat, & Symptomata grauia ac periculum minantia accedant, fluxio sistenda, humores aliò reuocando, eosdem temperando atque adstringendo partem recipientem cum internis tum externis.

Vt ergo Natura à doloris sensu & expellendi opere auocetur, & materia ad exteriora retrahatur, ligaturæ & frictiones artuum fortes instituantur; modò superiorum, si materia maiori impetu per aluum ruat; modò inferiorum, si vehementius per os; modò vtrorumque si æqualiter vtraque via præter modum exeat. Rhases quoque ad vehementem excretionis motum inhibendum, præsertim vomitionis, cucurbitam magnam cum multa flamma sine scarificatione ventriculo affixam vi reuellit, quam secundò aut tertiò appositam, iterumque auulsam plurimum emolumenti ægro afferre affirmat.

Alterantia

Simul materia temperanda, partésque recipientes roborandæ sunt. Itaque si materia biliosa sit, æger valde sitiat & æstuet, Intybacea vtilia sunt, limones, mala citria, cydonia, mespila, succus & Syrupus granator. citri, de portulaca, de agresta, ribes, de rosis siccis, emulsio sem. 4. frig. maior. panis vuę acerbæ, vel granator. vel cydonior. succo madidus, Rob. ribes, berber. conseru. rosar. rubrar. vitriolata imprimis, vt:

℞. *Conseru. rosar. antiqu.*
acaciæ
rob. ribes an. Vnc. ß.
corall. rubr. scrup. j.
sem. acetosæ.
portulacæ an. scrup. ß.
diacydō sine specieb⁹ vel cydon. condit. Drach. vj.
Cum *syrupo granator.*
F. Electuarium.

Vel ℞. *Conseru. rosar. vitriolatæ.*
diacydon. sine specieb⁹ an. Vnc. ß
santalor. omnium,
boli Armeni an. scrup. j.
Cum *syrupo conseruationis myrobalanor.* F. Electuarium.

Probatissimum & præsentissimum in cholera remedium est Crystallus, vt testatur Langius, *lib. 3. Epist. 1. cap. 4.* Cuius Drach. ß. vel per se exhiberi potest, vel etiam electuarijs & alijs medicamentis admisceri.

Si materia non ita calida fuerit, Species arom. rosſ. nux moschata, succus absinth. & menthæ vel aqua eius addi potest.

Antiquis erat in vsu remedium, cuius etiam supra mentio facta est, quod coquitur ex succo granator. & succo menthæ. Rhases trochiscos de thure exhibet, quorum etiam descriptionem tradit.

Foris quoque refrigerantia & adstringentia ac roborantia adhibenda. Et sæpe ea vtiliora sunt, quā interna, cum citra nauseam & ventriculi subuersionem officium suum præstent; assumpta verò facilè nauseam pariant, & vomitu reijciantur. Talia sunt succus endiuiæ, acetosæ, portulacæ, plantaginis, granator. ex toto pomo extractus, si cum farina hordei & pane misceatur & ventri imponatur, aut cydonia vel pyra in vino aut aceto cocta, linteisque inducta ventri applicentur. Vtiles etiam sunt fomentationes & inunctiones, quales supra de vomitu præcipuè bilioso traditæ sunt. Aut panis nuper coctus vino granat. madidus applicetur, vel Emplastrum de crusta panis, aut Diaphœnicon.

Vel ℞. *Panis tosti* lbi. ß.
Coquatur in aceto & aqua, & addatur.
menthæ viridis M. ß.
Omnia contundantur & per setaceum traijciantur, addaturque
pulueris rosarum.
corall.
crystalli an. Drach. j.
F. Cataplasma.

CAPVT XIV.

De Cholera ſicca.

Cholera ſicca. VT in cholera humida, de qua hactenus dictum, humores per ſuperiora & inferiora excernuntur: ita in ſicca nihil liquidi vel per os vel per aluum & os erumpit, venterq; cum dolore laterum diſtenditur, & ſpiritu illo flatuoſo diſcurrente cruciatur, ac dolores varij in vniuerſo excitantur, & partes, per quas ſpiritus tranſit, ob eius acrimoniam exaſperantur & vellicantur, vt ita cholera ſicca ſit Spiritus flatuoſi per inferiora & ſuperiora excretio, cum inflatione ventris & ſtrepitu, ac dolore laterum & lumborum.

Flatus autem ille aut Spiritus flatulentus vel ratione ventriculi vel ratione aſſumptorum generari à pleriſque docetur. Ratione ventriculi, cum is ob igneum quaſi, quo præter naturā præditus eſt, calorem cibos, licet ipſi omni vitiò careant, ita corrumpit, vt in nidoroſam materiam & acres vapores conuertat. Ratione verò alimentorum, cum cibi ipſi acres & flatuoſi ſunt, ſeu tales, vt ſint apti, vt in nidoroſam ſubſtantiam mutentur, quales cibi ſunt, raphanus, ſemen erucæ, oua frixa & ſimilia. Verum enim verò etſi hoc interdū accidere poſſit: tamen ſi malum continuetur, id quod 2. *lib. Inſt. part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 1. diximus & de affectione Hypochondriaca monebimus, hîc etiam locum habere poſſe cenſemus. Nimirum *Antanſſa Cholera ſicca tantum in calorem ventriculi re-*cauſſam huius mali non ſolum in calorem ventriculi nimium, & alimenta praua referendum eſſe, ſed etiam in bilem atram, prauoſque humores ventriculo ſubſtratos in hypochondrijs & venis Meſaraicis contentos, è quibus flatus & ſpiritus flatuoſi eiuſmodi generari poſſunt. *ferenda ſit?*

Quantum enim Spirituum copiam, ſales & ſpiritus ſalini cum ſpiritibus acribus permiſti ſuppeditent, ex olei vitrioli & aquarum fortium cum ſale tartari miſtione apparet. Tale ergo quid etiam in corpore humano accidere, & ex humoris ſalſi atque aduſti cum alijs ſpiritibus commixtione magnam Spiritus flatuoſi copiam excitari poſſe, incredibile non eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur autem cholera ſicca ex ijs, quæ de eius natura dicta ſunt. Vt autem ſciamus, à qua cauſſa originem habeat, inquirēdum, quo genere cibi vſus ſit æger. Si enim bonis cibis vſus eſt, hinc colligitur, vel ratione ventriculi, vel ratione affectus hypochondriaci, quæ ſignis diſcernere facile eſt, ortam eſſe. Si verò prauus cibus aſſumptus ſit, cibi vitio choleram prouenire argumento eſt.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Non tamen tam periculoſum hoc malum per ſe eſt, ſicut cholera humida, nec à flatibus erumpentibus tantum imminet periculum, quantum à crebra per aluum & ventriculum euacuatione. Si autem quid periculi metuendum eſt, id potius à primaria affectione accidit.

Curatio.

Curatio Curandi ratio in duobus conſiſtit; In Spiritus flatuoſi eductione & contemperatione, & in cauſſæ, à qua ſpiritus ille flatuoſus ſubnaſcitur, ablatione. Hippocrates, 4. *de rat. vict. in acut. à text.* 104. *ad* 109. vbi de hoc affectu agit, hanc curandi methodum præſcribit. Primò prohibet vomitum, cum præſupponat, materiam in inteſtinis contineri, parumque eius in ventriculo hærere, & flatum vomitu non

promata, quæ circa communem cum aliis partibus actionem ipsi cōueniunt, sensum tactus puta, dolor scilicet & stupor ventriculi. Habet enim ventriculus neruos à sexta coniugatione insignes, ob quos etiam sensu insigni præditus est, qui, si depravetur, & obiectum sit minus conueniens, dolor ventriculi oritur.

Etsi verò, si nomen spectes, ventriculi dolor omnem eius & omnium eius partium dolorem significat: tamen vsus obtinuit, vt dolor ventriculi simpliciter sic dictus de cuiuscunque in hoc partis dolore accipiatur, excepto eius orificio. Huius enim dolor in specie Cardialgia appellatur.

Cardialgia.

Cardialgia enim nomen accepit à Symptomate & loco affecto, id est, ore ventriculi. Nam καρδία Græcis Antiquis, teste Galeno, *1. meth. med. cap. 2.* os ventriculi est.

Vnde appellatur Cardialgia ob grauissima Symptomata, quæ ex huius partis affectione oriuntur, similia ijs, quæ cordi accidunt, & cor statim in consensum trahunt. De eodem dolore & καρδιωγμὸς vox vsurpatur, qua alias etiam cordis crebriorem & celerem motionem significari supra diximus, de qua plura videantur *in Oeconomia Hippocratis Foesij.*

Apud Hippocratem *5. aph. 57.* etiam occurrit vox ἀλύκης & ἀλυσμοῦ alibi, quam Galenus, *in comment.* de anxietate interpretatur. Deinde etiam recentiores ventriculi anxietatem nominant, cum scilicet cum dolore tantus angor & anxietudo coniuncta est, vt, quemadmodum Galenus *2. Prorrh. t. 44. & 5. de vs. part. c. 5.* docet, ægri nequaquam se vno loco continere possint, sed frequenter cogantur mutare locum & figuram, & situm omnem ægrè ferant, translatione sumptâ ab iis, vt Galenus, *7. aph. 58.* tradit, qui in negotiis suis adeo anxij & morosi sunt, vt ea, quæ præ manibus habent, semper quasi fastidiant, atque illis relictis mox ad alia tractanda se transferant.

Inuenitur & τῆς καρδιακῆς διαθέσεως appellatio *in definitionibus medicis*, & Cardiaci mali nomen apud Celsum, *lib. 3. cap. 30.* quando languente orificio ventriculi corpus immoderato sudore digeritur, sudorque supra consuetudinem & tempore & modo ex toto thorace & ceruice, atque adeo capite prorumpit, pedibus tantum & cruribus siccioribus atque frigidioribus. Tralliano, *lib. 7. cap. 9.* ex mordicante simul & virulento in ore ventriculi humore fit, vbi si os ventriculi sit εὐαισθητὸν, hominem repente nonnunquam iugulat, malo communicato cum corde, vt syncope cardiaca siue stomachica accidat, de qua suo loco dictum.

Hercules Saxonia equidem inter Cardiacam & Cardialgiam distinguit hoc modo, quòd Cardialgia sit ex humoribus erodentibus solum, non venenatis: Cardiaca verò ex venenatis erodentibus. Verum sine authoritate id facere videtur. Mercatus distinguit inter cardialgiam, siue dolorem oris ventriculi, & inter exsolutionem ventriculi, Cardialgiamque à solutione vnitatis & tristi sensu prouenire scribit, & esse mordicationem oris ventriculi: angorem verò siue exsolutionem substantiæ oris ventriculi citra vllum doloris sensum fieri ab intemperie sensim & paulatim dissipante & discutiente substantiam, quæ separatur, & comitem semper habere febrem malignam, cum cardialgia plerumque febre careat, sicut & sudore diaphoretico, nisi

in fine mali. Ad quem affectum pertinet, & virium stomachi resolutio à Beniuenio, *de abdit. morbor. caus. & curat. cap.* 66. descripta, quæ ab intemperie ventriculi accidit, vbi historiam Nobilis recenset, qui cum calidiore ventriculi habitu finiisset affectus, eum frigidis medicamentis curauit. Verum cum huiusmodi affectus sint sine dolore ventriculi, non pertinent ad hoc caput, sed potius ad intemperies ventriculi.

Attritio ventriculi. Omninò verò huc pertinet affectio illa, quam Attritionem ventriculi nominant, (θλίβεσθαι enim ventriculum dicit Galenus) quam Galenus, *de præcogn. ad Posthumum, cap.* 11. describit, in Imperatore Romano, qui cùm ventris torminibus & profluuio tota nocte vexatus fuerat, atque Medici alij initium febris adesse dicerent, id Galenus pulsu explorato negauit, atque ventriculum atteri ab assumpto cibo, antequam excerneretur, exæstuante, affirmauit, atque nardino vnguento cum lanâ ventriculo apposito, atque vino Sabino cum pipere eum sanauit. Similem affectum sibi bis tantùm oblatum fuisse scribit Petrus Bayerus, *lib. Pract.* 11. *cap.* 9. Primò in Nobili quodam, qui cùm cœnasset, totus frigidus factus est, pulsus omnino contractus, ita vt vix sentiretur, cùm tanta angustia & compressione anhelitus, vt statim præfocari videretur, quem etiam oleo nardino calido ventriculo imposito & piperis Drach. j. cum vino exhibita sanauit. Deinde in pedissequa quadam, quam eodem modo curauit. Notandum autem hîc, quod, *loco allegato* scribit Galenus, Imperatorem in hunc morbum incidisse, dum attereretur ventriculus ὑπὸ τροφῆς φλεγματωδεστέρας περὶ τῆς ἐκκρίσεως, id quod vulgo vertunt, *ab assumpto cibo, antequam excerneretur, exæstuante.* Et quidem verum est, vt *ex Oeconomia Hippocratis Foesij* patet, φλέγμα sæpe ab Hippocrate & Galeno sumi pro inflammatione, & deriuata inde verba pro inflammari vsurpari: Malim tamen hîc exponere, ventriculum fuisse attritum vel afflictum à cibo in Pituitam conuerso; id quod curatio indicare videtur: Cum hoc malum calidis medicamentis, vnguento & oleo nardino ac pipere cum vino forti sumpto & Galenus & Bayerus curauerint. Et simile quid nuper in nobili viro animaduerti, qui etsi bene habere videretur, dum esset ieiunus, tamen horis à sumpto cibo quatuor vel quinque elapsis tantis ventriculi cruciatibus, qui ad dorsum se extendebant (vnde etiam à nonnullis pro calculoso fuit curatus) & anxietate vexabatur, vt nullo loco quiescere posset, nec finis malorum erat, antequam cibus & potus vomitu reijceretur, qui maximam partem crudus adhuc erat cum multa pituita. Hoc tamen non negarim, anxietatem hanc non prouenire simpliciter à pituita, sed quatenus in flatus resoluitur, qui in ventriculo conclusi illam anxietatem pariunt.

Huc ergo pertinet etiam illa affectio, cuius Petrus Salius Diuersus, *affection. particular. cap.* 11. mentionem facit, quam adstrictionem ventriculi appellat, quamque solum Aetium, *tetrab.* 3. *serm.* 1. *cap* 13. describere putat, quæ, vt ipse statuit, fiat, cum & superius & inferius os ventriculi ita adstringitur, vt nec flatus nec vapores erumpere possint, nihilque extra corpus ob cutis adstrictionem vel exsiccationem euaporare queat, qui vapores cum accenduntur, febris speciem *Adstrictio ventriculi.*

ciem

ciem præbeant; quæ tamen affectio à perfecta coctione & descendente cibo solet quiescere.

Verum enim verò puto hanc affectionem etiam aliis non fuisse incognitam, & sub anxietate ventriculi comprehendi posse, & fieri à cibo in phlegma, eóque porrò in flatum conuerso: qui qui cum ob ventriculi orificium superius clausum erumpere non possit, neque etiam inferius ei, vtpotè non vtili, sed corrupto, exitum det, in eo hærens & conclusus angustiæ huius caussa est. Vt verò cutis adstrictio accedat, quod vult P.Sal. Diuersus, opus non est, cum flatus non per cutem è ventriculo, sed per eius orificia satis ampla erumpere soleant. Et quod conualescentibus, vt idem Salius scribit, hoc malum frequētius accidit, non fit ob exiccationem cutis, sed quod conualescentes habent ventriculum debilem, qui cum cibo, qui supra modum sæpe assumitur, oneratur, cruditas talis accidit.

Verum cum affectus hi omnes, quocunque etiam nomine appellentur, in eo conueniant, quod sint sensus tactus deprauatus in ventriculo, & à solutione continui in eo ortum habeant, seu, vt verbo dicam, sint dolores ventriculi, de iis coniunctim agemus. Quia tamen est quædam differentia secundum locum affectum, vt & caussam efficientem, de eo postea in differentiis dicetur.

Definimus ergo dolorem ventriculi sensum eius tristem seu molestum à caussa continuum soluente excitatum; qui si sit in orificio præcipuè, Cardialgia in specie appellatur.

Est nimirum dolor ventriculi Symptoma sensûm tactus ventriculi, cuius subiectum sunt vel tunicæ ventriculi, quæ sunt membranosæ, vel orificium eius, quod neruis maioribus & pluribus à sexta coniugatione descendentibus à naturâ donatum, vt animali per hos sensus alimenti deficientis insit, quæ fames appellatur. Nam vt ex naturali suctione molestiam, & caussa præter naturam dolorem sentiret, exactissimo sensu pollere oportebat. Vterq; enim affectus & fames & καρδιαλγία, sunt orificij ventriculi: Sed hæc est differentia, quod fames sit à suctione naturali, καρδιαλγία à caussa præter naturam.

Caussæ.

Proxima equidem & continens caussa doloris ventriculi est solutio vnitatis in eo, quæ à re vel distendente vel mordicante oritur; Mediatæ tamen caussæ plures esse possunt. Soluitur enim vnitas ventriculi vel propter morbos, vel propter caussas morbificas. Morbi sunt vel in ipso ventriculo, vel in vicinis partibus. Morbi in ventriculo sunt primò intemperies frigida, quæ vt neruosis aliis partibus, ita & ventriculo aduersa est, & dolorem in eo, cum rosionis sensu, accedente veluti animi deliquio, excitat. Eaque sæpe ortum habet ab externo frigore, si nudo ventriculo occurrat, præcipuè in macilentis, imprimis dum calent & sudant. Eadem à potu frigidissimo, aquæ præsertim, contrahi potest; idque imprimis, vbi corpus æstu calet. Deinde tumores & imprimis inflammatio, quæ ardentem dolorem excitat, de qua supra dictum, & multò magis Erisypelas: nonnunquam verò tumor durus magnus, aut callus vel scirrhus in eo genitus, qui dolorem grauantem parit, imprimis assumpto cibo. Tertiò soluta vnitas & vulnera ac vlcera. A vicinis verò partibus dolore afficitur ventriculus, dum ab incumbentibus visceribus inflatis, cb-

structis, tumentibus premitur. Nonnulli etiam ab osse xyphoide introrsum flexo ventriculum, imprimis cibo plenum & distentum, premi atque molestia & dolore affici posse existimant, qui tam diu durat, donec cibus coctus descendere, vel decubitu introrsum facto ventriculus ab osse hoc recesserit, de quo *lib. 2. part. 2. cap. 26.* dictum.

Caussæ verò morbificæ, quæ dolorem ventriculi excitant, sunt vel internæ, seu intus genitæ, vel externæ. Internæ sunt vel flatus vel humor. Si flatus, isque in ventriculi capacitate conclusus, simplex dolor oritur è ventriculi distensione, de qua supra, *capite de ventriculi inflatione* dictum, vbi etiam caussæ explicatæ, à quibus flatus ventriculum distendentes proueniūnt. Si verò acris & feruidus halitus os ventriculi infestat, dolor pungens & mordax producitur. Si verò sit humor; is vel copiâ suâ ventriculum grauat, vel qualitate praua & mordace, vel etiam maligna ventriculo molestus est. Et humor quidem, vt & flatus, vel in ventriculo gignitur, ab eius intemperie aliquâ aut errore in victu, vel aliunde in ventriculum confluit. Et quidem ab humoribus in ventriculo genitis ortus dolor ventriculi aliàs sumpto cibo mox sedatur, aliàs pòst, aliàs etiam sumpto cibo exacerbatur & excitatur. Excitatur dolor ab assumpto cibo, cum humores crudi & mordaces ventriculi tunicis adhærescentes sumpto cibo agitantur & incalescunt ad cibi coctionem, aut qui in fundo ventriculi hærent, sumpto cibo eleuantur & ascendunt, atque ita commoti ad orificium ventriculi accedentes dolorem in eo excitant. In aliis, cum cibus coquitur, saltem halitus & vapores acres & mordaces eleuantur, qui os ventriculi vellicant. Sedatur verò dolor cibo assumpto, vel quia est humor melancholicus, vt Auicennas censet, vel quia admistis cibis minus acris euadit.

Humores, qui aliunde affluunt in ventriculum, vel fluunt à toto, dum illud febre correptum est, vt fit in paroxysmorum principiis (quanquam & tum è vicinis locis confluere possint) aut citra febrem, dum corpus vel humorum copia aut qualitate vel symptomate aliquo p. n. aut inedia affligitur, de quibus videatur Galenus, *1. de articul. t. 22. & 2. de rat. vict. in acut. t. 44. & 1. de plac. Hippoc. & Plat. cap. 8.* Vel ab aliqua parte & potissimum ab epate, à quo bilis flaua & ichores biliosi in ventriculum effunduntur, id quod præcipuè per inediam accidit, aut liene ac vicinis locis, vnde humor melancholicus & ater, aut à capite, vnde pituita tenuis & salsa in ventriculū defluit. Vermes præterea in ventriculo seu geniti, seu ab intestinis ad eum adscendentes dolorem excitant. Tandem etiam lapides in ventriculo geniti dolorum sæpe intolerabilium ventriculi ac diuturnorum caussa sunt. Cuius rei historias aliquot collegit Schenkius, *lib. 3. obseru.*

Inter caussas verò externas, siue ea, quæ extra assumpta dolorem ventriculi pariunt, sunt primò cibi, vel qualitate molesti & acres, qui in calidiori præsertim ventriculo singultum, rosionem & dolorem excitant. Et quod à cibo per se tali accidit, idem etiam à cibo aliàs non malo, sed corruptionem passo & acrimoniam adepto fieri potest, puta à dulcibus, pinguibus, rancidis, & cibis facilè corruptioni obnoxiis. Vidi etiam, qui dolorem ventriculi grauissimum passus est à lacte in ventriculo coagulato, quo vomitu reiecto sanatus est. Idem etiam à cibo quanti-

ato nimia & copiosius deuorato accidere potest. Imò mulierem senem extinctam hâc de causâ obseruauit Platerus, quæ die Paschatos carne & ouis nimiùm ventriculum repleuerat. Deinde idem accidere potest à rebus, quæ ventriculum grauare vel pungere possunt, vt nucleis cerasorum vel aliis deglutitis, aut vitro, acubus, ossibus & similibus. Ita refert Guilielmus Fabricius, *cent. 4. obseru.* 33. Matronā quandam, cùm vltrà duos annos de dolore ventriculi conquesta esset, tandem vomitorio sumpto frustum corij lardi fumo exsiccati quod ante duos annos deglutiuerat, euomuisse, & breui planissimè conualuisse. Sicut & dolorem ventriculi pariunt medicamenta & venena septica, caustica atque exulcerantia. Item validiora purgantia sine correctione maiori dosi exhibita.

Differentiæ.

Differentia. Quæ sint doloris ventriculi differentiæ, facilè ex iis, quæ hactenus dicta sunt, patet, & sumuntur præcipuè à loco affecto & caussa efficiente atque hinc dependente modo & specie doloris. Aliquando in ipso ventriculo quædam compressio percipitur & distensio, quam Germani *das Hertzdincken oder Hertzgespan* nominant, qui dolor plerumque cum ventriculo prostrato & nausea accidit, superuenientibus etiam aliquando vomitibus & diarrhœa. Aliquando idem dolor in ventriculi ore consistit, qui Cardialgia nominatur, qui etiam plerumque rodens est, & πικρόχολοι dicitur, habétque ortum ab humoribus acribus, cùm in morbis quibusdam, tum etiam in sanis, qui καρδιωγμὸς nominantur, quibus eiusmodi rosiones familiares sunt cum oris amaritudine. Dolor quoque aliquando rodens est, ex caussa modo dicta, aliquando grauans à caussa ventriculum distendente vel premente.

Signa Diagnostica.

Symptoma hoc ipsum per se facilè deprehenditur, ægérque de dolore conqueritur, locúmque affectum indicat, nisi mens simul læsa sit. Neque etiam animi deliquium & syncopen, quæ dolorem hunc sequuntur, deprehendere difficile est; cum ægri quasi exanimati & mortui iaceant, qui paulò antè de grauissimo stomachi dolore fuerunt conquesti.

Caussæ verò peculiaria signa, quibus innotescant, requirunt, quæ ex iis, quæ supra de morbis ventriculi dicta sunt, patent. Nam intemperies frigida vehementior è suis signis supra propositis cognoscitur; vt & tumores ventriculi vel partium vicinarum, & vulnera ac vlcera ventriculi. Flatus etiam deprehenduntur ex iis signis, quæ supra de inflammatione ventriculi sunt proposita. Si humor sit caussa doloris, ex iis, quæ supra de intemperie ventriculi cum materia dicta sunt, innotescit, præcipuè humor biliosus, qui frequentissimè cardialgiam inducit, cognoscitur è linguæ amaritudine, nausea & inappetentia, virium deiectione, syncope. Si materia è primis viis aut toto corpore confluat, vt in febribus fieri solet, & potissimum in paroxysmis earum, ac si humor sit malignus, adsunt febrium malignarum symptomata. Venenatus & prauus vapor ab vtero ad ventriculum ascendens cognoscitur è propriis vteri affectibus, imprimis è suffocatione, in quam mulieres frequenter incidunt, ex seminis & mensium suppressione. Vermes, aut ve-

nena assumpta, acus, spinæ piscium deglutitæ & similia è suis signis & ægri atque adstantium relatione innotescunt.

Prognostica.

Prognostica. 1. Oris ventriculi dolor grauius malum est, quam simplex ventriculi dolor, ob partis huius sensum exquisitum, & cum corde ac cerebro consensum. Minus tamen periculosus est ventriculi dolor, qui fit à caussis externis, & qui fit propter partis illius sensum exquisitum; nisi caussa externa nimis vehemens sit & graue aliquod malum attulerit, vlcus nimirum, putredinem aut insignem corruptionem, aut qualitate malignâ vires dejiciat.

2. Deterior verò est ille dolor, qui à caussa interna, & ab acri mordaci humore excitatur. Pessimus, si maligna & venenata sit illa materia. Et omninò pro minori vel maiori materiæ, quæ cardialgiam excitat, prauitate, symptomatúmque, quæ cum cardialgia coniunguntur, grauitate, aut leuitate, salus vel mors expectanda est.

3. Auget nimirum semper periculum syncope, quæ grauior, frequentior & absque caussa manifesta accedit. Periculum verò minus est, quando leuior, minus frequens, & à caussa manifesta oritur.

4. Ita & febris periculum auget, præsertim continua & acuta, in qua magnus æstus est circa ventriculum, proueniens à bile in tunicis ventriculi impacta, de quo Hippocrates, 5. *aph.* 65. in febribus circa ventriculum vehemens æstus & *καρδιωγμὸς* malum. Magnam enim inflammationem ventriculi, vel copiam magnam humoris vitiosi in ore ventriculi contineri indicat, vnde febris intenditur, & malo cordi communicato syncope periculosa & sæpe lethalis sequitur.

5. Qui Cardiaco affectu laborantes os ventriculi admodum sensile habent, valde periclitantur, & sæpe statim intereunt, dum immodicam humorum rosionem sustinere nequeunt.

6. Frequenter quoque lumbrici ad os ventriculi adscendentes hoc malum & syncopen excitant, vnde nonnulli statim, cum à lumbricis roduntur, intereunt Alex. Trallianus, *lib.* 10. *c.* 9.

7. In cardialgia si extrema frigent, periculósum.

Indicationes.

Indicationes. Tota curandi ratio in duobus consistit: In doloris, si vehementer vrget, mitigatione, & in caussæ amotione. Dolor omnis anodyna indicat; & si nimis exquisitus sit ventriculi sensus, obtundendus est. Causæ verò, quæ dolorem excitant, sui amotionem indicant: Quæ cum sint diuersæ, pro diuersitate earum variæ indicationes oriuntur. Si dolor ortum habeat à caussa externa, puta alimento vel medicamento ingesto, illud seu vomitu seu per aluum euacuandum est. Idem faciendum, si humores vitiosi in ventriculo redundent. Iidem si nimis acres & mordaces sint, temperandi. Si materia maligna sit, simul alexipharmacis oppugnanda. Quæ in tunicis ventriculi infixa est, per resoluētia, & validè exiccantia euacuanda, vt de intemperiebus ventriculi cum materia dictū. Admiscenda sunt hîc medicamenta adstringentia, quæ exsolutum quodammodo os ventriculi roborant, solutioni continui, vnde dolor est, resistunt, dissolutionem calidi innati prohibent, materiam prauam ab orificio ventriculi ad partes inferiores protrudunt.

& ne noua affluat, caueat, exiccant & incrassant, quæ reliqua sunt, ne tunicis ventriculi impingantur. Vnde Galenus, 5. *de comp. med. sec. loc. cap.* 7. inquit: Plurima horum, quæ per experientiã inuenta sunt, ex mista materia componuntur, ex adstringente videlicet & calefaciente. Vbi & veteres nonnullos reprehendit, qui in affectibus oris ventriculi, epatis, lienis & similibus, ac imprimis in horum inflammationibus, adstringentium vsum magno cum ægrorum detrimento omiserunt.

Curatio.

Curatio. Si ergo dolor vehementer vrgeat, ita vt non permittat primum aduersus caussam pugnare, exhibenda sensum orificii ventriculi obtundẽtia, anodyna, aut etiam narcotica. Hebetant sensum, quæ mucilaginosa, pinguia sunt, ac vim emplasticam habent, qualia sunt oleum dulcissimum, oleum amygd. dulc. recens, earum emulsio, emulsio sem. papau. albi, mucilago sem. psyllii, cydoniorum, maluę, amylum, lac. Dum verò malum magis vrget, stupefacientia & narcotica vsurpãda, vt syrup. de papauere, diacydon. Philon. Rom. trochisci de carabe, pilulæ de cynoglossa, requies Nicolai, quorum dosis rarò Scrup. j. excedit, laudanum opiatum. Post horũ tamen vsum & dolore sedato, calefacientibus & roborantibus calorem ventriculi horum vsu nonnihil debilitatum iterum roborabimus. Somnus quoque mirum in modum dolorem sedat, & calorem ac spiritus reficit, modò spiritus non nimium sint antea debilitati, & ægroti horum medicamentorũ vim sustinere possint. Ideoque primò lenioribus & quidem externis vtendũ, & per frontis ac narium illinitionem somnus prouocandus. Quod si hæc non proficiant, modò dicta narcotica adhibenda.

Quod si caussa externa, alimentum scilicet aut medicamentum, dolorem produxerit, per aluum aut vomitum reijcienda. Idem faciendum in venenis, quæ commodissimè per vomitum reijciuntur. Si dolor sit à caussa interna, humore scilicet prauo, idem faciendum, & materia vel per aluum vel per vomitum euacuanda. Tutius tamen est, humores vitiosos per aluum, quam per vomitum euacuare. Metuendum enim, ne si per os reijciantur, ventriculi orificium magis offendant. Et cum humorem ob eius acrimoniam & doloris vehementiam tutò euacuare non licet, eius acrimoniam temperare conuenit, modo, qui sæpè iam expositus est. Quæ etiam sint medicamenta ventriculum euacuantia, supra de Intemperiebus ventriculi cum materia est expositum, quæ hîc repetere opus non est.

Postea os ventriculi cùm internis, cùm externis adstringentibus roboretur. Intus roborant, præsertim cum febris adest, rob. & syrupus cydonior. de agresta, de rosis siccis, de granatis, acetosit. citri, conseru. rosar. corall. margaritæ: Ex quibus composita etiam supra sunt proposita. Galenus, 7. *meth. med. cap.* 11. & alibi mulsam dat, in qua absinthium sit decoctum, quod medicamentum & bilem euacuat, & adstringendo roborat. Extrinsecus, vt Aëtius docet, conueniunt folia rubi cum pane, item myrti folia & baccæ, aut pampini vitis aut folia plantaginis cum pane, aut mala cydonia cataplasmatis modo stomacho imposita.

Vtilis est & Fomentatio ex vino rubro cum rosis, absinthio & mastiche.

parata.

Vel ℞ *Flor. rof. rubr.*
chamamel.
fummitat. abfinth. an. M. j.
Coqu. in vino rubr. pro lbi. j. ß.
Fiat Fomentum.

Vel ℞. *Abfinth.*
flor. chamam.
rof. rubr.
menth. an. M. j.
Coqu. in aqua lbi. j. ß.
Adde *fpec. diarrh. abbat.*
aromat. rofat. an. Scrup. ij.
aceti rofac. Vnc. ij.
Fiat Fotus.

Quod autem Galenus, 8. *de comp. med. fec. loc. cap.* 1. iubet adſtringentia præmittere ante purgationem, quemadmodũ & Trallianus, id quidem locũ habet, vbi ob immoderatam caloris naturalis diſſipationem ſyncope adeſt vel imminet, vt diſſolutionem nimiam prohibeat. Aliàs quando à ſyncope metus non eſt, vacuantia adſtringentibus præmittenda.

Exhibenda quoque alimenta optimæ ſubſtantiæ. Nihil enim citius prauam qualitatem compeſcit & temperat, quam admiſtio alimenti optimæ ſubſtantiæ.

In dolore ventriculi ex pituita Galenus cuidam betam & porrum cum ſinapi exhibuit; quorum ope inciſam pituitam largiter is per aluum excreuit, atque ſic ſanatus fuit, 1. *de alim. fac. cap.* 1. Aliàs vtile eſt, bis terue vomere ex oxymelite cum ſucco raphani, & poſtea hiera & agarico aut terebinthina purgare, & reliquias medicamentis ventriculum calefacientibus abſumere.

Hiera in doloribus ventriculi vſus.

Verum de Hiera, quam in doloribus ventriculi à frigida materia, aut flatu ex ea genito ortis Galenus commendat, notandum, quod tardè operatur, & dum in viſcidam materiam ventriculi tunicis adhærentem agit, halitibus inde excitatis facit, vt venter diſtendatur & dolor augeatur, ideoque conſultum eſſe, aliud purgans admiſcere, quod vires Hieræ intendat, & operationem acceleret.

Si res aliæ in ventriculo hærentes dolorem in eo excitent, commodiſſimè vomitu reijciuntur. Ita, vt ſupra dictum, Guilielmus Fabricius refert, Matronam quandam, cum duos annos de dolore ventriculi conqueſta eſſet, nec vllis remediis ſanari poſſet, tandem exhibito vomitorio, fruſtum corii lardini fumo exiccati, quod ante duos annos deglutiuerat, euomuiſſe, & breui pleniſſimè conualuiſſe.

Si flatus infeſtent, curatio inſtituenda, vt de inflatione ventriculi dictum. Nimirum poſt aliquam doloris remiſſionem ventriculo fomenta adhibenda, è decocto chamæmeli, menthæ, anethi, abſinth. cum vino dulci. Clyſteres etiam flatus diſcutientes iniicere non inutile eſt. Poſtea ventriculo cucurbita affigatur, modò humoris crudi & pituitoſi copia non ſit in ventriculo. Hic enim ſi adſit, & magnum dolorem excitet, prius euacuandus eſt. Vtile eſt & Theriacam veterem medicamentis admiſcere, item ol. aniſi & carui, & ſimilia flatus diſcutientia exhibere. Commendant nonnulli in hoc affectu allii eſum, ab aliis verò, vt ab authore, 4. *de rat. vict. in acut. t.* 90. damnatur, quod æſtuationem & dolorem ventriculi pariat. Sciendum autem, ſi magna adhuc humorum copia adſit, ab allio abſtinendum, cum iis agitatis & reſolutis plus flatum generet: Si verò ſoli flatus adſint, allium ad eos diſcutiendos vtile eſt.

Si humor aut vapor malignus aut

venenum assumptum caussa cardialgiæ sit, alexipharmaca simul vsurpentur, & inter cætera etiam Theriaca, si febris absit, vel non valde vrgeat: & de hac *in libro de theriac. ad Posthumum, & de theriaca ad Pison. cap.* 11. scribitur, quod cardiacos, dolore ventriculi iam deficientes, exhibita quasi ad viam reuocârit. Theriaca enim & antidoti magnæ aliæ resoluunt, exsiccant, dissolutionem calidi innati prohibent, vim alexipharmacam habent, oris ventriculi ac cordis robur tuentur.

Si humor ex hepate vel liene, vel aliunde etiam ad ventriculum effundatur, illarum partium habenda est ratio, & humores ad ventriculum fluentes aliò auertendi.

In dolore ex inflammatione ventriculi lenientibus opiatorum aliquid, sed in minima quantitate, admiscere interdum vtile est, vt sensum stupefaciant, & molestiam ex acrimonia humorum calidorum mitigent.

Si sudores syncoptici vires deijciant, sistendi inunctionibus ol. rosar. cydonior. myrtino aut aspersione aquæ rosar. & aëris frigidi per flabellum aspiratione, qui aër ipse sit frigidior naturâ, vel arte concilietur, vt *l.* 1. *p.* 1. *c.* 1. eum parandi ratio exposita est.

Commendantur etiam quædam, quæ occultis proprietatibus contra cardialgiam prodesse perhibentur, vt corallia suspensa supra ventriculum, cochleæ marinæ in puluerem redactæ, & in vino sumptæ, tunicæ Gallinarum ventriculi.

Nec hoc omittendum, si vicinarum partium, vt hepatis, lienis, coli, septi transuersi tumore ventriculus comprimatur, curationem ad partes illas dirigendam esse. Nisi enim hic affectus tollatur, frustra in dolore stomachi, & plerumque accedente difficili respiratione tollenda laboratur.

Quod si à cartilagine ξιφοειδεῖ introrsum flexa & ventriculum comprimente sit dolor stomachi, curatio è *libr.* 2. *part.* 2. *cap.* 26. petenda. Sed plerumque incurabile est hoc malum, & post cibum sumptum adeo graue euadit, vt ægri nullam doloris remissionem habeant, donec supini recumbant, quo modo ventriculus à cartilagine comprimente recedit, vel cibis coctis ventriculus subsideat.

Diæta.

Aër sit temperatus. Cibus sit boni succi, & qui non facilè corrumpitur, & qui acrimoniam humorum, si quæ adest, obtundit, ac orificium ventriculi roborat. Vtilis igitur est in humoribus acribus, à quibus frequẽtius hoc malum ortum habet, panis succo granatorum vel agrestæ, vel vino tenui imbutus. Conuenit & cremor hordei cum succo granatorum. Trallianus primò offert cum grana mali granati, tum eius succum, poma item & pyra adstringentia, panem ex aqua frigida, vinum austerum. Postea cibis vti iubet, qui quidem sunt boni succi, difficilis tamen coctionis, ne calori illi ingenti in ventriculo cedentes corrumpantur, & qui acres humores simul temperent, cuiusmodi sunt carnes boni succi, auiculæ montanæ & similes, succo citri & granatorum conditæ. Tempestiuè quoque æger cibandus, ne inedia grauiora mala attrahat, & vbi vires debiles sunt, parùm vini detur, tenuis, albi, subadstringentis. In caussâ verò frigidâ victus sit calefaciens atque exiccans, & propterea conuenit vinum generosum, si non adsit febris. In cibis vtilis ruta, satureia, cinamomum & similia. Somus

Diæta.

colligitur, eaque dilutior, vt transsudare possit, ventriculumque vicinũ tingere. Quod eò facilius accidit, si ventriculus in crapulæ deditis cibo perpetuò distentus sit, vt & in ijs, qui scribendo, aliudue agendo corpus inflectunt, vt ventriculus bilis vesiculam comprimat, atque ex ea bilem quasi exprimat.

Signa Diagnostica.

Signa. Malum ipsum per se manifestum est, atque ægri de quodam quasi ardore in gula conqueruntur, & sæpe in ore amaritudo percipitur: Sitis est molesta, ructus adsunt nidorosi, appetentia est deiecta.

Prognosticum.

Prognosticum. Malum ipsum per se quidem non periculosum est: molestum tamen. Caussa verò à qua pendet, non negligenda.

Curatio.

Curatio. Curatio duobus perficitur. Primum est, vt ardor ille sedetur; Alterum, vt caussa ista tollatur, ne idem malum reuertatur.

Prius perficitur ijs, quæ feruorem illum humorum temperant, & ebullitionem tollunt. Vnde datur siliqua, conseru. rosar. fructus acidi & eorum succus, vt malum citrium, granatum, berberis, vinum absinthites, panis medulla aceto & aliis succis acidis imbuta. Vel

℞. *Conseru. rosar. vitriolat.* Vnc. ß.
cydon. condit. Drach. ij.
rob. ribes Vnc. ß.
spec. diatrionsant.
diarrh. abbat. an. Drach ß.
syrup. cydon. q. s.
F. Electuarium.

Imprimis verò vtilia sunt, quæ istam ebullitionem tollunt, humorem quasi imbibendo & præcipitando, vel vt facilius deferueat, faciendo, aut eius qualitatem tollendo. In quem finem præcipuè commendatur creta alba, quam vulgus etiam inter ἐυπόριστα numerat, nux moschata, bolus Armen. oculi cancri, cornu cerui, lapides carpionum, grana thuris.

Hinc sequentia commendantur.

℞. *Nuc. mosch.* Drach. j.
cretæ Drach. ij.
sacch. Drach. iij.
F. Puluis. Dosis Drach ß. vel Dr. j.

℞. *Nuc. mosch.*
macis
rosar. an. Vnc. ß.
sacch. alb. Vnc. j.
cretæ Drach. ij.
F. Puluis.

Vel ℞. *Nuc. mosch.* Drach. ß.
croci g. ij.
cornu cerui vsti scrup. ij.
cretæ Drach. ß.
sacchar. in aqu. portulac. dissoluti q. s. F. Rotulæ.

Vel ℞. *Cretæ* Vnc. j.
boli Armeni scrup. ij.
ros. rubr.
margarit. præp. an. Drach. ß.
macis scrup. j.
sacch. alb. in aqua rosar. dissol. q. s. F. Morsuli.

Vel ℞. *Conseru. ros. vet.* Vnc. j.
ocul. ♋ præpar.
boli Armeni an. Drach. ß.
Cum *syr. conseru. nuc. mosch.*
F. Electuarium.

Ventriculi stupor. Hoc loco vitij, quod dolori contrarium videtur esse, mentio etiam faciẽda, quod stuporem ventriculi nominant, vt apud Forestum, *lib. 8. obs.* 28. videre est, cum vis in stomacho attrahens læditur, simulque sensus tactus vel minuitur vel aboletur.

Verum sensus appetitus inest præcipuè orificio ventriculi, & dictum de eius læsione supra, vbi de cibi & potus

appetitu læso actum. Vis verò attractrix præcipuè in Oesophago viget, de cuius læsione etiam supra dictum de deglutitione læsa, vt plura de ijs hîc addere opus non sit.

CAPVT XVII.

De Excretis præter naturam è Ventriculo, & eius qualitatibus mutatis.

Atque hæc fuerunt Symptomata, quæ ventriculi actionibus accidunt, restant adhuc duo; excreta præter naturam, & qualitates mutatæ, de quibus pauca dicenda.

Excreta p. n. e ventriculo. Excreta quod attinet, ventriculus equidem non factus est, vt per eum vlla fiat excretio; sed Chylificationis organum est, quod cibum retinet, coquit, mutat, & tandem coctum & in chylum transmutatum per inferius orificium ad intestina transmittit.

Interdum tamen etiam natura eô abutitur ad humores vitiosos, qui seu in eo sunt geniti, seu è corpore ad eum transmissi, euacuandos, quod vomitu fit. Id ergò si cum commodo naturæ fit, tolerari potest ea euacuatio, neque ita valde præter naturam est. Interdum tamen accidit, vt res planè præter naturam è ventriculo eijciantur, de quibus equidē supra, atque etiam inter actiones ventriculi læsas, expultricem scilicet, facta est mentio. Quatenus tamen res ipsæ planè præter naturam sunt, earum etiam hoc loco inter excreta p. n. facienda est mentio.

Sanguis vomitu reiectus. Compertum verò est, sæpe sanguinem per vomitum rejectum fuisse, de quo supra etiam de sanguinis vomitū dictum. Vt saltem pauca addamus, etsi sanguinis vomitus aliàs toto genere p. n. sit, statis tamen temporibus quibusdam accidere, imò salutaris esse solet. Ita sanguinis profluuium per os stato tempore accidisse Macrino Visco Viro Prætorio, & omnibus annis Volusio Saturnio, Vrbis Præfecto, qui 90. tamen annum excessit, refert Plinius, *lib. 11. cap.* 38. Sic fœminam quandam, quæ 58. annum excesserat, quotannis dolore hypochondriorum corripi solitam, spontaneo sanguinis vomitu ab eo liberatam fuisse, scribit Langius, *lib.* 1. *Epist.* 40.

Menses vomitu reiecti. Menses per vomitum à fœminis fuisse reiectos, à multis obseruatum, refertque idem Langius, *loco allegato*, mulierem Florentinam, quæ cum intolerabili capitis dolore affligeretur ex retentione mensium, his vomitu reiectis conualuisse, & ne morbus recrudesceret, venæ sectione sibi cauisse. Similem historiam refert Brassa vol. *ad aph.* 31. *sect.* 5. Beniuenius etiam, *de abdit. morb. & sanat. causs. cap.* 41. refert, feminam quādam acerbissimo capitis dolore ob mensium suppressionem laborasse, à quo fuit liberata mensibus vomitu rejectis; quam sanitati restituit solâ venæ, quæ sub talo est, sectione. De via si quæratur, plerique quidem statuunt, per venam matricis, quæ à caua oritur, sanguinem in hepar, & inde in ventriculum per venas, quæ eius orificium & fundum ambiunt, effundi. Hieronymus Reusnerus verò, *ad caput* 31. *Iodoci Villichii de vrinis*, statuit, Venas vteri cum mesenterij venis anastomosi manifesta committi, per quam in intestina & ventriculum transponatur sanguis menstruus. Possunt tamen etiam humores ad ventriculum ab vtero transmitti per arterias.

Res mõstrosa per vomitum reiecta.

Res etiam alias præter naturam admirandas & monstrosas per ventriculum reiectas fuisse obseruatum est, & dictum de eo supra, nimirum clysteres, glandes, alui excrementa, vermes, crines, pannos, clauos & similia, de quibus omnibus videatur Schenckius, *lib. 3. obseru.* vbi de vomitu agit. Guil. Fabritius, *cent. 2. obs.* 43. refert, adolescentem in pago quodam prope vrbem Metam longo & intricato morbo detentum fuisse, tandemque parentes Necromanticum accessisse, cuius consilio cum vomitorium hausisset, aciculas, clauiculos, cuspides cultellorum, aliaque ferramenta plurima eiecit, & breui conualuit.

Ventriculi Qualitates mutatæ.

Tandem *Qualitates mutatas* quod attinet, equidem in corpore viuente percipi non possunt: in mortuorum tamen ventriculis repertos fuisse colores alienos, obseruatum. Ita post intempestiuum vsum magisterij perlarum tunicas ventriculi nigras repertas fuisse in Casparo Logo, Episcopo Vratislauiensi, testatur Iohannes Crato, *in Epist. à Scholtzio, collectio Epist.* 163. Et Platerus obseruauit in ventriculo cuiusdam maculam nigram. Idem interdum à bilis vesiculâ incumbente ventriculum flauo colore tinctum fuisse annotauit.

LIBRI TERTII
PARS II.
DE
INTESTINORVM MORBIS ac Symptomatibus.

PRÆFATIO.

CHYLVM in ventriculo coctum intestina accipiunt, eumque amplius elaborant, & si quid in ventriculo non bene elaboratum est, vlteriore coctione perficiunt, & quod in eo vtile est ad corpus alendum, per anfractum illum longum à vasis Mesaraicis attrahendum & ad hepar ac lienem transmittendum distribuũt; tandemque quod inutile est & corpori alendo ineptum, ad aluum transmittunt, & per eam deiiciunt.

Ad quas actiones cùm mora quædam & temporis spatium requiratur, vim retentricem etiam intestina obtinent. Neque enim feces ab vtili succo separatas accipiunt è Ventriculo intestina, sed chylum inutilibus partibus permixtum, quæ demum in Intestinis separantur, & quod vtile est, à Mesaraicis vasis attrahitur, inutile verò in feces alui mutatur.

Sunt autem Inteſtina numero ſex; tria tenuia, duosdenum, ieiunum, ileum: tria craſſa, cæcum, colum & rectum, de quibus videantur Anatomici. Vt autem quæ diximus præſtent, ſuam naturalem temperiem habent, ſuam conformationem, ſuam ſedem ac locum, & alia, quæ ab Anatomicis prolixè deſcribuntur. Habent prætereа & ſenſum exquiſitum & Spiritus animales à neruis ſextæ coniugationis accipiunt. Venas etiam habent à vena portæ: arterias partim à cæliaco ramo, partim ab vtroque meſenterico. Bilioſum præterea excrementum, à quo facultas inteſtinorum ad expellendum irritatur, à veſicula fellis accipiunt.

Atque hæc omnia cùm bene ſe habent, chylus ad vaſa meſaraica rectè diſtribuitur, feceſque debito modo expelluntur. Multis tamen morbis præter naturam afficiuntur: Intemperie ſcilicet frigidâ, calidâ, humiliâ ſiccâ, cum & ſine materia. Inflatur etiam & in maiorem molem diſtenduntur, & contrà anguſtiam patiuntur ac obſtruuntur: Læuitatem etiam præter naturalem acquirunt: Res p. n. in ijs generantur. Interdum ſitum mutant & conuoluuntur, vt in hernia inteſtinali & vmbilicali: vulnerantur; Sphacelum patiuntur. In ſpecie verò Inteſtinum rectum, & quæ ſunt in eo ſphincter & hæmorrhoides, patiuntur rhagades, condylomata, ficus, vlcera, fiſtulas. Anus etiam quandoque coaleſcit.

Hinc poſtea varia ſequuntur Symptomata, coctio læſa, motus Inteſtinorum inuerſus, dolor inteſtinorum, alui retentio, fluxus alui varij, fecum alui per aliena loca excretio, res alienæ per aluum excretæ, ventris murmura, ani paralyſis & ſenſus amiſsio, teneſmus, ani pruritus, hæmorrhoidum dolor, fluxus, ſuppreſsio, de quibus iam ordine dicendum.

SECTIO PRIMA.

DE MORBIS INTESTINORVM.

CAPVT PRIMVM.

De Intemperie Intestinorum, & primò de frigida.

Intestinorum Intemperies frigida.

FRequenter satis intestina intemperie frigida laborant, quam ab iisdem ferè caussis contrahunt, à quibus ventriculus refrigeratur. Quò etiam faciunt crudi succi, qui cum ex ventriculo, tum vicinis membris aliis in ea effunduntur, & omnino omnes caussæ seu internæ seu externæ, quæ seu per se, seu per accidens ea refrigerandi earumque calorem imminuendi vim habent.

Caussa.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur Intemperies Intestinorum frigida è doloribus & flatibus, qui in ijs generantur, & imprimis excreta per aluum eorum intemperiem & coctionem læsam patefaciunt, quæ cruda sunt & non satis cocta, ac pituitosa.

Prognosticum.

Prognostica. Prout maior vel minor est frigiditas & caussarum eam inducentium maior vel minor vis, ita etiam periculosius vel minus periculosum malum est.

Curatio.

Curatio. In genere autem de intestinorum morbis curandis obseruandum, etsi non eam dignitatem habent intestina, quam ventriculus, & ignobiliora videntur: tamen eorum robur etiam modicè adstringentibus conseruandum; cum chylum aliquandiu retinendi & concoquendi vim habeant. Vbi tamen crassi & viscidi humores ijs inhærescunt, adstringentia vtilia non sunt; cum eos magis impingerent. Cum etiã sensum satis exquisitum intestina obtineant, ea, quæ ipsa irritare possunt, quale est oxymel, vitanda.

Generalia in intestinorum curatione obseruanda.

Quæ autem adhibentur ijs remedia, si graciliorum gratia dantur, commodissimè per os exhibentur; crassiorum verò caussa per clysteres injiciuntur, etsi & per os exhiberi possunt, quæ tum validiora requiruntur: cum vis eorum in via infringatur. Et cum quæ per os dantur medicamenta in morbis intestinorum, primò à Ventriculo excipiantur, videndum, ne vllo modo eum lædant. Et quæ extra applicantur, ita applicari debent, ne ventriculum tangant, nisi is simul eadem Intemperie laboret.

In specie verò intemperiem frigidam quod attinet, intemperies frigida calida requirit.

Intestina calefacientia.

Calefaciunt ea: *mentha, absinthium, cuminũ, piper, zingiber, bacca lauri. sem. carui, Diatrionpipercon. Diamisum, El. de bacc. lauri, Theriaca,* & alia supra de

intemperie frigida ventriculi proposita, cum intus assumenda, tum extra applicanda.

Paulò tamen calidiora eligi debent, vel in maiore quantitate exhiberi; cum in via vis illorum nonnihil alteretur.

Extra applicentur sacculi *ex milio, ruta, sale* calefactis, item *cineribus calidis*; lapides etiam serpentini calidi; olea; *mastichinum*, *menthe*, *rutaceum*, *absinthij*, *anethi*, Emplast. *de bacc. lauri.*

Clysteres quoque inijciantur è *ruta, calamintha, anetho, fl. chamameli, bacc. lauri, sem. carui, præcipuè* in vino decoctis, oleo *rutaceo, chamæmel. irino, laurino* & similibus, *El. de baccis lauri.* Clysteres *item* è *Malnanico*.

Diæta. Victus ea ratio instituatur, quæ in ventriculi intemperie frigida est proposita.

De Intemperie Intestinorum calida.

Intestinorum intemperies calida. Rarior est intemperies intestinorum calida. Inducuntque eam caussæ, quæ ventriculum calefacere possunt, & humores calidi ex vicino mesenterio vel Epate, vel etiam venoso genere in ea affusis.

Signa. Et cognoscitur maximè è fecibus alui siccis & aluo tardiore.

Curatio.

Curatio. Calida intemperies frigida requirit: qualia sunt, *endiuia, lactuca, portulaca, hordeum, semina frigida maiora, viola, rosæ, ribes, cerasa.* Quæ cum ore sumenda exhibentur, cum per clysteres inijciuntur, tum extra applicantur. *Intestina refrigerantia.* Vtiles sunt & acidulæ, quæ calidam intestinorum intemperiem corrigunt, simulque ea roborant.

De Intemperie Intestinorum humida.

Intemperies humida. Humectant intestina etiam caussæ omnes, quæ Ventriculi intemperiem humidam inducere valent.

Signa. Cognoscitur ex aluo fluidiore & fecibus liquidioribus.

Curatio.

Curatio. Intemperies humida siccantia requirit: quæ forma liquidiore commodius exhibentur, cum facilius ad Intestina penetrent. Talia sunt *tormentilla, pentaphyllum, plantago, saluia, myrtilli, cydonia, sumach, corallia*, quæ vino cocta aut ex vino vel aqua chalybeata forma potus exhibeantur. *Intestina exiccantia.* Vtiles etiam sunt; *Conserua rosar. rubr. betonicæ. saluiæ, condita cydonia, mespila, syrupus, myrtinus, de rosis siccis.* Vel per clysteres decocta ex his facta injiciantur: vel extra applicentur forma sacculi ex *milio, rosis, balaustijs, myrtillis, sale, auena*; Cataplasmata è *carne cydoniorum, pyrorum sylnestrium, cornorum, sorborum, in vino rubro coctorum, farina fabarum, lupinorum lentium*; Inunctiones ex *ol. rosac. myrtino*; Emplastra, vbi in vsu *Diaphanicum calidum & frigidum.*

Diæta. Victus etiam ratio sicca sit, potusque paucus.

De Intemperie Intestinorum sicca.

Intemperies sicca. Sæpè etiam siccantur Intestina à caussis, quæ ventriculum exsiccare valent.

Signa. Cognosciturque præcipuè ex aluo tardiore, & fecibus siccioribus.

Curatio. Curatur humectantibus cum assumptis, tum præcipuè per clysterem iniectis; decocto scilicet radicum, florum & seminum *maluæ & althcæ*, *semine lini, lacte, butyro, ol. amygd. dulc. passulis*: *Intestina humectantia.* Quibus & victus ratio respondeat.

De Intemperie Intestinorum cum materia.

Intemperies intestinorum cũ materia. Verum plerumque humor aliquis & materia coniungitur. Et quidem materia illa vel in Intestinis ipsis cumulatur paulatim, aut ob prauã victus rationem, aut

aut facultatis expultricis debilitatem, aut materiæ ipsius crassitiem & multitudinem, aut viarum, per quas expelli debet, angustiam, & quod aluus, quæ expellere debet, non expellit; vel aliunde ad intestina confluit, attracta aut dolore, aut calore, aut, quod frequentius accidit, dum natura ad intestina, vt partes debiliores & excrementorum euacuationi destinatas, & totius corporis quasi sentinam, humores vitiosos è locis vicinis, imò toto corpore expellit. Nonnunquam & è cerebro materia in ventriculum destillat, & hinc in intestina dimanat. Interdum & à medicamentis purgantibus attrahitur, ibique hæret.

Materia autem hæc vel biliosa est, vel pituitosa, vel melancholica, & nunc hæret in tenuibus intestinis, nunc in crassis, & quidem vel in cauitate intestinornm, vel in eorum tunicis.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur autem materia ex caussis, quæ præcesserunt, & ad eam generandam facere potuerunt, cibo nimirum & potu, qui nunc ad pituitosum, nunc ad biliosum, nunc ad melancholicum humorem generandum dispositus est: ex signis etiam, quæ hunc vel illum humorem in mesenterio, liene, epate, imò toto corpore abundare & ad intestina confluere monstrant. Deinde ex affectibus, doloribus scilicet & tumoribus ventris, iisque, quæ per aluum deijciuntur, & nunc sunt pituitosa, nunc biliosa, nunc melancholica.

Prognostica.

Prognostica I. Difficilius curatur intemperies cum materia, quam quæ est sine materia. Et quidem nunc difficilius, nunc facilius, prout ipsa materia est magis vel minus contumax, & grauiora vel mitiora symptomata coniuncta habet. De quibus omnibus postea in specie pura dicentur.

II. Facilius euacuatur materia, quæ in cauitate intestinorum hæret, quam quæ ipsorum tunicis impacta est.

Indicationes & Curatio.

Curatio Ipsa intemperies corrigenda est per contraria, materia verò euacuanda, eiusque generatio vel affluxus, nisi criticus sit, & natura rectè agente fiat, inhibendus.

Lenientia Medicamenta. Quomodo differant à purgantibus. Medicamenta autem, quæ materiam in ventriculo, cauitate intestinorum & orificijs venarum mesaraicarum in intestina dehiscentium præter naturam contentā euacuāt, dicuntur lenientia, laxantia, ὑποκαθαρτικά. Differunt à purgantibus, quod actione sua, nisi nimia quantitate assumantur, extremitates venarum mesaraicarum non transcendunt, neque etiam, vt electiuè purgantia, humorem certum eligunt. *Lenientiū differentia* Est tamen inter ea quædam differentia. Quędā enim simpliciter obuiū quemcunque humorem educunt, vel emolliendo & lubricando, vt oleum & vnctuosa alia, vel irritando, vt salsa, acria, nitrosa, & omnia abstergendi vi prædita, qualia antiquis ferè in vsu fuerunt, & pleraque simul alimentosa sunt, vt oleum commune, amygdalar. dulcium, seminis lini, lac, præsertim asinæ, serū lactis cum sale & melle, mel, saccharum, ficus & caricæ, vuæ recentes & passæ, mustum, pruna, brassica, mercurialis, atriplex, beta, blitum, malua, mora matura, cerasa, terebinthina: alia verò magis ad purgantium naturam accedunt, ac interdum, si copiosius exhibeantur, extremitates venarum mesaraicarum transcunt, & licet electiuè humores non euacuēt, vt verè purgantia, tamen sine delectu non exhiberi debent, quod, licet non

occulta qualitate humores certos seligant, ob manifestam tamen qualitatem huic vel illi humori euacuando magis conueniunt. Cassia nimirum, quia non calefacit, bili accommodata est, non vero pituitæ, quia flatus parit; mel rosatum magis conuenit pituitæ; syrupus rosarum solutiuus magis bili. Cum ergo vel saltem feces euacuandæ sunt, vel pituitosi vel melancholici vel serosi humores, cuilibet medicamenta conuenientia eligenda sunt.

Feces deiicientia. Fecum deiectioni leniora satisfaciunt, præsertim per clysteres iniecta.

Pituitā euacuantia Pituitæ euacuandæ satisfaciunt *mel rosatum & anthosatum, terebinthina, hiera simplex, species hieræ, pilulæ alœphanginæ, myrobalani, chebulæ, bellericæ, emblicæ.*

Bilem euacuantia Bilem euacuant, *lac serosum, serum lactis, infusio rosarum, syrupus rosarum solutiuus, cassia, manna, sebesten, tamarindi, aloe, diaprunis, lenitiuum, pilulæ de aloe rosata, myrobalani citrinæ.*

Melancholiam euacuantia Melancholiam euacuant *fumaria, epithymum, polypodium, syrupus de polypodio, de epithymo, elect. lenitiuum.*

Serosos humores euacuantia Serosos humores euacuant *manna*, quæ etiā bilem educit, *syrupus violarum solutiuus, cassia.*

Doses horum medicamentorum *in Instit. lib. 5. part. 3. sect. 1. cap. 5. pag.* 1248. traditæ sunt.

Modus exhibendi. Medicamenta autem hæc vel ore assumuntur, vel per clysteres immittuntur, vel etiam glandis modo adhibentur. Per os commodius assumuntur, quando simul ex ventriculo & intestinis tenuibus euacuare animus est, aut cum æger clysteres non admittit; vel anus laborat, vt in hæmorrhodibus. Per clysteres verò iniiciuntur medicamenta, si laboret ventriculus, subita euacuatione opus sit, si intentio sit solas feces euacuare, aut aliud, quod in crassis intestinis continetur, si abhorreat æger ab assumendis medicamentis, vel ad vomitum procliuis sit. Plerique etiam sunt in ea sententia, clysteres saltem ex intestinis euacuare: cum verò etiam è venis mesaraicis vel locis remotioribus euacuare animus est, clysteres non sufficere, sed medicamenta ore assumenda esse. *An clysteres saltē ex intestinis euacuent?* Verū si clysteres è fortioribus medicamentis componantur, etiam è venis mesaraicis, imo vniuerso corpore euacuare possunt, testatúrque id experientia, qua constat, glandibus ex elleboro albo factis applicatis, eadem symptomata excitata fuisse, quæ iis, qui elleborum sumserunt, euenire solent, & vitri antimonii granis tribus glandi inditis non solum aluum copiosè motam, sed & duos vomitus excitatos fuisse. Neque ratio deest. Cum enim colum Intestinum vim medicamenti suscipit, per arterias humores in trunco portæ mouet, vnde etiam accidit, vt post medicamenta purgantia vmbilico applicata purgatio sequatur; quia per arterias vis medicamenti purgantis attrahitur.

Quando lenietia exhibendæ? Exhibentur autem talia cōmodissimè hora vna vel duabus ante cibum, non post cibum, & quidem vel ante prandium, vel ante cœnam.

Materiâ hoc modo euacuatâ danda est opera, ne iterum cumuletur, recta victus ratione adhibita & victu parciore exhibito, quique contrariam habeat humori peccanti qualitatem.

Si autem in ipsis intestinorum tunicis materia contineatur, frequentiore euacuatione indiget, & ea medicamenta vsurpanda, quæ nonnihil

ad purgantium naturam accedunt, qualia commodissimè ex aloe parantur.

Et quidem si aliunde humores ad intestina confluant, vt in aliis partibus & fluxionibus, partis recipientis & mittentis habenda est ratio. Ideoque si intestina vel propter dolorem vel calorem humores attrahant, dolor mitigandus, calor verò temperandus; si verò ob solam imbecillitatem fluxionibus recipiendis obnoxia sunt intestina, roboranda sunt per modicè adstringentia, vel assumta ore, vel per clysterem iniecta potius, quam extra applicata, quorum vsu facilè humores ad interiores partes compelluntur. Talia sunt, quæ parantur ex rosis, mentha, plantagine, polygono, absinthio.

Intestina roborantia. Materia verò, quæ in intestina confluit, ab iis auertenda. Cùm autem intestina corporis intimum occupent, fit cõmodissimè auersio venæ sectione in cubito. Reuellit etiam ab intestinis vomitus, non tamen per purgantia fortiora institutus; item frictiones brachiorum & crurum, cucurbitulæ dorso & scapulis appositæ.

Repellentia materia ex intestinis. Repellentia quod attinet, ea cum intus assumuntur, & per clysteres injiciuntur, tum extra applicantur. Quanquam enim externa nonnulli suspecta habeant ideo, quod ex venis partium externarum humores ad intestina protrudant: tamen quia humores, qui fluunt ad intestina, non fluunt per venas, quæ partes externas abdominis perreptant, sed per mesaraicas, non sine commodo applicari possunt.

Deriuantia. Deriuatio fit commodissimè per venas hæmorrhoidales.

Euacuantia. Illud verò materiæ, quod postea intestinis impactum relinquitur, vel sensibiliter euacuandum, vel insensibiliter discutiendum. Sensibilis euacuatio fit per lenientia medicamenta antea proposita cùm ore sumpta, tum per clysteres infusa. Insensibiliter verò discutiunt digerentia medicamenta, vt oleum chamæmelinum, anethinum, rutaceum, laurinum; Cataplasmata etiam è radicibus, floribus, seminibus variis medicamentorum discutientium parata; quibus tamen admisceri debent, quæ modicè adstringendo intestinorum robur conseruant, ne fluxionibus aliunde recipiendis fiant opportuna.

Sensibiliter. *Insensibiliter.*

CAPVT II.

De Inflammatione Intestinorum.

Inflammatio intestinorum. Etsi inflammatio sit morbus compositus, & in ea non solum intemperies cum materia, sed & magnitudo aucta reperiatur, & proinde post simplices morbos demum de ea agendum videatur: tamen quia imprimis intemperies cum materia in ea manifesta est, & maximè actiones lædit: statim post intẽperies cum materia de ea agere libet. Inflammari autem possunt omnia Intestina, frequentius tamen tenuiora inflammantur, ob venarum copiam & sanguinis abundantiam.

Caussæ.

Caussa. Accidit autem intestinorum inflammatio affluente sanguine per venas, quibus intestina, tenuiora præcipuè, abundant. Quod euenit, vel vbi ob tenuitatem sponte ad intestina

fluit, id quod in dysenteria sæpè accidit, & quidem autumno frequentius, 3. *aph.* 22. quia æstate geniti humores tenues & mobiles autumni frigore inæquali in profundum corpus ad intestina pelluntur, vbi phlegmonem sæpe efficiunt: Vel cum à calore, aut, quod frequentius accidit, à dolore attrahitur, id quod fit post vehementes intestinorum dolores, post percussiones & lapsus, & imprimis, cum intestina è sua sede in scrotum vel vmbilicum excidunt, vbi compressa dolorem patiuntur.

Signa Diagnostica.

Signa. Dolor fixus, distendens, ingens in parte affecta intus percipitur: in loco autem tumor nonnunquam percipitur, cuius ratione, vt Galenus, 6. *de loc. aff. cap.* 2. docet, nonnulli hunc morbũ χορδαψὸν appellãrũt, quod in eo tenue intestinum tactu deprehendatur conuolutum instar chordæ. Febris & febrilia symptomata adsunt: aluus occluditur, & omnia per os reijciuntur, qui affect⁹ ileos appellatur, vt infra dicetur, vrina supprimitur, quod vesica in consensum trahitur, venter inflatur, respiratio est difficilis, vires omnes languent.

Vtrum autem tenuia vel crassa intestina inflammentur, ita dignoscitur. Si tenuia intestina affecta sint, stomachi distensio adest, & spiritus angustia, & nausea, atque vomitus assidui & vehementes, ita vt nec potus cõtineri queat, paulò post & stercorum vomitus sequatur: dolor & tormina magis ad superiora vergunt. Si in crassis inflammatio consistat, vomitus non ita continuò durat, dolor ad hypochondria magis pertingit, ac lumborum adest grauitas, vomitus stercoris tardius superuenit.

Prognostica.

Prognostica. 1. Inflammatio intestinorum periculosum malum est, & præsertim tenuiorum, vt quæ Ileum & alia grauia symptomata inducit, & pauci hoc modo affecti euadunt.

2. Malum etiam acutum est, & citò ad statum properat.

3. Sæpe inflammatio intestinorum in gangrænam & sphacelum abit. Vidi hoc in fœmina & iuuene, quibus cum ex hernia intestinali intestina inflãmata essent, tãdem sphacelo ea correpta sunt, quæ putredo superjacenti peritonæo & abdominis musculis circa inguina communicata eas ipsas partes infecit, vt sphacelo corriperentur, ac viâ per corruptam partem facta feces alui cum summo fœtore per inguen excernerentur, atque ita vterque mortem oppeteret. Plura vide infra *de Ileo.*

Indicationes.

Indicationes. Qui scopi & indicationes in aliarum partium inflãmationibus dãtur, eædem & hic locum habent. Sanguis nimirum affluens à parte affecta auertendus, eiusdem feruor temperãdus, ac id, quod influxit, discutiendum. Nam vt ad suppurationem ducatur, minus tutum est, & non sine periculo id fit, ac præcipuè si ad interiora abscessus rumpatur.

Curatio.

Curatio Ideóque mox (lenem tamen clysterem præmittere nihil prohibet) basilica aperiatur, etiam ante topica; & si opus sit, ac vires ferant, etiam repetatur venæ sectio. *Vena sectio.* Trallianus in inflammatione ita aucta, vt vrina etiam supprimatur, venam tali aperit, qua ratione & alui & vrinæ excretionem sæpe secutam fuisse ait.

Anodyna & refrigerantia. Sanguine euacuato statim quæ repellunt, refrigerant, & dolorem mi-

tigant, vſurpāda. Ideò inunctiones fiant ex oleo roſaceo, aut panni vel lana oleo roſaceo & vino auſtero imbuta ventri imponantur, quibus aceti aliquid addere non inutile fuerit.

Cataplaſmata quoque applicentur ex plantagine, endiuiâ, portulacâ, & ſimilibus, è quibus cōtuſis exprimatur ſuccus & oleum roſaceum addatur: vel mala cydonia in poſca dilutiore cocta oleoque roſaceo miſta applicentur, eáque omnia tepidè.

Per aluum, & præcipue vbi inteſtina inferiora inflammata ſunt, in morbi principio injiciātur clyſteres ex cremore ptiſanæ, oleo roſaceo, ſucco plantaginis, endiuiæ, portulacæ, luteis ouorum recentium.

Reuellentia. Omnia ſimul Reuulſionum genera inſtituantur, quæ materiam ab internis partibus ad externas reuocent, vt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ ſcarificatæ & non ſcarificatæ, cruribus, & artubus applicatæ, lotiones item extremorum.

Per os exhibeantur, quæ citra adſtrictionem refrigerant, vt decoctum maluæ, lactucæ, violariæ, ptiſanæ.

Diſcutientia & lenientia. In augmento addantur aliqua, quæ vim diſcutiendi & leniendi habent, vt oleum chamæmelinum, anethinum, cataplaſma ex ſemine lini, fœnugræci, chamæmelo, farina fabarum. Vtile eſt & emplaſtrum Alexandri, quod fit ex *vitellis ouorum ſex, farinæ ſabarum, olei roſacei, chamæmelini* an. Vnc ij. *ß. ceræ* Vnc. v. *mucilaginis ſeminis lini* q. ſ. ad faciendum emplaſtrum.

Clyſteribus verò in progreſſu morbi addatur oleum chamæmelinum, ſemen fœnugræci, lini, flores chamęmeli. Clyſteres a. acres, & ſuppoſitoria acria omittenda, ne inflāmationem augeant. Quæ v. acria non ſunt, etiāſi ſuperiora inteſtina inflammentur, in progreſſu morbi ad euacuandum excrementa, quæ in inferioribus inteſtinis hærent, vtilia ſunt.

Purgantia prorſus omittenda. A purgantibus verò planè abſtinendum; cùm & locum affectum exaſperent; & humores vitioſos verſus partem affectam deducant, quod in omni inflammatione interna, ex monitu Hippocrates, 4. *de vict. rat. in acut. t.* 22. cauendum.

Et licet excrementa retenta purgationem ſuadere, & exigere videantur: tamen longè maius damnum ex inflammatione à purgantibus aucta accidit, quàm commodum ex purgatione, quæ fruſtra, renitente & obſtante inflammatione, tentatur. In declinatione tamen leuia adhibere vtile fuerit.

Dolorē lenientia. Si dolor valdè vrgeat, eum lenientia, quæ infra *in curatione colicæ* proponentur, vſurpanda. Itaque hic vtilis erit emulſio ſeminis papaueris albi, vel ſyrupus papaueris, diacodium, philonium, laudanum opiatum; quæ poſteriora tamen viribus jam valdè languentibus non vſurpandā, ne mors acceleretur.

Inflammatio ab Enterocile. Si malum ſit ab Enterocile, danda opera, vt inteſtina quamprimum in ſuum locum reponantur. Itaque clyſter emolliens præmittatur, & poſtea fotus fiat ex oleo chamæmelino, anethino, & liliorum ſimul mixtis, quibus locus rupturæ inungatur, vel cataplaſmata emollientia eidem imponantur, & tandem inteſtina prolapſa manu ſuauiter in ſuum locum reponantur.

Ab exōphalo. Eadem curandi ratio eſt, ſi ſit Ileos ab exomphalo. Paretur ergo talis clyſter.

R. *Rad. alth.* Vnc. *ß.*
maluæ,
althææ,

parietariæ, an. M. j.
flor. chamæmeli, M. ß.
Prunorum num. x.
Sem. anisi Drach. ij.
Coqu. *in aq. communi, vel iure carnium.*
Colaturæ R. lbi. j.
cassiæ extr. Vnc. j. ß.
ol. aneth.
chamæmelini an. Vnc. j.
salis Drach. ß.
F. Clyster.

Fotus efficacior erit, si illa emollientia, vt radix althææ, maluæ, flores chamæmeli, meliloti coquantur in lacte, & contundantur, ac contusa, additis oleo amygdal. dulc. chamęmelino, lini, lilior. albor. omnia in vesicam, vt dimidia eius pars repleatur, conijciantur, & venter inferior versus pectinem & circa anum calidè cum constricta bene vesica foueatur.

Per os etiam iuscula pinguia, in quibus malua cocta fuerit, sæpius propinentur.

Inflammatio à contusione. Eodem ferè modo procedendum, si inflammatio sit à contusione. Hoc saltem tum obseruandum, vt reliquis, quæ inflammationis caussa adhibentur, aliquid lenientium, & aliquo modo concoquentium addatur.

Diæta.

Diæta. Victus in inflammatione Intestinorum sit tenuis & refrigerans. Ideoque æger sola ptisana sit contentus, vt inflãmatio refrigeretur, & ne ob copiam alimentorum excrementa cumulentur, cui aliquid vini granatorum admisceri potest. A vino planè abstineant, & ab omnibus calefacientibus.

CAPVT III.

De Angustia Intestinorum.

Angustia Intestinorum. CVm intestina canales quidã sint, per quos chylus in ventriculo coctus distribuitur, aut à vasis mesaraicis exsugitur, & quod inutile est, in feces alui mutatum per ea excernitur, si meatus hic in corpore claudatur vel angustior fiat, varia mala & symptomata excitantur.

Caussæ.

Caussæ. Angustiam autem in Intestinis variæ caussę inducunt. Primò nonnulli à caussis exsiccantibus & adstringentibus ea angustiora reddi posse statuunt, vt acerbis, austeris & similibus. Verum lubricitatem potius intestinorum ab iis plerunque immutari & feces exsiccari credibile est, quam vt ipsa intestina ab ipsis contrahantur, præsertim cum mutata demum in chylum ad intestina perueniant. Nisi forsan accidat, vt cruda ad intestina perueniant, atque ibi hærẽãt, & simul obstruendo angustiam pariãt. *An exsiccãtia & adstringẽtia Intestinorũ angustiam pariant.* Tale exemplum habet Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 9. Septennis puella*, inquit, *diarrhœâ correpta cùm per dies complures subalbidam ac putrem solidámque materiam indolenter aluo redderet, diuturnitatis fluoris eiusmodi pertæsa eius auia consilium de cohibendo cum aliis mulier. ulis cepit. In eam rem cydoniato larga manu exhibito sic est eius vsu alui repressa, vt eo die & sequenti nocte nil omnino reddiderit, sed excitatis sæuissimis ventris doloribus & torsionibus vsque eò intumuerit, vt hydropica derepente euasisse putaretur. Accitus Medicus quid rei esset suspica-*

tus, clysmatis primum lenibus, dein etiam acrioribus identidē iniectis hærēte aluo noxiam materiam foras euocare, fotu dolores lenire tentat: sed id frustra. Inualescentibus quippe doloribus immanibus cum crebris animi deliquiis, tandémque liquidioris stercoris vomitione intra biduum miserabiliter extincta est. Aperto corpore cœcum intestinum coangustatum, constrictumq; adeo obhærescente, interioremque ductum obturante cydoniato deprehensum est vt illac nullo modo prorsus quicquam posset peruadere: vnde accidit, vt acris illa & corrupta materia meatu prohibito obiectaq; mora restagnans inusitatam sibi viam in abdominis spatium patefecerit, paulò supra obstructum locum peresо perforatoque intestino, quo velut emissario & cuniculo acto excidens abdominis totam cauitatem repleuerat. Hinc acerbissimi dolorū morsus, hinc distentio, hinc animi defectiones, obortoque fœdo vomitu crudelissima mors breui cōsecuta. Credibili' est, per longā inediā intestina quasi collabi, constringi & angustiora reddi: Sicut aliàs videmus, animalia, quę voraciora sunt, habere intestina ampliora, quæ minùs comedunt, angustiora.

Secundò fiunt intestina angustiora, dum inflammantur, de quo *capite præcedente* dictum.

Intestinorum coalitus

Tertiò coalescunt interdum intestina. Ita refert Marcellus Donatus, *de histor. medic. morab. lib. 4. c.* 10. Nobilissimum quendā equitem Carolum Nuuolanum anno 1559. ex suppressione alui mortuū, & in dissecti cadauere obseruatū fuisse, quod intestinum rectum in parte superiore ita per digiti trāsuersi lōgitudinem coaluerit, vt vix tenuioris funiculi crassitudinem æquaret, vtrinque in cōfinio intestini partibus in tumorem quendā veluti glādulosum eleuatis, à quo factū, quo minus feces in superioribus intestinis genitæ per consuetā viā detruderē-tur, nec aqua thermalis partem potuerit pertrāsire, sed in monoculo congregata reperta fuerit. Sorori etiam Rondeletii intestina multis in locis mutuò connexa spatio ferè duorum digitorum, & colicorum dolorum ac mortis caussam fuisse testatur Ioubertus, *in vita Rondeletii.*

Ani coalitus

Interdum intestina & parte inferiore seu in ano coalescunt, compertumque est, quosdā ano clausô natos fuisse, vt testatur Cœlius Rhodiginus, *antiq. lect. l. 4. c. 9.* Ani clausi exemplum & curationem etiā descripsit Guilielmus Gabricius, *centur. 1. obs. 43.* vbi refert, infātulū natum fuisse clauso ano, qui cum talis vsque ad sextū ætatis diē maneret, maximo angore & torminibus cruciabatur, & in vitæ periculo versabatur. Venter n. inflatus, extentusque erat, lipothymiæ & sudores frigidi aderātanus obducta erat membranâ prædurâ; in qua nullū ferè indicium, aut vestigium ani, præterquā macula nonnihil liuida apparebat. Illic factâ paruâ incisione, (ne sphincter læderetur) nouaculâ linteis iuxta aciem inuolutâ; deinde immisso speculo ani, & quod reliquum dilatato, statim eiecta est excremētorum colluuies. Hinc venter confestim subsedit, reliquaque symptomata remiserunt. In anum demum immissa est, per aliquot dies, fistula plumbea inuncta vnguento quodā desiccante: veluti de creussa, de minio, diapompholygos, & similibus. His facta cicatrice plenissimè cōualuit. Nonnunquam verò post vlcera coalescit, vt Argent. *lib. 2. c.* 10 *de caussis morb.* Beniuenius, *de abditis sanat. & morb. caussis cap.* 30. & 86. & alii, quorum obseruationes collegit Schenckius, *lib. 2.* referunt.

Quartò comprimuntur Intestina, præcipue tenuia, dum conuoluuntur & contorquentur, quod fit, dum è sua

ſede & abdominis cauitate rupto peritonæo vel in ſcrotum decidunt, vel per vmbilicum elabuntur.

Quintò obſtruuntur Inteſtina interdum à fecibus induratis, quæ σκύβαλα dicuntur; quod accidit præſertim eò loci, vbi tenuia deſinunt, & in craſſa terminantur; nonnunquã & in inteſtini recti fine idem accidit. Indurantur autem feces, vel quia ex materia craſſiore & ſicciore generantur, & potu minus diluuntur, vel ſiccantia multa alia miſcentur, vel quia partium vicinarum, epatis præcipue, calore, quicquid eſt humidum in iis, exſugitur, quod imprimis accidit, ſi alui feces ob longam ſeſſionem vel alias occupationes diu in Inteſtinis detineantur.

Præterea & alia quàm feces, inteſtina obſtruere poſſunt. Calculos & vermes in ijs generari poſtea dicetur, quæ anguſtiam quandam pariunt, at integram obſtructionem vix excitant. Ita interdũ corpora quædam dura degluttiuntur, ſed & ipſa anguſtiam quidem pariunt, verùm ſi œſophagum tranſeunt, rarò etiam inteſtina integrè obſtruere poſſunt: Interdum tamen id accidit, vt antea ex Fernelio dictum.

Quia etiam pituita craſſa & viſcida in Inteſtinis generata eadem obſtruit. Etſi verò ſæpè diu ea cùm victus, tùm debilis in Inteſtinis caloris ratione cumulata rarò integram obſtructionem parit: tamen ſi diu ibi hæreat, ita craſſeſcit, vt inteſtina prorſus obſtruat, & difficilium ſymptomatum cauſſa fiat. Ita narrat Fernelius, *de part. morb. & Sympt. lib. 6. cap. 9.* Caroli Quinti Imperatoris Legatum quendam dolore, nec non tumore, à dextro hypochõdrio per ima ventriculi in ſiniſtrum exporrecto affectum fuiſſe. Huic cum ſexẽnio toto remedij genus omne, tãquã emolliẽdo ſcirrho adhibitum fuiſſet, iniecto tãdem acriori clyſtere durũ ac firmũ quippiã medio ductu pertuſum, pedis longitudine detractum eſt; quod ille inteſtini portionem eſſe metuebat. Sed cum repentè leuatus videretur, adhibito cõſilio iterum ac tertiò clyſtere perlutus eſt, rurſuſque ſimili euulſa materia cõtinuò priſtinæ eſt valetudini reſtitutus. Alteri verò cuidam, vt idem Fernelius *ibid.* refert, ſimilis, ſed grauior affectus aluũ prorſus cohibuit, qui tãdem vẽtre ſupra modum intumeſcente deceſſit è viuis; inuentumque eſt colum Inteſtinũ vſq; adeò infarctũ pituita concreta, vt ſolidũ prorſus cenſeretur, nihilque omnino fecis in aluum delabi ſineret. Simile quid, quod Lipſio accidit, videatur infra, *cap. 5.*

Signa Diagnoſtica.

Ipſa inteſtinorum anguſtia in genere ex eo præcipuè cognoſcitur, quod alimentum non rectè per inteſtina diſtribuitur, feceſque alui non rectè per aluum excernuntur. *Signa.*

Cauſſæ autem ſuis ſignis diſcernendæ ſunt. Si à ſiccantibus & adſtringentibus aſſumtis anguſtia fiat, id ex relatione ægri & adſtantium cognoſcitur, vt & ſi inedia præceſſerit.

Inflammatio è ſignis *capite præcedente* propoſitis manifeſta fit.

Coalitus Inteſtinorum vix ſatis rectè ſignis cognoſcitur, & non niſi poſt mortem diſſectione deprehenditur. Si verò anus vel à natiuitate, vel ab vlcere clauſus ſit, tactui & viſui patet.

Si inteſtina vel in ſcrotum prolapſa, vel per vmbilicum elapſa anguſtiora ex compreſſione redduntur, nec illud vel medicum vel ægrum latere poteſt.

A fecibus induratis ſi inteſtina obſtruantur, nullus adeſt dolor, nullus tumor, & nihilominus feces alui non redduntur, & cauſſæ, quæ feces exſic-

care possunt, præcesserunt.

A pituita verò crassa ea obstrui non facile cognoscitur: morborum tamen diuturnorũ & difficilium, vt ex historijs supra enumeratis patet, ea causa est, corpus lãguet & tabescit, cruditas adest, tarda alui deiectio, flatus plurimi, venter friget, nonnunquam & dolore colico vexatur.

De vermium tandem & calculorum signis dicetur postea suo loco.

Prognostica.

Prognostica. I. Pro caussarum varietate etiam angustia intestinorum plus minusue periculi & difficultatis portendit.

II. Ab assumtis adstringentibus & exiccantibus angustia curatu non est difficilis, & adhibitis emollientibus & humectantibus remediis non ita difficulter curatur.

III. Inflammatio intestinorum quid periculi portendat *capite præcedente* dictum.

IV. Coalitus intestinorum incurabilis est.

V. Quantum periculi habeat Intestinorum compressio & conuolutio; infra *capite 6.* patebit.

VI. Intestinorum obstructio à fecibus induratis non ita difficulter curatur: quæ verò est à pituita crassa viscidaque longorum latentiumque morborum caussa est, & magna cum difficultate tollitur; vt & quæ à vermibus vel calculis est.

VII. Si anus clausus sit, & totus musculus coluerit, malum incurabile est. Si verò meatus membrana tantum obductus sit, curari potest.

Indicationes.

Indicationes. Si angustia sit ab exiccantibus & adstringentibus assumtis, humectantia & emollientia requiruntur, quæ etiam necessaria sunt, si ab inedia diuturna sit angustia. Inflammatio Intestinorum quid indicet & quomodo curanda sit, *capite præcedente* dictum. Si ex Intestinis è suo loco delapsis & compressis sit angustia, intestina in suum locum restituenda sunt, de quo *infra* dicetur. Si à fecibus induratis sit obstructio, emolliendæ sunt feces & euacuandæ. Si à pituita crassa & viscida est, incidenda & abstergenda est. Si à vermibus, vel calculis ij tollendi. Anus clausus aperiendus.

Curatio.

Curatio. Ergo si ab adstringentibus & siccantibus assumptis sit angustia, humectantia & emollientia cùm assumenda, tum per clysterem injcienda. Assumenda nimirum caro mollis vitulina, hœdina elixa, pinguis & mucilaginosa, iuscula pinguia, butyrum, oleum, malua, atriplex, lac. E medicamentis sumenda cassia, syrupus violarum solutiuus, clysteres emollientes passim noti injiciantur.

Si ex diuturna inedia sit angustia, commodissimè cibis emollientibus & humectantibus modò enumeratis tollitur. Cauendum tamen, ne post longam inediam corpus cibo multo oneretur, sed sæpe & parum comedere præstat.

Feces induratæ emolliendæ sunt, & per medicamenta lenientia supra *cap. 1.* proposita, tum clysteres educendæ.

Vtilia autem hic sunt *iuscula pinguia, prunorum decocta & eorum ius, passulæ, ficus, spinachia, malua, beta, atriplex comesta, oleum amygdalarum dulcium,* quod vel solum sumitur, vel manna additur. vt:

℞. *Mannæ* Vnc. j vel Vnc. j. ß.
dissoluatur *in iusculo gallinæ vel carnis*
adde *ol amygdalar. dulc.* Vnc. j. ß.
M. Aut si opus sit *ol. amygd. dulc.* Vnc. ij. addantur *dia-*

grydij gr. v. vel detur cassia, passulæ laxatiuæ & alia medicamenta lenientia supra enumerata.

Clysteres etiam emollientes *ex malua, althæa, parietaria, violaria, branca ursina, mercurial. sem. lini, fœnugræci, ficubus, passulis, cassia, elect. lenitiuo s. diacatholico, ol. communi. amygdal. dulcium, violarum, lilior. alborum, vitello oui* inijciantur.

Ex ijsdem emollientibus modò dictis cataplasmata parari, & ventri imponi possunt. Vel inungatur venter oleis modò enumeratis & vnguento Dialthææ. Emollit etiam feces duras balneũ aquæ dulcis. De quibus etiam de aluo pigra dicetur.

Si pituitam crassiorem in intestinis hærere suspicio sit, acrioribus clysteribus, ijsq; sæpe repetitis opus est, vel medicamentis pituitã incidere, abstergere & euacuare valentibus, de quo *de dolore colico* dicetur.

Si anus clausus sit, nullo alio modo, quã sectione aperiri potest, quæ tamen ipsa non semper institui potest. Nam si totus musculus coaluerit, frustra & non sine periculo instituitur sectio; vt & si natura aliam viam, vt ad vuluam, cuius rei exemplum habet Mercurialis, *de morb. puer or. lib. 1. cap. 9.* sibi machinata est.

Si verò meatus hic saltem membrana obductus sit, aut extrema eius coaluerint, instrumento conueniente via aperienda. Cauendum tamen, ne dum proforatur anus, sphincter lædatur.

CAPVT IV.

De lænitate Intestinorum & magnitudine aucta.

RVgosa est interior intestinorum tunica, vt chylum nonnihil remoretur, ne nimis citò per intestina trãsiẽs suctionem vasorum mesaraicorũ, quorum orificia internæ intestinorum tunicæ inseruntur, anteuerteret.

Contra naturam verò interdum læuia fiunt intestina, imprimis ex cicatrice post vlcera, de quo infra *de Lienteria* dicetur. *Intestinorum læuitas.*

Augetur quoque præter naturam interdum intestinorum magnitudo, & quidem nonnunquam secundum totã substantiam in inflammatione, de qua *supra cap. 2.* dictum; Nonnunquã verò à flatu solum distenduntur, & in maiorẽ molem attolluntur. Ita refert Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* quibusdam flatibus conclusis intestinum colum ita dilatatum fuisse, vt brachij amplitudinem æquaret, de quo dicetur *de dolore colico.* *Int. st. magnitudo aucta.*

CAPVT V.

De rebus præter naturam in Intestinis repertis, & in specie.

De Vermibus.

RES præter naturam in Intestinis quandoq; generantur & reperiuntur, quas vulgò ad morbos in numero referunt, quod an rectè fiat, iam in controuersiam non vocabo, cum in *Instit.* de eo dictum sit. Eas tamen res omnes hoc capite coniungam & complectar. *Res p. n. in Ventriculo repertæ.*

Lapides.

Primò autem lapides quandoque in Intestinis reperiri compertum. Galenus equidem id non vidit, neque audiuit, vt *lib. 1. de loc. aff. cap. 5. & lib. 6. cap.* *Lapides.*

2. testatur: Alij tamen viderunt, vt Rhases *lib. 10. continent. cap. 2.* Gentilis, *in comment. ad capu Auicenn. lib. 4. fen. 1. tract. de f b. sext.* Et Matthæus de Gradibus vidit à femina quadã colica laborãte, lenientibus supra & infra immissis, insignes tres lapides durissimos excretos, quorum quilibet fuit quantitatis oui gallinæ, vt testatur *in comm. ad 9. Rhasis cap. de colica.* Et Antonius Guainerius, *cap. 1. de calculosa passione* refert à quodam, qui quindecim sæpe diebus aluum non reddebat, non vnum, sed plures lapides ad nucis magnitudinem eiectos fuisse. Idem testatur Sauanarola, *tract. 6. c. 16. rubr. 19* Francisc. Pedemontanus, *cap. 3. sum. 1. part. 4. addit. ad Mes.* Beniuenius, *de abditis sanat. causs. cap. 19.* Brassauolus, *comm. ad aph. 79 lib. 4.* Hippocratis. Thomas à Vega, *comm. ad lib. 1. de loc. aff. cap. 5.* Hieron. Montuus, *lib. 4. cap 1. anasc. morb.* Iul. Cæsar Scaliger, *exer. 108 sect. 3* Kentmannus, *de calculis.* Trincauellius, *lib. 10. cap. 6. de rat. curandi partic. corp. human. affect.* Columbus, *lib. 15. Anat.* Mercurial. *lib. 2. cap. 4. de excrement. & lib. 1. cap. 20. variarum lectionum.* Capiuaccius, *lib. 3. pract. cap. 13.* Paræus, *lib. 24. chirurg. cap. 19.* Petrus Sal. Diuersus, *in annot. in Alt. cap. 79.* Forestus, *lib. 14. obs. 26. in scholio.* Crato, *in epist. ad Thomam Iordanum,* & alij.

Non autem facilè calculi & non nisi coniectura cognoscuntur, vbi nimirum dolor diuturnior in Intestinis cum ponderis sensu & sæpè cum duritie percipitur.

Euacuantur sæpe sponte, sed commodum est naturam adiuuare lenientibus & lubricantibus sæpè exhibitis, ac per clysteres iniectis.

Pituita.

Pituita. Pituita etiam lenta interdum in Intestinis colligitur, concrescitque, cuius rei duo exempla ex Fernelio, *lib. 6 de part. morb. ac sympt. cap. 9.* supra *cap. 3.* allegauimus, quæ ibi videantur. Notatu quoque dignum est, id, quod in vita Ioh. Heurnij extat. Cum clarissimus Lipsius tædiosissimo malo conflictatus fuerat, febriles insultus varios expertus, stomachus, totumque corpus ei flaccidum & marcidum: contigit quodam die, vt assumpto pharmaco, aluum exoneraret. Sensit autem, dum naturæ necessitati pareret ingentem se copiam aluo effundere, eamque continuam & cohærentẽ. Intuetur quid sit rei, videt attonitus se eiusmodi missam effudisse, quæ formã & characterem intestinorum planè exprimeret. Consternatur, illicoque Heurnium vocat, de vita sua actum dicens, nã omnia se intestina effudisse. Inspicit alui proluuiem Heurnius, & læto vultu ad Lipsium versus, *Respice,* inquit, *trophæa de tuo morbo, hic fomes & sentina totius mali iacet.* Nam erat lenta & viscida pituita, paulatim in tota intestinali fistula coaceruata, à sedẽtaria & in studijs contabescente vita, eius figurã referens, quæ cum computruisset & vicinis partibus noxã suam communicasset, sentinã malorum in totum propagauerat. Hoc morbi fomite expurgato recreatus est vir Clar. & ad pristinam sanitatem redijt.

Res etiam aliæ præter naturam in Intestinis inueniuntur, de quibus infra *de rebus præter naturam per aluum excretis* dicetur.

De Lumbricis.

Lũbrici. In intestinis sæpe copiosissime generantur. Etsi vermes in pluribus corporis partibus generentur, vt *in Institut. pag.* 338. dictum: tamen cum frequentissimè in intestinis reperiantur, hoc loco de iis agere libet. Et quidem sæpe magna copia vermium in intestinis

continetur, vt non solum supra centum, sed & mille excretos fuisse obseruatum sit, de qua re videantur obseruationes Schenckij.

Appellantur autem hi vermes Græcis ἕλμινθες in genere. Antiqui quoque θηρία, id est, feras, vt quæ ferocius in corpus sæuiant, appellauerunt, vt ex Hippocrate, *6. Epid. sect. 7. tex. 6. & 6. Epidem. sect. 1. text. 2. & 4. de morb.* Galeno, *in libro, quem de Hippocratis antiquorum nominum interpretatione scripsit*, apparet. Latinis Lumbrici dicuntur. Quandoque tamen nomine lumbricorum teretes tantum significantur.

Et si alios etiam hoc nomine accipi volunt, vocem Lati addunt. Plinio, *lib. 11 cap. 33.* tæniæ quoque Lumbrici appellantur. Quanquam enim hîc tineas legant: Marcellus tamen, Virgilius & alij tænias legere malunt. Tænia enim Græcis fascia est, hósque vermes ita dici statuunt, quod instar fasciarum sint lati & longi, & proinde latos tantum lumbricos hoc nomine significari censent; qui, κειρίαι, ob similitudinem, quam ad institas habent, dicuntur. Ij verò Lumbrici, qui in ima sede procreari solent, ἀσκαρίδες in specie nominantur.

Lumbricorum genera tria. Lumbricorum verò tria genera Aristoteles, *de histor. animal. lib. 5. cap. 10.* & prisci medicinæ scriptores ferè omnes numerant; Teretes, qui frequentissimi; Latos, atque Ascarides. Hippocrates verò, *3. aph. 26.* & Celsus, *lib. 4. cap. 17.* duo tantum recensent; Ille quidem teretes & Ascarides, hic verò Latos & Teretes, Latúsque lumbricus ab Hippocrate omissus censetur, quod nulli determinatæ ætati conueniat, & omnino rarus sit. Idem tamen, *4. de morb.* latorum etiam lumbricorum facit mentionem. Recentiores quidam quartam speciem addunt, Cucurbitinos scilicet, sed alij litet. Quidam enim latos in duas species distinguunt, in longos nimirum & breues; illos Ascarides, hos cucurbitinos nominant. Quidam cucurbitinos pro genere sumunt, quod in distinctas & coniunctas veluti species diuidunt. Sunt & qui latos ad cucurbitinos referunt. Alij quoque dubitant, an reperiantur Lumbrici, qui sint cucurbitæ semini similes. *An dentur Lumbrici cucurbitini.* Paulus enim, *lib 4. cap. 38.* corpuscula illa cucurbitæ seminibus persimilia non in lumbricorum numero, sed inter lumbrici lati notas recenset, quod proculdubio ex *lib. 4. de morb.* desumit, vt mox patebit.

Latus Lumbricus quid. Verum enim verò vt quomodo se res habeat, & quot lumbricorum sint genera certi simus, principio quid latus lumbricus sit, dispiciendum, de quo non exigua apud authores occurrit controuersia, quæ omnino discutienda est, si de generibus lumbricorũ certi esse velimus. Hippocrates seu author *lib. 4. de morbis*, Lumbricos latos nasci in puero, dum adhuc in vtero est, ex lacte putrescente, & auctor puero etiam augescere hos lumbricos à cibis, quos assumit editus infans, & intestinis æquales fieri scribit. Latum verò hunc lumbricum parere, & id quod veluti cucurbitæ semen cum stercore excernitur, partum lumbrici esse negat. Paulus Ægineta, *lib. 4. cap. 57.* latum lumbricum mutationem internæ intestinorum membranæ in quoddam animatum corpus esse dicit, quod quandoque per partes plerumque totum simul excernitur, incredibilem magnitudinis speciem præbens. Aëtius quoque, *lib. 9. cap. 40.* Latum lumbricum transmutationem membranæ tenuia intestina intus

succingentis in animale quoddam corpus esse dicit. Hieronymus Gabucinus latum lumbricum nihil aliud esse existimant, quam abrasionem veluti intestinorum albam tota complectentem intestina, intra quam cucurbitæ semini similes animantes procreentur: quæ quidem abrasio rarissimè tota excernatur, frequenter per partes exeat. A qua hæc si excretione frangatur seu rumpatur, tum apparere lumbricos illos cucumeris semini similes seorsim excretos, atque interdum complicatos, interdum pauciores, atque ita statuit, non totum illud corpus abrasum, quod latus lumbricus appellatur, viuere, sed solum cucumeris vel cucurbitæ semini similia animalcula intra ipsum viuere. Cum enim talem latum lumbricum se mouere vidisset, diligentissimè eum contemplantem, tandem per eius totam cauitatem cucumeris semini similia animalcula sese mouentia ipsi motum præstare, se animaduertisse scribit, quæ ex eo prodibant, interdum vnum, interdum duo simul complicata, plerumque quatuor pluráve, atque eam abrasionis portionem, quæ vacua ab eiusmodi cucurbitinis segmentis animatis erat, nullo pacto motam fuisse, imò subsedisse. Atque hinc statuit, latum lumbricum nihil aliud esse, quam mucum intra intestina genitum, vel mucosam pituitam intestinorum frigiditate densatam, loricæ modo intestina intus ambientem, è qua cucurbitæ semini similia animantia conceptus more producantur. Hinc secundum Gabucini sententiam latum illud intestinorum spolium lumbricus latus quidem vulgo vocatur; verum per se non mouetur, nec animal est, sed animalculum illud cucurbitæ semini simile in eo mouetur; quod tamen per se peculiarem & quartam lumbricorum speciem non constituat, nec per se latus lumbricus appellandus, sed nota potius lati lumbrici sit. Et pro sua sententia allegat Aristotelem, qui, *lib. 5. histor. animal. cap.* 19. scribit, latum solum lumbricum intestino adhærentem parere simile cucumeris semini, quo indicio id genus lumbrici inesse intelligunt.

Platerus duo tæniæ intestinorum genera constituit. Vnum quod fasciam quandam referat membraneam, intestinorum tenuiorum substantiæ similem, earum longitudinem adæquantem, minimè tamen vti illa, cauam, sed digitum transuersum latum, quæ rectius tænia intestinorum, quam lumbricus latus appelletur, cum nec viuat, nec loco moueatur, vti lumbricus, nec titillationes aut rosiones in intestinis efficiat; Alterum verò genus in lumbricorum numerum admittit, & tæniam illam ex portionibus multis cohærentibus, & quæ abscedere in vicem possint, cucurbitæque semina quadrata nonnihil referant, constitui dicit, hócque vermis genus propriè cucurbitinum nominari censet, quod rarius integrum, plerumque in frusta diuisum excernitur. Tales omnino vermes fuerunt, quos à fæmina quadam rejectos fuisse annotauit Antonius Beniuenius, *cap.* 87. *de abdit. morb. causs. & curat.* quos, ita inter se iunctos, & mordicus quasi cohæsisse scribit, vt, cum sua ipsi serie quatuor cucurbitorum longitudinem excederent, vnum tantum corpus vnumque duntaxat vermem præ se ferrent.

Verum enim verò si hasce opiniones omnes diligenter perpendamus, & cum ijs, quæ authores de hisce lum-

bricis obseruarunt & annotarunt, conferamus, primò omnino statuendum videtur, contra Gabucinum & Platerum, omnino tæniam seu fasciam hanc esse animal; ideóque ab Hippocrate, Aristotele, Galeno, & aliis medicis antiquis rectè animal appellari, & inter lumbricos, qui sunt animalia, referri, non verò esse tantum lumbricorum receptaculum. Idque apparet ex capite, quo hic vermis præditus, quod verrucosum in eo vidit Amatus Lusitanus; Rondeletius oblongum, paruum; Forestus in mucronem tanquam subulam desiisse. Molliorem tamen hanc partem habet lumbricus latus, vnde punctiones illas, quales à teretibus ægri nonnunquam satis graues in ventre percipiunt, ij, qui laborant lato lumbrico, non experiuntur. Ideoque hinc Platerus parum firmiter concludit, quod hic vermis non viuat. Deinde ex motu, qui etsi obscurior & tardior, quam teretum lumbricorum, tamen aliquis est, vt plurimi authores obseruarunt; visumque vna eius parte abruptâ reliquam in ventrem retractam fuisse; imò quandoque in glomum quasi se totum conuoluisse, vbi medicamentorum vi ex ventre hominis totus propulsus fuit. Atque ad istum motum proculdubio comparatæ sunt illæ incisiones seu genicula & intermedia, quibus reliquorum insectorum more per transuersum distinguitur, quæ à nonnullis vermes cucurbitini, quod cucurbitæ semina, quando abrumpuntur, singula referunt, sunt nuncupati. Hæ vbi alimento sunt repletæ, colorem fuscum, & nigras quasi maculas exhibent, humore verò vacuæ prorsus sunt albæ, atque cum in his interno his motus sit in hoc lumbrico manifestior, id persuasit Gabucino, vt crederet, non lumbricum latũ moueri, sed vermes cucurbitinos in eo, cum tamen non peculiares & singuli vermes sint, sed totius illius longi partes. Cucurbitinos enim vermes quod attinet, nihil aliud sunt, quàm partes lati lumbrici, quæ, quando abrumpuntur, singulæ cucurbitæ semen referre videntur.

Lumbricus latus an sit animal?

Cur nullas punctiones in corpore efficiat?

Cucurbitini vermes quid?

Sciendum tamen hic duûm generum esse latos lumbricos, vnum quod communiter authores describũt, quodque solum priscis videtur fuisse notum, & quod Platerus & Gabucinus viuere negant. Hicque lumbricus omninò longissimus est, de quo Plinius, *lib.* 11. *hist. natur. cap.* 33. scribit, quod nascantur intra hominem tæniæ tricenum pedum, aliquando & plurium longitudine, id quod ab aliis quoque est obseruatum, & Platerus aliquot, qui quadraginta pedes longi fuerint, se vidisse scribit. Galenus quoque seu author libri, qui *Introductio*, seu *Medicus* inscribitur, nonnullos hominum vermes tam longos esse, vt in tota porrigantur intestina, scribit. Vnde etiam rectè seu fasciæ nomen antiqui iis indiderunt, cum fascias illas ex lino & lana intexta constantes, quibus infantes inuoluuntur, exactè referant. Huius lumbrici partes seu incisuræ non ita exactè semen cucurbitæ integrum referunt, sed vbi abrumpuntur, & moram aliquandiu iam emortua vel semimortua in corpore trahunt, pars eius, quæ ad latera est tenuior, tanquam facilior ad suscipiendum corruptionem putrescit; qui verò in medio, veluti nodus, figuram seminis cucurbitæ vel cucumeris refert.

Lati Lumbrici duo genera.

Alterum tæniæ genus rarius est, eius tamen partes in viuente & integro exactius & clarius cucurbitæ semina referunt, quale describit secundo loco Platerus & Cornelius Gemma,

ı ſpecie-
non pa-
nteſtinis
os fuiſſe
tum cor-
s, centi-
tierpites,
e quibus
. 211. &

Alij vermes in inteſtinis geniti.

inis ver-
dixè diſ-
a, *lib.* 3.
mic. cum
d ſſenſu
ſidentius
ndere vi-
um For-
ſpontaneo

Cauſſa.

us eſſet,
n gene-
, ac ſæpe
n tamen
poteſtate
are, ſed
is natu-
ormas ad
are, ad
materia
ubiicitur

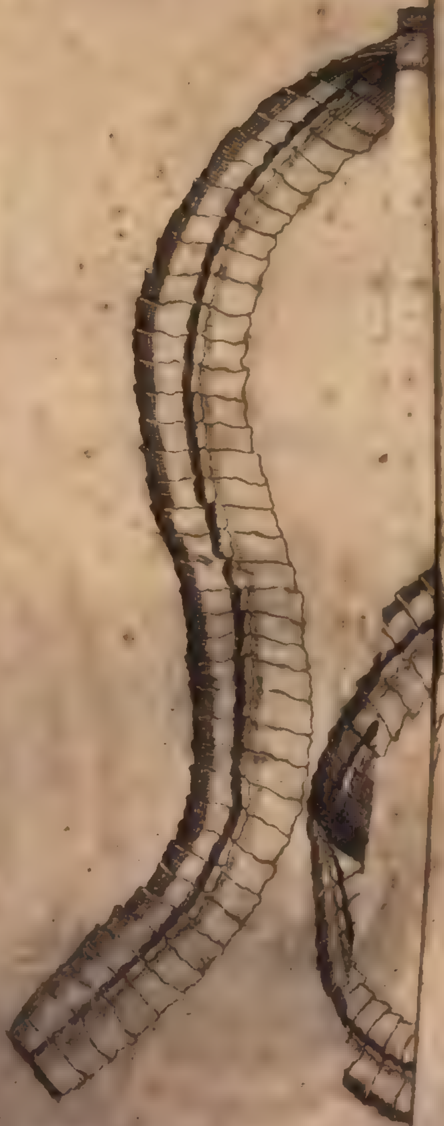
itur. di-
; quæ ex
Plerique
ſſas eſſe
. 16. *tert.*
materiam
ando ea.
putreſcit.
, *cap.* 2.
mentitia.
imbecil-
i ſtatuit.

Materia lũbricorũ.

bricis ol
feramus
videtur,
rum, on
esse anin
Aristote
antiquis
ter lumb
ri, non v
receptac
te, q 10 h
rucosum
Rondele
restus in
desiisse.
tem habe
ctiones il
nonnunq
percipiun
brico, no
Platerus
quod hic
motu, qu
quam ter
aliquis est
uarunt; vi
prâ reliq
fuisse; in
quasi se to
camenton
tus prope
motum p
illæ incisi
media, qu
more pe
quæ à no
quod cucu
rumpuntu
nuncupati
pletæ, colc
maculas e
cuæ prorsi
his interng
brico man
cino, vt cre

Lumbricus latus an sit animal?

Cur nullas punctiones in corpore efficiant?

in lib. de occult. naturæ characterismis, quod lumbrici genus ex partibus multis, quorum singulæ semen cucurbitæ referunt, constat. Neque annotatum est ab authoribus in hoc genere tam lõgos lumbricos repertos fuisse, sicut in priore. *Videatur Schema.*

Talis etiam proculdubio fuit lumbricus, quem Antonius Beniuenius, *loco allegato*, vidit, quemque vnicum corpus & vermem unicum retulisse scribit. Et fuit reuera vnicus vermis vno corpore constans, etsi ille ex multis vermibus sibi inuicem mordicus cohærentibus connexum fuisse dicat. Atque has partes nonnulli partum lumbrici & vermes cucurbitinos esse putant, eosque in lato lumbrico seu tænia generari crediderunt; cum tamen reuera vnus saltem vermis sit ex multis nodis veluti articulis & geniculis cucurbitæ vel cucumeris semen referentibus compositus; & cum alterum lumbrici genus parum à lato lumbrico, quem vulgò describunt, discrepet, pro peculiari specie lumbrici haberi non debet. Lati lumbrici historias quatuor recenset Guilielmus Fabricius, *cent.* 2. *obs.* 71. 72. 73. quas hic describere non licet: consulantur allegata loca.

Atque ita cum cucurbitinus vermis nullam peculiarem differentiam constituat, sed lati (cuius tamen duas species esse diximus) saltem pars sit, tres ita lumbricorum erunt differentiæ; Latus. de quo iam pluribus diximus; Rotundus siue teres; Ascarides. Etsi enim vtrumque genus hoc teres sit, tamen illi, qui longi sunt, in specie teretes dicuntur; qui verò breuiores, Ascarides vocantur; quandoque & tineæ ventris, quod tineis, quæ in lanis & vestimentis proueniunt, similes sint.

Ab his tamen lumbricorum speciebus, quæ frequentiores sunt, non parum discrepantes vermes in intestinis genitos & quandoque eiectos fuisse obseruatum est, vermes nimirum cornutos, hirsutos, quadrupedes, centipedes multipedes, bicipites, tricipites, caudâ bifurcatâ præditos, de quibus videatur Schenckius, *Obseru.* 211. *& seqq. aliquot.*

Alij vermes in intestinis geniti.

Caussæ.

Qua ratione autem in intestinis vermes generentur, à multis prolixè disputatur: quæ mea sit sententia, *lib.* 3. *Institut. pag.* 155. *& de Chymic. cum Aristotel. & Galen. consensu & dissensu cap.* 2. exposui, quam iam confidentius tueor, cum pluribus eam defendere videam Philosophum doctissimum Fortunium Licetum, *in libro de spontaneo viuentium ortu.*

Caussa.

Quamquam autem melius esset, vermes in homine nunquam generari, & geniti grauissima mala, ac sæpe ipsam mortem homini inferant: tamen in naturæ cuiusuis indiuidui potestate non est eiusmodi vitia declinare, sed necessitate materiæ vniuersalis naturæ, cuius officium est, eas formas ad vniuersi perfectionem excitare, ad quas suscipiendas quælibet materia apta est, imperio & potentiæ subiicitur & paret.

De materia quoque in Institut. diximus: illis tamen quædam, quæ ex vsu Medico sunt, addamus. Plerique humores excrementitios caussas esse statuunt, & quidem Auicenn. 16. *tert. tract.* 5. *cap.* 1. pituitam materiam lumbricorum esse dicit, quando ea incalescit in intestinis ac putrescit, ibidemque consistit. Ibidem, *cap.* 2. eosdem ex humiditate excrementitia à iecoris attractrice facultate imbecilli in excrementis relictâ fieri statuit.

Materia lũbricorũ.

Verum si corporum constitutionem, in quibus lumbrici generantur, consideremus, statuendum videtur, non præcipuè ex humoribus pituitosis excrementitiis, sed alimentariis, & chyli portione iis admista vermes generari. In iis enim præcipuè vermes producuntur, à quibus cibi confertim, nulloque ordine, & priore nondum concocto, ingeruntur, vt ita cocti cum semicrudis ad intestina descendant, & cum omnes partes alimenti ob copiam à mesentericis vasis non attrahantur, succus ille alimentarius cum excrementis mistus in intestinis hæret, & seu putredine, seu calore loci incalescens in animal mutatur, dum forma, quæ in materia illa delitescebat, verùm officio formæ non fungebatur, iam à calore illo temperato excitata in actum erumpit, & materiam illam informare incipit. Hinc caussa præcipua vermium est ἀδδηφαγία & voracitas infantium, qui subinde alios cibos, prioribus nondum concoctis, ingerunt, & præcipuè si tales cibos assumant, qui facilè putrescunt, vel ad vermes producendos dispositionem habent, vt si nimis maturè carnibus infantes vescantur, vel fructibus fugacibus, ac aliis, quæ sunt humidioris naturæ. Et cum sit magna differentia ciborum, quibus homines vtuntur, non mirum etiam est, in vermibus aliquam apparere varietatem, & sæpe monstrosi quid generari, prout in cibo ad hanc vel illam animalis formam suscipiendam dispositio est. Vt enim aliqua, quæ sponte nascuntur animalia, testacea & alia quælibet determinatam materiam requirunt, neque quælibet ex qualibet generantur: ita etiam ex alia fiunt teretes, ex alia lati lumbrici, ex alia tursum ascarides, ex alia iterum monstrosa alia.

Præcipua vermium caussa.

An verò dulcia ad vermes generandos faciant, in dubio est, negatque id Gabucinus, & statuit, dulcia, qua dulcia sunt, lumbricos non generare, cum dulcia eo constent temperamento, vt facilè in quouis corpore in bilem vertantur. Cum enim à calore temperato dulcis fiat sapor, & dulcia, si venter ea concoquere & mutare debet, suò calore ea alterare necesse habeat, vlteriore coctione saporem adipisci amarum, & hinc facilè in bilem commutari, ex qua nec extra, nec intus vllum procreatur animal. Dulcia verò in corpore iam prædictos lumbricos saltem commouere, & sursum ad ventriculum ducere statuit. Verum enim verò negandum, dulcia tale habere temperamentum, vt in quouis corpore in bilem facilè vertantur. In iuuenibus quidem, & calido & sicco hoc fit; verum vt in infantibus, qui calidi & humidi sunt, hoc fiat, non est necessum, in quibus nulla rerum dulcium amplius sit adustio.

Dulcia an ad vermes generãdos faciant?

Imprimis verò de generatione lati lumbrici anxiè Medici disquirunt, modúmque generationis inquirunt, saltem tamen in calore hærentes statuunt, mutari pituitam copiosissimam in membranam vermiformem magnitudinis ac formæ talis, qualis ipse vermis cernitur, quæ ita figurata pòst demùm animetur. Putántque se rem habere sicut in semine & pane. Vt enim semen, dum in vterum peruenit, in calido loco constitutum extra membranam contrahit, aut panis dum coquitur, tenuis quædam pellicula in superficie excitatur, quæ crusta appellatur: ita etiam pituitam in intestinis copiosam, & ratione loci,

Lati lũbrici generatio.

loci, & à calore putredinali putrescentem in membranæ coriaceæ formam abire. Quod verò striis quibusdam ea membrana prædita est, id ex inæqualitate subjectæ materiæ prouenire.

Verùm enim verò & falsa est ista sententia, & falsis nititur præsuppositis. Non enim membrana, qua fœtus includitur, saltem fit à calore semen exsiccante; sicut crusta panis fit à calore fornacis, sed, vt ipse fœtus, à facultate formatrice. Ideoque idem etiam de lato lumbrico statuendum, eum scilicet totum à facultate formatrice in materia illa latente à calore corporis excitata formari, & sicut arbores, & animalia reliqua à parua mole primordia sua habent, ita & lumbricus latus procul dubio ab exigua mole, attracto alimento prægrandis euadit. Neque compertum, vllius animalis corpus primum ea magnitudine, quam habere debet, formari, & postea formatum demum animari.

Qua ætas vermium generationi magis obnoxia sit?

Atque ex his, quæ hactenus dicta sunt, patet, quæ ætas magis generationi vermium obnoxia sit; nimirum ea, Hippocrate, *3. aphor. 26.* auctore, quæ media est inter illam, in qua pueri dentire incipiunt, atque eam, in qua ii degunt, qui pubertati proximi sunt. Et inprimis nascuntur tunc in iis teretes & ascarides; quia pueri in ea ætate constituti ob lactis & pulmentorum frequentiorem vsum & nimiam voracitatem, magnam semicoctorum humorum copiam cumulant. Obseruatum tamen etiam est, in ipso matris vtero lumbricos in infantibus genitos fuisse, & ab editis paulò post excretos; quod etiam annotauit auctor, *lib. 4. de morb.* In senibus tamen quandoque etiam generantur, sicut à vetula annorum 80. maximum lumbricum excretú fuisse, vidit Hercules Saxonia.

In ipso matris vtero vermes in infantibus geniti.

Latus lumbricus cui ætati familiaris sit?

Latus Lumbricus, siue tænia etiam in omni ætate producitur, sicut in puella annorum duorum, in muliere annorum 23. & in sene annorum 80. obseruauit Gabucinus, in matrona vidit Beniuenius, Amatus Lusitanus & Rondeletius; in viro Dodonæus, Valeriola. Atque latus lumbricus in omni ætate generatur; ascarides in ætate, quæ est pubertati proxima, tum in pubertate atque adolescentia. Atque hi frequentiùs generantur; rariùs ascarides, rarissimè lati lumbrici.

Quod temperamentum lumbricis magis obnoxium sit?

Quod de ætate dictum, idem etiam de temperamento accipiendum. Ii nimirum lumbricis magis obnoxii sunt, qui in ventre & intestinis crudum semicoctumque humorem cumulant, caloremque blandum habent. Vnde quoque accidit, vt fœminæ frequentius lumbricos generent, quam mares, vtpote quæ & maribus frigidiores sunt, & ocio magis deditæ, plusque talis humoris ad lumbricos generandos apti cumulant. In aliis tamen quoque temperamentis lumbricos generari nihil prohibet, si crassis & lentis cibis copiosius vtantur, otio deditì sint, & omninò victus rationem tali succo cumulando aptam obseruent.

Quod anni tempus?

Quantum ad tempus anni, plerique quidem potissimum autumno, hinc vere, minimè verò hyeme lumbricos produci statuunt. Verum si experientiam consulamus, comperiemus, frequentissime vere generari. Etsi enim ver sit tempus anni saluberrimum: tamen hyemem cum sequatur, in qua multi crudi succi congeruntur, tempore verno, qui hyeme cumulati sunt humores, moueri ac putrescere inci-

piunt, ex quorum corruptione tum etiam vermes frequentissimè vere generantur.

An lũbrici geniti alios rursum generẽt?

Circa generationem verminum etiam hoc non prætereundum, an lumbrici geniti alios rursum generent. Autor quidem *lib. 4. de morb.* tantum teretes parere dixit, latos verò non. Et sanè latos lumbricos quod attinet, etsi nonnulli cucurbitinos eorum partum esse existiment: tamen antea jam monstratum, quæ excernuntur semini cucurbitæ similia, non partum lati lumbrici, sed eiusdem partes abruptas esse. Quanquam enim alij aliis sint crassiores, alij tenui filo vix persimiles, quorum illos vulgus matres, hos partum appellat: tamen id non accidit, quod hi illorum partus sint, cum sæpe tenues tales tot excernantur, vt à maioribus genitos fuisse non credibile sit, sed quod ex eadem materia alij ante, alij post geniti sint. Neque etiam vlla sexus distinctio in iis apparet, neque vnquam lumbricus aliquis prægnans repertus est, quanquam alius alio sit crassior.

Multorum autem malorum & prauorum symptomatum caussæ lumbrici sunt, & sæpe tanta pessimorum symptomatum congeries concurrit, vt Medicos nonnunquam de caussa ancipites reddat, & vix credibile videatur, tot & tanta mala à solis lumbricis prouenire. Obseruatum est, lumbricos aliquando intestina & ventriculum perforasse & per vmbilicum atque inguina foràs erupisse.

An lũbrici intestina & ventriculũ perforare possint?

Quod etsi negat Platerus ideò, quod nec rostro acuto, vel aperto, nec dentibus præditi esse conspiciantur, & sugendo hoc minimè præstare possint, atque ideo statuit, si in locis istis vermes prodeant, eos in sedibus eiusmodi exterioribus in abscessu aliquo facto natos fuisse, & minimè lumbricos esse, sed vermes, quales in vlceribus gignuntur, vel si ab intestinis prodeant, vulnus in his locis necessariò præcessisse: tamen à communi sententia planè decedendum esse non putamus. Etsi enim confiteamur, exempla illa, quæ à nonnullis ad probandum, vermes ex intestinis perforatis per cutem abdominis prodiisse, omnia satis clara non esse, & concedamus, sæpe ex abscessibus in ventre inferiore ruptis vermes tales prodiisse, qui lumbrici non fuerunt: tamen si omnia illa, quæ Schenckius, *lib. 3. obseru.* 205. collegit, perpendamus, interdum etiam ab intestinis perforatis produsse animaduertemus. Quod confirmat id, quod refert Spigelius, qui anno 1061. in mulieris cuiusdam consistentis ætatis, quæ ad tantam maciem redacta erat, vt vix cute & ossibus hæreret, corpore quatuor lumbricos teretes spithamæ vnius longitudine in ipsum truncum venæ portæ sese insinuasse, ac toti corpori alimenti aditum obstruxisse obseruauit.

Sæpe à lumbricis vomitus, cardialgia, syncope, singultus, tormina intestinorum & dolores colico affectui similes, capitis dolores, sopor grauis, deliria, mœror, tristitia, concussiones per somnum, febres ardentes, angina, pleuritis, atque alia grauia symptomata excitantur, & nonnunquam ipsa mors infertur. Antonius Beniuenius, *de abdit. morb. causs. & curat. cap.* 82. refert, se curasse puerum, qui ex lumbricis nullo modo quiescere poterat, sed semper hinc inde temerario quodam impetu ac inordinato motu ferebatur, vt etiam stare volens iterum titubaret ac caderet. Gabucinus, *cap.* 13. narrat, se puellum curasse lumbricis laborantem, in quo

cuncta ſymptomata ſpectabantur, quæ pleuritide correptis ſolent euenire, de quibus jam plura in *ſignis* dicentur.

Differentia.

Diffe-rentia. Differentiæ iam antea enumeratæ ſunt. Alij nimirum ſunt lumbrici teretes, lumbricis terreſtribus ſimiles, plerumque tamen longiores, frequentiſſimi & notiſſimi. Aſcarides ſunt vermiculi, iis, qui in carnibus & caſeo naſcuntur, non abſimiles, & in inteſtino recto præcipuè generantur. Lati, de quibus pluribus jam antè diximus, non ſunt aggregatum quiddam ex vermibus cohærentibus mordicus, vel etiam membranæ incluſis, ſed vnus vermis geniculis quaſi quibuſdam & nodis diſtinctus, cuius ſingulæ portiones vermes cucurbitinos, aut ſemina cucurbitæ referunt. Spigelius à Germanis etiam nominibus has differentias diſcerni ſcribit, & teretes appellari *Spulnur me*, latum *Baſſertalb.* Baſſer-talb. Verùm quid Belgæ poſteriore vocabulo appellent, certò quidem mihi non conſtat; Sed hoc ſcio, fœminas noſtras eo nomine non appellare quid præter naturam ex inteſtinis excretum, ſed ex vtero, aqueum nimirum humorem veſicæ quaſi cuidam incluſum, & molæ inſtar in vtero generatum, cui etiam iſta appellatio ſatis bene quadrat, cum lumbrico verò lato nullam conuenientiam habet, vtpote in quo nihil ferè aquei cernitur, ſed qui corpore quaſi membranaceo conſtat.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Si vermes per aluum excernuntur, vel vomitu ejiciuntur, aliis ſignis opus non eſt. Verum quia ſæpe diu in ventre, antequam excernuntur, deliteſcunt, ſignis, vt cognoſcantur, opus eſt. Teretiũ Teretes ergo, qui & frequentiores ſunt; & grauiora inducunt ſymptomata, hæc ſigna produnt. Morſus & vellicatio in abdomine, dentium ſtridor præter ſolitum, præſertim in ſomno, tuſſis aſſidua & ſicca, narium pruritus, quas propterea infantes digitis immiſſis ſæpius ſcalpunt, facies ſqualida, & malæ per interualla modò rubentes, modò liuidæ, oculi concaui, circa quos interdum inſueti ſplendores obuerſantur, labiorum & linguæ ſiccitas nonnunquam, aliis tamen os ſaliua repletur, fœtor quidam peculiaris ex ore percipitur; nauſea fermè aſſidua, in quibuſdam & vomitus, interdum inſatiabilis appetitus; ſingultus, dolor ac grauitas capitis, ad ſomnum propenſio, conuulſiones quædam & horrifica per ſomnum expergiſcentia; nonnulli in ſomno tremunt & ſurgunt, ac rurſum ſopiuntur, ventris adeſt diſtenſio, qui pulſatus tympani more reſonat, & interdum ſupprimitur, plerumque tamen plus æquo fluit, & excrementa, quæ emittuntur, bubulum ſtercus referunt, & corrupta multa excernuntur, reliquum corpus præter rationem decreſcit, & alia ſymptomata concurrunt, quæ ſupra enumerata ſunt. Nonnulli experientiâ conſtare aiunt, lumbricos eſſe in ventre cognoſci poſſe, ſi manè ieiunis pueris ſupra os ventriculi frigida ſpargatur. Nam in vnum congregari lumbricos. Et ſigna iſta plus ponderis habent, ſi ætas ſit ea, quæ vermibus generandis aptior eſt, ac præceſſerit ea victus ratio, quæ ad vermes generandos facit. Signa tamen hæc non omnia in omnibus, ſed quædam in his, alia in aliis apparent.

Latorũ. Latos lumbricos qui habent, appetentiâ cibi nimiâ & perpetuâ laborant, ac niſi cibus offeratur, dolor &

morſus in ventre percipitur, corpus extenuatur & imbecillum redditur. Certiſſimum ergo ſignum eſt, quod cum alui excrementis corpuſcula quædam cucurbitæ ſeminibus ſimilia excernuntur. Non verò ita facilè iis, qui lato lumbrico laborant; accidit epilepſia, deliria, vigilia, febres ardentes & acutæ, & alia, quæ antea enumerauimus, vt iis qui teretibus moleſtantur; niſi præter latum teretes forſan acceſſerint. Eſt enim latus lumbricus ignauior quaſi, inteſtiniſque adhæreſcit, nec vt teretes ita facilè de loco in locum mouetur. Neque etiam ſigna, quibus latus lumbricus deprehenditur, ſtatim cum genitus eſt, & dum adhuc paruus exiſtit apparent, ſed tum demum, vbi incrementum ſumpſit, niſi aut mutauerit locum verſus ſtomachum propter aliquam inſolitam inediam, vel medicamentum, aut cibum, vel alia de cauſſa tormina excitet, vel per inteſtinum rectum pars prodeat, vel in ætate valde tenera generetur, vbi propter loci anguſtiam nequit diu latere.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Etſi omnes lumbrici mali ſint, & grauiſſima ſymptomata, vt dictum, quandoque inferant: tamen alii aliis deteriores ſunt. Sunt verò ex iis minus noxij aſcarides parui; quia longius abſunt à membris nobilioribus, & facilius expelli poſſunt. Si verò magni ſint, omnibus deteriores ſunt. Fiunt enim ex deteriore materia.

2. Lati lumbrici omnium peſſimi ea de cauſſa, quod difficilius curantur. Aliàs enim teretes grauiora inducunt ſymptomata.

3. Circa febrium initia geniti lumbrici ſubſiſtentiam ex ſubiecta recipiunt corruptione, circa ſtatum ex morbi malignitate, circa declinationem ex tranſmutatione ad melius, qui celeriter excernuntur, & natura eos ad exteriora, non ſecus atque excrementa, expellit. Deteriores verò ſunt majores minoribus; multi, paucis; rubri, albis. Paulus Ægineta, *lib. 4. cap. 28.* & Aëtius, *lib. 9. cap. 39.*

4. Bonum eſt, lumbricos teretes exire ad criſin eunte morbo. Hippocrates, *lib. prænotion.*

5. Incipientibus acutis morbis, ſi lumbrici teretes viui deijciantur; peſtilentes morbos indicant; inclinantibus autem, mortui, malum ſignũ ſunt.

6. Leuinus Lemnius, *lib. 1. cap. 22. de occult. nat. mirac.* hæc ita explicat: Si in ſanis alioquin lumbrici teretes ſurſum per os vel nares egrediantur, periculo hoc vacat. Si enim homo diutius jejunet, cum expleri cupiant, naturali inſtinctu ad partes illas, per quas alimentum in ventriculum dimitti ſolet, in ſublime feruntur, & vel per os vel per nares egrediuntur. In ægrotantibus verò hoc non abſque imminentis mali præſagio euenit. Tãta n. eſt in eiuſmodi corporibus humorũ putredo & malignitas, vt exitialem eorum vim perferre nequeant. Itaque erumpunt foras morbi ſæuitiâ, non naturæ robore expulſi. Cum verò declinante morbo cum reliquis excrementis propelluntur, ſalutare id eſſe Hippocrates ſtatuit. Spontè verò nulloque naturalis facultatis impulſu egredi, quod in moribundis conſpicitur, ægrotanti noxium. Sentiunt enim naturæ quodam inſtinctu corpus defecturum, ſeque alimento deſtitutum iri, ideoque ſtationem ſuam deſerunt.

7. An mortui ſi excernantur viuentibus excretis deteriores ſint, in dubio eſt. Aëtius viuentes mortuis

deteriores esse statuit, *lib. 9. cap. 39.* ea procul dubio de caussa, quod viuentes, si exeant, amplius in corpore alimentum non inueniant. Rhases verò, quem sequitur Auicennas, si mortui excernuntur, deterius esse, quam si viui egrediantur, puta, quod id fiat vel propter alimenti defectum, vel materiæ malignitatem. Verùm distinctione hîc opus est, & ad symptomata coniuncta, tempus morbi, & medicamenta vsurpata simul respiciendum. Nam viui, dum hærent in corpore, multa majora mala inferunt, quam mortui; cum ipsa intestina quandoque perforent, & alia grauia symptomata, imò mortem ipsam quandoque inferant, vt suprà dictum. Ergo si vel naturæ robore, vel medicamentorum vsu excernantur, bonum id est, neque multum refert, an viui, an mortui excernantur. Si verò in febre exeant, reliqua symptomata, & tempus morbi considerandum, vt iam antè dictum.

8. Lumbrici sanguine conspersi dejecti, malum. Intestinorum enim læsionem indicant.

9. Frequens puellorum anhelitus ac frigidus, liuescente ad hoc corpore, lethale. Sequenti enim die mortem prænunciat.

10. Latum lumbricum in specie quod attinet, scribit auctor, *lib. 4. de morb.* habenti latum lumbricum toto tempore nihil admodum graue cõtingere, & si non curetur, sponte exire, mortem tamen non inferre, sed consenescere. Verùm, hoc tantum accipiendum est, si nulla occasiò accidat, ob quam latus lumbricus moueatur & irritetur. Nam si æger aut motu aut exercitio delinquat, aut victum lumbrico contrarium vsurpet, aut medicamenta assumat, aut humor aliquis in intestinis generetur, multa mala, imò ipsam mortem inferre potest. Sicut & nonnullos hydrope & atrophia ab hoc verme mortuos esse, experientia docuit.

Indicationes.

Indicationes. Vermes, cum toto genere sint præter naturam, sui è corpore remotionem indicant; quod fit, si interficiantur, & per aluum expellantur, ac ea victus ratio instituatur, quæ nutritioni & generationi vermium materiam non suppeditet. Inprimis verò, vt interficiantur, danda opera. Quamdiu enim viuunt, occasionem & vim nocendi habent, ac difficulter expelluntur: Interfecti autem facilius excluduntur. Ideo prius interficiendi, vel certè stupefaciendi ac ferè exanimandi. Ita enim cum fecibus alui à natura expelluntur, vel à medicamentis purgantibus educuntur. In curatione tamen videndum, an febris absit nec ne, item an aluus sit fluida. Nam si febris absit, & homo alioquin sit sanus, calidiora quoque medicamenta tutò vsurpare licet. Si verò febris adsit, acria, amara, salsa & omnino calidiora tuta non sunt, sed frigidis vel tẽperatis opus est.

Si aluus non sit fluida, ea medicamenta vsurpanda, quæ simul aluum mouent. Si verò aluus fluida sit, satius est, vermes enecare; aluum verò mouere, cum vltrò fluida sit, opus non est.

In vsu quoque remediorum cauti simus. Nam vehementioribus medicamentis sæpe adeo irritantur, vt conuulsiones, animi deliquia excitent, & sæpe ad ipsam mortem deducant.

Curatio.

Curatio. Medicamenta autem, quæ vermes

interficiunt, alia amaritudine, acrimonia, salsedine, aciditate, alia etiam peculiori proprietate id præstant. Inter medicamenta autem, quæ vermes enecant, facilè principatum obtinet *Corallina*, quæ præstātissimorum Medicorum testimonio nullum magis præsentaneum contra vermes est remedium, quæ omnibus lumbricis necandis conuenit. Exhibetur autem cōmodissimè in puluere Drach. j. pondere. In Græcia etiamnum ad omnis generis lumbricos occidendos in magno vsu est, eiúsque puluerem Circumforanei publicè vendunt per plateas ac vicus, clamantes; σελλητοφόταν corruptâ voce, quasi σκωληκοφόνον vellent dicere. Vtile & est *Santonici semen*, vt & *semen tanaceti*, & *radix primulæ veris*, è quibus duobus circumforanei nonnulli puluerem suum contra vermes parant. Item *absinthium, abrotanum, verbenæ succus, marrubium, zedoaria, dictamnus Creticus & albus, gentiana, angelica, amygdalæ amaræ, scordium, semen citri, brassicæ, succus galegæ. farina lupinorum* vel cum melle lincta, vel cum posca pota, ipsi quoque lupini macerati & comesti, vel decoctum ipsorum. Laudant nonnulli & puluerem ipsorum lumbricorum ablutorum & siccatorum. Verum res mihi suspecta videtur. Etsi enim certū sit, post talem puluerem sumptum lumbricos plures deijci: tamen de hoc quæstio est, an antea ij fuerint in corpore præsentes, an verò è puluere lumbricorum geniti.

Vermes necantia.

Corallina.

An puluis lūbricorū tuto vsurpandus?

Temperata & frigida sunt, quæ cum febris adest, tutò exhibentur, *vt aqua & decoctum radicum graminis, auriculæ muris, cornu cerui, rasura eboris, succus limonum, portulacæ, plantaginis, punicum malum contusum ex tribus vini heminis decoctum ad heminam, decoctum radicis mori, endiuiæ, lactucæ agrestis, acetum acre.*

Infantibus commodissimè dari potest ad dies quatuor aqua graminis cū pauxillo aceti ac sacchari ad Vnc. j, aut syrupus de limonibus, vel acetositatis citri, & cum molesti sunt, grana aliquot salis ori immittantur.

Ex chymicis commendatur *Spiritus* ⊖*li, oleum* ♀*ris per campanam, elixir proprietatis.* Brassauolus, *in exam simp. med.* & Matthiolus, *lib. 5. cap. 70.* commendat argentum viuum, quod scrup. j pondere exhibet, sed viuum, non præcipitatum aut sublimatum. Verum etsi viuum argentum præcipitato & sublimato longe tutius sit, & in casibus desperatis contulisse atque vtile fuisse negandum non sit: tamen vbi necessitas non vrget, & aliis mitioribus medicamentis res peragi potest, ijs vtendum, cum aliquam prauam dispositionem corpori facilè imprimere possit, sicut etiam contactu sensum stupefacere potest.

An argentum viuum in lumbricis vsurpādum.

Commendantur etiam quædam ad certum genus lumbricorum. Teretes, inquit Galenus, *absinthium* interimere potest; Lati vehementiora præsidia postulāt, qualis est *filix*, cuius radicis puluis ad Dr. ij. cum mulsa datur. Latos etiam expellunt nuces iuglandes largius assumptæ, & radicis mori cortex decoctus in aqua, & potus non solum aluum solvit, verum etiam latos lumbricos excutit. Et omnino curatio lati lumbrici peculiare quid requirit. Teretes quidem enecari & expelli sine magna difficultate possunt; parui enim sunt, & corpore rotūdo, minúsque dearticulato, nec tam pertinaciter intestinis adhærent, & vires medicamentorum exhibitorum facilius admittunt, ac in aluum deuoluuntur & excluduntur. Lati verò & longiore & maiore disti-

Lumbricos teretes necantia.

Latos necātia.

Teretes lumbrici faciliusenecantur & expelluntur.

cultate excutiuntur. Longissimi enim sunt, & corpore plano ac lato, plurimisque incisuris prædito, atque internæ intestinorum tunicæ validissimè adhærent, & sub mucosa earum interna superficie sese occultantes medicamentorum transeuntium vim non facilè percipiunt.

In lato lumbrico enecando nulla purgantia admiscenda.

Ideóque fortioribus medicamentis opus est, vt interficiantur. Quapropter etsi in teretibus purgantia cum interficientibus commodè admisceantur: præstat tamen, in latis nulla ijs purgantia primùm admiscere, cum purgantia non sinant medicamenta vermes interficientia diu in intestinis hærere, sed ea citò per aluum secum educant.

Medicamenta latum lumbricum debilitantia.

Si verò prius exhibeantur medicamenta, quæ ipsum debilitant, totus rotundus factus ad pilæ figuram exit, & homo sanus euadit, vt Autor *lib. 4. de morbis* scribit. Commendatur verò imprimis filix, è qua recenti aqua destillata datur, vel puluis Drach. ß. pondere, infantibus natu maioribus Dr. j. adultis Drach. iij. pondere, cum aqua galegæ, quæ sine vllis molestiis vermem & lentè & citò, si velis, enecat.

Commendatur & cortex radicis mori. Et corallina duplici pondere, ad Drach. ij. scil. datur. Vtilis est & Theriaca aceto, vel succo limonum dissoluta; decoctum centaurij minoris, lupinorum, scordij; sicut & vsus aloës cum croco & myrrha atque vsus Hieræ cum Scammonio.

Vermibus interfectis, vel debilitatis, nisi spontè excernantur, ea vsurpentur, quæ aluum mouent, aut quæ vim habent & vermes interficiendi, & aluum citandi, qualia sunt, aloe, agaricus, rhabarbarum, sena, colocynthis.

Præ compositis omnibus ad vermes necandos Diaturbith cum rhabarbar. in rotulis commendatur. Inter temperata sebesten expertissimum medicamentum, quorum decoctum infantibus singulis diebus ante cibum propinari potest. Vtile est & Electuarium Diasebesten.

Vel R. *Cassiæ* Drach. iij.
mannæ Drach. j. ß. vel
Drach. ij.

Misce cum *Syrupo acetosit. citri.* Vtile & gratum infantibus medicamentum est.

Ex his varia parantur composita. Vini absinth. vsus hîc valde commendatur. Vel tale paretur vinum.

R. *Rad. zedoar.*
dictamni Cretici an. Drach. ij.
corallin. Vnc. ß.
radic. angelic. Drach. ij.
fol. absinth. M. ß. vel j.

Infundantur in mensur. j. vini, de quo mane & vesperi detur haustus.

Vel R. *Lumbric. terrestr. præpar.* Dr. j.
cornu cerui vsti præpar.
corallin.
dictamni Cretici.
semin. santonici an. Drach ß.
F. Puluis.

Dosis à scrup. j. ad scrup. ij.

Vel R. *Corallin.*
lumbric. terrestr.
C.C. *vsti præpar.*
semin. tanaceti an. Drach. j.
F. Puluis.

Vel R. *Semin. lumbricor.* (id est, santonici) Vnc. vij.
rasur. C.C. Vnc. iij.
flor. persic. Vnc. j.
aloes epatic. Vnc. ß.

Redactis in puluerem in vitro affundantur *aquæ filicis, fol. persicor. absinthij* an. libr. ij. stent per dies tres in B. M. in digestione, postea destillentur. Destillatio ter repetatur, semper aquam, quæ exstillat: restanti materiæ affundendo. Dosis ab Vnc. ß. ad Vnc. ij.

Antidotus lumbricos interficiens præcipuè in febribus malignis talis parari potest.

R. *Semin. portulac.*
oxalidis an. Drach j.
coriandr.
braßic.
myrrhæ an. Scrup. j.
dictamni Cretici Drach. ß

Coqu. in *aceto*, in colatura macerentur triduum.

sem. santonici
corallinæ
sem. apij sylvestr.
C.C. usti an. Drach. ij.

Postea siccentur, addaturque
sem. malor. aurantior. Drach. iij.
citri Drach. j.
Cum *sacchar. succo granat. dissoluto* omnia excipiantur ac trochisci parentur.

Vel R. *Rad. gramin.* M. j.
dictamni albi,
scordij Cretici an. p. ij.
sem. santonici
corallinæ an. Drach. j.

Coqu. in aqua simpl. Colaturæ adde sacchar. albi lb. ß.

Coqu. s. a. ad syrupi consistentiam.

Sub finem adde *aceti accerrimi* Vnc. j. ß. F. Iulebus, de quo mane detur Vnc. ß. vel Vnc. j.

Composita, quæ simul vermes interficiunt & expellunt, talia parari possunt.

R. *Corallinæ*
sem. plantag.
C.C. usti
radic. dictamni albi an. scrup. j.
rhabarb.
agarici trochiscati an. scrup. ij.
sacchar. q. s. F. Rotulæ.

Vel R. *Corallin.* Drach. ij.
tanaceti, sem. santonic.
dictamni albi an. Drach. ß.
rhabarb. elect.
agarici trochiscati Drach. j.
sacchari in aqua graminis dissoluti q. s.

F. Morsuli, qui dentur à Drach. j. ad ij. vel. iij.

Vel R. *Aloes* scrup. ij.
rhabarb. scrup. j.
myrrhæ scrup. ß.
trochisc. alhandal. gr. iij.
pulu. corallin. Drach. ß.

Cum succo vel extract. absinth. F. Pilulæ xxj. Pueris scrup. j. sufficit.

Efficaces quoque sunt Pilulæ pestilentiales cum extracto absinthij.

Vel R. *Rhabarb. elect.* Drach. ij.
semin. sancti
radic. dictamni scrup. ij. ß.
C.c. usti vel ditioribus *unicornu* scrup. j.
sacchari in aqua graminis dissoluti Vnc. vj.

F. Rotulæ vel Morsuli.

Vel R. *Sem. santonici,*
corallinæ
scordij
zedoariæ
nigellæ an. Drach. j. ß.
gentianæ,
centaurij minoris,
aloes,
agarici an. Drach. ij.
C. C. usti.
semin. acetos.
angelic. an Drach. j.

Conspergantur succo limonum cum aceto & aqua rosacea. Hoc fiat aliquoties, Vltimò adde
croci Drach. ß.
moschi,
ambræ an. scrup ß.

Cum syrupo de corticibus citri. F. Massa pilularum, de qua detur Drach. j. vel Drach. ij.

Vtilis est & syrupus ex foliis persici.

Infantibus dari poteſt cornu cerui cum mechoacanna.

Quia verò medicamenta infantes, qui tamen frequentiſſimè lumbricis laborant, amara præcipuè non admittunt, antiqui inſtrumentum quoddam habuerunt, quod ab ipſis ξωμυεσις vocatur, quod ſupinis ipſis detentis ori immittebant, & per clyſterem validum habentem αὐλίσκον inuitis tales liquores infundebant, vt apud Paulum Æginetam, *lib. 4. de re medic. cap.* 57. videre eſt.

Inſtrumentũ quo antiqui infantibus medicamenta infundebant.

Non ſolum autem interna medicamenta ad vermes vſurpantur; ſed & externa *ex farina lupinorum, centaurio minori, foliis perſici, abſinthio, felle tauri &c.* Vt, fiat cataplaſma ex farina lupinorum, quod efficacius eſt, ſi ſuccus abſinthij, marrubij, foliorum perſicorum addatur.

Vel R. *Succi abſinthij,*
folior. perſicor.
fellis tauri an. Vnc. ß.
ſem. coriandr.
aloes an. Drach. j.
Cum modico ceræ F. Linimentum.

Vel R. *Olei abſinth.*
rutacei an. Vnc. ß.
fellis tauri Drach. ij.
dictamni albi Drach. j.
petrolei Drach. ij.
aloes,
myrrhæ an. Drach. j.
ceræ q. ſ.
F. Vnguentum.

Vel R. *Olei amygdal. amarar.* Vnc. j.
rutacei.
petrolei an. Vnc. ß.
fellis tauri Drach. iij.
aloes Drach. ij.
ceræ q. ſ.
F. Linimentum.

Vel R. *Pomum aurantium aut citri paruum, excaua tantam partem, quæ capiat theriacæ* ſcrup. ij. *aloes* ſcrup. j. *croci* gr. vj. Aſſa pomum, & ſuccum exprime quo regio ventriculi & vmbilicus inungatur.

Vtilis eſt & theriaca aceto vel ſucco limonum diſſoluta illita.

Vel R. *Farin. lupinor.* Vnc. j.
myrrhæ,
aloes an. Drach. j.
pulpæ colocynth. ſcrup. iiij.
croci Drach. ß.
fellis bouis. Vnc. j ß.
aceti Vnc ß. M.

In teretibus lumbricis clyſteres non conueniunt, niſi ſint mortui. Nam dum percipiunt vim medicamenti, ſuperiora verſus repunt, & varia mala excitant. Nonnulli tamen clyſteribus vtuntur, ſed dulcia & pinguia ſatis magnâ copiâ permiſcent, quibus alliciantur & quaſi ludificentur vermes. E. G.

An in teretibus lumbricis clyſteres conueniant?

R. Lac recens mulctum, eique partem alicuius hieræ addunt. Verum in latis rectius conueniunt. Non enim ita facile ij verſus ſuperiora mouentur, ſed inteſtinis pertinaciter adhærent. Fortioribus tamen clyſteribus opus eſt, iique ſæpius inijciendi, & majore copia.

Vt R. *Abſinth.*
ſcordij,
abrotani,
corallin.
ſummit. tanacet.
dictamni Cretici an. M. j.
ſemin. ſantonici. Vnc. ß.
centaur. minor. M. ß.
colocynth. in petia ligati Dr. j ß.
Coqu. Colaturæ R. lb. j.
Electi. hieræ ſimpl. Drach. ij.
mellis roſati colati. Vnc. iij.
F. Clyſter. Atque eo tempore, quo clyſter inijcitur, ſimul propinetur aliquod medicamentum vermes necans,

& extra quoque ventriculo applicetur.

Ascarides, quo modo educantur.

Ascarides quia sunt in intestino recto, suppositoriis rectissimè educuntur, quibus admiscentur resinæ. Iis enim vermes adhærent & educuntur. Fiant quoque clysteres, sed exigua quantitate, ex decocto centaurij minoris, absynthij, corallinæ, abrotani, dictamni & similium cum melle rosato. Qui plura huius generis medicamenta cognoscere cupit, sylvam eorum apud Platerum *lib.* 3. *Practic.* reperiet.

Diæta.

Diæta.

Cum in curatione vermium eò respiciendum sit, vt non solum vermes tollantur, verum etiam ipsorum generationi & augmentationi materia non suppeditetur, cibus ita comparatus esse debet, vt ad generationem vermium non faciat, sed ei potius resistat. Cibus ergo eorum, qui patiuntur lumbricos, vt Paulus Ægineta, *lib* 4. *cap.* 49. tradit, sit boni succi, qui facile distribuatur, atque ad membra transeat, nec causam foueat.

Quare vinum conceditur aquosum, non dulce, si febris absit; at si febris adsit, detur aqua destillata graminis, acetosæ, portulacæ cum oxysacchar. simp. vel Syrupus acetositatis citri, vel cereuisia pura. Panis non sit ex purissima farina, sed aliquid furfuris contineat, sitque bene fermentatus, & sale condiatur. In cibis etiam lupini, nasturtium, beta, raphani, apium conueniunt. Lac & pisces vitentur, vt & legumina. Cibi condiantur aceto, succo aurantior. limonum, citri, acetosæ, lactucæ, portulacæ. Cibus exhibeatur parcè, sed frequenter, ne morsu suo molesti sint vermes. Pueris in potu ante omnem cibum decoctum Sebesten detur, vt antea quoque dictum.

CAPVT VI.

De situ Intestinorum mutato & de Hernia.

Intestinorum situs mutatus.

Situm etiam interdum intestina mutant. Ita Columbus, *lib.* 15. *Anat.* refert in Cardinali Campegio intestina omnia ad hypochondria retracta fuisse, ita vt cauitas inferior abdominis intestinis destituta esset, & spina detecta. Quamobrem medico licuisse abdomen Cardinalis attrectanti magnæ arteriæ motum & vnà cum illo duritiem persentire. Illa verò durities nihil aliud erat, quam vertebrarum corpora.

Intestinorum conuolutio.

Conuoluuntur etiam interdum tenuia intestina & contorquentur, vt via fecibus & flatibus præcludatur, quod in Ileo accidit, qui inde etiam conuoluulus & voluulus appellatur. Conuolutionis autem caussa est plerumque inflammatio, interdum etiam flatus, si tenuia intestina ita impleantur, vt instar farciminum inflatorum distenta appareant, de quo in Ileo dicetur.

De Hernia.

Hernia.

Præcipue verò mutant situm intestina in Hernia dictâ, quæ & ramex ac Ruptura & Græcis κήλη dicitur. Quãquam & nomen hoc non solum intestinorum, sed & omenti procidentiæ tribuatur. Veræ herniæ enim duæ tantum dantur, nempe Intestinorum & omenti extra abdomen elapsus. Natura siquidem vt aliarum partium cauitates, ita etiam totum abdominis spatium intus peritonæo circumsepsit, vt nihil ex iis, quæ in abdomine continentur, excidere possit. Verum cum testibus in viris extra abdominis spatium

Hernia vera tantum duæ sunt.

locus destinatus sit naturalis, atque ductibus seminariis necessariò per membranam hanc transeundum fuerit, natura in vtroque latere non simpliciter peritonæum perforauit, ne quid patentiore via in scrotum descenderet & cauitate abdominis elaberetur, sed è membrana ista veluti canalem & processum quendam eduxit & produxit, per quem hæc vasa sine omni periculo transeunt. Atque in hoc ferè seu laxato seu rupto omnis Herniæ caussa posita est. Nam hæc membrana si rumpatur aut laxetur, partes in abdomine descendere, & pondere inferiora versus atque in scrotum ruere solét. Et quidem vbi Intestinum Ileum maximè excidit, hernia intestinalis seu ἐντεροκήλη dicitur: Si verò omenti aliqua pars descendat, ἐπιπλοκήλη, hernia omentalis, vulgo etiam zirbalis nominatur. Alij tertiam addunt, quæ ex vtraque mista est, vbi aliquid omenti & simul intestina elapsa sunt. Porrò si intestina in ipsum vsque scrotum descendant, completam & perfectam ὀσχεοκήλην nominant, & in specie, vt dictum, ἐντεροκήλην. & ἐπιπλοκήλην. Si verò eædem partes vltra inguina non descendant, nec in scrotum delabantur, imperfectam ac incompletam herniam ac bubonocelem appellant. In fæminis verò tumor hic equidem in inguine suboritur: Interdum tamen cutem valdè extendit, & sub eam exporrigitur, magnumque tumorem excitat. Tumor hic si prematur cum in viris, tum in fæminis, vel si homo supinis iaceat, plerumque euanescit, rursusque homine ambulante redit.

Hernia perfecta.

Imperfecta.

His deinde veris & præcipuis herniæ differentiis alij alias addunt, quæ huius loci non sunt, sed ad tumores scroti pertinent: Si nimirum scrotum à flatu intumescat, herniam flatuosam, & πνευματοκήλην ac φυσοκήλην nominant: si ab aquea materia, aquosam & ὑδροκήλην, quæ infantibus sæpius accidunt, sed proprie ramices non sunt, cum peritonæum nec ruptum nec laxatum sit.

Aliæ Herniæ differentiæ.

Inter Hernias deinde referuntur duæ aliæ species, quæ in ipso maxime canali increscunt & vniuersum scrotum explent; quæ videlicet ex varicibus seu venis vario implexu diuaricatis & intertextis intumescentibus nascitur, varicosus ramex seu κιρσοκήλη appellatur; quæ ex carnea mole ibidem succrescente oritur, σαρκοκήλη, nominatur, carnosa hernia. Sed nec hæ proprie dictæ herniæ sunt, cum nihil in iis ex abdomine in scrotum descendat: de quibus infra, *part. 9. cap. 5.* inter morbos scroti dicetur.

Ad situm verò intestinorum mutatum rectè refertur ἐξόμφαλος, id est, vmbilici tumor seu prominentia, seu ὀμφαλοκήλη, cum luxatus vel ruptus vmbilicus, nunc nucis, nunc pomi magnitudine sese exerit, imò interdum sacci instar tumor aliquando excitatur.

ἐξόμφαλος.

Non tamen solum in vmbilico, sed in vicinia etiam, ibi laxata vel rupto peritonæo, præcipuè in partu, eiusmodi tumores in fæminis quibusdam vidi, quæ generali κήλης & herniæ nomine appellantur.

Caussa.

Caussa.

Generatur autem hernia, fitque prolapsus intestinorum in inguina & scrotum, processu illo ex peritonæo producto vel laxato vel rupto. Siue enim laxetur peritonæum, siue rumpatur, pondere suo intestina præcipuè, tum etiam omentum, solet in locum patentẽ, vel inguina, vel etiam ipsum scrotũ descendere. Caussæ autem, quæ peritonæum rumpunt, sunt motus qui-

cunque violentus, casus ex alto, percussio, saltus, equitatio in succussore equo, vomitus, tussis, oneris grauioris eleuatio, dura aluus & quæ cum difficultate redditur, conatus in partu, flatus in intestinis, vocis intentio, spiritus retentio, & quodcunque, quod spiritum concitare, septóque transuerso & abdominis musculis tensis impetum in inferiorem regionem abdominis inferre potest. Tandem etiam vulnus in peritonæo alicubi acceptum, & quidem cute consolidata apertum relictum caussa herniæ esse potest.

Eadem etiam omnia, si minorem vim inferant, & non violenter processum illum rumpant, sed sensim & sæpe illum impetant, peritonæum laxare possunt: quò maxime facit peritonæi & inguinum debilitas & humiditas. Partes enim debiles ac humidæ facilè laxantur, vnde pueri in herniam sæpius incidunt. Fernelius processum hunc in interiorem & exteriorem illius tunicam distinguit, & in enterocele & epiplocele tunicam interiorem necessario disrumpi, externam vero duntaxat luxari scribit. Neque absurdum est, hîc idem fieri posse, quod in aneurismate. Neque enim ἀνεύρυσμα fit, vtraque arteriæ tunica rupta, sed interna saltem patente, externa verò dilatata.

In fæminis idem accidit, si in inguine peritonæum laxatur, vbi vas quoddam ex vtero per illud in inguina extrorsum fertur.

Si verò in vmbilico peritonæum laxetur, atque intestina vel omentum illic sub cutem procidant, omphalocele, seu exomphalon & vmbilici procidentia nominatur. Si autem alibi circa vmbiculum, nomen generis, vt dictum, retinet. Si verò in conatibus magnis, præcipue in partus difficultate, vbi processus ille vmbilico insertur, qui in fœtu vasis vmbilicalibus viam præbuit, posteáque coaluit, peritonæum distendatur, vmbilicus aliquando in tumorem attollitur, qui tamen cessante conatu iterum recedit. Si verò rumpatur, tumor permanet.

Signa Diagnostica.

Signa herniæ Intestinalis sunt, quod tumor modò accrescit, modò minuitur, interdum etiam ferè totus euanescit, prout maior vel minor portio intestini descendit, vel intestina magis vel minus replentur, vel etiam planè retrocedunt. Compresso enim tumore aut resupinato ægro relabuntur Intestina in abdomen & quidem cum murmure. Sine dolore etiam ferè hic tumor est, nisi forsan feces delapsæ sint in intestinum, vt repelli non possint. Tum n. vehemens dolor adest. In omentali verò hernia tumor est mollis, laxus & lubricus, & ferè semper idem, cum omentum non ita facilè reponatur, vt intestina. An verò in inguina sint delapsa intestina vel omentum, aut in scrotum vsque descenderint, visu dignoscitur. Etenim in bubonocele tumor rotundus est in inguine, qui pressus facilè intrò pellitur: in scroti verò herniâ intestina vel omentum in ipso scroto apparent.

Signa.

An autem peritonæum ruptum vel laxatum sit, ex eo cognoscitur, quod rupto peritonæo tumor subitò excitatur, qui subitò etiam incrementum sumit: laxato verò saltem peritonæo tumor sensim crescit. Laxato quoque peritonæo non descendit, quod delapsum est ad fundum vsque testiculorum: cum rupto peritonæo ad fundum vsque testiculorum prolabatur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Omnis autem hernia difficulter

curatur. Neque enim membrana illa tenuis & neruosa facilè vnitur, nisi sit ruptura parua, recens, & in corpore puerili: aliàs ferè nunquam perfectè curatur.

2. Præterea etiam magnum periculum in hernia coniunctum est. Nam etsi sæpè sit adeo magna ruptura, vt intestinorum magnus aceruus in scrotum descendere possit sine magno dolore & vitæ periculo, & propter rupturæ ac loci amplitudinem feces sine periculo ac impedimento liberè transire possint: tamen si feces indurentur, aut intestinum elapsum flatibus turgeat, vt reponi non possit, tum nisi maturè malo obuiam eatur, æger intestinis inflammatis in præsens vitæ discrimen conijcitur, in ileum & huic superuenientia symptomata. Sæpè etiam accidit, vt intestina inflammata sphacelo lethali corripiantur, vt infra de vlceribus intestinorum dicetur. Rarum est, quod annotauit Guilielmus Fabricius, *cent. 1. obs. 51.* nobilem quandam feminam septendecim annis hernia laborasse, & circa annum ætatis 63. torminibus maximis vexatam fuisse, intestinúmque in abdominis rupturam impulsum ac inibi retentum dolores non leues, simul & inflammationem, aliáque grauiora symptomata concitasse. Vocatus ad curam Fabricius inuenit dextrum inguen gangrænа affectum. Scarificato itaque tumore & cæteris, quæ ad gangrænæ curationem attinent, adhibitis, caro putrida & callositas rupturæ exciderunt: vnde symptomata, dolores, inflammatio, febris, tormina, lipothymia, nausea & vomitus sedata sunt: sed intestinorum materia, nondum penitus excrementosa, velut ilei & cœci, per abdominis rupturam excernebatur, circiter menses duos. Ægra tamen multum mirantibus adstantibus, fauente numine, sanata & à ruptura perfectè curata fuit, nullâ relictâ fistulâ.

Indicationes & Curatio.

Itaque prima cura hic esse debet, vt intestina reponantur; quod quidem non difficulter præstare licet, si intestina sint flaccida & vacua. Tum enim resupinato ægro & cruribus eleuatis manu sensim repellenda & superiora versus comprimenda sunt intestina. Si autem turgeant, vt reponi non possint, videndum est, an sint flatus in intestino, an verò stercus. Flatus ex eo cognoscuntur, si æger percipiat totum abdomen ferè à flatibus distendi, si flatus emittat & rugitus in intestinis audiantur, dolórque extendens adsit sine grauitate. Feces verò alui si intestina distendant, aluus supprimitur per aliquot dies, tumórque sensim crescit & pondus maius, maiórque durities percipitur. A flatibus ergo si intestina repleantur, discutientia vsurpanda, eáque per os exhibenda, vt semen fœniculi, anisi, cumini, galanga & similia, atque eadem per clysteres inijcienda, & extra ex dictis seminibus, item seminibus fœnugræci, foliis lauri, pulegij & similibus fomenta applicanda, quibus, si dolor adsit vehemens, addere licet mitigantia dolorem, ol. rosac. chamæmelinum, amygdalarum dulcium. Quod si flatus illi foueantur à cruditatibus & materia pituitosa, difficilis est curatio. Valida enim illa discutientia si adhibeantur, materiam illam pituitosam in flatus vertunt, & tumorem ita augent. Hoc in casu exhibent nonnulli ol. amygd. dulcium, quod lubricando materiam tollit, aut alia lenientia, quæ illam euacuant. Verùm quamuis hæc, si non magna sit materiæ copia, adhi-

Curatio

beri possint: tamen si maior sit copia, suspecta sunt, & verendum, ne materia illa ad locum affectum præcipitetur. Quare tum danda opera, vt materia illa sensim per clysteres & glandes educatur & pituita per incidentia attenuetur & eliquetur, non per discutientia in flatum vertatur: quo fine imponi potest oxymel cum medulla panis vel farina triticea, aut oleo antiquo vel chamæmelino. Ipsa verò pars, quantum fieri potest, laxanda iis, quæ iam dicentur, vt dolor minuatur.

Si autem feces induratæ adsint, longè periculosissimum id est, ideoque maturè adhibenda emollientia *ex rad. althææ, liliorum alb. foliis maluæ, parietariæ, semine lini, fænugræci, vel farina seminis lini & fænugræci, butyro recenti sine sale, pinguedine gallinacea, oleo liliorum, communi, amygd. dulcium, & similibus*, quæ cataplasmatis modo sunt applicanda. Si cataplasmata non sufficiunt, aut non suffectura videntur, potest balneum aquæ dulcis adhiberi, in quo modò dicta emollientia coqui possunt, additis etiam oleis. Nonnulli in solius olei communis balneo ægrum per tres horas desidere iubent. In omenti prolapsu rarò hisce medicamentis opus est; cum in inguine id plerunque subsistat, & ægro resupinato vel sponte, vel manus opera adhibita in locum suum redeat. Si tamen, quod interdum accidit, in scrotum vsque prolabatur, eodem modo, vt de intestinis iam dictum, reponendum.

Cum autem sæpe omnia hæc parum proficiant, atque ægro præsentissima mors immineat; extrema etiam tentanda sunt. Qua de caussa Paræus, *lib. 7. cap. 15.* ad chirurgiam accedere, & ductum illum, per quem intestina elapsa sunt, sectione dilatare suadet, quæ qua ratione sit instituenda, ibidem docet. Sed, vt ipse etiam monet, diligenter in tali casu perpendendum est, quid ægri vires perferre possint, & videndum, quousque iam malum processerit. Nam si inflammatio intestina iam occupauerit, & alia extrema mala adsint, vix hoc modo quicquam proficitur. Præterea intestina distenta cutique firmiter incumbentia facile sectione lædi possunt. Et licet non lædantur sectione intestina: tamen nuda minus commodè, quàm cute tecta, præcipuè dolore ex sectione accedente, tractari possunt, & parum eâ plerunque præstatur, sed si mors subsequatur, eius à medico acceleratæ suspicio præbetur. Si verò in aliis abdominis partibus abdomen ruptum sit, tutius sectio, si opus ea sit, institui potest; cum intestina non adeo ibi distendantur, locusque peritonæi facilius inueniri & digito admoto intestina intus sensim protrudi possint.

Vbi iam intestina reposita fuerint, proximum est, cauere, ne iterum excidant. Qua in re maximi momenti sunt fasciæ seu subligacula, adeo vt in iunioribus & recentioribus rupturis tota ferè curationis spes in hoc sita sit. Natura enim vel paululum arte adiuta sanat sæpè morbos, qui insanabiles existimabantur, & experientia sæpè obseruatum est, etiam in adultioribus, modò intestina suo in loco diligenter retineantur, herniam curatam fuisse, & si ruptura vniri non potuit, saltem circa processus foramen quid generâsse, quod intestinorum lapsum prohibere potuit. Et quamuis integræ sanitatis spes sæpè non sit: tamen ad necessarias actiones sine damno & periculo exercendas plurimum facit fasciæ aptæ vsus. Fascias autem parandi commodissima hæc videtur ratio.

Fasciae parandi ratio.

Paretur cingulum seu fascia ex corio, quæ molliori lineo vel gossipino panno, atque etiam gossipio nonnihil suffulto inducatur, quæ ligulâ stringi possit. Fascia hæc ventri infra hypochondria supra coxendicem proxime inguina applicetur, ita tamen, ne partes, quæ sunt supra ilia & ossa, lædat & atterat.

Huic fasciæ seu cingulo alia fascia cum splenio seu puluinari quodam ita adaptari debet, vt quantum opus est, constringi possit, ipsumque splenium rectâ loco affecto, seu illi parti, vbi intestina excidere solēt, incumbat, atque in cubitu suo intestinorum prolapsum prohibeat. Præcipua autem cura esse debet in concinnendo & adaptando splenio. Hoc verò non pilæ modò rotundum esse debet, ne protuberantia illa interna inguina nimis comprimat, & faciat, vt foramen rupti peritonæi dehiscat; sed sit triquetrum, solidum quidem & compactum, intus tamen nonnihil cauum, vt inguinum naturalem cauitatem aptè excipiat, & labia rupti peritonæi contineat, non laxitate nimia intestina protuberare permittat, nec compressione efficiat, vt labra dehiscant. Splenium hoc extra obducunt nonnulli lamina argentea, vel ferrea vel lignea, vel duplicato aut triplicato corio: Sed idem ex panno gossipino, gossipio bene intertexto & suffulto satis commodè parari potest, vt nec premat, nec lædat, intestina tamen contineat. Vt autem rectius hoc præstet, fasciæ, quæ ventrem ambit, nonnulli geminas habenas adaptant, quæ ad humeros adscendunt & collum ambiunt.

Pro fascia paratur etiam cingulum ferreum cum scuto ferreo, quod locū, vbi intestina procidunt, arctè tangat, & intestinorum prolapsum prohibeat.

Verum instrumenta hæc parandi ratio commodissimè αὐτοψία docet, & figuræ, quæ habētur apud Paræum, *l. 7. c. 15.* & optimè apud Platerum, *Pract. tract. 3.* quæ ibi videri possunt.

In aliis abdominis partibus, vt vmbilico & vicinis locis, si intestina excidant, cingulum parari debet, quod abdomen eò loci, vbi intestina procidunt, ambiat, puluinoque locum affectum premat. Et ne cingulum hoc versus inferiora procidat, vel propendeat, fasciæ, quæ humeris sustententur, cingulo adaptandæ, vel pectorali id allegari potest.

Hoc modo fasciâ adaptatâ facilè intestina, ne relabantur, contineri possunt: quod vbi factum, danda opera, vt excrementa potius mollia sint, quàm dura, & aluus non supprimatur; & in eijciendis fecibus obseruandum, vt manu inguina & scrotum contineantur, ne feces emittendo intestina extrudantur, deinde cauendum, ne flatus, qui intestina distendunt, ex cibis flatum generantibus assumptis producantur. Porrò etiam omnis motus vehemens, saltus, cursus, oneris grauioris gestatio, vociferatio, & alia exercitia vehementiora vitentur: & in tussi, sternutatione idem obseruandum est, quod modò in egerendis alui fecibus obseruandum esse diximus. Et si manu tum comprimere non liceat, crura saltem comprimenda, aut decussatim implicanda sunt, vt ruptura contineatur & comprimatur. Frigus etiam constringendo prolapsum intestinorum promouet, & inprimis, si prolapsa iam sint intestina, valde iis nocet, & vt intumescant facit. Ideoque herniosis cauendum.

Repositis hoc modo intestinis si malum sit maius & curatu difficilius, atque in corpore iam adultiore, vt

felicius ac citius succedat curatio, æger in lecto per dies aliquot se contineat & supinus decumbat.

Medicamēta in hernia vsurpanda. Medicamenta autem, quæ adhibentur, duplicia sunt, alia topica, alia quæ intrò assumuntur. *Topica.* Topica sunt glutinantia, quæ quidem sunt adstringentia, sed non solùm siccantia, verum etiam aliquam viscidiatem habentia. Non etiam omnia adstringentia & vulnera consolidantia æquè hîc prodesse, sed peculiaria quædam hic commodè adhiberi, obseruatum est. Inter quæ primas tenet *symphytum majus seu consolida maior, sanicula, iacea alba & nigra, herba Trinitatis, sigillum Salomonis, pentaphyllum, tormentilla, nuces cupressi, filix, præcipuè femina, hyppoglossum, pilosella, perfoliata, herniaria*; quibus alia etiam postea addantur, *gallæ, balaustia, bolus Armenus, terra sigillata, sanguis draconis, malicorium, icthyocolla, thus, myrrha, mastiche, bdellium, pix Græca, resina pini, terebinthina, cera*, ex quibus composita varia concinnare licet.

Etsi verò peritonæum ruptum vix consolidari amplius potest: tamen horum medicamentorum vsu, præsertim si malum recens sit, caro accrescere solet, quæ foramen claudit. Quod, vt rectius fiat, diligenter interim cauendum, ne intestina vllo modo procidant, exitúmque quærentia foramen iterum aperiant. Itaque toto curationis tempore vel æger in lecto supinus decumbere, vel fasciis & subligaculo intestina, ne procidant, continere debet. Quæ omnia si rectè & decenter fiant, sæpè desperatæ herniæ curantur. Refértque Ambrosius Paræus, *lib. 7. cap. 15.* etiam quadragenarios interdum hoc modo restitui, & à se monachum quendam integrè restitutum fuisse, qui cum post sexennium pleuritide mortuus, & post mortem apertus esset, inuenta est circa foramen processus peritonæi substantia adiposa oui magnitudine eò loci tenaciter adhærés. Primas autem inter alia tenet emplastrum de pelle arietina dictum Arnoldi de villa noua, quod describit *Breuiarij lib. 2. cap. 44.*

Emplastrum de pelle Ariet. Arnoldi de Villa noua.

R. *Lithargyr.*
lapid. hæmatit.
sang. draconis,
boli Armeni,
mastiches,
gummi ammoniaci,
mumiæ, galbani,
thuris, costi,
lumbricor. terrestr. an. Drach. ß.
rad. consolid. maioris, mediæ, & minoris,
rosarum, myrrhæ,
aloes, an. Drach. iij.
paleæ marinæ vstæ,
gallarum immaturar.
succi hypocistidis,
balaustiorum,
aristoloch. rotund. an. Drach. vj.
picis naualis,
Græcæ,
ceræ albæ,
rubræ, an. Drach. j.
visci querni,
terebinthinæ, an. Drach. ij.
sanguinis humani. Vnc. ix.

Coquatur pellis arietina cum omnibus pilis per integrum diem, quousque planè dissoluatur & liquore assumpto gluten restet. Eius colati R. lb. j. vel q.s. in qua viscum bulliat ad lentum ignem continuo agitando: postea reliqua in puluerem redacto, cera itidem, pix, terebinthina inijcienda, & tam diu coquenda, donec gutta super marmor proiecta coaguletur: sanguis verò humanus ipse etiam prius in furno moderato calore exiccari debet, vt pos-

vt possit in puluerem redigi & cum reliquis inspergi.

Plura etiam alia apud Arnoldum de Villa noua *loco allegato* reperire est.

Potest & tale fieri;

R. *Nucum cupressi*,
rad. tormentillæ, an. Drach. j.
balaustiorum,
cortic. granatorum, an. Drach. ß.
rad. consolidæ,
perfoliatæ,
herniariæ, ana Drach. j. ß.
mastich.
bdellij,
thuris, ana Drach. j
boli Armeni, Drach. ij.
sang. draconis, Drach. j.
picis Græcæ, Vnc. j.
resinæ pini,
picis naualis, ana Vnc. ß.
terebinthinæ,
ceræ,
ol. hyperici compositi Solenandri, ana q. s.

Fiat Emplastrum.

Oleum autem hyperici, quod in hoc affectu & in aliis affectibus, vbi membranæ aut neruosum genus læsa sunt, valdè commendat Solenander, hoc modo paratur.

Oleum hyperici Solenandri.

R. *Ol. opt.* lb. j. ß.
sem. & florum hyperici Vnc. ix.
vini maluatici Vnc. viij.
rad. tormentill. Drach. iij.
myrrhæ,
gummi elemi,
sarcocollæ,
thuris,
aloes hepaticæ Vnc. j. ß.
lumbricorum vino lotorum Vnc. iij.

Concisa & contusa misceantur & bulliant ad consumptionem humidi in vase duplici: Deinde exprimatur oleum,

Cui adde *croci* scrup. iiij.

Olei seu lachrymæ abietis vel terebinthinæ puræ lb. ß.
flor. maturorum hyperici, M. j.

Infund. per dies 8. ad Solem aut in alio loco calido; deinde expressis atque abiectis floribus alij recentes inijciantur, idque quater repetatur.

Simplicius in hernia medicamentum est hoc:

R. *Rad. consolid. maioris* Vnc. j.
rosar. rubr.
farinæ fabar ana Vnc. ß.

Omnia in puluerem redacta cum pinguedine capri misceantur in formam linimenti, aut cera addita, vnguenti, & linteo inducta loco affecto applicentur, singulis diebus renouentur, & per plures dies vsurpentur. Potest etiam aliquid addi de pinguedine vrsi.

Sed talia passim plurima in lectione authorum occurrunt, & ex supra enumerata materia plura cuiuis componere licet. Sed antequam talia applicentur, vel etiam cum medicamentum nouum imponendum est, vtiliter locus affectus foueri potest fomentis ex sequentibus paratis, *rad. consolidæ*, *saniculæ*, *sigillo Salomonis*, *rosis rubris*, *bursa pastoris*, *plantagine*, *auricula muris*, *cauda equina*, *radice tormentillæ*, *alumine*, *corticibus thuris*. Post fotum inungi pars vel oleo hyperici Solenandri, vel oleo destillato terebinthinæ vel tali aut simili linimento potest.

R. *Ol. mastichini* Drach. vj.
myrtini Drach. iij.
absinth.
aloes,
myrrhæ ana Drach. j.
axung. cerui Drach. ij.
succi rad. consolidæ Vnc. j.

Bulliant ad consumptionem succi, colentur, atque addatur aliquid de

oleo terebinth. & hyperici.

Interna. Interna verò medicamenta quod attinet, etsi omnia illa, quæ ad vulnerarias potiones adhibentur, hîc etiam non incommodè adhiberi possint: tamen & hoc obseruandum est, alia aliis esse efficaciora in hoc affectu, vt sunt illa nuper recitata, *symphytum majus*, *herba Trinitatis*, *hippoglossum*, cujus puluis in decocto radicum consolidæ assumptus mira hic præstat; *pilosella*, cuius puluerem in cibis exhibitum certò etiam prodesse compertum est; *perfoliata*, quæ per signaturam externam, vt vulgo loquuntur, seu peculiarem characterismum in foliis, quæ caulibus media perforantur, à natura proposita ad hunc affectum videtur, atque experientiâ teste, quocunque modo assumpta herniam curat. Imprimis verò ad affectum hunc commendatur *herba*, ab Hollerio in vsum ducta, idcirco *Holleriana* appellata, & ab hoc affectu *herniaria* nominata. *Herniaria, alias Holleriana dicta.* De hac enim scribit *Hollerius*, quod ex ea succus expressus vino rubro & per nouem dies potus hernias perfectè sanat. Et Antonius Valetius, *in exercit in Hollerium*, scribit, eius aquâ stillatâ, cùm alia remedia non iuuarent, curatum esse adolescentem herniosum. Sunt & alia vtilia, vt *radix caryophyllatæ*, *consolida media*, & *minor*, *Saracenica*, *virga aurea*, *plantago*, *ophioglossum*.

Ex his & similibus varia, quæ medicamentorum internorum loco vsurpari possunt, confici solent. V.g. puluis talis.

R. *Herniariæ*,
perfoliatæ,
rad. consolid. maior. an. Drach. ij.
millefol. Drach. j.

F. Puluis.

Saporis gratioris caussa saccharum, vel saccharum rosʃ. tabulatum addi potest. Vel cum saccharo, additis ventriculo gratis medicamentis, fiant rotulæ.

Vel R. *Rad. consolid*
herniar. perfoliatæ an. q. s.

Et cum succo herniariæ vel syrupo de rosis siccis.

F. Pilulæ.

Idem etiam puluis placentulis, iusculis, aliisque cibis quocunque modo admisceri potest.

Vel etiam talis potus parari potest.

R. *Consolid. maioris*,
minoris,
mediæ,
fol. plantagin.
perfoliatæ,
herniariæ,
millefolii,
rad. valerianæ an. Vnc. j.
rhabarb. Drach. ij.

Coq. in vino bono in vase duplici.

Dosis sit Vnc. iij.

Vel R. *Rad. consolidæ* Drach. vj.
sigill. Salomonis Drach. iij.
saniculæ,
herniariæ,
fragariæ ana M. j.
sem. anisi,
fœniculi an. Drach. j. ß.

Coq. in s. q. aqua pro lb j.

Colatura dulcoretur sacchari cando.

Vel R. *Rad. consolid. maior.*
pimpinellæ an. Vnc. j.
tormentill. Vnc. ß.
bis linguæ,
herniariæ an. Drach. v.
sem. fœnicul.
anisi,
cinamomi an. Drach. j.
myrrhæ Drach. ß.

Cum aqua rosarum chalybeata, vel syrupo rosarum siccarum.

F. Elect. de quo aliquid manè suma-

tur, & haustus maluatici, vel alicuius conuenientis liquoris superbibatur.

Vel

R. *Conseru. ros. rubr.* Vnc. ij.
symphyti major.
herniariæ,
tormentillæ,
acori palustris, ana Vnc. j.
saluiæ, Vnc. ß.
cinamom. Drach. ij.
Cum *syr. mytillor. vel corallino.*
Fiat Electuar.

Si cui pulueres vel decocta sumere molestum est, plantæ selectiores aridæ vino macerentur, & colatura instar clareti propinetur, quod minore cum nausea sumitur.

Et omnino hic danda opera, cum medicamentorum continuatione opus sit, ne illorum vsu ventriculus lædatur. Ideoque ventriculo grata addi possunt.

Nonnulli hanc curam vt certissimam, nec sine ratione, commendant.

1. R. *Rad. cichorij flore albo* (circa festum D. Iacobi effodi volũt) *part. iij.*
pulsatillæ part. ij.
sem. perfoliatæ part. j.

F. Puluis, de quo in prandio & cœnâ quantum tribus digitis primoribus capi potest, in iure carnis capiat æger vsque dum integrè restituatur.

2. R. *Rad. enulæ,*
saniculæ,
diapensiæ,
consolidæ maioris,
solidaginis Sarracenicæ,
agrimoniæ, ana q. v.

F. Decoctio in vino & aqua ad consumptionem medietatis. Hoc decocto calido petiæ madefiant, iisque quotidie locus affectus sæpius fomentetur, & postea sequenti vnguento inungatur.

3. R. *Ol. vitell. ouorum, pulueris tormentill.* q. s.

F. Vnguentum.

Refert etiam Paræus, quendam chirurgum hoc modo herniâ laborantes curasse. Magnetem in tenuissimum puluerem redigebat & in cibis exhibebat: inde verò locum rupturæ, per quem descendebant intestina, melle inungebat, & ferri limaturam aspergebat, atque id per dies 10. vsurpauit, fascia simul adhibita. Ac si aliqua fuit efficacia, procul dubio ex vi magnetis ferrum attrahentis dependebat.

Atque hæc frequentissima sunt, quæ in hernia intestinali vel ex rupto, vel ex laxato peritonæo ortum habente, adhibentur. Verum si ex iis integram sanitatem æger consequi non possit, fascia contentus erit, qui periculosiora medicamenta tentare non cupit. Hâc enim sola si rectè contineantur intestina, omnibus vitæ actionibus sine magno impedimento vacare poterit.

Sectio. Qui verò his contentus non est, sectionem admittere poterit, & curationem per chirurgiam, quam describit Fallopius, Paræus, Platerus, Fabricius & alij: cuius is est commodior modus, qui fit sine testium excisione, atque etiam sine vasorum spermaticorum læsione, quod vulgò empirici parum curant, & dum vnum morbum curant, alium fortassè grauiorem reponunt. Sed antequam alia tententur, omnia diligenter prius perpendenda sunt, nec nimis citò ad sectionem properandum, sed alia prius auxilia tentanda, cum sæpè etiam præter omnem spem curentur herniæ.

Herniã curandi modus chirurgicus sine sectione. Alium tamen adhuc modum per chirurgiam, sed sine sectione, hernias curandi proponit Platerus, quem Gallus quidam vsurpauit, cui feliciter medicanti spectator Platerus adfuit,

& ex literis testimonialibus cognouit, eum multos hoc modo sanasse. Quæ ratio cum sine dolore aut saltem exiguo fiat, citraque hæmorrhagiam, est commodissima & tutissima; siquidem vasa sanguine neutiquam tinguntur, ideoque melius conspici & tractari queunt, eoque magis optanda in masculis, quod citra testiculi ablationem & castrationem perficiatur, hoc modo.

Cauterium potentiale paulò supra testiculi regionem lateris rupti, vbi peritonæi processus saccum subit, collocauit, eâ quantitate, vt semidigiti longitudine cutem mortificando escharam inusserit, quâ mox discissâ, aliud cauterium imposuit, donec cute integrè ablata pinguedo apparuit, quam forcipe discidit eo vsque, vt processus vasa seminaria deferens pateret. Quibus biduo peractis vasa illa digitis à processu artificiosè separauit, & acu curuatâ filum subduxit, processumque leuiter strinxit, nullum planè dolorem tunc inferendo. Filo postmodum successu temporis sponte elapso, admotis vnguentis sarcoticis, carnem calli instar sensim illic produxit, quæ eò facilius huic processui, cum tunica illa elythrois rubra, carnosa musculosaque sit, accreuit, & sic premendo ac opplendo locum deperditæ substantiæ viam prolapsuris visceribus occlusit, sicque curam integrè & feliciter citra castrationem absoluit.

Quæ hactenus de cura herniæ intestinalis dicta sunt, applicari quoque possunt herniæ ex omenti prolapsu ortæ. Iidem etiam in eius curatione sunt scopi. Primò videlicet reducendum est omentum, quod manuum fit opera: deinde prohibendus elapsus, quod fit fascia & medicamentis astringentibus, quæ modò enumerata sunt. Quod si his hernia non curetur, etiam per sectionem curari poterit. Eadem etiam plane ratio est omphalocelen curandi.

CAPVT VII.

De Ani procidentia.

PRolabitur interdum & anus seu podex ac intestini recti pars exterior ita, vt post consuetam illam, quæ in excrementis alui egerendis accidere solet, eminentiam, rursum in locum suum & intra corpus reduci nequeat, sed extra promineat; quod malum *Ani procidentia* nominatur. *Ani procidētia.*

Caussæ.

Caussa. Accidit autem ani procidentia variis de caussis: primò ex magno conatu, si anus adeo propellatur, vt partem intestini recti secum trahat, eamque à membrana mesenterij, quæ intestina suspensa retinet, nonnihil auellat. Etsi enim anus musculos oppositos habet, qui eum naturaliter in excrementorũ expulsione exsertum retrahunt: tamen si nimis exseratur, aliisque vinculis non sustineatur, soli id præstare nequeunt. Fit autem hic conatus nimius in fecibus alui duris excernendis, item in partu difficili & laborioso. Præterea sæpe hoc accidit ob magnam irritationem, vnde ani procidentia sæpe in dysenteria & hanc sequente tenesmo contingit. Ex incisione etiam in Perinæo iuxta anum pro vesicæ calculi extractione & ob cruciatum illum podicem propulsum fuisse Platerus vidit.

Deinde accidit ani procidentia ob musculorum, qui post alui egestionem anum propulsum retrahere so-

lent, imbecillitatem aut resolutionem. Atque ob hanc caussam prolapsus quidem anus extra remanet, verum non nisi magno conatu præcedente prolabitur. Accidit autem hæc imbecillitas musculorum, vel quia ani procidentia frequens & diuturna accidit, vel à refrigeratione eorum & sessione super lapide frigido aut mora in aqua frigida. Quibus nonnulli & mollitiem nimiam ac humectationem addunt, qua de caussa infantibus hoc malum familiarius est. Resolutio verò, de qua infra suo loco dicetur, à defluxione ex superioribus quidem fieri non potest; cum impossibile sit, vt humor ex superioribus defluens tantùm in eos exiles neruos sese insinuet, vt non simul superiores & vicinos afficeret. Verum si nerui circa ossis sacri aut coccygis regionem contundantur, aut valde refrigerentur, musculos hos relolui & anum inde procidere posse, non impossibile est. Idem etiam fieri potest ab abscessu vel fistula circa musculos sphincteris; vbi tamen etiam irritatio locum habet.

Signa.

Signa Diagnostica.

Malum ipsum per se patet, & visui manifestum est. Caussas quod attinet, si magnus feces excernendi conatus, vel partus laboriosus & difficilis caussa sit, id ex relatione ægri patefit. Si ex irritatione sit, æger dolorem insignem percipit. Si ex debilitate musculorum, frequens fuit hoc malum, aut refrigeratio musculorum ani præcessit. Eadem etiam resolutionem inducere potest, vt & percussio vel lapsus in eum locum, quod ex relatione ægri innotescit. Et prolapsus ani ex imbecillitate musculorum eum retrahentium hoc habet peculiare, quod anus non procidit, nisi per conatum prius extrudatur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Difficilius hoc malum curatur in senibus, quam in iuuenibus.

2. Si ob conatum solum vehementem, nulla alia causa accedente, podex prolabatur, interdum sponte in locum suum redit, vel manus opera facilè reducitur.

3. Si cum fluxu ventris & dysenteria ac tenesmo fit ani procidentia, vix curatur, nisi caussa sublata.

4. Si ab imbecillitate aut resolutione musculorum originem habet, & quotiescunque aluus excernitur, procidit, vix curatur.

5. Omnium periculosissima, & quæ vix curatur, ani procidentia est, quæ accidit ob auulsionem intestini recti à membranis, quibus retinetur.

Indicationes & Curatio.

Curatio.

Anus prolapsus intra corpus reponendus molliter manu ægri vel Chirurgi. Quod si intumuerit, & inde repositio impeditur, fouendus decocto maluæ, althææ, florum chamæmel. seminis fænugræci, lini, & inungendus butyro vel oleo chamæmelino, vel æger collocandus in balneum è modo dictis paratum.

Repositus autem anus in suo loco retinendus partim adstringentibus, partim caussarum, quæ ani procidentiam excitauerunt, ablatione. Proinde podex repositus fouendus decocto corticum granatorum, flor. rosar. rubrarum, plantaginis, balaustiorum, bursæ pastoris, baccarum myrti, sumach. thuris, facto vel in aqua calida, vel in vino rubro adstringente: postea locus inungendus oleo rosaceo, myrtino, & inspergendus puluere è thure, mastiche, sanguine draconis, floribus rosarum rubrarum, balaustiis, gallis, sumach. myrtillis.

Caussæ vt declinentur & auertantur,

si conatus vehemens ob difficultatem egerendi caussa sit, danda opera, vt aluus laxa sit, ac feces molliores, & ad facilè excernendum aptæ reddantur, ne tanto conatu in excernendis ijs opus sit. Si ab acrimonia humorum, quod in dysenteria & tenesmo fieri solet, sit ani procidentia, humorum acrimonia temperanda, ijque auferendi, vt de Tenesmo dicetur. Si quæ solutio continui facta sit, & membranæ ac vincula illa, quibus intestinum rectum vicinis partibus connectitur, rupta, consolidantia exhibenda, qualia ferè in hernia vsurpari solent. Si ab imbecillitate vel resolutione musculorum, ea, quæ in paralysi vtilia sunt, quæque anum roborant ac firmant, vsurpanda. Vtiles hic imprimis sunt suffitus & fumi *ex thure, mastiche, ladano, colophonia, rosis rubris, bdellio, nuce moschata, caryophyllis, macere.* Vel foueatur anus decocto, aut immergatur balneo, quod vim neruos roborandi, & intemperiem frigidam corrigendi habet, parato *è consolida, foliis quercus, millefolio, betonica, saluia chamæpithy, primula veris, stæchade & similibus.* Vel inungatur oleo nardino, laurino, costino & similibus. Vid. Amatus Lusitanus, *centur. 1. cur. 39.*

Guilielmus Fabricius etiam, vt refert *cent. 3. obs. 76.* Virum quinquagenarium, cui, cum in via aluum exonerare vellet, intestinum rectum prolapsum erat, & ex aere frigidiore dolor maximus in eo exortus, & intestinum rectum prolapsum ad magnitudinem ouis struthij tumefactum & excrementa continuò, eaque liquida & viscida effluebant, sic curauit.

Primò sequens applicuit fomentum.

R. *Fol. & flor. verbasci albi,*
flor. meliloti,
chamæmeli,
rad. & fol. alth. an. M. j.
sem. lini.
fœnugræci an. Vnc. j.
anisi Drach. j.

Coq. *in lacte vaccino recenti*: in decocto isto linteamina duplicata intinxit, & per horam integram calidè applicuit.

Deinde toti intestino sequentem inspersit puluerem.

R. *Rosar. rubr.*
cort. granat.
nuc. cupressi,
mastich.
thuris,
croci martis,
plumbi vsti an. Drach. j.
F. Puluis.

Tandem caput ægri in terram inclinauit, pedes verò vt in altum à duobus fortibus viris eleuarentur, curauit, mox indice manus dextræ linteo molli inuoluto, & decocto præscripto intincto, ac in medium intestini, quod prolapsum fuerat, immisso, id in locum suum feliciter reduxit; & postea etiam quæ necessaria erant, peregit.

CAPVT VIII.

De Vulneribus Intestinorum.

Caussa.

INtestina, vt alias corporis partes, à variis telorum generibus vulnerari interdum, notissimum est. Hoc verò rarum est, intestina à caussa interna & flatibus rumpi. Obseruauit tamen id bis Beniuenius, vt *de abdit. sanat. caussi. cap. 67.* refert, primò in mu-

Intestinorum vulnera. Caussa.

liere quadam, quæ cum intolerabili ventris dolore modò supra, modò infra vmbilicum premeretur, nec vllus spiritus erumperet, scisso seu rupto tandem intestino vitam finiit: Deinde in rustico, qui cum post longas ventris torsiones diem obiisset, & mortui corpus incideretur, longa in intestino fissura inuenta est, è quâ etiam recentes vuæ, quas paulò ante comederat, proruperunt.

Causae Intestinorum vulnera à vermibus. Præterea à vermibus quandoque intestina perforantur, vt annotarunt Paulus Æginet. *lib.4.cap.57.* Auic. *lib. 3.fen.16.tr.5.cap.1.* Petrus Apponensis *differ.*101. Nicolaus Florentinus, *serm. 5.tract.8 cap.54.* Paræus, *lib.19. cap.13.* Thomas à Vega, *ad cap. 5. lib.1. de loc. aff. Galeni.* Trincauellius, *lib.9. de rat. curandi particulas corporis humani affectas cap* 11. Petrus Forestus, *lib.7.obs.35. in schol.*

Tandem etiam obseruatum, vt in Schenckij obseruat: *lib 3.obs.266.* habetur, fracta costa spuria eiusdem particulam palmæ longitudine in abdomen penetrasse, intestinum rectum perforasse, & summo cum cruciatu septima die per aluum excretam fuisse.

Signa Diagnostica.

Signa. Si vulnus in abdomine acceptum in cauitatem eius vsque penetret, intestina vulnerata esse suspicio est. Quia verò vel gracilia, vel crassa vulnerantur, gracilia intestina, & præcipuè ieiunum, vulnerata esse cognoscitur, quod cibus & potus per vulnus exeant, præcordia duriora reddantur, bilis vomitu reiiciatur, dolores fiant magni, febris adsit. Si crassa vulnerata sint, ex stercoris per vulnus egressu, vel eius è vulnere odore cognoscitur, aluus supprimitur.

Prognostica.

Prognostica. Intestinorum tenuium vulnera habentur lethalia, vt est apud Hippocratem, *6 aph.* 18. & Galenum, *6. meth. med. cap.* 2. quia eorum tunica neruosa est, multis vasis referta, bilemque recipit, ac ipsa epati propinqua sunt. Quandoque tamen & tenuium intestinorum vulnera sanata fuisse, obseruationes Medicorum passim docent.

2. Crassiorum verò intestinorum vulnera, si sint parua & secundum eorum longitudinem, facilius curantur; cum quia pauciora & minora vasa habent, tum quia medicamenta per clysteres iniecta facilius penetrare ad locum affectum possunt. Si verò sint magna, & per trãsuersum, sunt periculosa.

3. Si ab aëre alterentur intestina, & liuida reddantur, malum incurabile est.

Indicationes & Curatio.

Curatio. De Intestinorum vulnerum curatione diligenter agit Galenus, *6. meth. med. cap.* 4. Nimirum primò intestinum vulneratum, si fieri potest, consuendum. Secundò Medicamenta ei applicanda. Tertiò, si prolapsum sit, in suum locum reponendum. Quartò curandum, ne feces in transitu ipsi noceant: tandemque abdominis vulnus consolidandum. Ne tamen affluxus humorum fiat, venæsectio, si opus, instituenda.

Primò ergo si vulnus amplum sit, & intestinum vulneratum sit prolapsum, statim vulnus suendum, si opus sit, & in suum locum reponẽdum. Nisi n. id statim fiat, ab aëre ambiente alteratur, ac liuidum euadit, & omnis curationis spes præciditur. *Intestina vulnerata consuendi modus.* Etsi verò varij intestina consuendi modi ab Authoribus traduntur: tamen com-

modissimum est acu subtili breui & rotunda & filo lineo, forti & æquali ea consuere, eo ferè modo, quo pelliones pelles & vulgo lintcamina consuere solent. Sutura autem facta filum non abscindendum est, sed vtraque extremitas eius extra vulnus propendere debet, vt postea suo tempore extrahi possit: postea vino albo tepido, vel in quo rosæ, chamæmelum, absinthium coctum sit, abluendum, & puluere aliquo adstringente & glutinante ex aloe, mastiche, thure, sanguine draconis, mumia conspergendum, ac in locum suum reponendum, & manibus leniter id & blandè intromittendum. Quod si facilè fieri non possit, & intestina aëris ambientis frigiditate alterata inflata sint, ac intumuerint, statim fouenda spongiâ aqua calida madida, interimque vinum calefaciendum, & eo spongia imbuta intestino apponéda. Quod si nondum satisfecerit, fomententur intestina decocto calefaciente ex floribus chamæmeli, anetho, absinthio, baccis lauri, semine anisi, fœniculi, vel columba aut gallina per medium secetur, & intestino tumenti admoueatur. Vbi iam intestinum detumuerit, inungatur oleo mastichino & chamæmelino, & suo loco reponatur, ægro ita collocato, vt pars abdominis vulnerata sit loco superiore, & in altum attollatur. Quod si hoc modo intestinum reponi non possit, incidendum tantum cutis & peritonæi, quantum ad intestinum, quod excidit, reponendum satis est.

Instrumentum verò ad sectionem hanc commodissimum est, quo ad fistulas incidendas chirurgi vtuntur, & syringotomum appellant, quod in extremitate, ne viscus aliquod inter secandum lædatur, globulo ferreo vel plumbeo munitum sit.

Sectione facta candela cerea imponenda est, quæ non extrahenda, donec reposita fuerint, intestina. Vbi reposita fuerint, spleniis & fasciis muniendą, ne iterum excidant, & victus recta ratio ineunda, ne flatus, qui intestina distendunt, generentur. Tandem etiam abdominis vulneri prospiciendum: quod qua ratione fieri debeat, infra suo loco dicetur.

Vt verò facilius vulnus Intestinorum consolidetur, medicamenta consolidantia vsurpanda, & quidem si vulnus sit in Intestinis superioribus, exhibendum decoctum florum rosarum, consolidæ maioris, pilosellæ, equiseti & aliarum plantarum vulnerariarum, vel diatragacanthum frigidum, vel conserua rosarum rubrarum, cum bolo Armeno, terra sigillata, vel Diacydonium cum puluere aut conserua rosarum rubrarum. Si verò crassa intestina vulnerata sint, clysteres ex istis medicamentis parati inijciendi. Cibis quoque admisceantur pulueres ex corallis, bolo Armeno, rosis: in potu mastiche dissoluatur.

CAPVT IX.

De vlceribus & sphacelo Intestinorum.

Vlcera Intestinorum.

EXulcerantur quoque sæpè intestina. Id quod fit, cum ab assumptis medicamentis acribus, tum ob affluxum humorum acrium; id quod imprimis in dysenteria euenire solet. In cuius explicatione cum ea etiam, quæ de vlceribus Intestinorum dici possunt, proponi soleant, hic plura de vlceribus Intestinorum non addimus, sed lectorem ad caput de Dysenteria remittimus.

Præterea

Sphacelus Intestinorum. Præterea quoque Intestina sphacelo interdum corripiuntur. Id quod accidere solet in vulneribus abdominis, in quibus intestina extra abdomen prolapsa ab aere externo alterantur, & liuida ac nigra euadunt, & tandem putrescere incipiunt. Imprimis verò id accidit in hernia, Ileo, & intestinorum inflammatione, quæ tandem in sphacelum degenerare solet, qui incurabilis est, hominique mortem adfert. Imò interdum non solum intestina putrescunt, sed & superiacentes partes abdominis putredine corripiuntur ita, vt tandem foramine aperto fæces per id egrediantur. Id quod bis vidi, primò in fæmina quadam, quæ cum hernia in dextro ingruine laboraret, nec de eo quippiã significasset, ac pondus quoddam eleuâsset, intestinis eò loci prolapsis de grauissimis doloribus conqueri cæpit; sed cum quis reuera morbus esset, aperire nollet, tandem intestina prolapsa inflammata sunt, & sphacelo correpta; imò partes intestinis incũbentes eò loci putredine corripi cæperunt, vt foramen tandẽ aperiretur, per quod fæces cũ summo fætore exibant. Deinde in iuuene quodã, qui cũ herniâ laborans curru velociter vect⁹ intestinorum prolapsum passus esset, nec in pago, qui ei succurreret, aliquẽ haberet, intestina inflammata, & tandem sphacelo correpta sunt, à quorum putredine aliquot locis musculi & cutis abdominis putredine & sphacelo correpta sunt.

Tandem patiuntur interdum & cancrum intestina, vt infra, *sect. 2. cap.* 1. ex historia, quam Petrus Sal. Diuersus refert, constabit.

CAPVT X.

De Intestini recti morbis in specie.

IN specie verò Intestinum rectum multis morbis, imprimis tumoribus & vlceribus corripitur: patiturq; præter naturam intestinum rectum inflãmationes, hæmorrhoides, condylomata, ficus, cristas, rhagades, vlcera, fistulas. Præter naturã etiam clauditur interdum, de quo supra *cap.* 3. dictum.

Inflammatio ani & hæmorrhoides.

Caussæ.

Inflammatio ani. Caussæ. Primò anum interdum inflammatio corripit, sanguine per venas ei insertas in eum effuso. Id quod accidit ex longa & dura equitatione, vel percussione aliisq; caussis violentis, item ab hæmorrhoidibus restrictis vel à cauteriis & medicamentis corrodentibus dolorem excitantibus, & sanguinem eò trahentibus.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur ani inflammatio, vt aliarum partium, è tumore calido, dolore acuto, qui premendo irritatur, aluus difficulter redditur, & sæpe dies aliquot subsistit, accedit febris.

Prognostica.

Prognostica. I. Inflammatio ani malum est curatu difficile & periculosum. Afficitur enim pars acuto sensu prædita, quæq; medicamentis acrioribus facilè irritatur. Præterea excrementa alui excernenda medicamentorum applicationem impediunt.

II. Ob loci caliditatem & humiditatem inflammationes facilè in vlcera degenerant.

Curatio.

Vt sanguis à loco affecto auertatur, vena primò in cubito aperienda. Postea deriuationis gratia, si opus sit, etiam in talo vena aperiri potest.

Venæ sectione peracta parti affectæ repellentia applicanda, mixtis tamen anodynis. Hinc in augmento aliquid discutientium addendum, quæ versus statum & in statu augenda. Si suppuratio prohiberi non potest, in statu maturantia apponenda.

In principio ergo apponantur folia solani aut portulacæ, mica panis aqua rosarum madida, oleũ rosaceum cum vitellis ouorum coctorum mistũ. In augmento apponantur medulla panis triticei cum oleo amygdalarum dulcium mista. In statu fiat fomentatio ex decocto maluæ, althææ, florum chamæmeli, meliloti, aut cataplasma ex iisdem, addita farinâ seminis lini. Si ad maturationem tendat, radix althææ & farina tritici addi potest. Et quidem si inflammatio ad suppurationem tendat, statim adiuuanda, & abscessus aperiendus, antequam plenam mutationem assecutus sit. Etenim pus diutius retentum intestina & vicina loca corrũpit, & vel gangrænam vel fistulam excitat.

Hæmorrhoides. Ad tumores ani etiam *Hæmorrhoides* pertinent. Quandoque enim extremitates venarum in ano intumescunt, quandoq; etiam inflammantur & magnum dolorem coniunctum habent. Verùm eædem venæ etiam sanguinẽ fundere sæpe solent, atque insigne id in multis morbis est symptoma, infra in symptomatibus, quæ intestinis accidere solent, explicandum. Quapropter ibidem coniunctim ea, quæ de hæmorrhoidibus à Medicis tradi solent, proponemus.

Condylomata, thymi, ficus, cristæ.

Condylomata. Vt in alijs corporis partibus varia verrucarum genera oriri solent: ita etiam in ano, quæ in specie condylomata, thymi, ficus & cristæ appellari solent. Ideoque quæ in genere de verrucis dici possunt, huc non afferemus, sed ad suum locum reseruabimus; ea verò, quæ ano propria sunt, hic saltem explicabimus. Condyloma tamen nonnulli ad verrucas nõ referunt, sed pro peculiari tuberculi genere habent. Cũ enim cutis ani sit rugosa, si ruga aliqua intumescat & indurescat, condyloma appellatur, seu, vt Aetius *tetrab.4.serm.2.cap.13.* scribit, CONDYLOMA est tumor quidam pelliculæ, ani tuberculũ nimirum durum & obcallescens, ex humore melancholico eò affluente sensim excrescens, & tædio potius plerumque, quàm dolore molestum. Interdum tamen etiam inflammationem coniunctam habet.

Thymi. THYMI verò sunt verrucæ asperiores, angustam basim & latam superficiem habentes & ad rubedinem tendentes, thymique florem referentes, quæ in superiore parte facilè sanguinem fundunt.

Ficus. Si thymi multùm excrescant, FICVS seu SYCOSES appellantur. Et quidem è thymis aliqui sunt mansueti, aliqui maligni, & ex malignis aliqui cancrosi.

CRISTÆ tandem sunt carnis excrescentiæ circa anum pullulãtes, ex præpostera venere ortæ, ad quarũ radices plerũque scissuræ seu rhagades adsũt. In Germania nostra, Deo gratia, rarissimum malum est, sed pueris Romæ agentibus accidere scribit Amatus Lusitanus *centur. 2. cur 87.* morbumque hunc se Romæ & Bononiæ in Nosocomio vidisse refert Forestus *l. 23. Obser. 7. in Scholiis.*

Signa Diagnostica.

Tumores hi facilè visu cognoscuntur, & ab hæmorrhoidibus discernuntur. In hisce enim affectibus sola cutis afficitur, nulla verò vena, id quod in hæmorrhoidibus accidit. Hemorrhoides etiã sanguine turgidæ magis nigricant.

Prognostica.

Prognostica. 1. Thymi pessimi sunt, & maximè vbi sanguinem effundunt, & si maligni ac cancrosi sint, praua symptomata inducunt, dolores ingentes, inflammationes, febres, & depascentia vlcera.

2. Periculosiores hi morbi sunt, quò sunt diuturniores; & præcipuè si malignitas luis venereæ cõiuncta sit.

Curatio.

Curatio. Hæc mala quidem in principio medicamentis curantur: Si vero jam diuturna sint, ad manuum operam confugere oportet. Apponantur autem folia rubi viridia, vel ferrugo cum succo verbasci imponantur.

Vel ℞. *Squama æris*, Drah. j.
auripigmenti, Drach. ß
alum. scissil. Drach. ij.

Et cum *ol. rosaceo* in formam vnguenti redigatur.

Vel ℞. *spumæ argenti,*
cerussæ,
ammoniaci,
bdellii, ana Drach. ij.
terebinth. Vnc. j.
ceræ, Vnc. ß.

Arida cum succo solani conterantur, & reliquis misceantur.

Vt vero condylomata, ficus & thymi non renascantur.

℞. Cinerem sarmentorum vitis & cum aceto illinatur, quod etiam extantes tollit, vt Aëtius scribit. Plura vid. apud Aëtium, *tetrab. 4. serm. 2. c. 4.*

Rhagades ani.

Rhagades ani. Ῥαγάδες Græcis, Latinis scissuræ, fissuræ, rimæ, vt in aliis corporis partibus accidunt, manibus, pedibus, labris, vteri ostio: ita etiã in ano, ac recti intestini extremitate, aut in sphinctere seu musculo anum claudente accidere possunt. Suntque rhagades seu scissuræ ani oblonga quædam in eo vlcuscula sine tumore, iis similia, quæ interdum in manibus à magno frigore excitantur.

Differentiæ. Suntque alia superficialia saltem, alia profundiora: alia sine duritie & callo, alia callosa latera habentia: alia humida & saniem fundentia, alia sicca & cancrosa.

Fiunt autem talia vlcera vel ex affluxu humorum acrium & erodentiũ, & lentorem quendam, ob quem partibus adhærent, participantium, bilis scilicet, & salsæ pituitæ, id quod accidit sæpè in dysenteria & hæmorrhoidum fluxu, vel ob partium harum siccitatem, ob quam anus finditur, & rimas quasi agit. Interdum etiam intemperies sicca acres humores coniunctos habet. Humor affluens quandoque etiam malignus est: id quod in lue venerea accidit. Excitantur & ob condylomatum inflammationem extensionemque. Fiunt quoque in ano istæ fissuræ ob fecum siccitatem & duritiem nimiam, quæ in exitu anum distendendo cutem ibi rumpunt. Idem præstare possunt glandes acres, clysteresque acres iniecti, vel non rectè iniecta clysteris fistula, emplastra item calida & siccantia admota.

Signa Diagnostica.

Signa. Morbus hic oculis expresso ano patet. Si ab acribus humoribus ortæ sint rhagades, pruritus & dolor acerrimus cum ardore anum infestat. Si

humor sit virulentus, ex ardore, tetro odore & sanie praua effluente id cognoscitur. Et vtrum saniosa, callosa vel cancrosa sint hæc vlcuscula, etiam visu percipitur.

Prognosticum.

Prognostica.

1. Importunissima sunt hæc vlcerum genera; cum maximos dolores, tenesmum, & ingentes molestias creare soleant.

2. Rhagades ani difficulter curantur. Primò cum sint in parte exquisito sensu prædita, & quæ acribus medicamentis facilè irritatur: secundò quia ab excrementorum transitu læduntur: tertiò quia medicamenta debitum temporis spatium ad vires exserendas non habent; cum sæpe æger intempestiuè ad feces alui excernendas stimuletur.

3. Malum hoc, si recens sit, medicamentis cedit: at si diuturnum sit, labra collapsa fiunt, vlcus fit corrodens, vel in fistulam abit, malumque fit pertinax, quod remediis amplius non cedit, sed chirurgiam requirit.

Curatio.

Curatio.

Curatio in eo consistit, vt caussæ mali, si adhuc præsentes sint, tollantur, deinde ipsum vlcus sanetur.

Si ergo ex siccitate nimia sint rhagades, intemperies sicca corrigenda humectantibus, vt:

℞ *Medulla crurum vituli,*
pinguedinis gallinæ,
anatis,
butyri recentis,
ol. amygd. dulc.
papaver.,
sesamini an Drach. iij.
lithargyri Drach. ß
tragacanth. Drach. j.
ceræ q. s.
F. Vnguentum.

Si ex humorum vitiosorum affluxu malum sit, ij temperandi, alterandi & euacuandi. Fortiora tamen medicamenta vitanda, sed lenia vsurpanda, cassia scilicet, manna, syr. rosar. solutiuus, rhabarbarum, electuar. diacatholicum: & si ab epatis vel alterius visceris intemperie vitiosi humoris generatio proueniat, ea temperanda & corrigenda, vt alibi dicetur.

Fortiora medicamenta in fissuris ani vitanda.

Si quoque aliæ caussæ sint, quæ vlcera hæc inducunt, tollendæ, vt si dysenteria vel hæmorrhoides fluentes ea excitant, ea mala curanda. Si fæces duræ sint, emolliendæ clysteribus & aliis modis.

Topica.

Vniuersalibus præmissis topica vsurpanda, respectu tamen ad caussam habito. Si siccæ rimæ sint, sequens vnguentum vtile est.

℞ *Pingued. gallin.*
anatis,
medullæ ceruin.
vitulin.
butyri s. sale, ana Drach. ij.
lithargyri Drach. j.
ol. amygd. dulc. Vnc. ß.
Misce.

Si humidæ sint, saniosæ & virulentæ, fomententur sequenti decocto.

℞. *Fol. Plantag.*
rubi,
flor. rof. rubr. ana M. j.
hordei non excorticati M. ß.
alumin. Drach. j.

Coq. in aqua pura; sub finem adde vini albi tertiam partem.

Post fomentationem sequenti vnguento illinantur.

℞. *Cerussæ lotæ,*
lithargyri,
aloës,
mastiches,
thuris,
sarcocollæ,

boli Armeni ana Scrup.ij.

Puluerisata subtiliter cum *ol. ros.* s.q. misceantur in mortario plumbeo, & addendo parum ceræ fiat vnguentum.

Vel ℞. *Cerussæ,*
plumbi vsti,
lithargyri,
alumin.
thuris ana Drach.j.
pingued. gallin.
anat.
suillæ non salsæ,
ol. amygd. dulc.
papav. ana Vnc.j.ß.

Lento igne misceantur, & cum *cera* s. q.

Fiat vnguentum.

Habentur & apud Galenum, *9. de compos. med. s. locc c. 6.* plurima medicamenta ad ani vitia ex antiquis descripta.

Si feruor adsit, & cancri suspicio,

℞. *Succi plantaginis,*
portulacæ,
solani an. Vnc.ij.
ol. ros. Vnc.j.

Agitentur in mortario plumbeo, & addito *ceræ* modico fiat vnguentum.

Vlcera ani.

Vlcera ani. Vlcera etiam ani ex affluxu humorũ vario ac præcedentibus inflammationibus & abscessibus varia fiunt, quædam benigna & simplicia, alia corrosiua, putrida, callosa ac fistulosa.

Caussæ.

Caussæ. Caussæ horum vlcerum sunt, inflammatio, tubercula varia, hæmorrhoides, vulnera, equitatio longa, aliæque externæ læsiones: humorum ad partem hanc affluxus varij.

Signa diagnostica.

Signa. Si vlcera externa sunt, oculis patent: quæ verò intus latent, ea ex emanante sanie & dolore percipiuntur.

Prognosticum.

Prognosticum. Externa & benigna vlcera vt facilius deprehenduntur: ita etiam facilius curantur. Quæ verò maligna sunt & occulta, difficulter curantur; cum pars hæc exquisito sensu prædita sit, & medicamentis acrioribus facilè exasperetur, & à transeuntibus excrementis inquinetur. Ideoque talia vlcera, si magna sunt, lethalia sunt.

Curatio.

Curatio. Medicamentis autem indigent valdè exiccantibus & adstringentibus; quæ tamẽ citra mordacitatem id præstent. Ideoque primò vlcus abstergere & mundare oportet, vel lacte, si dolor sit, vel decoctò hordei, vel vino mulso.

Exsiccantia autem parantur ex *aloe, thure, aristolochia rotunda, charta combusta, pompholyge*, quibus, si per siphonem iniici debent, additur succus plantaginis, equiseti, centumnodiæ.

Vel ℞. *Vng. diapompholyg.*
albi cãphorati, an. Vnc.j.ß.
ol. myrtini,
rosacei, ana Vnc.ß.
mannæ thuris,
aloes, ana Vnc.j.ß.
lithargyri argenti Drach.ß.
succi solani,
verbasci,
plantagin. ana. q. s.

Misceantur in mortario plumbeo; & fiat vnguentum.

Vel ℞. *Cerussæ,*
spumæ argenti, ana Vnc.ß.
thuris,
alum. scissil. ana Drach. iij.
aloes Drach.j.
croci Scrup. ij.
ceræ,
ol. myrtini, ana q.s. F. Vng.

ficulter curantur, scribitque de eo Albucasis: Quod si fistula penetrat ad vesicam, vel ad intestinum rectum, vel ad ossa antharum, vel caudæ, non curatur: quoniã curatio earum non est nisi labor infirmorum, & fatuitas stultorum Medicorũ. Ideoque cùm curâ palliatiuâ, quã appellãt, saltem vtendum.

4. Fistulæ, quæ quatuor digitos penetrant, & per musculos progrediuntur, curari non debent. Curando enim fit, vt aluus excrementa retinere non possit.

5. Fistulæ antiquæ ani & callosæ, ac quæ cancri naturam referunt, curationem non recipiunt, sed seruari debent.

6. Fistulæ verò, quæ curantur, & sine periculo, sunt simplices, recentes, & quæ per carnem saltem progrediuntur.

Curatio.

Fistulas ani non semper curabiles esse modò dictum, & plerunque non sine graui molestia curari. Si ergo incommodum, quod affert fistula, non magnum sit, nec multùm saniei effluat, nec fætor adsit magnus, multi medici suadent, eam non attingendã esse vel fortibus medicamẽtis vel chirurgia; cum natura interdum superfluos corporis humores per eam expellat, & vitium hæmorrhoidum suppleat. Mundæ tamen seruandæ sunt fistulæ. Ideoque singulis diebus abluendæ decoctione agrimoniæ & fol. oliuæ, cui aliquid aluminis vsti addatur, quod per syringam immittatur. Si foramen etiam sit nimis angustum, aperiri potest medullâ sambuci aut radicis gentianæ, ne sanies in ea retineatur, & partes vicinas corrumpat.

Si verò curari debent ac possunt fistulæ, vniuersalibus præmissis, bona scilicet diæta instituta; & corpore conuenienter euacuato, danda primò opera est, vt callus absumatur. Eluenda ergo fistula vino & Iside medicamento, aut decocto hordei, cui myrrha, alumen & pauxillum viridis æris admistum sit, & postea turunda cum vnguento Ægyptiaco vel simili imponenda. Imprimis commendatur ab Arabibus collyrium seu sief algarab, quod ita paratur.

℞ *Aloës,*
thuris,
sarcocollæ,
sanguinis draconis,
balaustiorum,
antimonii,
aluminis partes æquales;
æruginis æris, quantum est quinta pars vnius.

Fiat sief, quod dissolutum in fistulam mittitur,

Multum quoque prodest collyrium supra propositum ad fistulam mundandam.

Si orificium angustum sit, dilatandũ turunda ex radice gentianæ, bryoniæ vel aristolochiæ. Reliqua curatio postea, vt in aliis vlceribus, peragenda. Si fistula non sit profunda, sed superficiaria, ideoque sine periculo incidi possit, ægro supino collocato & firmiter ligato, vt moueri non possit, specillo immisso, fistula angustissimo gladiolo circa cuspidem aliquantisper incuruo incidenda, & postea callus conuenientibus remediis absumendus.

Si verò fistula sit antiqua, & quæ medicamentis non cedat, non tamen penetrans, & in parte carnosa, neque proxima intestino recto aut vesicæ, rectissimè actuali cauterio nonnulli curari eam censent. Verùm quia non absque periculo est hæc operatio, ab

aliis prætericur, nec à Celſo, Paulo Ægineta, Auicenna fit eius mentio, & a pleriſque inciſio modò propoſita magis probatur.

Fiſtula in inteſtinum rectum penetrantis curatio.

Etſi vero fiſtula in inteſtinum rectum penetrans raro, vt dictum, curatur: Hippocrates tamen duobus modis ad curandum vtitur, medicamentis & inciſione. Medicamentis, dum linteum molliſſimum vel turundam, cui filum ſit alligatum, vt extrahi poſſit, ſucco tithymali imbutam, & flore æris uſti conſperſam in fiſtulã immittit, vt callus abſumatur. Ne verò rectum inteſtinum his medicamentis acribus offendatur, in anum corneam glandem, creta detergente illitam, immittit, atque ibi relinquit vſque in quintum diem, vel eo vſque, donec callus exedatur, quam dum aluus excernenda eſt, detrahit, & rurſum immittit. Callo abſumpto glandem ex alumine contrito immittit, & relinquit, donec alumen madeat. Poſt alumen tandem myrrham imponit, vt citiùs conſolidetur.

Inciſio quomodo fiat.

Inciſionem quod attinet, ſi ea ſine periculo, ne ſcilicet muſculus ani lædatur, & fæces præter voluntatem egrediantur, tentari poſſit, fit vel filo ſeu laqueatione, vt appellant, vel ferro. Filo ita fit: Sumatur filum ex ſerico vel ſeta equina, aut aliud, quod non facilè putreſcat, id immittendũ in extremitatem ſpecilli ſtannei, vel plumbei, inſtar acus perforati, & in fiſtulam intrudendi, digitoque, oleo roſaceo inuncto, in rectum inteſtinum immiſſo, filum apprehendendũ, ſpecillum extrahendum & duæ extremitates eius connectendæ, & quotidie vel à chirurgo vel ab ipſo ægro arctius conſtringendæ, donec tota fiſtula incisa ſit. Hinc callus abſumendus & vlcus curandum.

Ferro inciſio celerius hoc modo fit. In fiſtulam ſpecillum plumbeum immittendum, vſque in inteſtinum rectum penetret, & hinc inſtrumento falcato, digito in anum immiſſo, ſecundum ductum ſtyli plumbei fiſtula incidenda, cauendo tamen, ne hæmorrhoides lædantur & hæmorrhagia excitetur. Inciſione peracta, penicillum albumine oui ac pulueribus adſtringentibus illitum immittere decet. Die ſequente Hippocrates æris flore uſto conſpergit, & fruſtulum ſpongię melle illitum intrudit, vt fiſtula aperta ſeruetur. Idque diebus ſeptem continuat, donec callus abſumatur. Interim ſpongia vino auſtero madida imponenda, vt humores reprimantur.

Videatur Hippocrates *lib. de fiſtulis*: Celſus *lib. 7. cap.* 4. Aetius *tetrab.* 2. *ſerm.* 2. *cap.* 10. Paulus Ægineta *lib.* 6. *cap.* 78. Valeſcus de Taranta *lib.* 4. *c.* 36

De Intertrigine.

Intertrigo.

Etſi intertrigo non ani vitium ſit, ſed partium vicinarum: quia tamen Practici hoc loco de ea agere ſolent, nec eam omittam. Eſt autem intertrigo partium ano vicinarum ſeu inter fæmora excoriatio, vel pelliculæ abraſio à motu vehementiori, præcipuè equitatione orta.

Curatio.

Curatur autem ſeuo inuncto; imprimis ceruino & hircino. Vulgò candela ſebaceâ vtuntur calefactâ, qua intertrigo inungitur. Vtiles ſunt & adipes anſeris, gallinæ, anatis, vt & oleum roſaceum, myrtinum, vitellorum ouorum, vel argentina herba imponatur & ſuccus eius illinatur. Confert & mucilago tragacanthæ cum aqua roſacea parata. Vtilis eſt & pulvis gallarum cum oleo & vitellis ouorum mixtus. Vel vſitata vnguenta de lithargyro,

lithargyro, de cerussa vsurpentur, Aetius, *tetrab.4.serm.2.c.*11. chalcitide aqua subacta illinit; vel plumbago cum aceto & vino vsurpetur.

Vel ℞. *Plumbagin.* Vnc.j.
gallarum Vnc.ß.
alumin. Drach.j.
myrrhae Drach ij.
Fiat puluis, *qui inspergatur.*

LIBRI TERTII
PART. II.
SECTIO SECVNDA,
DE SYMPTOMATIBVS, quæ Intestinis accidunt.
CAPVT I.
De Intestinorum actione læsa, & præcipuè de motu Intestinorum inuerso & Ileo.

INtestinis etiam varia symptomata accidunt, & primò quidem actiones læsas quod attinet, triplex est intestinorum actio, prima chyli à ventriculo accepti vberior elaboratio & concoctio: Secunda eiusdem distributio: tertia fecum expulsio.

Primum quod attinet, habent intestina internam tunicam ventriculo non dissimilem, ob quam chylum, quem à ventriculo accipiunt, amplius elaborãt, vt Galen.4. *de vs. part.c.*17. & 18.docet. Læditur autem hæc actio intestinorum, intemperie eorum læsa, de quo *supra* dictum, & etiam *de lienteria* dicetur. Idem accidit in diarrhaa & dysenteria, in quibus chylus etiã non bene in intestinis elaboratur.

De fecum expulsione, tertia Intestinorum actione, postea dicetur.

Distributio verò chyli equidem ab omnibus Intestinis perficitur, præcipuè tamen à tenuibus. Vnde etiã horũ intestinorũ tunica interna fibras obliquas habet, externa transuersas. Obtinent etiã intestina neruos, non solũ vt grata arripiant, ac noxia expellant, sed etiã vt moueantur. Habent n. intestina tenuia obscurum quendam motũ, quo chylũ à partibus superioribus ad inferiora promouẽt, qui aptissimè cõparatur lumbricorũ terrestrium motui, qui partes corporis successiuè mouẽt. Atq; hic motus secundũ naturam fit, à parte superiore seu inferiore ventriculi orificio incipiendo, versus inferiora, quo modo & chylus per vniuersum intestinorum ductum distribuitur, & fæces corpori alendo ineptæ versus inferiora protrudũtur, vt per aluũ excernãtur.

Ileus. Motus intestinorum hic aliquando læditur & inuertitur, vt intestinorum fibræ, quæ à superioribus versus inferiora debent contrahi, versus superiora cõtrahantur, & ita omnia, quæ sunt in intestinis, non versus aluũ, sed versus ventriculum protrudantur, quod

malũ ἰλεὸς Græcis ab εἰλεῖσθαι, id eſt, cõuoluendo dicitur, Latinis voluulus, quòd inteſtina, quę aliàs obſcuro quodã motu mouẽtur, hic manifeſtè conuolui, & quidẽ verſus ſuperiora moueri videntur. Nominatur & χορδαψὸς ἀπὸ τῆς χορδῆς ἅπτεσθαι, quòd qui manum loco dolenti in ventre admouet, quaſi chordæ intenſæ & duriter conuolutæ ſpeciem sẽtiat. Hollerius *in comm. 2. in lib. 3. Coac. Hippocr. p. 365.* Pythagoricos Medicos hoc malum etiam φραγμὸν appellaſſe ſcribit, quia reuerâ oppilatio quædam, & viæ, quæ per inteſtina ducitur, impedimentum ſit: nonnullos & tormentum nominâſſe. Barbari ſuperioribus ſeculis Miſerere mei, ob inſignem, & acutiſſimum dolorem, & fœdam excrementorum alui per os reiectionem nominarunt, quod ſcilicet commiſeratione dignum malum ſit.

χορδαψὸς

Miſerere mei.

Eſt enim ileos inteſtinorum motus inuerſus, in quo nec chylus rectè diſtribuitur, & excrementa, quæ per aluum excerni debent, retinentur, & tãdem per os reiiciuntur, ob motum inteſtinorum inuerſum, ob quem etiam via inteſtinorum, per quam alui excrementa deorsũ feruntur, intercipitur, ita, vt nec fæces, nec flatus vllus per aluum emittatur, ſed per vomitum primò alimenta aſſumata, & cibi mutati, ſeu corrupti, tandem procedente malo etiam alui fæces magno ægri faſtidio & tædio per os reiiciantur.

Cauſſa.

Cauſſa Ilei.

Oritur autem hoc malum ex vulgata ſententia plerumque ab inflammatione inteſtinorum, quæ vehementer ea comprimendo, atq; vndiq; conſtringendo prohibet, ne fæces deorſum deſcendere valeant; & quia hoc malum plerumque in inteſtinis tenuibus conſiſtit, communicatur ipſi ventriculo, vnde cibi faſtidium, nauſea, vomitus oritur. Secundò idem vitium oriri docetur ex abſceſſu inteſtinorum tenuium, qui itidem in iis anguſtiam pariat. Tertiò ſtatuitur, malum hoc prouenire à copia fæcum, quæ adeò obduruerint, vt propterea ineptæ ſint ad motum excretionis, ſed in ductu inteſtinorum hæreant, & tandem ad vẽtriculũ regurgitent, ac per os reiiciantur. Prouenit & ab hernia quandoque Ileus: Sed cauſſa iſta ad inflãmationem reduci poteſt; cũ non pariat Ileũ, niſi inteſtina compreſſa, & dolentia inflãmentur. Addunt nonnulli & venenum hauſtũ: ſed & iſta cauſſa vel inflammationem vel exulcerationem inducit.

Verum ſi quis rem diligentius perpendat, in iſta vulgata doctrina deſumta ex Galeno, *6. de loc. aff. cap. 2. 3. aph. 22. 3. Epidem. comm. 2. text. 6: 3. de nat. fac. cap. 13.* aliquid deſiderari, eamque veritati non omninò conſentaneam eſſe animaduertit. Nam licet concedimus, ab inflammatione & retentis fæcibus duris ileum accidere poſſe; tamen cauſſa proxima, & immediata non eſt, quod vulgò ſtatuitur, magna inteſtinorum obſtructio, & coarctatio, ob quam eorum viâ occluſâ nihil deſcendere poſſit. Nam ſi inteſtina tenuia planè occluſa & coarctata ſunt (etenim in inteſtinis tenuibus vel ſemper, vel certè omnium conſenſu frequentiſſimè inflammatio Ilei cauſſa conſiſtit) quomodo fæces & ſtercora, quæ in craſſis cumulantur, per ea tranſire & vomitu reiici poſſunt? Et quomodo clyſteres & glandes vomitu reiici poſſunt, ſi inteſtinorum via plane præcluſa eſt?

An inteſtinorum obſtructio à fæcibus facta ileũ pariat.

Quapropter in ea ſum ſententia, proximam huius mali cauſſam eſſe facultatis diſtributricis chyli & expultricis motum inuerſum ac præter naturam. Nam cùm ſecundùm naturam diſtributio chyli & expulſio fiat in inteſtinis, contrahentibus ſeſe per fi-

Verior Ilei cauſſa.

bras intestinis à superiore parte deorsum, id est, à ventriculo versus intestinum rectum, si motus inuertatur, & circulares intestinorum fibræ à parte inferiore sursum versus ventriculum contrahantur: quæ per inferiora deiici debebant, ad ventriculum ascendunt, & per os reiiciuntur. Habet enim se res sicuti in ventriculo in vomitu. Nam dum fibræ oblongæ œsophagi à parte superiore versus ventriculum se contrahunt, fit deglutitio ciborum. Cum verò inuerso hoc agendi ordine à parte inferiore versus superiora sese contrahunt, fit vomitus. Ita etiam dum fibræ intestinorum à parte superiore versus inferiora sese coarctant, fit cibi distributio, & fecum contrà dum versus superiora sese contrahunt, malum hoc excitatur. Atq; hoc non rarò fieri, & veram esse hanc Ilei caussam, multa testantur. Clysteres enim quandoque vomitu reiici ob motum hunc naturæ inuersum, sæpè obseruatum est. Imprimis notabile est, quod Matthæus de gradibus *in practic. cap. de vomitu*, refert, de quadam puella annorum duodecim, quæ ileo laborans non solum nihil per aluum reddidit, sed & fæces, & postea etiam clysteres iniectos non multò pòst vomitu per os reiecit. Idque cum totum triduum continuasset, & postea suppositorium longum immissum fuisset, & illud intra temporis spatium, quo dicitur Pater noster & Aue Maria, vt loquitur autor, per intestina ascendit ad stomachum & vomitu fuit reiectum. Postea cum suppositorium aliud filo ad coxam alligaretur, statim rupto filo ascendit sursum ad stomachum, illudque ægra cum parte fili appensi euomuit. Et cum tertiò suppositorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur, & illud paulò pòst ruptis filis per os cum parte filorum reiectum fuit. Tandem cum Medicus iuberet, vt mater aliud suppositorium immitteret, tanta violentia sursum attractum fuit, vt mater, ne sursum raperetur, illud extrahere cogeretur. Curata tamen fuit ista puella iusculis pinguibus, quæ virtutem attractricem laxant, exhibitis. Quæ quamuis sæpius primò vomitu reiicerentur, accidit tamen, vt secunda die iterum per aluum deiicere inciperet. Ita narrat Guinerius, *tract. 5. cap. 2.* suppositoriũ per os reiectum fuisse: & Doctor Iacobus Oetheus obseruauit vxorem cuiusdã fabri ferrarij Toldani, puerperã, partem candelæ sebaceæ, quod loco suppositorij ano immiserat, postera die vomitu reiecisse. Quæ omnia satis testantur, in Ileo viam intestinorum nõ ita occlusam esse, vt vulgo statuitur, sed potius motum facultatis expultricis in intestinis inuersum. Tenuit hanc caussam Galenus satis clarè *2. de sympt. causs. c. 3.* vt mirum sit, à Practicis non esse animaduersum: cum tamen non sit parui ad curationem momenti, sed laxatis fibris, vt ex historia Matthæi de gradibus antea recitatâ apparet, mot⁹ hic remittat, ipsáq; experientia testetur, euacuationes tales sæpè per roborantia & adstringentia augeri; contrà prohiberi per laxantia emollientia.

Notabilis ilei historia in puella quadam.

Suppositoria & clysteres vomitu reiecti.

Candela sebacea vomitu reiecta.

Vera ilei caussa Galeno nota fuit

Caussas autem cur motus ille intestinorũ ita inuertatur, triplices agnosco. Primò intestinorum inflammationem, siue ea per se accidat, siue ob herniam, aut intestinorum aliquem abscessum, seu alium tumorem. Secũdò fæcum retentionem, quæ vel distẽdendo, seu vellicando & mordendo naturam ad hanc præposteram excretionem irritant. Tertiò intestinorum exulcerationem, humoresq; acres & vellicantes, quæ irritando caussa sunt, vt natura hunc deprauatum motum

Caussæ motus intestinorum inuersio tr. plex.

instituat. Quo procul dubio & venena adsumta pertinent. Secundum quam caussarum varietatem etiã iam de Ileo agemus. Quotiescunque enim natura ab his caussis impeditur, vt deorsum pellere non possit, ad excernendum tamen stimulatur, motus ille facultatis expultricis inuertitur. An verò in tenuibus, an verò in crassis intestinis caussa hæc consistat, alij aliter sentiũt. Verior est sententia, plerumque in tenuibus cõsistere, quæ ob venarum copiam & sanguinis abundantiam facilius inflammãtur, & naturâ suâ angustiora sunt. Quandoque tamen etiam crassis affectis hoc malum generari potest; cum caussæ omnes, quæ ileum producunt, etiã in crassis reperiri possunt. De qua re prolixè agit Petr. Sali⁹ Diuersus, *de affect. partic. cap.* 11.

An caussa motus inuersi in tenuibus intestinis consistat?

Signa Diagnostica.

Signa

Signa Ilei Galenus, 7. *aphor.* 10. ita recenset: *In Ileo nihil descendit per inferiora, atq; id affect⁹ huius propriũ est, & inseparabile signũ*, de quo tamẽ postea, in quæstione, dicetur. *Vomit⁹ verò non semper adest, sed cũ perniciosè ægrotãt: quod si diutius cũ nausea conflictentur, stercus ipsum sursũ remeat, & singultiunt. Quidã etiam desipiunt & conuelluntur, neruorum principio in orificio ventriculi per consensum affecto.* Aetius plura addit: (& sũt omninò plura addenda) dolorem in ventre sese cõuoluentem, & murmura, ructus nihil iuuantes, malo aucto omnia sursum remeant, accidit vomitus bilis & pituitę, frigiditas totius corporis, dolor plurimus, spirandi difficultas. Morituris tãdem sudor aduenit frigidus, vrinæ difficultas, podex ita adstrict⁹ est, vt neq; specilli extremum admittat, sterc⁹ demum per os reiicitur. Ex quib⁹ nõ difficile est Ileum à colica discernere. Etsi enim magna sit horum affectuum cognatio: tamen etiam non parum differunt. Colicæ enim natura præcipuè in dolore consistit, & ad colicam satis est insignis intestinorum dolor, etsi alia symptomata non adsint: Ilei verò imprimis in defectu expulsionis per inferiora, & inuerso naturæ ac facultatis expultricis in intestinis motu. Licẽt etiam vomitus in colica accidat: tamen nõ ita violẽtus est in colica, vt in Ileo, neq; omnia alimẽta, multò minus excremẽta, per os reiiciuntur, id quod in Ileo accidit, in quo etiam clysteres & glandes ano immissi superiora versus trahuntur, & per os reiiciuntur.

Colicæ & Ilei differentia.

Vtrum autem tenuia vel crassa afficiantur intestina, ita dignoscitur. Si tenuia intestina affecta sint, stomachi distensio adest, & spiritus angustia ac nausea, atque vomitus assidui & vehementes, ita vt nec potus contineri queat, paulò post & stercoris vomitus sequitur, dolor & tormina magis ad superiora vergunt.

Si in crassis caussa consistat, vomitus non ita continuò durat, dolor ad hypochondria magis peruenit, & lumborum adest grauitas, vomitus stercoris tardus superuenit.

Prognostica.

Prognostica.

1. Omnis quidem ileus periculosus est: is tamen, cui etiam stercoris vomitus succedit, exitialis, & ab eo vix vllus saluatur, vt docet Galenus, 7. *de loc. aff. cap.* 2. Aliquos tamen conualuisse vidit Pet. Salius Diuersus, qui ex intestinorum in scrotum delapsu in hoc malum inciderunt.

2. Iliacus dolor magis periculosus est, si tota intestina afficiantur: minus, si secundum partem, & adhuc minus, si secundum partem inferiorem, à ventriculo & hepate remotiorem.

3. Iliacus affectus est familiaris ætati puerili. Euadunt tamen facilius,

cum calidum innatum habeant robustius, & humores in iis minus acres & mordaces sint. Senibus verò nō valdè est familiaris: si tamē iis accidat, ferè nūquam conualescunt. Aetius *tetrab. 3. serm. 1. cap. 28.*

4. Quibus in stranguria Ileos superuenit, intra septem dies moriuntur, nisi febre accedente copiosior vrina fluxerit. Hippocrates, *6. aphor. 44.* Non intelligitur autem hîc stranguria, quæ ab inflammatione est, sed quæ ab humore vitioso. Et plerique quidem hîc accipiunt humorem frigidum, crassum, pituitosum. Ita enim putant in corpore augeri pituitam, vt & in vesica illa abundet, vnde strāguria excitetur, & in intestinis, vnde Ileos, dum scilicet pituita copiâ & lentore suo feces per aluum descendere non sinat. Febre verò superueniente his morbis, cum materia frigida concoquatur, & per vrinam euacuetur, spem esse soluta illa stranguriâ Ileum quoq; à natura facilius superari posse, vt æger euadat. Verumenimuerò non credibile est, crassam illam pituitam, quæ in intestinis est, per vrinam & tot ambages euacuari; nec necessum est, vt si quid abundet in intestinis, simul etiam abundet in venis, cuius tamen euacuatio è venis, id quod in intestinis est, non tollit. Itaq; verò magis consentaneum esse puto, talem Ileum, qui post stranguriam superuenit, prouenire ex humoribus acribus, qui etiam stranguriam excitare possunt, quorum euacuationem & expulsionem si natura per vrinam tentet & non perficere possit, atque hinc in intestina tenuia mittatur, ibi non solum dolorem colicum, sed & inflammationem atq; ileum excitare potest, qui lethalis esse solet ob copiam & acrimoniam humoris ac materiæ, nisi ea rursum ad venas regurgitet, & hinc per vrinam copiosè euacuetur, qui motus vix sine calore aliquo febrili absolui potest, vt in talibus naturæ motibus sæpe obseruatur.

5. Ab Ileo vomitus, aut singultus, aut conuulsio, aut desipientia, malum. *7. aphor. 10. & 6. de loc. affect. cap. 2.* Singultus accidit, quando stercus ventriculum attingens morsu illum fatigat, aut etiam dum orificium ventriculi à motu illo intestinorum peruerso in consensum trahitur. Delirium verò superuenit propter consensum oris ventriculi cum cerebro.

6. Ex voluulis malè olentibus cum febre acuta, hypochondrioque sublimi diutius perseuerante parotides exurgentes perimunt. Hippocr. *3. prognost. text. 66.* Galenus ibi voluulum δυσώδη seu malè olentem intelligit, in quo primò stercus euomitur, quod signum est maximè lethale; deinde in quo respiratio, ructus, flatus, & totum corpus malè olet. Vbi igitur præter hæc ad febrem acutam parotides accesserint, lethale magis malum efficitur; quoniam indicio est, malum esse cum febre malignâ (procul dubio primariâ, quam intestinorum inflammatio & parotides comitantur) & caput in extremo quasi naturæ conatu in cōsensum trahitur.

7. Ileo laborantibus vomitus & surditas malum. Hippocrates, *in Coac.* Intelligit autem vomitum multum, & grauiter olentem stercoribus simul excretis. Aliquando surditas accedit, materiâ ad caput conuersâ, quod ferè indicio est, febrem seu acutam seu malignam coniunctam esse, cui ileus coniungatur.

8. Arabes quinque gradus quasi Ilei constituerunt. Periculosissimus is est,

Quinque Ilei gradus ab Arabibus constituti.

cum stercus vomitur: secundus, si sudor è toto fit fætidus: tertius, cum spiritus, qui respiratione emittitur, fætidus est: quartus, cum ructus est fætidus: quintus, cum per aluum crepitus fætidus exit.

Indicationes.

Indicationes. Cum expultricis facultatis motus inuersus sit, danda opera, vt naturalis motus restituatur, & fæces rursus per inferiora expellantur. Reliqua in specie patebunt. Si dolor valdè vrgeat, ei occurrendum, vt *de dolore colico & iliaco dicetur.*

Curatio.

Curatio. Itaq; podex cum spongia in decocto aliquo emolliente imbuta foueatur, si naturâ adstrictus sit, vt glans melius subiici possit. Aetius inditam glandem fouet spongiâ succo calente cyclaminis madidâ. Ventri postea emollientia & humectantia adhibeantur, quæ ita comparata sint, vt caussam non augeant, sed potius tollant. Obseruatum enim est, cum interdum plures clysteres & satis fortes infusi nihil profecissent, externas alui emollitiones per fotus, inunctiones, cataplasmata, balnea ex humectantibus, vel ex oleo communi calente plurimum profuisse. Venter ergo inungatur oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, anethino, aut balneū fiat ex oleo communi tepido. Fotus adhibeantur ex decoctis foliis althææ, maluæ, floribus chamæmeli, meliloti, seminis anethi, lini, fænugræci & similibus. Aut contusis iisdem addatur farina hordei, seminis lini, fænugræci, & cum oleis chamæmeli, amygdalarum dulcium fiat cataplasma. Clysteres etiam emollientes iniici possunt.

Neq; inutile fuerit talia emollientia, vt oleum amygdalarum dulcium, & iuscula pinguia, in quibus malua & althæa cocta fuerint, ore sumenda exhibere, cum puella illa apud Mattheū de gradibus, frustra aliis medicamentis adhibitis, iusculis pinguibus curata fuerit.

Et quamuis semel atq; iterum talia vomitu reiiciantur, continuandus tamen eorum vsus. Ita enim fibris intestinorum laxatis peruersus intestinorum motus sedatur. Verùm in genere plura do curatione ilei dici non possunt: reliqua in differentiis patebunt.

De Ileo ab inflammatione.

Ileus ab inflammatione. Ileus ab inflāmatione, quæquidem frequentissima eius caussa est, accidit, cum per venas, quibus præcipuè intestina tenuia copiosioribus prædita sunt, sanguis in membranas intestinorum exit, teste Galeno, 3. *Epidem. com. 2. t. 6. & 6. de loc. aff. cap. 2. & 6. aph. 44.* Et autumno quidem potissimum Ilei generantur. *3. aph. 22.* Quia æstate geniti humores tenues & mobiles autumni frigore inæquali in profundum corporis ad intestina pelluntur, vbi phlegmonem sæpe efficiunt, atque hinc ileum. Qua ratione autem inflammatio intestinorum generetur, supra *de inflammatione intestinorum* dictum.

Signa Diagnostica.

Si ab inflammatione fit ileus, malum est acutissimum, citò ad statum properans, cum febri & vehementissimis fixisq; doloribus; vires omnes languent, nec cibum nec potum continere possunt ægri, singultiunt, sudāt, aliquando conuelluntur, in loco dolente nonnunquam tumor apparet, cuius ratione, vt docet Galenus, 6. *de loc. aff. cap. 2.* nonnulli hoc malum χορδαψὸν appellarunt, quod in eo tenue intestinum tactu deprehenditur conuolu-

tum instar chordæ; vrina supprimitur, quia vesica comprimitur, & in consensum trahitur, venter inflatur, respiratio difficilis & velox efficitur. Præcesserunt causæ calefacientes, vsus aromatum nimius, cibi acres, & cruditates nidorosæ, vini generosi potus nimius, item medicamenta calida, lapsus, percussio, intestinorum in scrotum delapsus, venena.

Prognosticum.

Prognosticum. Vt aliæ internæ inflammationes periculosæ sunt: ita & ileos ex hac caussa, vt pauci hoc modo affecti euadant. Et quantum in specie ileus ex inflammatione ortus periculi coniunctum habeat, etiam Prognostica anteà in genere proposita docent.

Indicationes & Curatio.

Curatio. Eædem hîc sunt indicationes, quæ in aliis inflammationibus internis. De quo cum supra cap. 2. de inflammatione intestinorum dictum sit, non opus est ea hîc repetere: videātur loco alleg.

De Ileo ab aliis tumoribus, & ab Exulceratione.

Ileos ab aliis tumoribus, & exulceratione. Non solùm autem ab inflammatione, sed & ab abscessu, aliisque tumoribus, & ab exulceratione natura ita irritari potest, vt inuersum motum in intestinis instituat, & omnia sursum versus moueat, vt docet Galenus 6. *Aphor.* 44.

à cancro. Ilei à cancro exemplum habet Pet. Sal. Diuersus *de aff. particul. ca.* 11. vbi scribit, fabrū quemdam ferrarium, qui cum in colo per plures menses cancrū passus fuisset, ex quo in transitu secum quotidie vehementi cruciabatur dolore, maximas persentiens punctiones, perinde à si acubus perforaretur, factum tandem esse iliacum, & præcedentibus stercoris vomitibus miserè vitâ functum esse.

Signa diagnostica.

Signa. Si sit ab abscessu aliquo dolor adest, soletque cum ad suppurationem tendit febris superuenire, tumor tactu percipitur, & præcessêre ea, quæ inflammationem præcedere solent. Si sit tumor scirrhosus, præcessit diuturna intestini durities. Neque enim à scirrho subitò hoc malum excitari potest, & durities illa tactu deprehendi potest, si in intestinis exteriùs sita sit: Si autem sit in interioribus, licet tactu ita facilè non deprehendatur, tamē semper grauitas percepta fuit, quâ intestina infra quasi detrahi, præcipuè cùm æger stat videntur, & ad detrudenda excrementa æger ob intestinorum angustiam non ita promtus est.

Si cancer sit caussa, durities ad tactum percipitur, punctiones & dolores sunt continui, qui à fecibus transeuntibus valdè exacerbantur, malumque fuit diuturnum.

Si à veneno exulcerante & erodente sit Ileos, id assumtum fuisse, æger vel adstantes docebunt.

Prognostica.

Prognostica. 1. Qui à scirrho, cancro, vel simili tumore excitatur Ileus, incurabilis est. Morbi enim hi vel ipsi incurabiles sunt, vel si curationem admitterent, ea non nisi longo tempore perfici posset. Ileos verò malum acutum tam longam moram non fert.

2. Qui à veneno est Ileus, periculosus omninò est; cùm malo aliàs periculoso venenum coniungatur.

Curatio.

Curatio. Qui à cancro, scirrho est Ileus, vix, vt dictū, curabilis est. Eius, qui à veneno ortū habet, eadem ferè curandi ratio est, quæ Ilei ab inflammatione: nisi quod venæ sectione opus non est, & medicamentis cum internis tum ex-

ternis alexipharmaca, & quæ veneno peculiari modo resistunt, admiscenda.

De Ileo à fæcibus induratis.

Ileus à fæcibus induratis. Si fæces induratæ intestina occludant, & excrementa in intestinis tamdiu cumulentur, vt natura amplius ea ferre nequeat, hunc peruersum motum instituit: id quod ab omnibus caussis, quæ alvum obstruere & feces retinere possunt, fieri potest.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur id ex eo, quod præcessit diuturna alui obstructio, dolor in principio non adest, sed postea accedit, nec tamen est adeò acutus & vehemens, vt in inflãmatione, sed potius adest grauitas ventris, & abdominis tensio, intestina ad tactum stercore duro turgida sunt, flatus frequẽter supra erumpũt, febris ferè abest, vomitus biliosa & pituitosa, & tandem morbo crescente ipsas alui fæces. Præcesserunt caussæ alui adstrictæ, & fæcum diutius rẽtentarum, de quibus infra, *cap. 4.*

Prognostica.

Prognostica. Minus periculosus est hic ileos, quã qui ab inflammmatione vel aliis tumoribus, vel intestinorum exulceratione prouenit.

Curatio.

Curatio. Fæces induratæ emolliendæ sunt, postea emollitæ educendæ. Et eadem curandi ratio est, quæ colicæ à fæcibus induratis. Extra nimirum inunctiones, fomenta, cataplasmata, clysteres, balnea ex emollientibus vsurpanda: Inter quæ ab antiquis imprimis commendatur balneum ex oleo dulci, clystere emolliente præmisso. Post balnea & humectantia alia applicata acriores paulò clysteres inijci oportet quò irritata natura id, quod emollitum est, facilius excludat. Sedes verò semper foueatur spõgia calida decocto emollientе imbuta.

Intro assumenda iura pinguia, oleum amygdalarum dulcium, lini, sesaminum ad Vnc. ij. vel iij, butyrum recens, decoctum althææ, maluæ & similium: Vel sumatur hora vna ante cænam vel prandium cassiæ extractæ Vnc. j. vel Vnc. j. ß.

Hippocratis in ileo remediũ. Si his malum non cedat, ad Hippocratis remedium, quod posteà in curatione colicæ proponetur, accedendum censent autores, vt scilicet folle intestina inflata à stercoribus separentur, & posteà clyster ad ea dissoluenda & extirpanda inijciatur.

Nouum ilei genus. Obseruaui adhuc Ilei aliud & motus intestinorum inuersi genus, quod neque ab inflammatione, neque enumeratarum caussarum vlla ortum habuit, sed simpliciter ex ἀναῤῥοπῇ humorum in quodam viro hypochondriaco. In eo enim ita humores sursum ex hypochondriis vergebant, vt non solum epilepticus, & cæcus fieret, sed vt etiam clysterẽ vomitu reijceret. Posset forsan caussam hic quis referre ad multitudinẽ crudorũ & crassorum humorum, vnà cum vehementi refrigeratione, cuius Galenus, *6. aph. 44.* mentionem facit, qui etiam supra *prognostic. 4.* adductus est, (& abundauit ille vir multis crudis humoribus.) Non tamen facile dixero, ab iis, quatenus refrigerant, malum hoc induci, sed potius, quatenus peculiarem aliquã corruptionẽ acquisiuerunt (epilepticus enim etiam fiebat) vel acres alios humores admixtos habuerunt.

QVÆSTIO.

An in ileo nihil per aluum excernatur?

In ileo nihil per aluum excerni, atque

An in ileo nihil per aluum excernatur

queid eius inseparabile signum esse, docet Galenus, 7. *aph.* 10. vt supra dictum. Hippocrates tamen contrarium testatur, *lib.* 3. *epid. sect.* 3. *text.* 7. in historia mulieris voluulosæ, quæ apud Tasimenum decumbebat, dicens: deiectiones tenues, crudæ, paucæ. De quo loco Petrus Sal: Diuersus *de affect. particul. cap.* 11. *Verba hac sicuti Galenus in comment. neglexit, ita posteritas conniuentibus oculis pertransiit, & tamen hac in iliaca passione aliquid descẽdere affirmãt. Ego diu locũ hunc consideraui, remq; ipsam obseruaui, tandem experientia & ratio me docuit, in ileo aliquid descendere posse. Vidi enim plures iliacos, in quibus nonnulla, licet pauca, excernebantur, hocq; tãtum, dum generaretur morbus, animaduerti fieri; facto autem, & completo morbo, nihil postea descendisse vidi. Hoc autem non sine ratione factum indicaui: quoniam dum fieret ileos, infra locum affectum descenderãt excremẽta, quæ vel à natura, vel ab arte excludi poterant, antequam omnia intestina in cõsensum affecti ducta essent, propriamq; naturã & facultatem omnem amisissent. Hinc Hippocrat. lib. de morb. cap. 3. in ileo ex inflammatoine genito, ad extrudendas faces infra locum affectum contentas, suppositorium ex melle, taurino felle oblinitũ decem digitorum longitudine imperabat, quæ non post morbũ factum, sed antea in inferioribus intestinis congesta erant. Cũ autem oppositum Galenus scripserit, intelligatur de morbo completo locutum esse, & in eo casu, in quo omnia intestina in consensũ loci affecti deducta adeo aliquando angusta redduntur, vt nec amplius flatum, nec stercus, nec podex etiam specilli acumen admittant.* Quæ conciliatio omnino clarior erit, si proximam ilei caussam, vt supra dictum, statuamus non intestinorum obstructionem, sed motum inuersum.

De Intestinorvm doloribus.

Capvt II.

De Colico dolore.

Dolor colicus intestinorum.

IN testina quoque varia symptomata patiuntur, inter quæ satis freques & graui est dolor intestinorũ, qui nõnumquam adeo acerbus est, vt nonnulli eum perferre non valentes necem sibi ipsi intulerint, vt refert Galenus, 2. *de comp. med. sec. loc. cap.* 1. Atque is cum frequentius intestinum colum, vtpote in quo naturâ suâ longo & anfractuoso materia dolorem excitans diutius moratur, nomen accepit, & dolor κωλικὸς, ac κωλικὴ διάθεσις appellatur, vulgo colica passio. Nomen huic malo inditum est à parte affecta, quod intestinum colum præcipuè hoc malo afficitur. Etsi enim negandum non sit, quandoque etiam tenuia intestina affici: tamen à parte præcipuè affecta dolor ille denominatur. Et iliaca affectio non solùm tenuium intestinorum nomen est, sed & peculiare malum plerunque denotat, in quo excrementa alui retinentur, & difficiles vomitiones adsunt. Celso hoc malum, *lib.* 4. *cap.* 14. morbus intestini plenioris est.

Caussæ.

Caussa.

Cum aliàs dictum sit, subiectum doloris & tactus proximum esse membranas: etiam hic intestina secundum membranas, tàm internas, quàm externas dolorem patiuntur.

Caussæ verò doloris colici etsi plurimæ sint: tamen omnes in eo conueniunt, atque eâ ratione dolorem excitant, quatenus continuum soluunt.

Caussæ, quæ continuum soluunt, faciunt id distendendo, rodendo & mordendo. Addunt quidem nonnulli intemperiem. Verumenimuerò tantum dolorem ab intemperie, quatenus tali, induci posse, credibile non est. Et licet pituita vitrea, sanguis in inflammatione, sicut & bilis, colicos dolores excitent: tamen id non præstant saltem alterando, sed distendendo, vt postea *quæstione* 2. dicetur.

Subiectũ caussæ colici doloris.

Materia autem, quæ continuum soluit, vel in intestinorum cauitate consistit, atq; est aut flatus, seu excrementa, quæ ibi retinentur ob angustiam intestinorum, quæ fit ab obstructione à fæcibus induratis, aut à calculo, aut à vermibus, aut ab intestinorum compressione aut contorsione, vt in hernia; vel consistit in intestinorum tunicis, seu rodat, seu distendat, seu vtrumque faciat; atque id fit ab humoribus nunc frigidis vel crassis, nunc calidis, nunc sine, nunc cum inflammatione: quãdoque etiam materia, quæ colicam excitat, est venenata & maligna, sicut Paulus Ægineta, *lib.* 3. *c.* 43. refert, colicam pestilentem in Italia exortam multas Romanorum prouincias afflixisse.

Colica à caseo indurato in intestinis.

Neque etiam prætereundum illud, quod Platerus obseruauit, & *lib.* 3. *obs. sub finem* inseruit, nimirum præfectũ quẽdam colicis cruciatibus diu vexatum cõuulsionibusque laborantẽ post clysmatum vsum casei concreti induratique magnam per aluum copiam eiecisse, quam diu in intestinorũ anfractibus hæsisse & latuisse ex eo colligebat, quod nullum longo tempore, ob interdictum à Medicis illius vsum, caseum comederat, prius verò antequam ægrotaret, immoderatè se eo sæpe repleuerat.

Differentiæ.

Differentiæ.

Etsi doloris colici differentiæ plures, secundum dolorum differẽtias, in genere, de quibus Galenus, *lib.* 2. *de loc. affect.* capitibus aliquot agit, nec enseri possent: tamen maximi momenti sunt illæ differentiæ, quæ sumũtur à subiecto & caussa efficiente. Subiecti ratione, dolor intestina afficit vel omnia, quod rarius accidit, vel aliqua, eaque vel tenuia, vel crassa. Si sit in tenuibus, propriè iliacus; si in colo, colicus dolor appellatur. Nonnunquã tamẽ & Colicæ nomẽ vtriq; dolori tribuitur.

Deinde caussarum ratione, doloris colici non parua est differentia, quæ *supra* explicatæ sunt.

Signa Diagnostica in genere.

Signa colicæ in genere.

Dolor generatim in abdomine circa intestinorum regionẽ percipitur, qui aliàs in vno locus fixus, maximè sub vmbilico, pali infixi, vel terebræ perforantis speciẽ præ se fert; nunc instabilis, & vagus; supra verò vmbilicũ de latere in latus, vel etiã infra de loco in locũ vagatur, dolorẽque colicũ situs ipse doloris ostendit. Incipit n. cũ colo à sede dextri renis, vbi & dolor sæpe figitur, & ascendit ad iecoris gibbũ. hincq; secundũ ventriculi fundũ ad lienẽ & sinistrũ renem quasi zona tendit, atque ibi deorsũ flectitur vsq; ad intestinũ rectum, & ita nunc iuxta splenem, & sinistrum renem, nunc & frequẽtius in dextro dolor percipitur. Trahitur a. in dolore colico plerũque in consensum vẽtriculus, vnde appetitus deiectus, nauseâ & vomitu sæpe excitatur, quo pituitosa, cruda, nonnunquã biliosa, porracea & æruginosa reiiciuntur. Plurimi inter signa colicæ & hoc referunt, quòd aluus ita adstricta sit, vt nec flatus excludatur; & si

quid excludatur, illud esse durũ, ac cũ flatibus excerni. Verum hoc signum non omni dolori colico competit, sed cuidam saltem, & qui à fecum obstructione ortum habet, vt postea dicetur.

Ventriculi doloris & colicæ discrimen.

Cum n. plures in abdomine partes contineãtur, quæ dolorẽ pati possunt, accurata opus est distinctione. Et primò quidẽ ventriculi dolorẽ à colico distinguere, nõ adeò difficile est. Vẽtriculi n. dolor supra vmbilicũ semper consistit, & non raro ad spinã quoque inter scapulas pertingit; cum ad nonam vertebrã ventriculus spinæ alligetur, præterea ructibus & vomitib^9 leuatur, & per os assũmtis lenitur facilè, quod in dolore colico similiter nõ accidit. Deinde etiã non adeò difficilè est dolorẽ, qui est in abdominis musculis, aut peritonæo; ab intestinorũ dolore discernere ex doloris sublimitate & profunditate. Præterea hi dolores leniores sunt, minus periculosi, nec hinc inde vagantur.

Doloris colici & nephritici discrimen.

Difficilius verò est, dolorem colicũ à nephritico discernere, ita vt Galenus ipse se in hoc deceptũ fateatur 2. *de loc. aff. c. 5 & 6. de loc. aff. c. 2.* Cõmunia n. sunt quædã vtriq; dolori nimirũ dolor abdominis, nausea vomitus, alui constipatio, dolor dorsi, impotentia corpus flectendi; quæ tamẽ ipsa in vtroq; dolore differũt, & præterea signa quędam vtrique affectui propria sunt. Dolor enim in intestinis est pungitiuus & intensior: in renibus grauatiuus & remissior. Deinde colicus dolor amplũ spatiũ occupat, nephriticus angustum. Tertiò, dolor colicus ductum intestini coli sequitur, vt modò dictũ. Nephriticus n. semper in eadem parte permanet, & qui calculo è renibus promoto accidit, à supernis ad inferiora descendit versus pubẽ secundũ ductum vreterũ, & semper à dorso incipit, & ad posteriores potius partes circa spinã vergit. sicut colicus magis ad anteriores, qui & in loco renibus alteriore consistit. Quartò, dolor colicus cibo assumpto intẽditur; quia vẽtriculus repletus colum comprimit; nephriticus verò augetur cibo ad inferiora descendente, intestinis renes prementibus. Quintò Colicus dolor non in vno loco fixus est, sed vagabundus; nephriticus in vno loco stabilis, donec calculus secundum vreteris ductum in vesicam delabitur. Vomitus quoque, nausea, alui adstrictio in dolore colico vehementiora sunt, citiusque adueniunt; in nephritide grauius affligit dolor dorsi & crurum, ac flectendi & erigendi corpus impotentia, propterea quod intestina magis cum ventriculo sunt coniuncta; renes cum dorso ac cruribus.

Propria verò nephritici doloris signa sunt arenulæ & calculi excreti; vrinæ in substantia, colore & contentis mutatio, stupor femoris è directo affecti renis. Hæc ergo signa si absint, dolore colicus indicatur. Deinde dolor nephriticus lenitur arenularum, calculi, vrinæ crassæ & fabulosæ mictione; Colicus verò vomitu vel alui deiectione. Nephritici initio aqueas & puras vrinas reddunt, postea inæquale quid in iis subsidet, tandem arenosum. Colici verò flatulosum quid per aluum deiiciunt.

Vteri dolor colicæ cognatus.

Est etiam cognatus colico dolori vteri dolor, solent que mulieres à partu, vel cum mensium fluxus instat vel supprimitur, dolore torqueri colico non absimili. Verũm is inguinibus & coxis communicatur, ac supra ilia non ascendit; præcessit etiam partus, vel instant menses, aut iidem retinentur. Interdum vteri suffocatio accedit; quæ symptomata in colicis non

apparent. Dysenteriam quoque à colica fluxus alui coniunctus facilè discernit.

An autem colum vel ileum afficiatur discernitur, quod dolor colicus magis extensiuus & grauatiuus est, & rei perforantis speciem exhibet, magisque infra vmbilicum affligit, cui & membra superiora minus consentiunt, atque iis, quæ per sedem eiiciuntur, valde lenitur. Iliacus magis pungitiuus est, & supra vmbilicum fertur in hypochondriis, & membra superiora in consensum trahit, cum plerumque ab inflammatione ortum habeat, de cuius signis plura dicentur *capite sequente.*

De loco verò in colo affecto sciendum, quod si totum dolore detinetur, ille circa vtrumque ilium & infra vētriculi regionem prope vmbilicum percipitur. Cum autem pars tantùm afficitur, & quidem principium, dolor illum dextrum occupat; si mediū sinistrum; si finem, vmbilici regionem à sinistro proximam, vt ex coli intestini situ manifestum est.

Prognostica.

Prognostica. 1. Dolor intestinorum malum non contemnendum est; quoniam dolor omnes vires ac spiritus dissoluit ac dissipat, & partes principes in consensum trahit. Et quanquam plerumque ad salutem, & quidem breui temporis spatio terminatur: tamen quandoque dolor vehementissimus est, & vires valdè deiicit; atque vbi ad salutem malum terminatur, dolores sunt remissiores, nec constantes, neq; vno in loco pertinaciter hærent, sed quandoque intermittunt, & excrementa non prorsus retinentur. Contra si malum lethale futurum sit, dolores sunt acerbissimi, vno loco fixi, perpetui & constantes, excrementa planè detinentur, præterea vrgent vigiliæ, sequitur singultus, vomitus, extremorum refrigeratio, sudores frigidi, syncope.

2. Periculosius est, si totum colum afficiatur dolore, quam si pars saltem; & minimum periculum est, si secundum vmbilicum colique finem dolor cōsistat, quò clysterum vis magis peruenire potest: maius, si in eius medio & in sinistro ilio: adhuc maius, si in coli principio & in ilio dextro; quoniā inde difficilior materiæ exitus patet, & clysterum virtus huc ægrè penetrat.

3. Colica nonnūquam in dorsi dolores mutatur, materiâ, quæ in hypochondriis continebatur, fusâ & in spinam delatâ: nonnunquam in arthritidem, materiâ ad articulos transmissâ: sæpissime in paralysin De via autem, per quam materia ad ista loca fertur, dictum in Institut. *lib.* 2 *part.* 3. *sect.* 2. *c.* 5. & dicetur etiam de scorbuto. Atq; hoc malum quandoque epidemiū esse solet, vt Ægineta meminit, *lib.* 3. *c.* 28. & 43. Quod si materia illa, præsertim biliosa & tenuis, progressu temporis acrimoniam & malignitatem aliquam acquisiuerit, epilepsia gignitur. Et addit Ægineta, eos, qui ex tali colica in epilepsiam delapsi fuissent, plerosque periisse, qui in paralysin, plerosq; sanatos fuisse, critica quasi materiæ ex alto corpore translatione, & tandem discussione. Verum Prognosticum hoc ei in specie dolori colico competit, qui ab humore acri & scorbutico est, de quo infra.

4. Prauus est colicus & iliacus dolor, vbi vomitus crebrior adest, ac potus retineri nequit, & nihil vel parum infrà excernitur, extrema refrigerantur, atque alia signa doloris colici lethalis antea enumerata adsint.

5. Colicus etiam dolor nonnun-

quā in abſceſſum coli inteſtini lethalem mutatur. Sic refert Gulielmus Fabricius, *cent.2.obſ.74.* feminā quandam, grauiſſimo dolore colico cum ventris conſtipatione ac vomitu correptam fuiſſe, indeque febrem exortā, neglectoq; morbo dolorem ita auctū, præcipuè in ſiniſtro latere ſub coſtis nothis, vt per octiduum nullū ſomnū capeſſere potuerit. Ventrem fuiſſe tumidum inſtar tympani extenſum, & neque flatum, neque excrementa toto octiduo eieciſſe, tandemq; ruptum eſſe abſceſſum in ſiniſtro hypochondrio, ea ſcilicet coli parte, vbi eſt anguſtius, (id quod Fabricius inde cognouit, quod non parum puris per aluum excreuit) & ſuperueniente ſudore frigido ac ſyncope ægram mortuam fuiſſe.

Indicationes.

Indicationes. In colica curanda duo ſcopi Medico propoſiti ſunt; primus quidem, vt cauſſam, quæ dolorem hunc excitat, amoueat; quæ cum multiplex, quælibet pro ſua natura ſui amotionem indicat, vt poſtea de ſingulis in ſpecie dicetur; atque hæc curatio maximè regularis eſt. Quia verò dolor interdum ita vehemens eſt, vt ad ſe curam trahat, nonnunquam ad tempus dilata curatione, quæ cauſſæ debetur, ſi ægrum ſeruatum velit Medicus, dolori primum occurrendum eſt; qui alter in colica curanda ſcopus.

Curatio.

Curatio. Ad dolorem autem vehementem tollendum opus eſt anodynis, & interdum etiam narcoticis. *Anodyna quid ſint.* Anodyna ſunt, quæ temperata ſua qualitate & humiditate partes, dolore afflictas ſuauiter demulcent, laxantque, de quibus in Inſtit. *l.5.part.1.ſect.1 c.7.* *Narcotica quid.* Narcotica verò ſunt, quæ peculiari vi ſtuporem parti inducunt, vt dolorem non ſentiat, cauſſā doloris relictā. Anodyna *Interna* autē nunc aſſumenda exhibentur, nūc per clyſterem infunduntur, nunc extra applicantur. Intus ſumitur oleū amygdalarum dulcium recens ab Vnc. iij. ad Vnc v. cum ſacchari albi Vnc. ß. Si calor adſit, aliquid ſyrupi violacei, aut etiam ſpecierum diarrhodi abbatis modicum addi poteſt.

In materia frigida oleo amygdalarum dulcium dimidia pars olei amygdalarum amararum addatur; quidam & vini maluatici aliquid addunt. Decoctum quoque chamæmeli præſtantiſſimum eſt anodynum. Vtile eſt & decoctum anethi.

Si hæc æger abhorreat, clyſteres, quorū aliàs etiā ſemper in colica magnus vſus eſt, cum dolores hîc plerumque in craſſis inteſtinis conſiſtant, ex anodynis, ſeu iis, quæ calida & humida, parentur, *chamæmelo, anetho, malua, althæa, branca vrſina, parietaria, ſemine lini, fœnugræci, caricis pinguibus, butyro recēti, adipe vitulino, gallinaceo, oleo communi dulci*, & ſimilibus, vt:

℞ *Malvæ,*
parietariæ,
flor. chamamelli an Vnc. j.
ſummitat. anethi M. ß.
ſem. lini,
fœnugræci an. Vnc. ß.
Coquantur in ſ. q. aquæ.
Colaturæ lib. j.
ol. amygdalarum dulcium recentis Vnc. ij.
pinguedinis gallinæ vel anſerinæ Vnc. j.
Fiat clyſter.

Licet & clyſteres ex ſolis oleis, puta amygdalarū dulcium, chamæmelino, anethino iniicere, quibus & portio aliqua adipis gallinæ, vel anſeris admiſceri poteſt.

Externa.

Extrà, post alui lenitionē, conueniunt fomenta ex iisdem parata, quæ vel in vesicâ, vel spongia, vel lana vel linteo applicantur. In caussa frigida conueniunt *oleum lini, amygdalarum amararum, chamamelinum, anethinū,* authorum decocta. In calida *oleum violarum, rosaceum cum vitello oui, hydrelaum, lac bubulum, ouillū mucilago seminis althaæ, maluæ, omentū castrati in oleo rosaceo calefactum,* emplastrum *ex mucilagine seminis psyllij, oleo rosaceo & vitellis ouorum.* Commodus etiā vsus balnei, quod & ipsum dolores valde lenit, & vt efficacius sit, herbæ modò enumeratæ prius in aqua coqui possunt.

Internis autem illis vtimur semel atq; iterum pro doloris violentia: modò dolor colicus non sit ab inflammatione. Tum enim, vt postea dicetur, mox adhibenda est phlebotomia.

Externorum vsus frequētior esse potest: sed præcedat aliqua euacuatio. In horum tamen etiam vsu hoc notandum, ne valde calefacientia, vbi saltem dolorē sopire animus, vsurpentur. Insigniter enim calefacientia anodyna non sunt, sed potius caussam respiciūt, de quo suo loco.

Si verò anodyna nihil proficiant, & dolor vehemens admodum sit, vt syncope, vel vitę periculum immineat, ad narcotica accedendum, & vsurpantur commodius in mordaci & acri humore, non quod refrigerent, vt vulgò creditur, sed quod humoris acrimoniam mitigādi, eum incrassandi morsumque & motū eius inhibendi etiam vim habent. Et quamuis aliqua intemperies vel stupor inducatur: tamē melius est, intemperiem ex narcoticis relictam longiore tempore curare, quā breui deiectis viribus ægrum mori. In frigidis autem & crassis ac lentis humoribus narcotica, & opiata ita commoda non sunt, cum caussam morbificam deteriorem & curatu difficiliorem reddant. Et quamuis qui à frigidis humoribus colicam patiuntur initio aliquid commodi è narcoticis percipere, & dolores leniri videantur: tamen postea maiores fiunt, humore ipso crassiore, & ad motum magis inepto reddito, tunicisque intestinorum magis addensatis.

In qua colica narcotica conueniant.

Sunt autem talia remedia varia, simplicia, vt opium, radix mādragoræ, semen hyosciami & alia composita, theriaca & mithridatium recens, requies Nicolai, philonium Persicum, philonium Romanum, laudanum opiatum & similia.

Narcotica simplicia. Composita.

Simplicibus rarò vel nūquam solis, ob vehementiam, quam habent, vtimur. Compositis tutius & frequentius, de quorum recto vsu, & compositione videatur Galenus, *li.9. de compos. medic. sec. loc. c.4.* Aetius, *tetrabibl. 3. ser.1. cap.32.* & supra *li.1. part.2. ca.1.*

Narcotica autem illa tribus modis vsurpari solent, ac vel ore assumuntur, vel per clysteres iniiciuntur, vel extra applicantur. Et rarius quidem ore sumenda exhibentur; tutius per aluum infunduntur cum iure vel decocto conueniente.

Narcotica tribus modis hic vsurpari solent.

Inter interna, vbi necessitas exigit, exhiberi possunt, requies magna, philonium Romanū, aut Athanasia, Dr. j. pondere cum decoctis florum chamæmeli Vnc iij, & syrupi papaueris Vnc. ß. Et quidem antiquis vsitatissimum & laudatissimum medicamentū est philonium. Hodie in vsu est laudanum opiatum, quod ij. vel iij. gr. pondere exhibetur. Hoc tamen etiam circa narcoticorum vsum, tū in hoc, tum in aliis morbis, in quibus vsurpanda, monendum, vt, cum iis opus est, adhi-

Cautela in vsu narcoticorum.

beantur, dum vires adhuc constant. Nam si viribus iam prostratis, & vbi ferè morti vicinus est æger, vsurpētur, non solum non prosunt, sed ægro etiam interitum accelerant, & cum sensu vitam auferunt, dum spiritus iam antea languentes, aut deficientes sopiunt quasi & calori natiuo obsunt.

Deinde per clysteres talia iniiciuntur cum decocto conueniente, & clystere infuso æger in latus dolens recumbat. Exempli gratiâ paretur clyster ex decocto hordei & capitibus papaueris.

Vel ℞. *Decocti flor. chamameli, vel alterius* lib. j.
philonij Romani, aut requiei Nicolai Vnc. j. ß.
ol. amygdal. dulcium.
Fiat clyster.

Tandem eadem extra applicantur, vt:

℞. *Fol. parietaria,*
hyosciami ana M. j.
Coquantur & contundantur.
Contusis adde
Pulu. florum chamameli,
farina seminis lini,
fœnugraci an. Vnc. ß.
croci Drach. ß.
opij Scrup. ß. vel Scrup. j.
vitellorum ouorum num. iij.
ol. de papauer. Vnc. ij.
chamamel.,
anethini an. Vnc. j.
Fiat cataplasma.

Cum materia dolorem excitans in cauitate intestinorum cōtinetur, Rhases necessitate vrgente opiatis vtitur, addito scammonio in caussâ calidâ, vt bile prouocatâ simul aliquid è ventre educatur. Vel paretur talis clyster.

℞ *Parietaria,*
malua,
althaa,
flor. chamameli an M. j.
sem. lini,
fœnugraci an. Drach. iij.
Coquantur in aqua simplici.
Colaturæ ℞. lib. j.
Benedicta laxatiua Vnc. ß.
diaphœnici Drach. ij.
philonij Romani Drach. j.
ol. chamamelini,
lini an. Vnc. j. ß.
F. clyster.

Commendantur ab antiquis & à recentioribus quædam quæ occulta proprietate dolores colicos lenire creduntur. Inter ea imprimis laudatur stercus lupinum album, quod in spinis repertum in terram non cecidit. Datur à Drach. ß. ad Drach. j. cū pauco sale, vel pipere in vino albo tenui vel etiam aqua. Phlegmonem tamen abesse oportet. Imò laudatur etiam foris ilibus suspensum, vt videre est apud Galenum, *lib. 10. de simpl. medic. facult. cap. de stercoribus.*

Dolorē colicum occulta proprietate lenientia.

Commendatur & intestinum lupi ex analogia fortasse membri. Galenus galeritam auem, seu alaudam, quæ apicem in capite gestat in iure elixam dat. Dioscorides assam probat: alij tostæ puluerē ex aqua propināt. Rhases, Auicennas, & alij cornu cerui Drach. j in potu exhibent. Dantur & lumbrici terrestres, & talus suillus, & intestina gallinæ costa & trita à Scrup. j. ad Dr. j in vino vel aqua, prout materia frigida vel calida id admittit. Lysius quidam Medicus stercus gallinaceum vtiliter præbuit ex œnomelite vel aceto, vel vino aquâ diluto, teste Galeno, *lib. 10. de simpl. med. fac. cap.* 10. Rodericus Fonseca, *consult.* 57. remediū, singulare, tanquam maximè secretum ad dolores colicos tam curādos, quam præcauendos, & quod à proprietate totius substantiæ operetur, & in seip-

Equorū testiculi, miris modis ad colicam leniendā commēdati.

ſo, & in aliis multis expertus fuerit, commendat teſticulos equorum. Lauat eos vino generoſo, deinde in taleolas incidit & in furno exſiccat lento calore, atque vſui ſeruat, & cum opus Drach. j. in puluerem reducit cũ Drach ß. ſeminis aniſi, & poſt euacuationem per clyſteres, vel lene aliquod medicamentum in iure vel vino exhibet, & ægrum tribus horis à cibo & potu abſtinere iubet. Plura videantur apud Aetium, *tetrabil.* 3. *ſerm.* 1. *lib.* 3. 3. *cap.* 31. & apud Trallianum, *lib.* 10. *cap.* 1. *ſub titul. vlt. de amuletis*, vbi tamen & ſuperſtitioſa quædam enumerat.

An dentur remera medicamenta quæ occulta proprietate dolores colicos lenire aut tollere poſſint?

Verumenimuerò cùm colica ſit malum à cauſſis manifeſtis ortum (etſi cauſæ diſtendendo vel mordendo colicam excitanti malignitas etiam quãdoq; ineſſe poſſit) non ſine cauſſa dubitatur, an dentur medicamenta, quæ peculiari & occulta proprietate dolores colicos ſanent: Et ſi ex iis quædam iuuant ſumpta (nam de extrà appenſis maior adhuc videtur eſſe dubitatio, & pleraque ex his videntur eſſe ſuperſtitioſa) effectus illius cauſſa ex qualitatibus notis reddi poteſt; qualia ſunt ſtercus lupi, gallinarum, lumbrici terreſtres, quæ facultatem attenuandi abſtergendique & nitroſi quid habẽt, omnemque vim ſuam à ſale obtinẽt. Alia verò quæ occulta omnino proprietate iuuare videntur, vt inteſtina lupi, gallinæ & ſimilia vim potiùs inteſtina confortandi ob ſimilitudinem quandam habent, atque ita nõ immediatè Colicæ proſũt; ideoque iſta medicamenta non ſine iudicio in omni colica à quacunque cauſſa ortâ adhibendæ, ſed prius diligenter diſpiciendum, an cauſſa, cur proſint talia, ſi proſint, reddi poſſit.

De Diæta in genere dici nihil poteſt, cum pro cauſſarum diuerſitate varia ſit.

De Colica à flatibus & excrementorum copia, in cauitate Inteſtinorum retentis, & diſtendendo dolorem excitantibus.

Colica à flatibus, & excrementis retentis.

Flatus ſæpe cum excrementorum magna copia in inteſtinis colliguntur & cumulantur, eaq; diſtendunt & dolorem excitant. Quibus ſi exitus liber pateat, dolor non diu durat, ſed materia per aluum excernitur, eâque excretâ dolor ceſſat: id quod poſt purgantia medicamenta ſumpta, poſt vſum fructuum fugaciũ, potum muſti, cereuiſiæ recentis, cruditateſque & omnino poſt eorum vſum, quæ corrũpuntur & quaſi fermentationem quãdam in humoribus & inteſtinis excitare volent, accidit.

Vulgo cruditatis nomine iſtud in Colicis vitium nominatur; & eſt omnino in coctione quoddam vitium, ſed tale, quod non fixum aliquem, & quietum humorem generat, ſed flatuoſum; & tale omnino quidem, quod aliâs à medicamentis purgãtibus, muſto & ſimilibus excitari ſolet. Neque enim ſola obſtructio & fecum retentio ad colicam generãdam ſufficit, ſed talis fermentatio, & vt ſic dicam, flatuoſitas humorum neceſſaria eſt.

Sola obſtructio & fæcum retentio ad generandam colicam non ſufficiat.

Sæpiſſimè enim accidit, vt multis diebus aluus obſtruatur, & nulla colica ſequatur, ſicut Braſſauolus, *cap* 6. *tract. de remed. purgat.* narrat, ſe iuuenẽ ſæpe per ſpatium nouem dierum, imo per ſpatium duodecim dierum nihil per aluum excreuiſſe, & tamen ſani hominis muniis perfunctum fuiſſe; qualia exempla alia etiam Schenckius, *li.* 3. *de alui ſuppreß.* annotauit.

Contra verò etſi aluus pateat, imò,

imò, quod sæpe accidit, etsi frequentius, quàm par est, excernat: tamen si crudi eiusmodi & corrupti ac flatulenti humores adsunt, colica generatur. Id quod iis accidit, qui ventriculum & intestina debilia habent. Hi enim si vel cereuisiam feculentam bibant, vel cibum coctu difficilem aut corruptioni obnoxium capiant, vt brassicam, intestina bubula, carnem porcinam, vel aliam pinguem, & cereuisiam frigidam deinde bibant, cibus is non in chylum conuenienti modo mutatur, sed corrumpitur, & in humorem acrem ac flatulentum conuertitur, qui colicam postea excitat, quæ non cessat, nisi humore hoc vel vomitu vel per aluum euacuato.

Multo tamen facilius hoc accidit, si materiæ isti flatuosæ & excrementis exitum quęrentibus exitus denegetur, & hęreant cumulenturque in intestinis, eaq; distendat, obseruauitq; Fernelius & alii, à flatibus colum nõ nunquam ita distensum fuisse, vt brachij vel femoris magnitudinem æquaret, nonnunquam etiam flatuum vehementiâ & copiâ ruptum fuisse.

Accidit autem hoc frequentius in coli intestini anfractibus, & flexu illo eius, quem descendens in latere sinistro in initio facit: quo loco sæpe, dum excrementa exitum ad latus quęrunt, quasi perterebrari, & in tumorem, qui tactu deprehendi potest, eleuari videtur.

Denegatur verò flatibus & excrementis transitus, dum ipsa excrementa copiâ vias has coli anfractuosas subito replent & occludunt; vel ob siccitatem, duritiem & tenacitatem ibi subsistunt, reliquisque, quę indies aceruantur, flatibus & excrementis transitum denegant. Idem & ab aliis corporibus duris accidere potest, vt à nucleis copiosè comestis, calco duro pituita concreta, calculis, quę tamen & ipsa per se distendendo dolorem parere valent, obseruatúque est, lapides in intestinis genitos homines adeò excruciasse, vt breui expiraturi viderentur, nisi vel sponte vel artis operâ excreti morbum soluissent; cuius rei exempla in obseruat. Schenckij, *lib. 3. obseru. 245.* videantur.

Varia corpora dura & concreta in intestinis dolorem colicum parere possunt.

In tenuibus etiam intestinis quandoque hoc impedimentum est, dum scilicet, pręcipuè in meatu illo angustiore ad initium intestinorum crassiorum, iuxta renem dextrum obstruuntur, ibique dolor Iliacus grauissimus, qui tamen etiam vulgò colicus appellatur, excitatur, & circa dextrum latus fixus est, & propter retenta in intestinis tenuibus excrementa circa vmbilicum percipitur cum alui suppressione. Fitque hęc obstructio in intestinis tenuibus nonnunquam à caussis externis, rebusque crassioribus assumptis; sicut Fernelius à cydoniato meatum illum iuxta cęcum obstruente dolorem iliacum grauissimum & lethalẽ excitatũ fuisse, fecesque in abdomen decidisse obseruauit.

Pręter obstructionem etiam à contorsione & conuolutione ac compressione intestina tenuia occludi, dolorq; in intestinis tenuibus excitari potest. Cuius conuolutionis caussa non saltem esse potest inflammatio, de qua postea dicetur, sed & flatus, qui vel soli, vel cum excrementis tenuia intestina adeò implent, vt instar farciminum inflatorum contorqueantur; quod tamen facilius accidit, si obstructio aliqua pręcessit, & flatus retinentur. Eadem contorsio & conuolutio, ac hinc sequentia reliqua

Ab intestinorum contorsione, conuolutione & compressione etiam colica induci potest.

ſymptomata, ex ſitu inteſtinorum mutato exoritur, ſiue ab externa vi accidat, ob rupta vel tenſa eorum ligamenta, ſiue ob ruptum peritonæum, id quod in Hernia, & inteſtinorum extra abdominis cauitatem in ſcrotum delapſu non rarò accidere ſolet. Tandem & inteſtina nonnunquam coaleſcunt, de qua re ſupra, *ſect. 1. cap. 3. de anguſtia inteſtinor.* dictum.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur autem dolor hic ex fæcum duritie, aluique ſuppreſſione, ex ventris tenſione, rugitu & murmure, & imprimis ſi præceſſerunt cauſſæ flatus generãtes, & cibi vel potus aſſumpti ſint, qui talẽ fermentationẽ humorum, de qua antea diximus, producere apti nati ſunt, quales ſunt fructus fugaces, vuæ, muſtum, cereuiſia recens vel feculenta, & omnino cibi, qui facilè corrũpuntur; refrigeratio itẽ ventris, vnde cruditates oriri ſolent. Ex talibus enim omnibus, ſi exitus pateat, Diarrhæa vel cholera excitari ſolet. Si verò occludatur aluus, colicus dolor.

Quæ verò cauſſa inteſtina occludat, etiam ſuis ſignis diſcernendum. Si fæces alui cauſſa ſint, dolor eſt compreſſiuus, & alui adſtrictio adfuit, diuturniórque fæcũm in inteſtinis mora, ſeu ægri calidioris & ſicciorís, ſeu diætæ vitio, id eſt, ciborum excrementitiorum & aridorum, adſtringentium, exercitiorum & laborum magnitudine id contingat.

Quod ſi calculus in inteſtinis contineatur, dolor eſt contuſiuus & fixus, ac diu durans, & ſigna materiæ calculum generantis adfuerunt, collectáque ibi eſt pituita vitrea, & humores alij tartarei. Hernia & inflammatio etiam ſuis ſignis cognoſcuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Obſtructio, quæ in craſſis inteſtinis fit, facilius tollitur, colicúſque dolor inde ortus facilius ſanatur; difficilius verò, ſi meatus inteſtinorum tenuium obſtructi ſint, & continuò excrementa cumulentur.

2. Lenius malum ſignificatur ſi excrementa ſpontè, & per lenes clyſteres naturâ irritatâ deiiciantur, & excrementa liquida, flatúſque multi per aluum excernantur, dolórque locum mutet. Si verò remediis non cedat malum, periculoſus morbus eſt, qui interdum in hydropem ſiccum vel ileum mutatur.

3. Calculus difficilius educitur, quam feces induratæ.

4. Si inteſtina coaluerint, malum incurabile eſt.

5. Si ab inteſtinorum in ſcrotum prolapſu dolor excitetur, niſi inteſtina reponantur antequam inflammentur, periculũ & ſæpe lethale malũ eſt.

Indicationes.

Indicationes.

In colica à quacunque cauſſa obſtruente orta primus ſcopus eſt, obſtructionem tollere, feces nimirum emollire, aluum laxare, humores educere, flatus diſcutere, calculum tollere, inteſtina ſuo loco mota & contorta naturali ſedi reſtituere, & quæ cõmunis eſt omni colicæ indicatio, dolorem lenire.

Curatio.

Curatio.

Etſi verò flatus proxima doloris cauſſa ſint, & proinde in leuiori colica flatus diſcutientibus finem optatũ ſæpe attingere liceat: tamen in colica grauiore tantum abeſt, vt proſint ea primò adminiſtrata, vt etiam plurimum nocere poſſint, cum pituitam in inteſtinis contentam in flatus diſſoluant, & hoc modo dolorem augeant.

Itaque antequã flatus diſcutientia vſurpentur, neceſſe eſt, vias inferiores aperiri, feceſque alvi induratas educi. Ac proinde rectiſſimè à clyſteribus cura plerumque inchoatur cum cauſſa mali plerumque in inteſtino colo hæreat, ad quod clyſteres facilè penetrant; parentúrque illi ex emollientibus & aluum leniẽtibus, ac fluidã reddentibus; materiam viſcidam, ſi adſit, incidentibus, & abſtergentibus, quibus interdum, cum ſumma adeſt alui cõſtipatio, humoréſque tenaces in inteſtinis adhærent, flatus diſcutientia ac calefacientia in cauſſa frigida adiiciuntur. Anodyna quoq; iiſdem admiſcere, & clyſterem pluribus ſcopis inſeruientem parare licet. Neque protinus ſi vnus clyſter ſucceſſu careat, deſiſtendum, ſed continuandus clyſterum vſus, donec obſtructio à retentione fecum orta tollatur. vt:

℞. *Parietariæ*,
maluæ,
althææ an. M. j.
rad. althææ,
lilior. albor. an. ℥. ſ.
ficuum num. v.
Coqu. in aqua ſimplici.
Colaturæ ℞. lib. j.
caſsiæ pro clyſteribus vnc. j.
olei violar,
aneth. an. vnc. j. ß.
vitelli oui num. j.
F. Clyſter emoliens.

Vel ℞. *Radic. althææ* vnc. j.
parietar.
violar.
branc. vrſin. an. M. j.
flor. chamamel. M. ß.
ſem. lini,
fænugræci an. Drach. iij.
Coquantur in aqua ſimplici.
Colaturæ ℞. lib. j.
caſsiæ pro clyſteribus vnc. j.
olei amygdalar. dulcium.
chamamelin. an. vnc. j. ß.
vitell. ouor. num. ij.
F. Clyſter emolliens ad dolorem leniendum.

Vel ℞. *Parietariæ* M. j.
veronicæ M. iij.
flor. ſambuci M. j.
Colaturæ ℞. lib. j.
ſachari vnc. ij.
olei amygdal. dulc. vnc. j.
aloës Drach. ij.
Fiat Clyſter dolorem leniens & abſtergens.

Alius, qui emollit, dolorem lenit, ſimulque flatus diſcutit & materiam euacuat.

℞. *Mercurialis*,
parietariæ,
maluæ,
althææ an. M. j.
rutæ,
flor. chamameli,
meliloti an. M. ß.
ſem. anethi,
carui,
baccar. lauri an. Drach. ij.
Coquantur in aqua ſimplici.
Colaturæ ℞. ℔. j.
electuar. diaphænici,
benedict. laxatiu. an. vnc. ß.
de baccis lauri Drach. iij.
olei rutacei,
anethini an. vnc. j. ß.
Fiat Clyſter.

Etſi maxima ſit alui conſtipatio, ea, *L. III.* quæ magis inteſtina irritant, addenda, vt agaricus, electuariũ hieræ ſimplicis, Indũm, Epiſcopi, diaphænici, Benedictæ laxatiuæ.

Si autem Clyſteres, quod ſæpe accidit, nihil proficiant, & materia in ſuperioribus inteſtinis hæreat, in clyſterum vſu diu non perſiſtendum, cùm facultatem expultricem ſegnio-

rem reddant, & intestinorum temperiem sępe lędant; sed satius est, leni aliquo aluum laxante medicamento vti, quod tamen reliquum corpus non moueat. Obseruatum est, cum ęger quidam triginta clysteres sine fructu accepisset, alium Medicum mannę Vnc. j. ß cum olei amygdal. dulc. Vnc. ij. in iusculo gallinæ pingui exhibuisse, & ęgrum à dolore liberasse.

Vel oleum amygdalarum dulcium loco butyri iusculis admiscetur; additur quandoq; oleo amygdal. dulciũ & sperma Ceti.

Si flatus imprimis vrgeant, qui interdum sua copiâ sibi ipsi exitum pręcludunt, duo imprimis agenda, primò vt pars tensa laxetur, deinde vt flatus dissipentur; Quæ tamen expediri non possunt, nisi simul caussa, à qua flatus proueniunt, ablata fuerit. Generantur autem flatus vel ob lentam & crassam pituitam, à quâ leui de caussa seu externa seu interna, quę materiam agitat, flatus generantur; vel ob calorem debilem, qui flatus, quos eleuat, discutere nequit. Primò ergo emollientibus clysteribus vtendum, quæ tensam partem laxant, postea discutientibus cum internis tum externis.

Ideoq; si flatus discutere imprimis animus sit, talis paretur clyster:

℞ *Origani*
rutæ,
veronicæ an. M. j.
flor. chamameli,
meliloti an. M. ß.
baccar. lauri,
iuniperi an. Vnc. ß.

Coqu. in aqua simplici.
Colaturæ ℞. lib. j.
Electuar. Hieræ picræ simplicis
diaphœnic. an. Vnc. ß.
de baccis lauri Dr. iij.
olei anethini,
rutacei an. Vnc. j. ß.
F. Clyster.

Ad intestina calefacienda, flatusq; discutiendos nonnunquam vini Maluatici, vel alterius potentis aut aromatici lib. j. vel etiam plus iniicitur. Et si simul detergere ac lenire velimus, vino olei communis, chamæmelini, anethini, amygdalar. dulcium Vnc. iij. mellis Vnc. j. adiici possunt.

Galenus, 2. *ad Glaucon. cap.* 6. in oleo communi ebullire sinit, quæ, cum tenuitate partium, calefaciendi vim habent, vt semen cumini, apij, petroselini, leuistici, seseleos; & in frigida partis dolentis constitutione, rutam, baccas lauri, & ipsum oleum laurinum per clysteres iniicit. Vbi verò calor coniunctus est, temperatis potius vtitur resoluentibus, vt anetho & similibus.

Clysteres autem tum flatus discutientes, tum anodynos non semper ad integras libras infundere opus est, sed sufficiunt Vnc. viiij. vel Vnc. x. vt diutius subsistentes efficacius vim suam in intestina exerant, modò ea sit liquoris mensura, vt ad locum affectum perueniat.

Vsurpantur & interna ad flatus discutiendos; Et sunt in caussa frigida ad aluum soluendum, & apertam seruandam, dolores leniendos, flatus discutiendos vtilia vina purgantia.

Vt ℞. *Radic. fæniculi*,
acori veri
helenij,
imperatoriæ an Vnc. ß.
absinthij. Drach. v.
calaminth.
origani,
roris marini,

flor. chamæmeli,
sambuci an Drach. ij.
cortic. malor. aurantior.
citrior. an. Vnc. iij.
sem. fæniculi,
carui an Drach. ij.
baccar. lauri,
iuniperi an. Drach. iij.
folior. senæ elect. Vnc. j. ß.
agarici trochiscati Vnc. ß.
turbith. Drach. ij.

Conquassatis affundatur vini q. s. de quo, cum aluus constipatur, æger bibat haustum.

Exhibetur quoq; decoctum florum chamæmeli in cereuisia vel vino albo tenui ad Vnc. iiij. quod ad dolores leniendos, & flatus in colicis discutiendos præsentissimum est remedium; sicut & aqua florum chamæmeli. Decoctum tamen efficacius est. Vtile est & decoctũ seminis cumini, solius, vel cum floribus chamæmeli: vt & ius galli repleti iis, quæ flatus discutiendi vim habent. Castoreum quoque vtile est scrup. j. vel Drach. ß. pondere, dissolutum in vino cum pauco cinamomo & croco.

Veronica in colica cõmendata. Commendatur valde ad colicam etiam veronica, quæ simul ita à proprietate colicis vtilis à Cratone commendatur, quæ non solũ decocta clystere iniicitur, sed & in vino decocta cum myrrhæ scrup. ß. bibitur.

Radix Imperatoriæ. Idem Crato commendat radicem Imperatoriæ seu cardopatiæ, quam in vino macerauit, & per triduum ante cœnam haustum propinauit. Quæ cum aliquid malignitatis, præsertim humida, habeat, postea Dr. ß. myrrhæ cũ vino, & tantundem Theriacæ cũ extracto calami aromatici exhibuit. Idem tenera ceruorum cornua in taleolas secat & in puluerem redigit. Huius pulueris Vnc. ij. addit myrrhæ Dr. ij. piperis albi Dr. j. Dosis Dr. j.

Vtilis est & zedoariæ puluis à scrup. j. ad Dr. j vt & aqua eiusdem cum veronicæ aqua destillata, vt & extractũ calami aromatici ad scrup. j. cum syrupo conueniente.

Aqua contra colicam.

℞ *Cinamomi* Vnc. ß.
sem. anisi lib. ß.
dauci sylnestris Drach. ij.
rad. mei Drach. iij
caryoph. macis, nuc. mosch. an. Drach. j.

Macerẽtur per dies aliquot in spiritus *vini Rhenani* lib. ij. Vnc. iij. Destillatum dulcoretur *syrupo cinamomi* vel *saccharo*.

Rhases probat *confectionem de baccis lauri*; Datur cum Vnc. i. vel ij. vini calefacti.

Auicennas efficax medicamentum parat ex æqualibus partibus castorei, piperis & anisi. Vtiles sunt *& species diacumini, dianisi, diacalaminthæ, diagalangæ, diatrion pipereon, theriaca, & Mithridatium antiquum, item oleum destillatum carui, cumini, fæniculi, anisi, radicum angelicæ, caryophyllor.*, si gutta vna vel altera in iure vel vino vel cereuisia exhibetur.

Vel fiant cum saccharo, rotulæ, Vt:

℞ *Olei anisi vel carui* gut. vij. vel scrup. ß.
sacchari in aqua cinamomi dissoluti Vnc. j. ß.
F. Rotulæ.

Vtilis est & hic puluis:

℞. *Cinamomi optimi,*
cortic. aurantior. flau. an. Dr. ij.
galangæ,
calami aromatici an. Dr. j.
baccarum lauri Drach. j. ß.
seminis cumini Drach. ij.
cornu cerui vsti præparati Dr. j. ß.

anisi,
fœniculi an. scrup. iiij.
caryophyllor.
zedoariæ an. Drach. ij.

Puluerisatis adde *spec. dianisi* Dr. j. ß. F. Puluis, de quo datur Dr. j. circiter.

Externa medicamenta.

Extra quoq; ad flatus discutiendos vsurpari possunt sacculi è floribus chamæmeli, summitatibus anethi, foliis calaminthæ, rutæ, milio, sale leniter torrefactis parati, qui vino valente irrorati calidi ventri applicentur.

Vel F. tale Emplastrum:

℞. *Emplastri de baccis lauri*. vnc. iij.
de meliloto vnc. j.

Misce cum oleo chamælino & rutaceo.

Fiat Emplastrum, quod abdomini imponatur.

Vel ℞. *Emplastri de baccis lauri.*
Vnc. j. ß.
vnguenti Agrippæ vnc. ß.

Misceantur & ventri imponantur.

Nonnulli tegulam lateritiam ad ignem calefactam, & linteo vino madefacto inuolutam ventri imponunt: alij asserem quernum calefactum; alij panem è furno calentem. In vulgari vsu est & Lapis ophites calefactus, quem vulgò serpentarium appellant.

Commendatur & gummi tacamahacæ & carannæ vmbilico imposita, imprimis si postea cucurbita maior vmbilico, vel parti dolenti affigatur. Efficax est & Galbanum, quod in Maluatico dissolutum & cum castoreo mixtum vmbilico imponatur. Eidem & olea addi possunt. vt:

℞. *Galbani in aqua dissoluti*,
Drach. ij.
olei nardini,
rutacei an. vnc. j.
croci gr. vj. Misce.

F. Linimentum.

Vel eidem oleum destillatum rutæ addatur.

Efficacius adhuc est oleum ex Galbano, vt & quod ex sapone destillatur, & *in Institutionibus* describitur.

Non semper materia colicum dolorem pariens obstructionem etiam inducit.

Verum non semper illa ipsa materia (vt & hoc doctrinæ caussâ addamus) quæ dolorem excitat, etiam obstructionem parit, sed quandoque alia materia est, quæ dolorem parit, alia quæ obstructionem. Flatus enim copiosus cum excrementorum retentione affluens & continuum soluit, doloremque parit, & obstructionem generat. Dum verò flatus non est ita copiosus, feces verò sunt induratæ, aliud est quod dolorem parit, aliud quod obstructionem excitat. Compertum enim est sæpissimè aluum ad multos dies fuisse obstructam, & feces retentas sine dolore colico; accedentibus postea flatibus, demum colicam excitatam fuisse. Si ergo à fecibus alui induratis reliquis fecibus & flatibus exitum præcludentibus fiat colica, vsurpanda sunt emollientia, & postea acria, expultricem irritantia.

In colica a fecibus induratis per superiora non exhibeantur purgantia.

Abstinendum verò in hoc casu principiò ab omnibus purgantibus per superiora exhibitis. Cum enim talia versus aluum excrementa moueant; exitus verò à fecibus induratis sit præclusus: augebunt potius malum, quam minuent. Sed à clysteribus emollientibus & pinguibus curatio inchoanda, paratis scilicet ex iuribus pinguibus, oleo communi dulci, amygdalar. dulcium, butyro, mucilagine althææ, malvæ, seminis lini, fænugræci, ficubus & similibus. Extra simul eadem emollientia adhibenda, vt & vnguentum Agrippæ & similia.

Exhibenda quoque emollientia,

vt jus galli decrepiti, præcipuè cum anetho, polypodio, quãdoque & carthamo paratum; prunorũ, ſpinachij, violariæ, betæ, oleum amygdal. dulc. deglutitis prius granis iiij diagrydij.

Poſteà ſuccedant clyſteres acriores, quibus feces diſſoluantur atque euacuentur. Quidam ægrum in balneum collocant actu calidum ex oleo, aut ex aqua, in qua herbæ emollientes coctæ ſint, vngendo prius eius ventrem oleo amygdalarum dulcium, butyro, pinguedinibus humectantibus. Deinde clyſterem mediocriter acrem iniiciũt, atque ita aluum proritant.

Argentum viuũ quomodo vſurpetur in colica?

Nonnulli in malo deſperato argentum viuum exhibent, quod pondere ſuo deſcendens feces ſimul protrudat: alij plumbum in eundem finem exhibent. Narratque Ambroſius Paræus *lib.16. cap.* 26, quemdam, cùm nullis remediis à dolore colico liberari potuiſſet, tãdem hauſtis olei amygdalar. dulcium ℥ iiij cum vino albo, aquâ parietariæ mixtis, deinde deuoratâ glande plumbeâ argento viuo illitâ, eademque aluo redditâ, cruciatu colico mox liberatum fuiſſe.

Hippocratis in colica remedium per inteſtinorum inflationem.

Trallianus Hippocratis remedium vſurpat. Follis enim ano adaptatur, atque inteſtina adeò inflantur, vt à ſtercoribus internâ ſuâ ſuperficie ſeparentur, poſtea clyſter immittitur, qui feces alui ſolutas vnà ſecum educit. Videatur Hippocrates *in lib. de affect.* vbi ileum extremo hoc quaſi remedio ſanari docet. Et Trallianus *lib. 10. cap. 1. de colica ex ſtercoris duri obſtructione.*

In colica à calculo in inteſtinis concluſo lubricantia, & expultricem irritantia requiruntur.

Curatio colicæ à vermibus.

Eius, quæ à vermibus, curatio ad vermes necandos & eiiciendos dirigenda.

Ex inteſtinorum conuolutione & tranſpoſitione.

Dolor colicus ex inteſtinorũ tranſpoſitione & conuolutione, & qui ex rupto peritonæo, & inteſtinorum in ſcrotum deſcenſu ortum habet, curationem herniæ poſtulat, de qua ſupra.

Diæta.

Diæta.

Diæta in omni dolore colico ab humore frigido & craſſo ſit attenuans & parca, cibique attenuantibus & diſcutientibus condiãtur. Galenus maximè allium commendat, quia flatus diſcutit, & ſitim non infert, niſi in ventriculo bilioſo. Datur robuſtis crudũ, cæteris coctum. Vitentur oua aſſa & dura, pyra, cydonia, & ſimilia. Potus ſit vinũ album, potens, tenuium partium, nõ adſtringens, hydromel cum pipere paratũ vtile in hoc caſu videatur apud Rhaſin, *li.9. ad Almãſor. c.22.*

De Colica à vermibus.

Colica à vermibus.

Colicæ modò explicatæ nõ incommodè ſubiũgi poteſt ea, quæ fit à vermibus, cuius mẽtionem facit Guilielmus Fabricius, *cent.1. obſ.57.* vbi refert puellam 12. annos notam grauiſſimis doloribus colicis vexatam fuiſſe, cum febre continua & ſyncope. Ad quam ille vocatus, enemata aliquot anodyna & flatus diſcutientia adhibuit: exterius fomentationem ex floribus chamæmeli, meliloti, ſemine carui, aniſi, fœniculi, fœnugræci, foliis & radicibus maluæ, althææ, & ſimilibus applicauit. Sequenti die infuſionem rhabarbari ex aqua abſinthij, parumque benedictæ laxatiuæ propinauit: quibus tamen dolor non ceſſauit. Tandem exhibito clyſtere ex lacte recens mulcto, globulum vermium pugni magnitudine, vltra ſeptuaginta lumbricos adeo intricatos & conglomeratos complectentem, vt ſeparari vix potuerint, aluum exonerando excreuit. Quo facto, dolor, reliquaque

Exemplum in puella.

symptomata, quibus antea vexabatur, illico sedata sunt, & breui post tempore pristinæ sanitati restituta fuit.

De Colica ab humoribus crassis, & viscidis in tunicis intestinorum hærentibus.

Colica ab humoribus crassis & viscidis.

Frequenter etiam dolor colicus grauissimus excitatur à pituita & humoribus crassis ac viscidis, nõ, vt plurimi existimant, in cauitate intestinorũ, sed intra coli tunicas contentis, vt testatur Galenus, 12.*m.m.cap.*7. Nõ enim credibile est, dolorẽ, à quo perforari quasi intestina videntur, excitari tantùm à pituita, intus cauitati intestinorum adhærescente, eaque refrigerante.

An in cauitate intestinorum, num vero in ipsis intestinorum tunicis humor in colica caussa hæreat.

Et caussa ista nõ in tenuibus sed crassis intestinis consistit. Nam tenuiũ intestinorum tunicæ rarã tenuiq; substantia constant, vt non diu eiusmodi caussas continere possit. Sed probabile est, frigidos eiusmodi & viscidos humores, ac flatuosum spiritũ in corpore crasso densoq; genitũ, sed egredi nequeũtem, dolorẽ excitare, vehementẽ quidẽ ob maximã partis, in qua continetur tensionẽ; lõgũ verò seu stabilẽ, quia difficulter euacuatur ob corporis ambientis crassitiem & densitatẽ, Galenus, 6.*de loc.affect. cap.* 2.

Colligitur autem eiusmodi pituita in iis, qui crapulæ dediti sunt, ociosis item, & in quibus bilis, quę expultricis stimulus est, ad ea loca non defluit. Quę quidem satis diu hærere, antequã dolorem excitet, potest: Vbi verò ad quantitatẽ notatu dignam peruenerit, & flatus ex diminuto partis calore excitari incipiunt, vel ab externa aliqua occasione, quæ vel calefaciat vel refrigeret, vel quocunq; modo moueat, agitetur, flatusq; excitentur (hi enim in dolore colico ab hac caussa orto ferè præsentes sunt) subitò grauissimi dolores, dum tunicæ intestinorũ distenduntur & diuelluntur, excitantur. Vnde & humore hoc euacuato, dolor cessat; alterantibus verò non cedit; quod fieri tamen deberet, si à pituita in cauitate intestinorũ hærente, eaq; refrigerante, solum hic dolor excitaretur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Caussa hæc ex eo præcipuè cognoscitur, quod dolor pali infixi, vel terebræ perforantis speciem exhibeat, ob tunicarum violentam eò loci, vbi pituita ista hæret, distensionẽ: quod à reliquis caussis non accidit. Licet enim dolores vtcunq; graues vel acuti existant, non tamen ii fixi & perforantes quasi sunt.

Prognosticum.

Prognosticum.

Colica à pituita & humore crasso intra tunicas coli concluso pertinax est, ob partis, in quâ humor continetur, crassitiem & densitatem, & humorum viscidicatem.

Indicationes.

Indicationes.

In colica à pituita crassã & lenta vtendum est, aluo prius aperta, pituitam attenuantibus, fundentibus, discutientibus, iis tamen non insigniter calidis, ne materiâ subitò resolutâ flatus multiplicentur; & materiam ad excretionem parantibus, ac deniq; euacuantibus.

Curatio.

Curatio.

Initiò itaq; clyster paretur *ex emollientibus cũ beta & ruta ac semine carui, decoctis in iure carnis pingui, & dissolutis in hoc electuarij diacatholici, hieræ simplicis* an. Vnc. ß. *benedictæ laxatiuæ* Drach. ij. *cum oleis lenientibus & salis* Drach. j.

Vel ℞. *Herb. emollient.* an. M. j.
flor. chamæmeli,
meliloti an. M. ß.
sem. fœnugræci Vnc. ß,

Coquantur

Coquantur in aqua simplici.

Colaturæ ℥. libr. j.

Adde *olei chamæm. rutacei* an. vnc. j.

Misce.

F. Clyster.

Clysteres verò fortiores à principio iniecti, & præcipuè sæpiùs iterati, nocent potius, quàm prosunt; cum materiam quidem agitent, sed, ob eius ineptitudinem, non euacuent, natúramque non parum labefactent.

Per os quoque initiò leniora exhibeantur, vt mel rosar. solutiuum, hiera simplex. Ab agarico Auicennas abstinere iubet ob metum vomitionis; quæ in colica cum alui suppressione minimè tuta esset. Vtilis est & syrupus è spina infectoriâ, vulgo Domesticus appellatus, descriptionis Matthioli, *in 1. Dioscorid. cap.* 102.

Attenuantia.

Materiam attenuant *mel rosatum colatum, syrupus de duabus & quinque radicibus, de hyssopo, oxymel compositum, & similia.*

Materiâ nonnihil attenuatâ & præparatâ, ad fortiores clysteres, qui etiã vim abstergendi habent, ascendendũ, adiiciendo cæteris folia calaminthæ, centaurij minoris, semen carthami contusum, electuarium benedictæ laxatiuæ in maiore quantitate, oleum rutaceum. Licet & theriacæ vel Mithridatij Drach. j. addere. Et si malum pertinax sit, post horas sex vel octo alius iniiciatur, in quo agarici albi Drach. j. ß. & pulpæ colocynthidis in nodulo ligatæ Drach. ß. coctæ sint, & in colaturâ electuarij diaphœnici, hieræ simplicis, benedictæ laxatiuæ ana vnc. ß. dissoluatur.

Purgantia.

Purgant per os sumpta *hiera cum agarico, diaturbith cum rhabarbaro, pilulæ mastichinæ, elect. diaphœnicum Indum, episcopi, benedicta latiua.*

Maximè etiam confert terebinthina cum aliis purgantibus mista.

Fortiora verò purgantia rarò in hoc affectu vsurpanda: Si tamen mitiora non prosint, dictis medicamẽtis diagrydij gr. iij. vel iiij. vel hieræ diacolocynthidos Scrup. j. adiicere licet. Fortior etiã est hiera Logadij descript. Aëtij, *tetrab. 1. serm. 3. c. 3.* Idem pomũ colocynthidis excauat, semina eximit, pòst vino dulci veteri replet, & per noctem relinquit, mane vinum per linteum exprimit & diligẽter colat, cauendo, ne quid de medulla in vino remaneat, vinũ calefactũ propinat, ægrumq; deambulare iubet, *tetrabibl. 3. serm. 1. cap.* 31. Idque aliqui pro secreto habent in colica ex pituita crassa vitrea. Sed fortius est medicamentum, quam vt omnes ferre possint.

Opiata.

Atque in hoc caussæ genere opiata vix conueniunt, & licet in principio iuuare videantur, tamen dolor postea maior fit, humore ad motum ineptiore reddito, tunicisque intestinorum magis addensatis flatuum discussione prohibitâ. Itáque succi isti frigidi & crassi intra tunicas intestinorum conclusi incidendi & concoquendi sunt, & quidem eiusmodi medicamentis calidis, quę non plus resoluunt, quàm digerant, sed quę simul flatus discutiendi vi polleant; in quorum censu etiã Galenus *allium* habet. Etsi enim nõnulli putant flatus gignere allium: tamen rectissimè scribit Galenus, 12. *meth. med. c.* 8. *Allium*, inquit, *omnium planè eduliorum flatus maximè discutit.* Itaque ipse rusticorum theriacam id appellat. Habet enim manifestè excedentem calorem, & qui pituitosum humorem non gignat, sed manifestè ei repugnet. Et omnino hic delectu calefacientium opus est, quę talia sint, vt etiam vehementer digerãt, qualia sunt attenuantia non vehe-

Calefacientia.

Allium in colica vtile.

menter calida. Atque, vt loco allegat. vbi diligenter de colico dolore ex humoribus craſſis orto tractat, Galenus ſcribit; A nullo in eiuſmodi ſuccis tam eſt metuendum, quàm à calore, qui eos liquet atque in flatum vertat, ſed digerere non valeat.

Attenuandi & diſcutiendi vi etiam valet marrubium album in vino coctum exhibitum, & ſummitates thymi in aqua ad tertias coctæ, ſi colaturæ mellis deſpumati aliquid addatur. Aëtius inter alia commendat decoctum verbenacæ rectæ per nouem dies bibitum, decoctum item menthæ viridis per tres dies continuatum. Caſtorei etiam ʒ j. datur in hydromelitis optimi cyatho vel ℥ iv. vel ℥. v. circiter.

Vel ℞. *Caſtorei* ʒ. iij
ſem. ammios,
fœniculi, an. ʒ. j.

Puluериſentur, & detur ʒ. I. in hydromelite.

Aut ℞. *Cumini* ℥ ß.
Piperis albi,
ſummitat. thymi,
fol. rutæ,
nitri an. ʒ. j.

Tritis iis cum aceto fiant trochiſci pondere ʒ. j. Detur vnus cum hydromelite.

Vel ℞. *Fol. abſinthij,*
pulegii,
piperis albi,
ſem. cumini,
baccarum lauri an. p. æq.

Pulueriſentur.

Doſis ʒ. j.

Interea dum incidentia & attenuantia vſurpantur, clyſteribus, fomentis, balneis, & aliis externis vtendum, quæ partem laxant, ne extenſa doleat, & flatus faciliùs erumpant, ac pituita viſcida facilius & cum minore dolore ad cauitatem inteſtinorum tranſeat. Tota ergo abdominis regio inungenda *oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, anethino, laurino, liliorum alborum*, *fomenta item humida ex decocto florum chamæmeli, meliloti, ſemine fœnugræci, lini, rutæ, origano, calamintha*, & ſimilibus adhibenda, quæ ſi calidiora expetũtur, in vino coqui poſsũt

Si dolor perſeueret, ad ſicca fomenta tranſeundum, quibus id, quod liquatum & attenuatum fuerat, exſiccetur & diſcutiatur, ſacculis nimirum ex *milio, ſale, furfure, puluere chamæmeli, rutæ, anethi, lauri*; cui vſui etiam inſeruiunt vaſa teſtacea calefacta, & pannis inuoluta vulgò, vt & familiariter vſurpatur lapis ophites, ſerpentinus vulgò dictus, de quibus anteà dictum.

Fomenta ſicca.

Extra etiam adhibeantur diſcutientia & euacuantia, vt *vnguentum de arnita, Agrippæ*, & alia, quæ in curatione hydropis tympanitæ proponuntur. De fomentis monet Trallianus, quod, niſi eorum ope dolor miteſcat, non tranſeundum ſit ad fortiora: quia materiæ copia prohibeat. Eius ergo partem maximam priùs euacuandam eſſe, reliquam poſteà fomentis diſſoluendam.

Externa.

Diæta.

Victus primò ſit parcior ad excrementa abſumenda, & pituitam extenuandam; poſteà cibus exhibeatur, qui ſit boni ſucci, & coctu facilis, admiſtis iis, quæ incidendi & extenuandi vim habent. In quem vſum & vinum exhibere licet

Diæta.

De colica ab humore acri & ſcorbutico.

Oritur & colica ab humore bilioſo & calido, non illo quidem in cauitate inteſtinorum hærente, vel per eam moto, ſed per tunicas & vaſa eorundem. Nam ſi in inteſtinorum caui-

Colica ab humore acri & ſcorbutico.

tate redundaret, potius diarrhœam, vel choleram, vel intestinorum tunicis adhærens, & dysenteriam excitaret. Atque id vel ex eo quoque patet, quod ex biliosis & acribus humoribus non solum colica, sed si aliò conuertantur, etiam icterus, febres, conuulsio, paralysis, & alia grauia symptomata oriri solent.

Atque ex hac caussa, humoribus nimirum non frigidis & crassis, sed tenuibus, acribus, quos omnes vulgò biliosos appellare solent, cum tamen magna sit eorum differentia, ortum habet colica, quæ Morauiæ, Austriæ, Franconiæ, & aliis quibusdam locis, vbi vina fortia, sulphurea & tartarea in vsu sunt, familiaris est, & frequenter in paralysin, arthritidem, epilepsiam transit. Siue enim caussas, quæ præcesserunt, siue signa ipsorum humorum spectes, vtraque humorem non pituitosum & crassum, sed tenuem & acrem indicant. Nam vina quod attinet, *lib. 2. Instit. pag.* 241 dictum, quæ in terra calcaria vel lapide calcario, sulphureo, vel simili aliqua materia minerali abundante crescunt, cum partes tales multas in se contineant, quæ ad corpus alendum ineptæ sunt, tandem in corpore cumulatæ variorum morborum & inter eos etiam colicæ caussæ sunt. Humores enim tales cum à natura vt inutiles protrudantur ad intestina, venas & membranas eorum præter naturam distendunt, atque ita non solum doloris, sed & alui suppressionis caussa sunt. Fibræ enim si hoc modo distenduntur præter naturam, officium suum facere, & feces protrudere non possunt. Atque non solùm obstructionem fecum retentarum caussam esse, sed potius intestinorum distensionem, & fibrarum motum quasi contrarium, vel ex eo apparet, quod omnia euomuntur. Clysteres enim infusi rarò aliquid educunt; & quamuis aliquid educatur: aluus tamen statim iterum clauditur, & dolores perseuerant: imò clysteres, vt & glandes, sursum attrahuntur, & vomitu eiiciuntur, vt sæpius annotatum; quod fieri non posset, si obstructa essent à fecibus intestina.

Colica Austriæ, Morauiæ & Franconiæ familiaris.

Perpendendum tamen hîc etiam hoc relinquo, an illi humores salsi & acres aliquam qualitatem adstringentem & mordicantem, qualis in vitriolo & alumine reperitur, habere possint, à qua siccitas intestinorum & suppressio alui originem habeant. Atque hi humores cum sæpe ad intestinorum cauitatem penetrare non possint, & vel copiâ sibi exitum præcludant, vel ob partis distensionem permeare non possint, ad venas regurgitant, & vel ad caput ruunt, & epilepsiam vel conuulsionem excitant, vel ad extrema corporis, & paralysin, arthritidem, aliosque dolores vagos procreant.

Signa quoque quæ præsentem humorem arguunt, non frigidos & crassos, sed tenues & aces humores indicant. Appetitus enim perit, sitis crescit, vrinæ rubicundiores apparent, facies colore etiam citrino tingitur, vomuntur non solum pituitosa, sed & æruginosa ac porracea, dolores vagi in toto corpore percipiuntur. Atque hoc malum quandoque epidemium esse solet atque contagiosum, vt Æginetа *lib. 4. cap. 18. & 43.* & Auicennas *lib. 3. fen. 16. cap. 6.* testatur, ortumque ex humoribus acribus, malignis & contagiosis habet. Talis colica an. 1621. ineunte vere in Silesia, in ducatu Teschinensi grassata est, cuius historia ita ad me perscripta. Primò

morbus cum dolore capitis inuasit; hinc dolores colici acerbissimi oborti sunt; postea iidē dolores dorsum, pedes, & hinc omnia exteriora occuparunt: Quamprimum dolor invadebat, aluus obstruebatur, vt nec fortibus medicamentis laxari posset: & licet laxaretur, sequenti tamen die iterum obstruebatur, appetitus deiiciebatur, & quicquid vel cibi vel potus assumebatur, vomitu reiiciebatur: atque hoc malum contagione in alios translatum fuit, vt paucæ ædes ab hoc malo immunes essent.

Signa Diagnostica

Signa.

Antecesserunt caussæ humores acres & biliosos generantes, dolor est acutus, adest sitis, oris amaritudo, vigiliæ, vomitus, & singultus nonnunquam, aluus ferè adstringitur. Et licet à primo clystere feces eiiciuntur, postea tamen nihil ferè euacuatur, vrinæ ardor & rubor adest; læditur æger ab hac caussa colicam patiens ab iis, quæ alias in colica à flatu & pituita prodesse solent, contrà prosunt refrigerantia, sæpe coniunguntur febres tertianæ continuæ, duplices, nothæ.

Prognostica.

Prognostica.

1. Dolor colicus ab hac caussa nonnunquam in dorsi dolores, materiâ quæ ad intestina confluebat, eò delatâ, interdum in arthitidem, materiâ ad articulos transmissâ; sępissime in paralysin desinit, nonnunquam epilepsiam excitat, materiâ ad caput delatâ: Et quidem eos, qui ex tali colica in epilepsiam delapsi fuissent, plerósque periisse Paulus Ægineta testatur; qui in paralysin, plerosque fuisse sanatos, criticâ quasi materiæ ad ambitum corporis trãslatione, & tãdem discussione.

2. Satis periculosè laborant, quibus infra nihil, vomitu verò corrupti & vitiosi humores eiiciuntur, imprimis si epilepsia & conuulsiones accedant.

3. Morbus etiam diuturnus est, & crebris recidiuis ęgrum affligere solet, ita vt ægri sæpe multis annis in lecto decumbant, modò cum febre, modò sine febre doloribus singulis ferè mensibus, vel longiore etiam interuallo recurrentibus.

Indicationes.

Indicationes.

In colica ab humoribus calidis & acribus refrigerantia & humectantia requiruntur, & si malignitas coniuncta sit, & illi resistendum. Aluus si subsistat, aperienda; cum nisi aluus aperta sit, reliqua medicamenta parum prosunt, id quod humectantibus & laxantibus rectissimè perficitur.

Curatio.

Curatio.

Trallianus frigidæ potum laudat, vbi vires robustę sint, & partes internę nō lęsę. Iniicit etiam copiosè oleum rosaceum cum adipe anserino, aut cum vitellis ouorum, vel cremorem ptisanę cum oleo chamęmelino. Ægineta *lib.3.cap.43.* de Italo quodam medico scribit, quod contagiosam colicã ex acribus & mordacibus humoribus curauerit victu & medicamentis frigidis, etiam aquâ frigidâ propinatâ, qui *allegato loco* consulatur.

Et secuti hoc nõnulli ex recentiorib' Amatus Lusitanus *cent.1.curat.48.cēt.7.cur.21.* & Forestus *l.21.obs.12.* qui in colica ex humoribus acrib' & biliosis, calidis medicamentis non solũ non iuuãtibus, sed & lædentib. non tantũ frigidam propinarunt, sed & lintea in frigida intincta & expressa vmbilico admouerunt; aut epithematis frigidis vsi sunt successu non infelici. Aquam tamen colicâ affectione laboranti dare, non cuiusuis triuialis Medici est, vt scribit *loco allegato* Amatus Lusitanus.

Aluo non finente refrigerãtibus euacuantia addantur, cuiusmodi sunt Syrupi rosarũ & violarum solutiui, tamarindi, manna, rhabarbarum, vt:

℞. *Syrupi rosarum solutiui* ℥ ij
seri lactis ℥ iij. vel iv. Misce.

Et sæpe cum felici successu in hac colica vsurpaui, & alij etiam vsurpatunt *ol. amygd. dulcium.* Dissoluantur nimirum in iuris pulli, in quo flor. chamæmeli P. j. ebullierit, s. q. mannæ ℥ i. vel ℥ ß. Coletur & addatur ol. amygdalar. dulcium recenter expressi ℥ j ß. vel ℥ ij.

Vel detur ol. oliuar. recens, in quo flor. rosarum solutiuarum infusi fuerint cum iure mercurialis & radic. althææ.

Si tamen in colica biliosa ventriculus biliosus, humidus & laxus sit, melior est hieræ picræ vsus, quâ mordaces humores in intestinis absterguntur, cũ calidioribus aliis medicamentis exhibitis dolor potiùs irritetur, sicut exemplis aliquot docet Galenus 12. *method. med. c. vlt.* Ne caliditate sua hiera noceat, cum refrigerante aliquo detur. Clysteribus quoque Galenus 6. *epid. comm. 6. tex. 5.* vtitur, qui mordaces humores in intestinis eluunt, quorũ materia esse potest melicratum, & cremor ptisanæ.

Vel ℞. *Decocti hordei* lib. j.
mellis rosar. vel violar.
sacchari rubri añ. ℥. j.
vitelli oui num. j.
F. Clyster.

Vel ℞. *Rad. althææ* ℥ ß.
parietariæ,
mercurialis,
violarum,
flor. chamæm. an. m̃. j.
sem. lini,
fœnugræci an. ℨ ij.
caricarum pinguium num. iij.
Coq. in s. q. seri lactis.
Colat. ℞. ℥ x.
Elect. diacathol. ℥. j.
hieræ ℨ ij.
mell. ros. solut. ℥. ij.
ol. violacei ℥. iij.
stercoris canini albi ℨ. ij.
Misce.
F. Clyster.

His excretis, iniicit per sedem, quæ meliùs mitigant, & quæ in intestinis adhærentia, eorumque tunicas aperiẽtia eadem à mordacibus humoribus ex supernis in illa descendentibus tuentur. Cibos quoque boni succi, & quidem coctu faciles offert, vt ita probo alimento humorum in corpore prauitatem & acrimoniam temperet, paulatimque corrigat. In hunc finem lac calidum cum saccharo iniici potest. In 2. *de simplic. medicam. facult. c. 12.* Si dolor intestinorum à bile aut salsa pituita fit, clysteres infundit ex cera liquefacta cum oleo rosaceo & adipe hircino, aut ex solo oleo dulci. Serum lactis quoque per sedem iniectũ mordaces humores abstergit.

Et si colica talis ex humoribus tartareis ortum habeat, quæ non tam in ipsis intestinorum cauitatibus, quam eorum vasis & tunicis consistat, eaque distendat, atque motus naturæ inuersus sit, ita vt omnia sursum propellat, & intestina calida & sicca intemperie laborent, fecesque retentæ exsiccentur, clysteres humectantes, emollientes iniiciendi sunt, qui simul atque vna opera, vt dolorem leniant, parari possunt. In quos vsus lac caprinum cum cassia iniici, & aliquid olei communis addi potest.

Quandoque tamen plus prosunt, & tensa ac sicca intestina magis laxant per os assumpta, quàm in aluum infusa, vt oleum amygdalarum dulcium, & similia humectantia, non verò fortiter purgantia: Obseruatumque quos-

dam his doloribus & alui obstructione detentos ex magna prunorum recentium comestorum copia solutos fuisse cum anteà nullis etiam vehementioribus purgantibus solui possent; aliisque idem ex vuarum recentium larga comestione accidisse. Tutius id præstat manna cum oleo amygdalarum dulcium recenti sumta, vt anteà dictum. Ad dolores verò leniendos vtile est decoctum flor. chamæmeli cum iure carnis vel cereuisia ad Vnc. iiij. datum, cum spec. Diacymini Drach. ß. & butyri recent. vel ol. amygdal. dulc. recent. Vnc. ij.

Possunt & alia vsurpari, quæ suprà de colicæ curatione in genere sunt proposita. Et cum non sufficiat semel ægrum à malo liberasse, sed opus etiam sit præcauere, ne redeat, posteà ea medicamenta adhibenda, quæ venarum obstructiones aperiant, humoresque vitiosos è corpore euacuent. Vbi aluus est liquida, vt Dysenteria metuenda sit, Galenus 12. *m. m. cap.* 7. alicam in aqua additis granis mali punici coctam exhibet, aut decoctum rhois obsoniorum præbet, aut fructus austeros.

Si dolor valdè vrgeat, imprimis in hoc caussæ genere, ad narcotica accedendum. Extra quoque, aluo laxatâ, ventrem inungere oportet oleo violarum, amygdalarum dulcium, rosarum, maluæ, althææ. Videatur etiam infra *part.* 3. *cap.* 7. de colica ab humore acri & scorbutico, vt & Adr. Spigelius de febrib. semitert. cap. 4. & 13. vbi pluribus de hac colicæ specie agit.

Diæta.

Diæta. In colica ab humore calido vtilis est victus tenuis & refrigerans: inedia tamen cauenda, cum acriorem reddat materiam, & plus bilis generet, vnde omnia symptomata ingrauescunt & augentur. Danda ergo ptisana, cui interdum aliquid vini granatorum admiscetur, præcipuè si aluus non sit adstricta. Cucurbitæ fructus naturali quadam proprietate colo aduersatur, teste Tralliano. Vinum parcè bibatur, & tale, quod malum hoc exasperare non possit. Videatur etiam Galenus de curatione colicæ ex humore calido acri, *loco antea allegato* 12. *meth. medend. cap.* 7.

De Colico dolore ab inflammatione intestinorum.

Colica ab inflammatione intestinorum. Quandoque etiam sanguis eò loci seu ob copiam, seu ob tenuitatem effusus, plerumque verò ad dolorem grauem, qui præcessit, eò attractus, aut ab alia læsione intestinorum eò concitatus inflammationem in colo excitat, quæ & ipsa distendendo, & fecibus alui ac flatibus viam præcludendo dolorem excitat.

Signa Diagnostica.

Signa. Dolor fixus distendens, pulsansque in parte affecta intus percipitur, febrisque & febrilia symptomata adsunt, aluus occluditur, licèt adsit inane deiiciendi desiderium. Quod si tenuia intestina inflammentur, illis occlusis & conuolutis nihil per inferiora descendit, sed omnia per os reiiciuntur, & inflammationis signa alia supra proposita adsunt.

Prognostica.

Prognostica. Dolor colicus ab inflammatione maximè periculosus est; quia materia est impacta, & transitum in Ileum minatur. Et quanquam qui in ileo est, periculosior sit: tamen nec ille qui in colo est, periculo caret; præsertim si inflammatio tanta sit, vt vrina supprimatur,

Indicationes.

Qui scopi in aliis inflammationibus, iidem & hic sunt propositi, sanguis nimirum affluens à parte affecta auertendus, eiusdem feruor temperandus, ac id, quod influxit, discutiendum. Nā vt ad suppurationem ducatur, minus tutum est, & non sine periculo id fit, ac præcipuè si ad interna abscessus rumpatur.

Curatio.

Curatio.

Curatio supra *sect. 1. cap. 2.* proposita est, quæ ibi videatur.

φλογώσεως intestinorum.

Præter dictam intestinorum inflammationem φλογώσεως cuiusdam seu feruoris intestinorum, qui in tenuibus præcipuè intestinis accidat, mentionē facit Platerus, qui grauē & diu durantem dolorem inferat, atque oriatur ex bile nondum in intestinorum cauitate contenta, sed in ipsorum substantiam sese insinuante, eaque vellicante ac rodente. Cum enim bilis in intestinis hæreat, vel continuò de nouo affluat, dolores adeo pertinaces & diuturnos generari, qui licet mitigentur, mox tamen redeant atque eò sint sæuiores, quò bilis, quæ illas efficit, deterior est, atque hanc bilem à vesicula fellis interdum prouenire docet, plerumque ex vitioso chylo genitam in venis mesaraicis sanguini adhuc confusam, nec ab eo propter illius copiam, vel obstructiones sufficienter in vesiculam fellis expurgatam, vnà cum sanguine per ramos venarum mesaraicarum intestina amplexantes illorum substantiæ infundi, & nisi per oscula venarum in spatiū illorum exsudet, & diarrhœam excitet, in ipsis hærentem hunc dolorem excitare. Et cum magna eius est copia, non solum ad intestina delata Colicum & Iliacum dolorem, sed & in aliis partibus alios morbos, sæpe etiam febres excitare, scribit.

Verumenimverò nulla peculiaris colicæ hęc est species, sed illa ipsa, quā antea à bile ac humore scorbutico prouenire diximus, & in iis locis, vbi vina tartarea & impura bibuntur, est familiaris, qualis quoque scorbutico sæpè infestare solet. Hic enim, quod antea etiam factum est, iterum monendum, hunc humorem salsum & acrem vulgò quidem bilem nominari, non parum tamen à bile illa flaua, quæ in vesicula fellis colligitur, differre, & omnem colluuiem humorum acrium adustorum & serosorum hoc nomine accipi.

QVÆSTIO. I.

An Colica antiquis nota fuerit?

An colica antiquis nota fuerit?

De malo hoc illud primùm in controuersiam venit, an Antiquis notum fuerit? Etsi enim caussæ, quæ hoc malū excitant, semper in corporibus humanis inuenti sint, atque hinc probabile videatur, hoc malum semper homines afflixisse; & apud Celsum iam medicamenti colici Cassij mentio fiat: tamen dubitandi occasionem præbet Plinius, qui *lib. 27. cap. 1.* scribit: Colicum morbum primo omnium expertum esse Tiberium imperatorē, & nomen huius mali populo fuisse incognitū; & quod apud Hippocratem & antiquos Medicos nomē colici doloris nō occurrit.

Verumenimverò, cum, vt antea dictum, caussa huius mali etiam apud antiquos reperta sit, pro morbo nouo, & qui Tiberij tantum tempore innotuerit, nō habendus. Nomē tamen hoc antiquis vsitatum nō fuit, sed eum vel in genere doloris intestinorum nomi-

ne, vel iliaci doloris nomine expresserunt, vt ex 3. *Epidem. ægrot.* 9. *& lib. de morbis & περὶ παθῶν* apparet, sicut & Diocles Carystius apud Celsum plenioris intestini morbi ileum vocat. Posteà verò mutatâ nominis significatione, & colici & iliaci doloris nomina distincta sunt, & iliaci mali nomen saltem intestinorum tenuium affectioni; coli verò dolori colicæ passionis nomen tribuitur. Ita enim Celsus *lib.* 4. *cap.* 13. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χορδαψὸν, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κωλικὸν nominari. Ideóque cum Dioclis Carystij tempore morbus hic notus fuerit, etsi ilei nomine appellatus, non primum Tiberij tempore innotescere potuit. Hoc forsan accidit Tiberij tempore, vt colica quædam pestilens & epidemia in multis Reipublicæ Romanæ locis grassata sit, & ab Italiæ regionibus initium cæperit, vt scribit Paulus Ægineta *lib.* 3. *c.* 43. Simul etiam dubium est, quem morbum intelligat Plinius, cùm non colicum nominet, sed colum.

Seqq. pertinent ad pag. 225. post lin. 34.

Etsi verò colum intestinum totum huius doloris subiectum esse potest: tamen hic monet Guil. Fabrit. *cent.* 1. *obs.* 58. dolores colicos vtplurimum in sinistro latere obseruari, idque accidere propter coli in ea parte angustiam. Cùm enim excrementa in superiori & capacissima coli intestini parte in globos magnos, prout capacitas intestini ferebat, indurata, à flatu versus hanc angustiam magna cum violentia pellantur; accidit, vt non nisi summo cum dolore permeare possint. Id quod diligenter animaduertendum, ne huiusmodi dolores colici cum dolore splenico, nephriticóue, ægrotantium damno confundantur.

Dolor colicus fit plerumque in sinistro latere.

Dolor colicus cu splenico & nephritico non confundendus.

QVÆSTIO II.

An sola intemperies dolorem colicum inducere possit?

An sola intemperies c licam inducere possit?

Qui id affirmant, primò pituitam vitream producunt, eamque acerbissimos dolores colicos excitare, itavt perforari intestinum quasi terebra videatur, in cauitate intestinorum tunicis adhærescentem frigiditate proximè tales dolores parere putant. Verum etsi negandum non sit, in corpore ex cruditate humorem frigidum, crassum & viscidum generari posse, qualis quãdoque etiam euacuatur: tamen hoc probabile non est, primò humorem hunc tantam frigiditatem in corpore humano actu obtinere posse, vt actuali frigiditate dolorem tam acutum generet. Deinde nec hoc vero consentaneum est, eum in cauitatibus intestinorum ipsis adhęrendo hunc dolorem, & quidem frigiditate tantum excitare. Nam si sola frigiditas caussa doloris esset, non tam subitò inuaderet, & tam subitò cessaret. Et cur tum demũ doloris caussa est, & non anteà etiam fuit, cum diu ibidem (ex ipsorum etiam sententia) hęserit, & frigidus fuerit? Et si sola frigiditas caussa est, calefaciẽtibus medicamentis dolor sedaretur, quod tamen non accidit, sed calefacientibus solis adhibitis magis intenditur, & non priùs cessat, quàm hic humor euacuetur.

Pituita vitrea nõ frigiditate solũ dolorem excitat.

Vero proinde magis consentaneum est, non solùm frigiditate dolorem à pituita vitrea excitari, cùm, dum quiescit, nullum dolorem excitet, sed dũm mouetur, distendendo, dum scilicet, humor hic per venas in tunicas intestinorum penetrat, easque distendit, aut flatus à se emittit, qui itidem distendendo

ſtendendo dolorem excitant. Vnde accidit, vt dum humor hic craſſus & viſcidus membranas ita diſtendit, vt dolorem quaſi infixi pali, vel terebræ perforantis ſpeciem præ ſe ferat, quod in reliquis inteſtinorum doloribus, vbi humor per ea tranſit, non euenit.

Eadem ferè inflammationis & humorum biliosorum ratio eſt, quibus etiam nonnulli probare volunt, à ſola intemperie colicam produci poſſe. Neque enim vel ſanguis in inflammatione, vel bilis ſolum calefaciendo tantos dolores excitare valent; ſed dolor ille grauiſſimus oritur, dum in inflammationibus ſanguis tunicas inteſtinorum diſtendit, aut dum bilis non per inteſtinorum cauitatem, ſed per eorum venas & tunicas mouetur, eáſque diſtendit.

Inflammatio tamen alio etiam modo dolorem colicum excitare poteſt, dum anguſtiam pariendo excrementorum euacuationem impedit.

Inflāmatio quomodo colicā excitet.

Refrigerationem tandem inteſtinorum quod attinet, quæ fit ab aëre externo, vel ab aſſumptis frigidis, ſunt quidem nonnulli in ea opinione, quod & ab ea, cum frigida partibus neruoſis & membranoſis inimica ſint, dolor colicus excitari poſſit. Verùm probabile non eſt, frigus externum, & quidem ſæpe non adeò magnum, ita ad inteſtina per pinguedinem & muſculos penetrare poſſe, vt tantum dolorem frigiditate ſuâ iis inducere valeat: ſicut nec abſumta ita inalterata ad colum deſcendunt, vt frigiditate ſua tam vehementem dolorem excitare queant. Cùm verò id negandum non ſit, à refrigeratione quandoque dolorem colicum induci, cauſſam aliā intercedere neceſſe eſt. Mercurialis putat, duplici de cauſſa à frigiditate doloem colicum induci, primum quoniam indurentur feces à frigiditate; deinde quia propter frigiditatem corrugentur inteſtina, quæ corrugata dolorem inducant. Verùm non credibile eſt, frigus tantum in viuente corpore induci poſſe, quod ita contrahat inteſtina, vt inde dolor excitetur: neque frigus tam ſubitò exiccare poteſt feces, ſicut ſæpe ſubitò à frigore dolorem induci videmus.

Quomodo refrigeratio inteſtinorum colicam excitet.

Probabilius ergo eſt, frigida, dum frigidam intemperiem inducunt, & calorem naturalem debilitant, coctioni obeſſe, quâ debilitatâ, cùm flatus, tum alii crudi & corrupti humores generantur; qui cùm alios morbos, tum etiam dolorem colicum excitare valent.

CAPVT III.

De dolore Iliaco.

Vicinum colicæ ab inflammatione malum eſt Ileus, vtpote in quem non rarò colica ab inflammatione degenerare ſolet. Nomen autem vel à parte affecta accepit, Ileo ſcilicet, hoc eſt, inteſtino tenui, vel à ſymptomate quod in hoc malo inteſtina εἰλεῖσθαι, id eſt, conuolui videntur. Appellatur & Iliaca paſſio. Poteſt tamen diſtingui inter Ileum & Iliacam paſſionem, vt Iliaca paſſio ſit dolor inteſtinorum tenuium, qui tamen, vt capite præcedente dictum, ſæpe etiam colicus dolor appellatur; cùm frequentius inteſtinorum dolor in colo contingere ſoleat; ileus verò is affectus, in quo excrementa quæ per aluum excerni debent, retinentur, & per os reiiciuntur, ob inflammationem imprimis inteſti-

Ileus.

norum & plerumque quidem tenuium, quandoque tamen & coli. Et quidem non necessarium est, vt semper intestinorum dolori motus ille intestinorum inuersus coniungatur, ac feces per os reiiciantur: & tunc propriè dolor Iliacus vel Iliaca passio appellatur. Vbi verò motui intestinorum inuerso etiam magnus dolor coniungitur, sine discrimine & Ileus & Iliaca passio appellari potest. Verùm cùm quæ de dolore hoc Iliaco dici possunt, iam explicata sint partim cap. 1. de Ileo, partim cap. præcedente de dolore colico, nihil de eo hîc amplius addimus.

Pertinet ad intestinorum dolorem & tenesmus. Verum cum doloris intestini recti & ani proprius sit, de eo *infra* de ani symptomatibus dicemus.

CAPVT IV.

De Alui retentione.

Alui retentio.

QVicquid in cibo superfluum & alendo corpori ineptum est, idque crassius (nam aquosum per vesicam excernitur.) per aluum eiici debet. Fitque id rectè dum omnia naturaliter sese habent, & aluum homines sani alij bis, alij semel singulis diebus deiiciunt.

Verùm multis modis hæc actio vitiatur. Aliquando enim aluus tardè & nonnisi tertio, vel quarto die redditur; aliquando plures dies planè supprimitur.

Et contra aluus interdum sæpius, quàm par est, deiicitur; id quod in variis alui fluxibus accidit. Interdum feces alui per aliena loca excernuntur: aliquando alia præter feces per aluum eiiciuntur, de quibus ordine dicemus.

Alui tarditas & suppressæ exempla.

Aluus primò interdum vel rarius, quàm par est, vel minus, quàm par est, vel magno cum conatu excernit. Reperiri aliquos, quibus aluus ita segnis est, vt non nisi tertio, quarto, septimo, vel decimo aut duodecimo die excernant, etiamsi bene comedant, neque aliâs malè habeant, sæpè obseruatum. Ita refert Brasauolus *de medicin. purgantibus cap. 6.* se anno 1535. iter equitando fecisse, & cum esset apud D. Virginem Lauretanam, semel excreuisse; postea Romam profectum dies duodecim in itinere consumsisse, & Romæ demum iterum excreuisse, atque interim se maximè sanum vixisse. Similiter se Ferrariâ Venetias profectum, in accessu & recessu, & morâ, qua Venetiis fuit, nouem scilicet dierum spatio, nihil excreuisse. Idem aliis interdum accidit, eiusque rei exempla annotata ab Alexand. Benedicto, *lib. 19. de curandi morb. rat. cap. 36.* Fernelio, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* Hieronymo Thriuero, *comm. ad aph. 20. lib. 2. Hipp.* Petro Foresto, *lib. 2. obs. 34. in schol.* Præterea Schenckius, *lib. 3. obs.* exemplum habet Melancholicæ puellæ, quæ tribus mensibus nihil aluo excreuit, & virginis cuiusdam nobilis, quæ annis amplius octo aluum, vrinam, menses & sudores cum periculosissimis symptomatibus suppressa habens vitam, tertio quoque die aluum clystere proluendo, duxit.

Caussæ.

Caussæ.

Cum autem ad naturalem fecum excretionem necessarium sit, primò vt adsint feces, quæ iusti cum copia, tum qualitate intestinorum expultricem irritent, eæque ad excernendum aptæ sint; secundò vt irritatio seu stimu-

lus hic ab intestinis percipiatur; tertiò vt facultas naturalis irritata ad expellendum insurgat; quartò vt facultas animalis beneficio musculorum abdominis expulsionem hanc adiuuet: Si horum aliquod desit, fecum excretio vel imminuitur & tardior fit, vel planè cessat.

Primò feces non stimulant, vel quia nullæ adsunt, vel paucæ adsunt, vel licet adsint, mordacitatis & acrimoniæ sint expertes. Cum autem irritatio ista fieri debeat in intestino recto, licet in reliquis intestinis feces adsint, tamen si ad intestinum rectum non descendunt, nulla fit irritatio. Ita si intestina ore reiiciantur, id quod fit in Ileo, vel per alium locum, vt infra dicetur, excernantur, vel intestina superiora occludantur aut obstruantur, feces ad intestinum rectum non descendunt. Idem accidit, si intestini recti pars superior coalescat, id quod nobili cuidam Equiti Carolo Nouolano accidisse refert Marcellus Donatus, *de hist med. mirabili lib.* 4. *cap.* 10. Huic enim cum aluus supprimeretur, nec aliis modis aperiri posset, vndecimo die mortuus est. Corpore aperto intestinum rectum ita in parte superiore per digiti transuersi longitudinem coiuisse & coaluisse inuentum est, vt vix tenuioris funiculi crassitiem æquaret, vtrinque in confinio intestini partibus in tumorem quendam veluti glandulosum eleuatis.

Paucæ feces fiunt, dum paucus cibus assumitur. Secundò expertes acrimoniæ sunt feces, vel dum frigidæ sunt & ex cibo frigido genitæ, vel, quod frequentius accidit, dum bilis flaua, quæ ad intestina transmissa & excrementis admixta ea ad excretionem stimulat, deest, vel aliò fertur, id quod fit in ictericis, vel euacuata est. Vnde post purgationem ac clysteres aluus subsistere sæpe ad diem vnum vel alterum solet. Quod tamen etiam eâ de caussâ accidere potest, quod intestina omnibus excrementis euacuata ad excretionem non stimulantur, donec iterum repleta sint.

Tertiò irritationem non sentiunt intestina, dum vel fecibus quasi assuescunt, ob diuturniorem earum retentionem, vt iis accidit, qui propter forensia vel alia negotia feces præter debitum retinent, vel quia stupore laborant intestina, de quo infra, *de stupore ac paralysi ani*, dicetur.

Quartò etsi facultas irritatur, & irritationem sentit, tamen excretio non sequitur, vel læsâ facultate, vel ob errorem externum. Facultas vel labefactatur, vel impeditur. Labefactatur ob intemperiem intestinorum, imprimis frigidam & siccam. Pertinet ad læsam facultatem & id vitium, cum musculi abdominis opem expultrici facultati non ferunt, quia vel in ipsis, vel in vicinis abdominis partibus affectus aliquis est, qui dolorem parit, ob quem ipsorum motus impeditur. Facultas impeditur in excretione vel ob viarum angustiam, dum tumore aliquo intestina crassiora aut comprimuntur, aut constipantur, aut conuoluuntur, aut pituitâ viscidâ obstruuntur; vel ob retentricis facultatis robur, qua de caussâ excrementa diutius retenta fecciora fiunt. Pendet autem retentricis robur à siccitate moderata, quam propterea etiam augent adstringentia & retentricem roborantia, vt mespila, cydonia, præsertim si primâ mensâ sumuntur. Pertinet huc locus Galeni, dum Hip-

pocratis verba 6. *Epidem. Commen.* 5. *text.* 27. *Refrigeratio, quæ in vêtre sunt, durat*, ita explicat: *Refrigerationem exteriorum semper ventrem siccare cognoscimus, interiorum autem contrà humectare atque lenire, quæ cœliacos etiam, qui vocantur affectus, id est, ventris profluuia interdum concitat, quo tempore ipsa quidem interiorum membrorum corpora, duriora fieri contingit, humores autem cibis non rectè concoctis neque distributis descendere. Quod autem, cùm cælum nos ambiens frigidius fuerit, quæ in ventre sunt, diutiùs ibi morantur, euenit, quod imis partibus musculi sedem claudentes impositi sunt, qui per frigus coguntur, constringunturque.* Hæc Galenus. Ob errorem autem externum, seu obiecti, quod expelli debet, fecum scilicet ratione alui deiectio læditur, dum feces alui nimis sunt crassæ, viscidæ, aut duræ. Generantur autem feces crassæ & viscidæ è cibis crassis & viscidis: duræ autem fiunt quia nimis exiccantur; quod accidit, quia aut cibi, vnde generantur, nimis sicci sunt, aut pauco nimis potu diluuntur, aut humiditas ipsorum in transitu per intestina omnis exhauritur, id quod fit aut propter hepatis & lienis caliditatem, aut propter vehementem motum, imprimis equitationem, & in curru vectionem velocem, aut propter diuturnam in intestinis moram, aut propter habitum corporis calidiorem, ob quem multum per ambitum corporis distribuitur & discutitur. Quo pertinet etiam inedia, quâ intestina & feces alui exsiccantur, & ob quam etiam posteà, dum eam ampliùs non patitur æger, sed cibum rursum assumit, nihilominus feces exsiccantur, dum natura famelica quicquid humoris in chylo est, per venas meseraicas exugit, vnde feces exiccantur. Atque hac de caussa accidit vt qui post morbos acutos conualescunt; etsi auidè comedant, nihilominus aluum sicciorem habeant, quod & iis interdum, qui benè nutriuntur, accidit. Fecum autem hæc exsiccatio & durities, quæ alui suppressæ caussa est, præcipuè accidit in intestino recto, & eò loci vbi tenuia intestina in crassa desinunt.

In hac autem caussarum explicatione non prætereundi Aphorismi Hippocratis, 20. *sect.* 2. *Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, iis senescentibus, exsiccatur. Quibus verò iuuenibus adhuc aluus sicca est, iis senescentibus humectatur*; & 25. *eiusd. sect. Quicunq; aluos humidas habent, melius degunt iis, qui siccas habent, ad senectutem verò deterius. Nam senescentibus magna ex parte exsiccatur.* Hi enim Aphorismi eatenus saltem veri sunt, si eadem victus ratio seruetur. Si verò victûs ratio, quam quis iuuenis obseruauit, in senectute mutetur, non mirum etiam, id, quod Hippocrates scribit, non fieri. Variantur autem alui deiectiones secundum ætates ob eam, quæ in illis fit, corporis dispositionis mutationem. De qua re prolixè Galenus, *in comm. in aphorismos allegatos*, & alij interpretes.

Neque etiam inter caussas alui tardioris prætereunda videtur pituita illa crassior, vniuersum intestinorum ductum obducens, qualem Lipsius aliquando & alij quidam excreuerunt, vt suprà, *sect.* 1. *cap.* 3. & 5. dictum. Hæc enim pluribus modis alui tardioris caussa esse potest, dū & internam intestinorum tunicam oblinendo facit, vt stimulus fecum ab iis non percipiatur, & viscidítate sua feces quasi detinet; ne facilè versus aluum moueantur.

Vt ita si caussas has omnes, quas per diuisionem inuenimus, in numerum redigere velimus, alui retentæ sint hæ caussæ. Fecum in intestino recto defectus, dum illæ vel ore, vel per aliam viam eiiciuntur vel via ex superioribus intestinis ad rectum iis non patet. Fecum paucitas; vel eæ acrimoniæ expertes, ob bilis, quæ admiscetur aliâs, defectum: fecum diutina retentio: stupor ani, intestinorum frigiditas & siccitas, musculorum abdominis vitium, intestinorum angustia, facultatis retentricis robur, fecum crassities, viscidit as vel duities.

Signa Diagnostica

Signa.

Cum autem caussæ, à quibus alui retentio prouenire potest, plurimæ sint, vt modò dictum, atque ob curationem eas discernere & vtile & necessarium sit, danda opera; vt quę mali huius caussa sit, manifestum fiat. Primò ergo inquirendum, an caussa aliqua externa præcesserit, & an cibus, potus, aër, equitatio, vectio & similes caussæ alui suppressioni occasionē præbuerint. Si nihil horū præcesserit, caussæ internæ perpendendæ sunt; an nimirū morbus aliquis in intestinis superioribus adsit; feces alui per os vel aliam viam reiiciantur; an icterus adsit, vel ani stupor, in musculis abdominis vel vicinis partibus morbus aliquis dolorem patiens, vel calidioris epatis indicia sint conspicua, vel feces duræ & crassæ in intestino recto hęreant aut si quę aliæ huiusmodi caussæ adsint.

Prognostica.

Prognostica.

1. Aluus tardior vel intercepta semper capitis symptomata auget. Vapore enim è fecibus retentis caput repletur, corpus ingrauescit, ventriculi coctio læditur, atquę etiam reliquæ coctiones malè se habent. Præstat propterea tam in sanis, quàm in ægris aluum quotidie suum officium facere, quàm adstrictam esse.

2. Alui autem tarditas vel retentio nunc periculosior, nunc minus periculosa est, pro caussarum, quæ cā excitant, varietate. Si enim ab intestinorum inflammatione fiat, grauissimum & plerunque lethale malum est. Satis etiam sæpè pertinax est alui obstructio è fecibus induratis, quæ colicos dolores diuturnos parit. Vt n. ex obseruationibus Doctoris Oethæi refert Schenckius, *lib.* 3., etsi interdum purgantibus aluus probe euacuata videtur, & excrementa liquida eguntur: tamen excrementa alui sicca & dura plurima nihilominus in iis subsistunt, & nouas obstructiones aut dolores pariunt. Excrementa enim liquidiora præterfluunt, & sicca ac dura hærent. Ideoq; in tali casu primo clysterem vnum atque alterum ad feces emolliendas iniicere vtile est, & postea purgantia exhibere, quæ si vel operari tardius videantur, vel pauca educere, denuo clysteres iniicere conuenit. Eadem etiam aliarum caussarum ratio est.

Indicationes.

Indicationes.

Caussæ externæ omnes, occasionesque, quæ aluum tardiorem reddunt, tollendæ sunt. Deinde & caussæ internę; atque hę cum varię sint, quælibet conuenienti modo amouenda. Si nimirum adsit intestinorum inflammatio, si icterus, si ani stupor, & similes caussę, tollendæ. Quod qua ratione fieri debeat, ex iis, quę hactenus dicta sunt, & dicentur, patet. Neque enim rationem tot & itam varias caussas tollendi vno hoc loco explicare

Neque etiam lenientia hæc copiosè exhibenda. Nam si copiosè sumantur, & aluus valde laxetur, sequentibus diebus adstringitur. Qua de caussa etiam acria per aluum infundenda non sunt, sed humectantia & pinguia solum sufficiunt, quale est oleum. In infantibus & tenellis ventrem oleo, adipe, vel vnguento Agrippæ inungere vtile est.

Rari alui ducendæ modi.

Rari præterea quidam alui ducendæ modi apud Autores occurrunt, qui non prætereundi. Hieronymus Thriuerus, *comm. in aph. 20. sect. 2. Hippocratis* scribit, rusticos iamdudũ nosse experientia, quod si nudis pedibus humi obambulent, ventrem pertinacem solui. Atque eius rei historiam refert Brasauolus, *c. 6. tract. de medicinis purgant.*, dum scribit, Ferrariensium Ducem Borsium in alui duritiem incidisse & per triduum nihil excreuisse, & consultum ea de re Medicum eo tempore insignem Michaelem Sauonarolam suasisse clysterem iniici, quo nihil proficiente iussit pauimentum, quod erat marmoreum, frigida aqua copiosiore conspergi, & Ducem lecto surgere ac nudis pedibus ambulare. Nõ quinquaginta passus perrexerat Dux, & per ventrem dolorem ac βορβορυγμὸν sentire cœpit, sedem petiit, & potentissimè excreuit; quo facto iussit Sauonarola aquã, in qua herbæ calidæ essent decoctæ, Ducis pedes ac crura ablui, quod consilium Dux centum aureis remunerari iussit. Quod procul dubio accidit ob pedum, quem cum partibus neruosis & membranosis, qualia etiã sunt intestina, habent, consensum, atque ob intestinorum refrigerationem; sicut aliàs etiam, si venter frigori exponatur, dolor colicus & alui excretio copiosior excitari solet. Verùm Brasauolus hoc periculosum auxilium esse putat, & non tentandum; cùm tormina inducere possit, & alui profluuium, quod aliàs etiam accidit, si ilia & partes inferiores detectæ sint.

Nonnullis sorbilibus ouis sumptis ventrem solui refert Brasauolus, *eodem tractatu*, & Marcellus Donatus, *de Mechoacanna*; quod procul dubio euenit, cùm in cruditatem nidorosam oua, quod in quibusdam accidere solet, degenerant, quam natura per aluum eiicit.

Pilulis compressis, & altera parte saliuâ madefactis, atque ventriculo extra appositis Abbatissam quandam sufficienter purgari solitam refert Fallopius, *cap. 2. tract. de purgant.* Sed supra iam dictum, purgantia etiam extra applicata, dum se per orificia venarum & arteriarum in corpus insinuant, ventrem mouere posse, de qua re etiam in Institut. *lib. 5. part. 1. sect. 1. cap. 11.* dictum.

Nonnullis quoque ex solo purgantium odore aluus laxatur, cuius rei exemplum habet Alex. Benedictus, *in præf. in lib. de peste.* Barthol. Maranta, *meth. cognoscendi simplicia l. 3. c. 15.* & alij. Noui etiam medicum, cui, si in vola manus pomum colocynthidis contineret, donec incalesceret, aluus laxabatur.

Fr. Platerus *lib. 1. obseruat.* scribit, se in quibusdam excrementa alui, quæ ob duritiem excerni non poterant, tussi & sternutatione concitata eiecisse.

CAPVT V.

DE ALVI FLVXIBVS in genere.

Et de Cœliaca affectione ac Lienteria.

VT præter naturam est, si excrementa alui longiore, quàm par est, tempore retineantur: ita æquè prẹter naturam est, si citius & frequẽtius, imò copiosius, quàm par est, excernantur, quæ præter naturam excretio alui fluxus appellatur.

Differentiæ.

Differentiæ. Cum autem variç alui fluxus sint differentię, ratione materiæ, quę excernitur; partis & loci, à quo in intestina materia confluit; caussæ efficientis: atque ob differentiam hanc varia curandi ratio exigatur; prius differentiæ alui fluxuum explicandę, & alui fluxus in suas species distinguendus.

Lienteria & fluxus Cœliacus. Materię ratione alui fluxus varij sunt. Aliquando enim cibi nondum concocti, aut imperfectè cocti per aluum deiiciuntur, qui fluxus Lienteria, & Lientericus, item Cœliacus appellatur. Aliquando chylus per aluum excernitur; aliquando humores excrementitij, bilis, pituita, melancholia per aluum excernuntur, qui fluxus cum sine exulceratione intestinorum est, Diarrhœa dicitur: si cum exulceratione, Dysenteria. Aliquando etiam sanguis sine intestinorum exulceratione excernitur.

Diarrhœa. Dysenteria.

Ad materię considerationem pertinet & motus eius, qui vel symptomaticus est, vel criticus. Symptomaticus est, cum natura à copia vel prauitate materie stimulata intempestiuè & prępostere materiam expellit. Criticus verò est vtilis; cum consueto vel opportuno tempore materia euacuatur. Qua de re Galenus, *in fine libri de sympt. different.* scribit, quædam etsi toto genere sint præter naturam, vt hęmorrhagia narium, vomitus, sanguinis per aluum deiectio, hæmorrhois, aut aliud huius generis, præter naturam simpliciter non sunt, modo ἐν καιρῷ, id est, tempestiuè fiant. Fiunt autem tempestiuè, quando id, quod molestum est, expellitur. Et *7. meth. med. cap.* 11. Sunt, inquit, quibus diarrhœa & cholera certis interuallis omnem corporis redundantiam educit.

Ratione loci, à quo materia confluit, fluxus alius à toto est, qui colliquatiuus dicitur, & familiaris est febribus pestilentibus, causso, hecticę, phthisi, atrophię, nonnunquam & viscerum inflammationibus: alius à ventriculo, epate, liene, mesenterio, cerebro, intestinis. vel etiam toto venoso genere; rarò à pulmone, & thoracis cauitate fluxus oritur, vt phthisicis, & empyicis ante mortem accidere solet.

Tandem ratione caussæ efficientis fluxus differunt, quæ est vel interna, vel externa. Internæ caussæ ratione fluxus differunt, quod vel intestina magis, quam par est, stimulantur, vel retinere nequeunt, vel paralysi affectus est sphincter.

Caussæ externæ alui fluxuum. Externæ caussæ sunt omnia, quę ad producendos humores vitiosos faciunt. Quò pertinent & venena ac fortia medicamenta purgãtia adsumpta, quæ ὑπερκάθαρσιν excitant.

Verum commodissimè, & ad methodum curandi instituendam rectissimè

simè fluxus alui ita distinguuntur, quod alius est, quando cibus nondum planè concoctus excernitur, qui Lieteria, & Lientericus appellatur, à quo Cœliacus tantum ratione minoris cruditatis differt; alius, cum humores alij quicunque sine exulceratione intestinorum excernuntur, qui diarrhœa appellatur; alius, cum humores cum vẽtris dolore & torsione ac intestinorum exulceratione excernuntur, & proinde deiectiones cruentæ sunt, qui fluxus Dysenteria nominatur; alius cum sine dolore ac intestinorum exulceratione sanguis effluit: de quibus ordine dicendum, & de cœliaco fluxu ac lienteria, de diarrhœa, de dysenteria, de sanguinis per aluum profluuio agendum.

Fluxus lienteri-cus & cœliacus quomodo differant?

De Lienteria & Cœliaca affectione.

Cœliaca affectio & Lienteria tantum ratione minoris & maioris differunt, eandemque curationem postulant. Lienteria enim dicitur, cùm alimenta prorsus cruda statim, vt assumpta fuerunt, per aluum excernuntur, vt alimenti assumpti genus apertè agnosci possit. In cœliaca verò affectione diutius nonnihil in ventriculo alimenta morantur, neque tam citò per aluum descendunt, & iam aliquam coctionem adepta sunt, nondum tamen perfectam. Κοιλιακὴ autem à parte affecta, hoc est, ventriculo nomen accepit, tanquam peculiaris sit ventriculi affectio. Λειεντερία verò quasi λειότης τῶν ἐντέρων, quod qui primi hanc appellationem huic malo indiderunt, id à læuitate seu glabritie intestinorum superficiei fieri existimarunt, perditâ illorum naturali asperitate. Verùm Galenus id reprehendit 6. Aphorismor. 1. quia intestina ingestos cibos non asperitate quadam retineant, sed amplexu suaui, arcto tamen, quo effluere illos intestina, cum naturaliter habent, prius non sinant, quam legitimè sint concocti, atque ita tempus complectendi cibum cum concoquendi tempore exæquetur, vt loquitur Galenus *de symptomat. different. cap.* 4. Attamen hanc caussam inter alias quoque caussas admittit Aëtius, vt posteà dicetur, & λεῖον lubricum etiam significat. Neque affectio semper nomen à propiore symptomate, sed frequenter à manifestiore & vulgò notiore accipit. Hoc tamen verum est, non tantum intestinorum, sed simul, & præcipuè ventriculi affectionem esse lienteriam, quorum facultas retentrix læditur, vt patet ex Galeno 4 *Aphoris.* 1. 6. *Aphorism.* 1.3. *Aph.* 22.

Cœliaca affectio & lienteria.

A nobleuitate intesti-norum p. n. fiat lienteria

Est nimirum Lienteria, vt Galenus *de different. symptomat. cap.* 4. definit, celer per ventriculum ad intestina esculentorum potulentorumque transitus, quo talia eiiciuntur, qualia fuère assumpta.

Lienteriæ definitio.

Caussa.

Cœliacæ affectionis & Lienteriæ caussa proxima est retentricis facultatis ventriculi, atque intestinorum læsio, ob quam cibi, antequam cocti sunt, per intestina descendunt, atque per aluum deiiciuntur. Vt enim coctio fiat, necessum est, cibos aliquandiu in ventriculo retineri; quod si non fiat, cibi crudi ad intestina descendunt, & per aluum excernuntur: atque ita non quia incocti permanent cibi, ideò deiiciuntur, sed quia citò & ante tempus debitum deiiciuntur, ideò coqui & immutari non possunt. Quia tamen diu homo sine alimento viuere non potest, non omne alimentum, quod assumitur, per aluum deiicitur, sed breui illo, quo retinetur, tempore te-

Caussæ.

nuiores & subtiliores esculentorum & potulentorum partes alterantur & coquuntur, quæ corpori in alimentum cedunt. Etsi verò quandoque etiam coctricis facultatis vitio cibi incocti & crudi deiiciuntur, dum ventriculus vel ob calorem debilem innatum, vel quia omentum, aut epar, aut vicinæ partes frigidæ ventriculum refrigerant, cibos concoquere non valet: tamen tum propriè dicta lienteria non generatur, si retentrix adhuc se bene habet. Non enim celeriter & paulò post, quàm assumpta sunt, alimenta deiiciuntur, id quod in lienteria propriè dicta accidit, sed satis diu in ventriculo morantur; ob caloris tamen ventriculi debilitatem, etiam in diuturniore mora, & quæ, si calor ventriculi se rectè haberet, ad coctionem sufficeret, coqui non possunt. Et quidem quandoque retentrix tam ventriculi, quàm intestinorum læditur: quandóque tamen vel solius ventriculi, vel solorum intestinorum retentrix læsa cœliacæ affectionis vel lienteriæ caussa esse potest. Cùm enim intestina vim habeant chylum in ventriculo genitum amplius elaborandi, si intestinorum vis retentrix læditur, etsi ventriculus bene sese habeat, tamen quia non tam diu quàm par est, alimentum in intestinis retinetur, illam, quam debet, elaborationem, & perfectionem non suscipit, sed crudum quodammodo per aluum deiicitur, atque Cœliaca affectio oritur. Si verò intestina bene se se habeant: ventriculus tamen cibum satis diu non retineat, præpropere ad intestina descendit, atque coctionem, quam debebat in ventriculo accipere, in solis intestinis recipere non potest, atque ita crudus, & intempestiuè per intestina descendit, Lienteria oritur.

An læsâ solum coctrice facultate ventriculi lienteria generari possit?

Læditur autem retentrix facultas vel per se vel per accidens. Per se, dum vel labefactatur ab insigni intemperie frigida & humida, quâ instrumenta retentionis laxantur, & ad retentionem parum apta redduntur: eáque aut sola aut cum humore pituitoso coniuncta, qui nonnunquam è cerebro in intestina, & ventriculum decumbit, sicut & pinguium & lubricorum immoderato vsu mollis & laxior factus ventriculus cibum retinere non potest.

Hinc etiam dysenteriæ superuenit lienteria, 7 *Aphor.* 76. *&* 1. *de morb.* quia in dysenteria intestina prauorum humorum transitu affliguntur, & calor natiuus ac tonus eorum labefactatur. Hinc quoque lienteria & hydrops ferè reliquis morbis desinentibus superueniunt, cùm non queat facilè ventriculus ab accepta humiditate exsiccari. Hippocrates *in lib. de aere, aquis & locis.*

Cur dysenteriæ lienteria superueniat?

Impeditur retentrix à cicatrice densa & læui, vt loquitur Aëtius, quæ dysenteriæ magnæ, & exulcerationi profundæ succedere solet; vbi ob densitatem cicatricis ciborum per corpus distributio impeditur, osculis venarum mesaraicarum obturatis, ob læuorem verò cibus ad perfectam coctionem retineri non potest; Sicut idem docet *Tetrabil.* 3. *serm.* 1. *cap. vlt.* Raro tamen ob hanc caussam lienteria accidere videtur. Non enim credibile est, viuente homine, ita posse intestina exulcerari, vt omnia, aut maiori ex parte vasorum oscula obturentur. Et quamuis post dysenteriam interdum lienteria sequitur: verò tamen consentaneũ est eam fieri ob insignem ventriculi & intestinorum labefactationem. A pituita lienteriam fieri posse magis credibile est, quæ cum intestina lubrica & laxa reddere; tum oscula venarum

mesaraïcarum obturare, tum calorem obtundere potest.

Per accidens verò læditur retentrix, dum expultrix valdè irritata cibos nõdum concoctos mox deorsum propellit. Citiùs enim, quàm par est, expultricem excitari, est retentricem lædi. Fit hoc ab vlcerosa ventriculi aut intestinorum ex acribus & mordacibus humoribus dispositiõne, eo modo in superficie illorum membrorum facta, sicut aphthæ in ore puerorum fieri cõsueuerunt, teste Galeno 3. *Aph.* 22.

Atque hæc vlcerosa dispositio, si longo tempore perseueret, in dysenteriam abit. Galenus 6. *Aphoris.* 1. Interdum & ab occulta alienáque qualitate ventriculum obsidente idem malum accidit, ex esu fungorum, & fructuum putrescentium, ex veneno, ex praua aëris constitutione, à quorum postremo epidemiæ lienteriæ originem ducunt.

Atque hæ caussæ, præcipuè frigida & humida intemperies & pituitosus humor, vel vlcerosa intestinorum dispositio, si sint remissiores, cœliacam affectionem generant, quæ est minùs velox cibi & potus & quidem nonnihil mutati excretio; quibus affectio cœliaca à lienteria differt.

Lienteria & Dysenteria, quando, & in qua ætate frequentiùs fiunt?

Hinc Lienteria & Dysenteria autumno maximè fiunt, 3. *Aph.* 22. Cùm enim lienteria fiat vel retentrice ventriculi & intestinorum læsâ ab intemperie frigida & humida, vel ob eorum exulcerationem ab humoribus mordacibus, hæc duo, viscerum scilicet intemperies, & humorum acrimonia, autumno potissimum ex inæquali aëris constitutione gigni possunt. Eandẽ ob caussam in ętate cõsistente lienteria frequẽtiùs accidit, 3 *Aph.* 30. Caussę enim lienteriæ magis in iis, qui vltra iũuentutem sunt prouecti, reperiuntur. Fernelio non solùm cibi semicocti, sed chyli etiam absoluti imperfecta est distributio, ob epatis, lienis & mesenterij obstructionem, aut ob trahentis in hisce partibus facultatis imbecillitatem, aut ob alimentorum præsertim cacochymicorum, & potus quoque copiam & corruptionem. Atque ita ipse cœliacam à ventriculi vitio non fieri statuit. Galenus tamen, 6. *de locis affect. cap.* 2. vt lienteriam, ita & cœliacam, tum ventriculi, tum intestinorum vitio fieri scribit, & κοιλιακὴ à parte affecta, hoc est, ventriculo nomen accepit, quasi peculiaris sit vẽtriculi affectio. Ita etiam Aëtius *Tetrabil.* 2. *serm.* 1. *cap.* 32. scribit, cœliacam affectionem fieri, quando humida excrementa egerũtur ventre prę imbecillitate nequeunte digerere. Et fluxum istum, qui fit à chylo non distributo, aut alimentis corruptis, alij authores malunt ad diarrhœam, quàm ad cœliacam affectionem referre.

Bauderonius adhuc vnam lienteriæ caussam addit, atque ex frigore & resolutione neruorum sextæ coniugationis lienteriam fieri posse, & neminem eorum, qui tempore hyemis per alpes iter faciunt, id negare scribit. Verumtamen hoc rarum esse ait. Quod si accidat, ad diarrhœam potiùs, quàm lienteriam pertinere videtur.

Cùm autem secundùm has caussas curatio cœliacæ affectionis & lienteriæ variet, dicendùm erit de lienteria ob læsam retentricem ab intemperie frigida & humida, & humore pituitoso: deinde de lienteria ab expultricis irritatione, seu ab vlcerosa dispositione, & vlcere ventriculi: Si prius, quæ de lienteria in genere dicenda restant, expediuerimus.

Signa Diagnostica.

Signa.

Et quidem cognoscuntur hæc ma-

la, quod per aluum contienter cibi crudi, est, nihil aut parum ab assumptorum consistentia, colore, odore, aliisque qualitatibus immutati excernuntur, & colore imprimis subalba & cinerea sunt, liquida, spumosa, æger ex cibo assumpto non nutritur, corpus contabescit, adsunt rugitus, inflammationes.

Et quidem in cœliaca affectione post 6. vel 7. horas cibus assumptus deiicitur, aliquo modo quidem mutatus, sed non perfectè coctus. Et plerumq; cœliaca est præuia ad lienteriā dispositio, eamq; sæpissimè antecedit. Debilitata n. aliquomodo facultate retētrice & propterea cōcoctrice officium suū præstare non valente, crudiora, molliora & humidiora excrementa per aluum eiici incipiunt, quæ & interdum fœtorem aliquem habent, dum pro coctione putredinis initium contrahunt, hominesq; sunt nauseabundi, extenuantur, quæ vitia in dies magis augentur, & tandem res ad Lienteriam peruenit. Quandoque tamen sine præuia cœliaca affectione Lienteria excitari potest.

In Lienteria cibi, paulò post quum sunt assumpti, tales quales sunt assumpti, deiiciuntur, ita vt cibus ipse cognosci possit.

Prognostica.

Prognostica.

1. Lienteria & cœliaca mala sunt non contemnenda; quia vniuerso corpori nutrimentum subtrahunt: vnde atrophia vel cachexia & hydrops, præsertim tympanites, sequuntur. Lienteria tamen periculosius malum est, quàm cœliaca; siquidem à maiore caloris natiui prostratione, & toni ventriculi debilitatione prouenit.

2. Lienteria, quæ acutis & chronicis morbis superuenit, difficilem curationem admittit, ob virium deiectionem.

3. In cœliaca res ferè desperata est, si morbus diutius duret, ægris ad conuenientem diætam pigrescentibus. Si itaque morbus autumno incipiens ad hyemem se extendat, difficilius omnino curatur. Aetius tetrab. 3. *serm.* 1. *cap.* 37.

4. Cœliaca si absque manifesta caussa desiisse videtur, iterum inuadit, vbi ex leui errore iam denuò suboritur.

Curatio.

Curatio.

Cœliacæ & Lienteriæ curatio duobus perficitur, auferendo caussam, quæ curatio maximè regularis est; & Symptomata, quod fit celeriori, & propterea copiosiori, crudiori & humidiori deiectioni occurrendo: quorum posterius, cum omni Lienteriæ commune sit, de eo in genere dicemus, & quomodo huic symptomati, si valde vrgeat, sit occurrendum, simul dicemus. Commodissimum tamen est, si vnâ operâ & medicamentô & caussæ & Symptomati occurri possit.

Interna Medicamenta.

Vt autem fluxus hic sistatur, requiruntur, quæ intestina & ventriculum roborant, & adstringendo prohibent, ne tam citò cibus per aluum descendat. Itaque inter interna vtiles sunt fructus adstringentes, tam per se sumpti in prima mensa, quam cum aliis cibis cocti, vt *cydonia, pyra austera, sorba, mespila, corna: item Syrupus de rosis siccis, ribes, de mentha, de absinthio, diacydonium, rob ribes, berberis, coriandrum, terra sigillata, corallia, trochisci de carabe, semen oxylapathi; species diarrhodi, sp. vitrioli, salis*; ex calidioribus, *aromaticum rosatum, theriaca.*

Externa.

Extra vtiles sunt inunctiones ventris, quæ fiunt *oleo mastichino, absinthij,*

nardino; & Vnguenta & Emplastra è *nuce moschata, mastiche, galanga, schœnantho, calamo aromatico, maci, absinthio*; *Emplastrum de crusta panis*, cui aliqua pars *Emplastri de baccis lauri* addi potest.

Vel ℞. *Absinth.*
menth. M. j.
rosar. rubr. p. ij.
medullæ panis torrefactæ & maceratæ in vino Vnc. ij.
cinamomi,
galangæ,
ligni aloes an. Drach. j.
nucis moschat.
mastiches,
boli Armeni an. Drach. ß.
medullæ cydoniorum in vino coctorum Vnc. ij.
vini in quo cydonia cocta fuerunt. q. s.

F. Cataplasma, quod actu calidum ventriculo applicetur.

Fomenta quoque conueniunt per spongiam, vel pannum *vino rubro* madidum, in qua cocta fuerint *rosæ rubræ, mentha, absinthium, cyperus, galanga, schœnanthum &c.* Et postea inungatur venter oleo nardino, in quo mastiche dissoluta sit, vel cerotum imponatur cum pulueribus aromaticis.

Verum cum ista medicamēta ita moderanda sint, vt caussam non augeant, & commodissimum sit talia parare, quæ simul & caussam & symptomata respiciunt, iam qua ratione caussis occurrendum sit, dicendum.

De Lienteria à Retentrice labefactata.

Lienteria à Retentrice labefacta. Lienteria & Cœliaca à retentrice labefactata fit, vt dictum, ob intemperiem frigidam & humidam, cum vel sine materia, & omnino cum tonus fibrarum retentrici facultati seruientium in ventriculo & intestinis laxatur. Id quo fit ex errore victus, vt si quis longo tempore vtatur oleosis & pinguibus, multa aqua, vel si pituita ventriculum laxans è cerebro in eum destillet, vel aliis etiam de caussis in eo colligatur. His caussis Baudéromus, vt dictum, addit resolutionem sexti paris neruorum à frigore.

Signa Diagnostica

Signa. Si Retentrice labefactata Liēteria accidat, Cœliaca antecedit; quod non fit, quando per accidens expultrice irritata læditur, sed Lienteria mox excitatur; nullus etiam dolor percipitur.

Prognostica

Prognostica. 1. Difficilius curatur Lienteria, quæ ab intemperie hectica ortum habet; facilius quæ à materia pituitosa.

2. Lienteria, quæ acutos & chronicos morbos sequitur, difficulter curationem admittit ob virium debilitatē.

3. In diuturnis Lienteriis, si ructus acidus superueniat, qui prius non aderat, bonum signum est, *6. aph. 1. & 2. Epid. sect. 2.* Significatur enim, naturā antea labefactatam ad concoctionem cibi iam excitari, atque ita operis sui reminisci: vel, vt Aetius loquitur, ventriculum atq; intestina non veluti inanima cibum sinere pertransire, vnde paulò post Lienteria cessabit. Qui verò ructus acidi inter initia mox accidunt, nullum præsagium edunt, sed tātum indicia sunt intemperiei frigidæ, aut etiam pituitæ frigidæ, ac imprimis acidæ ventriculum obsidentis.

Indicationes.

Indicationes. Intemperies frigida & humida contrariis alteranda: materia, si adsit, præparanda & euacuanda; & laxatus ventriculus ac intestina roboranda & adstringenda.

℞. *Olei absinth.*
Nardini,
menthæ, añ. ℥. ß.
puluer. caryophyll.
mastich.
menthæ, an. ℈. j.
ligni aloës.
corall. rubror. præparat.
flor. rosar. rubr. an scrup. ß.
ceræ parum.
F. Linimentum.

Vbi intemperies habitum contraxit, Aëtius *capite proprio*, ad sinapismos & Dropaces ascendit, quos ventriculi regioni applicat, corpore priùs expurgato & cauendo regionem epatis.

Exempli gratiâ talis fieri potest.

℞. *Myrrhæ,*
thuris,
aloës,
schœnant. añ. ʒ.j.
mastich. ℥. ß.
ammoniaci aceto dissoluti ʒ.j.
sinapis, euphorbij, piperis, pyrethri, añ. ʒ.j.ß.
ceræ & picis q.s.

Diæta.

Diæta. Cibus sit paucus, & æger inediam quantum potest ferat. Cibus tamen sit boni succi & facilis coctionis & siccior. Ideoque carnes assæ elixis præferendæ. Vitentur omnia frigida, humida, lenta, vt & iura pinguia. Cibi condiantur nuce moschatâ, zingibere, caryophyll. saluiâ. Potus sit vinum rubrum, aut cereuisia bona. Reliqua petantur ex iis, quæ sup. *pars. 1. cap. 9.* de intemperie ventriculi frigida & humida dicta sunt.

De Lienteria à facultate expultrice irritata.

Lienteria à facultate expultrice irritata. A læsa expultrice fit Lienteria, cùm vlcerosa adest dispositio in ventriculo & intestinis, vt anteà dictum, propter humores acres, cibos tales, medicamēta venenata, præsertim si crasso modo contusa fuerint. Et cum vlcerosa dispositio hoc præstare possit, ipsa vlcera ventriculi id non minus prestabunt.

Signa Diagnostica.

Signa. Si ab vlcerosa dispositione & irritata expultrice fit Lienteria, cœliaca non præcessit, & sensus morsus, & dolor ventriculo inest.

Prognostica.

Prognostica. 1. Quæ ab humoribus acribus fit Lienteria, si longiore tempore duret, in Dysenteriam transit, teste Galeno 6. Aph. 1.

2. Lienterica vitia cum difficili spiritu & lateris punctura in tabem desinunt. Hippocrates *in Coacis.* Loquitur autem de Lienteria, quam catarrhus excitauit, ex humore acri, bilioso, aut salsa pituita. Huius enim humoris parte quadam in thoracem decumbente fit spiratio difficilis, & lateris punctura, quæ tātùm præludia sunt phthiseos; parte altera in ventrem influente, Liēteria existit. Quod si non simul hæc tria inuadant, sed Lienteria prioribus superueniat, significatur, quod interna in thorace suppuratio nondum rupta sit, ichor autem quidam tenuis è parte excidat, qui in ventrem descendens intestina mordeat, vnde Lienteria sequitur. Mala autem eiusmodi Lienteria est, quia diuturna est, & alleuationē ægro nullam affert. Nam in Lienteriis malis Hippocrates etiam eas numerat, quę continuę & diuturnę sunt, excrementis exeuntibus crudis ac nigris, aut graueolentibus, 2. *Prorrhet.* 30.

3. Qui in longis Lienteriis cum lumbricis torminibus & doloribus malè afficiuntur, solutis iis intume-

scunt, atque hic incidens rigor malus est. Hippocrates *in Coacis*. Particularis autem est hæc obseruatio, & non admodum frequens, præsertim quod lumbrici in Lienteria appareant. Ergo quidam per θεῖα malignam aliquam caussam in ventre intelligunt, vel habitualem intemperiem, phlegmonem, vlcus, è quibus Lienteria existit. Proinde mala est Lienteria, quæ diuturna est, ob caussę efficientis pertinaciam; quæ maligna est, ob humorem talem, aut phlegmonem, aut exulcerationem ventriculi vel intestinorum; quæ cum torminibus coniuncta est, ob conclusos flatus, aut morsum; quæ denique cum doloribus est ab acri bile aut pituita salsa, non à frigida intemperie. Solutis iis doloribus, quod videlicet calore naturali debilitato paulatim tot flatus amplius non procreantur, æger intumescit, hydrope imprimis sicco, & accidens tandem rigor, retracto ad interiora exiguo etiam illo calore naturali, non criticus est, sed lethalis, vtpote in ægro iam debili, & viribus omnibus extinctis.

Indicationes.

Indicationes. Humor acris temperandus & educendus, & tandem humorum prauitate cessante adstringentibus fluxus curandus.

Curatio.

Curatio. Imprimis autem considerandum, an locus affectus sit ventriculus vel intestina. Si vlcerosa dispositio sit in ventriculo, vomitoria vitentur, ne materia per locum affectum euacuetur: Sed ad aluum leniendum detur syrupus rosarum solutiuus cum decocto tamarindorum, vel hordei, aut sero lactis.

℞. *Mirobalan. citrinor.* ʒ. j.
rhabarb. opt. ʒ. j. ß.
tamarindor. Vnc. j.
Infundantur *in decocto hordei &*
succi rosar. an. q. s.
Colaturæ expressæ, adde *syrupi rosarum solutiui* Vnc. j. *vel mannæ* Vnc. ß. aut Vnc. j.

Pinguia etiam in hoc morbo non conueniunt, ne vlcus sordidum reddatur, sed abstergendum, mox exsiccandum & adstringendum.

Si in intestinis sit vlcerosa dispositio, vomitoria in ægro ad vomitum prono vtilia sunt, ratione reuulsionis: quæ autem per os conueniant, in curatione Dysenteriæ dicetur.

Si malum diu perseueret, rhabarbarum, præsertim aquâ rosarum præparatum, magnæ efficaciæ est.

Materiæ alteratio & præparatio, vbi opus est, perficitur hordeo, cichoraceis, & similibus refrigerantibus, additis, quæ parum adstringunt, vt caussa efficiens compescatur & frænetur. vt:

℞. *Aquæ acetosæ,*
endiuiæ,
cichorij, an. ℥ j.
Syrupi granator.
de portulaca, an. ℥. j. Misce.

Vel ℞. *Conseru. rosar. rubr.* ℥. ij.
cichorij ℥. ß.
corall. rubr. præpar.
Specier. diarrhod. abbat.
boli Armeni, an. ℈ j.
Cum *syrupo cydoniorum.*
F. Electuarium.

Diuretica etiam vtilia sunt, quia fluxionem deriuant.

Extra admoueantur fomenta, vnguenta, cataplasmata, & emplastra ex medicinis frigidis adstringentibus cõposita. vt:

℞. *Olei myrtini,*
rosacei, an. ℥. ij.
mastiches,

semin.

semin. coriandri,
sanguinis draconis,
boli Armeni,
absinthij an. ℈. j.
ceræ parum. F. Vnguentum.

Si exulceratus planè sit ventriculus, eius curatio suprà tradita est. Si à veneno fit fluxus, alexipharmaca admiscenda; & cõmendatur imprimis succus dictamni cũ syrupo acetositatis citri.

Diæta.

Aër ad temperatum frigus declinet, cibis refrigerantibus adstringens aliquid addatur, vt pyra, cydonia, mespila. Potus sit vinum tenue, aquosum, subastringens, vt lac chalybeatum, vel hydromel cum syrupo cydoniorum vel granatorum. Potus sit paucus. Nã, vt Aëtius scribit, multus potus fluxionibus ventris infestissimus est. Somnus more solito sit longior. Plura de hac re in doctrina *de Dysenteria* dicentur.

COELIACA AFFECTIO.

Eadem curandi ratio est Cœliacæ affectionis, vtpote quæ secundùm maius & minus saltem à Lienteria, ex plerorũque medicorum sententia, differt. Quia tamen aliter paulò ex Aretæi *lib. 2. de causs. morbor. diuturn. c. 7.* de Cœliaca sentit Mercatus, & illud breuiter addẽdum. Ita autem Aretæus: *Cœliacus,* inquit, *morbus fit ob coquẽtis caloris imbecillitatẽ, frigusque ventriculi, cũ liquescit quidem à calore alimentum, sed non cõcoquit calor, neque in succum proprium vertit, semicoctũ imperfectumque relinquens, cum perfectionem assequi non possit. Id verò coctione destitutum ad prauum mutatur & colore & odore & consistentiâ: Albus enim est bile priuatus color, olidum excernitur & lutulentum, liquidum & inconsistens ob profligatam coctionem substantiæ est.*

Hinc Mercatus non solũ retentricis vitio cæliacum malum fieri docet, sed omnibus potentiis læsis, ob frigidã cum sordida humiditate totius ventriculi intemperiem cum innati calidi & humidi proprij imminutione. Hinc pluribus modis cœliacam à lienteria differre scribit. Primò quod in lienteria retentionis debitum tempus non obseruetur; in cœliacis verò solus complexus cibi non rectè fiat; atque ita in lienteria cibi immutati exeant, quia satis diu in ventriculo retenti nõ sunt: In cœliaca verò licèt diu ibi morati sunt, formã tamen chyli nõ adepti sũt, quia ventriculus non valuit eam inducere. Secundò, quia in lienteria solùm excernũtur alimenta immutata: in cœliaca verò mutata, humidiora, corrupta & variis vitiis cõspurcata. Tertiò, quia in Lienteria reliquæ potẽtiæ actu priuentur, defectu temporis, non vitio sui: in Cœliaca verò omnes potentiæ læsæ sint, & propterea nõ faciant officium, quamuis diu moretur in ventre alimentum, itaut etiã ventriculus impedire nõ possit quò minus putrescat, vitieturque alimentum, sed potiùs ob defectum distributionis corruptionem maiorem suscipiat. Quartó, quod in Lienteria saltẽ internæ tunicæ superficies afficiatur; in Cœliaca verò vniuersa vẽtriculi substãtia. 5°, quod Lienteria sit fluxus continuus; Cœliacus autẽ per interualla fiat; sicut & distribuens facultas læsa sit, & propterea singulis diebus non excernat: vnde copiosa excrementa cõgregentur, quæ posteà facultatẽ expultricẽ lacessant, & copiosam alui deiectionem excitent.

Cœliaca & lienteriæ discrimen.

Verumenimuerò cùm alij authores Cœliacã & Lienteriam solum ratione maioris & minoris differre statuant, vt dictum; ista, quæ prolixè de Cœliaca scribit Mercatus, potiùs ad Diarrhœã, quæ fit è ciborum in ventriculo corruptione, pertinere videntur.

ſoluunt & laxant, tũ aluum humectãt.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur Diarrhœa in genere ex frequẽti & copioſiore, quã pro humore & modo naturæ alui humida dejectione, absq; manifeſto dolore, & inteſtinorũ exulceratione, & hinc ſine ſanguinis permiſtione.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. In turbationibus alui, & vomitibus, quæ ſponte fiunt, ſi qualia oportet, purgentur, confert, & facilè ferunt; ſin minus, contra. 1. *aph.* 2. Etſi enim, vt ſupra dictum ex Galeno, *in fine libri de ſympt. diff.* toto genere præter naturam ſint hæmorrhagia nariũ, vomitus, ſanguinis per aluum deiectio, hæmorrhois, & alia huius generis; tamen præter naturam ſimpliciter non ſunt, modo ἐν καιρῷ fiant, & id, quod moleſtum eſt, expellatur. Ita aliquibus diarrhœa & cholera certis interuallis omnem humorum redundantiam educunt. Quando autem tales evacuationes bonæ vel malæ ſint, dictum eſt in Inſtitutionibus, *lib.* 3. *part.* 3. *cap.* 10.

2. Vno die fluere aluum, ſæpe pro valetudine eſt, atque etiam pluribus, dum febris abſit, & intra ſeptimum diem id conquieſcat. Purgatur enim corpus, & quod læſurum erat, vtiliter effunditur. Verum ſpatium periculoſum eſt. Interdum enim tormina ac febriculas excitat, vireſque conſumit. Celſus, *lib.* 4. *cap.* 19.

3. Longa diarrhœa laboranti ſponte ſuperueniens vomitus, malum ſoluit, 6. *aphor.* 15. Reuulſio enim fit materiæ ab inferioribus ad ſuperiora.

4. Ophthalmiâ laborantem alui profluuio corripi, bonum. 6. *aph.* 17. Reuulſio enim materiæ morbi ad inferiora fit, & evacuatio: Id, cum ſponte ſua aliquando faciat natura, Medicus eam imitari debet, deorſum euacuando per pharmaca & clyſteres.

5. Si Leucophlegmatiâ detento fortis diarrhœa ſuperuenerit, malum ſoluit. 7. *aphor.* 29. Nam materiæ morbum facientis à toto habitu par aluum fit euacuatio. Id autem verum eſt, ſi morbi initio & integris viribus, ac ſaluis viſceribus accidit. Aliàs profluuium alui non morbum tollit, ſed ægrum.

6. Mulieri vterum gerenti ſi aluus multum fluat, periculum eſt, ne abortiat. 5. *aph.* 34. Cum enim pauca fiat alimenti ob fluxum in corpore diſtributio, fœtus alimento ſuo defraudatur, & ob frequentes deiectiones vires magis exſoluuntur, vincula vteri crebra illa agitatione corporis laxãtur, fœtus & vterus tetro vapore excremẽtorum continentur deiectorũ, præſertim bilioſorum, offenditur. Magnam etiam cauſſam adeſſe oportet, quæ profluuium hoc in grauidis excitet; cum eæ alioquin aluo duriore eſſe ſoleant.

Indicationes.

Indicationes.

Vt diarrhœa quæuis rectè curetur, cauſſa, à qua prouenit, ſpectanda eſt. Si enim proficiſcitur à copia vel prauitate humorum, ſiue in ventriculo & inteſtinis genitorum, ſiue aliunde affluentium, partium illarum affectibus occurrendum eſt. Externæ quoque cauſſæ remouendæ ſunt; de quibus plura in ſpecie dicentur. Deinde in omni diarrhœa motus materiæ fluentis conſiderandus. Si enim ille eſt criticus & bonus, quo vel totum corpus vel pars aliqua cum ægri tolerantia & vtilitate expurgatur, ſiſtendus non eſt, ne materia in aliam partem conuerſa febrim, pleuritidem, aut viſceris alicuius periculoſam inflamma-

tionem excitet: imò si imperfectus sit motus, adiuuandus blandis purgantibus, ne relicta materia nouum morbū generet. Quæ enim in morbis post crisin relinquuntur, recidiuam facere cōsueuerunt, 2. *Aph.*11. Nec symptomaticus tempore mox coërcendus, dum æger facilè fert; nec qui diuersorum colorum est, dum vires constant, *secundùm Hippocr.* 1. *Aphor.* 2. Si verò immodicus est, & diutiùs perseueret, viresque deiiciat, transacto primo impetu sistendus & compescendus est. Ita etiam qui ex hypercatharsi ortum habet, sistendus statim; cùm insigniter vires debilitet: Sicut & colliquatiuus in febribus ardentibus & malignis. Videantur Institutiones *loco anteà alleg. lib.* 3. *part.* 3. *cap.* 10.

Curatio.

Curatio.

Cohibetur autem fluxus materiam euacuando, reuellendo, & sistendo fluxum.

Si aliqua sanguinis euacuatio suppressa materiam fluxui suppeditet, vel aliàs sanguis peccet, quandoque venam secare licet.

Purgātia.

Purgantia medicamenta huic negotio apta sunt, quæ simul adstringūt & roborant, vt rhabarbarum, præcipuè in substantia sumptum, myrobalani, tamarindi, syrupus & succus rosarum.

Reuellētia.

Reuellit non solùm venæ sectio, sed & vomitus, frictiones, ligaturæ, euacuationes per vrinas, sudores. Sistunt fluxum roborantia & adstringentia *cap. præcedenti* proposita.

Narcotica.

Si fluxus vehemens sit planè, & vigiliæ ac dolores vrgeant, neque aliis remediis tolli possint, ad narcotica veniendum, sed cautè, nec viribus valde deiectis, ne æger sopitis spiritibus planè extinguatur.

De Diarrhoea in specie.

& primò De fluxu Chyloso.

Si chyli distributio non fiat, & chylus à venis mesaraïcis aut potiùs lacteis ac epate non attrahatur, coaceruatus in intestinis copia sua, & sæpe etiam acrimonia, cùm corrumpitur, prauisq. humoribus miscetur, intestina stimulat, & per aluum eiicitur, ac diarrhœam excitat. Non distribuitur autem chylus, vel ob venarum, à quibus ad epar defertur, & epatis obstructionem, vel ob viscerum sanguificationi dicatorum imbecillitatem, dum chylum ad se non trahunt.

Fluxus chylosus.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hæc Diarrhœæ species cùm materia liquida, aliquo modo tamen crassa quasi ptisana, sine fœtore per aluum excernitur. An autem ex venarum obstructione, an verò ex debilitate epatis chylum attrahere non valentis oriatur, ita distinguitur; quod cum à venarum obstructione fit diarrhœa, chylus excernitur albus, cùm non recipiatur in venas. Cùm verò in venas recipitur, sed ab epate non attrahitur, colore subrusso nonnihil tinctus est, & signa etiam epatis debilis adsunt.

Prognosticum.

Prognosticum.

Malum hoc non est contemnendū, sed quamprimùm curandum; cùm, si diutiùs duret, ægrum ad atrophiam deducat, & si ob epatis imbecillitatem eueniat, facilè in cachexiam & hydropem degenerare possit.

Curatio.

Curatio Si ab obstructione venarum mesaraïcarum, seu lactearum & epatis etiã obstructione, ab humore lento & pituitoso proueniat diarrhœa hæc, primus scopus sit, obstructiones aperire, iis imprimis medicamentis, quæ simul epati vtilia sunt, aluum tamen non irritant. Vitentur & adstringentia tam in medicamentis, quàm cibis, nisi apertis obstructionibus alia diarrhœa subsequatur.

℞. *Rad. aperientium aceto praparat.* ℥. ij.
agrimon.
endiu.
capill. veneris an. M. j.
absinthij M. ß.
sem. anisi,
fœniculi, an. ʒ. j.
passularum ℥. j.
Coqu. in aq. simpl.
Colaturæ ℞. ℔. j.
syrup. de duabus radicibus,
byzantini simplic. an. ℥. ij.
F. potio, pro quatuor dosibus.

Vel ℞. *Radic. aperien.* an. ʒ. ij.
cichorij ℥. ß.
sem. endiu.
fœniculi an. ʒ. j.
passularum ℥. ß.
Coq. in aq. simpl.
Colaturæ ℞. ℥ vj.
syrup. byzantini ℥. ij.
Misce pro ij. dosibus. Vtilis est & in hunc finem spiritus salis.

Hinc fiat purgatio.

℞. *Rhabarb.* ʒ. j. ß.
agarici trochisc. ʒ. j.
cinamomi Drach. ß.
spica,
schœnanth. an. Scrup. j.
Cum *succo endiuiæ vel absynthij.*
F. pilulæ mediocres, quarum dosis ʒ. j.

Vel ℞. *Agarici albiss.* ʒ. j.
Rhabarb. ʒ. ß.
spica,
schœnanth.
cinamomi an. Scrup. j.
Infundantur in *aqua absinthij, agrimonia, & endiuia.*
Colaturæ ℞. ℥. iij.
mellis rosat. colat. ℥. j.
Misce.
F. Haustus.

Vel ℞. *Rad. fœnicul.*
cichorij an. ℥. ß.
agrimonia,
absinthij,
capillor. veneris an. M. ß.
myrobalanorum chebularum. ʒ. ij
sem. anisi,
fœniculi an. ʒ. j.
Coqu. in aq. simpl.
In colaturæ s. q. infundantur
agarici albi Drach. ij.
rhabarb. Drach. j.
zingiber. Drach. ß.
schœnanth. Scrup. j.
Colaturæ ℞. Vnc. vj.
syrupi byzantini simpl.
de cichorio cum rhabarb. an. Vnc. j.
spiritus salis guttas IV. vel V.
Misce pro duabus dosibus.

Posteà si opus sit, iterum aperientia vsurpentur. vt:

℞. *Rad. fœniculi,*
cichorij,
petroselini,
eryngij an. Vnc. ß.
endiuia,
capill. veneris an. M. ß.
cicerum rubr. P. ij.
sem. coriandr.
petroselini an. Drach. j.
Coqu. in aqua simpl.
Colaturæ ℞. Vnc. x.
syrup. endiu. compos.

byzantin. simpl. an. Vnc.j.ß.
F. Potus pro tribus dosibus.
Vel infundantur in vino.
Rad. fœniculi,
eryngii,
rhapphontici,
rubiæ ana Vnc.j.
absinth.
agrimon.
capillor. veneris ana Vnc.ß.
De quo æger bibat.

Post paretur tale Electuarium.
℞. *Conserv. cichorii,*
capill. veneris ana Vnc.ß:
Rad. condit. cichor.
eryngii ana. Drach. vj.
Spec. diarrhod. abbat. Drach.j.
Cum *syrupo byzantino simpl.*
F. Electuarium.

Post sumptum Electuarium, si libet, bibatur haustus aquæ fœniculi, cichorii, petroselini, aut decocti harum radicum. Dentur etiã rotulæ diarrhod. abbatis.

Similiter quæ extra ventri adhibentur, non adstringant, sed aperiant.
Vt ℞. *ol. amygdal. amar.*
chamamel.
anethi ana Vnc.j.ß.M.
Cum quibus succus apii, vel fœniculi coqui potest: aut iis puluis radicum asari, schœnanthi addi & cum ceræ pauca quantitate vnguentũ parari. Vel applicetur emplastrum diachylon simplex cum puluere radic. asari, schœnanthi & similium mistum.

Si ab obstructione hepatis, & quidem simæ partis proueniat, remediis, quæ in venarum mesaraicarũ obstructione conueniunt; Si gibba, diureticis vtendum, & quidem nunc temperatis, nunc frigidioribus, nunc calidioribus, prout ægri constitutio requirit.

Si verò ab imbecillitate epatis ortum habeat hic fluxus, roborandum epar, vel venæ mesaraicæ iis, quæ calefaciunt, simulque aperiunt; cum debilitas attractionis vt plurimum fiat ab obstructione; & epar debile facilè in obstructiones incidat, vt sunt spica, schœnanthum, absinthium, cinamomum, cyperus, rubia tinctorum, agrimonia, spec. diarrhod. abbatis, diatrion santalon, aromatici rosati, trochisci de rhabarbaro, de absinth. de rosis, de curcuma, syrupus byzantinus, crocus martis. A valde tamen calefacientibus abstinendum, cum vis epatis potius in moderato, quàm nimio calore consistat.

Nimium calefacientia, atinoxia.

Interea etiam frictiones totius corporis fiant, quibus alimentum ad id attrahitur. Imprimis verò magnam hîc habent efficaciam, & cum minore periculo adhibentur medicamenta externa, vt emplastrum de farina lupinorum cum oleo nardino & similibus.

Sunt & aliæ caussæ, quæ faciunt, vt alimentum ad epar non perueniat, sed chylus cum aliis excrementis eiiciatur: Verùm pertinet ille fluxus ad diarrhœam è cibis corruptis, de quo postea.

DE DIARRHOEA, QUÆ fit à toto,

& primò

De ea, quæ est cum febre.

Sæpe in febribus Diarrhœæ accidunt, quæ tamen aliàs Criticæ, aliàs symptomaticæ sunt, & propterea dili-

Diarrhœa a toto cũ febre.

genter diſtinguendæ.

Si Criticus ſit fluxus, & naturæ opus, deiiciuntur qualia oportet, id eſt, humores peccantes iam cocti, & victi à natura, ac ſignis coctionis præcedẽtibus. Vnde ſequitur tolerantia & vtilitas; aut ſin e inſigni virium deiectione & moleſtia, quæ vires proſternat, vitioſi humoris euacuatio perficitur, & eam ſequitur morbi, qui hominem affligit, ſolutio. Hæ verò conditiones ſi deſiderentur, aut potius contrariȩ adſint, ſymptomaticam eſſe euacuationem concludendum eſt, præſertim ſi crudą admodum, humida & aquoſa, vel frequenter & paulatim, ſiue etiam multum & confertim cum ſtridore per aluum deiiciantur, & alia mala ſigna, de quibus iam dicetur, adſint.

Prognoſtica.

Prognoſticum. Ex quibus, quid de futuro morbi euẽtu coniiciendum ſit, manifeſtum euadit.

1. In turbationibus alui, & vomitionibus, quȩ ſponte fiunt, ſi, qualia oportet, purgentur, confert, & facilè ferunt; ſin minus, contra, vt ſepius ex 2. *aph. ſect.* 1. dictum.

2. Humida inter initia alui deiectio, morbo ad criſin tranſeunte, craſſior duriorq; reddatur, oportet. Hippocrates & Galenus, 22. *Prognoſt. aph.* 16. Significatur enim concoctricem facultatem validiorem redditam eſſe.

3. In fluxionibus alui mutationes excrementorum, non tamen in deteriora, iuuant; quia iis mutationibus corpus exactius expurgatur, niſi colliquationis aut putredinis ſigna habeat. Mala enim eſt excrementorum mutatio, cum nimis liquida illa ſunt, albicantia, pallida, ſpumantia, nigra, exigua, glutinoſa, liuentia, rubra; pinguia & valde olida. De quibus Hippocrates, 2. *Prognoſt.*

4. In morbo diuturno cibi faſtidium, & ſinceræ deiectiones malæ, 7. *aph.* 6. Ἄκρητοι autem ὑποχωρήσιες Galeno ſunt, quæ nullam humiditatẽ aquoſam permixtam habent, ſolo humore, qui euacuatur, per inteſtina tranſeunte. Nam eiuſmodi deiectiones exuſtam & conſumptam humiditatem natiuam à febrili calore indicant.

5. Deiectio alui nimia ex vſu eſt, ſi nec ſtrideat, neque crebrò & paulatim verò excernatur. Frequens enim deſidendi labor inſomniam facit. At ſi vniuerſim & ſæpe dejiciatur, periculum defectionis animi imminet. Hippocrates, 2. *Progn.* 14. Stridor enim deiectionem ſymptomaticam, & crudã vitioſorum humorum indicat, per quam epar, lien, aut totum corpus inutiliter expurgatur, præſertim ſi crebrò & confertim id fiat. Vigiliæ enim & deliquia animi ſequuntur.

6. Si craſſa admodum, aut alba, aut viridia, vel, crocea aut ſpumantia deiiciuntur, hæc omnia mala ſunt. Indicant enim vel cruditatem vel impeditum fluxum bilis in inteſtina, vel copiam æruginoſæ aut flauæ bilis, aut commixti cum humore ſpiritus flatulenti. Hippocrates & Galenus, 2. *prognoſt.* 10.

7. Mala eſt deiectio pauca, glutinoſa, alba, ſubpallida, lubrica. Exitioſa verò eſt nigra, pinguis, liuida, æruginoſa, fœtida. Verſicolor quidem diuturnior eſt, ſed nihilominus exitialis. Hippocrates, 2. *prognoſt. aphor.* 21, 22, 23. Cauſſæ *ibidem* apud Galenum videantur. De ποικίλοις ſeu varii coloris deiectionibus ait: omnes eas ſignum eſſe, quod multæ adſint affectiones malæ, quæ multum temporis ad concoctionem requirant, aut cum

quibus natura tanquam cum vitiis pluribus pugnatura multùm temporis consumat.

Curatio.

Curatio. Vt curatio rectè instituatur, perpendendum est, an critica, an verò symptomatica sit euacuatio. Si sit critica, & die critico, apparentibus signis coctionis accidat, totum negotium naturæ committendum, secundùm Hippocratem 1. Aphor. 20. *Quæ excernuntur, decretáve sunt iustè, nec mouere conuenit, nec aliud quippiam nouare, seu medicamentis, seu aliis irritationibus fiat, sed omittere.* Nam si sistere talem fluxum vtilem Medicus conetur, humores vitiosi, quos natura rectè expellere incæpit, corpore retenti recidiuã, erysipelata, & viscerum inflammationes, ac alia mala excitare solent. Ideoque solum conuenientem victum Medicus ægro præscribat; & si quę adhuc supersint in corpore vel humoribus intemperies, eam alterantibus, ægrumque roborantibus tollat, donec æger integram sanitatem recuperet.

Si verò natura opus integrè non absoluerit, non solùm non sistendus fluxus, sed natura etiam iuuanda, ne relicta materia recidiuam pariat, 2. *Aph.* 12. In quo casu talis institui potest purgatio.

℞. *Tamarindor.* ℥. ß.
radicum cichorij,
spec. decoct. flor. & fruct. an. ʒ.iij.
mirobalanor. citrinor. (si adsit pituita) *chebulor.* an. ʒ.ij.
rhabarbari Drach. j.
spicæ Scrup. ß.
schænanth.
cinamomi an. Scrup. j.
Coqu. in aqua simpl. Vnc. iij.
In iis dissolue mannæ ℥. ß. vel Drach. vj.
Iterum colentur.
Adde *syrupi rosarum solutiui* Vnc. ß
Misce.

Si autem fluxus nimius sit, virésque deiiciat, humor abstergendus, temperandus, & fluxus sistendus iis medicamentis, quæ posteà in fluxu symptomatico proponētur. Etsi enim natura tales motus inchoat, & rectè quidem: tamen materia mota, si ob copiam, seu prauitatem & acrimoniam effrenis quasi reddita, à natura regi non potest, & reliquos humores ad fluxum concitat, & vires deiicit. Nullus verò criticus fluxus, qui rectè fit, vires nimiùm deiicere, sed ab ægro facilè tolerari debet, 1. *Aphor.* 2. Ideóque, si vires deiiciat, sistendus.

Symptomaticum fluxum quod attinet, distinctione quadam opus est. Quidam enim tempore solùm talis est, quem natura quidem à materiæ copia, vel qualitate stimulata, ante coctionem absolutam instituit, cum virtutis tamen robore, quique criticus q. est, ac crisin imitatur, ac quem ægri facilè tolerant, imò ex eo commodum percipiunt; qui fluxus non sistendus est. Non tamen adiuuandus vel promouendus, neque etiam semper naturæ planè permittendus, sed naturæ succurrere oportet, materiam euacuãdo, reuellendo, alterando. Ideóque vt materia minuatur & reuelletur, præcipuè si febris id simul postulet, & vires permittant, venam aperire in tali fluxione, quæ in principio morbi accidit, non inutile fuerit.

Deinde ne fluxus nimius fiat, abstergentia, humores alterantia, eorumque acrimoniam temperantia exhibenda, quæ etiam clysteribus infundi possunt. vt:

℞. *Decocti hordei* ℥ iv.
Syr. rosar. simplic. infusionis vel etiam

syr. rosar. simpl. infusionis veletiam solutivi Vnc.j. Misce.

Vel ℞. *Myrobalan. citrin or.* Drach.ij.
rhabarbari elect. Drach.j.
spicæ Scrup.ß.
spec. diarrhod. Abbat. Scrup.j.

Infundatur in *aqua acetosæ & endiuiæ.*
Colaturæ ℞. Vnc.iij.ß.
syr. rosar. solutivi Vnc.ß. vel j.
Misce.

Vel ℞. *Decocti hordei* lib.j.
sacchar. rubri,
mellis rosati colati ana Vnc.j.
ol. rosacei Vnc.j.ß. F. Clyster.

Postea detur *syrupus de succo ribes, granator. acetosæ, acetosellæ, oxysacchara cum aqua acetosæ, endiuiæ, cichorii, plantaginis, tormentillæ, portulacæ.*

Vbi fluxus perseuerauerit, magis adstringentia vsurpare oportet, vt sunt *conserua rosarum rubrarum antiqua. Rob ribes, berberis; syrupus myrtinus, granatorum, cydoniorum,* vt:

℞. *Syr. granator.*
succi ribes,
Iulebi rosarum an. ℥.j.
aquæ plantaginis,
endiuiæ,
acetosæ an. ℥.1.

Misce pro duabus dosibus.

Vel ℞. *Conserua rosar. antiq.* ℥ 1.ß.
rob ribes ʒ vi.
boli Armeni,
corallor. præpar. an. ʒ.ß.

Cum *syrupo cydoniorum.*
F. Electuarium.

Extra quoque venter inungatur oleo cydoniorum, myrtino, mastichino, absinthij; aut imponatur emplastrum ex ceroto stomachali, & santalino, mixtis cum oleo cydoniorum.

Si verò fluxus planè symptomaticus sit, & saltem à facultate, à caussa morbifica irritata, fiat, eáque quasi inuita, & quicquid excernitur, symptomatis ratione fiat, nullo cum naturæ robore, nec ægri εὐφορίᾳ, aut commodo; talis fluxus omninò prauæ dispositionis signum est. Ideóque nec iuuandus, neque etiam naturæ, vtpote cuius ferè in expellendo nullæ partes & vires sunt, permittendus, sed cohibendus.

Quare si ferant vires, vena aperienda est, vt, qui humores ad aluum confluunt, reuellantur & euacuentur, atque ita alui profluuium sistatur. Non tanta tamen sanguinis copia euacuanda, quanta, si absque fluxu alui esset, euacuari posset. Aliis quoque diuersionibus, vt frictionibus, ligaturis vtendum. Posteà medicamenta materiam alterantia & temperantia, abstergētia, fluxúque sistētia modò proposita vsurpāda, & cū exhibēda, tum per clysteres infundenda, atque extra apponenda.

De Fluxu Colliquatiuo.

Fluxus colliquatiuus. In febribus ardentibus & malignis ac pestilentibus, vt & febri hectica, & phthisi, & nonnunquam in viscerum inflammationibus, à calore vehementi non solùm humores in venis, sed & corpus, seu id, quod proximum partium alimentum est, colliquatur, & cum tenuius est, vel per ἄδηλον διαπνοὴν, aut sudorem discutitur, vel per renes & vrinam euacuatur; vel, præcipuè si id, quod liquatur, est crassius, in ventrem confluit, & fluxum alui, qui συντηκτὸς, id est, colliquatiuus vulgo dicitur, excitat, vt *lib.4. de febribus cap.* 13. dictum. Calor autem hic nunc pinguedinem solùm, nunc ipsas quoque carnes seu proximum partium alimentum colliquat. Et quidem in febribus malignis & pestilentibus humores non solùm colliquantur, sed & corrumpuntur, & ad prauam dispositionem & putredinem ac malignitatē deducuntur; vnde quæ deiiciuntur fœ-

torem coniunctum habent, aliisque etiam prauis qualitatibus prædita sunt.

Signa.

Signa diagnostica.

Cognoscitur hæc diarrhœa ex eo, quod id quod eiicitur, plerũque est vario colore preditũ, aliquando flauũ, aliquando liuidũ, plerumque fœtidũ, aliquando pingue & viscosum; adest febris vel ardẽs, vel maligna, vel hectica: corpus statim præter modũ extenuatur, nares fiunt acutæ, oculi concaui, tẽpora collabũtur, & alia, quæ in facie Hippocratica *initio prædict.* enumerãtur, adsunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Periculosus hic fluxus est, vt qui nõ solùm corpori omnia alimenta subtrahit, sed & spiritus dissipat; & cum a vehementi caussa, quæ ita facilè expugnari non potest, dependeat, plerũque lethalis. Cùm enim calor ille febrilis ardens, & malignitas aliàs ad hominem iugulandum sint potentes, multò faciliùs id præstabunt, si fluxus talis vires valde deiiciens accedat.

2. In hecticis, & marasmo fluxus colliquatiuus plerumque lethalis.

3. Quibus phthisicis capilli defluunt, iis diarrhœa superueniente, in propinquo mors est, 2. *aphor.* 12. & 13. Capilli enim defluũt ipsis ob alimenti defectũ in partibus solidis. Superueniens autẽ fluxus non humoris morbũ efficientis, sed humoris alimẽtarii, ac pinguedinis partium solidarum præ nimiâ siccitate colliquatarum mortem in propinquo esse significat.

Curatio.

Curatio.

Curationem istarum febrium tradit Galen. 10 *Meth. med. c. vlt.* Et est opus auxiliis, quæ corporis dispositionem & consumptionem impediunt, nimirum refrigerantibus & humectantibus, & nonnihil simul adstringentibus, & fluxum sistentibus. Medicamenta autem ista non tam extra sunt adhibenda, ne caloris præter naturam effluxus impediatur, quàm assumenda, vt partes roborentur & firmentur, ne facile caussæ præter naturam cedant. Cordi tamen & hepati talia adhibere nihil prohibet. Hippocrati duo imprimis auxilia in vsu fuerunt, cremor ptisanæ, & aqua frigida.

Aqua in fluxu colliquatiuo ægris præceda

Aqua potest assuetis dari, & vbi potius ab æstu vehementi, quam à malignitate est iste fluxus, tantamque eius necessitatem esse scribit Galenus 5. *meth. med. cap.* 6. vt sine hac ægri labantur in marasmũ. Huius loco, & vbi ab aquæ potu aliquid mali metuitur,

Medicamenta interna

dari potest *aqua hordei, serũ lactis; aqua acetosæ, endiuiæ, cũ syr. de ribes, de agresta, granatorũ, acetositatis citri, acetosæ, acetosellæ, de nymphæa, de portulaca, cydoniorum.*

Vel ℞. *Conseru. rosar.*
acetosæ an. Vnc. j.
diacydonii sine speciebus Drach. iij.
rob ribium, terræ sigillatæ,
C. C. vsti præparat. an. Scrup. ij.
Cum *syrupo cydoniorum.*
F. Electuarium.

Nonnulli lac acetosum demto butyro cum foliis acetosæ coctum exhibẽt. Et cùm æger nutrimẽto indigeat, ius gallinæ vel pulli dari potest, quod medicamentis talibus alteratum sit. Et quia aliquando acrimoniâ excrementorum intestina exulcerari solẽt, clysteres iniicere vtile fuerit, quę refrigerant, humectant, leniunt, de quibus in capite sequenti *de Dysenteria* dicetur.

Externa.

Epithemata refrigerantia cordi & hepati vtiliter applicantur *ex aqua rosacea, acetosæ, borraginis, & similib.*

Diæta.

Aër ad frigidũ declinet; cibi refrigerẽt, humectent, & nõnihil adstringant. Dẽtur ergo hordeata, amygdalata additis

seminib. 4. frigidis maiorib. & semine papaueris, quibus & corallia & margaritas præparatas admiscere licet.

De Diarrhœa à toto corpore sine febre.

Diarrhœa à toto sine febre.

Sæpe etiam Diarrhœæ accidunt citra febrem, cùm venter quidem ab affectu & vitio omni liber est, per eũ tamen totũ corpus expurgatur, & natura vitiosos humores è venis, & toto corpore euacuat, atque ita sæpe certis interuallis in quibusdã omnem corporis redundantiam per talem diarrhœã educit, vt Gal. *7. meth. med. cap.* 11 docet.

Atque talis fluxus ab omnibus humoribus, seu copia seu qualitate praua naturam irritantibus, prouenire quidẽ potest: rarò tamen accidit, vt non mẽbrũ aliquod particulare, vt hepar, lien, affectum sit, & materiam vitiosam suppeditet, hepar que bilem, lien humorẽ melancholicum, caput sæpe pituitam suggerat. Proinde pauca de Diarrhœa à toto sine febre dicẽtur, reliqua ex reliquis, quæ de fluxibus à ventriculo, hepate, liene, cerebro dicentur, petenda erunt. Nonnunquã & serosi humores, qui Leucophlegmatiam pariũt, per aluum euacuantur, 7. *aph.* 29. De seroso tamen humore notandum in specie, ab eo non solùm Diarrhœam in Leucophlegmatia accidere, sed etiã hominibus aliàs sanis, quibus tamen serum in venis plurimum redundat, tempore autumnali frequenter contingere. Frigus enim autumni nocturnum vel matutinum apertos à calore meridiano, vel tepore lecti poros offendens, & proptereà altiùs sese in corpus penetrans à vasis exterioribus serosos humores, qui facilè à sanguine separantur, & ad fluxum proni sunt, versus interiora & in maiores venæ cauæ meatus repellit, qui tandem ad viscera delati, & ad me-

Ab humore seroso quomodo producatur.

senterij ramos repentes in intestinorũ cauitatem confluunt, atque ita præterfluentes, si bile abundantes eas offendant, vt ferè offendũt, bilem secum ad aluum rapiunt, & in intestinis pinguedinem, ac omninò obuios in mesenterio humores abstergunt, & secum ducunt: vnde diarrhœæ tales serosæ & aqueæ sunt, maxima ex parte tamen etiam biliosæ, pituitosæ, pingues, limosę.

Atque ita omnia, quæ cacochymiam in corpore producere possunt, talis Diarrhœæ caussa esse valent. Quia tamen hepatis & viscerum vitiosa constitutio fere cacochymiam generat, vix citra eorum vitium talis Diarrhœa accidere potest.

Signa Diagnostica.

Signa.

Si à toto confluunt humores, signa cacochymiæ in toto adsunt; quæ tradit Gal. *lib. de plenitud. & 4. de sanit. tuen.* Præcessit vita otiosa, aut crapulæ dedita; signa verò quæ partẽ aliquã in specie affectã significent, absunt. Et vbi à toto corpore confluit humor, rarò sub propria forma, sed mutatus excernitur; neque vlla etiã signa sese offerũt, quę à nimiis, & multis alimentis ingestis, & corruptis facultatem irritari testentur.

Prognostica.

Prognostica

1. In turbationibus alui & vomitibus qui sponte fiunt, si qualia oportet, purgentur, cõfert, & facilè ferũt; sin minus, contrà, *1 aph.* 2. Et vno die aluũ fluere, sæpe pro valetudine est, atque etiã pluribus, dũ febris absit, & intra diem septimum id quiescat. Purgatur n. totum corpus, & quod intus læsurũ erat, vtiliter effunditur. Verum spatiũ periculosum est. Interdum enim tormina & febriculas excitat, viresque consumit, vt sup. ex Celsi *lib. 4. cap.* 14. dictum.

2. Si Leucophlegmatiã detento fortis Diarrhœa superuenerit, malũ soluit, 7

aph. 39. Nam materiæ morbũ facientis à toto habitu per aluum fit euacuatio.

Indicationes.

Si fluxus consuetus sit, quo sana aliàs corpora certis tẽporibus cum vtilitate corripiuntur, isq; sit moderatus, nõ sistendus, nec etiam augẽdus: Si verò diminutus, blandis purgantibus adiuuãdus: Si nimius, cõpescendus. Si non cõsuetus sit, nec is statim sistendus. Humores enim vitiosi in corpore contenti euacuantur, & proinde talis fluxus in nondũ ægrotantibus ad plurimos morbos præcauendos facit. In morbis verò à cacochymia depẽdẽtibus ad eos tollendos plurimũ valet, habetq; & id locum sæpiùs allegatus Aphor 2. *sect.* 1. Si verò nimius fit, & vires prosternat, cõpescendus; quod fit, si humorũ acrimonia obtundatur, humoréſque leni pharmaco educãtur, vel etiã vena aperiatur, si plethora simul adsit. Imminutâ n. materiâ grauante, natura ad expellẽdum ampliùs non irritatur. Posteà, si perseueret fluxus, sistatur, semper respectu ad peccantis humoris naturam habito. Etsi enim, vt suprà *in signis* dictum, in Diarrhœa, quæ fit à toto, materia excreta nullius humoris naturam exactè referat, sed variis modis corrupta excernatur: tamen nunc huius humoris, nunc illius naturam magis æmulatur, & alia etiam humoris peccantis signa apparent.

Curatio.

Curatio. Euacuantia per os sumpta lenia sint, & quæ roborandi simul vim habeant; vt in fluxu bilioso, *tamarindi, myrobalani citrini, rhabarb. syrupus rosar. solut. Diaprun. lenitiuum sine scammonio*, quæ cum santalis, rosis aut corallis rubris dari possunt. E. G.

℞. *Pulpæ tamarindor.* Vnc. j.
Conseruæ rosar. recentis Drach. iij.
F. Bolus,

Vel dissoluta in decocto vel aqua endiuiæ vel plantaginis cum corallior. rubror scrup. j. propinentur.

Rectiùs tamen in forma solida exhibentur, ne in liquida fluxũ augeãt. vt:

℞. *Pulpæ tamarindor.* Vnc. ß.
Diapruni lenitiui Drach. ij.
Puluer. rosar. rubr. Scrup. j.
rhabarb. Scrup. ß. F. Bolus.

Si magis adstringere & roborare animus sit, quàm euacuare,

℞. *rhabarb. leniter siccat.* Drach. j.
conseru. rosar. antiq. Drach. ij.
F. Bolus.

In materia pituitosa conueniunt, mel rosarum solutiuum, cum decocto menthæ, myrobalani chebuli, agaricus.

In materia melancholica vtile est serum lactis caprinum, flores cassiæ cum conserua rosarum, vel diacatholicon, vel folia senæ, & myrobalani.

Materiã temperantia. Attemperantia materiam in fluxu bilioso sunt rosæ, sonchus, & cichoracea, corallia, smaragdus. In pituitosa, betonica, mentha, syrupus Byzantinus simplex, de lupulis, borraginis, oxysacchara composita.

Quod ad reuellentia impetũ fluentis materiæ, si ille magnus, vomitoria ex vsu erunt. Abstinendũ tamen ab oleo.

Diuretica. Postquam his ita facta reuulsio, tutius ad diuretica, quæ ab aluo deriuant, descenditur. Sunt hæc alia frigida, vt semina melonum; alia temperata, vt ceterach, asplenium, betonica, è quibus nunc his, nunc illis pro natura humoris peccantis vtendum. Si non solùm febris, sed & feruor materiæ, aut calor hepatis absit, calidis potiùs vtendum, quæ etiam chyli distributionem adiuuant. Sudor etiam mouetur diuersionis causâ.

Denique iis; quæ incrassando & abstergendo iuuant, vtendum, & quidem fortioribus, vbi magnus est ma-

teriæ impetus, aliàs lenioribus, ne vitiosi humores, quos natura expellere conatur, intempestiuè in corpore retineantur. Leniora sunt, *rosæ, spodium, conseru. rosar. rubr. primò recens, posteà antiqua*, cui tandem puluis *boli Armeni, terræ sigillatæ. corallior. rubror. præpar. myrti* addi potest, ad singulas vncias conseru. rosar. sumendo pulueruum Drach. ß. Magis etiam adstringit conserua rosarum vitriolata. Et possunt hæc misceri cum syrupo de rosis siccis, myrtino, vel cydoniorum. In frigidiore materia puluis menthæ admiscetur, aut vsurpatur absynthium. Validiora sunt *balaustia, myrtilli, acacia, hypocistis, rhus obsoniorũ, malicoriũ, mespila*, & alia, quæ videantur apud Platerũ part. 3. pag. 129. & seq. & alios.

Absterg.

Si à seroso humore frigore ambientis aëris ad interiora repulso fiat Diarrhœa, non statim sistenda. Nam & ipsum serum, munere suo defunctum, in corpore vtile amplius non est; & humores, qui in eius defluxu ac refluxu absterguntur, excrementitii & inutiles sunt Quia tamen talis etiam fluxus alimenti & chyli distributionem & perfectionem interturbat, danda opera, vt quamprimum talis fluxus absoluatur, quod fiet, si corpus ab iniuria externi aëris vindicetur, & homo potiùs in tepido, quàm in frigido loco sese contineat. Deinde materia fluxura, id est serosus humor subtrahatur siccâ victus ratione, & seri per renes & vesicam deriuatione, & partium, quæ serum affluens recipiunt, roboratione. In quã rem vtile est vinũ absinthites dilutum decocto cichorij, aut aqua chalybeata, conserua rosarũ.

Abdomen inungatur oleo chamæmelino, mastichino, rosarum, absinthij: vel imponatur Emplastrum de crusta panis.

DE DIARRHOEA à ventriculo & cibis corruptis

Diarrhœa a ventriculo.

In ventriculo occasio Diarrhœæ datur, dum vel cibi, qui facilè corrumpuntur, assumuntur, vt melones, cucurbitæ, fructus fugaces, lac post cibum sumptum, fungi; aut in copia vel modõ sumendi aliquis error adsit, ob quem cibi non rectè coquuntur, sed corrumpuntur; vel ob ventriculi intemperiem, dum is debilis est, vt cibos concoquere non possit, sed semicoctos relinquat, qui longiore in eo morâ corrumpuntur, & alienam ac prauam naturam induunt, aut dum idem alimentum adurit, aut alio modo corrumpit. Qui humores ex vitiata coctione geniti, cùm non solùm ab hepate, vtpote ad alendum corpus inepti, non satis attrahantur, & hoc modo in intestinis cumulentur, sed & acrimonia, & prauis, quibus præditi sunt, qualitatibus, expultricem ad expellendum stimulent, hoc modo Diarrhœam excitant. Itaque omnia, quæ coctionem vitiare valent, seu ventriculi temperiem immutent, & talem in eo dispositionem inducant, vt non bonum chylum, sed prauos succos generet; seu cibi praui sint; seu quicunque in cibis sumendis error, ob quem coctio vitiatur, Diarrhœæ caussa esse possunt, dum humorem vitiosum suppeditant, qui facultatem intestinorum expultricem ad immoderatam excretionem stimulat.

Signa Diagnostica.

Signa.

Vt autem de caussà certi simus, principio dispiciendum, an humores illi in ventriculo generentur (de quo caussæ genere solùm iam agimus) an verò aliunde in ventriculum confluant.

Si verò à ventriculi intemperie, & quidem à debilitate, à frigiditate & humiditate orta, proueniat Diarrhœa, ventriculus roborãdus iis, quæ suprà in Capite de intẽperie ventriculi frigida & humida curanda, & de Apepsia sunt proposita. Si tamen à natura sola cruditas vinci non possit, euacuãdi humores iis, quæ simul ventriculũ roborant, vt pilulis aleophanginis, mastichinis, stomachicis; postea quæ coctionẽ adiuuant tũ interna, tũ externa adhibenda.

Diæta etiam talis instituenda, qualis suprà de Intemperie ventriculi curanda proposita est. Imprimis inedia, quiete, & somno cruditates coquendæ. Potus quoque sit paucus; cùm à potu abstinentia ad fluxus alui curandos multùm faciat.

DE DIARRHOEA à vermibus.

Diarrhœa à vermib⁹. Quandoque, sed rariùs, Diarrhœa ex vermibus excitatur, cùm scilicet multi praui humores cum vermibus in intestinis cumulantur, & tandem naturam ad excretionem stimulant.

Cognoscitur ex signis vermium, cardialgia nimirum, dolore ventris, pruritu narium cum dentium stridore in somno, tussi sicca, & aliis, quæ in capite de vermibus traduntur.

Curatur autem remediis, quæ vermes necant, & per aluum expellunt, & postea iis, quæ intestina roborant, quæ videantur supra *de vermibus*.

DE DIARRHOEA ab hepate, ac bilioso humore.

ab hepate & bilioso humore. Supra quidem alui fluxum à mesenterio proposui: verùm cùm ille fiat, vel quia venæ meseraicæ obstructæ sunt, ob quam caussam chylus distribui non potest, atque de hoc fluxu, & eius caussis iam supra dictum sit; vel quia in eo vitiosi humores cumulati à natura per aluum effunduntur; hi verò vel ab hepate, vel à liene, vel à toto ad mesaraicas confluant: in specie de Diarrhœa ex mesenterio agere vix op⁹ erit; ideóque rectà ad Diarrhœã ab hepate ac humore bilioso accedimus. Nã cùm bilis in hepate colligatur, vnâ operâ de Diarrhœa ab hepate ac bilioso humore dicemus, vt etiam sequenti capite de Diarrhœa à liene & humore melancholico agemus.

Cum hepar vel nimiũ bilis generat, vel meatus expurgandæ bili dicati obstructi sunt, bilis in hepate retinetur, & tandem à natura ad intestina expellitur; vnde fit Diarrhœa biliosa ab hepate. Præcipua tamen hîc causa est intemperies calida & sicca hepatis, ob quam calidi & acres humores generãtur, qui cùm naturæ molesti sint, quandoque per ventrem expellũtur; id quod etiã in hepatis inflammatione accidere potest.

Atque huc pertinet Aphor. 20. *sect.* 2. *Quibus in iuuentute aluus est humecta, iis in senectute siccatur; quibus verò adstricta est iuuenibus, iis senibus humecta laxaque redditur.* Aluus enim laxior in iuuenibus à bilis stimulantis copia est, & ob virtutis expultricis robur, senescentibus iis aluus exsiccatur, bilis videlicet copiâ deficiente, & expultrice nõ parũ labefactatã. Contrà aluus sicca est iuuenib⁹ ob corporis & cutis raritatem, & ob calidã etiam intemperiẽ, & ob motum bilis ad superiora; si iidẽ senescãt, aluus humectatur, habitu corporis addẽsato, quo humores intrò coguntur, & calore hepatis diminuto motúque bilis deorsum conuerso.

Signa diagnostica.

Quia verò hepar, vt Galen. 2. *Pro-*

gnost.13. scribit, non solum suipsius excrementa, ichoréisq; & humores præter naturam demittit in ventrem, sed etiam totius corporis; & per hepar venter omnibus corporis partibus copulatur, ac per id excrementa illa partium recipit: quod supra de ventriculo dictum, etiam hic monendum, vt diligenter attendamus, an humor, quē hepar ad intestina demittit, in ipso generetur, vel aliunde affluat.

Nimirum si ab hepate solū proueniat Diarrhœa, aliarū partium affectarum signa aberunt, hepatis verò vel intemperati vel obstructi signa aderunt, ob quam intemperiē humores in eo corrumpuntur, vel ob obstructionem bilis à sanguine rectè separari non potest, quæ signa in affectibus hepatis explicabuntur, & humor, qui Diarrhœam excitat, biliosus est.

Prognosticum.

Prognosticum.

Nō sine periculo est Diarrhœa, quæ ad magnas & graues epatis affectiones sequitur. Materiæ tamen conditio etiā attendenda, quæ quò pejor vel mitior est, eò periculosior, vel minore cum periculo coniuncta est Diarrhœa, vt supra *de Diarrhœa in genere* dictum.

Indicationes.

Indicationes.

Cum caussa omnium primùm tollēda sit, ideo si intemperies hepatis calida sit in caussa, illa alteranda, bilis temperanda & euacuanda, ac ad alias partes deriuanda; tandémque fluxus sistendus, & hepar roborandum. Et cum alteratio commodè fieri non possit, nisi humor prius tollatur, primò ab euatione inchoādū, & quidē maturè. Euacuatio instituenda, ne bilis suâ acrimoniâ Dysenteriam excitet. Inflammatio quo modo sananda sit, suo loco dicetur. Si obstructio hepatis adsit, & aperienda.

Curatio.

Curatio.

Ad euacuandam bilem hîc vtile est rhabarbarum, mirobalani citrinæ, syrupus rosarum & violarum solutiuus, clysteres abstergentes cum commodo ægri iniiciuntur.

℞. *Decocti hordei non excorticati* lib. j.
sacch. rubri Vnc. ij.
mellis rosati colati Vnc. ß.
olei rosar. Vnc. j.
vitell. ouorum. num. ij. M.
F. Clyster.

Vel ℞. *Decocti hordei,*
iuris pulli an. lib. ß.
sacchar. rubri,
syrupi rosarum simplicis infusionis an. Vnc. j.
vitell. ouor. ij.
F. Clyster.

Aut ℞. *Decocti hordei* Vnc. iiij.
syrupi rosarum simplicis infusionis Vnc. j.
F. Potus abstergens.

Contemperant bilem, *syrupus de cichorio, de endiuia, de succo acetosæ, de agresta, acetositatis citri, granatorum,* vt & horum simplicium decocta vel aquæ. vt:

℞. *Rad. acetosæ,*
fragariæ,
cichorij ana Drach. iij.
endiuiæ M. 1.
sem. endiuiæ Drach. 1.
portulacæ Drach. ß.
passular. maior. exacinatarum Drach. vj.
Coqu. *in decocto hordei.*
Colaturæ ℞ libr. j.
syr. de cichorio simpl.
acetosæ an. Vnc. ij.
Misce.
F. Potus pro 4. dosibus.

Vel ℞. *Aqu. endiuiæ,*
cichorij,
plantaginis an. Vnc. ij.

syr.

syrupi endiuiæ simplicis Vnc.i.
acetosæ,
portulacæ, an. Vnc. ß.
spir. vitrioli gutt. iv. Misce.
F. Potus pro 2. dosibus.
Lene euacuans hoc est:
℞. *Mirobalanor. citrin.* Drach. ii.
rhabarb. Drach. j.
spicæ Scrup. ß.
Infundantur in l. q. *aquæ cichorij & plantaginis.*
Colaturæ ℞. Vnc. iij.
syrup. de cichoria simpl. vel rosar. simpl. infus. Vnc. ß. Misce.

Aut detur rhabarbarum in substantia cum conserua rosarum, vt suprà dictum.

Si post purgationem fluxus alui perseueret, alterantibus & adstringentibus ei est resistendum.

Adstringit hoc.
℞. *Conseru. rosar. antiq.* Vnc. j.
pulu. coral. rubr. Drach. sem.
boli Armeni,
terræ sigillatæ, añ. Scrup. sem.
rob. ribes Vnc. sem.
Cum *syrupo granatorum*.
F. Electuarium.

Vel ℞. *Rad. acetosæ*,
tormentillæ,
consolidæ maioris,
plantaginis, an. ℥. ß.
rosar. rubr. M. sem.
passularum non exacinatur. Vnc. sem.
sem. portulacæ Drach. j.
Coqu. in aqua simpl.
Colaturæ ℞. Vnc. x.
syr. myrtini,
ribes,
granator. an. Vnc. j.
Misce.
F. potus pro 3. dosibus.

Vel omittantur rosæ in decocto, & in colatura dissoluantur *conseruæ rosar. rubrar. antiqu.* Vnc. 2. iterumque colentur.
F. Potus.

Vel ℞. *Sem. acetosæ*,
corallor. rubror. præpar.
terræ sigillatæ,
spec. diarrhod. abbat.
flor. rosar. rubr. an Drach. sem.
F. Puluis.

Vtiles sunt & trochisci de terra sigillata & de spodio.

Plurimi commendant caseum antiquum præparatum. Præparatur autem, si comminutus sæpius abluatur aqua aliqua refrigerante & adstringẽte, vt, rosarum, plantaginis, portulacæ; posteà diligenter in sartagine exiccetur, & in puluerem redigatur, cuius Drachma j. vel cũ cibo, vel cum aqua aliqua conueniente exhiberi potest.

Extra quoque imponi possunt epithemata *ex succo vel aqua plantaginis, acetosæ, portulacæ, endiuiæ, rosarum, cũ santalis, corallis, rosis rubris vel cerotũ santalinum* eidem admoueri.

Neque præter rem fuerit materiam aliò deriuare, siue promouendo sudores; cùm sudores & cutis raritas aluum siccent, materiâ, quæ ad aluum impetum faciebat, ad ambitum corporis conuersâ, siue ad renes & vesicam, medicamentis, quæ vrinam mouent: è quibus eligenda sunt minimè acria & mordacia, qualia sunt radices graminis, asparagi, fœniculi, petroselini recentis, semina melonum, capilli veneris, &c.

DE DIARRHOEA à liene & humore melancholico.

Diarrhœa à liene & humore melancholico.

Quandoque humor melancholicus in liene & vicinis vasis cumulatus à na-

turâ copiosius in aluum effunditur, & diarrhœam excitat. Interdum etiam deiectio adeo atra apparet, vt picem liquefactam & dilutam repræsentet, quæ tamen à sanguine est ex aperto aliquo in hypochondriis vase in intestina effuso, ibique in nigredinem illam exusto, aut cum humore atro mixto. Nam sanguis is non purus est, sed plerumque melancholicus, in liene & vicinis vasis præter naturam cumulatus: qui quidē rectius per hœmorrhoides euacuari solet, quandoque tamen à natura ad ventriculum atque intestina expellitur, & vomitum ac alui profluuium excitat. Vt enim in febribus, vbi natura hæmorrhagiam nariū instituit, primariò quidē humores prauos euacuare intendit, id tamen obtinere non potest, quin simul sanguinem bonum effundat; ita hîc etiam naturæ scopus est, humorem atrum & melancholicū exturbare: cum verò id fieri non possit commodè, nisi sanguis, cui permistus est, simul euacuetur; hunc sanguinis atri vomitum & fluxum instituit.

Signa Diagnostica.

Signa.

In hac diarrhœa præcesserunt signa lienis affecti, tensio & gravitas in sinistro hypochondrio, & alia, quæ in hypochondriacis morbis apparere solēt, deiectiones sunt nigræ. Si est à sanguine, intincta lintea rubent, & cruenta vomitio comitatur vel præcessit.

Prognostica.

Prognostica.

1. Etsi periculo hæc diarrhœa non careat, ob prauitatem humoris, & sanguinis copiosa per aluum deiectio ad malum habitum & hydropem deducere soleat, & natura irritata talibus prauis & adustis humoribus sæpe bonos simul profundat, virésque valde deiiciat: tamen sæpe etiam à multis morbis, si tantùm modum non excedat, huiusmodi diarrhœa præseruat.

2. Si materia, quæ excernitur, nullum fœtorem habeat, maior salutis spes est: Si fœteat, & ex atro colore in viridem vergat, exigua salutis spes est.

Curatio.

Curatio.

Imprimis hîc respiciendum ad caussam, humorem scilicet melancholicū & atrum, siue is calore hepatis genitus sit, siue ab obstructione ac vitio lienis cumulatus.

Itaque, præmissâ tamen, si opus sit, venæ sectione, primò humor melancholicus euacuetur *polypodio, epithymo, myrobalanis Indis, foliis senæ, syrupo rosar. solutiuo, diacatholico cum decocto florum & fruct.* vel alio conueniente liquore. Non verò statim fluxus sedandus, ne materia retenta deterior reddatur.

Humorem melanch. lienum purgantia.

Deinde quæ humorem atrum temperent, eiusque generationem prohibeant, vsurpanda, *syrupus nimirum de pomis, de borragine, de buglosso, de endiuia, de lupul. byzantinus simplex, de fumaria*: simulq; obstructiones in liene, si adsint, aperiendæ, *radicibus aperientibus, corticibus radic. capparum, tamarisci, ceterach, capillis veneris, semine agni casti, syrupo byzantino.* Et ne intestina humor mordax in transitu exulceret, vtile est, sæpius clysteres iniicere ex iis, quæ leniter detergunt, & humoris acrimoniam temperant, vt decocto hordei, cremore prisani, iure carnis, lacte cum melle rosaceo & violaceo.

Adstringentia tandem, si fluxus non cessat, adhibenda, conserua rosarum, absinthii cum terra sigillata, vel bolo Armeno aut corallis.

Diæta quoque instituatur, qualis in melancholicis, & hypochondriacis

affectionibus conuenit, & vitentur, omnia, quæ crassum, fœculentum & adustum sanguinem generant.

Si verò diarrhœa sit à sanguine atro, quam vomitus sanguinis comitatur, nec is statim sistendus. Nam si sanguis ille ater, & præcipuè iam extra vasa sua elapsus & concretus ac corruptus, sistatur, lipothymiam & alia grauia mala excitat. Itáque potest statim exhiberi hic puluis:

℞. *Rhabarbari* Drach. j.
cinamomi,
myrobalanor. citrinor. ana. Scrup. ß.
succini albi gr. vj. F. Puluis.
Detur in *vini albi* Vnc. iij.
aquæ plantaginis Vnc. j.
syr. rosarum simplicis infusionis. Vnc. ß.

Hinc dentur adstringentia, vt

℞. *Trochiscor de carabe* Drach. j. ß.
lapid. hæmatit. Drach. j.
C. C. vsti præparati,
boli Armeni ana Drach. ß.
F. Puluis.
Dosis Drach. j.

Potest exhiberi cum sequenti liquore.

℞. *Vini granator. acidorum* Vnc. j.
succi citri Vnc. ß.
julebi rosarum Vnc. j.
aq. plantaginis,
tormentill.
caudæ equinæ an. Vnc. iv.
Misce.

℞. *Conserv. rosar. antiq.* Vnc. j.
tormentillæ Vnc. ß.
puluer. radicum consolidæ majoris Drach. ij.
philonii Persici Drach. j.
trochiscor. de carabe Drach. j. ß.
Cum *syr. de rosis siccis vel cydoniorum* F. Electuarium.

Cum verò tales diarrhœæ statis temporibus, vel singulis annis, vel semestribus recurrere soleant, vt illæ præcaueantur, curatio præseruatoria, qualis affectibus hypochondriacis cõuenit, instituenda, nimirum certis interuallis, & præsertim imminente tempore, quo vomitus & fluxus ille sanguinis accidere solet, sanguis, si opus, mittendus, & corpus ad humoribus vitiosis liberandum, ac ne ij in corpore cumulentur, præcavendum, obstructionésque in liene & venis mesaraicis aperiendæ.

Quandoque in diarrhœa ab humore melancholico vitium quoque scorbuticum concurrit. Ideoque in diarrhœa ab humore melancholico semper diligenter considerandum, an dispositio scorbutica adsit, ac tum medicamenta scorbuto propria admisceantur.

DE DIARRHOEA ab vtero.

Vt interdum ob menses retentos, & vitiosos humores inde cumulatos vomitus fœminæ patiũtur: ita interdum & diarrhœa excitatur in iis, humoribus per venas, quibus vterus nutritur, ad epar, & hinc ad intestina effusis. *Diarrhœa ab vtero.*

Cognoscitur hoc malum ex eo, quod symptomata vteri affecti adsunt, & plerumque tales alui fluxus periodos quasdam obseruant, & eo tempore magis affligere solent, quo menses fluere consueuerunt.

Curatur iis medicamentis, quæ venas vteri, si obstructæ sint, aperiunt, & vitiosos humores, qui in vtero, & vicinis locis cumulantur, euacuant. Nisi enim illi prius tollantur, frustra adstringentia & fluxum sistentia adhibentur: cum materia retenta aliò

regurgitet, & mala sæpe periculosiora excitet; de quibus in morbis vteri, & mensium suppressione dicetur. Materiâ euacuatâ, ea, quæ robur ventriculo, intestinis & vtero addunt, vsurpāda, ne facilè affluentes ex aliquo corpore humores excipiant.

DE DIARRHOEA à cerebro.

Diarrhœa à cerebro.

In alui fluxu, vt vocant, cerebrali vel catarrhali materia è cerebro imbecillo, pituitâ multâ seu insipidâ, seu salsâ abundante per fauces in stomachum & intestina defluit, præsertim noctu, & ægro supino dormiente. Materia illa vel reddit lubricam ventriculi & intestinorum tunicam, vnde retentrix debilitatur, vel cibum inquinando concoctionem labefactat, vel molesta qualitate sua expultricem stimulat. Excitatur hic fluxus magis abstinentiâ (nam tùm benignior succus, quò humoris malitia temperatur deest) quàm cibo; contrà atque in lienteria fieri solet. Præcessit debilitas cerebri, & sputum multum, excrementa sunt spumosa & pituitosa, teste Hippocrate 32. *sect. 6. Balbi alui profluuio maximè corripiuntur.* Caussa est, quod plerique ij humidius habent cerebrum, vnde excrementa humida in ventriculum decumbentia diarrhœam efficiunt, eamque diuturnam, ob hecticam quasi illam cerebri intemperiem. Atque hanc intemperiem etiam balbuties arguit, quæ ex linguæ nimia humectatione & emollitione, vel quasi quadam paralysi oritur; quanquam etiam aliis de caussis nasci possit. Solet autem hic fluxus à capite descendens satis diuturnus esse, & longo tempore durare.

Cur balbi alui profluuio corripiantur?

Curatio instituatur, vt suprà de Catharro traditum, præparando & euacuando materiam. Diuersiones etiam fiant per frictiones, ligaturas, cucurbitulas in scapulis. Iuuant etiam errhina & sacculi capiti impositi.

A masticatoriis & gargarismis abstinendum, ne materia catharri in stomachum & intestina trahatur. Vitandus somnus supinus, nec à cœna mox dormiendum. Non solùm autem cerebri & membri mandantis ratio habenda, sed etia n ventriculi, vt recipientis, qui internis & externis medicamentis conseruandus ac roborandus est.

Si hæc diarrhœa sæpe recurrat, ceruici inter primam & secundam vertebram admoueatur vesicatoriū & cauterium potentiale, vel setaceum, vt humores catharrum excitantes deriuentur; vel fonticulus in brachio aperiatur.

In eundem vsum, si ætas & alia ferant, theriaca, mithridatium, decoctum ligni guaiaci, sassafras, sarsæparillæ per plures dies vsurpandum, vt corpus exsiccetur, & materia catharrhum generans per sudores discutiatur.

DE DIARRHOEA, quæ accidit infantibus, dum dentes erumpunt.

Interdum etiam infantibus Diarrhœa accidit, dum dentes ipsis erumpunt, quod euenit vel pituitâ salsâ in ventriculum defluente, vel lacte per febrē, quæ tum temporis infantes plerumque affligere solet, in ventriculo corrupto.

Diarrhœa infantium dentientium.

Vtra autem causa locum habeat ex iis quæ excernuntur, facilè iudicare est. Hic fluxus non statim sistendus, ne materia retēta peior euadat, & febrem quæ ex dolore excitatur, augeat, aut

cerebrum neruósque in consensum trahat, & conuulsionem excitet: Sed si à pituita salsa sit hæc diarrhœa, syrupus rosarum solutiuus, vel mel rosatum; vel syrupus de cichorio cum rhabarbaro, cochlearis vnius aut alterius quantitate exhibendus. Deinde ventriculus & venter inungendus oleo mastichino, cydoniorum, rosarum, absinthii, vel imponendum cerotum stomachale, aut emplastrum de crusta panis.

Si à lacte corrupto diarrhœa hæc accidat, illud, vitiosúsque humor inde genitus, è ventriculo dictis modò syrupis deturbandus, dandáque opera, ut nutrix bonum lac infanti suppeditet, quæ ideò exquisitè, & cibis boni succi alenda. Infantis gingiuæ butyro cum melle mixto, vel cerebro leporis fricentur.

DE DIARRHOEA *ab hypercatharsi & veneno sumpto.*

Diarrhœa ab hypercatharsi & veneno.

Tandem interdum etiam profluuium alui excitatur post nimis fortium purgârium usum, aut venenum assumptū.

Vtraque enim intestinis inhærendo naturam continuò ad excretionem stimulant, & è toto corpore humores ad aluum proritant, & humores etiam bonos corrumpunt, ac ut ad aluum moueantur, faciunt.

Præcessisse autem talem caussam facilè ex ægri, vel adstantium relatione cognoscitur. In tali fluxu primò omnium abstergens ex decocto hordei cum pauco saccharo conuenit, siue bibitum, siue per clysterem iniectum.

Vt ℞. *Decocti hordei* Vnc. IV.
sacchari rubri Drach. VI.
Vel *syrupi rosarum simplicis infusionis* Vnc. I.
Misce.

Dolorem lenit lac chalybeatum, itidem vel bibitum, vel per clysterem infusum, & lac coctum cum radicibus althææ, & iniectum.

Simul ligaturæ, & frictiones, & fotus extremorum instituantur, & cucurbitulæ siccæ inter scapulas & ad hypochondria, vel inter umbilicum & stomachum apponantur.

Posteà dentur adstringentia; ut:

℞. *Conseruæ rosar. antiquæ* ℥ I.
diacydonii sine speciebus ℥. ß.
Pulu. seminis plantaginis,
sanguinariæ,
sumach,
hypecistidis,
acaciæ,
cornu cerui usti, an ℈ I.
Fragmentorum lapidum pretiosorum ℈ ß.
Cum s. q. *syrupi ribium, vel cydoniorum.*
F. Electuarium.

Quidam radicum filipendulæ Drach. j. vt expertum dant in vino, aut cum vitello oui

Vel ℞. *Succi plantaginis,*
decocti rosarum,
mespili,
sorbi,
rad. tormentillæ an. ℔ ß.
athanasiæ ℥. sem.
Fiat clyster.

Cui etiam *vitellum oui vnius vel alterius, seui hircini, sanguinis draconis, tragacanthi, gummi arabici* an. ℈ I. addere licet.

Si fluxus non cesset, ad opiata confugiendum, & propterea exhibenda theriaca recens, laudanum opiatum.

Cibi & potus quoque facultatem adstringendi habeant.

Si à veneno assumpto sit fluxus, pri-

mis itidem abstergentibus tam sumptis, quàm per clysterem iniectis opus est. Deinde si venenum notum sit, proprium alexipharmacum illi opponendum; si verò ignoretur, ad vniuersalia antidota confugiendum; qualia sunt, theriaca, mithridatium, lapis bezoar. Commendatur hîc etiam smaragdus, cuius grana septem in conueniente liquore dentur, vel succus dictamni cum pari vini quantitate exhibitus.

Extra quoque cordi medicamenta cordialia applicentur.

CAPVT VII.

DE DYSENTERIA.

Nomen, & natura Dysenteriæ.

Nomen Dysenteriæ. DYSENTERIA, quam Celsus lib. 4. cap. 15. Tormina, & vulgo intestinorum difficultatem nominant, à parte affecta, intestinis scilicet, quæ Græcis ἔντερα sunt, nomen habet, teste Galeno meth. med. cap. 2. Et quidem generale hoc nomen est, nihilque aliud per se, quàm intestinorum difficultatem significat, & hoc modo pluribus affectibus, in quibus intestina torquentur & affliguntur, attribui posset. Vsus tamen obtinuit, vt vocabulum Dysenteriæ propriè & in specie tantùm accipiatur pro intestinorum exulceratione cum dolore & deiectione alui frequenti ac cruenta. Cœlio Aureliano est intestinorum ῥευματισμὸς cum vlcere: Paracelso morbus dissolutus: Germanis *die rote, Ruhr, Darm, Blutrder rote Vuehe.*

Dysenteria plerumque epidemia est. Malum plerumque epidemium est, in iuuenes maximè, nonnunquam tamen in senes etiam grassans: Interdum & certæ temperaturæ ac constitutionis homines tantùm inuadens; quo qui laborant, per aluum interdum copiosa, interdum pauca, eaque non naturaliter, verùm præter naturalem modum sese habentia, sæpe, ac cum frequenti conatu, cum ventris dolore ac torminibus deiiciunt, & quidem cum sanguine nunc pauco, nunc copioso permixta. Præter sanguinem, & cum sanguine, ac fæcibus illis præternaturalibus in morbi progressu etiam mucosum quiddam excernitur, nunc copiosum, nunc paucum; quod, si sanguis copia superet, Germani in specie *die rote Ruhr* nominant: Si verò plus muci illius albi, quàm sanguinis eiiciatur, appellant *die vveisse Ruhr*. Quid autem illud mucosum sit, inter Medicos non conuenit, vt posteà dicetur. Nonnunquam & bilis, & præcipuè in principio, cùm à fluxu bilioso ferè Dysenteria incipiat, & quidem frequenter flaua, interdum & viridis ac atra admiscetur; sæpe & pituita.

Dysenteria quid. Est nimirum Dysenteria *deiectio alui frequens & cruenta cum dolore ventris & intestinorum exulceratione; Seu intestinorum exulceratio cum deiectione frequenti, cruenta & purulenta, ac ventris dolore & torminibus, à materia acri & intestinis peculiariter aduersa, eaque erodente ortum habens.* Qua definitione ab omnibus aliis alui fluxibus, vt & sanguinis per aluum excretionum differentiis discernitur. *Cruentarum alui deiectionum differentiæ.* Equidem, vt apud Galenum 3. de sympt. causs. cap. 2. & 2. de loc. affect. cap. 5. videre est, apud Medicos quatuor cruentarum alui deiectionum occurrunt differentiæ, quibus omnibus nomen dysenteriæ interdum attribuitur.

I. Cùm per aluum sanguis euacua-

tur, in iis, quibus membrum aliquod abscissum est, & cùm sanguis, qui in nutrimentum partis abscissæ absumi debebat, ad fontem suum recurrit, & ut superfluus à natura ad aluum depellitur & ibi euacuatur quod & iis interdum accidit, qui consueta exercitia subitò dimiserunt, non imminuta interim quantitate alimentorum, qua, cùm validius exercerentur, vti solebant: aut quibus consueta aut familiaris hæmorrhagia narium supprimitur, cuius exēplum habetur apud Forestũ lib. 2. Obseruat. 20. vt & mulieribus, quibus menstrua supprimuntur, vt docet Galenus 5. de loc. affect. cap. vlt. Sanguis enim per vterum euacuari solitus, per venam cauam regurgitat, & hinc per venas mesaraicas ad intestina profunditur. Nonnulli & hæmorrhoïdes addunt; cùm iis præter naturam suppressis, sanguis vel immediatè & ab hæmorrhoidibus internis, vel hepate mediante & ab externis ad venæ portæ ramos remeare, & inde ad intestina effundi possit.

2. Cùm ob hepatis debilitatem aquosus sanguis, instar loturæ carnium, excernitur, qui alui fluxus hepaticus nominatur; Tralliano lib. 13. cap. 3. est dysenteria hepatica.

3. Quæ melancholica appellatur, cùm sanguis propter longiorem moram in hepate vel circa lienem adustus, & cum humore melancholico mixtus, per venas mesaraicas ad intestina à natura protruditur, & niger atque splendens per aluum, sæpe etiam per vomitum simul eiicitur.

Accidit prætereà interdum, vt iis qui ex alto deciderunt, vel in hypochondriis ac lumbis grauiter percussi sunt, sanguis, & quidem sæpe longo tempore retentus, posteà per aluum excernatur, isque nigricans, interdum & graueolens, qui procul dubio in venis loci contusi collectus est & hæsit.

Verùm hæ cruentæ deiectionis differentiæ impropriè dysenteriæ dicuntur: Ea verò sanguinis deiectionis species, quam modò descripsimus, solum propriè Δυσεντερία dicitur: is scilicet alui fluxus, in quo cruenta cum intestinorum dolore ac torminibus eiiciũtur.

In dysenteria ergo adest soluta vnitas, seu vlcus, plerumque & intemperies, ac mala intestinorum constitutio, & quidem cum affluxu materiæ.

Pars affecta sunt intestina, nunc tenuia, nunc crassa, nunc vtraque. An tamen omnia simul exulcerari possint, in dubium à nonnullis vocatur. Equidem impossibile non videtur, vt omnia intestina, si non tota, tamen singulorum partes exulceratio corripiat. Verùm si hoc accidat, grauissimum id malum est, ex quo æger vix conualescit.

Pars affecta in dysenteria.

Nonnunquam tamen & vicinæ partes, vt epiploon, ventriculus, thorax & pulmones in consensum trahuntur, cuius rei exemplum Scholiastes apud Hollerium recitat.

Symptomata, quæ hîc præcipuè vrgent, sunt intestinorum læsæ functiones, alimenti scilicet concoctio & chyli ac fecum debita elaboratio; alimenti, cui inseruiunt etiam suo modo intestina, distributio; frequens deiectio ac excretio, & quidem sanguinis simul, tandemque dolor. Quibus accedunt interdum & alia, de quibus posteà *de signis dicemus*.

Caussæ & generatio Dysenteriæ.

Vt verò natura huius mali clarior fiat, caussæ & generationis modus, & quæ in illo accidunt, consideranda sunt. Et quidem fluxûs huius præternaturalis caussa proxima est intestinorum irritatio, facultatisque in iis

Caussa proxima Dysenteriæ.

excretricis stimulatio, vt cõtinuò quòd molestum est excernere nitatur, quam excitant acres humores, siue in ventriculo & intestinis geniti sint, siue à toto; siue à parte aliqua ad intestina confluant, eáque ad excretionẽ stimulent. Nimirum bilis flaua, à qua plerumque Dysenteria incipit: Bilis atra, quæ ferè lethalem Dysenteriam excitat: Pituita salsa, quæ secundùm Galen. 3 Aphor. 12. aliquando gignitur in capite à caliditate maiore, aliquando talis efficitur putredine in ventre, vnde ad intestina delata, & lentore suo diutiùs iis inhærens, assiduè extergendo tandem illa exulcerat, quemadmodum docet Galenus 3. Epid. com. 3. Aphor. 70. Sanies quoque acris & purulenta & humores maligni ac pestilentes. Quò etiam pertinent purgantia fortiora, vel etiam lenia nimiùm vellicantia & stimulantia.

Humores dysenteriam excitantes, quales.

De omnibus autem humoribus, qui Dysenteriam excitare solent, non sine caussa hoc dubium mouetur, quod etiam Ludouicus Mercatus & alii animaduerterunt, quî fiat, quod humores mordacissimi, feruidi, æruginosi, prasini, & omnino summam malignitatem præse ferentes, Diarrhœam sæpe saltem pariant, & non Dysenteriam; & quî fiat, quod Diarrhœa etiam ab humoribus acribus sæpe longo tempore durans in Dysenteriam non mutetur: Contrà verò sæpe humores minùs mordaces Dysenteriam, & quidem paruo temporis spatio fluxu durante, excitent? Et quidem alii aliam huius rei caussam reddere conantur, & eam vel à circumuolutione intestinorum, quæ humores detineat, petunt; Vel quod omnibus simul venis mesaraicis humor communicetur, eum detineri putant. Verùm cùm hæc omnibus aliis fluxibus communia esse possint, non sufficiunt.

Sola acrimonia humorũ dysenteriam nõ facit.

Ludouicus Mercatus ad hoc dubiũ respondet, solam acrimoniam & mordacitatem humorum per se (licèt ad Dysenteriam necessaria sit) ad Dysenteriam gignendam non sufficere, sed insuper requiri viscíditatem & lentorem, ob quem intestinis adhæreant, eáque continuò rodant. Atque ita proximam & adæquatam caussam ponit humorem acrem, lentum & viscidum intestinis adhærentem, eáque abradentem & exulcerantem.

Verùm etsi hæc opinio satis probabilis videatur: hoc tamen in ea mihi dubium adhuc videtur, quòd sæpe alui fluxus dantur, qui ab humoribus hisce qualitatibus præditi fiunt, & tamen Dysenteria non excitatur: imò sæpe illa viscíditas & lentor abest in biliosis & aliis humoribus qui Dysenteriam pariunt.

Humorũ Dysenteriam excitãtium natura.

Ergo mihi probabile videtur, humores, qui Dysenteriam excitant, peculiarem & occultam qualitatem habere, quâ peculiariter intestinis infesti sunt, eáque exulcerant; Sicut pulmo marinus pulmoni, & cantharides vesicæ infestæ sunt, eáque, non verò alias partes exulcerant: qualis quidem vis in colocynthide, cucumere asinino, esula, euphorbio, laureola & aliis purgantibus occurrit. In quorum quibusdam si acrimoniam examinemus, vel etiam viscíditatem consideremus, longè minor est in iis, quàm in aliis multis, quæ ὑπερκαθαίρουσι, tandémque alui fluxum & Dysenteriam excitant. Imò compertum est, leniora etiam, vt mannam, cassiam, syrupum rosarum solutiu. in quibusdam ὑπερκάθαρσιν excitasse, ob vim, quam habent, intestina vellicandi, & humores ad aluum commouendi.

Contagiũ quomodo Dysente-

Atque ita rem se habere faciliùs credet, qui, quâ ratione contagium Dysente-

Dysenteriam inducat, & quomodo medicamenta purgantia vim suam exserant, perpenderit.

Etenim cùm μιάσματα, siue ex fecibus & excrementis Dysentericorum, siue ex corpore eorumdem exspirãtia, seu per cibum & pocula communia communicata, seu per pulmones & inspirationem, seu per œsophagum, seu per anum, aut quocumque modo admissa, fluxum similem excitent: non video, quomodo alia ratione id præstare possint, quàm quâ purgantia medicamenta suam operationem efficiunt.

Purgãtia qua ratione opus suum perficiãt

Etsi verò vulgò dicatur & doceatur, medicamenta purgantia humores ad se trahere: tamen id rectè explicandum est. Cùm enim purgantia medicamenta non solùm ore sumpta, sed & vmbilico applicata, manibus tractata, imò naribus admota & olfacta, aluum mouere & purgare soleant: aliter statuere non possum, quàm medicamenta ista per vmbilicalia vasa, vel per poros cutis & vasorum extremitates in venas vel arterias penetrantia fermentationem quandam & agitationem in humoribus ibi excitare, quâ vitiosi humores à bonis separantur, à quibus postea natura stimulata eos ad consuetas euacuationis vias pellit; adiuuante procul dubio vi medicamenti purgantis, quod non ad ambitum corporis tendit, sicut sudores mouentia, neque ad vesicam, sicut Diuretica, verùm solùm ad intestina: sicut & cantharides non solùm intus sumptæ, sed & extra applicatæ vrinam mouere, & vesicam exulcerare feruntur.

Generationis Dysenteriæ modus.

Eodem ergo procul dubio modo Contagium & μίασμα dysentericum quocunque modo & loco intra corpus admissum, quandam fermentationem in humoribus efficit, & similem sibi dispositionem (qui omnium venenorum seu contagiosorum inquinamentorum mos est) imprimit. Humores verò moti, & peculiarem hanc malignitatem adepti vnà cum μιάσματι ad intestina, quibus peculiariter infensa sunt, ruentes, non solum purgantium medicamentorum more fluxum alui concitant, & naturam ad crebram excretionem stimulant, sed & ea exulcerant, ac prauam dispositionem iis imprimunt, & ita cùm intestinorum vnitatem soluendo, tum naturale temperamentum & similarem constitutionem lædendo, concoctricem facultatem in iis lædunt, vt neque chylus affluens, illam, quam debet, in intestinis & vasis mesaraicis, dispositionem seu accipiat, seu retineat, sed in humorem vitiosum mutetur; neque excrementa, & feces alui naturalem elaborationem & qualitates in iis accipiant, sed & ipsæ in præternaturale quid mutentur. Vnde frequenti fluxui materia suppeditatur, & natura ad frequentem excretionem stimulatur.

Neque mirum alicui videatur, quòd hi humores peculiariter intestinis infensi sunt, cum idem in aliis morbis epidemiis eueniat, in quibus certæ corporis partes infestantur. Ita quandoque anginæ, pleuritides, tusses & catharri epidemici ac contagiosi grassantur: Imò obseruatum est, Podagram epidemiam fuisse, vt apud Athenæum *in Dypnosoph. lib.* 2. videre est. Atque hoc modo cum à contagio introducatur Dysenteria, procul dubio & reliqui humores qui intra corpus generantur, eodem modo Dysenteriam efficient; cùm necessarium sit, vt cum plura eundem effectum producunt, ad vnum & communem agendi modum reducantur.

Et ita proxima caussa Dysenteriæ sunt

Proxima Dysenteriæ caussa.

Humores quicunque peculiarem hanc qualitatem & vim adepti, vt instar medicamentorum purgantium humores in toto corpore mouere, eos ad intestina concitare & ipsa intestina peculiariter lædere valeant. Et licet hic humor non semper malignus sit: (propriè malignitatem sumendo (tamẽ peculiarem qualitatem & dispositionem obtinet, qua differt ab alijs humoribus biliosis diarrhœam sæpè longam facientibus.

Quid sit mucosũ illud, quod in Dysenteria excernitur.

Et hic, quem modò exposuimus, generationis Dysenteriæ modus est. Circa quem tamen hoc adhuc explicandum restat. Quidnam sit illud mucosum & album, quod sæpe vnà cũ sanguine excernitur, & nõ rarò ita copiosè, vt sanguinem copia excedat, de quo *quæstione* 1. dicetur.

Atque hæc de caussa proxima & generationis Dysenteriæ modo, & de ijs quæ circa eam accidunt, dicta sint.

Caussæ Antecedentes & Remotæ Dysenteriæ.

Caussas vero Antecedentes & Remotas externas & internas quod attinet, omnes ferè humores in corpore hunc corruptionis gradum induere possunt, vt intestina exulcerent, & Dysenteriam excitent. Frequentissimè tamen humor Dysenteriam excitans est biliosus, à quo etiam plerumque fluxus Dysentericus incipit; vnde etiam æstate magis & in principio autumni, quàm hyberno tempore, grassatur Dysenteria. Biliosus autem ille humor nunc in ventriculo & intestinis gignitur, nunc è vesica fellis, aut venis mesaraicis, nunc à toto corpore, quod in febribus sæpè fieri solet, ad intestina effunditur, & vel venarum mesaraicarum orificia patefaciendo, vel erodendo, & inflammationem, vt exulcerationem excitando, fluxus sanguinolenti & Dysenteriæ caussa est.

A bile prasina & æruginosa equidem Savanarola, *tract.* 6. *cap.* 16. Dysenteriam fieri posse negat, cum tam praua sit, vt statim à natura è corpore expellatur, vel corpus corrumpat: quod ante ipsum etiam statuit Conciliator, qui *differ.* 201 scribit: Non reperio aliquem autorem authenticum scribentem ex bile prasina & æruginosa Dysenteriam caussari. Verum Aetius, *tetrab.* 2. *serm.* 1. *cap.* 42. Dysenteriam à bile prasina admittit, etsi periculosam eam esse statuat. Et Solenander, *sect.* 4. *consil.* 9. refert, quod ipse aliquando dysenteria grauiter decumbens æruginosam bilem bile vitellina, muco sanguinequẽ permixtam copiosè deiecerit. Et licet, quod obiicit Sauanarola, natura bilem æruginosam, vt valde prauam, statim è corpore eiicere conatur: tamen easdem vires etiam erga alios humores vitiosos, vt & medicamenta cathartica exserit. Interim id non semper tam velociter peragere potest, vt nullum in transitu corpori damnum inferatur, præcipuè in ista intestinorum circumuolutione, quæ humores, quos natura expellere conatur, non parum remoratur. Quibus accedit & hoc, quod humores non quatenus tales, sed quatenus peculiarem corruptionis gradum accipiunt, dysenteriæ caussa sunt, quem vbi acquisiuerunt, statim dysenteriam inducere possunt.

Eodem modo & alij humores praui in corpore diutius detenti, præcipuè aliqua caussa externa accedente, tandem illam acrimoniam, malignitatem & dysentericam dispositionem, quam diximus, induunt, & vel soli vel cum bile mixti dysenteriam excitant. Vnde ij præcipuè, qui prauis humoribus scatent, facilius dysenteriam in-

currunt, & ad præseruationem à dysenteria prauorum humorum è corpore euacuatio necessaria est. Et nō rarò in febribus malignis & pestilentibus, vitiosis eiusmodi humoribus ad intestina vel vi naturæ protrusis, vel sponte sua ruentibus, dysenteria eaque sæpe Epidemia excitari solet.

Hinc omnia, quæ ad generationem vitiosorum humorum faciunt, vel genitis prauam illam dispositionem Dysenteriæ peculiarem imprimunt, & vt ad intestina confluant, faciunt, inter Dysenteriæ caussas remotas numerantur. Inter quæ est I. Ciborum & assumtorum talis natura, vt faciè in acres & mordaces eiusmodi humores conuertantur, facileque putredini & corruptioni tali sint obnoxij. Quo in genere recensentur vulgo Fructus Autumnales, qui in fine æstatis maturescentes ὀπῶραι vocantur, auideque ingesti facilè putrescunt. E quorum vsu pueros frequentius Dysenteriam incurrere vulgata sententia est; Præcipuè si non satis maturi comedantur: qui, vt nonnulli censent, non ideo solùm Dysenteriæ caussa fiunt, quia facilè corrumpuntur, sed etiam quia eos, qui, quod facilè corrumpuntur, statim excerni debebant, in corpore adstrictione sua retinent. Quod vt negandum non est; cum Experientia doceat, multos ab esu fructuum, vt prunorum, nucum auellanarum & similium, præcipuè non satis maturorum in dysenteriam incidisse. (Sic Cuspinianus refert, Imperatorem Romanorum Albertum Austriacum, cum calore feruenti Augusti mensis insolito vexatus sedare æstum peponibus elaboraret, in dysenteriam lethalem incidisse: Cui simile quod idem Cuspinianus de Friderico III. recenset) Ita Dysenteriæ caussa nō semper in talium fructuum esum referenda; cum obseruatum sit, etiam pueros, lactentesque;infantes, & eos, qui à talibus fructibus planè abstinuerant, nihilominus in Dysenteriam incidisse. Sicut & quę anno 1624. passim grassabatur Dysenteria Epidemia soli fructuum esui adscribenda non est: cum & ipse infantes lactentes & alios, qui fructus nullos comederant, laborantes dysenteriâ curauerim; & tum mense Maio in vicinis oppidis, antequam vlli fructus maturescerent, grassari cęperit dysenteria, & demū sub finem Autumni, cum omnes fructus maturi & in quotidiano vsu sunt, vel mitesceret, vel cessaret, quę propterea aeris constitutioni potius, de qua mox dicemus, quam fructibus adscribenda est.

Cibi & potus Dysenteriam excitantes.

Fructus autumnales.

Fructus Autumnales an semper Dysenteriæ caussæ sint.

Ad hoc caussę genus etiam referri potest vuarum esus & musti potus. Nam non solum fermentationem in humoribus excitant; verùm sępe etiam ex nebulis, rubigine & carbunculo, araneis, aliisque vermibus multa inquinamenta vuis & musto insunt, quæ humores inficiunt & concitant, vt diarrhœæ & hinc dysenteriæ caussę sint, pręsertim si corpus dispositum sit.

Vuarum esus & musti potus caussæ Dysenteriæ.

Exempla Dysenterię ex esu vuarum & musti potu habentur apud Forestum *lib. 22. observ. 3.*

Non solum autem fructuum esus, sed & aliorum ciborum minus commodorum & corruptioni obnoxiorum vel insuetorum vsus Dysenteriam inducere potest. Vnde in exercitibus Dysenteria sępe familiaris est, vt ex historiis passim notum, & nulla ferè in Vngaria expeditio suscepta est, in qua non ex insueta & incauta victus ratione plures fere dysenteria, quàm ferro perierint. Referę quoque

Cibi praui & insoliti caussæ Dysenteriæ.

Ælianus *lib. 5. var. histor. cap.* 1. quod Tachus Ægyptius, donec vsus est vernaculo victu & frugaliter vixit, omniũ hominum fuit sanissimus: postquam verò ad Persas venit, & in illorum luxum dilapsus, cum non posset ferre insolentiam ciborum, vitam dysenteria finiuit. Et Amatus Lusitanus, *cent. 2. curat. 45 in Schol.* cur in India & Ægypto dysenteria frequens fit, caussam esse scribit, quod homines eò loci carnibus vescuntur animalium, quibus cassia fistularis purgatoria pro pastu & cibo est. Nutrimentum enim è carnibus eiusmodi purgatoriam vim habentibus humorem torridum & acrem ad intestina derivare & diuertere; vnde homines plerumque dysenterici fiant, raro phrenetici aut pleuritici.

venenata pharmaca caussæ dysenteriæ.

Pertinet huc & venenatorum pharmacorum potus, colocynthidis & antimonij: vt & acetum in plumbeo vase asseruatum. Imò aquæ, quæ per plumbeos canales defluunt, suspectæ nonnullis habentur. Experientiam tamen contrarium testari alij putant. Neque enim aqua pura & quæ acidi & salsi nihil in se continet, facilè aliquid à plumbo abluit. Vnde Renodæus, *Antidotarij lib. 1. sect. 1. cap.* 7. scribit, aquarum per plumbeos canales deductarum vsum Lutetiæ satis esse frequentem, nec tamen insalubrem. Si tamen canales plumbei ita vetustate iam corrupti sint, aut aquæ ita comparatæ, vt à canalibus aquæ aliquid de substantia plumbi communicari possit, tales aquæ innoxiæ planè non sunt. Vnde Aetius, *tetrab. 3. serm. 1. cap. 45.* ea de caussa aquam illam pluuialem damnat, quæ defluxit per tecta plumbea. Baccius, *lib. 21. cap.* 9 aquas quasuis, quæ per tegulas metallicas defluunt, vituperat; additque, ipsam aquam pluuialem, quæ per tonitrua decidit, ea de caussa, quod aqua hæc pluuialis acrem quandam & prauam qualitatem concipiat, stomacho & intestinis præcipuè, noxiam. Idem Baccius, *loco allegato*, vsum aquarum medicatarum, quæ metallorum & mineralium vires obtinet, cum cibis valde damnat, & prolixè contendit, aquas illas parcius sumptas è corpore rursus non excerni, sed vnà cum alimẽtis ad interna viscera transire, ibique hærere, ac mora sua vel corrumpi & in vitiosos humores transire, vel metallica sua natura partium naturalium dispositionem euertere: vnde postea praui humores generentur, & inspératè nonnunquam dysenteriæ periculosæ & alij perniciosi morbi excitentur. Verùm non in omnibus aquis medicatis talem noxam metuendam esse, cum rationibus tum experientiâ suâ & aliorum probat Ioh. Bauhinus, *lib. 2. de aquis medicat. cap.* 6. Cuspinianus etiam ex Zonara refert, Theophilum Imperatorem ex aquæ frigidissimæ continuato potu in dysenteriam lapsum, & morbi illius vehementiâ mortuum fuisse.

Aquæ per plúbeos canales fluentes an sint caussæ Dysenteriæ.

Referunt huc plurimi & adamantem, quem vt alias venenatum, ita quoque eius puluerem dysenteriam excitare statuunt, de quo *quæstione 2.* dicetur.

Pertinent huc & vehementiora, vt dictum, purgantia, imò etiam mitiora maiori dosi exhibita. Et non solùm medicamenta talia ore sumpta, sed hydrargyrum etiam extra illitum, teste Nicolao Massa, *de lue venerea tract. 4. cap. 4.* humores ad intestina (quod aliàs ad fauces facere solet) concitare, & Dysenteriam introducere posse, à nonnullis statuitur.

Hydrargyrum dysenteriam excitat

Deinde satis frequens caussa

Aer Dysenteriæ caussa.

Dysenteriæ est Aer, de quo Hippocrates 3. *aphor.* 11. *Inter anni partes, si hyems sicca & Aquilonia; ver pluuiosum & Australe fuerit, necesse est, æstate febres acutas fieri & ophthalmias & Dysenterias, mulieribus præsertim & viris naturâ humidioribus.* Quia, vt Galenus, *in comm.* habet, ambientis aeris humiditas, humores in corpore redundantes desiccari prohibet, eâque ratione adiuuat vim putrefacientem, & materiâ putridâ in corpore manente febres fiunt; si eadem per ventrem euacuetur, Dysenteriæ. Et reuera aër humidus & calidus vernus ad humores in corporibus nostris corrumpendos & ad putredinem inducendam maximè dispositus est. Non tamen solam verni aëris humiditatem & caliditatem, sed etiam caliditatem & siccitatem ad dysenteriam generandam facere, testatur ipsa experientia. Plerumque enim in fine æstatis ac autumni initio morbus hic excitatur, & potissimum in regionibus calidis, vt in Ægypto, Arabia, Africa, India, in quibus torridus, acris & exsiccatus sanguis gignitur. Testatur idem Dysenteria, quæ anno 1624. populariter in multis locis grassabatur. Ea enim caliditas & siccitas aeris Verni fuit, qualem vix nullus hominum hîc meminit, cum post vltimam niuem, quæ circa Paschatos festum delapsa est, per menses ferè tres subsequentes exigua, imò ferè nulla pluuia decideret, sed perpetuus æstus, qualis sæpe vix est in Canicularibus, in hisce regionibus vigeret. Cuius caussa proculdubio fuerunt magnæ illæ & frequentes Planetarum coniunctiones, quæ ea æstate inciderunt, de quo est Astrologorum iudicare, qui aliâs etiam in ♄ & ♂ coniunctionem Dysenteriæ Epidemiæ caussam reiiciunt.

Cum ergo à calido & humido, & calido & sicco aere, imo vt ex Hippocrate, 1. *Epid. com.* 2. *t.* 1. *& seqq.* & præcipuè 7. patet, etiam post frigidam & humidam aëris constitutionem Dysenteria excitari possit: in qualitatibus primis solum caussa Dysenteriæ quærenda non est; sed in iis, quæ ab astrorum influxibus, adminiculantibus tamen istis qualitatum primarum excessibus producuntur. Etsi enim, quæ de fructibus Astrorum Chymici quidam scribunt, non probemus, neque iis assentiamur, qui ab iis, quæ Hippocrates 3. *Aphor.* de morbis qui ab anni temporum mutationibus prouenire solent, scribit, qualitates primas planè excludunt: tamen hoc interim non negamus, in qualitatibus primis subsistendum non esse, sed etiam in aëre τὸ θεῖον, seu malignitatem & venenositatem, & omninò qualitatibus primis quid potentius in morbis producendis ponendum esse. Neque enim in eadem aeris constitutione secundum qualitates primas iidem morbi grassantur, sed nunc Dysenteria, nunc Pleuritis, nunc Angina, nunc Carbunculi, nunc variolæ & Morbilli; qui diuersi morbi proculdubio ex diuersis & occultis ac malignis aeris constitutionibus ortum habent.

Astrorũ influxus caussa Dysenteriæ.

Et Dysenteriam Epidemiam quod attinet, oritur ea proculdubio ex astrorum influxu & aeris constitutione tali, quæ in corporibus nostris seu generat seu iis communicat tale quid, quod cum colocynthide, esula, helleboro, scammonio & similibus cognatam aliquam vim obtinet. Et ita se hæc habere, quæ modò diximus, deprehendent ij, qui quæ quotidiè in

natura fiunt, diligenter perpendunt. Vidimus anno 1624. Mense Maio auram malignam arbores aspirasse, vnde vnica die (caliditati & siccitati id adscribi non potest, cum in æquali, vel etiam maiori æstu sæpius idem nõ fiat, nec in omnibus locis id simul acciderit) in quibusdam locis, arborum & quidem non omnium folia ita exsiccata & emortua fuêre, ac si igne combusta fuissent, vt postea ipso Iulij mense deciderent, ac arborum cortices q. flauo puluere aut Auripigmento conspersa fuisse.

Rubigo Vredo.

Vnde proculdubio rubiginis nomen, de qua Plinius, *lib. 18. cap. 1. Cæleste frugum vinearumque malum, nullo minus noxium est Rubigo.* Appellatur & eadẽ de caussa Vredo ac Carbunculus, teste eodem Plinio, *lib. eod. cap. 28.* Omnia enim hæc nomina frugum & arborum huic vitio indita sunt, quod fruges, vites & arborum folia q. comburat. Videatur etiam Plinius *lib. 17. cap. 24.* Disputat quidem Plinius *li. 18. cap. 8.* An à Luna vel Sole hoc vitium proueniat, scribitque plerosque dixisse, rorem inustum sole acri frugibus rubiginis caussam esse & carbunculi vitibus: quod ipse ex parte falsum arbitratur, omnémque vredinem frigore tantum constare Sole innoxio statuit, idque ex eo manifestum putat, quod non nisi noctibus & ante Solis ardorem deprehendatur. Verum & hoc falsum, atque experientia testatur, sæpe circa meridiem talia aëris inquinamenta, in fruges, vites ac arbores decidere, & caussam esse Rubiginis & Vredinis. Plinius etiam saltem interlunio & Luna plena decidere putat, quod an ita sese habeat, experientia docebit. Nebulas etiam maligni & venenati quid sæpe obtinère vel vulgus & rustici norunt.

Carbunculus.

Occultæ qualitates caussa dysenteriæ.

Ideoque malo in hisce & aliis morbis eorumque caussis ad necessarium illud in hac humanæ mentis caligine ignorantiæ asylum, occultas qualitates, confugere, & caussas veras saltem nominare, si eas non satis explicare possum, quam falsas ac fictas afferre, quod nonnulli hodie faciunt, qui vt Antiquitatis egregij Patroni & defensores videantur, vanissimo & irrito conatu omnia ad qualitates primas deducere, & incerta per æquè incerta probare conantur. Non mirum ergo est, si cœleste illud malum, quod Plinius appellat, & aeris inquinamentum in arbores, fruges, prata, fructus, aquas decidat, imò cum aere inspirando attrahatur, & bruta & homines infici. Hinc proculdubio factum, vt boues prata illa depascentes, passim perierint. Hinc etiam Dysenteria ista proculdubio ortum habet; cum homo aerem continuò respirando attrahat, & oleribus, fructibus, aquis ab huiusmodi caussa inquinatis necessariô vtatur. Eiusmodi enim inquinamenta, seu cum aere attracta, seu cum cibo ac potu assumpta, cum à corpore nostro aliena sint, aliquandiu quidem in eo latent, & reliquos humores inficiunt, donec tandem coacervata ita fuerit materia, vt natura ab ea stimulata per aluum & humores vitiosos & venenum illud eiiciat, à quibus intestina, quibus inimica sunt, exulcerantur.

Cur non omnes Dysenteria corripiantur.

Quod verò non omnes æquè Dysenteria corripiuntur, caussa est, quod inquinamento isto non totus aer inficitur, sed sparsim saltem & certis tractibus. Cui accedit & illud, quod corpora alia puriora, alia impuriora, & ad corruptionem hanc suscipiendam magis idonea sunt, & proinde ad resistendum vel minus resistendum

magis vel minus disposita.

Imò etiam absque his occulto modo, occultas illas astrorum influentias in corporibus nostris humores tali modo corrumpere posse, patet inde, quod etiam infantes lactentes, qui aliis cibis, quàm lacte materno aut nutricis non vtuntur, & in aërem liberum nunquam venerunt, sed in cubilibus suis conclusi à primo ortu manserunt, nihilominus dysenteria correpti fuerunt; quod & ipse supra dicto anno semel atque iterum factum vidi.

Occultum autem hoc humorum vitium, quod dysenteriæ caussa est, si quis antimoniale, vel helleborinū, vel tithymallinum, vel alio nomine appellare velit, ob cognatas vires & effectus, quos cum hisce habet, per me licet. Eadem de caussa vel aloëticum vel colocynthinum non incommodè etiam appellari posset.

Chymicorum de dysēteria opinio.

Chymici quidem & Paracelsus ex principiis Chymicis caussam huius mali reddere conantur, & dysenteriam morbum ex sale resoluto appellant. Et verum est, salem, dum à reliquis humoribus secernitur, & seorsim, vt Hippocrates, *de prisca Medicina* docet, consistit, plurimorum morborū caussam existere, & ad fluxum etiam alui facere. Verum cum iidem omnes alui fluxus à sale resoluto deducant, nihil, quod dysenteriæ proprium sit, afferunt, neque docent, quomodo alij alui fluxus, qui etiam ab humoribus salsis & acribus fiunt, nec tamen dysenteria sunt, à dysenteria differant; neque quomodo sal resolutus in dysenteria à sale resoluto in aliis diarrhœis discernendus sit, monstrant.

Contagium caussa dysenteriæ.

Tandem inter dysenteriæ caussas meritò numeratur contagium, cum, & antea sæpissimè, & in illa ipsa dysenteria quæ anno 1624. hic grassabatur compertum sit, vnum ab altero infici; & hinc totas familias dysenteriâ corripi. Maximè verò illud communicatur per excrementa alui. Etenim hoc commune omnibus morbis contagiosis, vt excrementa eius partis, quæ maximè laborat, præcipuam vim contagium propagandi habeant, & vt illa pars maximè inficiatur, à qua excrementum contagiosum separatum est. Ita in ophthalmia excrementa & effluuia oculorum aspicientium oculos inficiunt, non alias partes. Et in phthisi exulceratorum pulmonum contagiosa exspiratio pulmones, nō vero alias partes inficit. Hinc etiam dysenteria cum maximè contrahitur, si quis in loco, in quo dysentericorum excrementa iacent, aluum exoneret, & halitus ac vapores contagiosos ex iis per gutturem inferiorem admittat. Quia tamen in dysenteria non solum alvus afficitur, vt in ophthalmia & phthisi pars vna reliquis saluis afficitur, sed sæpe tota massa sanguinea inquinata est (vnde etiam febres dysenteriæ sæpe coniunguntur) nec conuersationem cum dysentericis satis tutam puto, & dysenteriā ex lecto dysenterico communi vel communibus poculis aut patinis aut aëre inspirato attrahi posse existimo; cum experientia doceat, non paucos ex conuersatione cum dysentericis in dysenteriam incidisse, qui nunquam in locum communem aluum exonerarunt.

Gradus & differentiæ dysenteriæ.

Gradus & differentiæ dysenteriæ.

Galenus, *4. aph. 26. & 6. de loc. affect. cap. 2.* gradus quosdam dysenteriæ, secundum quos differentiæ eiusdē constituuntur, proponit, docetque abradi primò & excerni adiposa quædam & pinguia corpora, exiguo cruore perfusa, atque hunc primum dysente-

riæ gradum esse. Deinde superficiem internam intestinorum tenuem, quæ membranosorum ramentorum speciem præ se ferat, cum excrementis excerni; secundumque hunc dysenteriæ gradum esse. Tandem ipsam intestinorum substantiam, ex vtraque tunicā constantem, & carunculas quasi de intestinis; atque hunc tertium dysenteriæ gradum esse, de quo Hippocrates 4. *aph.26. Si dysenteria laborāti veluti carunculæ deiiciantur, lethale.* Illā Galenus γινομένην, Fientem dysenteriam; hanc γεγονυῖαν & κατασκευασθεῖσαν, Factam & consummatam nominat. Quæ sententia vulgata & communis omnium fere Medicorum est: consideratione tamen & explicatione indiget; cùm quædam in ea occurrāt, quæ experientia magistra hodie à doctissimis Medicis non saltem pro dubiis, sed & falsis habentur: de quo postea, *quæst.3.* in specie dicemus.

Dysenteria Fiens & Facta.

Hoc jam vt certū habeamus, intestina nūc magis, nūc minus exulcerari, & ita quidē interdū, vt etiā perforentur. Imò scribit Auicennas, *l.3.fen.16.tr.1.c.2.* nō solum intestina perforari interdum, sed & mirach seu ventrē è regione vlceris & foraminis ob communicatam illi putrefactionem, ita vt stercus per abdomen excernatur, & nihilominus hominem viuere posse. Additque etiā, quamuis sit possibile, esse tamē de possibilibus, quæ rarò accidunt. Matthæus de Gradibus tamē, *2.part.pract.c.12.* scribit, se vidisse Papiæ quendam, cui hoc acciderit, & feces per vlcus excretæ fuerint, qui tamen annos 20 postea vixerit, Et non esse impossibile, vt ex vlcere intestinorū etiam abdomen putredinē concipiat & perforetur, ex historia morbi supra etiam *sect.1.c.9.* allegata, quo hîc fœmina quædam extincta est, patet. Laborauerat ea jam aliquot annos hernia intestinali, quæ cū pondus grauius eleuasset, & inde in inguen intestina prolapsa essent, nec rem alicui detegere vellet, intestina prolapsa inflammata sunt, tandemque gangrænâ correpta: à qua pars abdominis ad inguinis regionē posita & ipsa putredinem concepit, similiq; malo correpta est, vt foramine exputredine aperto ipsæ feces alui per illud cum maximo fœtore excernerentur: quo malo intra paucos dies extincta est.

Præter hanc, quæ à gradibus hisce sumitur, differētia alia adhuc est; quod intestina nunc crassa, nunc tenuia, nūc vtraque afficiuntur: Interdum & ventriculus aut partes vicinæ in cōsensum trahuntur, ac eodem morbo corripiuntur; cuius rei exemplum est in Obseru. Schenckij, Plerumque tamē crassa intestina afficiuntur. Natura enim hoc ferè obseruat, quod diligenter notandum, vt humores, quos ex corpore per venas mesaraicas in intestina effūdit, non per omnes æquè expellat, sed plerumque per inferiores, & quæ in intestinis crassis inseruntur. Hinc etiam Tenesmus tam frequens dysenteriæ comes est.

Sunt & aliç dysenteriç differentiç, quod nunc est epidemia, nunc ex morborum σποραδικῶν numero; nunc cum febre, nunc sine febre. Quç epidemia est, plerumque maligna etiam est, seu malignitatem, vt & febrem, coniunctam habet.

Signa Diagnostica.

Dysenteria in genere cognoscitur ex frequenti alui deiectione, dolore ventris ac torminibus, præsertim excernendi tempore, & paulò ante excretionem. Quæ excernuntur, sunt toto fere genere à naturali excrementorum alui constitutione & modo aliena, biliosa ac varia, mucosa ac cruenta simul

Signa dysenteriæ.

ta simul. Quæ signa diligenter enumerat Galenus *6 de loc. aff. cap. 2.*

Plerumque dysenteriæ febris iungitur. Hippocrates tamen eam interdum sine febre vidit. Hollerius *commen. in aph. 3. sect. 6.* Docet etiam Fernel. *lib. 6. de part. morb. & sympt. c.* 10. non omnẽ dysenteriam statim & necessariò febrẽ comitari, sed eam tantùm cuius humor est acerrimus, isque è visceribus aut è venis magna corporis perturbatione profusus. Annotant etiam alij, quamuis dysenteriæ febris iungatur, non semper in principio id fieri, sed vbi per aliquot dies durauit affectio, propter inquietudinem & putredinem. Quandoque tamen cum dysenteria statim febris coniungitur, vel etiam eam præcedit, vbi scilicet in febre natura hanc excretionem instituit.

Dysenteriæ situs quoque, inquietudo, singultis, quandoque & lipothymia coniungitur, vt & interdum conuulsio. Plerumque prostratus appetitus, frequentissimè verò, Aëtio teste, tenesmus; non rarò intestini recti procidentia.

Fluxus etiam hic etsi plerumque sit continuus, Diomedes Coronarius tamen *Consil.* 2. obseruauit fluxum dysentericum periodicè redeuntem de tertio die in tertium; additque id sæpe fieri, ac diligenter notandum esse, ne decipiamur, cùm & hæ sint veræ dysenteriæ.

Dysenteria ab aliis cruẽtis alui fluxibus discrimẽ.

Quamuis verò cruenta in aliis alui fluxibus etiam deiiciantur: tamen in eo differunt, quòd in illis sanguis solus, copia & qualitate peccans copiosè excernitur: in dysenteria verò humorum reliquorum copia plerumque maior eiicitur, sanguis verò minùs copiosus. Et licèt interdum in dysenteria etiam copiosè excernatur: tamen id non fit sine aliis humoribus & cum torminibus, quod non accidit in reliquis alui fluxibus. Et in fluxu hepatico, qui etiam dysenteria quandoque, sed impropriè dicitur, repressâ vna vel altera die euacuatio posteà iterum redit. In dysenteria verò parum & per breuia interualla excernitur, & plerũque aliquid puris ab intestinis exulceratis redditur, & quidẽ cum frequenti ac sæpe redeunte conatu eiiciẽdi, cum ventris torminibus ac torsionibus, sanguisque excrementis & fecibus permistus redditur. Deinde cum sanguine etiam mucus quidam excernitur, interdum adeò copiosè, vt plus eius quàm sanguinis reddatur, atque tum vulgò appellatur *die weisse Ruhr*, vt suprà dictum.

Abscessus in intestinis à dysenteria differentia.

Ceterùm abscessus etiam in intestinis aliquando oboriuntur, vt Aëtius, *tetrab. 2. serm. 1. cap. 41.* docet, ad eorum eruptionem eliquationes quasi puris consequuntur; quo viso ignari decipiuntur, dysenteriam hanc affectionem esse putantes. Et sanè, vt hac de re Aëtius porrò scribit, si post eruptionem diuturna sit exulceratio & perseuerans, eo modo, quo dysenteria, curatur, verùm in principio neutiquam. Affectiones ergo has hoc modo distinguere docet Aëtius. In abscessu semper præcedit dolor pulsatilis iuxta affectum locum innitens, neque morsus neque decursus adsunt, quales in dysenteria præcedere consueuerunt. Deinde mutatione in suppurationem incipiente, rigores inæquales consequuntur, febresque circa vesperam maximè irruentes: posteà vbi perfecta mutatio humidi fuerit facta, omnes molestiæ minores fiunt, vehementesque dolores remittunt, deinde eruptionis tempore accidente rursus dolores intenduntur; aliquando autem perfecta ventris adest adstrictio. Post eruptionem verò humor qualem prædiximus excernitur; cum nihil tale in dysenteria oboriatur.

Curationem *ibidem* ponit Aëtius. Et omninò licet aliquod vlcus aut abscessus sit in intestinis, cum alui fluxu, modò materia fluxus caussa intestina non exulceret, non est dysenteria, sed diarrhœa solùm.

Signa caussarũ. Quantum ad signa caussarum, sumuntur ea ab excrementis, quæ aliquando sunt citrina & biliosa, aliquando albicantia, & pituitosa, interdum viridia, interdum nigricantia & atrabilaria, saniosa, cruenta, purulenta. Hisce adiungenda sunt signa abundantium in corpore humorum, sumpta ab ætate, temperamento, tempore anni, vitæ genere.

Dysenteriæ malignæ ac pestilentis signa. Imprimis verò considerandum & quærendum: An maligna & pestilentialis sit Dysenteria, nec ne. Cognoscitur autem id ex præcedenti anni temporum statu. Si enim is præter solitum ad excessum aliquem deflexerit, & humores in corpore corruperit, malignam dysenteriam id indicat. Symptomata quoque sunt peiora & grauiora; sæpe accedit angina, delirium, exulceratio circa anum & excrementa valde fœtent, ac varios colores habent. Plures etiam eodem tempore dysenteria corripiuntur & moriuntur.

An tenuia an crassa intestina afficiantur. An tenuia, an verò crassa intestina affecta sint, quod ad curationem rectè instituendam non parum facit, etiam cognoscendum. Plurimi quidem statuunt, si dolor supra vmbilicum percipiatur, tenuia intestina, si infra, crassa affici. Verùm cùm tenuia intestina & supra & infra vmbilicum sint, & colon etiam statim sub vmbilico ducatur, eóque illic affecto dolor quoque supra vmbilicum percipiatur, non solùm ad hoc respiciendum, an dolor supra vel infra vmbilicum sit, sed totus intestinorum ductus & circuitus considerandus, & reliqua etiam signa, quæ mox dicentur, coniungenda. Plerique etiam, si tenuia intestina affecta sint, ramenta minora & tenuiora esse; si verò crassa, ramenta maiora ac crassiora cum copiosiore pinguedine excerni docent, de quo quid sentiendum sit, anteà dictum. Hoc tamen non inficior, illud quod ex intestinis crassis excernitur, differre ab eo, quod a tenuibus prouenit. Sunt enim intestina crassa carnosa magis, quàm tenuia, & extra pinguedine copiosiori obducuntur. Ideóque iis exulceratis valde carni simile quid excerni potest, de quo Hippocrates 4 *Aphor.* 26. Dysenteria laboranti si veluti caruncula exeant, lethale. Potest enim carni simile quid ab intestinorum crassorum substantia exulcerata valde excerni, aut, quod Cardanus *in commen. huius Aphorismi* existimat, tota substantia intestinorum exesa, partes mesenterij absumuntur, & quæ extra intestina sunt, & caro & corpus glandulosum, cui colon insidet, & pinguedo excerni possunt.

Tenuiũ intestinorũ affectorũ signa. Vt ergo rectè cognoscatur, An intestina crassa, an tenuia affecta sint consideranda sunt, dolor, locus doloris, tempus exitus excrementorum, & mixtio sanguinis ac purulentæ materiæ cum excrementis alui. Si enim tenuia affecta sint, dolor est acutissimus, ita vt ægri quasi aciculis ventrem compungi sibi conquerantur. Intestina enim tenuia sunt magis membranosa, & sensu exquisitiore prædita. Aluus non statim post dolorem aut tormina ventris excernitur; cruor cum stercoribus vniuersis mistus est. Atque eò euidentior erit cruoris & ab vlcere excretorum mixtura, quò locus affectus

altior est. Etenim cum via illa ab intestinis superioribus ad anum longior sit, sanguis & purulenta materia antequam per aluum excernantur, diutiùs in ea commorantur, atque ita facilius & exactius stercoribus permiscentur. Aëtius addit, biliosa & porracea ac omninò variegata eiici, stercore cõmixto, cum torminibus & virium exsolutione, ægrotúque febri & siti infestari.

Ieiuni intest. ni affectus signa.

Si ieiunum intestinum exulceratum sit, quod raro accidit, dolor est maximus, excrementa crudiora apparent, sanguinem nigriorem valde immistum habentia, ob longum transitum per vniuersa intestina; bilem item abundè flauam: adest nausea & cibi fastidium, interdum & vomitus, ardor linguæ & vigiliæ; quandoque & febris acuta. Vires ita deiiciuntur, vt non procul ab interitu ægri esse videantur, & signa alia concurrunt, quæ apud Aëtium *tetrab 3. serm. 1. cap. 43.* referiuntur.

Crassorũ intestinorum affectorũ signa.

Vbi verò intestina crassa afficiuntur, dolor magis infra vmbilicum percipitur, isque non ita vehemens ac diuturnus. Intestina enim crassa tenuibus sũt magis suo modo carnosa, atque ideò sensu minus exquisito prædita, sicut id ex differentia doloris in colica & iliaca passione videre est. Nam etsi in colica dolor etiam satis vehemens est: in iliaca tamen longè acerbior est. A torminibus & cruciatu ventris statim fit excretio: Cruor & purulenta materia, alui excrementis supernatat, aut tantum iis extra adhæret. In maiori exulceratione veluti carunculæ excernuntur, vt modò dictum.

Vlceris in Dysẽteria cõstitutio vt cognoscatur.

Vlceris constitutio & tempora etiam ex deiectionibus colliguntur. Primò enim biliosa, hinc sanguis, postea mucus, vel etiam quasi carunculæ excernuntur. Vbi putrida & male olentia deiiciuntur, vlcus corrosiuum & malignum indicatur. Hoc tamen etiam hîc non prætereundum, interdum mox in principio, & cum diarrhϾ potius, quàm Dysenteriæ nomen affectus meretur, sanguinem sæpe satis copiosum, rarius purum, frequentius cõcretum & nigrum excerni, ob irritationem validam, sicut & interdum fit in ὑπερκαθάρσει, nondum exulceratis intestinis, cùm id statim in principio diarrhϾ accidat, sed osculis venarum mesaraicarum saltem reseratis. Tum ergo & alia signa dysenteriæ etiam consideranda sunt, de quorum absentia, & quod mox in principio alui fluxus cum excrementis reliquis sanguis excernitur, non dysenteriam, sed diarrhœam saltem esse, colligi potest, curaturque talis fluxus longè faciliùs, quàm vera dysenteria. Potest tamen in dysenteriam degenerare.

De signis omnium Dysenteriæ differentiarum secundùm vlcerum varietatem & loca affecta agit Aretæus *de sig. morb. diuturn. lib. 2. cap. 9.*

Signa temporũ

Quomodo gradus dysenteriæ cognosci possint, ex superioribus satis patet. De temporibus eius cognoscendis vt aliquid addamus, cognoscuntur ea ex materiæ, quæ excernitur, cruditate & coctione. Principium quidem facilè cognoscitur, cum excrementa alui sunt fluidiora, sanguinisque aliquid admiscetur. Augmentum, quando feces iam planè à naturali suo statu recedunt, & maiora iam exulcerationis signa adsunt. Quæ vbi summa sunt, status est. Declinatio tandem, quando feces alui iterum ad statum naturalem redire incipiunt, nec æger toties aluum deponere cogitur, appetitusque redit.

Dysenteria vt simulari possit.

Signis tandem ex Polybii *lib. 6. Stratag.* addimus, Amphiretum à pyratis, vt magnam ab ipso λύτρον extorquerent,

in Lemno detentum, à cibo abstinuisse, & rubricam aquæ marinæ permixtam bibisse. Itaque cum sanguinis fluxu eum laborare crederent, ne moreretur, à vinculis eum liberarunt: atque is fugâ elapsus est.

Prognostica.

Prognostica.

Vt in aliis morbis de euentu præsagiũ sumitur ex naturæ robore & morbi vehementia, eorumque inter se collatione: ita idem in dysenteriæ euentu præsagiendo obseruandum. Colligitur autem magnitudo morbi & naturæ robur ex loco affecto, caussis, effectis & vlceris constitutione, ac ægri natura & dispositione.

Dysenteria affectis superioribus intestinis.

1. Periculosior est dysenteria, & difficiliùs curatur, in qua intestina superiora afficiuntur. Grauiora enim symptomata accidunt superioribus intestinis affectis, nempe fastidium cibi vehemens, nausea, vomitus, vigiliæ cum dolore, & virium deiectio: sicut & vulnera intestinorum gracilium difficilius curantur, præsertim ieiuni, cuius vulnera lethalia sunt, secundùm Hippocratem 6 *Aph.* 18. Galenum *meth. med cap.* 4. cùm propter magnitudinẽ multitudinemque vasorum, tum quod tunica eorum neruosa est, tum denique quod intestinum illud bilem sinceram excipit, ac medicamenta non diu retinet, hepatique proximum est. Facilius autem curantur vulnera & vlcera intestinorum crassorum & inferiorum. Aëtius *tetrab.* 3. *serm.* 1. *cap.* 43.

2. A syncera deiectione dysenteria malum, 7. *aph.* 23. Synceras autem deiectiones Galenus interpretatur nulla aquosa humiditate permixtas, solumque cum habentes purum & simplicẽ humorem, qui per inferiora deiicitur, siue sit flaua bilis, siue atra. Per tales n. deiectiones intestina exulcerantur.

3. Pessimæ sunt dysenteriæ, in quibus quæ excernũtur porri speciem habent, suntque nigra, plurima, varia, graueolentia. Aëtius *tetrab* 3. *serm.* 1. *c.* 43.

Dysenteria ab atra bile.

4. Dysenteria si ab atra bile incipiat, exitiosa est. Hippocrates 4 *Aphoris.* 24. quod ibidem etiam *aph.* 22 docet. Quia nihil differt à cancro exulcerato, qui cum in exterioribus corporis partibus rarò curationem admittat, multò minùs in intimo intestinorum curabitur, vt Galenus *in comm. alleg. aph.* explicat: Qui etiam videatur in *lib. de atra bile cap.* 5. Seu, vt Aëtius *loc. alleg.* ista proponit. Si ab acribus cibis aut flaua bile dysenteria oboriatur, ferè in totum ipsam curamus. Si verò ab atra bile initium sumat, siquidem ratione κρίσεως febrilium morborum bilis ista excernatur, etiam hanc sanare non desperamus. Si verò suâ sponte, nullo præcedente febrili morbo, neque coctione bonâ apparente atra bilis excernatur, immedicabilis dysenteria ea existit, nihilque à cancro exulcerato differt. Nimirum bilis atra sincera & absque signis coctionis semper lethaliter excernitur: Si autem præcedentibus signis coctionis excernatur, non pura & sincera atra bilis erit. Hercules quoque Saxon. *Panth. lib.* 3. *c.* 23. quendam curatum vidit laborantem dysenteriâ primò ex flaua, posteà ex atra bile cum singultu & vomitu.

Dysenteria a pituita salsa.

5. Dysenteria à pituita salsa proueniens crudelissima est; quoniam biliosus humor transeundo quidem affligit: Hic autem cùm sit lentus, moram trahit, & cunctatione sua amplius exulcerat. Galenus *in comment. ad aphor.* 12. *sect.* 3.

Dysenteria lienosis accidens

6. Lienosis dysenteria superueniens bona est, 6. *aph.* 48. Humores enim crassi & melancholici, qui lieni erant infarcti, transponuntur & euacuantur.

Non verò propriè dicta atra bilis intelligitur, cuius anteà facta est mentio, sed humor melancholicus, à quo dysenteria salutaris existere potest, nisi dysenteria illa diutiùs duret, vbi hydrope aut lienteria superueniente ægri moriuntur, teste Hippocrate *6. aph. 43*. Itaque in dysenteria discernendus est humor melancholicus, sanguis item in intestinis concretus, qui pici similis eiicitur, ab eo, qui verè atra bilis nominatur. Quoniam ab humoris melãcholici & sanguinis talis excretione multi euaserunt, quemadmodum eius rei exempla, siue cum febre, siue absque ea ægri fuerint, Hollerius affert *1. de internis morbis, scholio in cap. 43.* in cap. de dysenteria, & nos aliquot eius rei exempla obseruauimus.

Dysenteria post maniam & hydropem.

7. A mania dysenteria aut hydrops, aut ecstasis bonum, *7. aphoris. 5* Nam dysenteria aut hydrops maniæ superueniens remedio est, ratione translationis materiæ à capite ad inferiora corporis. De proximis tamen duobus prognosticis hoc etiam notandum, dysenteriæ vocabulum interdum non propriè accipi, sed diarrhϾ quoque tribui, in qua humores, qui excernuntur, ita praui sunt, vt tormina & difficultates intestinorum, quod vox dysenteriæ exprimit, inferant, licèt exulceratio nulla adhuc adsit. Nam si exulcerata essent ab humore atro intestina, tantum abest, vt à tali alui fluxu mala melancholica prædicta sanarentur, vt potiùs insanabile malum introduceretur. Et licèt in tali dysenteria quandoque sanguis vnà excernatur, potius ex reseratione venarum mesaraicarum id accidit, quàm ab intestinorum exulceratione, quæ omnino lethalis esset. Per veram enim dysenteriam ab atro humore nullus morbus feliciter solui potest.

8. In profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant; nisi in praua cõmutentur. *2. aph. 14.*

9. Si dysenteriæ ructus vel crepitus ventris superueniat, bonum. Indicio enim est, naturam iterum in cibum iam agere, & coctionem incipere.

10. Effusio puri sanguinis dysenteriæ adueniens, mala. Venas enim maiores erosas indicat.

11. Conuulsiones & rationis perturbatio dysenteriæ superuenientes mortem significant.

Post abscessuum eruptiones dysenteria.

12. Quæ post abscessuum eruptiones fiunt dysenteriæ, graues sunt, propterea quòd vires deiectæ iam sint, per coincidentes inflammationibus febres ac dolores. Graues quoque sunt, quæ cum vehementi inflammatione oboriuntur, quæque cum febre, ac amisso appetitu. Aëtius *loco allegato*. Irritatur enim febris assiduo dolore ac vigiliis, & corporis agitatione per frequentem alui deiectionem, & propter humoris prauitatem febris mali moris significatur.

Carunculæ in dysenteria excretæ.

13. Si dysenteria laboranti veluti carunculæ deiiciuntur, lethale est, *4. aph. 26*. Cùm enim id magnam exulcerationem significet, substantia intestinorum neque regigni, neque cicatrix tam magna exulcerationi obduci potest. Perit ergo æger vel breui tempore, si cum acuto morbo dysenteria coniungatur, vel longiore, cum malum aut in marasmum desinit, aut in vlcera profunda & serpentia. Et communiter interpretes id, quod Hippocrates veluti carnes appellat, interpretantur de secunda intestinorum tunica, quæ excernatur, eámque dysenteriam insanabilem pronunciat Hippocrates: licèt Brasauolus *in comm.* etiam eam se sanasse dicat. Cardanus tamen *in comment.* id, quod simile est carni

in dysenteria, à mesenterio & vicinis partibus erosis intestinis, excerni statuit.

14. In longis dysenteriis cibi fastidium malum, & cum febre peius, 6. *aphor.* 3. Ventriculo enim per consensum cum intestinis affecto labefactatur concoctio, vt ἀὀίτητος æger fiat. Quod si febris simul coniungatur, vel vlcerosa aliqua in intestinis putredo aderit, vel inflammatio, vel febris mali moris.

15. Dysentericis vomitus biliosus initio malum. Hippocrates *in Coacis.* Magna enim vis bilis æstuantis indicatur, quæ ventrem superiorē & inferiorem turbat. Præterea symptomatica est illa excretio; siquidem initio nihil bene plane euacuatur à natura, & semper prauum est, stomachum per sympathiam intestinorum in Dysenteria affici.

16. Periculosa est Dysenteria cum continua alvi deiectione, aut si cessante deiectione cruenta nouus fluxus dilutus cruentus, instar epatici, aut alia fœda Diarrhæa subsequitur, in qua excrementa fœtida sunt valde, & cadauerosum humorem præ se ferunt. Significat enim hoc intestina valde exulcerata & corrupta esse.

17. Si Dysenteria sit symptoma febris malignæ, pestilentis & contagiosæ, periculosa ea est, & plurimi eâ intereunt.

18. Dysenteriæ, si cum febre inuaserint, aut variis alui deiectionibus, aut cum hepatis inflammatione, aut hypochondrii aut ventris aut quæ dolorosæ fuerint, aut quæ cibos intercipiunt, sitimque inducunt, hæ omnes malæ sunt. Videantur, quæ sequuntur 2. *Prorrh. t.* 29.

19. Si Dysenteriæ febris accesserit, quæ anteà non aderat, aut si, quæ exigua aderat, intendatur, vel putredinem circa vlcera maiorem factam, vel inflammationem aliquam accessisse significat, quorum vtrumque periculosum est; & imprimis si ad cibi fastidium febris accesserit, res desperata est.

20. Si quis ex morbo aliquo acuto releuatus Dysenteriâ corripitur, vt plurimum breui moritur. Vires enim primo morbo absumtæ morbo tam graui sustinendo non sufficiunt.

21. Dysenteriæ superuenit Lienteria. 7. *aph.* 76. Lęsis enim transitu humorum vitiosorum intestinis, ventriculi etiam temperies naturalis per consensum debilitatur, vnde chylus crudus deiicitur, ipsorumque temperi à Dysenteria læsâ chylum in ventriculo elaboratum amplius, vt par est, ea retinere & elaborare non possunt.

22. Singultus Dysenteriæ superueniens plerumque lethalis est. In principio tamen morbi minus periculosus est, quàm si in morbi progressu accidat.

23. Circumfertur etiam passim hoc prognosticum. Si in dysenteria pustula nigra post aurem appareat sinistram, similis orobo, cum siti magna, mortem in vigesimo futuram significat. Cuius tamen quæ sit ratio, non ita planum est. Nisi fortasse sit à malignitate, ob quam interdum parotides & tumores post aures erumpere solent. Et omnino, quò plura signa praua, quæ in morbis aliis acutis mortem præsagiunt, adsunt, eò dysenteria periculosior est.

24. Dysenteria, quæ in ardentibus febribus à critico naturæ motu fit, intempestiuis suppressa inflammationes aut abscessus gignit in lateribus, visceribus & articulis, via inferiore

Dysenteriæ intempestiuè suppressæ incomoda.

præclusa, & materia ad interiores partes regurgitante; quandoque etiam in hydropem & alios grauissimos affectus degenerat. Imò in quacunque dysenteria, si intempestiuè supprimatur, talia vel similia mala metuenda sunt; cum materia tam praua nunquam in corpore sine detrimento detineri possit. Hippocr. *in Coac. aph.* 462, 465. *de vict. rat. in acut. sect.* 4. *sec. cod. Foësij pag.* 73. Galen. *de ven. sect. aduer. Erasist.* 6.

Mulieres pueri & senes cur in dysenteria grauius decumbant.

25. Mulieres, quam viri, senes & pueri, quàm juuenes, & in ætatis vigore consistentes, difficilius curantur in dysenteria. Aetius, *loco allegato*. Mulieribus & pueris hoc accidit, quia ob molliciem vires cito deijciuntur, minusque præceptis medicis obtemperãt. Præterea ipsorum intestina humidiora sunt, & propterea putredini aptiora; siue, vt loquitur Aetius, ad vlcera serpentia longe proniora. In senibus verò magnitudo caussæ significatur, ob quã in corpore minus disposito tam biliosa & acria excrementa generantur & cumulantur: Cui accedit virium & caloris natiui imbecillitas, quæ caussę morbificę minus resistere potest. Dysenteria Infantium, quę etiam vomitu & vermibus est, plerumque lethalis est, pręcipuè si conjungatur febris acuta. Maximam enim humorum corruptionem & putredinem, atque intestina superiora affici significat.

Grauidæ dysenteria laborantes.

26. Mulieri vterum gerenti si aluus plurimum profluat, periculum ne abortiat; quoniam non solum praui humores euacuantur, sed simul chylus & succi ad alendum vtiles cum jis abripiuntur & excernuntur: atque ita fœtus nutrimento suo defraudatur, vnde in vtero emoritur, vel etiam viuus erumpit. Et præterea irritatio expultricis facultatis intestinorum in consensum trahit expultricem vteri.

Mulieres grauidæ post partum Dysenteria liberantur.

27. Mulieres grauidæ dysenteriâ laborantes post partum plerumque Dysenteriâ liberantur. Ita Epicharmi vxori ante partum dysenteria, dolor & alui dejectiones suberuentæ, mucosæ fuerunt; vbi peperisset, statim sanata fuit. Hippocrat. *l.c.* & 5. *Epid.* t. 33. & 7. *Epid.* 49. Eius rei exempla etiam duo obseruaui in duabus fœminis nobilibus, quarum vna anno 1624 mense Augusto, jam partui vicina dysenteriâ correpta fuit, quæ cum peperisset, statim à Dysenteria liberata fuit. Verum, quod mirum, infans, quem edidit, sequenti anno, eodẽ mense & septimana, quo ante annum mater, dysenteriâ correptus & mortuus fuit; cum tamen nemo in eâ familia dysenteriâ tum ægrotasset. Altera verò anno 1625. mense Augusto, dysenteriâ correpta, cum à pariendi tempore adhuc abesset longius, abortiit & fœtum mortuum edidit, sed & ipsa à Dysenteriâ liberata est. Si verò post fœtus & secundinæ exclusionem tormina eodem die aut non multò post non remiserint, puerperæ periculum denunciat. Hippocr. 2. *Prædict.*

27. Mors nunc citius, septimana prima vel secunda, nunc tardius, tertia septimana superuenire solet, si Dysenteria sit lethalis. Quod si in vlcus sordidum desinat, tunc cessante dysenteriâ ægri diu postea purulenta deiectione laborantes consumuntur, & tandem extinguntur.

Indicationes.

Indicationes.

Cum in Dysenteria sit intestinorum exulceratio, seu soluta vnitas, solutam continuitatem vniendam, & id, quod abrasum seu erosum & amissum est, quantum fieri potest, reponendum & instaurandum esse indicatur;

lorem superantem sensim refrigerat, somnum affert, qui optimum dysentericis remedium est. Testaturque experientia, venæsectionem sæpe profuisse in dysenteria, annotauitque aliquot venæsectionis in dysenteria feliciter administratæ exempla Antonius Donatus ab Alto mari, *de medend. corp. hum mal. cap.* 14. & Iulius Cæsar Claudinus, *Respons.* 6 scribit, se iurato affirmare posse, se in Dysenteria sui temporis Epidemia complures hoc præsidij genere securasse, & citius sanitati restituisse.

Et quamuis Galenus aluo fluente venæsectionem prohibeat, & æger duas euacuationes simul sustinere posse non videatur: tamen id tantum de eo fluxu intelligendum est, ad cuius amolitionem nihil conferre potest venæsectio, & qui vires iam valde deiecit. Cum ergo multis de caussis necessaria sit venæsectio, vbi ea opus, non omittenda: maturè tamen, vt mox eijcetur, dum vires adhuc constant, instituenda. Euacuandus autem sanguis neq; copiosè, neque cōfertim, sed paulatim & potius per vices. Ita enim commodior fit reuulsio, nec vires ita deijciuntur. Atque aperienda est in cubito vena Mediana, vel Epatica; & quidem angusto foramine, vt paulatim sanguis emittatur. Si tamen suppressa sit aliqua sanguinis euacuatio, vt hæmorrhoides, potius vena in talo aperiatur; nisi forsan copiosa in vniuerso corpore sanguinis redundantia Basilicam aperire iusserit. Et quidem mox in initio & intra primos dies vena aperienda est, dum vires adhuc constant, vt prohibeatur sanguinis ad partem affectam affluxus, intestinorumque inflammatio, atque acriorum humorum generatio. Si quid prohibeat venæsectionem, cucurbitulæ cum scarificatione scapulis affigendæ.

Purgatio.

Purgatio.

Dysentericum fluxum non statim supprimendum esse, iam antea dictum. Vt enim Galenus, *de venæsect. one aduersus Erasistratum cap.* 6. docet, Ex Dysenteria, vt & alijs fluxibus intempestiuè suppressis Melancholia, insania, pleuritis, dolor renum, sanguinis vomitus, epilepsia, hydrops oriri possunt. Et Hollerius, *comm.* 1. *ad aphor.* 30. *lib.* 6 *sect.* 2. *Coac.* refert, ex dysenteria, materia ad manum conuersa, fœdam densamque scabiem lepræ persimilem excitatam fuisse. Et Hercul. Saxon. *prælect. part.* 2. *cap.* 20. § 8. narrat, se duos curasse, qui in ophthalmiam & articulorum dolorem inciderant ex importuno remedij adstrictorij vsu in Dysenteria ex pituita salsa. Et Forestus, *in comm. Coac. pag.* 180 refert, se vidisse quendam ex suppressa dysenteria insanum factum; & mulieri in reliqua vita ita aluum fuisse adstrictam, vt nonnisi septimo quoque die egereret.

An purgantia exhibenda sint in dysenteria.

Vt ergo Humor, qui intestinis adhæret, eaque erodit & exulcerat, abstergatur, & qui aliunde nonnunquam affluit, euacuetur. Purgatione opus est, de qua tamen cum Medici dissentiant, de eâ *quæstione* 4. dicetur.

Qualia purgantia in dysenteria v. urpanda.

Quibus autem medicamentis purgatio instituenda sit, porrò disquirendum. Neque enim eadem planè omnium hac de re videtur esse sententia. Alij quidem, quando humorum vitio sorum adest magna copia & ad intestina confluit, statim, & quidem copiosiore ac subita euacuatione humorem vitiosum expurgandum existimant, cum, vt modò diximus, in ea, quæ lentè ac paulatim fit, expurgatione, longiore ac lento humorum vitiosorum per intestina transitu, ac diutur-

niore in iis mora, maior intestinorum exulceratio facilè fieri possit. Plerique verò medicamentis lenioribus vtūtur. Inter leniora tamen laxantia non conueniunt, quia aluum iam antè laxam & lubricam offendunt, & laxiorem efficiunt; vnde Cassia à plerisque improbatur: sed potius mitioribus electiuè purgantibus, & quæ simul adstringendi aliquam vim habent, qualia sunt syrup. Rosar. solutiuus, Rhabarbarum, Myrobalani & similia, purgationem absoluendam statuunt: Fortiora verò prohibent. Verum vtraque sententia, si rectè explicetur & distinctio adhibeatur, admitti potest. Etenim hoc omnino verū est, fortiora medicamenta purgātia, qualia sunt Colocynthis, Scāmoniū & similia, hic locum non habere; cum non solum humores copiosius ad intestina moueant, ipsosq; ferociores reddant, verū etiā ea de caussa hic admitti non possint, quod, vt supra de caussis dictū, ipsi humores dysenteriā excitantes qualitatē quandā & dispositionem hisce medicamētis cognatā habēt, quæ talibus medicamentis nō augenda, sed potius infringenda est. Itaq; solum mitioribus illis & lenioribus purgantibus vtendū. Imò si humorū prauorū pauca omnino est quantitas, satis interdum esse potest, eorum acrimoniam obtundere, & medicamenta purgantia omittere, ac naturæ opus relinquere.

Vsus purgantium in dysenteria. Interim tamen iisdem medicamētis mitioribus nunc copiosior, nūc parcior purgatio institui potest, prout opus. Nā si humor vitiosus multus est in toto corpore, & ad intestina quasi turgēs affluit ac dysenteriam excitare incipit, non incommodum videtur, mox in principio vna copiosiore euacuatione maiorem humoris peccātis partem euacuare. Postea verò statim ea, quæ simul purgandi & adstringēdi vim habent, sed in minore quātitate exhibere conuenit. Si verò alia caussa Dysenteriæ fit, neque ea à Critico quasi fluxu originem habeat, parcior purgatio instituenda, atque ea, quæ leniter purgāt, simulque roborant, statim vsurpanda. Neque etiam copiosius purgandum, cum humores praui, atrabilarij & maligna aliqua qualitate prædit sunt. Hi enim prius temperādi, & cum aliis succis miscendi sunt, vt mitescant, & postea medicamento leniore expurgandi.

Inter purgantia autem, quæ in Dysenteria locū habēt, est primò Syrupus rosarū ex infusione rosarū pallidarum paratus, cum simplicis, tum multiplicis infusionis. De vsu rosarum enim in Dysenteria hoc monendum, in principio rosas pallidas seu Prouinciales dictas vsurpandas, quarū succus aluū mouendi vim habet, nō rubras, quæ magis adstringūt, & postea in progressu morbi, vbi adstrictione opus est, vsurpari possunt. Et quidē simplex, & ex vnica infusione parat⁹ syrupus mitissimus est, & ferè saltē abstergit; Fortior verò est ex multiplici. Datur autē vel solus vel cū pulpa tamar. aut diapruno simpl. in decocto hordei, vel sero lactis, aut decocto, vel aqua destillatâ conuenienti.

Myrobalani deinde in omnibus humoribus vsurpari possūnt, quæ non solum humores peccantes euacuant, sed etiam adstrictionem relinquunt, ac intestina roborant, è quibus decoctum in Dysenteria vtilissimum paratur, de quo infra de potionibus.

Tamarindi Foresto in Dysenteria suspecti sunt: Heurnius tamen *l. 2. meth. ad prax. c. 11.* eosdem laudat. Et cum insignē humores acres & calidos temperandi vim habeant, non sunt reiiciendi.

Vtilissimum verò est Rhabarbarū, eoq; in Dysenteria ferè nihil præstanti⁹ est. Ludouicus Septalius equidem, *in*

animad. Med. lib. 7. nu 92. planè rhabarbari vsum improbat, quod igneas partes habeat, & quod in substãtia sumptũ tunicis intestinorũ & vlceribus adhærescens dolores pariat implacabiles, id quod sæpe obseruarit. Verum n. verò nullꝰ vnquã Medicorum rhabarbarum ideò suspectũ habuit, quod intestinorum tunicis adhæreseat: & partes illæ igneæ, quas metuit, sunt in succulenta eius parte, quæ facilè à substantia separatur, si inde aliquid incommodi metuatur. Atq; existimo, dolores illos implacabiles, quos animaduertit Septalius, potius à bilis acrimonia, quàm à rhabarbaro excitatos fuisse: neque in hoc ipsi assentior, quod scribit, rhabarbarũ mediocriter torrefactũ vehemẽtius & minore dosi purgare, quã integrum; cum certum sit, vim purgantẽ in subtili & volatili parte subsistere, quæ etiã tritura aliqua ex parte dissipatur. Verùm cum ille experientiam testem citet, cuilibet eam consulere facile est.

Rhabarbarum quomodo in dysenteria exhibendum.

De rhabarbaro verò, vt & myrobalanis, hîc notandũ, nonnunquã in substantia dari, nonnunquam infundi, & macerari vel decoqui, vel etiam ex eo parari extractum. Cũ verò Rhabarbarum duplicem habeat substantiã; Vnã tenuem & subtilem, in qua vis est purgandi; alterã crassiorem, in qua vis est adstringendi: in Infusione & decocto, vt & extracto, vis purgandi præualet, adstrictio verò pauca est: in substantia verò maior est vis adstringendi. Ideoq; infusum vel decoctum vel extractum exhibetur, cum ferè solùm purgare animꝰ est, quod in principio statim fieri debet. Vbi verò simul adstringere volumus, in substantia exhibendum.

Rhabarbarum an torrendũ.

Nonnulli vt vim purgandi minuant & adstringentem augeant, rhabarbarum torrere iubent. Inter quos Matthiol. qui, *in Apologet. aduers. Amatũ Lusitanum*, disputat, & suscẽpũ experiẽtia, & Mesues autoritate, tũ et à rationibus adductis cõprobat, rhabarbarũ tostũ non solũ nõ nocere dysentericis, sed potius iis plurimũ prodesse, additq; se scire sexcentos homines rhabarbari tosti potu fuisse seruatos. Sic etiam Forest. *lib. 22. obs. 9.* rhabarbarũ parũ torret, vt parte subtili & acri dissoluta acrimoniã exuat. Verũ tostio cautè instituẽda, & cũ purgare volumus, ea nõ nisi leuis esse debet. Ideoq; cum facilè fieri possit, vt tostũ omné vim purgãdi, quæ in tenuibus ac volatilibus partibus cõsistit, amittat rhabarbarũ, vel tostione aliquã acrimoniam acquirat, vtilissimũ est, imprimis in principio, cum materiã euacuare animus est, rhabarbarũ sine tostione exhibere. Et si omñino maior aliqua adstrictio requiritur, possũnt myrobalani, quæ satis adstringũnt, in maiore quantitate admisceri, vel rhabarbarum in aqua plantaginis, tormentillæ vel alio conueniente liquore exhiberi; vel in hisce aquis & liquoribus rhabarbarũ macerari & infundi, atque infusione abiecta substantia cum syrupo vel conserua rosarum exhiberi. Ita enim vis purgandi maxima ex parte separatur & remanet adstrictoria. Vel, quod valdè cõmodũ est, rhabarbarum aqua rosar. humectatur & conspergitur, iterumq; lento calore exsiccatur, idque aliquoties repetitur.

Mechoacanna.

Locum in Dysenteria etiam habet Mechoacãna, quæ ob saporem, quem ferè nullum obtinet. infantibus, ac delicatioribus, qui rhabarbarum abhorrent, vt & aliis, exhiberi potest, purgatque sine noxa, & serosos humores leniter educit, atque adstrictionem etiam quandam post se relinquit & aluũ siccat, quod Ioan. Crato, *consil. 57.* monet; *Mechoacannæ vsum*, inquit; *non improbo; minus tamen frequentem esse volo*,

cum certum sit, ex vsu frequentiore aluū plurimum siccari. Pueris datur scrup.j. adultiorib⁹ Dr.j. vel dr.j ß. in hoc morbo cum iusculo carnis commodissimè.

Agaric. Dioscorides etiam Agaricū ad Dr.j. dysentericis exhibet. Cautè tamen exhibendus, præcipuè in substantia. Cum enim Auicenn. *lib.3. fen.16. tr.4. c.1.* agaricum in colico dolore ideò improbet, quod intestinis firmiter adhæreat, eaque vellicet; eandem ob caussam etiam in Dysenteria adeo commodus esse non videtur. Et quidem myrobal. chebul, emblic. mechoacan. agaric. magis locum habent, cum materia Dysenteriæ caussa est pituita vel humor serosus: Si verò pituita salsa est, ex adustione & putredine ortum habens, quod fit in febribus diuturnis & acutis nonnunquam, aut humor melancholicus vel adustus admistus est, myrobal. Indæ, Polypod. epithym. fol. senæ, etiam locum habent.

E compositis vsurpari possunt, El. lenitiu. diacatholic. tryphera Persica, diaphœnicum; quod licet scammoniū & turbith recipit, eorum tamen vires ita à palmulis & cæteris ingredientibus infringuntur, vt illius operationes & vires iecur non accendant, nec aliunde attrahat, quam à sibi propinquissimis particulis, vt Amatus Lusitan. *cēt.2. cur. 44 in schol.* censet. Ex his variæ formulæ in rem præsentem fieri possunt.

Potiones.

Potiones purgantes in dysenteria.

R. *Aq. Hord. simpl.* Vnc. iv.
syrup. rosar. solut. Vnc.j. vel Vn.ij.
M. Addi etiam potest pulp. tamarind. Vnc. ß. præcipuè si magnus humorum feruor adsit.

Vel R. *Tamarind.* Vnc. ß.
cortic. myrobal. citrin Dr.ij.
Coq. in aqu. hord. & plantag.
In col. infūdantur *rhabarb.* Dr.j ß.
spic. gr. vij.
Colat. R. Vnc. iv.
adde *syrup. rosar. solut.* Vnc.j. M.

Decoctū Myrobalanorum.

Commendatur etiam valde à Pantaleone, *in pilular.* Decoctum myrobalanorum, quod ipsi appellatur Hippocras de myrobalanis, & pro secreto habetur, quo & ipse & alij Medici hactenus feliciter vsi sunt. Paratur autem hoc modo:

R. *Cortic. myrobal. chebulor.* Dr.x.
citrinor. Drach.v.
passul. minor. Vnc.ij.
Coqu. omnia *in aq.* Vnc.xxvj.
ad consumpt.3. part.
Postea colentur cum aliquali expressione.
Colat. add. sacchar. Drach.x.
Clarificetur *aromatisando* Cinamom. Drach. vj.

Si phlegma admistum sit,
R. *myrobal. chebulor.*
emblic. an. Drach. j ß.
mechoacan.
rhabarb. an. Drach.j.
Coq. in *aq. plantag. & hord.*
Colat. R. Vnc. iv, *mell. ros.* Vnc.j. M.

Vel R. *Rhabarb.* Drach. j.
fol. sen. el. Drach.ij.
spic. gr. vj.
Infundantur in s.q. *aqu. plantag.*
Colat. addatur *syrup. rosar. solutiu.* Vnc.j. ß. M.

Si humor Melancholicus vel adustus admistus sit.
R. *Polyp. q.*
myrabal. Indor.
fol. sen an. Drach. iij.
epithym. Drach. j.
sem. anis. Drach. ß.
fl. cordial. an P.j.
Coq. *in sero lactis,*
In col. Vnc. iij ß. *dissolu. el. diacathol.* Vnc. ß. Iterum coletur.
F. Haustus.

Boli purgantes.

Boli.

R. *pulp. tamarind.* Vnc.ß.
rhabarb. scrup.ij.
conseru.rosar.recent. Drach.ij.
Cum *facchar.* F. Bolus.

Vel R. *rhabarb.* Drach.j vel scrup.iiij.
sp.diarrhod.abbat.vel diatrisn-santal. scrup.ß.
conseru.rosar. Vnc.ß.
Cum *saccharo* F. Bolus.

Vel R. *Agaric. trochiscat.*
mechoac. an. Dr. j.
conseru.rosar. Vnc. ß.
Cum *sacch.* F. Bolus, si pituita, præcipuè salsa, admista sit.

Pulueres purgantes.

Pulueres.

R. *Rhabarb.* Dr.ß.ad scrup. iiij. *vel* v. pro ratione ætatis.

F. puluis, qui vel cum vino rubro, vel aqua plantaginis, vel iusculo aliquo exhibeatur.

Vel R. *Rhabarb.* Drach. j.
cort.myrobal.citrin. Scrup. j.
Vel Drach. ß.

F. Puluis, qui similiter exhibeatur.

Vel R. *Rhabarb.* Drach. j. vel scrup. iv.
myrobal.citr.
spec. diamarg.frigid. an. Scrup. ß.
F. Puluis.

Panis martius purgãs.

Panis Martius.

Pro infantibus & delicatioribus paratur ex mechoacanna panis martius laxatiuus talis:

R. *Amygdal.dulc.excort.* Vnc. j ß.
sem.melon. excort. Drach.iij.
puln.mechoacan. Vnc. j.
sacch.albißim. Vnc. ij.
C.C. præparat.
mucilag. tragacanth, cum aqua rosar.factæ an. Drach. j.

Cum suff quant.aq.rosar. F.s.a. Panis martius, de quo infantibus Drach. ij. iij. vel iv. adultioribus Drach. vj. vel etiam plus datur.

Syrupi purgantes.

Syrupus.

Si humores misti sint, talis syrupus parari potest.

R. *Rad. oxylapath.*
cichor.
cort. frangul.
polypod. q. an. Vnc. ß.
fol. plantag.
veronic.
agrimon. an. M. ß.
myrobal.citr.
Indor. an. Vnc. j.
Coqu. in *aqu.*
In colatura.
Infund. *rhabarb. opt.*
mechoacan.albiß. an. Vnc. j.
fol.sen.el. Drach. vj.
flor.cordial.
prunor.syluest. an. M. ß.
cinamom. Drach. ij.
spic. Scrup. j.
Manè ebulliant & colentur.
Colat. adde *sacch.* q. s.
F. secundum artem syrupus.

Cui sub finem adde syrup. vel succi rosar. solut. Vnc. j. ß. De quo infantibus à Drach. ij. ad Vnc. ß adultioribus Vnc. j. ß vel Vnc. ij exhibentur.

Syrupus abstersiuus.

Efficax est syrup. abstersiuus, qui sub nomine D. Caspari Packtchii, quondam Physici Vratislauiensis, in eius Reip. officinis prostat, ad imitationem decocti è myrobalanis Pantaleonis antea propositi paratus. Cuius descriptionem mihi communicauit vir Clariss. Dn. D. Michael Doringius, eius Reip. physicus, Affinis meus honorandus.

R. *Cort. myrobalan. chebul.* Vnc. ij.
citrinor. Vnc. j ß.
passul minor contusar. Vnc. iv.

Fiat horum omnium s. a. decoctio *in s q. aqu. pur. ad dimidiat.*

Colaturæ R. lb. iij. ß.
sacch. alb. lb. ij. ß.

Coqu. lento igne ad spissitudinem syrupi, qui clarificetur albumine oui, & aromatisetur cum puluer. cinamo-

mel elect. Vnc.j ß.

Si verò æger omnino purgantibus vti nolit, antequam adstringentia exhibeātur, iuscula carnis bubul. aut gallin. per dies iij. vel iv. quotidie bis vel ter exhibenda, quæ intestina abluunt, mūdificant, dolorē mitigant, præsertim si vitellum oui vnius vel alterius addatur.

Purgantia autem, vt etiam Galenus, *5. meth. med. c.* 11. docet, per os assumpta maximè quidem conueniunt intestinis tenuibus affectis: vtilia tamen etiā sunt, si crassa afficiantur; cum etiā ad ea pertingant, eaq; transeant, & malum ab intestinis crassioribus sæpe superioribus communicetur. Si verò tantùm intestina crassa affecta sint, clysteres omnino necessarij sunt, & purgātibus præmittendi, atque iis etiā subijciendi. Clysteres verò in maiore copia inijci debent, cum detersione & purgatione opus est: cum verò & consolidare volumus, minore quantitate adhibendi.

Clysteres.

Clysteres.

Vt R. *Decocti hord.* lb.j. vel lb.j.ß.
sacch. rubr. Vnc.ij.
syr. rosar. solut. Vnc.j.
F. Clyster.

Vel R. *Aq. hord.* lb.j.
vitell. ouor. num.ij.
sacchar. Thom. Vnc.ij.

F. Clyster intestina à bile & mordaci muco lauans, ita præstans, vt interdum curandæ dysenteriæ sufficiat, vt Amatus Lusitanus, *cent. 2. curat.* 44. scribit.

Vel R. *Decocti gallin.* lb.j.
mell. rosat. Vnc.ij.
vitell. ouor. num.ij.
F. Clyster.

Vel R. *Decocti gallin.* lb.j.
mell. rosat. Vnc.ii.
vitell. ouor. num.ii.
F. Clyster.

vel R. *Hord. mund.* M. I.
rosar. pallid.
furfur. an. M.ß.
Coqu. *in lacte recenti.*
Colaturæ R. lb.i.
vitell. ouor. num.ii.
F. Clyster,

vel R. *Flor. verbasc.*
rosar. rubr. an. M.ß.
Coqu. *in aqu. hord.*
Colaturæ R. lb.j.
Add. *mell. rosat.* Vnc.j.ß.
vitell. ouor. num.ij.
F. Clyster.

Vel R. *Herb. violar.*
malu.
mercurial. an. M.ß.
rosar. rubr. M.j.
Coq. *in aq. hord.*
Colaturæ R. lb.j.
Add *elect. diacathol.* Vnc.j.
ol. rosac. Vnc. ij.
mell. rosat. colat. Vnc.j.
F. Clyster.

Vel R. *Flor. verbasc.*
rosar. rub. an. M.ß.
furfur. macri. M.j.
Coq. *in aq. hord.*
Colaturæ R. lb.j.
Add. *mell. rosat. colat.*
sacch. rubr. an. Vnc.j.
vitell. ouor. num.ii.
F. Clyster.

Habetur & alius in *Institutionibus, pag.* 1475.

De Clysteribus verò abstergentibus idem Septalius, *ibidem num.* 97. scribit: Medicos, qui in principio dysenteriæ sæpenumerò mucositatibus quibusdā apparentibus ad abstergentia confugiunt, ne adhærescente diutius tunicis intestinorum eiusmodi humore salso, vt putant, exulcerentur intestina, in maximo errore versari. Mucositatem enim eiusmodi non aduentitiam esse, neque præternaturalem, sed naturalē,

quæ à natura intestinis indita sit, vt muniantur à bile, quæ cum fecibus indies euacuatur, ne intestinorum interna pars abradatur. Quæ cum in diarrhœa ab acribus humoribus commota & abrasa exire incipiat, si clysmatibus magis abstergatur, denudatam tunicam eo, quo munitur, faciliùs exulcerari posse putat. Ideoque diligenter curam adhibendam esse monet, vt mucosi & vitiosi humores à capite aut ventriculo defluentes ad intestina à naturali mucositate discernantur: quod licet difficile sit, eo tamen hanc mucositatem naturalem à præternaturali discerni putat, quod hæc frequentius cum pinguedine coniuncta esse soleat, & cũ rasura aliqua interioris tunicæ: atque tunc non solum esse abstergendum, sed potius incrassandum pinguibus & viscidioribus iniectis.

Verum enim verò quod admixtionem pinguedinis & rasuram internæ tunicæ attinet, quid de eo sentiendum sit, iam supra dictum. Cùm n. nulla intus sit in intestinis pinguedo, falsum hoc est signum, quo mucositatem naturalẽ à pituita præternaturali discernere iubet. Et rarò mucus ille naturalis copiosiꝰ excernitur, nec ita crassus est, vt pituita vel pus, quod in dysenteria deijcitur, vt supra dictum. Et abstergẽtes clysteres, qui initio iniiciũtur, rarò tam acres sunt, vt intestina abradere, & naturalem illam mucositatem ab iis abstergere possint, sed abluendo potius intestina ac detergẽdo bilem præcauent, ne ab ea intestina abradantur.

Non inutile tamen fuerit, post abstergentes clysteres eos, qui ex emplasticis medicamentis componuntur, quique internam intestinorum superficiem contra affluentis humoris morsum & acrimoniam oblinunt, vsurpare: Quo modo omnia ea, quæ metuit Septalius, pericula præcauentur.

Vt ℞. *Decoct. hord.* lb. j.
album. ouor. conquass. num. ij.
gumm. Arabic. Drach. ij.
tragacanth. Drach. iij.
adip. caprin. Vnc. ß.
ol. rosac. Vnc. ij.
boli Armen. Drach. j.
F. Clyster.

Et ne talibus clysteribus materia mordax affluens in intestinis detineatur, clysteres abstergentes atque hos per vices iniicere vtile est.

Purgantia quando vsurpanda. Purgantia autem ista, & clysteres statim initiò vsurpari debent, antequã à caussa morbifica intestina grauius lædantur & maior exulceratio excitetur. Neque solum semel purgandum, sed aliquoties hoc faciendum, donec humor vitiosus maxima ex parte sublatus sit. Et si tutum non videtur, vt æger continuis diebus purgetur, alternis id fieri potest, & interim clysteres iniici possunt, quos vel vno die repetere licet. Si enim prius desistatur, antequam materia euacuata sit, ac fluxus intempestiuè sistatur, & supra enumerata mala sequuntur, & materia detenta deterior redditur, ac maiore cum impetu & periculo fluxus redit. Et quamuis satis ante excernere videatur æger: tamen hoc non sufficit. Hæret enim subinde aliquid de materia in intestinis; imò quicquid æger vel cibi vel potus etiam boni assumpsit, corrumpitur, & in vitiosam materiam cõuertitur, vnde nulla excrementi naturalia redduntur.

Vomitoria.

Vomitoria. Vomitoria quod attinet, habent illa quidem locum, quando à pharmaco maligno vel veneno dysenteria ortum habet, & cum materiæ venenatæ portio aliqua adhuc in ventriculo hæret. Verùm si ab aliis caussis dysente-

ria proueniat, cautè hîc agendum. Materiam equidem ab intestinis auertit vomitus, eamque, quæ sæpe pertinaciter in vasis mesaraicis & splene hæret, ac sensim ad intestina affluit, cõfertim educit, ipsumque fluxum sistit, secundum Hippocratem, 6. *aph.* 15. *A longo alui profluuio habito spontaneus vomitus superueniens malum soluit.* Verum cùm dysenteriæ alia, quam diarrhœæ sit ratio, & periculosius ij laborent, quibus superiora intestina afficiuntur, & ventriculus in consensum trahitur: non facilè suaserim, vt vomitoria propinentur, ne materia versus intestina superiora & ventriculum trahatur, isque lædatur, & naturæ motus interuertatur, quæ per loca magis conuenientia vitiosorum humorum euacuationem instituere solet.

Diuretica.

Diuretica. Postquam maxima materiæ pars per aluum euacuata fuerit, etiam ea, quæ reliquias ad vias vrinæ ducunt & deriuant, conueniunt, diuretica scilicet, parata ex decocto vel emulsione 4. frig. maior. ex sero lact. rad. fœnic. & petrosel. in iusculo carnis coctis, additis iis, quæ robur ventriculi tuentur. Nullo verò modo in principio & antequam corpus purgatum sit, diuretica exhibenda, ne materia, dum ad renes tendens epar transit, ei aliquod damnum afferat. Monet quoque Celsus, iis tantum diuretica in hoc casu conuenire, quibus alioquin facilè prodesse solent. Si verò effectum suum non facilè consequantur, malum potius augetur.

Sudorifera.

Sudorifera. Sudorifera quoque non inutilia sunt in iis, qui alias ad sudandum faciles sunt, & præsertim si adsit malignitas. Quá de causá æger, quantum potest, in lecto se contineat, & ab aëris externi iniuriis sese defendat, vt acres vapores, qui in venis extremis continentur, liberè exspirare possint, & ad intima corporis non repellantur, & natura potius adsuescat per aluum materiam euacuare. Ideoque, vt Sauonarola hac de re scribit, cum intus administrantur frigida stiptica, extra adhibenda, quæ poros dilatant ac sudare faciunt. Et compertum est, sudore copiosiore materia euacuata, & malignitate per sudorifera & bezoartica expugnata dysenteriam cessasse. Ita refert Guilielmus Fabricius, *de dysenteria cap.* 10. principissam quandam, cum post esum fungorum dysenteria aliisque symptomatibus tam grauiter laboraret, vt in agone versari videretur, sumptis lapidis bezoar gr. 40. in sudorem calidum vniuersalem incidisse, & mox secutum somnum esse, ipsamque intra paucos dies sanitati fuisse restitutam.

Alexipharmaca & acrimoniam humoris mitigantia.

Alexipharmaca. Ideoque mox in principio, & dum reliqua fiunt, attendendum diligenter, quænam sit humoris dysenteriam excitantis natura. Si enim is malignus sit, qualis in epidemia dysenteria esse solet, frustra laboratur in dysenteria curanda reliquis medicamentis, nisi simul, & quidem statim in principio alexipharmaca, malignitatem humoris expugnantia, simul exhibeantur. Imò interdum purgantibus omissis ad alexipharmaca statim confugiendum; cùm aliquando fluxus hic dysentericus symptoma saltem sit quasi morbi primarij, febris scilicet malignæ & pestilentis, quæ tandem etiam in veram pestem degenerat. Habent hîc locum omnia ferè, quæ in febribus malignis & pestilentibus contra malignitatem vsurpari solent, vt C.C. terra sigillata, bolus

bolus Armenus, vnicornu, corallia, smaragdus, sapphirus, qui teste Fernelio, 5. *meth. med. c.* 21. intestinorum vlcerationes sanare creditur; scordium, quod teste Dioscoride, ad intestinorũ tormina bibitur, plantago, tormentilla, pimpinella sanguisorba.

Puluis bezoardicus. Locum etiam hic habent puluis noster Bezoardicus, qui pro hoc affectu, paucis mutatis, ita parari potest.

R. *C.C.s. vst. præpar.* Drach. j. ß.
terr. sigill. Siles.
ocul cancri præpar.
bol. Ærmen. tormentill.
succin. præpar.
margarit. præpar.
corall. rubr. præpar. an. scrup. j.
ossis de cord. cerui scrup. ß.
smaragd. præpar.
sapphir. præp.
lap bezoar. veri an. scrup. j.
fol. auri num. iij.

F. Puluis.

Dosis scrup. j. vel Drach. ß.

Alias D. Andreæ Doreri, qui Dresdæ in vsu est.

R. *Tormentillæ*,
zedoariæ,
C.C. vsti præp. an. Vnc ß.
margarit. præp.
oss. de cord. cerui veri an. Dr. ij.
rasuræ cranij humani maris.
fæminæ an. scrup. ij.
fol. auri num. xiij.
sacch. candi albiss. Vnc. iij.

F. Puluis.

Imò purgantibus ipsis C.C. corall. margaritæ, terra sigill. bol. Armen. smarag. præpar. sp. diamargar. frigid. vel de gemm. frigid. admisceri possunt.

Epar roborātia. Epatis quoque in dysenteria semper habenda ratio est; ideoque post purgantia & aliâs etiã sp. diarrhod. abbat. diatrion. santol. & similia vsurpanda. Vel tale electuarium parandum.

R. *Conseru. cichor.*
rosar. an. Vnc j.
spec. diarrhod. abbat.
diatrion. santal.
diamarg. frigid.
C.C. vst præpar. an. scrup. ij.
Cum *syrupo cydonior. vel granat.*

F. Electuarium.

Acrimoniam humorũ mitigantia. Si verò humor malignitate careat, & saltem acrimonia peccet, ea mitiganda plantagine, portulaca, endiuia, acetosa, rosis, succo granatorum, ribes, berberis & aliis, quæ postea *de fluxu sistendo* proponentur. Pleraque ex iis etiam humorum acrimoniã temperare possunt.

Dolorem lenientia.

Dolorē lenientia. Quia verò dolor sæpe vehementer vrget, ex quo inquietudo, vigiliæ, febres, lipothymia, & alia grauia symptomata oriri solent, danda opera, vt is sedetur. Et si vero id rectissimè fit, si caussa auferatur, & acrimonia ac malignitas humorum temperetur: tamen quia dolor tam diu sæpe non dat inducias, donec id fieri possit, dolorē mitigantia & anodyna vsurpanda, sed non quæ simpliciter laxandi vim habēt, verum quæ simul moderatè frigida & viscida sunt, atq; acrimoniã materiæ dolorē efficientis obtundunt. Talia ex iis, quæ assumũtur, sunt lac vaccinũ & caprinum coctũ, de quo postea dicetur, modò corpus prius purgatũ sit: febricitantibus verò, vt Trallianus, *lib.* 8. *c.* 8. ait, lac non facilè dandũ, quod in ventriculo acescat & corrumpatur, ac ex calore in caseum coalescat, & maiores cruciatus, viscerum tensiones, capitis dolorē ac cibi fastidium excitet; Itē iuscula pinguia carnium vel alia butyro recenti, vel ol. oliuar. recenti, aut quod melius est, amygdal. dulc. recenti, aut, etiam ol. rosar. omphacino non rancido condita: possuntque olea talia ad Vnc. iij. vel iv. in iusculis vsurpari.

Vtile est & hoc Electuarium.

℞. *Ol. oliuar. recent.*

Aut, quod commodius,

ol. amygdal. dulc. recent.

nullo verò modo rancidi.

Admisceatur *sacchar. tantum, vt acquirat Electuarij consistentiam*, *de quo sæpius æger aliquid lingat.* Lenit dolores, & intestinorum excoriationẽ sanat. Quia verò nonnulli ol. oliu. vt & amygdal. dulc. auersantur, potest ex butyro recenti sine sale cum sacchuro eodem modo parari Electuarium.

Guainerius, *tr. 4. de flux. c. 3.* C. C. vstum præparatum commendat, doloresque internos mirabiliter sedare scribit; item psyllium vstum, spodium, ac plantaginis semen.

Clysteres dolorem lenientes. Per clysteres verò dolorem leniunt iniecti adipes gallin. anserin. inprimis hircinus, ac, qui magis oblinit & adstringit, caprinus, seu de hirco castrato sumptus, suillus denique in magno dolore cum aliquo adstringente mixtus. Auicennas butyrum cum sanguine draconis miscet.

Nonnulli & vnguentum rosaceum vel infrigidans Drach. vj. vel Vnc. j. pondere infundunt.

Parantur etiam clysteres anodyni ex solo lacte vaccino vel ouillo, in quo sæpius lapides igniti extincti sint, additis vitellis ouorum, vel mucilag. sem. cydon. aut fœnugræci, aut psyllii.

Fiunt quoque clysteres ex decocto capitis veruecis aut intestinorum cum M. ij. hordei, additis vitellis ouor. nũ ij.

Non diu tamen clysteres tales ex pinguibus continuandi sunt, ne vlcus sordidum & curatu difficilius efficiant; ideoque abstergentes interijciendi.

℞. *Rad. & fol. althea* an. M. j.

flor. verbasc.

melilot.

chamæm. an. M. ß.

sem. fœnugræc.

lini an. Vnc. ß.

Coq. *in lacte vaccino.*

Colaturæ ℞. Vnc. x. vel lb. j.

ol. rosar.

butyr. s. sale an. Vnc. j. ß.

vitell. ouor. num. ij.

F. Clyster.

Nonnunquam vna opera leniens & abstergens clyster parari potest, vel etiam nonnihil adstringens.

Vt ℞. *Iuris decoction. intestinor.* Vnc. viij.

seui hircini,

sacch. rubr. an. Vnc. j.

F. Clyster.

Vel ℞. *Decocti hord* lb. j.

sacch. rubr. Vnc. j.

ol. rosac. omphacin.

adipis renum capræ an. Vnc. ij.

vitell. oui vnius.

F. Clyster, qui lenit & simul abstergit.

℞. *Lact. vaccin. in quo lapides igniti extincti sunt*, Vnc. viij.

succ. plantag. Vnc. iij.

ol. rosac omphacin. Vnc. ij.

vitellor. ouor. num. ij.

F. Clyster, qui simul abstergendi & dolorem leniendi vim habet.

Vel ℞. *Rad. althea,*

plantag. an. Vnc. j.

flor. verbasci,

chamæmel.

rosar. an. M. ß.

sem. fœnugræc.

cydon. an. Vnc. ß.

Coq. *in lacte vaccin. ad consumpt. tertia partis.*

In Col. *dissolu. vitell. ouor.* ij.

ol. rosac. recent.

butyr. sine sale recent. an. Vnc. ij.

F. Clyster, qui dolorem lenit, & nonnihil simul adstringit.

E recentioribus quidam hunc clysterem miris modis commendat &

miraculosum appellat.

Clyster miraculosus. R *Caput ouinum crudum per medium dissectum, linguaque exempta cum cerebro, bullias in s.q. aq. donec caro ab ossib. abscedat.*

In colato adde summit. hyperic. M. ij. vel iij.

rad. tormentill. crasso modo puluerisi. Vnc. j. vel ij.

Infundantur *per horas* 4. *in cineribus calidis.* Colat. ægro bis terue clysteris loco injiciatur.

Neque solum interna exhibenda vel clysteres ad dolores leniendos injiciendi, verum etiam externa dolores lenientia vsurpari possunt.

Fomentum dolorem leniens. Vt R. *Absinthij,*
menthæ,
plantaginis,
summitatum rubi,
caudæ equinæ,
centumnodiæ, an. M. j.
flor. verbasci,
chamæm.
melilot.
rosar. rubrarum an. M. ß.
myrtill. siccor. Vnc. j.
sem. sumach.
plantag.
coriandri an. Drach. vj.
caryophyll.
nucis moscha. an. Vn. ß.
furfuris M. ß.
sem. cydonior.
lini an. Vnc. ß.

Coquantur *in vino rubro* & *aqua,* & decocto calido venter ante cibum foueatur ad dolorem leniendum & fluxum sistendum.

Vel venter inungatur ol. rosaceo & cydon. & postea imponatur omentum veruecis in oleo rosaceo calefactum. Hippocrates, *lib. de affect.* si dolor in dysenteria vrgeat, partes sub vmbilico calida multa lauare iubet.

Narcotica. Quod si dolor valde vrgeat, vt animi deliquium & virium dissolutio imminere videatur, vsurpentur ea, quæ vim quandam narcoticam habent, parata ex lactuca, nymphæa, papaueris albi seminibus & capitibus, aut succo papaueris erratico, mandragoræ, hyoscyamo & solano.

Dum igitur malum est in intestinis superioribus, potest fieri talis emulsio.

R. *Sem. melonum excorticat.*
papau. albi an. Vnc. ß.
amygdal. dulc. Drach. vj.
decocti hordei lb. j.

F. Emulsio.

Vel R. *Aq. lactuc.*
nymph.
plantagin. an. Vnc. ij.
syr. papau. albi Vnc. j ß.
cydonior. Vnc. ß.
spec. diamarg. frigid. Scr. j ß.

Misce.

Aut paretur decoctum ex plantag. lactuc. nymphæa, in quo conserua nymphææ dissoluatur.

Opiata. Tandem ad opiata veniendum, ad philonium, pilul. de cynoglossa, laudan. opiat. quæ rectè exhibita sæpe magnam vtilitatem afferunt; cum non solum dolorem leniant, & somnum prouocent, sed & fluxum sistant.

Vt R. *Philon. Persic.* Drach. ß.
theriac. recent. Scrup. j.
spec. diamarg. frig. Scrup. ß,
syr. rosar.
cydon. an. Vnc. ß.
lap. bezoar gr. iv. *vel pro pauperibus C. C.* Scrup. j.

Misce.

Vel R. *Laudan. opiat.* gr. iij.

Dentur cum syrupo cydonior. vel formentur inde pilulæ tres.

Si in crassis intestinis dolor sit, clysteres fiant, ex lactuc. nymph. decoctis, capitibus papau. præsertim nigri,

mandragor. additis opij gr. v. vel vj.

Vt R *Rad. plantag.*
consol. maior. an. Vnc. j.
flor. verbasc.
mel lot. an. M. j.
rosar. rubr. M. ß.
sem. papau. albi Drach. vj.
hyoscyam. Drach. iij.
Coqu. *in lacte.*
Colaturæ R. Vnc. viij vel x.
Philon Roman. Drach. j. vel Drach. j. ß.
ol. ros. vel amygd dulc. Vnc. ij.

M. F. Clyster, qui dolores leuit & simul consolidat.

Commendantur etiam, vt in sanguinis deiectione, ita in dysenteria, pro doloris lenitione & fluxus adstrictione, pastilli quidam Andromachi, quibus Galenus ipse vsus est, & pastilli de succino, & confectio Clysterium appellata, & quæ Paulina dicitur: quorum medicamentorum aliorumque huc facientium descriptio videatur 7. *de comp. med. secundum loca c. 4. & 5. & in 9. eiusd. operis cap. 5.*

Inter narcotica etiam nonnulli commemorant suppositorium Rhasis de lycio, quod is, *lib. 9 Alman. for.* describit. Verum monent vltra dimidiam horam in ano relinquendum non esse, & propterea filo alligari debere, vt ad libitum extrahi possit. Monet præterea etiam Guainerius, *de flux. tr. 5. cap. 2.* nimiam opij quantitatem in eo suppositorio esse, *& tr. 4. de flux. cap. 7.* narrat, quendam tenesmo laborantem ex vsu suppositorij opiati mortuum fuisse.

Post opiatorum vsum intestina vino infuso vel decocto aliquo abluantur, vt noxa ex opio corrigatur.

Semper autem hoc notandum, opiatis non vtendum esse, nisi dolor valdè vrgeat, & in corpore delicato, raræ texturæ, sensusque exquisitioris. Diu tamen in opiatorum vsu non persistendum, neque iis nimis fidendum. Etsi enim somnus ab iis concilietur, fluxus sistatur, dolor minuatur, & hoc modo morbus iam victus videatur: tamen nisi malignitas expugnata, vlcusque sanatum sit, morbus recrudescit, & nouo dolore superueniente noua fluxio excitatur.

Imò, quod alibi etiam monuimus, vbi virtus est debilis, quod ex pulsu, corporis infrigidatione & aliis cognoscitur, nullo modo narcoticis est vtendum. Alia etiam quædam vtilia in exhibitione narcoticorum obseruanda habet Guainerius, *tr. 4. de fluxib. cap. 7.*

Fluxum sedantia.

Postquam dies quatuor aut quinque circiter elapsi sunt, atque euacuationes necessariæ præcesserunt, dolorque ex parte sedatus est, febrisque, si adest, remittit, (nam quamdiu febris aut dolor adhuc vehemens est, significatur materiam non planè euacuatam, & propterea fluxum non subitò, nec omnino comprimendum esse) ad ea, quæ vim adstringendi, aluumque sistendi habent, accedendum, & cum pleraque ex iis, quæ modò enumerauerimus, vim malignitati resistendi habeant, ea potissimum eligenda. Ideoque seqq. diebus tum exhibeantur, tum ventri iniciantur, aut etiam ventri extra imponantur, quæ vim adstringendi maiorem, simulque acrimoniam humoris temperandi & corrigendi habent.

Fluxum sedantia.

Simplicia.

RADICES *Tormentillæ*, quas plurimi & meritò, vt peculiare secretum commendant; *Plantaginis*, *Consolidæ maioris*, quæ etsi vim adstringendi manifestam non habent, lentore tamen

Simplicia.

suo ad omnem sanguinis fluxum sistẽdum vtiles sunt; *Nymphææ exsiccatæ, acetosa, alcea, filipendulæ, pæoniæ*, quas aluum sistere scribit Galenus, 6. *de sym. med. facult.* quæ si in cereuisia coquantur, decoctumque butyro condiatur, & manè ac vesperi bibatur, tormina ac fluxum in dysenteria sistere, non neglectis abstergentibus, & in dysenteria quadam Epidemia superiorum annorum reliquis non iuuãtibus, multis profuisse amicus quidam retulit. *Caryophyllatæ, pseudoacori seu gladioli lutei, fragaria, bistorta, rhapontici veri, rhaponticus vulgaris, seu centaur. maioris*, quæ commendatur à Fuchsio, *lib.* 1. *comp. med. cap.* 84. Radices etiam *graminis* prosunt dysentericis siccando & per vrinam diuertendo, teste Diomede Cornario, *consil.* 1.

Folia; *Plantaginis*, quæ non solũ, vt & radices, adstringendi & siccandi vim habent, verum etiam venenis resistũt, & proinde ad dysenteriam valdè prosunt, teste Dioscorid. *lib.* 2. *c.* 73. *Centũnodiæ, gnaphalij, acetosæ, lysimachiæ*, cuius succus & decoctũ exhibitũ seu clystere iniectũ in dysenteria prodest, teste Dioscor. *lib.* 4. *cap.* 3. *Conyzæ*, cuius decoctum, vinũq; in quo illud coctum sit, efficax ad curandam dysenteriam esse scribit Dioscor. *l.* 3. *cap.* 113. *Absinthij, menthæ, quercus, pimpinellæ sanguisorbæ*; & pleræque plantæ vulnerariæ, *millefoliũ, sanicula, virga aurea, solidago vtraq; pyrola pilosella, consolida media, ophyoglossum, bellis maior, ophris, nummularia, pes leonis geraniũ batrachiodes, agrimonia, potentilla*, quam etiam Matthiolus, *lib.* 4. *in Dioscor. cap.* 37. recentem nudis pedibus applicat, *fragaria, ruta lunaria, lagopus, muscus arboreus, acetosella salix* præsertim in clysterib⁹, *artemisiæ puluis* Drach. j pondere cum aqua propria vel alia conueniente, *verbenæ* puluis Drach. j vel ij. pondere, præcipuè in Epidemia, *rubi folia*.

Flores. *Rosar. rubr. granator seu balaustia, hedera, cisti, palmæ Christi* puluerisati, ex aqu. chalybeata vel propria sumpti, Matthiol. *lib.* 3. *in Dioscor. c.* 117. *Maluæ maioris, iuli item corili*, præsertim in dysenteria alba.

Semina. *Plantaginis, acetosæ, portulacæ, oxylapath. rosar. papau. oryzæ, alceæ, nasturtij, quod à plurimis valde cõmendatur*; quia tamen acre est, torrendum nonnihil, vel alia adiicienda, *Aquilegiæ* cum æquali parte *seminis plantaginis, perfoliatæ, Sanguinariæ*, quod à plurimis valdè commendatur, nec immeritò; alij *Sophia Chirurg.* vsurpant.

Frvctvs; *Cydonia mala, mespila*, quibus solis dysenteriam & alios alui fluxus, qui aliis remediis curari nõ poterant, curatos fuisse refert Forestus, *lib.* 22. *obseru.* 1. Berberis. *sorba*, de quib⁹ Bruerynus, *lib.* 8. *de re cibar. cap.* 22. scribit, se desperatã dysenteria laborãtem, de anus cuiusdam consilio sorba cruda largissimè deuorasse, indeque sanitati restitutum fuisse; mala punica integra cocta, pyra, poma austera, quæ tamen cocta potius, quam cruda vsurpanda, cum cruda facilè corrumpantur & aluum turbent; *Corna, castanea, auellana rubra tunica inuestita*, quas Lombardicas vulgò vocant, *glandium quernarum nuclei assi, tribuli aquatici fructus, myrtilli, mora immatura siccata*.

Ligna & Cortices; *Santalum rubrum, macer. cortex puluer satus*, Dioscor. *l.* 1. *c.* 94 & Galen. 7. *de simpl. med. facult. Cortices mori, interior castanearum tunica, quæ albicans pulpa circumuestitur. Spongiola item illa*, quæ *rosarum syluestrium furtici solet adnasci*, si pulueisetur, & ex vino detur, in quo summitates quercus, vel simile quid coctum fuerit.

Vua quercina.

VVA *item quercina*, cuius puluere nihil præsentius in dysenteria & omni sanguinis fluxu esse, refert Martinus Rulandus, *in lexico Alchymiæ*, scribitque esse concretitiū quiddam in forma vuæ ad radices quercuum sub terra tempore veris, saporis stiptici, calore foris purpureo, intus candido, & quasi lactifero, quæ in æstate pereat, & quasi fiat lignea, ideoq; tempore verno debeat exsiccari in vmbra, & deinde puluerisari. De eadem scribit Encelius, *lib.* 3. *de Lap. c.* 21. citante Casp. Bauhino, *in Pinac. theatr. Botan. p.* 422. Vua quercina à me inuenta, quâ nihil præstantius in Dysenteria etiam deplorata. Et Schenckius, Filius, *lib.* 3. *obs.* refert, hanc vuam experimentum esse contra omnes hæmorrhagias, cum primis alui profluuia, etiam cruenta, propter venenum laxatiuum impendentia.

SVCCI; *Plantaginis*, Vnc. iij. vel iiij. exhibitus, præcipuè si inflāmatio adsit, vel per clysteres infusus, *Lysimachiæ*, *hederæ terrestris*, quo plurimos à morte liberatos fuisse scribit Hollerius.

AROMATA; *Nux moschata*, quæ ob diuersas facultates in hoc malo, vtiles valdè cōmendatur. Terrestri enim substantia adstringit, roborat, vlcera exsiccat, cicatricem inducit: oleosa substantia dolores lenit, intestina oblinit, ne ab humorum acrimonia lædantur: Aromatica qualitate epar & ventriculū ac eius orificium roborat, flatus discutit. Vbi ob febrilem calorem aliquid mali ab eius caliditate metuitur, stuppis cannabinis inuoluta sub cineribus calidis leniter torrenda, vel potius assanda; non verò, vt vulgò fieri solet, in lamina ferri candente torrefacienda; cum non solum oleosa pars hoc modo pereat, sed adustione quoque acrimoniam facilè acquirere possit: Item *Spicanardi*, *Zedoaria*, *Caryophylli*.

GVMMI & LACHRYMÆ; *Thus*, *myrrha*, *mastiche*, *gummi Arab.* *tragacanth.* Arabico tamen vti mauult Matthæus de gradib⁹, scribitq; tragacāthū etiā si glutinet, fluxum augere, & ex mente Rhasis non nisi tosto vtendum censet.

LAPIDES, GEMMÆ, TERRÆ: *Bolus Armenus*, *Terra sigillata*, *Lapis hæmatites*, *smaragdus*, *sapphirus*, *Lapis Bezoar*, qui simul & malignitati resistit, scribitq; Caspar. Bauhinus, *c.* 32. *de lapide Bezoar*, in Dysēteria Epidemia Lugdunensi feliciter eo vsum esse Philibertum Saracenum; & supra ex Gulielmo Fabricio historia allata feminæ illustris, quæ Dysenteriâ lethaliter decūbens lapidis Bezoar largo vsu sanitati breuiter restituta fuit; *Crystallus* item tenuissimè tritus seu præparatus, & in aqua conueniente Dr. ß pondere sumptus singulare est in dysenteria, præsertim à porracea ex flaua bile orta, remedium. Langius, *lib.* 3. *Epist.* 1. *c.* 4. Sic & alabastrum candidum in puluerem redactum, & cum lacte bibitū, scrup. j. pondere, dysenteriā certo experimento sanare, cum vehementer adstringat, scribit Anshelm. Boëtius, *lib.* 4. *c.* 270. Præterea Hollerius in ouo sorbili Dr. j. *aluminis* porrigit, quod medicamentum Aëtius etiam laudat ad diuturnas dysenterias, in quibus cruenta excernuntur, & monet post assumptum alumen aquam superbibendam esse. Gabelkoverus & Mindererus, *medic. militar. cap.* 7. *rubricam fabrilem factitiam*, quam *Rottelstein* vulgò appellant, in vino rubro præscribunt. Ioh. Theodor. Tabernæmontanus etiam *argillam rubram fornacum combustam* in potione exhibet, vt postea de potionibus dicetur.

ANIMALIA *& ab animalibus sumpta.* C.C. *praepar.* *spodiū*, *genitale cerui exsiccatum* & lima aut scalpro rasum,

ebur vstũ, turturis in olla clausa in furno combusti puluis, vt & caro, quæ imprimis commendatur; si deplumatus infarciatur granorum myrti & ceræ ana Drach. ij. & coctus vel assus potius tribus diebus continuis comedendus detur: *Leporis combusti puluis, cochleæ totę cum testis vsta, interiores tunicæ ventriculi gallinarum, cera*, de qua postea in fine horum medicamentorum dicetur; *Lumbricorum terrestrium decoctum*: *Coagula* de quibus dantur infantibus gr. xv. cum liquore conuenienti, adultis Drach. j. hædi nimirum & imprimis leporis, de quo Auicennas, *de cura fluxus in genere*, scribit; quod statim ventrem sistat; *sanguis cerui, hirci, capræ, leporinus* imprimis exsiccatus: *Stercus canis*, de quo Galen. 10. *de simpl. med. facult.* ita scribit; *Sanè memini mirandum in modum me canini stercoris facultatem expertum fuisse, quo vti consueuit quidam Præceptorum nostrorum, qui sola ossa cani edenda exhibebat biduum, è quibus durum, candidum ac minimè fœtens stercus colligebatur, quod tum ille desiccabat, vt in puluerem facilè redigi possit: Ille autem vtebatur cùm ad alia, tum ad dysenteriam lacti illud immiscens, in quo ferrum antea & lapides igniti extincti essent. Atque ille Medicus eiusmodi medicamentum clam iniiciebat, & id solum generosiores quosque discipulos docebat*. A nonnullis etiam vsurpantur *dentes lucij, ouorum putamina & anserinorum* cumprimis, notante Galeno, *de remediis fac. cap.* 20. *cancri vsti, ossa humana combusta, Epar arietinum, vituli lactantis*, vel alterius animalis, quod prius in aceto coquatur, & Drach. j. pondere detur. *Epar lutræ* præparatum commẽdat Heurnius, *lib. 2. method. ad prax. ca.* 11. Præparatur autem ita: dies ferè 13. aceto acerrimo maceretur, hinc in furno supra tegula siccetur.

E Chymicis commendantur, *Crocus* ♂ adstringens, & *tinctura ac magisterium coralliorum, Tinctura Smaragdi.*

De his omnibus tamen notandum, alia esse calida, alia frigida, aut certè caloris excessum nullum habentia: è quibus, nunc hæc, nunc illa eligenda, prout calor vel febris coniuncta id admittit.

Medicamentorum fluxum sedantium differentia.

Etiam medicamenta ista, quæ ad fluxum sedandum adhibentur, non sunt planè eiusdem generis. Quædam enim sunt propriè adstringentia, quæ sunt frigida & sicca, & substantiam habent crassam, mordacitatis expertem, vnde venarum orificia, omnésque ductus angustiores reddũt, vt materia tenuis affluens sistatur, & reprimatur. Inter quæ sunt radices tormentillæ, bistortæ, rosæ rubræ, balaustia, mespila, sorba.

Quædam sunt Emplastica, quæ glutinosa substantia partibus adhærent, humoribusque sese admiscent, & eos ad fluxum ineptiores reddunt, vt gummi Arabic. tragacanth. mastiche, althæa, malua, cera.

Incrassantia sunt, quæ substantiæ crassitie humores tenuiores, quibus se permiscent, crassiores, & ad fluxum ineptiores reddunt, vt bolus Armenus, terra sigillata, cornu cerui, lapis hæmatites, stercus caninum, ostrearum & cancrorum testæ.

Sunt etiam quædam, quæ feruorem humorum mitigant & compescunt, vt mala cydonia, ribes, berberis.

Sunt tamen, quæ ad has classes facilè non rediguntur, sed quæ procul dubio peculiarem vim habeant humorem dysenteriam excitantem alterandi, & prauam qualitatem, quæ intestinis inimica est, tollendi.

Astringentia an in Dysenteria conueniant. De posterioribus nullum dubium est, qui in Dysenteria sine omni periculo exhiberi possint. De astringentibus verò nonnulli dubitant, & putant, eorum vsu fluxum humorum nimis subitò sisti, & ex humoribus retentis ea mala, quæ supra recensuimus, sequi, intestina quoque eorum vsu exsiccari, vt postea perpetua ferè alui adstrictio & siccitas continua remaneat.

Verum enim verò ista tantum de intempestiuo, præpropero & nimio adstringentium vsu vera sunt. Etenim, quod supra dictum, hoc omninò attendendum, vt ante septimum diem, & priusquam intestinorum vlcera probè abstergantur, adstringentia, præcipuè fortiora, non vsurpentur: præmissis verò abstergentibus suo tempore etiam adstringentia tutò vsurpari possunt.

Notanda in vsu fluxum sistentiũ. Præterea in vsu omnium horum medicamentorum obseruandum.

1. Vt aliàs calida, aliàs frigida eligantur, prout natura humoris id requirit, vt antea etiam dictum.

2. Vt refrigerantibus aliquid subinde calidorum, & quæ concoctionem iuuant, addatur, qualia sunt, mentha, absinthium, nux moschata, macis, spicanardi, cinamomum, mastiche, thus & similia. Nam cum assiduo fluxu ventriculi & intestinorum calor debilitetur, id quod excrementorum cruditas demonstrat, valdè refrigerantia sola adhibenda non sunt, & imprimis clysteres valdè refrigerantes & astringentes crebrò non iniiciendi.

3. Medicamenta ista in parua quantitate & sæpius exhibenda sunt. Parum dandum, ne fluxus subitò sistatur, & natura medicamenta facilius in actum deducere possit: sæpius autem, cum ob alui fluxum frequentem medicamenta diu in intestinis non hæreant.

Composita.

Ex his parantur varia medicamenta; Pulueres, Conseruæ, Syrupi, Rob, Potiones & Clareta, Electuaria, Aquæ, Emulsiones, Tincturæ, Extracta & alia.

Pulueres.

1. ℞. *Terræ sigillat* Drach. iij.
boli Armeni Drach. j.
rasura C.C.
C.C. *vsti præpar.* an. Drach. ß.
sem. plantag.
acetos.
macis an. Drach. j.
croci gr. iv.
F. Puluis, etiam infantibus conueniens.

2. ℞. *Terræ sigill.* Drach. j.
corall. rubr. præpar. Dr. ß.
margar. præpar.
boli Armen. an. scrup. j.
C.C. *sine vstione præpar.* Dr. j.
lapidis bezoar.
smaragdi præpar. an. scrup. ß.
F. Puluis.

3. ℞. *Mastiches,*
thuris,
corall rubr præparat.
C.C. vsti præpar. an. Dr. ß.
lapid. hæmatitæ præpar. scr. ij.
F. Puluis.
Dosis à scrup. j. ad Dr. ß.

4. ℞. *Rad. tormentill.* Vnc. j.
croci ℈.
trochisc. de charabe an. scr. j.
sem. plantag.
acetos. an. scrup. ij.
sanguinar. Drach. j.
santali rubri,
boli Armeni,
C.C. præpar. an. Drach. ß.
F. Puluis.

5. Vel ℞. *tragacanth.* Vnc. ß.
nucis moschat. Drach. ß.
rad. torment. Drach. j.
F. Puluis.

Laudatur

Laudatur *& puluis turturis*, quo Nicolaum de Merri, olim Sigismundi, Archiducis Austriæ Medicum & Chirurgum, multos dysenteriâ laborãtes curasse refert Guilhelmus Fabricius, *de Dysenteria cap.* 10. qui paratur, si turtur cum pennis & visceribus in furno comburatur. Huius pulueris ℞. Vnc. j. Radicum tormentil. Vnc. ß. F. Puluis, de quo singulis diebus mane, aliquando verò etiã vesperi Dr. j. cum aqua tormentillæ exhibeatur.

Arnoldus de Villa Noua Turturem pennis mundat, viscera eximit, & mixtura ex puluere boli Armeni, sanguinis Draconis, mumiæ cum aceto & vitellorum sufficiẽte quãtitate cõfecta ventrem implet, & in olla noua in fornace figulina comburit, & eius pulueris aliquid cum succo plantaginis vel aqua aut saccharo rosarum exhibet.

Leporis combusti puluis. Laudatur & leporis combusti puluis qui hoc modo paratur: Lepus detractâ pelle & intestinis exẽptis in frusta conscinditur, & illotus in vase fictili bene clauso in clibano siccatur, donec in puluerem redigi possit, cuius Drach. j. exhibetur. Nonnulli malum punicũ fictili vase conclusum in furno combustum laudant.

Hercul. Saxon. *prælect. part.* 1. *c.* 20. §. 9. hunc puluerem valdè laudat, pollicetur que, eo omnes recentes Dysenterias, nisi fluxio admodum vrgeat, statim & certò sanari posse.

℞. *Ossis sepiæ vsta & puluerisat.* ℥. ii.
spongiæ pice imbutæ & in ollula vstæ & in puluerem redactæ,
cortic. ouorum indurator. abl. tâ pelliculainteriore, & puluerisator. an Vnc. ß.
margarit. præparat.
boli Armeni an. Drach. i.

F. Puluis: detur eiusdem Dr. i. in liquore conueniente.

Crollius hunc puluerem commendat.

℞. *Succini,*
sanguinis Draconis,
lapidis hæmatit.
corall. rubror. præparat.
semin. portulac.
plantag.
antheræ rosarum.
radicum tormentill.
terræ sigill. Strigensis an. Vnc. ß.
balaust. Drach. ii.
nuc. mosch. num. i.
cinamomi Drach. i.
croci ♂,
talci calcinati,
matris perlarum,
ossium humanorum combust.
an. Drach. ii.

F. Puluis. Dosis â ʒ. ß. ad ʒ. i. ß.

Tragæa granorum actes. Commendatur & à multis puluis ex pane & succo baccarum sambuci paratus, quem tragæam granorum actes nonnulli nominant.

℞. *Succi baccarum sambuci*, ex quo & farina secalina conficiatur massa, è qua panis formetur, qui bis in fornace ad duritiem coquatur, vt in puluerem redigi possit. Ex puluere isto cum succo baccarum sambuci iterum formetur panis, & priori modo coquatur, idque ter repetatur, & tandem fiat puluis.

Vel ℞. Panem secalinum è furno calentem, eumque succo baccarum sambuci imbue, itérumque in furno sicca, siccatum rursus succo sambuci imbue, idque quater vel quinquies repete: tandem panis hic in puluerem redigatur, cu-

ius vel solius Drach. i. vel dimidia cum nucis moschatæ æquali parte exhibeatur.

Placenta quoque, quæ post aq. rosar. in Baldeo Mariæ destillatam in cacabo remanet, exsiccata in puluerem redigitur & commodè exhibetur.

Vel ℞. *Genitalis Cerui* Drach. ii.
C. C. usti,
boli Armeni,
sem. oxylapath.
plantag. an Drach. i.
Fiat puluis.

Vel ℞. *Radicum tormentill.* Vnc. ß.
nucis mosch. Drach. ii.
sem. plantag.
terræ sigill. an. Drach. i.
F. Puluis.

Conserua.

Conseruæ.

Etsi sacchaeo condita, quod facilè bilescant, Dysenteriæ non ita conueniant: tamen quia infantibus sæpe alia, quàm sacchaeo condita & dulcia, exhiberi non possunt, necessariò interdum ad conseruas, syrupos, rotulas, & similia confugimus.

E Conseruis vtiles sunt, Conseru. rosarum rubr. antiqua. imprimis verò tormentillæ, cuius componendi ratio, à Tabernæmontano in Herbario traditur, Rob berberis, ribes.

Syrupi.

Syrupi.

De Syrupis hoc notãdum, quod modò de conseruis etiam dictum, cum omnia dulcia facilè, vbi hepatis caliditas adest, in bilem conuertantur, cautè eos, & non nisi parçè ac dilutos vsurpandos esse, magis verò conuenire decocta.

Sunt verò vtiles, *de rosis siccis, cydonior. de succo portulac. plantaginis, myrtinus, ribes, berberis & corallinus* à Quercetano descriptus; item *acetosæ, de agresta.*

In fine dysenteriæ valdè confert succus absinthii & menthæ bene purificatus, & cum saccharo in syrupum redactus. Habet enim mentha cùm absinthio mixta mirham vim corroborandi ventriculum & discutiendi flatus. Diomed. Cornar. *consil.* 1.

Vel ℞. *conf. Alchermes*
de hyacintho an. scup. i.
trochisc. de charabe Drach. i.
Aqu. plant. Vnc. ii.
syrup. de rosis siccis. Vnc. i.
F. Mixtura, quæ fluxum sistit, malignitati aduersatur, dolorem lenit.

Vel ℞. *Succ. plantag.* Vnc. iii.
centinod.
pentaphyll. an. Vnc. i.
sacchar. Vnc. ii. F. Syrupus.

Vel ℞. *Rad. tormentill.*
oxylapath.
acetosæ an. Drach. iii.
alceæ Drach. ii.
centinod.
veronic.
plantag. an. M. i.
flor. rosar. rubr.
prunor. syluestr.
balaustiorum,
maluæ arboreæ. an. M. ß.
Coq. in aq. s. addatur *sacchar. q. s.*
F. Syrupus.

Syrupum & adstringentem & consolidantem describit Ioh. Langius, *lib.* 3. *epist.* 4.

Potiones & Clareta.

℞. *Fol. plantag.*
veron. agrimon. an. M. i.
sem. 4. *frigid. maior.* Vnc. ß.
portul.
acetos. an. Drach. ß.
Coq. *in aq. hord. simpl.*
Colat. ℞. Vnc. ix. Adde
syrup. de succo portul.
ribes,
cydonior. an. Vnc. i.
M. F. Potio pro tribus Dosibus.
Vel ℞. *rad. torment.*
plantag. an. Drach. ii.
rosar. rubr. M. ß.
sumach.
balaustior. an. Drach. ß.
sem. oxylapath.
acetos.
plantag. an Drach. i.
myrtillor. Vnc. ß.
anthera ros. Drach. ß.
Coqu. in Balneo vase clauso
in aq. plantag.
flor. acacia & torment. an. Vnc. vi.
Postea stent. in infusione horis decem. octo vel
Colat. add. *succ. planta. depurat.* Vnc. ii.
sacchar. Vnc. ii. F. Iulebus, qui condiatur pulu. nuc. moschat. ʒ. i.
Vel ℞. *Consolid. maior.*
plantag.
polygon. virentium an. M. ii.
Minutissimè contundantur affusis, *lact. caprin.* ℔. ii.
& succus exprimatur, in quo ebulliant.
sem. plantag.
acetos.
myrtill. an. Drach. ii.
rad. tormentill. Drach. i. ß.
veronic. M. i.
Coquantur.
F. Potio clara.
Vel ℞. *Rad. tormentill.*
plantag.
bistort. an. Drach. i.
agrimon.
veronic.
fænicul.
plantag.
flor. rosar. rubr. an. M. ß.
rasur. C. C.
C. C. *vsti* an. Drach. ii.
santal. rubr. Drach. ß.
nuc. moschat. num. ii.
Crasso modo contusa infundātur *in vini rubri* ℔. vi.
Postea add. *sacchar.* ℔. ß.
Coletur & porrò addatur.
succ. cydonior. ℔ ß.
& per manicam Hipp. trajiciātur.
Vel ℞. *Succ. cydon.* ℔. iii.
In eo infundantur.
cons. rosar. rubr. Vnc. i. ß. vel
rosar. rubr. siccar. M. ß.
cinamom. Drach. ii.
macis. Drach. i.
conseru. tormentill. Vnc. i.
Per manicam Hipp. trajiciantur.
Vel ℞. *Conseru. tormentill.*
rosar. rubr. antiq. an. ʒ. i. ß.
rad. bistort.
santal. rubr. an. Drach. iii.
nuc. moschat. num. ii.
myrtill. sicc. Vnc. i.

Infundantur *in vini rubri* ℔. iv. horis 24. Hinc per manicam Hippocr. trajiciantur. Commodè etiam addere licet veronic. sanic. alchymil. an. M. ß.

Potest & hîc locum habere potus, qui, vt Prosp. Alpinus, *de med. Ægypt. lib. 4. cap. 1.* refert, in febribus pestilentialibus & alui

fluxibus, qui hisce febribus accidunt, Ægyptiis familiaris est.

℞. *Fr. Berber.* ℔. i. *aq.* ℔. xii. Adde aliquid *sem. fœnic. & frustum panis, & horis* xxiv. macerentur, deinde *facchar. rosar. rubr.* vel *syrup. acetosi citri.* M. & colentur.

Referunt quidam in sæuissima dysenteria profuisse aquam, in qua silices extincti fuerunt. vel vinum rubellum, in quo ichthyocollæ frustum duabus vel tribus ebullitionibus coctum fuerit.

Tabernæmontanus, *lib. 2. Thesaur. aquar. cap.* 74. hanc potionem commendat.

℞. *Argilla rubra fornacum combusta.* ℔. i,
contus. *opt. affunde mensur.* iiii.
aquæ fontan. Bulliant parum.
Deinde extingue *chalybem ignitum quater vel quinquies.*

Postquam subsedit, cola per pannum lineum vel manicam Hippocratis.

Bibat de ista aqua æger ad sitim restinguendam pro lubitu.

Vtile est etiam decoctum gnaphalii; vinum etiam, in quo illud coctum sit, efficax ad dysenteriam curandam esse, scribit Dioscorides, *lib. 3. cap.* 150.

Aquæ destillatæ.

Aquam dysentericam descripsit. Quercetanus, *in Pharmacop. restit. lib.* 1. *ca.* 7. quæ simul est Narcotica. Dorncreil. *in suo dispensat.* Potest & talis parari.

Aqua destillata.

℞. *Rad. tormentill.*
acetos.
pimpinell.
bistort.
pentaphil. an Vnc. i.
vincetox.
Zedoar. an. Drach. ii.
fol. acetos.
plantag.
millefoll.
burs. pastor.
veronic.
scabios.
mentha crisp. an. M. i.
sem. acetos.
oxylapath.
plantag.
portulac.
endiu.
coriand. præpar.
papau. albi. an. Drach. vi.
citri. Vnc. ß.
flor. rosar. rubr.
malu. arbor.
verbas. an. M. i.
cort. thur.
citri.
macis an. Drach. ii.
nuc. mosch. num. iv.
succ. prunor. sylvestr. Vnc. iii.

Pulverisanda pulverisentur, incidenda incidantur, & infundantur *in aqua fol. quercus, plantag. tormentill. rosar.* an. s. q. Stent in infusione per aliquot dies, hinc destillentur. Dos. Vnc. iv. vel per se, vel cum syrupo conueniente.

Aquam contra dysenteriam vel restrictiuam D. Doringii vide infra *de Trochiscis.*

Ioannes Theodorus Tabernæmontanus laudat aquam *destillatam e mica panis secalini* ℔. iii. *nucis moschat.* num. viii. *quibus superfundatur pyrorum sylvestrium succi q. s. & post* xxiv. *horas in balneo destillentur.* Dosis infanti Vnc. ß. vel Vnc. i. adultis Vnc. ii. vel iij.

Emulsiones.

Emulsiones.

℞. *Sem. papau. alb.* Vnc. j. ß.
acetos. Drach. iij.
amygdal. dulc. excortic. Vnc. j.
aq. dysenter. Vnc xiv.

F. Emulsio, cui adde rotulas manus Christi perlat. vel diamargarit. frigid.

Electuaria.

Commendatur Micleta Nicol. Drach. j. vel Drach. j. ß. pondere exhibita cum aqua plantaginis.

Electuaria.

Electuarium de sorbis Mesue, *in Antidotar. hist.* 1. cuius dosis Vnc. i. vel Vnc. ß, mane & vesperi ante cibum. Ad cuius modum etiam electuarium de mespilis parari potest.

Theriaca à Galeno, & aliis Medicis commendatur, præcipuè recens, cum idoneo liquore exhibita, imprimis vbi intestina inflammatione carent. Vim enim habet, vt Galenus, *de theriac. ad Pison. cap.* 12. docet, etiam purgantium medicamentorum vim supprimendi. Præterea dolorem lenit & somnum inducit. Imprimis magno cum emolumento exhibetur in dysenteria epidemia & maligna, teste Valesco de Taranta, *lib.* 4. *cap.* 2.

Vel ℞. *Conseru. rosar. antiq.* ℥. ij
tormentill. Drach. vi.
nuc. mosch. Drach. ß.
Cum *syrupo cydonior.*
F. Electuarium.

Si simul fluxum sistere & dolorem lenire velimus & roborare, tale paretur.

℞. *Theriac. recẽt. vel mediæ ætatis,*
confect. alkermes an. Drach. ß.
trochisc. de charab. vel terra sigill. Drach. 1.
syrup. de rosis sicc. & ribes ana. q. s. M.

Vel ℞. *Conseru. rosar.* Vnc. i. ß.
citr. Vnc. j.
tormentill.
cortic. citr. condit. an. Vnc. ß.
margarit. præparat.
corall. rubr. præpar. an. Scrup. j.
smaragd. præpar. Scrup. ß.
sem. acetos. Drach. ß.
boli Armen.
terr. sigill.
C. C. usti præpar. an. Scrup. ij.
Cum *syrupo acetosell. granat.* vel *cydon.*

F. Electuarium, quod fluxum sistit, & simul malignitati aduersatur.

Electuarium sequens naturam viuificare, ac omnia membra, & esse bezoardicum fluxus dysenterici, eósque, qui iam morti destinati erant, seruare, scribit Sauonarola.

℞. *Pulpæ cydonior.*
medull. panis madefacti in aqu. vel pluuiali, vel fótana, vel chalybeata,
cortic. citri an. Vnc. j.
sapphiri,
hyacinth.
sardi,
granat.
fœnugræci (ego malim smaragdi legere) an. Drach. j.
zedoar. Scrup. ij.
tragacanthæ,
macis,
corallor. rubror.
ligni aloës,
anisi,
cinamomi,
rasuræ eboris,
calami aromat.
sanguin. draconis an. Drac. j. ß
ambræ Drach. ß.

auri Vnc. ß.
argenti Drach. v.
moschi g. ij.
myrrh. Drach. iij.
Cum *saccharo & aqua zedoar.*
F. Electuarium. Dosis ʒ. ij.

Morsuli & rotulæ.

♃. *Rad. symphyt. sub cineribus coctar. Morsuli, & per cribr. traiectar.*
pulu. turtur. vel perdic. assat. an. Vnc. j.
amygdal. dulcium,
sem. papau. alb. an. Vnc. ß.
plantag.
acetos. an. Drach. ij.
corall. Drach. j.
spec. diamarg. frig. Drach. ß.
facch. albi in aq. rosar. dissol. ℥. vj.
F. Morsuli.

Vel ♃. *Corall. rubr. præpar.*
margarit. præpar. an. Scrup. ij.
boli Armeni præpar. Scrup. iv.
spec. rosar. nouell.
diamarg. frigid.
diarrhod. abbat. an. Dr. ß.
conseru. symphyt.
rosar.
cortic. citri condit. Drach. j.
facch. in aq. rosar. dissol. q. s.
F. Morsuli.

♃. *Corall. rubr. præpar.* Drach. j.
margar. prep. Drach. ß.
spec. ros. nouell.
rad. tormentill.
boli Armen. an Scrup. ß.
smaragd. præpar. gr. vj.
facchar. alb. Vnc. ij.
F. Rotulæ.

Pilulæ.

Pilulæ. ♃. *Trochisc. de terra sigill.*
de charabe.
spod. an. Scrup. ij.
gran. myrt.
sem. acetos. an. Drach. ß.
Cum *syr. cydon.*
F. Pilulæ.

Vel ♃. *Gummi Arabici,*
masticbes,
thur.
succini,
sanguinis draconis,
lapidis hæmat.
sem. plantaginis,
coaguli leporis vel hædi, ana. Drach. ß.
Cum *syrupo de rosis.*
F. *pil. mediocres*, quarum Drach. ß. sumat æger bis in die, horis duabus ante cibum.

Trochisci.

Trochisci. Trochisci *de berberis, de charabe, de spodio, de terra sigillatæ.*

♃. *Rad. tormentill.* Drach. ij.
C. C. præpar. Drach. j.
sem. plantag. Drach. j. ß.
nuc. mosch. num. j.
amyli, Vnc. ß.
croci martis, Scrup. ii.
F. Massa, cui add. *boli Armen. terr. sigill.* an. Scrup. i. F. Trochisci Dr. ii. pondere; qui in furno vel patina calida exsiccentur, de quibus singulis diebus tres exhibeantur per dies sex.

Valde etiam commendatur pulmentum paratum ex pinguedine veruecis, quæ circa renes est, rubro vino, ouis recentibus, farina triticea & nuce moschata; quod & dolores valde lenit, & si nux moschata addatur, fluxum sistit.

Dn. D. Döringij trochiscor extracti & aquæ contra dysenteriam seu restrictiuæ hæ sunt formulæ.

♃. *Herb. centinodia,*

summitat. rubi,
globulor. tiliæ,
vuæ quercinæ an. Vnc. ß.
rad. tormentill.
bistort.
pentapyll.
fragariæ,
rhapontici veri,
cortic. myrobalanor. chebulor.
thuris an. Drach. ii.
nucis moschat.
opij Thebaici,
santal. rubri.
flor. rosar. rubr. an. ℥. j. ß.
sem. coriandri,
anisi,
hyperici, an. Scrup. iv.
plantaginis,
acetosæ,
bursæ pastoris,
vrtic. mortuæ, an. Drach. i.
cupular. glandium.
nuc. cupress.
styracis calamit.
cort. granator. an. Scrup. ii.
aurantiorum,
citri,
tunicarum rubrarum auellanarum, an. Drach. ß.
croci Scrup i.

Incisa minutissimè & conquassata infundantur in aquæ primorum germinum quercus octies chalybeatæ & sp. Vitr. acidulæ factæ s. q. ita vt emineat tribus transuersis digitis. Stent in loco calido ad saturatam tincturæ extractionem, agitenturque quotidie. Vbi aqua affusa colorari desierit, coletur per chartam emporeticam duplicem; affundatur recens alia, & relinquatur ad perfectam tincturæ residuæ imbibitionem. Postea tincturæ omnes commisceantur, & abstrahitur humiditas in balneo Mariæ ad iustā extracti consistentiam. Aqua extracta seruetur seorsim in vitro pro aqua restrictiua: In pixide autem terrea extractum.

Trochisci sic conficiantur.

℞ *Spodij ex ebore præparati,*
terræ sigill. Siles. an. Vnc. i.
C. C. vsti præpar.
boli Oriental. veri,
corall. rubror. præpar. an. ℥. ß.
lapidis hæmatit. præparat.
croci martis per simplicem reuerberationē præparati, an. ʒ. ij.
gummi Arabici,
tragacanth. an. Drach. j.

Puluerisatis subtilissimè, & commixtis diligentiss. affundatur tinctura præcedens vniuersa. Stent simul in loco calido diebus septem & agitentur quotidie. Postea in balneo abstrahatur aquositas ad iustam consistentiam. Massa relicta subigatur in mortario marmoreo, cum pistillo ligneo, eousque, donec exquisitè & æqualiter omnia vniantur. Hinc formentur trochisci, qui lento calore siccentur. Seruentur in pixide terrea. Aquositas ponatur cum priore pro aqua restrictiua.

Extracta.

Extracta. Huc pertinent & alia extracta, tàm simplicia, quàm composita, vt extractum radic. tormentillæ, pentaphylli, bistortæ, &c.

Ceræ quoque in pomo asso vsus multum in dysenteria laudatur, & medicamentum hoc hodie non infrequens è Valeriol. *lib.* 3. *obs.* 4. innotuisse puto. Is enim cum virum desperatâ dysenteria laborantem, & qui iam moriturus credebatur, curaret, ac medicamēta

multa frustra tentaret, tandem ægrum medicamento hoc à muliere suggesto sanatum fuisse refert. Iussit nimirum mulier pomum integrum excauare, & cauum cera alba vel citrina mundissima replere, & indito operculo prunis admoueri, donec cera liquesceret, & pomi substantiæ admisceretur, idque ante omnem cibum ægrum esitare mandauit. Quod medicamentum nec Valeriola improbat, & à multis hactenus felici cum successu vsurpatum est. Etsi enim Serapio, *lib. Simpl. part.* 2. *cap.* 10. de cera scribat: Ceram non esse ex medicamentis, quæ corpus ingrediuntur, sed tantum quæ extra imponuntur: tamen si moderatè sumatur, vim habet emplasticam, quâ agglutinare vlcera intestinorum, & lentore suo lenire potest. Et iam olim Dioscorid. *lib.* 2. *cap.* 76. de cera scripsit, eam dysentericis in sorbitione dari. Et Galenus, 2. *de simpl. medic. fac. cap.* 12. Ceram interdum intestinis infundi posse concedit, vt humores mordaces temperet. Etsi verò putat Valeriola, vim ceræ ad intestina vlcerata pertingere non posse, quod crassitie sua & emplasticâ vi in primis hæreat partibus, glutinis modo sese affigens: tamen quò minus id fiat, pomum assatum facit, cuius substantiæ per minima permiscetur, quæ ipsi loco vehiculi est: quod ipsum etiam fatetur & agnoscit Valeriola. Mavult tamen in malum cydonium ceram liquandam imponere, quàm intra pomum, vt simul adstrictoriam & glutinatoriam vim idem medicamentum habeat, quod facilè concedimus. Nisi forsan pomum ideo conuenientius sit, quod aptissimum vehiculum est, ad ceram per intestinorum gyrum deducendam. Alij non tantum ceram sumunt, sed quidam gummi Arabici & ceræ alb. an. Drach. ß. vel Drach. j. pomo, pyro vel cydonio superiore parte excauato includunt. & sub cineribus pomum stuppa canabina inuolutum assant, vt mollescat, idque manè & vesperi exhibent. Quidam ceram albam & mastich. ℥. iii. vel iv. sumunt. Solenander, *lib.* 4. *cons.* 9. turturem ceræ Vnc. i. infarcit, in aqua coquit, & postea cùm carnem edendam, tum iusculum cum pane sumendum porrigit. Non tamen statim in principio hoc medicamentum vsurpandum, sed in contumaci dysenteria, vbi vlcus satis abstersum est.

Aquæ Thermales.

Commendantur & aquæ thermales cùm potu sumptæ, tùm per clysteres iniectæ; testanturque plures Medici Itali, multos dysenteria laborantes, cùm constante ætate, tum pueros & senes decrepitos, qui innumera alia remedia frustra experti fuerant, re penè iam desperatâ, hoc vno auxilio euasisse. Commendant a. imprimis Villenses, Calderianas, Tetuccianas, B. Virginis. Videatur Andreas Baccius, Vidus Vidius, Fallopius, Hercul. Saxon. Fonseca, *tom.* 2. *cons.* 91. Refert etiam Ioh. Bauhin. ex Rulando, dysenteriam sanare aquas plumbarias, Cellenses, Wordingēses. Idem *lib.* 3 *de aqu. medic. c.* 44. ex Ranzio ad dysenteriā valde commendat fontem quendam Narbonēsem appellatum, qui

Aquæ thermales.

totus

totus argillaceus sit, nec aliud, quàm argillam exhibeat, & proinde huic affectioni ferè totus & vnicè dicatus sit. Et ipse Bauhinus, *loco citato & lib. 2. c. 12.* fontem suũ Bollensem, quod item argillæ sit particeps, nec non ob bitumen, salem & alia admixta purgandi nonnihil & abstergendi vi polleat, premissis præmittendis, in disenteria prædicat. Nec mirum thermas in dysẽteria multum præstare; cum vna opera pluribus scopis satisfaciant, acres scilicet humores diluant & deturbent, sordes vlcerum detergant, & vlcera ipsa egregiè consolident.

Clysteres.

Si malum sit in intestinis inferioribus, etiam clysteres adstringentes parari & injici possunt,

♃. *Hord. parum torrefacti,*
fol. plantag.
myrty,
verbasci an. M. i.
flor. rosar. rubr. M. ß.
Coq. *in aqua simpl.*
Colat. ♃. ℔. i. vel Vnc. xv.
Add. *succi plantag.* Vnc. ii.
pingued. hircini Vnc. i.
F. Clyster.

Vel ♃. *Centinodia,*
plantag. an. M. i.
verbasci,
burs. pastor.
flor. rosar. rubr. an. M. ß.
Coq. *in aqua hordei simpl.*
Colat. ♃. ℔. i.
mell. rosat. colat. Vnc. ii.
F. Clyster.

Vel ♃. *Rad. tormentill.*
consol. major. an. Vnc. ß.
plantag.
centinodia an. M. i.
rosar. rubr. M. ß.
Coq. *in lacte*, in quo *lapides igniti* extincti sunt.
Colaturæ ♃. ℔. i.
mucilag. sem. cydon. Vnc. ß.
succi plantag. Vnc. i.
sevi hircini Vnc. ß.
F. Clyster.

Operosior est hic, quem Amatus Lusitanus, *cent. 2. curat.* 44. habet, quem ideo propono, quia omnia ferè medicamenta cõtinet, è quibus tales clysteres parantur.

♃. *Rad. tormentill.*
rosar. rubr. siccar.
fol. symph.
plantag.
polygon.
verbasc. an. M. i.
sumach.
bursæ pastor.
cortic. granat.
balaust.
gallar.
oryzæ tostæ an. P. i.
rad. symphyt. Vnc. ß.
Coq. in aq. pluu. chalybeata ad consumpt. tertię partis.
Colaturæ express. ♃. ℔. i.
succ. plantag. Vnc. i.
acaciæ. hypocist. an. ʒ. ii.
sang. dracon.
bol. Armen.
terræ Lemn. an. ʒ. ß.
sevi hirc. Vnc. i.
ol. rosac.
myrtillor. an. Vnc. ß.
F. Clyster.

Tales v. clysteres sæpius injicere vtile est, solisque interdum clysteribus morbus hîc curatur: & possunt clysteres abstergentes cũ adstringentibus permutari & per vices nunc hi nunc illi injici.

Topica.

Topica an in dysenteria vtilia.

Non solùm a. assumenda, vel per clysteres injicienda talia medicamenta, sed & extra ventriculo & toti ventri applicanda. Sunt quidem nonnulli, qui putant topica frustra vsurpari; cùm per cutem, musculos abdominis, peritonæum, omentum, facilè ad intestina penetrare nonpossint. Imò sunt, qui eadem nocere existimant, vtpote quæ ex venis partium externarum humores exprimant, & ad intestina protrudant; atque citant Gal. qui 1. *ad Glauc. c.* 14. scribit, quod eo magis fluxus augetur, quò quis magis cutem densauerit. Verùm rectè Aëtius, *tetrabib.* 3. *serm.* 1. *cap.* 45. scribit, si tormina augescant, ad cataplasmata confugiendum esse, quæ multis non dolorum modò, verum etiam totius mali obliterationem induxerint. Et postea, mirificè etiam emplastra, quæ cruentis vulneribus adaptata sunt, conducere scribit, postquam quieuerint inflammationes, ventri ac lumbis totis, vsque ad dorsum imposita; qualia sunt Barbara appellata, & quæ ad fracturas apparantur. Vnde bene Alexand. Massarias illis, qui topica improbant, experiētiam opponit, quæ sæpenumerò demonstrat, huiusmodi externa medicamenta ad partes etiam penitiores deferri, atque inde dolorem lenitum, & intestina roborata fuisse. Neque metuendum est, vt major ad intestina affluxus eorum vsu concilietur. Etenim humores, qui ad intestina feruntur, non fluunt per venas, quæ ad externas abdominis partes pertingunt, sed per venas mesaraicas: quæ cū ab adstringentium vsu etiam cōtrahantur, fluxus hoc etiā modo sistitur. Galenusque, *allegato loco*, nihil aliud docet, quàm vbi ex toto corpore humores ad intestina cōfluunt, poros cutis nōn occludendos esse, sed dandam operā, vt ii pateant, vt postea quoque de diæta dicetur.

De cataplasmatis tamen & fomentis idem Aëtius, *loc. alleg.* hoc monet, ea in dysenteria à bilis acredine, vt & in cancrosis & malignis vlceribus non conuenire; cùm aquosam partem absumant, mordacitatem verò relinquant.

Adstringentia quod attinet, Gentilis, *in Auicenn. lib.* 3. *fen* 16. *tr.* 4 monet, adstringentia extra applicata in obesis quidem non conuenire, cum penetrare non possint. Concedit verò in macilentis & pueris. Monent quoque plerique de adstringentibus, iis acetum vel vinum album tenue admiscendum esse, quò medicamentorum facultas facilius penetret, eáque eligenda esse, quæ nec facultate, nec actu admodum sunt frigida.

Applicantur formâ linimentorum, vnguentorum, cataplasmatum, emplastrorum, fomentorum; quò & insessus pertinent.

Emplastra tamen majorem habent efficaciam, quàm cerota: Cerota rursum, quàm vnguenta, vt habet Sauonarola.

Linimenta & vnguenta.

Linimenta & vn-

Venter nimirum inungatur oleo

guenta. mastichino, cydonior. myrtino, rosaceo, absinth. menth. & postea ceratum aliquod vel emplastrum conueniens imponatur; vt vnguétum Comitissæ, Varignanæ, item vnguétum de corticibus castanearum, quod Montagnana, *Antidotar. cap.* 1. describit.

Vel ℞. *Ol. cydon.*
rosac.
mastich. an. Vnc. i.
seui hircini Vnc. ß.
ol. nucis mosch. express. ʒ. i.
corall. rubr. præpar. ʒ. ß.
F. Linimentum.

Vel ℞. *ol. rosac. omphac.*
myrtin, an. Vnc. i
menthæ, absint. an. ʒ. ii.
flor. rosar. rubr.
mastich.
nuc. mosch.
corall. rubr. an. Drach. ß.
Cum *modico Cera.*
F. Vnguentum.

Cataplasmata.

Cataplasmata. ℞. *Panis alb.* ℔. i.
carn. cydon. ℔. ß.
absinth. sicc.
ment. an. M. i.
balaust. Vnc. ß.

Coqu. in vino rubro ad mollitiem, contundantur minutim & per setaceum traijciantur, addaturque
pulu. nuc. moschatæ Drach. i.
mastich. Drach. i. ß.
galang.
caryophyll. an. Drach. ß.
Cum *ol. absint. & mastich.*
F. Cataplasma.

Vel ℞. *Diacydon. crassius* (*Grob vuittembrot*) Coqu. in ol. rosar. & vino rubro chalybeat. quod toti ventri imponatur.

Vel ℞. *Rosar. rubr.*
santal. omnium.
myrtill. an. Vnc. ß.
bol. Armen.
sangu. dracon. aut rad. tormentill. an. Vnc. ii.
puluerisata misceantur cũ succo plãtag. cydon. & pauco aceto,
F. Cataplasma.

Laudatur & Cataplasma ex Theriaca & Terra sigillata ventri impositum.

Emplastra.

Emplastra. Inter reliqua precipuè hîc celebre est Emplastrum Diaphænicum Mesues, frigidum imprimis, quo calente totus venter obligatur.

Vel ℞. *Carnis Cydon. sub. cineribus coctor.* Vnc. iv.
radic. consolid. maior similiter coctar. contusar. & per cribrũ traiectarum,
hypocistid.
acaciæ,
bol. Armen.
tragacanth.
mastich. an. Drach. i. ß.
ol. cydon.
myrtin. an. Vnc. i. ß.
suc. cydon.
plantag.
acet. rosacei & passular.
an. Drach. vi.
farin. mily. q. s. Addatur cera, & Fiat Emplastrum, quod à Cratone commendatur.

℞. *Menth.*
absinth. an. M. i. *rosar. rubr.*
balaust. an. M. ß.
granor. & fol. myrtill. an. ʒ. i. ß.
sumach.
nucis moschat.
rad. pentaphyll.

serpentar. an. Drach. ii.
gallar.
acaciæ an. Drach. i. ß.
hypocist.
cortic. thur.
mastich. an. Drach. i.
lapis hæmatit. Drach. ß.
ol. myrtin.
mastichin.
resin.
ceræ an. q. s.
F. Ceratum.

Reinerus Solinander, *sect.* 4. *consil.* 9. Emplastrum sequens in omni fluxu tam hepatico, quàm dysenterico excoriatiuo, antiqua Diarrhœa & similibus mirè profuisse scribit, neque ob adstringentia formidandum esse, cum eadem sint multis hepaticis & roborantibus temperata.

℞. *Eupatorij.*
schœnant. an. M. i.
spicæ Indic. pug. ß.
mastich.
macis, an. Vnc. ß.
ligni aloës opt. Drach. iij.
myrobalan. Chebular.
Emblicar. torrefact. an. ℥. i.
boli Armeni,
terræ sigillatæ,
lapid. hæmatit. an. Drach. vi.
coriandri præparat. Vnc. i. ß.
spodij Drac. ii.
rosar. Vnc. i.
spec. diatrionsantal. sine camphoræ. Vnc. ß.
scoriar. ferri præpar. Vnc. i.
farinæ hordei Vnc. ii.
olei mastich.
myrt. an. q. s. *ad impinguandum, cum modico aceti.*

F. Emplastrum, quo totus venter tegatur, à cartulagine scutiformi ad os pectinis.

Emplastra plurima describuntur à Sauonarola.

Sacculi & Fomenta.

Sacculi & Fomenta.

℞. *Rosar.* M. ii.
absinth.
menth. an. M. i
nucis moscat.
rad. cyperi,
mastich.
galang. an. Dranch. i.

Cum *linteo* F. Sacculus iustæ magnitudinis, qui vel siccus vel in *vino* calefactus ventri imponatur.

Aut ℞. *Centinod.*
verbasc.
plantag.
rosarum an. M. i.

Coq. in aqua fabrorum & vino rubro pro fotu ventris.

Aut ℞. *Absinth.*
menth.
plantag.
fol. quercus,
summit. rubi,
caud. equin.
centinod. an. M. i.
flor. chamæmel. P. ii.
rosar. rubr. M. ß.
gran. myrtill. M. ß.
sem. sumach.
plantag.
coriandr. an. Drach. vi.
nuc. moschat. num. iii.

F. Decoctum in aqua chalybeata & vino rubro, quo venter foueatur.

Vel ℞. *Crustæ panis* parum torrefact. & affund.
acet. vini quantum satis, atque.

Inspergatur puluis conueniens & ventri imponatur.

Vel ℞. *omentum vervecis calefact. in ol. hyperici* & ventri imponatur, quod simul dolorem lenit, & fluxum sistit.

Vel ℞. *Emplastri contra rupturam, diaphœnic.*
cerot. stomachal. an. Vnc.ii.
mastich.
thur.
boli Armen.
sangu. dracon. an. Drach.i.
lap. hæmatit. Drach.ii.
succi plantag. Vnc.ii.
ol. myrtill.
cydon. an. Vnc.i.ß.
ceræ, terebinth. an. q. s.
F, Emplastrum.

Insessus.

Insessus.

Nonnulli & insessione vtuntur: inter quos est Leonhard. Iacchinus, qui *in 9. Rhasis cap. 58.* hanc commendat.

℞. *tenera germina quercus, baccas cupressi virides, nuces pineas virides, vel pini folia & corticem, Coquantur in aqua ad insessionem*: quam secretum maximum ad pueros esse dicit, & se primum vsum esse; ac calore actuali quidem auertere nonnihil ad cutem, qualitate verò medicamentorum strictiua, quæ per anum penetret vsque ad vlcus, constringere scribit.

Vtitur etiam balneo in alui fluxu, qui ex medicamento purgante ortum habet, Iohan. Anglicus, *in Practica.* Et quidem id facit authoritate Auicennæ, qui in ὑπερκαθάρσει balneum præcipit, *lib. 1. fen 4. doctr. 5. cap. 7.* Et Galeni, qui *in 4. aphor. 5.* calida balnea purgationibus aduersari docet. Suo etiam tempore insessus in decocto florum verbasci, fol. quercus & aliorum adstringentium in vsu fuisse docet Sauonarola. *Matth.* quoque *de gradibus* insessionem vsque ad vmblicũ in decocto plantarum stipticarum commendat, ad fluxum sistẽdum, membra confortanda, acrimoniam materiæ mitigandam, & dolorem leniendum.

Quamuis verò Hippocrates, *3. de vict. rat. in acut. text. 59.* fluente aluo balneum prohibeat: tamen id intelligendum est, vbi excrementis adhuc corpus abundat, atque aluus sua spõte fluit, & natura humores vitiosos eò protrudit. Tum enim balneis humores superflui ad aluum fluentes non sunt ad vniuersum corpus reuocandi, ac vel ibi retenti & deteriores redditi postea majori cum impetu & periculo ad intestina ruant; vel alium morbum grauiorẽ excitent. Vbi verò corpus maxima ex parte euacuatum est, & ex nimio fluxu periculum imminet (quod etiam in disenteria accidit, in qua vtiles quoque humores ob dolorẽ & irritationẽ ad intestina confluere solẽt) sine periculo humores ad intestina fluẽtes, ad ambitum corporis reuocari possint. Et cũ Hippoc. *de affect.* si dolor in dysenteria vrgeat, partes sub vmbilico calida multa lauare jubeat: triplicem vsum balneũ à Iacchino propositum, vel aliud simile habere potest, dolorem lenire, humores ad ambitũ corporis ab intestinis, calore actuali reuocare, & tandem adstrictoria vi fluxum sistere. Neque metus est, vt ex cutis densatione fluxus versus interiora augeatur. Si frigida ictu

Vsus balnei in dysenteria.

adhiberentur ista medicamenta, metuendum quidem aliquo modo hoc esset: at calor aquæ actualis omnem istum metum adimit. Et quanquam Iacchinus putet, ista medicamenta vim suam saltem per anum exercere: ego tamen existimo, per ipsam quoque cutem penetrare; quo modo felici cum successu sæpè alia topica ex talibus medicamentis composita & in dysenteria & in alijs alui fluxibus sistendis ventri adhibentur. Et omnino eadem ferè ratio est insessuum, quæ fomentorum, sacculorum cataplasmatum, linimentorum, vnguentorum, emplastrorum, quæ omnia tum ad dolores leniendos, tum ad fluxum sedandum vsurpari solent, de quibus supra in genere de Topicis dictum.

Insessus quo cum cautione vsurpandi. Hoc tamen de insessibus monendum, si fomenta, cataplasmata & reliqua topica non sufficere videantur, & propterea ad insessus accedendũ quis putet, non temerè hoc faciendum, sed naturam dysenteriæ & totius morbi constitutionem, ægri vires & alias circumstantias diligenter considerandas esse. Si enim corpus humoribus vitiosis plenum sit, dysenteria sit maligna, febrémue cõiunctam habeat: quiuis facilè intelligit, ex balneo eiusmodi tum plus damni, quàm commodi sperandum esse.

Cucurbitula ventri applicata. Sauonarola & Matth. de Gradibus cum Auicenna 16. *text. de cura flux. absolut.* expertum esse dicit, quod cucurbitulæ supra ventrem positæ fluxum sistunt, & ipse quidem magnam super vmbilicum, & si fluxus fuerit, vehemens, duas alias in lateribus ponit. Verum forsan hoc in aliis potius fluxionibus, quàm dysenteria locum habet.

Suffumigia ano excepta. Nonnulli & suffumigia ano excepta commendant, & inter ea præcipuè ex anguillis vstis, vt & corticibus pini. Benedict. Vict. Fauentinus, *in Empir.* valde commendat hoc; Si æger per tres vel quatuor dies manè & vesperi sedeat super lamellam ignitam, cui terebinth. opt. vel resinę pini Vnc. i. sit imposita. Mirabile porrò, præsertim in dysenteria puerorũ, docet esse, si singulis diebus mane & vesperi ægri anus suffumigetur puluere stercoris asini mucculi, in furno cautè siccati, ne aduratur, carbonibus ignitis insperso. Laudat etiam acetum ignitæ ferri laminæ inspersum & ano exceptum. Possunt quoque fomenta ipsimet ano subinde imponi. Quale hoc est, quod idẽ Fauentinus valde laudat.

℞. Melissæ. ℔. i. verbasc. M. i. Includantur sacculo oblongo, qui postea in vini rubri styptici & aceti fortissimi an. s.q. coquatur ad tertias, & postea calidus ano imponatur.

Nonnulli ad Dysenteriam sistendam lauant pedes ex decocto radic. & fol. tormentill. Alii iubent pedes imponere per horæ quadrantem in acetum, in quo scoriæ ferri sunt calefactæ.

Lotiones pedum & manuum. Gattinaria & Benedict. Vict. Fauentinus eiusmodi decoctis & manus & pedes lauant. Bened. Vict. Fauentinus ℞. *scoriæ ferri aceto præpar. limatur. chalybis aceto præpar.* an. ℔. i. ebullire sinit in ℔. ii. *aceti fortissimi, ad consump. medietat.* Diebus singulis mane & vesperi

per dimidiam horam plantas pedum, & volas manuum in aceto hoc ægrum detinere iubet, scribitque, esse hoc secretum ad sistendum fluxum dysentericum.

Mundificantia vlcus.

Mundificantia vlcus.

Etsi verò sæpissimè ista, quæ hactenus proposuimus ad fluxum sistendum, medicamenta etiam ad vlcus sanandum sufficiant, si morbus nihil aliud mali adiunctum habeat, quàm vitium humoris affluentis, & intestina abradêtis; & propterea eo abstersо, euacuato, eiusq; fluxu sedato vlcus facilè sanetur: tamen si dysenteria perseueret, & vlcus sit profûdius, vel sordidius, vel putridum, serpens, vel phlegmonodes, alia medicamenta porrò adhibêda, atq; ea vsurdanda, quæ non solùm abstergunt, sed & mundificant vlcus, implent & agglutinant. Quamquam ex superioribus multa sint, quæ scopis hisce satisfacere possint, & abstergentia antea enumerata plerumq; sufficiant. Medicamenta Mundificantia leniora sunt; *Decoctum hordei, furfuris, parietariæ, lupinor. amygdal. amar. addito saccharo rubro, serum lactis, hydromel*, quæ per os tutò exhibentur.

Valentoria sunt: *Decoctum prassii, gentianæ, aristoloch. muria olinar. vrina hominis; atque* hæc per Clysterem iniiciuntur.

Vehementissima sunt, quæ à Galeno proponuntur. *9. de compos. medic. secundum lo. c. 5. charta combusta, cadmia, sandaracha, calx viua. squama æris, æs vstum, sulphur.* Et inter composita *trochisci de charta combusta*, quorum descriptio ibi circa finem reperitur.

Iniiciebant hęc veteres per Clysteres, & quidem in sordidis & putridis intestinorum vlceribus ad pondus Drach. i. vel circiter, *in suff. quant. seri lactis chalybeati.*

Sed mitiora semper vsurpare pręstat; præsertim vbi exulceratio exigua est, ne fortiorum vsu humores sua natura mordaces acriores ac deteriores reddantur, & temperies ac calidum natiuum intestinorum lædatur.

In exulceratione etiam magna corrosiua, quæ intestina superiora occupauit, mediocribus; in ea, quæ inferiora, vehementioribus in minore dosi vtendum. Verùm desperata propemodum res est, vbi ad talia confugere necesitas postulat. De omnibus autem mundificantibus & detergentibus hoc obseruandum, cùm eorum vsu dolor exasperetur, reddito clystere, alium ex lacte iniiciendum esse, qui intestina oblinat & dolorem leniat.

Implentia cauum vlcus.

Implentia Cauum vlcus.

Vbi vlcus mundatum fuerit, plerique authores etiam implêtia cauum vlcus, & consolidantia præscribunt. Non tamen malè monet Gattinaria, *de curat. ægritud. corp. cap. proprio*, medicum semper magis sollicitum esse debere de abstersione & mundificatione, quàm consolidatione: quia post abstergentia bene adhibita Natura ex se possit incarnare, etiã non adhibitis consolidãtibus.

Implentia cauum vlcus σαρκωτικὰ dicta, parantur ex sarcocol. mastic. tragacãt. ladan. hypocistide, cort. thur. sãgu. dracon. C.

C. vsto, bol. Armeno, terra sigil. Quibus & per os sumptis plerisque vti licet ad scrup. ii. vel Dr. i. cum vino adstringente vel conseru. rosar; & per inferiora injecta cum lacte chalybeat. Vnc. vii. vel viii. à Drach. ii. ad Dracg. iii. vel iv.

E. g. Clyster talis. Fiat.

℞. *Hord. excortic.*
fol. plantag.
burs. pastor.
sanguinar.
equiset. an M. i.
fl. rosar. rubr. M. ß.
Coq. in s. q. atqua vel lact. chalybeat. pro. Vnc. viii. vel x.
Colat: *add. pulu. bol. Armen.*
sangu. dracon.
mastich.
thur.
gumm. Arabic.
tragacanth. an. ℈ ii.
succ. plantag. Vnc. i.
vitell. oui assati.
F. Clyster.

Agglutinantia & Cicatricem Inducentia.

Agglutinantia & Cicatricē inducētia.

Ad agglutinandum etsi ferè ea, quæ supra ad fluxum sistendum proposita sunt, sufficere possint: tamen quædam repetere & iis adhuc addere libet.

Inseruiunt huic vsui *Spica nard. myrrh. thus, cortic. thur. iris, aristoloch. rad. cyperi, cariophyllat. tormentill. acetos. bistort. consolida, solidag. verbasc. polygon. equiset. sanicula, fragar. pilosell. pyrola, potentilla, lysimachia, virga aur. veronica.* Vt.

℞. *Rad. Consolid. maior.* ʒ vi.
fol. plantag.
alchymill.
fragar.
scari. an. M. ii.
balaust.
myrtill. an. Drach. ii.
rosar. rubr. M. ß.
Coq. in aq. s. ℔ i. *ad consumpt. tertiæ partis,*
Colat: *add. syrup. de rosis siccis.*
myrtill.
vini cydon. an. Vnc. i.

M. pro. 3. vel. 4. dosibus. Clysteribus etiam addi potest Drach. i. vel ii. trochisc. de charabe. de sp. & seui hircini Vnc. i. & similia.

Tempore æstiuo & cùm copia est recentium herbarum.

℞. *Succ. plantag.*
polygon.
equiset.
seui hircin. an. Vnc. iii.
Mixtis *adde boli Armen.*
sangu. dracon. vel lapid. hæmatit.
mastich. an. scrup. ii.
F. Clyster.

Galenus, *in Ευποριστοις, cap.* 20. plantaginem cum oryza exactè coctam dat in cibo. Ejus quoque succum adjecto adipe hircino pro clystère iniicit, & myrti baccas cum vino coquit, vbi febris abest, præsente verò eâ, cum aqua.

Videantur plura *ibid & in 9. de compos. medicament. secundum loca, cap. 5.* & apud Aëtium, qui diligenter hæc persecutus est, *tetrabibl. 3. serm. 1. cap. 45.* Lang. *l. 3. Epistolar. Plater. tr. 3. Pract.*

Curatio Dysenteriæ à medicamento purgante & veneno.

Etsi qua ratione Dysenteria à medica-

Dysenteria

à medicamento purgante & veneno.

medicamento purgante vehementiore, aut veneno hausto concitata curanda sit, ex superioribus patere possit: tamen vt quædam in specie de ijs dicamus, si à medicamento purgante vehementiore, vt scammonio, colocynthide vel simili sit dysenteria, primò abstergentia exhibenda, vt Decoct. hordei, cum syrupo rosar. solutiuo vel simpl. infusion. Deinde exhibenda Theriaca, quæ non solùm, quatenus vim habet narcoticam, & humoribus contrarium motum, à centro scilicet ad circumferentiam conciliat, prodest, sed etiam, quatenus malignorum medicamentorum & venenorum est antidotum. Prodest & lactis tepidi potus. Extra inungendus venter oleo mastich. cydonior. absinthij, menthæ, vel cerotum stomachale aut simile imponendum.

Dysenteria à veneno.

Si à veneno hausto sit dysenteria, primò, quod in omnibus etiam alijs venenis ore sumptis primum esse debet, danda opera, vt statim vomitu re iciatur. Secundò cùm pleraque simul acrimoniam habeant, & intestina vellicent, ea, quæ eam obtundunt, exhibenda, iuscula pinguia, lac, oryza, amylum, ptisana. Tertiò simul exhibenda Antidota, vt theriaca vel alia. Imprimis hic commendatur Smaragdus, cuius præparati ℈. vi. exhibeantur, & decem horis æger à cibo abstineat. Sudor enim solet pauló post sequi, quo erumpente ægri liberantur. Tinctura eiusdem etiam hîc efficax est. Extra quoque ventri applicari potest. Atque Auenzoar, cum in itinere in Siciliam herbam quandam ignotam comedisset, atque inde in dysenteriam incidisset, supra ventrem Smaragdum apposuit, quo modo à dysenteria liberatus est. Vtilis etiam est Crystallus.

Smaragdi vis.

Diæta.

Aër.

Medicamentis Dieta respondeat. Aër sit temperatus, & potius ad caliditatem, quàm frigiditatem decliner. Etsi enim sæpe causa morbi calida sit: tamen ægrum in aëre frigido versari non conuenit. Etenim cum acrimonia quædam humorum, & plerumque etiam malignitas in dysenteria adsit: vtile est, corporis poros semper patentes seruare, vt maligni atque acres vapores exhalare possint; quod nisi fiat, & pori constringantur, humores vaporésque magis ad interiora corporis pelluntur, malúmque augent. Ideoque tempore paulò frigidiore, præcipuè in locis hisce septentrionalibus, cubiculum ægri calefacere vtile est, commodumque, vt æger in lecto tectus se contineat. Et cum alui dejiciendi gratiâ sæpe ægrum è lecto surgere necessum sit, cubile, in quo æger decumbit, non sit frigidum.

Cibum & potum quod attinet, ad frigidum is declinet, cum morbus est à causa calida, simulque vim adstringendi in morbi progressu, atque intestina & ventriculum roborandi habeat, omni verò acrimonia, salsedine, & nimia aciditate careat. Initio victus sit tenuis, quantum vires permittunt, præsertim si febris sit coniuncta. Non solùm enim ob febrem facultas animalis læditur, sed imprimis in ventriculo & intestinis vis con-

coctrix & retentrix est labefactata. Auicenna equidem famem biduanam præcipit: cuius tamen loco hoc æuo præstat diætam tenuiorem adhibere. Hinc Galen. *lib.* 2. *de med. facul. parab. cap.* 20. ait, optimum dysenteriæ remedium esse cibi paucitatem.

Cibi. Cibi ipsi sint simplices, facilis coctionis. Ideoque ijs, qui delicatè viuere consueuerunt, non facilè cibi duriores & coctu difficiliores exhibendi, quamuis astringendi vim habeant, ob facultatem concoctricem ventriculi & intestinorum languentem, quæ tales non facilè concoquere potest. Qua in re vulgus sæpe peccat, qui Dysentericis cibos durissimos & difficilis coctionis exhibet, modò vim adstringendi habere videantur, atque ita cruditates cumulat & malum auget. Imprimis verò ij peccant, qui oua indurata aceto cocta ægris exhibent. Nam & ipsa oua indurata difficilis coctionis sunt, ac in ventriculo debili facilè corrumpuntur; & acetum intestina mordicat ac vellicat. Hinc etiam lentes, fabæ, pisa, panicum, panis biscoctus ater, & castaneæ, non omnibus conuenire videntur; cum sint difficilis coctionis, sed ijs tantùm, qui ijs sunt assueti, & ventriculum adhuc robustum habent. Exhibenda potius iuscula ex hordeo & ptisana hordeacea vel auenacea: item iuscula ex pane albo in vino cocto addito butyro & vitellis ouorum. Nec inutiles sunt fructus cynosbati, cerasa acida siccata, myrtilli nostri. Et imprimis ij cibi vtiles sunt, qui visciditatem & vim aliquam emplasticam ac humorum acrimoniam obtundendi habent, quales fiunt ex oryza, amylo, &c. Commendatur, & lac vaccinum, si febris absit & nihil aliud eius vsum prohibeat, de quo postea *quæstione* 5. dicetur. Si acrior sit fluxus, aqua vel simplici, vel destillata aliqua temperari potest. Vtile est & lac mulieris boni habitus, victúsque bonam rationem seruantis, refertque Guiliel. Fabricius, *de Dysenteria c.* 7. se cum puerum trium annorum circiter longo alui fluxu modò dysenterico, modò lienterico curandum haberet, & medicamentis nihil proficeret, authorem fuisse matri, quæ denuo pepererat, vt puerum ablactatum iterum lactaret, idque feliciter successisse, puerumque hoc modo bonam valetudinem & vires recuperasse.

Dum vlcus abstergendum est, exhibeatur aqua hord. aut hydromel. vel serum lactis. Dum adstringendum & consolidãdum est, etiam similis victus conuenit. Ideóque vsurpatur oryza vel sola, vel cum lacte cocta. Non solùm enim nutrit, sed & consolidat: potestque vbi magis adstringere animus est, C. C. vstum, corall. terra sigillata, genitale cerui siccatum, tormentilla addi, vt & amylum. Vtile est etiam plantaginem cum oryza coquere. Conueniũt quoq; cydon. pyra, poma acida sub cineribus assata, mespila, lentes biscoctæ, abiectâ priore aquâ.

Præstans etiam in hoc morbo auxilium lac amygdal. dulc. cum aqu. plantag. vel tormentill. & rosar. paratum, & parua sacchari quantitate adiecta.

Lumbrici terrestres Lumbricos terrestres lotos concisos, & cum carne castratorum

quomodo dysentericis exhibendi?

coctos, si eorum iusculum ægro exhibeatur, mirum in modú disentericis prodesse sæpissime se expertum esse scribit Guilielmus Fabricius: dolores enim lenire, & quæ in intestinis sunt, vlcera & vulnera facultate quadam specifica consolidare; teste etiam Wiero *de Scorbut.* Sed quia simul vrinam potenter mouent, non nisi expurgato corpore & ante cibum tales exhibendos monet.

Carnes in hoc morbo secundum *Serap.* non ita vtiles sunt: si tamen morbus protrahatur, iis quoque vti licet. Vescendum autem potius animalibus syluestribus, quàm domesticis, & volatilibus potius, quàm quadrupedibus. Commendatur hîc caro turtur. perdic. turdor. gallin. leporis, capreoli, cerui præcipuè hepar gallin. splen capræ assatus, vt & hepar veruecis in dysenteria commendatur. Aëtius carnes ebullire sinit in posca additis myrti baccis, quas deinde assat. In virium lapsu ius consummatum conuenit, cui modo dicta adstringentia addi possunt.

Pinguedo castratorum iusculis admixta dolores valde lenit, & vlcera intestinorum sanat. Parantur etiam ex cydon. pômis acidis, pyris varia edulia huic morbo conuenientia. In principio pastus æger semper aliquid styptici assumat: vt conseru. rosar. diacydon. s. vel simile quid. Vtilis est & panis bis coctus albus. A iusculis & sorbitionibus abstineat æger, nisi facultati adstringendi sint præditæ. Vitentur pisces, caro suilla, & omnia, quæ humectant & difficulter coquuntur, cibi item peregrini & quibus æger non est assuetus. Cibi item calidi & multis aromatibus conditi. Sacchari & mellis vsus multis noxius est: cùm facilè in bilem mutentur, & humoribus admixti eos acriores reddant, & sua acrimonia intestina ad excretionem incitent.

De saccharo in specie hoc notandum; Non solùm illius vsum in dysenteria parcum esse debere, sed quoque farinam sacchari potius vsurpandam esse, quàm saccharum finum dictum: Cùm in clarificatione & depuratione lixiuium è calce viua adhibeatur: vnde sacchar. aliquid acrimoniæ acquirit.

Potus.

Quantum ad potum: Parcè bibere præcipuum auxilium est. Paulus & Aëtius aquam pluuialem præbent, in qua fructus adstringentes sint decocti, præsertim sumach, acerof. plantag: sed hæc non nisi assuetis conuenit. In nostris regionibus vtilis est cereuisia pura. Amatus Lusitanus, *cent.* 2. *curat.* 46. refert, Iuuenem biliosum, cùm biliosis deiectionibus, vigente æstate dysenteria affligi cœpisset, cúmque Medicorum consilio destitueretur, copiosiore aqua frigida vsum, atque inde sanitati restitutum fuisse. Quod tamen non nisi in regionibus calidis, tempore calido & bile valde abundante, alios imitari decet.

Vinum etiam, in quo gnaphalium coctum sit, efficax ad dysenteriam curandam esse scribit Dioscorid. *lib.* 3. *cap.* 115. Posset etiã hic locus habere potus Tabernæmontani, cuius supra facta est mentio, ex argilla fornacum: ego tamen

malim ex terra, vel bolo Armeno talem potum parari.

De lacte iam antea diximus. Vbi hoc dare non licet, talis potus paretur:

℞. *Hord.* M. j.
malor. cydon. exsiccat.
prun. sylu. exsiccat. an. Vnc. j.
glycyrrh.
passular. an. Vnc. ß.
sem. papau. albi Drach. ij.
Coq. *in aq.* ℔. vi. ad remanentiam ℔. iv.

Postea adiectis *cinamomi* ʒ. vj. vase tecto calens adhuc decoctum aliquandiu asseruetur, & postea per manicam Hippocratis traijciatur.

Vel fiat talis Emulsio.

℞. *Amygdal. dulc. excortic.* ℥. i.
sem. melon. excort.
papau. albi an. Vnc. ß.
aq. hord. s. ℔. j. ß.
fragor. s. vino,
tormentill.
plantag. an. Vnc. iij.

F. Emulsio, quæ & dolores lenit & acres humores temperat.

Vbi vires deficiunt, vinum adstringens rubrum, aqua fontana, si opus sit, in quâ chalybs vel aurum ignitum exstinctum sit, dilutú, aut in qua plantago cocta sit, vel macerata, commendatur.

Et cùm facultas coctrix hic laboret, vini vsus sæpe vtilis & necessarius est, cúmque hâc ipsâ dysenteria epidemia aliquot bene cessisse obseruaui.

Imprimis vtile est vinum in quo pruna syluestria exsiccata infusa sint; addi etiam potest vino succus vel syrupus mali punici, citri, ribes, berberis.

Quies maximè probatur; motus vitetur, ne magis fluxus irritetur.

Indulgeat somno æger seu noctu seu interdiu, quando potest: cùm somnus & quies omnes fluxus sedet, dolores sopiat, virésque reficiat. Ideóque ne æger ob alui deiectionem sæpe è lecto sese mouere, & proinde etiam aëri frigidiori sese exponere necesse habeat, commodum est, peluim ægro in lecto subijcere, cuius generis aptissimam descripsit Guilielmus Fabricius, *de dysenteria cap.* 7. Caueat immodicos affectus animi, quibus humores in corpore agitantur & perturbantur.

Excrementa ægrorum statim remoueantur, ne aliis molesta sint, & contagio eos inficiant. Et propterea vel in profluentem abjicienda, vel defodienda & calce viua tegenda. Stragula lecti subinde mutentur.

QVÆSTIO I.

Quidnam illud mucosum & album sit, quod in dysenteria excernitur?

Quid sit mucosum illud, quod in dysenteria excernitur?

MVcosum & album quid cum sanguine sæpe in magna copia in dysenteria excerni, notissimum est. Quid autem illud sit, dubium. Nonnulli quidem existimant, esse pinguedinem intestinorum abrasam: sed maximè falluntur, decepti, eo quod viderunt intestina animalium mactatorum cocta pinguedine intus inducta; cùm tamen intestina à laniis inuersa sunt, & pinguedo, si quæ adest, extra intestinis illis obducatur, intus verò omni pinguedine intestina destituantur.

Alii mucum illum, quo intestina ad excrementorum faciliorem transitum oblinuntur, esse statuūt. Verùm tanta copia, tanta crassitie & tandiu, etsi ex omnibus intestinis abraderetur, excerni non posse, cuiuis hanc rem diligentius perpendendenti facilè patebit. Alii pituitam esse putant. Verùm & id falsum; cùm dysenteria à pituita frequenter non oriatur, & si admisceatur, non tamen tanta copia admisceri posset, quantâ hic eijcitur. Platerus verò pus esse statuit; quod abvlcerata intestinorum substantia veniat, quæ cùm membranosa sit, pus eiusmodi viscosum, vti & in vesicæ vlcere fieri solet, proferat, quæ ab initio, dum recens est vlcus, sanguinis notas, mox mucum illum tinctum adhuc, post vbi vlcus sordescere incipit, album magis producat.

Quam sententiam vt planè non improbamus, ita rectè explicandam & ampliandam censemus, vt nimirum per pus intelligatur id, quod non solùm ex intestinorúm & membranarum eorum corruptione & exulceratione, sed etiam ex affluente humore & sanguine prouenit. Si enim mucosum illud solum pus esset, quod ex membranis intestinorum intus exulceratis proueniret, sine omni dolere & torminibus, vt in aliis partibus, efflueret. Quia verò cum torminibus & summo ventris cruciatu excernitur, è venis effluere simul, & membranas in transitu distendendo dolorem hunc excitare indicio est. Habent nimirum partes quælibet non solùm vim sanguinem & nutrimentum affluens in sibi similem substantiam mutandi, sed & pus atque excrementa & humores præter naturam affluentes aliter atque aliter murandi. Hinc aliud pus ex læsa carne, aliud ex læso neruo, membrana, tendine, ligamento redditur, atque illud sæpe satis copiosum, & nunc aliter atque aliter sese habens, prout pars bene vel malè constituta est, & plus vel minus humoris affluit. Ita ex neruis læsis & malè se habentibus magna sæpe copia saniei profluit, quā vulgō *das Gliedwasser* nominant, quod nihil aliud est, quàm sanies, quæ ex partibus neruosis læsis & calore præternaturali præditis, & affluentes humores copiosos concoquere non valentibus prouenit. Ita ex articulorum iunćturis, tendinibus & ligamentis vulneratis magnam interdum puris copiam instar muci vel albuminis oui promanare videmus. Sic in pleuritide & peripneumonia, qui per pulmonem & tussim expurgatur sanguis, in principio quidem interdum sub sua forma, in progressu verò morbi & coctione apparente, formâ sputi albi, tussi rejicitur. Idem accidit in vterino fluore, seu mensibus albis, cum sanguis, qui menstruo tempore confertim effluere solet, post tempus illud in venis iisdem, per quas antea euacuabatur, hæret, ibique mutatur & alteratur, & in mucosum illud, quod per vterum postea euacuatur, conuertitur, nunc album, nunc flauescens, nunc virescens, nunc inodorum, nunc fœtidum, pro natura sanguinis & humorum sanguini permixtorum, ac ipsa vteri dispositione, & per easdem vias, per quas aliàs sanguis solet, eiici-

tur. Hæc enim duo puris & excrementorum varietatem faciunt, humores scilicet seu sanguis affluens, & ipsa partis dispositio, quibus aliter atq; aliter sese habentibus etiã illud, quod excernitur, aliter atq; aliter sese habet, & nunc tenue, nunc crassum, nunc album, nunc flauum, nunc viride, nunc varium, nunc inodorum, nunc fœtidum redditur; id quod manifestè etiam in dysentericorum excretis apparet.

Si quem tamen vocabulum puris, quo Platerus vtitur, offendit, fateor & ipse atque antea etiã monui, non ita propriè & non nisi lata quadam significatione vocabulum puris excremento huic mucoso tribui posse. Veri enim puris alia est natura, quod etiam quandoque ex intestinis exulceratis excernitur; mucus verò hîc sæpe statim in principio dysenteriæ & quidem satis copiosè excernitur; & non tam ab intestinorum substantia in pus mutata, quàm ex sanguine & humoribus ad intestina affluentibus, & ibi ab intestinorum φλεγμονώδη διάθεσιν habentium, temperie euersa originem ducit. Eandem enim originem & generationis modum, vt modò dictum, habet hic mucus, quem sputum in pleuritide, aut peripneumonia; aut λήμη illa in ophthalmia sæpe tam copiosè prouueniens, vt ab ea palpebræ conglutinentur; vbi tamen nulla adhuc vera est exulceratio. Et rectè monet Fernelius, *l. 6. de part. morb. & symp. c.* 10. interdum mucosam quandam sordem subalbidam, & veluti limum fæcesque sanguinis melancholici, podicis venas expuere, atque multo interdum tempore eructare, post diuturnos ferè morbos melancholicos, duramque & laboriosam equitationem, quæ tamen pus non sit. nec ab intestinorum vlcere proueniat. multos tamen puris specie fefellerit. Non tamen propriam appellationem inuenit hoc intestinorum malè affectorum excrementum sicut in aliis partibus, cùm in peripneumonia & pleuritide sputi, in ophthalmia λήμης nomine appellatur. Vnde forsan ob commodioris vocabuli defectum Platerus pus id appellauit.

QVÆSTIO II.

An Adamas venenum & causa dysenteriæ sit?

An Adamas venenum sit & causa dysenteriæ?

ADamantem venenatum esse, puluerem que eius dysenteriam excitare plurimi statuunt. Ita Sant. Ardoy. *lib.* 2. *de venenis*, peculiare caput; quod ordine 23. est, proponit, in quo modum docet curandi dysenteriam ab adamantis scobe assumpti excitatã; quin etiã opobalsamum ex Auenroë hîc præcipuè laudat. Sic Philippus Camerarius, *cent.* 1. *hor. succis. cap.* 7. ex Ioh. Ant Menauii, *hist. Turcic.* 2. *c.* 22. refert, Bajazetem patrem Solimi Turcar. Imperatoris veneno ex Adamante cõtrito à Medico quodam Iudæo esse interfectum. Et Auentinus, *lib.* 7. annotat, venenum illud, quo Heinricus VII. Lutzelburgius, Imperator Romanorum, à prædicatorum ordinis Monacho in Eucharistia interfectus est, fuisse ex Adamantis polline paratum. Ita Paracelsi discipuli Para-

celsum, cui omnes desperatos morbos curandi peritiam tribuunt, adamantis puluere, vt incurabili veneno, ab aduersariis necatum narrant.

Alij contra vtrumque negant. Inter quos est Anshelmus Boëtius, *de gemm. lib. 2. cap. 4.* qui ex Garcia ab Horto, *lib. 1. histor. Arom. cap. 47.* refert, mancipia quædam plurima adamantes, vt furtum tegerent, deuorasse, quos postea integros, absque iactura valetudinis, egesserunt: Mulierem etiam quandam marito antiqua dysenteria laboranti adamantis scobem per multos dies propinasse, absque vllo detrimento. Et Hieronymus Cardanus (etsi postea *lib. 3. de venen. cap. 23.* eundem inter venena referat) *contradict. medic. lib. 2. tr. 5. contrad. 9.* scobem adamantis venenum esse negat, imò potiùs egregium & singulare cuiusdam difficilis morbi medicamentum esse affirmat. Atque hanc suam assertionem duabus historiis comprobat: *Scio, inquit, Gemmarium quendam, qui mihi fassus est, se pluribus vicibus cuidam adamantem, drachmæ vnius pondere, sub forma pulueris seu scobis dedisse, non tamen magis obfuisse, quàm si panem comedisset. Alius pariter nomine Franciscus Todeschinus cum insaniret, plures acies & frustra adamantis deuorauit, nec quicquam passus est.* Hæc Cardanus. Ioh. Ant. Saracenus, *in Comm. de pest. cap. 7.* scribit, adamãtem adeo Lugdunensibus in medico vsu efficacem haberi, vt seu haustus, seu sinistro brachio alligatus, venena omnia irrita facere, & pestiferis causis eximiè resistere credatur. Imò iam olim Plinius, *lib. 37. cap. 4.* adamantem Cyprium in medicina efficacissimum esse scripsit. Andreas Cæsalpinus, *lib. 3. Spec. medic. cap. 32.* negat & ipse, adamantem venenum esse, putatque, communem illum errorem inde exoriri, quod ea, quæ de Argyrodamante veterum, seu Talco dicta sunt, vero & genuino adamanti malè tribuuntur.

Verùm cùm teste Auicenna, *lib. 2. tr. 2. c. 693.* talcum non erodendo & dysenteriam excitando, sed potius strangulando sumptum noceat, & quidem in lamellis exhibitum, puluis verò vtiliter contra sputum sanguinis & dysenteriam exhibeatur: nec illa vis venefica Argyrodamanti (si modò Talcum est Argyrodamas) tribui potest. Ideoque cùm de verò adamanti hîc controuersia esse videatur: omninò experientia ampliùs consulenda est. Historiæ tamen, quæ adamantem venenatum non esse probant, & numero plures, & euidentia facti fide digniores esse: quæ verò in contrarium adducuntur, non extra dubitationis aleam positæ videntur.

Interim tamen hoc etiam monẽdum est, rationes, quibus probare conatur Anshelmus Boëtius, adamantem non esse venenatum, non satis firmas esse. Vt de reliquis non dicam, occulta qualitate homini noxium esse posse ideo putat, quia à calore nostro alterari & in actum deduci non possit, sicut & aurum & alii lapides. Verùm illa in actum deductio saltem necessaria est in iis, quæ manifestis qualitatibus agunt. Cùm enim, vt Zabarella, *lib. 2. de mist. gener. & inter cap. 9.* docet, in actum

historiam describit, referet, se talia ramenta videre non potuisse. Præterea rationes quędam obstare videntur. Etenim etsi plurimi internam intestinorum tunicam crusta quâdam, vt loquuntur, quam epidermidi comparant, obduci docuerint: tamen an crusta illa epidermidi, quæ cuti obducitur, respondeat, non satis certum. Talis enim si esset, quatuor essent tunicæ intestinorum. 1. (Si à cauitate eas incipiamus enumerare) Epidermis ista. 2. Interior tunica. 3. Externa, & 4. quarta, quam vulgo communem vocant.

Quam verò crustam nonnulli vocant, eam rectè describit Fallopius, *Institut. Anatom. cap. de Intest.* docetque, quod tunica interior fibris quibusdam in profundum tendentibus contexatur, eo modo, vt in linteis sericis villi spissi admodùm tanquam ab inferiore superficiei nati, exteriorem superficiem afficiunt, vt in panno serico villoso videre est, & quale quid etiam in lingua apparet. Qui villi, vel crusta, si ita appellare libet, data est ob longiorem retentionem coctionis & distributionis gratia, seu vt Hieronymus Fabricius ab Aquap. *de intestinis* hac de re scribit, ad chylum detinendum, quò minus ocyus deorsum descendat & elabatur, sed cum vasis diutius versari cogatur, & ita in venas assumatur, sicut eundem ob finem linguæ tales villi quoque insunt, & asperitatem in ea afficiunt, ad retentionem perpetuam humoris, ad gustum & sermonē necessarii. Hi ergo villi abrasi cùm nulla ramenta efficere possunt, necessum esset, vt ab ipsa interna intestinorum tunica decidantur, quod etiam Medici vulgò docent, vt cum ex aliis, tum ex Brassauola, *in comm. 26. aphor. sect.* 4. patet, dum ibi scribit; diu ægrotantibus, magnam intestinorū partem putrescere, vt multis partibus tota interna depereat tunica, etsi ægri conualescant. Verùm nec hoc satis probabile videtur. Etenim si vlcera aliarum partium contemplemur, videmus quidem in partibus vlceratis multa excerni, verum saniem & pus, in quod partis exulceratæ substantia mutatur, non verò integram partium substantiam. Et quanquam in musculosis partibus, in femore, crure, brachiis, in magnis abscessibus, membranosæ quædam musculorum partes, vt pote quæ putredini longius resistunt, à chirurgis extrahantur, putredine à reliquis separatæ: tamen intestinorum longè alia est constitutio, quàm vt tale quid in iis fieri possit. Vbi enim membrum ex carnosa substantia, membranis, neruis, venis & arteriis constituitur, caro ipsa, vt mollior, facilius putrescit, partibus reliquis siccioribus saluis adhuc manentibus, vt in gangrænа interdum fieri videmus, in qua sæpe caro subitò putrescit, vt nerui, tendines & aliæ partes duriores nudæ relinquantur. Intestina verò cùm talem partium diuersitatem, & talem mollem carnem non habeant, sed ipsæ tunicæ intestinorum substantiam constituant, non video, qua de causa vna earum pars in pus mutari & putrescere, alia salua relinqui, & inde tam longæ partes tunicarum liberari, & à reliqua ca-

coniectæ, pellicularum & membranarum instar contrahantur. Supernatat enim & pituita sæpe; neque ex odore rei combustæ satis semper ea cognosci potest, qualis sit; Et pituita etiam vel pus lentum, si exsiccetur, contrahitur.

Ista tamen de ramentis intestinorum circa vulgatam opinionem dubia eo saltem fine proposui, vt Lectori hac de re diligentius cogitandi occasionem præberem, & monstrarem, non semper tutum esse è libris quæcunque obuia describere, sed experientiam sæpius consulendam esse, quod nisi fiat, facilis in errorem lapsus est, quod iis accidit, qui experientia neglecta è libris sua de pinguedine intestinorum transcripserunt.

QVÆSTIO IV.

An purgantia exhibenda sint in Dysenteria?

An purgantia in Dysenteria exhibenda.

VVlgus quidem, & homines rerum medicarum imperiti mirantur non rarò, in Dysenteria à Medicis purgantia exhiberi, vel clysteres iniici; cum alias plus iustô ægri deiiciant. Nonnulli etiam Medici ex Auicen. *fen* 4. *lib.* 1. *cap.* 4. illud alegant: *ventrem in ventris solutione soluere plenum est timore*: & Valleriua, *comm.* 4. *in* 4. *Epid. text.* 26. Hipp. exponens casum Leambii scribit; *Purgare in Dysenteria nihil aliud est quam maiorem humorum colluuiem ad locum antea affectum & intestina dolentia attrahere & periculum augere.*

Imprimis verò contra purgantium vsum prolixè disputat L. Fuchsius, *l.* 2. *paradox. cap.* 13. *& lib.* 1. *de comp. med. cap.* 84. purgationemque hodie à Medicis institui & contra authoritatem antiquorum & contra rationem putat. Hippocratem enim, *in lib. de morb.* vt & Al. Tralianum, *lib.* 3. *cap.* 21. non purgantia, sed lac decoctum exhibuisse, Galenum etiam, vbi 9. *de comp. med. l.* 1. *cap.* 5. prolixè agit de curatione dysenteriæ, nullam purgationis mentionem fecisse. Imò 13. *m. m. c.* 3. cùm circa sedem, vel aliquam huic vicinâ partem sit initium inflammationis, purgationem prohibuisse. Errandi autem occasionem fuisse Recentioribus, quod malè Rhabarbarum pro Rheo Græcorum seu Pontico, quod adstringendi vi præditum, vsurpauerint.

Eodem modo Alexand. Massaria prolixè contra vsum purgantium in Dysenteria disputat, & imprimis authoritate Galeni vrget, qui cum in aliis methodi medendi locis, tum præcipuè, 3. *meth. medend. c.* 11. pluribus docet, & exemplis demonstrat, ad partem affectam non esse trahendum neque per eam euacuandum. Cùm ergo in Dysenteria intestina cum fluxione, tum vlcere, sæpe etiam inflammatione laborent, non licere putat, purgantia exhibere, quæ sinentes humores ad illa magis attrahant, doloremque vlceris & alia simptomata augeant. Neque etiam Galenum vel vllum alium probatum Medicum purgantibus in curãda Dysenteria vsũ statuit. Et quanquam Galenũ,

quod incommodum metuendum ex ista ad partem affectam attractione. Tum enim humorum ad partem affectam attractio periculosa & noxia est, cum humores ad partem affectam attrahuntur, ibique subsistunt; quod hic non accidit. Neque vlcus intestinorum simpliciter affluxione, & quatenus ea talis, ortum habet; cum sæpe Diarrhœa fiat, & fluxio ad intestina, quam tamen nulla exulceratio sequitur. Hæc enim ab erosione solum prouenit, quæ accidit, si humores simul acres sint, & in intestinis moram trahant. Quod cùm in purgatione rectè instituta non solum non fiat, sed potius prohibeatur, incommodum etiam nullum ex ea metuendum. Mitioribus tamen, vt modò dictum, medicamentis purgatio peragenda, non fortioribus, quæ à valde remotis fortiter attrahunt. Videatur etiam Horatius Augenius, *lib.* 10. *epist.* 3.

Si tamen maligna febris coniungatur, malignitatis etiam habenda ratio est. Ideoque, si ea vrgeat, parcè vsurpatis vel etiam posthabitis purgantibus ad medicamenta properandum, quæ humorum acrimoniam & malignitatem temperant.

QVÆSTIO V.

An lactis vsus in Dysenteria conueniat?

An lac in Dysenteria conueniat.

LAc non solùm in diæta Dysentericorum præscribi, sed & loco medicamenti vsurpari, & cum solum exhiberi, cum alia medicamenta in eo coqui, tum per clysterem inijci, è libris Medicorum notissimum est. Contra tamen non semper tuto exhiberi etiam certum, imò, vt Amatus Lusitanus, *centurt.* 2. *curat.* 44. scribit interdum si detur, instar veneni se habet, & Hippocrates, 5. *aph.* 64. capite dolentibus, febriculosis, & quibus hypochondria elata sunt, siticulosis, quibus item biliosæ alui deiectiones sunt, aut febres acutæ, lac præbere malum esse scribit. Quapropter de recto eius vsu in specie quædam subnectere libet.

Lac tribus substãtiis constat.

Lac cum tribus substantijs constet, caseosa, qua præcipuè nutrit & quæ vlcerata sunt intestina sanat; pingui & butyrosa, qua dolorem lenit, digerit, & intestina oblinit, quò minus ab acribus humoribus lædantur; & tandem serosa, qua abstergit & mundificat: omnino pluribus de causis in disenteria vtile est, locumque habet non solum vt nutrimentum, sed etiam vt medicamentum, aut certè vt nutrimentum medicamentosum.

Antiqui quomodo lacte vsi sint?

Ideóque Antiqui frequenter lacte vsi sunt; non tamen in eundem semper vsum. Primò quidem cum illi lenioribus purgantibus ita instructi, vt hodie sumus, non essent, ad abluendos, & euacuandos humores mordaces, eosque temperandos eo vsi sunt: Deinde etiam ad fluxum sedandum vsurparunt, vt & ad dolorem leniendum. Patet id ex Aëtio, qui *tetrabibl.* 3. *serm.* 1. *cap.* 45. ita scribit: *In principio igitur post tertiam*

diem permittentibus febribus, lacte recens mulcto adhuc calido vtendum est, melle tepido ei admixto, atque in eius vsu ad tres dies perseuerandum, quantum nutriendo corpori suffecerit: sequentibus deinde diebus melle dempto, & modica aqua (quarta nimirum lactis partis mensura) affusa paulum dequoquimus & exibemus: Deinde post alias tres ad dimidiū decoquimus, & post alias tres ad tertias, similiter per tres dies atque ita eis præbemus. Primum enim lac purgat simul ea, quæ in corpore sunt, contemperando: postremum verò aluum sistit. Alexander verò Trallianus *lib.8. cap.8.* ita scribit: *Imprimis lactis calefacti & inter coquendum, sæpius agitati cyathos tres exhibemus, & post horas duas tantundem rursus potui damus, quibusdam etiam tertiò offerimus, vt integra hemina absumatur: & si eo die repletus æger videatur, cibo eum abstinere iubemus. Hoc igitur modo bilis educitur, & humores corrupti modicè purgantur mitiganturque, &c.*

Veruntamen in eius vsu aliqua cautione opus est. Nam primo, quia serum aluum mouere solet; Lac crudum & recens mulctum primis diebus ad aluum mouendam & bilem educendam exhibuerunt antiqui, vt ex Aëtii, *allegato loco* patet. Vbi verò iam fluxum sistere animus est, pręparatione opus est, & serum decoctione vel chalybis, aut, quod aliis commodius videtur, auri vel silicum in eo extinctione, maxima ex parte absumendum, & vt lac ad aluum sistendam commodius fiat, pręstandum. Nam, vt Dioscor. *lib.2. cap. 75.* & Aëtius, *tetrab.1. serm.2. cap. 95.* habet: si lac coquatur, serumque consumatur, omninò ventrem non subducit. Secundò, quia Hippocr. 5. *aphor.* 64. capite dolentibus, febriculosis, & quibus hypochondria elata sunt, sitibulosis, quibus itē biliosæ alui deiectiones sunt, aut febres acutæ, lac pręberé malum esse scribit; in Dysenteria verò febres plerumq; coniunguntur, & humor, dysēteriæ causa, ferè biliosus est: cautè lac exhibēdum, & si quid tale adsit, quod eius vsum prohibet, omittendum: neque semper, quod nonnulli faciunt, sine vllo discrimine tanquam securissimum remedium vel exibendum, vel per clysteres iniiciendum, dequo pluribus Amatus Lusitanus, *cent.2. curat.* 44. qui lac, si febris adsit, tanquam pręsens venenum damnat, neque in dysentericis biliosas deiectiones habentibus admittit.

Lactis preparendi modi.

Duo verò Lac pręparendi modi sunt, vt docet Aëtius *loco modò allegat.* Vel enim coquitur; vel chalybs, aurum aut silices igniti in eo exstinguuntur. Ita enim serosa substantia absumitur, & pingues etiam ac igneæ partes dissipantur, ne vel aluum mouere, vel in bilem facilè verti possit, & caseosa ac incrassans relinquitur; & præterea à lapidibus & ferro adstringentem facultatem nanciscitur. Etsi verò Aëtius præparationem, quæ per coctionem fit, pręfert, cùm ob alias, tùm hanc ob causam, quod cinis ex ignitis lapidibus lacti commisceatur: tamen hoc incommodum facilè euitari potest: neque credo solum ad seri consumptionem hanc pręparationem institui, ad quam co-

ctio non minus esset commoda, sed vt aliquam adstringendi vim à silicibus & chalybe accipiat, & aliquę partes pingues absumantur, vt modo dictum. Potest & sacchar. rosar. lacti commodè addi.

Antiqui tamen, præsertim si febris vrgeret, neque tamen lacte facilè carere possent, vt eius incommoda vitarent, quartam partem aquæ addebant. Et omnino si lac chalybeatum sit ingrati saporis, potius decocto vtendum. Vnde Hercules Saxon. *prælect. part. 2. cap.* 20 §. 7. interdum sine aqua coquit lac, interdum recipit ℔. i. lactis, aquæ plantag. vel sonchi Vnc. vi. & coquit ad consumptionem medietatis: quo ipso se non modo dolores sustulisse, sed & incipientes dysenterias sine alio auxilio sanasse testatur.

Est verò inter lactis genera vaccinum conuenientissimum, quod crassarum est partium. Mulieris tamen boni habitùs & bona victus ratione vtentis naturę humanæ adhuc conuenientius, vt postea *in diæta* dicetur.

QVÆSTIO VI.

An Chalybris vsus in Dysenteria conueniat?

An Chalybis vsus in Dysenteria conueniat?

MAior verò longè difficultas occurrit, de Chalybis in dysenteria vsu. Equidem non solùm in potu, sed & in lacte & aliis medicamentis, quæ cum exhibentur, tū per clysteres iniiciuntur, chalybē exstinguere pleriq; Medici iubent. Verùm suspectum [illegible] multis reddidit vsum chalybeatorum medicamentorum in dysenteria Iohan. Crato, dum, *Consil.* 201. scribit: *In recta victus ratione nihil prætermittatur, nec detur potus chalibeatus, vt fieri solet. Non enim adstringit, vt falsò existimant Medici, sed turbat aluum.*

Platerus etsi in Practica aqua & vino chalybeato vtatur: tamen, *in Epistola ad Guiliel. Fabricium* quam is *cap. 7. tr. de dysenteria*, inseruit, Cratonis sententiam non planè improbat. Est enim, quod ipsa experientia testatur, in chalybe vis quædam aluum turbandi, imò si paulò copiosius sumatur, etiam vomitum mouendi. Hoc verò incommodum vt euitetur, ipse quidem, vt crudæ partes in aqua & serosæ absumantur, chalybem in iis extinguere commodum putat, verùm non sæpius hoc fieri vult, ne vis illa vomitum vel aluum ciendi in aquam transeat, & aqua saltem leuiter chalybeata vtendum, aut planè omittendam censet.

Forestus quoque etsi in dysenteria chalybeatis medicamentis vtatur: tamen crocum martis probare non videtur, dum, *l. 4. de febr. obseru. 4. in scol.* puerum quendam nouem annorum, cum Empirici cuiusdam consilio crocum martis accepisset, postea nigra per superiora euomuisset, & nihil continere potuisse ac mortuum esse scribit. Metallica enim eiusmodi ventriculum lancinare.

Chalybs aluum sistit.

Verùm si in Antiquorum Medicorum sententiam inquiramus, & facultatem aluum sistendi & aluum mouendi ac aperiendi chalybi & ferro tribuunt. Dioscorid. *lib. 5. cap.* 53. rubiginem ferri sistere fœminarum profluuium, vi-

num & aquam, in qua candens ferrum sit exstinctum, potu cæliacis, dysentericis, cholera laborantibus & dissolutis stomacho prodesse scribit, Galenus, *lib. 11. de s. m. fac. cap. de Lacte*, Lac desiccantem facultatem accipere, & omnes alui fluxiones sistere, si lapides igniti aut ferrum candens in eo extinguatur. Quod ex eo repetiit Paulus Ægineta, *de re medic. lib. 7.* §. σίδηρος *& ibidem* §. λεπὶς vbi scribit, quod ferri squama magnam adstrictionem habeat. Aëtius, *tetrabibl. 3. serm. 1. c. 48.* vinum, in quo chalybs ignitus sit, dysentericis exhibet. Auicennas, *lib. 2. tr. 2. cap. 253.* ferrum stipticum esse scribit. Antiquos secuti sunt posteriores Medici ferè omnes, Valescus de Taranta, Gattinaria, Fuchsius, Rondeletius, Donatus ab Altomari, *de med. hum. corpor. malis cap. de Diarrhœa*, Amatus Lusitanus, *cent. 6. curat. 2. & 11.*

Plurimi tamen etiam medici ferro & chalybi non solùm adstringendi & fluxus alui sistendi vim, sed & aperiendi, imò etiam aluum & vomitum mouendi facultatem attribuerunt.

Chalybs obstructiones aperit. Aëtius, *tetr. 3. sect. 2. cap. 11.* scribit; Aqua, in qua chalybs extinguitur, prçclarè splenem liquefacit, vt pote quç consumendi facultatem habeat. Oribas. *Medic. collect. lib. 15.* & Aëtius, *tetrab. 1. sect. 2. 99.* §. λεπὶς, dodent, quod omnes squamæ multum mordaces sint. Cornelius Celsus, *lib. 4. cap. 9.* aquam à ferrario fabro, in qua candes ferrum subinde extinctum sit, lienem coercere, & animaduersum esse scribit, animalia, quæ apud hos fabros educata sunt, exiguos habere lienes. Auicennas, *lib. 2. tr. 2. cap. 251.* in scoria ferri vim soluentem aliquam esse ait, & vinum, in quo extinguitur ferrum, fluxum alui antiquum & disenteriam sanare scribit. Idem Haliabbas & alii Arabes statunt. Idem sentiunt posteriores Medici, Iohan. Langius, *lib. 1. epist. 48.* Antonius Beniuenius, *obseru. medic. cap. 5.* Iohan. Baptista Montanus, *consil. 249.* Mercatus, *de morbis mulierum lib. 2. cap. 18. & lib. 2. de indication. cap. 7.* Reinerus Solenander, *sect. 3. consil. 6. 8. 21. 22. sect. 4. cons. 9.* & alii plurimi. Immò chalybem etiam vomitum mouere experientia docet, annotauitque id de vino chalybeato Platerus, *lib. 1. obseru. pag. 225.* Vnde Cæsalpinus, *lib. 3. de metall. cap. 6.* rubiginem, in quam ferrum conuertitur, maleficam esse scribit, & *ibidem, cap. 13.* ferruginem in multa quantitate sumptam vomitum prouocare, & ad necem ducere. Vnde Auicennas, *lib. 4. fen 6. tr. 1. cap. 8.* ferri limaturam & scoriam inter venena refert.

Cùm ergo tot Medici ferro & chalybi vim etiam adstringentem tribuant, ac vinum & aquam, in qua chalybs extinctus est, cùm dysenteriam, tùm alios alui fluxus sanare scribant: nolim ego tot Medicis simpliciter contradicere. Quia tamen Dioscorides, & Auicennas & alii præclari Medici vim quandam aluum mouendi ferro & chalybi etiam tribuunt, atque experientia ipsa id testatur, & prçterea ad obstructiones viscerum & lienis aperiendas felici

cum successu à Medicis vsurpatur, quà ratione hæc conciliari possint, videndum.

Ludouicus Mercatus, *de morb. mulier. l. 2. c. 18.* vt hæc conciliet, ferrum & chalibem adstringendi & meatus obstructos aperiendi, item vim purgandi habere scribit, eámque obtinere ob maximam copiam Sulphuris & ☿rij, quam habeat: purgandi tamen vim non talem esse docet, qualis est in aliis medicamentis purgantibus; sed quia liquandi, fundendi, & attenuandi maximam vim & efficaciam obtineat, accidere, vt si copiosius id faciat, per vomitum & aluum purget: si verò partes illæ sulphureæ & mercuriales absumantur, id quod fit igne fortius & sæpius adhibito in croci ♂tis præparatione, medicamentum adstringendis fluxibus idoneum parari scribit. His addit & hoc: Sulphur & Mercurium in ferro duobus modis contineri; Vno, quatenus iam sunt in ferri substantiam mutata; Altero, cum veluti futura sunt ferri alimentum. Priori modo, quatenus scilicet iam cocta & in ferri naturam mutata sunt, vim purgandi habere; Posteriore verò, vtpote crudiora & quasi excrementitia nocere, corrumpere & perniciosa esse. Hinc porrò concludit: Alio modo ferrum præparandum esse, vt aluum sistat, alio vt obstructiones liberet & purget. Ad aluum sistendam Sulphur & ☿ium auferendum & separandum esse, quod fiat vel igne valido, vel aqua valida, dum in crocum ♂tis dictum mutatur. Hoc enim modo præparatum, fluxus quosvis validissimè sistere & flaccidas partes roborare scribit; si verò meatus aperire & purgare animus sit, partem illam, in qua vis illa est, propriè vsurpandam, scilicet Sulphur & Mercurium coctum separata parte illa cruda & excrementitia & extranea. Atque ita triplicem chalybis præparandi modum esse docet. Primus est, si in alio medicamento pars purgans citra aliam chalybis substantiam colligatur, chalybis limatura vel laminis candétibus sæpissimè in aquam vel liquorem alium immissis, à quo liquor vim purgandi sortiatur. Ideóque cum fluxum alui sistere volumus, primam aquam, in qua chalybs extinctus est, abijcere iubet. Secundo modo, secundum Mercatum præparatur sine igne chalybs, comminuta, liquata & separata recrementitiâ illa parte aquâ vitæ aut aceto, donec ex toto vniuersa limaturæ substantia comminuatur. Acetum enim totum illud, quod extraneum est, ocyssimè conterere scribit, relictâ parte natiuâ. Nec obstare rubiginá, quæ acquiritur, quæ facilè igne, aqua feruentissima, vel oleo separari possit. Tertius est, cum igne sæpissimè comburente pars illa superflua separatur, manéte puriore & vtiliore. Rodericus à Castro id hoc modo exprimit: cocta & vtilia principia in eius substantia inueniri, ac in eius partibus penitioribus; cruda & excrementitia naturam ad superficiem trusisse. Et Mercatum in eo recentiores alij etiam sequũtur, quod primam aquam, in qua chalybs ignitus sit extinctus, abijcere iubet, vtpote quæ aluum moueat, & postea in noua aqua sæpius eũdem chalybem extingui volunt.

Verumenimuerò quædam circa hanc Mercati opinionem monenda sunt. Primò enim illud non cōcedi potest, in stomomate seu chalybe esse duas partes, vnam coctam & chalybi iam propriam factam, alteram crudam, alienam, & excrementitiam, quæ separanda sit. Etenim sit sanè, vt in ferro tale quid reperiatur: tamen chalybs ita puræ & homogeneæ naturæ est, vt tale nihil in eo reperiatur, sed tota eius substantia vnius naturæ est. Itaque effectus quicunque à chalybe proueniunt, ab ipsius substantia proficiscuntur. Ex quo deinde sequitur falsum & illud esse, quod putat, aqua vitæ aut aceto, dum ab iis vniuersa limaturæ substantia comminuitur, illud quod extraneū & excrementitium est, conteri & absumi, relictâ parte natiua, & æruginem etiam, quæ relinquitur, facilè separari igne aut aqua feruentissima. Nam aquam vitæ seu Sp. vini quod attinet, ille non sufficit ad ferrum corrodendum aut soluendum, nisi alia calcinatio vel solutio præcesserit. Acetum verò quidem hoc præstat, sed nihil separat, sed totam chalybis substantiam comminuit & soluit, imò sal aceti sese chalybi vnit, vt ita facilè separari non possit. Rubigo quoque non alterius naturæ est, sed ipsa chalybis substantia in hanc formam redacta. An verò in chalybe duæ partes sint, vna adstringens, altera liquans, fundens, & attenuans humores, aluumque mouēs, de eo mox dicetur. Cornelius Celsus certè, *loco allegato*, aqua fabrorum ferrariorum ad lienem coërcendum vtitur, à qua nihil abijcitur, & in qua ferrum candens non vnum, sed varium, idque sæpissimè extinguitur.

Iulius Cæsar Claudinus, *in append. lib. de ingr. ad infirm. sect.* 2. & ipse admittit, in chalybe esse vim adstringentem, ac præterea attenuantem & obstructiones aperientem, imò aluum mouentem. Has autem diuersas qualitates & facultates pendere à diuersis partibus, quibus chalybs constet, alijs frigidis, alijs calidis; chalybem verò aluum soluere non trahendo, sed irritando statuit.

Chymici Recentiores etiam nō vnius opinionis sunt, sed alij duplicem crocum ♂ statuunt; vnum adstringentem, & alui atque alios fluxus sistentem, qui fiat per fortes calcinationes, & ignem reuerberij, quâ vis Sulphuris & ☿rij separatur: alterum aperientem, qui fit baculis ferri vel chalybis ignitis sulphuri admotis, aut aquarum acutarum vel sp. vitrioli, vel sulphuri aspersione & illitione.

Libauius verò hîc distinguere non videtur, *sed comment. alchym. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 10. crocum martis reuerberatione factum non solùm ad hæmorrhagias, sed & lienis morbos vtilem esse docet.

Ita & Crollius croci martis essentiam, quam describit, tam sistēdis fluxibus, quàm hepatis & lienis obstructionibus aperiendis vtilem esse tradit. Idem à Chymicis alijs plerisque docetur.

Ex hac ergo difficultate & controuersia, vt ex iis, quæ hactenus dicta sunt, patet, nondum satis explicatâ, vt nos expediamus, & nostram etiam sententiam tandem subiungamus. Primò hoc omnino præsupponendum, quod non

solùm tot Medicorum scripta docent, sed & ipsa experientia approbat, ferrum & chalybem atque ex iis parata medicamenta vim habere sanguinis & alios fluxus sistendi; præterea obstructiones hepatis. lienis & venarum mesaraicarum aperiendi, imò aluum turbādi, & nonnunquam etiam vomitum ciendi.

Secundo sciendum: notas illas qualitates, adstringendi, liquandi, fundendi, attenuandíque vim, imò aluum turbandi & vomitum ciendi non prouenire à ferro & chalybe integro sed resoluto. Ferrum enim & chalybs, vt & alia metalla, tam compactæ & solidæ naturæ sunt, vt integra nullo modo notis qualitatibus aliquid in corpus nostrum agere possint: Resoluta verò id præstant, quod præstant, vt mox dicetur. Estque hoc verum non solum de ferro, sed & aliis metallis, imo de ipso auro. Fulminans etiam aurum dictum aluum mouet, quod integrum non facit.

Tertiò, An tamen occulto modo aliquid etiam integrum, præcipuè ignitum, agere possit, Chymicis considerandum relinquo. Cum enim omnia metalla suam soliditatem & compactionem ab interno principio, spiritúque quodam coagulante obtineant: non planè absurdum videtur, etiam integra, præcipuè si incandescant, occulto modo & per spiritum quendam coagulandi vi præditum, alia liquida compingere & coagulare, & proinde etiam fluida sistere posse. Documenta huius rei Chymicis non pauca nota sunt. Si plumbum liquefiat, & in liquefactum fouea aliqua imprimatur, & mercurius viuus in eam fundatur, mox ille fluiditatem amittit, & instar plumbi coagulatur. Talem ergo figendi, & humores fluidos sistendi vim à ferro ignitò, vino, aquæ, lacti, in quibus extinguitur, communicari posse, vt credam, id persuadere videtur, quod non solùm chalybs, sed & silices igniti, imò aurum eundem in finem vsurpetur: Cùm tamen certum sit, auri substantiæ ignitione nihil decedere. Neque est, vt aliquis dicat, ignitionem hanc, & in lacte extinctionem eo fine institui, vt serosa pars absumatur. Nam si hic saltem finis esset huius extinctionis, posset idem coctione fieri. Et quid in aqua absumet aurum ignitum? Verùm hac de re cuíque suum iudicium liberum est.

Quartò præparationem & resolutionem chalybis quod attinet: Etsi ferrum & chalybem resoluendi plures modi sint, scilicet per solum ignem & reuerberationem, per aquarum fortium, spir. vitrioli, sulphuris, aceti affusionem vel aspersionem, sulphuris, affricationem, quæ ignito adhibetur: tamen omnium harum solutionum fundamentum in mutatione in vitriolum aut vitriolatam naturam consistere videtur. Vt enim Chymici quidam docent, vitriolum est proxima metallorum materia, & in eam tanquam proximam naturæ metallicæ omnia metalla recurrere possunt, vt in cupro & ferro est notissimum: de quo iam non disputo, Hoc certum est, salem quendam vitriolatum omnibus metallis inesse, & vt ex omnibus metallis crystalli seu quoddam

vitrioli genus: ita etiam ex omni ferro & chalybe quocunque modo calcinato vitriolum martis dictum iterum fieri potest. A quo crocus martis non multum differt. Ergo siue substantia, quæ à chalybe ignito liquori communicatur, siue scoria ferri, siue ferrugo, siue crocus martis, siue chalybs præparatus sumatur, omnis horum vis à vitriolo pendet, omniáque hæc vitriolata esse vel gustus docet. Verùm cum vitriolum qualitates diuersas habeat, secundum diuersas partes, quibus constat, astringit, calorem & efferuescentiam humorum restinguit, calefacit, desiccat, vlcera claudit, vomitum excitat, vomitum sistit. Seu, vt Galenus, 9. *de simpl. med. facultat.* hac de re scribit, *Mirari subit de hoc medicamento, quo pacto vehementissimæ adstrictioni admixta est caliditas non instrenua. Constat ergo, quod maximè condire & seruare carnes humidas potest, nimirum caliditatem humiditate absumens, atque adstrictione substantiam contrahens & constipans. Hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimit. Constringit verò, desiccat, atque contrahit in se substantiam carnis.* Resoluitur enim vitriolum in phlegma, spiritum & oleum rubicundum, colcothar, salem terram, quæ vt singula peculiares qualitates obtinent, ita & inuicem variè mixta.

Vitrioli facultates.

Quintò & hoc monendum, chalybem & ferrum & medicamenta ex iis parata, vt & vitriolum, equidem multis morbis, etiam hausta, vtilia esse: tamen quia omnia metalla naturam corpori nostro aduersam obtinent, omnino dosin certam in iis exhibendis diligenter obseruandam, quæ si transcendatur, id quod medicamenti loco esse poterat, venenum euadit. Ita, vt antea diximus, ferrum & scoriam ferri (maiori scilicet copia sumpta) inter venena refert Auicennas, & Cæsalpinus, *lib. 3. de Metall. cap. 13.* ferruginem, quam iusto pondere inter medicamenta admittit, in nimia quantitate vomitum prouocare, & ad necem ducere scribit. Aduersa tamen illa nostro corpori vis nunc magis, nunc minus sese exerit, pro vario præparandi modo. Dum enim ferrum à naturâ sua adhuc parum recessit, minus stimulat; magis verò, vbi iam ad ferruginis & vitrioli naturam tendit. Ita scoria ferri tutius medicamentum est, quam rubigo ferri, quod etiam Cæsalpinus monet, *lib. 3. c. 19.*

Ex quibus omnibus tandem conclusionem huius quæstionis hanc colligimus: Aquam, lac & vinum chalybeatum non planè rejicienda esse; cum seu spiritus aliquis coagulans & humores fluidos sistens, seu scoria quædam adstringens liquori communicetur. Extinctionem tamen hâc cum Platero moderatam esse volumus, neque nimis sæpe fieri; cum certum sit, si multum de ferri substantia assumatur, aluum turbari, imò si copiosius sumatur, vomitum quoque citari. Et omnino parcius chalybs in dysenteria exhibendus est, quam in cachexia vel viscerum obstructione; cùm adstrictione solùm aliqua, non aliis chalybis effectibus hic opus sit. Neque distinctio inter chalybem recêtem & sæpius ignitum locum habet;

Chalybs an dysentericis conueniat.

aut partes ferri, quæ in prima ignitione liquori communicantur, saltem vim aluum mouendi habent: sed quia chalybs homogeneæ naturæ est, omnes eius partes eandem vim habent, & quò plus de eius substantia liquori communicatur, eò magis aluum vel vomitum mouet. Neque etiam aquã primam abjicere opus est: nisi forsan chalybs non purus sit, sed quandam rubiginem extra contraxerit. Hæc enim cùm aquæ in exstinctione communicetur, eam abjicere non incommodum est.

Monendum & hoc puto, liquores illos chalybeatos recenter paratos vsurpandos esse, præcipuè si chalybs ignitus sæpius in iis extinctus sit. Chalybis enim substantia principio & statim ab extinctione saltem scoriarum naturam retinet; si verò diutiùs in liquore illo maneat, in rubiginem quasi mutatur, & tùm vim potius aluum turbandi, vomitumque ciendi ac humores fundendi, quàm sistendi habet. Cuius rei indicium præbent vina chalybeata, quæ ad obstructiones hepatis & lienis exhibentur, & si copiosius sumantur, & aluum & vomitum mouent. Non enim statim postquam chalybs in vinum iniectus est, exhibentur, sed in Sole vel loco calido aliquot diebus agitantur, vt chalybs melius resoluatur.

Croci martis in dysenteria vsus.

Si autem quæratur de croco martis & chalybe præparato in dysenteria exhibendo, eum martis crocum vsurpandum potius censeo, qui solius ignis & reuerberationis beneficio paratus est. Is n. nondum adeo vitriolatam naturam adeptus est, sed vt eam acquirat, aliâ adhuc resolutione opus habet, ideoque adstringendi potius, quam aliâ vi pollet. Reliquæ præparationes chalybis omnes, siue sint chalybis præparati in vino vel alio liquore infusiones, siue per aqu. fortem, spir. sulp. vitriol. ✝um, solutiones, omnes iam vitriolatam naturam magis sapiunt & croci hoc modo præparati aliquid de liquore soluente participant, salemque aceti & aquarum fortium sibi vniuerunt; & proinde etsi quandam adstrictionem habeant, & propterea in cachecticis viscerum laxorum tonum roborent: tamen quia vis aperiendi, humores fundendi & liquandi, ac si copiosius sumantur, aluum turbãdi & vomitum ciendi in iis præualent: in dysenteria locum non habent, sed potius in viscerum obstructionibus & cachexia. Cùm enim præparationibus istis partes omnes, in quas aliâs vitriolum resolui potest, separatæ non sint, sed instar vitrioli à terra crassiore separati & parum calcinati sese habeant, & propterea in iis adhuc spir. vitrioli cum sale mixtus sit, non mirum est, si & aperiant, interdum etiam vomitum ac aluum moueant; cùm salis vitrioli maximè proprium sit vomitum mouere. Et si omnino crocum martis hoc modo præparatum exhibere libeat, dosis omninò sit minor, ne acrimoniâ, quam obtinet, intestina vellicet, aut vomitum cieat, ac aluum turbet, quod Empirico illi apud Forestum, *lib.* 4. *obseru.* 4. *in scholio*, accidit. quæ verò de chalybe, qui apertionis viscerum gratiâ exhibetur, dici possent, hîc, cùm huius loci non sint, præter-

mittimus & in alium locum commodiorem rejicimus.

Feces alui nig.

Tandem vnum hoc circa vsum medicamentorum chalybeatorum monendum censeo, accidere plerumque & post vsum medicamentorū talium, sicut & post potū acidularum & thermarum vitriolatarum accidere solet, vt nigra per aluum deijciantur; quæ vulgus, imò & sæpe Medici incautiores pro humore melancholico & atro, quem talia medicamenta educant, habeant; cùm tamen sæpe color ille saltem sit à vitriolo, & vulgo etiam notum sit, ex ferri rubigine attramenta & tincturas nigras fieri.

CAPVT VIII.

De Fluxu alui sanguineo & hepatico.

Fluxus alui sanguineus.

QVandoque sanguis per aluum, etiam sine intestinorum exulceratione, & plerumque nullo cum dolore excernitur, cui sanguinis fluxui à veteribus dysenteriæ nomen quoque attribuitur; vt *cap. præcedente* dictum, vbi cruentarum alui deiectionum quatuor differētias explicauimus.

Illis tamen addi posse videntur & aliæ sanguinis excretiones, vt quando ruptâ aliquâ in hepate venâ sanguis & per aluum & vomitum excernitur: item sanguinis per hæmorroides euacuatio.

Causæ.

Causæ.

Emittitur autem sanguis per intestina, quia vel expellitur siue à toto, siue ab hepate per mesaraicas ob copiam aut acrimoniam, vel exit aperta seu rupta vena; vel non retinetur iusto tempore in hepate ob imbecillam eius facultatem. Modus, quo vasa aperiuntur est, ἀναστόμωσις, nonnunquam & ruptura. Quidam & per διαπήδησιν in hepatis imbecillitate fieri volūnt, vbi sanguis serosus ob tenuitatem in hepate egreditur per rarefactas vasorum tunicas, aut certè reseratis exilium vasorum osculis. Fluxus sanguinis, qui ab hepatis imbecillitate prouenit, propriè & in specie Hepaticus dici solet: reliqui in genere fluxus sanguinolenti dicuntur. Qui fluxus cum causis & curatione differant, seorsim tractandi.

De Fluxu sanguinis à copia eius.

Fluxus sanguinis à copia eius.

Primò quidem quandoque sanguis profluit rupta aut aperta aliqua vena in hepate, atque tum non solùm per aluum, sed & per vomitum sanguis effunditur. Et cognoscitur hæc causa ex relatione ægri, qui an percussus vel lapsus fuerit, aut aliud aliquid graue onus eleuauerit, vel simile quid passus fuerit, referet. Verùm pauci ab hoc profluuio sanguinis euadunt, partim ob copiosum sanguinis fluxum, partim quia ex concreto sanguine in ventriculo in lipothymiam incidunt, partim in hydropem. Si quæ tamen salutis spes sit, ea cura adhibenda quæ supra in sputo sanguinis proposita est.

Deinde sanguinis per aluum fluxui occasionem præbet, Primò

Intemperies hepatis natiua calida. Hæc enim cùm naturalis sit, alimentum attractum totum ferè in sanguinem vertit, cuius copiam cùm natura absumere non possit, superfluum sæpe per hæmorrhagiam narium euacuat, quādoque ad intestina effundit. Secundò defectus alicuius membri. Cùm enim ea pars sanguinis, quæ membro deficienti alimētum præbere debebat, abundet, natura eam ad intestina ablegat. Tertiò consuetæ alicuius euacuationis suppressio, vt si menses, hæmorrhoïdes, hæmorrhagia narium consueta substiterit.

Signa.

Signa Diagnostica.

Si sanguis à toto prodeat, & sola quantitate peccet, repentè ille & copiosè per interualla mediocria egreditur, & profusus illicò concrescit, exitque sine notabili in ventre & intestinis molestia, & sine virium aliqua dejectione, & ferè etiam sine coloris in facie mutatione; & præcesserunt causæ, de quibus antea diximus. Ideoque ægrotus interrogandus, an euacuatio aliqua consueta suppressa sit, an membrum aliquod amissum sit; quorum si nihil acciderit, in hepate causa hæret.

Prognostica.

Prognostica.

1. Si sanguis sola copia peccet, minus periculosus est eius fluxus, quàm si simul qualitate, tenuitate scilicet atque acrimonia: quia talis longius à naturali statu recedit.

2. Difficilius toleratur, cæteris paribus, fluxus sanguinis, si materia in vias intestinorum superiorum prodeat: quia digniora illa & distributioni chyli destinata sunt, doloresque ibi vehementiores existunt ob consensum cum partibus principibus.

Curatio.

Curatio.

Si ex sanguinis copia, aut suppressa euacuatione fluxus eius accidat, non sistendus est adstringētibus, & ijs, quæ sanguinem condensant; ne suppressus aliò tendat, & grauiorem aliquem affectum excitet: sed victus parcior imperandus, & frictionibus, cucurbitulis, lauacris ad crura & brachia retrahendus & distrahendus, vt natura auara quasi facta sanguinem auidius postea retineat.

Eodem modo curatur fluxus, qui ex redundantia sanguinis ob membrum aliquod amputatum ortum habet. Neque enim ille fluxus sistendus, sed sanguis minuendus victu parciore, & fluxus præcauendus statis temporibus bis vel ter in anno, sanguine emisso, prout eius redundantia postulare videtur.

Si verò solum ex hepate nimiam sanguinis copiam generante proueniat, & æger bene toleret, non sistendus fluxus, sed sinendus; cùm sæpe cum valetudinis commodo fiat, & ætatis progressu sponte quiescat.

Si verò immodicus sit, venæsectione euacuatio & deriuatio fiat. Interim hepar paulatim temperare, & victum nonnihil minuere conuenit, ne nimia sanguinis copia generetur. Prodest & serū lactis chalybeatum, aut in quo

ſemina melonum cocta ſint. Succus item aut decoctum endiuiæ vel plantaginis cum puluere roſar. rubrar. & corall. rubror. Clyſteres quoque ex ſero chalybeato cũ aſtringentibus cocto vtiliter inijci poſſunt. Si ſanguini bilis, quæ eum acrem & ad fluxum promptiorem reddere ſolet, ſit admixta, hæc prius leniter euacuetur iis, quæ ſimul aſtringendi vim quandam obtinent. vt:

℞. *Myrobalanor. citrinor.* ʒ. ii.
roſar. rubr. ℈. ß.
ſem. acetoſæ ʒ. i.
Coq. *in aqua plantaginis.*

Doſis ſunt Vnc. iii. quibus rhabarb. Scrup. ii. addi poſſunt.

Poſtea adſtrictio fiat cum trochiſcis de ſpodio, terra ſigillata ſyrupo de roſis ſiccis, &c.

Diæta.

Diæta.

Qui pletorici ſanguinem deiiciunt, iis conſulit Galenus, 4. *de articul.* vt minus comedant, quàm prius, & cibos quidem pauci alimenti: frequenter aluum ducant, quantum poſſunt exerceantur, frictionibus vtãtur: ante cibum ſæpe, poſt nunquam lauentur.

Si qui aquis vti poſſunt digerendi vim habentibus, id vel maximè faciant. Abſtineant à vino.

De Fluxu hepatico.

Virtus hepatis in quo conſiſtat, & quomodo debilitetur?

Fluxus hepaticus ab imbecillitate hepatis ſanguinem rectè generare non valentis originem habet. Vt autem virtus hepatis, ſicut & aliarum partium, non conſiſtit tantum in temperie, ſed in calido & humido innato, ſpirituque inſito, qui eſt præcipuum inſtrumentum omnium facultatum: ita imbecillitas hepatis non conſiſtit tantum in temperiei mutatione, ſed in defectu calidi innati. Calidum autem innatum extinguitur vel à cauſa frigida, vt intemperie frigida vicinarum partium, puta meſenterii, inteſtinorum, ventriculi, aqua frigida pota, medicamentis frigidis; Vel abſumitur & diſſipatur à calore vehementi, ſeu in hepate, ſeu in partibus vicinis excitato, vt in febribus ardentibus: Vel abſumitur à cauſis ſiccantibus ex temperie ſcilicet ſicca, fluxionibus & euacuationibus immodicis: vel ſuffocatur ab humida totius corporis conſtitutione.

Fluxus hepaticus legitimus.

Platerus aliam adhuc cauſam ponit, caliditatem ſcilicet hepatis & ſanguinis meſaraici ſummam tenuitatem, quæ oſcula venarum aperiat, de quo infra in *quæſtione* dicetur.

Vt autem cauſæ, quæ imbecillitatem hepatis inducunt, eiuſque naturalem conſtitutionem vitiant, non ſunt eiuſdem generis: ita ipſe fluxus non ſemper eſt eiuſmodi. Nam aliquando ſolùm ſanguis ſeroſus crudus & ſemicoctus excernitur, qui legitimus eſt fluxus hepaticus. Fluxus enim hepaticus legitimus prouenit ab imbecillitate hepatis, ob quam ſanguificatio non rectè perficitur, ſeu ab intemperie ipſam facultatem & calidum ac humidum natiuum vitiante: Spuria verò ab intemperie non lædente facultatem, ſed corrumpente eius opus, ſanguinem ſcilicet; ita vt loco puri ſanguinis impurus & corruptus proueniat, & ob quẽ

etiam bonus sanguis in malum degenerat; cũ in legitimo fluxu sanguinis nunquam bonus & perfectus sanguis in hepate generetur.

Spurius. Atque hic spurius hepaticus fluxus fit, dum sanguis acrimoniam & mordacitatẽ acquirit ob bilem flauam aut atram permixtam; vel dum ex diuturna in hepate, & locis vicinis mora crassus redditur. & aduritur, sæpe etiam putrescit; vel dum hepar limosum & feculentum sanguinem generat lienis vitio, qui id, quod fœculentum est, ad se non trahit.

Atque ita quamuis hepar varias dispositiones pati, & variè alterari possit; tamen sola temperamenti & qualitatum in hepate mutatio fluxum hepaticum propriè dictũ & legitimum non producit, sed saltem spurium. Cùm verò sanguis nonnisi crudus & imperfectus generatur, id non accidit, nisi vi sanguificatrice hepatis læsa, ob calidum & humidum hepatis innatum imminutum: Atque hinc accidit, quod febres ardentes, immodicæ euacuationes, & aliæ caussæ calidum, humidumque innatum hepatis absumentes & dissoluentes, hydropem, & hunc hepaticum fluxum excitent, reliquæ alterationes non item.

Signa Diagnostica.

Signa. Fluxus hepaticus ab imbecillo hepate, & præcipuè legitimus, facilè cognoscitur. Id enim quod exit, dilutè rubet, vt lotura carnis animalis recens mactati, neque concrescit & frequentius effluit, ob læsam simul hepatis retentricem, sine aliqua mordicatione, nisi plus bilis simul efferatur.

Distinguiturque hic fluxus à diarrhœa, quod in diarrhœa nulla adsit imbecillitas hepatis; in fluxu verò hepatico signa hepatis imbecillitatis manifesta adsint. Nam cum hepar est frigidum, color totius corporis est pallidus, palpebræ sunt quasi inflatæ, pedes tument, excrementa sunt cruda & aquosa, abest sitis & cibi appetentia. Et cùm incipiente tali fluxu notum habere vtile sit, à qua caussa originem duxerit, facilè ex antecedentibus morbis id cognoscere licet.

Prognostica.

Prognostica. 1. Omnis fluxus hepaticus malus. Ducit enim ad cachexiam, hydropem, tabem, & tandem mortem. Hippoc. & Galen. 2. *Prognost. text.* 17. *& seqq.*

2. Incipiens, & in iuuenibus difficulter curatur: inueteratus & in senibus ferè nunquam.

3. Quibus hepaticis sputũ cruentum siue subpallidum siue biliosum meracum, statim lethale. Hippocrates, 6. *Coac. text.* 21. Magnum enim affectum indicat, in quo neque hepar per loca conuenientia expurgari potest, sed partes supra septum transuersum in consensum trahit.

Curatio.

Curatio. In legitimo sanguinis hepatico fluxu ab euacuantibus abstinendũ, sed hepar roborare, & calidum innatum reficere oportet, vt auctâ calidi innati substantiâ ad pristinã constitutionem hepar reducatur. In hunc vsum nec calefacientia,

nec refrigerantia per se satisfaciũt, sed potius ea requiruntur, quæ hepatis substantiam reficiunt, simulque moderatè calefaciunt; vt & in atrophia & tabe, ita & in hoc affectu calidi innati substantiam potius augere, quàm in qualitatibus mutandis solùm occupari conuenit.

Atque ita cùm ista sese habeant, tutissimum est, alimenta medicamentis, & medicamenta alimentis, ita temperare & miscere, vt facilè in hepatis substantiam vertantur, iecúrque maiorem caloris naturalis copiam acquirat; quo aucto postea alimenta faciliùs concoquere possit. Ideoque inter cibos perpetuò vnus exhibendum, qui hepatis substantiæ sit simillimus, isque condiendus medicamentis, quæ intemperiem hepatis corrigere valent; qua in re etiam ad causas, quæ præcesserunt, respectum habere non inutile est. Commendatur ad hunc vsum hepar & sanguis anseris, anatis, gallinarum, testudinum, pullorum testes, è quibus varia ciborum genera parari possunt, quæ aromatibus, cinamomo, caryophyllis, macere, croco & similib. condire vtile est. Imprimis commendatur hepar lupi præparatũ. Ludouicus Mercatus hanc aquã commendat, eamq; omnibus cibis admiscere iubet.

℞. *Hepatis lupi recentis, aqu. vitæ & sale ablut.* Vnc. iv.
sanguinis testudinum Vnc. ii.
pulu. santal. omnium Vnc. i.
schœnanth. Drach. i.
heupatorij viridis M. ii.
rosarum P. i.
pulu. cinamom.
casiæ ligneæ,
nardi,
iunci odorati,
calami aromat.
croci,
myrrhæ an. Drach. ii.
rasuræ eboris,
cornu cerui an. Drach. iii.
passular. Corinthiacar. ℥. vj.
theriacæ magnæ,
Mithridatij,
cõfectionis Alchermes, dissolutor. in spiritu vini an. Vnc. ß.
terebinthinæ abietis Vnc. i.
mellis,
sacchari an. Vnc. v.
vini albi & rubri odorati,
aquæ eupatorij an. ℔. iii.

Macerentur per triduum & postea destillentur.

Atque ita in prima mensa semper aliquid cibi medicamentosi offerendum, postea is, quem æger auidius appetit, modò non sit crassæ & prauæ substantiæ.

Exhibeatur quoque puluis hepatis lupi præparati cum conserua rosarum, cinamomo & passulis.

Vel ℞. *Pulpæ passular. Corinthiacar. cum vino veteri & generoso extract.* ℔. ß.
corticor. citri condit. Vnc. ß.
specier. aromatici rosati ʒ. i.
diarrhod. abbatis
diatragacanthi. an. ʒ. ß.
diamargar. frigidi ℈. ii.
puluer. corallior. Drach. i. ß.
hepatis lupi præparati ʒ. iii.
santalorum omnium ʒ. i. M.

Vel fiat talis puluis.

℞. *Hepatis lupi præparati* Drach. ii.
spec. diarrhod. abbat. sine camphara, aromat. rosati an. ʒ. ß.
rhabarbari Drach. i.
corticum thuris Drach. ß.
spodij,

spicæ an ℈. ß.

F. Puluis.

Possunt etiam hîc aquæ, aut potius decocta hepatis vitulini, cùm herbis hepaticis, additis quibusdã moderatè adstringentibus, vsurpari.

Si hepar serosa humiditate abundare videatur, vtile fuerit rhabarbarum, aqua rosarum & cinamomo præparatum, in substantia sumere, vel solum vel cum conserua rosarum.

Extra quoque hepati roborantia adhibeantur.

Diæta.

Victus ad calidum vergat, cibique sint εὔχυμοι & εὔπεπτοι, passulæ imprimis vtiles sunt; quoniam hepar confortant, & si vitiosum aliquid in eo contineatur, id in benignum commutant, teste Tralliano.

Videatur etiam infra *part. 6. sect. 2. c. 1. de Imbecillitate hepatis.*

QVÆSTIO

Quænam fluxus hepatici causa proxima sit?

Calidi innati defectum proximam fluxus sanguinei causam esse, *supra* dictum. Verùm à vulgata illa doctrina dissentire videtur Platerus, qui sanguificationis defectum ad fluxum hepaticum gignendum sufficere non putat, sed causam aliam adhuc in hepate & illi annexis venis mesaraicis, eamq; insolitam, addendam censet, statuitq;, eam esse sanguinis mesaraici summam tenuitatem, seu ipsius ichorem, hoc est, tenuiorum partium copiam, osculorumque venarum amplitudinem & dilatationẽ, cuius causam esse statuit hepatis caliditatem potius, quàm frigiditatẽ, à qua, accedente insuper sanguinis constitutione tali, venarumq; ἀναστομώσει eueniat, vt serum rursũ per hanc viam exiguis guttis sanguinis tinctum in intestina relabatur, huncque fluxum serosum & cruentum efficiat.

Verumenimuerò si non de spurio, sed de legitimo fluxu hepatico loquitur Platerus, res ferè eodem redire videtur. De hoc enim ipso quæstio est, vnde illa tenuitas sanguinis mesaraici fit, quæ oscula venarum dilatat ac aperit. Atque hæc procul dubio à peculiari hepatis vitiosa constitutione & calidi innati in eo defectu ortũ habet, quæ pro sanguine bono, & suo modo crasso hunc serosum generat: sicut idem in hydrope euenit; imò & in aliis partibus euenire videtur, præcipuè in neruis & neruosis partibus affectis, quæ, dum sanguinem affluentem rectè mutare & sibi assimilare non possunt, is in serosam quandam naturam & ichorem quasi degenerat, quem vulgo *das Gliedewasser* appellant. Atque ista constitutio non solùm in qualitatum primarum mutatione, sed & in calidi innati diminutione consistit. Ideoque cum causam huius morbi statuit esse Platerus potius caliditatem, quàm frigiditatem, id de incipiente potius, quàm iam confirmato fluxu verùm est. Etsi enim calor in febribus ardentibus malum hoc quandoque excitet: tamen id non fit, nisi per ca-

lorem illum calidum innatum dissipetur, & absumatur. Quo absumpto hepar etiam refrigerari necesse est, idq; tale euadere, ex facie & aliis hepatis notis apparet.

CAPVT IX.

De Fecum alui per aliena loca excretione.

Excrementorum alui reiectio per os.

FEces alui, quæ secundum naturam per intestinum rectum & anum euacuantur, quandoq; præter naturam per alia loca excernũtur. In ileo ore ea reiici supra dictum, quod malum plerũq; lethale est. Sed & hoc obseruatum, quosdam toto vitæ tempore excrementa alui per os reddidisse: id quod Romæ à quodam factum narrat Mercurialis *lib.* 2. *de excrem. cap.* 4. & Schenckius, *ex obseruationibus D. Wolffii*, refert, Constantiæ circa annum 1530. quendã fuisse, qui viginti annos excrementa sicca omnia euomuit, aluo nihil reddens, interim mediocriter sanus & suo officio fungens vsque ad multam senectam. Et idem ex obseruat. D. Ioh. Posthii refert anno Domini 1579. Coloniæ puellam fuisse viginti annorum, quæ ferè tertio quoq; die alui excrementa per os reiicere solebat, idq; jam vltra triennium continuerat, clysteribus & aliis medicamentis frustra adhibitis. Decumbebat autem illa perpetuò, quod crura habebat omnia contracta, interim satis benè colorata, ingeniosa admodum & facunda. Et Thomas à Vega, *comm. ad cap.* 2. *lib.* 6. *Gal. de loc. aff.* refert virginem quandam ex retentione excrementi in integrãm perpetuamque omnis excrementi & humidi & sicci retentionem incidisse, & exiguum alimentum sumpsisse, per os crebrò reiecisse, & vixisse epilepticam.

Causa huius grauissimi symptomatis fuit motus fibrarum intestinorum inuersus. Cùm n. secundũ naturam motus & contractio incipiat à parte superiore, & versus inferiora progrediatur, donec excrementum per aluum reiicitur. Si ex voluntaria fecum retentione vel alia de causa natura semel atq; iterum frustra hunc motum tẽtet, inuerso ordine eum aggreditur, & ab ano inchoat, & versus ventriculum tendit, idq; sæpe tanta vi, vt anum planè occludat & constringat, & quæ in eum intruduntur, vel infunduntur, versus superiora protrudat, vt supra etiam *de Ileo* dictum.

Cui malo nisi maturè succurratur, medicamentis lenientibus & laxantibus, vt *eodem loco* dictum; malum plerumque incurabile manet.

Per Vmbilicum.

Per vmbilicũ post abscessum inter pectinem & vmbilicum ruptũ puero cuidam Mediolanensi octo annorum feces alui egressas, puerumque tamen ab hoc malo liberatum fuisse, refert Cardanus, *lib.* 18. *de subtil.* Et Alex. Benedictus, *Practic. lib.* 20. *cap.* 34. narrat cuidam Veneto puero ex abscessu intestina perforata fuisse, vt per vmbilicum magnam excrementorum partem singulis diebus emitteret; sano tamen similem per domum ambulasse.

Per alia loca excreta.

Per alia etiam loca perforatis intestinis & excitatis fistulis feces alui sæpe longo tempore excretas fuisse obseruatum, vt referunt Auicennas, Rhases, *in* 13. *continentis*, Matth. de gradibus, *de fluxu ventris*, Fernelius, *de part. morb. & sympt. lib.* 6. *cap.* 4. Marcell. Donatus, *de histor. medic. mirab. lib.* 5. *cap.* 4. Fallopius, *de cap. vulnerib. cap.* 12. Platerus, *lib.* 3. *obseru. sub finem.*

Refert etiam Guil. Fabricius, *cent.* 1. *obseru.* 51. se vidisse adolescentem, duodecim annos natum, qui tumore musculorum rectorum abdominis laborabat, quo rupto excrementa per quatuor aut quinque hebdomadas per eum locum, nihil verò per aluum egessit. Quæ in eius cadauere inuenta sint, ibidem videantur.

Cur feces, intestinis perforatis non in cauitatem abdominis excidant?

Quomodo autem hoc accidat, & quomodo fiat, vt feces in cauitatem abdominis non excidant, si causa quæratur, vero consentaneũ est, id fieri, si Intestinorum vulnera eo in loco incident, vbi carneæ musculorum abdominis portiones existunt, & intestinorum, ac musculosæ carnis labia mutuo conglutinantur, & ita via paratur, per quam feces extra corpus educi possint.

Talia autem mala omnino incurabilia sunt.

Refert etiam Schenckius ex obseru. D. Iohann. Hessi, quandam Salomen Sueuam, cùm incidisset in colicam, & à mulierculis applicarentur multa calida, contraxisse abscessum in intestinis. Quò rupto materia defluxit ad partem femoris superiorem pedis dextri, per quatuor digitos à peritoneo infra, & ibi fecit saccum, quo aperto effluxit pura sanies, deinde per multos menses quoties egerebat feces, tenuiores per illum locum effluebant. Curata tamen fuit perfectè, corpore purgato, & exhibitis primo decoctis ad vulnera consolidanda vtilibus per multos dies, & imposito emplastro ad rupturam, vt tamen in lecto iaceret, & tandem decocto ligni propinato. Refert etiam Guil. Fabricius, *centur.* 1. *obseru.* 74. iuuenem quendam per inguen excrementa alui egessisse. Cùm enim ex alto in terram cecidisset, atque eo casu cuspide pali abdominis musculos peritonæumque vulnere in cauitatem abdominis penetrante confodisset, intestina per vulnus exciderunt, quæ cum nec reponi commodè nec retineri potuissent, excrementa ab eo tempore nunquam per aluum, sed per intestinum hoc exonerauit iuuenis, atque variorum Medicorum, Chirurgorúmque consilia & medicamenta frustra adhibuit. Vid. *loc. allegat.*

Per penem quoque cum vrina feces euacuatas fuisse refert Ferrandus Senior. *libell. de nephritide.* Scribit quoque Guil. Fabricius, *centur.* 1. *obs.* 75. Honestam quandam matronam Geneuensem peperisse filium, qui clauso ano excrementa per ductum vrinarium simul & vrinam excernebat. Accersitum fuit Chirurgorum & Medicorum collegium, sed nullus in ea fuit opinione, vt de ani incisione quicquam tentaretur. Tandem cùm excrementa indurescerent, nec per ductum illum angustum amplius permeare possent,

inflatus est venter, exorta est febris, aliáque symptomata, ita vt decimo septimo ætatis die è vita discesserit. Aperto cadauere, inuentum est intestinum rectum adnatum fundo vesicæ.

Obseruatum etiam in multis discissione vesicæ exempto calculo, aut alio modo vlcere contracto, læso quoque intestino recto feces & vrinam per vlcus defluxisse, vt scribit Desid. Iacotius, *comm. ad aph.* 15. *lib.* 2. *sect.* 3. *Coacar. Hippocratis.*

Tandem etiam feminis quibusdam per pudenda muliebria feces alui redditas fuisse obseruatum & annotatum à Beniuenio, *de abditis sanat. causis cap.* 86. Dodonæo, *in annot. ad cap.* 11. *Beniuenij.* Amato Lusitano, *cent.* 2. *cur.* 10. Mercuriali, *lib.* 3. *de morb. pueror. cap.* 9. Marsil. Cognato, *lib.* 1. *cap.* 1. *Var. obseru.* Schenckio, *lib.* 3. *ex obseru. D. Ioh. Hessij.*

CAPVT X.

De rebus variis, alienis & monstrosis per aluum excretis, & ventris murmure.

Res alienæ per aluum excretæ.

VIa ista per aluum eo fine à natura facta, vt superfluæ à cibo feces per eam euacuentur. Accidit tamen aliquando, vt præter naturam res aliæ etiam, eæque nō vnius generis, per eam excernantur.

Nigræ deiectiones.

Nigræ deiectiones.

Accidit interdum, vt planè nigra deiiciantur per aluum. De quo quidem Hippocrates, 4. *aph.* 21. *Deiectiones nigræ sanguini atro similes spontè prodeuntes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ sunt.* Petrus Salius Diuersus tamen monet medicos, ne semper nigras deiectiones; cum sæpissimè omni periculo vacent, timeant. Sed rectissimè addit: si vstæ excretiones contingant in morbis acutis, & materia educta non sit atra bilis, sed verè melancholicus humor, qui est fex sanguinis, quandocumque eueniunt, omni carere discrimine, ad bonúmque terminari, exoneratâ per has à graui materia naturâ ipsâ. Si enim splen præter naturam sese habeat, limosa hæc materia plurima accumulatur circa viscera, in venisque illis communibus, etsi abundantior colligitur, etiam in mesenterio & circa pancreas, quæ totius corporis veluti altera sentina est, aggregatur, quæ tandem cum grauis admodum naturæ fuerit, insurgente virtute expultrice. natura eius excretionem tentat. hincque deiectiones fiunt nigerrimæ, quibus aliquando & simul connectitur eiusdem superfluitatis vomitus, ita vt species Choleræ videatur. Supra enim & infra eandem materiam nigram excernunt ægri.

An nigræ deiectiones semper pessimæ?

Deiectiones nigræ triplices.

Sunt nimirum deiectiones nigræ triplices. Prima est ex sanguine, qui è venis excidens in grumos concrescit, atérque fit, quam Hippocrates μέλαν αἷμα, Galenus μελάνθιν appellat. Secunda est ex humore Melancholico naturali, seu fece illa sanguinis, quæ circa lienem colligitur, & fusa liquatáq; manet, nec in grumos cōcrescit.

Tertia est ex bile atra, quæ colore nigra est, splendens, atque acris. Primi generis deiectio non ita periculosa est, nisi forsan sanguis putrescat, atque veneni naturam induat, aut causa sit magna, vnde illa sanguinis collectio prouenit. Secunda equidem sæpe fit cum ægri commodo, vt dictum: lienis tamen & vasorum splenicorum debilitatem arguit. Ideóque videndum, an talis euacuatio fiat per crisin, & à naturæ robore, an verò symptomaticè. Tertia pessima est, vtpote quæ accidit ab humore pessimo.

Etsi verò ex secundi generis illa deiectione vires nonnihil languidiores reddantur: tamen materiâ euacuatâ æger in meliorem statum deducitur. Medici ergo officium tunc est, in ipso paroxysmo intestina saltem clysteribus abstergere & munire, ne à materia transeunte offendantur; Abstergentia etiam exhibere, &, si vomitu simul materia rejiciatur, eum lenioribus medicamentis faciliorem reddere; ab oxymelite verò & omnibus acidis, ac quæ acetum recipiunt, abstinere, simul verò vitare ventriculum roborantia & adstringentia, siue intus exhibita, siue extra applicata, ne materia detineatur. Postea autem dispicere, an alimentorum ratione, an verò lienis vitio hoc accidat. Si alimentorum vitio id fiat, meliores præbendi. Si vitio lienis id contingat, videndum, an ob eius imbecillitatem vel obstructionem id accidat, vitiúmque id corrigendum, vt postea *de lienis præter naturam affectibus* dicetur. Si quid etiam materiæ eiusmodi reliquum sit, id per interualla euacuandum. Etenim si materia tota non euacuatur, vel etiam causæ eam generantes non tollantur, recidiua fieri solet, ægérque tandem vel in hydropem, vel malas ventriculi affectiones conjicitur, vel materia detenta acrimoniam acquirens & in atram bilem degenerans naturam ad excretionem vehementer stimulare, ægrúmque vnica enormi euacuatione de medio tollere solet, quod iis præcipuè accidit, qui vina generosiora & aromata multa in continuo vsu habent.

Pus.

Pus per aluum dejectum.

Pus etiam interdum per aluum dejicitur. Idque ex partibus vicinis, vt cauo hepatis, vel abscessu aliquo, in mesenteriò latente facilè fieri potest.

Cur à partibus remotis pus per aluum euacuetur?

Hoc verò admiratione dignum est, quod etiam à partibus remotis, vt artubus, materia per aluum euacuatur, id quod Comiti Mansfeldiano tormento manuali ad sinistri cubiti articulum vulnerato accidisse refert Ambros. Paræus, *lib.* 10. *cap.* 12. Ægro enim diarrhœa superuenit, qua purulentam & fætidam saniem à brachio & vulnere manantem reddebat. Idem aliis etiam duobus accidisse testatur, *lib.* 16. *cap.* 49. Neque hoc impossibile est. Si enim in febribus natura sponte sæpè, tum etiam medicamentis irritata in alijs membris vitiosos humores in vena caua passim latitantes à bonis humoribus separare, eosque per ventrem euacuare potest: Cur non etiam saniem à magnis vulneribus in proximas venas sese

insinuantem per aluum expellere possit?

Vermes.

Vermes per aluum excreti.

Vermes quoque per aluum aliquando euacuari notum est, de quo supra, *sect.* 1. *cap.* 5. *de vermibus* dictum. Imò etiam lacertas per aluum excretas fuisse refert Gemma Cosmocriticæ *lib.* 1. *cap.* 6. Et anguillam viuam cubiti longitudine, quam instar fœtus nouem mensibus gestarat, puellam annorum 14. per sedem excreuisse idem *lib.* 2. *cap.* .. narrat. Scarabæi genus omne cornutum per aluum excretum fuisse ab ann pleuritica, scribit Gesnerus, *lib.* 3. *epistol.*

Lacerta.

Anguilla viua.

Scarabæi cornuti.

Lapides & Tophi.

Lapides & tophi per aluum excreti.

Lapidum & tophorum varia genera per aluum excreta fuisse testantur Gentilis, *comm. ad Can. Auicenn. lib.* 4. *fen* 1. *tract. de febre sextana.* Gordonius, *part.* 5. *cap.* 18. *Pract.* Matth. de gradibus, *ad* 9. *Rhas. capit. de colica.* Sauonarala, *tract.* 6. *cap.* 16. *rubr.* 17. Guainer. *cap.* 1. *tract. de Calculosa passione.* Thom. à Vega, *comm. ad cap.* 5. *lib.* 1. *de loc. aff. Galeni.* Beniuen. *de abdit. sanat. causis cap.* 14. & alij plurimi, quorum obseruationes collegit Ioh. Schenckius, *lib.* 3. *obseru.* Retulit mihi etiam vir nobilis, se in acidulis Egranis aliquot calculos nigros excreuisse. Monstrauit mihi idem aliquot magnitudine pisi, colore terræ sigillatæ Strigensis, sed duriores, quos excreuerat. Globum tophaceum tunicâ inuolutum tuberis substantia à femina quadam excretum fuisse testatur Scoliographus, *ad cap.* 56. *lib.* 2. *Hollerij de morb. internis.* D. Iacobus Oethæus refert filium suum tres menses natum; cum grauissimis & continuis doloribus vexaretur, post exhibitam tribus diebus continuis cassiam cum betonicæ syrupo mixtam excreuisse globulos plurimos, intus putrida & saniosa materia refertos, extra verò membrana quadam obductos.

Ossa.

Ossa per aluum excreta.

Mirum tandem hoc est, quod è Christophori Rumbaumij Medici quondam Vratislauiensis obseruationibus refert Schenckius, *lib.* 3. *obseru. Anno* 1577. anum quandam Lipsiæ in ædibus D. Simonis Simonij cùm latus afflixisset, particulam costæ spuriæ palmæ vnius longitudine satis acutam ab integra effractam per abdominis cauitatem ad intestinum rectum delapsam, eo perforato, per aluum eiecisse, intestino breui consolidato.

Ossicula parua è pedibus gallinarum, quæ aliquot annis in intestinis hæserant, per aluum reddita fuisse, refert Platerus, *in fine lib.* 3. *obseruat.*

Caseus concretus & induratus.

Casei etiam concreti indurati; & diu in intestinis retenti magnam copiam quendam post diuturnos cruciatus per aluum reddidisse *supra ex Platero* dictum.

Murmura & Rugitus Ventris.

Murmura ventris & rugitus.

Tandem etiam inter symptomata intestinorum, & quidem quæ auditui occurrunt, sunt ventris

murmura

murmura & Rugitus. Qui sanè virginibus sunt frequentiores & molesti etiam; aliis tamen quoque accidunt, & morborum quorundam ventriculi & intestinorum sunt simptomata.

Causa. Habent enim ortum à flatibus intestinorum cauitate conclusis, & hinc inde discurrentibus, nec exitum inuenientibus, præcipuè verò circa sinistrum hypochondrium & in colo, vt & circa vmbilicum, quod eò loci intestina tenuia maximè conuoluantur. Occasionem etiam huic malo præbent virgines interdum, dum ventrem nimis arctè constringunt, vt graciles sint. Ita enim flatus in intestinis compressis retinentur.

Prognosticum. Ipsum hoc simptoma nihil per se periculi habet; nisi quod, præcipuè in virginibus, turpitudinem quandam parit. Si quid verò periculi portendit, id est à causis, à quibus flatus pendent, de quo *supra* dictum.

Curatio. Tolluntur autem ista murmura causis, à quibus pendent, ablatis: cruditates scilicet amouendæ, flatusque discutiendi, cùm exhibitis tum extra applicatis medicamentis, de quibus *de imbecillitate ventriculi & coliqua ex flatu* dicta, quæ hic repetere opus non est.

DE SYMPTOMATIBUS ANI.

CAPVT XI.

De Ani Paralysi, stupore & dolore.

Ani Paralysis & stupor. Anus musculo suo, qui sphincter ani appellatur, clauditur, ne feces quouis tempore excidant, sed pro arbitrio hominis, vbi stimulum excretionis sentit, excernantur. Sensu etiam exquisito anus est præditus, vt stimulum excrementorum sentiat, ne ea iusto diutius retineantur. Interdum autem vtraque hæc actio læditur. Platerus equidem hoc negat, & licet in Apoplexia adsit omnium partium resolutio, vt & si in alia paralysi partes inferiores omnes resolutæ sint, nihilominus feces alui reijci, podicemque sponte retrahi posse putat. *Nam in Apoplecticis ani sphincter resoluatur?* Verùm menimi aliquoties in Apoplecticis musculum hunc ita resolutum fuisse, vt anus planè hiarit; vnde etiam clysteres iniecti retineri non potuerunt. Verùm accidit hoc saltem in Apoplexia grauissima, & Apoplexiæ plerumque lethalis indicium est.

Causa. Interdum etiam sensum, quo præditus est anus, perdit vt stimulum excrementorum non sentiat.

Vtraq; affectio ortum habet neruo sexti paris, à quo intestina neruos accipiunt, affecto, &

quidem quod ſpiritus animalis in eum vel non influit, idque ideo, quia aut in cerebro aut nervo ſexti paris eſt anguſtia, vt in apoplexia & paralyſi accidit; vel licet influat, non recipitur, idque aut ob intemperiem frigidam & humidam, aut etiam vini narcoticam; quod fieri poteſt, ſi quis in lapide frigido ſedeat, aut opiatum medicamentum ano ſit inditum.

Curatio. Curatur autem hæc paralyſis & ſtupor eodem modo, vt aliarum partium paralyſis & ſtupor.

De ani Pruritu.

Ani Pruritus. Vt anus ſenſum interdum amittit: ita contra quandoq; pruritu & dolore corripitur.

Pruritus atq; ani aſſidua mordicatio ab iiſdem ferè cauſis ortum habet, à quibus teneſmus. Primò nimirum ab humore ſalſo, viſcido & mordaci ſphincteri inhærente: deinde à fecibus acribus ibi relictis & adhærentibus: tertiò à vermibus in inteſtino recto aſcaridibus puta: quartò ab vlcere innato.

Eius Curatio. Curatio pro cauſarum diuerſitate inſtituenda. Nam ſi cum teneſmo ſit coniunctus pruritus, curatio eodem modo peragenda, vt mox de teneſmo dicetur.

Si ab humore ſalſo ſit pruritus, eadem ferè curandi ratio eſt: humor nimirum ſalſus & acris euacuandus, podex abluendus vel fouendus decocto foliorum maluæ, violariæ, ſalicis, florum verbaſci, roſarum, vel aqua plantaginis, cui parum aluminis ſit admixtum, vel ſucco ebuli.

Si à ſordibus & fecibus relictis, eæ abluendæ decocto verbaſci.

Si à vermibus, curatio inſtituenda, vt de aſcaridibus dictum, vermeſque expellendi clyſteribus & glandibus conuenientibus, vel goſſypio terebinthina illito extrahendi.

Si ab vlcere ſit pruritus, curatio ad vlcus dirigenda, vlcuſque mundum ſemper conſeruandum. Vtile eſt tum hoc vnguentum.

℞. *Tragacanth.*
ſulph. citr.
lithargy. an. Drach. i.

Terantur & cum aceto atque oleo roſac: F. Linimentum.

De Ani Dolore.

Ani Doloris eius Cauſa. Interdum etiam anus inſigni dolore corripitur: id quod accidit præcipuè in hæmorrhoïdibus, inflammatione, eryſipelate, aliiſque tumoribus & vlceribus. Cauſæ etiam externæ eundem dolorem excitare valent. Ita refert Platerus, *lib. 2. obſeru.* Medicinæ quendam ſtudioſum, cum charta, qua capſici ſemina aſſeruarat, nates abſterſiſſet, ſubitò tantùm ardorem & dolorem ſentire cæpiſſe, vt nullibi quieſcere poſſet, & præ dolore ferè inſaniret. Idem alii cuidam, qui podicem charta, in qua piper contentum erat, abſterſiſſet, accidiſſe idem refert. Idem ſcribit, ruſticum quendam talpam viuam in ſacculo lineo caligis inſuto incluſiſſe. Cum autem ille in menſa apud ſodales moram traheret, talpam exitum quærentem primò panem, quem tum in ſacco geſtabat, mox & ſaccum perterebraſſe, & in clunium

interstitium se ingerẽtem ad podicem vsque progressam pedibus anterioribus, quibus terram fodere solet, anum dilatasse, & in eum irrepsisse, magnumque dolorem ibi excitasse, quam cum adstantes extrahere niterentur, talpa contranitente, pedibusq; & acutis vnguibus intestino infixis sese firmente, cruciatus summus excitatus est, vt ab opere desistere cogerentur, donec tandem æger exagitatus dolore posteriora supra scamnum sæpe & validè concutiendo talpam attonitam redderet, ita vt vlterius in podicem tota se non ingereret, sed viribus amissis extrahi posset.

Prognosticum & Curatio. Periculosum malum ani dolor est, & quod vires valde deiicit ægróq; interdum mortem affert. Curatur autem rectissimè, causis, à quibus dolor pendet, sublatis, de quo *suo loco*. Et si à rei alicuius externæ acris contactu dolor excitetur, locus aqua tepida vel lacte abluendus, vel æger balneo aquæ dulcis tepidæ insideat. Ad dolorem autem leniendum anodyna, & si opus sit, etiam narcotica, adhibenda, vt

℞. *Pingued. gallin. recent.*
butyri recent. an. ℥.i.
vitell. oui num. i.
mucilag. sem. psyll. ʒ. iii.
croci Scrup. ß.
cera parum.
F. Linim.

Vel ℞. *Mucilag. sem psyll.* ℥.i.
cremor. lact. Vnc. iii.
emuls. sem. 4. frig. maior. ℥. i.
vitel. ouor. num. ii.
Misce.

Vel ℞. *Thuris,*
myrrha,
croci,
opii an. Scrup. i.

Puluerisata excipiantur mucilagine ex semine psyllii & vitello oui ac pomata. Fiant suppositoria mollia.

Si dolor valde vrget, etiam laudanum opiatum vel alia opiata exhiberi possunt.

CAPVT XII.

DE TENESMO.

Tenesmus. PEculiaris verò doloris ani species est Tenesmus, qui dysenteriæ sepe accidit, imò à Galeno, *3. de caus. sympt. cap. 2.* inter dysenteriæ species refertur.

Dicitur à Græcis *τεινεσμὸς* (quam vocem & Latini imitati tenesmum & tenasmum dixerunt) à tensione; cùm in eo assidua & molesta tentio in podice percipiatur.

Est enim tenesmus nihil aliud, quam assidua per aluum deiiciendi cupiditas cum dolore, in qua vel nihil, vel pauca mucosa & cruenta deiiciuntur.

Causæ.

Causa. Causa continens huius mali & proxima est, quicquid facultatem expultricem in intestini recti extremitate stimulare potest. Propria n. huius intestini actio est excretio, & præcipuè in extremitate eius vis illa viget. Hinc pars affecta in hoc malo est podex, seu extremitas recti intestini. Hac enim sola, non verò quauis intestini recti parte affecta hoc malum excitatur. Nam fissuræ ani non inferunt tenesmum

nisi insint huic parti, cui egerendi cupiditas naturaliter insita est. Quotiescunque igitur vis illa in hac parte stimulatur à quacunque causa, deiiciendi desiderium, ac conatus excitatur, etsi sæpe inanis. Sed vt hoc fiat, causa illa intestino adhærere & quasi affigi debet. Nam si facilè præterlabatur, consuetam saltem egerendi cupiditatem excitat, non verò preternaturalem. Ac hinc accidit, vt licet bilis flaua maximam stimulandi vim habeat: quia tamen præterlabitur facilè, & ob tenuitatem parti non adhæret, rarò tenesmum excitet, & non nisi cum osculis vasorũ ad intestinum hoc tendentium adhæret; id quod interdum ex nimio conatu excernendi accidit, reseratis præter naturam osculis.

In dysenteria quidem vel exulceratio eiusdem intestini, vel humor acris, mordax, & salsus inferiori intestini recti parti adhęrens eamque vellicans, huius mali causa est. Præter has causas etiã expultricem stimulare valent calculus vesicæ, præcipuè in collo vesicæ hærens, tumor partium vicinarum, vt vteri, quod grauidis sæpe accidit; hæmorrhoïdum, vasorum seminalium; vermes, vlcus musculi vesicam claudentis. Intẽperies quoque frigida contracta ex sessione super lapide frigido, aut mora in aqua frigida. Nõnulli quidem cum tenesmũ, qui citra exulcerationem fit, nothum tenesmũ dicendum putant; verùm sine causa. Nam etsi secundum causas, & mali grauitatem non exigua sit differentia: tamen quia tenesmi natura & ratio in assiduo & ferè inani deiiciendi conatu consistit; quandocunque causa aliqua adest, quæ hoc reiiciendi desiderium excitat, tenesmus meritò appellari potest.

Signa Diagnostica.

Facilè hoc malum cognoscitur. Assidua enim adest deiiciendi cupiditas cum dolore, etsi sæpe nihil deiiciatur; interdum verò pauca, mucosa & subcruenta. Prolabitur nonnunquam & intestinum rectum ex nimio excernendi conatu; & vrinę difficultas ac stillicidium accidit, propter vicinitatem ac consensum harum partium. De quo Hippocrates, 5. *aph.* 58. Ad recti intestini & vteri inflammationem, purulentosque renes accidit stranguria. *Signa.*

Causæ discernuntur ex iis, quæ excernuntur, & affectibus coniunctis. Etenim si à dysenteria causam habet, pituitosus & salsus humor visu, & ex maiori conatu ac paucis excrementis colligitur; biliosus ex maiori mordicatione & pruritu: reliquæ causæ ex affectibus coniunctis cognoscuntur.

Prognostica.

1. Tenesmus facilè tollitur, neque vnquam per se iugulat. Celsus, *lib.* 4. *cap.* 18. *Prognostica.*

2. Quia tamen non leuia symptomata & mala sæpe secum trahit, tum satis periculosus est. Nam, vt Hippocrates, 7. *aph.* 27. scribit, *Si prægnanti tenesmus superuenerit, abortus causa est*: siquidem cõtentione seu sollicitatione assidua ac molesta cum totum cor-

pus, tum maximè vterus laborat, vt pote recto intestino cognatus & affinis: vnde non mirum, si frequentius exurgẽdo desidendóq;, & vehementius cõnitẽdo abortus fiat, vt Galenus, *in comment.* ait.

3. Quò causa, à qua oritur, grauior, eò periculosior tenesmus, vnde qui ab atra bile excitatur tenesmus omnino periculosus est, cùm quasi cancer exulceratus sit.

4. Sæpe ex neglecto tenesmo vlcus relinquitur sordidum, idque in fistulam transit, quæ ægrè curatur.

Curatio.

Curatio. Curandi ratio varia est pro causarum varietate. Si ab eadem cum dysenteria causa oritur tenesmus, & dysenteriæ succedit, eadem ferè curandi ratio est, quæ dysenteriæ, & propterea vniuersales euacuationes, prout opus, instituendæ. Postea parti affectæ succurrendum, humores stimulantes abstergendi; vlcus, si adsit, sanandum; pars roboranda, dolorque leniendus. Ideóque talis clyster paretur.

℞. *Hordei.*
flor. verbasti an. M. i.
rosar. rubrar. M. ß.
lumbricor. lotor. & incisor. ℥. i.
sem. psyllij,
cydonior.
fœnugræci an. Drach. i.
Coq. in *lacte recenti.*
Colaturæ ℞. ℔. ß.
Adde *olei rosacei* Vnc. ii.
vitellos ouorum ii.

F. Clyster, qui abstergit & dolorem lenit.

Quantitas clysteris parua sit; cùm saltem intestinum rectum abluere debeat: frequentius tamen iniiciatur.

Foueantur & vicinæ partes circa os sacrum, & interfemineum *decocto violar. althææ, verbasci, flor. chamæmel. meliloti, sem. fœnugræc. lini, anethi*; & inungatur *oleo rosaceo, chamæmelino, anetino, lumbricorum, vel communi*, in quo *sem. dauci, cumini, angelicæ* cocta fuerint.

Si dolor sit vehemens, & vigiliæ ægrum vexent, aliquid laudani opiati cum syrupo de papauere exhibeatur.

Dolore sedato, si vlcus restat in intestino recto, illud abluendum & consolidandum. vt:

℞. *Hordei.* M. i.
rad. consolidæ. Vnc. ii.
plantaginis,
saniculæ,
rosar. rubr. an. M. ß.
Coq. *in aqua simp.*
Colaturæ ℞. ℔. ß.
Adde *mellis rosati.* Vnc. ii.
vitellos ouorum ii.
F. Clyster.

Abluto vlcere, semel atque iterum vel etiam ter de die talis clyster iniiciatur.

℞. *Decocti modò parati* Vnc. v.
boli Armeni,
thuris,
myrrhæ,
sanguinis draconis an. ʒ. ß.
Misce.

Commodiora adhuc sunt suppositoria; cùm ipsi loco affecto rectius & diutius adhærere possint, fiuntque ex seuo hircino cum puluere thuris, tutia & similibus. Et si vehemens dolor adsit gr. ii. vel iii. opii vel laudani opiati

admisceri possunt.

Vel paretur tale suffimigium.

℞. *Mastichis* Drach. i.
thuris,
styracis calamitæ an. ʒ. ß.
flor. verbasci,
rosar. rubrar. an. ℈. ii.

F. Puluis pro suffimigio.

Aut paretur suffimigium ex pice cum semine rutæ, anisi, fænicu-li, thure.

Vel fiat tale Linimentum.

℞. *Mucilaginis, sem. psylly, cydonior. extract. cum decocto florum verbasci, & plantaginis* an. Vnc. i.
seui hircini Vnc. ß.
vitellum oui,
boli Armeni Drach. ß.
thuris Drach. i.

F. Linimentum.

Si absque dysenteria tenesmus accidat, causa eius tollenda. Quapropter si absque dysenteria à fetis & salsis homoribus intestino adhærentibus excitetur, abstergendi ii decocto hordei, maluæ, melle rosato,

Si à biliosis humoribus, iidem abstergendi decocto hordei, lacte, iure carnium, addito saccharo rubro.

Si à calculo, vel etiam à fecibus induratis, (quam causam etiam quidam ponunt) fiat tenesmus; primò clysteres emollientes infundendi, qui feces emolliant & vias laxent, postea acres, qui emollitas feces & calculos educant.

Si à vermibus intestino recto adhærentibus, idque mordentibus accidat tenesmus; clysteres, qui vermes necent, ex foliis persici, absinthio, prassio, hyssopo. hiera simplici & similibus iniiciendi.

Si à refrigeratione nimia intestini recti oriatur, calefaciendum id est mentha, semine lini, anethi in sacculum inclusis, coctis & ano appositis. Vel fomentetur anus decocto horum; vel vapor excipiatur, vel insessus ex decocto isto paretur: vel sedeat æger super tabula ex ligno cupressi, vel iuglandis calefecta & seuo hircino illita.

Si à partium vicinarum affectibus per consensum excitetur tenesmus, iis sublatis & ipse tollitur.

CAPVT XIII.

De Hæmorrhoidibus.

TAndem hanc de intestinorum affectibus tractationem claudant hæmorrhoïdes, earumque præternaturam affectiones. *Hæmorrhoides.*

Αἱμοῤῥοΐς equidem quandoque pro omni sanguinis ex quacunque parte effusione & fluxu accipitur, & dum Hippocrates, 2. *Prorrh.* scribit, *ἢ αἱμοῤῥοΐδας ἴσχῃ*, Celsus locum illum exprimens, sanguinem aliqua parte prorumpentem dixit, *lib.* 2. *cap.* 8. In specie tamen saltem de sanguine è venis ani & vteri effusione vsurpatur, vt ex eodem Celso, *lib.* 6. *c.* 18. videre est. Imò vsus obtinuit, vt specialissimè pro eo sanguinis fluxu, qui fit è venis ani accipiatur. Nec solum de sanguinis fluxu ex hisce venis, sed & de iis ipsis venis vocabulum hæmorrhoidum vsurpatur.

Patiuntur autem hæ venæ va-

rios præter naturam affectus. Aliquando enim intumescunt, aliquando quoque inflammantur, dolorémque patiuntur, aliquando verò sanguinem fundunt, qui fluxus hæmorrhoïd. nominatur.

Vnde hæmorrhoïdum variæ sunt differentiæ. Primò enim sunt hæmorrhoïdes duplices, aliæ internæ, quæ è ramo splenico venæ portæ oriuntur, & per mesenterium circa colum & intestinum rectum extensæ terminantur in musculis ani & intestino interiore. Eáque est vnica, sociamque habet arteriam à mesenterica infra ramos producentem. Externæ verò à ramo venæ cauæ epigastrico oriuntur, & in externas recti intestini partes, ani musculos scilicet disseminantur. Súntque duplices, vtrinque vna, & vtraque habet comitem arteriam ab hypogastrica deriuatam. Et hæmorrhoïdes à porta ortæ solum intestinum rectum nutriunt; quæ verò musculos nutriunt, à caua vena oriuntur. Et quia partes, quæ hoc loco à caua nutriuntur, plures sunt, quatuor scilicet musculi, vnus sphincter, qui in orbem intestinum rectum cingit, & alij duo intestinum attollentes & quartus cutaneus anũ adstringens, hinc etiam, vt modò dictum, hæmorrhoïdes à caua deductæ sunt, à porta verò vna tantum. Et propter hanc diuersam hæmorrhoïdum originem internæ quidem sanguinem & humores ex vena portæ & visceribus, ad quæ illæ pertingunt; externæ verò sanguinem in vena caua redundantem euacuant. Quia tamen eidem intestino recto inseruntur, communionem quandam horum vasorum esse, & osculis sibi mutuo occurrere, & ex hęmorrhoïdibus internis humores vitiosos externis etiam communicari & per eas effundi, probabile videtur. De qua re pluribus infra, *de affectibus hypoch. c.* 1. dicetur. Videatur etiam Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, *de operat. chirurg. cap. de hæmorrhoidibus.*

Hæmorrhoidum differentiæ.

Deinde quia sanguis ad hæmorrhoidas affluens modò per earum orificia effluit, modò in iis subsistẽs eas in tumorem attollit, duplices inde hęmorrhoïdes cõstituuntur, cœcæ & apertę. Cœcę (clausas vel dolẽtes rectius dici putat Platerus) illæ dicuntur, quæ tantũ tument & nihil excernũt; apertę verò sunt, quæ suo tẽpore sãguinem effundunt. Et cœcæ quidem sępè magno cum dolore intumescunt, dolorque, cum excrementa excernuntur, exacerbatur; imò interdũ à dolore & sanguine effluente, neque exitum inueniente inflammatio excitatur.

Hæmorrhoides cœca & apertæ.

Galenus, *in lib. definit. medicar.* quinque adhuc proponit differentias, à magnitudine, numero, figura, loco & constitutione desũptas. A magnitudine, quod aliæ sunt magnæ, aliæ paruæ, aliæ mediocres: à figura, quam intumescẽtes acquirũt, & inde etiã varia nomina sortiũtur, & à verrucis, acinis vuarum, moris, ficubus, quę repręsentant figura, dicuntur verrucales, vuæ, mora, συκώσεις seu ficus, Latinis mariscę, vnde Martialis;

Quinque hæmorrhoidum differentia sec. Galen.

Caeduntur tumidæ Medico ridente mariscæ.

A loco, quod aliæ in ano sũt alię in sphinctere, alię in intestino recto;

A constitutione, quod aliæ mites sunt, aliæ malignę, cancrodes, gangrænosæ.

Hæmorrhoides ad quam rerum p.n. classem referenda?

Hæmorrhoïdes a. quatenus tument, pertinent ad morbos magnitudinis pręter naturam auctæ: Si verò sanguinem præter naturam fundunt, pertinent, vt Galenus 3. *de sympt. caus. cap. 6.* scribit, ad symptomata in genere excretorum toto genere præternaturã. Neque n. omnium hominum est, sanguinem ex his venis effundere, sed quorundam; atque aliis etiam regionibus, vt meridionalibus, magis sunt familiares, aliis minus, vt septentrionalibus; quod illarum incolæ sanguinem calidiorem & magis adustum, harum frigidiorem habent. Et quibus hoc accidit, à causa præter naturam accidit. Neque enim solum tum præter naturales sunt, cum præter modum fluunt, sed etiam cum moderatè fluunt. Etenim quanquam, cum moderatè fluunt, vtiles sunt, & à multis morbis præseruant: tamen humor, qui ad excretionem naturam stimulat, naturali modo se non habet, neque sanguis vnquam, nisi in fœminis, secundum naturam excernitur.

Quibus regionibus fluxus hæmorrhoidũ magis sit familiaris?

Cui sexui potissimũ accidat fluxus hæmorrhoidum?

Accidit autem fluxus hic præcipuè maribus, & quidem maximè in virili ætate constitutis: nonnunquem & fœminis. Et noui ipse nobilem fœminam, corporis constitutione sanguineam, affectioni tamen hypochondriacæ obnoxiam, quę singulis mensibus ordinariè, & quidem die post menstruum fluxum decimo quarto hęmorrhoïdes patiebatur. Rarò verò ita ordinariè singulis mensibus fluunt hęmorrhoïdes, vt menstrua, sed quibusdam duorum vel trium mensium spatio, nonnullis singulis annis semel vel bis, prout humorum naturam stimulantium maior vel minor copia est.

Quæ periodo fluant hæmorrhoides?

Cur in hæmorrhoidibus cæcis dolor excitetur?

Excitatur verò in hæmorrhoïdibus cœcis dolor, non ob ipsam venam affectam, quæ sensu prędita non est, sed ob partes neruosas & membranosas exquisito sensu prędita, quibus intexta est, idque eò magis accidit, si inflammatio accedat. Tum enim sanguis vt excernatur, in extremitatem venæ delatus, nec exitum inueniens extremitatem huius venæ, simulque partes, quibus inserta est, distendit. Accidit hoc etiam interdum iis, quibus hęmorrhoïdes nunquam fluxerunt, & primum fluere incipiunt, cum oscula venarum nondum satis pateant.

Causæ.

Causa.

Causa proxima, quam insequitur hoc symptoma, est morbus compositionis, seu vasorum horum apertio & ἀναστόμωσις. Fit autem ista hæmorrhoïdum apertio à sanguine vitioso & imprimis adusto, vt postea, *quæstione prima*, dicetur. A quibus autem causis humor melancholicus & ater atque adustus generetur, alibi dictum.

Mouentur verò hæmorrhoïdes ferè sponte & naturæ beneficio; & quidem aliæ statum tempus obseruant, & fluunt vel singulis mensibus, vel singulis anni quadrantibus, vel alia periodo, aliæ

aliæ verò sine vllo certo ordine mouentur. Interdum verò mouentur à causa aliqua externa, præcipuè fortium purgantium vsu, vt colocynthidis, scāmonij, vt & aloës, quæ hæmorrhoides aperiendi vim habet, vt ipsa experientia id testatur, quod qui negant, inter quos est Leonhardus Fuchsius, *lib.* 1. *Paradox. cap.* 1. experientiæ scutico digni sunt, vt Iulius Cæsar Scaliger, *exerc.* 160. *sect.* 3. loquitur.

Signa Diagnostica.

Signa. Affectus ipse per se manifestus est, siue fluant hæmorrhoides, siue non fluant, & saltem intumescant, siue etiam doleant. Ita enim facilè agnoscitur, an hæmorrhoides sint internæ vel externæ. Externæ enim & tactui & visui sunt obuiæ. Internæ verò non patent, nisi in ani expressione, vel si anus speculo ani aperiatur. Figura, magnitudo & numerus visu quoque deprehenditur. Quæ autem sanguinis, qui euacuatur, qualitas & dispositio sit, è signis humorum *alibi* propositis patet.

Prognostica.

Prognostica. 1. Hæmorrhoides moderatè & conuenienti tempore fluentes à multis morbis hominem præseruant, & à præsentibus liberant. Vt docet Hippocrates, dum, 6. *aph.* 11. scribit, *Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes bonæ sunt*, & *ibid. aph.* 21. *Insanis si varices & hæmorrhoides superuenerint, morbi fit solutio*, & 6. *epid. com.* 3. *te.* 37. *Sanguifluis venis laborantes, neque morbo laterali, neque pulmonario, neque phagedæna, neque inflammatiunculis, quæ dothiones vocantur, neque iis, quæ termenthi, fortasse verò neque lepra, fortasse neque aliis morbis corripiuntur.* Et 6. *aphor.* 12. *Diuturnas curanti hæmorrhoides nisi vna aperta seruetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet.* Idem docet Galenus, 6. *epid. comm.* 5. *text.* 25. 3. *de naturalib. facultatib. cap.* 3. & 1. *ad Glaucon. cap.* 14. Obseruatum quoque est, vt testatur Scholiographus, *ad caput* 55. *lib. primi Hollerij de morb. internis*, grauidis quibusdam quatuor menses in vtero habentibus hæmorrhoides vtiliter fluxisse, iisque subsistentibus pejus habuisse. Habent & hoc commodi hæmorrhoides, docente id Hieronym. Fabricio ab Aquapendente, quod menses prouocant & faciliores ad fluxum reddunt, id quod *de operat. chirurg. capite de hæmorrhoidib.* exemplis probat, & ista ratione, quod in venis vteri sanguinem propter copiam & crassitiem infarctum & impactum quasi ad ora venarum sedis vi vacui trahunt, aut potius deriuant, vt ita vteri venas ab infarctu liberent.

2. Ex iisdem tamen patet, hæmorrhoides corporis constitutionem non planè perfectam arguere, sed talem quæ vitiosos simul, præcipuè melancholicos & adustos humores generat, quos ad corporis œconomiam in statu naturali conseruandam cum sanguine per hæmorrhoides natura euacuare solet.

3. Habent contra hoc incommodi hæmorrhoides, quod si supprimantur vel immodicè fluant, ægrum in hydropē. phthisin, & alios

morbos præcipitant, de quo Galenus, 3. *de naturalib. fac. c. 8. Ex hæmorrhoidibus diuturnis suppreßis vel immodicè profluentibus ad extremam frigiditatem deuenientes ægri sæpe in aquam inter cutem incidunt:* & 4. *aph.* 25. scribit, euacuationi per hæmorrhoides non esse naturam assuefaciendam, quoniam periculosus est excessus, siue supra modũ sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur. Aëtius, *tetrab.* 4. *serm.* 2. *cap.* 3. inquit: *Hæc affectio maloru plurimorum hominibus causa existit. Nam & deformitatem & miseram vitam hominibus inducunt; multos verò etiam vita priuant. Et deformitatem quidem propter coloris totius vitiationem ex euacuatione succedẽtem; miseram verò vitam propter corporis debilitatem. Quandoque autem de vita periclitantur sic affecti, cùm ob excedentem euacuationem perfrigeratum hepar aquam inter cutem operatur.* Idem docet Paulus Ægineta, *lib.* 3. *c.* 59. Quæ tamen omnia intelligenda sunt, si affluxus modum excedat. Et vt hæc omnia paucis complectamur, si aperiantur hæmorrhoides, quando sanguis in corpore vitiosus, & forsan etiam copiosus adest, vtiles sunt, & corpus sanum conseruant. Contrarium si fiat, contrarium etiam accidit. Similiter si, cum morbus adest vel imminet, aperiantur, sanitatem promittunt. Si verò tum occludantur, morbum certo ingruere, vel præsentem auctum iri significant.

4. Diuturnas curanti hæmorrhoides, nisi vna quæpiam seruetur aperta, periculum aquæ inter cutem vel tabis imminet, 6. *aphor.* 11. Non tamen tantum hydropem & tabem, sed & alios morbos retentæ hæmorrhoides excitare possunt, atque interdum repente materia & atra bile ad caput mania excitatur, vt Alcippo, 4. *Epid.* accidit. Interdum etiam dysenteria inde oritur. Generatur autem hydrops ex suppressis hæmorrhoidibus, vitioso & feculento sanguine, hac via interclusa, ad hepar ruente, eiusque calorem natiuum suffocante. Phthisis verò humore adusto, salso & acri ad pulmones conuerso, eiúsque vasa erodente, vnde sputum sanguinis, & tandem phthisis oritur. Ita Amatus Lusitanus, *cur.* 3. *cent.* 5. narrat, virum quendam annos 45. singulis mensibus euacuationem sanguinis per hæmorrhoides passum esse, quæ cum illi obstruerentur, sanguinem subflauum & rubrum & coaceruatim per os sine febre & tussi eiecisse. cui cum quatuor hirudines illico hæmorrhoidibus apponi iussisset, & syrupum ex endiuia, fumaria ac lupulo earumdem herbarum decocto dilutum exhibuisset, hinc purgans ex manna, rhabarbaro & particula elect. diaphænic. propinasset, tádémque conseruam fumariæ ieiuno superbibita aqua cichorij dedisset, consuetum fluxum hæmorrhoidum redijsse & bene valuisse.

5. In hæmorrhoidibus valde dolentibus nisi maturè succurratur, metuendum est, ne ratione magnæ attractionis & humorum cõfluxus inflammatio & apostema, vel vlcus, vel fistula, vel aliquod aliud graue malum excitetur.

6. Cæcæ hæmorrhoides internę si versus virgam tendunt, periculo-

sæ sunt; quia inflammatæ plerumque vrinæ viam constringunt, & stranguriam excitant.

7. Cæcas hæmorrhoides, nisi maximè tumeant, & magnum dolorem inferant, potius naturæ cõmittere, quàm aperire præstat.

8. Insignes & maiores sanguinis effusiones fiunt ab hæmorrhoidibus à vena caua ortis: quia maiores & plures sunt, & propterea etiã maiori cum periculo accidunt.

Indicationes.

Indicationes.

Hæmorrhoides cæcæ, vt fluant, opera danda; quod si obtineri non possit, sanguis ad eas fluens aliò reuellendus & deriuandus, ac inflammatio prohibenda, & dolor mitigandus.

Si verò fluant hæmorrhoides, & quidem moderatè, naturæ totum negotium committendum, & fluxus nullo modo impediendus; si verò parcius fluant, motus naturæ promouendus; si nimium fluãt, aut fluxus diutius, quàm par est, duret, aut sæpius redeat, fluxus sistendus.

Curatio.

Curatio.

Si ergo hæmorrhoides saltem tumeant, non verò sanguinem fundant. danda est opera. vt aperiri possint, frictione facta foliis mercurialis, parietariæ, borraginis, ficus, vel illitione succi betæ, cyclaminis, centaurij minoris & similibus, quibus, ne dolor excitetur, anodyna addi possunt, quæ Galenus, *6. de comp. med. sec. loc. cap.* 7. describit.

Si verò magnus adsit humorum affluxus & dolor vehemens, & inflammatio metuenda sit, humores in contraria reuellendi; quod commodissimè fit sectione in brachio, quæ nisi suffecerit, venam in poplite vel malleolo secare licet.

Quibus euacuationibus nisi dolor & tumor minuatur, hirudines applicari possunt, vt sanguini exitus detur. Ante verò euacuationem hirudines applicandæ non sunt, ne maior humorum affluxus concitetur. Verum de hirudinum ad hæmorrhoides applicatione dicetur infra. *quæst.* 3.

Quo loco hirudines applicandæ?

Locum autem applicandi hirudines cum ad dolorem eorum leniendum, tum ad varios morbos præcauendos & curandos quod attinet, provt euacuare superfluos humores à vena caua aut porta volumus, etiam in ano locus eligendus est, aut extra & ad latera, aut intus & retro. Idcirco Hieron. Fabric. ab Aquap. in lienis vitijs tum intrinsecus, tum posterius coccygem versus, tum nonnihil ad sinistram affigere iubet. In obstructionibus autem cùm in sima, tùm in gibba hepatis parte, cùm interius, tum posterius, tum ad latera, atque vndique ad podicem applicat. In renum verò affectionibus, nec non pleuritide, peripneumonia, vt & in externis affectionibus exterius magis, tum verò & ad podicis latera hirudines applicat. In febribus cum exterius, tum interius, atque vndique affigit. In mania cum exterius, tum interius, si adusti humores in toto redundent, in melancholia similiter. In phrenitide exterius magis & ad latera, vt eius verbis vtar.

Modus applicandi hirudines.

Modum applicãdi quod attinet, triplex modus est excutiẽdi sanguinis

ab ano ex hirudinibus repletis, vbi turgidæ factæ vel ex se deciderunt, vel salis momento admoto decidere coactæ sunt. Primus est, vt delapsis hirudinibus sinamus sanguinem fluere, donec sponte sistatur: secundus modus est, vt æger supra balneum aquæ calidæ desideat, cuius vapore sanguis mouetur vasculo aquæ innatante, quod sanguinem effluentem excipiat: tertius est, vt si æger non possit surgere, corniculo instar cucurbitæ sanguis extrahatur.

Aluus quoque laxa & mollis seruanda, ne feces duræ in transitu dolorem augeant, id quod fiet exhibitis in iusculo oleribus emollientibus, cassia item & manna.

Ad dolorem verò leniendum simulque calorem, qui plerũque adest, temperandum, inflammationem prohibendam, refrigerantia & anodyna medicamenta applicanda, quæ vel saltem illinuntur, vel cum bombace aut linteo imponuntur, vel etiam, si ferre possit æger, ano per fistulam infundũtur. Fiunt verò ex lacte, pane, oleo rutacco & vitello oui, vel ex recenti butyro, croco & oui albumine, vel vnguentum rosaceum, refrigerans Galeni & populeum inungendum, vel oleum commune aut amygdalarum dulcium, in quo momordicæ poma, aut herbæ Paridis baccæ coctæ sint.

Vel ℞. *Mucilag. sem. psyllij aq. ros. extract.* Vnc. ß.
ol. rosac.
violac. an. Vnc. ß.
Misce.

Vel ℞. *Butyri recentis,*
ol. rosac. an. Vnc. j.
cerusæ lotæ Vnc. ß.

Diu in mortario plumbeo agitentur. F. Linimentum.

Si dolor sit vehemens, vsurpetur oleum expressum è semine cucurbitæ, papaueris, aut hyoscyami.

Vel tale adhibeatur Vnguentum.

℞. *fol. maluæ,*
lactucæ,
violariæ,
flor. verbasci an. M. j.
fol. mandragoræ
flor. chamæmillæ an. M. ß.
sem. lini Vnc. ß.
Fiat decoctum pro fomento.

Post fomentationem tale vnguẽtum adhibeatur.

℞. *ol. papau.* Vnc. j.
rosac. Vnc. ß.
succi solani Drach. ij.
Misceãtur in plumbeo mortario.

Vel apponatur hoc cataplasma.

℞. *Fol. maluæ,*
violariæ, an M. j.
solani,
flor. verbasci. an. M. ß.
Coq. in lactis s. q. Cõtundantur minutim, & addatur.
farinæ tritici,
hordei an. Drach. iij.
vitellum oui j.
olei rosac. q. s.
F Cataplasma.

Folia etiam portulacæ, solani & hyoscyami recentia contusa & parum sub cineribus cocta, vel in patella cum oleo frixa, & in cataplasmatis formam redacta dolorem leniunt.

Si dolor valde vrgeat, opium addi potest.

Vt ℞. *Vnguenti populei* Vnc. ß.
olei papau. Vnc. j.
opij scrup. j.
croci scrup. ß.

Misce
Cum *ouo integro*

Si verò nunquam fluere consuetæ sint hæmorrhoides, nec spes sit eas fluxuras, danda opera, vt exsiccentur, ne iterum intumescant, adhibitis digerentibus & siccantibus, citra morsum tamen, quibus & dolorem lenientia semper admiscenda sunt.

Medicamenta autem in hanc rē vtilia parantur ex *acacia*, *bolo Armeno*, *ligno Guaiaco*, *sulphure*, *alumine*, *item è verbasco*, *scrophularia*, *plantagine*, *millefolio*, *hyperico*, *scabiosa*, *cynoglossa*, *porri foliis*, è quibus fotus & insessus fieri possunt, vel etiam vapor coctarum herbarum ano excipi.

Vtile est & vnguentum è scrophularia paratum, quod & à Matthiolo commendatur, & ab aliis etiam ob signaturam radicum laudatur.

Vel ℞. *Radic. lilior. alb.*
scrophular. an. Vnc. i.
flor. verbasci M. i.
chamæmeli M. ß.
hyperici P. i.
dactylor. num. vi.

Coq. in aqua ad mollitiem & contundantur.

fænugræci an. Vnc. i.
Adde *farinæ sem. lini*,
myrrhæ,
thuris an. Drach. ii.
croci Drach. i.
vitell. ouor. num. iiii.
butyri s. sale Vnc. ii.
F. Cataplasma.

Vel bulbi cæparum aut porri sub cinerib. coquantur, vt acrimoniam amittant, & cum oleo rosac. fiat Cataplasma, quod fortius erit, si radices dracunculi & ari similiter coctæ addantur.

Vel ℞. *Mastich.*
thuris,
myrrhæ, an. Drach. ii.
bdellij
hyp ocy stdi an. Drach. i
croci scrup. i.
mucilag. sem. lini.
gummi tragacanth. an. ℥ ß.
vitellum oui num. i.
olei rosacei
verbasc. an. q. s.
F. Vnguentum.

Possunt eidem lithargyrum, tutia, cerusa addi.

Fumus etiam è lolio, verbasco, scrophularia, quibus sulphur addi potest, super carbones vel ferrū candens proiectis, ano exceptus hæmorrhoides sanat & absumit.

Ore quoque sumenda quædam exhibentur ad hæmorrhoides tumentes absumendas. Dioscorides decoctum ononidis probat. Verbasci etiam puluis cum lacte vel alio liquore conueniente exhibitus, ad hæmorrhoides tumentes absumendas vtilis est. Ex eo cum æquali portione farinæ tritici atq; vitello oui & butyro placenta fieri potest, cuius portio singulis diebus exhibeatur, vel succus verbasci propinetur, vel ex eo cum saccharo fiat syrupus, vel cum puluere glycyrrhizæ Electuarium. Bdellium quoque cum succo verbasci emollitum & in pulueris formam redactum Drach. i. pondere exhiberi potest.

Apertæ verò hæmorrhoides si minus, quàm par est, sanguinis fundant, & quidem cum dolore, motus naturæ iuuandus, quod fit fomentis & suffumigiis paratis è foliis maluæ, althææ, chamæmel.

meliloti, semine lini, fænugræci. Aloë etiam sumpta hæmorrhoides promouet, vt & vinum generosius haustum.

Si verò nimium fluant apertæ hæmorrhoides, aut fluxus diutius duret, aut frequentius redeat, fluxus is supprimendus & sistendus. Si ergo magna adsit sanguinis copia, vena in cubito aperienda. Et licet hæmorrhoides internæ cum venis, quæ in cutem desinunt, per se nullam communionem habeãt: tamen vena caua sanguine aliquo modo euacuato ex hepate & hepar è mesarraicis sanguinem rapit, atq; hoc pacto ab hæmorrhoidibus fit reuulsio Si verò vires venæ sectionem non ferant, cucurbitulæ scapulis, lumbis & hypochondriis affigendæ, ac partes superiores fricandæ, & vinculis fortiter constringendæ.

Sanguinis verò acrimonia & tenuitas medicamentis refrigerantibus & incrassantibus corrigenda, vt Syrupo portulacæ, è rosis siccis. cydoniorum, acetosæ ribes, myrtino & similibus. ac aquis ex iisdem plantis destillatis. Fortiora sunt lapis hæmatites, terra sigillata, trochis de spodio, de carabe, & alia medicamenta de dysenteria, ad fluxum sanguinis sistendum proposita.

Et si fluxus sit nimius, etiam opiata exhibenda, vt theriaca recens, philonium, requies Nicolai, laudanum opiatum.

Si vires ferunt, primò humores serosi & acres, qui sanguinis sunt vehiculum & stimulus, vt natura, hanc sanguinis euacuationẽ instituat, euacuandi, & hoc modo simul deriuandi, & lenibus medicamentis humores, qui ad hæmorrhoides fluxuri erant, ad intestina diuertendi. Talia sunt syrupus rosar. solutiuus, de spina ceruina, manna, myrobalani; triphera persica. A fortioribus verò medicamentis planè abstinendum, ne humores agitati ad partem affectam ruant. Ad præcautionem tamen, antequam fluxus ingruat, medicamenta bilem flauam & atram purgantia commodè exhibentur iis, qui immoderato hæmorrhoidum fluxui sunt obnoxii, ne tales vitiosi humores cumulentur naturamq; ad excretionem stimulent.

Topica sint, quæ vim adstringẽdi, venasque claudendi habent, cuiusmodi sunt κολλητικὰ & quæ alias in vulneribus ad sanguinem sistendum adhibentur; ac nisi hæc sufficiant, tandem medicamenta caustica, & ipse ignis actualis, sẽper incipiendo à mitioribus, & cauendo, ne sphincteri, qui exquisito sensu est præditus, acria medicamenta, vt nec ignis, applicetur, ne dolor & conuulsiones excitentur.

Primò ergo medicamenta è foliis plantaginis, quercus, rosis rubris. bolo Armeno, thure, sanguine Draconis, balaustiis, aloë & similibus applicanda. Vt.

℞. *Fol. verbasci,*

quæ peculiarem vim in fluxu & dolore hæmorrhoidum habent, M. ii.

quercus,
solani an M. i.
flor. rof. rubr. M. ß.

Coq. in vino rubro, & fomenti loco applicentur: Vel contusis adde ol. amygdal. d. F. Cataplasma.

Ex vnguentis vtile est vnguen-

rum Comitissæ.

Vel ℞. *Boli Armeni* Drach. i. ß.
radic. bistortæ,
nuc. cupressi,
flor. ros. rubr. an. scrup. iv.
balaustior.
baccar. myrti,
hypocystidis an. Drach. i.
sang. Draconis an. Drach. ß.
coral. rubr. Drach. i.
thuris Drach. ii.
ol. rosac. q. s. ad incorporandum,
ceræ q. s. F. Vng.

Pinguedo etiam anguillæ, quæ, dum assatur, extillat, proprietate quadam hic prodesse scribitur, & propterea etiam vnguentis admisceri potest.

Inter Emplastra vtile est Emplastrum contra rupturam vel sequens.

℞. *Aloës,*
thuris,
boli an. Drach. ß.
sang. dracon Drach. ii.
puluerisata excipiantur *oui albumine vel mucilagine gummi tragacanthæ facta in aq. plantag.* Emplastrum autem hoc antequam planè siccetur, amouendum est, cum exsiccatum sine dolore auelli non possit.

Vel ℞. *thuris,*
colophoniæ an. Drach. ii.
boli Vnc. ß.
cerusæ,
plumbi vsti an Drach. i.
acaciæ Drach. ß.

Trita excipiantur oui albumine, vel tragacantha & cera, ac fiat suppositorium.

Vt verò ad sanguinem è vulneRib. fluentem sistendum vtilissimus est fungus ille, qui crepitus lupi appellatur: ita & in podicem inditus hemorrhoides fluentes sistit.

Hæc si non sufficiant, caustica vsurpanda, *æs vstum, chalcanthum, misy, sory,* quib. admisceri possunt: Vnguentum de Lithargyro, de Tutia & cerusa, & glandium calice, vel alia capsula, ne vicinæ partes simul adurantur, hæmorrhoidibus apponi debent, deinde escharæ casus modo aliàs vsitato procurandus.

Hæmorrhoidum sectio & vstio.

Quod si his omnibus nihil proficiatur, & fluxus pertinaciter perseueret, tum etiam si hæmorrhoides exsiccare & eatum fluxum impedire animus esset, antiqui ad manus operam deueniebant, & ægro rectè collocato ac vincto hæmorrhoides scalpello vel alio conuenienti instrumento liberabant, deinde acu filum trahente hæmorrhoides perforabant, & arctè vinciebant, tandem hæmorrhoidum caput abscindebant, & ferro ignito vrebant, ac postea escharæ casum & vlceris curationem consueto modo peragebant; vel etiam sine incisione eas statim vrebant, de qua re pluribus agit Hippocrates, *lib. 2. de hæmorrhoidibus*, vbi etiam scribit: rectum intestinum & secans & resecans & consuens & vrens & putrefaciens etiamsi grauissima hæc sint, nihil læseris. Verùm non sine causa scribit Hieron. Fabricius ab Aquap. se experientia non potuisse vnquam hæc comprobare; neque à plerisque hæc tolerari & sustineri cùm pars hæc, si quæ alia sit sensu exquisitissimo prædita. Ideoque ipse mauult hæmorrhoides tumentes medicamentis, quàm chirurgiâ curari,

An tutum sit.

vt insessione in aquis thermalibus, & spongiis ex aqua thermali expressis & arctè supra anum ligatis; item radicibus porri, in oleo communi vel myrtino decocti, scrophulariæ radice in aqua decocta, contusa & imposita, spongia ex aqua calcis expressâ.

In ista autem intentione peragenda non negligendum monitum Hippocratis. *6. aph. 12. diuturnas curanti hæmorrhoides nisi vna quæpiam aperta seruetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet.* Vt etiam alii Authores docent. Aëtius tamen *tetrab. 4. serm. 2. cap. 5.* dissentit, statuitque omnes hæmorrhoides sanandas, nullamque apertam seruandam esse, nihilque ægro inde periculi imminere; modò æger conuenienti diæta vtatur & venæ sectio & purgatio suo tépore instituatur. Imò ipse etiam Hippocrates idem sensisse videtur, dum *libro de hæmorrhoidibus* omnes vrere iubet, vetatque vllam citra vstionem relinquere. Verùm corpora, quæ ita dispoſita sunt, vt humores tales vitiosos, qui naturam ad hanc excretionem stimulent, generant, vix tam exactè diæta regi possunt, vt non aliquid vitiosi humoris generent, neq; etiã illud omne venæ sectione vel purgatione tolli potest, imò antequã sanguinis missio vel purgatio instituatur, de improuiso homini aliquid damni afferri potest. Ideoq; Hippocratis consilium allegato aphorismo sequi tutius est. In libro verò de hæmorrhoidibus cum cõtrarium sentire videatur, proculdubio loquitur de hæmorrhoidibus recentibus, non verò diuturnis.

Diæta.

In cæcis hæmorrhoidibus diæta sit tenuis ad humidum declinãs, & aluum laxam seruandi vim habens, ne feces indurantur, & induratæ in excretione doloré excitent. Cum cibis ergo sumi possunt borrago, blitum, spinachia, malua, passulæ. Cassiam etiam fistularem sumere vtile est. Aromata verò dulcia & acria vitentur. Potus sit aqua hordei, vel cereuisia conueniens, vinum dilutum, generosa verò vina vitentur. Si feces duriores sint, ne in excretione earum dolor excitetur, clystere ex iure pingui vel decocto emolliente cum oleo communi eas emollire vtile est.

Si nimium fluant hæmorrhoides, cibus sit incrassans ex oryza, similagine & similibus in aqua chalybeata coctis, quibus bolus Armenus, corallia admisceantur. Conueniunt etiam mala cydonia, pyra, & similia. Vinum sit austerum, stipticũ. Quies vtilis est; omnis verò motus animi & corporis nimius vitandus.

QVÆSTIO I.

Qualis sit sanguis qui per hæmorrhoides euacuatur?

Qualis sanguis sit, quem natura per hæmorrhoides euacuare solet, Authores non planè consentiunt. Gal. 6. *aph.* 11. & 12. hæmorrhoides fieri statuit à sanguine melancholico, & institui hanc euacuationem à natura succum melancholicum purgante. Hippocrates tamen

Qualis sanguis per hæmorrhoides euacuatur.

tamen, *6. Epid. comm.3. aph. 37.* indum morbos recenset, à quibus ii, qui hæmorrhoidibus laborãt, immunes sunt, etiam eos recenset, qui non à sanguine melancholico, sed & aliis humoribus proueniunt. Et res ipsa id testatur. Neque enim semper sanguis crassus ac ater, sed sæpe etiam floridus ac rubens per hæmorrhoides excernitur. Adrianus Spigelius quoque *de humani corp. fabr. lib. 5. cap. 3.* Galenum reprehendit, quod solum humorem melancholicum hæmorrhoidum causam esse statuit, atque à bile & pituita hęmorrhoides quoque excitari posse docet, idq; probare vult authoritate Hippocratis, & ratione. Authoritate quidem Hippocratis, qui *initio libri de hæmorrhoidib'*, hęmorrhoidũ morbum fieri testatur, cùm bilis aut pituita ad venas intestini recti decubuerit, sanguinemque qui in venis est, calefacit. Ratione verò, quod insaniæ etiam fiant à bile & pituita, teste Hippocrate, *lib. de morbo sacro* qui tamen *6. aph. 21.* scribit, Hæmorrhoidibus prouenientibus insaniam solui; refertq; se in Germania vidisse molestatos à catarrho salso sanatos fuisse hæmorrhoidum longa fluxione.

Verumenimuerò sciendum hîc per sanguinem melancholicum accipiendum esse non solum sanguinem frigidum & siccum, aut qui melancholicum humorem frigidum & siccum admixtum habet, sed etiam adustum, & qui sero melancholico abundat, vnde etiam floridus; vbi excernitur, apparet. Et solent in venis mesaraitis imprimis humores adusti & biliosi cumulari, qui febres intermittentes excitare solent; quos natura interdũ per hæmorrhoides internas expellit. Atque iidem, si in cauam venam penetrẽt, per hæmorrhoides externas euacuari solent. Et omnino ii magis sunt hæmorrhoidibus obnoxii, qui sanguinem adustum habent, & qui in iuuentute fuêre sanguinei, quibus in adulta ætate sanguis aduritur, quique affectioni hypochondriacæ sunt obnoxii.

Fallitur verò Spigelius in eo, quod à pituita etiam insaniam fieri posse putat. φλέγματος enim vocabulum non solum humorem frigidum, sed & calidum (quæ etiam genuina eius significatio est) significat, & Hippocrati quoque sæpe pro humore calido & retorrido, qualis insaniam inducit, accipitur vt ex libro περὶ φύσιος παιδίου & aliis locis Hippocratis plurimis patet, de quibus videatur Anutius Foësius, *in œconom. Hippocratis ad vocem φλέγμα*. Et in illo loco Hippocratis ex libro de hæmorrhoidibus à Spigelio allegato φλέγμα non sumi pro humore frigido ex eo patet, quod ex eo sanguinem, qui in venis est, calefieri Hippocrates scribit.

φλέγμα, quid significet Hippocrati?

Non tamen hoc prætereundum, quod Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* annotauit, atque ego etiam aliquoties obseruaui, interdum è podice sine dolore & sine sanguine prodire mucosas quasdã & subalbidas sordes, quas falsò nonnulli pro pure habent, quas ille veluti limum fecemque sanguinis melancholici esse putat, quam podicis venę eructent interdum multo tempore, post diuturnos, ferè morbos melancholicos:

duramque & laborioſam equitationem; Platerus verò fieri hoc eadem ratione ſcribit, vt in albis vterinis fluoribus, vt ſicut in illis per venas menſtruas, ſic hic per hæmorrhoidales natura ab alba illa materia, menſtruis albis tenacibus non abſimili, ſe repurgat. Et omnino non pus eſt illa materia alba, cum in iis etiam prodeat, qui nullo vlcere eò loci laborant, ſed ſanguis quidam craſſior, in materiam talem albã & viſcoſam albumini oui non abſimilem mutatus.

An interdum pus per hæmorrhoides euacuetur.

Quanquam verò Galen. *6. Epid. comm. 5. text. 25.* naturã etiam ſanguinis plenitudinem per hæmorrhoides euacuare ſcribat, atque id negandum non ſit: tamen hoc iis ferè accidit, qui ſimul ſanguinem calidiorem habent.

QVÆSTIO II.

An Aloë venarum ora aperiat, & hæmorrhoides cieat?

An aloë venarum ora aperiat?

Affirmat id Serapio, *c. 201. de med. ſimp. Meſuë, lib. de ſimp. med. facult. cap.* 1. & Arabes pleriq; Leonhardus Fuchſius verò Arabibus parum æquus, *lib.* 1. *paradoxorum cap.* 1. id negat, & primò quidem authoritate Grecorum ſe tuetur, Dioſcoridis puta, qui *lib. 3. c.* 24. Aloën δύναμιν συσ7ικὴν, vim adſtringentem habere, & cum aqua frigida potam ſanguinis excretiones cohibere, & hæmorrhagias hæmorrhoidum ſiſtere ſcribit, Galeni, qui *lib. 6. de ſimpl. med. facult.* docet, aloën eſſe φάρμακον κολλητικὸν ſeu glutinare, & clarius, *lib. 5. meth. med. cap.* 4. optimum, quod nouerit, ad ſanguinis, etiam membranarum cerebri, eruptiones eſſe remedium, quod paratur ex thuris parte vna & aloës parte dimidia; Plinii, qui *lib. 27. c. 4.* ſcribit, aloën ſanguinis exſcreationes, ſi modicæ ſint, drachmæ pondere ex aqua ſedare, vulnerum quoque ſanguinem, & vndecunque fluentem ſiſtere; imò ipſius Auicennæ, qui *cap. 67. canon. 2.* ſcribat, aloen, quãdo ponitur cum vino ſupra hæmorrhoides & rimas ani, tunc ſãguinem ex iis manantem reſiſtere. Experientiam verò cum negare non poſſit, certumque ſit, quod interdum aloës aſſumpta hæmorrhoides aperiat, putat id fieri non per ſe, ſed & accidenti, quia videlicet acres humores, qui ſua acrimonia ani venas aperiunt, commouet, quod etiam Galenus docet, *6. aph.* 47.

Verum vno verbo hæc controuerſia componi poteſt, ſi dicamus, aloën extra admotam venarum orificia claudere, & ita ſanguinem vndicunque fluentem ſiſtere, intus verò ſumptam, vt in venas penetret; ſanguinem ciere. Habet enim extra admota vim quandam denſandi, adſtringendi & glutinandi. Eadem etiã quia valdè attenuat, ſanguinemque feruidiorem reddit, & quaſi fundit, illique eam quaſi qualitatem inducit, quam aliàs ſanguis obtinet in iis, qui ad hæmorrhoidum fluxum ſunt diſpoſiti, accidit, vt inde venæ ani aperiantur. Fruſtra verò hanc huius controuerſiæ conciliationem impugnat Fuchſius, & quidem ſolum authoritatibus, dum ſcribit, Dioſcoridem & Plinium ſtatuere, aloën etiã in potu ſumptam ſanguinem profluentem compeſ-

cere. Etenim & Dioscorides & Plinius non loquuntur de hæmorrhoidibus, sed de sanguinis expuitione; quæ fit vena aliqua aperta. Tunc enim aloë hausta externi medicamenti loco est, quæ orificio venæ aperto pota affluens illud claudit, non minus vt extra vulneri alicui applicata.

QVÆSTIO III.

An hirudines hæmorrhoidibus applicandæ sint?

An hirudines hæmorrhoidibus applicandæ sint?

VIctor Trincauel. *de rat. cur. part. corp. hum. prat. nat. affect.* *l.* 9. *c.* 14. apertionem hæmorrhoidum per hirudines dissuadere videtur, ideò quod primo ea consuetudo licet, frequens in præsentia sit; tam Patauii & Venetiis, quàm in reliquis ferè totius Italiæ ciuitatibus, nouum sit inuentum iuniorum Medicorum nec meminerit eius esse mentionem factam ab aliquo Græcorum aut Arabum Medicorum. Deinde quod Galenus, 4. *aph.* 25. apertissimè consulit, non esse assuefaciendum euacuationi per hæmorrhoides, quoniam periculo ea consuetudo non vacet: cùm si nigra fluat, vtilis quidem sit ea euacuatio, si verò vel clarior & tenuior sanguis, vel copiosior excernatur, eadem vtilis non sit. Obseruasse se verò scribit, quod sanguis per hirudines detractus, præsertim quando hæmorrhoides sponte non intumuerint, aut doluerint, effusus clarus sit non niger.

Contra Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, *de operat. chirurg. cap. de hæmorrhoidibus* statuit, etiam in iis, quibus nunquam sanguis per venas ani fluxerit, neque eæ tumidæ fuerint, nihilominus per hirudines appositas tentari euacuationem debere in morbis curandis, vtpote in melâcholia, pleuritide, peripneumonia, capitis dolore, febribus, liene affecto, renum passionibus, & aliis affectionibus ab Hippocrate & Galeno commemoratis. Et primo quidem id probat authoritate Galeni, qui 4. *aph.* 25. scribit, sanguis supra, id est, per os excretus, qualiscunque fuerit, malum: infra verò, id est, per hæmorrhoides bonum, quando hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Aliter autem non esse assuefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoides, euacuationi, vt quæ periculosam habeat vtramque immoderationem, siue supra modum sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur. Deinde multis rationibus id probat, quarum prima est, quod natura, cum per hæmorrhoides sanguinem euacuat, hominem à multis morbis liberat; ideoque naturam in hac euacuatione esse imitandam & adiuuandam: Secunda, quia natura in hunc vsum hęc vasa construxit, & propterea, vbi munere suo non fungitur, esse aperiendas, si nimirum materia noxia in corpore abundat: Tertia, quia euacuationes, quæ fiunt à natura aut à Medicis, quotiescumque adest materia noxia, sunt bonæ, quia morbos tollunt: Quarta quia si non licet sanguinem melancholicum per hæmorrhoides euacuare, etiam in aliis morbis nec secandam venam esse, nec purgandum:

Quarto quia natura, quæ est morborum medicatrix, est imitanda, quæ raro aliàs, quam has venas ad superflua euacuanda aperit. Imo existimat Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, euacuationem sanguinis ex hæmorrhoidib. à vena caua plus conferre in febribus malignis, quàm venæ sectionem in cubitu. Cùm enim in febribus malignis putredo sit in vena caua, hæmorrhoides sunt viciniores venæ cauæ, vbi maximè est in lumbis, quàm venæ in brachiis.

Et omnino satis probabiles sunt rationes Hieronymi Fabricii ab Aquapendente, neque dissentit ab eo Hippocrates & Galenus. Hæc saltem attendenda, primò quæ hęmorrhoides aperiendæ sint applicatis hirudinibus, deinde qui humores & vbi peccent. Quo pertinet etiam naturarum & regionum varia constitutio. Etenim si in vena caua humores peccent, externæ hæmorrhoides, etiam fluere non consuetæ, modo tumeant, aperiri possunt; cum magno venæ cauæ trunco in brachiis proximæ sint. Eædem tamen externæ etiam aperiri possunt, si tumeant, vel fluere consuetæ sint, vbi humores vitiosi sunt in ramis venæ portæ, ob consensum & ἀναστόμωσιν hęmorrhoidum internarum & externarum, vt infra *part. 5. sect. 1. de aff. hypoch.* dicetur. Si verò humores vitiosi sint in venæ portæ ramis, internæ, modo id commode fieri possit, aperiantur, siue turgeant, siue nõ turgeãt, ob rationes ab Aquapendente adductas; externæ vero, si non tumeant, non debent, cùm naturæ conatus tum desit. Ipso tamen fatente Fabricio, ista hęmorrhoidũ apertio maiore cum commodo fit in Italis & meridionalibus; vtpote qui sanguinem magis calidum & adustum habent, & propterea fluxui hęmorrhoidum magis sunt obnoxii, quàm Septentrionalibus, quorum sanguis est frigidior, quibusque hęmorrhoides propterea minus sunt familiares.

LIBRI TERTII
PART. III.
DE MORBIS MESENTErij, Pancreatis, & omenti.

CAPVT I.

De Mesenterio, & vasis mesaraicis, venisque lacteis.

Mesenterium unde dictum?

MESENTERIVM quasi μέσον τῶν ἐντέρων, Ciceroni, 2. *de nat. Deor.* & Macrobio, *in somn. Scipion. c. 6. circa finem*, medium intestinum, id est, medium viscerum & interraneorum. (Ita enim antiqui Romani nomen intestinorum accipiebant) dictum, nonnullis & μεσαραῖον nominatum, interpretibus Latinis aliquibus lacteæ, sed malè appellatum, quasi ligamentum & vinculum quoddam intestina connectit, & vasa ad intestina excurrentia tutò deducit.

De cuius naturali constitutione, figura, situ, magnitudine, ex variis partibus compositione, connexione, & similibus Anatomici consulantur, qui de eis diligenter tractant. Non tamen abs re facturi videmur, si de vasis mesaraicis, vt parte mesenterij præcipuâ, & quorum gratiâ mesenterium factum, quædam, antequã morbos mesenterii explicemus, proponamus.

Vasa mesaraica quotuplicia.

Vasa mesaraica Antiqui, imò ad hunc vsque tempus omnes Anatomici & Medici triplicia constituerunt & descripserunt, venas, arterias, & neruos; etsi de eorum vsu & actione non omnes idem docuerint, vt postea dicetur.

Lacteæ venæ, nouum vasorum genus quãdo & à quo inuentum.

Primus hoc seculo nouum vasorum mesaraicorum genus propalauit & descripsit Caspar. Asellius Cremonensis, Anatomicus Ticinensis, *in libro posthumo de lactibus, siue lacteis venis*, quod 1622. primũ inuenit. Cùm enim fortè fortunâ

Quâ occasione inuenta sint?

venæ hæ lacteæ in cane, quem viuum secandum sumpserat, ipsi occurrissent, totum se postea earum

inuestigationi dedit, vt nulla ferè hebdomada, nullus certè mensis abierit, sine viua vna & altera se-ctione non canum tantùm, sed & brutorum aliorum plurimorum, felium, agnorum, porcorum, vaccarum, imò equorum. Ex eo ergò quædam, quæ de hoc quarto vasorum genere ex eius libello primò percepimus, & postea αὐτοψίᾳ confirmauimus, proferemus.

Modus illud inquirendi.

Quomodo is ad vasorum horum inuentionem peruenerit, *cap.* 9 docet. Easdem tamen venas cuiuis inuenire ac videre promptum ac facilè, si canem vel aliud brutum ad satietatem vsque pascat, & horis 5. vel 6. post ventrem eius statim aperiat. Tum enim in animali adhuc viuente venæ lacteæ ita dictæ, quod colorem lacteum referant, & humorem lacteum contineant, à reliquis tribus vasorum mesaraicorum generibus distinctæ, eo modo quo eas depinxit Asellius, eæque albissimæ, apparebunt, in animali verò ieiuno, aut vbi chylus iam distributus est, vt & in mortuo non apparent. Appellat autem Asellius hoc vasorum genus albas & lacteas venas, quod, vt dictum, colore prędit æ sint albo & lacteo, ac succum lacti similem in se contineat. Idem quoque lactes nominat, de quo vocabulo prolixè & eruditè, *cap.* 10. agit.

Nouū hoc vasorum genus cur venarum lactearum nomen adeptum sit?

Dari autem ea, & dispergi ramulos candentium vasorum per omnem mesenterij ab vsque centro eius regionem, inde in intestina deferri, ad ipsa scindi in propagines penè infinitas, his propaginibus vndique intestina ambiri ac comprehendi. & quidem à reliquis vasis mesaraicis distingui, cauitate à neruis, tenuitate tunicarum ab arteriis, à venis candore, ab omnibus simul succo, quem includunt, qui neruis nullus, in venis & arteriis colore & tota substantia dispar est, ad ipsam oculorum fidem rectè prouocat. Neque hîc facilè aliquis ei contradicet, qui visum suum consuluerit & oculis suis fidem habere voluerit, quod in Anatomicis & operibus naturæ contemplandis omnino faciēdum, vt monet Galenus, 2. *de vsu part. cap.* 3. *in fine.*

Venæ lacteæ vt à reliquis vasis mesaraicis distinguantur?

Quod verò tàm diu & ad hoc vsque tempus vasa hęc latuerint, & ante annos paucos primum in notitiam hominum peruenerint, causa proculdubio est hęc, quod in demortuis animalibus, in quibus venæ hæ non apparent, plerique anatomiam exercuerint. Sed quod & eos, qui etiam viua animalia secuerunt, & ipsum Galenum, qui tamen sexcentas viuas sectiones se administrasse gloriatur, & plurima animalia à pastu sępe secuit, latuerunt, prorsus se ignorare scribit Asellius, *cap.* 14. Verum & huius rei ratio reddi potest. Etenim causa, ob quam animalia viua secuerunt Antiqui, est, vt vel motum cordis, vel diaphragmatis, vel vocis instrumenta, vel motum cerebri, & sensum membranarum eius viderent & inuestigarent, vel, quomodo cibus in ventriculo mutaretur, agnoscerēt: quæ dum fiunt, interim animal moritur, & postea lacteæ venæ non apparent. Neque etiam mox à pastu conspiciuntur, sed vbi chylus confectus est. Qui verò

Cur venæ lacteæ tam diu latuerint.

Cur veteres viua animalia secuerint?

ob venarum lactearum inuestigationem sectionem viuorum primariò instituerit, nemo fuit ante Asellium. Erasistratum tamen eiusque sectatores venas istas vidisse, verum non agnouisse, sed pro arteriis habuisse, patet è Galeni *lib. an sanguis contineatur in arteriis cap. 5. & 7. de administrat. anatom. cap. vlt.* vbi scribit Galenus, Erasistrati asseclas statuere, simul ac mesenterium denudatum fuerit, arterias aëri similes apparere, postea lacteo succo repletas conspici.

Erasistrato venæ lacteæ notæ fuerunt.

Qui autem fiat, quod moriente animali succus ille lacteus mox euanescit, atque venæ istæ non amplius apparent, dicere non ita facile est, habetque suas coniecturas Asellius. Mihi verò consentaneum videtur, quod ex ingenti dolore, qui fit ex sectione, spiritus dissipantur, ad quarum instaurationem materiam nouam ex hepate cor rapit, hepar rursum ex hisce vasis lacteum illum alimentarem succum attrahit.

Cur moriente animali succus venarum lactearum euanescit?

Habent autem hæ venæ suam structuram & compositionem, vt reliquæ venæ. In qua illud admiratione dignum esse scribit Asellius, *cap.* 18. quod pluribus valuulis siue ostiolis interstinctæ sunt, quas valuulas sæpius, euanescente iam chylo, instar minutissimorum veluti marsupiolorum, aut concretarum guttularum stillarumve dependere ex illis, non modò quà committuntur intestinis, sed etiam in reliquo ductu animaduerterit; quales etiam Columbus in extremitatibus aliarum venarum mesaraicarum constituit. Hanc tamen differentiam esse docet Asellius, quod illæ Columbi valuulæ foris intrò ferantur, istæ verò contrà intus foras spectent. Cuius diuersitatis ratio est, quod venæ lacteæ chylum ex intestinis sugunt, qui in intestina remeare non debet; venæ verò vulgatæ mesaraicæ sanguinem, & interdum quoque humores excrementitios, ad intestina ferunt, quæ refluere non debent.

Structura venarum lactearum

Cur venarum lactearum valuulæ foras spectent?

Sunt verò hæ venæ ab aliis venis & arteriis seiunctæ, & sunt partes vnius trunci, vt venæ alteræ & arteriæ. Magnitudine quidem à vulgaris, siue truncum, siue ramos spectes, superantur, sed numero illas excedunt, adeò vt iis ferè duplo plures videantur; quod ideò factum, quia plus chyli ad totius prouidentiam hepati, quàm sanguinis intestinis ad priuatam nutritionem debetur. Plures tamen tendunt ad intestina tenuia, pauciores aut ferè nullæ ad crassa; cum intestina tenuia alibilem succum, crassa verò excrementa potius contineant, & illa potius chyli distributioni, hæc excretioni inseruiant.

Ab aliis venis & arteriis quomodo differant venæ lacteæ.

Ad quæ intestina magis tendant venæ lacteæ?

Insertio earum in intestina satis manifesta est. Vbi autem origo & principium ἐγκόμενος, seu truncus & caudex sit, non ita planum. Quia tamen omnes inseruntur pancreati & in eo coëunt, & miris anfractibus ac gyris toto eius corpore sunt intextæ, indéque tum deorsum, tum sursum ad hepar porrigi apparent, rationi consentaneum putat Asellius, earum originem esse in pancreate. Atque ita longè nobilior vsus esset

Illarum in intestina insertio & origo.

pancreatis, quàm vulgo creditur. Quamquam enim Asellius suæ opinioni hoc obstare putat, quod venæ lacteæ videantur jecoris gratiâ factæ, cuius manus sint: tamen nihil obstat, quin prius in pancreas inserantur, atque inde chylus aliquam alterationem suscipiat. Vnde quæ de vsu pancreatis respectu venarum portæ scribit Varolius, illud rectè mihi ad venas lacteas accommodari posse videtur. Nimirum quemadmodum sanguis maternus, antequam hepar ingreditur, sordes suas ac viscosam humiditatem deponit in molem carneam innumeris venis & arteriis vmbilicalibus refertam, quæ Placenta dicitur: ita in natis perfectísque corporibus, ante hepatis & lienis portas pancreas factum, vt chylus per venas lacteas subintrans, cœnosa humiditate repurgatus purior in hepar influat. Neque enim pancreas solum glandula, sed peculiare parenchyma, quod nobiliorem vsum habet, esse videtur, & proculdubio peculiarem aliquam chyli coctionem & alterationem præstat, de quo etiam postea, *capite 7. de pancreatis morbis*, dicetur.

Pancreatis vsus nobilior.

Inseruntur autem venæ lacteæ in omnia intestina, etiam duodenum, & plurimum in gracilia intestina, præsertim in ieiunum, nulla verò in ventriculum. Hiant verò hæ venæ in intestina instar hirudinum spongiosis capitibus, quæ radicum officium obtinent, quæ in ipsam intestinorum capacitatem sese penetrant. Desinunt autem in crustam, quâ interior intestinorum gracilium tunica oblinatur, rugosam.

Venarum lactearum progressus.

Progressus earum, vt eum quidem diligenter descripsit Asellius, hic est. Ab intestinis per mesenterium obliquo ductu inter duas eius tunicas, partim seorsim à vasis reliquis, partim cum illis vnâ, modò recto ductu, modò eadem transcendentes & veluti decussantes per plures glandulas in pancreas vsque perferuntur; In pancreate variè, cancellorum in modum vel speciem retium aut capreolorum, implexæ sibi mutuò, & corpore confusæ in plurimos eosque inexplicabiles gyros anfractúsque hac illac intorquentur. Ab eo rursum maioribus iam ramis per portæ latera, quam quibusdam locis corollæ instar siue annuli incingunt ambiuntque, missis quandoque etiam in cauam propaginibus in jecoris caua subeunt. Inde illatæ in hepar ipsum, & discissæ in minutissimas fibras, veluti capillamenta quædam in eius carnem quaquaversum tam diu disseminantur dispergunturque, dum prorsus obliterantur.

Actio earum.

Actio venarum harum propria (præter communem, quæ est nutritio) est chyli ad hepar distributio, quod ex ipso sensu patet, qui chylo eas scatere docet. Simul tamen vt reliquæ venæ sanguinem: ita hæ chylum conseruandi, ne corrumpatur, vim habent. Seruiunt huic actioni & valuulæ, quas habent, quæ impediunt, ne quod semel attraxerunt, refluat in intestina; quod hic adeò exactè præstant, vt nec digitorum compressu chylum semel haustum in intestina remeare sinant.

Atque

Per quam viam chylus ad hepar, & sanguis ab hepate & liene ad intestina feratur?

Atq; his vasis ita inuentis facilè illa controuersia componi potest, quæ tot ingenia exercuit, nec tamẽ, sine vasorum horum cognitione, hactenus ita decidi potuit, vt animus veritatis auidus acquiesceret, per quam viam nimirum chilus ad hepar, & rursus sanguis ab Hepate & Liene ad intestina & vicina viscera nutrienda feratur?

Octo enim certè, nisi plures, hac de re discrepantes sunt sententiæ.

Authorũ discrepantia.

Alij enim per solas vetriculi venas ad hepar chylum deferri, per mesarraicas verò nutriri intestina statuunt.

Alij vtrisq; vtrumq; munus attribuunt, numero saltem eas discernunt.

Alij de mesarraicis saltem disputant, & tamen quatuor sectarum sunt: Alii solum chylum ferre venas mesarraiças putãt. Alii & chilum & sanguinem, ita tamen, vt aliæ venæ mesarraicæ sint, quæ sãguinem, aliæ, quæ chylum ferant. Alii vtrumq; munus omnibus assignant; sed diuersis temporibus, nunc huic nunc illi officio vacare stastuunt. Alii eodem tempore omnes vtroq; officio fungi existimant. Et quidem alii pręcipuè chylo deferendo, secundariò sanguini destinatos esse putant. Tandem sunt, qui disputant, an toto venarum horum ductu vterq; humor feratur, an in parte & latere vno chylus, in reliquo & dimidio sanguis.

Quę opiniones tamen omnes maximis premuntur difficultatibus, vt videre est apud Mercatum, *lib.* 3. *part.* 4. *class.* 3. *art.* 8. Lauren. *l.* 4. *Hist. anatom. quæst.* 5. Petrum Laurembergiũ *in Procestr. Anatom. c.* 18. Hisce verò vasis in ventis controuersia hæc facilè componi potest. Lacteæ enim venæ chylum vehunt, reliquæ mesarraicæ sanguinem; id quod oculi testantur, qui docent, Lacteas chylum vehere, vulgares verò mesarraicas nutritioni destinatas esse siue succum spectes, quem intra se continent, siue in ipsa intestina insertionem. Et quàm absurdum naturam vna parte ad operationes tam aduersas & repugnantes vti, cuius etiam nullum aliud exemplum in toto copore humano extat? Et cum natura distributionis opus, quod omnes confitentur, fibrarum opera perficiat, quomodo eædem fibræ motibus contrariis inseruire poterunt.

Decisio.

Et si hæc de venis lacteis ita se habent, vt habere puto, & diligens inquisitio clarius docebit, multa in Physicorum & Medicorum scriptis (quæ & me secutum fateor) vel mutanda vel explicanda rectius erunt. Inter quæ primò sunt illa, quæ de venarum mesarraicarum sanguificatrice vulgo docentur, quasi primum rudimentum sanguinis in venis mesarraicis chylus accipiat. Inuentis enim venis lacteis hoc docere opus non est, sed quicquid est sanguinis in mesarraicis, id ab hepate & liene est.

Venarum Lact. arũ vtilitas in indagãda sanguinis generatione, & aliis dubiis decidendis.

Lucem etiam harum venarum inuentio affert intricatæ illi quęstioni de sanguinis generatione, an ea scilicet in hepate & ab hepatis substantia & vi innata, an verò in venis fiat: Cûm enim hæ venæ lacteæ in ipsam hepatis carnem dis-

ſeminentur, atque in ea obliterentur, nulláque earum cum aliis venis communio deprehendatur, atque ita chylus in ipſam hepatis ſubſtantiam ab iis effundatur, in ipſo etiam hepate ſanguinem mutari, qui poſtea à venis excipiatur, vero maximè conſentaneum eſt. Sanguinis autem in hepate generati craſſiorem partem à ramis venæ portæ, ſubtiliorem à cauæ radicibus excipi ſtatuit Aſellius *cap.* 31. Et inde, *cap.* 32. Galeni de officio Lienis ſententiam defendit, nihilque è ventriculo ad Lienem proximè peruenire, *cap.* 33. ſtatuit. Verùm etſi Aſellio concedatur, craſſiorem & impuriorem chyli partem à vena portæ attrahi: tamen hinc nondum concludi poteſt, Lienem nullam ſanguificationem obire, & ſolum excremento melancholico excipiendo deſtinatum eſſe, vt poſtea, *parte* 4. *cap.* 1. dicetur. An verò Lien ſaltem ſanguinem ad ventriculum mittat, & nihil ab ea excipiat, altioris eſt indaginis.

Dubia quædam circa vaſa lactea.

Et omninò ſunt dubia quędam, quæ adhuc circa vaſa hæc lactea occurrunt non pauca, inter quæ iſta præcipua: primum, quod truncus venarum lactearum non apparet, vt meſaraicarum truncus vena portæ. Cum enim hepati chylum omnes afferant, in truncum quendam coire eas neceſſe eſt, quem certè ſat conſpicuum eſſe oportet. Si enim vt ſuccus ille lacteus euaneſcat: tamen quia hic truncus è vaſorum numero eſt, ſuam cauitatem, & ſuam tunicam habere oportet, quæ certe euaneſcere non poſſunt. Vt mirum ſit, quomodo tot laborioſiſſimos & exercitatiſſimos anatomicos, qui omnia hepatis vaſa diligenter rimati ſunt, hæc vaſa latere potuerunt. Sit enim, vt liquorem illum lacteũ in eo non inuenerint, & vſum eius propterea ignorauerint, vas ipſum tamen videre debuerunt. Quod certè adeò exile eſſe non poteſt. Cum enim venæ lacteæ tot numero ſint, certè ſi eæ in vnum truncum coëunt, is non adò exilis erit. Alterum, quod inter venam cauam & truncum hunc proportio eſſe debet. Cùm enim truncus venæ cauæ, qui ſanguinem confectum toti corpori diſtribuit, tam amplus ſit, certè truncum venarum lactearum, qui hepati chylum, è quo ſanguis fit, aduehit, proportione ei reſpondere debet. Verùm forſan dies iſta tandem etiam docebit, & in lucem protrahet.

Interim ſua laus debetur Aſellio, cuius diligentiâ factum, vt etiam hic illud Comici locum habeat.

Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat; vt illa, quæ teſcire credas, neſcias,
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

DE MORBIS MESENTERII.

CAPVT II.

De Intemperie Mesenterij.

Mesenterium multis morbis est obnoxium.

MVltis autem morbis obnoxium est mesenterium, multorumque morborum & symptomatum causæ in hoc latent. Hęc enim sentina quasi est corporis colluuies, in quam nobiliora infimi ventris membra sua excrementa deponũt: Suntq; hæ partes ignobiliores, & habét multas glandulas, quarum substantia est συμφορητική, & humores promptè imbibit, ac, vt Hippocrates *libro de glandulis*, docet, μείζονας ἤκν ἄλλοθεν τῦ σώματος, καὶ νίμονται αἱ ἀδένες ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν ἐκπιεζόμενον τὸν πλάδον, idest, *glandulæ verò ad intestina maiores sunt quàm alia corporis parte, & expressam ex intestinis redundantem humiditatem depascuntur & imbibunt.* Et præterea sensu nullo vel exquisito præditæ sunt, vnde diu humorum colluuiem tolerare sine molestiæ sensu aliquo possunt.

Mesenterium cur Medicorum dicatur nutricula.

Vnde à nonnullis non immeritò Mesenterium Medicorum nutricula appellatur, cum ab eo infiniti penè morbi oriantur, vtpote quod sentina quasi corporis est, ad quam totius corporis illuuies confluit per venas & arterias, quibus innumeris contexta est, vt rectè Fernelius, *6. de part. morb. ac sympt. cap. 7.* scripserit, se Choleræ, melancholiæ, diarrhϾ, dysenteræ, cachexiæ, atrophiæ, langoris, lentarum erantiumque febrium, latentium denique morborum, melancholiæ hypochondriacæ, vomitionum crebrarum, dolorum colicorum, tumorum, abscessuum causas in hisce plerumque sedibus adinuenisse. Commota tandem materia solet grauissimorum. Symptomatum, conuulsionis, epilepsiæ, lipothymiæ imò mortis sæpe causa existere. Id quod in praxi sæpissime obseruare est, & id superiori anno in nobili quodam in vicinia accidisse memini, qui cum annos aliquot langueret, & non satis benè haberet, intemperanter tamen viueret, subitò tandem per aluum, proculdubio ex his sedibus, nigra & fætidissima magna copia eijcere cæpit & intra horam exspirauit. Idem etiam aliis accidisse memini.

Vt verò morbi hi sat frequentes sunt: ita obscuri & ab antiquis, si ferè Hippocratem excipias, seu incogniti seu non explicati.

Intemperies Mesenterij.

Intemperies Mesenterij.

Sunt autem morbi Mesenterij varij, inter quos primò sunt morbi Intemperiei: Et pertinet huc, *duarrn̄ τῆς ξηρανϊκὴ νόσος*, vt exponit Galenus *in exegesi*, morbus siccatorius seu calida & sicca intemperies vasorum mesaraicorũ, quem morbum descripsit Hippocrates *2. de morb.* quiq; affectionis Hypochondriacæ author est, cuius

propterea etiam mentionem faciemus *infra de affect. hypochon. part. 5 sect. 1. c. 1.*

Solet autem ista intemperies raro esse sola, sed cum materia coniuncta quę tamen non facilè cognoscitur. Et sępe in signis tanta est obscuritas & confusio, vt εὐστοχίαν Medici etiam solertis eludat & fallat. Et hæc ipsa causa esse videtur, quod de hisce morbis ab antiquis parum aut nihil scriptum est.

Solet verò materia, quæ intemperiei & aliorum morborum mesenterii causa est, vel in eo colligi vel aliunde eò transmitti. Cùm enim chylus per vasa mesarraica & secundum Asellij inuentionem, per venas lacteas ad hepar mittatur. Si chylus ob errores in victu non bene sese habeat, facilè tum in ipsis venis lacteis, tum in glandulis, quibus fulciuntur, vitiosi humores sensim colligi possunt.

Deinde iidem etiam ab hepate & liene & venæ portæ ramis, imo & vniuerso corpore ad vasa mesenterii mitti possunt. Solet enim natura per venas mesarraicas non solum alimentum intestinis & mesenterio transmittere, sed etiam vasis abuti ad vitiosos humores euacuandos. Vnde per easdem venas mesarraicas humores in purgatione arte instituta ad intestina confluere solent.

Humores in pyrgatione arte instituta per venas mesarraicas ad intestina confluunt.

Non solùm autem venæ sed & arteriæ mesarraicæ, vt rectè Adrianus Spigelius, *lib. 6. de hum. corp. fabr. cap. 4.* monet, vbi homo à sanitatis limite declinat, vitiosos humores & excrementa corporis suscipiunt, vt ad intestina deponant; & multorum morborum ac symtomatum causæ in hisce arteriis hærent. Est enim procul dubio arteriarum harum pręcipuus vsus vt calorem partium per se imbecillium & ignobilium atq; excrementis multis scatentium, coctioni tamen dicatarum, foueant & augeant: vnde non solum sunt tot numero, sed etiam vt aliæ arteriæ, quæ in externas coporis partes terminantur, aërem frigidum non attrahunt. Quod si non pręstent, omnes illas coctiones turbari & vitiari necesse est. Fit autem hoc, cum quæ spiritu vitali repleri & calore abundare debent, vitiosis humoribus scatēt, qui suam quam habent, intemperiem, partibus per quas disseminantur, imprimunt. Vnde calor natiuus partium debilitatur, eæque ad officia sua & coctiones perficiendas ineptæ redduntur, vt multi crudi & vitiosi humores generentur: Et bile quidem frequenter in continuis & intermittentibus febribus biliosis, quarum crisis interdum per alui fluxum accidit: nonnunquam etiam pituita & melancholia, vnde Ad. Spigelius *lib. 6. de fabr. corp. hum. cap. 4.* scribit, splenicam arteriam, si duos ramos mesentericos addas, melancholiæ hypochondriacæ sedem esse. Qui humores postea sæpe per hæmorrhoïdes excernuntur. Vnde etiam Hippocrates *6. Epidem.* scribit, qui hæmorrhoïdes habet, neque dolore lateris, neque pulmonis inflammatione, neque furunculis, neque terminthis pariter neque lepra, cancro & alijs morbis corripiuntur.

Vsus arteriarum in mesenterio.

Pectorisque omnino maximus

Pectoris cum hæmorrhoidali arteria consensus.

cum hęmorroïdali arteria consensus est, quod truncus ex qua arteria oritur, à corde descendens in primo statim exortu intercostales ramos propagat. Vnde accidit, vt qui Hypochondriacæ affectioni & scorbuto sunt obnoxii, sæpè de acerbissimis pectoris doloribus, iis tamen non diuturnis, vt & pectoris constrictione conquerantur, materia flatulenta, serosa, tenui & acri per dictas vias in musculos thoracis effusa, membranasque ibi vellicante & distendente. Atque has ipsas arterias esse statuit Spigelius, per quas colici dolores in Arthritidem, & contra Arthritis in colicam permutatur, vt est apud Hippocratem 6. *Epid. sect.* 4. dicentem. *Qui articulari morbo detentus intestini dolore dextra parte vexabatur, leuius habebat, vbi verò hic morbus curatus fuit, magis dolebat.* Quod ex translatione materiæ fit, dum ex arteriis cruralibus in truncum & ex hoc in mesentericos ramos & tandem ab his ad intestina defertur. Idem etiam causam cur dolores colici in paralysin mutentur, ex his arteriis petit, idque fieri docet materia ad mesentericas arterias transmissa ad lumbares, à quibus facilè, cum ad spinalem medullam, tum porrò ad cerebrum mitti potest. Lumbares cum arteriæ in lumborum vertebras per communia foramina & ipsarum medullam excurrunt, quin & ad medullæ latus, dum vertebras ingressæ sunt, vtrinque ad cerebrum vna cum venis lumbaribus ascendunt.

Per quas vias materia feratur, dum dolor colicus in arthritidem, & rursus hæc in illum transmutatur? Cur dol. colicus in paralysin mutetur?

Solet autem intemperies Mesenterii hydropem siccum præcedere & si hectica sit, incurabilis est, neq; vllo pręsidiorum genere tolli potest.

Curationem quod attinet, patet ea ex iis, quæ de intestinorum intemperiebus dicta sunt.

Et quia ista temperies vix est sine materia, etiam è *capite sequenti,* qua ratione curanda sit, manifestum fiet.

Intemperies Mesen: eius curatio.

Circa curationem autem horum affectuum monet idem Spigelius, per dictas arterias non solùm primas vias, sed & vniuersum corpus, & quidem non tantum per purgantia sumpta, sed & per clysteres infusas euacuari posse. Cùm enim totum colum materiam clysteris suscipiat, vis medicamenti purgantis per arterias ex trunco aortæ noxios humores trahit. Vnde etiam rationem licet reddere, cur ex helleboro albo facta supposito- ria aut antimonium clysteribus admixtum eadem inducat symptomata, quæ solent eos inuadere, qui helleborum album vel antimon. ore hauserunt. Hinc quoque causa peti potest cur medicamenta purgantia vmbilico applicata aluum moueant. Per arterias enim medicamenti purgantis vis attrahitur, humoresque in iis commouet.

Cur hellebori albi in suppositoriis aut antimonium in clysteribus eadem quæ ore sumpta symptomata inducant? Cur medicamenta purgantia vmbilico applicata aluum moueant?

CAPVT III.

De Mesenterii Vasorum Angustia & Obstructionibus.

FRequentissimus quoque Mesenterii Morbus est vasorum

Mesenterii vasorum angustia & obstructio. Causæ.

cius angustia, vnde multi alii morbi oriuntur. Est autem vel in vasis lacteis, vnde chyli distributio impeditur, vel in venis mesaraicis.

Fit autem venarum lactearum angustia vel ab earum obstructione vel compressione. Obstruuntur venæ lacteæ à chylo crasso, crudo, lento, viscido è similibus cibis genito. Quò facit motus intempestiuus vel balneum post cibum, quæ alimentum adhuc crudum in hæc vasa rapiunt. Comprimuntur à glandularum tumore, vel aliis mesenterii tumoribus.

Venæ mesaraicæ etiam obstruuntur ab humoribus crassis & viscidis cum sanguine ad eas effusis, quales sunt pituita bilisq; diu ibi hærens & incrassata. Comprimuntur à tumoribus intestinorum.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoiscitur venarum lactearum angustia ex chyli distributione, quæ ipsorum officium est, læsa; ad quã duo symptomata imprimis oriri solent, alui fluxus chylosus & albus, & totius atrophia. Si enim venarum harum orificia obstruantur, planè chylum ex intestinis fugere non possunt; Si verò in medio canali sit angustia, vi perruptis valuulis & dilatatis osculis in intestina chylus refunditur. Atrophia verò sequitur, vtili & necessaria ad alendum corpus materia denegata, atq; chyli commeatum intercluso, quod ob scirrho obsessas mesenterii glandulas sępè accidisse medicorum obseruationes docent.

Venarum autem mesaraicarum obstructiones si accidant, multa inde mala & symptomata accidere solent. Humores enim coërciti & flatus inde excitati distensionis & grauitatis sensum excitant, vapores in caput attolluntur, vnde capitis grauitas dolorque circa dorsum excitatur, murmura ac tormina ventris concitantur, ructus & rugitus febresq; generantur, & alia mala de quibus *de affectione hypochondriaca* dicetur.

Prognosticum.

Prognosticum.

Periculosum autem & pertinax sæpe hoc malum est, & multorum malorum fomes. Cùm enim hęc pars sensu exquisito destituatur, vitiosi humores diu ibi latere pertinacesque obstructiones parere possunt.

Curatio.

Curatio.

Curatio perficitur causarum angustiæ ablatione. Proinde si accidat obstructio, aperientia requiruntur. Si compressio, tumor comprimens tollendus. Aperientia autem sint moderata in primis qualitatibus, ne, si nimis calefaciant, calorem augeant, & humores acriores reddant, bilemque cumulent.

Purgantia quoq; non sint fortia, ne humores vitiosos plures ad partem affectam commoueant, sed per epicrasin purgatio fiat medicamentis lenioribus, quæ venarum mesaraicarum orificia extergunt, humoresque leniter educunt, humoribus prius ad euacuationem preparatis & idoneis

redditis. Nisi enim humores prius preparentur & ad fluxum apti reddantur, flatus excitantur, materiáque non educitur, ægriq; valdè affliguntur.

Aperientia & humores attenuantia.

Ad obstructiones aperiendas & humores attenuandos vtiles sunt.

Radices *aperientes dictæ, Polypodii querni, cichorij, taraxaci, ari, chelidonii maioris, gentiana.*

Corticis *rad. capparum, tamarisci.*

Folia *cichorij, fumariæ, scariolæ, endiuiæ, cuscutæ, chamædryos, agrymoniæ, ceterach, centaurii minoris, carduibenedict. absinthij.*

Flores *genistæ, cichorij, borraginis.*

Sem. *endiuiæ, scariolæ, genistæ, quatuor frigida maiora.*

Tartarum.

Et ex his præparata & composita varia.

Syrupi *byzant. simpl. & composs. de duabus radicibus, de cichorio, de endiuia, simpl. & composit. de cichor. cum rhabarb.*

Conseruæ *cichorij, fumariæ, carduiben. chamædryos.*

Essentia *absinthii, chamædryos, centaurii minoris, carduibenedicti.*

Extractum *cichorii, centaurii minoris, cardibenedicti, gentianæ.*

Ex tartaro *medicamenta, cremor & crystalli tartari, tartarum vitriolatum.*

Spiritus *salis, vitrioli.*

Trochisci *de capparibus, de Rhabarbaro, de absinth. de eupator.*

E quibus cuique morbo & humori peccanti conuenientia eligenda. Dulcia & sacchаro multo condita hic non sunt commoda: Contra amara maximè vtilia: Quæ quia gustui non sunt grata, commodissimè in pilulas formantur. Vt tamen facilius penetrent, post eas assumptas liquor aliquis conueniens hauriri potest. Et vsu talium sæpe pertinaces nothæ tertianæ tolluntur.

Vt ℞. *Trochis. de cappar.*
absinth. an. Drach. i.
extract. gentianæ.
carduibened.
centaurii minoris an. ℈. i.
F. Pilulæ.

Vel ℞. *Rad. taraxaci,*
graminis,
cichor.
fœnicul.
polipod. querni an. ℥. ß.
folior. endiuiæ.
cichorii.
agrimoniæ.
cuscutæ an. M. i.
fumar.
centaur. minor. an. M. ß.
sem. frigid. maior. Vnc. ß.
fæniculi,
genistæ an. Drach. i.
flor. cichorij,
buglossæ an. p. i.
tartari albi Drach. ii.
passul. minor. Vnc. i.

Concisa infundantur in vase clauso *in seri lactis, aqu. cichor. & fumariæ* an. q. s. donec vis omnis extracta sit. Hinc colitur. Colaturę adde sacchari quantum satis & stent iterum in vase clauso in loco calido per diem, postea iterum colentur. Dosis Vnc. iv.

Fortiora sunt oxymel. compos. quorum formulæ passim extans. E. G. tale parari potest.

℞. *Rad. aperient.* an. Vnc. ß.
cichorij,
ari,
cortic. fraxini,
tamarisci,
cappar. an. Drach. iii.
fol. endiuiæ,
fumariæ, agrimoniæ,
ceterach. an. M. i.
card. benedict.
centaurii minoris an. M. ß.
flor. cichorij,
hepaticæ albæ,
borraginis, an. p. ii.

Concisa infundantur in vase clauso in *aceti passulati & aqu. cichorij* an. q. s.

Addito *spir. salis* scrup. i. per triduum in Balneo Mariæ.

Colaturæ expressæ abde *mellis despumati vel sacchari* q. s.

Iterum per diem in Balneo digerantur, vt fiat oxymel vel oxysacchara.

Quibus medicamenta ista ingrata sunt, iis vinum vel cereuisia medicata parari potest è corticibus tamarisci, absinth. carduibenedicti, centaur. minoris chamædryos.

Hoc loco non sine causa aliquid de medicamentis ex tartaro paratis monendum. Adeo enim hodie cremor & crystalli tartari & tartarum vitriolatum sunt vulgaria, vt à non paucis vix vlla medicamenta præscribantur, quibus hęc non admisceantur: Imò à Crollio tartarum Vitriolatum vniuersale digestiuum appellatur.

Et fateor sanè, è tartaro parata medicamenta in humoribus melancholicis crassisque incidendis & attenuandis, ideoque obstructionibus aperiendis magnam vim habere. Cum verò sæpe accidat, vt in affectione hypochondriaca bilis atra, humoresque salsi & acerbi, atque omninò acres, & qui ignis quasi seminaria in se continent, reperiantur: talibus certè humoribus tartarum vitriolatum & huiusmodi acria medicamenta non conueniunt, cùm eorum acrimoniam non retundent, sed ea potius vsurpanda, quæ prauas qualitates talium humorum temperent: & omninò contrariæ qualitates contrariis opponendæ.

Humoribus ita pręparatis eorum euacuatio instituenda. Et commodum hîc omninò est, si venæ ani à natura aperiantur vel si natura sit segnior, hirudinibus appositis prouocentur.

Purgatio. Purgationem quod attinet, ea instituenda pro peccantis humoris ratione & natura. Et extant passim talia composita plurima vt, *Syrupus de cichorio cu Rhabarb. diasereos, de fol. senæ, oxymel præpar. Gesneri, pilul. tartareæ, extracta purgantia composita & panchymagoga varia.*

℞. *Absinth. sicci* M. ß.
carduibenedict. M. i.
centaur. minor.
flor. pruner. syluestr. an. M. ß.
fol. senæ elect. Vnc. ii.
agarici albi,
turbith. elect. an. Drach. ii.
rad. hellebori nigri præparati Drach. i. ß.
cortic. citri Vnc. ß.
Zinziberis, galangæ, caryophyll.
an. Drach. i.
sem. anisi.

fæniculi

fœniculi an. Drach. ß.

Herbæ concidantur, aromata & semina crasso modo contundantur, & affundatur in vitro vel vase fictili vini Rhenani. q. s.

Vomitoria. Vomitus verò planè vtilis est (modò nihil absit, quod eum prohibeat, de quo alibi dictum) Solet enim humores, qui pertinaces in mesenterio obstructiones excitāt, exturbare, quos purgantia medicamenta educere non valuerunt. Materia autem vomitoriorum alibi proposita est.

Diuretica. Reliquiæ, si quæ supersint, continuatis aperientibus supra propositis & diureticis exhibitis extirpanda. In quem etiam finem commodè exhibetur radix & semen spatulæ fœtidæ, & radix centaurii maioris seu rapontici vulgaris.

Vel ℞. *Extracti absinthij,*
centaurij minoris,
carduibenedicti,
gentianæ an scrup. i.
trochiscor. de capparibus ʒ. i.
spicœnardi,
schœnanthi,
sem. apij,
petroselini, an. scrup. i.
Cum *succo endiniæ.*
F. Pilulæ.

Chalybs. Acidulæ. Et imprimis hîc sunt efficacia medicamenta è chalybe parata, interdum & acidulæ, de quibus plura infra *de affectione hypochondriaca*, dicentur.

De vasorum in mesenterio obstructione curanda dictum est etiā supra, *part. 2. sect. 2. cap. 6. de fluxu chyloso.*

CAPVT IV.

De Mesenterij Inflammatione. causæ.

Mesenterii inflammationis. Causa. SI verò humores & pręcipuè calidi cum sanguine, quo mesenterium & partes viciniæ nutriuntur, non solùm in cauitatibus venarum & arteriarum mesaraicarum subsistant, sed & ex earum orificiis in mesenterii spatia effluāt φλόγωσιν vel inflammationem excitare solent. Non verò hoc facilè fieri potest, quin simul in intestina, in quæ vasorum horum orificia dehiscunt, excidant, & in iis simul inflammationem pariant. Etsi verò de intestinorum inflammatione, & qui hanc sequitur dolore colico supra de intestinorum p. n. affectibus, *part. 2. sect. 1. c. 2.* dictum sit: tamen & hîc quædam addere libet. Neque enim tam rarus hic est affectus, vt nonnulli forsan opiniantur, sed satis frequens, & vt existimo, non malè febrium semitertianarum originem hinc deduci *lib. 2. de febrib. c. 21.* & nisi nescio quæ religio impediret, mortuorū cadauera sæpius aperire, inuenire- *Febrium semitertianarum origo.* mus in iis talium inflammationum vestigia. Quibus licuit id facere, certè sæpe inuenerunt. Inter quos est Adrianus Spigelius, qui *lib. 1. de semitertiana cap. 15. 16.* tales historias recenset: & *lib. 4. cap. 13.* vbi de colicis doloribus ex his inflammationibus ortis agit, ita scribit; In omnibus, quotquot vnquam aperire potui, veram inflammationem conspeximus, qui modo ileon vel ieiuni intestini

partem aliquam, modo verò colon tantum occupauit. Vidi etiam, quibus omnia intestina & ventriculus erant inflammata cum omẽto & mesenterium tantum inflammatum cum leui tenuium intestinorum inflammatione, &c. Nimirum cùm natura aliàs vitiosos humores ad hanc quasi corporis sentinam à partibus nobilioribus depellere soleat, iidem nunc sensim cum fecibus alui excernũtur, nunc varii alii fluxus excitantur: Si verò via illa ad intestina præcludatur, vt in ea vitiosi humores effundi non possint; hærent in mesenterio & venis mesaraicis, vnde mesenterium & plerumque etiam intestina, nunc hæc, nunc illa, pout per hunc, vel illum ramum mesentericum humores affluunt, inflammantur.

Caussæ.

Occluduntur autem venarum mesaraicarũ orificia à causis nunc internis nunc externis. Causæ internæ sunt humores crassi & lenti, vel etiam copiosi; qui confertim ad intestina ruentes exitum non inueniunt. Causæ externæ sunt, potus & cibus ac medicamenta adstringentia, vt vinum austerum & crudum; obseruatumque post dysenteriam intempestiuè curatam vitiosos humores detentos in mesenterio inflammationes excitasse. Fieri etiam potest, vt humores vitiosi in glandulis altiùs impacti externo calore accedente putrescãt, caloremque concipiant, febribusque variis, nec non abscessibus causam præbeant. Tandem & causæ externæ, vt percussio, lapsus, vulnera humorum affluxum concitare valent.

Signa Diagnostica.

Vt autem malum hoc maturè cognoscatur, operæ pretium est. Medicos enim non rarò fallit, & in fœminis pro vterinis doloribus, in viris pro dolore ventriculi, colico, & nephritico (cum nausea & vomitus accedere soleant) habetur. Verum ab iis discernitur, quod in iis dolor modò infra vmbilicum, modò supra eum vel circa ipsum, vel in lateribus tantum percipitur, modò per totum ventrem extenditur; hic verò dolent lumbi nunc ex parte vtraque nunc in dextra, qui dolor se postea extendit ad anteriorem regionẽ ventris supra & circa ventriculum. Excrementa per aluum non redduntur; aut ægrè redduntur, & si clysteres iniiciantur, post primas feces nihil nisi clyster excernitur. Vrina est rubra bilis portione ad renes transmissa. Adest oris amaritudo, inappetentia, sitis, vigiliæ, febris, si intestina simul occupantur, est cõtinua, plerunque semitertiana, de quo de febribus, *lib.* 1. *c.* 21. egimus. Si tamen profundius & circa glandulas ac loca mesenterii ignobiliora materia putrescat, febres sunt lentæ, sine siti & grauibus symptomatibus, & tensionis ac grauitatis saltem sensus infra ventriculum percipitur. Quò enim locus, qui inflammatur & in quo materia putrescit, est hepati maioribusque arteriis vicinior, eò febris est ardentior, & symptomata sunt grauiora; quò verò ab iis est remotior, eò febris & symptomata sunt mitiora.

Nonnullis motus conuulsiui,

epilepsia, apoplexia, paralysis accidere solet, humoribus vitiosis ad spinalem medullam & cerebrum delatis, per vias, quas antea, *cap.* 2. exposuimus, & *de scorbuto*, postea explicabimus. Principiò etiã sanies quædam rubra, deinde facto abscessu pus album defluit ex aluo, & quidem modò permixtum fecibus, modò seorsim & sincerum, cùm scilicet inflammatio est in intestinis inferioribus.

Prognostica.

Prognostica.

1. Malum hoc periculosum, & sæpe etiam longum. Si enim inflãmatio sit maior, febris etiam magna excitatur, & intestinis vel mesenterio corrupto & putrescente æger moritur, nonnunquam in abscessum periculosum inflammatio mutatur. Et sæpe malum tunc ad quadragesimum diem, interdum & ad octuagesimum extenditur; Si verò febris sit lenta, æger contabescit, & lenta morte enecatur.

2. Sæpe verò materia à natura aliò transuertitur, non tamen planè tollitur, vnde malum recrudescit, & sæpe per multos annos, imò totum vitæ tempus durat, nunc febre redeunte, nunc eadem in colicos dolores permutata, ac cessante febre singulis mensibus, vel alio interuallo colica redeunte, & si non inflãmatione, tamen φλογώσει excitata.

Indicationes.

Indicationes.

Vt in aliis inflammationibus, ita & in hac humorum affluxus inhibendus, iique reuellendi, repellendi, deriuandi, & expurgandi ac discutiendi, eorumque intemperies & acrimonia temperanda & corrigenda; dolor, si sit magnus, mitigandus.

Curatio.

Curatio.

Principio ergo, si sanguinis aliqua copia adsit, virésque ferant, vena in cubito aperienda, ne maior humorum confluxus fiat, imprimis si hepar vicinum ab inflammatione incalescat, aut si causa externa, vt lapsus vel percussio malo causam dederit. Si autem ex suppressione mẽstruorum vel hæmorrhoidum malum originem habeat, etiam venam in talo aperire licet.

Refrigerantia.

Etsi verò refrigantia exhibere tutum non sit, ne materia magis impingatur: ad maiorem tamen affluxum prohibendum, & calorem temperandum, refrigerantia modicè cùm ore sumi, tùm per clysterem iniici põssunt, parata ex hordeo, violaria, malua, violis, rosis, sero lactis & similibus.

Purgantia.

Purgantia in principio locum non habent, cùm facilè plus materiæ ad locum affectum attrahere possint: inflammatione tamen ad coctionem tendente lenia purgantia locum habent parata ex syrupo rosarum solutiuo; manna, rhabarbaro, (quibus & sena addi potest,) cum sero lactis, vel alio conueniente liquore exhibita myrobalani verò & tamarindi, atque alia adstringendi vim habentia non vsurpanda, clysteres etiam ex malua, mercuriali, parietaria, oleo violarum, rosaceo, electua-

rio lenitiuo simplici & aliis vsurpari possunt.

Diuretica vel abstergentia. Tandem declinante inflammatione, quæ reliquias materiæ abstergant, & per vrinas educant, exhibenda, qualia *c. præcedente de obstructione vasorum* sunt proposita.

Dolorem lenientia. Si dolor valde vrgeat, is leniendus. quod qua ratione fieri debeat, supra *part.* 2. *sect.* 2. *c.* 2. de colica ex humoribus calidis dictum, & postea *cap.* 6. dicetur.

Diæta.

Diæta. Victus sit tenuis, & feruorem sanguinis mitigandi vim habens, simulque abstergendi & aperiendi vi pollens. Itaque conueniunt prisana & cremor hordei, iuscula gallinæ, cichorio vel endiuia alterata, emulsiones seminum quatuor frigidorum maiorum, & cibi, qui nec crassum chylum suppeditant, nec calefaciunt. Potus sit aqua hordei vel cereuisia hordeacea tenuis, & in declinatione vinũ ὀλιγοφόρον. Quies vtilis est, vt & somnus ad iuuandam coctionem. Animi πάθήματα nimia vitentur. Aluus sit laxa.

CAPVT V.

De Mesenterij aliis tumoribus, abscessibus, suppuratione & corruptione.

Mesenterii tumores alii. NOn solum autem inflammatur mesenterium, sed & alii tumores ex humoribus crassis & tartareis in eo oriuntur, qui vel in scirrhos & tophos ac calculos degenerant, vel in abscessus, sed lentè ac tardè mutantur. Si enim ex ingluuie nimia atque erratis in victu magna bilis, pituitæ, crudorumque ac crassorum & tartareorum humorum copia proueniat, neque maturè euacuetur, ea in hisce locis cumulatur, & à laxa glandularum substantia imbibitur, vnde facilè exitum non inuenit, sed ibi congesta primum molles; tumores excitat, postea humoribus siccessentibus & concrescentibus, scirrhi, tophi, imò lapides in eo generantur. *Causa.*

Ita refert Beniuenius, *de abdit. morb. & sanat. causis cap.* 37: cuiusdam Petri Altimarii filium octauum annum agentem incidisse incorruptum appetitum. & calculos ac rudera comedisse, ac postea in lentam febrem incidisse, tandemque malo procedente, & vomitu ac fluxu alui accedente puerũ è vita discessisse, atq; in eius cadauere aperto repertum callum inter venas mesaraicas. Ambrosius Paræus, *lib.* 23. *cap.* 36. narrat, (locum integrum adscribere libet, cum plurima notatu digna contineat) Anno 1572. Lutetiæ feminam quandam Isabellam Rolandi è vita migrasse, & cum semper in mesenterio morbi causam delitescere medici suspicati essent, dissecto cadauere Doctorem Miletium mesenterium in suas ædes deferri iussisse vt id cum aliis Medicis diligenter contemplaretur. Inuentum autem est mesenterium, & cum eo pancreas tumore miro, prope incredibili, turgens, adeo vt libras decem & dimidiã penderet, scirrhosum omnino extrinsecus, solisque postica parte lumborum vertebris

adhærescens, antica autem peritonæo scirrhoso pariter ac penitus cartilaginoso. Suberant infiniti in eodem mesenterio abscessus sua quique cysti inclusi, alij quidem oleoso, alij melleo, alij sebaceo, alij albugineo, alij aquoso humore & liquore differti, quorum conclusa materia pulticulæ similis esset: denique quot fermè abscessus erant, tot erant materierum contentarum species & ideæ. Octauus iam annus agebatur, ex quo tumor ille inceperat sensim ac sine sensu & dolore ad tantam magnitudinem progredi. quod mesenterium ipsum doloris fere sit expers. Ægra interim ipsi. perinde fere ac sanæ, licebat naturæ, animæ, ac vitæ munera omnia obire, nisi quod duobus, antequam moreretur mensibus, coacta fuit lecto se tradere, quod febris continua, quæ illi ad extremum vsque vitæ diem perpetua fuit, superuenisset: & quod præ tumoris pondere mesenterium suis velut radicibus & sedibus diuulsum fluctuaret, non sine molesto oneris & doloris sensu. Nam, vt prædiximus, lumbaribus modo vertebris ac peritonæo adhærebat, nullatenus autem intestinis & aliis partibus, quibus velut connatum alligatur. Itaque sua id mole & corpore vesicam premens & coarctans difficilem mictionem faciebat: intestinis verò incumbens, vt aluus pigrior esset, in causa erat: adeo, vt, nisi deuorato laxante aut purgante medicamento, fæces non descenderent. Nam quod ad clysteres spectat, subire illi in intestina tumoris vias coarctantis magnitudine prohibebantur, intrusæ verò glandes nihil proficiebant. Respiratio ob diaphragmatis à tumore compressionem difficilis erat. Ita Iohannes Philippus Ingrassias, *tract.* 1. *de tumor. præter naturam cap.* 1. refert, Anno 1539. Panormi seruum quemdam nigrum ob furtum suspensum dissectum fuisse, in cuius mesenterio strumæ circiter quadraginta inuentæ, præter quas in glandulis existentes totidem ferè externæ intestinorum, præcipuè crassiorum, tunicæ adhærentes tumores, prope singuli membranula, cuiusdam vesiculæ instar, conferti, & vtriusque quidem generis tumores varia quantitate, atque inter extremos, qui ad oui gallinacei magnitudinem perueniebant, & minimi ciceris paruitatem, quamplurimi intermediæ quantitatis visi sunt. Continebant autem nonnulli lapideum gypsum, nonnulli verò glutinosam, mucosámque substantiam. In reliquis corporis partibus salubria omnia deprehensa, atque ab iis, qui cum viuũ cognouerant, vnanimiter relatum, sanissimum donec suspenderetur, extitisse. Quod inde proculdubio factum, quod natura ad eas partes vniuersi corporis excrementa trãsmittendo reliquorum, maximéque naturalium viscerum sanitatem conseruauit. Guilielmus Fabricius etiam *Centur.* 1. *obseru.* 70. refert, puellam quandam Coloniẽsem anno ætatis decimo paulatim in tabem incidisse, & quatuor sequentibus annis penitus extabefactã fuisse, appetitu tamen eius vix vnquam imminuto. Nam comedebat & bibebat non parcius, quàm si sana fuisset, & exercitia sua pueri-

lia vt plurimum peragebat, neque lecto decumbebat, nisi per sex aut septem hebdomadas ante obitum. Febricula tamen & tussi vexabatur continuâ. Cùm autem anno 1600. ætatis 14. mortua esset, & mortuæ corpus aperiretur, mesenterium inuentum fuit refertum tumoribus duris, scirrhosis atq; steatomatibus, præcipuè a. circa vasa & venas, quæ ad portam tendunt, circum circa portam tumores scirrhosi inueniebantur multi, quorũ nonnulli oui gallinacei, alij nucis & castaneæ magnitudinem excedebant.

Platerus etiam *lib. 3. obseru.* refert, in Anatome in mesenterio quodam deprehensos fuisse tumores glandulosos albos, duros, nucis magnitudine, hinc inde in diuersis locis intestinorũ mediæ sedi adeò connatos; vt intestina eo in loco sic intumuisse viderentur atque indurata: quam duritiem in ventre, dum viuebat adhuc æger, prominétem tactu deprehẽdere potuit, præsertim quando excrementa dura & fecuala in ea sede, vbi tumores hi angustiam in intestinis pariebant, diutius subsistebant, atque intestina amplius in tumorem eleuabant, vnde aluus illi constipabatur, colicique dolores illum excruciabant, quibus tandem euictus, occubuit.

Fuit etiam in vicinia hic Quæstor quidam à multis annis valetudinarius, qui ventrem crassum habebat, crura inflata, & in eis sæpe vlcera δυσεπούλωτα, cum virium debilitate & appetitu læso. Is etsi variis medicamentis atque inter ea etiam thermis vsus esset, nil tamen melius habuit, sed res eò deuenit, vt humoribus serosis ad crura descendentibus ipse ad ambulandum planè impotens redderetur, & sella gestandus esset. Accidit tandem vt supra dextrum inguen in abdomine tumor emergeret, atque in vlcus gangrænosum abiret, imò ad manus latitudinem eadem gangræna musculos & cutem abdominis eò loci occuparet. Vnde etiam mors tandem secuta est. Cuius morbi causa proculdubio fuit tumor aliquis durus & diuturnus in mesenterio: qui postquàm tandem exulceratus fuit, putredine partes superiacentes vsque ad cutem corrupit, & eam gangrænam ibi excitauit.

Lapides in mesenterio reperti.

Imò lapides etiam in mesenterio repertos fuisse, Medicorum obseruationes docent.

Abscessus.

Quandoque tamen materia, sed tardè ac lentè, in pus mutatur, atq; abscessus generantur in mesenterio. Anton. Beniuen. *de abd. morb. & sanat. caus. c. 13.* refert, iuuenem quendam diuturnis alui tormi[illegible]ibus vexatum, & tandem iis extinctũ fuisse, in cuius cadauere aperto, remotis intestinis abscessus magnus in mesenterio repertus est quo præciso materia multa nigra fœtensq; profluxit encausto sutorio similis. Et supra retuli nobilem quendam in vicinia, cùm diu malè habuisset, & nescio de quo languore conquestus esset, tandem rupto abscessu, qui proculdubio in mesenterio latuerat, subito per aluum nigram & fœtidissimam materiam magna copia eiecisse, & intra horam expirasse. Narrat quoque Marcellus Donatus, *de histor. med. mirabil. lib. 4. c. 7.* virum quendam febre valida correptum per aluum sanguine nigerrimum corruptum, pessimè

olentem ad quindecim librarum pondus excreuisse, in cuius cadauere aperto in eius mesenterio ea parte superiore, qua intestino recto connectitur, vlcus sordidum ad spithamæ longitudinem inuentum fuisse; cùm tamen æger nunquam, nisi extremo vitæ die, quo illi venter intumuit, de illius partis dolore conquestus esset. Ita Volcherus Coiter, *in obs. anat. & Chirurg.* refert, in patricij cuiusdam Noribergensis, qui affectione, hypochondriacæ non absimili, laborarat, & tumorem in sinistro genu & abdominis parte habuerat, cadauere aperto magnam colluuiem materiæ purulentæ ac fœtidæ inter duas mesenterii tunicas, quæ maiorem inferioris ventris partem occupauerat, & hepar sua putredine infecerat, repertum fuisse.

Gangræna. Imò mesenterium gangræna vitiatum repertum fuit in Rondeletij vxore, vt refert Ioubertus, *in vita Rondeletij.*

Et proculdubio tales mesenterij abscessus in multis reperirentur, qui lentis ac diuturnis morbis, variisque symptomatibus, quorum causas reperire non facile est, quæque medicos sæpe suspensos & dubios habent, exercentur, & moriuntur, si eorum cadauera aperire liceret. Sed obstat plerumque præpostera quędam erga mortuos reuerentia, quâ tamen impediri non potest, ne eadem cadauera putrescant, & vermium esca fiant, interim rei medicæ incrementum hoc modo non parum impeditur.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognitu autem omnino difficiles sunt isti mesenterij tumores & abscessus, & quamuis suspicionem aliquam de se præbeant, quales tamen sint, vix integrè, nisi post mortem, cognoscuntur. Interim danda opera, vt quantum licet in eorũ notitiam veniamus. Qua ratione a. cognosci possint, Fernelij verbis proponere libet. Ita a. ille *l. 6. de part. morb. & sympt. c. 7.* Si ampla & vasta mole venter totus præter naturã prominet, idque circa fluctuationẽ, citra alui suppressionem diutinã, citra hydropis suspicionem, vnde & qua id ex causa obtigerit, tactu ita quidem discernẽdũ. Cum adipis copia venter prominet, quoniã cuti summæ is inhęrescit, manu totus cõprehendi, secerniq; potest à musculis abdominis, ac præterea reliquus corporis habitus obesior existit. Cum tumor insertus est musculis abdominis, primò is contactui occurrit & cũ premitur plerumque etiam citra eius pressum, dolore afficit, quod pars ea sensu prædita sit: intestina non coarctat, neq; alui deiectionem remoratur. Mesenterij verò tumor, quoniam altè sepultus est, non nisi pressu animaduertitur, nullo dolore affligit, quod pars ipsa sit doloris expers. Quin etiã sua is mole intestina premens atq; coarctãs sæpe efficit, vt aluus pigrior sit, tardiúsq; fæces descendant. Vtrum præterea tumor vniuersum mesenterium, an partem duntaxat, & quamnam occupet, mollisne sit an durus, tactu etiam internoscendum. Cæterùm quisnam in mesenterio humor

exuperet, iam non tactu, sed iis ipsis notis; quibus in iecore aut liene proditum est, cognoscitur, sed quæ tamen tum obscuriores, tum leuiores existunt. Hæc a. obscuritas multis fuit causa ignorantiæ, cur harum partium affectus prætermissi fuerint, nec veterum scriptis celebrati. *Hæc Fernelius.* Et omninò sæpè tam occulti & altè sepulti latent isti tumores, vt nec tactu etiam deprehendi possint; & sensus adeò hebes est huius mẽbri, vt nec insigniori aliquo dolore sese hi tumores prodant. Ideoque etiam alia symptomata perpendenda. Adest enim interdum nausea & vomitus, sine ventriculi affecti signis, alui cruentæ vel fœtidæ deiectiones, vigiliæ, febres lentæ inordinatæ, tussis, virium languor; Et quidem tumores indurati & abscessus delitescentes ob sensum hebetem mesenterij vix animaduertentur, vbi verò rumpuntur, euidenter sese produnt, vt postea *in Prognosticis* dicetur, & pus vel sincerum, vel fecibus permixtum, citra dolorem tamen insignem, excernitur; id quod in ventriculi, hepatis, lienis inflãmatione, in quibus dolor & grauia symptomata vrgent, non accidit. Et si quis omninò signa inflãmationis, hepatis, lienis, diaphragmatis, musculorum abdominis diligenter perpendere velit, ea in hisce tumoribus locum non habere animaduertet, etsi vel tumor, vel grauitatis sensus, aut dolor percipiatur, aut febris etiam adsit.

Prognostica.

Prognostica.

1. Affectus hi diuturni sunt, & tandem in tabem vel hydropem ægrum præcipitant, ac vix curantur.

2. Abscessus ruptus per aluum plerumque euacuatur. Si verò aliò, quàm in aluum vomica rupta fuerit, neque exitum materia repererit, colicæ similis dolor excitatur. Si verò in abdominis cauitatem eruperit, seu intermedium membranarum mesenterij spatium, humor putridus vicina corrumpit, & sæpe sphaceli author est.

3. Nonnulli quidem pure per aluum euacuato sanantur: accidit tamen etiam, vt si materia valde praua sit, ægri paucarum horarum spatio moriantur. Pro natura enim humoris & affecti loci conditione, ac viscerum vicinorum, quæ à putridâ materiâ motâ ac vaporibus inde eleuatis afficiuntur, diuersitate & nobilitate varia oriũtur symptomata, ac miri naturæ in expellenda materia conatus animaduertuntur, & variæ viæ à natura in expellenda materia quæruntur. Nonnunquam enim pus per proximam venam in coli aut recti intestini cauitatem effunditur, nonnunquam quasi per cuniculos per vmbilicum pus erumpit, nonnunquam etiam per renes expurgatur.

Curatio.

Curatio.

Tumores duri, scirrhi & calculi in mesenterio curari vix possunt. Si tamen quid tentari liceat, ea medicamenta, quæ ad pertinaces obstructiones adhibentur, & quæ etiam de affectione hypochondriaca proponentur, in hisce affectibus vsurpari possunt,

sunt. Vbi autem in abscessus mutantur, naturæ etiam primariæ partes sunt, quæ nisi aliquid in euacuando pure tentauerit, vix æger seruatur. Ars tamen naturæ succurrit, dum materiam detergit, & quod reliquum est discutit, tandemque vlcus consolidat. Partes quoque, per quæ pus transit, & inprimis renes, muniendæ, ne à pure transeunte lædantur, quod diligenter præstandum. Solent enim interdum, nisi cura rectè instituatur, postliminio quasi reuerti. Vtilis est hic terebinthina cypria, quæ vel in bolum cum modico rhabarbari conformanda, vel cum vitello oui in lacteum liquorem redigenda, vt *in Instint.* dictum.

Exhibenda sunt & alia exsiccantia & consolidantia, vt decoctum radicum sarsæ parillæ cum radice fragariæ factum.

Vel hoc. ℞. *Rad. sarsæ parillæ,*
chinæ an. Vnc. i. ß.
caryophyllatæ,
fragariæ an. Drach. i.
fol. scabiosæ,
alchimillæ,
veronicæ,
hederæ terrestris an. M. i.
ligni rhodij Drach. vj.
passularum minorum lotarum Drach. ii.

In vase clauso bulliant *in s. q. iuris pulli vel seri lactis, vel aquæ chalybeatæ,* & postea per manicam Hippocratis traijciantur.

Vel ℞. *Rad. sarsæ parillæ* ℔. ß.
chinæ,
acetosæ an. Vnc. ii.
fragariæ Vnc. i.
veronicæ,
alchimillæ,
scabiosæ,
persicariæ an. M. ii.
saluiæ,
flor. verbasci,
chamameli,
hyperici,
sem. coriandri,
fœniculi, an. ʒ. ii.
melonum Vnc. ß.

Concisa infundantur per triduum in *vini albi, aquæ veronicæ, flor. chamameli Romani, cardui Mariæ ana parte vna, brodij caponis partib.* iii. postea destillentur. Dosis Vnc. iii. Si libet addatur aliquid *syrupi veronicæ, scabiosæ, granatorum, cinanomi, iulebi rosarum.* Vtile est & hoc electuarium.

℞. *Conf. rof. rub.*
veronicæ,
cichor. an. Vnc. ii.
scabiosæ Vnc. i.,
roob iuniperi Vnc. ii.
pulu. radic. sarsæ parillæ,
chinæ,
ligni aloës,
rhodij an. Drach. ii.
marg. præp.
corall. rubr. præp. an. ℈. ii.
Cum *syr. de Cinamomo.*
F. Electuarium.

Diæta.

Cibus sit boni succi & facilis coctionis, ac temperatus, non crassus, non viscidus, non acidus, non dulcis, sed potius sine acrimonia, tamen moderatè abstergens. Potus sit vinum tenue, vel cereuisia tenuior. Potest & decoctum chinæ cum glycyrriza & passulis vsurpari, nec inutile est lac asininum exhibere. *Diæta.*

CAPVT VI.

De Symptomatibus ex humoribus in mesenterio tumulatis ortis & præcipuè dolore.

Mesenterii symptomata.

ATque hæc de morbis mesenterii. Symptomata inde orta quod attinet, sunt ea varia. Nam etsi diu sæpè humores in hisce locis latent, antequam sese prodant: tandem commoti quacunque de causa varia symptomata excitant, &, pro varia inclinatione, nunc vomitu per superiora eiiciuntur, nunc deorsim tendentes per aluum euacuantur, nunc ad vicinas membranas delati dolores, eosque pertinaces & sæpe recurrentes excitant; vel suis sedibus conclusi & coërciti & à calore partium vicinaram putredinem concipientes febres vagas & erraticas pariunt; vel glandulas implẽtes, & vicina vasa aut comprimentes aut obstruentes cachexiam, atrophiam, languorem gignunt, aut partes in tumorem attollunt, & omnia omnino symptomata, quæ affectione hypochondriaca & scorbuto laborantes experiuntur plurima, de quibus postea *de affect. hypoch. & scorbuto* dicetur, ex hisce sedibus ortum habent. Egregium verò symptoma, quod ex materia in mesenterio contenta proficiscitur, est doloris illa peculiaris species, quam supra, *part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 1. explicauimus. Pauca saltem hic addemus.

Mesenterii dolor.

Mentionem autem mali huius facit Hippocrates & Νοῦσος ἐρυγματώδης, morbus ructuosus ab eo nominatur, & ita describitur. *Dolor acutus prehendit, vehementerque dolet & ipse seipsum iactat, & vociferatur, frequenter eructat, ac vbi eructauerit, melius habere videtur. Plerunque verò paucam bilem vomitione reijcit, poculi parui mensura, dolor ex visceribus ad imum ventrem & laterum mollitiem pertingit, cumq; contingerit, melius habere videtur. venter inflatur & indurescit, sonitumedit, neque flatus neque stercus dimittitur.*

Materiam autem huius doloris & reliquorum, quæ postea dicentur symptomatum causa in mesenterio contineri multa docent Solent enim hi dolores febribus diuturnis succedere, cùm natura humores prauos, frustra eorum per aluum euacuatione tentata, in membranas has detrudit. Accidunt etiam iis, qui Ictero suunt obnoxii, & ad cachexiam dispositi Et cùm mesenterium nihil fere aliud sit, quàm peritonęum ad lumbos duplicatum, iisque affixũ, aut certe oriatur à ligamentis vertebrarum lumborum, iisq; validissimè alligetur: doloris huius, & omnium, quæ ipsi coniunguntur symptematum, causæ rectissimè ex mesenterio reddi potest.

Ob hanc enim mesenterii cum lumbis connexionem doloribus istis dolores lumborum perpetuo sunt coniuncti, imo interdum in vniuersum abdomen extenduntur. Hinc etiam, paralyseos & Epilepsiæ causa reddi potest, dum scilicet materia, ab arteriis mesentericis ad lumbares transmittitur,

Habent autem hi dolores originem ab humoribus calidis siccis & acribus in hac corporis sentina collectis ob causas, quas hactenus exposuimus.

Signa Diagnostica.

Signa. Signa huius doloris supra *part.* 2. *cap.* 2. proposuimus. Instantis tamen etiam doloris, vt præcaueri possit, signa animaduertere vtile est. Arguit autem instans hoc malum icterica quasi in oculis dispositio, & luridus faciei color, grauitas hypochondriorum, sitis aucta, vrinæ rubicundiores, alui suppressio, in lumbis dolor.

Proprium doloris Mesenterii signum. Hinc dolor ventris & lumborum oboritur, qui in vno loco fere fixus est, venter nisi inflatus, ad interiora & dorsum quasi retrahitur, medicaméta vomitu reiiciuntur, ac dolor postea per vniuersum ventrem diffunditur, dolorq; lumborum perpetuò est coniunctus, quod citra communem causam, qualis est venarum & arteriarum quæ per totum ventrem inferiorem diffunduntur, structura, fieri non potest.

Habet enim hic dolor hoc proprium, quod subinde per interualla recurrit, & sæpe multis annis ægrũ affligit, & toties, quoties in hisce locis noua materia collecta est; id quod sine certis interuallis accidit, nonnullis post menstruum spatium, nonnullis post semestre, nonnullis post annum, Tempore tamen autumnali plerunque magis affligere solet. Tandem materia per intestina exitum non inueniente ad lumbos & hinc in caput, & artus distribuitur, vnde paralysis, conulsiones, epilepsia, deliria sequuntur, & vbi humores praui viscera debilitarunt, sanguinemq; per totum corpus inquinauerunt, in toto, & præcipuè in brachiis ac cruribus atrophia sequitur, quæ sæpe vix vlla arte & non nisi longo tempore curatur.

Prognostica.

Prognostica. I. Dolores hi vt diuturni & pertinaces esse solent: ita sæpissime etiam ægrum in grauissima mala modo enumerata, tandemque mortem ipsam præcipitant.

II. Diuturnis circa lumbos, tenue intestinum, ac præcordia doloribus vrgentibus si ægri cibos auersentur vna cum febre, his dolor intensus ad caput progrediens repente illos occidit conuulsionum modo Hip. *in coacis.*

III. Quibus tormina adsunt, & circa vmbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento neq; aliter soluuntur, in siccum hydropem firmantur. 4. *aph.* 11.

IV. Post multorum annorum tormina succedit vel hectica & incurabilis intemperies, vel peritonæi ac partium vicinarum abscessus.

Curatio.

Curatio. De curatione supra *part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 2. dictum. Vt quædam addamus, curatio in duobus consistit, in causæ ablatione & doloris lenitione.

De causæ & humorum vitiosorum, qui in mesenterio colli-

guntur, ablatione, hactenus dictū, è quibus patet, vbi doloris huius imminentis signa adsunt, dandam operam, vt materia doloris causa euacuetur. Ideoque clysteres crebri inijciendi, vt materiæ ad intestina transitus & exitus paretur. Plus tamen aliquoties vomitum ab ipsa natura prouocatum, quo acida, amara, humoresque acres praui ad aliquot libras reiecti sunt, profuisse & inde à doloribus breui temporis spatio ægrum liberatum fuisse memini. Neque caret res ista ratione. Etenim cùm materia ista plerunque circa lienem & in vena portæ colligi in magna copia soleat, vbi per omnes vasorum, qui in mesenterium & intestina dispergunt, ramos diffunditur, grauissimos & diuturnos dolores excitare solet. Imo vbi exitum non inuenit, & natura de ea per intestina euacuanda desperat, regurgitat, naturáque eam ad alias partes detrudit, vnde conuulsiones, paralysis, & alia mala excitantur. Si verò natura hos humores per viam compendiariam, quæ est per vas breue, in ventriculum effundit, vt vomitu reiiciantur, omnes isti dolores & reliqua mala euitantur.

Clysteres.

Vomitorius.

Si autem natura non eò vergat, & præcipuè si motus intestinorū inuersus sit, ac metuendum, ne vomitu concitato natura magis ac magis motui versus superiora assuescat, danda opera, vt intestinorum fibræ tensæ laxentur, vasorum masaraicorum orificia aperiantur, atque ita materiæ exitus paretur. Clysteres ergo iniiciendi ex lacte caprino, vel decocto maluæ, altheæ, parietariæ, brancæ vrsinæ, mercurialis, florū chamęmeli, vel decocto galli cum cassia, melle rosato & violato solutiuo, Syrupo de cichor. cum Rhabarb. diasereos, oleo amygdalarum dulcium, liliorum alborum, violarum, chamęmeli, vitello oui, quibus maioris abstersionis gratia hiera simplex addi potest.

Potandum verò exhibeatur oleum amygdalarum dulcium recens expressum cùm manna, vt supra *loco allegato* dictum.

Venter extra inungatur oleo amygd. dulcium, violarum, liliorum alborum, chamęmeli, & cataplasmata ac alia *loco allegato* proposita applicentur.

Externa.

Atque ista cùm simul anodyna sint, dolorem etiam mitigare possunt. Si verò is valde vrgeat, narcotica addenda. Quapropter semen papaueris dictis medicamentis addere vtile erit. Quod si non sufficiat, ad narcotica accendendum, de quibus *loco allegato* dictum.

Dolorem leniencia.

CAPVT VII.

De Morbis Pancreatis.

PAncreatis vsum plerique anatomici eum saltem esse statuūt, vt vasa saltem fulciat, ne ruptionis periculo sint exposita, & vt ventriculo substernatur, ne repletus duritie vertebrarum lædatur. Verùm cum pancreas non simpliciter glandula sit, sed peculiare parenchyma & suam carnem, vnde & nomen obtinet, habeat, & præterea vt supra *cap.* 1. dictum, venæ lacteæ omnes in pancreas

Pancreatis vsus vulgaris.

Nobilior & verior eius vsus.

tendant, atque in eo miris anfractibus disseminentur: nobiliorem proculdubio vsum habet, atque ideo factum, vt quicquid cœnosi in chylo est, ad se trahat, vt ita chylus purior fiat, & forsan etiam chylum aliquo modo alteret. Vnde etiam Clarissimus Riolanus. *Anthropog. lib. 2. cap.* 16. in morbosis & melancholicis corporibus secundarium lienē seu lienis vicariū viscus appellat pancreas, quod scilicet lienis vicem suppleat, quando vitiatum hoc viscus marcescit. Idq; multis natura sua & corporis habitu melancholicis se obseruasse scribit, in quibus, dum viuerent, liē nec tumebat, nec dolebat, sed pancreas hepatis molē æquabat. Idq; confirmat etiam Illustrissimi viri Augustini Thuani exēplo, qui habitu corporis melācholico cōquerebatur, per quadriennium de dolore colico circa regionem coli intestini cum sensu ponderis ad regionem stomachi, dum staret erectus vel ambularet: hypochondria verò ei nec tumebant, nec dolebant etiam duriter attrectata vel percussa.

Tandem repentina & inopinata gangræna correptus pede dextro ad suprema celeriter reptante cum diris cruciatibus inter sex horas exspirauit. Aperto cadauere, deprehensū iecur induratum rotundum instar sphæræ farctum & transfixum gypsea pituita seuum referente, pancreas verò amplitudine sua & pondere ipsum hepar æquabat, totū scirrhosum multis globulis specie oui columbini differtum: Lien adeo exilis erat, vt vix vnciam ponderasset.

Pancreatis morbi. Habet autem pancreas, vt iam ex iis, quæ modò dicta sunt, patet, etiam suos morbos, & præcipuè tumores & abscessus De tumore enim Exemplum in Thuano è Riolano modò adductum est. Abscessus historiam habet Aubertus, *Progymn. ad libr. abdit. Fernel. exerc.* 44. in mercatore quodam Lugdunēsi, qui nihil dormire poterat, & cū dormire conaretur, in Lipothymiam & totius corporis frigidum sudorem incidebat, donec tandem mortuus est. Corpore aperto pancreas, integro saluóq; vitæ principio & stomacho, duntaxat repertum est abscessu putrefactum. Guilielmus Fabric. etiam *cen.* 1. *obs.* 71. in fabro quodam, qui biennio variis per interualla morbis dolore cæperat, viscerum obstructionibus & cachexia laborauit, in mortuo inter cætera reperit tumorem scirrhosum, suppuratū, instar steatomatis magnitudine duorum pugnorum ortum ab inferiore parte pancreatis, qui intestinum duodenum circumdederat, sic, vt peritonæo tectus alterum quasi ventriculum mentiretur.

Symptomata. Possunt autem varia ex pancreate obstructo & tumefacto oriri symptomata. Vētriculus enim ob vicinitatem affici potest, dolores & ponderis sensus circa regionem ventriculi, & in dorso excitari, vt & pulsationes ob compressionem arteriæ cœliacæ, difficilis respiratio ob consensum diaphragmatis.

Eorum Curatio. Curatio iisdem medicamentis perficitur, quibus lienis obstructiones & scirrhi curantur. Nec est incommodum emplastra illa, quæ lieni applicari solent, dorso ad regionem pancreatis imponere.

CAPVT VIII.

De Morbis Omenti.

Omenti morbi. Omentum tandem etiam suis morbis obnoxium, Cum enim venas à portæ venae apiat & quidem superior membrana vtramque gastroëpiploidem dextram & sinistram, inferior epiploidem dextram & posticam arterias totidem à cœliaco & mesenterico ramo; facilè humores vitiosi omnis generationis in id confluere possunt. Et cum omentum iis tantum partibus adhęrescat, ad quos rami splenici surculi perueniunt, facilè etiam à liene humores vitiosos & feculentos suscipere potest, & pręcipuè ea in parte omenti humores vitiosi multi sępe cumulantur, quæ est inter lienem, septum & ventriculum, & imprimis in cauitate illa omenti in sinistro hypochondrio sub Diaphragmate ex ventriculi, omenti, coli & viscerum connexu orta, & exitum non habens, sed ita conclusa vt aquam continere possit, quam Doctor Salomon Albertus Antecessor meus p. m. *de Scorbuto thes.* 71. stagnare aqua vidit, & postea etiam diligenter descripsit Hieronymus Fabricius *in historia seu structura omenti.* De quo accipiendus aphorismus Hippocratis. 54. *sect.* 7. *quibus inter ventriculum & septum transuersum phlegma clauditur & dolorem affert, in alterutrum ventrem viam non habens, iis per renes in vesicam verso phlegmate morbi fit solutio.* Et non raro accidit, vt humoribus, imo & flatibus in hisce locis cumulatis lien frustra accusetur, materia in omento consistente & sæpe abdomen in sinistra parte versus vmbilicum in tumorem attolente. Accidit etiam nonnullis, vt dum ventrem attollunt vel comprimunt, aut mouentur, sonum & strepitum quendam in ventre audiant; quod euenit ob humores & flatus in hac omenti cauitate conclusos; hosque nonnulli ἐγγαστρομύθους appellari putant, de quo postea *de affect. hypochondr.* dicetur.

Et per hanc viam humores etiam in abdominis cauitatem irrumpere possunt, vt docet Hipp. 7. *aph* 57. *& lib.* 4. *de morbis. & lib.* 1. *de morb. mulier.* De qua re *infra de hydrope* dicetur.

Tumor Omen[ti]. Sæpe verò intumescit omentum ex humoribus affluentibus. Vesalius omentum quinque librarum pondus æquasse vidit, cùm naturaliter sese habens vix semilibræ pondus excedat. Riolanus *Anthropog. lib.* 2. *cap.* 11. in nobili adolescente annos 19. nato omentum vidit versus vmbilicum ad formam orbiculi latitudine palmi conglobatum, multis glandulis differtum, quod totam illuuiem exceperat, liene penè consumpto & mesenterio ac pancreate putrefacto ex abscessu. Lutetiæ in corpore secto inuentum fuit in Epiploi ad vesicam vsque pendentis membraneo quodam veluti sacco apostema, pure ibidem coaceruato distentum. Roussetus *de partu Cæsareo.*

Omentum peritonæo adnexum. Omentum abdominis musculis & peritonæo adnexum vidit Columbus *lib.* 15. *Anatom.*

Eius situs mutatus. Nonnunquam etiam locum

mutat, & prolabitur omentum, viditque Columbus, vt *loco allegato* refert, in ſcroto omenti libram & amplius. Et ſæpe in Hernia accidit, vt non ſolum inteſtina, ſed & omentum in ſcrotum delabatur, delapſumque ventriculum deorſum trahat, & ſingultus ac aliorum ſymptomatum cauſa ſit.

Extra vmbilicum quoque prolapſum fuiſſe omentum, Columbus, vt *loco allegato* teſtatur, obſeruauit.

Omenti Putredo.

Putreſcit etiam interdum omentum, vidique in ſtudioſo quodam ſcorbuto & hydrope laborante & in Noſocomio Academiæ mortuo totum ferè omentum putredine abſumptum fuiſſe

Vulnera.

Vulneratur tandem etiam interdum, imo abſcinditur omentum.

Difficulter autem humores vitioſi in omenti venas & ſubſtantiam effuſi euacuantur. Neq; enim venarum illarum orificia in locum euacuationi conuenientem dehiſcunt, vt venæ meſaraicæ, & ſi euacuari debent, neceſſe eſt vt regurgiret ad loca, per quæ ſunt illapſa, quod raro fit, cùm expultrix huius partis ſit valde debilis. Ideoque non tolluntur humores ex omento, niſi continuato thermarum vel acidularum potu.

Vulnera verò omenti non ſemper ſunt lethalia, imo etſi pars eius abſcindatur, mortem non affert. Ita refert Galenus 4. *de vſu part. cap.* 9. ſe cuidam gladiatori vulnerato fere totum omentum abſcidiſſe, & hominé nihilominus ſanatum fuiſſe, qui tamen facile poſtea lædebatur à frigore externo, vt non ſuſtineret nudum habere ventrem, ſed lanis aſſiduè eſſet obuolutus.

Si verò putreſcat vel abſceſſum patiatur, mala vix ſunt ſanabilia.

Verùm de hiſce, quę de morbis meſenterii, pancreatis & omenti dici poſſunt, etiam quædam infra *de affectione hypochondr. & de ſcorbuto* dicentur.

LIBRI TERTII

PART. IV.

De Lienis præter naturam affectibus.

CAPVT I.

De Vsu Lienis & Natura humoris melancholici.

POstquam chylus in ventriculo genitus per intestina & vasa mesaraica ad Lienē transmittitur inde sanguis generatur pro partium in ventre inferiore nutritione. Etsi enim antiqui plerique saltem pro humoris melancholici receptaculo lienem habuerint; tamen doctiores Medici plerique hodie eum etiam sanguificationis organum esse statuunt vt *in Instit. lib.* 1. *cap.* 9. dictum, quæ huc transferantur.

Docui nimirum ibi lienem primum sanguificationis organum esse, quod partem chyli crassiorem per splenicum ramum, & proculdubio etiam arteriæ Cœliacæ sinistræ seu splenicam arteriam attrahit (nam duo vasorum genera in liene per anastomases coëunt, vt humor, qui crassior est, faciliùs coquatur) & inde sanguinem quidem bonum, sed respectu sanguinis, qui in hepate ex reliqua chyli parte puriore generatur, crassiorem paulo generat pro viscerum in ventre inferiore nutritione, atque per venæ portæ ramos defertur. Quapropter etiam, cū chylus prius ad lienem, quàm hepar deferatur, primò de lienis morbis dicemus. Vt autem commodiùs id fiat, iis, quæ in Institut. *loco allegato* de Vsu Lienis, & *lib.* 2. *part.* 2. *cap.* 6. & 8. de natura humoris melancholici docuimus, & hîc repetenda non censemus, quædam addemus.

Lienis Vsus.

Et quidem vsum lienis quod attinet, ansam aliquid adhuc addendi nobis præbent Viri doctissimi,

ſimi, Carolus Piſo *in libro de morbis à ſeroſa colluuie ortis*, & Caſparus Aſellius *in libro de Venis lacteis*.

Car. Piſonis ſententia.

Eſt autem Carolus Piſo in ea ſententia, cor minimè eſſe officinam ſanguinis arterioſi, ſed lienem eſſe officinam ſanguinis tenuis, & calidi, qui in arteriis continetur, quem ſanguinem ex tenuiore chyli portione attracta gignat, genitúmque pulſu in vniuerſum corpus diſtribuat, reſpondentem in nobis carnoſæ ſubſtantię; ſimúlque docet, lienem eſſe principium radicationis venarum gaſtricarum, & epiploicarum, nec non radicationis arteriarum, fontémque alterum, eumque præcipuum ſeri in corpore neceſſarij.

Lien aquoſa attrahit.

Et primò quidem lienem etiam aquoſa attrahere, antiquum dogma eſt Authoris *lib. 4. de morb.* & Ariſtotelis, qui 3. *de part. animal. cap. 7.* ſcribit: ὁ σπλὴν ἀντισπᾷ ἐκ τῆς κοιλίας τὰς ἰκμάδας τὰς περιττάς: vt & Hippocratis, qui *lib. 1. de morb. mulier.* ſcribit: αἴρεται ὁ σπλὴν ὑπὸ ποτοῦ, καὶ μᾶλλον, ἢν ὕδωρ ᾖ τὸ ποτόν. Conſentit verò id cum ipſa experientia. Nam vt quæ alibi diximus, hîc non repetamus, patet hoc primum ex eo, quod obſeruatur, eos, qui plurimùm bibunt, pręſertim vinum, & cereuiſiam tenuem, vix hauſto potu, primum à menſa ſurgentes aqueam potus partem mingere; quod fieri vix poteſt, potu ad inteſtina tranſmiſſo, & à meſaraicis attracto (cũ pylorus tunc clauſus ſit, & per viam tàm longam, ac perplexam tàm breui tempore potus tranſire non poſſit) ſed immediatè è ventriculo per vaſa gaſtrica, & breue imprimis fieri neceſſe eſt, potu ad lienem tranſmiſſo, & alimentaria eius parte in liene reſtitante, aquea ad renes tranſmiſſa. Vnde quoque accidit, vt ſpleneticis, poſtquam ſeu aquam, ſeu cereuiſiam copioſiùs biberunt, non ita multò poſt murmura, & rugitus circa lienem oboriantur. Deinde liquidiorem alimenti partem ſtatim ad lienem trahi, vel ipſa famis ſedatio, quæ fere ſtatim ſumpto cibo, præſertim liquido, accidit teſtatur. Nam cum fames non aliter ſedetur, niſi vbi venarum ad ventriculum pertingentium ſuctio quieſcit & ſedatur, quod euenit, cum pars alimenti liquida à vaſis trahentibus in viſcera defertur, & ita tractioni eorum ſatisfacit: at verò tractioni venarum meſaraicarum; & quæ ex inteſtinis immediatè chylum alliciunt, ſtatim ſumpto cibo ſatis fieri non poſſit; cum ſumpto cibo orificium ventriculi inferius per pluſculas horas arctè claudatur, nihílque à ventriculo ad inteſtina ſtatim ſumpto cibo deſcendat: ſequitur, famem, quæ ſumpto cibo ſedatur ſtatim, non à ſuctione & tractione venarum meſaraicarum ortum habuiſſe, ſed à venarum, quæ ipſi ventriculo inſeruntur, tractione. Hæ autem ſunt venæ gaſtricæ, & epiploicæ, atque imprimis vas breue; ex porta ſplenica propagatæ, & ventriculo immediatè inſertæ.

Idem etiã craſſa attrahit.

Deinde craſſa etiam attrahere lienem ſatis, *lib. 2. Inſtit.* monſtratum opinor. Neque ad contrarium probandum illud ſatis efficax eſt, quo dicitur, in prima, quæ fit in ventriculo, coctione terrenas partes inutiles ita ſeparari, vt in ſecunda coctione non niſi

igneas, & aqueas separari necesse sit; cùm per vasa angusta chylus non nisi defæcatus, & liber prorsus à partibus crassis distribui, & transire queat, vtpote quæ admodum sunt angusta, & puncti cuiusdam instar exigua. Etenim si coctiones in corpore humano consideremus, satis apparet, naturam per gradus quasi, & pedetentim ad perfectionem tendere, neque in prima coctione omnia crassa planè separari: id quod vel ex eo apparet, quod lien ita facilè obstructionibus, & scirrhis obnoxius est; quod non fieret, si tantum tenues humores attraheret. Et quam crassæ partes sæpe ad officinas secundæ coctionis perueniant, vel ex vrinis satis apparet. Imò ipsi, qui contrarium statuunt, affirmāt, chylum esse mixtum quiddam ex quatuor diuersis substātiis, totidem elementis primis respondentibus, iísque imperfectè coalescentibus, ac vnitis aggregatum. Nec diffiteri possunt, sed ex iis, quæ ipsi admittunt, fundamentis concedere necesse habent, lienem, quia celeriorem hepate facit attractionem, & ex ipso ventriculo chylum statim trahit, multa terrena & lutosa cū aquea chyli parte, per vas breue quidem, sed amplum alioquin, attrahere; quòd si intemperantius fiat, obstructiones in liene excitantur. Et quamuis viæ illæ in cadaueribus ferè conniueant, & puncti instar angustæ sint: tamen in viuentibus longè patentiores esse, extra dubium est; vt id vel calculorum è renibus in vesicam transitus docet, etsi in cadaueribus viæ multò minus, quàm in mesaraicis apparent. Et quam patula sint vasa in corporibus viuentibus, quæ in demortuis planè conclusa cernuntur, vel historia docere potest, quam Ioh. Langius, *in epist. de morb. nouis*, recitat, de iuuencula quadam in Principis cuiusdam Germani gynæceo, quæ cùm sese ad speculum adornaret, detentis in ore aliquot acubus, quibus peplum affigeret, ab amasio à tergo clanculum accedente intra scapulas percussa, acus deglutiuit, quas post biduum illæsis vreteribus eminxit.

Acus deglutita & per vrinā reddita.

Lien non est officina sanguinis arteriosi.

Magnum verò valdè postulatum est, statuere officinam sanguinis arteriosi non cor esse, sed lienem, eumdémque principium radicationis arteriarum: cū sensibus satis manifestum sit, quod sicut circa hepar, quod principium est radicationis venæ cauæ, maximus venæ cauæ truncus est: ita etiam ad cor maximus arteriæ, à quo omnes arteriæ, quæ in lienem tendunt ortum habent. Ductusque ipsi etiam, è quibus sanguis ex hepate ad sinistrum cordis ventriculum trāsmittitur, satis manifesti sint; vt dubitare de materia (quod illi faciunt) è qua in corde possit sanguis generari, nullo modo opus sit. Ex hepate n. sanguis per venam cauam in dextrum ventriculum cordis; ex hoc per venam arteriosam in pulmones, è pulmonibus cum aëre per arteriā venosam in sinistrum ventriculum cordis transfertur. Neque illud sufficit ad probandum, lienem esse officinam sanguinis arteriosi; quod fluxibiliorem chyli partem attrahit. Ipsis n. concedentibus etiam aquas attrahit: vnde & Hippocrates aquæ sedem esse affirmat, & hinc sæpe in tumores aquosos incidit. Quid

v. aqua ad sanguinis arteriosi generationem facere potest? Hoc probabilius est, aqueas chyli partes ad lienem eo fine transire, vt crassiores diluant, ne illæ facilè obstructiones pariant.

Asellii sententia. Casparus Asellius verò *de venis lacteis cap.* 32. planè sententiam Galeni defendit, & tàm eos reprehendit, qui statuunt, lienem melancholicam chyli portionem, antequàm ad hepar perueniat, per ramum splenicum attrahere, quàm illos, qui chyli portionem crassiorem à ramo splenico attrahi & in sanguiné in liene mutari existimãt, ea de causa, quod nulla vel minima venarum lactearum ad lienem penetret. à qua chyli aliquam partem capere possit. Ipse verò ita statuit, totum chylum in hepatis carnem exonerari. ibique in sanguinis formam elaborari, vnde crassiorem eius partem in ramos portæ, subtiliorem verò vtiliorémque in cauæ radices excipi, atque ita lienem crassam & terrestrem sanguinis partem ad se rapere, eandemque in sui alimentum mutare, & quod eius edomari non potest, per constituta ei rei vasa abjicere.

An vasa à liene prodeũtia nihil è ventriculo trahant. Verùm an vasa à liene prodeuntia nihil è ventriculo trahant, quod vult Asellius, adhuc in controuersia est, ideoque, quæ ea de re cum aliis doctissimis Medicis docui, nondum reuocare volo: cùm venarum lactearum natura & officium nondum satis exploratum sit. Interim etsi concederem hoc Asellio, sanguinis partem crassiorem à liene ex hepate trahi: tamen nondum hoc sequitur, eum saltem pro sui nutritione eam attrahere, & reliquam, vt excrementum, abjicere. Structura enim lienis & tot vasa ad eum tendentia & egredientia aliud docét. Neque enim vasa, quę à liene ad vẽtriculum & vicinias partes prodeunt, excrementum melancholicum, sed reuera sanguinem continent.

Ideoque si iis, quæ de vsu lienis antea diximus, aliquid addendum est, hoc saltem; Lienem non solum sanguinem venosum (siue eum in hepate elaboratum, siue à vena portæ in hepar tendentem accipiat) sed & arteriosum attrahere. (Habet enim lien arterias plurimas à cœliacæ ramo sinistro, & quidem quintuplo plures, quàm venas.) Et ex sanguine arterioso & venoso mixto (vnde etiam antequam arteria lienem ingreditur, inferior ramus cum inferiore ramo venæ insignem anastomosin facit) in liene peculiare sanguinis genus ad partes quasdam ventris inferioris nutriendas necessarium generari. Omnia enim nutritioni dicata viscera, præter mesenterium & intestina nutrit ramus splenicus, & quidem ventriculum eius surculus pyloricus, gastricus, vtraque gastroepiplois & vas breue. Neque id sine ratione factum. Cùm enim viscerum in ventre inferiore substantia sit ignobilior iis partibus, quæ à sanguine venæ cauæ nutriuntur, meritò etiam sanguine crassiore nutriri debent. At cum eædem partes membranosæ sint, ventriculus verò cibum & potum, qui sæpè frigidi ingeruntur, concoquere & in chylum mutare debeat,

colum intestinum crassa excrementa contineat, omentum etiam crassam illuuiem excipiat, nisi partes hæ sanguine feruidiore & ex venoso & arterioso mixto nutrirentur, officio suo recte fungi non possent.

De natura humoris melancholici

Alterum verò quod attinet, nimirum naturam humoris melancholici, diximus de eo satis, *lib.* 2. *Instit. part.* 2. *cap.*8. Hic saltem hoc addimus, posse fieri, vt quandoque crassæ partes præcipuè abundent, qui humor tunc propriissimè melancholicus appellatur, id quod sæpe in corporibus siccis, scabie sicca & similibus morbis ex humore melancholico laborantibus, accidit.

Frequenter verò multo sero diluitur, vtpotè quod simul à liene attrahitur; & quidem tanto maiore copia, quanto humor melancholicus crassior est, & vt multum diluatur, necesse habet. Humor tamen ille crassus, multa aqua, seu sero dilutus etiam melancholiæ nomine appellari potest: sicut & Hippocrates per aquam proculdubio humorem melancholicum intelligit.

De cacochymia serosa.

Si quis verò è seroso humore peculiarem, & quartam cacochymiæ speciem constituere velit, cum eo non contendero. Etenim serosi humoris abundantia etiam sine humore crasso reperiri potest, vt in hydrope, & similibus morbis videre est. Carolo Pisoni equidem religioni est, plenitudinem, seu colluuiem serosam, aut aqueam cacochymiam appellare, ea de causa, quod aqua pura puta, quæ non nutrit, succi, siue χυμοῦ, alibilis scilicet substantiæ, nomen sibi vendicare non possit. Verumenimverò fallitur. Neque enim serum pura puta aqua est, vt postea dicetur: neque chymi nomen alibili saltem substantiæ competit, sed humorem tàm nutriendo corpori aptum quàm incommodum significat: vnde & τὸ εὔχυμον & κακόχυμον nomina deducta, & cacochymiæ nomine vitiosi humores alendo corpori inepti veniunt.

Quid sit serum & ichor.

Quid autem serum sit, rectè explicandum est, de quo *Instit. lib.* 2. *part.* 2. *cap.* 7. dictum. Carolus Piso puram putam aquam, seu aqueam humiditatem, siue cum cibo & potu ingestam, siue chyli partem aqueam serum esse dicit, ídque ab ichore discernit, qui scilicet sit cuiusque coloris, & naturæ cum propriis humoribus.

An serum et ichor differant.

Verùm etsi quandoque Authores has voces discernant, vt ἰχὼρ sit vel sanguis crudus & imperfectus, vel tenuior pars massæ sanguineæ corruptæ, & colliquatæ; ὀῤῥὸς verò seu serum ὄχημα τῆς τροφῆς: tamen ἰχὼρ sæpè nomine seri, & serum nomine ichoris appellatur, & frequenter ista duo vocabula sunt synonyma, vt monstrat doctiss. Caspar Hoffmannus, *in Collect. de Ichorib. numer.* 12. *&* 13. Qui idem non malè ichorem in mitem, & acrem distinguit, illumque sanguinem ab ἀπεψία dilutiorem esse dicit, qualis in hepaticis conspicitur: acrem verò illud tenue, quod ex sanguinis; & humorum seu colliquatione, seu corruptione oritur. Vt ita tria sint, quæ nunc seri, nunc ichoris nomine veniunt: Primò illud aqueum, quod potui, & cibis inest, secundò sanguis aquosior, &

dilutior; tertiò tenuis humor, sed acrior; qui ex colliquatione, vel corruptione sanguinis, vel etiam ex prauis cibis, & mala coctione prouenit.

Serũ quotuplex. Verùm cùm serum illud primũ, seu pura puta aqua in corpore solum vix reperiatur, neque symptomata, & morbi, quos Eugalenus, & Piso recensent, plurimi à pura puta aqua possint prouenire, sed quod ipse Piso, *in præfatione*, fatetur, serum inter decurrendũ per vasa abstergat, diluatque, & sibi necessario immisceat partem aliquam ex iis ichoribus, qui in sanguine redundant, eamque sibi affusam secum deuehat, ac transportet, quocunque fertur: rectissimè colluuiei, & abundantiæ seu serosæ, seu ichorosæ duo genera constituere licet, vti dictum: Vnũ mite, quod est sanguis aqueus, & dilutior; alterum acre, & salsum, quod suam acrimoniam ex humoribus seu colliquatis, seu corruptis, seu quacunque de causa salsis, & acribus acquirit. Vt ita serum propriè dictum sit aquosus humor, salsedinis, & acrimoniæ particeps, vt pluribus hac de re, *lib.* 2. *Instit. part.* 2. *cap.* 7. dictum.

CAPVT II.

De Intemperie Lienis.

HIs ita de Vsu lienis & natura humoris melancholici præmissis, iam ad morbos lienis accedimus. Etsi verò plurimi Medici lienis morbos quasi neglectos reliquerint; tamen multi etiam sunt; & non minora, quàm in ipso hepate, mala in toto corpore hinc originem habent.

Lien quos morbos patiatur? Patitur nimirum lien morbos intemperiei, angustiam vasorum & obstructionem, morbos numeri, figuræ, magnitudinis, inflamationes, scirrhos, vulnera, vlcera. *Quæ symptomata?* E symptomatib. verò, coctionem & expulsionem læsam, dolorem. & insuper icteri nigri causa ad eũ refertur. Etsi enim icterus niger non lienis propriè, sed totius corporis p. n. affectio, & coloris eius mutatio sit; tamen quia à liene ortum habet, eius etiam hîc mentionem faciemus.

Lienis intemperies. Primò autem morbos intemperiei lienis quod attinet, etsi raro ab authoribus explicantur: tamen non negligendi sunt; cum procul dubio affectionis hypochondriacæ & plurium aliorum morborum origo ab intemperie lienis pendeat. Lien autem laborat intemperie nunc calida, nunc frigida, nunc humida, nunc sicca, & quidem cum & sine materia; plerumque tamen cum materia. Nam etsi interdum intemperies lienis nuda etiam adesse possit; tamen vix sese prodit, nisi cum materia accedit, & quidem cùm lien sanguinem crassiorem generet, & excrementum melancholicum ibi prouenit, etiam melancholia & atra bilis plerumque in eo colligitur. Quandoque tamen etiam pituita è cruditate ventriculi genita ad eum transmittitur.

Causæ.

Causæ. Contrahit autem lien intemperiem à causis, à quibus hepar in-

temperiem suam accipit, calefacientibus nimis, frigefacientibus, & humectantibus & siccantibus. Imprimis à cibo & potu & medicamentis hisce qualitatibus præditis, seu intus exhibitis seu extra appositis. Et imprimis, vt modò dictum, intemperie cum humore crasso & feculento, & melancholico atque atro corripitur, ob cibum qui chylum eiusmodi humori generando aptũ suppeditat; vel vasorum obstructionem, ob quàm non debito modo euacuatur. Si n. cibus, ita comparatus sit, vt talem chylum suppeditet, qui plus quam par est, excrementi melancholici contineat. magna excrementi melancholici copia prouenit, & plus, quam per vias consuetas euacuari possit. Vel etsi mediocri copia id generetur, si tamen viæ expurgando huic excremento dicatæ non pateant, id in liene subsistit, eique similem intemperiem imprimit.

Quales autem causæ sint, quæ ad excrementi huius generationẽ faciunt, *de scorbuto c.* 3. dicemus. Hic vt paucis rem complectar, lieni nocet aër crassus, & qui est circa paludes & stagna, & in locis subterraneis, cibi crassi & feculenti, terrestrisque substantiæ, imprimis sale vel aceto conditi & fumo indurati; vt caro bubula vetus, hircina, ceruina, suilla, leporum vetulorum, anserum, anatum, pisces palustres, lacustres, maritimi grandiores, aëre vel fumo exsiccati vel sale conditi, legumina, lentes, fabæ, pisa, mylium, panis non bene fermentatus, castaneæ, fructus acerbi, cibi dulces, & melle ac sacchato valde conditi. Mustum item & vinum austerum ac feculentum, vt & cereuisiæ similes. Aquæ potus, & præcipuè post motum & laborem nimium, imprimis impuræ & non limpidæ vel valde frigidæ, niualis. & quæ tempore, æstiuo niue refrigerata est. Ebrietas & crapula. Animi etiam pathemata, imprimis timor & mœstitia continuata, vt & ira: quod quomodo fiat, consideratione dignum est, qua de re pauca ex Hippocratis *epistolis* afferre libet. Cum Democritus Philosophus sapientissimus, omnium & imprimis sui oblitus videretur, & vigilans noctu & interdiu, singulaque parua & magna deridens ac pro nihilo reputãs vitam traheret; Senatus populusque Abderitanus, in huius viri salute suam vrbem periclitaturam existimans, ad Hippocratem literas dedit eumque rogauit, vt non solum Democritum, quem mentę captum iri metuebant, sed & patriam suo cõsilio seruaret. Venit Abderam Hippocrates, sed, vt ad Damagetum scribit, Democritum offendit non delirantem, sed omnino sapientem & quidem isto modo; Composité admodum librum supra genua habebat. & alii quidem vtraque ex parte ei adiacebant. Crebra autem animalium cadauera per totum dissecta accumulata erant. Hic autem contemplato studio interdum scriptioni incumbebat, interdum multum subsistens & apud se anxie cogitans quiescebat; Deinde non multò post his peractis exsurgens deambulabat, & animalium viscera attentè adspiciebat, hisque depositis rursus desidebat. Quem cum Hippocrates

Bilis & insaniæ sedes à Democrito quæsita.

allocutus esset, & data acceptáque salute quæsiuisset, quid scriberet; De insania, respondit. Hippocrates cum rursum rogasset, quid de insania scriberet; quidnam verò, inquit, aliud, quàm quid sit, quomodo hominibus innascatur, & qua ratione alleuetur. Hæc enim, inquit, quæ vides animantia huius certè gratia teseco, minimè Dei opera odio prosequens, sed bilis naturam & sedem inquirens. Nosti enim, quod hæc vbi redundarit, vt plurimum hominibus insaniæ causa est. In omni equidem natura inest, sed in aliis quidem minus, in aliis copiosius. Huius autem ἀμετρία morbi existunt, velut materia partim quidem bona, partim verò mala subiecta.

Quam bilem quæsiuerit Democritus?

Non verò crediderim, tantum Philosophum tanto animi studio, vt etiam à ciuibus suis pro insano haberetur, in bilis flauæ naturam & sedem inquisiuisse. Hæc enim omnibus ita obuia est, vt neminem facilè latere possit, sed in illius naturam & sedem, quæ melancholiæ & insaniæ causa est, humoris videlicet melancholici & atri inquisiuit. Nam hic humor, vt ex Hippocrate modo dictum, est ὕλη ὑποκειμένη, ὅτι μὲν ἀγαθή, ὅτι δὲ φαύλη; quod tamen explicatione indiget. Etenim sanguis melancholicus & melancholicum & atrum excrementum specie differunt, & ab illo bona, ab hoc mala proficiscuntur. Sanguis tamen melancholicus facilè in atrã bilem degenerat. Melancholicos enim ingeniosos esse, vulgatum est, & omnes, qui ingenio claruerunt, vel in studiis Philosophicis vel in Republica administranda, vel in carmine fingendo, vel in artibus exercendis, melancholicos omnes fuisse docet Aristoteles. *sect. 3. problem.* 1. Quod quomodo accipiendum sit *lib. 3. Instit. part.* 1. *sect.* 2. *cap.* 2. dictum. Si verò excrementum melancholicum & humor ater præternaturalisque abundet, multorum grauium morborum & symptomatum author est, & vix alius humor est, qui plures & deteriores morbos ac symptomata excitet.

Melancholici ingeniosi.

Ira causa.

Ab hoc humore, vt insaniam, ita & iram, quæ furor breuis est, prouenire statuimus, non à bile flaua, in vesicula fellis collecta, cóque circa lienem commoto. Cum enim in animi affectibus humores in corde primum agitentur, isque humorum motus arteriis communicetur. Lien verò arteriis plurimis abundet, vesicula fellis autem exiguam cum corde communionem habeat: manifestũ est, illam agitationem humorum in animi affectibus magis in liene quàm hepate fieri, & ille ipse humor, qui in liene quasi fermentum est, quod in humoribus reliquis feruorem excitat, si in animi affectibus moueatur, magnam in humoribus agitationem efficit. Et rem ita se habere, quilibet in seipso experiri potest, cum in ira humorum commotio in sinistro latere potius circa lienem, quàm in dextro percipiatur.

Non tamen solum ex rerum naturalium vsu non conueniente lien male affici potest, sed & à corde & hepate eius intemperies mutari, & ab iis humores vitiosi ipsi communicari possunt. Etenim cum lien

Cur animi pathemata lieni noceant?

multas arterias habeat, easque omnes à corde oriundas, si sanguis arteriosus se non bene habeat, lien inde afficitur, atque hinc euenit, vt modò dictum, vt animi pathemata, imprimis timor, mœror & tristitia ac ira multorum morborũ lieni causa esse possint. Hepar quoque si non bene se habeat, per ramos venæ portæ facilè aliquid mali Lieni communicare potest.

Signa Diagnostica.

Signa.

Lien etsi morbos multos pati possit; tamen cum sensu exiguo præditus sit, sæpe diu ibi latent, & demum, vbi iam incrementum sumpserunt, & aliæ partes afficiuntur, patefiunt. Quapropter vtile est, signa, quibus Lienis morbi dignoscantur, diligenter perspecta & cognita habere. Ideoque etiam in genere aliquid de Lienis morbis cognoscendis, dicemus.

Cognoscuntur autem rectissimè vt alii affectus, suis causis, quas modò enumerauimus, quæ si præcesserint, & imprimis si in victu errores, à quibus humor melancholicus generari potest, commissi sint, Lienem affici indicio est.

Deinde idem arguunt effectus, vt actiones eius læsæ, de quibus postea in specie dicetur, vt & ea, quæ actiones eius læsas sequi solent, hinc inde in corpore symptomata & morbi.

In specie morbos intemperiei quod attinet, ex causarum, quæ præcesserunt, natura imprimis ij patefiunt Si enim causa calefaciẽs præcesserit, similem intemperiem adesse indicio est; si frigidæ frigidam. Indicant & effectus, qualis sit Intemperies. Nam si Lien sit calidior adest sitis, lingua est siccior, ardoris & caloris alicuius sensus in sinistro Hypochondrio percipitur; Lien nimis cito cibum & potum attrahit, rubor aliquis & φλογμὸς, ac calor subitò euanescens in facie, & præcipuè in maxilla sinistra percipitur: Cibi appetitus non est magnus.

Frigidam verò Intemperiem indicant multa murmura & rugitus, ructus & vomitus acidi.

Sicca Intemperies cognoscitur ex aliqua sinistri lateris duritie & vrina tenui.

Tandem à iuuantibus & nocentibus de Intemperie Lienis iudicare licet, Nam si calida fuerit Intemperies, à calidioribus cibis & potu. ac motu nimio læditur. Cõtra si frigida fuerit, frigida lædũt. Qui verò etiam vitiosos humores in liene cumularunt, ii si currant. vel vehementius exerceantur, dolorem sinistri hypochondrii percipiunt. Cumulatur verò plerunq; in eo Excrementum melancholicum. quia enim in Liene sanguis crassior generatur, & ibi prouenit excrementum melancholicum, in eo facilè cumulatur. Idque cognoscitur ex vrina tenui, si in eo subsistat, crassa verò & feculenta, si cum vrina excernatur. Et tandem si incrementum sumat, in totum corpus diffunditur. & multa mala generat, vt postea *de obstructione Lienis* dicetur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Lienis morbi in initio facilè sanantur: Verum si protrahantur, vt inde fiant obstructiones, vel tumo-

tumores duri, difficulter curantur.

2. E Lienis morbis neglectis grauissima sequuntur mala, scabies, Melancholia, scorbutus, & plurima alia. Est enim viscus hoc etiam publicæ coctionis officina.

3. Lienis intemperies sine materia rarò eo deueniunt, vt homini mortem inferant; nisi ita magnæ sint, vt eius actio planè euertatur, qua ablata vel diminuta vel deprauata, humor melancolicus & feculentus cumulatur & grauia inde mala excitantur.

4. Intemperies cum materia grauior est & tardius curatur, cum humor melancholicus, qui plerumque peccat in liene, crassus sit, eiusque motus tardus, & inde pertinaces Lienis obstructiones & scirrhi incurabiles excitentur.

Indicationes.

Indicationes. Intemperies si sola sit sine materia indicat alterantia contraria; quæ verò cum materia est, simul humoris vitiosi euacuationem postulat; Et cum humor Melancholicus plerumque in Liene colligatur, is præparandus & euacuandus est.

Curatio.

Curatio. Lienis in genere. In curatione autem Lienis in genere quædam obseruanda. 1. Cùm Lien publicum officium gerat, & ipse etiam sanguinem gignat, eius robur est conseruandum, & propterea non nimis & solum relaxantia vsurpanda, sed moderatè adstringentia admiscenda, qualia sunt; absynthium, nardus & similia.

Validè tamen adstringentium vsus nimius etiam vitandus, ne humores crassi Lieni impingantur.

2. Dulcia in morbis Lienis nec in cibo nec in potu conueniunt, & spleni ὠφέλιμα τὰ δριμέα καὶ τὰ πικρά· τὰ δὲ γλυκέα βλαβερά.

3. Nec acetum nec acida Lieni amica sunt, & vt Hippocrates, *3. de rat. vict. in acut. t.* 30. habet, acida biliosis potius, quàm melancholicis conueniunt, & melancholia, dum ab acido fermentatur, multiplicatur. Exaltat enim Melancholiam acetum.

4. Lien exiguum sensum habet, eiusque substantia est durior, & humor, qui in eo generatur, est crassior. Quapropter etiam acria satis, & fortiora medicamenta fert, quàm hepar.

5. Cauendum tamen, ne vicinum hepar à fortioribus medicamentis aliquid damni patiatur.

6. Quia meatus & vasa satis angusta habet Lien, ne ea obstruantur, omnia ea vitanda, quæ illa obstruere possunt.

7. Euacuatur autem Lien per hęmorrhoides; de quo *de aff. hypochondriaca, part. 3. s. 1. cap. 1.* dicetur, vomitu, cum per vas breue satis commoda via in ventriculum sit, per aluum, & per vrinas, vt *ibidem* dicetur, quæ videantur, ne idem bis repetere opus sit.

8. Et hoc notandum, si lien per consensum à ventriculo, hepate, corde, vel toto afficiatur, curationem ad ista membra affecta

præcipuè dirigendam esse, & materiam, quæ ad Lienem confluit, aliò auertendam, & quæ iam influxit euacuandam esse. Et quia interdum à toto materia ad lienem confluit, etiam sanguis quandoque mitti potest. Et miratur Galenus, *libro de curandi ratione per sangu. miss. cap.* 16. quod antiqui in curando liene sanguinem mittere neglexerint; cùm tamen ipse eiusmodi præsidium sæpe tutissimum expertus fuerit.

Medicamenta ergo Lieni accommodata sunt amara & nitrosa, & aliquam acerbitatem, & adstrictionem coniunctam habentia. Qualia sunt,

Interna. Radices & cortices. *tamarisci, capparum, scillæ, filicis, polypodij querni, asari, fraxini, raphani rusticani, cichorij, bugloss. scorzonera.*

Folia; *Asplenij*, vulgo *scolopendrij & ceterach*, quod omnibus ferè præfertur, *chamæpithyos, chamadryos, agrimoniæ, centaur. minor, tamarisci, linguæ ceruinæ, nasturtij aquatici, cochleariæ, fumariæ, bekabungæ, absyntij, capill.* ♀.

Flores. *Genistæ, cichorij, borraginis.*

Semina *Portulacæ, viticis, plantaginis, genistæ; cichorij, pastinacæ sylvestr. vrticæ.*

Fructus: *Cappares.*

Gummi; *Ammoniacum.*

Ex animalibus vt occulta qualitate iuuantia commendantur; *Lien asini præparatus ad* Drach. j. *hædinus, hircinus, bubulus cum liquore conueniente datus.* Non tamen quælibet ex his cuilibet morbo Lienis conueniunt. Sed cuilibet sua eligenda remedia, vt iam in specie dicetur.

Intemperies lienis Curatio. Et quidem Intemperiem Lienis contrariis emendari notissimum est: At ipsa Intemperies per se purgationem non indicat, & si interdum in nuda intemperie purgantia exhibentur, id ideo fit, ne humores vitiosi è vicinis locis confluant, molemque augeant, vel alium in liene affectum excitent.

Verùm Intemperies Lienis rarò sine materia in eo excitatur, & vix animaduertitur, antequam aliquam materiam sibi adsciscat, quod vbi factum, materia præparanda & per conuenientes vias euacuanda.

Commodissimè autem per hæmorrhoides euacuatur, vt etiam *de aff. Hypochondriaca* dicetur, si natura vel sponte eas aperiat, aut si hirudines illis applicentur.

Vt autem per aluum euacuetur, primò talis præparatio fieri potest, præcipuè si caliditas adsit.

♃. *Rad. cichor.*
polypod. querni an. ℥. ß.
cortic. tamarisci.
rad. cappar. an. Drach. ij.
scolopondr.
capill. ♀ an. M. j.
flor. genist.
borrag,
bugloss. an. p. j.
sem. portulac. Drach. j.
agni casti Drach. ß.
passul. Vnc. ß.

Coqu. in aqua simpl.

Colatura dulcoretur *pauxillo sacchari.* Vel addatur *syrupi de pomis vel vini simplicis* an. q. s.

Vel ℞. *Aquæ fumar.*
cichor. an Vnc. iij.
syr. byzant. s.
de pomis an. Vnc. j.
spiritus vitrioli ♂ g̃. vj.
Misce.

Materia præparata per aluum euacuetur *foliis senæ*, *Epithym. rad. gialapæ, helleboro nigro, lapide Lazuli.*

E compositis vtilia sunt, *syrup. de pomis Regis Sabor, & de pomis cum helleboro, pilul. tartareæ, de ammoniaco. Syru. de succo pomor. purgans* descriptio Cratonis hæc est:

℞ *Suc. pomor. dulc.*
borrag.
meliss. an. ℔. ß.
flor. borrag.
viol. an. P. j.
fol. senæ,
epithymi,
hellebori nigri præpar. an. ℥. ß.

F. s. a. Syrupus, qui aromatizetur.
cinamomi,
caryophyll.
croci,
specierum aromat. rosat.
diamosch. dulc. an. scrup. ß.

Dos. ℥. iij. cum *mann.* Drach. vi vel Vnc. i. & superbibatur *iusculum gallinæ.*

Pilulas tartareas conficiendi ratio commodior.

Pilulæ Tartareæ describuntur in pharm. rest. Quercetan. *cap.* 18. Mihi sic commodius fieri posse videntur.

℞. *Polypod. querni* Vnc. ij.
cortic. tamarisc.
rad. capp.
rad. bugloss. an. Vnc. ß.
passul. corinthiac. contusar. Vnc. i. ß.
myrobalanor. Vnc. i.
flor. genist. M. ß.
sem. aquilegiæ, genist. an. Drach. ii.

Infundantur in vase vitreo clauso in suffic. quant, *aquæ fumariæ & scolopendr. addita salis* Tarti. Drach. i.

Colaturæ ℞. ℔. ii.
succi pomor. odorat. ℔. i.

In ijs in balneo Mar. per quatriduum digerantur vase clauso.

cremor. Tart. Vnc. j. ß.
fol. senæ Vnc. ij.
follicul. sen. Vnc. i.
turbith. elect. Drach. vi.
rad. gialapæ Vnc. ß.
hellebori nigri Vnc. i. ß.
myrrh. elect. Vnc. i.
flor. cord. an. P. ii.
epithym. Drach. vi.
macis,
cinam.
caryophyll. an. Vnc. ß.

Postea colentur & exprimantur.

Colatura in B. per diem adhuc digeratur, postea quod clarum est effundatur, cui adde.

aloës præparatæ Drach. iij. M.

Et coagulentur igne lento, sub finem adde,

spec. diarrh. abbat.
lætificant. Galeni,
trochisc. de lacca,
de cappar. an. Scrup. ij.
croci Drach. i.
crem. tart. Vnc. ß.
salis folior. senæ,
fraxini an. Drach. ß.
ol. anisi g̃. vi.
citri. g̃. ii. Misce.

F. Massa. Si libet possunt acui *extracto scammonij.*

Plura huiusmodi medicamenta proponentur *capite sequente.*

Tandem danda opera, vt reliquiæ materiæ absumantur, & quod restat, insensibiliter discutiatur, aut sensim cum vrina euacuetur.

Vtiles sunt hic trochisci de capparibus, de Lacca & similes, qui vel in pilulas formari vel in pulucrem redigi, & cum conueniente liquore exhiberi possunt.

Non solum autem interna medicamenta, sed & externa applicari possunt. Et quidem in externis medicamentis in intemperie calida adhibendis notandum, omnia cum posca conficienda esse, vt facilius penetrent. Imò etiam in aliis Intemperiebus penetrationis gratia acetum admisceatur.

Ad reliquias materiæ absumendas vtilia sunt oleum *de capparibus, nardinum, irinum, liliorum alborum,* vnguentum, *agrippa, de arthanita, emplastrum de Meliloto, diachylum ireatum,* de quibus *de tumoris Lienis* dicetur. Sunt etiam nonnulli, qui supra sinistrum Hypochondrium cucurbitam cũ scarificatione & multa flãma applicant, vt de materia tenuius & flatulentum euocetur. Sed tutius est à tali scarificatione abstinere, & digerẽtibus modò propositis rem peragere.

Diæta.

Diæta. Diæta medicamentis respondeat. Et quia plerumque humor Melancholicus abundat, aër crassus fugiendus, & puro ac claro vtendum. A cibis crudis, viscidis, salsis, sale ac fumo conditis, vt & dulcibus, abstinendum. Vinum sit purum, tenue, clarum, ac non admodum potens, vel ceruisia defecata. Animi affectus moderandi, & imprimis mæstitia, timor, ac ira fugienda, de quibus *de scorbuto* dicetur.

CAPVT III.

De Lienis morbis organicis & præcipuè, obstructione.

Lienis morbi Organici. VArijs quoque morbis ex Organicorum numero Lien corripitur, & sæpissimè aliqua vel in figura, vel magnitudine vel similibus variatio occurrit. Interdum enim bipartitus ferè totus deprehensus est Lien, vt obseruauit Riolanus. Idem, vt, *lib.* 2. *Anthropog. cap.* 23. refert. In quodam vidit Lienem exactè quadratum trium palmorum latitudine, & æquali longitudine, crassitie 4. dignitos æquantem, & vndiquaque cartilaginosa substantia incrustatum. Geminos Lienes inuentos testatur Aristoteles, *lib.* 4. *de gen. animal. cap.* 4. & Gemma, *Cosmocrit. lib.* 1. *cap.* 6. Tres inuenit Fallopius, vt refert *in obseru. Anatom.* Contrà Lienem interdum planè defuisse obseruauit Hollerius *in obseru. lib.* 5. Gibbæ lienis parti adipem instar candidissimi & clarissimi lapidis annatam fuisse obseruauit Vesalius, *lib.* 15. *de corpor. hum. fabr. cap.* 9. Lapides in Liene repertos fuisse refert Scholiographus Hollerij *ad cap.* 48. *lib.* 1. Fallopius *in obseru. Anatom.* Vesicam aqua plenam duorum pugnorum magnitudine sub liene inuenit Coiter, vt

refert *in lib. obseru. Anatom. & Chirurg.* Nonnunquam situm commutat cum hepate, sed prodigiosè, vt refert Aristoteles, *histor. animal. lib.* 2. *cap.* 13. Ruptis ligamentis etiam visus fuit in muliere ad hypogastrium prolapsus supra vterum, qui per biennium molæ specie medicos fefellit. Tandem fato functa ægra tumoris illius causa patefacta fuit aperto cadauere, vt *in eodem loco* Riolanus refert. In nobili viro eodem modo prolapsum Lienem ad hypogastrium annotauit Cabrolius.

Verùm cum isti morbi partim à prima conformatione sint: partim ita lateant, vt non nisi post mortem deprehendi possint, & omnes incurabiles sint, saltem eorum mētionem fecisse sufficiat. Eos verò qui & signis deprehendi possunt, & curationem aliquam suscipiunt, hic explicandos sumemus. Et primò de obstructione Lienis agemus. Etsi enim angustia vasorum in liene etiam à compressione, quæ fit à tumoribus, fieri possit: tamen de eo postea, vbi *de tumoribus Lienis* agemus, dicetur.

Causæ.

Causæ. Causæ autem obstructionis vasorum Lienis sunt humores crassi, terrestres ac feculenti, & tartarei, vt hodie appellantur, & imprimis humor melancholicus. Generantur autem tales humores è cibo & potu, qualis *capite præcedenti* propositus est. Ad cumulandos hosce vitiosos in Liene humores faciunt consuetæ hæmorrhoidum vel mēsium euacuationes suppressæ.

Vt autem faciliùs tales obstructiones excitentur, facit etiam Lienis caliditas, obquam is chylum nondum satis in ventriculo coctum & elaboratum, vt & potum ad se trahit, de quo Hippocrates, *lib.* 4. *de morbis*: dùm Lien ægrotat, inquit, vel humores spontè feruntur ad ipsum, vel trahit per venas, quas habet cum hepate communes, vt etiam *lib.* 1. *de morbis mulier.* docet. Exercitatio quoque vehemens statim à cibo idem præstat, vt & decubitus continuus in latus sinistrum.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscuntur Obstructiones Lienis è causis, quæ præcesserunt & effectis, iisque, quæ sequuntur Nam si causæ, quæ antea enumeratæ sunt, præcesserint, mali huius suspicionem præbent, quod postea confirmant ea, quæ sequuntur. In principio quidem solùm grauitas quædam in sinistro hypochondrio percipitur, postea etiam dolor aliquis, præsertim in cursu & concitatiore ac longa ambulatione, malo non tandem incrementum sumente, cum nec crassior chyli pars ob vias obstructas à liene attrahi, nec melancholicum excrementum per conuenientes vias expurgari possit; Et chylus crassior ac feculentus simul ad hepar transsit, vnde melancholicus sanguis generatur, & excrementum melancholicum ad hepar deriuatur, atque hinc in totum corpus diffunditur: vnde totius corporis dolor flori-

dus & natiuus in liuidum mutatur, corporis grauitas percipitur, spirandi difficultas excitatur, præsertim post exercitium vehemens. tussis sicca interdum adest, quandoque cordis palpitatio, scabies, affectio hypochondriaca, canina appetentia & similia mala oriuntur.

Interdum humor ille Melancholicus ad ventriculum effunditur, vnde ructus acidi, humorumque acidorum vomitus sequitur, interdum etiam ad aluum effunditur, vnde diarrhœa & dysenteria excitatur, de quo Hippocrates, *6. aph.* 43. qui Lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, iis superuenientem dysenteriam longam aqua inter cutem & intestinorum læuitas excipit ac moriuntur. Vrina sæpe sanorum similis est, quæ si æger paulisper mouetur, crassa & obscura redditur, & interdũ quasi sanguinea: Aluus plerumque est adstrictior, & alia signa, quæ in hypochondriacis & scorbuticis adsunt, conspiciuntur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Affectus hic plerumque pertinax est & diuturnus, ob humoris, à quo pendet, naturam.

2. In principio hoc malum curatu facilius est: Si verò diutius protrahatur; difficilius curatur, & sæpe in schirrhum Lienis abit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

Obstructio apertionem indicat: aperitur autem obstructio, si humor, qui eam parit, è vasis illis amoueatur, quod fit per medicamenta attenuantia & incidentia, quibus postea subiungenda euacuantia.

Medicamenta attenuantia & incidentia.

Vniuersalibus itaque præmissis exhibeantur attenuantia & incidentia, non tamen nimium calefacientia, ne humore tenuiore discusso crassior relinquatur, ac malum grauius & pertinacius reddatur. Vtilia hîc sunt medicamenta *capite antecedenti* proposita: vt & *tartarum* & ex eo parata medicamenta, *cremor Tart. spiritus Tart. simplex & compositus, tartarum vitriolatum*, medicamenta ex chalybe parata, vt:

℞. Cortic. *rad. cappar.*
tamarisci an. Vnc. ß.
rad. aperient. Drach. vi.
bugloß. Drach. iii.
chamæd. ceterach. an. M. i.
sem. agni casti Drach. i.
flor. genistæ,
borrag. an. M. ß.

Infundantur in vino, vel coqu. in aqua pura.

Colaturæ ℞. Vnc. x.
syrup. borrag. Vnc. ii.
oxymel. scillit. Vnc. ii.

Misce pro tribus dosibus.

Vel ℞. *Rad. filicis,*
polypod. querni,
cort. tamar. an. Vnc. ß.
chamædryos. M. i.
passul. minor. Vnc. i.

Coqu. in aqua simpl.

Colaturæ ℞. Vnc. x.
syrupi de scolopendr. Vnc. iii.
Tart. Vitriolati ℈. i.

Misce. Vel fiat talis syrupus.

℞. *Rad. eryng.*
rubiæ tinctor.
glycyrrh.
polypod. quer.
cort. tamarisc.

rad. capp. an. Vnc. ß.
rad. asari Drach. ii,
ceterach,
chamæd. an. M. i.
flor. genist.
borrag.
bugloß. an M. ß.
cinamom.
cortic. aurant. an. Drach. ii.
passul. minor. Vnc. ii.

F. s. a. Syrupus, cuius Vnc. ii. cum aqua fumar. vel alia conuenientevel vino absinthii exhibeantur. Potest etiam oxymel scillitic. vel Tart. Vitriolatus addi.

Efficacissimi etiam in obstructionibus tollendis sunt *trochisci de capparibus*, vt & *trochisci de scolopendr.* qui hoc modo parantur:

℞. *Scolopendr. seu ceterach,*
hyssop.
prassii,
fructus tamarisci,
cortic. rad. capp. an. Drach. ii.
sem. agni casti.
rutæ,
gentianæ,
aristoloch. rotund.
flor. genistæ. an. Drach. i. ß.
ammoniaci aceto dissoluti q. s.

F. Trochisci. Si humores calidi admixti sint, tales fieri possunt.

℞. *Sem. portulac.*
scariolæ,
agni casti,
fructuum tamarisci,
capill. ven. Tart.
scolopendr. an. Drach. ii.
spec. diatrion santal.
cort. rad. cappar.
an. Drach. i. ß.

Cum oxymel scyllitico *vel aqua tamarisci* in qua gummi aliquod dissolutum sit.

F. Trochisci.

Vel ℞. *Trochisc. de capparibus* ʒ i.
croci ♂
puluer. vel extract. gentian. an. scrup. i.
extract. absinth. scrup. ß.
Cum *oxymel. scillit.*
F. Pilulæ mediocres.

Verùm cum ista paulò fortiora sint, & pleraque simul vrinam moueant, prius corpus expurgare conuenit. Post leniter ergo aperientium vsum purgatio instituenda est, vt:

℞. *pil. tartar.* ℈. i.
extract. scammon. g̃. iii.
F. Pilulæ mediocres.

Vel ℞. *pil. de fumar.*
Tartarearum an. ℈. i.
de ammon. g̃. vi.
extr. hellebor. nigri g̃. iii.
F. Pilulæ mediocres.

℞. *Radic. cicho.*
polypod. quern.
filicis
cortic. tamarisci an. Vnc. ß.
scolopendr.
chamædryos
praßij an. M. i.
card. bened.
centaurij minor. an. M. ß.
sem. genist.
aquileg. an. ʒ. ii.
glycyrrh. Vnc. ß.
passular. min. Vnc. ii.

Coqu. in *aqua*. In colatura infunde,

fol. senæ elect. Vnc. ii.
follic. senæ Vnc. ß.
rad. gialap.
hellebor. nigr. præpar. an. Drach. ß.
zingiber.

zedoariæ,
cortic.citri an. Drach. ii.
flor.cordial. P. iii.
Coq. in vase clauso.
Colaturæ.
Adde *saccar.* q. s.
F. s. a. syrupus liquidior, qui aromatisetur aquæ cinamomi Vnc. ß.
Dosis Vnc. ii.

Potest etiam euacuatio per vomitum institui, cum recta via sit à liene ad ventriculum per vas breue.

Euacuatione peracta ad extenuantium & incidentium vsum, & præcipuè trochiscorum, redeundum, quæ reliquias absumunt, & simul vrinas mouere possunt; cùm lien etiam vtiliter per vrinas euacuetur, vt *de affect. hypochond.* dicetur.

Exhiberi quoque potest pro morbi ratione theriaca cum decocto vel aqua buglossi, quæ etiam vesicas, quæ lieni adnascuntur, absumunt.

Si his omnibus morbo non satisfiat, acidulas vel thermas æger vsurpet, vel chalybis vsum, qui pertinacissimas etiam lienis obstructiones tollit, sese accingat, de quo *de affect. hypochondriaca* dicetur, quę huc transferri possunt.

Roborantia. Tandem etiam roborantia lienem, & quæ reliquias, quæ adsunt, humorũ absumunt vsurpanda, vt.

℞. *Scolopendr.* M. ii.
hyssopi,
chamædryos,
roris marini,
centaur. minor. an. M. i.
cort. tamarisci,
ligni sassafras an. ʒ. ii.
cortic. citri. Vnc. ß.
cinamon.
macis, caryophyll. an. ʒ. ß.

Insuantur sacculo ex serico vel linteo albo, & affund. vini mensuræ duæ.

Vel ℞. *Chamædr.*
centaur. minor. an. M. ß.
cortic. tamarisci Vnc. ß.
Affunde vini q. s.

Vel ℞. *Conseru. borrag.*
cichor.
flor. genist. an. Vnc. i.
rad. condit. helenii,
cort. citri. condit. an. Vnc. ß.
pulu. cortic. tamarisci,
cinamomi an. Drach. i.
spicæ Drach. ß.
Cum *syrupo borrag.*
F. Electuarium.

Si libet, potest chalybis præparati Vnc. ß. addi.

Topica. Dum hæc ita exhibentur, extrà topica simul adhibenda sunt, Vt ℞. *rad. alth.*
cortic. tamarisci an. Vnc. ß.
scolopend.
marrubii,
chamæpith.
rutæ an. M. i.
flor. genist.
chamæm.
sambuci an. M. ß.

Coq. in aqua & aceto, & decoctum cum spongia vel linteo fomenti loco imponatur. Vel fiat ex iisdem cataplasma.

Laudantur & folia hyoscyami in aceto & oleo de capparibus cocta & fomenti loco imposita.

Post fomentum vnguentum vel emplastrum imponatur, vt.

℞. *Flor. genist.* M. iii.
Coq. in vase clauso & contund.
Adde *vnguenti dialth.* Vnc. iii.
ammoniac. aceto dissolut. Vnc. ß.
Misce.

Misce.

℞. *Flor. genist.* Vnc. iii.
butyri sine sale,
axung. porci an. ℔. ß.
ceræ parum.
F. s. an. Vnguentum.

Vtile est & *oleum de capparibus, cheirinum, rutaceum, amygdal. amar.* Imprimis lienem extenuat ammoniacum aceto dissolutum.

Vel ℞. *mucilag. rad. alth.*
sem. lini,
fœnugræc. an. Vnc. i.
vnguent. dialth.
adipis gallin. an. Vnc. ß.
ol. de cappar.
rutacei,
cheirini an. Vnc. i.
aceti rutacei Vnc. ii.
Coq. ad aceti consumptionem.
Adde *ammoniaci aceto dissoluti.* Drach. iii.
Misce.

Diæta.

Cibi omnes, qui obstructiones lienis parere possunt, & supra enumerati sunt, crassi, viscidi, terrestres; pinguia, dulcia, ex lacte, & farina vitandi. Panis sit bene fermentatus. Cappares in frequenti vsu sint. Cibi condiantur hyssopo, saluia, roremarino, cinamomo, croco, sem. fœnic. & anisi; quibus & panis condiri potest. Sinapi etiam vtile est, & beta ac raphanus, asparagus, petroselinum, asparagi, lupuli salictarii, endiuia, cichorium. Acetum ad cibos condiendos, vel pro intinctu tale parari potest.

℞. *Acet. sextarios duos,*
summit. tamarisc.
fænicul. an. q. v.

Macerentur per triduum, & acetum colatum vsui seruetur.

Vtile etiam est bibere è vase è *tamarisco* parato. Vel si tale desit, ligni tamarisci aliquid potui imponi debet.

CAPVT VI.

De Lienis magnitudine vitiosa & inflatione.

Lienis magnitudo vitiosa.

QVandoque etiam lienis magnitudo vitiatur. Et quidem interdum à prima conformatione lien magnus est. Interdum postea ob causas morbificas talis euadit. Vesalius, *lib. 5. de corpor. hum. fabr. cap. 9.* refert, se in quodam suspenso, qui candidissimam & glabram cutem habebat, & sanus erat, adeo grandem inuenisse lienem, vt parum hepati mole cederet. Scribit etiam Marcellus Donatus, *de hist. med. mirab. lib. 6. cap. 8.* se in nobili femina vidisse lienem adeò magnum, vt vniuersum abdominis spatium occuparet, quæ tamen plures liberos genuit. Columbus, vt *lib. 15. Anat.* refert, lienes adeò magnos vidit, vt viginti libras pondus vnusquisque excederet. Refert quoque Schenckius, *lib. 3. obs.* historiam lienis, qui totum fore abdomen impleuit, ponderis librarum viginti trium.

Refert etiam Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obs. 45.* in femina quadam (quæ sibi persuaserat, fœtum mortuum post partum alterius per menses 14. in vtero remansisse, atque ideo, quod in latere sinistro duritiem oblongam, atque ex inferiore parte rotundam percipie-

bat, caput infanti repræsentantem, quæ ad ilia vsque sese extendebat, comprehendebatque simul regionem vmbilici vna cum dextri lateris costis nothis (hepar tantæ magnitudinis fuisse repertum, vt lobus stomachum versus sub costis sinistri lateris spurias transgrederetur. Splen quoque immésæ magnitudinis durus & inferiori parte versus illum rotundus, sanguine adusto plenus, hepatis lobo adnatus, conspiciebatur. Venæ eius, cum arteriis mesaraicis pollicis magnitudinem excedebant. Vas verò breue exiguum & obstructum erat.

Contra interdum planè paruus reperitur. Ita scribit Vidus Vidius, *lib.* 10. *de curat. membratim*, *cap.* 10. se vidisse lienem adeo exiguum vt columbini oui magnitudinem non excederet, adeo durum & compactum vt ferè lapidis duritiem imitaretur.

Verùm cùm talia vitia in prima cóformatione contracta emendari non possint, de tribus saltem magnitudinis auctæ vitiis, quæ curationem suspiciunt, dicemus.

Lienis inflatio. De inflatione, inflammatione, & tumoribus frigidis ac scirrho. Et primo inflammationem quod attinet, cùm lien substantiæ sit raræ & spongiosæ, interdum à flatu distenditur, & cum dolore sine vlla grauitate in tumorem tollitur, ac cum manu premitur, murmur intus percipitur.

Causæ.

Causæ. Generantur autem illi flatus ex vsu ciborum flatulentorum, castanearum, fabarum, bulborum, mellis & ciborum dulcium, atque aliorum flatulentorum. Aqua quoque, præsertim frigida pota ad malum hoc inducendum facit. Humores tamen flatibus generandis apti in primis viis cumulati, etiam sine ciborum flatulentorum vsu, malum hoc inducere possunt. Intemperies præterea frigida aëris ad flatus eiusmodi generandos facit.

Signa Diagnostica.

Signa. Tumor & distensio quædam in sinistro hypochondrio percipitur, atque inde ortus dolor aliquis, sed sine vlla grauitatis aut ponderis sensu, ac lien compressus nonnihil cedit, & murmur ibi auditur. Quandoque & ructus accidunt. Si à cibis flatulentis malum ortum habeat, id ex relatione ægri cognoscitur. Quod si nil tale præcesserit, ad humores vitiosos antea cumulatos mali causa referenda.

Prognosticum.

Prognosticum. Cum flatus sit loco mobilis, facilius, quàm alia lienis mala, inflatio eius curatur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio. Flatus discutiendus est, & causa, à qua ille prouenit, tolleda. Euacuationes ergo, si opus sit, præmittendæ, postea flatus discutientia intus & extra adhibenda. Exhiberi etiam potest *decoctum flor. chamamel. veronica*, in vino generoso, *diacyminum*, *diaspoliticon*, *diacalaminth. trochisc. de cappar. aqua*

zedoaria.

Vel ℞. *Sem. agni casti,*
ammeos,
apii,
cymini,
aristol. rot.
centaur. minor.
cortic. radic. cappar.
tamarisci partes aequales,

Et cum vino vel aceto in qua per noctem ammoniacum infusum fuerit.

F. Trochisci.

Extra verò instituatur fomentatio, *ex cort. rad. cappar. flor. tamarisci, fol. rutæ, calaminth. flor. chamæm. meliloti, sem. agni casti, anethi, cumini, baccis lauri* in aqua & aceto coctis.

Postea instituatur inunctio ex *oleo rutaceo, irino, laurino, nardino, de capparibus.*

Vel ℞. *Fol. rutæ,*
absinth.
calaminth. an. M. ß.
rad. aristol. rot.
gentian.
iridis an. Vnc. ß.
flor. chamæmel.
melilot.
genistæ an. M. ß.
baccar. lauri Vnc. ß.

Coq. in vase duplici, in vini optimi part. ii & ol. costini ac anethini p. i. ad vini consumptionem; oleum expressum vsui seruari potest.

Cucurbita quoque lienis regioni apposita flatus in eo discutit.

CAPVT V.

De Lienis Inflammatione.

ETsi lien, vtpote qui crassiorem chyli partem attrahit, rarius phlegmone corripitur: Aliquando tamen hoc accidit, vt ex Galeno 6. *de loc. affect & 13. meth. med.* atque ipsa experientia patet. Cùm enim venæ & arteriæ satis copiosæ in liene inueniantur, si eæ vel obstruantur ab humoribus calidis, vel si quis in regione lienis percussus sit, aut ex lapsu eò loci læsus, aut hæmorrhoides vel menses suppressi regurgitent, inflammatio inde excitari potest. Et eædem causæ, quæ hæpatis inflammationem, de qua *postea* dicetur, excitant, ferè etiam in liene locum habent. Sanguis autem, qui inflammationem excitat, nunc purus est, nunc bilem, vel, quod plerumque fit, humorem melancholicum admixtum habet, vt Alexand. Trallianus, *lib. 8. cap. 10.* docet.

Lienis inflammatio.

Signa Diagnostica.

Cùm lien inflammatur, feruor, dolor & tumor in sinistro hypochondrio apparet. Etsi verò ren sinister, vt dextero elatior, lieni propinquus est; & propterea doloris situs in inflammatione renis sinistri, & inflammatione lienis valde similis est: tamen lien, vbi intumescit, versus anteriora magis protuberat & hominem medium quasi cingit, &, vt Alex. Tiallia-

Signa.

nus habet, non solum ventrem & stomachum, sed etiam dextram hypochondriorum partem lienis tumor interdum occupat, atque aliis etiam signis lienis & renis sinistri inflammatio distinguuntur. Nam liene affecto pulsatio magis percipitur, ob arterias copiosas, quibus lien abundat; & apposita regioni lienis manu palpitatio quædam percipitur. Febris adest cōtinua, quartanæ periodum plerumque obseruans. Difficultas respirandi sequitur ex diaphragmatis compressione. Pedes & genua interdum rubicunda apparent; nares autem & aures exsangues pallescunt.

Variant autem signa pro humoris varietate. Nam si sanguis sola copia peccet, dolor & tensio vehementer vrget, cum magna grauitate. Si bilis admixta sit, vrinæ sunt coloratiores, rubræ & acres, sitis vrget, os est amarum, cibi fastidium, vigiliæ oriuntur; quandoq; ægri delirant, febrisq; tertio die magis affligit. Si sit admixta pituita, color est pallidus, æger non admodum sitit, dolor est mitior, febrisque quotidie affligit. Si humor melancholicus (quod plerumque fit) admixtus sit; durities maior est, color corporis est nigrior, vrina etiam nigricat, adestque mœstitia, & alia humoris melancholici signa. Plura videantur de his apud Alexand. Trallianum, *lib. 17. cap. 16.*

Prognostica.

Prognostica.

1. Inflammatio lienis quidem rarior est: Si tamen eueniat, diligenter curanda, cùm facilè in scirrhum abeat, & multorum malorum causa esse possit.

2. Inflammatio à sanguine minus periculosa est, quàm quæ bilem, aut melancholiam admixtam habet.

3. Inflammatio, quæ totum lienem occupat, mala, & quo durior, eò pejor est.

4. Inflammationem hepatis in lienis conuerti melius est, quàm si lienis ad hepar conuertatur.

5. Ex nare sinistra sanguinis profluuium vel alui fluxus si die critico accidant, & signa coctionis præcesserint, bonum.

6. Soluitur lienis inflammatio, vel quia discutitur, vel aliò transfertur, vel hæmorrhagia narium aut vrinæ profluuio, aut alui fluxu sanatur, vel in pus mutatur; vel indurescit.

Indicationes.

Indicationes.

Quæ in aliis inflammationibus indicationes dantur, & hîc locum habent. Sanguis nimium à liene reuellendus; & auertendus repellendus, deriuandus, quod influxit, discutiendum; ipsáque intemperies calida alteranda.

Curatio.

Curatio.

Statim igitur ab initio vena in sinistro cubitu aperienda. Ipsa etiam vena in talo, præsertim si à suppressa aliqua sanguinis euacuatione malum ortum habeat, tandem etiam deriuationis gratia hæmorrhoides aperiri possunt.

Plurimi saluatellæ sectionem in affectibus lienis, & præcipuè

eius inflammatione commendant. Verùm nondum monstratum, cur cæteris præferenda sit, de qua re *de Febribus, lib. 2. cap. 20.* dictum: quæ huc referantur.

Postquam vena secta est, statim repellens aliquod lienis regioni apponendum, sed non valdè frigidum & adstringens, ne humor condensetur, aut lieni magis impingatur & is induretur, sed aliquid ex incidentibus admiscendū, quale est acetum. Inungatur quoque & foueatur lien in principio oleo rosaceo & aceto mixtis.

Vel ℞. *Ol. rosar.*
cydonior. an. Vnc. j.
vini austeri ℔. v.
aceti Vnc. j.
Et cum lana imponatur.

Postea humores præparandi & euacuandi sunt, ne à vicinis locis ad lienem confluant, de quo antea de intemperie lienis cum materia dictum.

℞. *Rad. taraxac.* Vnc. j.
cichor.
polypod. querni an. Vnc. ß.
fumar.
scolopendr. an. M. v.
flor. borrag.
bugloss. an. P. j.
passular. Vnc. ß.
Coq. *in aqua hordei.*
Colaturæ ℞. Vnc. ix.
Adde *oxysacch. simpl.*
syr. byzant. simpl. an. ℥. j. ß.
Misc. pro tribus dosibus.

Vel ℞. *Aq. fumar.*
cichor. an. Vnc. iij.
syr. violar.
oxysacch. simpl.
fumar. an. Drach. vj.
Misce.

Postea purgatio instituatur cum *elect. lenit. simpl. vel diacatholico cum syr. rosar. solutino.*

Vel ℞. *Rad. taraxac.* Vnc. ß.
endiuiæ,
fumar.
flor. cichor.
borrag.
violar. an. P. j.
fol. senæ elect. Vnc. ß.
rhabarb. Drach. j.
spicæ Scrup. ß.
cinamom. Drach. ß.
passular. Vnc. ß.
Infund. in aqua simpl.
Colaturæ ℞. Vnc. iij.
elect. diacathol. vel de succo rosar. Drach. ij.
syr. de cichor. cum rhabarb. Drach. vj.
cremoris Tart. Scrup. ß.

Purgatio verò semper pro peccantis humoris natura instituenda, de quo *de intemperiebus lienis* dictum. A purgatione potus largior non dandus, sed potius sitis ferenda, ne humor ad substantiam hepatis feratur.

Deinde imponatur tale cataplasma.

℞. *Far. hord.*
fabar.
pulu. rosar. rubr.
chamæmel.
absinth. an. Vnc. ß.
Cum *oleo rosar. & exiguo croci.*
F. Cataplasma.

Etsi caliditas maior sit, addatur succus portulacæ.

Hinc, & vbi feruor remisit, resoluentia repellentibus addenda.

℞. *Ol. rosac.* Vnc. ij.
chamæmel.
lilior. albor.
de capparibus an. Vnc. j.
Misce.

℞. *Flor. chamæm.*
abrotani, meliloti,
lilior. albor.

Coq. ad mollitiem, addatur *oleum rosarum*, & fiat cataplasma.

℞. *Farin. hord.*
fabar.
sem. lini,
pulu. flor. chamæm.
absinth.
abrotani an. Vnc. ß.

Coq. in s. q. aqu. & aceti.
Add. *ol. de capparibus* Vnc. ij.
F. Cataplasma.

Tandem in statu ac declinatione solis resoluentibus vtendum, *ceterach. schœnanth. flor. genist. chamæmel. meliloti, puleg. absinth. origano.* Cauendum autem ne nimis discutientibus tenuior pars discutiatur, & crassior relinquatur, ac tumor induretur. Itaque si indurationis metus sit, id quod cognoscitur ex eo, quod dolor & calor remittunt, durities verò remanet, imò augetur, tale cataplasma applicetur:

℞. *Farin. sem. lini,*
fœnugræc.
hord. an. Vnc. j.
caric. aceto macerat. num. vj.
adip. anser.
ol. lilior. albor.
de capparibus. an. q. s.
F. Cataplasma.

Ad reliquias autem materiæ absumendas medicamenta de obstructione lienis proposita vsurpanda.

Si tandem, quod tamen rarius accidit, ad suppurationem tendat inflammatio, id quod ex dolore maiori & horrore cognoscitur, & ea præcaueri non potest, adiuuãda, ne plures partes putrefiant.

Ergo:

℞. *Pulu. rad. alth.* Vnc. j.
farin. hord.
sem. lini,
fœnugræc.
tritici an. Vnc. ß.
ficuum num. iij.

Coq. Add. *ol. lilior. albor.* ℥. j. ß.
F. Cataplasma

Vel imponatur emplastrum diachylon. Post vlceris apertionem id detergendum, & postea consolidandum, vt de inflammatione hepatis dicetur.

Diæta.

Æger in aëre temperato degat, & victu qui in aliis viscerum inflammationibus conuenit vtatur. Abstineat in principio à vino, in declinatione tamen aquosum concedi potest. *Diæta.*

CAPVT VI.

De scirrho, & duris lienis tumoribus.

FRequenter verò lien, vtpote qui crassiorem sanguinem conficit, & eo nutritur, tumore duro siue scirrho corripitur, & qui id patiuntur, σπληνικοὶ seu lienosi nominantur. Etsi n. σπληνικοὶ in genere nominari possunt omnes, qui liene laborant: in specie tamen veteres eos lienosos appellarunt, quibus lien à copia humorum melancholicorum & crassorum infarctus est, & imprimis, quibus lien ex humorum infarctu induruit. Estque scirrhus lienis tumor eius durus, ab humore crasso & indurato ortum habens. *Scirrhus lienis.*

Causæ.

Causæ. Causa autem istius tumoris est crassus humor in liene cumulatus ac retentus & induratus, plerumq; melancholicus, quandoque tamen etiam pituitam admixtam habens, &, vt chymici hodie appellant vno nomine, tartareus. Melancholicus generatur ob prauum & crassum, ad succum melancholicum generandum aptum cibum; labores, vigilias, curas, quæ spirituosam humorum partem absumere solent, & crassam relinquere, febres item diuturnas, vel ipsius lienis vitium, qui ob debilitatem rectè concoquere vel crassum expellere nequit. Vnde fit, vt crassi & excrementitij humores in liene subsistant, eum obstruant & tandem tumorem pariant, in eóque indurentur. Pituitosi humores cumulãtur in iis, qui è frigidis & diuturnis morbis non integrè euaserunt, qui in palustribus locis degunt, de quibus Hippocrates, *in lib. de aëre, aquis & locis:* qui aquas bibunt palustres & stabiles, iis lienes magni fiunt & pleni, ac ventres duri, quod etiam accidit iis, qui in febribus, vbi sitis vrget, aquam auidius bibunt. Fit autem hic tumor durus, quando tenuiores humorum partes exsiccantur & absumũtur, crassæ verò remanent & indurantur. Mercatus quidem duobus modis duritiem hanc quasi lapideam cõtrahi statuit, cùm scilicet vel tenuior humorum pars exhalat, crassior verò relinquitur; vel dum ipse humor crassior fit & veluti congelatur ob frigiditatem.

Verùm non credibile est, in corpore humano tantam posse esse frigiditatem, quæ humorem congelare possit. Itaque vel prima causa solum admittenda, quæ tantò facilius duritiem inducere valet, si ipse humor natura sua crassior est, vel alterum etiam fieri potest, si in ipso humore ad duritiem contrahendam, dispositio concurrat, quæ nil aliud est, quamuis illa lapidescendi humori tartareo & crasso natiua & propria.

Differentiæ.

Differentiæ. Differunt autem hi tumores, primò; quia alius est incipiens, alius inueteratus; atque ille est cum sensu, hic sine sensu. Secundò quod alius est in toto liene, alius in aliqua eius parte, & aliquando intumescit lien secundũ lõgitudinem, vt teres quasi reddatur, aliquando secundum latitudinem; aliquandò totus secundum omnes dimensiones.

Signa Diagnostica.

Signa. In tumore duro & scirrho Lienis tactu manifestè tumor & durities Lienis deprehenditur, sicut & Leno ille Cappadox, *in Plauti Curculione act. 2.* conqueritur.

Nunc iam quasi zona Liene cinctus ambulo,
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.

Et si inueteratus sit & confirmatus tumor, nullus, etsi digitis fortius comprimatur, dolor percipitur, color in facie est liuidus & quasi plũbeus, &, vt ex Hippocrate, *de locis in homine*, & Galeno *2. de nat. facult. cap. 9.* dici solet, quibus corpus floret, his lien mi-

nuitur, & contra, quibus Lien magnus & tumidus est, ijs corpus imminuitur, & cacochymicum & malè coloratum redditur. Vnde comparatio illa Lienis fisco Regio olim à Trajano vsurpata profecta est, vt refert Dion, quia sicut cum fisco Regio crescente singulorum priuatæ opes imminuuntur, sic amplificato Liene priuatæ opes singularum partium corporis decrescere dicuntur. Vbi tamen notandum hoc de magnitudine Lienis præternaturali solùm accipiendum esse. Nam vt supra *cap.* 3. dictum, inuentus est Lien satis magnus in quibusdam sanis, & qui corpore fuerunt florido. Etsi officium suum sanguificationis rectè peragat, corpori reliquo, etsi magnus sit, nihil damni affert. Verùm si præter naturam humoribus vitiosis repletus intumescat, officium suum facere rectè non potest: Vnde vitiosi & melancholici humores circa Lienem primò cumulantur, & deinde in totum corpus diffunduntur, vnde illud floridum & naturalem suum colorem amittit, & bono alimento destitutum contabescit. Adest præterea quædam spirandi difficultas, & sensus ponderis iugulum sinistrum quasi infra trahentis. Si ventriculus repleatur, poto imprimis aquoso liquore, statim angustia circa lienem percipitur, plerumque etiam pedes inflantur, & vlcera in cruribus curatu difficilia excitantur, & alia sæpe Symptomata accidunt, quæ *de scorbuto* sunt enumerata.

Etsi verò, vt supra dictum, & tumor flatuosus quandoque Lienem corripiat: tamen ex modò dictis, & suprà *cap.* 3. *de inflatione Lienis* propositis signis hæc duo tumorum genera facilè discernuntur. Nam in scirrhoso tumore major est grauitas, quàm in flatuoso; Flatuosus quoque tumor compressus cedit, scirrhosus non cedit: Flatuosus compressus murmur & sonum edit, qualis in scirroso non percipitur. Quamuis verò ab humore melancholico plerumque sit hic tumor: Si tamen Pituita admixta sit, cognoscitur id ex cachexia pituitosa totius corporis.

Prognostica.

1. Quidam splenitici nihil à pharmacorum vsu vtilitatis percipiunt, neque à reliqua curatione, quamquam gracilior ipsis splen euadit: sed quæ adhibentur, à magnitudine morbi superantur; progressu verò temporis aliquibus in hydropem morbus degenerat & intereunt; aliquibus splen suppuratur, & vsti restituuntur; cùm quibusdam verò consenescit durus & magnus existens, & diuturna est affectio, non tamen lethalis, Hippocrates, *lib. de affect.* § 20. Omnis enim scirrhus confirmatus cum lienis, tum aliarum partium, est incurabilis. Nondum verò inueteratus, curari quidem potest, sed difficulter.

Prognostica.

2. In Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum est, *6. aph.* 48.

3. Qui Lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, eos superueniente longa Dysenteria, aqua inter cutem ac læuitas intestinorum excipit, & moriuntur, *ibid. aph.* 43. Nimirum, vt Galenus explicat,

explicat, quibus longo tempore lien induruit; ijs superueniens dysenteria malum soluit, ratione translationis & euacuationis humorum crassorum Melancholicorum qui in Liene infixi erant: Si tamen immoderatior sit dysenteria, labefactatis prauorum humorum transitu intestinis cum vires ipsorum, tum calidi innati συμμετρία in venis & visceribus perit, vnde Hydrops & Lienteria sequitur.

4. Melancholicum morbum incipientem hæmorrhois plerumque prohibet, & iam effectum remouet, immoderatum etiam Lienem sanat, Galenus, *6. Epid.com.6. aph.* 8.

In scirrho Lienis inueterato, si hepar non trahatur in consensum, homo diutius superesse potest, scribitque Forestus, se matronam nouisse, quæ 30. annos dolore Lienis laborauit, & tamen consuetas functiones sine dolore obierat.

Indicationes.

Intentiones. Tumor hic, quia durus & frigidus est, postquam toto corpori prospectum, emollientibus & calefacientibus curandus, vt Galenus, 2. *ad Glaucon. cap.* 4. docet; ideoque adhibenda medicamenta, quæ calorem habent tepidum, humiditatemque mediocrem.

Vehementer enim calefacientia & exsiccantia tenuioribus partibus discussis, id quod remanet, tanquam lapidosam concretionem relinquunt, teste Galeno 14. *meth. med. cap.* 14.

Curatio.

Curatio. Vniuersalibus igitur, de quibus supra de Intemperiebus Lienis dictum, præmissis, vbi curationis spes superest, emollientia, attenuantia & aperientia medicamenta paulò valentiora vsurpanda, quæ tamen citra insignem caliditatem id præstent, ne dissipata tenuiore parte crassus humor vehementius aduratur.

Talia sunt amara præcipuè, quibus vehiculi loco & penetrationis gratia acetum & oxymel addi potest, de quo Galenus, 13. *meth. med. cap.* 17. Et 14. *meth. med. cap.* 5. & 2. *ad Glaucon. cap.* 5.

Quibus adhibitis per interualla purgantia interjicienda, inter quæ præcipuè vtilia sunt folia senæ, helleborus niger & eius extractum, extractum panchymagogum, quibus chymici ☿rium dulcem, vt & ☿ vitæ gr. aliquot admiscere solent.

Conueniunt ergo hîc ea, quæ supra de obstructione Lienis sunt proposita, quæ etiam incipientes duros Lienis tumores sanant.

Et quidem alia sunt calida, vt *chamædrys, chamæpithys, ceterach, thymus, epithymum, fumaria, agnus castus, lupulus, centaur. min. calaminth. rad. aperientes, filicis*, cuius radicis magna & peculiaris in affectibus Lienis est efficacia, *rad. polypod. sem. genist. cortices & fructus capparum, cortices tamarisci, fraxini, sambuci, scylla, ammoniacum, bdellium, galbanum.*

Alia frigida vel temperata, vt *cichoracea, & intybacea omnia, sem. 4. frigid. maior. & minor. flor. borragin. buglos. capill. ♀ lingua ceruina.*

E quibus varia fiunt medicamēta: E compositis sunt: *syrup. de scolopendr. byzant. s. & compos. syrup. de fumar. cochlear. trochisci de cappari-*

bus, de eupatorio, de scolopendrio.

Extra applicentur *ol. lilior. alb. sambucin. de capppar. amygdal. amar. rutac. nardinum, vnguent. dialth. Agrippæ, de artanita, empl. diachyl. de meliloto.*

Præmissa ergo primarum viarum euacuatione talis potus præparetur.

℞. *Radic. aperientium aceto maceratar.* an. Drach. ij.
cichor. polyp. quern. an ℥. ß.
corttc. rad. cappar.
tamarisc. an. Drach. iii.
flor. genist.
borrag.
bugl. an. P. j.
sem. anisi,
agni casti,
melonum an. Drach. ii.
passular. maior. exacinatar. ℥. i.
ficuum num. iv.
Coq. *in aq. chalybeata,*
Colaturæ ℞. ℔. j.
syr. byzant. s.
de scolopendr.
oxysacchar. compos. an. Vnc. j.
F Potus pro 4. dosibus.

Hinc paretur talis purgatio.

℞. *Rad. filicis,*
polypod. an. Vnc. ß.
ceterach. M. j.
chamædryos M. ß.
fol. senæ elect. Vnc. i. ß.
hellebor. nigri præp. Vnc. i.
rad. gialap. Drach. j.
galang.
corttc. citri,
semin. fœniculi an. ℈. ij.
Infundantur in sufficiente quãtitate aquæ simpl.
Colaturæ ℞. Vnc. x.
syrup. de scolopend.
de quinq; radicib. an. ℈. j. ß.
F. Potus pro 3. vel 4. dosibus.

Vel vsurpentur Pilul. Tartareæ supra descriptæ.

Vel ℞. *Ammomaci aceto dissoluti & percolati* Drach. j.
aloës ros. Drach. ii.
pil. de tribus Drach. j.
salis absinth.
fraxini an. scrup. j.
ol. anisi g. iiii.
F. Massa, detur scrup. j. vel ℈. ii.

Hinc prior aperiens potio repetatur, vel talis exhibeatur.

℞. *Decocti aperientis maioris* ℥. viii.
oxymel. helleborat. Vnc. ii.
syrupi de scolopend. Vnc. i. ß.
aqu. cinamom. Drach. ij.
spiritus salis ℈. ß. *vel. spir.* Tart. *compos.* scrup. j.
Misce pro 3. dosibus.

Vel exhibeantur trochisci de capparibus & scolopendrio supra propositi:

Forestus hoc arcanum sui Præceptoris Benedicti Fauentini esse scribit:

℞. *Rad. filic.* Vnc. i.
cuscutæ Drach. ii.
Coqu. in vini potentis Vnc. viii. ad tertiæ partis consumptionem. Colatura propinetur.

Vel ℞. *Conseru. fumar.*
chamæpithyos,
cochlear.
borrag.
buglos.
fl. genistæ an Vnc. i.
rad. condit. pimpinell. Vnc. ß.
trochisc. de capparibus. Drach. i.
spec. diarrh. Abbat. scrup. j.
Cum *syrupo byzant. s.*
Fiat Electuarium, de quo mane & vesperi detur Vnc. ß. vel Drach. vi.

Efficacissimum etiam est remedium decoctum Ligni tamarisci, eo

modo paratum & exhibitum, quo decoctum ligni Guaiaci parari & exhiberi solet.

Vt ℞. *Rad. vel ligni tamarisci* ℔. i.

Coq. ad consumptionem dimidiæ partis, cui & alia lieni accommodata addi possint.

Efficacius autem erit medicamentum, si in aqua chalybeata coquatur.

Est & valde vtilis Oxysacchara scyllitica hæc:

℞. *Cort. rad. cappar.* Drach. vi.
tamarisc. Vnc. ß.
spicæ,
asari,
schœnant. an. Drach. i.
scolopend.
sem. anisi,
fœnicul.
cumini,
rorismarini an. Drach. ß.

Infundantur aliquot diebus *in aceti scyllitici* ℔. ß. *vel suffic. quant.* Deinde colentur.

Colaturæ adde *sacch. albiß.* q. s.

Coqu. ad syrupi consistentiam.

Veteres vt peculiari proprietate iuuans commendarunt splenem asini syluestris & equi, ac hepar lupi, quæ puluerisata dentur ad ʒ. j. cum liquore conueniente.

Galenus, 9. *de comp. med. secundum loca cap.* 2. vt & Aëtius ex Asclepiade, qui id primum porcello per triduum exhibuit, & dissectum postea sine Liene inuenisse dixit, hoc repertunt.

℞. *Tamarisci* Drach. ij.
piper. albi,
spic. nard.
ammoniaci thymiamatis,
scolopend. an. Drach. i.

Arida tundantur & cribrentur, ammoniacum aceto dissoluatur, reliquisque addatur, & trochisci formentur, quorum dosis Drach. j. cũ oxymelite vel aliquo liquore.

Et habet Galenus *allegato loco* plurima alia ex antiquis medicamenta huic affectui accommodata, quæ ibi videri possunt.

Vtilis est & succus allij syluestris, cum decocto aliquo splenetico. Radicem quoque filicis peculiari proprietate affectibus Lienis prodesse supra diximus.

Commendatur etiam ad Lieni affectus Galyopsis s. Lamium, cuius puluis cum cibo datur. Celsus, *lib.* 4 *cap.* 9. pro minuendo Liene dat ieiuno absynthij decoctum, post cibum verò aquam, in qua candens ferrum subinde est extinctum: Ita enim coërceri Lienem, quod animaduersum sit in animalibus, quæ apud fabros ferrarios educata exiguos lienes habent. Et omninò ferrum ac chalybs in obstructionibus & tumoribus duris Lienis magnæ efficaciæ est, qui ab ipso viscere humores crassos potenter abstergit. Ideoque reliquis medicamentis, quæ vim habent Melãcholicos & crassos humores purgandi, & duritiem Lienis emolliendi admiscendus est, de quo *de affect. Hypochondriac.* dicetur. Exhibetur verò variis modis, vt ibidem dicetur. Potest v. g. eius vncia vna cum cinamomi Drach. iij. in vini ℔. i. infundi & vinum exhiberi.

Vel ℞. *Rad. polypod. quern.*
filicis,
cort. rad. cappar. an. Vnc. j. ß.
ceterach,
chamædryos an. M. ß.

Coqu. in s. q. aqu. simpl.

Colaturæ ℞. ℔. i. *Mellis vel sacch.* ʒ. iv. *chalybs præp.* ℥. i. ß. F. Syrupus.

Vel paretur tale Electuarium.

℞. *Cortic. tamarisc.*
rad. cappar.
rad. glycyrrh.
sem. erucæ,
agni casti,
ceterach,
sem. endiu. an. Drach. j.
croci Drach. ß.

Pulueris. subtilissimè; pulueris atis adde *chalybis prepar.* Vnc. ij.

Cum *melle vel sacchars, vel syrupo de scolopendr.*

F. Electuarium, cuius dosis ʒ. ß.

Si libet hoc Electuarium parare vt simul purget:

℞. *Fol. senæ elect.* Vnc. iij.
epithym.
polypod. quern. an. Vnc. j.
hellebor. nigri Vnc. ß.
cortic. citri,
semin. fænic.
caryoph. an. Vnc. j.
flor. borrag.
buglos.
genist. an. M. ß.

Coq. in s. q. *aquæ.*

Colaturæ add. sacch. q. s.

Coqu. ad syrupi consistentiam, cui addantur *species modò dictæ*, & F. Electuarium.

Electuaria etiam tria chalybeata extant apud Vid. Vidium *de curatione membratim, lib.* 10. *cap.* 11. quorum præparandi ratio hæc est.

1. ℞. *Pip.*
zinzib. an. Drach. iiij.
cardamomi,
caryophyllorum,
doronicorum,
croci an. Drac hij.
tamaricis,
rad. capparum an. Vnc. ß.
sem. anisi,
basilici, an. Drach. i.
marrubij,
asplenij vtrinsq; in tenuem puluerem redacti an. ʒ. ß.
scobis chalybis tenuissimè præparatæ ex aceto Vnc. x.
mellis despumati ℔. iiij

Misceantur omnia simul, anteà diligentissimè contusa, ac conficiatur Electuarium, cuius 4. vel 5. drachmæ per integrum mensem quolibet mane ieiuno stomacho assumendæ.

2. Huic simile est (licet adhuc validius) quod

℞. *Betonic.* Vnc. viij.
croci Drach. iiij.
mastiches,
scobis eboris,
glycyrrhizæ,
sem. fænigræci,
anisi,
fæniculi,
cymini,
sileris montani,
melanthij,
apij,
vrticæ,
lactucæ,
fol. capill. ♀.
marrubij,
asplenij an. Vnc. j.
tamaricis
sem. portulacæ,
nuc. moschat.
cinamomi,
zingib.
caryophyll. an. Vnc. ß.
semin. lini,
ammoniaci an. Drach. j.
eupatorij Vnc. ß.
spicæ nardi Drach. ij.
scœnanth. Drach. j.
scobis chalybis tenuissimè præp. lib. j.
mell. despumati q. s.

Terantur terenda subtiliss. & cum *melle* misceantur. & fiat s. a. Electuarium, eadem ratione, qua præcedens exhibendum.

3. ℞. *Conf. rad. apij* Vnc. i.
scolopend. Vnc. ij.
trochisc. de capparib.
de agno casto an. ʒ. i. ß.
specier. diarrh. Abb.
diacurcumæ an. Drach. ij.

Terantur diligentiss. quæ teri possunt, ac simul misceantur, & cũ serapio ex scolopendrio fiat Electuarium. Cuius æger capiat quolibet mane quatuor horis ante cibum Drach. iij. vel iv. & superbibat aliquid *aqu. cuscutæ vel scolopẽd. aut calaminth, vel etiam vini albi odorati*, in quo *ignitæ chalybis laminæ* sæpius fuerint extinctæ.

Externa medicamenta sint mixta ex emollientibus & digerentibus, vel emollientia & digerentia per vices adhibeantur, ne partibus tenuibus discussis & crassis relictis tumor durior reddatur.

Primò nimirum adhibeantur emollientia, post emollientia vsurpentur digerentia, hinc iterum emollientia, post rursum digerentia.

Emolliunt, *Althea, malua, lilij radix, sem. lini, caricæ.*

Digerunt hic & attenuant, *flores chamæmel. melilot. genist. sem. agni casti, cortic. rad. cappar. tamarisci, rad. asari cyclaminis, folia rutæ, ceterach, sem. sinapi, myrrha,* & alia huhuiusmodi Lieni dicata.

Vtilia sunt & *ammoniacum, bdellium, galbanum. Emplastrum diachylum simplex, Ireatum & compositum, de meliloto, oleum lilior. albor. de cappar. amygdal. dulc. & amarar. adipes & medullæ* vt:

℞. *Fol. & rad. altheæ,*
rad. bryoniæ,
cortic. rad. capparum,
tamarisc. an. Vnc. i.
ceterach, flor. genist. an. M. i.
sem. agni casti Vnc. ß.

Coqu. in s. q. aquæ & aceti, & decoctum calidum cum lanâ, aut spongia lienis regioni applicetur.

Forestus, *lib.* 10. *obs.* 8. hoc vtitur.

℞. *olei de cappar.*
lil. alb.
butyr. sine sale recentis an. ℥. ß.
succi bryon.
cyclam. an. Drach. v.

Coqu. ad succorum consumptionem.

Postea addantur *ammoniaci aceto dissoluti* Drach. ii. ß.
pinguedinis gallinæ,
medullæ crurum vituli,
œsypi humidæ an. Vnc. ß.
pulu. cort. rad. cappar.
tamarisci,
ceterach,
radic. filicis an ʒ. ß.
semin. genistæ,
agni casti an. scrup. j.
ceræ parum.

F. Vnguentum.

Efficacissimum medicamentum paratur ex succo flor. sambuci mixto cum decocto maluæ & oxycrato.

Vel. ℞. *Vnguent. dialth.*
succi summit. sambuci an. ℥. j.
ol. de cappar. Vnc. ß.
ceræ parum,

F. Vnguentum.

Vel ℞. *Ol. lilior. albor.*
amygdal. amarar.
de cappar.
rutæ,
chamæm.
vini albi an Vnc. iij.

bulbos, placentas ex melle & chidro, & quæcunque inflant, duraque & crassa, vel cruda sunt. Vinum improbatur crassum, nigrum, & adstringens, dandum autem est quale Hippocrates præcipit, quod neque crassum, neque valde frigidum, neque calidum existat.

Potui verò dabat vinum, in quo capparis radicem, scolopendrium, & myricæ radicum corticem decoxerat: initio quidem singulas herbas per se exhibebat, deinde ex posca, aut oxymelite, aut solo aceto coctas: interdum etiam in pulverem redactas cum supra dictis liquoribus citra coctionem per interualla dabat, idque non plus, quàm duobus vel ternis diebus. Quin & oxymeli purum per totam hyemem propinabat: nonnũquam cum aqua calida, in qua prædictæ herbæ decoctæ fuerant, ante & post cibum, die & noctu, quandocunque volebat æger, potui offerebat.

Postea vere primùm ineunte, cum æger multum se recollegisset, fortiora medicamenta exhibebat. Ac mox inter initia veris sanguinem ex brachio sinistro copiose detrahebat & post dies viginti quinque hoc medicamento, quod sequitur, vtebatur,

℞. *Spica nardi,*
cort. rad. cappar.
fol. myricæ
herbæ aspleny,
squamæ ferri an. Drach. xviii.
myrobal. Drach. x.
ammoniaci suffiminis Drach. xviii.
polytrichi Drach. vi.
stœchad. ℥. ß.
scolopend. Drach. iii.

Ex *oxymelite* fingantur pastilli pendentes singuli *drachmam vnam*, quorum vnum oxymelite dilutum potui dabat. Postea verò cum lien probè esset explicatus, medicamenta ad ciendam aluum dabat, ac otiosos humores validioribus, népe hieræ diacolocynthidos drachmis tribus euacuabat. Inchoante iam æstate non tres drachmas, sed quatuor exhibebat, ita vt à prædictis medicamentis nullo die cederet. Vbi sanitati propemodum esset restitutus, cyclamini radicis drachmam ex mulsa deinceps, semel aut bis, post singulas potiones offerebat.

Antiqui cæteris nil iuuantibus ad vstionem lienis accedebant; sed eam vt crudelem non immeritò improbat Hieronymus Fabricius ab Aquapend. *de oper. chirurg. abdom.* vbi & aliam chirurgorum quorundam de liene curando opinionem recitat.

Cardanus etiam 8. *de rerum varietate cap.* 44. *& in arte parua*, mirabilem lienis duri curandi rationem habet; lieni nimirum scirrhoso linteum vel chartam, & quidem in formam crucis imponit, hinc securim apponit, quam ligneo malleo, vel claua ferrea sex vel septem ictibus percutit, atque hoc modo lienem durum, cute non diuisa sanari existimat. Verumenimuerò sunt hæc rationi nullo modo consona. Refertque *allegato loco* idem Fabricius, accidisse semel, vt securis acies sub vehementi percussione & chartam & abdomen, & lienem vnico ictu præciderit cum morte ipsius ægri.

Diæta.

Aër sit purus & temperatus, non crassus, cibi sint boni succi, & vi attenuandi præditi, cuiusmodi plerumque acria sunt, ideóque condiantur thymo, hysopo, baccis juniperi, & similibus. A carnibus duris, lacticiniis, à caseo veteri, à placentis & dulciariis & à dulcibus omnibus, quibus lien facilè intumescere solet, à piscibus viscidis æger abstineat, frequenter vtatur capparibus & floribus genistæ aceto conditis: nec bibat mustum, quod lienem inflat; bibat verò vinum medioeris ætatis, non austerum; quod si potentius sit, aqua chalybeata diluatur, vel paretur vinum aut cereuisia medicata è ligno tamarisci, lingua ceruina, ceterach, absinthio, aut bibat æger è poculis è ligno tamarisci paratis. Exerceatur & ambulet ante cibum; curas & animi mœrorem vitet.

Calculi Lienis.

Calculi lienis. Non solùm autem lien induresçit, sed quandoque etiam lapides è materia tartarea in eo generantur, eodem modo, quo in aliis partibus, quod malum plerumque incurabile est, & non nisi post mortem sectione deprehenditur. Si tamen lapis minus durus est, medicamenta hactenus proposita attenuantia, & quæ calculum frangũt, vsurpari possunt.

CAPVT VII.

De Lienis Vulneribus.

Vulnera lienis.

Signa Diagnostica.

Signa. INterdum etiam lien vulneratur, cuius equidem vulneris suspicio est, si gladius vel telum è regione lienis abdomen penetrauit. Quia tamen tela talia etsi abdomen penetrent, lienem semper non attingũt, signis aliis præterea opus est. Cognoscitur autem lienem vulneratum esse ex eo, quod sanguis niger è vulnere erumpit, sæpe etiam vomitu vel per aluum e icitur; plerúmque vnà dolet ventriculus, sitis excitatur, & dolor ad iugulum vsque ascendit.

Prognosticum.

Prognosticum. Vulnera autem ista periculosa, imò sæpe lethalia sunt, si non alia de causa, certè ob sanguinis effusionem; cùm lien multas arterias & venas habeat. Vnde de periculo vulneris iudicandum è loco, in quem vulnus inflictum. Si enim solùm substantia lienis & eius superficies vulnerata est, vulnus tale non necessariò lethale est. Si verò ipsa lienis magna vasa sint vulnerata, vulnus lethale habendum. Plinius quidem, *lib.* 11. *nat. hist. cap.* 37. & ex eo alij lienem cursoribus, cum impedimentum iis afferat, eximi posse scribit: verum rectè Cœlius Aurelianus, *lib.* 3. *chronic. paß.* scribit, lienem exscindendum vel vrédum esse, voce quidem dictum fuisse, nõ officio completum. Cum *An lienis excisio tuta sit?*

enim

enim tot insignes arterias habeat, id sine periculo fieri non posse, manifestum est.

Curatio.

Curatio. Curantur verò lienis vt aliorum viscerum vulnera. Et quidem naturæ præcipuæ hîc partes sunt. Vt tamen Medicus eam adiuuet, potiones vulnerarias exhibere potest, vt:

℞. *Rad. consolid. maior.* Vnc. ß.
veron. M. i.
agrimon.
ceterach, hyperici an. M. ß.
sanicula,
pyrola an. P. i.
flor. rosar. rubr. M. ß.
passul. Vnc. i.
Coq. in s. q. aquæ in vase clauso,
Colatura aromatizetur *cinamomi* Drach. iii.

Potest tamen prius, ne affluxus fiat materiæ ad lienem, clyster iniici.

Interdum in vulneribus lienis pus per vrinam expurgatur, quod si animaduertat Medicus, medicamenta vrinam mouentia, ex radic. fœniculi, sem. frigid. 4. maioribus, ciceribus rubris & similibus exhibere potest. Per quas autem vias rectè euacuatio fiat, alii aliter docent. Quidam per ramum splenicum ad venam portæ, hinc ad hepar, & per hepar ad venam cauam, & tandem ad emulgentes pus peruenire statuunt. Verùm via hæc nimis longa est, & per multas ambages. Breuior longè via est per cœliacam arteriam ad arteriæ magnæ truncum, & hinc ad emulgentes arterias.

CAPVT VIII.

De Vlceribus Lienis.

Vlcera lienis.

Causæ.

Causa. POst vulnera malè curata interdum vlcus in liene relinquitur; præcipuè verò post tumores & inflammationes lienis vlcera eiusdem sequuntur.

Signa Diagnostica.

Signa. Præcesserunt vulnera vel tumores & inflammationes lienis, & sedata inflammatione & symptomatibus, quæ ei coniunguntur, nihilominus dolor in sinistro latere percipitur, præcipuè si homo moueatur & exerceatur, & interdum pus vel vomitu, vel per aluum, vel per vrinam excernitur, nunc purũ & coctum, interdum feculentum, nigrum, liuidum ac saniosum, quibusdam etiam integræ lienis particulæ

Prognosticum.

Prognosticum. Si malum recens sit, curationem suscipit; sin diuturnum, incurabile est, & plerumque hominem lenta morte enecat. Refertque Franciscus Rossettus, *de partu Cæsareo sect.* 4. *cap.* 5. in quibusdam lienis parenchyma adeo absumptum repertum fuisse vt sola membrana remanserit, quod sæpe in renibus accidit.

Curatio.

Curatio.

Curationis autem ratio in eo consistit, vt pus expurgetur, & vlcus abstergatur, tandémque consolidetur. Quapropter si pus vomitu vel per aluum ejiciatur, hydromel exhibendum. Si per vrinam, cum eodem hydromelite emulsio ex seminibus quat. frigid. maior. paranda & exhibenda, & radicum asparagi, glycyrrhizæ in hydromelite vel sero lactis coctar. potio exhibenda. Ad consolidandum verò exhibeatur thus, mastiche, spica cum aqu. mellis, veronicæ, plantaginis, vel harum decocta, vel decoctum *capite præcedenti* propositum.

CAPVT IX.

De Actione Lienis propria læsa.

Actio lienis læsa.

ATque hactenus morbos lienis absoluimus, iam de symptomatibus quæ eidem accidunt, agendum. Et quidem actiones lienis quod attinet, antiqui equidem, vt aliquoties iam dictum, lienis officium id saltem esse putarunt, vt excrementum melancholicum reciperet. Verùm non sine causa, & multis rationibus moti recentiores ipsi etiam sanguificandi munus tribuerunt, vt in Institut. & suprà *cap.* 1. id explicatū. Hæc ergo eius actio variis modis lædi potest.

Quot modis actio lienis lædatur.

1. Primò enim cùm crassiorem chyli partem pro sanguine visceribus in ventre inferiore nutriendis apto generando attrahere debeat. Hæc eius functio læditur, cùm vel non attrahit aut diminutè attrahit, vnde crassior chyli pars ad hepar transit & sanguis feculentus ac minus laudabilis inde generatur; Vel citius ac auidius quàm par est, & quidem chylum ac potum crudum ad se trahit, vnde obstructiones in eo generantur. Prius accidit, primò vel ob lienis imbecillitatem ex aliqua intemperie, vel ob viarum angustiam, cuius causa est vel compressio à tumore aliquo, vel obstructio à crasso humore aut calculo, de quo supra dictum. Posterius euenit, lienque nimis auide attrahit, ob calidam intemperiem præcipuè.

2. Attractus ad lienem chylus in sanguinem sui generis mutari debet; quod non bene fit vel læsa facultate & ob eius imbecillitatem, vel ob errorem externum. Prius quod attinet, cùm in omni coctione alimentum attenuari & ita præparari debeat, vt corpori alendo aptum sit, si lien est imbecillus, hoc non rectè expeditur, sed sanguis feculentus & crassus inde generatur, qui partibus ventris inferioris, quæ eo nutriuntur, non parùm incommodi affert. Ob errorem externum verò actio lienis læditur, cùm ob cibos mali succi chylus crassus & humori melancholico ac tartareo generando aptus ad lienem transmittitur, è quo sanguinem bonum generari impossibile est. Et plerumque acida cruditas in lienis coctione accidit, & sicut vinum in acetum degenerat; ita etiam cùm chylus in liene non bene elaboratur, in acidum humorem vertitur, qui interdum magnâ copiâ in ventriculum

effunditur, & hinc vomitu rejicitur, ac dentes acore suo stupidos reddit. De quo etiam dicetur, *part. 5. sect. 1. de affection. hypochond.* & *sect. de Scorbuto cap. 3. & seq.* Quæ ibi videantur.

3. Cùm in omni coctione quędam excrementa proueniant, in lienis quoque coctione idé euenit, & duo proueniunt, vnum tenuius, serosus scilicet humor, alterum crassum, & propriè melancholicum dictum, quæ per conuenientes vias, partim per aluum, partim per vrinam euacuari debent. Quod interdum non fit ob vasorum angustiam, cùm vel tumores ea comprimunt, vel humores crassi & viscidi obstruunt.

Signa Diagnostica.

Signa. Vt autem aliæ actiones læsæ, quæ circa viscera nutritioni dicata accidunt, non seipsas manifestant, sed non nisi ex iis, quæ præcesserunt, & præcipuè sequuntur, cognoscuntur idem etiam in lienis actionibus euenit. Primò quæ nimirum si diætæ ea ratio: quam locis modò allegatis proposuimus, præcesserit, lienis actiones inde vitiari credibile est. Neque n. errata primæ coctionis corriguntur in secunda.

Deinde verò siue attractio, siue coctio, siue expulsio excrementorum in liene lædatur, varia in corpore incommoda inde percipiuntur. Etenim si chylus primò ille crassior à liene non attrahatur, ad hepar cum reliquo transmittitur, & sanguis ex eo feculentus crassus & vitiosus generatur. Qui in venas postea diffusus, & in iis putrescens varia mala excitat. Extra verò venas protrusus, si adustus non sit, nec erodens, icterum nigrum, aut certè corporis colorem liuidum ac plumbeum progenerat. Si verò adustus sit & acris, scabiem, vlcera, cancrum, scorbutum, & similés affectus excitat. Si verò nimis auidè & citò cibum & potum lien ad se trahat, cognoscitur id ex vrina post potum nimis citò reiecta, vnde obstructiones & tumores lienis excitantur.

Si autem sanguificatio in liene non bene perficiatur, sanguis inde crassus atque excrementi melancholici maior copia generatur, vnde omnia viscera in ventre inferiore malè nutriuntur, & ob excrementi melancholici copiam nausea & vomitus humoris acidi prouenit, vel si retineatur, caninam appetentiam excitat, aut æstu ebulliens & euaporans delirium melancholicum & melancholiam hypochondriacam parit. Si in intestina extrudatur, colicam, & pertinaces ventris dolores, vel alui profluuium & dysenteriam, eámque sæpe lethalem procreat, & alia mala plurima, quæ *de scorbuto, & affection. hypochondr.* enumerabuntur.

Eadem ferè accidunt, cùm excrementum melancholicum per conuenientes vias non euacuatur.

Curatio.

Curatio. Cùm autem actiones læsæ hæ omnes vel ab errore externo, vel à morbis actionem lienis lædentibus oriantur, præter ea, quæ supra *de morbis lienis* dicta sunt, plura

afferre opus non est, sed tota curandi ratio ex iis, quæ ibi dicta sunt, & *de scorbuto & affectione hypochondriaca* dicentur, patet.

CAPVT X.

De Lienis Doloribus.

Lienis dolores.

Causa.

Causa.

INter actiones lienis læsas est etiam dolor eiusdem, qui, vt alii dolores, oritur à solutione continui, & quidem membranæ, qua lien tegitur. Fit autem solutio continui, quando membrana illa distenditur. Quod accidit in inflammatione lienis, eiusdem inflatione, obstructione, & tumoribus, vlceribus, vt & causis externis, lapsu scilicet & percussione.

Signa Diagnostica.

Signa.

Dolor ipse per se manifestus est, & in hypochondrio sinistro percipitur. quia tamen etiam in musculis, lienis regioni incumbentibus, & peritonæo eò loci, vt & colo intestino, dolor esse potest, qua ratione hi dolores à dolore lienis discernendi sint, dicendum. Et imprimis cauendum, ne dolores illi punctorii, qui in lateribus, plerumque verò sinistro (Germani *das Milkstechen* nominant, quasi à liene oriantur) percipiuntur, & à peritonæo proueniunt, pro lienis doloribus habeantur. Sæpe enim euenit, & præsertim post cibum sumptum, vt si homo equitet, curru vehatur, vel alio modó corpus vehementius exerceat, dolor quidam punctorius in lateribus, præsertim sinistro, percipiatur. Qui accidit, quod peritonæum eò loci à partibus, quarum tunicis pertinaciter adhæret, trahitur & quasi auellitur, idque fit à flatibus vel etiam humoribus serosis, qui in hæc spatia peritonæi & musculorum irrumpentes membranas distendunt, eo ferè modo, vt in aliis partibus spasmus flatulentus excitatur. Musculorum autem dolor per tactum externum dignoscitur, & si locus extra parum prematur, dolor percipitur, quod in dolore lienis non accidit, qui profundior est; præterea in dolore lienis alia etiam symptomata, vt color in corpore mutatus, vrina mutata & similia adsunt, quæ non conspiciuntur musculis vel peritonæo affectis. Eodem modo etiam in colico dolore signa doloris colici adsunt, & dolor, qui in colo est, non semper vno loco fixus hæret, sed secundum coli ductum vagatur.

A qua causa etiam dolor lienis proueniat, ex iis, quæ hactenus de lienis obstructione, inflatione & inflammatione dicta sunt, satis patet. In inflammatione enim dolor non est grauans, vt in obstructione & dolore. In obstructione & tumore exercitium & motus dolorem auget; cõtra in inflatione dolor motu sedatur, flatibus à motu discussis. In inflammatione adest rugitus, murmur & ructus quæ nõ percipiuntur in obstructione & tumoribus: præterea in inflammatione febris adest.

Prognostica.

Prognostica. Dolor ex se nihil periculi habet. Cùm enim lien non sit exquisiti sensus, & exili saltem membranâ inuestitur, etiam dolorem magnum non patitur. E causis verò potius, à quibus dolor pendet, periculum æstimandum; cùm aliæ sint grauiores, aliæ leuiores.

Curatio.

Curatio. Vt in aliis partibus: ita etiam hîc dolor tollitur vel causa, à qua pendet, ablata, vel anodynis aut narcoticis. Quomodo causæ ablatione tolli possit, patet ex iis, quæ supra *de morbor. lienis curatione.* dicta sunt. Hoc saltem addendum. Si dolor sit à causa externa, vt lapsu, ictu, sæpe necessarium est, vt venæ sectio instituatur, vel etiam leuis primarum viarum euacuatio, ne scilicet sanguis vel alii humores ad lienem dolentem magis confluant. Repellens etiam moderatum lienis regioni applicari potest.

Anodyna quod attinet, vtendũ, vt alibi, ita etiam hîc *chamamelo*, *meliloto*, *semine anethi*, *althea* & similibus passim notis. Causæ tamen semper ratio etiam habenda, ne augeatur, & propterea in causa calida commodè etiam imponuntur folia salicis vel succus eorum.

Ad narcotica ascendere vix opus est; cùm sensu adeo exquisito lien non sit prædictus.

CAPVT XI.

De Ictero nigro.

Icterus niger. TAndem hîc etiam icterum nigrum explicare libet. Etsi n. is non lienis propriè, sed totius corporis externi & cutis affectus sit: tamen quia à liene proficiscitur, vt vulgata sententia est, eum hîc explicare placet.

Est autem icterus niger cutis totius corporis in nigrum mutatio.

Causæ.

Causa Nisi verò icterus à veneno prouenit, quod interdum accidit, ortum eum à liene habere vulgo statuitur. Si enim à liene chylus crassior & melancholicus non attrahitur, in totum corpus diffunditur. Non autem attrahitur vel ob lienis imbecillitatem, vel ob vasorum, quæ à porta ad lienem tendunt, obstructionem.

Secundò vitium hoc generari potest, cum excrementum hoc per conuenientes vias non expellitur. Id quod fit, vel ob viarum obstructionem, vel excrementi melancholici copiam, quod cumulatur ob errores in victu, & cibos ad hoc excrementum generandum aptos.

An icterus niger à liene proficiscatur. Platerus verò, *tract. 3. lib. 1. c. 2.* aliam de ictero nigro sententiam habet. statuitque. non à liene icterum nigrum proficisci, neque humorem melancholicum causam esse, sed bilem, quæ in vesicula fellis colligitur, & quidem præternaturalem, quæque in venis mesa-

raicis corrupta est, & viridem vel nigrum colorem ex corruptione acquisiuit. Idque ea de causa, quod in liene eiusmodi bilis nullibi, nec sinus aut vesicula aliqua, in qua recipi deberet, deprehenditur, atque inde ea prodire minimè possit, neque etsi adesset, in venam cauam deferri posset, quæ nullo ramo in lienem pertingit.

Et omnino sunt hæc non planè de nihilo. Etenim cùm humor ater in nullo receptaculo amplò contineatur, sed sensim vt generatur, ita euacuetur, si, vt icterus flauus, ita etiam niger hominem subitò inuadit, omninò à vesicula fellis, & bile, quæ nigrum istum colorem acquisiuit, icterum nigrum prouenire statuendum est. Interim nec hoc negandum, ex humore etiam atro lienis vitio cumulato, totius corporis colorem mutari posse, etiamsi id lentè fiat & sensim; ac consentiunt de eo omnes Medici, de quo etiam infra *de scorbut. part.* 5. *sect.* 2 *cap.* 1. dicetur.

Verùm Antiqui, præter Hippocratem, *lib.* 2. *de morb.* & Paul. Æginet. *lib.* 3. *cap.* 49. hanc humoris nigri per totum corpus suffusionem proprio nomine non appellauerunt, vt etiam. Bald. Ronsseus, *de scorb. cap.* 3. testatur. Si quis ergo hanc totius corporis externi in nigrum colorem mutationem, & illam, quæ fit à bile corrupta, è vesicula fellis in corpus diffusa, nomine etiam distinguere velit, per me licet. Possent autem istæ opiniones ita etiam conciliari, si statuatur, bilem atram, cum in venis mesaraicis copiosè colligitur, vbi ad hepar peruenit, cum bile flaua misceri, & in vesicula fellis colligi, bilisque flauæ colorem nigrum inde mutari, quæ nisi per conuenientes vias euacuari possit, in totum corpus cum sanguine diffundatur, & icterum nigrum pariat.

Etsi enim, quod obiicit Platerus, nullus ramus à liene ad venam cauam pertingit: tamen cum chylo, qui per venam portæ ad hepar fertur, etiam humores praui circa lienem cumulati ad hepar peruenire, & hinc in totum corpus diffundi posse, manifestum est.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur hoc malum ex colore nigro, quo totum corpus tingitur.

Causas autem quod attinet, si venenum aliquod corpus infecit, ex relatione ægri vel adstantium cognoscitur. Quod si absit, ab interna causa prouenit. quæ an in vesicula fellis vel in liene consistat, inquirendum. Si in vesicula fellis, hepatis antea affecti, & bilis flauæ corruptæ indicia adsunt. Si à liene, eius quoque affecti notæ aderunt. Et quidem si tumor aliquis, tensio, grauitas aut durities in sinistro hypochondrio percipiatur, ob lienis obstructiones humorem melancholicum à sanguine separari argumento est: Si verò nihil tale apparet, frigida intemperies, ob quam lien non attrahit, causa est.

Prognosticum.

Prognosticum. Icterus niger flauo semper periculosior est. Siue enim à vesicula fellis proueniat icterus niger, cùm tum maior adsit bilis corruptio, maius etiam periculum portendi-

tur; Siue sit à liene, etiam difficilius, cæteris paribus, curatur, ob humoris contumaciam, & si diutius durat, nec idoneis remediis tollitur, tandem hydrops succedit.

Indicationes & Curatio.

Si à vesicula fellis & bile flaua corupta proueniat hoc vitium, curandum vt icterus flauus; nisi quod medicament. simul humorem melancholicum respicere debent.

Si verò à vitio Lienis proueniat, vel eius Intemperies corrigenda, vel obstructio aperienda, & humor melancholicus euacuandus, vt antea dictum. Et cùm viæ, quæ ad hepar & Lienem pertingunt, communes sint, nimirum venæ portæ, communis ferè curandi ratio est, in vtrô etiam viscere vitium hæreat, modò ad humorem nigrum præcipuè cura dirigatur, de qua iam satis *de morbis Lienis* dictum. Imprimis vtilia sunt hic medicamenta è chalybe parata antea proposita, vt:

℞. *Chalyb. præpar.* Vnc. ii.
passular. minor. Vnc. ß.

Infundantur per dies tres in *aqua cuscutæ & fumariæ* an. ℔. i. in vase clauso. *Aqua* inde separetur & addatur.

rad. oxylapath,
polypod. q.
cortic. rad. capp. an. Vnc. ß.
ceterach,
cuscutæ an. M. ß.
sem. aquileg.
genist. an. Drach. j.

Iterum coquantur & sub finem addatur.

fol. senæ Vnc. i.

Colaturæ add. *syrup. de scolopend.*
byzant. simpl. an. Vnc. i.
sacchar. q. s.
F. Syrupus.

Tandem si materia, quod tamen plerumq; fit, quæ in cute est, non sponte euanescat, eâ, quæ in visceribus & venis est, sublatâ, discutiẽda est sudorem prouocantibus & diaphoreticis, vt decoct. flor. chamæm. scordij, rad. fæniculi, cicer. rubr. & similibus.

Vtile est quoque balneum aquæ dulcis, in quo sit cocta malua. ruta, beta, parietar. flor. chamæmeli.

Commodum etiam est Balneum siccum seu Laconicum. & post balneum corpus abstergere emulsione sem. cannabis. Facies, quæ maximè in conspectum venit, abluenda sæpius decocto illarum plantarum, vel aqua florum fabarum cum vino mixta vel farina fabarum & lupinorum. Nonnulli tincam piscem per dorsum dissectum applicant abdomini; alij plantis pedum, qui humorem flauum & nigrum ad se trahit.

LIBRI TERTII PARS V.

De Affectione Hypochondriaca & Scorbuto.

Sectio Prima.

De Hypochondriaca affectione.

CAPVT I.

De Natura affectionis hypochondriacæ.

Natura affectionis hypochondriacæ.

CVm corpora nostra, vt & aliorum animalium, in perpetuo fluxu sint, alimentis, quibus indies reficiantur, opus habent. Cùm autem nullum alimentum sit, quod totum corpori apponi possit, sed omnia ἀνεπιτήδειόν quid, & quod corpori alendo aptum non est, contineant, etsi alia plus, alia minus: quicquid corpori alendo aptum est, excerni oportet. Fit autem ista inutilium secretio in coctionibus & in ciborum in alimentum mutatione. Vt verò alimenti perfecti elaboratio vnica coctione nō absoluitur: ita & excrementa non statim tota, sed sensim separantur. In prima enim coctione illud, quod crassius est, & superficialiter quasi alimento cohæret, per aluum excernitur. Hinc chylus ab excremento hoc liberatus in venis mesaraicis primum sanguinis rudimentum suscipit. Ab ijs, quod crassius est, lien ad se trahit, & indè sui generis sanguinem paulò crassiorem, vicinis tamen partibus alendis idoneum, parat, quod verò feculentum est in hac coctione, & nulli

nulli parti alendæ aptum, ſecretum per conuenientes vias euacuat. Ex puriore verò chyli parte reliqua hepar ſanguinem nobiliorem pro totius corporis reliqui nutritione conficit, atque iterum quod excrementitium eſt in veſiculam fellis & ad renes amandatur, & hinc è corpore excernitur.

Hæc itaque omnia ſi rectè atque ordine fiunt, omnia etiam in corpore rectè ſeſe habent. Si verò quid peccatur, plurima excrementa circa primæ & ſecundæ coctionis organa colliguntur, è quibus poſtea varij morbi excitantur, adeò vt rectè Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & ſympt. cap. 7.* ſcripſerit; *Ego hoc affirmo & profiteor, choleræ, melancholiæ, diarrhϾ, dyſenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum, errantiumque febrium, latentium denique morborum cauſas me his in ſedibus plerumque adinueniſſe.* Et omninò pauci morbi ſunt, qui non ex hiſce locis habeant originem, vt etiam ſupra de morbis meſenterij & pancreatis dictum. Etenim vitioſi humores in ijs cumulati non ſemper hic quieſcunt & hærent, ſed per venas & arterias cum ipſi, tum vapores ab ijs eleuati, in totum corpus diſperguntur, & varios morbos & ſymptomata hinc indè excitant.

Et quidem vitioſi humores in hiſce locis cumulati aliquando, vbi putreſcere incipiunt, per febres abſumuntur, aliquando vomitu, & fluxu alui concitato euacuantur; aliquando ibi ſubſiſtentes affectionem hypochondriacam dictam excitant. Quæ etſi hoc præſertim ſeculo malè audiat, & in omniũ ore & ſcriptis ſit, & pro communi quadam calamitate, & ſeminario quodam omnium penè morborum habeatur: tamen nec antiquos latuit. Diocles Caryſtius, ab Hippocrate famâ & authoritate ſecundus, & Antigoni Aſiæ Regis Medicus, affectionem hanc non obſcurè deſcripſit, vt verba eius citat Galenus, *3. de loc. aff. c. 7.* *Oritur,* inquit, *alius à ventriculo morbus, qui ab aliis melancholicus, ab aliis flatuoſus nominatur, quem ſumpto cibo maxime coctu difficili & cauſtico ſputum humidum, idemque multum comitatur, item ructus acidiſſimi, flatus, æſtus in hypochondriis, fluctuatio non illicò, ſed cùm retinuerint: interdum ventriculi quoque vehementes dolores, qui nonnullis ad dorſum vſque procedunt, concoctis deindè cibis quieſcunt; mox aliis cibis ingeſtis eadem reuertuntur accidentia, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cœna moleſtant, atque euomunt crudos cibos & phlegmata ſubamara & calida, adeò vt dentes torpedine afficiantur.* Cauſas verò huius mali his verbis recenſet: *Flatuoſas vocatas affectiones ſuſpicandum eſt, plus caloris, quàm decet, habere in venis, quæ alimentum à ventriculo excipiunt, ſanguinemque in ipſis craſſiorem factum. Quippe conſtat, has venas obſtructas eſſe vel hoc argumẽto, quod alimentum corpori non diſtribuitur, ſed ventriculo manet incoctum, cùm ipſum meatus prius ſuſciperent, magnamque ipſius partem in imum ventrem excernant, tum quod poſtero die vomitu reijciatur, vtpotè non digeſtis per corpus cibis, ſed quod calor id, quod ſecundum naturam eſt, excedat, facilè intelliges, tum ab æſtu, qui ipſis accidit, tum ab his, quæ ingeruntur: ſiquidem iuuari videntur à refrigerantibus cibis, qui videlicet calorem refrigerare extinguereque ſolẽt.*

Quibus & aliam causam addit his verbis: *Aiunt nonnulli, os ventriculi, quod intestinis continuatur, in huiusmodi passionibus inflammari, ac ob inflammationem ipsam & obstrui & prohibere, ne alimenta statuto tempore ad intestina descendant. Quamobrem diutius, quàm decet, in ventriculo morantur, & tumores & æstus ac reliqua, quæ prædicta sunt, efficiunt.*

Etsi verò Galenus, *loco allegato*, reprehendat Dioclem, quasi præcipua, & quæ melancholicam & flatuosam hypochondriacamq; affectionem tanquam charactere designant, metum & mœstitiam, omiserit: tamen forsan Diocli non propositum fuit, melancholiam hypochondriacam in specie, sed hypochondriacam affectionem in genere describere. Etenim notandum, affectionem hypochondriacam multò latiùs extendi, quàm melancholiam hypochondriacam, atque experientia constat, plurimos hoc malo laborare, qui tamen melancholiâ non afficiuntur. Et sunt non pauci, qui melancholiâ laborant, & tamen hypochondriacâ affectione non detinentur.

Neque hoc malum Hippocrati planè ignotum fuisse, sed sub nomine ἀναπνὴς, id est, morbi resiccatorij, 2. *de morbis*, propositum, aut certè species eius aliqua ibi descripta videtur. *Non inediam*, inquit, *non cibum sumptum ferre potest, sed ieiuna quidem viscera rugitum edūt, & ventriculi os mouetur, & alias varia vomit, bilem, salinam & acutum, ac post vomitionem aliquantisper melius habere videtur. Vbi autem cibum sumpsit, ructus ei contingunt, cum rubore incenditur, semper se copiosum alui recrementum deiecturum existimat, cùm verò desederit, flatus infra demittitur, caput dolere vexatur, totum corpus huc & & illuc velut acu pungi videtur, crura grauantur, debilitantur & minuuntur, debilisque euadit.*

Accepit autem affectio hæc nomen à loco affecto, hypochondriis scilicet. ὑποχόνδριον verò est pars ea corporis, quæ sub nothis costis ad ilia vsque vtrinque protenditur, non solùm musculos, sed & interna viscera complectens, sic dicta, quod τοῖς χονδροῖς ὑπόκειται, id est, cartilaginibus notharum costarum subiacet. Barbari Mirachialem vocant, quod Abdomen Arabibus Mirach sit, vel potiùs mesenterium. Imò sunt, qui Auicennæ Mirach nihil aliud esse, quàm pancreas statuunt. Chymici Tartarum hypochondriorum appellant, de quo postea dicetur. Diocles, vt & Aëtius, *tetrab. 2. serm. 2. c. 9.* etiam πάθος φυσῶδες, affectum flatulentum, seu flatuosum nominant.

Affectio Hypochondriaca vnde dicta.

Describi verò potest hæc affectio, quod sit *colluuies vitiosorum humorum, imprimis melancholicorum, sæpe etiam pituitosorum & biliosorum, in venæ portæ, & arteriæ cœliacæ ac mesentericæ ramis, in hypochondriis, præcipuè sinistro, inter ventriculum & lienem, maximè iis locis, vbi plures maioresque venæ portæ & arteriæ huic coniunctæ rami sunt, præcipuè ob læsam lienis coctionem collectâ, absque putredine; è qua vapores horum naturam obtinentes, vt & ipsius humoris aliquid ad alias partes transmissa varia symptomata excitant.*

Definitio Affectionis Hypochondriac.

CAPVT II.

De Loco affecto.

Subiectum affectionis hypochondriaca.

VT autem affectionis huius natura clarior fiat, tria explicanda sunt: 1. *Locus*, in quo vitiosi isti humores continentur; 2. *Humorum natura & causæ*, à quibus generantur, 3. *Affectiones* quæ hinc inde in corpore ab ijs excitantur.

Locus affectus in hypoch. aff.

Primò locum, in quo colluuies ista vitiosorum humorum continetur quod attinet, eum meritò ramos venæ portæ & arteriæ cœliacæ ac mesentericæ esse statuimus. Et quidem si hypochondriacæ affectionis nomen latè extendere libet, omnes morbi, qui partibus in hypochondrijs sitis accidunt, affectus hypochondriaci nominari possent: verum cùm per hypochondriacam affectionem id saltem πάθος accipiamus, quod Diocles & Aëtius φυσῶδες seu flatuosum appellant, peculiaris etiam locus, in quo causa huius mali resideat, quærendus. Equidem, vt postea dicetur, etiam in mesenterio magna vitiosorum humorum colluuies, tumores, abscessus, vlcera; atque eadem mala etiam in pancreate reperiri possunt: stagnare etiam humoribus omentum, & flatus in eo concludi, supra dictum, & *de scorbuto* dicetur. Verumtamen si vitia ista ita extra vasa consistunt, vt in ea facilè effundi, & proinde in corpus hinc inde diffundi non possint, tot symptomatum, quot in affectione hypochondriacâ animaduertuntur causæ esse non possunt. Imò plerumque non nisi in mortuis cognoscuntur, cum in partibus ignobilibus consistant. Et obseruationes Medicorum docent, plurimos, qui talia mesenterij, pancreatis, omenti mala passi sunt, de affectione hypochondriaca conquestos non esse.

Itaque locus, in quo affectionis hypochondriacæ causa contineatur, talis constituendus è quo humores hinc inde fluere possint. Atque ipsum statuimus esse ramos venæ portæ, & arteriæ cœliacæ ac mesentericæ, qui ab Hepate & Liene ad ventriculum & vicina loca tendunt: & certè ea mesenterij, omenti, & pancreatis loca, è quibus in hæc vasa humores vitiosi facilè recurrere possunt.

Ex ipso nimirum venæ portæ trunco ventriculus habet ramum vulgò Gastricum dictum, quem Adrianus Spigelius Pyloricum appellat. Postquam verò truncus in duos insignes ramos, alterum sinistrum splenicum dictum, alterum dextrum mesentericum nominatum dispescitur; à splenico quidem ramo accipit Gastricum, à quo Coronaria nascitur, Gastroepiploidem sinistram, & vas breue aut venosum dictum. A ramo verò mesenterico Gastroepiploidem dextram. Arterias autem accipit ventriculus ab arteriæ magnæ ramo cœliaco dicto, quod ad κοιλίαν, id est, ventriculum ramos transmittit, ramum pyloricum, gastroepiploidem sinistrum, & vas breue arteriosum. Ab eadem venæ portæ, & arteria cœliaca etiam vasa accipiunt lien, hepar, omentum, mesenterium, vt ita facilis inter has partes consensus

& humorum communicatio esse possit, vt meritò in ramis venæ portæ & arteriæ cœliacæ maioribus sedem causæ mali hypochondriaci consistere statuendum sit. Cùm enim vasorum horum officium sit ad ventriculum & vicinas partes sanguinem, quo nutriuntur, deferre, & præterea hisce vasis natura abutatur quasi ad humorum vitiosorum è toto corpore expurgationem, siue illa spontè, siue medicamentorum operâ instituatur, & ad intestina, quæ inter loca conferentia 1. *aphor.* 20. nominantur, humores vitiosi peruenire non possint, nisi prius hæc vasa transeant: patet hinc, quicquid superflui & vitiosi in liene, hepate, imò toto corpore colligitur, in his locis cumulari posse.

Et imprimis in vase breui, tam venoso, quàm arterioso, maximam sæpe vitiosi humoris copiam contineri, & hinc maximum ventriculi & lienis consensum esse, certum est. Id enim satis amplum est, ac sæpe calami scriptorij crassitiem habet, imò vt Ioannes Riolanus, *Anthropographiæ lib.* 2. *c.* 7. testatur, in Senatore quodam, qui reiectione sanguinis per superiora & inferiora è liene prodeuntis laborauerat, deprehensum est vas breue minimi digiti magnitudine latum & in ventriculum apertum. Et ista omninò via est, per quam hypochondriacis sanguis interdum per vomitum & aluum rejicitur. Ita refert Adrian. Spigelius, *Anat. lib.* 6. *cap.* 5. historiam Cardinalis Cibonis, qui sanguinis vomitu extinctus erat; in cuius cadauere compresso ventriculo viderunt lienem turgescere, rursum liene compresso ad ventriculum copiosum sanguinem per vas breue effundi. Imò per eandem viam humorem instar atramenti nigricãtem, qualis etiam in viuente adhuc vomitu reiectus fuerat, in viro nobili effundi vidimus.

Hisce vasis tamen meritò addimus & omentum, quod venas amplas à vena portæ habet (superior scilicet eius membrana vtramque Gastroepiploïdem dextram & sinistram; inferior verò dextram epiploidem, & posticam, arterias totidem à ramo cœliaco & mesenterico) & præcipuè in eo cauitatem illam in sinistro hypochondrio sub diaphragmate, è ventriculi, omẽti, coli & viscerum connexo ortam, & exitum non habentem, sed ita conclusam, vt aquam quoq; & flatus continere possit. In hac enim cauitate interdum colliguntur è vicinis visceribus humores pituitosi, crassi, limosi, serosi, aquosi, melancholici, atri. Imò & flatus, ob quos, si abdomen vel manu comprimitur, vel corpus mouetur, vel diaphragma paulò vehementius attollitur, sonitus manifestus percipitur. Quod qui patiuntur ἐγγαστριμύθυς appellari censent. Verum ἐγγαστρίμυθοι dicuntur antiquis mulieres illæ Pythiæ, seu vaticinãtes, quæ Dæmonem, ex quo responsa ferunt, ventre conceperunt, & tenui voce, ac sono ex ventre edito oracula fundunt quasi ventriloquæ. Hinc Hippocrates 5. & 7. *Epid.* hanc vocem ijs accommodauit, qui ex pectore similem sonum edunt, de quâ re videatur Scaliger, *exerc.* 258. *sect.* 3. & Anut. Foesius, *in Oeconomia Hippocratis*. Atq; accidit sæpe, vt lien, vel colon vici-

num eo nomine incusetur, cùm tamen ijs saluis in hac cauitate humores vitiosi hæreant.

Nec ignota videtur fuisse Hippocrati hæc cauitas, dum 7. *aph.* 54. sic scribit: *Quibus inter ventriculum & septũ transuersum pituita intercluditur, & dolorem affert, in alterutrum ventrem viam non habens, iis per venas & vesicam versa pituita morbi fit solutio.* Atque pertinacissimè in hac cauitate humores sæpè hærent, & frustra purgationibus tentantur, ac non nisi fortioribus vomitoriis, vel thermarum, ac acidularum vsu euacuantur. Ex quâ tamen si quid in venas & arterias regurgitet, mali hypochondriaci id etiam causa dici potest. Aliàs quidem homines diu ventris rugitibus molestari possunt ex hac causa, qui tamen alia, qualia hypochondriaci, symptomata non patiuntur.

Nonnulli etiam membranæ cuiusdam crassioris mentionem faciunt, quæ à iecore ad lienem subtus ventriculum extensa & colo intestino incumbens, post chronicas febres ac melancholicos morbos magnam prauorum humorum copiam contineat, quæ doloribus variis, intestinorum difficultatibus ac vomitionibus continuis causam præbeat. Verùm ea proculdubio nihil aliud est, quàm omentum, ibi humoribus repletum.

Atque ratione loci, in quo materia affectionis hypochondriacæ causa continetur, differentia quædam affectionis hypochondriacæ constituitur. Præcipua enim differentia est, quod materia hæc nunc in vasis dextri hypochondrij, nunc in sinistri, quod frequentius accidit, nunc in vtroque hypochondrio continetur. Et quidem nunc in vasis tantum extra viscera, nunc verò simul in ipsis visceribus. Mercatus quidem tribus modis affectionem hypochondriacam fieri posse docet, primò obstructis splenis venis ac mesaraicis à iecore in ventriculum aut à mesaræo in splenem, vel in vicinis partibus: Secundò propter Vẽtriculi frigiditatem, quæ in acorem commutat alimenta: Tertiò Ventriculi & iecoris contra operantia, cum Ventriculus frigidus est, & non potest concoquere, iecur verò calidum nimis auidè attrahit alimenta. Verùm primus modus saltem perfectam, & vt ipse postea fatetur, legitimam & exquisitam affectionem hypochondriacam excitat, cum in vasis istis humores mali huius causa continentur; etsi obstructionem in ijs esse non sit necessarium, vt *postea* dicetur. Nam, quam secundo loco ponit, frigiditas Ventriculi affectionem hypochondriacam non absoluit; cùm multi sint, acida cruditate laborantes, qui tamen non sunt hypochondriaci, sed vt affectio hypochondriaca generetur, necesse est, crudos illos humores in venis mesaraicis prius cumulari, atque ibi aduri, vt ipse etiam fatetur. Tertius modus à primo non est diuersus, cùm vtrumque viscus & Ventriculus ac Hepar ad huius mali generationem suam symbolam conferre possint.

Alij plures etiam affectionis hypochondriacæ differentias constituunt, mesentericam, quæ fit à vasis mesaraicis inter ventriculum & hepar; stomachicam, quæ fit à ventriculo, pyloro, venisque ventriculo cohærentibus; hepaticam,

quæ fit ab hepate, spleneticam, quæ fit à splene, cardiacam, quæ fit, cum humores adusti & atri in venis & arteriis maioribus aut pericardio cumulantur, hystericam seu vterinam, cùm menses aut quæ vis vteri purgamenta subsistunt; hæmorrhoidalem, quæ fit ab hæmorrhoidibus subsistentibus; phãtasticam seu melancholicam, quæ fiat ex prædictarum specierum cõplexu, ex humorum nimirum in sinistro præcipuè hypochõdrio collectione. Verùm hi nomen affectionis hypochondriacæ nimis latè extendere videntur. Nam vt ab vltima differentia incipiamus, quã phantasticam, seu melancholicam nominant, non peculiaris ea est differentia; sed accidit quibusdam hoc morbo laborantibus, vt delirent; quod fit, cùm vapores opaci & tenebricosi ex hypochõdriis ascendunt, spiritibusque animalibus miscentur, eósq; inquinant, vt *lib. 1. pract.* de melancholia hypochõdriaca dictum. Hæmorrhoidalis est differantia à causa, ob quam sanguis melancholicus in corpore colligitur, neque tamen sola affectio hypochondriaca, sed & alii morbi plures inde ortum habent. Eadem ratio est hystericæ. Cardiaca verò nullo modò ad hypochondriacam affectionem pertinet; cùm cor cum venis & arteriis vicinis non in hypochondriis, sed in thorace situm sit. Et melancholiæ per consensum, quæ sepè in maniam degenerat, hæc est differentia potius, quàm affectionis hypochondriacæ. Reliquæ differentiæ à loco, in quo subsistunt vitiosi humores petitæ sunt, quod sc. nunc in vasis dextri, nunc sinistri hypochondrii saltem, nunc verò simul etiã in ipso liene & hepate cumulantur.

CAPVT III.

De Causis Affectionis hypochondriacæ.

Causæ affectionis hypochon.

SEcundò autem quæ sit humoris, qui huius mali causa est, natura, & quibus de causis in his locis generetur, nec id satis planum est. Primò enim ipsum humorem huius mali causam quod attinet, est ille non vnius generis, sed varius, calidus, biliosus, amarus & adustùs, melancholicus, pituitosus, acidus & ponticus; & proindè tùm frigidæ, tùm calidæ intemperiei indicia adsunt. Ructus n. acidi, fluctuationes, flatus plurimi, coctionis tarditas, plurima sputa, vomitus pituitosi, arguunt humorem frigidum: cerebri verò & cordis affectiones potius ab humore adusto proueniunt, quem & æstus in hypochondriis arguit. Verùm cùm causæ, quæ ad mali huius generationem faciunt, variæ sint, vt postea dicetur, neque in omnibus corporibus eodem modo sese habeant, non mirum est, etiam varios humores generari.

Tartarum chymicorum quid.

Chymici dum causam huius mali explicare conantur, tartari nomine eas comprehendunt, atque inde tartarum hypochondriorum hoc malum nominãnt. Verùm plerique quid sibi tartari nomine velint, non satis declarant, cùm diuersissimis rebus id tribuant: tophis illis, qui dentibus adhærent; humoribus excrementitiis in intestinis, qui dolores, diarrhœas, ob-

ſtructiones, hydropem excitant; excrementis, quæ è pulmonibus, naribus eiiciuntur & per vrinam & ſudores excernuntur, imò flatibus & vaporibus, qui palpitationem cordis excitant. Quo modo, cum per tartarum nihil aliud, quàm excrementum, quod in qualibet coctione ſecernitur, intelligere videantur, rem ſatis non explicant; cum diuerſarum partiũ diuerſa ſint excrementa. Cautius ii loquuntur, qui tartarum generari ſtatuunt, cùm in humorem mucilaginoſum & viſcoſum ſpiritus ſalis incidit, eumque coagulat, tartarumque appellant, mucilaginoſum excrementum cibi & potus à ſpiritu ſalis coagulatum. Sunt enim pleraque, quæ euomuntur, amara vel ſalſa.

Quomodo generetur.

Quapropter non negamus quidem partes quaſdam colluuiei huic humorum ineſſe, quas Chymici meritò tartareas appellare poſſint, craſſiores puta, feculentas, lutulentas & fixiores, quæ ad mali huius diuturnitatem faciunt. Nam cum animalia ex plantis alantur, plantæ è terra ſuum alimentum attrahant hæc autem in ſe materiæ ſalſuginoſæ non parum, mineraleſque partes aut ſpiritus in ſe contineat: facilè hinc apparet, alimenta, quibus veſcimur ἀνεπιμίκτοις, ἄκρητα καὶ ἰσχυρὰ. vt appellat Hippoc. *de priſca Medicina*, multa in ſe continere, quę cum nullo modo in alimentum corporis abire poſſint, maturè, ac ſi fieri poſſit, mox in prima coctione ſecerni debent. quod niſi fiat, & in primis viis relinquatur, & ab aliis poſtea ſecreta fuerint & per ſe extiterint, non ſolùm ſecundum primas qualitates homini nocent, ſed & ſecundum δυνάμιες, ἀκρότητας καὶ ἰσχὺς, vt *ibid.* Hippocrates nominat, quatenus ſcilicet amara, ſalſa, acida, aut acerba ſunt, aut ſimiles qualitates habent. Hinc frequens eſt hypochondriacis, vt amara, ſalſa acida vomant, quibus etiã dentes obſtupeſcant. Atque has ipſas qualitates ſimul acceptas volumus, cum humoris melancholici vel atri mentionem facimus. His enim eius natura abſoluitur, non ſolùm qualitatibus primis.

Tartarum chymicorum.

Atque ob hos ipſos humores feculentos, aduſtos, fixos, qui mali huius præcipua cauſa ſunt, ſi quis malum hoc tartarum hypochondriorum appellare velit, per me id ſanè licet: modò cauſæ huius mali proximæ humoris nomen non deroget, neque hoc neget, in hac colluuie non ſolùm adeſſe humores fixos, & qui ad coagulationem tendunt, ſed & vaporoſos & flatulentos, vnde tot cerebri & cordis per conſenſum affectus in hoc malo excitantur. Verùm quæ humorum, qui mali huius cauſa, diuerſitas ſit, ex iis, quæ de partibus, in quibus generantur, dicenda iam ſunt, magis patebit.

Causæ affect. hypochond.

Secundò ergo partes, in quibus generantur humores, huius mali cauſa, & morbos ac diſpoſitiones earum, ob quam vitioſi humores generantur, quod attinet, nec de eo omnes idem docent. Diocles, vt ex loco ſupra allegato patet, pręcipuam huius mali cauſam obſtructionem venarum meſentericarum & calorem, ea de cauſa ortum, ſtatuit; quibus ex aliorum

ſententia addit, oris ventriculi inferioris inflammationem. Et ſunt multi, qui in hoc & in aliis morbis nihil, niſi obſtructiones accuſant. Verùm equidem non negamus, in aliquibus vaſis humores quaſi impactos eſſe, ita quidem, vt vaſa iſta veluti varicoſa & cancroſa fieri interdum ſcribat Mercatus, *lib.* 1. *de cur. morb. int. cap.* 17. Etenim ſi natura vitioſos humores in vena caua per ramos eius in certas partes depellere poteſt, vt in cruribus varices, in aliis etiam partibus venæ cancroſæ humore atro turgeant: cur non idem in ramis venæ portæ accidere poſſet? Atque id vbi accidit, malum ferè deſperatum eſt, & medicamentis facilè exacerbatur. Interim tamen quod hoc ſemper fiat, non eſt neceſſarium, ſed in venis & arteriis multos prauos humores ſine obſtructione colligi poſſe, neque hic obſtructionem primariam huius mali cauſam eſſe, etſi quandoque concurrere poſſit, vel ex eo patet, quod in hoc morbo manifeſtus ſit ex liene in ventriculum & contra commeatus. Et ipſe Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 6. plures ex hypochondriacis ſplenicos eſſe, & ex hoc etiam viſcere μυχθηρὸν ἰχῶρα irruere ſcribit. Neque ab obſtructionibus venarum hoc malum fieri, id ſatis argumenti eſt, quod affert Diocles, quod alimentum corpori non diſtribuitur, ſed in vẽtriculo maneat incoctum, & poſtero die vomitu rejiciatur. Nam hoc ſi fieret, alimentum in toto corpore deeſſet, neque corpus ita nutriri, quod tamen plerumque fit, poſſet; ſed ideò hoc euenit, quod ea cibi pars, quæ in ventriculo cruda manet, & in pituitam mutatur, à partibus aliis non attrahitur, cùm vt alimentum corpori præbeat inepta ſit, vt infrà dicetur.

An ab obstructione venarum fiat affect. hypochond?

An ex inflammatione circa stomachũ?

Paulus Ægineta, lib. 3. *de re medicâ cap.* 14. & ipſe melancholiam hypochondriacam ex inflammatione circa ſtomachum oriri ſcribit. Verùm ſi inflammationem non veram, ſed φλόγωσιν ſeu calorem, & æſtum intelligit, facilè tolerari eius ſententia poteſt. Φλεγμονὴ autem propriè dicta admitti non poteſt; cùm hæc ſine febre, quæ in hoc affectu raro apparet, excitari non poſſit.

Auicennas, *lib.* 3. *fen* 13. *tract.* 2. *c.* 1. & ab hepate, & à liene malo huic materiam ſubminiſtrari ſcribit. Ait enim, *eſſe quoſdam, quibus accidit dolor ſtomachi cum comedunt, & ſedatur poſt concoctionem, & eorum plurimos eſſe melancholicos, & pati melancoliam hypochondriacam: eſſe quoſdam, quibus accidit dolor in fine ſpatij comprehenſionis cibi, vt loquitur interpres, in ſtomacho, & horum quibusdam dolorem non ſedari, donec euomuerunt humorem aceto ſimilem, ex quo ebullit terra, quo vomitu rejecto ſedatur dolor. Alios verò eſſe, quorum dolor ſedatur cum deſcenſione cibi, non cum vomitu; & cauſam quidem primi eſſe effuſione melancholiæ ad ſtomachum; ſecundi verũ eſſe effuſionem bilis ad ipſum ex hepate: qui tamen duo humores non mox lædant, quoniam in profundum ventriculi effunduntur, verùm cum cibo permiſcentur, eo commouentur & aſcendunt ad os ſtomachi, illudque vellicant.* Quæ ſententia, ſi rectè explicetur ſatis commoda eſt. Etenim vt nec vnus humor, ita nec vna intemperies in hypochondriacâ affectione adeſt. Ex æſtu enim circa præcordia, ex vomitu

mitu bilioso & æruginoso, delectatione ex frigidis, calidam intemperiem adesse colligitur, contra flatus, ructus acidi, sputum copiosum, coctionis debilitas, crudorum succorum vomitus, frigidam intemperiem arguere videntur.

An ab intemperie sicca? Rondeletius, *meth. curandi morbos cap.* 42. Malum hoc ab intemperie sicca cum aliqua caliditate sine affluxu, sed cum obstructione potius à sanguine crassiore fieri statuit. Cum Rondeletio ferè consentiunt ii, qui in hac affectione ventriculum & intestina calida & sicca intemperie laborare putant, eáque calidiorem & sicciorem chylum producere, venasque etiā mesenterii intemperie sicca & calida laborare, eamque foueri chylo crasso & coctura calidiore.

Generatio affect. hypocondr. Verum, vt, quid nobis hac de re videatur, dicamus, & modum generationis affectionis hypochōdriacæ proponamus; primò monēdum. Authores, dum in hoc obscuro, & multis symptomatibus implicato affectu explicando laborarunt, alios ad alia respexisse, & alios quidem partes tantum, quarum læsione sese maximè prodit, alios eas præcipuè, in quibus mali quasi scaturigo est, considerasse. Ideoque discernendum esse inter partes, quæ per consensum in hoc malo afficiuntur, & inter locum, in quibus materia mali causa primaria generatur & colligitur. Deinde sciendum, etsi ventriculus afficiatur, adsint vomitus & alia ventriculi malè affecti indicia: tamen satis multa testantur, istos humores non omnes in ventriculo generari, sed aliunde transmitti. Et licet in ventriculo generentur: tamen saltem symptomatum, quæ circa ventriculum, non verò in genere a[illegible]ectionis hypochondriacæ causam esse; Locum verò, vt jam ante dictum, in quo continetur causa huius mali, esse vasa, que ad ventriculum à liene & hepate tendunt, & præcipuè, quæ à liene, *antea* dictum. Quibus & maiores venæ portæ ramos, & quæ hos comitantur, arterias, quæ mesenterio & omento inseruntur, addere possumus.

Causa generationis affect. hypochondr. Causam autem generationis horum humorum quod attinet, aliter alii hac de re sentiunt. Humores quidem illos crassos pituitosos, & sæpe instar glutinis viscidos, qui vomitu reiiciuntur, à ventriculi debilitate generari satis manifestū esse putamus; quæ ex eo præcipuè ortum habet, etsi causa hæc à paucis attenditur, quod ventriculus vitioso sanguine à liene transmisso nutriatur, vt infra in symptomatum explicatione dicetur. Membrum enim si vitioso sanguine alatur, bene sese habere, & rectè suū officium exequi non potest. Vasa autem illa inter ventriculum & lienem quod attinet, hoc quidem extra controuersiam est, humores huius mali causam in iis contineri: sed de hoc quæstio est, an sua, an alterius visceris culpa hos humores cumulent hæc vasa. Equidem venæ ipsæ à plurimis accusantur, quod calida & sicca intemperie laborent; neque id negandum. Interim si omnia diligenter perpendamus, animaduertimus, vasa hæc eam ipsam intemperiem à vitiosis, quibus scatent, humoribus, & vicinis visceribus malè sese ha-

bentibus, accipere.

Alij ventriculum caloris & siccitatis arguunt, vt supra dictum, similemque chylum in eo generari statuunt. Verùm, tantum abest, vt ventriculus sit calidior & siccior, vt etiam à plerisque frigidior statuatur: Id quod ex saliuæ copia, ructibus acidis, tardâ & difficili coctione, aliísque ventriculi frigidi signis cognoscitur, & cruditas nidorosa, quod fieri deberet, si intemperie calidâ & sicca ventriculus laboraret, minus, sed acida potius hypochondriacis familiaris est, ac si quam bilem rejiciant, ea non in ventriculo generatur, sed ex vicino hepate effunditur: Et ipsi concedunt, in hypochondriacis generari chylum crassum & viscosum, qui pituitosus potius est, quàm melancholicus, & pituita etiam vomitu rejicitur. Neque id ventriculi calorem arguit, quod præcesserunt febres ardentes, vel diuturnæ. Nam id non semper accidit; & vbi accidit, febres tales potius calorem ventriculi dissipant, & imminuunt, quàm augent. Et omnia alia, quæ pro asserenda ventriculi temperie calidâ, & siccâ afferunt, ea potius, vt etiam Diocles docet, vasis, quæ alimentum ex ventriculo excipiunt, competunt, quàm ea à vitiosis humoribus accipiunt.

Atque ita ἀντιπεριστάσις potius est inter ventriculum ac venam portæ, ac lienem & hepar. Et sunt istæ contrariæ intemperies tàm manifestæ, vt plurimi Medici dubitarint, vtram huius mali causam constituere debuerint. Etsi quæ est caliditas & siccitas in venæ portæ ramis, quam etiam Diocles agnouit, eam potius acceperunt à liene & sanguine in eo elaborato, & mali si quid patiuntur ventriculus & venæ portæ rami, id acceptum ferunt lieni, qui sanguinem incommodum pro istis nutriendis elaborat, vt postea dicetur. Neque flatus calidam & siccam intemperiem ventriculi satis arguunt, de quorum generatione postea dicetur. Et quamuis in curatione mali adhibeantur, quæ primas vias detergunt, humectant, & modicè refrigerant: tamen hoc non fit ratione ipsius ventriculi, sed ratione vasorum, quæ sunt inter ventriculum & lienem. Et omninò ista ἀντιπεριστάσις viscerum curationem difficilem reddit, dum audacter ventriculum calefacere non licet.

Quapropter si rem hanc hinc inde pensitemus, & humores ipsos, à quibus affectio hypochondriaca prouenit, ac causas, quæ præcesserunt, diligenter consideremus, commodissimum videtur statuere, præcipuam, à qua vitiosi humores, proxima huius mali causa, generantur, causam esse lienem: etsi quandoque & hepar non extra culpam sit: Ventriculum verò, etsi quoque ad mali huius generationem facere possit, tamen non causam proximam esse, sed remotam, quatenus scilicet chylum prauũ suppeditat. Cùm enim lien, vt *Institut. lib.* 1. *cap.* 9. & suprà *part.* 4. *cap.* 1. satis mõstratum est, & a doctissimis hodie Medicis approbatur, etiam sanguificandi organũ sit, & crassiorem chyli partem ad se trahat (quod etiam ij concedũt, qui tenuem sanguinem in eo ela-

borari statuunt) ac sanguinem crassiorem pro alendis in ventre inferiore visceribus, ventriculo intestinis, mesenterio, omento elaboret, & ita prima sanguificatio fiat in liene ac quod impurum adhuc est, in liene primum, ne ad hepar perueniat, separari debeat: nõ mirum, si vel is debilis sit, & malè sese habeat, vel erratum aliquod in prima coctione commissum sit, quod in secunda hac corrigi non potest, vitiosum sanguinem in liene generari. Vt enim alia membra coctioni & officiis publicis destinata, vbi in actionibus suis fine suo frustrantur, vitiosos humores generant: ita idem in liene fieri necessarium est. Et sicut ventriculus frigidus cruditatis acidæ, calidus nidorosæ causa est, hepar dum se malè habet, nunc sanguinem biliosũ, nunc crudum, nunc aquosum generat: ita etiam liẽ malè dispositus, vitiosum sanguinem generat, & præcipuè in hac affectione ac dũ. Atque ita in affectione hypochondriaca lien semper laborat. Hinc porro patet, si lien sanguinẽ pro sui officii ratione non bonum generet, partes modò enumeratas etiam bonum nutrimentum ab eo non accipere, & eas ipsas inde debilitari, ac multos vitiosos humores necessariò circa illas partes cumulari; imprimis si per conuenientes vias non euacuentur. Etsi enim lien natura sua sanguinem crassiorem generat, atq; etiam in eius coctione quædam excrementa proueniunt: tamen ea in homine sano non sunt plura, quàm quæ quotidie per conuenientes vias iterum euacuari possint. Si verò plura ea proueniunt, quàm euacuari possint, ad mali huius generationem faciunt.

An lien causa sit collectionis humorum vitiosorum affect. hypochond.

Sunt quidem nonnulli, qui lienem huius mali causam, esse negãt, & culpam in hac affectione in eum immeritò transferri censent. Nituntur autẽ ea præcipuè ratione, quod lien, vt ex eius tota constitutione satis patet, non melancholici excrementi sit receptaculum, sed sanguinis, & quidem tenuioris officina. Verùm in priore equidem, quod scilicet non sit humoris melancholici receptaculum lien, ipsis facilè assentimur.

Lien quełem sanguinem generet?

An lien sanguinem tenuiorem generet?

Deinde lienem sanguinem quẽdam feruidiorem ex crassiore chyli parte & sanguine arterioso mixtis generare, supra, *parte 4. cap. 1.* dictum. Quod verò lien simpliciter tenuiorem sanguinem generet, facile ipsis assentiri non possumus. Neque enim credibile, intestina & inferioris ventris membra, nobiliore sanguine, quàm reliquas corporis partes, ali, & ipsum lienis parenchyma, quod rubore & puritate ab hepatis parenchymate multum distat, & quodammodo nigricat, crassiorem etiam sanguinem in eo generari docet. Et quocumque se vertant ii, qui tenuem in liene sanguinem generari statuunt: hoc tamen fateri necesse habent, crassiorem chyli partem ad lienem, antequam ad hepar proueniat, deferri; neque monstrare possunt, inde sanguinẽ in liene nobiliorem, quam in hepate generari: vt pote qui, vt dictum, partibus ignobilioribus alẽdis dicatus est; & ex crassiore materia, quam sanguis in hepate generatus, constat. Sit sane, vt multo sero diluatur, non ob id tamen

præstantior est: hoc ipsum potius eius crassitiem arguit, quæ, vt diluatur, multo sero opus habet. Vnde ipse etiam Aristoteles non hepati prætulit lienem, sed νόθον ἧπαρ appellauit. Sit etiam, vt hoc faceret lien; tamen rectè agens saltem id præstaret, vbi scilicet succum aquoso humore dilutum & rectè coctum ad se trahit: vbi verò tenue quod est primò ad se trahit, & forsan etiam rejicit, quod per vrinam fieri ipsa experientia testatur, antequam crassior pars succedat, non nisi vitiosum & crassum sanguinem, inde fieri posse, manifestum est. Itaque ipsi concedant necesse est, dum lien aberrat in suo opere, crassum gignere sanguinem, qui multo sero ad motum indiget, quo si destituatur, illudque præposterè aliò rapiatur, multorum morborum causa esse potest. Nemo verò opinor est, qui in lienem bene se habentem, & sanum vel affectionis hypochondriacæ vel alterius mali causam referre velit. Quamuis verò omnia symptomata, quæ hypochondriam accidunt, proximè ex ipso liene deduci non possint, sed facilè concedamus, in vasis & locis propositis materiam horum malorum causam hærere: tamen hinc non sequitur, quod lien nihil ad horum generationem faciat: sicut non sequitur, quod sanguificationis organum, licet non sit scabiosum, sanguinem vitiosum non generet. Si enim lien seu suo vitio, seu ob errorem externum, sanguinem excremento melancholico præter naturam scatentem generet, illud in locis modò dictis & in partibus, ad quas nutriendas is mittitur, cumulatur. Vnde obseruatum est sæpissime, lienem & vicinas lienis venas nigro humore fuisse oppletas & distentas.

Verùm quod Marcellus Donatus, *de hist. med. mirab. lib.* 4. *cap.* 8. optat, id omnibus Medicis, præsertim in Germaniâ optandum est, vt cadauera eorum, qui hoc morbo pereunt, inspiciendi potestas sæpe detur. Ita enim multæ controuersiæ facilè componi, & multis rectius consuli posset. Sed nescio quæ superstitio obtinuit, vt piaculum vulgus habeat, cadauera hominum, aliàs vermium escam, anatomiæ debitæ committere; cùm tamen summorum Imperatorum, Regum, & Principum authoritati id nihil deroget.

Cur lien sanguinem non generet?

Quod autem lien sanguinem bonum non generat, accidit, vel ipsius, vel chyli, quem è ventriculo accipit, vitio. Lienis vitium, quod plerumque prima huius mali causa est, principio est eius intemperies calidior, quàm par est; cui sæpe & caliditas hepatis accedit. Hinc enim accidit, vt lien, sicut & hepar, ob caliditatem cibum & potum sæpe adhuc crudum ad se trahant, & quidem tenuem & aquosam chyli partem maturius, crassam tardius, vnde postea crassior vehiculo destituta, in mesaraicis subsistit, atque ibi hęrens vlterius incrassatur, sæpe etiam aduritur, & postea ad lienem perueniens non rectè coquitur.

Reliqua quod attinet, quæ lienis sanguificationem lædũt, & ob quæ is suis actionibus frustratur, quæ omnia erroris externi nomine veniunt, sunt primò cibi praui succi,

difficilis coctionis, & omnia quæ humorem crudum, crassum, melancholicum generare solent. Quales sunt panis furfuraceus, non bene fermentatus, crusta eius, præcipuè legumina & lacticinia, oua indurata & frixa, aues in paludibus & stagnis degentes, carnes ferinæ pleræque, bubula, & omnes sale & fumo induratæ, pisces palustres & viscosi exsiccati & sale conditi, brassica, & similia, dulcia etiam omnia. Nam τοῖς σπληνικοῖς τὰ μὲν δριμέα καὶ τὰ μὲν πικρὰ ὠφέλιμα : τὰ δὲ γλυκέα βλαβερά.

Verumtamen intemperies illa calida non semper durat, sed vbi deferbuit, vt fieri solet, siccitas plerumque relinquitur. Imò non solùm ad qualitates has respiciẽdum, sed & modus substantiæ attendendus. Vt enim vbi hepar substantiæ suæ modum integrum obtinet, & succulentum, rubicundum ac floridum quasi est, rectè sanguificat: ita & lien, si naturalem illam διάθεσιν & substantiæ modum habeat, rectè etiam sui generis sanguinem generat, si verò sit siccior, durior, aut etiam scirrhosus, officium suum rectè exequi non potest. Hinc etiam accidit, vt non pueros vel adolescentes hoc malum affligat, sed circa annum ætatis trigesimum plerumque inuadat, vbi iam temperamentum lienis fit siccius, eiusque substantia durior, simulque humores, qui in iuuentute à calore acriore aduruntur, postea, vbi calor ille deferbuit, tenuioresque & calidiores partes exhalarunt, crassiores & melancholici fiunt, melancholicusque ex lienis natura tum sanguis generatur.

Cur pueros & adolescentes non affligat affect. hypochondriaca.

Et omninò omnes diætæ errores & τὸ ποικίλον τῆς διαίτης huc pertinet, & ob solos diætæ errores, nullo ante, in ventriculo vel liene, vitio existente hoc malum generari potest. Existimantque præstantissimi Medici, hanc ipsam in diæta peccandi hodie licentiam, causam esse, cur pauci ab hoc malo immunes sint.

Non solùm a. cibi praui chyli vitiosi causa sunt, sed etiam ex bono cibo & potu ventriculus, si vel natura debilior sit, vt diætæ errores tolerare non possit; vel diætæ erroribus, vel etiam à liene prauum alimentum submittente debilitatus sit, prauum chylum generat; cum membrum, quod prauè nutritur, officiũ suum rectè exequi non possit. Quas ob causas omnes ventriculus plerumque cruditatis acidæ causa est, si tamen calidior sit, & cruditatem nidorosam patiat, ea quoque, si sæpius continuetur, ad hoc malum generandum facere potest.

Siue igitur ciborum, siue ventriculi vitio crudus & vitiosus chylus generetur, vbi ad lienem & hepar transiturus propter crassitiem in viâ subsistit, & moram trahit, flatibus originem præbet, hypochondria distendit, atque vbi calorem concipit, aduritur, & vberiorem postea melancholico humori materiam suppeditat.

Deinde etiam animi affectus; & præcipuè, ira, & curæ ac mœstitiæ, malo huic causam præbent; ac vulgò etiam notum est, maximè incommodum esse, si quis iratus, vel perterritus edat vel bibat. Et quidem duplici de causa hoc accidit. Primò enim ab eiusmodi affectibus spiritus, vt omnib⁹ actionibus,

ita & coctioni ciborum necessarij, ad alias partes auocantur. Vnde coctio in ventriculo labefactatur, crudusque & prauus chylus indè generatur. Deinde vt in ira bilis commouetur, aliisque humoribus permiscetur, eosque corrumpit; ita etiam melancholicum, pituitosum & atrum humorem, si ira & mœror coniungantur, commoueri credibile est; qui cum chylo non benè cocto commiscentur, eumque amplius corrumpunt, vnde sanguis laudabilis gigni nequit, sed humor chylo, qualitatibus respondens, partim biliosus, partim melancholicus, partim ater gignitur, & hinc rursum pro alendis visceribus infimi ventris transmittitur, & in hypochondriis praui humores cumulantur. Quibus accidit & hoc, quod in animi affectibus, imprimis in arteriis humores mouentur & afficiuntur: cùm verò lien arteriis multis abundet, easque quintuplo plures, quam venas obtineat, in animi talibus affectibus, & eius actionem turbari necesse est.

Hisce de causis omnibus ob ventriculi scilicet debilitatem, & in victu errores, cùm bonus chylus non generatur; vitium hoc coctionis primæ in secundâ non corrigitur: & quod peccatum est, nec in vena porta, nec in liene, nec hepate emendatur; imò si hæc viscera non benè sese habeant, in ijs amplius corrumpitur.

Deinde cùm in ista, quæ in liene fit, sanguificatione etiam sua excrementa generentur, si ea non rectè excernantur, sed in dictis locis cumulentur, ad mali huius generationem plurimùm facere possunt. Fit verò hoc, cùm ea plura, quàm par est, generantur, vt omnia debito modo excerni non possint. Faciunt huc quies & otium, ob quæ multa excrementa in corpore retinentur, imprimis si accedunt meditationes & lucubrationes crebriores. Vndè literati, & ij, qui vitam sedentariam agunt, maximè huic affectui sunt obnoxij.

Imprimis vita sedentaria, vt in genere ad excrementa in corpore retinenda multum facit, ita in specie ad accumulandos in dictis locis humores hosce multum potest. Cùm enim glandulæ crebræ in mesenterio & pancreate hac etiam de causa factæ sint, ne à ventriculo & intestinis repletis, vel corporis inflexione, & abdominis compressione ea vasa comprimantur, & distributio humorum impediatur: certè in vita sedentaria continua, vix fieri potest, quin vasa ista non aliquo modo comprimantur, vt etiam glandulæ istam compressionem satis prohibere non possint. Neque etiam necessarium est, vt in mortuis lien semper vel durus, vel scirrhosus, vel tumidus, vel alio modo ad sensum malè affectus reperiatur, sufficit; si vel eius temperies, vbi occultæ proprietates non sunt excludendæ, vel substantiæ modus sit læsus, ob quæ vitia non recta fiat in eo sanguificatio: quæ tamen sensibus deprehendi non possunt.

Quò faciunt & ipsæ glandulæ, quæ in mesenterio plurimæ sunt. Cùm enim glandulæ non solùm vasis, quæ per mesenterium plurima disseminantur, fulcimentum & firmamentum sint, sed &

obstent, ne vasorum ductus vel à repletis intestinis, vel alia de causa comprimantur: si ipsa præter modum intumescant, ipsa vasa comprimunt: & imprimis hoc præstare potest glandula illa insignior in centro mesenterij, quæ primæ vasorum distributioni addita est, & qua tumore laborante totius corporis marcorem, ob impeditam chyli distributionem secutam fuisse, obseruatum est.

Tandem etiam suppressæ consuetæ mensium & hæmorrhoidum euacuationes in causa sunt, vt talia excrementa in primis viis cumulentur. Nam cùm per hæmorrhoides naturæ instituto humores melancholici, adusti & salsi purgari soleant, si euacuationes istæ in iis, quibus consuetæ sunt, subsistunt, aut si in fœminis sanguis, qui ad vterum descendere debebat, & vitiosi humores, qui cum eo solent excerni, subsistant, in hypochondria decumbunt, & malo huic materiam suppeditant. Et sæpe in fœminis affectiones hypochondriacæ & vterinæ ita similes sunt, vt vix discerni possint, imò interdum coniungantur.

Et nihil est omninò è rebus non naturalibus dictis, in cuius vsu si peccetur, vt inde vel χύλωσις, vel αἱμάτωσις lædatur, quod non etiam ad huius mali generationem facere possit; cùm quicquid vitiosum in hisce coctionibus generatur, maximam partem in hisce locis cumulari soleat.

CAPVT IV.

Signa Diagnostica & symptomata, quæ affectionem hypochondriacam comitari solent.

Signa Diagnostica & symptomata, quæ affectionem hypochondriacam comitari solent.

TErtium, quod explicandum nam est, sunt symptomata, quæ in affectione hypochondriacâ occurrunt, atque ita vnâ operâ signa diagnostica simul explicabuntur. Etenim, vt de causis, quæ antecesserunt, quæ etiam signorum fontem præbent, nihil amplius dicamus, cùm supra explicatę sint, adsunt cruditas & ἀπεψία ventriculi, flatus, rugitus ventris, ructus acidi, saliua multa, aluus est adstrictior, æstus in hypochondriis; lien in quibusdam inflatur & intumescit, vrina varia est, nunc tenuis, nunc crassa, turbida, feculenta, rubicunda: animi anxietas, arteriarum in sinistro hypochondrio pulsatio, respiratio difficilis, cordis palpitatio, pectoris dolor, lassitudo spontanea, dolor crurum, vertigo & oculis obuersans caligo, aurium sonitus, in quibusdam metus, tristitia, delirium, & alia. Non tamen in omnibus eadem, sicut & in aliis plura, in aliis pauciora apparent.

Primò in plerisque hypochondriacis ventriculus malè se habet, & multa circa eum apparent symptomata, adeo quidem vt nonnulli interdum hoc morbo affecti saltem ventriculo sese male habere putent, eumque solum accusent. Neque mirum, hoc accidere. Longè enim alia est partium,

quæ sibi saltem nutriendis laborãt, ratio, quàm earum, quæ toti corpori prospiciunt. Nam licet musculo alicui malum nutrimentum apponatur, toti corpori id parum nocet: at si membrum toti corpori inseruiens non bene sese habet, toti corpori damnum infertur. Res manifesta est in hepate, quod dum sanguinem non bonum generat, cachexiæ, hydropis, scabiei, & aliorum malorum causa est. Idem in ventriculo accidit. Nam si sanguis pro nutritione ventriculi è venæ portæ ramis affluens non bene se habeat, ipse etiam malè nutritus debilitatur, & male coquit, & cibum in alienam ac vitiosam planè substantiam conuertit; imò cibos quosdam ex peculiari vitio planè non alterat, vt licet cibi reliqui mutentur, hi tamen postea planè crudi vomitu rejiciantur.

Atque ita reciproca quædam malorum generatio est, dum lien prauum sanguinem nutriendo ventriculo suppeditat, atque ab eo rursum malum chylum accipit. Nimirum plerique hypochondriaci malè cibos coquunt, & non in chylum bonum sed in materiam nunc aqueam, acidam, acerbam, ponticam, nunc viscidam mutant, quæ cum nec ab intestinis nec vasis mesaraicis, vtpote ingrata & corpori alendo inepta, attrahatur, atque ita in ventriculo hæreat, nunc sursum repit & linguam ac os saliuâ & humiditate aquea copiosa replet, vt continuò ægri saliuam & pituitam exspuere cogantur; sæpe etiam vomitu rejicitur. Antequam verò id fiat, maxima sæpe præcedit in ventriculo humoris huius ebullitio & inde flatuum copia excitatur, qui non solùm ventriculum, sed & vicinas partes distendunt, & tantam circa præcordia angustiam atque anxietatem excitant, vt ægri in lipothymiam interdum incidant. Quæ symptomata non prius cessant, quàm quod crassius est vomitu rejiciatur. quod verò tenuius & vaporosum, per poros & ἄδηλον διαπνοὴν discutiatur, quod interdum cum horrore febrili accidit, quem etiam calor quidam sequitur, qui postea sudore euanescit. Nonnulli quidem hæc omnia ideò accidere putant, quod crassiores chyli partes propter obstructionem venarum non possint descendere & distribui. Verùm obstructio sæpe nulla adest, & propterea nobis, vt dictum, probabilius videtur, id ideò accidere, quia cibus & potus non in chylum bonum mutatur, sed in materiam alienam & naturæ inutilem conuertitur, vnde eam reliquæ corporis partes à ventriculo nec attrahere nec recipere cupiunt. Interim tamen hoc hîc notandum, cum ægri cum talibus vomitibus continuis sæpe diu viuant (sicut monialem illam, quæ, vt refert Guil. Fabricius *cent. 4. obseru.* 32. ab ætatis anno decimotertio ad quadragesimum quartum singulis diebus materiam pituitosam, ac instar glutinis viscidam euomuit, hypochondriacam fuisse putamus, vt & aliam fæminam nouimus, quæ à multis iam annis sæpissime acida & salsa euomit, vt etiam dentes ipsi stupescant, interim sua munia sat bene obit,) & excreméta alui etiam reddant, necesse est, aliquid cibi in bonum chylum mutari, idque etiam à natura retineri & attrahi, inde accidit, vt, quod mireris,

reris, dum ægri illam pituitosam & aquosam materiam, in quam cibus corruptus est, vel inter edendum etiam continuò expuunt, vel mox post cibum sumptum euomunt, nihilominùs cibus modò assumptus non simul reddatur & euomatur, vtpote ex quo natura adhuc aliquid vtilis alimenti elaborare conatur.

Monendum tamen hoc, ea quæ è ventriculo euomuntur, non omnia in eo generari, sed interdum etiam è liene & locis vicinis transmitti. Ita verò tàm acida à quibusdam euomuntur, vt etiam dentes, vt modò dixi, ab ijs stupescant, quæ proculdubio in liene vitiosè coquente generantur; quæ atræ bilis nomine vulgò veniunt, etsi atrum colorem non semper habeant. In quibusdam vitiosi humores per vas breue cum sanguine in ventriculum è liene effunduntur, atque sanguis iste per vomitum postea rejicitur, in quibusdam etiam per aluum euacuatur.

Flatus deinde huic malo ita sunt familiares, vt iam olim etiam, teste Diocle, flatuosa hæc affectio sit appellata. Cùm enim flatus duas habeant causas, calorem imbecillem & materiam humidam, eæ & hic locum habent. Frigus enim nimium cùm resoluere materiam non possit, vix illum flatum excitat; sicca etiam materia, vtpote non resolubilis, materiam flatibus non præbet. Verùm sciendum est, non solùm eum calorem dici debilem, qui natura sua talis est, & qui materiam aliàs commodam coquere, vincere & subigere non possit, sed & eum hîc intelligendum esse, qui aliàs quidem satis fortis est, aut læpè naturali maior, non tamen tantus, vt materiam, quæ vel nimis copiosa est, vel viscida, aut omninò talis; vt resoluta multos vapores excitet, omnem discutere possit. Vtroque modo in hypochondriaca affectione flatus, & inde prouenientes ructus, rugitus & murmura generari possunt. Primò enim cum ventriculus & intestina (nam plerumq; labes illis communis est) cibum non rectè concoquere possint, multi flatus inde generantur: Deinde cum calor in vasis illis, quæ sunt inter ventriculum & lienem, vicinisque in locis sit validior, & materia ibi flatulenta hæreat multa, & quotidie ex coctione ventriculi debili chylus crudus, crassus & flatulentus ad venæ portæ ramos transmittatur, non mirum etiam est, multos flatus inde generari. Vnde rectissimè scripsit Fernelius, *lib. 6. de part. morb. ac sympt. cap. 3.* tunc præsertim ructus & flatus generari, cum bilis flaua vel atra ventriculo substernitur.

Flatus & ructus quo modo generentur in affect. Hypochōd.

Vbi autem flatus illi hæreant, dubium. Equidem in ventriculo & intestinis etiam flatus eiusmodi hærere non negamus: verum imprimis in sinistro hypochondrio fluctuatio percipitur. Cuius rei causam nonnulli constituunt colon intestinum, quod eò loci sit arctius, vbi facilius flatus sedem figere, quàm exire possint: tamen quia & inde exitus aliquomodo patet, hic locus esse non potest. Scribit enim Marcellus Donatus, *de historia medica, mirab. lib. 4. cap. 8.* se semper obseruasse, quamuis repetitis euacuationibus cætera symptomata quiescant, nunquam tamē fluctuationem tolli, neq; imminui etiam,

Vbi flatus hæreant?

idque argumento esse, aquositates eiusmodi (addo etiam flatus) aliquo loco contineri, à quo nullo pacto possint, vel saltem difficile dimoueri. Ipse verò statuit, hunc locum esse inter binas tunicas seu membranas Mesenterii. Calore enim absumpta pinguedine inter binas illas membranas vacuum locum relinqui, qui postmodũ paulatim ichoroso humore à venis Mesenterii resudante repleatur, qui compressis intestinis moueatur & hanc fluctuationem edat. Verùm si causa esset hæc absumptio pinguedinis in mesenterio, in omnibus eius partibus æque hæc fluctuatio perciperetur. At verò in sinistro saltem hypochondrio in vno loco percipitur, & noui quosdam, qui quoties sinistrùm hypochondrium, & quidem vno saltem in loco comprimerent, sonitus ab adstantibus audiretur.

Vero ergo magis consentaneum est, istos flatus contineri in illa cauitate in sinistro hypochondrio sub diaphragmate, ex ventriculi, omenti, coli & viscerum connexu orta, & exitum non habente, sed ita conclusa, vt aquam & flatus continere possit, ab Hier. Fabr. ab Aquap. in historia seu structura omenti luculenter descripta, de qua *supra* etiam dictum.

Ventriculi quoque dolores vehementes adsunt, qui nonnullis ad dorsum vsque procedunt, vt ab ægris, imò incautis etiam Medicis, sæpe pro Nephriticis habeantur; concoctis deinde cibis quiescunt, mox aliis cibis ingestis eodem modo reuertuntur, qui interdum ieiunos, interdum etiam à cœna molestant, & non cessant, prius quàm ægri euomant cibos crudos & phlegmata subamara & calida & acida, adeò vt dentes stupore inficiantur, vt Diocles, *loco apud Galenum antea allegato*, habet. Cùm enim, vt supra dictum, ventriculi tunicæ prauis humoribus à liene & hepate eò effusis infectæ sint, non mirum, si is non bene coquat, cibusque & potus vel crudus vel parum mutatus maximas anxietates & dolores excitet. Cùm enim in chylum mutatus non sit, ab intestinis nec attrahitur, nec admittitur, in ventriculo moram trahit & in flatus mutatus grauissimorum symptomatum causa est. Ita vir quidam nobilis, hora à cibo sumpto quarta, vel quinta, quotidie grauissimos dolores patiebatur, qui à ventriculo in dextro latere versus dorsum & scapulas vsque extendebantur. Qua de causa pro Nephritico curatus fuerat, cùm simul redderet vrinam rubram, crassam, hypochondriacis & scorbuticis familiarem, quæ vbi turbabatur, sedimentum rubrum; instar farinæ vel pulueris laterum, copiosum deponebat, quod pro calculo resoluto malè habitum fuerat. Non verò mirum, ventriculum malè affectum partes vicinas, imò ipsos renes in consensum trahere. Etenim si renes malè affecti ob membranæ communionem ventriculum in consensum trahere possunt: quidni reciproco modo ventriculus dolens renes in consensum trahere posset? Quamprimum verò Nobilis is cibum & potum, qui ita crudus adhuc erat, vt potus odor etiam post horam quintam perciperetur, vomitu reiiciebat, con-

festim dolore & anxietate illa liberabatur & bene se habebat, quasi nihil mali passus esset. Euomebat verò simul pituitam viscidam sibi cohærentem spithamæ sæpe longitudine; per aluum verò, quam, nisi medicamentis irritaretur, nunquam reddebat, eadem sine fecibus etiam rejiciebatur, sæpe vlnæ & sesquiulnæ longitudine sibi cohærēs, vt famulus cum eam aspiceret, serpentem ab hero per aluum deiectum esse exclamaret. Vid. etiam suprà *part. 2. sect. 1. c. 5.*

Aluus adstricta est ob vasorum sæpe, in vtroque latere & vtriusque visceris, Lienis & Hepatis, siccitatem, ob quam alui obstructionem & flatus retinentur qui hypochondria tendunt, & tandem fecibus permixti eas bubuli stercoris similes reddunt. Accedit hisce & hoc, quod cibus sæpè saltem in pituitam quandam & humorem viscidum & flatuosum mutatur, vt modò dictum, qui cùm corpori alendo ineptus sit, in intestinis non promouetur, &, vt viscidus & glutinosus pertinacius ijs adhærens, alui continuò adstrictæ causa est. Neque enim facultas expultrix humorem tàm viscidum, nisi medicamentis adiuuetur, rejicere potest. Interdum tamen, si humores acriores reddantur & exasperentur, fluxus alui excitatur, nunc biliosum, nunc melancholicum & nigrum humorem admixtum habens.

Æstus etiam in hypochondriis & quasi inflammatorius quidam affectus molesto ardore & feruore interno, nunc in vno, nunc in vtroque hypochondrio ægros affligere solet, ex humoribus calidis & feruidis eò loci conclusis. Et solet iste calor ac æstus sese magis exerere, vbi vel cibi aut potus caliditate vel aliâ causâ humores agitati fuerint. Solentque tunc calidis vaporibus sursum ascendentibus malæ & tota facies rubescere. Interdum etiam, & quando vapor ex largiore potu præcipuè, per corpus vniuersum dispergitur, ephemera febris quasi excitatur, quæ vaporibus illis sudore discussis intra paucas horas euanescit.

Vrina est nunc tenuis, cùm scilicet humores crassi vrinæ vias obsident, quæ simul paroxismi, ob flatuum & materiæ retentionem, & caloris augmentum instantis, sunt indicium. Plerũque turbida, crassa, rubra, acris, ob materiæ admixtionem, imò interdum & fœtida. Quia verò plerumque cum talibus vrinis materia multa adusta salis particeps, quàm tartaream appellant, copiosè excernitur, accidere solet, vt vel, vbi vrina turbatur, subsideat, vel copiosè, instar arenularum rubrarum, matularum parietibus vndiquaque adhærescat, ægrisque calculi metum, qui tamen sæpe nullus adest, afferat. Etsi n. & à renum caliditate sæpe ista sabulosa materia proueniat, tamen & in hepate ac venis crassiores & tartareæ sanguinis partes in materiam eiusmodi coagulantur, quæ continuò per vrinam redduntur, sine vlla calculi molestia.

Adest etiam anxietas, quæ accidit, non solùm dum vapores ad cor ascendunt, idque affligunt, sed & dum ventriculus afficitur. Dum enim cibus semicrudus in eo moram trahit, & in flatus resoluitur, anxietatem ventriculi parit.

Si verò ad vasa vicina intemperie calida laborantia peruenit, fit à calore igneo quasi quædam ebullitio, partésque chyli plurimæ in flatum abeunt, qui non solùm ventriculum, sed & hypochondria extendunt, & in partibus ijs, quæ sensū à neruis sextæ cōiugationis accipiunt, angustiam ibi producunt atque anxietatem, cui sæpè lipothymia accedit. Idque eò facilius accidit, quod ipsa hæc vasa, vt & lien, intempestiuè, quod tenuius est, ad se primò rapiunt, crassior verò pars chyli seorsim relicta diutius moram in hisce vasis trahens corrumpitur, naturæque aduersam qualitatem accipit & in excrementum potius, quàm alimentum abit. Neque hæc symptomata prius cessant, quàm natura quod crassum est, vomitu rejecerit; quod verò tenuius est, per poros cutis vel sensibiliter formâ sudoris, vel insensibiliter discusserit. Acciditque hoc sæpe cum horrore quasi febrili.

Affligit etiam sæpe ægros cordis palpitatio & animi deliquium, quæ fiunt partim ob ventriculi consensum, partim quod ab humoribus prauis similes vapores ad cor ascendunt, quos dum cor depellere & à se amoliri conatur, hunc celerem, velocem & inordinatū cordis & arteriarum pulsum excitat. Atque tum plerumque ægri de vita desperare & auxilium omni modo postulare solent. Iidem vapores pulsus varij causa sunt.

Pulsatio præterea in sinistro hypochondrio fit ab intemperie calida. Vt enim arteriæ temporū pulsant magis, si corpus vel à vini potu, vel calore Solis incalescat: ita etiam si calor maior sit in cœliaco ramo, qui in hæc loca distribuitur, fit inde pulsatio, ídque præcipuè post vehementiorem motum & iram accidit. Ad quam rem etiam faciunt glādulæ in mesenterio plurimæ, & præcipuè magna illa, quæ in centro eius primæ vasorum distributioni addita est. Cùm n. glandularum harum & hic vsus sit, ne vasorum ductus comprimantur, si illa multo crasso & melancholico humore turgeant, arterias comprimunt, vnde in arteria cœliaca sinistram partem perreptante, maior pulsatio excitatur.

Dum autem vapores illi resoluuntur, & per œsephagum vel asperam arteriam ascendunt, palatum, linguam, & os exsiccant, & sitim leuem excitant.

Respiratio difficilis sæpe redditur, & quidam dolor & constrictio in pectore persentitur, cùm ob neruos musculis pectoris dicatos affectos, vt postea dicetur, tùm quia per venas & arterias vapores è materia praua, in hypochondrijs stabulante, in musculorum spatia effunduntur, vicináſque membras afficiunt, vt supra dictum. Quibus accedit & hoc, quod flatus & vapores partim ex crudis humoribus in ventriculo, partim ex prauis humoribus in hypochondrijs collectis excitati diaphragma comprimunt.

Dum verò, vt dictum, lien aquosam ac tenuem chyli partem maturius ad se trahit, eam in vapores tenues & acres resoluit, qui ad caput eleuantur, illud replent, cerebrúmque perturbant. Et aliàs etiam humores melancholici & adusti in hypochondriorum venis & arteriis hærētes vapores multos

de se emittunt, qui ad caput per venas & arterias ascendunt, vnde varij affectus ac symptomata in capite ac neruoso genere ortum habent. Etenim dum panniculos cerebri peruadunt, illos lancinant, dolorémque excitant, itavt nonnulli cerebrum è cranio quasi euelli sibi conquerantur: dum cerebrum peruadunt, spiritus perturbant, oculis caliginem suffundunt, aurium tinnitum excitant. Nonnullis vertigo oboritur & caligo oculis obuersatur; aliis aurium sonitus, in nonnullis tristitia, metus, falsa imaginatio & deliria Melancholica fiunt vitio spirituum, qui à vaporibus illis inquinantur, vt *lib.* 1. *Practicæ de Melancholia hypochondriaca* dictum. Nonnulli enim continuò sibi ab Apoplexiâ, alij ab Epilepsia, alij à subitâ morte metuunt, alij se fascinatos esse credunt, alij alios morbos imaginantur. Hinc nonnulli perpetuâ tristitiâ, alij etiam fletu & eiulatu se macerant.

Tandem verò, sique diu malum duret, in Melancholiam abit: sique vapor vel humor cerebro communicatus fit atra bilis ex bile adusta, maniam excitat. Si vapores sunt acres, Epilepsiam quandoque pariunt. Ita memini, virum hypochondriacum Epilepticum factum & tandem etiam cœcum euasisse. Idem antea Somnambulo fuerat. Quandoque etiam malum in Apoplexiam terminatur.

Dum verò neruos vapor ille occupat, prout vim vel narcoticam, vel neruos vellicandi habet, symptomata Paralysi & conuulsioni similia in ijs excitat. Hinc si in neruos linguæ feratur, sermonem difficilem reddit, aut musculos laryngis constringit. Si ad neruos thoracem mouentes feratur; difficilem respirationem excitat, vt præcordia & thorax quasi cōstringantur. Si neruos brachiorum & crurum peruadat, membra hæc ad motum pigra reddit & lassitudinem in ijs excitat. Ad lassitudinem tamen excitandam etiam facere possunt humores serosi, quando cum sanguine per venas & arterias in ambitum corporis distribuuntur & præcipuè ad crurum musculos descendunt, eosque grauant, vt tendi membra & pondere quasi appenso grauiora putentur. Imò interdum in iisdem partibus dolor excitatur, cùm iidem humores serosi, vel etiam vapores membranis ac neruis sese insinuant, eásque tendunt & vellicant. Ad extremos digitos cùm manuum tùm pedum tandem delati formicationis sensum, vel stuporem in iis, nunc hoc vel illo excitant.

Vapores iidem cùm sint calidi & sicci ac melancholici, spiritus animales perturbant, cerebrum exsiccant, & ita vigilias molestas, aut somnos perturbatos, ac insomnia terroris plena pariunt. Imprimis verò vigiliæ post mediam noctem plerosque molestare solent. Etsi enim post cœnam ad mediam noctem aut horam primam noctis satis bene dormiunt: tamen postea euigilant, & alij quidem duabus vel tribus horis vigilant, & demum manè circa horam tertiâ vel quartam iterum dormire incipiunt, alij verò planè iterum dormire non possunt. Quod accidit proculdubio, dum chylus distribuitur, & ad secundam coctionem ac lienem &

vicina vasa peruenit. Tum enim humores vitiosi in iis latentes agitantur, & ex agitatis vapores eleuantur, qui per venas & arterias ad caput delati vigilias excitant, quæ in nonnullis ad diem vsque durant, in quibusdam verò, iis discussis, iterum somnus succedit.

Non tamen ista symptomata omnia in omnibus, sed alia in aliis apparent, nunc pauciora, nunc plura, pro humorum varietate, & prout hæ vel illæ partes magis læduntur. Aliquando enim, vt & antea dictum, nunc in vnius tantùm hypochondrij vasis vitiosi humores continentur, nunc in vtriusque; nunc etiam lien, nunc hepar, nunc vtrumque viscus simul ab humoribus vitiosis obsidetur. Non verò est de essentia mali hypochondriaci, vt in hypochondriis tensio, durities, dolor, & tumor percipiatur; cùm plerumque fomes mali, saltem in ramis venæ portæ & arteriis vicinis hæreat, & inde vapores ad cor & cerebrum transmittantur.

Etsi verò hypochondriaca affectione laborantes subinde aliquid mali, de quo conquerantur, habeant: tamen, qui eo grauiter laborãt, vehementioribus interdum paroxysmis infestantur. Etenim si quacumque de causa, seu interna seu externa, Camarina illa & colluuies vitiosorum humorum in hypochondriis mouetur, vapor ille flatulentus ex materia commota excitatus nunc ad ventriculum, nunc ad cor, nunc ad vtrũque viscus viam affectat. Et quidem dum ventriculum petit, eum distendit, ac ructus excitat, & acrimonia orificium ventriculi afficit, indéque cerebrum in consensum trahit, atque anxietatem liporhymiæ similem circa præcordia inducit; per gulam verò porrò ascendens neruos linguæ afficit, vnde lingua quasi rigere & ad loquendum immobilis reddi incipit, vt de apoplexia sibi ægri metuant. Eadem de causa nonnulli de obstructione œsophagi & suffocationis periculo conqueruntur, id quod præcipuè cibum sumptutis accidit, vt *de Scorbuto* postea, *sect.* 2. *cap.* 5. dicetur; ob vapores stipticos & adstringentes ascendentes, & vel œsophagum distendentes, ac vicinam arteriam comprimentes, vel musculos laryngis & asperam arteriam contrahentes & strangulantes quasi. Dum per cœliacum arteriæ ramum in arteriam magnam & hinc ad cor ascendit, eius palpitationem & difficilem respirationem ac dolorem in parte pectoris anteriore excitat. Per vtramque verò viam, dum ad cerebrum peruenit, spiritus perturbat, & oculis caliginem suffundit & dum panniculos cerebri peruadit, illos lancinat, itaut nonnulli cerebrum quasi è cranio sibi euelli conquerantur. Dum porrò isti vapores è cerebro secundum ductum neruorum deorsum feruntur, interdum stupor quidam & motus formicans nunc in dextro, nunc in sinistro brachio nunc in hoc, nunc illo digito percipitur; ac dum tandem neruos ex osse sacro prodeuntes attingit, atque in iis eundem affectum excitat, ægri, ne concidant, metuunt, & locum quieti quærunt. Interim sudore frigido madescunt, tandemque calore cordis sese exerente & vaporibus discussis, ægri

ad se redeũt, nec amplius quid mali sentiunt, nisi quod de morbo grauiore, epilepsia, apoplexia & subita morte sibi metuunt, & hac tristitia & metu se continuò macerant.

Signa partium affectarum.

Atque ex his, quæ hactenus recensuimus, symptomatibus satis malum hoc cognosci potest, vt signis diagnosticis aliis opus non sit. Signa tamen partium præcipuè affectarum & causarum addere vtile fuerit. Si in ipso liene humor contineatur, tensio & durities in regione lienis percipitur, facies est malè colorata. Si in hepate contineatur humor, è regione hepatis tensio percipitur. Si in vasis solùm inter ventriculum, lienem & hepar, post cibum, & cœnam præcipuè horis circiter 6. vel 7. flatus, rugitus & dolores percipiuntur, nec tumor vel durities in alterutro, vel vtroque latere percipitur. Si etiam ventriculus valdè laboret, è coctionis vitio id cognoscitur. Vterus si malo originem dederit, mensium suppressio adest, & frequens in ventre inferiori rugitus percipitur.

Et quia ἀντιπεραξία viscerum, ventriculi & hepatis, in hoc affectu plerumque adest, & curationem difficilem reddit, eam signis cognitam habere vtile est. Iecoris autem intemperies è suis signis cognoscitur, maxillarum rubore, manuum & pedum calore, vrinæ rubore, ac siti. Intemperies verò ventriculi frigida ex eruditate acida cognoscitur; cui si quandoque accedit nidorosa; fit hoc ob hepatis calorem, atque hoc non accidit, nisi vtraque causa adsit, & tùm adsunt flatus multi, dum calor hepatis nimius in crassiorem materiam agit.

CAPVT V.

Prognostica.

1.

Prognostica affect. hypochõd.

Difficilis omninò hic affectus est, & quo vix alius tanta symptomatum varietate & ægro, & Medico plus negotij facessit. Idque cùm ipsius humoris ratione, qui contumacissimus est, tùm ob viscerum ἀντιπεραξίαν & contrariam tùm eorum, tùm humorum intemperiem. Etenim ventriculus plerumque frigidus est, contra humores in hypochondriis & ipsa vasa, quibus continentur, calida.

2. Quibus accedit, quod malum hoc plerumque in habitum degenerauit. Cùm enim prauum alimentum visceribus hisce nutriendis à liene transmittatur, inde illarum dispositionem euerti necesse est.

3. Curationem etiam difficilem reddit, quod materia, quæ sæpissimè in cauitate illa omenti continetur, non facilè exitum habet & ibi conclusa detinetur.

4. Tandem cùm malum hoc sit pertinax, & quod curatio non semper ex voto succedit, causa non minima est, quod ægri rarò in continuandis medicamentis obedientes sunt, plerumque & Medicos sæpe mutant.

5. Lenius malum est; cùm in dextro hypochondrio mali causa colligitur, cùm humor sit mitior: grauius autem, cùm in sinistro: grauissimum est, si in vtroque hypochondrio mali causa hæret, & vehementiora habet symptomata: quæ eò sunt grauiora, quò

humor magis ad atræ bilis naturam accedit. Etsi saltem in vasis, nullo verò in viscere humores contineantur, mitius malum est. Contumacissimum malum est, cùm materia in omenti cauitate côtinetur; cùm vim purgantibus medicamentis inde exturbari possit.

6. Hæmorrhoides, varices, & sæpe in mulieribus menses malum hypochondriacum soluunt. Si tamen sint moderata; si verò diutius durant, periculum portendunt. Hæmorrhagia quoque naris sinistræ interdum prodest.

7. Mares equidem, quàm fœminæ, faciliùs hoc malo corripiuntur; cùm fœminæ humidiores sint, & cùm mensibus sæpe praui humores euacuentur: Si tamen eæ corripiuntur, difficulter vel rarò curantur, cùm & caus. in vehementem præcessisse necessarium fuerit, & plerumque vterini affectus sese huic malo associent, idque grauius reddant.

8. Vrina crassior melior est in hoc morbo, quàm aquosa & tenuis, quæ crassos humores in corpore detineri arguit. Nigræ quoque vrinæ sine febre sæpe hunc morbum soluunt.

9. Aluum in hoc morbo laxam habere, bonum; contrarium, malum. Vomitus quoque cum διῤῥοίᾳ sæpe vtilis.

10. Vertigo & diuturnus capitis dolor in hypochondriacâ affectione in epilepsiam & conuulsiones vel cæcitatem, interdum in vtrumque abit, nonnunquam in apoplexiam mutatur.

11. Affectio hypochondriaca sæpe quoque scorbutum comitem sibi adsciscit, interdum etiam in hydropem degenerat.

12. Hypochondriaci sæpe nauseabundi vomentes, assumpta malè concoquentes, vel in febres, hecticæ non absimiles incidentes, tabidi moriuntur.

CAPVT VI.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

CVrationem quod attinet, cùm causa, è quâ symptomata & mala antea enumerata in hac affectione ortum habent, sit colluuies illa humorum vitiosorum in hypochondriorum locis supra explicatis hærens, facilè hinc patet, primariam indicationem esse, vt illi humores euacuentur, & vapores, qui ab iis eleuantur, & variorum symptomatum causa sunt, discutiantur. Quod vt commodè fiat, non solùm viæ illæ, per quas euacuandi sunt, lenientibus medicamentis expurgandi, sed & cum humores illi crassiores sint, & ob ventriculi coctionem læsam pituitosi & viscidi humores admisceantur, incidentibus, attenuantibus, aperientibus ac detergentibus opus est. Verùm cum & humores mali huius præcipua causa sint calidi, & vasa illa, in quibus continentur, sint calidiora & sicciora, quàm par est, & inflammatoriam quasi dispositionem habeant, non solùm citra insignem calefactionem hæc peragenda, sed & moderate refrigerantibus & humectantibus, illamq; intemperiem corrigentibus opus est. Postea dâda opera, ne humores hi vitiosi iterum generentur; & proinde partium, quarum vitio generati sunt,

intem-

intemperies & debilitas corrigenda, naturalis verò constitutio conseruanda & roboranda, atque ita humorum vitiosorum generatio præcauenda. Tandem partes, quæ humores & vapores illos suscipiunt, atque ab iis afficiuntur, roborandæ, & ab insultu humorum & vaporum defendendæ, vaporesque à partibus principibus auertendi, ac symptomata tollenda.

Verùm hæc omnia expedire difficillimum est. Etenim cùm Indicationes dentur contrariæ, & quidé ventriculus plerumque debilis calida requirat, attenuantia etiam & incidentia, aperientia, ac detergentia medicamenta pleraque calida sint; contra inflammatoria illa vasorum dispositio & humorum calida intemperies refrigerantia requirat: cautè agendum, ne dum vni prodesse studemus, alteri noceamus.

Venæ sectio. Venæ sectionem quod attinet, cùm humores morbi causa in venę portæ ramis consistant, si eæ eodem modo, vt venæ cauæ rami, passim in corpore aperiri possent, cōmodissimè per eas cum sanguine vitiosi humores euacuarentur. Verùm ea commoditas non datur, nec vllus venæ portæ ramus ad extrema corporis pertingit, nisi hæmorrhoidalis ad intestinum rectū pertingens. Hic ergo si aperiatur, affectum hunc felicissimè curat; cùm vitiosos humores in venæ portæ ramis collectos euacuet. Verùm hoc vix vnquam feliciter accidit, nisi natura sponte hæmorrhoides eas aperiat, aut certè humores eò protrudat, & per eas vitiosos humores euacuare consueta sit. Hoc enim nisi fiat, & externæ hæmorrhoides arte aperiantur, tunc id, quod Riolanus monet, accidit, & sanguis, qui peccat in vena portæ, non euacuatur, sed bonus è vena caua, qui non peccat. Hæmorrhoides verò internæ, modò commodè id fieri possit, etiam in iis aperiri possunt, quibus nunquam fluxerunt vel tumuerūt, vt latentes in vicinia vitiosi humores per eas euacuentur, & natura sanguinem vitiosum per hanc viā euacuare assuescat, quæ sæpe etiā sponte per hanc viam humores vitiosos in venæ portæ ramis collectos cum ægri commodo euacuare solet.

Hæmorrhoides duplices. Cùm autem hæmorrhoides duplices sint, internæ, à vena portæ, & externæ à vena caua ortæ: non sine causa quæritur, an vtræque, seu à natura seu arte apertæ, idem in hypochondriaca affectione cōmodum præstent. Plerique hæmorrhoides externas, cùm à ramo hypogastrico proueniant, parum commodi in hac affectione afferre posse statuunt. Etenim Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, *de operat. chirurg. cap. de hæmorrhoidib.* in quo prolixè & diligenter ea, quæ de hæmorrhoidibus dici possunt, explicat, statuit (& res ita se habet) dari duplices hæmorrhoides, alias à vena lienis, alias à vena caua, quarum illas alii internas, has externas nominant. A magno enim venæ portæ ramo, qui ad lienem fertur, quasi ab eius medietate oriri propaginem effatu dignam, & rectà per mesenterium ad intestinum rectum descendere, eique retro magis versus coccygem inseri, & tandem oris suis in intestini huius finem desinere, at-

que has esse hæmorrhoides à portæ seu lienis vena scribit. Similiter à venæ cauæ & arteriæ magnæ propaginibus, quæ in magnâ cauitate, ab osse sacro & coxendice efformata producuntur, duos effatu dignos ramos ad anum seu musculum, intestinum rectum cingentem, sphinctera dictum, descendere, & vnum in dextra, alterum in sinistra parte, & ita illas retrò potius & parti posteriori intestini, has verò potius ad latera inseri docet. Atque venas illas è porta antiquis notas, has verò à caua incognitas esse scribit, ea de causa quod cùm hæmorrhoides, quæ à porta proueniunt, sanguinem crassum, nigrum & feculentum euacuent, quæ verò à caua, plerumque tenuiorem & serosiorem, antiqui saltem hæmorrhoidum, quæ crassum sanguinem euacuant, morbisque melancholicis, & à liene ac vena portæ ortis prosunt, mentionem faciant, vt ex Galeno, 3. *aph.* 4. 6. *aph.* 11. 12. 21. 47. 48. 2. *ad Glauc.* 6. *epid. comm.* 3. & *comm.* 6. *to.* 8. videre est. Hieronymum Fabricium sequitur Ioan. Riolanus, *Anthropographiæ lib.* 2. *cap.* 17. qui similiter statuit, hæmorrhoidas internas prouenire à ramo venæ portæ hæmorrhoidali, externas verò ab hypogastrico, illasque recti intestini partibus internis inseri, has in partes externas, ani musculos scilicet, dissеminari; hæmorrhoidalem portam esse vnicam, sociamque habere arteriam à mesenterica infra ramos producentem; hæmorrhoidalem verò cauæ esse duplicem, vtrinque vnam, & vtramque comitem habere arteriam ab hypogastrica deriuatam: ac proinde per illam portæ cacochymiam per has venæ cauæ plæthoram euacuari. Propterea medicos reprehendit hæmorrhoidibus addictos, quod dum externas hæmorrhoides aperiunt, purum ac tenuem sanguinem extrahunt, crassum & impurum intus relinquunt. Atque hoc discrimen itidem antiquis incognitum esse existimat.

Verumenimverò etsi quæ de historia hæmorrhoidum diligenter à doctissimis hisce viris scripta sunt, verissima esse concedimus, atque hoc etiam admittimus, externas non satis commodè aperiri ad humorem melancholicum euacuandum, nisi spontè à natura aperiantur: sunt tamen quædam, qui in hisce opinionibus desideramus. Sit enim sanè, vt originem externarum hæmorrhoidum à vena caua prodeũtium antiqui ignorauerint, quod tamen in medio relinquimus: ipsi tamen externas nullo modo ignorare potuerunt, vtpote quas oculis obuias habuerunt, quasque sæpe vsserunt.

Ex quo sequitur alterum, per hæmorrhoidas externas etiam atros & alios vitiosos humores, qui circa lienem & hepar colliguntur, euacuari. Cùm enim antiqui has hæmorrhoidas non ignorauerint, interim affirment, vt ex locis antea allegatis apparet, per hæmorrhoidas euacuari hepatis materiam feculentam, bilem atram, hæmorrhoidas esse maximũ melancholiæ remedium, & ab atra bile vexatis esse bonas, lienem induratum sanare: facilè hinc patet, experientiam ipsam eos

edocuisse, atros & alios vitiosos humores circa lienem & hepar in venæ portæ ramis collectos per eas euacuari. Idque ita se habere quilibet, qui volet, in praxi quotidie obseruare poterit. Si enim in eos, qui ex hæmorrhoidibus commodum percipiunt, inquirat, omnes ferè hypochondriacos esse animaduertet. Si porrò quærat, vtræ hæmorrhoides fluant, externæ vel internæ: in plerisque externas fluere, ægrisque etiam hypochondriacis commodum afferre; internas verò rarius aperiri: & proinde per illas non solùm plethoram, sed & cacochymiam & vitiosos humores euacuari intelliget. Licet verò etiam interdum tenues quidam humores & sanguis rubicundior per eas euacuari videatur: tamen is non purus est, sed serosus & salsus, ac ichor etiam sine sanguine profluit. Colliguntur verò in venæ portæ ramis non solùm humores crassi & nigri, sed etiam sæpe serosi & salsi.

Etsi verò à diuersis venis hæmorrhoides internæ & externæ ortum habeant: tamen quia eidem intestino recto inseruntur, communicationem quandam horum vasorum esse, & osculis sibi mutuo occurrere, & ex hæmorrhoidibus internis humores vitiosos externis etiam communicari, & per eas effundi, res ipsa, & quæ quotidie circa ægros accidunt, loquitur; cùm videamus, affectibus hypochondriacis laborantibus hæmorrhoidas etiam externas fluentes plurimùm prodesse.

Cæterùm reliquos venæ cauæ ramos incidédi est nulla necessitas; nisi forsan plethora simul vrgeat, & magna pars materiæ vitiosæ venæ cauæ iam sit communicata, & circa hepar φλέγμονή aliqua adsit. Tùm enim venam in brachio aperire vtile est. Si verò à mensibus suppressis malum originem habeat vel augeatur, venas in pedibus aperire, vt & menstrua prouocare, vtile est. Quod & in iis facere non incommodum erit, quibus hæmorrhoides suppressæ sunt.

Lenientia. Purgationem quod attinet, vt primæ viæ primum euacuentur, primò omnino lenioribus medicamentis vtendum: à purgantibus verò fortioribus abstinendum; cùm metuendum sit, ne fortioribus à longinquo & toto corpore vitiosi humores versus primas vias trahantur, & ibi cumulentur, atque à calidioribus & siccis medicamentis vasorum & viscerum intemperies augeatur.

Vtilissimi sunt hunc in finem clysteres leniores, vt & medicamenta lenientia, syr. violarum solutiuus, mercurialis, aloë, cassia; cui tamen, quia flatulenta est, semen anisi vel species hieræ addendæ sunt, polypodium, folia senæ, Electuarium lenitiuum, diacatholicum.

Vomitus. Nec inutile fuerit, vomitum mox in principio, sed lenioribus medicamentis, ciere, vt si quid pituitosæ & excrementitiæ materiæ in ventriculo hæreat, rejiciatur, ne post aliorum medicamentorum vsum ad penitiores corporis partes deducatur.

Præparantia. Hinc ad præparantia accedendum. Etsi enim humores hi coctionem propriè non requirant, vtpote qui putridi non sunt: nec sanguini in vena caua permixti;

præparatione tamen indigent, & crassi ac viscidi attenuandi, incidendi & detergendi, atque adusti temperandi.

Vtiles hic sunt *radic. gramin. asparagi, borraginis, buglosi, fœniculi, scorzoneræ, polypodij, glycyrrhizæ, filicis, cichorij, endiuiæ, capilli veneris, ceterach, lingua ceruina, chamædrys, fumaria, agrimonia, centaurium minus, absinthium, sem. genistæ, fœniculi, succus pomorum odoratorum*, qui humori melancholico valde aduersatur. Ex his verò nunc mitiora, nunc fortiora eligenda, pro natura humoris, & loco, in quo subsistit. Nam cùm ipsi lieni humores impacti sunt, fortioribus medicamentis opus est. Imprimis verò in vsu horum medicamentorum perpendendum, an acida, an verò nidorosa cruditas plus ægro molesta sit, & ad hoc malum conferat. Etsi enim ex vtraque generari possit: tamen secundum hanc vel illam vt accidentia variant, ita etiam curandi ratio variat. Etenim in acida cruditate calidioribus vti licet. In nidorosa verò, & vbi insignis adest φλόγωσις, temperatioribus vtendum, cichorio, borragine, quibus aliquid oxymelitis addi potest. De tartaro & medicamentis è tartaro paratis dictum supra, *part. 3. cap. 3.*

Purgantia Humoribus præparatis ad purgationem accedendum. Vbi tamen à fortioribus abstiuendum, ob causam antea dictam, & ne ventriculus, qui in hypochondriacis ferè debilis est, fortioribus medicamentis purgantibus debilitetur. Et de hac imprimis melancholiæ specie, quæ ex hypochondriis ortum habet, verum esse putamus, quod Crato, *cons.* 24. scribit, se multos melancholicos curâsse, licet verè affirmare possit, se nunquam lapide lazuli vel scammonio vsum fuisse. Talia medicamenta sunt, *polypodium, fumaria, epithymum, sena, radix gialapa, myrobalani Indæ, electuarium diacatholicum, syrup. de polypod. de pomis Regis Sabor, de epithymo Mesue.* Quibus interdum & helleborum nigrum admiscere licet.

Vbi tamen idem, quod de præparantibus dictum, attendendum. Nam si cruditas acida adsit, & humor aliquis pituitosus ac viscidior admisceatur, paulò fortiora & pituitam etiam purgantia, vt agaricum, turbith, spec. diaturbith, epithymi, & similes admiscere licet: eâ tamen lege, vt ægri sumpto medicamento, vltra duas vel tres horas non ieiunent, ne vis fortioris medicamenti vltra hepar, & lienem ad remotiores partes penetret, sed solum id, quod circa ventriculum & hepar ac lienem est, euacuet. Si verò nidorosa cruditas præcesserit, lenientibus vtendum, vt manna, syrup. rosar. vel violar. solutiuo, rhabarb. foliis senæ. Et ne calor viscerum, purgantium vsu quocumque modo augeatur, vtile est, post sumptum purgans paulò ante cibum haustum bonum seri lactis caprini sumere, quod & purgans abstergit, & calorem illum in visceribus temperat.

Quid vnde bilis calor innatus, q̃ non facere purgandi. Simul tamen in purgantibus exhibendis ad causas generantes vitiosos humores respiciendum. Etenim si crudi, frigidi humores in ventriculo generentur ex solo caloris innati defectu, id quod in literatis & studio nimio deditis ferè

accidit, (& tum ructus ac flatus, qui emittuntur, & aciditatis & nidoris expertes sunt) à frequentibus purgationibus abstinendum; cùm ab iis calor natiuus amplius debilitetur: Sed calor natiuus augendus, & fouendus, & bona diæta ordinanda. Si verò à causis refrigerantibus ortum habeat malum, humoremque frigidum & acidam cruditatem comitem, frequentiùs purgandum, neque vna vice facilè vitiosi humores euacuantur. Ita si ex calore viscerum insigniore humores adusti generati sint, ac ab eo adhuc foueantur, omninò à valentioribus medicamentis, quæ illam intemperiem augent, abstinendum, & leniora potius vsurpanda. Si verò humor crassior sit, & viscerum intemperies calida minor, fortiora tutius vsurpantur.

Et cùm, qualiscumque etiam sit humor, viscera siccitate non careant, à valde calefacientibus & siccantibus abstinendum; contrà semper vtile est, medicamenta humectantia, & quæ alterandi vim habent, admiscere. Vnde & medicamenta in formâ liquidâ commodius exhibentur. Si tamen ea pilularum formâ exhibere libet, si humidi quid postea bibatur, incommodum hoc præcauetur. Hac ipsa de causa aloës frequentior vsus non satis commodus est, præsertim si copiosius sumatur, itaut ad vasa illa, calidâ & siccâ intemperie laborantia, & hepar penetrare possit. Interim si minore quantitate & paulò ante cibum sumatur aloë, & ex ea composita medicamenta, pituitosos humores è ventriculo & intestinis abstergere potest.

Et cùm humor huius mali causa pertinax sit, vna vice non tollitur, sed necessarium est, purgationem aliquoties repetere & per ἐπίκρασιν sensim materiam euacuare.

Vtilissimum quoque fuerit alterantia & præparantia purgantibus miscere, & inde idonea humori præparando & euacuando medicamenta præparare, eáque sæpius exhibere. Formulas proposuimus, *lib. 1. pract. part.* I. *cap.* II. & extant tales passim plurimæ: inter quas est & decoctum galli veteris, cuius descriptio est in dispensatorio Augustano, & apud Quercetanum, *in pharmac. dogmat. restitut. cap.* 8. item pilulæ tartareæ, & de ammoniaco.

Maluæ semen. Post omnem purgationem maluæ semen leuissimè tritum duarum drachmarum pondere exhibere iubet Aëtius, *tetr.* 2. *serm.* 2. *cap.* 10. Humectat enim exsiccatam aluum. Ad abstergendum etiam vias primas vtilis est cremor Tart. Tartarũ vitriolatum & alia ex tartaro composita medicamenta. [*handwritten in margin:* cremor tartari]

In malo pertinaci etiam vomitus repetitus non inutilis fuerit. Sæpe enim vomitu eos humores è primis viis reiectos fuisse obseruatum est, qui purgantibus euacuari non potuerunt. Ratio tamen hic ventriculi habenda. Si enim is sit debilis, vix habent locum vomitoria, & ventriculo ex morbo afflicto ærumnam addere non licet, vt scribit Aëtius, *tetrab.* 2. *serm.* 2. *cap.* 10. Propterea etiam à fortioribus vomitoriis ventriculum valdè debilitantibus adstinendum.

Refrigerantia, alterantia & aperientia. Si post purgantium vsum medicamentorum reliquiæ aliquæ, vel intemperies aliqua supersit, refri-

gerantium, attenuantium, aperientium, & detergentium vsu eæ absumendæ & tollendæ, ac venæ & viscera alteranda.

Huic scopo inseruit imprimis serum lactis caprini, si 14. diebus vel pluribus, cum succo purificato cichorij, fumariæ, carduibened. veronic. chamædr. ceterach, vel horum essentiis, vt hodiè vocant, vel extractis & conseruis vsurpetur. Vtile est & absinthium, centaur. minus & gentiana: Cùm, vt supra dictum, omnia amara lieni amica sint, sicut dulcia inimica. Vt autem medicamenta ista sine nausea assumantur, ex racta in pilul. redigi, conseruæ seorsim vsurpari, & hinc haustus seri lactis caprini sumi potest. Ac si flatulentia seri lactis caprini metuatur, semen coriandri, vel pauxillum ligni sassafras in eo coqui potest. Hoc enim modo quod restat humoris vitiosi in vasis hypochondriorum abstergitur & eluitur, & frigiditate seri lactis caprini caliditas & siccitas eorumdem vasorum temperatur, atque ipsis pristina & naturalis temperies restituitur.

Diuretica. Vrinam quoque prouocare per conuenientia medicamenta, quæ tamen non nimis calefaciant & siccent, vtile est. Quamuis enim Hollerius, *in scholio in cap.* 40. nullam viam esse à liene ad renes putet, nisi multiplici tractu in venam cauam regurgitans humor eò perueniat: tamen res longè aliter sese habet, & expedita satis, nec ita longa via est à liene per arteriam cœliacam ad arterias emulgentes, & ab his ad renes. Hinc etiam Galenus, *2. ad Glauc. cap.* 2. renes & lienem per vrinas expurgari docet. Testatur id etiam experientia, ac sæpe obseruauimus, ab hypochondriacis & lienosis nigerrimas vrinas, & quidem cum commodo redditas fuisse. Quod etiam Antonius Valesius obseruauit, qui, *in exercit. in modò allegatum caput Hollerij*, refert, se nouisse virum religiosum, cui ter aut quater in anno, maximè vere aut autumno ineuntibus, intumescebat lien, quique dolore hypochondrij tum infestabatur, & subliuidus fiebat toto corpore, tandem verò nigricantibus vrinis atramento simillimis erumpentibus per quinque aut septem dies pristinam sanitatem recuperabat.

Si etiam hæmorrhoides vel mōses suppressi sint, danda opera, vt conuenientibus medicamentis, de quibus alibi dictum, referentur.

Etsi verò quandoque purgantibus & hactenus propositis medicamentis sæpe repetitis malum hoc tollitur: tamen si paulò contumacius & diuturnius sit, ijs non semper cedit. Vbi ad tria efficacissima remedia tandem confugiendum est, Chalybem, acidulas, & thermas.

An chalybs in hac Affect. vtilis sit? Et primò quidem Chalybem quod attinet, statuunt quidem nōnulli, chalybem esse temperatum, alij frigidum. Verùm si eius resolutionem spectemus, & effectus attendamus, manifestum euadit, eum calidum & siccissimum esse. Quapropter à nonnullis dubium hîc mouetur, an affectioni hypochondriacæ conueniat. Cùm enim ea ab humore sicco, & si ater sit succus, etiam calido proueniat, ei domando ineptus videtur chalybs.

Præterea etiam vim adstringendi & sistendi aluum habet, de quo supra, *part. 2. cap. de Dysenteria quæst.* 6. dictum. Verùm etsi ista ita sese habeant: tamen experientiâ diuturnâ & multâ constat, chalybem ad affectionem hypochōdriacam, cachexiam in mulieribus ex mensium obstructione, aliosque è pertinacibus lienis & venarum mesaraicarum obstructionibus ortos morbos esse probatum remedium, & meritò obid magnifaciendum. Plinius, *natural. histor. l.* 34. *cap.* 15. inter alia de Chalybis vsu scribit: *Propinatur contra lienis vitia. Absumit enim illa.* Paulus Ægineta, *de re med. lib.* 3. *cap.* 49. *Aquam, in qua extinctum candens ferrum, epotam spleneticis competere* scribit Dioscorides, *lib.* 5. *cap.* 53. *lienosis auxiliari.* Aëtius, *tetrab.* 3. *serm.* 2. *c.* 11. *Lienosis præstantissimum esse remedium,* ait, *aquam vinum aut poscam, in quibus ferrum extinctum fuerit per multos dies sumptam.* Oribasius, *Synop. lib.* 9. *cap.* 24. *Cœliacis, & lienosis multum conferre* author est. Rhasis *lienis tumoribus vtilem esse* scribit, quem Serapio, Auicennas, & Halyabbas sequitur. Quæ omnia & posteriores Medici confirmant, & omnes vno ore ferrum & chalybem lienis obstructionibus prodesse testantur. Atque inter eos Iulius Cæsar Claudinus, *respons.* 29. scribit: *Proprium melancholiæ hypochondriacæ alexipharmacum esse Chalybem; quoniam continuus illius vsus semper felicem finem in ægris sit assequutus: siquidem in reserandis obstructionibus, in quibus omnis melancholiæ curandæ cardo vertatur, nulli medicamento cedat.* Et *de ingressu ad infirm. in appendice sect.* 2. scribit, *in curatione melancholiæ hypochondriacæ medicamenta chalybeata sibi nullum par habere.* Mercatus etiam, *de morb. mul. l.* 2. *c.* 6. refert, *tantam esse Chalybis naturam & efficaciam, vt magnos etiam lienis & vteri scirrhos persanasse visum sit.* Et *de inter. morb. curat. l.* 1. *cap.* 17. *incredibili efficacia affectioni hypochondriacæ chalybem prodesse, & experimento esse confirmatum, in omnibus ferè affectionis hypochondriacæ causis vsum chalybis cōmodum esse, siue in fœminis ex vtero, siue in eis, ac viris ex ventriculo, mesenterio, iecore, aut splene obstructis, aut quomodo libet humore obsessis, malum oriatur.*

Quomodo prosit in hoc affectu?

Qua ratione verò in Dysenteria commodè exhiberi queat chalybs, suprà, *loco allegato*, dictum. De modo autem, quo ferrum & chalybs in hoc affectu prosit, sunt variorum authorum variæ sententiæ, dum alij pondere partes obstructas permeare, & ita ab infarctu liberare, alij abstergendi & aperiendi, alij & purgandi vim habere statuunt, quos suo loco relinquimus. Omnes tamen concedunt, quod verum quoq; est, non electiuè purgando, vt alia purgantia id, quod præstat, præstare. Nobis probabile videtur, ferrum & chalybem peculiarem cum humoribus melācholicis, & adustis habere cognationem, atque idcirco eos seu attrahere, seu imbibere, ac cum ijs vniri. Et atram bilem, vt & ipsam melancholiam, vitriolatæ naturæ participem, aut certè ei cognatam esse, & ferruginei quid sapere, nemo facilè negauerit. Quique analogiam Macrocosmi & Microcosmi explicant, scribunt, quod Mars metallicus maioris mundi

Alij ex eo vina chalybeata, ſyrupos, oxymel, electuaria parant, quorum formulæ apud Mercatũ, & Iul. Cæſarem Claudinum, *loco allegato*, & alios extant.

Fiunt etiam è chalybe croci & tincturę, de quibus *de conſtitutione chymiæ cap. 19. tractatui de conſ. & diſſenſ. Chymic. cum Galenic. annexo* egimus.

Quocunque autem modo exhibeatur, cùm certum ſit, vires, quas exerit in hypochondriacis curandis, ab eius ſulphure, quo abundat, præcipuè pendere, attendendum in præparando & exhibendo hîc chalybe, ne eius ſulphur perdatur, quod fit, ſi vel chalybs crudus valde igne vratur, &, vt Chymici loquuntur, reuerberetur, vel etſi alio modo ſolutus ſit, ſi reuerberatione partes eius ſulphureæ & volatiles diſſipentur, & fixæ ſalinæ relinquãtur, quæ potius aſtringendi, quàm aperiendi vim hebent.

Datur autem in ſubſtantia vel in Conſeru. roſar. violar. borragin. quæ in hac affectione commodiſſima eſt vel alia conueniente, aut cum ſyrupo aliquo, vel in pilulas cum ſyrup. aliquo, aut ſucco cichorii & agrimoniæ, redactus. Ne autem ventriculus offendatur, alii caryophyllos, alii cinamomum, alii ſpec. diarrhod. dimidiam partem, alii conſeruam roſarum, cichorii admiſcent. Poſſunt etiam cum cinamomo & ſaccharo inde rotulæ, vel orbiculi fieri; ſi ſcilicet chalybis præp. Vnc. ß. cinamomi Drach. ii. ſacchar. albiſs. Vnc. i. addantur.

Poſſunt & alia medicamenta ſcopo Medici inſeruientia addi: vt cortic. rad. cappar. tamariſci, fraxini, filicis, fol. chamædryos, ceterach, chamæpityos, flor. geniſtę, & ſimilia.

Antequam verò exhibeatur, primæ viæ euacuandæ ſunt. In ſubſtantia ſi detur, mediæ ætati exhibeatur Drach. i. Doſis tamen, vt Nicolaus Monardes, *dialogo de ferro*, ſcribit, neque infra binos ſcrupulos, neque ſupra drachmam cũ ſemiſſe, eſto. Oxymel & ſyrupus datur ad Vnc. ii. vel Vnc. iii. Vinum ab Vnc. iiii. ad Vnc. vi. Sumpto chalybe in ſubſtantia hauriendum poculum vini albi, neq; nimis tenuis, neque nimis generoſi. Abſtemii aquam, in qua cinamomum coctum ſit, vel ius galli bibant.

Doſis chalyb.

Exhibetur autem chalybs commodiſſimè vere & autũno. Hyems enim frigore, æſtas calore obſtat.

Sumendus verò Chalybs manè, ieiuno ſtomacho, & ſumpto eo, æger vna atq; altera hora obambulet vel exerceatur, vt facilius medicamentũ diſtribuatur, poſtea quieſcat. Si tamen vires ſint debiles, exercitium omitti poteſt; cum etiã in lecto decumbentes vſu chalybis ſanatos fuiſſe compertum ſit. Horis autem à ſumpto medicamento quatuor elapſis, & cum è ventriculo iam medicamentum deſcendiſſe animaduertet, prandium æger ſumat. Diæta ſit frugalis, & omnino cibis boni ſucci vtendum. Initiò autem ſufficit tertio quoque die chalybem ſumere: cui ſi æger poſtea aſſueuit, morbuſque id poſtulat, ſingulis diebus exhiberi debet. Quidam primis diebus eum cum multa bile & vitioſis humoribus vomitu reiiciunt; ſed cum commodo & εὐφορίᾳ. Imò cenſet Mercatus, *de morb. mul. lib. 2. cap.*

Chalybs quando vſurpandus.

6. iis, quibus mesaræum & venæ ventriculo proximæ obstructæ sunt (aut vitiosis humoribus scatent) primis diebus chalybem admiscendum esse iis, quæ vomitum quoque prouocant. Duobus vel tribus diebus elapsis, vbi chalybi assueuerint, amplius non vomunt, nonnulli etiam planè non vomunt.

Exhibetur etiam diebus pluribus vel paucioribus, pro ægri & morbi ratione. Aliis enim dies quindecim sufficiunt, aliis 20. aliis etiam 30. necessarii sunt.

Videndum autem, vt chalybs descendat & per aluum euacuetur, quod ex fecibus nigris cognoscitur, quod nisi fiat, quarto die vel clystere iniecto, vel pilulis ex aloë rosata, vel de tribus, aluus cienda. Non inutile quoque fuerit, post decimum vel duodecimum diem leni purgatione vti, deinde à purgatione biduo quiescere, & hinc ad vsum chalybis redire. Vt verò chalybs facilius descendat, & non retineatur, potest pulueris Drach. ii. addi spec. diarrho. Abbat. aloës an. Drach. i. & cum syrup. capill. ♀ vel fumariæ pilulæ inde formari. Purgantia tamen pro humorum peccantium natura variari possunt. Si enim pituita admisceatur, agaricus & semen carthami; si bilis, rhabarbarum addi potest; melācholia potissimum abundante folia senæ vsurpentur.

Thermæ & acidulæ. Vt chalybis, ita & acidularum & ac thermarum vsu sæpe malum hypochondriacum, quod purgantibus expugnari non potuit, curatur. Quæ procul dubio eadem ratione, qua chalybs, hoc malum tollunt, dum nimirum partes & spiritus minerales, quibus acidulæ & thermæ abundant, secum humores vitiosos è corpore rapiunt, & deferunt. Atque hinc qui acidulas & thermas bibunt, nigra per aluum deiiciunt, magna quantitate, qui color non semper ab humoribus atris est, sed à ferro & Vitriolo; sicut & vulgo notũ est, è Vitriolo, quod idcirco atramētũ sutorium appellatur, & ferri rubigine tincturas nigras fieri. Cùm autem non cuiuslibet facultates, & rationes ferant, vt quiuis acidulas vel thermas adeat, eas quilibet in vsum trahere potest, quas in vicinia ad hunc affectum vtiliores esse, publica fama & longa experientia constat. In Germania commendantur acidulæ Sewalbacenses, Griesbacenses, Egranæ. E thermis Badenses Marchionis, Carolinæ. In Italia Aponenses in agro Patauino, Sancti Cassiani & aliæ plurimæ.

Non hic prætereundum videtur, esse quosdam chymicos, qui acidularum compendium quoddam promittunt, & se id, quod acidulæ magna copia potæ præstant, salino quodam puluere paucorum granorum pondere exhibito, aut liquore exiguo idem effecturos pollicentur: & sui instituti hanc rationem proferunt, quod magna aquæ copia ventriculum offendat, id quod exiguus puluis facere non possit. Verùm errant illi, me quidem iudice, sed saluo aliorum iudicio, non parum. Nam hæc ipsa acidularum & thermarum est prærogatiua, quod etiam in magna copia potæ corpus non offendunt, sicut alia medicamenta purgantia, dum mox iterum eua-

cuantur; interim omnia ventris inferioris vasa penetrant, & quicquid ibi vitiosi offendunt, abstergunt & abluunt, quod puluis aliquis salinus granorum non ita multorum pondere exhibitus præstare non potest. Si enim perpendatur quantus sit vasorum mesaraicorũ numerus, nulla paucorum granorum ad ea est proportio, vt ille in omnia distribui, hærentesque hinc inde humores educere possit. Vt nihil dicam de illa singulari mixtione à Natura facta, quam Ars imitari nõ potest; vt & de eo, quod vis thermarum & acidularũ non tam in sale quodã fixo consistit, quàm in Spiritu volatili, qui facilè euanescit.

Simul verò toto curationis tempore lieni cum externis tum internis medicamentis prospiciendum. Cùm enim, vt supra dictum, ab hoc præcipuè mali huius origo pendeat, & nisi is sese bene habeat, nec hepati pro sanguine generãdo idonea materia, nec ventriculo & aliis ventris inferioris visceribus alimentum probum suppeditetur: omninò danda opera, vt saluus conseruetur, aut si à statu naturali lapsus sit, in eum restituatur, quod fit medicamentis, quæ terrenum ipsius humorem leniter emolliunt, attenuant, & detergunt: qualia supra proposita sunt de affectibus lienis.

Habenda quoque aliarum partium, quæ ad mali huius generationem aliquid conferunt, ratio. Ventriculus roborandus ijs, quæ calorem eius fouent, concoctionem adiuuant, & flatus discutiunt, de quibus in affectionibus ventriculi dictum: quæ ita moderanda, ne nimis calidorum vsu intemperiem, quæ est in vicinis visceribus, augeamus, humorésque amplius exsiccemus & aduramus.

Commodum hic est absinthiũ, quod non solùm stomacho & ventri vtile, sed & neque flatum in ventre multum fieri permittit, neque aluum exsiccari penitus, & vrinas ciet, & coctionem probè adiuuat, vt scribit Aëtius, *tetrab.* 2. *serm.* 2. *cap.* 10. qui etiam huius solius vsu quosdam à melancholia liberatos esse testatur.

Nec negligendum est Hepar. Imprimis verò vbi ἀντιπεριξία est & contraria intemperies viscerum, ventriculi scilicet & hepatis, cautè agendum, ne dum vni succurrimus, alteri noceamus. Fit autem hoc, dum vel ventriculo sua medicamenta extra, hepati intus, aut contra adhibemus; vel alternatim nunc ventriculo, nunc hepati prospicimus, prout huius vel illius affectus & symptomata magis vel minus vrgent; vel dum medicamenta vtrique visceri conuenientia miscemus. Commodissimum verò semper fuerit, primò ventriculum vel vomitu, vel leni medicamento euacuare: interim extra hepati prospicere. Quia tamen humores ex vtriusque visceris intemperie generantur, tandem aduruntur, temperata medicamenta adhibere vtilissimum est, quæ simul aperiunt & attenuant, ex cichor. agrimon. fumar. cum oxymelite & sero lactis.

Cæterùm quia & cordi & capiti vapores molesti sunt, qui ex illuuie illâ humorum in hypochondriis eleuantur, ij à capite & corde auertendi, dissipandi, eorumque prauitas corrigenda. Auertunt à

capite & corde vapores, extremorum frictiones, lotiones, scarificationes, fonticuli in cruribus excitati. Vapores discutiunt, eorúmque prauitatem corrigunt, flores borraginis, buglos. betonicæ, tunicis, melissa, radic. helenij, scorzoneræ, sem. coriandri, anisi, zedoaria, ambra, quæ in calore natiuo etiam & spiritibus ac membris principalibus roborandis facilè primas tenet; margaritæ, corallia, lapid. pretiosi vsitati, bezoar; è quibus plurima medicamenta passim obuia parari possunt. Vulgaria sunt Confectio de hyacintho, Alchermes.

Tandem, quod Aëtius, *tetrab.* 2. *serm.* 2. *cap.* 10. de curatione melancholiæ monet, id in genere de affectione hypochondriaca locum habere potest, nimirum naturæ remissionem interdum dandam, & à medicamentis aliquandiu abstinendum est: Cùm in curatione videatur affligi, quiete verò inualescere, & superare morbos iam antea attenuatos, vt obseruatum sit, multos sic ægrotantes tempore curationis nihil commodi percepisse, dimissa verò curatione restitutos fuisse. Quod interdum etiam in thermarum & acidularum vsu euenit.

CAPVT VII.

Diæta.

Diæta. VLtimò Diætam quod attinet, si vllo alio in morbo ea exquisita & accurata opus est, in hoc morbo maximè necessaria est: cum à diætæ erroribus originem habeat, & foueatur, ac sine eâ parum medicamenta prosint: si verò accurata instituatur, non parum ad hunc morbum expugnandum momenti habeat.

Cibi. Aër ergo sit temperatus & purus: Cibi sint boni succi, facilis coctionis, temperati, non calidi, non sicci, non viscidi, lenti, crassi, non acres, qui intemperiem viscerum augere, humores amplius adurere, & meatus obstruere possint. Conueniunt ergo carnes agninæ, vitulinæ, veruecinæ, bubulæ saltem iuniores & teneræ, non pingues aut frixæ: suillæ verò, hircinæ, caprinæ, bubulæ vetustiores, ceruinæ, anatum, anserum, columbarum & similes duriores noxiæ sunt. A carnibus etiam sale conditis, vel fumo induratis & exsiccatis planè abstinendum. Sal cùm densandi, constringendi, & coagulandi vim habeat, facit, vt humores in hypochondriis facilius cumulentur & detineantur. Pedes etiam & viscera animalium in vsum non veniant. Oua tremula non sunt inutilia; nec iuscula gallorum & gallinarum, carnis bubulæ, mediocri tamen quantitate sumpta; cùm æstum hypochondriorum temperare possint. Nimiâ verò quantitate sumpta fluctuationes pariunt. Lactis vsus non est commodus, vt nec casei. Pisces sint saxatiles & ex puris aquis, funduli, lupi, percæ: Carpiones verò, anguillæ, cochleæ, cancri, pisces duri, maritimi plerique, imprimis exsiccati, vt & alij sale conditi, vel fumo indurati nocent. Fructus etiam plerique rejiendi, cum vt plurimum dulces

ſint, ac præterea flatulenti, & facilè corrumpantur, præter poma *Borsdorffiana* & ſimilia, paſſulas, amygdalas, pineas. Cappares quidem laudantur vulgò; verum rectè vſurpandi. Nam non ſolùm difficilis concoctionis ſunt, ſed & acetum, quo condiuntur, humorem melancholicum fermentat & exaltat. Commodiſſimè præparantur, ſi condiantur addita tertia parte paſſularum Corinthiacarum, ſacchari eadem quantitate & momento aceti.

Acetum an conueniat?

De aceto Authores non conſentire videntur. Hippocrates, 3. *de vict. rat. in acut. text.* 38. ſcribit, quod ab aceto τὰ μέλαινα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται: Galen. *in comment.* acetum melancholicis aduerſiſſimum eſſe addit. Aëtius tamen, *tetrab.* 2. *ſermon.* 2. *cap.* 10. & Paulus Ægineta ex Poſſidonio & ex his Donatus Altimarus, *de medendis morbis cap.* 7. ſub ingreſſum lecti melancholicis acetum acerrimum cochlearis menſuram propinant. Verùm non aliter hoc admitti poteſt, niſi in melancholia, vt vapores, præcipuè ex humore aduſto ad caput tendentes, ſupprimantur: non verò ſimpliciter in affectione hypochondriaca. Aliàs enim Hippocratis ſententia veriſſima eſt, acetumque humores melancholicos & lienis ac ventriculi conſtitutionem vitioſam, ob quam aliàs humores acidi generantur, auget. Si tamen ob vim incidendi cibis admiſcere libet, vt & medicamentis, parca manu id fiat: & aliis, quæ lieni proſunt, additis.

E leguminibus admitti poteſt hordeum & auena. E plantis aſparagus, cichor. endiuia, petroſelinum: reliquæ pleræque parum vtiles, imprimis braſſica, muria condita. Panis ſit è frumento puro, fermentatus & bene coctus.

Circa cibos quid notandum?

Circa cibos tamen monendum, vnicè dandam eſſe operam, ne cruditas vllo modo generetur. Qua in re imprimis ad ventriculum reſpiciendum, qui in omnibus hac affectione laborantibus non ſemper eodem modo ſeſe habet; & ob vitioſum, quo nutritur, alimentum nonnullos cibos ſæpe peculiariter auerſatur. Ideoque non ſemper commodiores ſunt cibi tenuiores, & qui facilè alterantur; cùm in iis, quibus cruditas nidoroſa familiaris eſt, tales cibi facilè corrumpantur, qui propterea iis non ſunt exhibendi; ſicut contra iis, qui cruditati acidæ ſunt obnoxij, cibi frigidi non conueniunt. Imprimis verò ad peculiarem cibi naturam reſpiciendum. Itaque cibi ij exhibendi, quos ægrum optimè tolerare, concoquere, & citra vllam moleſtiam diſtribuere animaduertimus. Neque enim tàm refert, quàm boni cibi exhibeãtur, quamquam bene coquantur: ſiquidem cibi etiam boni, ſi non bene coquantur in ventriculo, plus nocent, quàm deteriores, ſi benè coquantur.

Potus ſit vinum album tenue, benè maturum, benè defecatum, non auſterum, vel quod in lapide calcario, & aliis locis materiam tartaream ſuppeditantibus creſcit. Condiri poteſt vinum flor. & radic. borraginis, vt & ex aliis

plantis huic affectioni conuenientibus supra enumeratis. Nec inutile est vinum absinthites è musto paratum, cui si libet, pars tertia rad. borrag. vel buglos. addi potest. Cereuisia, quæ in nostris regionibus vsitata est, sit pura & bene defecata. Hydromeli è succo pomorum describit Paulus Ægineta, *lib. 7. de re med. cap. 5.* Aëtius, *tetrab. 2. serm. 3. cap. 138.* quod etiam pro naturarum & circumstantiarum ratione locum habere potest. Quod verò de cibo monuimus, idem de potu monendum, vt videamus, quem potum sine vlla cruditate ac incommodo æger melius ferat. Aliis enim vinum, aliis cereuisia, & quidem hæc vel illa magis conuenit: ac sæpè obseruatum, nonnullos cibos in hac affectione bene retinere, quàm primum verò cereuisiam bibunt, vomere, & post horarum etiam aliquot interualla cereuisiam parum alteratam rejicere. Circa cibum & potum & hoc monendum, ne nimiâ varietate peccetur, aut copiâ ventriculus obruatur: aut alij cibi assumantur, antequam priores concocti sint, & in ventrem descenderint.

Hydromeli è succo pomorum

Somnus sit mediocris & tempestiuus, nec statim à cœna ineatur. Vigiliæ nimiæ multum hac in affectione nocent. Exercitia & motus corporis sit moderatus, vita sedentaria incommoda est. Animi nimia intentio & lucubrationes, præsertim à cœna, valdè in hoc affectu noxiæ. Præcipuè verò grauiora animi pathemata, ira & mœror, quæ vel sola affectum hunc producere valent, præsentemque miris modis fouent & augent, vitanda.

LIBRI TERTII PART. V.

SECTIO SECVNDA
De Scorbuto.

CAPVT I.

De SCORBVTI *Nominibus & Natura.*

Scorbuti Nomina.

Morbi huius, hoc loco meritò tractãdi, vulgatum nomen apud Medicos est Scorbutus, seu Scorbutus, mutuata appellatione à Saxoniæ inferioris incolis, qui eum *Schorbock*, aut *Scorbuct*: & Hollandis, qui *Schorbuinct*, ab affectu, cruciatibus scilicet, & torminibus ventris, nominant. Quia tamen non solùm venter, sed & aliæ partes in eo afficiuntur, ab ijs alia quoque nomina accepit, & *Schurmundt*: Danis etiam *Schorbect*, ab oris vitio, vacillantibus dentibus, & laxis, ac sæpe exulceratis gingiuis; & *Schorbein*, à languidis cruribus, & à blauis,

Scorbutus. *Schormũd.* *Schorbect.* *Schorbein.*

glastinis, seu puniceis maculis *Blawschunt*, appellatur. Nonnulli (quod cuidam Regnereo Snoy, celebri sui temporis Practico, tribuitur, vt apud Forestum, *lib.* 20. *obs.* 11. videre est) à læsis gingiuis. & pedibus Gingipedij nomen (crassâ & pingui Mineruа, vt Clariss. Salomon Albertus ait) finxerunt.

Blawschunt.

Gingipedium.

An fuerit antiquis cognitus.

Quibus nominibus antiquis fuerit appellatus hic morbus, imò an antiquis cognitus fuerit, in controuersiam vocatur. Iunius, *in Nomenclator.* à Marcello, qui Gratiani & Theodosij Imperator. ante floruit, hoc malum appellari scribit Oscedinem. Etsi verò nonnulli, vt Balduinus Ronsseus, *lib. de magn. lienib. Hippoc. cap.* 2. hoc malè fieri dicant; cum Oscedo vitium sit apud Gellium, *lib.* 4. *c.* 20. quo qui tenentur, sæpius oscitant: tamen cùm remedia, quæ Marcellus, *de re Medic. cap.* 11. contra Oscedinem proponit, non oscitationis vitio, sed Scorbuto, & gingiuarum exulcerationi conueniant: omninò oris vitium scorbuticis familiare per Oscedinem eo loco apud Marcellum intelligi debet. Quod verò Gellius, *loc. alleg.* describit vitium, ab hoc planè diuersum est, & ita saltem nomine, nullo verò modo re Oscedo Gellij & Marcelli conueniunt.

An sit Oscedo.

An Stomacace & Scelotyrbe.

Plinius morbi cuiusdam, quem Stomacacen, & Scelotyrben appellauit, mentionem facit, *lib.* 25. *histor. natur. cap.* 3. his verbis. *Non bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque, & locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis marino tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagésque in genibus dissoluerentur, Stomacacen Medici vocarunt, & Scelotyrben, &c.* Atque hunc morbum plerique Medici Scorbutum esse existimant. Quibus & ego assentior, & Stomacacé, ac Scelotyrben Plinij ipsissimum Scorbutum esse puto; cùm in iis locis, in quæ Cæsar Germanicus trans Rhenum castra promouit, malum hodie etiam sit frequens, & præcipuè in castris, iis maximè in locis, facilè contrahi possit. Nomen n. hoc non à Frisiis & Germanis, qui proculdubio Medicis tum temporis doctis, & linguarum peregrinarum peritis destituebantur, huic malo inditum, sed Medici vel Græci, qui apud Romanos erant, vel Latini Græcæ linguæ periti, qui exercitum Romanum sequebãtur, ex symptomatis, quæ maximè in ore, & tibiis apparebant, id finxerunt, & indiderunt, ac στομακάκην, quasi στόματος κακὴν, vel κακίαν (Barbari Stomacaxiam nominant) ab oris vitio, quod Germanis etiam *die Mundtfeule*: & σκελετύρβην, seu σκελοτύρβην (vtrumque n. nomen apud probatos authores occurrit: prius tamen analogiæ magis conuenit) à tibiarum seu crurum læsione appellarunt; aut certè antiqua nomina, & iam tùm apud Medicos obuia & vsitata iis accommodauerunt. Nam etiam, *in lib. de definit. Medicis*, qui sub nomine Galeni circumfertur, Scelotyrbes fit mẽtio. Verùm ea Scelotyrbe Scorbutus non est, sed paralyseos quædam species, qua qui laborãt, rectè incedere nequeunt, sed nunc in læuam, nunc in dextram partem contorquent corpus, interdum crus

post se trahunt, non secus, ac ad accliues locos ascendentes faciunt. Quia ergo Græci, vel Romani, quibus primum Scorbutus offerebatur, in eo quoque crurum quandam resolutionem animaduertebant, atque aliud commodius nomen non habebant, propter affinitatem & ipsum Scelotyrben nominarunt.

Quando hoc nomen acceperit.

Verùm hoc nomen nō primum Scorbutus accepit in castris Cæsaris Germanici, quæ trans Rhenum duxerat, vt plerique existimant: verum iam apud Strabonem, *circa finem, lib. 6. Geograph.* qui sub Augusto vixit, hæc nomina occurrunt, qui morbum hunc, qui in exercitu Ælij Galli, iussu Augusti in Arabiá ducto, exortus est, Stomacacen & Scelotyrben nominat. Vt ita nomē hoc Medicis Romanis iam notū facilius morbo in castris Germanicis exorto imponi potuerit. Hic non prætereundum, in Strabone non στομακάκην, sed στομοχάκην legi;

στομοχάκη.

quam lectionem si quis sequi volet, deriuabitur hoc nomen à χάκκη, quod est merda: neque planè inconcinnè. Scorbuticis enim, qui hoc vitio oris laborant, os κάκκην olet.

Neque hoc hîc silentio præterire possum, me dubitare, an Plinius causam, quod militibus dentes deciderint, compagésque in genibus dissoluta esset, in potum aquæ dulcis cuiusdam fontis rectè retulerit. Nam cùm hodie omnia illa loca trans Rhenum cognitissima sint, neque tamen quisquam de tali fonte aliquid referat, quod ego sciam; neque Plinius id statim, sed post biennium demum accidisse scribat: credibilius est, id seu ex cibi praua ratione, seu contagio, & genio loci, cui & finitimis hoc malum endemium est, eos hunc morbum contraxisse, qui cùm Romanis ignotus, & nouus accideret, in peculiarem etiam causam, & fontis illius aquam retulerunt.

An sit icterus niger?

An verò vltra ista tempora notus, & quo nomine expressus fuerit, alij aliter sentiunt. Sunt, qui icterum nigrum antiquorum ab Ægineta, *lib. 3. cap. 49.* Aretæo, *de sig. & caus. morb. diutur. lib. 1. cap. 15.* descriptum, eundem morbum cum Scorbuto esse putant; alij id negāt. Etsi enim icterus niger quoque à liene ortum habeat: tamen in ictero nigro totius corporis colorem ad nigredinem mutari, idque maximè in oculis animaduerti, nullas verò maculas hinc inde spargi putant; quod non accidit in Scorbuto, in quo quidem etiam color cutis aliquo modo mutatur, verùm non ita insigniter, præcipuè in oculis, vt in ictero nigro, sed potius maculæ quædam hinc inde in cruribus, dorso, & brachiis efflorescunt. Verumenimverò maculæ non in omnibus Scorbuticis necessariò apparent: contra rationi consentaneum, à nigro humore, qui in totum corpus in Scorbuticis diffunditur, totius corporis colorem in nigrum mutari posse, non aliter ac in iis, qui aliàs ictero nigro laborant: & experientia id confirmat. Vidi ipse fœminam corporis colore, cùm sana esset, florido, cui, cum post quartanam Scorbuto laboraret, totius corporis color ita in nigrum mutatus est, vt vix eandem esse cognosceres. Itaq; etiamsi omnem icterum nigrum antiquorum Scorbutum non dixerim: tamen

men icterum nigrum cum Scorbuto coniungi hodie experientia docet; & olim etiam coniungi potuisse, impossibile non fuit.

An vitiligo nigra. Nonnulli ob colorem hunc, quo Scorbuticorum corpus tingitur, etiam μέλανος ἄλφα, seu vitiliginis nigræ nomen Scorbuto, ex Galeno, 3. *de sympt. caus. cap.* 3. accommodant. Verùm eadem huius ratio est, quæ icteri nigri. Etsi enim ab humore melancholico hoc vitium proueniat, & cum Scorbuto coniungi possit: tamen non necessariò Scorbutum coniunctum habet.

An magni lienes Hippocratis. Langius, *lib.* 2. *epist.* 14. & Balduinus Ronsseus, *in lib. de magn. lien. Hippocr.* vt & alij Medici plurimi ab Hippocrate Scorbutum descriptum esse putant, vbi de morbis lienis, & præcipuè magnis lienibus agit, *de morb. intern.* 2. *prædict.* 2. *prognostic.* quorum & Celsus mentionem facit, *lib.* 2. *cap.* 7. & *lib.* 4. *c.* 9. & Cælius Aurelianus, *lib.* 3. *Chronic. cap.* 4. Ab iis autem dissentit Wierus, *in obseru. de Scorbut.* qui Hippocratem, *in fine lib.* 2 *prorrhetic.* dum de magnis lienibus agit, affine quidem malum Scorbuto describsisse, non tamen ipsum Scorbutum putat. Hippocratem enim docere, quod eodem tempore vtrumque symptoma in liene magno non conspiciatur, sed tibiarum vlcera tum demum subsequantur, quando humor ille melancholicus & acris non fertur sursum ad gingiuas, vel sangninis eruptione euacuatur, verùm ad tibias subsidet, eas exulcerat, & cicatrices nigras relinquit. In Scorbuto verò simul gingiuas putrescere, & fœtere, & tibias lituris, ac maculis liuescere.

Verumenimverò Langio, & Ronsseo hîc assentire malo. Quæ enim Hippocrates de magnis lienibus habet, omnino optimè Scorbuto quadrant. Ita enim Hippocrates, *lib.* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, secundum lienis morbum describit: ἡ γαστὴρ φυσᾶται. μετὰ δὲ καὶ ὁ σπλὴν οἰδεῖ, καὶ σκληρός ἐστι. καὶ ὀδύναι ὀξεῖαι ἐμπίπτουσιν ἐς τὸν σπλῆνα. οὐδὲ χροιὴ τρέπεται, καὶ ὁρᾶται μέλας, ὕπωχρος, σιδιοειδής, καὶ ἐκ τοῦ στόματος (ita enim legendum, vt ex loco sequendi & ipsa morbi natura patet) κακὸν ὄζει, καὶ τὰ οὖλα κακὸν ὄζει; καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ὀδόντων ὑφίσαται, καὶ ἐν τῇσι κνήμῃσιν ἕλκεα ἐκρήγνυται, ὁκοῖάπερ ἐπινυκτίδες. τὰ δὲ γυῖα λεπτύνεται, καὶ ἡ κόπρος οὐχ ὑποχωρεῖ. *Venter inflatur, postea verò etiam liẽ intumescit, & durus est, ac dolores acuti in splenem incidunt. Color etiam mutatur, & niger conspicitur, pallidus, & qui malicorij speciem referat; & ex ore malè olet, & gingiuæ malè olent, eaque dentibus discedunt, & in tibiis vlcera, veluti pustulæ nocturnæ, erumpunt, membra verò extenuantur, & stercus per aluum non demittitur.* Et *in fine lib.* 2. *prorrhet.* οὖλα δὲ πονηρὰ καὶ στόματα δυσώδεα, οἷσι σπλῆνες μεγάλοι. ὁκόσοι δὲ ἴσχουσι σπλῆνας μεγάλους, μήτε αἱμοῤῥαγίαι γίνονται, μήτε στόμα δυσῶδες, τουτέων αἱ κνῆμαι ἕλκεα πονηρὰ ἴσχουσι καὶ οὐλὰς μελαίνας. *Quibus lienes magni sunt, iis gingiuæ vitiantur & os graue olet: quibus autem lienes magni sunt, neque sanguinis eruptiones contingunt, neque os graue olet, ij in tibiis mala vlcera habent, & nigras cicatrices.* Quæ omnia tàm exactè Scorbuto quadrant, vt planè ignotus ipsi fuisse non videatur. Etsi in Arabia felici, vt antea dictum, & postea dicetur, ex victus ratione hic morbus generari

potuit, cur non alicubi etiam in Græcia produci ex simili causa, & Hippocrati innotescère potuerit? Etsi forsan eius natura ipsi tam nota non fuit, vt est hodie Medicis iis in locis, quibus Scorbutus vernaculus est. Sicut & hodie quandoque Italis & Gallis, quibus rarior est, offertur; nec tamen semper statim agnoscitur, vel hoc nomine describitur. Exemplum huius rei nobis præbet Medicus doctissimus, Carolus Piso, *in lib. de morb. ex proluuie serosa,* qui, *obser. 74. 75.* Monachos quosdam ægrotantes describit, quos si quis cum iis, quos Eugalenus describit, & qui passim curandi occurrunt scorbutici, conferat, vix ouum ouo tàm simile est, ac morbus ille Scorbuto: nec tamen Scorbuti nomine à Carolo Pisone describitur, proculdubio quod Scorbuti nomen in Lotharingia non satis notum est. Neque necessarium est, quod vult Wierus, vt in magnis lienis semper Stomacace cum Sceletyrbe coniuncta sit; cùm sanguis ille impurus Scorbuti causa nonnunquam ad superiora solùm repat, & gingiuas corrumpat; nonnunquam ad inferiora descendat, & maculas, ac vlcera in cruribus, ac Scelotyrben excitet; nonnunquam tanta copia coaceruetur, vt totum corpus occupet, vbi maculæ, & lituræ non solùm in cruribus, sed & in brachiis, ventre, ac tergo conspiciuntur. Sunt enim, vt postea, *cap. 5.* dicetur, mali huius quidam gradus, & pro temporis, ac loci varietate, & præcipuè secundum causæ copiam vel prauitatem, differentiæ; atque ipsa testatur experientia, nonnullos citra maculas, & lituras in cruribus tantum gingiuas vitiatas, & os graueolens; alios, ore & gingiuis saluis, crura maculis & lituris, quandoque & vlceribus fœdata habere, alios vtrumque pati.

Ad ileos hamatites.

Non solùm a. sub magnis lienibus, sed &, *in eod.* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, *lib.* Hippocrates, dum εἰλεὸν αἱματίτην describit, ipsum Scorbutum egregiè delineasse videtur. Ita autem Hippocrates: *Morbus per Autumnum incipit, in eóque hæc accidunt. Ex ore malè olet à dentibus, & ab iis gingiuæ abscedunt, & ex naribus sanguis fluit; interdum verò in cruribus vlcera erumpunt, & alia sanescunt, alia emergunt, & color niger fit, & cutis tenuis.* Verùm cum addatur, περιπατεῖν καὶ ταλαιπωρέειν πρόθυμος, quod verterunt, ad deambulandum, & laborandum promptus, atque hæc duo symptomata Scorbuticis non conueniant; cùm è plurimis vix vnus Scorbuto, laborans reperiatur, qui ad deambulandum, & laborandum promptus sit: ea de causa hanc descriptionem Scorbuto conuenientem negant Balduinus, Ronsseus, & Wierus.

Verumenimverò cū cætera omnia exactè Scorbuto quadrent, id, quod additur, *ad deambulandum, & laborandum promptos esse*, nec Scorbuto conuenit, nec illi, quem descripsit Hippocrates affectui quadrare videtur. Cùm enim vlcera in cruribus habeant, ad ambulandum, & laborandum prompti esse non possunt. Et cùm Hippocrates dicat, conuolulum sanguineum cætera quidem eadem, quæ prioribus contingūt, pati, de priori autem conuoluuli specie scribat;

crura grauia esse, &, si deambulent, tremere, ac si per accliuem locum iter faciant, crebrò admodum spirare, & anhelare: certè ad deambulandum prompti esse non poterunt, qui laborant ileo hæmatite. Ideoque nonnulli in textu negatiuam particulam, οὐ, omissam esse, & legendum censent, περιφοιτᾶν καὶ ταλαιπωρεῖν οὐ πρόθυμος, *ad deambulandum, & laborandum minimè promptus*; atque ita tota hæc descriptio scorbuticis exactissimè quadrat. Confirmat istud alter locus, *in eodem lib. de intern. affect.* vbi paulò antè de morbo Regio secundo Hippocrates ita scribit: οὔτε πρόθυμός ἐστι πρὸς τὸ πορεύεσθαι, καὶ φοιτᾶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ τὰ σκέλεα ὑποσείεται. Ita enim legendum puto. Quomodo enim in hac corporis constitutione, ac vbi præ imbecillitate crura labascunt, æger ad ambulandum promptus, & alacer esse potest? Atque ita legendum esse etiam Celsus, qui fideliter Hippocratis sententias vertit, docet, qui scribit, *lib. 4. cap. 9.* in intenta ambulatione, cursuque dolorem & quandam difficultatem accidere.

Et nomen Ilei tàm commodè affectui huic competit, quam nomen *Schorbuck*, quod tormina, seu rupturam ventris significat. Etsi enim Ileos plerumque intestini tenuis affectum significet: quandoque tamen etiam de doloribus, & torminibus, quæ in ventre, & secundum hypochondria accidunt, accipitur, vt ex Hippocrate & Galeno, *lib. 3. epid. com. 2. tex. 6.* & *3. aph. 22.* & *de sympt. differ. c. 4.* videre est. Hæmatites verò ab αἱματώδει, quod est cruento, vel sanguine profluo, dicitur; quod Scorbuticis non vno nomine competit: cùm sanguinem atrum nonnunquam copiosè vomitu, imò interdum per aluum, & os rejiciant; iisdemque cùm sanguis ex naribus fluere soleat, tùm gingiuæ sint cruentæ, ac vlcera cruenta in tibiis excitentur. Imò quandoque cruribus sanguis effluat, sicut eius rei raram quidem, sed notatu dignam historiam ante aliquot annos in custode templi ad arcem hìc siti obseruaui. Ei Scorbuto laboranti, cùm delirio leni & non tumultuoso, vena in medio fere crure aperta est, quæ sanguinem satis copiosum per aliquot dies fundebat, vt à chirurgo sisti non posset, atque ea de causa in consilium adhibitus sim, etsi vix vestigium, & via manifesta, vnde sanguis efflueret, visui appareret.

An Galeno P. Æginetæ & Auicennæ fuerit cognitus.

Neque etiam aliis Græcis Medicis videtur fuisse planè incognitum hoc malum, quanquam forsan, vt rarius, ita exactè ipsis perspectum non fuerit, & propterea peculiare & vnum nomen ei non indiderint. Certè à scorbuto non procul abfuisse videtur morbus, quem Galenus, *2. de natur. humant. 3.* describit: *Qui in Oeno vrgente*, inquit, *fame vescebantur leguminibus, cruribus vacillabant; qui verò erua edebant, horum genua dolor infestabat.* Paulus Ægineta, *lib. 3. cap. 49.* his, quibus lien induratur, os graueolens fieri, gingiuas corrodi, & vlcera in cruribus cicatricem non admittentia excitari scribit. Auicennas quoque, *l. 3. fen 15. tract. 2. cap. 5.* satis clarè eundem delineasse videtur, dum ita scribit: *Et quandoque denigratur lingua ex*

duritie splenis, & sentitur durities eius absque rugitu, cum premitur, nisi aggregetur ei inflatio, & non est cum ea febris inseparabilis, imò quandoque est non secundum ordinem: & quandoque multiplicantur cum ea vlcera crurum, & corroduntur dentes ac gingiuæ propter grossitudinem sanguinis, qui descendit in vlcera crurum, & corruptionem vaporis, qui descendit in omnes partes gingiuarum, & quandoque est in vlceribus crurum crisis eius. Etsi enim durities lienis in Scorbuto necessario semper non adest: tamen vbi reperitur, & quidem cum accidentibus ab Auicenna descriptis, Scorbutus vix aberit.

Nihilque refert, quod nomen Scorbuti apud hos authores non extet. Neque enim de nomine hoc, quod Septentrionalibus hisce regionibus saltem vsitatum fuisse, & esse facilè conceditur, sed de re, & morbo ipso est quæstio, sub quocumque etiam nomine eum proposuerint. Neque id satis firmum est, quo nonnulli euincere volunt, Scorbutum antiquis planè incognitum, quod scilicet nemo veterum macularum mentionem fecerit, quæ sint infallibile Scorbuti indicium, vt quando apparent in cruribus, Medicus non dubitet de Scorbuto. Etenim non semper apparent maculæ, etiam in iis regionibus, vbi Scorbutus familiaris: & variãt symptomata pro regionum, & corporum varietate. Neque tamen Hippocrates maculas planè prætcriisse videtur, cum colorem crurum nigrum fieri dicit, quæ sunt maculæ illæ nigræ.

Quibus regionibus sit endemius. Est verò Scorbutus regionibus Septentrionalibus, & maris Balthici accolis, iisque, qui Germanico Oceano adjacent, & Saxoniæ inferiori, puta Hollandiæ, Selandiæ, Flandriæ, Brabantiæ, Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ, Islandiæ, Frisiæ, Westphaliæ, Pomeraniæ, & finitimis populis malum endemium, & vernaculum. Nam cùm aëre, & victus ratione ea vtantur, quæ, vt mox dicetur, ad scorbutum generandum est aptissima, non potest non ipsis esse familiare. Germaniæ verò superiori, vt & Italiæ, Galliæ, ac Hispaniæ ferè incognitum. Suspicatur quidem Platerus, luem hanc, cùm sit contagiosa, potuisse ex procul dissitis regionibus, quas per maria nauigantes hi populi nostro seculo ad extremos terræ fines perlustrarunt, vbi fortè familiaris est, contagio per nautas in loca hæc mari vicina primum peruenire, vt lues Indica ab Indis primũ in maritima circa Neapolim loca translata toti Europæ innotuit. Verùm suspicione hac opus non est; cùm non nuper, & ante paucos annos in hisce locis morbus hic innotuerit, sed iam Cæsaris Germanici tempore, & olim, vt etiam ex Olao Magno patet, in iis viguerit; & causas huius mali domi habent hi populi, vt aliunde id transportare opus non fuerit. Neque etiam nauigationes hactenus docuerunt, morbum hunc in dissita aliqua vltra mare regione esse endemium, sicut lues Venerea in India: Sed hoc potius obseruatum, eum à nautis ex his locis in alia quandoque transportatum fuisse.

Impossibile tamen non est, in aliis quoque regionibus eum generari, si scilicet locus sit maritimus, & vliginosus, vel alius, vbi rarus salubris aquæ potus, vel aër,

aut victus ratio praua causam huic malo suppeditant. Sicut in Arabia felici olim grassatum fuisse hunc morbum refert Strabo, *in fine lib. 16. Geograph.* Cùm enim sub Augusto Cæsare in Arabiam exercitum Romanum duxisset Ælius Gallus, in ipsa expeditione relinquere eum coactus est in albo Vico, maximo Nabathæorum Emporio, vbi æstatem & hyemem transigere oportuit, vt reficerentur infirmi. Quandoquidem oris, & crurum vitiis, quæ στομακάκην & σκελοτύρβην, eiusque loci ἐπιχώρια παθήματα nominat, exercitus tentabatur, quorum illud circa os, hoc circa crura resolutionem quandam fuisse, ab aquarum, & fructuum vsu prouenientem, scribit Strabo. Ita Roderic à Fonseca, *consult. 2.* refert, Lusitanis, qui primi Orientalem Indiam nauigando inuenerunt, cùm in promontorio quodam aquam fluminis cuiusdam bibissent, gingiuas ita intumuisse, vt os eas vix caperet. Nisi forsan Scorbutum ex victu nautico contraxerunt, qui se in promontorio illo primò tumore gingiuarum detexit. Vt ita quocumque in loco causa huic malo generando, & præcipuè victus ratio suppetit, ibi generari possit Scorbutus. Sicut & hodie non solùm in Germania inferiore, sed & in Misnia, Bohemia, Morauia, Silesia, Borussia, Hassia, & locis finitimis non rarò reperitur: Imò quandoque etiam in Italia, Gallia, Lotharingia, & aliis regionibus, vt ex Eugaleno, P. Foresto, Roderico Fonseca, Carolo Pisone videre est: cùm nusquam non in diæta peccetur, & τὸ ποικίλον τῆς διαίτης, vt ille ait, ποικίλα νοσήματα pariat, & si ratio diætæ sit ἁπλῆ, καὶ φλαῦρος, cùm alij morbi, tùm pro errati ratione etiam Scorbutus generari possit. De Scorbuto in Misnia grassante ita scribit Georg. Fabricius, *lib. 2. annot. Vrbis Misniæ, sub historia anni* 1486. Grassatus est, inquit, hoc anno nouus & inauditus in his terris morbus, quem nautæ Saxoniæ vocant *den Scharbock*, qui est inflammatio (alij legunt inflatio) in membris partium carnosarum, cui quò celerius adhibetur medicina, eò citius malum restinguitur. Sin mora accedit paulò tardior, sequitur membri affecti mortificatio, quàm siderationem, nostri Græci σφάκελον dicunt, vltimum gangrenæ malum. Nam caro ab ossibus defluit & continua quoque è lue corrumpuntur. Fuit idem morbus contagiosus multorum mortalium graui periculo.

Neque hic ad aliquam singularem regionis proprietatē ab astris, aut Natura impressam confugere opus est. Sufficiunt causæ illæ, quæ mox enumerabuntur, victus ratio, & similes. quæ cùm maris Balthici accolis, & Germaniæ inferioris incolis sint vernaculæ, & omnes in iis concurrant, mirum non est, quod hic morbus ijs maximè est familiaris. Aliis verò in locis, quibus Scorbutus ignotus, etsi vna harum causarum competere videatur, alia tamen deest. Veneti quidem in stagnis & paludibus maris Adriatici habitant: verùm victu longè alio, quàm Saxones vtuntur. Tartari quidem, & Arabiæ montanæ incolæ, aliique multi victu prauo, & inordinato vtuntur: verumtamen non eo, quo maris Balthici, & vicinarum regionum accolæ, quibus

carnes ſale, & fumo induratæ, piſces ſalſi, vel fumo aut frigore exſiccati victum familiarem præbent, neque aëre ſimili, neque aquis eiuſmodi paludoſis vtuntur.

Quandoque ſit ſporadicus.

Atque ita Germanici, & Suecici Oceani, Balthicique ſinus accolis, & finitimis populis Septentrionalibus Endemius quidem eſt & ἐπιχώριος hic morbus: aliis verò in locis, vbi rarius, & non ex communi, ſed ſua cuique, & priuata quadam victus ratione contrahitur, in numerum τῶν σποραδικῶν referri poteſt.

Quando Epidemius.

Imò quandoque inter Epidemios morbos referendus; cùm ſeu ex victu prauo communi, ſeu ex aëris conſtitutione humida & vliginoſa plurimos ſimul in eadem regione inuadit, aut multò frequentius, quàm aliàs conſueuit, graſſatur: id quod Robert. Dodon. *in obſeru. med. c.* 33. anno 1556. apud Brabantos accidiſſe ſcribit. Nam cùm propter validam famem ſecalis corrupti ex Boruſſia aduecti vſus eſſet, non pauci à Scorbuto malè habere cæperunt. Idem annotauit Foreſtus, & ſimile quid anno 1562. accidiſſe refert *lib.* 10. *obſ.* 12.

Morborum & ſymptomatum in Scorbuto congeries.

Etſi autem malum hoc hodie ſatis cognitum, & plurimis locis familiare quaſi eſt: tamen in quo eius natura conſiſtat non ita planum eſt; cùm maxima morborum, & ſymptomatum in eo concurrat congeries. Adeſt enim ſæpe Lienis intemperies, eiuſdem, & venarum portæ obſtructio, ſoluta vnitas, & vlcera crurum, magnitudo modò aucta, modò imminuta: ſymptomata plurima in facultatibus pene omnibus læſis, & qualitatibus mutatis; ipſiſque excretis non bene ſe habentibus. Et tanta omnino morborum, & ſymptomatum farrago in hoc affectu concurrit, vt vix alius ſit tàm πολύμορφος, & qui ſub tot morborum ſpeciebus latitet, ac Medicos, etiam cùm cauiſſe maxime videntur, ſæpe decipiat & deludat. Neque enim gingiuarum vlcera, & oris fœtor, dentium vacillatio, & crurum maculæ, atque vlcera, vel illa σκελοτύρβη ſtatim, ac ſemper apparent, neque vbi apparent, ſolùm conſpiciuntur, ſed & dolores in cruribus ὀστοκόποι, nauſea, ac vomitus, ἀδιψία, alui nunc conſtipatio, nunc fluor, & dyſenteria, ſputum copioſum & perpetuum, dolores vagi, cardialgia, & anxietas, lipothymia, febrium varia genera, deliria, conuulſiones, paraliſis, hydrops, arthritis, pleuritis, eryſipelata, varia vlcera, & alia. Non tamen idem morborum, & ſymptomatum in omnibus concurſus, ſed in hoc iſta, in illo alia, in hoc plura, in alio pauciora apparent; quæ tamen omnia ab vna cauſa variè diſpoſita, & ad hanc, vel illam partem ruente ortum habent. De quibus omnibus præ cæteris diligenter egit Seuerinus Eugalenus, in ſuo *de Scorbuto* tractatu, qui prolixè omnes morbos, & ſymptomata, quæ Scorbuto coniungi ſolent, deſcripſit, & Scorbutum ita depinxit, ac in lucem produxit, vt iam amplius latere facilè non poſſit. Et dicentur de hiſce plura poſtea *de ſignis.*

Scorbuti definitio.

Itaq; cum ex tam multis, iiſq; diuerſi generis, & diuerſas partes occupantib. morbis, & ſymptomatibus quaſi componatur Scorbutus;

humoris verò, qui proxima omnium causa est, natura planè cognita non sit, vna, & perfecta definitione naturam eius exprimere si non impossible, tamen difficile est. Ne tamen sine definitionis luce in hoc tractatu versemur, qualem possumus, afferemus, & ita commodissimè Scorbutum describi posse putamus. *Scorbutus est praua & occulta qualitas, seu dispositio, toti corpori, præcipuè verò visceribus nutritioni dicatis impressa, ab humore melancholico crasso, seroso seu ichoroso, peculiari modo corrupto orta; cum spontanea lassitudinis, & grauitatis, in cruribus præcipuè, sensu, pectoris angustia, & respirationis difficultate, gingiuarum corruptione, & oris graueolentia, ac maculis purpureis in cruribus imprimis, aliisque morbis, ac symptomatibus plurimis ab eadem causa pendentibus, coniuncta.* Seu, *praua quædam corporis nutritio vel cachexia, ab humore melancholico peculiari modo corrupto orta, coniunctam habens crurum debilitatem, maculas, gingiuas tumidas & sanguinolentas, dentium laxitatem, & plura alia symptomata.*

CAPVT II.

De Subjecto & causa Scorbuti.

SEd vt ista clariora fiant, & Natura Scorbuti penitius, quantum possibile, cognoscatur, duo imprimis declaranda sunt: Humoris Scorbutum producentis Natura, & generationis modus; ac morbi, & symptomata, quæ Scorbutum comitari solent.

Et prius quidem vt rectè expediatur, Natura humoris Scorbutici à prima origine inquirenda.

In primis viis colluuies vitiosorum humorum multorum morborum causa continetur.

E cibo in ventriculo chylus fit: chylus in ventriculo elaboratus per venam portæ dictam ad Hepar, & Lienem deducitur, vt ibi in sanguinem totius corporis alimentum conuertatur. In quibus sanè coctionibus si omnia se rectè habeant, id ex totius corporis cõmodo est. Verùm quia plerumque cùm ob errata, quæ in victu committuntur, tùm ob partium debilitatem coctiones hæ, &, quæ iis coniunctæ sunt, excrementorum separationes non rectè perficiuntur, humorum vitiosorum sæpe colluuies tanta cumulatur, vt à destinatis à Natura receptaculis tota capi non possit. Ac tùm humores superflui & vitiosi in partes vicinas, mesenterium, & pancreas protruduntur. Partes enim hæ non solùm laxiores sunt, sed & plurimas glandulas, quarum caro σομφώδης & bibula, obtinent, & totius corporis quasi sentina sunt. Recipit eosdem & Omentum, ac cauitas illa in sinistro hypochondrio sub diaphragmate, ex ventriculi, omenti, coli & viscerum connexu orta, & exitum non habens, sed ita conclusa, vt aquam quoque & flatus continere possit, ab Hier. Fabricio ab Aquapendente, *in historia seu structura omenti*, luculenter descripta, nec Hippocrati ignota, qui 7. *Aph.* 54. scribit *Quibus inter ventriculum & septum transuersum pituita concluditur, & dolorem adfert, in alterutrum ventrem viam non habens, iis per venas in vesicam versa pituita morbi fit*

solutio. Atque hoc in loco vt morbi hypochondriaci sedes sæpe hæret, ita non rarò Scorbutus ex illius morbi causa peculiarem corruptionem vlterius sortita inde oritur. Cauitate enim illa natura interdum simul vtitur ad recipiendos superfluos humores, pituitosos, crassos, limosos, serosos & aquosos, melancholicos, atros, flatusque etiam. Et quidem ex tribus membris in illam cauitatem excrementa ista transmittuntur, ex liene, hepate, ventriculo. Ac sæpe in Anatomia obseruatum, marsupium & hanc omenti cauitatem nũc aquoso, nunc atro humore refertam fuisse. Flatus etiam in ea contineri extra dubium est, ob quos, cum abdomen comprimitur, aut venter attollitur vel deprimitur, sonus manifestus percipitur. Noui que studiosum, qui quoties manu sinistrum hypochõdrium comprimit, manifestus sonus etiam ab adstantibus percipitur. In his nimirum locis choleræ, melancholiæ, diarrhœæ, dysenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum, errantiumque febrium, latentium denique morborum causas se deprehẽdisse, rectissimè Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 7.* scribit. Imò ex vitiosis humoribus in hisce locis cumulatis, præter enumerata mala, alia plurima, vtpote scabies, maculæ, vlcera, & tumores varij, arthritis, paralysis, conuulsiones, ventris tormina, dolores varij, & vagi in corpore ortum habent, vt ferè nihil morborum in corpore sit, quod non ab excrementis in hisce locis cumulatus prouenire possit. Cùm enim sentina ista corporis plena est; pars vitiosorum humorum non pauca venæ cauæ, & arteriæ magnæ communicatur, per quarum ramos postea in totum corpus distribuitur, & prout constituta, ac disposita est, ac in hanc, vel illam partem à Natura protruditur, nunc hoc, nunc illud mali ac morbi genus excitat. Atque ita rem se habere experientia confirmat, ac in demortuis sæpe (cùm in viuentibus causa mali satis deprehendi non potuerit) in mesenterio vlcera sordida & abscessûs deprehensi sunt, e quibus nunc febres acutæ, cùm sanguinis nigerrimi vomitu, & per aluum excretione copiosa, cùm animi deliquiis; nunc hepate, liene, & intestinis saluis ventris tormina intolerabilia, & tandem mors; nunc nausea, vomitus, melancholia, cachexia, atrophia; nunc dolores Colicis similes, vrinæ purulentæ; nunc perpetuæ vigiliæ, lipothymiæ, sudores frigidi, & similia mala originem habuerunt.

In totum corpus per venas it — *arteriis distribuitur.*

Facit ad istorum in mesenterio vitiosorum humorum coaceruationem imprimis Lien, dum suum officium non facit; lienque generationis horum prauorum humorum plerumque præcipua causa est, mesenterium ac vicina loca receptaculum & sedes, ac in hisce locis morborum & symptomatum, quæ Scorbutum comitantur, causa quęrenda est. De quo *parte 4. cap. 5.* dictum.

Sed vt ad Scorbuti Naturam explicandam propius accedamus, quænam sit humoris Scorbutum producentis natura, quo in loco, & quomodo generetur, explicãdum. Primò autem hoc præsupponendum, coctiones, quibus alimentum corpori

Cibi in coctione rarefiunt & spiritus nascunt.

corpori nostro alendo idoneum elaboratur, idque ab inutilibus, & excrementitiis partibus secernitur, quadam quasi fermentatione, & ἀναζυμώσει (liceat hisce vocabulis vti) perfici, quibus quæ antea erant crassa, & fixa, rarescunt, spiritualscunt, vt sic dicam, &, vt Chymicorum termino vtar, volatilia redduntur, perficiuntur, & ab excrementis suis liberantur, vt eò facilius corpori nostro non solùm assimilari, eique vtile, & purum alimentum suppeditare, sed & spiritibus materiam præbere possint. Apparet hoc etiam in alterationibus fructuum. In maturatione n. quæ primò erant austera, & acerba, ac omnino fixa, & spirituosi ferè nihil obtinebant, omnia dulcescunt, & partes illæ longè subtiliorem, & spirituosiorem, vt sic dicam, naturam induunt, vt ex iis spiritus etiam φλογιστὸς elici possit, qui ex immaturis non poterat. Multò verò magis apparet hoc in fermentatione ea, quæ in musto, cereuisia, & succis è piris, & pomis, aliisque fructibus expressis accidit, è quibus ante fermentationē nihil ferè spiritus, post fermentationem verò is satis copiosus elici potest. Eademq; omnia ante fermentationem cruda, ac impura, ac proinde minus [illegible] sunt, fæcibus nimirum ad[illegible] permista, & in quibus calori nostro plurimum laborandum est: Vbi autem fermentantur, cum excrementis suis quasi pugnam ineunt, spiritualscunt, μετεωρίζοντα, vt Hippocr. 3. *de vict. rat. in acutis* 38. loquitur, rarefiunt, & in maiorem molem attolluntur atque exaltantur, ac finita fermentatione fæcibus subsidentibus longè subtiliora, puriora, & spirituosiora redduntur. Idem in pane videre est, qui si fermentetur bene, & ipse rarior redditur, atque ad coctionem longè aptior est, quàm non fermentatus. Et quidem cibos, dum coquuntur, & vt alimentum corpori fiant, elaborantur, attenuari, rarefieri, & (liceat sic loqui) spiritualscere quasi, ita euidens est, vt doctiss. Planerus in eam venerit sententiam, *l. 2. meth. med. cap. 4. p. 72.* cibum, & potum in ventriculo in halitus resolui, qui in venas mesaraicas subeant & inhalent, ibique in speciem sanguinis concretione quadam mutentur: id quod disputatione quadam peculiari se demonstrasse scribit.

Neq; solùm aliæ alimenti & potus partes hoc modo raræ & volatiles quasi in corpore nostro redduntur, sed & ipse sal, qui alimentis inest, & cum iis assumitur, ex fixo volatilis, spiritualis quasi, & animalis redditur. Atq; his quiuis, qui salem volatilem è cornibus, & ossibus animalium, ex sanguine, & vrina destillando elici vidit, non ita difficulter fidem habebit.

Crassiores chyli partes à liene attrahuntur. Itaque dum omnia sese rectè in corpore habent, alimenta in ventriculo resoluuntur, partesque ad alendum inutiles secernuntur, & per aluum excernuntur: quæ verò ad alendum vtiles sunt, propria ventriculi, & intestinorum vi elaborantur, & naturæ humanæ consentaneæ redduntur. Cum verò eam formam, & similitudinem, quam cum corpore alendo habere debent, in ventriculo, & intestinis adipisci non possint, ad iecur, tanquam sanguinis officinam, am-

plius elaborandæ mittuntur. Vt autem ſanguis purior in Hepate elaboretur, craſſiores chyli partes, mediante ſero copioſo, quo diluuntur, & ad fluxum ac motum aptiores redduntur, à liene auertuntur, & attrahuntur; qui tamen & ipſe craſſum illum chylum pro ſanguificandi facultate, qua præditus eſt, quantum poteſt, elaborat, & in ſanguinem ſibi, & vicinis partibus vtilem, & cômodum mutat: quod verò planè corpori alendo inutile eſt, per deſtinatas à Natura vias expellit, vt *lib.* 1. *Inſtit. cap.* 9. pluribus hac de re egimus.

Generationis Scorbuti modus.

Atque hæc omnia ſi rectè, & decenter in corpore perficiantur, homo bene valet: ſi verò (vt generationis Scorbuti modum breuibus comprehendam) ob viuendi rationem incommodam, & crudum, craſſum, ac prauum victum multa alimenta ἀνεπιτήδεια, ἄχρηστα, καὶ ἰσχυρά, vt appellat Hippocrates, tanta copia aſſumantur, vt à corpore, aliàs etiam ſano, & forti, ac vi coctrice pro viribus in iis conficiendis laborante, omnia ſatis concoqui, & ab excrementitiis partibus liberari non poſſint, & chylus multis partibus craſſis, ac tartareis, vt à Chymicis appellantur, abundans, ad viſcera ſecundæ coctioni deſtinata perueniat, accidit, vt partes illæ craſſæ, ſalſæ, fixæ, nec omnes à liene attrahi, nec ſatis elaborari poſſint. Atque ita coctio, & πνευμάτωσις illa, qua omnia alimenta fermentari, & quaſi ſpirituaſcere debent, impeditur; & partes cibi craſſæ, ſalque eſculentus, & fixus tartareus copioſè cum cibis ingeſtus craſſam ſuam, & fixam naturam deponere, ac rareſieri, volatilis, ac animalis reddi, vt debebat, non poteſt, & partes impuræ, inutiles, ac tartareæ ab vtilibus & puris probè ſeparari nequeunt. Vnde viſcerum coctioni ſecundæ dicatorum facultas tandem oneri & copiæ humorum iſtorum craſſorum ſuccumbit, paulatimque debilitatur, ac indies ad alimentorum coctionem, & elaborationem ineptior redditur, vt nimiam humorũ craſſitiem & deficientem πνευμάτωσιν corrigere non poſſit. Quod vitium atque id, quod in rarefactione & attenuatione humorum deficit, quomodo vnica voce exprimi poſſit, non planum eſt: & proinde de nomine, modò de re conſtet, cum nemine litigabimus. Remb. Dodonæus, *in praxi Med. de magn. lien.* & cum eo Cl. Dn. D. Gr. Horſtius ὠμότητα ſiue cruditatem appellat, & eam proximã huius morbi cauſam eſſe dicit.

Sal ergo ille fixus, ac tartareus, & partes chyli craſſiores, cum omnes à liene attrahi, & elaborari, atque ab Hepate ſine incommodo attrahi non poſſint, vtpote quod ſubtiliores tantum chyli partes, tanquam ſibi familiares, & ſanguini bono generando aptiores naturaliter appetit; neque etiam ob copiam, & inc[illegible] à Natura omnes expelli p[illegible]; in primis viis hærent, & in venarum meſaraicarum, ac portæ ramis, adeoq; ipſo meſenterio, pancreate ac omento ſubſiſtunt, ac propter cauſæ, quæ talibus humoribus materiam ſuppeditare ſolet, continuationem, quotidie augentur, hiſque ſalſis, craſſis, & fixis humoribus alij crudi, & vitioſi humores quiuis con-

junguntur, & permiscentur, & ab ijs hisce in locis detinentur; atq; ita tartareorum, vt Chymici appellant, humorum colluuies in primis vijs coaceruatur.

Detenti autem hi humores in hisce locis, & hac quasi corporis sentina diutius, vlterius corrompuntur, & variis hypochondriacis affectibus causam præbent, vsque dum tandem prauam, ac contagiosam, & Scorbuto peculiarem dispositionem acquirant. Humores hoc modo corrupti, & Scorbuticam dispositionem adepti, etsi aliquandiu in primis vijs delitescant: tamen vbi tandem magna eorum copia coaceruatur, adjuuante imprimis, & motum promouente seroso humore, quo diluuntur, ad hepar deferũtur, ejusque αἱμάτωσιν sæpe vitiant, & in venas, ac arterias effunduntur, ac cum sanguine permiscentur, eumque; inquinant, & cum eo in varias corporis partes etiam in musculos, tendines & articulos diffunduntur, ac varios morbos, & symptomata, pro partium, à quibus recipiuntur, varietate excitant.

Morborũ & symptomatum Scorbuticorum generatio.

Extra enim in habitu corporis extra venas effusi, cum neque; corpori assimilari, & apponi, neque; exire commodè queant, ibi detenti partium nutritionem impediunt, corpus grauant, ac lassum reddunt, vel hinc inde moti dolores vagos excitant. Ad gingiuas salsi hujus & corrupti humoris portio missa mollem earum, & teneram carnem in laxum tumorem attollit, tandemque; acrimonia sua eas arrodit, vnde pruritus in gingiuis sequitur, earumque caro leui suctione, & attritu sanguinem effundit, flaccescit, exulceratur, ac putrescens à dentibus abscedit, & grauem odorem de se emittit, ipsique dentes vacillant, & ex ore excidunt. Quæ verò pars ad inferiora corporis per venæ cauæ crurales ramos à natura propellitur, per capillares venas, mediante sero, ad superficiem cutis cum sanguine detrusa, maculas nunc rubras, nunc purpureas, aut liuentes excitat, vel ad tendines, & ligamenta, ipsosque musculos delata crurum grauitatem, lassitudinem, & imbecillitatem excitat, & partes has vel laxat, vel ibi diutius hærens à sero, quo diluebatur, deserta, exsiccatur, & induratur, vnde tendines rigidi redduntur, cruráque motu priuantur & ambulandi impotentia, paralyseos quandam speciem mentiens, excitatur. Ad alias quoque; partes delata dolores tumores, erosiones, & sexcéta alia, quæ Eugalenus omnia diligenter enumerat, producit, de quibus postea plura dicentur.

Scorbutica colluvies ubi generatur.

E quibus etsi colligere facile sit, & quod Scorbuti subjectum, seu locus potius sit, vel sedes materiæ Scorbutum excitantis, & quis humor sit, à quo Scorbutus habet originem, & quomodo generetur: tamen vt Scorbuti natura manifestior fiat, de singulis in specie dicendum. Et primò quidem Scorbuti subjectum quod attinet, dum de subjecto Scorbuti agimus, non intelligimus hîc partes corporis humani, quæ symptomata & morbos Scorbuticis familiares patiuntur; cum nulla ferè corporis pars sit, quæ non mali aliquid in Scorbuto pati possit; etsi nunc plures, nunc pauciores afficiantur, prout malum vel recens vel antiquum est

sed colluuiei illius Scorbuticæ, & humorum vitiosorum, qui symptomatum & morborum in Scorbuto causa sunt, fontem, & sedem inquirimus. Atque subiectum duplex statuimus, fontem, & locum, in quo generatur, & sedem, in qua generata continetur.

Fontem primò huius colluuiei quod attinet, hanc nisi è contagio contrahatur, mesenterium, & primas corporis vias, seu venæ portæ ramos, quæ illas perreptant, sedes esse statuimus. Etsi enim rarò accidat, vt sine lienis actione læsa Scorbutus excitetur, & plerumque humorum vitiosorum prauorum, & corruptorum contactu & ipse afficiatur, & labem contrahat: tamen quandoque saluus est; & ipse in cadauere Scorbuto extincti aperto omentum quidem totum ferè putridum, & corruptum, in liene verò nihil, quod, quantum ad sensum culpari posset, deprehendi; & in quodam Hollandiæ Præside, Scorbuto laborante, magis Hepar, quàm Lienem affectum fuisse Forestus, *lib.* 20. *obs.* 11. annotauit. Etenim licet Lien sanus, ac saluus sit: tamen si chylus fæculentus, salsis, ac tartareis excrementis, & superfluitatibus scateat, lien omnes illas nec attrahere, nec elaborare potest, atque ita in agendo fine suo frustratur, ob errorem externum; eodem modo sicut actio ventriculi aliàs bene constituti sæpe læditur, si materia concoquenda aut nimis multa, aut aliena; & vitiosis qualitatibus infecta ipsi offeratur. Si tamen Lien ipse debilis, vel obstructus, vel quocunque modo malè constitutus sit, multò magis in agendo officio suo non satisfacit. Potestque vtrumque fieri, scilicet vel vt primò à crassis humoribus Lien obstruatur, eóque propterea officium suũ non faciente, in mesenterio, & primis viis humores Melancholici cumulentur; vel vt primò in venæ portæ ramis ob alimentorum vitium tales humores cumulentur, & deinde lienem obstruant, vel debilitent, qui obstructus, vel debilitatus ad copiam eorum in dictis locis augendam facit, & vt humores vitiosi longè copiosius, quã antea cumulentur, in causa est. Vt ita sedes, & fons primus colluuiei Scorbuticæ ex victu contractæ sit in mesenterio, omento, & primis viis, locisque inter ventriculum, Hepar & Lienem mediis, & vtrique visceri vicinis, supra, descriptis.

Vbi continetur colluuies Scorbutica.

Etsi verò hisce locis primam originem debeat colluuies Scorbutica, & in recenti morbo etiam iis fere concludatur: tamen si malum iam diutius durauerit, & materia ista vitiosa copiosior sit, non solùm hisce locis coercetur, sed per venas, & arterias in totum corpus diffunditur; vnde totum venosum genus, tam venas portæ, quàm cauæ complectens, sedes colluuiei scorbuticæ dici potest. Et chylus, dum è ventriculo per loca huiusmodi vitiosis humoribus repleta transit, inquinatur; ipsum præterea hepar & lien à vicinia & affluẽte eiusmodi colluuie, eiusque vaporibus debilitatur. Ista enim praua, & occulta dispositio non intra humores semper se continet, sed vicinis visceribus, tum humorum ipsorum corruptorum contactu, tum vaporibus & fumis eorum

imprimitur. Ventriculus quidem ſæpe etiam afficitur, & labem à vicinis prauis humoribus contrahit: ſæpiſſime tamen appetitus ſatis validus, & tantum non integer permanet: & ſi quæ circa ventriculi actiones apparent ſymptomata, potius per conſenſum vicinorum viſcerum, quàm per primarium ventriculi affectum fiunt. Viſcera poſteaquam diſpoſitionem illam prauam receperunt, eam rurſum alimentis affluentibus & elaborandis imprimunt: ſicut idem in lue venerea, & elephantiaſi accidere ſolet. Atque ita cum alimentum corrumpatur, potius morbificæ cauſę accedit, eámque auget, quàm vt corpori alimentum præbeat; & hoc modo totum corpus cacochymia ſcorbutica inficitur. Idque ex ſanguine venâ ſectâ emiſſo apparet qui manifeſtas corruptionis notas exhibet, & plerumque parte ſuperiore pituita, aut mucore potius flaueſcente aut vireſcente, quaſi pelle obducitur. Imò vbi per contagium extra admiſſum contrahitur ſcorbutus, primò ſanguis in vena caua corrumpitur, etſi in primis viis nullum ſit vitium.

[illegible]

Cauſa ſcorbuti eſt humor melancholicus.

Secundò cauſam ſcorbuti, & eorum, quæ ſcorbuto laborantibus p. n. accidunt, quod attinet, antecedens equidem cauſa eſt humor melancholicus, crudus, ſimulq; ichoroſus ſeu ſeroſus, cui interdum & alii humores crudi & corrupti permiſcentur, id quod vel vrinarũ varietas & crebra permutatio oſtendit. Vt autem is proximæ cauſæ naturam hîc induat, peculiarem & huic morbi propriam corruptionem induat, neceſſe eſt. Eſſe melãcholicum non ſolùm victus præcedens ratio, quæ ad nullum alium humorem, quàm melancholicum procreandum inclinat, tum affectus, morbi ſcilicet, & ſymptomata, quæ in ſcorbuticis apparent, pleraque humoris melancholici ſoboles, teſtantur, vt poſtea patebit. Et ineſſe talem ſuccum ſanguini, qui à liene attrahitur. Galenus ex colore, qui quàm hepatis, ipſo viſu teſte nigricantior eſt, & ſapore acerbo, qui carni etiam elixæ eius ineſſe deprehenditur, *lib. de atra bile cap. 6. & 7.* rectè demonſtrat.

Non ſolùs aqueus.

Neque hic aſſentiri poſſumus Hieronymo Reuſnero, qui, *de Scorbuto, exerc.* 4. prolixè, & operosè probare conatur, ſcorbutum nullo modo fieri à melãcholico & craſſo, ſed ab aqueo ſolùm, & tenui humore. Hoc enim eius dogma nullo modo cum iis, quæ de cauſis ſcorbuti externis habet, conſentit. Etenim ſi victus rationem, & aërem, ac omnia, quæ ad ſcorbuti generationem concurrere prolixè docet, diligenter examinemus, omnia ad humoris melancholici, & craſſi generationem faciunt.

Neque tamen hîc per humorem melancholicum glutinoſum quid, quod ille, *pag.* 173 ipſi adſcribit, intelligimus, neque id quiſquam Medicorum doctiorum aſſerit, qui feci vini, & amurcæ illum comparant, non glutini, quod & in vrinis ſenſibus ſæpe patet. Etſi nihil prohibeat, quin, vt diximus, humores pituitoſi, & vitioſi huic colluuiei ſeſe aſſociare poſſint. Idque ſæpe accidere in ſanguine, vena aperta emiſſo, apparet, qui plerumque in ſcorbuticis quaſi glutine albo vireſcente, vel flaueſcente, vt modò dictum, obducitur.

Nec etiam crassus tantum sed sero dilutus.

Etsi verò humor melancholicus Scorbuti causa crassus esse rectè statuitur: tamen non tantum crassus est, sed sero multo dilutus. Neque enim solùm crassa, sicut vesicula fellis puram putam, bilem, lien attrahit, sed chyli partem respectu illius, quæ ab hepate attrahitur, crassiorem, quæ tamen aquosâ, & potulentâ materiâ, vt facilius, quò debet, penetret, neque obstructiones pariat, diluitur. Itaque vt in statu naturali crassior illa chyli pars multa aqua diluitur: ita & in præternaturali idem accidit. Atque ita humor scorbuti causa non solùm crassus est, sed & ichore, ac sero multo diluitur, vt sit instar lixiuii, quod ex aqua, & salsis, ac feculentis, & adustis partibus constat, vt, *lib. 2. Instit. part. 3. cap.* 8. docuimus, idque ex præcedente victus ratione, quæ talibus partibus abundat, & effectibus, doloribus vagis, gingiuarum, & crurum vlceribus, ac similibus patet, quæ omnia à salsis, & serosis humoribus prouenium.

Humor Scorbuticus peculiari modo corruptus est.

Talis cùm sit, vt multis serosis partibus diluatur, & instar lixiuii, quod ex sale, terrenis partibus, & aqua constat, sese habeat, facilè ad lienem cum chylo penetrare potest. Neq; n. quod modò diximus, & diligenter notandum, sincerus, & solus, sed aliis humoribus mixtus ad lienem peruenit, ideoq; etiam vt sincerus & solus ibi deprehendatur, opus non est.

Verum cùm in quartanis, hypochondriacis ac melancholicis affectibus, vbi similis causa adesse videtur, non eadem planè symptomata, qualia in scorbuto conspiciuntur, appareant; etsi tandem hi affectus sæpissime in scorburum degenerent: peculiarem ἄῤῥητον & occultam corruptionem, ac deprauationem suscipere necesse est, illã humorum melancholicorum, serosorum, ac tartareorum colluuiẽ, dilutius in locis illis detentam, si Scorbutũ producere debet; quod cùm ex aliis symptomatibus, quæ ipsum comitantur, tum & præcipuè ex contagio apparet, quò alii morbi melancholici, & hypochõdriaci destituuntur, Scorbutus verò præditus est, vt facilè aliis communicari possit; quod euidens peculiaris corruptionis argumentum est. Quod & hoc euincere videtur, quod, vt in Prognosticis dicetur, vbi humor scorbuticus similem hepati, aut lieni, dispositionem impressit, vix vnquam integrè curatur Scorbutus: quod indicium est impressionis longè fortioris, quàm quæ qualitatibus primis competit, sed talis, quæ venenorum naturam æmulatur, quorum impressiones tàm fortes sunt, vt dispositiones ab iis relictæ sæpe toto vitæ tempore aboleri non possint. Ideoque à splenis obstructione, & humore melancholico, & atro tantùm, ac simpliciter Scorbutus deduci non potest; cùm multi splenis obstructione laborent, & humore melancholico, vel atro abundent, nec tamen Scorbuto afficiantur: imò iis regionibus, quibus humoris atri ex aëris, qui humores torret, feruore, collectio est familiaris, Scorbutus sit plane ignotus. Malóque etiam hic fateri, nos in communibus humano generi ignorantiæ tenebris versari, & corruptionis huius modum non satis explicare, & non nisi ex effectu

dignoſcere poſſe, quàm ea, quæ fundamento nullo nituntur, ad ignorantiam noſtram palliandam proferre.

Quomodo generetur

Tertiò generationem huius humoris quod attinet, etſi, quæ hic alii tradunt, me non lateat, & alios aliter ſentire ſciam: tamen paulò altius huius humoris natura inueſtiganda, & quomodo generetur, indagandum videtur, quod plurimum ad curationem rectè inſtituendam facit. Principio autem hic non in qualitatibus primis ſubſiſtendum, ſed ad illas δυνάμεις, & ἀκρότητας humorum, ab Hippocr. *in lib. de priſc. Medic.* propoſitas recurrẽdum, & ad ea, quæ Hippocrates *3. de vict. rat. in acut. t. 38.* de acido, amaro, ac fermentatione humorum ſalſorum in corpore noſtro tradit, reſpiciendum videtur.

Diximus a. antea, humorẽ hunc generari ex deficiente ſale, qui cibis ineſt, & cum iis aſſumitur, potuſque, ac cibi craſſioris coctione & πνευματώσει. Cũ enim natura intendat per coctionem cùm primam, tùm ſecundam alimenta aſſumpta ita attenuare, rarefacere, & omnino præparare, vt corpori noſtro affinia, & ei alendo ſint vtilia, atq; ea de cauſa in ventriculo ea primũ reſoluat, ac coquat, & excrementitias partes craſſiſſimas per aluum excernat; poſtea verò chylum ad hepar, tanquam ſanguinis, qui totius corporis alimentum, officinam mittat; auerſis prius, & attractis à liene craſſioribus, & ſeroſis pleriſque chyli partibus ad ſanguinis pro liene, & vicinarum partiũ nutritione generationem deſtinatis: ſi hoc non fiat, & vel in prima coctione feculenta ac tartarea omnia, quæ debebant, non ſecernantur, & ad lienem in maiori copia affluant, quàm vt ab eo omnes attrahi, vel elaborari poſſint; vel lien ſeu debilis ſeu obſtructus partes illas chyli feculentas, vt debet, ad ſe non attrahat: in primis viis, & circa lienẽ & locis antea dictis, eæ hærent, & hoc modo humor craſſus, ſalſus, fixus, & quæ omnia Chymici vno vocabulo compleсtuntur, tartareus, multo tamen ſero dilutus, coaceruatur, ibiq; diutius hærens, tandem peculiarem, ſpecificam, & Scorbuto propriám corruptionem induit.

Victus Scorbuto generando aptus.

Atq; rem ita ſe habere plura ſunt, quæ docent. Nam primò ſi conſideremus victum, qui Scorbutum generare ſolet, omnes in eo conſentiunt, cibos ſale, & fumo induratos Scorbuto producendo aptiſſimos eſſe, & in maritimis locis, vbi homines non ſolùm aëre craſſo, marinis, ſalſis, ac paluſtribus vaporibus inquinato vtuntur, ſed aquas etiam feculentas, & corruptas bibunt, & alimentis in tali aëre creſcentibus, ac quæ eiuſmodi aquis nutriuntur, veſcuntur, hunc morbum familiarem eſſe. Cum n. cibis eiuſmodi ſiccis, duris, ſalſis, aquiſq; feculentis & corruptis, ſucci humidioris, rarioris, & ſpirituoſi, & qui corpori probũ alimentũ præbere poſſit, &, vt Chymici non ineptè loquuntur, volatilis, vel parum inſit, vel quod in eo fuit, ſale, quo condiuntur, multo corruptum, aut fumo abſumptum, & exſiccatum, aut putredine corruptum ſit, vt nihil ferè, niſi partes craſſæ, feculentæ, terreſtres excrementitiæ, ſalſæ, & fixæ plurimæ inſint, & omnino, vt Hipp. *de priſc. Medic.* loquitur,

Quia verò secundum Hippocratem curatio morbum indicat, & omnis actio est inter contraria, & à contrariis, vt habet Aristoteles, *lib. 1. de gener. cap. 7. t. 50. & 51.* & agens, quatenus in patiens agit, ei contrarium est: sequitur, etiam salem volatilem, cuius in curatione scorbuti primæ partes, & vires sunt, in id, quod sub eodem genere proximo est ipsi contrarium, agere. Opponitur autem inter sales fixus volatili. Et cum omne fixum à volatili reddatur volatile, sicut contra volatilia à fixis figuntur, & fixa redduntur, vt Chymicis notum est, & omnibus physicis (cùm ad plurimarum rerum explicationem multum faciat) meritò notum esse debet, vt *de Consens. Chymicor. c. 11. in fine*, dictum est: Fit etiam, vt à plantis, quæ sale isto volatili abundant, humores, qui in sale isto fixo abundant, attenuentur, rarefiant, &, vt vno verbo dicam, volatiles reddantur, & à natura facilius loco moueantur, & discutiantur.

Cruditas duplex. Neque hæc à Galeni & antiquorum doctrina aliena sunt, sed potius eam explicant. Notum enim est ex Galeno, 8. *meth. med. cap. 5.* duplicem dari cruditatem, nidorosam & acidam. Acidam esse in quartana, & humoribus melancholicis, extra controuersiam esse puto: cum ipse Galenus, 3. *de sympt. causs. cap. 2.* non aliter fieri è vino acetum, quàm è sanguine melancholiam docet, atque ea de caussa Hippocrates, 3. *de vict. rat. in acut. t. 38.* melancholicis acetum noxium esse, & ἀνάγειν μελαίνας ὄξος, id est, exaltare nigra acetum (ita enim vertendum; non verò, educere nigra, vt de febrib. *lib. 2. cap. 17.* docuimus) scribat. Iam ergò si quomodo acetum è vino generetur explicauerimus, non paruam ea res huic materiæ & doctrinæ de morbis hypochondriacis lucem afferet, & quid sit illa deficiens πεπάνσεως, quæque sint prima scorbuti initia, declarabit.

Aceti generatio. Et ne ambagibus vtamur, acetum è vino fieri spiritus & salis volatilis, quæ in vino sunt, fixione, vt Chymici loquuntur, putamus. Neque enim spiritus è vino separatione fit acetum: cum è vino, à quo spiritus separatus est, aut quod corruptum est, spiritumque amisit, nullum fiat acetum, sed quo generosius vinum est, eò fortius ex eo fiat acetum: ex vino quoque ex vuis immaturis expresso, & quod omni ferè spiritu destituitur, nullum sæpe fiat acetum. Neque solum ex vino, verùm etiam ex cereuisia, hydromelite, & fructuum nonnullorum succis, spiritu abundantibus, atque è quibus spiritus, spiritui vini similis, destillando elici potest, fit acetum: Ex aliis verò, quæ tali spiritu destituuntur, non fit. Sal enim & humor, qui est in talibus, quandoque est fixus, quandoque volatilis. In immaturis, acidis & austeris fructibus fixus est: vbi verò ij maturuerunt, & dulciores fiunt, succique inde expressi fermentantur, quæ antea cruda & fixa erant, volatilia fiunt, vt ex iis copiosius spiritus elici possit, vt id de cerasis, baccis sambuci, & similibus notissimum est. Idem spiritus & sal dum in iis rursum figitur, ex iis fit acetum. Et quod per spiritus & salis volatilis fixionem, non verò separationem, fiat acetum, ex sequentibus satis patet. Primò quod post destillationem vini nihil vel parum salis in phlegmate deprehenditur; post aceti verò destillationem salis acerrimi plurimum relinquitur. Deinde quod in vini destillatione primò spiritus ascendit, vtpote volatilis; phlegma verò post spiritum: in aceto verò primū phleg-

accolis, nautisque familiaris est. Nimirum caro bubula, caprina, hircina, aprugna, & inprimis salsugine & muria aut aceto macerata, & fumo siccata, ac indurata, lardum rancidum, aut crudum deuoratum; pisces lacustres, & maritimi, & ipsi coctu difficiles, ac mali succi, & sale, aut muria conditi, vel fumo aut calore Solis, aut frigore siccati, induratique, quales sunt aselli, passeres, haleces, & huius generis alij; aues in aquis stagnantibus, & locis paludosis degentes, & edulia ex sanguine, carne, & aruina simul mistis, sale conditis, & fumo exsiccatis, quæ farcimina vulgò vocant, & alia sale, atque aceto condita, qualia nautis familiaria sunt. Vtrumque enim horum vim siccandi obtinet. Sal quidem cum fixus sit, si copiosius assumatur, à natura omnis volatilis reddi facilè non potest, ideoque in primis viis hæret, & scorbuticæ materiæ congerendæ occasionem præbet. Acetum verò, vt choleræ mors, ita melancholiæ vita est; seu, vt Hippocrates, *3. in acut. de vict. rat. t. 38.* habet: Αἱ ἀπὸ ὄξεος ὀξύτητες πικροχόλοισι μᾶλλον ἢ μελαγχολικοῖσι ξυμφέρουσι. Τὰ μὲν γὰρ πικρὰ διαλύεται, καὶ ἐκφλεγματοῦται μετεωριζόμενα ὑπ' αὐτοῦ. Τὰ δὲ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται: ἀναγωγὸν γὰρ μελάνων ὄξος; quorum sensus hîc est: *Acida biliosis potius, quam melancholicis conueniunt. Amara enim dum ab acidis fermentantur, quasi dissoluuntur, & in aqueum humorem conuertuntur. Melancholia verò dum ab acido fermentatur, multiplicatur. Exaltat n. melancholiam acetum.*

Cibi scorbuto generando apti.

Faciunt quoque ad mali huius generationem frumentum corruptum, tempore pluuiæ collectum, & non probè asseruatum, panis biscoctus, subhumidus, vel ad perennitatem infumatus, nauticus, & præcipuè è frumento corrupto paratus; brassica, cæpæ, lentes, fabæ, & legumina alia, de quibus Galenus, *1. de alim. facult. c. 16. & 18. 2. de facult. aliment. c. 44. & in lib. de cibis. bon. & mal. succi c. 1.* præsertim negligentius recondita, & corrupta. Obseruauit que Hippocrates, *6. epid. sect. 4. t. 11.* quod in Aeno, qui cōtinenter leguminibus vescebantur, crurum impotentia afflicti fuerint, in eaque perseuerauerint; & qui eruo in cibum vtebantur, ex genuum dolore laborauerint. Cale item antiquus. Omnia n. hæc vt pauci sunt alimenti; ita excrementitio humore crasso plurimum abundant. Et in summa omnia huc pertinent, quæ humorem crassum, siccum, & melancholicum generare possunt, quorum longum catalogum recenset Galenus, *3 de loc. affect. c. 7.* Quod ij ipsi, qui à liene solum tenues, & aquosos humores attrahi, & hinc scorbutum generari statuunt, inuiti concedere, & fateri coguntur. Debet verò inter caussas externas, & internas esse quædam analogia; & internæ ab externis, præcipuè cibis, habent suam originem.

Quanquam verò non semper à cibis crassis, & melancholicis generetur scorbutus: tamen si talis victus ratio continuetur diu, talesque humores diu in corpore hæreant, & aër, ac aliæ caussæ accedant, tandem corruptionem scorbuto propriā & specificā induunt.

Talis verò victus ratio cum nautis, iisque, qui mare Balthicum accolunt, vel ei vicini sunt, familiaris sit, non mirum est, tot scorbuticos ibi reperiri. Nam vt hac de re Balduinus Rōsseus, qui iis in locis vixit, & Medicum egit, *de scorbuto cap. 5.* scribit, satis superque notum est, eos cibis nimis quam Melancholici succi vesci. Nam præter aquaticas volucres, quarum apud illos

quotidianus vsus est, etiam fumum, si dicere liceat, deglutiunt, dum bubulas carnes sale prius conditas fumo exponunt, atq; easdem vsu exigente comedunt, ferculum si quod aliud, melancholico succo materiam suppeditans. Nam etiamsi quàm maximè boni succi sit, quod fumo asseruatur, per fumationem tamen alienam quandam naturam induit, atque innato succo orbum atri humoris caussa efficitur. Aliis tamen quoque in locis scorbutus quãdoque generatur, vbi vel annonæ caritate homines ad prauum victum adiguntur, vel etiam quacunque de caussa cruditati vel cacochymiæ tali caussam præbent.

Potus. Aqua. Post cibum proximum locum obtinet potus, & primò aquæ corruptæ, & sæpe verminosæ, quarum in nauibus, in dulcium & purarum defectu sæpe necessarius vsus est, præsertim in aëre calido, à quo facilius corrumpuntur; item aquæ crassæ, crudæ, impuræ, graues, subsalsæ, & quæ ex fontibus, qui ex locis abstrusis, & conclusis, non perspirabilibus, & liberiori aëri, & radiis Solis inaccessis scaturiunt, de quibus Hippocr. *lib. de aer. aq. & loc. cap.* 3. siue eæ bibantur, siue cibi in iis coquantur, siue cereuisia, aut iuscula ex iis parentur. *Vinum.* Referendum huc & vinum, si non probè in ventriculo coquatur, sed acescat, imprimis vbi pendulum fit, & corrumpi incipit: *Cereuisia.* Cereuisia item feculenta, ex aquis modò dictis, vel corruptis parata, & quæ vitium aquarum retinet, & præcipuè pauco lupulo condita, & minus rectè cocta est. De tali n. cereuisia, verum est, quod Dioscorid. *lib.* 2. *c.* 80. scribit inflationem parere, & vitiosum succũ creare: lupulus verò admistus hoc vitium corrigit, dum abstergit, obstructiones aperit, sanguinem mundat, & crassa venarum, renumque excrementa educit. Malti (*Malk*) quoque præparatio, qua, vt Hippocratis vocabulo vtar, frumentum ζυμοῦται, καὶ μεταποιεῖται, non parum ad digestionem in corpore facilius peragendam disponit, & præparat, dum partes flatulentæ separantur, & partes nutrientes rariores, ac spirituosiores redduntur, & ab excrementitiis partibus aliquo modo liberari incipiunt. Plurimum verò postea in recta cereuisiæ fermentatione situm est, qua ipsa non solùm spirituosa redditur, sed & defecatur, & ab excremẽtis purgatur: quod nisi fiat, non solùm coctu difficilior, & flatulentior cereuisia redditur, sed & facilè obstructiones parit, & feculenta, ac tartarea excrementa multa suppeditat.

Tota nimirum, quam modò enumerauimus, victus ratio, ac ciborum, & potus materia ita comparata est, vt feculentis, crassis, melancholicis, ac tartareis humoribus in corpore materiam præbeat, & illam, quæ in coctione alimenti fieri debet, ζύμωσιν, & μεταποίησιν, aut πνευματωσιν, si ita appellare libet, impediat. Ex qua quomodo saltem aquosam, ichorosam, & tenuem cacochymiam deducere possit Reusnerus, ipse viderit.

Aer. Post cibum, & potum ad scorbutum generandum multum facit Aer, cæli status, regionum situs, & locorum constitutio humida, frigida, crassa, & salsuginosa, ac impura. Qualis Aer est Aquilonius, frigidus, humidus, crassus, salsuginosus, maris vaporibus, & exhalationibus, quæ ab inquinamentis, ab æstu maris & fluminum inundatione relictis, aut ex locis vliginosis, palustribus, & lacustribus attolluntur, inquinatur, qui inspirando attractus, & per poros cutis intra corpus admissus, sanguinem & spiritus inficit ac

inquinat, calorem natiuum obruit & ſuffocat, & ad cruditates generandas facit. Augetur hæc conſtitutio aëris auſtrino & pluuioſo cœlo. Et ipſa experientia teſtatur, locis paludoſis, vliginoſis, lacuſtribus, maritimis, Scorbutum maximè familiarem eſſe, aridis ignotum. Et ea ipſa de cauſsâ accidit, vt in Belgio, & Germania inferiore, vbi eadem omnes victus ratione vtuntur, in quibuſdam tamen locis, quàm aliis frequentior, & grauior ſit Scorbutus, quæ ſcilicet magis paludoſa, & paluſtria ſunt. Ita Ronſſeus, vt *in epiſtola ad Hadr. Iunium* teſtatur, obſeruauit, in Hollandia multò periculoſius & frequentius ſcorbuto affici illos, qui Alcmariam, Amſterodamum & vicina loca inhabitant; minus verò & rarius, qui Goudam & Roterodamum incolunt, quamuis eodem victu vtantur. Et Clariſſ. Dn. D. Greg. Horſtius, *in tract. de Scorbut.* annotauit, in Saxonia veterique Marchia Brandeburgenſi in aliis locis malum hoc rarius & leuius, in aliis verò frequentius & periculoſius eſſe, iis ſcilicet, quæ ſunt paluſtria & vliginoſa, quorumque incolæ cereuiſiâ minus pura & defecata vtuntur. Excitatur quoque, & fouetur Scorbutus à domiciliis humectis & ſitu obſitis, ſubterraneis, frigida & humida murorum exhalatione; atque ea de cauſſa in carceribus vliginoſis detenti ſæpe Scorbuto corripiuntur: quò tamen victus ratio praua, & motus priuatio facere poteſt. Et Olaus Magnus, *in ſept. gent. hiſtor. lib. 16. cap. 51.* ſcribit, frigida murorum exhalatione morbum hunc foueri, intra tabulata mitеſcere.

Vere etiam, & Autumno magis affligit, & grauius infeſtat Scorbutus. Vere quidem, quod humores vitioſi tempore hyberno collecti tùm fundi, & agitari incipiunt: Autumno verò, quod aëris inæqualitas, & iam incipiens frigiditas humori melancholico generando ſit aptiſſima.

Pulmones in ſcorbuto non primò afficiũtur.

Atque aëris hanc conſtitutionem nonnulli inter cauſſas remotas, vel ſolam vel præcipuam ponunt, ſtatuuntque, Spiritus ſalinos, & vapores à ſulphure ſuo deſtitutos iuxta mare ab aſtris eleuatos, ſed non percoctos, à maritimis & nauigantium turba inſpirando attrahi, qui attracti pulmonem primò inficiant, inde ipſum Epar & venam portæ, tandemque lienem, quæ partes tales tartareas impuritates eò deriuatas quaſi ſibi cognatas ad ſe recipiunt. Verum, vt aërem talem ad Scorbutum facere non negamus, ſed adiuuantem cauſſam eſſe modò diximus: ita ſeu vnicam, ſeu præcipuam cauſam eſſe inficiamur, nec iſtum generationis Scorbuti modum admittere poſſumus. Neque enim in Scorbuto, qui frequentiſſimè ex victu contrahitur, primò pulmones inficiuntur, ſed in primis viis humor Scorbuticus primũ cumulatur. Ac multis locis Scorbutus ſatis familiaris eſt, qui à mari ſalſo ſatis diſtant; & contrà multis in locis maritimis Scorbutus planè incognitus eſt.

Vitæ genus, ætas, ſexus.

Vitæ genus etiam ad Scorbutũ generandum conferre poteſt, nimirùm otium, & vitæ genus deſes, atque iners, exercitium, & motus intermiſſus; vnde calor, quo coctio omnis perficitur, debilitatur, & ſuffocatur, & coctiones, excrementorũmq; ſecretiones, & euacuationes non rectè perficiuntur. Hinc ij, qui in otio viuunt, magis Scorbuto obnoxij ſunt, quã qui laboribus exercentur; fæminæ, viris; vrbani, agricolis.

Euacuationum ſuppreſſio.

Vt & euacuationum conſuetarum, puta menſium, & hæmorrhoidum præcipuè, ſuppreſſio.

Somnus & vigiliæ.

Somnus itidem, ac vigiliæ; ille qui-

dem crudos in corpore succos augendo, teste Galeno, 11 *meth. med. cap. 3.* hæ autem cruditates augendo, & calidum natiuum absumendo.

Animi pathemata. Inter animi motus, vt aliâs ad humorem melancholicum generandum multum facit tristitia: ita & hic eundem cumulare, & Scorbuto materiam præbere potest, adeò vt scribat Seuerin. Eugalenus, *p. 3.* quos cum crassiore victus ratione diuturnior mœstitia exercuit, de his ægrotantibus se constanter semper prædicere ausum fuisse, eos à scorbuto morbo vel solo, vel aliis permixto teneri.

Febres. Faciunt ad Scorbuti generationem sæpe etiam febres; cum per eas humor Melancolicus facilè cumuletur, vt Galenus, *de loc. affect. lib. 3. c. 7.* scribit. Nam humores calore febrili aduruntur, & quod de bile quodammodo restinctum est, in atrum humorem vertitur; id quod maximè accidit circa status finem, vbi & continuæ, & intermittentes febres biliosæ in quartanas, & hinc in Scorbutum degenerāt. Et præcipuè quartana in scorbutum degenerare solet; nonnunquam tamen & tertianæ diuturnæ. Febris etiam tertianæ, quæ tempore verno incipiunt, & post septimum paroxysmum quotidie infestant, maxima ex parte sunt diuturnæ, & tandem in scorbutum abeunt.

Verum caussæ istæ omnes eò facilius, & promptius malum hoc excitāt, *Viscerū dispositio.* si viscerum, & inprimis lienis, intemperies, debilitas, vel obstructio adsit, siue natiua, & primigenia, siue ex colluuie, & contactu vitiosorum humorum contracta, ob quam humores affluentes, & melancholicam redundantiam sequestrare, elaborare, atque excrementa excludere non potest. Et inprimis magni momenti hic est *ἰδιοσυγκρασία*, & peculiaris cuique corpori natura, venarum item in visceribus hisce angustia, ob quam crassi, & feculenti humores facilius in iis hærent.

Etsi verò etiam absit viscerum natiua constitutio non recta: tamen si actio vitiosorum humorum diuturnior sit & continua, à violentia eorum viscera diu se defendere non possunt, sed humores praui, propriam & peculiarem huic malo corruptionis formam adepti, adiacentia & vicina viscera vel sua substantia & contactu, vel fumis deprauant, eorumque naturalem temperiem, & constitutionem corrumpunt, donec eandem labem suscipiant, & infecta, & debilitata alimentis ingestis similem corruptionis formam imprimant, eaque inquinent, & corrumpant.

Quibus caussis omnibus tandem meritò Contagium, alterum caussarū genus, addimus, quod etiam absentibus caussis modò enumeratis, ad scorbutum excitandū satis efficax est, quo vel à patre, vel matre, vel vtroque parēte eo malo infecto in sobolē per semen & sanguinem maternum, generatione principia impura & inquinata sanari, & ita malum hæreditarium, siue *σύμφυτον*, & *συγγενὲς* excitari, vel à matre, aut nutrice cum lacte instillari, vel alio modo per contactum, & conuersationem, pocula scilicet, ægrotantium vsu, in bibendo præcipuè, inquinata, oscula etiam, vt nonnullis placet, aut aërem exhalationibus, expirationibus, & fœtidis halitibus ægrorum infectum inspiratione attractum communicari potest. Quæ ipsa caussa non parum facit, quod in Saxonia inferiore Scorbutus tam frequens sit. Nam cum rarò fiat, vt inter comictores plures vnius mensæ omnes à scorbuto immunes sint: nihilominus mos in plerisque locis inualuit, vt po-

.cula ſint communia, eaque ſatis magna, & capacia, in quæ inter bibendum ſæpius ab iis, qui gingiuas laxas, cruentas, & os graueolens habent, contagium deponitur, & commenſalibus facilè communicatur. Cenſent etiam nonnulli per Venerem communicari poſſe ſcorbutum, ſi ſcilicet vir cum fæmina ſcorbutica, fluxu albo laborante, concumbat.

Ex halitibus quoque & fœtore cadauerum ſcorbuto exſtinctorum ſcorbutus contrahi poteſt. Cuius rei notabile exemplum obſeruaui in viro illo, cuius ſupra, *cap.* 1. memini, & *cap. ſeq.* mentio fiet.

Quomodo per contagium ſcorbutus cõmunicetur.

Qua ratione autem per contagium malum hoc communicetur, equidem non ita planum eſt. Videtur tamen eadem eſſe ratio, quæ in lue Venerea. Vt enim illud contagium quidem per diuerſas partes corporis admitti poteſt: in corpus tamen admiſſum ſenſim in vniuerſum ſeſe penetrat, & non ſolum ſpiritus, ac humores inquinat, ſed & ſimilem diſpoſitionem partibus ſolidis imprimit: Ita & contagium Scorbuticum ſiue per ſaliuam, ſiue per halitum, ſiue per lac, ſiue per cutem in corpus admiſſum ſanguinem inficit, ac inquinat, & viſceribus nutritioni dicatis ſimilem diſpoſitionem imprimit, & ea debilitat, vt & ipſa poſtea non ſanguinem probum, ſed vitioſum, & ſcorbuticum generent. Et quamuis vnum μίασμα per varias corporis partes admitti poteſt: tamen non omnibus æquè aduerſum eſt, ſed vt omnia venena ac contagij ſeminaria determinatis in corpore partibus aduerſa ſunt, alia cordi, alia pulmoni, alia aliis partibus, ac præcipuè iis, in quibus generata ſunt, atque ex oculis effluentia μιάσματα tantum ὀφθαλμίαν inducunt, non phthiſin; contra halitus contagioſi phthiſicorum pulmoni, non oculis nocent: ita etiam in ſcorbuto ſeſe res habet. Cum enim illud contagioſum in eo circa lienem generatum ſit, ac prauam diſpoſitionem ibi acquiſiuerit, facultati etiam naturali in liene & vicinis partibus maximè aduerſatur.

CAPVT IV.

De Signis Scorbuti, ac de morbis & Symptomatibus, quæ Scorbutum comitantur.

Scorbutus eſt farrago plurimorum morborum & ſymptomatũ.

MAgnam in Scorbuto eſſe morborum, & ſymptomatum συνδρομὴν & farraginem, ſuprà diximus, quæ hîc, vt eius effectus, ex quibus cognoſcitur, perpendenda. Neque enim, quod non ſolum è vulgo homines, ſed & Medici interdum, quibus hic morbus parum cognitus eſt, facere ſolent, ij ſaltem Scorbuto laborare dicendi ſunt, quibus crura maculis pinguntur, gingiuæ corrumpuntur, dentes vacillant: Sunt enim hæc iam ingraueſcentis tantum mali ſigna, & homo malum hoc diu circumferre poteſt, etſi nihil tale appareat. Et non raro accidit, vt homo prius hoc morbo è medio tollatur, quam ipſi gingiuæ exulcerentur, aut maculæ in cruribus emergant. Neque eadem, vt ſuprà, *cap.* 1. dictum, in omnibus apparent ſymptomata. Nõnullis dentes & gingiuæ tantum afficiuntur, partibus inferioribus ſaluis: aliis contrarium euenit. In aliquibus nullæ erumpunt maculæ, aliis tota crura colore violaceo pinguntur, vt tibialia eius coloris ſuperinducta iurares.

Scorbutus in principio difficulter cognoſcitur.

Sunt verò morbi huius quidam quaſi gradus. Et quidem vbi adoleuit, facilis cognitu eſt: in principio

verò, quod satis longum plerumque, difficilius cognoscitur; cum signa eius, vt corporis totius grauitas, & spontanea lassitudo, cum aliis morbis sint communia. Artificiosam tamen coniecturam si Medicus adhibeat, ita planè latere non poterit, quin agnoscatur. Si nimirum non ad vnum, vel alterum symptoma tantum respiciat Medicus, sed totam symptomatum, & signorum συνδρομὴν vno intuitu diligentius consideret. Pathognomonicum enim vnum signum aliquod, quod soli, & omni competat, non reperitur, præsertim in initio. Et licet vbi iam incrementum sumpsit, latere non possit, si diligenter in eius naturam inquiratur: tamen sæpissime alios morbos simulat, incautosque decipit; cum nullus ferè morbus sit, sub quo non latere, aut cui non associari Scorbutus possit, vt ex sequentibus patebit.

Signa scorbuti generalia. Principio igitur considerandum, si de scorbuto suspicio incidat, an in ea regione viuat æger, cui scorbutus aliàs est familiaris, & omnino an diæta Scorbuto generando apta vsus sit. Vnde Eugalenus scribit, si quos cùm crassiore victus ratione diuturnior mœstitia exercuit, de iis ægrotantibus se constanter semper prædicare ausum fuisse, eos scorbuto vel solo, vel aliis morbis permisto laborare. An parentes habuerit Scorbuticos: an sit splenicus, & morbo aliquo melancholico, & hypochondriaco, quem sequi Scorbutus solet, antea laborauerit, ex quo non satis restitutus fuerit.

Hinc ipsa symptomata præsentia, quæ mox exponentur, consideranda. In quibus & hoc notandum, quod per quasdam periodos, & circuitum recurrunt, aliàs tertianum, aliàs quartanum, aliàs quintanum, aliàs septenarium; aliquos etiam quotidie, pro humoris ipsius qualitate, & conditione, infestent. Et si in regione aliqua, cui scorbutus familiaris est, occurrat aliquis morbus rarus, aut antiquis non satis cognitus, aut qui cum descriptione & signis, quæ in antiquorum libris exstant, non satis congruit, Scorbutum sub schemate & specie alterius morbi latere, suspicandum, ideoque in eum diligenter inquirendum, & ex caussis, quæ præcesserunt, vrina, pulsu, & symptomatibus, an scorbutus adsit, indagandum.

Perpendenda etiam iuuantia. Etenim si medicamenta, quæ aliàs videntur commoda, Scorbuto verò in specie non aduersantur, parum prosint; contrà ex vsu medicamentorum huic morbo accommodatorum æger melius sese habeat: & illud scorbuti indicium est; ideoque in illorum medicamentorum vsu persistendum, nec ad alia transeundum, de consilio Hippocratis. 2. *aph.* 52.

Pertinet huc & istud, quod interdum vomitus, & alui deiectiones copiosæ, & frequentes accidunt, è quibus tamen nihil leuaminis, vel commodi æger percipit, & anxietas, & symptomata non remittunt.

Incipientis scorbuti signa. Incipientem autem scorbutum, eiusque prima quasi rudimēta, ac principia produnt, lassitudo spontanea, in abdomine & cruribus grauitatis sensus, crurum debilitas, ac dolor obtusus, pectoris angustia, ac respiratio difficilis, & anhelatio, quæ tamen à minus attentis non animaduertitur, nisi à validiore corporis motu: homo plerumque præter solitum fit corpulentior, & quasi pinguior, cum viuidi corporis coloris ad liuidum mutatione.

Augmētum fomentis signa. Hinc paulò post subsequitur rubedo, & pruritus quidam in gingiuis, facies

cies fit pallida, & ex violaceo nonnihil liuescens; vrina sæpe tenuis est, nunc turbida. Pulsus est paruus, debilis, & inæqualis, ac sæpe vermicularis; vel magnus, & durus absque inflammatione. Quæ si adsint, non leuem de Scorbuto suspicionem faciunt; quæ magis confirmatur, si, vti modò dictum, victus ratio scorbuto generanda apta, vel alia caussa scorbutum generans præcesserit.

Malo incrementum sumente symptomata modò dicta augentur, & grauiora redduntur, & alia accidunt, vt iam de Scorbuto amplius dubitare opus non sit. Anhelitus difficultas sæpe ita augetur, vt dum se mouent, & erigunt ægri, aut aliquandiu erecti sedere conantur, animi deliquio tententur, decumbentes rursus reficiantur, & respirent liberius, ac se melius habere, ac sanos esse dicant. Ventris tormina, ac torsiones accidunt; gingiuæ intumescunt, & laxæ ac flaccidæ redduntur. & ad attactum sanguinem serosum effundunt, grauè olent, & corrumpuntur, & caro ad dentium radices absumitur, dentes facillant, vt absque negotio & dolore ex alueolis suis eximi possint. Crura ad ambulandum, & corporis onus portandum impotentia fiunt, & quasi Paralysin quandam patiuntur: Maculæ, ac lituræ variæ, rubræ, purpureæ, fuscę, non solum in cruribus, sed & in dorso, ac lumbis efflorescunt, & tota crura interdum eiusmodi colore pinguntur. Crura sæpe etiam ἀτροφίᾳ laborantis sæpe intumescunt; & sæpe ita exulcerantur, vt Elephantiasin Arabũ æmulentur, cuius rei exemplum ante paucos annos & hic vidi. Varices etiã sub lingua (quæ venæ aliàs caninæ dicuntur) & inferioribus labiis visuntur.

Quibus mala alia sæpe accedunt, sensusque grauitatis, dum malum augetur, incrementum sumit, percipiturque in pluribus quarto, in aliquibus tertio, & quibusdam, sed rarius, singulis diebus. Et quidem plerumque sine febri, quandoque tamen etiam cum febre. Febres autem, quæ scorbutum comitantur, non vnius generis, sed variæ omnino sunt, & nonnunquam intermittentium, inordinatarum, quotidianarum, tertianarum, quartanarum, quinto, vel sexto die redeuntium, nonnunquam continuarum, imò & malignarum naturam æmulantur. Quibusdam aluus toto morbi tempore est adstricta, alij contrà ventris fluxu laborant, qui nonnunquam in periculosam, & sæpe lethalem dysenteriam mutatur: sæpe accidit vomitus, vel inanis vomendi conatus, paralysis, motus conuulsiui, epilepsia, deliria, carus, lethargus, lipothymia, dolores vagi, dentium dolor, pleuritis, dolor articulorum, erysipelata, hydrops, ἀτροφία, gangræna, vt ista omnia annotauit & historiis illustrauit Eugalenus, vti antea diximus.

Rara & noua de scorbuto obseruationes.

Imò plura adhuc ex eodem humore mala excitari posse, obseruare in praxi promptum est. Et inprimis scabiei sæpe coniungitur Scorbutus, & tùm ex humorum vitiosorum ad interiora recursu grauissima symptomata excitantur. Memini Anno Christi 1615 studiosum quendam Sueuum, cum humores tales adustos multos cumulasset & Natura eos ad ambitum corporis protrusisset, scabiesque inde excitata fuisset, iisdem ad interiora recurrentibus subitò cæcum euasisse, & per triduum nihil vidisse, nullo extra in oculo apparente vitio, & reliquis sensibus integris. Idem de summa pectoris angustia, & difficili respiratione conquerebatur; vrinæ

nigræ reddebantur, turbidæ, ac subruffæ, quæ cum quiescerent, superiore parte claræ nonnihil euadebant, nigro sedimento subsidente. Per aluum idoneis, & leuibus medicamentis purgatus, ac iis adhibitis, quæ humori huic contraria sunt, simulque per vrinas expelluut, (quò natura vergebat) fumaria, cochlearia, & similibus, intra quatriduum visum recuperauit, & paulò post sanitati restitutus est. Idem quadriennio pòst eodem ferè morbo correptus est: conquerebatur de pectoris angustia, & difficili respiratione, ac tenebras sæpe oculis offundi referebat. Visu tamen tunc priuatus non est, sed semel circa vesperam Epilepsia correptus, à qua tamen clystere, & aliis medicamentis idoneis adhibitis liberatus est, & paulò post conualuit, atque etiamnum viuit.

Eodem ferè morbo ante paucos annos corripiebatur puer annor. 12. ex intempestiua contra scabiem inunctione, qui vrinas reddebat nigras, visu priuabatur, & accedente, ac recurrente sæpe Epilepsia extinguebatur.

Dolores, ac punctiones pectoris, ac nothas pleuritides ex iisdem humoribus, & scabie intempestiuè curata sæpius obseruaui; vt & febres tertianas, quartanas quæ scabie erumpente cessarent facilè, eadem euanescente redirent. Obseruaui & hæmorrhagias narium frequentes, & copiosas in Scorbuticis; cruentas alui deiectiones copiosas; sanguinis è vena in cruribus sponte aperta effusionem, Icterum cum cardia'g'a, de quibus omnibus posteà in specie dicetur.

Obseruauit etiam notatu digna, & rariora in Scorbuticis vir Cl. Dn. D. Döringius, Medicus Vratislauiensis, affinis meus honorandus, Icterum scilicet, cui successit hydrops Ascites; Asthma; Fauum, qui non tantum vniuersum caput, sed & totam frontem occupauit; Herpetem brachij sinistri; Gangrænam in indice digito; Hæmorrhagias narium frequentes; Hæmorrhagias è labiis non conspicuo venæ ostio; palpitationem cordis; ardorem, & dolorem intolerabilem in plantis pedum cum maculis subliuidis in cruribus; putridæ, & putidæ materiæ ex vtero effluxum. Ita Clariss. Dn. D. Timotheus Vlricus, Medicus Magdeburgensis amicus meus honorandus, præter genua retracta ad faciem, totumque corpus quasi contractum, obseruauit, carnem in oculis sub palpebris luxuriantem & crescentem, sanguinis colore, oculi albo icteri faciem, palpebris verò iridis colorem referentibus, ex cæruleo, puniceo, & flauo mixtum: in aliquibus, sed rarius, ad quosuis articulorum motus & inflexiones sonitus exactissimos & manifestos, ac si digiti comprimerentur fortius, vel quales ex confractis ossibus aut nucibus euenire solent: Cuidam hydropicæ habitæ, dentes vna nocte omnes vacillare cœpisse, vt vniuersorum casum metueret, qui tamen altero die firmiter alueolis suis hærebant: Nobili cuidam nullas maculas, etiam medicamentorum ope, erupisse, sed sudoriferis adhibitis sparsim musculosas brachiorum partes ardore correptas fuisse, sensu guttularum feruentissimarum aquæ adurentis aspersarum, nullo interim externo apparente vestigio: Viduam quandam in febre continua toto corpore maculis nigris, violis obscurioribus, satis magnis fœdatam fuisse, raro aspectu: cui tota facies (albis tantum circa oculos & nasum circulis ac lineis puerilis

digiti crassitie remanentibus,) eum colorem contraxit, quem exactè suilli petasonis fumo indurati & cocti corium repræsentat; pustulæ insuper elatæ & atræ magnitudinem fabæ æquantes in malis frequentes aderant, sanguinem merum aliquatenus nigrum ac serosum effundentes.

Et omninò tanta est morborum, ac symptomatum varietas in scorbuto, vt non solum è vulgo homines, sed & Medici, quibus hic morbus cognitus non est, eam vix satis mirari queant, & sæpe in eam opinionem veniant, ægros veneno infectos esse.

Multitudinis morborum & symptomatum in scorbuto caussa.

Neque verò quis miretur, tantam malorum farraginem ab vna caussa prouenire posse. Nam etsi primò circa lienem præcipuè, & intermediis inter epar, lienem, & ventriculum spatiis hic humor cumuletur: tamen vbi magna huius copia coaceruatur, tandem ad epar redundat, & in venam cauam, vt & arterias sese penetrat, ac sanguini in iis vasis permiscetur, eumque inquinat & per hæc vasa nunc in hanc, nunc in illam partem, nunc etiã in totum corpus distribuitur, & varios affectus in variis partibus excitat. Ad quod non parum facit propria illa, & peculiaris humorum corruptio multifariam nocere prompta.

Serosus humor ad plurima mala excitanda aptus.

Inprimis verò ad istam varietatem malorum producendam apta est natura humoris serosi, & salsi, qui plures alterationes, & mutationes suscipere aptus natus est, vt nunc forma aquæ, nunc vaporis subtilis, & leuis, nunc lapidis siccitatem, crassitiem, & duritiem referat; atque hinc inde facilè in omnes corporis partes penetrat, & moueri aptus est. Etenim cum in venis, & arteriis suam sedem habeat, ex eorum vasis maioribus in minora, quorum extremitates in singula membra tàm interna, quàm externa propagantur, deriuatur, & huc illuc moueri, & in vniuersas corporis, cuius ob hanc vasorum communionem ξύρροια & ξύμπνοια est, partes fluere, atque ab internis ad externas, ab externis ad internas, è supernis ad infernas, ab infernis ad supernas, à latere ad latus variè moueri potest; id quod sæpe in doloribus corporis vagis animaduertitur. Ad quam motus procliuitatem & illud facit, quod salsi, & serosi hi humores non perfectè cum sanguine permiscentur, sed ab eo facilè separantur, & reliquo sanguine ita non commoto, quotiescunque efferuescunt, vel aliam ad motum occasionem accipiunt, hinc inde mouentur, & præcipuè si totus sanguis efferuescat, ipsi fluxibilitatem præstant. Quò tandem facit & hoc, quod hic humor peculiari modo neruis, & neruoso generi infestus est, vnde non tantum conuulsio, paralysis, sed & tot dolores in membraniosis partibus oriri solent.

Humor scorbuticus neruoso generi infest⁹.

Caput ad serosi inreliquum corpus distributionẽ facit.

Multum etiam ad serosi huius humoris in plurima membra distributionem, & deriuationem caput facit. Cum enim caput cùm intra, tùm extra cranium innumerabiles venæ, & arteriæ percurrant, & sanguis quidem, qui in iis est, ad nutritionem capitis absumatur. Serum autem, quod cum sanguine in hisce vasis continetur, alendis illis partibus aptum non sit, neque tamen per iter, vnde affluxit, facilè refluere, neque per cranij densitatem, vt in aliis partibus, excidere sensibiliter, neque etiam insensibiliter, ob loci teporem, & calorem remissiorem, discuti possit: cumulatur, & cum loco decliui contineri nequeat, è capite secundum ductum membranarum &

neruorum interna membra destillat.

Verum vt hæc clariora fiant, de singulis in specie dicemus: cum multa de plurimorum morborum, ac symptomatum generatione vtilia cogitanda suppeditent. Etsi verò non multum referat, quo ordine ista symptomata, & morbi proponantur: ea tamen primo loco ponemus, quæ huic malo magis familiaria sunt, nimirum lassitudinem spontaneam, grauitatem in cruribus, pectoris angustiam, respirationis difficultatem, gingiuarum corruptionem, & oris graueolentiam, maculas in cruribus purpureas, vrinas, pulsum: Quibus reliqua postea subiungemus.

Lassitudo spontanea & grauitas corporis.

Lassitudo primum spontanea, & grauitas corporis, præcipuè crurum, *κόπος αὐτόματος* Galeno, 3. *de sanit. tuēd. cap.* 5. & 2. *aph.* 5. cum tendi membra, & pondere quasi appenso grauiora videntur, excitatur, cum humores serosi, & vitiosi cum sanguine per venas in ambitum corporis distribuuntur, & ad musculos ipsos penetrant. Quia verò vt corpus nutriant, eique assimilentur, inepti sunt, ibi hærent, & vires grauant, ac hanc lassitudinem excitant, ita, vt ægri in principio huius mali se languere magis, quam ægrotare conquerantur, cum vix sensibili virium decremento, & circa aliquem euidentem morbum. Sentitur etiam hic grauitatis sensus in abdomine, cum ibi, & in primis viis materia primò colligatur.

Difficilis respiratio & pectoris angustia.

Difficilis respiratio, & pectoris angustia frequens huius mali symptoma est, quæ plerumque quidem excitatur, cum vapores maligni, & praui in ventre inferiore, præcipuè circa lienē, excitati in ventriculo, & circa septum transuersum procul dubio etiam in cauitate illa omenti supra, *cap.* 2. *num.* 11 descripta, collecti hærent aliquamdiu, illiusque liberum motum, qui in respiratione necessarius est, impediunt, aut ipsi etiam humores vitiosi, lienem, & vicinas partes distendentes, diaphragma comprimunt: eodem modo, quo hydropici aut vterum gestantes, aut alia de caussa ventrem turgidum habētes difficilius respirant. Vndè etiam ægri nihil de thorace conqueruntur, sed locum affectum, vbi grauitatem sentiunt, & cuius caussa cum difficultate respirare coguntur, sub diaphragmate ad ventriculi regionem monstrant, teste Eugaleno, *p.* 10. & ipsâ experientiâ. Quo signo etiam hæc scorbuticis familiaris difficilis respiratio à respirationis difficultate, quæ caussam primariam in thorace habet, facilè discernitur. Conqueruntur etiam ægri magis de angustia (*es sey jhnen bange, vn angst*) quàm respirationis difficultate, eamque tolli vnicè petunt; quæ angustia interdum adeò augetur, vt lipothymiam minetur, & caligo oculis offundatur, at nisi tollatur, ægri statim animam reddituri videantur. His accedit, quod respirationis hæc difficultas, seu potius angustia non est perpetua, neque eâdem vehementiâ molestat, sed breuibus interuallis vel cessat, vel remittit, ac postea recurrit, vel augetur. Nulla tamen in hac respirationis difficultate, sicut in thoracis affectibus, adest tussis, stertor, sibilus, orthopnœa, & similia. Non crediderim tamen impossibile esse, vapores illos prauos, ac malignos etiam per venas, & arterias pulmoni, & cordi communicari, atque hinc istam angustiam excitare posse; quod vel ex eo patet, quod non solum per interualla vaporibus sursum adscendentibus oculi obscurantur, & caligant, vt ægri adstantes agnoscere non possint, sed etiam lipothymia sæpe accedit. Inprimis verò post validum exercitium, & vehementiorem

corporis motum malum hoc augetur, humoribus in hypochondriis commotis,& aliquo modo excalefactis, & vaporibus inde, quasi camarina mota, excitatis. Huius angustiæ meminit Seuerinus Eugalenus, *obseru.* 6.7.8 11.18. 19.20.37.40. 48. 69.

Gingiuarum oris & dentium vitia. Porrò cum natura adhuc caussam morbi superat, quàm longissimè humorem vitiosum à partibus nobilioribus amouere conatur, partim versus superiora,& in gingiuas, partim in pedes; vnde gingiuarum rubor, pruritus,ac putrefactio, & crurum maculæ exoriuntur: quæ signa vbi apparent, tàm certò scorbutum indicant, vt lippi etiam scorbutum indè agnoscere possint. Primò enim ex materiæ parte acriore & subtiliore, quæ vel à natura sursum mouetur, vel à calore eò attollitur, rubor, pruritus & erosio ac putrefactio gingiuarum excitatur. Etenim cum caro gingiuarum sit mollior, tenera, & laxa,facilius à salsis, & serosis eiusmodi humoribus afficitur, quàm aliæ partes, quarum caro durior est, & solidior. Hinc primum in gingiuis rubor, & pruritus excitatur, caro earum intumescit, & contrectata sanguinem ichorosum fundit, postea flaccescit, intumescit, putrescit, & odorem fœtidissimum de se exspirat. Inde carne, qua dentes teguntur, absedente, prauoque humore alueolos, & partes, quibus dentes in locis suis continentur, occupante, omnibusque hisce partibus laxis redditis, dentium compages soluitur, vt vacillare incipiant,nulloque negotio ex alueolis suis eximi possint. Et quidem vt ista dentium vacillatio sæpe subitò accidit, ita subitò etiam euanescit, obseruatumque, vt supra dictum, ægris vna nocte dentes omnes vacillare cœpisse, vt vniuersorum casus metueretur, altero verò statim die rursum firmiter in alueolis suis hæsisse. Quod procul dubio ob varium affluxum & refluxum serosi & scorbutici humoris accidit. Dentes ipsi sæpe nigrescunt, & quasi siderationem patiuntur, sola tamen superficies tali colore tincta est. Quanquam verò simili vitio interdum in lue Venerea os afficiatur: tamen à scorbuto id facilè discernitur, cum aliis signis hi morbi multum dissideant; ac præterea oris hoc vitium lui Venereæ non sit perpetuum, sed post vsum hydrargyri accidat, cuius vi dum venenatus humor serosus per saliuationem expurgatur, facies, & os simul afficiuntur.

Macula Quod autem crassum & grauius est, ad crura decumbit,ibique maculas varias excitat, quæ in principio rubicundæ,illis,quæ à pulicum morsibus relinquuntur, non absimiles, hinc purpureæ, & subliuidæ erumpunt, tandemque ad nigrum colorem inclinant. Nonnunquam tibiæ magno spatio,vel etiam vndique liuidæ, vel cum nigrore,aut liuore purpureæ euadunt. Vnde nonnulli maculas scorbuticas distinguunt in amplas, & maiores (Germani *Flecke* appellant) & minores pulicum morsibus similes. Videnturque hæ maculæ non multum differre ab iis,quas Paracelsus, *lib.* 4. *chirurg. von offenen Schaden, cap.* 16. sub nomine Cancrenæ describit. Vbi hoc notandum, quod scribit, maculas istas sine exulceratione ad annum 30. vel 40. durare: cui experientia respondet. Noui enim in vicinia virum hypochondriacum, & arthritidi obnoxium, qui iam ab annis 30. crura eiusmodi maculis colorata habet, de dolore tamen insigni non conqueritur. Cum enim serosæ, & ichorosæ in sanguine partes

ad corpus alendum inutiles ſint, extra venas in cutem à natura protruduntur, & per ἐκχύμωσιν, & πελιδνώσιας τῶν ἐλκέων, vt Hippocrates, *lib. de fractur. comm.* 2. loquitur, ibi has maculas excitant. Et quidem frequentius hoc accidit in cruribus; cum natura vitioſos humores ſoleat ad partes ignobiliores, & remotas depellere: quandoque tamen, & vbi maior eſt eorum copia, & dorſo, & in brachiis huiuſmodi maculæ conſpiciuntur, eæque non ſolum minores, ſed & maiores, de quibus infra. Imò interdum etiam circa pectus, & in collo, & facie effloreſcunt, modò euaneſcentes, modò iterum erumpentes, vt obſeruauit Eugalenus, *obſeru.* 59. Vidi nuper puerum nobilem biennem, cui primum in præputio hæ maculæ apparuerunt, poſt menſes verò aliquot in toto corpore, imò etiam facie effloruerunt. Hæ lituræ nonnunquam in quaſdam quaſi ſquamas reſoluuntur, quæ à reliqua cute non ſecus, ac in eryſipelate ſeparantur. Salomon Albert. *theſ.* 119. Quādoque ſubitò ante mortem maculæ euaneſcunt, & rurſum poſt mortem effloreſcunt, aut quæ paucæ, & ſparſim apparebant, copioſè erumpunt, & continuo liuore tota ferè crura pinguntur.

Vrina ſcorbuticorū. Vrinæ quoque non paruam ad demonſtrandum ſcorbutum vim habēt, & quandoque ſolæ ad patefaciendum eum ſufficiunt. Sunt autem eæ non vnius generis, ſed pro ægri corporis conſtitutione, & humorum natura variæ. In initio quidem, & cum humorum corruptio nondum magna eſt, vrinæ nunc tenues, & citrinæ, materia tartarea in viis ſubſiſtente, nunc craſſæ, & albæ, conſpiciuntur, ex quibus, vtpote cum aliis morbis, in quibus cruditas humorum adeſt, communibus certi nihil prædici poteſt. Si verò corruptione humorum incrementum ſumente, vrinæ ſint quidem claræ, verum rubræ, & intenſæ, rubedinis, & ad fuſcum declinantis, & cum ſplendore quodam inſtar lixiuij claræ appareant, ſimiles iis, quæ in febribus ardentibus, vel quartanis à ſudore redduntur, non leue ſcorbuti argumentū ſunt. Et ſæpe in talibus vrinis multæ rubræ arenulæ parietibus matulæ adhærent: cum quibus ſi nulla, aut nullius momenti ſitis, putrefactionis, quas vrina exhibet, notis non reſpondens adfuerit, certiſſimum ſcorbuti ſunt indicium, & ab humoribus ſalſis multis admiſtis originem habent; maximè verò ſi obambulantibus, & omnia vitæ munia ſine offenſione adminiſtrantibus tales reddantur. Vt enim lixiuij colorem eò magis ad quandam rubedinem vergere videmus, quò plures ſalſæ, & aduſtæ partes ei inſunt: ita etiam quò plus ſalſi, & aduſti humoris vrinis admiſcetur, eò colorem rubicundiorem acquirunt.

Nonnunquam verò, & frequenter apparent craſſæ, rubræ, & vel turbidæ minguntur, vel ſtatim turbantur, quæ aut tales permanent, aut craſſum, & rubrum ſedimentum, quod farinam laterum refert, ad fundum deponunt, & clareſcunt; ſæpe etiam multa cruda, & pituitoſa excrementa ſupra iſtud ſedimentum quaſi ſuſpenſa hærent, eidem tamen non permiſcentur, atque ita totam vrinæ partem ſuperiorē turbidam reddunt. Et cum hæ vrinæ calore aquæ, vel ignis iterum claræ redduntur: color tamen ex fuſco rubeſcēs eſt, atque inſtar lixiuij ſeſe habent hæ vrinæ. Atque iſtæ vrinæ certum ſcorbuti ſignum ſunt, ſi ſitis, & oris ſiccitas adſit modica, aut nulla, & quæ modica liquidi aſſumptione ſedetur, febris nō

adsit, aut nullum typum obseruet, adsit totius corporis languor, & æger paulatim sine euidenti caussa contabescat. Et, vt Eugalenus scribit, in quorum vrinis maiora putrefactionis indicia adsunt, quàm quæ foris ex calore, & siti apparent, morbo lento existente, & ad nullum veteribus cognitæ febris typum accedente, de his certò tecum statuere potes, ac debes, à scorbuto tales detineri. Caussamque huiùs rei hanc reddit; quod humor melancholicus huius mali caussa putrefactus & accensus suæ quidem putrefactionis notas in vrina exhibeat, sæpe febribus ardentibus pares, aut non multò dissimiles; sed quia crassus, frigidus, ac terreus sit, neque facile accēdatur, neque accensus, vt cæteri humores, vrat; inde etsi labiorum, orisque siccitatem inducere possit, non tamen idem semper bibendi desiderium afferat, neq; talem inquietudinem, ac molestiam excitet, ac febris continua, & ardens, vtpote qui fumosis suis vaporibus magis, quam igneo calore, cor ferit. Aliquando crassa, & alba est vrina, quæ statim conturbatur; & licet sæpe plura corpora rotunda, & alba, arenarum instar, vel fractæ polentæ similia subsideant, quæ à fundo matulæ non nisi fortiore matulę motu eleuantur: tamen clarior vrina non fit, sed turbida permanet substantiâ suâ crassâ matulæ parietibus adhærens. Eugalenus, *pag.* 34. & neca à catharticis, nec attenuantibus clarescit, & attenuatur, sed magis conturbatur. Eorum, qui intemperantius vixerunt, & crassiore victu vsi sunt, ac curis anguntur, vrinæ, vt Eugalenus docet, sunt crassę, nigræ, turbidæ, quę vel tales permanent, vel turbidum, ac nigrum sedimentum in fundum deponunt. Cum his vrinis plerumque sitis grauior, & oris ac labiorum siccitas molesta coniungitur, quæ tamen modica liquidi assumptione facilè sedatur, sed non ita multò post recurrit.

Maloque hîc assentiri Eugaleno, qui iis in locis, vbi familiarissimus est scorbutus, Medicinam fecit, præsertim cum experientia idem me edoceat, quam Hieronymo Reusnero, qui iis in locis vixit, vbi scorbutus non adeo familiaris, neganti, vrinam in scorbuto esse turbidam, rubicundam, crassam, feculentam, ad modum vini rubri recentis, aut qualis feruente quartana, potissimum à sudore, solet apparere, aut certè rarius hoc euenire concedenti, contrà verò affirmanti, sæpius in scorbuto vrinas tenues, aquosas, subspiceas, subpallidas, sine sedimento, carnis semicrudæ iusculo, vel aquæ bilis mediocri infusione dilutæ similes mingi. Falsæ enim hypothesi ista omnia superstruit, nimirum ab aquoso & tenui humore tantum oriri scorbutum. Contrarium enim experientia docet, &, vt diximus, initio quidem tales vrinæ minguntur: tamen vix aliquod certum signum scorbuti exhibent. Et ipse concedit, vrinam scorbuticorum frequentissimè putere, & fætere, quod certè vrinis crassis, & turbidis magis, quam tenuibus, aquosis, subspiceis, ipsa experientia teste, conuenit.

Vrinæ ardor. Obseruatum quoque est, præcipuè is iis, quibus hæmorrhoides suppressæ malo hoc originem dederunt, materiam tartaream, vt appellant, quandoque cum vrina, quæ cum summo dolore, & ardore, plerumque guttatim emittitur, copiosè euacuari, eamq; turbidā mingi: quæ vbi subsidet, sæpe tertia, vel quarta pars matulæ materia eiusmodi tartarea, mucosa, salsa, nonnunquam nigricante repletur, quæ

incautioribus vel calculi, vel exulceratæ vesicæ suspicionem mouet. Soletque ista materiæ euacuatio inuadere cum horrore quodam, quem calor præter naturam, sub noctem præcipuè, sequitur.

Sæpissime variant vrinæ, & in eodem ægro sine caussa aliqua euidenti permutantur, & hodie turbidæ, ac crassæ, postridie aqueæ, & tenues, hinc rursum citrinæ, aureæ, rubeæ, vel crassæ redduntur, sæpe etiam sanorum similes sunt; quod variorum humorum permistorum, & plurium affectionum, quæ nec eandem curationem, neque solutionem & finem habent, indicium est: Solentque tales vrinæ tenues sumptis medicamentis antiscorbuticis postridie in crassas mutari, crasso sedimento subsidente.

Pulsus. Pulsus est varius, nunc debilis, & inæqualis, ac sæpe vermicularis, vt repere magis, quam pulsare videatur, vt Italum Medicum harum rerum ignarum miraturum scribat Eugalenus, *obseru.* 35. cum tali pulsu hominem non solum viuere, sed & obambulare, & domi sua officia obire posse; nunc magnus, & durus absque inflammatione. In pulsu etiam hoc notatu dignum in scorbuto accidit, quod in animi deliquio imminente, & summis illis angustiis pulsus maior, ac fortior est, fortiusque ferit digitos, quàm reliquo morbi tempore, aut vbi deliquium cessat. Cum enim reliquo morbi tempore pulsus sit paruus, & inæqualis, vbi deliquium animi, & illa anxietas ad præcordia infestat, quæ sæpe tanta est, vt æger statim exspiraturus videatur, pulsus fortior est, & magis quàm quàm antè percipitur: proculdubio propter summam eius necessitatem, & quod cor vapores prauos, quibus molestatur, expellere conatur. Est verò huius exemplum apud Eugalenum, *obseru.* 69. quale, & simile planè nuper etiam mihi in ægro quodam occurrit.

Dolores varij. Præter hæc symptomata adhuc alia multa, vt & morbi quidam scorbuto coniungi solent, alia tamen in his, alia in illis; de quibus etiam dicendum. Et primò quidem actiones læsas quod attinet, varia dolorum genera scorbuticos infestare solent: Inter quæ est satis frequens dolor crurum obtusus, aliquando tensiuus, plerumque *βαρυαλγής*, quod scilicet in profundo, & circa os afficiuntur ægri, qualis etiam in quartanis, & morbo Gallico deprehenditur, & præcipuè sub noctem affligit, ac adeò ingrauescit aliquando, vt ne horam in lecto ægri quiescere possint, & crura sibi quasi malleo cotundi conquerantur. *Crurū.* Excitatur autem, cùm serosi humores, vel etiam vapores à capite via decliui descendentes circa ossium membranas hærent, vel etiam è sede colluuiei scorbuticæ per venæ cauæ ramos crurales extra venas effunduntur, & crurum musculis, membranis, ac neruis sese insinuat. Suntque ideò hi dolores non continui sed per interualla affligunt, præcipuè, vti dictum, sub noctem, quod eo tempore humor melancholicus moueri soleat.

Surarū. Alij de surarum dolore conqueruntur, præcipuè inter eundum, cuius exempla sunt apud Eugalenum, *obs.* 41. 59.

Circa talos & plantas pedum. Non rarò dolor excitatur circa talos, & iuncturas, & plantas pedum, qui etiam scorbuti prodromus est, eumque sequuntur maculæ, & gingiuarum corruptio. Dolor mordicans est, & ob tenuitatem materiæ quasi penetrare videtur partes, *es sceust, vnd sticht drinnen.* Post triduum sequuntur maculæ, quas vocant *die Machbgriff.* *Machbgriff.*

grieff,

grieff, propter vestigia digitorum, quibus quasi prehensi videntur. Silesij *Albflecke* nominant. Augescente malo augetur cruciatus iste intolerabilis, nec cessat, priusquam maculæ, quæ sæpe dimidium femur occupant, maxima autem ex parte amplitudinem vnius manus æquant, prorumpunt.

Albflecke.

Quosdam dolor vexat circa manuum, & digitorum extrema, qui sub noctem, vt & crurum dolor solet, grauior est: aliis post vesperam aduenit, alios post mediam noctem affligit, speciem morbi Gallici præ se ferens. Eugalenus, *p.* 18. Detegit tamen hunc pulsus paruus, & inæqualis, de quo Eugalenus, *obseru.* 41.

Quidam continuis, & grauibus coxendicis doloribus infestantur. Eugalenus, *pag.* 141. *obseru.* 13.14.15. Nonnullis genua dolent. Eugalenus, *obseru.* 41.

Quidam etiam, Eugaleno, *pag.* 81. teste, grauissimis nuchæ doloribus, iisque tensiuis, & prementibus afficiuntur.

Nonnulli variarum corporis partium vellicationem, & lancinationem percipiunt, & carnes sibi quasi diuelli, & dilacerari conqueruntur, alii tales dolores se percipere dicunt, ac si digitis carnes euellerentur, alii de pungentibus doloribus conqueruntur; alii ne quidem eos explicare possunt. Qui tamen omnes accidunt, cum membranæ partium à serosis humoribus, & acribus vaporibus vellicantur. Iidem dolores varias corporis partes, brachia, dorsum, genua interdum occupant; interdum vagi sunt, & modò hanc, modò illam corporis partem affligunt. De quo Eugalenus, *pag.* 114. *obseru.* 45.

Ventris dolor.

Est & ventris dolor huic malo familiaris, vt etiam ab eo nomen acceperit, & *Scharbuck*, quasi ventris ruptura nominetur. Tanta verò in scorbuticis ventris tormina, & lancinationes adsunt, vt diuelli sibi, & dilacerari omnia exclament ægri, & præ doloris vehementia, quò se vertant, nesciant, vt hac de re scribit Eugalenus, *obs.* 69. Imò vt quandoque distentionibus istis & cruciatibus in peritonæi rupturam incidant, vt idem Eugalenus, *pag.* 86. annotauit. Sed vexant hi dolores non continuò, sed per interualla quædam; estque pulsus plerumque paruus, & inæqualis, ac vrina, qualem in scorbuticis esse suprà diximus, atque aliæ notæ scorbuti adsunt.

Carol. Pisonis obseruationes ad scorburum referenda.

Atque cum hisce doloribus scorbuticis cùm planè conuenire videantur ea, quæ Carolus Piso, *in lib. de morb. à colluuie serosa ortis*, habet, & de doloribꝰ ventris inferioris, ac de rebus vtilibus cogitandi & differendi ansam præbeāt: ea nullo modo sicco pede hîc prętereunda videntur. Nam cruciatus illi abdominis, quibus, *obs.* 74.75. *& seq.* Monachos quosdam torqueri vidit, planè cum iis, vt suprà dictum, quę Eugalenus passim de scorbuto tradidit, conueniunt; & euincunt, Septētrionalibus quibusdam locis, scorbutum esse familiarissimum; alibi tamen etiam, vbicumque eadem scilicet caussa datur, generari posse. Refert enim, dolores illos cum tali alui stupore coniunctos fuisse, vt nihil prorsus emitterent infernè, atque cum crebris vomitibus, ructibúsque, & id genus aliis symptomatibus, & præterea cum febre, eaque mediocri quidem, sed pertinaci coniunctos fuisse. Alios autem hisce ventris doloribus jam liberatos fuisse, sed quosdam ex iis inueterata paralysi emortua penè brachia quæ inutile pondus traxisse; quosdam epilepsiæ insultibus ex interuallo ve-

hementer concussos; nonnullos lethargo, & ineuitabili sopore oppressos. Ægros autem illos fuisse fusco corporis colore, squalido, strigosoque corporis habitu, ad calidam, siccam, & atrabiliariam constitutionem declinante; vsos fuisse pleno victu, & in otio vixisse; ædesque syluis vndique cinctas, & in loco vliginoso sitas inhabitasse. His addit, dolores hos plerumque febribus, modò tertianis, modò quartanis, modò septenarium circuitum habentibus, modò continuis successisse, quales etiam Eugalenus describit: hisque paralysin sæpius superuenisse; quibusdam quoque aluum longo tempore fluidam fuisse; vrinas varias mutationes suscepisse ex breuibus interuallis, & ex claris in turbidas, & ex turbidis in perspicuas fuisse mutatas.

Doloris ventris scorbutici à Colico differentia.

3. Dolores autem hi etsi cognationem aliquam cum dolore Colico, qui à flatibus intestina distendentibus ortum habent, obtinent: tamen multis ab eo differunt. Ille enim non ita pertinax est, & diuturnus, sed soluta aluo, & flatibus exeuntibus, breui euanescere solet, doloresque illi situ intestini coli circumscribuntur, venterque solet intumescere, & attolli: Hi verò dolores sæpe satis diuturni sunt, & quandoque ad 40. diem, & vltrà extenduntur, dolorque non solum Coli ductu circumscribitur, sed modò illæ abdominis partes, imò sæpe vniuersum abdomen dolore corripitur, venterque non attollitur, sed deprimitur potius, & cum vmbillico introrsum reuellitur, vt vmbillicus lumbis quasi videatur esse annexus, venterque exinanitus quasi. Distensio etiam potius secundum longitudinem, quàm latitudinem percipitur; intestinumque rectum retollitur sursum, vt non solum exitum fecibus intercludat, sed & aditu glandes, ac clysteres prohibeat, vt nonnisi vi intus adigi possint. Tandem dolores ventris à flatu non in tam grauia symptomata, & mala commutantur, sicut dolor ventris scorbuticus.

De ortu doloris ventris scorbutici.

Qua ratione autem dolores hi generentur, consideratione omnino dignum est. Nam ab intestinorum non secundum latitudinem, sed potius longitudinem distensione fieri, ex ijs, quæ jam diximus, patere videtur. Quomodo autem ista conuulsio, & contractio fiat, porrò inquirendum. Duobus autem modis eam fieri posse putamus.

Primus est, quem *in Inst. Lib. 2. part. 3. s. 2. c. 5.* proposuimus, quando nimirum materia ista acris, & corrupta per venas mesaraicas, quæ inter duas intestinorum tunicas feruntur, & ad intestinorum cauitates non hiant, mouetur, & inter duas istas intestinorum tunicas effunditur, easque distendit, vellicat, & sæpe etiam conuulsionem, & motum περιστaλτικὸν excitat, vel etiam in membranas effunditur, easque distendit: vbi cum exitum non inueniat, non mirum est, dolores hos esse diuturnos, & breuibus interuallis redire, tandemque in venas regurgitantem materiam in alias partes effundi, & sæpe Paralysin excitare.

Alterum modum proponit Carolus Piso, qui putat, materiam hanc non per venas mesaraicas effundi, sed à capite descendere, hosque dolores fieri non tam ob diuulsionem intestinorum propriam, sed partis alicujus communis intestinis cum cæteris omnibus membranis in ventre inferiore contentis, peritonæi puta, quod in mesenterium propagatum omnium omnino viscerum, & partium in ventre inferiore contentarum est commu-

ne vinculum, imò communis membrana, quæ eas inuestit, inuoluitque vndiquaque, & deinde nerui sextæ congregationis è thorace egressi, omnibus omnino partibus inferioris ventris sese communicantis, & ad omnes propagines mittentis. Contractis enim, & conuulsis vel ramis sexti paris, vel peritonæo, adnatas ijs partes necessariò conuelli, contrahique censet.

Quod vt non negamus, & fieri posse concedimus: ita illud, quod ipse etiam vltrò fatetur, omnino addendum censemus, dolores hujusmodo ventris non solum à conuulsione, & distractione peritonæi, vel ramis nerui sextæ conjugationis fieri posse: sed quascumque partes in ventre inferiore membranosas affectas in sui consensum reliquas in abdomine partes trahere. Id quod in doloribus nephriticis apparet, in quibus & vniuersum peritonæum, cæteræque ei colligatæ partes in consensum trahuntur, & testiculus affecto vteri directè respondens ita retrahitur, vt in abdomen totus recondatur; & in ani affectibus, & doloribus vesica in consensum & contra trahitur. Itaque materia ista siue ad intestina, siue ad quascunque membranas in ventre inferiore detrudatur graues dolores excitat; sicut & si ad membranam costas succingentem effundatur, dolores acerbissimos, pleuritidem æmulantes, absque earum tamen partium inflammatione, excitare solet, vt testatur Eugalenus, & ipsa experientia. Sicut verò dolores illos pleuritidi similes non solum quantitas, seu copia humorum, sed potius acrimonia excitat: ita & humor, qui dolores hosce in ventre inferiore parit, non pura puta aqua est, sed salsus, & acris humor, vt antea docuimus.

Per quas autem vias humor hic ad hæc loca feratur, & quomodo dolor hic in Paralysin degeneret, non ita planum est. per venas in fieri *l. 2. Instit. p. 3 f. 2. c. 5.* docuimus, atque puto rē satis manifestam esse, & frequentissimè id accidere. Ex colo tamen etiam per mesentericas arterias humor iste regredi potest, & in arteriæ magnæ truncum transferri, atque inde ad lumbares arterias peruenire, quæ non solum sanguine turgescentes vicinos comprimere neruos, sed & aliquid serosi humoris ad eos affundere possunt. Carolus Piso à capite, tanquam seri receptaculo, humorem hunc in inferiora descendere statuit, docétque serum, quod vi caloris febrilis, aut vitalis, sed ab externo, siue ambiente per mutationem constitutionis eius commoti ebulliens sub sudoris, vel vrinæ forma confertim erupturum erat, in caput eleuatum per vasa soporaria ex eorum finibus extremis exsudare, & efferuescere, & partim quidem extrorsum, partim introrsum ferri: ac extrorsum quidem circa membranas, aut inter eas effusum; irruere, ac impetere vel principium neruorum spinalis medullæ, vel principium sexti, septimiue partium, atque alterutrum implere, ac distendere copiâ, & feruore, & secum tum neruos appendices, tum verò pariter membranas adnatas; aut feruore deposito descendens, & decurrens sisti in lumbis, atque neruos inferioris ventris, & maximè originem mesenterij, & peritonæi opplere, corrugare, & secum reuellere, & distrahere, quæ finibus adnascuntur membra, id est, in quibus terminantur, & implantantur, intestina scilicet, & reliqua in aluo contenta, eáq; violenta cōtractione dolorem in ijs excitari.

Verum enim verò vt hæc pleraque ita fieri quandoque non negā-

Per quas humores hi ad ventrem ferantur.

hæc loca feratur, & quomodo dolor hic in Paralysin degeneret, non itaplanū est. per venas in fieri *l.2.Instit.p.3. s.2.c.5.* docuimus, atq; puto rē satis manifestam esse, & frequentissimè id accidere. Ex colo tamen etiam per mesentericas arterias humor iste regredi potest, & in arteriæ magnæ truncū transferri, atque inde ad lumbares arterias peruenire, quæ non solum sanguine turgescentes vicinos comprimere neruos, sed & aliquid serosi humoris ad eos affundere possunt. Carolus Piso à capite, tanquam seri receptaculo, humorem hunc in inferiora descendere statuit, docetque serum, quod vi caloris febrilis, aut vitalis, sed ab externo, siue ambiente per mutationem constitutionis eius commoti ebulliens sub sudoris, vel vrinæ forma confertim erupturum erat, in caput eleuatum per vasa soporaria ex eorum finibus extremis exsudare, & efferuescere, & partim quidem extrorsum, partim introrsum ferri: ac extrorsum quidem circa membranas, aut inter eas effusum, irruere, ac impetere vel principium neruorum spinalis medullæ, vel principium sexti, septimiue partium, atque alterutrum implere, ac distendere copiâ, & feruore, & secum tum neruos appendices, tum verò pariter membranas adnatas; aut feruore deposito descendens, & decurrens sisti in lumbis, atque neruos inferioris ventris, & maximè originem mesenterij, & peritonæi opplere, corrugare, & secum reuellere, & distrahere, quæ finibus adnascuntur membra, id est, in quibus terminantur, & implantantur, intestina scilicet, & reliqua in aluo contenta, eaque violenta contractione dolorem in ijs excitari.

Verum enim verò vt hæc pleraque ita fieri quandoque non negamus, & præcipuè dolores illos vagos, qui in brachiis, lumbis, & alijs externis partibus percipiuntur, ex sero à capite, nocturno præsertim tempore, descendente originem habere concedimus: ita hosce dolores in ventre inferiore semper hoc modo excitari necessarium non putamus. Nam cum hi dolores præcipuè febribus superueniant, vt ipse testatur Carolus Piso; quarum focus in viscerum, partiumque vicinarum vasis hæret: certè ex ijs vasis longè propior via est ad intestina, & membranas vicinas. Præterea cum dolores hos non præcedant affectus capitis, Epilepsia, Lethargus, paralysis, sed sequantur eos: credibile est, non ex capite materiam adventrem inferiorem descendere, sed potius, si in ventre inferiore exitum non inueniat, ad superiora regurgitare.

Multò minus credibile videtur, quod idem Piso statuit, serum adhuc neruorum principium obsidens per eorum corrugationem longè dissitas, sed tamen adnatas partes conuellere. Quomodo enim probabile sit, extremos neruos conuelli, vt medij non conuellantur? Sed probabilius mihi videtur, secundum ductum neruorum illam materiam in capite collectam descendere, & vel eos madefaciendo, emolliendo, aut stupefaciendo Paralysin, vel vellicando dolorem, & conuulsionem excitare. Neque obstat, aut Caroli Pisonis opinionem satis confirmat, quòd & capitis affecti signa cum dolore ventris in viuentibus animaduertuntur, & in cadaueribus sero caput ac principium neruorum obsessum deprehensum est. Etenim idem serum in corpore abundans diuersa loca corporis occupare potest. Neque sequitur, si seri in capite abundantis adsint indicia, vel in

cadauere id reperiatur, quod etiam dolor colicus, qui cum capitis & neruosi generis symptomatibus conjunctus fuerat, ab illo ipso sero prouenerit. Sed facilè serum in ventre inferiore simul abundans ibi quoque dolores excitare potest. Præterea serum est mobile, & nunc versus inferiora, nunc versus superiora facilè mouetur. Quid enim prohibet, vt ejusdem Caroli Pisonis verbis vtar, seri in vasis ebullientis vnam partem quidem rapi in caput, & ibi dolores vel alia symptomata excitare, reliquam ad renes vel etiam ad intestina, & ibi vias, per quas labitur, distendendo, & membranas vicinas in consensum trahendo dolorem excitare?

Dolor hypochōdriorum. Quandoque & hypochondriorum nunc vnum, nunc alterum dolore obscuro afficitur à delitescentibus intus flatibus, & exitum non habentibus; qui dolor non vno loco circumscriptus hæret, sed modò in lumbos, & inferiora corporis, modò per vniuersum corpus oberrat.

Lumborum. Excitatur & in lumbis sæpe dolor à sanguine vitioso in venis eò loci contento. Vt enim ex nimia sanguinis abundantia, vel humoribus prauis in vena magna lumbari contentis ante variolarum & morbillorum exortum, in fæminis in suppressione mensium, & ante mensium fluxum, in viris in hæmorrhoidum suppressione, dolores in lumbis excitari solent: ita & in hoc malo sanguine vitioso in eadem vena hærente dolores in lumbis excitantur, & homines quasi elumbes redduntur. Quod malum, quia eo affecti vix progredi, & se de loco mouere possint, Græcis λόρδωσις, Latinis Lumbago appellatur. *Lumbago.* potest tamen & originem habere hoc malum per modum catarrhi à capite per venas in spinalem medullam descendentis, & proinde sæpe à scapulis incipit, & sensim ad lumbos serpit, & interdum etiam ad os coxendicis descendit. Dolorque hic æstate, vt quartana, est breuior; Autumno longior, & præcipuè si vsque ad hyemem extendatur. Et si humor acrior sit, qui à capite defluit non solum in spinam, verum etiam in acetabula ossis coxendicis, tabem dorsalem, & grauissimos dolores, qui nullum requiei tempus concedunt, excitat, ægerque marcescit, & contabescit, lentáque morte enecatur.

Dolores Nephritici. Dolores quoque Nephitricis similes Scorbuticos quandoque infestant, dum materia Scorbutica, circa lienem & vicina loca hærens, per arterias emulgentes confertim ad renes & vias vrinæ tendit, aut dum serum scorbuticum in corpore quacunque de caussa congestum, accedente in primis caussa aliqua externa, vt aquilonis flatu, ad majora vasa, & hinc ἀθρόως ad renes confluit, & quicquid ibi vel in vijs, sabulosæ, arenosæ & tartareæ vel etiam calculosæ materiæ reperit, secum ad easdem vias rapit. Quæ materia dum in transitu vasa & meatus vrinæ euacuandæ destinatos distendit & vellicat, dolores è regione pubis, circa os sacrum, lumbos, vel etiam vmbilicum sentiuntur, partibus hisce ob communem è peritonæo membranam in consensum tractis. Et tum plerumque vrinæ impensè rubræ aut potius atræ eminguntur, quæque, nisi diligenter considerentur, pro cruentis habentur, & è renibus à calculo præsente læsis prouenire creduntur: cum tamen tales vrinæ turbidæ & ex rubro nigricantes, ac multam tartaream materiam secum vehentes, reddi possint, calculo non præsente, & sine

renum vulnere vel vlcere. Quanquam hoc negandum non sit, si materia talis sæpius ad renes confluat, ibiq; eius aliquid subsistat, tandem calculum inde generari posse.

Dolor Capitis. Nonnullos etiam, atq; eos præcipuè, qui ex hæmorrhoidum suppressione hoc malum contraxerunt, circa vesperam dolor, & calor in capite infestat, ex vaporibus illis ad caput ascendentibus, & tota postea nocte calor quidam præter naturam, instar febrilis, in toto corpore percipitur, qui sudationibus matutinis euanescit.

Dentiũ. Dentium præterea dolor frequens, & præter rationem recurrens, nonnunquam & continuus, hoc malum sæpe comitatur, & non rarò Scorbuti præludium est, qui non eodem loco persistit, sed vagus est, interdum dentem nunc hunc, nunc illum relaxat, qui rursus sponte firmantur, dolore, & tumore discussis, vt obseruauit Eugalenus, *obs.* 40.

Pleuritis. Affligit & Scorbuticos interdum Pleuritis quædam falsa, à vera Pleuritide non parum differens. Etsi enim dolor non minus grauis sit, quàm in vera Pleuritide, vt æger, quò se vertat, nesciat, & ne momentum in loco eodem quiescere possit: tamen dolores hi sunt sine omni inflammatione, ortumq; habent saltem à vapore acri, vel seroso humore ad membranas externas effuso. Ideoq; ægri neque tussiunt, neque quid exspuunt nisi quid à capite destillet; dolor quoque non est continuus, sed per interualla recurrit: pulsus non, vt in vera pleuritide, durus, sed paruus, mollis, & inæqualis est; vrinæ scorbuticorum propriæ; febris etiam, si coniungatur, non acuta est, vt in vera Pleuritide, sed lenta; cum in vera Pleuritide sit magna, & acuta. Respiratio insuper non admodum læditur.

Arthritis. Eodem modo & Arthritis quædam Scorbutum sæpe comitatur; quæ tamen & ipsa non in vno loco ad morbi solutionem subsistit, sed vaga est, & subinde in alium atque alium ejusdem, vel etiam oppositi lateris locum transit, præcipuè si topica frigida, vel repellentia adhibeantur; ita quidem, vt qui jam integrè sanitati restitutus, & dolore omni liber videbatur, præter spē & improuiso iterum dolore, cum & sine tumore corripiatur: cum Arthritis ab antiquis descripta locum rarò mutet, sed ad solutionem vsque membrum, quod primò apprehendit, obsideat. Est etiam huic Arthritidi hoc peculiare, quod plerumque cum leui paralysi coniuncta est, ob quam membrum affectum loco mouere non possunt, quæ cum dolore cessat, & cum dolore redit, & in eandem partem, in quam dolor, migrat. Adsunt præterea alia signa & symptomata scorbuto propria. Ortum autem habet ab humoribus serosis, tenuibus, & acribus ad motum promptis, & ad locum mutandum aptis. Exempla sunt apud Eugalenum. *obs.* 10. 11. 12.

Multa etiam symptomata in capite & neruoso genere accidunt, dum materia serosa ebulliens in caput ruit, aut vapores ex materia praua agitata in caput ascendunt, vel neruos & neruosum genus quocunque modo occupant. Hinc enim paralysis, tremor, conuulsiones & conuulsiui motus, apoplexia, sopor profundus, deliria accidunt. Et præcipuè hoc euenit in principio paroxysmorum in febribus, cum à calore febrili serum efferuescit, & vapores multi è materia agitata in totum corpus distribuuntur, præcipuè verò in caput eleuantur: atque hinc etiam cessante febre symptomata ista vel mitigantur vel terminantur.

Stupor & Paralysis.

Primò sæpe crura ad motum impotentia, inepta, ac resoluta redduntur, imò nonnunquam alterutrum latus totum resolui, & subitò quasi Paralysi affici videtur. Sanguis enim ille ichorosus & vitiosus cum & naturaliter deorsum vergat, & à natura ad extrema ac ignobiles corporis partes amandetur, ac præterea ligamenta & tendines ac ossa naturali quadam inclinatione crassiorem sanguinem ad se trahant: accidit, vt ligamenta, tendines, & musculorum substantia tali ichoroso sanguine imbuantur, atque inde crura debilia & ad ambulandum imbecillia reddantur, ac malo procedente & ingrauescente tandem resoluantur, & ad motum impotentia fiant: quod malum σκελοτύρβη dicitur; quæ species quædam παραλύσεως est, aut, vt Langius, *lib. 1. epist. 42.* nominat, crurum eneruatio. Differt tamen non parum hæc resolutio à Paralysi vera ab antiquis descripta. Nam primò etsi, vt Eugalenus hac de re scribit, vt in veterum Paralysi, pedes transferendi, figendíque robur, ac firmitas pereat: in plerisque tamen decumbentibus aliquis motus remanet, quo resoluta membra mouere, & ad musculorum capita leuiter ea attrahere conspiciuntur; id quod in Paralysi antiquorum non accidit. Deinde à Paralysi antiquorum differt; quod ea permanens, ac continuus affectus est, neque interuallum habet: in Paralysi verò scorbutica sæpe accidit, vt qui pridiè pedem vix loco mouere poterat, cruribus insistat, & leui adminiculo nixus ambulet, paulò pòst verò omni motu iterum priuetur. Sicut & eo à reliqua Paralysi differt, quod illa ferè subitò inuadit; hæc paulatim verò prius tentat, antequam sedem figit, & nunc partem apprehendit, nunc remittit. Sicut & nonnunquam & momentaneus stupor, ac leuis post somnum resolutio, hanc Paralysin antecedere solet. Atque in eo quidem cum antiquorum Paralysi conuenit, quod stuporem imminentis mali quasi initium habet: in eo verò differt, quod stupor hic non ita fixus, & diuturnus est, sicut ille, qui paralysin à veteribus descriptam antecedit, sed momentaneus, nunc remittens, nunc subitò apprehendens. Accidit huic Paralysi quandoque etiam Arthritis, & dolor, qui omnis ab antiquorum Paralysi abesse solet. Tandem etiam longè facilius, adhibitis idoneis medicamentis, & sæpe intra paucos dies hæc resolutio crurum curatur; cùm antiquorum paralysis pertinacissimus morbus sit.

Paralysis ex Colica scorbutica.

Solet autem Colica quandoque, & dolores ventris grauissimi hoc malum præcedere, qui vbi desinunt, Paralysis ista succedit, de quo Eugalen. *p.* 114. Quas ob caussas omnes affectionem hanc non tam paralysin, quàm paralyticam passionem nominandam censent. Eugalen. *p.* 98.

Caussa autem huius rei est, quod in antiquorum Paralysi caussa mali in ipsis neruis fixius hæret, & pertinacior est; hæc autem à vapore potius, qui ab humoribus corruptis attollitur, aut certè ab humore tenui, ac ichoroso ortum habet. Atque hæc Paralysis, vt diximus, non vni tantum membro quandoque accidit, sed sæpe alterutrum latus totum resoluitur. Vbi tamē ante perfectam eius inuasionem aliud atq; aliud membrum prius tremor, & stupor tentat, sed is non constans, verum qui ægrum subitò apprehendit, & subitò remittit: & post apprehensionem, ac vbi æger jam decumbit, aliæ partes sponte conualescunt, aliæ reso-

lutæ manent, & indies magis resoluuntur, vel etiam ad conuulsionem disponuntur, & partes quædam, in quarum neruos vaporosa, vel ichorosa materia decubuit, ijs con rictis, conuelluntur. Quæ omnia magis confirmat antegressa victus ratio, & vrina, ac pulsus Scorbuto propria. Quandoque & totum neruosum genus ita debilitatur, &, si curatio vel negligitur, vel non rectè instituitur, adeo ad omnem motum imponentes ægri redduntur, vt nec manus admouere ori possint, sed ab alijs cibum ingestum sumere necesse habeant, & toto vitæ tempore domi claudi desideant.

Paralysin hanc antecedere quandoque solent, vt postea etiam dicetur, tumores quauis parte erumpentes, qui eadem facilitate, qua oriuntur, euanescunt, & cum ortus sui principio parti affectæ leuẽ & momentaneã Paralysin inferunt, vt testatur Eugalen. *pag.* 100.

Qua ratione autem paralysis scorbutica excitetur, & præcipuè quomodo dolor ventris scorbuticus in paralysin mutetur, variè ab autoribus disputatur. Hoc quidem verum est, & facilè concedimus, paralysin in Scorbuto à materia ad cerebrum, atque inde ad neruosum genus transmissã, vt & tremores, conuulsiones ac conuulsiuos motus excitari posse. Verùm si de paralysi, quæ dolores illos ventris in Scorbuto sequi solet, quæratur, non necessarium esse semper, vt materia primùm ex intestinis ad cerebrum, & hinc in neruos feratur, sed propiores vias esse putamus, vt *in Instit. lib.* 2. *part.* 3. *sect.* 2. *cap.* 5. dictum. Hoc saltem his addimus, aliam adhuc viam, per quam materia ista ad spinalem medullam deferri, & paralysin efficere possit, monstrare recentiores Anatomicos, nimirum ramum quendam, qui ab arteria aorta, non longè à ramo mesenterico porrigatur, & serpat in spinam, ejusque vertebras. Ab intestinis enim per arteriam mesentéricam in arteriam aortam, tandemque per ramum hunc in spinalem medullam materia transferri, Paralynque efficere potest.

Neque ab ista sententia nos illud dimouet, quod cerebrum motus omnis animalis est principium, quodque, si per venas vel arterias materia transportetur, in totum corporis habitum æquabiliter, non tantum ad artuum musculos diffundi deberet; quodque humores isti neruis communicari non posse videntur. Etenim solum cerebrum ad motum non sufficit, sed nerui & musculi etiam requiruntur. Deinde etsi materia ista sæpe ad varias partes pellitur: tamen à natura ad ignobiliores solet depelli, & peculiariter neruoso generi eam infestam esse, antea diximus. Sicut & hoc dictum, quod paralysis ista non est tam contumax, vt vera paralysis, & proinde vt ipsis neruis inhæreat opus non est, sed sufficit, si tali ichore scorbutico ligamenta, tendines & musculorum substantia imbuatur, & partes neruosæ ad motum ineptæ reddantur. Videatur Eugal. *obser.* 17. 22. 23. 24. 25. 26. 28. 29. 30. 42. 50.

Tremor. Tremorem etiam paralysin quandoque antecedere modò dictum, & alias quoque quàm plurimis scorbuto laborantibus familiarem esse scribit Eugalenus *p.* 219.

Conuulsio, Conuulsiuus motus, Epilepsia. Conuulsiones præterea sæpe totius corporis, aut potius conuulsiui motus, & Epilepsia huic malo accidunt, vaporosa aut serosa materia, quæ ab humore maligno, ac peculiari modo, & specificè corrupto attollitur, ad caput eleuata; quæ discussa sæpe quasdã inducias

Quandoque malum ita inualescit, vt ægri nullũ amplius membrum, vel articulum habeant, quem extendere possint, & quasi in orbem, vel globum contrahantur: quo morbo nautas ex longis, & molestis peregrinationibus redeuntes affectos, & contractos (hoc enim nomine potius tum, quam conuulsi, appellari solent) vidit Eugalenus, atque istud sæpe satis diuturnum fuisse testatur. Idem etiam tali ad poplitem retractionem obseruauit, *pag.* 94. *obseru.* 13. 16. Non credibile verò est, illud à vapore solùm, vel totum neruosi generis principium, vel partialem aliquem neruum occupante, sed potius à rigiditate tendinum prouenire. Cùm enim, vt suprà diximus, tartareus ille, sed sero dilutus, humor etiam neruos, & tendines occupare soleat, si aqueus ille humor absumatur, & discutiatur, ac crassas partes deserat, eæ ibi relictæ exsiccantur; vnde tendines indurantur, & rigidi redduntur; quod præcipuè in cruribus, & tendinibus crus contrahentibus in Scorbuto laborantibus vel tactu deprehendi potest.

Genarum rigiditas. His resolutionibus, conuulsionibus, & contractionibus accedit quandoque symptoma, rarius quidem, sed quod obseruauit semel atque iterum D. Salomon Albertus, & descripsit, *thes.* 112. *de Scorbut.* quod scilicet nonnullis cardo oris, in quo gena inferior sub via audiendi vertitur, non aliter, atque compago genuum obrigescit, iisdemque os strictius conniuet, quo minus in rectum queat dispandi; squalido, terrenóque humore in iuncturam illam, & huius vincula, quibus maxilla inferior aurium radicibus affirmata est, quæque motum liberum, & expeditum cardinis modo maxillæ largitur, altius imbibito, atque infarcto. Idque non sine sensu doloris fieri docet, quem ipsa πόνος in articulo, & neruaceis corporibus ipsum circumdantibus excitat, quique inter manducandum, & oscitandum exacerbatur.

Apoplexia Apoplexia quandoque etiam, materia ad caput & cerebrum ascendente, excitatur. Quam apoplexiam, etsi se nunquam vidisse scribat Eugalenus, *pag.* 123. testatur tamen ab amicis obseruatam fuisse. Et ipse memini, virum illum Nobilem, de quo infrà dicetur, cuius gangræna Scorbutica digitos pedum apprehenderat, apoplexia ista extinctum fuisse, quod euenturum prædixeram. Videantur etiam de his, quæ *in Instit. lib.* 2. *part.* 3. *s.* 2. *cap.* 5. habentur.

Cæcitas subitanea. Cæcitatem subitaneam, cæteris sensibus integris, vapore proculdubio crasso aut humore seroso principium neruorum opticorum occupante, in studioso quodam excitatam fuisse, suprà dixi. Neque enim credibile est, humorem aliquem crassum istam obstructionem parere potuisse. Aliàs tàm facilè, & citò cæcitas illa non remisisset.

Sopor profundus & vigil a. Sopor quoque profundus nonnullos occupat, plerumque cum febre lenta continua, nonnunquam etiam intermittente, à vaporibus ad caput exhalantibus excitatus: sed qui continuus non est, verùm cum paroxysmo aduenit, eodemque recedente & ipse cessat.

Alij contrà ob salsos, & acres vapores ad caput ascendentes vigiliis infestantur, & si dormiunt, terrentur.

Tristitia. Ægri sæpe sunt tristes, ob defectum spirituum purorum, ac lucidorum, & abundantiam vaporum melancholicorum, quibus spiritus inquinantur.

Delitia. Ex iisdem vaporibus ad caput eleuatis non rarò deliria excitãtur, quæ vt inopinatò inuadunt, ita sæpe facilè remittunt: quæ non à calidis vaporibus, vt in morbis acutis accidit, ortum habent, sed à vaporibus melancholicis, & malignis, spiritus turbantibus, ideoque non cum morbis acutis, sed lentis coniunguntur: quibus signis ab aliis deliriis discernuntur, vt & vrinis Scorbuto propriis, crassis, rubris, absque multa siti, pulsu item & victu, quo vsus est æger. Quale delirium & hîc aliquando vidi in Scorbuto cum paralysi coniuncto. quod fædæ crurum scabies, & vlcera præcesserant: vt & in altero, cui venam in crure apertam sanguinem copiosum fudisse, suprà *cap.* 1. dixi; cui & in dorso maculæ efflorescebant, quique malum hoc ex fœtore cadaueris Scorbuto extincti contraxerat.

Memoria læsa. Quod de deliriis dictum, idé de læsa memoria accipiendum. Læditur enim illa quandoque in Scorbuto, & iisdem signis cognoscitur.

Cordis palpitatio. Neque cor ab hoc malo semper immune est. Primò enim palpitatio cordis per interualla recurrens à vaporibus hisce prauis & malignis ad cor exhalantibus interdum excitatur; vti id in quadam fœmina obseruauit Eugalenus, *obseru.* 3. & ipse aliquoties annotaui.

Lipothymia. Lipothymia deinde sæpe hoc malum comitatur, qua nonnulli, teste Eugaleno, *pag.* 321. subitò extincti fuerunt, vaporibus hisce ad cor exhalantibus. Vnde lipothymiam pro certo signo habet Eugalenus, adeò, vt scribat, *pag.* 321. Qui in paruo, quantum ad sensum, morbo, ac febre, à qua decumbentes parum, aut nihil pati videntur, subitò, ac præter rationem animo linquuntur, aut ad animi deliquium proni sunt, hos Scorbuto laborare, certò tibi persuadere debes. Solet autem lipothymia hæc maximè ægros corripere, cùm in lecto se erigunt, vel è lecto surgunt; motu proculdubio prauis illis & malignis vaporibus commotis. Estque illa interdum tanta, vt ægri subitò & inopinatò extinguantur; cuius rei notabilia exempla habet Eugalenus, *obseru.* 38.

Strangulationis metus. Pluribus quoque accidit, vt de obstructione ventriculi ad os vsque instar pali totum œsophagi meatum obserante, & suffocationem minante, grauiter conquerantur, vti refert Eugalenus, *obseru.* II. 41. Et id imprimis cibum sumpturis accidit, qui cùm primum bolum deglutituri sunt, in præsentissimo suffocationis periculo versantur; vti id ipse in duobus viris obseruaui, quorum alter hoc malo ita periculosè affligebatur, vt sæpe affirmaret, se cibum sumpturum non minus metuere, quàm eos, quibus carnifex laqueo ad suffocandum paratus adstat. Neque idem liberè, & absque suffocationis periculo cibum capere poterat, antequam dimidium cereuisiæ cantharum exhausisset. Is ple-

rumque, vt suffocationis periculo sese liberaret, ianuæ parte superiore manibus prehensa, pedibus pendulis totum corpus concutere necesse habebat. Quod proculdubio accidit, vaporibus adstringentibus, & stipticis ascendentibus, & vel œsophagum distendentibus, & vicinam tracheam comprimentibus, vel tale quid inferentibus, quale pyra, & alij fructus austeri solent. Vidi alium, cui loquendi potentia auferretur, nonnullis apoplecticum quid esse existimantibus; cùm potius partium linguam mouentium à vapore, vel seroso humore contractio, & quasi quædam conuulsio esset; cùm æger ipse postea referret, se eò loci dolorem, & contractionem quandam sensisse.

Appetitus deiectio

Appetitus quidem etiam sæpe in Scorbuto dejici solet. Sed habet hoc cum aliis morbis commune, neque ipse peculiare, aliquod indicium exhibet. Non rarò tamen etiam appetitus integer est: quod accidit pro diuersa humoris ex hepate, liene ac vicinis partibus in ventriculum confluentis conditione.

Sitis.

Sitis verò hoc peculiare habet, quod sit nulla aut nullius momenti, insignis verò corruptionis notas vrinæ exhibeant, præcipuè si ab obambulantibus, & omnia vitæ munia sine offensione administrãtibus tales reddantur, certissimum signum Scorbuti sit, vt hac de re Eugalenus, *pag.* 33. scribit.

Ructus.

Ructus perpetui quandoq; hoc malum comitantur, vt Eugalenus, *obseru.* 2. docet. Et noui virum, qui hypochondriaca cum non leuibus Scorbuti suspicionibus laborabat, qui continua sputatione, & ructibus ita molestabatur, vt sæpe intra horam vnam atque alteram vel centies ructaret.

Vomitus & vomendi conatus.

Quandoque cum hoc morbo iungitur vomitus, imò humores sæpe, vt in cholera, suprà, & infrà dejiciuntur, cùm ventris doloribus, & torminibus: quandoque tamen nihil conatu illo dignum rejicitur, sed potius est inanis vomendi conatus. Talis autem vomitus ab aliis vomitibus dignoscitur, quod, præter alia Scorbuti signa, nulla ventriculi grauitas, dolor, intemperies, aut aliud quid eorum, quæ vomitum præcedere solent, antecessit; quodque æger etiam difficilis coctionis cibos & auidè appetiuerit, & facilè concoxerit: ac vomitus interdum præter rationem, & spem remittit, rursum tamen, atque ex improuiso recurrit: neque ventriculum roborantia medicamenta aliquid auxilij afferunt; cùm vi adstringendi materiam circa præcordia detineant, eamque altius imprimant. Et notat hoc etiam Eugalenus *pag.* 22. *& seq.* vbi pluribus de hoc symptomate agit, quod à lacte, & lacticiniis, à quibus aliàs in simili affectione læduntur ægri, sæpe melius hic habeant, quàm ab omnibus ventriculum corroborantibus medicamentis; proculdubio, quod à lacte acrimonia & prauitas humoris vẽtriculum vellicantis demulceatur, & mitigetur. Eugalenus, *obseru.* 33. 35. 39. 43. 44. 45. 46. 49.

Sputatio cõtinua & salivatio.

Est & Scorbuticis familiaris copiosa, & continua saliuæ & sputi reiectio; quod generatur cùm ex vaporibus, qui ex humoribus in locis ventriculo vicinis hærentibus

ad os eleuantur; tùm ex cibis maxima sui parte in ventriculo corruptis, & in eandem substantiam mutatis, & secundum ductum membranæ œsophagum inuestientis in os euectis; vnde etiam corpus ob alimenti defectum paulatim extenuatur. Imprimis verò saliuationis huius copiosæ causa est, quod serum & aqua illa, quæ partibus crassis vehiculum præbebat, è liene ad ventriculum effunditur, præcipuè quidem per vas breue, sed & alia vicina vasa. Vnde & alij quidam melancholici screatores & saliuatores sunt. Et hæc illa est pituita, quam nonnulli in melancholicis ponunt. Etsi enim fieri possit quandoque, vt in morbi progressu, ac ventriculo iam valde debilitato, pituita aliqua generetur in ventriculo: tamen illud, quod à plurimis pro pituita habetur in melancholicis, est illa aquosa humoris melancholici pars, quæ è liene in ventriculum effunditur. Annotauit tales sputationis copiosæ historias Eugalenus, 41. *pag.* 205. *obseru.* 68. Idemque obseruaui in viro, cuius antea, mentionem feci, qui inter edendum continuò, & copiosissimè exspuebat, & frequentissimè ructabat.

Alui fluxus. Nonnunquam alui fluor, & diarrhœa quædam in Scorbuto infestat, qua feces nunc quidem compactæ, sed copia ingestum cibum excedentes, coloris varij, nunc herbacei, nunc cineritij excernuntur; nunc liquidæ confertim, & magna copia ejiciuntur. Differt hîc fluxus à lienteria, quod in lienteria cibus crudus, & inconcoctus dejicitur; à diarrhœa verò vulgari, quod in ea dejiciuntur humores liquidi copiosi, & varij coloris, hic verò vel feces compactæ sunt, sed copia cibum ingestum excedunt, coloris nunc herbacei, nunc cineritij, aut si sint liquidæ, maiori quantitate, & magis confertim, quàm in diarrhœa, fluunt, & nocturno ac diuturno pariter tempore durant; cum in diarrhœa deiectiones interdiu magis fieri soleant, sicut in viscerum obstructionibus vesperi, & noctu.

Fluxus autem huius causa plerumque est debilitas hepatis, & venarum, quæ alimentum, vti debent, non attrahunt, quod in primis viis relictum corrumpitur, & cum aliis humoribus miscetur, atque ita per aluum excernitur. Deinde ipse etiam lien sæpissimè causa est huius fluxus, seu, vt Aristoteles, 3. *de part. animal. c.* 7. loquitur (sicut hunc locum corrigit Cl. D. Hofmannus, *de vsu Lienis cap.* 14.) διὰ τὴν ἐνταῦθα παλίῤῥοιαν τῆς ὑγρότητος, πολλοῖς καὶ κοιλίαι ὑγραὶ γίνονται τοῖς σπληνιῶσιν, ὥσπερ σκληραὶ τοῖς λίαν οὐρητικοῖς, διὰ τὸ ἀντισπᾶσθαι τὰς ὑγρότητας: id est, ob humoris, qui ab intestinis ad lienem iuit, ad intestina refluxum, quibusdam aluus humida est. Cùm enim lien plurimum aquæ attrahat, eandem ad aluum quandoque remittit, vnde fit aluus fluidior. Quod docet etiam Hippocrates, 6. *aph.* 43. 48. *&* 1. *de morbis, de leucophlegmatia loquens.*

Potest tamen etiam huc facere serosi humoris copia, si accedat aliqua causa externa cum commouens, qualis est constitutio aëris autumnalis. Frigus enim cùm poros cutis denset, facit vt serum

per eos, seu sudoris seu halitus forma, amplius euadere nequeat, & proinde ad intestina, quasi corporis sentinam, confluat. Imò frigus per corporis poros, qui adhuc à constitutione æstiua & calore meridiano ac tempore lecti patent altius sese insinuat, & è vasis extremis serum, quod sanguini exactè commixtum non est, versus maiora vasa repellit. Quod dum per vias, quibus in ambitum corporis fluxit, refluit, & viscera ac ramos meseraicos & gastricos perfluit, quicquid ibi bilis & aliorum excrementorum inuenit, abstergit, ad intestina secum rapit; vnde deiectiones aquosæ & ex parte biliosæ vel limosæ fiunt.

Nec à vero absonum, eosdem alui fluxus prouenire posse à febre, dum scilicet à calore febrili serosus humor efferuescit, neque tamen per poros cutis clausos exhalare vel exsudare potest, vnde ad intestina confluit.

Quacunque autem de causa, & quocunque modò generetur fluxus alui in Scorbuto, hoc peculiare habet, quod adstringentia medicamenta planè noxia in eo sunt, & summam angustiam, spirandi difficultatem, ac animi deliquii & suffocationis periculum inducunt; cùm materiam vitiosam in venis detineant, & in viscera magis impingant.

Alui fluxus sanguinolentus. Sæpe quoque fluxus alui sanguinolenti accedunt, dysenteriam æmulantes, qui accidunt, cum sanguis crassus, & feculentus in venis abundans per extremitates earum in intestina desinentes in ea effunditur, & hinc per aluum non excrementis permixtus, sed ab his separatim, & ferè plerumque sine omni dolore, ac torminibus excernitur: qua ratione à dysenteria differt, & alia etiam Scorbuti signa, angustiam, difficilem respirationem, &c. coniuncta habet. Cuius rei notabile exemplum superiore anno in studioso quodam hîc obseruaui, qui cùm febre continua, & malignam æmulante laboraret, non tamen obscura Scorbuti signa haberet, & victus ratione Scorbuto generando apta vsus esset, vrinas Scorbuticas, pulsum paruum, ac debilem, summam angustiam, febrem lentam, & malignâ longè diuturniorem, sitim ferè nullam, etsi lingua fissuras etiam contraheret, haberet: in morbi progressu copiosissima sanguinis sinceri per aluum deiectio secuta est; quæ procul dubio accidit, quod cum natura humorem vitiosum per aluum deiicere conaretur, orificiis venarum apertis simul sanguis effluxit, sicut sæpe in hæmorrhagiis narium criticis natura vitiosos humores sine sanguine euacuare non potest. Post hunc sanguinis fluxum indies quidem melius habere cæpit, sed longè tardius, quàm post crises, quæ in acutis, & malignis febribus contingunt, accidere solet. Tandem febre cessante ipsa stomacace Scorbutum apertissimè prodidit, quæ febrem hanc cum insigni oris fœtore secuta est grauissima; quæ tamen & ipsa tandem idoneis remediis adhibitis cessauit.

Alui adstrictio. Aluus contra in Scorbuticis sæpe adstringitur, vt annotauit Eugalenus, *pag.* 20. & Forestus, *lib.* 20. *obser.* 11. vt etiam in aliis melancholicis & hypochondriacis

fieri solet, qui plerumque sunt alui siccissimæ, vt vix post tertium aut quartum diem semel deiiciant. Cuius rei causa est, quod aquea illa humiditas, quibus feces dilui debent, aliò, ad lienem scilicet & renes, trensfertur: & melancholiculli ac Scorbutici, quibus aluus siccior est, aut plurimum mingunt, aut plurimum sudant, quod aliàs etiam fieri consueuit, vt ex 4. *aphor.* 83. patet. Quandoque tamen alui illam pertinacem, & quæ sæpe nullis medicamentis cedit, adstrictionem prouenire putamus ab intestinorum reuulsione, & retractione sursum facta, de qua supra, *de dolore intestinorum*, diximus. Quod vel ex eo patet, quod nullum præsentius huius doloris, & alui adstrictæ est remedium, quàm diuulsionem, & retractionem membranosi generis relaxare, & potenter humectare.

Sudor copiosus. Vt in quartanarum declinatione sudores copiosissimi sunt: ita & in Scorbuto sæpe sudores copiosissimi fluunt, qui etiam media hyeme sub leuissimis tegumentis erumpunt. Aquosus enim humor, quem lien copiosius attrahit, non solùm per vrinam, sed & per sudores sæpissime euacuatur: cùm sit eadem sudoris & vrinæ materia. Et cùm illæ anxietates plurimos affligere soleant, non cessant, nisi vapores illi praui per sudores discutiantur. Sequiturque plerumque sudores istos copiosos ἀϑυμία.

Hæmorrhagiæ quandoque etiã in Scorbuto accidunt, procul dubio sanguine seroso, & salso, imò prauo, & corrupto naturam ad excretionem stimulante. Et quidem narium hæmorrhagia frequẽtior esse solet, & sæpe Scorbuticos affligere. Rarius est, quod à me obseruatum, suprà etiam relatum, venam in crure apertam copiosius sanguinem per aliquot dies fuisse, etsi vix orificii vestigium appareret. Idem in labiis accidisse, obseruauit Clariss. Dn. D. Doringius, vt suprà dictum. *Hæmorrhagia narium.*

Menses albi, semen aquosum. Fœminis menses subsistunt, & pro menstruis fluxu albo, salso, & acri laborant, quo Fœminæ facilè inficiuntur. Viri etiã ad generandum inepti redduntur; cùm semen aquosum, & vitiosum in iis generetur.

Color fuscus. Facies fit pallida, & liuida quasi, aut ex pallido in fuscum vergit, & maximè interdum labia, & palpebræ, attestante id Eugaleno, *obseru.* 8. 18. 19. Etenim cùm quales sunt humores in corpore, talis sit color in cute, sanguisque in scorbuticis non purus sit, sed nigris, & ichorosis humoribus inquinatus: talem colorem in facie excitari, mirum non est. Nonnunquam tamen & per interualla quædam, facies rubore, & calore quodam, sed subitò iterum euanescente perfunditur: Germani appellant: *ein fliegende Hike*, ex vaporibus calidis è colluuie humorum, qui in hypochondriis, præcipuè circa hepar, hærent, eleuatis.

Icterus. Quandoque icterus Scorbuto coniungitur. Anno superiore oblata est mihi fœmina curanda, quæ febri continua cum ictero, & grauissima cardialgia laborabat, cuius corporis constitutionem cùm diligenter perpenderem, subesse ex vrina & angustia pectoris Scorbutum suspicatus sum. Neque fe-

fellit me opinio. Paulò post enim maculæ copiosæ in tibiis & pedibus eruperunt. Habuit ille icterus ortum non ex obstructione vesiculæ fellis, sed ex flauo humore in hepate, à colluie Scorbutica læso, copiosius genito, & in totum corpus effuso. Quæ facilè, atque intra paucos dies curata est, medicamentis antiscorbuticis cum hepaticis moderatè frigidis mixtis. Curaui & aliam fœminam, quę cum quartana laborasset, & Scorbuti non leuia iudicia haberet, faciei & corporis totius color, qui in sana erat floridus, in liuidum, & nigrũ mutatus est, & non absimilis nigro ictero euasit.

Odor corporis & anhelitus. Solet interdum totum corpus odorem grauem, præcipuè sudantibus, spirare. Et halitus oris ferè omnibus Scorbuticis fœtet, vt adstantes eum vix ferre possint, & nares auertere cogantur, vt qui sępius cum Scorbuticis conuersatus est, non leue hinc Scorbuti indicium capere queat.

Horrores. Horrores præterea frequentes, quos nullus, aut quamminimus calor sequi solet, interdum Scorbuticos inuadunt, & eodem die interdum bis, vel etiam sæpius inuadunt. Eugalenus, *obs.* 148.

Calor nocturnus. Accidit etiam interdum calor p. n. febri non absimilis, qui nocturno tempore plerumque inuadit sine vllo horrore, frigore, vel rigore, duratque vsque ad tempus matutinum, & plerumque sudore superueniente discutitur. Distinguiturque à febrili calore, tùm quod sine rigore, aut frigore inuadit tùm quod certa interualla more quotidianæ obseruat, nec tamen proprietates quotidianæ habet. Acciditque procul dubio, cùm vapores, & serosæ humoris melancholici partes nocturno tempore commouentur. Et frequentissimè accidit, cùm chylus in ventriculo elaboratus ad lienem & vicinas mesaraicas defertur.

Febres. Non rarò, & fortasse frequentius, quàm multi opiniantur, febres Scorbuto coniunguntur; sicut & quandoque in Scorbutum degenerant. Plurimæ enim febres qui hic ægros infestant, omnes notas febrium, à Græcis & Arabibus descriptàs non obtinent & proinde suspicionem non leuem de latente Scorbuto, vel dispositione ad Scorbutum sæpe prebent. Sunt autem febres ex varii generis Quandoq; enim sunt lentæ, & cõtinuæ; quandoq; intermittentes, sed quæ signis & notis intermittentium febrium ab antiquis descriptarum destituuntur, nisi quod typum quendam quotidianæ, vel tertianæ, vel quartanæ referunt. Quandoque etiam nullum typum obseruant, & interdum bis de die, aliquando ter, quatérue inuadunt; interdum post 3. 4. 5. 6. 7. diem frigore, & horripilationibus quibusdam, vt appellant, ægrum molestant, nullo ferè calore subsequente, vt annotauit Eugalenus, *obser.* 1. 48. 49. Interdum tamen, eodem teste, *pag.* 42. æstuans calor subsequitur, cùm multa ad præcordia anxietate coniunctus, nõ infido mali huius symptomate. Ideoque omnia febrium signa & symptomata diligẽter perpendenda, & cum signis febrium ab antiquis descriptarum conferenda, neq; febres istæ dierum numero & accessionibus, sed signorũ

Febrium Scorbuticarum ab aliis differentia.

proprietate æstimandæ sunt. Tum enim in frigoris sensu, & duratione, caloris qualitate, & duratione, & superuenientibus raris, ac à veteribus non enumeratis malis & symptomatibus, magna inter has febres, & à veteribus descriptas intermittentes apparebit differentia.

Nam primò frigoris sensus, præter aliarum febrium morem, satis diu sæpe ad sex vel septem horas extenditur, antequam calor febrilis erumpat.

Deinde pulsus, præter rationem febris est tardus, debilis, & inæqualis, in declinatione præcipuè; aliàs circa vigorem magnus, & durus est: vrina, qualem in Scorbuto esse diximus. Ideoque si in loco, vbi aliàs Scorbutus non rarus est, vel præcedentibus causis Scorbutum generare aptis, quis cum vrinis crassis, rubris, & fuscis febricitare cœperit, pluribus subsidentiis in fundo apparentibus, à quibus tamen vrina supereminens nihilo clarior redditur, sed crassa, turbida, & subalbida vel rubra manet, non leuem Scorbuti suspicionem suggerit, & non vnius, sed plurium humorum simul corruptorum talis vrina indicium est. Mutationes etiam vrinarum varię, latentem Scorbutum denotant. Sæpe enim in febribus hisce vrinæ variæ sunt, modò tenues, & citrinæ, modò crassæ, turbidæ, aliquandò rubræ, & post iterum tenues, iterumque crassæ, & conturbatæ. De quibus Galenus, 4. *de rat. vict. in acut.* docet; variam, & facilem vrinarum permutationem plures affectiones denotare, quæ nec eandem curationem, nec idem solutionis tempus habent. Cum talibus ergo vrinis si pulsus paruus, debilis, & inæqualis, vel magnus durus, & serratilis, absque membranæ alicuius ossibus adhærentis inflammatione, percipiatur, non leue etiam Scorbuticæ febris indicium est.

Præterea initio accessionum plerumque tantæ sunt membranarum, crurum, aliarumque partium vellicationes, vt diuelli, & dilacerari carnes sibi conquerantur. Eugalenus, *p.* 214. *obseru.* 45. Dolores isti si in pedibus absunt, adsunt tamen in dorso. Ita in quibusdam frigoris sensum, ac si frigida intus ad spinalem medullam effunderetur; in quodam retrò ad dorsum sensum caloris, in anteriore corporis parte sensum frigoris obseruauit Eugalenus, *pag.* 43.

Rara quoque, & à febribus ab antiquis descriptis, & quæ in locis, vbi Scorbutus notus non est, conspiciuntur, planè aliena symptomata in febribus hisce Scorbuticis animaduertuntur, motus nimirum conuulsiui, lethargus, varii & vagi dolores, & febrium harum in alios morbos præter rationem mutationes.

Febres tertianæ.

Frequentissimè autem cum scorbuto coniunguntur febres tertianæ; quę licet nothæ sint: tamen signa tertianarum ab antiquis descriptarum non habent omnia, sed istis, quibus diximus modò, notis ab iis discrepant; tùm etiam hoc, quod siue alternis, siue singulis diebus inuadant, tertianarum simplicium, aut duplicium modo, nullus vel horror, vel rigor, imò sępe nec frigus vllum in iis sentitur. Imprimis verò vrinis ab aliis

tertianis

tertianis facilè differunt: quod in veris tertianis febribus vrinæ in initio sunt tenues, citrinæ; & ad monstrãdam iam incipientem humorum coctionem nonnunquam nubecula sufficit: in febribus verò hisce Scorbuticis vrina crassa est, & diuersarum partium. Et quamuis in tertjana notha etiam vrinæ crassescant, & crassum sedimentum tandem subsideat: tamen id fit in febris declinatione, & coctionem significat; cum in Scorbuticis hisce febribus tales vrinæ crassæ in principio appareant, & extremam humorum cruditatem significent. Ita etiam Hippocrates, 2. *prognost.* 27. & Galenus, 4. *aphor.* 71. cum vrinas rubras cum rubro sedimento ad fundum matulæ subsidente longiores quidem morbos designare, sed sine periculo esse dicit; id saltem de vrinis intelligendum, cum sedimento subsidente vrina planè clara, & pellucida euadit, & propterea coctionem, & naturæ contra materiam morbificam victoriam significat: in hisce Scorbuticis vrinis etsi quid subsideat; rubræ tamen partes crudæ, & inconcoctæ supereminentes vrinam turbidam reddunt; Idque summam cruditatem indicat, & morbum, qui non absque periculo est, eiusque incremẽtum significat: obseruatumq; plures cum talibus vrinis Scorbuto laborantes præter medicorum expectationem extinctos fuisse. Tertianæ Scorbuticæ exempla sunt apud Eugalen. *obseru.* 51.52.53.54. Neque ab hisce febribus discrepare videntur eæ, quas describit Carol. Piso, *de morb. à collunie serosa*, *obseru.* 66.67.68.69. Et tales febres Scorbuti suspicionem coniunctam habentes sunt plerumque tertianæ, quæ sub tempus vernum inuadunt, & post septimum paroxysmum quotidie affligunt: id quod ex pulsu & vrina apparet.

Quartanæ vt aliquando in Scorbutum degenerare solent: ita sæpe cum eo coniunguntur. Quæ etsi typum quartanarum obseruant: signis tamen aliis plurimis ab iis discrepant. Neque horrore, atque calore quartanas respondent; sicut nec pulsu, qui etiam in ipso paroxismi vigore paruitatem, ac inæqualitatem retinet. Et ipsæ vrinæ tales, quales Scorbuto propriæ, apparent. Vide Eugalen. *obs.* 56. & Carol. Pisonem, *de morb. è collun. serosa obseru.* 91.92.93. Neque enim febres hæ à Pisone descriptæ Scorbuticis dissimiles sunt.

Quotidiana

Occurrunt quandoque quotidianæ febres, quæ tamen neque tertianæ duplicis, neque quotidianæ ab antiquis descriptæ notas & symptomata habent. Frigus n. plerumque est lentum, & longum, ad sex, septem, vel plures horas durans, in vigore sitis magna, vrinæ variæ, pulsus paruus & inæqualis in accessionis initio & extra accessionem, in vigore magnus & durus. Adest procliuitas ad lipothymiam, quoties se æger mouet, angustia ad præcordia, & alia Scorbuti signa. De quibus Eugalen. *obseru.* 57.

Continua.

Cùm verò materia Scorbuti causa non semper primis viis coerceatur, & includatur, sed non rarò in venam cauem, & arteriam magnam effundatur, atque ibi corrumpatur, ac putrescat; id quod sæpe ex sanguine, venæ sectione

emisso apparet, qui liuidus, & viri lis quasi conspicitur: etiam febres continuæ excitantur, & Scorbuto coniunguntur, quæ tamen & ipsæ ab aliis continuis non parum differunt. Nam febres hæ continuæ Scorbuticæ mitiorem calorem habent, & minori cum siti, ac inquietudine sunt coniunctæ; aut si hæc sint grauiora, tamen anxietas per interualla recurrens, & ad præcordia molesta, & pulsus tardus, ac inæqualis febres has facilè ab aliis febribus continuis discernit. Quibus si accedant vrinæ crassæ, & subrubræ, cum crasso, subrubro, ac graui, & inæquali sedimento, & sitis minor sit, quàm pro putredinis magnitudine, signum hoc multò firmius est. Vid. Eugalen. *obseru.* 62. 63.

Frequentissima autem ferè est febris ex continuæ & tertianæ intermittentis typo mixta. Neque enim tales febres, etiam hic locorum satis frequentes, tertianæ intermittentes vel puræ vel nothæ sunt; vtpote quæ ad puram ἀπυρεξίαν nunquam deueniunt; neque etiam tertianæ continuæ; cùm hæ sine omni frigore, rigore aut horrore exacerbentur; in istis verò vel singulis vel alternis diebus frigus percipiatur, aliàque symptomata conspiciantur, quæ modò enarrauimus, & neque in continuis neque in intermittentibus tertianis apparere solent.

Pestilentes. Imò interdum & pestilentiales, & malignas febres hæ Scorbuticæ æmulantur, & maculæ illæ purpureæ & nigræ, sicut & tumores in inguinibus erumpentes, incautis imponunt. Verum qui causas, quę præcesserunt, & omnia symptomata diligenter considerat, has febres à pestilentibus, & malignis discernet. Nam & symptomata sunt mitiora, & facilè vrina, & pulsus antè descripti à pestilentibus febribus eas discernunt; & sunt diuturniores hæ febres, quàm verè pestilentes, atque accedunt alia signa, quæ Scorbuto magis propria sunt, quàm pesti; vt neruorum resolutio, & anxietas summa circa præcordia. Quæ etsi in pestilentibus febribus quandoq; etiam animaduertatur: tamen non ita, vt in peste, illa est continua, sed interrupta, ob vapores non continuo adscendentes ex hypochondriis. Atque hæ febres quoque non sunt Epidemiæ, sed Sporades, & longius, quàm pestilentes, extenduntur. Neque mirum est, quod febres Scorbuticę pestilentes æmulentur. Humor enim, Melancholicus, præcipuè si putrescat, est pessimus, & varia pro humorum admixtione, symptomata & morbos inducere solet. De quibus Eugalenus.

Tumor Faciei. Variæ quoque tumorum differentiæ, materia ad ambitum corporis protrusa, vel ruente excitari solet. Quandoque enim facies intumescere, & inflari subitò solet; qui tamen tumor itidem facilè euanescit.

Pedum. Sæpe impetu quodam serosa materia deorsum ruit, quæ cum à calore partium illarum, vtpote à fontę caloris remotiorum, debiliore discuti non possit, pedes intumescunt, & tumore œdematoso corripiuntur. Quibus humore crasso hypochondria repleta sunt, in iis limosæ ac crassæ humoris huius partes in hisce locis tumorem durum & renitentem efficiunt,

In inguine & glandulis, in musculis.

Rusticis, & nautis ac qui simili iis victus ratione vtuntur, tubercula dura in toto corpore erumpunt, nonnunquam & tumores magni, & profundi cùm in inguine, & glãdulosis corporis partibus, tùm alibi, & in mediis musculorum spatiis, doloris quidẽ dum ægri quiescunt, aut crus super scamno, vel puluinari reponunt, expertia, intercundum verò, & cruribus pendentibus grauiter ægros excruciantia, tumores Italicos æmulantia, quæ à materia melancholica, & tartarea, vt Chymici appellant, in ambitum corporis à Natura detrusa, & iis in locis hærente, & indurata proueniunt; ortum n. habent hi tumores ex humoribus Scorbuticis corruptis, dum tenuior pars humorũ, à natura ad ambitum corporis depulsorum, discutitur, vel à calore febrili absumitur, crassa verò relinquitur. Discernuntur autem ab Italicis tumoribus, quod in his apertis materia pinguis lardo similis reperitur; quale nihil in tumoribus Scorbuticis apparet: præterea tumores Scorbutici sequuntur vitam tristem, & calamitosam; Italici luxuriosam, vt hac de re scribit Eugalen. *p.92.nu.*18 *obs.*20. Nonnunquã hinc inde subitò in corpore tumores erumpunt, qui eadem facilitate & promptitudine, qua orti sunt, euanescunt, & cum ortus sui principio parti affectæ leuem & momentaneam resolutionem inferũt, Paralysinq; antecedere solent. Eugalen. *p.*109. Imo interdum tumores renitentes, duri, subrubri vel nigri & crustosi in inguine & cruribus erumpunt, bubonibus pestilentibus non absimiles, verùm signis Scorbuti ab iis dissidentes.

Borum ab Italicis tumoribus differentia.

Erysipelas die Rose.

Est & Scorbuto laborantibus, vel ad Scorbutum dispositis satis familiaris illa phlegmones species, quæ, quod rubeo, roscóque colore cutem tingit, vulgo *die Rose* appellatur, quæq; sanguineos non solũ, & plethoricos, sed & ab hac constitutione longissimè remotos infestat, & nonnullos singulis ferè septimanis, alios singulis mensibus, alios longiore interuallo, pro causarum, cum internarum tùm externarum atq; adiuuantiuḿ, magnitudine & varietate, cum horrore, magno languore & anxietate, nonnunquam leuibus animi deliquiis, inuadit, & nunc hanc, nunc illam partem, pro vt hęc vel illa imbecillis est, apprehendit; quod indicium est, potius ab humoribus ichorosis peculiari modo corruptis, aut vaporib. ab eiusmodi humorib. corruptis resolutis, quàm sanguinis copia prouenire; præsertim cum alia signa, quæ ex vrina, & pulsu, ac morbi huius motu, & quod facilè de loco in locum, sicut de arthritide diximus, migrat, consentiunt: sicut etiam horrores aliquot dieb⁹ eius eruptionem præcedere quandoque solent. Eugalen. *obs.* 49.

Hydrops.

Interdũ non solum crura, sed &, si morbus protrahatur, venter intumescit, vbi simul hepar, & Lien plerumque humoribus crassis ita infarciuntur, vt tumor manifestus, & tensio in iis appareat. Id quod non mirum. Nam cùm colluuies humoris Scorbutici præcipuè circa hepar, & Lienem hæreat, cùm à substantia, tùm à vaporibus eius facultas horum viscerum debilitatur, & praua inde in iis dispositio contrahitur, quam iterum alimentis elaborandis im-

primunt; vnde vitiosorum humorum, præcipuè serosorum, colluuies cumulatur, & tandem ad crura descendit; si materia sit copiosior, vt tota ab iis recipi non possit, quod reliquum est, intra viscera hæret, & tum naturæ robore in abdomen protruditur, tùm pondere suo eò ruit, & ventrem in tumorem attolit. Laborant autem hydropici isti longè maiore respirandi difficultate, quàm aliàs in hydrope fieri solet, nondum scilicet valde tumore diaphragma premente, & plerique horum respirationem sibi præcludi, & de angustia circa orificium ventriculi conqueruntur. quæ cum à crassis vaporibus, & flatibus proueniat, vt suprà dictum, iis discussis hæc respirandi difficultas, & anxietas remittit, quod aliàs in hydrope fieri non solet, & rursum iis collectis redit; ac præcipuè post purgantium vsum difficultas respirandi, & angustia augetur. Etsi in corporibus plethoricis hoc malum excitetur, facies statim liuida apparet, peccantisque humoris indicium exhibet: tumor quoque multò durior, & tensior est, quàm aliàs in hydropicis fieri solet, ideoque neque altè, neque facilè digitorum impressionem admittit, vt aliàs in hydrope fieri consueuit, & impressus digitus in aliquibus nullum, in aliquibus exiguum vestigium relinquit.

Vesica in toto corpore. Præter hanc hydropis speciem alia adhuc occurrit, quam à vesicarum toto corpore, & qualibet eius parte extuberantium forma, Belgica lingua *Bouckfinvatter*, appellāt. Cognoscitur, quod iis præcipuè accidit, qui victu minus melāncholico vsi sunt, humoresque tenues, & aquosos cum multis flatibus cumularunt, & quod antequam sedem figit certam, aliam atque aliam corporis partem momentaneo tumore ac inflatione hic morbus attollit & distendit. Quibus verò humores minus mobiles sunt, pedes primùm, postea totum corpus duro & inæquali tumore paulatim assurgit, variis tuberibus, sua subinde quasi cute circumscriptis, extra reliquum tumorem exstantibus; præcipuè quidem in inguine, & scroto quandoque tamen etiam in brachiis, scapulis, dorso, reliquisque corporis partibus. Accidit pulsus huic malo proprius, vrinæ modò crassæ, rubræ & liuidæ, modò variæ, & inconstantes, procedente tamen morbo crudæ, & tenues; præcesseruntque plerumq; alia symptomata, nausea, alui deiectiones, languor, oris siccitas perpetua, & alia. Eugal. *p.152. obs.20.*

Vlcera crurum. Quandoque non solùm maculæ in cruribus apparent, sed & vlcera in iis excitantur, sicca ferè & neq; pus neque saniem ex se fundentia, vt rectè Eugalenus scribit, à cuius partibus, magis est experientia, quàm Hieronymi Reusneri, qui vlcera Scorbutica tenui sanie perpetuò madere scribit. Vlcera autē hæc eos magis infestant, qui temperamento bilioso sunt. De quo Hippocrates, *l.b. de intern. affect.* *Vlcera Telephia.* *Quicumque*, inquit, *splenem habent magnum, siquidem biliosi sunt, hi mali coloris sunt, & malis vlceribus scatent.* Vlcera hæc cùm maligna sint, ea ad Telephia commodissimè referri censet Balduin. Ronsseus, *de Scorb. cap.* 7. Cum enim Telephia

dicantur ea vlcera, quod in tali vlcere Telephus Mysiæ rex consenuerit. Ægineta, *lib. 4. cap. 46.* nomen hoc Scorbuticis vlceribus non immeritò tribui putat. Cùm enim Telephus omnem operam impenderit, vt pro diuturno vlcere aliquod medicamentum reperiret: tandem senio confectus reperit herbam, quam sibi cognominem esse voluit, & ea sanitatem recuperauit: censentque viri quidam docti, Telephium esse plantam vulgò cochleariam dictam: alij tamen fabariam esse censent, & satis multis probat Wierus, Telephium non esse cochleariam. Verum non multum refert, siue Telephia siue alio nomine appellentur hæc vlcera: hoc certum est, maligna, & curatu difficilia esse ob humorem Melancholicum & prauũ. Sine causa verò hoc loco inuehitur in Ronsseum Reusnerus, qui hæc vlcera maligna esse statuit, quod ab atra bile proueniant. Ipse enim nititur falsa hypothesi, quod saltem ab humore aquoso ortum habeāt. Etsi enim hoc verum sit, quod Melancholia, quæ, vt suprà dixi, in Scorbuto etiam concurrit, non tàm adusta sit, vt ea, quæ cancrum excitat: tamen humor Melancholicus quicumque contumax est, neque facilè curationi cedit, & in Scorbuto peculiarem corruptionem ac prauitatem sortitus est. Ipse tamen diffiteri non potest, humorem salsum Scorbuticis vlceribus inesse. Vlcera hæc interdum ita gangrænosa fiunt, vt ne quidem ferrum inflictum, vel admotum pyroticum sentiant. Imò ex tali vlcere crustoso sæpe mortificatio totius cruris aduenire potest, nisi maturè crusta à reliquo vlcere separetur. Eugalen. *p. 406. obs. 8.*

Telephiū.

Neque solùm crura, sed & alias corporis partes vlcera hæc interdum occupant. Ita obseruauit Eugalenus vlcus Scorbuticum, quod cum tumore ingenti ad Elephantiasin accedente præter dimidiam faciem, & magnam ceruicis partem, nasum, & labia occupabat. Præter dictam faciei inflationem nasus liuidus erat, labia prætumida & nigra, oculi prominentes, & fusco colore palpebræ tinctæ, & variis pustulis variegatæ: hæ serpendo quotidie labiis per totam ferè faciem dispergebantur, subjectas carnes exedentes, & circa tempora in vlcus nigrum, tetrum, malignum, & glomerosum, quod Carcinoma Græci vocant, desinentes.

Penis.

Refert idem Eugalenus, *p. 221. num. 48* penem quandoque exulcerari, cum praua ista materia, dum per penem cum serosa sanguinis substantia defertur, inde transeundum malignitate & acrimonia sua teneram penis carnem erodit.

Gangræna Scorbutica

Imò non solùm vlcera Scorbuticos corripiunt, sed & grauissimũ, etsi vulgo non satis cognitum & rarius, malum Scorbuto quandoq; accedit mortificatio scilicet, & gangrenæ vel vnius, vel plurium corporis partium, præcipuè digitorum pedum. Incipit hoc malum plerũque circa pedis extremum cum nigris & purpureis maculis, & lituris quasi, & hinc paulò post vlcus crustosum, & gangrænosum, siccum, neque saniem, neque pus reddens apparet, digitusque vnus vel alter pedis emori incipit, & lineæ rubræ, ac purpureæ lituræ supra juncturā

pedis secundum tibiæ longitudinem apparent. Id quod Eugalenus etiam annotauit, atque ego ipsemet exempla eius rei duo vidi, vnum in viro quodam Nobilissimo, alterũ in Pædagogo. Est verò huius gangrænæ, ac Spaceli à gangræna & Sphacelo vulgò descriptis magna differentia. Etsi enim in vtraque gangræna pars emoriatur, ac sensum omnem amittat, ac malũ indies latius serpat: tamen non paucis discrepant. Gangræna enim illa vulgò nota ferè ex causis manifestis & notis ortum habet, & in membro tali Sphacelo emortuo fætidus, ac aquosus humor effluit, membrum molle, ac putridum redditur, & grauem, ac cadauerosum de se fœtorem emittit, multumque breui tempore serpit, & plerumque hominem citò iugulat. Gangræna verò Scorbutica ferè sine causa manifesta inuadit, & lentè, ac tardè serpit, ac non nisi longo tempore hominem iugulat. Nobilis enim ille, cuius modò mentionem feci, vltra menses tres; pædagogus verò vltrà sex menses cum malo hoc vitam protraxit; sicut Eugalenus ad duodecimam hebdomadam malum hoc protractum fuisse testatur. Pars planè sicca est, nihilque effluit, & cum corrupta ferro aufertur, licèt caro rubra offeratur, color tamen ille ruber paulò nigrior est, & sequenti die & ipsa planè emortua deprehenditur: nullus quoque fœtor percipitur. Præterea vbi primò malum vnum saltem pedem apprehendit, postea, absque omni causa manifesta, in altero etiam crure, & pede maculæ, ac lituræ rubræ, vel purpureæ apparere incipiunt, & paulò etiam pòst illius pedis digitus vnus, vel alter liuidus redditur, & planè emoritur; tandémque homo plerumque Apoplexia, quod Nobili illi accidit, vel Epilepsiâ accedente moritur.

Tandem etiam Atrophia hoc malum interdum sequitur. Quibusdam crura atrophia laborant, & ita gracilia redduntur, vt vix ossibus hærere videantur: Interdum & totum corpus ita emaciatur, vt vix cute, & ossibus homines hæreant, & sceleti formam referant. Quod accidit, quod partes vel etiam totum corpus bono alimento destituitur, & à vitiosis humoribus qui affluunt, calor natiuus & vis nutrix partium ita debilitatur, vt nutritionem rectè promouere non possint. Et in principio quidem atrophia accidit, quod ob vitiosum nutrimentum facultas in nutritione frustratur ob errorem externum: vbi verò temporis progressu ipsis partibus ab humoribus continuò affluentibus vitiosa dispositio imprimitur, non aliter ac in leucophlegmatia & scabie praua, læsa etiam facultate nutritio læditur. Et licet à variis etiam causis aliis ἀτροφία generari possit, vt ab vlcere pulmonis, aut alicuius alterius visceris abscessu, à febribus, præcipuè hectica: tamen hic hæ causæ omnes, earumque propria signa absunt; contrà pulsus, vrina, aliáque, cùm quæ præcesserunt, tùm quæ adsunt, Scorbutum arguunt, quæ hactenus sæpius sunt enumerata, nec toties repetere opus est: agitque de ijs Eugalen. *num.* 33. *pag.* 159. *& seq.* *obseru.* 35. 36. 40. 46. Cor tamen à vaporibus putridis continuò af-

Atrophia.

flictum etiam calorem & ſiccitatem præter naturam contrahere poteſt, atque inde tabes & atrophia in toto corpore excitari.

Atque ita morbos, & ſymptomata, quæ Scorbutum comitari ſolent, pleraque recéſuimus, ductu imprimis Seuerini Eugaleni, qui de hiſce omnibus accuratè & prolixè egit, & ſi curationem Scorbuti eadem ratione adjeciſſet, omnibus, qui de Scorbuto ſcripſerunt, palmam præripuiſſet, & de arte Medica optimè mereri potuiſſet. Etſi autem ex his ſignis omnia apud nos non ita ſemper ſunt euidentia, vt ijs in locis, quibus Scorbutus quaſi patrius & vernaculus eſt: tamen qui ea, quæ circa ægros etiam in his & vicinis locis fiunt, diligenter conſiderauerit, iſtis ſignis ſatis ſępe manifeſtis latentem ſub aliis morbis Scorbutum, aut certè eius initia deprehendere poterit. Si quis verò eſt, qui putet, me nimium in recenſendis morbis & ſymptomatibus Scorbuticis fuiſſe, is ſciat, me equidem cum ijs non facere, quibus nullus ferè morbus offertur, quem non ad Scorbutum reducere conentur: interim qui experientiam diligenter conſulet, animaduertet, & hæc quæ enumerata ſunt, & forſan plura cum Scorbuto mala conjungi poſſe.

CAPVT V.

Prognoſtica.

1. IN Prognoſtico inſtituendo Medicus cautus ſit, & omnes facultates principes earumque læſiones diligenter perpendat. Etſi enim pulſus plerumq; in hoc morbo valde debilis, languidus & paruus ſit, ita quidem, vt Medicis morbi huius ignaris mirũ videri poſſit, cum tali pulſu hominem viuere poſſe: tamen inde mortẽ prę́ſagire non licet; cùm non morbi lethalis, ſed morbi peculiari modo facultati vitali aduerſantis ſignum ſit. Etenim vitali cordis facultati, vt & neruoſo generi, aduerſam qualitatem habet colluuies Scorbutica. Vnde illæ cordis anxietates, conuulſiui motus, paralyſis, varij dolores, & ſimiles affectus Scorbuto tam familiares ſunt.

2. Malum hoc in principio ferè curatu facilè eſt, & idoneis medicamentis adhibitis facilè cedit; cum vitium ſaltem in humoribus conſiſtat, nec praua aliqua diſpoſitio viſceribus communicata ſit, & ſæpe ſola diæta, ac præcipuè aëris mutatio ad curationem ſufficiat.

3. Si verò radices agat, diuturnum malum eſt, & quod multa curatione indiget, & vix vnquam radicitus tollitur. Nam & humor melancholicus, à quo hic morbus ortum habet, natura ſua contumax eſt ac tardè mouetur, & morbos pertinaces ac diuturnos parit; & poſtquã humor Scorbuticus ſemel ſimilem Hepati & Lieni diſpoſitionem impreſſit, vix ea planè extirpari poteſt; atque ob eam vel ſingulis annis, vel longiore interuallo, pro victus ratione, & aliis circumſtantijs, malum recurrit, nunc ijſdem, nunc alijs ſtipatum ſymptomatibus: virique cum eo ſæpe in annum nonum, decimum, vel plures, fœminæ in vigeſimum vel plu-

res vitam protrahunt; proculdubio eá de causa, quod in fœminis per menses vitiosæ colluuiei pars aliqua euacuetur: donec tandem in perpetuo languore contabescunt, ægrique, aliis atque aliis symptomatibus subinde superuenientibus, grauiter affecti, & diu afflicti tandem sæpe improuiso moriuntur: Sicut in Islandia mensæ assidentes, aut aliud quid agentes repentè cócidere, & mori quandoque hoc morbo laborantes se ex oculatis, & fide dignis testibus audiuisse, refert Dodonæus, *in prax. Medic.* Humor enim contumax est, & vt non nisi longo tempore in corpore coaceruatur, ita etiam non nisi longo tempore tollitur, & optimis etiam remediis resistit.

4. Qui diætæ se adstringi non patiuntur, quique in assumendis medicamentis difficiles & morosi sunt, rarò integrè ab hoc morbo liberantur; ideóque etsi quandoque symptomata demulceantur, & Scorbutus aliquo modo deuictus videatur: tamen si æger ab vsu medicamentorum desistat, paulò post eadem vehementia morbus recrudescere solet, interdũ cum iisdem, interdum cum aliis, sed æquè grauibus symptomatibus.

5. Plerumque Scorbutus in cachexiam vel hydropem, nonnunquam & in dysenteriam, sæpissimè verò in tabem & atrophiam transit, & hominem lenta morte iugulat. Cùm enim, vt supra dictum, humores Scorbutici prauam & similem dispositionem visceribus, imprimis lieni & Hepati, imprimant, fit, vt læsa horum viscerum facultate sanguificatio lædatur, & serosorum humorum ac flatuum copia producatur. Cùm verò vitiosi humoris colluuies ad ventrem protruditur, diarrhœam diuturnam, tandémque hydropem inducit. Cùm etiam humores praui circa viscera & imprimis vias collecti cum sanguine misceantur, & cum eo in totum corpus distribuãtur, eum ad corpus nutriendum ineptum efficiunt: vitiosique humores cùm sua substantiâ, tùm prauis exhalationibus omnibus corporis partibus similaribus vitiosam dispositionem imprimunt, facultatemque nutrientem lædunt: cor etiam à vaporibus putridis continuò afflictum intemperiem calidam & siccam contrahit, atque inde tabes & atrophia in toto corpore excitatur.

6. Respiratio difficilis, & pectoris angustia periculosum malum est, ob quam, si & Medicus & adstantes suum officium non faciunt, sæpe ægri syncope prętet expectationem pereunt. Si verò Natura fortior morbum diutius tolerare possit, plerumque in hydropem ægri incidunt, præcipuè ij, qui catarticis fortioribus sæpe vtuntur.

7. Crurum maculæ quò magis ad liuidum, & atrum colorem tendunt, eò pejores sunt; & si in vlcera aperta abeant, difficulter ea sanantur. Indicat enim talis color latentem humorem atrum, & malignum, à quo excitata vlcera periculosa sunt, & difficulter curantur.

8. Scorbutus hæreditarius, & à parentibus propagatus, vt & qui à pueris quasi adoleuit, difficulter admodum curatur, & vix vnquam extirpatur, & ferè semper aliquæ

eius

eius reliquiæ remanent, quæ facili de causa repullulant. Habent enim tales secum congenitam Scorbuti causam, & natiuam lienis imbecillitatem, quæ ope medicamentorum vix vnquam tollitur.

9. Pueris στομακάκη crebrius, σκελοτύρβη rarius accidit.

10. Periculosius senes iuuenibus, & mulieres viris laborant, si Scorbuto afficiantur. Senes enim calorem debilem habent, & cruditatibus obnoxij sunt; ideóque morbi malitiam facilè superare non possunt. Eadem de causa & fœminæ magis periclitantur, præsertim eo tempore, quo fluxus mensium cessat, aut ante tempus subsistit; sanguinis motu ad viscera nutritionis conuerso, humoribúsque vitiosis, qui cum mensibus euacuari solebant, in corpore retentis, & viscera debilitantibus.

11. Quibus tormina ventris, & circum vmbilicum contorsiones continuæ adsunt, rarò euadunt

12. Tumores in variis corporis partibus subitò erumpentes, iterumque euanescentes, paralysin præsagiunt.

13. Post paralysin curatam nerui quidam, in quos serosa, vel vaporosa materia decumbit, contrahuntur, & conuulsionem illorum excitant.

14. Conuulsio Scorbutica sæpe subitò in paralysin, cataphoram, vel tumorem, nunc euanescentem, nunc rursum emergentem transit, prout materia Scorbutica nûc huc, nunc illuc mouetur.

15. Gingiuarum tumor, atque erosi, nisi maturè sanetur, carnem ad ossa vsque absumit, & os tandem dentibus priuat. Quandoque liuor partem oris superiorem, & palati partes penitiores apprehendit, & superuenit putredo palati ac faucium insignis, quod symptoma aliquibus imposuit, vt Scorbutum pro lue Venerea haberent, vtpote in qua nihil frequentius accidit, quàm oris fauciumque corruptio, quod malum & plerumque lethale signum est, & caloris natiui extinctionem significat.

16. Vlcera crurum curatu difficilia sunt, & periculo non vacant; cùm ab iis totum crus interdum gangræna corripiatur, quam tandem sphacelus subsequitur, vnde totum corpus in periculum adducitur.

17. Vomitus & humorum vitiosorum suprà & infrà rejectio parum ægris prodest, sed potius ventris, & intestinorum doloribus plurimos longiore mora conficit.

18. Febres cum Scorbuto non curãtur integrè, si Scorbuti curatio negligatur. Imò si indicationes, quas febris suppeditat, solùm attendantur, æger sæpe non parum læditur. Quæ res ipsa facit, vt febres hodie sæpe tam diuturnæ sint, quod latens sub iis Scorbutus non semper attenditur & cognoscitur. Febrésque tales diuturniores vires sæpe dejiciunt, ægrumque interficiunt, aut alium grauiorem morbum accersunt.

19. In febribus Scorbuticis intermittentibus quãdoque conuulsiui motus, vel carus in singulorum paroxysmorum initio accidunt, qui tamen sponte remittunt.

20. Febres continuæ Scorbuticæ, si purgantibus medicamentis initio fortioribus, aut crasso potu, aut medicamentorum calidorum

vsu exasperentur, plurimos subitò animi deliquio ac suffocatione enecant atque occidunt.

21. Tumores crurum œdematosi in hoc morbo diuturniores esse solent, minusque promptè discutiũtur; cùm & sanguis crassior situs ratione ad hæc loca tendat, & ob caloris in hisce partibus à fonte caloris vitalis longè distantibus debilitatem discuti non possit.

22. In magnis lienibus sanguis è dextra nare fluens, malum.

23. Cùm etiam quandoque liuidæ maculæ in cruribus delitescere, quandoque confertim efflorescere soleant, dubiam hoc naturæ cum morbo pugnam indicat, & vbi morbus iam incrementum sumpsit, vtrumque iam mortis instantis indicium est. Euanescunt maculæ, cùm calor natiuus extinguitur, & qui restat exiguus, ad suum fontem refugit, & cum eo sanguis partes exteriores deserit. Cùm verò in morientibus vbertim hæ maculæ efflorescunt, materiæ prauitatis, & copiæ argumentum est, quæ calore natiuo iam succumbente, neque amplius humores regente, iugo quasi excusso, liberè diffunditur.

CAPVT VI.

De Curatione Scorbuti in genere.

Indicationes.

Indicationes.

CVm omnia, quæ Scorbuticos infestant, mala & symptomata ab humore melancholico, crudo, seroso, salso, & peculiari modo corrupto originem habeant: danda opera, vt illa eius cruditas & prauitas emendetur medicamentis cùm manifesta, tùm occulta qualitate eum corrigere valentibus; ipse ex primis viis, vbi præcipua eius sedes, vt & toto corpore tollatur; obstructiones, in liene imprimis, & vicinis venis, aperiantur; praua dispositio viscerum, lienis maximè, emendetur, & defectus ille in coctione & πνδματιόν salis, & humorum crassorum corrigatur; ac Scorbuticorum eiusmodi humorum crassorum generatio, remouendo causas ad eorum generationem facientes, præcaueatur. Seu, vt Forestus hac de re loquitur, quatuor intentiones sunt curandi Scorbutum; apertio, euacuatio, alteratio, & confortatio. Nisi enim plenitudo sit amota, obstructio aperta, & intemperies ablata, ac liẽ roboratus, æger nunquam curabitur; & quatuor istis adhibitis infinitos Scorbuticos se curasse refert Forestus. Quod verum esse vt facilè credimus: ita curationis ab eo institutæ historiæ docẽt, eum semper talia elegisse vel admiscuisse medicamenta, quæ peculiari vi Scorbuto aduersantur. Diæta etiã sit ita comparata, vt ad generationem, & augmentum humoris Scorbutici non solùm non conferat, sed etiam ei sit contraria.

Curatio.

Sanguinis euacuatio.

Et primò quidem sanguinis euacuationem quod attinet, si natura eius per hæmorrhoides euacuationem sponte tentaret, id aptissimum esset. Etsi per hãc viam natura aliàs vitiosos humores euacuare consueuit, dãda est opera omnibus mo-

Per hæmorrhoides.

des, vt hæmorrhoides prouocétur.

Per venæ sectionem.

Quòd si de hæmorrhoidum fluxu nulla spes sit, & sanguinis sit aliqua abundantia, præsertim si febris coniungatur, primis viis vel clystere, vel leni aliquo medicamento prius euacuatis, vena, si vires id permittunt, aperienda, vt ita vitiosi humores simul enacuentur, & natura reliquos facilius superare possit; sanguisque ventiletur: cùm videamus, naturæ ipsius ductu non rarò in principio huius morbi sanguinem è naribus effundi.

Quæ vena aperienda.

Aperienda autem vena, vbi opus, in cubito, seu mediana, seu basilica, & quidem lato scalpello, vt monet Wierus, vt non solùm tenues sanguinis, sed & crassiores partes euacuentur. Si tamen vires aliquo modo iam sint debiles, latam sectionem dissuadet Forestus, ne multum spirituum exhalet, & vires amplius debilitentur. Plerique sectionem in sinistro brachio instituendam censent. Equidem, vt *lib. 5. Instit. part. 2. sect. 2. cap* 17. dictum, venæ brachii sinistri majorem aliquam cùm liene cognationem non habent, quàm venæ brachij dextri: τὸ κατ᾽ ἴξιν tamen, ob ξύρροιαν, & ξύμπνοιαν illam occultã, & consensum partium dextrarum cum dextris, sinistrarum cum sinistris, etiam hîc obseruare forsan non inutile fuerit. Forestus etiam saluatellæ in sinistra manu apertionem in Scorbuto prodesse se experientia didicisse scribit: qua de re experientia consulenda. Nam ratio eius rei nulla reddi potest. Postea, & præcipuè si melancholicus sanguis ad inferiora defluxerit, vt non sine causa suadet Ronsseus, vena poplitis, aut malleoli aperiatur, vt materia ibi fixa quoque euacuetur. Et omninò commodum est, vt sanguis peccans non semel, & vna vice detrahatur, nec vna tantum in vna parte vena aperiatur, sed aliquoties id fiat, interiectis interuallis. Ita enim qui per varia corporis loca sparsus est sanguis vitiosus, commodius euacuari potest.

Quantum sanguinis euacuandum.

Parcius autem sanguis euacuetur; cùm largiorem sanguinis missionem hic morbus respuat, vt Eugalenus scribit.

Si verò morbus iam radices egerit, & sanguinis iam adsit magna corruptio, ac cachochymia cũ nulla sanguinis abundantia, eáque ita totum corpus occupauerit, vt iam maculæ efflorescant, & alia externa signa in corpore hinc inde appareant, vix venæ sectio tentanda, ne puriore, & subtiliore sanguine effluente, & crassiore illo, ac viscido in venis subsistente; vires ægri debilitentur: sed tùm potius ad cacochymiæ Scorbuticæ præparationem, & euacuationem, primis viis tamen & ventre prius euacuatis, accedendum.

Præparatio humorum.

Præparationem ergo, & purgationem quod attinet cùm Scorbutus fortia purgantia non ferat, sed iis exasperetur potius, vt aliquoties monet Seuerinus Eugalenus, omnésque eruditi Medici ipsa experientia edocti testantur; neque vna vice humores vitiosi euacuari possint: purgatio per ἐπίκρασιν rectissimè instituitur, ita scilicet, vt materia primum præparetur, & coquatur, & corruptio, ac putrefactio humorum superetur, & cohibeatur, deinde purgatio lenis instituatur; & cum materia

Scorbutica non sit eiusdem substantiæ, sed ex diuersis humoribus mixta, iterum ad præparationem accedatur, & hinc, si opus sit, medicamentis idoneis humores præparati rursum euacuentur. Quod nisi obseruetur, & materiâ adhuc crudâ, & specificâ humorum corruptione nondum superatâ, purgantia exhibeantur, materia mota & conturbata anxietates multas parit. Imò obseruatum, non paucos citra purgantium vsum conualuisse, vsurpatis medicamentis attenuantibus, incidentibus & peculiari vi Scorbuto aduersantibus.

Præparantia in Scorbuto qualia.

Itaque primò, vt experientissimi Medici Salomonis Alberti, antecessoris olim mei, verbis vtar, ea vsurpanda medicamenta, quæ terreum, & feculentum humorem colliquent, attenuent, incidant, dissipandóque abstergant, vt soluta obstructione, quod crassius est, facilius in aluum, corporisque sentinam excidat; quod tenuius, & serosius, ad vias vrinæ deriuetur, & vtrumque adeo, quò vergit natura, per conferentia loca euacuetur. Nam & crassiores sæpe huius humoris partes cum vrina excernuntur, & cum ægri commodo vrinæ ferè nigræ, & turbidæ, quæque nigrum sedimentum deponũt, emittuntur.

Regulæ generales in præparatione humorum obseruandæ.

Monendum tamen de istis: Primò ad vniuersalem methodum semper hic respiciendum, & naturam humoris, ac corporis constitutionem considerandam esse. Vbi enim frigidi, & crassi humores sunt, & in iis, qui in frigido, humido, ac crasso aëre viuunt, attenuantibus, & incidentibus fortioribus vtendum: in aliis mitiora adhibenda.

Deinde si morbus radices altius egerit, & diu iam durauerit, fortioribus remediis, & magis attenuantibus, & internis, quàm externis, sudoriferis, balneis, ac aliis. Tutissimũ tamen est, semper à mitioribus incipere, & paulatim ad fortiora progredi. Etsi morbus curationi non cedat, & cum laudabilibus vrinis incrementum sumat, signum est, medicamenta debiliora esse, quàm morbi, & causæ magnitudo requirit, & propterea ad fortiora progrediendum.

Tertiò aperientibus & attenuantibus medicamentis, quæ in aliis morbis vsurpantur, solis fidendum non esse, sed ea addenda, quæ peculiari proprietate huic morbo aduersantur. Non enim est de nihilo, quod aliquoties monet Eugalenus, Medicos, aliàs doctos, frustrà in hoc morbo, quem non rectè cognitum habuerant, curando laborasse, qui proculdubio & aperientia ac euacuantia, & alterantia, atque confortantia vsurparunt; sed frustra: cùm cacochymiam Scorbuticam cognitam non haberent. Neque enim quælibet aperientia, vel humorem melancholicum alterantia hic sufficiunt, sed semper ea vsurpanda, & admiscenda, quæ humoris huius naturam respiciunt. Ideóque etsi quæ obstructiones hepatis, lienis, ac vicinorum vasorum aperiunt, & intemperies eorum corrigunt, quæque in aliis melancholicis affectibus vtilia sunt, & hic locum habeant, vt radices *aperientes, scorzoneræ, caryophyllatæ, helenij, cichorij, polypodij, gentianæ, rhapontici,*

aristolochiæ rotundæ, scillæ; cortices *tamarisci, capparum*, folia *chamædryos, chamæpithyos, cuscutæ, agrimoniæ, fumariæ, hyssopi, lupuli, ceterach, scolopendrii, betonicæ origani*; flores *genistæ, chichorii*; è fructibus *amygdalæ amaræ, baccæ lauri, iuniperi*, & similia: ea tamen, quæ huius humoris proprium vitium peculiari vi corrigere possunt, semper addenda.

Poterit ergo primò talis potio parari.

℞. *Rad. cichor.*
fœniculi,
polypod. q. a. Vnc. i.
cort. tamarisc.
rad. cappar. an. Vnc. ß.
cochlear.
becabung.
fumariæ, omnium recent. a. M. i.
ceterach,
chamædryos,
hyssop.
capil. veneris,
linguæ ceruinæ an. M. ß.
passular. Vnc. i.
Coq. s. a.

Colaturæ clarificatæ
℞. Vnc. xx. dulcoretur.
sacchar. cando, & add. *cinamom.* Drach. ii.

F. potio pro 4. vel 5. dosibus: vel addatur. *sacchar.* q. s. & fiat. *syrupus*, cuius Vnc. i. ß. detur cum *aq. scolopendr. fumar. cochlear. nasturt. aquatic. becabungæ.*

Vel ℞. *Aq. scolopendr.*
fumar.
chamædr. an. Vnc. iii.
syr. de scolopendr.
de fumar.
bysantin. s. an. Vnc. i.
spir. vitrioli Scrup. ß.
Fiat portio pro 3. dosibus.

D. Salomon Albertus hoc digestiuum præscribit.

℞. *Passular. minor. succo acetosæ imbutar.* Vnc. i. ß.
rad. polypod. quern. Vnc. ß.
asari Drach. ii.
bistort. Drach. iii.
glycyrrh.
oxylapathi an. Drach. ii.
cort. rad. cappar. Drach. iii.
tamarisci,
sem. anisi,
fœniculi an. Drach. i. ß.
agni casti Drach. i.
vrticæ Scrup. iiii.
herb. cuscutæ,
acetosæ,
capill. veneris,
lichen. petrei,
ceterach,
linguæ ceruinæ an. M. ß.
thymi,
epithymi an. P. ii.
flor. borrag.
bugloß.
violar. an. P. i.
cinamom. Drach. ii.
Coq. in *aq. pura. ad* ℔. i.
In colatura clarificata dissolue *sacchar.* q. s.
Coq. ad syrupi consistentiam:
Cuius Vnc. i. ß. detur quotidie cum *aq. scolopendr. capill. Veneris, lupuli* an. ℥. i.

Poterit & spiritus salis, cremor. tartari, tartarum vitriolatum vel spiritus tartari compositus, quem vulgo misturam simplicem nominant, in iusculo carnis vel alio conuenienti liquore exhiberi.

Materia hisce vel similibus medicamentis præparata, & viis apertis, ad purgantia accidendum. Licet etiam præparantibus quædam purgantia admiscere, vt aluus non-

nihil laxetur, & humores ad aluum sensium deducantur. Eligantur autem, vt etiam supra dictum, leniora purgantia; cum fortiorum & vehementiorum purgantium vsu, ipsa experientia teste, ægri in hoc morbo in præsentissimum discrimen adducantur, & vitæ periculū sæpe conïiciantur. Ideoque confectionem Hamech plerique docti abhorrent. Si tamen infundatur vel coquatur, mitior fit.

Vt ℞. *Decoct. fol. senæ sec. August.* Vnc. iv.
confect. Hamech. Drach. i. ß.
el. diaphenic.
rosat. Mes. an. Drach. ß.
Bulliant semel atque iterum, & colentur.
Colaturæ add. *mannæ* Vnc. ß.
Iterum colentur.
F. haustus.

Vel ℞. *Rad. polypod. q.* Vnc. ß.
cort. rad. cappar.
fraxini an. Drach. ii.
absinth.
centaur. min.
chamædr.
ceterach. an. M. ß.
thymi,
epithymi an. P. i.
sem. anisi,
fœniculi an. Vnc. ß.
hellebor. nigr. præp.
fol. senæ el. an. Drach. iii.
rhabarb. Drach. ii.
cinamom. Drach. ß.
conseru. fumar.
cochlear.
borrag. an. Vnc. i. ß.

Contundenda contundantur, & affundantur. *aq. vel vini, vel seri lactis* ℔. iii. ac in vase duplici coq. in baln. per horas ii. Colaturæ exhibeantur Vnc. ii. manè, & horis duabus ante cœnam.

Vtile est etiam hoc medicamentum.

℞. *Passular.*
polypod. q. an. Vnc. ß.
iuiubar.
sebesten an. num. vi.
Coq. in aq.
Colatur ℞. Vnc. viii.
In iis infund.
fol. sen. el. Vnc. ß.
epithym. Cet. Drach. ii.
turbith. elect.
helleb. nigr. præpar. an. Scrup. ß.
zingib.
caryophyll. an. Scrup. i.
In colaturâ dissoluatur mannæ. ℥. ß.
Iterum coletur.
F. haustus.

Vel paretur talis potio.

℞. *Rad. polypod. q.* Drach. vi.
asari,
cort. tamarisc.
rad. cappar. an. Drach. i.
chamædr.
capill. vener. an. M. i.
epithym. Vnc. ß.
flor. borrag.
buglos.
cichor. an. Drach. i.
fol. senæ el. Vnc. i.
sem. anisi,
fœniculi an. Drach. vi.
passular. exacinatar. Drach. ii.

Infund. in *s. q. seri lactis.*
In colatur. Vnc. vi. dissolu. *el. Indi, vel rosat. Mesue*, prout humoris natura postulat, Vnc. ß.
Iterum colentur.
Add. *syr. de fumar. compos. vel de*

cichor. cum rhabarb. Drach. vi.
Misce.
F. potio purgans pro 2. dosibus.
℞. *Rad: polypond. q.*
scorzoneræ an. Vnc. ß.
fumariæ,
scochlear. an. M. ß.
sem. endiuiæ,
anisi,
fœniculi,
carui an. Drach. i.
cort. rad. capparum Drach. ii.
ceterach,
capill. vener.
borraginis an. M. ß.
fol. senæ Vnc. i.
agar. trochiscati Drach. ii.
rhabarb. Drach. i.
flor. cordialium P. i.
spicæ Indicæ.
cinamom. an. Scrup. i.
schœnanthi Scrup. ii.
Coquantur *in sero lactis.*
Colaturæ ℞. ℔. i.
Adde *syr. de cichor. cum rhabarb.*
rosar. sol. an. Vnc. i
succi cochleariæ vel scelotyrbici
alicuius Vnc. i. ß.
Misce,
Pro duabus vel tribus dosis.

Vel ℞. *Rad. cichor.*
petroselini,
polypod. q. an. Vnc. ß.
cort. tamarisc.
rad. cappar. an. Drach. ß.
helleb. nigr. præp. Drach. i. ß.
cochlear.
nasturt. aq.
becabung. an. M. i.
ceterach.
agrimon. an. M. i.
sem. anisi,
fœniculi,
agni casti an. Drach. i.
passular. Vnc. i.
Coq. *in s. q. seri lactis caprini.*
In colatur. infund.
fol. senæ el. Vnc. i.
rhabarb. elect. Drach. i.
flor. borrag.
bugloss.
genistæ. an. P. i.
cinamom.
caryophyll. an. Drach. ß.
Colaturæ ℞. Vnc. ix.
syr. de fol. senæ Vnc. i.
fumar. comp. Drach. vi.
cremor. tartari Scrup. i. M.
Fiat potio pro 3. dosibus.
Vel ℞. *Electuar. diacatholic.* Vnc. i.
confect. Hamech. Drac. iii.
Infund. *in decocto, vel aq. becabung. & cochlear.* Vnc. iii.
Postea colentur: add. *syr. de fol. senæ.* ℥. ß.

Pilulæ.

℞. *Pilular. tartarear. Quercetan.* Drach. i.
F. pilulæ mediocres.
Vel ℞. *Pilular. aggregat.* ℈. ii.
tartarear. ℈. i.
Extract: hellebor. nigr. gr. vi.
Fiant pilulæ xxi.
Vel. ℞. *Pulu. rad. gialapæ.* Drach. ß.
pilular. tartarear. Drach. i.
tartari vitriolati,
pulu. sem. sinapi,
nasturtii an Scrup. ß.
Cum *succo absinthii, vel fumar. vel oxymel. scillit.*
F. pilulæ, quarum Drach. ß. sæpius ante cœnam exhiberi potest.

Pulueres.

℞. *Fol. senæ* Vnc. ß.
epithymi,
cremor. tartari an. Drach. ii.
cinamom.
caryophyll.
galangæ,
sem. anisi an. Scrup. i.
diagryd. Drach. ß.
F. puluis: Dosis Drach. i.
Vel infundatur Vnc. ß. in sero lactis.

Nec incommodè exhibetur puluis senæ nostræ descriptionis.

℞. *Fol. senæ el.* Vnc. i. ß.
cremor. tartari Drach. vi.
cinamom. Drach. iii.
caryophyll.
galang. an. Drach. i.
diagryd. Drach. i.

Possunt quoque huius pulueris Drach. ii. vel iii. pro ratione virium in s. q. seri lactis per noctem infundi, & colatura manè exhiberi.

Commendatur etiam ad Scorbutum extirpandum hic puluis.

℞. *Aloes,*
croci oriental. an. Drach. ii.
myrrhæ Drach. i.
Electuar. de succo rosar. in tabul. Vnc. ß.

Fiat puluis, cuius Drach. i. exhibeatur mane, & iterum Drach. i. horis duabus ante cœnam, in lacte caprino, aut sero lactus caprini, aut in lacte, in quo nasturtium aquaticum coctum sit. Si propter aloës amaritiem puluis hic alicui minus arridet, pro tabulis de succo rosar. ipsum electuar. sumatur, & F. pilulæ.

Vel ℞. *Fol. senæ* Vnc. ß.
epithymi, polypod. q.
cremor. tartari,
rad. rhabarb. monach. an. Drachm. ß.
sem. anisi,
fœniculi an. Scrup. ii.
F. puluis.

Laudatur & hic puluis, cum pituitosus humor admistus est.

℞. *Fol senæ,*
agarici trochisc. croci,
epithymi an. Drach. ii.
F. puluis. Dosis Drach. i. vel ii.

Passulæ purgantes.

Vel parentur hæ passulæ purgantes.

℞. *Fol. senæ elect.* Vnc. i.
mechoacann. albiß.
polypod. q. an. Drach. vi.
flor. cordial. an. P. i.
cinam. Drach. ß.
sem. fœniculi. Drach. i.
glycyrrhiz. rasæ Drach. i. ß.

Ebulliant in s. q. *aq. vel vini*, & macerentur per noctem in infusione.

Colaturæ leniter expressæ. ℞. ℔. i. cui adde *sacchar. alb.* Vnc. ii.
mannæ Vnc. iii.

Coquantur ad spissitudinem Iulebi *cui sub finem adde succi cochlear.* Vnc. ii.

Rursum semel atque iterum ebulliant.

Tandem add. crem. Tartari ʒ. vi.
passular minor. lotar. ℥. x. M.

Et maneant passulæ in infusione de quibus datur Vnc. ß. vel Vnc. i. ß. pro ætatis & virium ratione. Si opus est, prosunt, dum sumuntur g. i. vel ii. extract. scammonii acuti.

Bolus.

Vel ℞. *Electuar. diacatholic.* ℥. ß.
confect.

confect. Hamech. Drach. ß.
pulu. fol. senæ,
crem. Tartari an. Scrup. ß. vel
Scrup. i.
Cum *saccharo*
F. Bolus.

Antiscorbutica Medicamenta.

Corpore hoc modo euacuato ad fortiora aperientia, & ea imprimis, quæ morbo huic propria esse diximus, accedendum, & medicamenta, quæ sale volatili abundant, ac humorum cruditatem, & deficientem coctionem, ac fermétationem corrigere, &, vt Wierus loquitur, crassos & crudos humores penetrare, eosque subtiles, & tenues reddere, obstructiones aperire, & vitiosos humores hinc inde per corpus dispersos discutere, vel per vrinas educere, & peculiarem illam humorum corruptionem impedire possunt, vsurpanda.

Cùm enim, vt suprà diximus, humor hic ex deficiente coctione & πυδματισ[illegible] salis, ac ciborum crassorum primam originem habeat, ea semper medicamenta, quæ defectum illum supplent, & quæ sale volatili abundant, ac humorem istum crassum & fixum, volatilem reddere, & crassis spirituosam quasi raritatem inducere, ea suo loco mouere, vt ab vtilibus facilius separari, & ex corpore per conuenientes vias euacuari possint, apta reddere valent, quæque occultum illud vitium; & peculiarem huius humoris corruptionem corrigere valent, vsurpanda.

Medicamenta autem, quæ hæc præstant, sale volatili abundant, & acrimoniâm quandam cum amaritie coniunctam habent; atque insuper longa experientia ad hoc malum profligandum plurimum posse, comprobata sunt: *Cochlearia*, quæ facilè primas inter ista medicamenta tenet, & malo huic peculiariter aduersatur, vt longa experientia docuit, siue cruda comedatur, siue cum saccharo in conseruam redigatur, siue succus eius exhibeatur, vel etiam aqua inde destilletur. Sale enim volatili acri, cum amaritudine quadam coniuncto, abundat: vnde aperit, penetrat, crudos illos ac crassos humores volatiles reddit, vt Chymici loquuntur, discutit, per vrinam & sudores expurgat, viscera roborat. Nonnullis Britannica dicta putatur, quod in littore Britanniæ opposito copiosè proueniat, vt & in aliis regionibus, quibus hic morbus Endemius. Creatoris enim optimi sapientia factum, vt, vbi ob loci naturam morbi aliqui quasi vernaculi sunt, domestica etiam remedia copiosius crescant, Britannicam primò à Frisiis Romanis militibus monstratam fuisse, refert Plinius. *Nasturtium eiusque species omnes*, & inprimis aquaticum, quod ad hunc morbum inter cætera vtilius est. *Becabunga*, cuius vsum quidem nonnulli, si sola vsurpetur, improbant, metuuntque ne sua humiditate excrescentiæ lienis potiùs materiam suppeditet. Verùm etsi hoc ita facillimè metuendum non sit, & sale volatili, quem obtinet, eodem modo, vt alia antiscorbutica medicamenta, in hoc malo efficax sit: tamen hoc etiam fatendum, salem illum volatilem in cochlearia longè esse copiosiorē, quàm in becabunga, & becabungā plus humoris aquei obtinere, ideoque ex his duabus plantis mixtis

Cochlearia.

Britanica.

Nasturtium.

Becabunga.

optimum, experientia teste, emergit remedium; & cum becabunga minus sit calida, quàm reliquæ illæ plantæ, commodissimè non solùm ad ipsum Scorbutum, sed etiam vbi febris ac calor præter naturam adest, exhiberi, eiusque dimidia pars reliquis addi potest. *Raphanus rusticanus*, nonnullis Armoracia, *chelidonium minus*, quod à Germanis peculiari nomine *Schorbunck trutelin* appellatur; *sedum minus*, quod illecebram vocant, sed cum acrius sit, minus tutum plerisque putatur. Scripsit tamen ad me nuper vir Excell. Dn. D. Ioh. Dieterus, Illustriss. Elect. Brandeburg. Viduæ & Berolinensis Medicus, in Suecia Sereniss. Sueciæ Regis Chirurgum sibi retulisse se in promptu habere pro copiis naualibus in maxima copia Aquam stillatitiã crassulæ minoris, quæ ibi vberrimè in superficie rupium serpit, à cuius vsu ægrotantes, qui Scorbuto, vrgentur, initio valde languerent, tandem tamen mirè cõualescerent, & tantam morbi vim potione hac simplici se leuaturum largè promisisse. *Numularia*, *sinapi*, vnde vsus obtinuit, & commodè fit, vt salsis, ac fumo exsiccatis carnibus, & piscibus condimenti loco sinapi apponatur; *raphanus*, *trifolium aquaticum*, *arum*, Ferunt etiam in Norwegia, prope Bergas, celebre ob pisces venales Emporium, terram quandam rubram, sigillatæ similem, effodi, quæ sit certum, & efficax huius morbi remedium.

Raphanus rusticanus. Chelidonium minus. Sedum minus.

Alii referunt in eadem Norwegia ad hunc morbum profligandũ felicissimè vsurpari fructum chamærubi cuiusdam, qui sub nomine Chamæmori Norwegicæ à Carolo Clusio, *in historia plantar. rarior. lib. 1. cap. 5.* describitur. Cum autem quæ hæc de re notatu digna sunt, ex epistola D. Heinrici Hoieri Medici recenseat, ea hic inserere libet: *Ex ipso fructu*, inquit, *Electuarium, rudi Minerua, conficiunt quot annis Noruuegij, atque Finmarchij, in hunc fermè modum. Baccas in fictili aut aheneo per se ad mediocrem consistentiam coquunt, nullo alio addito liquore: cum enim succi plena sint, molles, alieno humore irrigari non expetunt: quanquam in delicatioribus sunt nonnulli, qui melicrati Fionensis (quo summe delectantur Septentrionales isti) aliquid affundunt. Hanc confectionem idoneis vasis exceptam, & ne corrumpatur ab ambiente aëre, butyro dissoluto obductam, vsui studiosissimè reseruant: nobile sanè, & probatissimum illis aduersus Scorbutum remedium. Etenim non facilè credas, quæ miracula ista gens sola hac medicina faciat quotidie: vt omnino fatendum sit, nihil ad hanc esse vel cochleariam illam, tot encomiis hactenus celebratam, vel becabungam, vel sisymbrium, cardaminen & id genus alia, quibus Germani sese efferunt. Et meritò admiranda singularis DEI benignitas, quod Nordlandia longius ad septentrionem remota, & fœdissimis morbis ob cæli solique inclementiam miserabiliter scatenti, indigenis remediis prospicere voluerit. Enimuero morborum crudorum, putridorum, melancholicorum mira hic vbique seges. Idcirco necessitas miseros rusticanos varia auxilia edocuit, vt nunc vel in grauissimis casibus pauperculus aliquis accommodatè sibi suisque mederi sciat. Ita nonnulli Scorbuticos, quamuis ridiculè, tamen benè, atque vtiliter*

Chamærubi fructus.

hunc in modum curant: In vicinam aliquam insulam moris abundantem exponunt, ibidemque solos relictos domum non transferunt, priusquam sanitati sunt restituti. Tunc enim illi, quasi ab omni humanitate exclusi, vita tamen (quod credibile est) cupidi, moris vesci coguntur, siue vt extremo remedio promissam sanitatem recuperare tentent, siue, vt sitim, qua vt plurimum torquentur, extinguant. Dumque hoc ad satietatem agunt, sine dubio intra paucos dies oppidò conualescunt. Hyeme verò, quando id non licet, electuario suo non minus feliciter vtuntur, sine certa dosi aut custodia. Alioqui toto curationis tempore nullo alio alimento vtuntur. Hactenus Hojerus.

Rangiferorũ sanguis. Idem Dn. Doctor Iohan. Dieterus ad me perscripsit, in Finlandia ad morbum hunc siue debellandum siue præcauendum in vsu esse Rangiferorum sanguinem, quem, dum mactantur, manu exceptum hauriunt: An quia hoc animal abundanti pastione chamæmori, cuius fertilis, vt fertur, est ista regio, qualitatem huic morbo aduersam sibi conciliat.

Sunt præterea & alia quædam, quæ etsi cum prioribus æqualem efficaciam non habent, & ipsa tamen ad hoc malum satis vtilia sunt: *vt fumaria, absinthium, idque vulgare potius, quàm Romanum, seu Ponticum;* cum non solùm aperiat, & detegat, sed & roboret, *carduus benedictus, cuscuta, ceterarch, scolopendrium, hyssopus, capillus Veneris, chamadrys, betonica, agrimonia, polypod. quernum, buglossum, borrago, radices helenij, oxylapathi, asari, cortic. tamarisci, capparum, flores & semen genistæ, flores sambuci, sem. agni casti, epithymum:* &, vbi febris ac calor adest, *cichorium, endiuia, acetosa, acetosella, succus citri, limonum, aurantiorum:* Quorum loco etiam *Spiritus Vitrioli, Salis, Sulphuris* exhiberi possunt.

Admonitio de medicamentis antiscorbuticis. Hoc enim hic omnino etiam notandum, cautione quadam in exhibendis illis antiscorbuticis medicamentis, quæ omnia ferè sunt calida, & aeria, opus esse. Nam cum isti humori crudo, & crasso varii alii humores in corpore abundantes admisceri possint, iiq; sæpe biliosi & calidi, ac humores in hypochondriis detenti efferuescant quasi, & calorem quendam concipiant, cauendum, ne medicamentis nimium calidis malum exasperetur. Itaque non incommodè cum sero lactis talia medicamenta exhibentur.

Rectè autem de medicamentis Scorbuto propriis monent authores, in succis maiorem efficaciam esse, quàm in decoctis; & testatur id experientia. Cuius rei causa est, quod maximam efficaciam habeãt hæc medicamenta à sale volatili, qui coctione dissipatur, vt & in exsiccatione plerumq; euanescit: in succis, verò vt & in conseruis, ferè integer manet. Ideo raphanus rusticanus in conueniente liquore macerandus; ex cochlearia, nasturtio, becabunga succus exprimendus, vel conserua paranda.

Extracta in Scorbuto an vsurpãda. Multò minus hic locum habent, aut aliis præferenda sunt, extracta cochleariæ, nausturtii, quæ quidam, ne non chymici esse videantur, præ aliis commendant. Etsi

enim è quibusdam plantis vtilia ad Scorbutum extracta parari posse, non negem: tamen ex istis plantis, quarum vix maximè in sale volatili constat, hoc fieri non potest; cum sal iste volatilis cum spiritu vini, vel quocúque alio, qui ad extrahendum adhibetur, liquore sese vniat, & auolet, & corpus ita sale hoc destitutum maxima ex parte inefficax ad hunc morbum curandum relinquatur.

Ex his varia composita parantur, quorum aliqua recensere libet.

Decocta & potiones.

Pauperibus propinari potest cereuisia, in qua nasturt. aquat. cochlearia & becabunga cocta sint. Vel eadem in lacte coquantur.

Paratur facile, & nullibi ferè deficiens medicamentum est hoc.

℞. *Nasturtij aquat.* M. ii. *& cum haberi potest, acetosæ minoris in agris nascentis cum toto* M. ii.

Concidantur crassiori modo, & per noctem macerentur in *lactis caprini* ℔. viii. *Postea coquantur ad* ℔. ii. *consumptionem, & colentur.* Colaturæ. Vnc. vi. bibat æger mane, & horis duabus ante cœnam; & medicamenti huius vsum continuet, donec melius se habere animaduertat.

Vel coquatur cochlearia, & becabunga in lacte dulci, si febris absit; vel si febris adsit, in lactis sero, & decoctum exhibeatur, quo solo multos Scorbuticos se curasse testatur Eugalenus.

Verùm cùm, vt supra dictum, plantæ istæ coctionem fortem non ferant, in vase duplici, & clauso coquendæ, aut infundendæ potius, ne sal volatilis, à quo omnis vis, dissipetur, aut, quod commodius videtur, detur succus harum plantarum in lacte, vel sero lactis. Quo modo hisce medicamentis vulgus in Frisia, Hollandia, & aliis locis lacti assuetum, quo acrimonia eorũ nonnihil obtunditur, vti solet. Serum tamen lacte commodius est; cum ab eo caseosæ partes, quæ obstructiones parere possunt, separatæ sint. Et testatur Eugalenus, imò ipsa experientia, longè maiorem efficaciam esse in succis, quàm in decoctis. Ne verò succi valdè ventriculum offendant, aliquid sacchari, & pulueris cinamomi, ac anisi addi potest atque ea ipsa de causa etiam conseruarũ cochleariæ & similium plantarum vsus commodissimus est.

Vel ℞. *Cochlear.*
nasturt. aquat. part. eq.
becabung. dimid. part.

Contundantur in mortario lapideo, *& in lacte caprino, vel sero coquantur*, Succus tamen præstat. & ob id non magna liquoris copia affundenda.

Commendatur & decoctum absinthii, atque hoc plurimos, qui paralysi Scorbutica citra febrem laborarunt, se sanasse, testatur Eugalenus.

Et omninò πολυθρύλλητον, & longo vsu probatum est medicamentum, quod fit *è succo cochlear. nasturt. aquat. sisymbrij cardamin. & becabungæ.* Exprimitur ex his plantis succus vel per se, vel affuso lacte, & sero lactis, & Vnc. iiii. vel Vnc. vi. exhibentur. Potest etiam aliquid aquæ cinamomi & sacchari albissimi adiici.

Vel ℞. *Succor. expressor.* Vnc. ii.
seri lactis caprini ℥. iij.
Si adsit calor, addatur succus acetosæ.
Vel ℞. *Becabung. cochlear.*
nasturt. aq. an. M. i.
Contundantur, & infundantur in vino Rhenano; postea colentur cum expressione.
In colatura infundatur nodulus sequens.
℞. *Sem. nasturt.* Vnc. ß.
cinamom.
caryophyl. macis. an. Drach. i.
Detur quotidie haustus.
Vel ℞. *Rad. raphani agr.* Vnc. i.
cochlear.
nasturt. aq.
becabung. an. M. j.
fumaria M. ß.
Contusis in mortario marmoreo affunde *lactis, vel seri lactis caprini* ℔. j. ß.
Stent in loco calido hor. 12. postea colentur.
Colaturæ add. *croci* scrup. j.
cinamom. Drach. i. ß.
vel aq. cinamom. Drach. ß. M.
Vel paretur hoc decoctum.
℞. *Rad. cichor.*
fænicul.
raphani rustic. an. Vnc. i.
ari præpar. Drach. ß.
cochlear.
nasturt. aq.
becabung. an. M. ij.
cardui benedict.
fumar.
centaur. minor.
absinth. an. M. ß.
In vase clauso coquantur in *seri lactis caprini vel vini Rhenani* ℔. iv.
Vel ℞. *Nasturt. aq.*
cochlear. an. M. ij.
radic. raphan. agrest. Vnc. ß.
galangæ,
cinamom. an. Drach. ij.
Conquass. omnia in mortario lapideo, & affusa *s. q. seri lactis* stent in loco calido per noctem, mane colentur.
Et de talibus potionibus mane, & horis duabus ante cœnam haustus exhibeatur; commodumque est, si æger post haustum matutinũ sumptum in lecto sudare possit.
Vel ℞. *succi herb. cochlear.*
nasturtij aquat. a. cochlear. ij.
chelid. minor.
acetos an. cochl. i.
absinthij cochl. s.
Misce cum haustu seri lactis,
Aq. cinamomi parum.
Vtatur æger quotidiè manè supersudando per horam, vel quantum vires ferunt.
Vel ℞. *Cochlear.* M. j. ß.
acetos. recent. M. i.
seri lactis caprini vel vaccini q. s.
Efferueant in vase duplici clauso, & stent infusa, donec refrigerentur.
Colaturæ.
℞. *Pro singulis dosibus* Vnc. iv.
syr. è succo cochlear. Vnc. j.
aq. cinamomi Drach. ij.
Misce.
Pro vnica dosi, & sic singulis diebus, quamdiu opus erit.
Vel ℞. *Succi sedi medij seu vermicularis becacungæ.*
nasturtij aqu.
cochlear. an. Vnc. ß.
seri lactis caprill. Vnc. ij.
croci,
macis,
cardamomi an. scrup. ij.
aq. cinamomi Drach. i.
Misce pro haustu.

Vel R. *Becabungæ*,
nasturt. aquat.
cochlear. an. M. iii.

Contusis adde *seminis Erucæ*,
rad. Iridis nostratis hortensis, an. Vnc. ß.
zingiber.,
caryophyll. an. Drach. i.

Coq. *cum vini rubri* ℔. ii.

Colaturæ per aliquot dies mane detur cyathus vnus, ægerque ad sudorem se componat.

In ijs, qui frigidioris sunt constitutionis,

℞. *Becabungæ*,
nasturtij,
cochlear. an. M. i.
cinamom.
galangæ,
croci an. scrup. ii.
spicæ Indicæ Drach. ß.

Macerentur in vini albi sextariis ii. Factáque leni ebullitione colentur.

Colaturæ manè & vesperi haustus sumatur.

Vel ℞. *Cochlear.*
becabung.
nasturt. aquat. an. M. i.
radic. raphan. agrest. ℥. i. ß.

Contundantur in mortario marmoreo. & affund. *lactis caprini* q. s. & bene misceantur. Stent in infusione horis xii. postea Coq. horæ semisse in vase duplici.

Coletur, & exhibeatur. Dosis ℥. vi. mane, & horis duabus ante cœnam.

Si ventriculus sit debilis, aliquid cinamom. vel zinziber. addi potest. Et si corpus sit frigidius & œdematosum, maceratio & coctio in Vino Rhenano fieri potest.

Semen erucæ contusum, & in nodulo ligatum, ac in vino maceratum etiam ad curandum Scorbutum vtile est.

Vel ℞. *Radic. polypod q.*
cichorij an. ℥. i.
rhapontici,
raphani rustican. an. Vnc. ß.
radic. ari præpar. Drach. ii.
nasturt. aquat.
fumar.
absinth.
ceterach. an. M. i.

Coq. in sero lactis in vase duplici, & Colatura saccharo, si placet, dulcoretur.

Vel ℞. *sem. erucæ* Drach. ii.
nasturtij aq.
absint. an. Drach. i.
ceterach, M. ii.
linguæ ceruinæ M. ß.
croci scrup. i.
cinamom. Drach. i.

Affundatur vini q. s.

Nonnulli & cortices radicis iuglandis cum nasturtio copiosiore coctas commendant.

Recenset Wierus & alii quædam medicamenta, quæ iis in locis, vbi Scorbutus familiaris est, vulgò vsurpari solent. Hoc remedio infinitos curatos scribit:

℞. *Absinth. vulgaris*,
granor. iuniper. contusor. an. M. i.
lactis caprini mensur. i. vel ℔. iv.

Coq. ad tertiæ vel quartæ partis consumptionem, pòst colentur cũ forti expressione.

Colaturæ add. croci Drach. ß. vel Dr. i. & semel, atque iterũ rursum ebulliant, & denuo colentur. Decocti huius haustus tepidus ter de die propinetur, manè, hora 3. pomeridiana. & cubitum ituro.

Alii hoc vsurpant:

℞. *Becabung.*
nasturt. aq. an. M. iii.

Contusis adde *semin. erucæ.*
radic. iridis cælestis an. Vnc. ß.
Zingiber. Drach. ii.
piper. longi Drach. i.

Postea affunde *mensur. dimid. vini* rubr. & Colentur. De quo mane detur haustus, ægerque in lecto tectus sudet, idque continuetur 9. diebus.

Idem Wierus in Frisia Orientali hunc potum ingratum, & abominabilem in vsu esse dicit:

♃. *Vini Rhen. mensur.* vi.
deinde ♃. *rad. raphani agr.* ℥. iii.

Quæ contundantur, & contusis affundatur *pars vini, & hora i.* macerentur, postea colentur, & *Colatura cum vino reliquo misceatur. In huius vini parte aliqua dissolue stercoris taurini, & anserini (pro quibus malim ouillum substituere, quo in sero lactis dissoluto, & colato febres iis in locis, proculdubio Scorbuticas, à quibusdam curari audio) ana partem, quæ tres nuces iuglandes æquet: dissolutum coletur cum forti expressione, & Colatura cum reliquo vino misceatur, in quo suspendatur in nodulo hor.* 24. *pulueris nucis moschat. & caryophyll.* an. Drach. ii. Hunc potum, quoties sitis, ægro exhibent, & nullum alium potum præbent. Vbi febris & calor coniunctus est, lac ebutyratum, vt appellant, in quo cochlearia & becabúga cocta sint, vel cum succo earum, exhibeatur.

Syrupi.

Syrupus Sceletyrbicus Foresti hic est. *Recipe succi cochleariæ, becabungæ* an. ℔. iii. *sacchar. optimi* ℔. ii. *Coquantur simul, &* s. a. F. Syrupus.

Syrupus cochleariæ compositus, Vratislauiæ vsitatus, & olim à Reipub. illius Medico ordinario, D. Casparo Packischio præscriptus.

♃. *herb. cochlear.*
nasturt. aq.
agrimoniæ,
Sij aquat.
asplení,
hemionitid.
saluiæ,
capill. ♀
chamædryos,
prassij,
fumariæ,
veronicæ,
pentaphylli,
fol. ebuli, an. M. i.
sem. anisi,
fœniculi,
nasturtij, apij,
petroselini,
pulpæ sem. brusci.
asparagi, an. ʒ. i.
melon. Drach. ii.
rad. filicis,
œnanthæ,
asparagi,
pimpinellæ,
borraginis,
bugloss.
polypod.
tussilaginis,
glycyrrh.
taraxaci,
cortic. radic. cappar. an. ʒ. i. ß.
flor. hepaticæ,
borraginis an. M. ß.

F. Horum omnium *s. a. decoctio in s. q. Aq. nasturt. aquat. ad remanentiam.* Vnc. xl.

Stent in decoctione vsque ad infrigidationem.

Colentur cum forti expressione. *Colaturæ* adde *sacch. rub. opt.* ℔. iii. Bulliant lentissimo igne ad spissitudinem Syrupi. Clarificentur &

aromatizentur cum subscripto nodulo, qui

℞. *pulu. rhabarb.* Drach. iij.
cinam. Drach. j.
caryophyll.
macis. an. scrup. ij.

Aquæ destillatæ.

Quibus decocta non arrident, ijs aqua destillata cochleariæ, nasturtij aquat. vel aquæ compositæ Scorbuticæ exhibeantur. Et semper danda est opera, vt ad talia medicamenta æger sudet.

Aqua Scorbutica à Quercetano, *cap. 7. pharmacop.* descripta hæc est.

℞. *Cort. Capparum,*
fraxini,
tamarisci,
rad. polypodij querni an. Vnc. ij.
herb. cochleariæ,
nasturtij aquatici,
summitatum melissæ,
eupatorij Mesuæ,
ceterach,
chamædr.
chamæpit. an. M. ij.
sem. fœniculi,
anisi,
cardui bened. an. ʒ. i. ß.
flor. genistæ,
centaurij minoris,
hyperici,
sambuci,
epithymi ana P. ij.

Omnia macerentur per tres dies, in *aq. fumariæ, seri lactis* a. ℔. iij
vini albi generosi ℔. iv.
oxymelitis scillitici ℔. i.

Dein colentur & exprimantur: expressioni adde *trochiscoru de capparibus, dialaccæ,* an. ʒ. vi.

Postea destillentur per cineres ad siccitatem. Dosis Vnc. ii. mane tribus horis ante cibum, continuãdo per aliquot dies secundum morbi magnitudinem.

Aqua Scorbutica Tobiæ Dorncreilij hæc est.

℞. *Rad. raphani syluestris acerrimi* ℔. iv.
polypod. querni mundi ℥. i. ß
cort. rad. cappar. Vnc. ß.
sem. fœniculi Vnc i.
cardamomi Vnc. ii.
croci Orientalis Drach. i.

Radices raphani incidantur in orbiculos tenuissimos; reliqua verò puluerizentur subtilissimè, & simul infundantur in *vini Rhenani albi* ℔. xvi. & stent in infusione in loco calido per octiduum, vase quotidie semel atque iterum agitato.

Deinde adde *aquæ cochleariæ,*
becabungæ,
nasturtij aquatici an. ℔. i. ß.
chamædryos veræ,
fumariæ composit. an. ℔. i.
seri lactis caprini ℔. i. ß.

Misce & destillentur in balneo Mariæ igne lentissimo.

Nostræ aquæ Scorbuticæ hæc est descriptio.

℞. *Cortic. tamarisci,*
fraxini,
rad. cappar.
rad. polypod. q.
aperient. ana. Vnc. i.
gentianæ Drach. vi.
helenij,
ari,
cortic. citri, an. Vnc. ß.
chamædryos,
chamæpythios,
cardui benedicti an. M. i.
trochisch. de absinthio,
de capparibus an. Vnc. i.
sem. erucæ Vnc. ß.

Contun-

Contundantur. Contusis Adde
Rad. raphan. syluestr. acer. ℔. i. ß
nasturtij aquat.
cochlear.
becabung.
fumar. an. ℔. iii.

Et cum prioribus contundendo misceantur, & s. a. digerantur, & affusâ
vini Rhenani,
aq. cuscut.
cardui bened. an. s. q.

Destillentur.

Aqua antiscorbutica Dn D. Michaëlis Döringij Physici Vratislauiensis.

℞. *Herb. cochleariæ,*
nasturtij aq.
becabungæ,
nummulariæ,
chelidonij minor. (vel in defectu rad. eius)
barbareæ siue accipitr. an. M. i.
flor. cordial. an. Drach. ii.
calend. Vnc. ß.
rad. gentianæ Vnc. i. ß.
calami arom. Drach. vi.
helenij, ari an. Vnc. ß.
cortic. citri siccor.
aurant. sicc. an. ʒ. iii.
trochisc. de eupator. Drach. vi.
sem. cuscut. Vnc. ß.
cochleariæ,
nasturtij aq.
anisi,
fœniculi an. Drach. ii.

Infundantur per triduum in
aq. fumariæ,
cuscutæ,
cardui bened. an. lib. iii.
vini albi generosi lib. ii.
aq. nostræ melissæ comp. lib. ß.

F. s. a. in vasis vitreis per B. M. destillatio, suspendendo in alembico nodulum *specier. diambr.* ʒ. ii.

Aqua melissæ composita, qua potissimum apud fœminas, ad cor & vterum roborandum, flatus depellendos, & id genus affectus vtitur, hæc est.

℞. *Herbæ melissæ veræ* M. vi.
cardui bened.
flor. calendulæ an. M. i. ß.
cortic. citri siccor. Drach. vi.
cinamom. acutiss. Vnc. ß.
rad. angelicæ,
calam. aromat.
pimpinellæ an. Drach. ii.
croci integri Drach. i.

Infundantur in *vini Vngarici opt.* quart. iii.
vini destillati rectificati vnc. iii.

Stent in infusione per dies quatuor quotidie agitando. Postea destillentur per B. M. in vase vitreo.

Alia eiusdem.

℞. *Herbæ cochleariæ,*
becabungæ,
nasturtij aq.
fumariæ,
verbenæ,
chamæpyt. an. M. i.
flor. genistæ,
hyperic.
borrag.
buglos. an. M. ß.
rad. helenij,
chelidonij maior. (de quo se verè affirmare posse testatur, se eius folius succo expresso cum vino vel cereuisia exhibito apud pauperes semel atque iterum lienem tumentem ac dolentem persanasse) an. Drach. vi.
cortic. citri Vnc. ß.
trochisc. de rhabarb. Drach. v.
sem. cuscutæ vnc. i.
anisi,
fœniculi an. vnc. ß.
galangæ Drach. vi.

Infundantur per triduum in
aq. fumar.
cuscutæ,
cardui bened.
vini albi generosi,
maluaticis an. ℔. i. ß.

F. s. a. in vasis vitreis destillatio, suspendendo in alembico nodulum ex specierum diambræ Drach. ij.

Vel ℞. *Succi sedi med.* ℔. i. ß.
cochlear. ℔. i.
Vermicularis seu sedi min. ℥. iii.
anagallid. aquat. seu becabung.
nasturtij aquat. an. ℔. ß.
nummulariæ Vnc. iij.

Succi hi optimi depurentur per digestionem in balneo roris, deinde digerantur cum *rad. acori vulg.* Vnc. iv. benè incis. per duos dies naturales, postea exprimantur. Colentur optimè. Adde sacchari parum vel q. s. Destillentur in balneo vaporoso, vasis bene occlusis, ad consistentiam mellis. Aqua per se seruetur, seorsim etiam extractum. Ex capite mortuo seu herbis residuis sal arte extractus, & ipse seruetur.

Vel ℞. *Rad. scorzoneræ,*
sarsæ parillæ an. Vnc. ii.
cort. tamarisci,
fraxini an. Vnc. i. ß.
cochlear. recentis,
nasturtij aquat.
becabungæ,
nummulariæ,
agerati,
chamædryos,
chamæpityos,
ceterach,
melissæ an. M. ii.
sem. cardui Mar.
aquileg.
cardui b. an. Vnc. ß.
fœnic. Scrup. ii.
flor. genistæ,
hyperici,
sambuci,
centaur. minor. an. M. i.

Infundantur in *seri lactis, aq. fumariæ vel nasturtij aquat. vini albi* an. ℔. iv. Destillentur per cineres. Liquoris mane Vnc. ii. exhibeantur.

Vel ℞. *Cochlear.*
nasturt. aquat.
becabung. an. M. iv.
nummulariæ,
absinth.
fumar.
scordij,
persicariæ,
meliss.
chamædr.
chamæpit. M. i.
sarsæ parillæ,
ligni guaiaci an. Vnc. iii.
aq. nasturtij aquat.
agrimon.
vini albi ana *quantum satis.*

Destillentur.

Vel ℞. *nasturt. aquat.*
cochlear. an. M. iij.
absinth.
sedi minoris an. M. ii.
rad. raphani agrest. in orbiculos concis. ℔. iv.
scorzoneræ Vnc. i.
cort. rad. cappar.
tamarisci an. Drach. iii.
sem. fœnic. Drach. vi.
granor. paradis.
cardamomi,
croci an. Drach. i.

Affunde *Rhenani vini* ℔. xvi.
aq. cochl.
fumar. an. ℔. i.
seri caprini ℔. ii.

Stent in balneo tepido per diem postea destillentur. Detur destillatum continuis diebus ad Vnc. iij.

Vel ℞. *Cochlear.*
becabung.
nasturt. aquat.
persicar.
nummular. an. M. i.
chamædryos,
chamæpit.
scordij an. M. ß.
rad. helenij,
filicis,
ireos,
asari,
scorzoneræ,
sarsæ parillæ an. Vnc. i.
cort. tamarisci,
cappar.
fraxini an. Drach. ii.
flor. sambuci,
borrag. an. M. ß.
gran. iuniperi contusor. ℥. iii.
cort. citri,
cinamomi. an. Drach. iii.
croci,
spicæ Indicæ an. Drach. ii.
sem. erucæ,
vrticæ,
fœnic. an. Drach. i. ß.
Affunde
aq. buglos.
melissæ,
nasturtij aq. an part. iij.
succi limonum,
aceti tunic.
sambuci an. part. i.

Digerantur diebus aliquot in vase clauso. Postea exprimatur succus: Expressus in B. ad sapæ consistentiam destilletur.

Remanentiæ affundatur aqua destillata,
oxymel. scillit. lib. i.
vini lib. iij.

Diebus aliquot digerantur, iterumque destillentur.

Spiritus.

Efficacior est spiritus harum plantarum, id est, liquor ex viridi planta exstillans, per crebram destillationem ab humore aqueo maxima ex parte separatus, qui totam ferè vim, quæ in magna mole est plantæ, huic affectui conueniens, complectitur. Potest enim ex cochlearia, nasturtio, centaur. minor. aliisque plantis æquè ardens spiritus ac ex vino elici, quod qui non expertus est, vix credit. Totum autem artificium in fermentatione & digestione consistit. *Spiritus.*

Extracta liquida, seu essentiæ.

Commendat Ronsseus *absinthij, cochleariæ, fumariæ, chamædr. tincturam*, aut essentiam eamque in morbis melancholicis, & qui iam radices multos annos fixerant, plurimum potuisse, se compertum habere scribit; & Nobilem quendam, qui multos annos flatibus hypochondriacis laborasset, ac vere, & autumno variis, multisque pharmacis se macerasset, tandem sola fumariæ, & chamędryos quinta essentia, vt appellat, minimo negotio restitutum fuisse, & hoc ceu domestico, ac familiari medicamento ad annos plus minus 12. ad morbi præcautionem felici successu vsum fuisse, refert. *Extracta liquida & essentia.*

Paratur autem hæc tinctura, vt & *lib. 5. Instit. part. 3. sect. 3. cap. 9.* docuimus, si spiritu vini optimo herbæ macerentur, donec tincturam, seu viriditatem herbarum imbibat, deinde reiectis iis herbis, nouisque additis infusio repetatur,

idque ter, vel quater, donec spiritus vini tinctura, & essentia plantarum saturatus sit; cuius tincturæ ægro manè paruum cochleare propinetur.

His tincturis cognati sunt liquores, quos nonnulli essentias nominant. Ex plantis conuenientibus, cochlearia, fumaria & similibus exprimitur succus, qui in Baln. digeritur, donec sedimentum crassum subsideat, & reliquus succus clarescere & rubescere incipiat. Tum quod clarum est per inclinationem à fecibus separatur, atque iterum digeritur, donec feces nullæ amplius subsideant. Vt diutius asseruari possit hic liquor, eius libræ vni sacch. Vnc. iij. addi, & Baln. calore ad syrupi liquidi consistentiam coqui possunt.

Mixtura.

Potest & ad hoc malum debellandum mixtura talis parari.

♃. *Spir. tartari compos.* quem vulg. mixturam symp. nominant, Vnc. ij.
extr. gran. iuniperi Drach. ij.
pimpinell.
calam. arom. an. Drach. ß.
croci Scrup. ß.
essentiæ, spiritus, vel in defectu,
succi vel syr. cochleariæ,
nasturtij aq. an. Drach. ij.
syr. cinamom. Vnc. ß.
fumariæ,
acetos. citri an. Vnc. i.

Misceantur omnia exactè, digerantur, colentur. Dosis à Drach. i. ad Drach. iii.

Electuaria.

Vel ♃. *Conseru. cochleariæ* Drach. ii.
chamædr.
acetosæ,
cichorij,
rad. condit. helenij an. Vnc. ß.
Cum *syr. acetos. citri, & endiuiæ, vel byzant.* F. Electuarium.

Vel ♃. *Conseru. fumar.*
cochlear. an. Vnc. i.
absinth.
borrag.
rad. condit. pimpinellæ,
cichorij an. Vnc. ß.
spec. diarrhod. abbat.
diapliris an. Drach. ß.
Cum syrup. acetosit. citri F. Electuarium.

Vel ♃. *Cons. cochleariæ* Vnc. iii.
fumar.
flor. genistæ,
borragin.
meliss. an. Vnc. i. ß.
cortic. citri condit.
nucis Indic. condit. an. Vnc. i.
extr. gran. iuniperi Drach. ii.
confect. Alcherm. Drach. i.
Cum *syr. cochlear. vel sceletyrb.* F. Electuar.

Pulueres.

In corporibus frigidioribus hic puluis vsurpari potest.

♃. *Cubebar.*
macis,
granor. paradisi. an. Drach. ß.
sem. erucæ, Drach. iv.
croci Drach. ii. F. puluis.

Dosis Drach. i. cum *lact. caprini* Vnc. iv. manè & vesperi.

Laudatur & hic puluis.

♃. *Cinamomi opt.*
nuc. mosch.
sem. nasturt. an. Drach. ii.
croci ℈. ij. F. puluis.

Dosis Drach. i. cum *aq. cochlear. vel fumariæ*, dulcoratis *syr. fumar. vel cochlear.*

Non sine fructu etiam in Scorbuto exhibetur puluis ille D. Birckmanni, quem, eiusque vires Quercetan. *pharmacop. dogm. rest. li. 1. cap.* 20. descripsit, qui, si libet, additione salis nasturt. cochleariæ, sem. erucæ, croco & aliis huic morbo accommodatior reddi potest. Paratur autem hoc modo.

℞. *Rad. ari præparat.* vt Quercetanus ibi docet Vnc. ii.
acori vulg. (forsan acori veri, vulgò calami aromatici dicti)
pimpinellæ an. Vnc. i.
oculor. cancri præp. Vnc. ß.
cinamom. Drach. iii.
salis absinthij.
iuniperi an. Drach. i.
sacch. ros. q. s.
F. puluis.

Vel ℞. *Rad. ari præpar.* Drach. ii.
pimpinellæ,
calami arom.
ligni rhodii an. Drach. ß.
nummular.
flor. genistæ,
sem. nasturt.
erucæ,
fœnic.
carui an. Scrup. ii.
caryophyll.
cubeb.
Zingib. an. Scrup. i.
cinam. Scrup. ii.
salis fraxini,
tamarisci,
absinthii an. Scrup. ß.
Rotulæ diarrhod. vel diapliris pondus omnium.
F. puluis.

Rotulæ & morsuli.

Rotulæ & morsuli. Possunt ex pulueribus rotulæ & morsuli formari additis speciebus diapliris, diarrhod. diatrionsantal. confect. de hyacintho, cordial. temper. trochisc. de capparibus.

Postquam aliquoties hæc medicamenta vsurpata fuerint, vtile est, si morbus non cedat, purgationes suprà præscriptas repetere, præcipuè si aluus officium non facit, & deinde iterum ad horum medicamentorum vsum redire, quæ tùm sensibiliter per vrinas, & sudores vitiosorum humorum reliquias euacuare, & discutere valent; qua in re quò natura vergat, videndũ, eiusque conatui à Medico succurrendum, vt mox dicetur.

Acidulæ. Non etiam incommodus est vsus acidularum, cum & illarum potus materiam Scorbuticam euacuare, & absumere possit, præcipuè ferratarum, cùm aliàs chalybs in obstructionibus lienis summum sit remedium; de qua re videatur Epistola Ronssei, quam de quæstione, An acidulæ Scorbuto conueniant, scripsit. Si verò fontium acidulorum copia non detur, chalybs pręparatus, & crocus martis aperiens illorum loco vsurpari possunt. *Chalybs præparatus.* Vim enim & obstructiones viscerum, præcipuè lienis aperiendi, & aluum mouendi in chalybe esse, non solùm recentiores, Fallopius, Crato, Platerus, Guilielmus Fabricius, & alii deprehenderunt, sed & iam olim Dioscorides, *lib. 5. cap.* 50. vim aluum mouendi squamæ stomomatis inesse annotauit.

Vrinam cientia. Vt reliquiæ è corpore extermineniur, videndum, quò natura vergat. Quæ circa primas vias & lienem est materia, sæpe satis commodè per vrinas, quæ crassæ & nigræ tum redduntur, euacuatur,

Itaque si materiam ad vias vrinæ vergere videmus, idoneis medicamentis ea adiuuanda; quem in vsum pleraque medicamenta contra Scorbutum pugnantia vtilia sunt, & inter ea fumaria. Et omnino diuretica, præcipuè ex Scorbuticis illis, habent magnã vim hunc morbum curandi. Vnde Hippocrates, *de internis affect.* lienosis diuretica dare præcipit. Et Galenus, 1. *ad Glauc. cap.* 11. in omni quartana iubet vti diureticis, *&* 2. *ad Glauc.* 11. lienem per vrinas purgat, & 7. *de simp. med. fac.* cappares lienem per vrinas purgare scribit. De via vt soliciti & anxii simus, opus non est. Est ea satis manifesta & compendiosa per arterias. Habet enim lien illas copias, per quas breui via ad vias vrinarias superflua è liene euacuari possunt. Valletius, *ad Hollerium lib.* 1. *cap.* 40. recitat historiam religiosi cuiusdã, cui ter, aut quater in anno intumescebat lien, cum dolore eius lateris totiusque abdominis tumore incipiente. Hic tandem nigris erumpentibus vrinis, atramento similibus per quinque aut septem dies continuantibus, pristinam recipere solitus est incolumitatem.

Præter alia autem hic etiam vtiliã sunt, sem. quatuor frigida maiora, eruca, rad. valerianæ, cortic. radic. cappar. & tamarisci, leuistic. baccæ iuniperi.

Salutifera balnea. Quæ verò in ambitu corporis hærent reliquiæ, eæ cùm sensibiliter tùm insensibiliter discutiendæ sunt. Ad eas sensibiliter discutiendas, balneum & Laconicum institui potest; in aqua autem balnei coquantur folia & radices maluæ, brancæ vrsinæ, becabungæ, nasturt. aquat. artemisia, flores meliloti, chamæmeli, betonica, absinth. grana iuniperi, semen lini, baccæ lauri; ægerque in balneum, vel laconicum descensurus sumat decoctum, vel succum vel aq. acetosæ, becabungæ, nasturtii, cochleariæ, fumariæ cum vino, cui salis absinthii, vel carduibenedict. Scrup. i. addere commodum est: vel sumat rob sambuci Drach. iii. salis absinthii vel carduiben. ℈. i. cum aqua fumariæ, cochleariæ, nasturtii, carduiben. pimpinellæ; vel pulueris pimpinell. Drach. i. cum aq. fumariæ; vel etiam aliquid theriacæ, aut Mithridatii. Postea decocto herbarum modò enumeratarum totum corpus abluatur, ac herbis ipsis coctis fricetur. Eadem etiam extra balneum, vt æger in lecto sudet, exhiberi possunt, atque eum in finem vsurpari etiam decoctum guajac., sarsæ parillæ, chinæ, ♁ diaphoret. bezoardicum minerale.

Salomon Albertus ad sudorem ciendum hoc pharmacum exhibet.

℞. *Gentianæ* Scrup. i.
rad. asari Drach. ß.
cinamom. Scrup. i.
piperis,
zingiber. an. Scrup. ß.
myrrhæ Scrup. i.
croci g. iii.

Cuius pars vna detur in balneum se demittenti, altera è balneo exeunti cum Vnc. iii. huius potiunculæ.

℞. *Acetosell.*
becabung.
fumariæ,
nasturt. aq. an. M. ß.

Contusa in mortario marmoreo

macerentur *in vini albi* ℔. i. Exprimatur succus.

℞. *Gentianæ* Drach. ii.
calami aromatic.
piperis,
zingib. an. Drach. i. ß.
myrrh. rubræ Drach. ß.
croci g. xv.

Detur Drach. i. ingredienti balneum, & tantundem egredienti cum liquoris sequentis Vnc. iii.

℞. *Becabung.*
sisymbrii cardamines,
fumariæ,
acetosæ an. M. i.

Contundantur in mortario lapideo, & cum vini Rhenani ℔. i. exprimatur succus.

Ad sudorem etiã mixtura simpl. exhiberi potest, vel aq; theriacalis.

Vel vice Laconici aut balnei in lecto æger stragulis opertus sudet, iisdem vel hac potione assumpta.

℞. *Nasturt. aq.*
becabung.
cochlear. an. M. i.

Contundantur in mortario marmoreo, & succus exprimatur.

Adde *piperis longi,*
zingiber.
sem. erucæ,
sinapis an. Drach. ß.

Affundatur *vini sextarius, vel paulo plus. Succi* expressi calefacti exhibeantur Vnc. v. mane per dies aliquot. Et plerumque plus sudationibus, quàm purgationibus, ac venæ sectione proficitur.

Si venter, & crura intumuerunt, tale decoctum ad sudandum parari potest.

℞. *Absinth.*
rutæ,
matricariæ,
chelidonii min.
leuistici cum toto an. M. ii.
flor. chamæmel. M. i.
sem. irucæ M. i. ß.
sulphuris Vnc. i.

Coq. in s. q. vini, quo lapides igniti perfundantur, vel fumus membris tumidis excipiatur.

Aut si æger ob debilitatem balneum tolerare non possit, paretur hoc decoctum, quo linteamina imbuantur, iisque calidis corpus sæpius abstergatur.

℞. *Ligni guaiaci,*
cort. berber.
sambuci,
sem. erucæ an. ℔. ß.
matricariæ ℔. ii.
nitri,
aluminis an. Vnc. iii.
vini q. s.

Tandem cum à colluuie prauorum humorum eorumque vaporibus viscera, inprimis lien, hepar, ventriculus, vt & cor, pulmones, cerebrum labefactari, iisq; praua dispositio imprimi soleat, necessarium est, vt contra has iniurias viscera roborentur, & licet prauitas humorum deuicta sit, humoresq; praui è corpore exturbati, mẽbris, quæ labefactata & à naturali constitutione deiecta sunt, succuratur iis remediis, quæ labem impressam eluere, spiritus instaurare, viscerumq; tonum restituere valent.

Roborantia.

In hoc verò negotio expediendo obseruandum, quæ pars præcipuè in consensum trahatur, quamque imprimis humores vitiosi occuparint; ideoque ex antioscorbuticis medicamentis ea eligenda, vel iis admiscenda quæ viscera & coctioni publicæ dicatas partes roborare valent. Itaque ne nausea aliqua à

Ventriculum.

medicamentorum vſu concilietur, & ventriculus à vitioſis humoribus, quos in eum Lien, & vicinæ partes eructant, & flatibus, ac vaporibus, qui ex aluo, & vicinis locis in eum aſcendunt, flacceſcat, & in ſuo officio deficiat, roborandus *abſinthio*, cuius vel ſummitates in potu macerandæ, vel conſerua exhibenda, *conſeruâ roſar. ſ. vel Vitriol. myrobal. chebulæ condit. Zingiber. & cortic. citri conditis nuce Indica condita, ſyr. de cinamomo, rob iuniperi, ſpec, aromat. roſat. diambra, elixir. proprietat.*

Neque externa negligenda, cerotum ſtomachale, ol. menthæ, maſtiches, macis, caryophyll. abſinthii, balſamum Indicium, ſacculi ſtomachales & ſimilia.

Hepar. Ad hepar roborandum vſurpari poſſunt, *agrimonia, ageratum, chamadrys, hepatica, ſpica nardi, abſinthium, ſpec. diapliris, electuar. de vino Hollerij, diapaſſulatum eiuſdem, Aqua hepatica & ex hepate vitali deſtillata*, & vbi aliquis calor coniungitur, *cichorium, ſpec. diarrhod. diatrionſantal.*

Extra etiam fomenta, linimenta, emplaſtra applicentur, quæ hepar roborant, eiuſque tonum conſeruant.

Lienem. Ad lienem *ceterach, lingua ceruina, chamæpytis, cortic. cappar. tamariſci, ſyr. de pomis, de fumaria, de ſcolopend. crocus & tinctura ♂, extractum ſplenetic. Quercetan. Aq. ſplenetic. compoſ. aqua ſchœnanthi Tabernamontani, trochiſci de cappar. puluis diacappar. Rondeletij, oxymel. ſplenetic. eiuſdem, el. de chalybe.*

Extra etiam conuenientia medicamenta vſurpentur.

Cor. Ad cor roborandum *confectio Alchermes, conſerua borraginis, bugloſ. fl. tunicis, meliſſæ, cortic. citri condit. fl. citri condit. nux Indic. condita, ſyr. de cortic. citri, tunicis, de cinamom. ſpec. cordial. temper. confect. de hyacintho. el. de gemm. diamarg.* quibus omnibus admiſceatur cochlearia.

Foris, *ol. citri, cortic. aureant. benzoës, macis, caryophill. cinamom. balſamum Indic. & idonea vnguenta, linimenta, ac ſacculi.*

Pulmones. Ad pulmones, *Hyſſopus, capill. ♀, radix, helenij, conſerua roſ. veronicæ, fl. iridis, radic. condit. helenij, ſpec. diaïreos, rob. iuniperi, aqua & extract. pectoralia.*

Ex. g. ad hepar, & Lienem paretur hoc electuarium.

℞. *Conſerua cochleariæ* Vnc. i. ß.
chamadryos,
ſcordij,
cichorij an. Vnc. i.
rad. condit. helenij Vnc. ß.
ſpec. diarrhod. abb.
diapliris an. Drach. ß.
Cum ſyrup. acetoſell. F. Electuarium.

Vel hæ rotulæ parentur.

℞. *Spec. diarrhod. abbat.* Scrup. iiij.
diatrion ſantal.
trochiſcor. de cappar. an. Scrup. i.
ſacchari in aq. naſturt. & agrimon. diſſolut. Vnc. ii.
F. Rotulæ.

Lien fomentetur decocto *flor. geniſtæ, tamariſc. rutæ, vrticæ. naſturt. aq. & ſimilium.* Poſtea inungatur tali, vel ſimili vnguento.

℞. *Ol. de cappar.*
rutac.
amygdal. amarar.
ſambucin. an. Vnc. ß.
ſucci bryoniæ,

ſilicio

filicis,
Nicotianæ veræ an Drach. vi.
Coq. ad ſuccorum cõſumption.
add. *pulu. ſubtilis radic. aſari,*
cyclamin.
cort. rad. cappar.
ſem. agni caſti an. Scrup. ii.
ceræ q. ſ.
F. Linimentum.

Vel paretur cataplaſma ex radice bryoniæ coctâ in vino ad mollitiem, contuſa, & cum farina lupinorum, & hordei, ac oleo de cappar. in formam cataplaſmatis mixta.

Et ſi tumor, ac durities aliqua Lienis adſit, debito modo curetur.

CAPVT VII.

De Curatione ſpeciali aliquot affectuum, qui Scorbuto coniunguntur.

ETſi verò plerumque ſi legitima, & modo iam præſcripto curatio inſtituatur, ſymptomata, ac morbi, qui Scorbutum comitantur, euaneſcere ſoleant ſponte, idque maximè in Scorbuto nondum inueterato accidat: ſi tamen malum radices iam egerit, & humores vitioſi partem aliquam altius obſederint, peculiaribus interdũ ad aliquos morbos ac ſymptomata profliganda remediis opus eſt. Ideoque aliquid de quorundam affectuum, qui cum Scorbuto coniungi ſolent, curatione addemus.

Regula generalis Et quidem generalis lex curandi hoſce morbos eſt, vt adhibeantur medicamenta, quæ aliàs morbi iſti vel ſymptomata, quando vigent, poſtulant: his verò admiſceantur, quæ peculiari vi huic morbo aduerſantur. *curandi affectus Scorbuticos.* Nullus enim morbus, qui cum Scorbuto coniungitur, integrè curatur, niſi ſimul Scorbutus curetur, & medicamenta Scorbutica admiſceantur, teſtaturque experientia, medicos ſæpe in tertianis, quartanis, hydrope, ictero & aliis morbis, qui latentem Scorbutum coniunctum habent, curandis fruſtra laborare iis ſolùm medicamentis, quibus aliàs ii morbi tolli ſolent, niſi ſimul antiſcorbutica exhibeantur. Hæc autem cum capite precedente propoſuerimus, illa paſſim è practicorum libris pateant, & plura ſint, quàm vt hic recenſeri vel poſſint vel debeant, paucis hæc tractabimus.

De Curanda difficili reſpiratione & pectoris anguſtia.

Difficilis reſpirationis & pectoris anguſtia curatio. Difficilem primò reſpirationem, & anguſtiam illam quod attinet, non tollitur illa ſolũ thoracicis, ſed adhibenda ſunt, quæ Scorbuto inprimis reſiſtunt, & inprimis cochlearia. Et cùm plerumque febres, ac obſtructiones cum ea coniungantur, admiſcenda, quæ febrilem calorem temperant, de quibus poſtea: aperientia item, capillus ♀, cuſcuta ceterach, carduus benedict. fumaria, betonica. Eugalenus ſpecies pliris archontic. commendat. Vtilis etiam eſt confectio alchermes, crocus, & alia cordialia.

De gingiuarum corruptione, dentium & oris vitiis.

Gingiua. Gingiuarum laxitas, putredo &

rum, dentium & oris vitiorum.

fœtor, quod vitium Plinius, & Strabo vno nomine Stomacacen nominant, curatur medicamentis abstergentibus, putredinem inhibentibus, partim adstringentibus, & siccantibus, qualia sunt: *aquilegia*, quæ commune nomen cum hoc malo, quod Germanis *Agelen* dicitur habet, *saluia, rosmarinus, hysopus, bistorta, balaustia, nux moschata, rosæ rubræ, equisetum, fol. quercus, cortic. granator. cortic. prunor. syluestr. oxyachantha, berber. sumach, rad. aristoloch. bistorta, myrrha, alumen, vitriolum, mel rosatum, diamorum, mel & oxymel scillitieum*, & qui efficacissimus hic est, *Spiritus Vitrioli*: quibus & ex iis aliqua addenda, quæ contra Scorbutum peculiarem vim habent, vt *cochlear. nasturt. aquat. nummularia*.

Collutiones oris.

Possunt ergò tales plantæ in vino austero, vel aqua coqui, & decocto mel rosatum, & alumen addi, eáque gingiuæ frequenter ablui Vt ℞. *Tormentillæ,*
bistortæ cum radicib. an. M. i.
malicorij Vnc. i.
sumach. Vnc. ß.
Coq. *in aq.* ℔. ii. *ad* ℔. i. *remanentiam.*
Colaturæ *add. aluminis.* ʒ. ii.
mellis optim. Vnc. ii.
Misce.

Vel ℞. *Cortic. radic. prunor. syluest.*
fol. & cortic. berber. an. Vnc. i.
fol. rubi. M. i.
rad. pyrethr.
aristoloch. rot.
saluiæ,
caryophyll. an. Vnc. ß.
thuris Drach. i.
Coq. *in vino, & Aqua: decocto add. mel. rosf. & diamori* an. Vnc. i.
Eóque sæpius os colluatur.

Commendatur etiam hæc, vt vsu probata, oris collutio:
℞. *Fol. nasturt. aq.*
menthæ,
satureiæ,
ros. rubr. immatur. an. M. ß.
sem. aquileg. Drach. ii.
balaust. Drach. ß.
Coq. *in aqua ferrata.*
Colatur. ℞. Vnc. viii.
adde alumin. Scrup. ii.
mell. ros. col. Vnc. ß.
F. Collutio oris.

Vel ℞. *Cochleariæ,*
sisymbr. cardamin.
nasturt. aq.
rosar. rubr. an. M i.
Coq. *in aqua ferrata.*
Colat. ℞. Vnc. x. *add. mell. crudi* ʒ. vi.
alumin. Drach. i.
F. oris collutio.

Vel ℞. *Cortic. prunor. syluestr.* ℥. i.
cochlear.
nasturt. aq. an. M. i.
rosar. rubr. M. ß.
balaustior. Drach. ii.
Coq. *in s.q. aquæ chalybeatæ,*
Colaturæ *adde aliquid aluminis, mell. rosat. colati, & diamori.*
M sce.

Vel ℞. *Cortic. interior. prunor. syluest.*
oxyacanthæ.
rosarum rubr. an. M. i.
Coq. *in aq.* ℔. iii. *ad* ℔. i. ß.
Colatura vsurpetur pro oris collutione.

Vel ℞. *Aq. plantagin.*
prunell. an. Vnc. iiii.
saluiæ,
mellis rosat. colat. an. Vnc. i.

spiritus Vitrioli Scrup. ß.
M. pro oris collutione.
Vel ℞. *Saluiæ* M. ß.
aristolochiæ,
pyrethri.
aluminis an. Drach. ii.
camphoræ Drach. ß.
Coq. *in vini* ℔. i. ß.
Colentur.
Vel ℞. *Salis*.
alumin. an. Drach. ii.
Aquæ ℔. i.
Coq. parum.
Vel ℞. *balaustior*.
sumach.
rosar. rubr. an. Vnc. ß.
Coq. *in aq.* ℔. iiii. *ad* ℔. ii.
add. mellis rosati Vnc. ii.
alumin. Drach. ii. M.
Vel ℞. *Plantaginis cum radic.*
fol. perninc.
aquilegiæ,
cimarum rubi,
sambuci an. M. i.
fl. rosar. rubr.
balaust. an. Vnc. ß.
Coq. *in aq. & vini rubri adstring.* an. ℔. i. ß. *ad dimid. part. absumptionem.*
Col. *adde mell. ros.* Vnc. iii. M.

Aquæ destillatæ.

Sæpe sola cochleariæ, aut becabungæ, nasturtii vel Nicotianæ aqua sufficere potest, si iis os colluatur.

Vel ℞. *fol. saluiæ*
betonicæ,
aquilegiæ an. M. ii.
rutæ,
flor. rosar. rubr. an. M. ii.
rad. bistortæ,
pyrethri,
sarsæ parillæ an. Vnc. ß.
ireos Fl. Drac. vi.
ligni Rhodij Vnc. ß.
nucis mosch.
cinam.
myrrh.
mastiches,
cortic. citri an. Drach. ii.
camphoræ Scrup. ß.
vini Rhenan. ℔. iii.
succi cochlear.
nasturtij aq. an. ℔. ß.
Stent per dies 7. in infusione in vase bene clauso, quotidie agitentur, hinc destillentur.

Vtile est & plantas quasdam, vt saluiam, cochleariam, nasturtium, nũmulariam frequenter masticare, vel iis gingiuas fricare, vel cortices citri succulentos frequenter gingiuis affricare.

Linimenta.

Vel ℞. *Mellis rosat. col.* Vnc. i.
oxymel scillitic. Vnc. ß.
alumin. vsti Drach. ß.
Misc. pro Linimento.
Vel ℞. *mell. ros. col.* Vnc. i.
syr. de ros. siccis Vnc. ß.
spir. Vitriol. q. s. ad gratam aciditatem.
Misc. & mixtis bis de die gingiuæ illinantur.
Vel ℞. *alumin. vsti* Drach. ß.
nuc. mosch. num. ii.
mell. Vnc. ß.
Misc. super igne.
Vel ℞. *Mellis scillitic.* Vnc. i.
spiritus Vitrioli q. s. ad aciditatem conciliandam.
Vel ℞. *puluer. rad. bistortæ* Vnc. ß.
fol. aquileg. Drach. ii.
salis Scrup. i.
Cum *diamoro* redigantur in formam linimenti.

Efficax est hoc linimentum.

℞. *fl. malua arbor.*
fol. saluia min.
aquileg. an Drach. ß.
myrrha,
nucis moschat.
theriac. an. Drach. i.
aluminis vsti Scrup. ii.

Puluerisata subigantur *cum melle.*
F. Linimentum.

Fortius est hoc, & conueniens gingiuis putrescentibus:

℞. *Mellis* Vnc. ii.
aceti vini Vnc. i.
fl. aris Drach. i.
alumin.

Coquantur, donec rubefiant. deinde adde *pulu. saluia, nucis moschat. C. C. præpar.* an. Drach. ß.
F. Linimentum.

Potest etiam addi *pulu. sauina.*

Vel fricentur singulis diebus manè, ac vesperi gingiuæ sale & aceto, donec sanguis ex gingiuis profluat: aut colluatur os decocto sedi minoris, seu vermicularis.

Vsu longo expertum est hoc Linimentum:

℞. *Pulu. fol. aquileg.*
mentha crispa,
saluia,
nucis moschat.
myrrha (quam tamen quidam omittunt) an. Drach. ii.
aluminis vsti Vnc. ß. [alii ʒ. x.)
mellis virginei Vnc. iiii. ß. *vel q. s.*

Mel calefiat ad ignem & despumetur, deinde calenti pulueres sensim inspergantur & Misc. F. Linimentum. Alii mellis virginei loco mel rosatum, vel scilliticum, vel etiam oxymel. scilliticum sumunt, vel aliquid de melle, vel oxymelite addunt scillitico. Hoc linimento gingiuæ bis, vel ter quotidie illinantur. deinde abluantur vino rubro, vel simplici, vel in quo cochlearia, aut nasturtium infusum fuerit, vel decocto summitatum rubi, vel aqua prunellæ, plantagin. rosar. quæ efficaciores erunt, si aliquot guttæ spiritus Vitrioli, quod nimirum ad aliquam acetositatem sufficiunt, admisceantur, quod medicamentum valde efficax est in hoc genere.

Alii ouum coquunt ad duritiem, per medium dissecant, vitellumque eximunt, & locum puluere Vitrioli replent, ouumque iterum coagmentant, & in loco subterraneo in vitro sepeliunt, vel in vitro suspendunt, vt Vitriolum in liquorem per deliquium soluatur. Quo liquore si spongiola imbuatur, eáque laxæ & cruentæ gingiuæ fricentur, magnam is ad sanandas eas vim habet.

Vel ℞. *Pulu. abrotant,*
cauda equin,
saluia,
hyssopi,
ruta,
boli Armen.
alumin. vsti,
aquilegia, an. Scrup. ii.
mellis Vnc. ii.
F. Linimentum.

Vel ℞. *Macis,*
nucis moschat. an. Drach. ii.
myrrha,
fol. aquileg.
saluia,
ruta an Vnc. ß.
alumin. vsti Drach. ii.

Misceatur cum s. q. mellis feruentis, mixta & refrigerata vsui seruentur. Vnguantur hoc linimento bis de die gingiuæ; & postea aqua prunellæ vel plantagin. abluantur.

Vel ℞. *Theriac.* Vnc. ß.
mellis crudi Vnc. i.
oxymelit. simpl. Drach. ii.
aluminis usti Drach. ß.
Coquantur, & Misceantur.

Pulueres & dentifricia.

℞. *Salis torrefact.*
alumin. usti
testar. cochlear. crematar.
cineris sarmentor. vitis.
rosar. rubr.
radic. bistorta.
fol. aquileg.
saluia an. q. s.
F. Puluis, quo dentes fricentur.

Vel ℞. *Alumin. usti* Drach. ii.
salis torrefacti Drach. i.
balaustior.
C. C. usti prapat. an. Drach. ii.
macis Drach. i.
fol. saluia num. ii.
F. Puluis, quo dentes fricentur.

Vel cum succo cochlear. aut nasturt. aquat. aut melle an. q. s. F. Mixtura.

Aut paretur talis puluis, quo gingiuæ flaccidæ, & sanguinolentæ fricentur.

℞. *Salis usti* Vnc. ß.
balaustior. Vnc. i. ß.
F. Puluis.

Vel ℞. *Cineris sarmentor. vitis,*
testarum ostrear. ustarum. part.
aq. F. Puluis.

In istorum verò medicamentorum vsu obseruandum, vt id, quod ex laxis, & sanguinolentis gingiuis effluit, & in ore colligitur, continuò exspuatur, & exscreetur, & non diu in ore retineatur, multò minus deglutiatur.

Si putredo sit vehemens, talis oris collutio parari potest:

℞. *Rosar. rubr.*
plantagin. an. M i.
ruta, saluia an. M. ß.
viridis aris Drach. i.
thuris,
mastiches an. Drach. i. ß.
alumin. Drach. i.
Concisa & contusa *Coquant in Aq. & aceti* an. ℔. ii. *ad dimidiæ partis consumptionem.*
Colaturæ *addatur mell. ros.* Vnc. i. M.
F. Collutio oris.

Nonnulli in magna carnis gingiuarum corruptione & putredine manuum opera vtuntur, & carnem corruptam præcidunt. Verùm rarò hoc facto opus, cùm medicamenta enumerata, præcipuè, quibus alumen & oleum Vitrioli adduntur, tàm efficacia sint, vt etiam satis fœdam Stomacacen emendare possint. In quem vsum etiam inseruit vnguentum Ægyptiacum, magna necessitate id postulante. In extremis casibus, & summa corruptione efficax est hoc medicamentum.

℞. *Mercurij sublimati* Scrup. ii.
Aluminis usti Drach. ii. ß.
Puluerisata coquantur in aquæ plãtaginis ℔. *in vitro, in vase duplici. In aqua ista spongiola intingatur, & ea gingiuæ putridæ ac laxæ* illinantur.

Vbi omnino monendum videtur, cum in Germanico libello Wieri de Scorbuto in hoc medicamento absolutè legatur *Sublimatum*, qua voce sine additione posita Chymici ☿ sublimatum intelligunt, nõ rectè in libellum eius Latinum irrepsisse Arsenicum sublimatum, quod ex libello Latino Wieri in sua scripta alii transtulerunt. Ad vlcera enim maligna & putrida vsur-

pari cum commodo à Chirurgis ☿ sublimatum notum est: Arsenicum verò sublimatum, præcipuè in vlceribus oris, longè maiore cum periculo vsurpari, extra dubium est, licet Dioscorid. *Euporist. lib.* 1. *cap.* 82. *&* 83. Arsenico cum charta combusta ad serpentia oris vlcera vtatur.

Quia verò postquam caro putredine absumpta est, dentes carne nudari solent, vt id, quod abest, restituatur, opera danda. Etsi verò carnem amissam reparare solius Naturæ opus sit: tamen ars Naturæ subsidio venire potest. In quem vsum hoc habet Sal. Albertus:

℞. *Sem. rosar.* Drach. i.
calam. aromatic. Drach. ß.

F. Puluis, qui dentibus aspergatur.

Vel ℞ *Farinæ erui.*
fl. rosar. an. Drach. ß.
calami aromatic. Drach. ii. ß.
aluminis scißilis,
mannæ thuris,
cyperi an. scrup. ß.

F. Puluis, qui dentibus inspergatur, vel cum melle misceatur, & ijs illinatur.

Faucium exulcerationis.

Fauciũ & vlcerat.

Si fauces ex vicinæ putredinis contagio lædantur, collutiones parentur ex Aq. cochleariæ, nasturtij, nũmulariæ, Nicotianæ, &c.

Vt ℞. *Aq. prunellæ,*
plantaginis,
cochleariæ an. Vnc. iij.
Nicotianæ Vnc. ii.
spir. Vitr. scrup. i.
mell. ros. col. Vnc. i. ß. M.

Eadem medicamenta cum vitiosos succos, quibus dentium radices laxantur, absumant & abstergant, dentes vacillantes firmare, & carnem gingiuarum roborare valent.

De maculis.

Macularum.

Crurum, vel etiam aliarum partium *maculæ* sponte euanescere solent, modò internis prospiciatur. Si tamen & earum causa medicamenta adhibere placet, ad eas tollendas ex resoluentibus, discutientibus, & emollientibus fomenta, & balnea vsurpentur, *ex baccis iuniperi, nasturtio, cochlearia, chamamelo, artemisia, absinthio, roremarino, hyssopo, lauendula, persicaria, &c. vel aqua cochleariæ* crura lauentur.

Vt ℞. *Baccar. iuniper. contusar.*
sisymbr. cardamin.
nasturtij aquat.
cochlear. an. M. ii.
fl. chamæmel. M. iij.
artemisiæ,
betonic.
absinthij,
rorismarin.
maioran.
thymi,
hyssop. an. M. i.

Coq. *in Aq. s.* & vapori decocti calidi crura foueantur; Vel decocto spongia madefiat, & calida tibiis applicetur.

Vel fiat tale Vnguentum.

℞. *Butyri maialis* Vnc. ii. ß.
baccar. iuniper. contusar. Drach. vi.
vini Vnc. ij.

Coq. ad vini cõsumptionem, & colentur. Vel coquatur in lacte nasturtium aq. absinth. & bacc. iuniper. contusæ, & cum lactis illius flore crura inungantur.

Salom. Albertus hoc parat:

℞. *Nasturt. vtriusque,*
cochlear. an. M. ii.
chamamel.
melilot. alb. an. M. ß.
thymi,
satureia,
pulegij an. M. i.
rorismar. M. ß.
rad. dauci Vnc ß.
fol. lauri M. i.
baccar. iuniper. contusar. ℥.i. ß.

Coq. ad consumptionem tertiæ partis, & vapore decocti calidi crura foueantur, vel linteamina, aut spógia decocto calido madida cruribus imponatur.

Nonnulli decocto viminearum genistæ virgarum vtuntur.

Post fomentationem partes maculosæ conuenienti aliquo linimento inungantur.

Vt ℞. *nasturtij aquat.*
becabunga,
sisymbrij,
cardamin.
baccar. iuniperi contusar.
absinthij an. M. i.
Aq. becabunga,
chamameli,
melilot.
nasturt. aq. an. Vnc. iv.
fl. lactis & butyr. recẽt. insulsi q. s.

Coq. in Balneo & exprimantur, ac pinguedo linimenti loco vsurpetur.

Vel coquatur nasturt. aq. in lacte, & contundatur, ac subigatur in mortario, contuso addatur adeps suillus.

Vel ℞. *Butyri maialis insulsi* Vnc. i.
comarum absinth. M. i.
Vermicularis P. ii.
baccar. iuniperi contusar. ℥. ß.
vini Vnc. iij.

Coq. ad vini consumptionem, & colentur, ac pinguedo vnguenti loco vsurpetur.

Vtile quoque fuerit crura sæpius panno, vel linteo calente fricare, vt spiracula cutis aperiantur, & vitiosi humores discutiantur.

De Doloribus.

Dolores interdum etiam, præcipuè in cruribus, ægros cruciant, vt ad eos tollendos Medici operam maximè requirant. Vsurpentur autem ad illos tollendos, præter interna ad Scorbutum medicaméta, anodyna, & resoluentia, ad discutientia per sudorem.

Dolorum in cruribus

Adhibeatur ergo fomentatio, *ex decocto althaa, fumar. abrotani, cochlear. becabung. nasturt. pulegij, hyssopi, saluia, artemisia, flor. chamamel. bacc. iuniperi.* Herbæ istæ decoquantur, & vapor à decocto partibus dolentibus excipiatur, donec sudor erumpat, vel crura linteis duplicatis decocto hoc calido imbutis inuoluantur. Quo modo dolor mitigatur. Nonnũquam tamen solet dolor recrudescere, quod partes frigidæ & crassæ non planè sint discussæ. Ideoque spongiâ decocto calido madidâ partes dolentes fouendæ, vel cataplasma ex enumeratis modò herbis paratum imponendum. Aut paretur cataplasma ex lacte coagulato (*Quarct*) flor. chamæmel. nasturt. aq. & baccis iuniperi in lacte coctis, quod in hisce doloribus mitigandis, ac tollendis efficacissimum est.

A pinguibus verò ante macularum eruptionem abstinendũ; cum ab iis dolor exasperari soleat.

Quandoque dolor in plantis pedum, & extremitatibus digitorum

excitatur, qui hoc medicamento tollendus:

℞. *Flor. sambuci* M. ii.

Coq. in vino, additis saponis ℥. ii. quo pannus imbuatur, & loco dolenti applicetur.

Ventris. Dolorem ventris quod attinet, qui ventriculum & intestina ac totum sæpe abdomen affligit, regia quidem eum curandi via est, causam eius tollere, quod qua ratione fieri debeat, hactenus satis dictum: rectéque id fit medicamentis Scorbuto aduersantibus; quæ si febris absit, cum vino, vel cum sero lactis, si febris & calor adsit, exhibeantur. In doloribus ventriculi etiam commodè vsurpatur elixir proprietatis dictum.

Quia autem sæpe dolor vrget, is mitigandus: quod commodissimè fit, si laxantibus conuulsioni & tensioni, quæ proxima eius causa, hic occurratur.

Itaque clysteres emollientes iniiciendi ex iis, qui humectant cum moderato calore. Et cum ob motum περισταλτικὸν & cóuulsionem sæpe nihil infra excernatur, sed omnia sursum tendant, non quæ sensum obtundunt, admiscenda, sed potius quæ excretionem nonnihil stimulant. Ex decocto scilicet anethi, chamæmeli, althææ, fœnugræci cum ol. communi, amygdal. dulc. lini anethino, chamæmel. melle rosaceo, fiant clysteres. Extra etiam adhibeantur linimenta ex iisdem oleis, & pinguedinibus, aut cataplasmata ex herbis emollientibus, & flor. chamæmeli cum iisdem oleis, aut omentum veruecis iisdem oleis imbutum applicetur. Vtilis est insessus seu balneum ex aqua, in qua herbæ modò enumeratæ coctæ sint.

De Arthritide.

Arthritidis. De Arthritidis Scorbuticæ curatione refert Eugalenus, *pag.* 142. se obseruatione comperisse, nonnullos in prima morbi inuasione solo absinthio in vino, seu cereuisia suspenso feliciter in quotidiano potu vsos fuisse, per semestris vnius spatium vsum eius continuantes. Et quidem solo illius decocto in vino, vel cereuisia, vel aqua facto feliciter se vsum scribit. Si verò cum febre, siti, & obstructionibus manifestis coniuncta fuerit, neque tùm se eius vsum abhorruisse, nisi quod febrem mitigantia, obstructiones fortius aperientia, & quæ Scorbuto peculiari proprietate aduersantur, admiscuerit, puta cuscutam, scolopendrium, ceterach, betonicam, hyssopum, & si febris patiatur, carduum benedict. raphani, & helenii radices, cochleariam, nasturtium.

Extra cùm alia topica in arthritide vsitata adhibentur, tùm etiam *radix raphani agrestis* comminuta & cocta vtiliter apponitur.

De stupore, tremore, paralysi, & conuulsione.

De stupore, tremore, conuulsione. Stupor, tremor, paralysis, conuulsio, membrorum iactatio eandem fere curandi rationem obtinent. Sceletyrbe quidem cum ortum habeat ex vitiosis humoribus, qui sese in tendines, & musculos insinuarunt, quorumque pars crassa, postquam tenuior exhalauit, tendines duros reddit, emollientia, resoluentia & discutientia requirit;

quirit; quibus ea semper admisceā-tur, quæ humori, Scorbuti causæ, peculiari vi resistunt, quæque suo sale volatili, quod crassum & fixum, volatile reddere, attenuare, & ad discussionem aptum reddere valent.

Eadem verò etiam, vt assumantur, exhibenda. Et quidem si recens sit, quæ à seroso humore saltem sese in musculos insinuante, ortum habet, tendinibus non induratis, internis adhibitis medicamentis breui, sæpe intra dies 4. vel 5. sine omni topicorum vsu non solùm crurum, sed & brachiorum, ac manuum paralysis curatur, vt testatur Eugalenus. Idque ita se habere ipse compertum habeo, cùm non paucos tali paralysi Scorbutica laborantes, plerumque cum sicca scabie, corpore semel, atque iterum leniter purgato, cochleariæ, & fumariæ imprimis vsu paucis diebus restituerim.

Si verò malum sit diuturnius, vt tendines duri, & rigidi quasi redditi sint, topicis etiam opus est.

In paralysis ergo initiis non admodum grauibus sequens profuisse testatur Seuerinus Eugalenus, *pag.* 70.

℞. *Betonic.* M. iv.
granor. iuniper. contusor.
Coq. in aq. ℔. viij. ad pultis modum.

Colentur, & exprimantur, & addantur *sacchari* ℔. ij. iterumque coquantur ad syrupi consistentiam, cui ab igne remoto addantur.

Zingiber. Unc. ij.
macis,
calam. aromatic.
cubebar.
fol. senæ an. Vnc. ß.

F. Electuarium, cuius ante, & post cibum cochlear. i. quotidie semel, aut bis sumatur.

Quòd si grauius, & pertinacius malum sit propter viscerum obstructiones concurrentes, hæc non sufficiunt, sed aperientia, & peculiari vi contra hunc morbum pugnantia admiscenda.

Extrà verò adhibeantur fomentationes, & lotiones ex aqua siue simplici, siue salsa, in qua cocta sint *fol. saluiæ, betonic. artemisiæ, serpilli, rorismarin. flores sambuci, chamæmel. meliloti, baccæ iuniperi.* Nimirum vapore harum herbarum decoctarum crura rigida, vel singulis, vel alternis diebus fomententur, donec bene sudent. Vbi satis sudauerint, ipso decocto pedes, & crura lauentur, ipsisque herbis pedes, crura, ac tendines, & ligamenta rigida fricentur, & postea conueniente vnguento illinantur.

Si tamen adsit durior tumor, emollientia præmittantur, vel admisceantur.

Salomon Albertus tale parat:

℞. *Pulu. flor. chamæmel.*
comarum absinth. an. ʒ. iij.
rad. bryoniæ,
consolid. maior. an. Vnc. ß.
farinæ tritici,
fabarum,
orobi an. ʒ. iij.
medull. panis siliginei ex lacte cocti ℔. j.

F. Cataplasma, quod tumori applicetur.

De contractione & rigiditate membrorum.

Rigiditati, & contractioni membrorum.

Si genua vel alia membra sunt rigida, & ad motum impotentia,

non neglectis medicamentis internis eadem emollientia & discutientia per vices vsurpanda. Foueatur nimirum pars affecta decocto *lilior. albor. althaea, malua, violariae, brancae vrsinae, sem. lini, fœnigraeci, chamaemel. ficuum aridarum, quibus nasturtium, & becabunga* addantur.

Vt ℞. *Rad. althaea,*
maluae an. Vnc. i.
iridis Vnc. ß.
sem. lini,
fœnugraec. an. Vnc. i.
violariae,
flor. chamaemel.
melilot. an. M. i.
absinth.
cochlear.
becabung.
nasturt. aq. an. M. ß.
Coq. pro fomento.

Vel ℞. *Rad. althaea,* Vnc. iij.
parietar.
cochlear.
becabung. nasturt. aq.
absinth.
flor. chamaemel.
melilot. an. M. ij.
sem. lini,
fœnugraec. an. Drach. vi.
Coq. in aqua, cuius vapor calidus crure excipiatur.

Vel ℞. *Flor. chamaemel.*
melilot.
sem. anisi,
fœniculi,
cumini an. Vnc. i.
farinae sem. lini,
fœnugraec. an. Drach. ii.
Cum decocto *fol. ebuli,*
artemisiae,
cochlear.
F. Cataplasma, cui potest addi butyrum recens.

Vel ℞. *Rad. althaea,*
lilior. albor.
hermodactylor. an. Vnc. ß.
caricar. pinguium num. vii.
flor. meliloti,
chamaemel.
parietar. an. M. ß.
fol. althaea M. i.
rosar. rubr. Drach. iii.
vermium terrestri. praepar. Drach. ii. ß.
farinae tritici Drach. ii.
farin. hordei. Vnc. i. ß.
orobi, lentium,
fabar. an. Vnc. ß.
medullae panis triticei Vnc. i.
Terantur terenda, & Coq. in aq. ad formam pultis.
Add. *ol. lilior. albor.*
chamaemel.
anethin.
rosac. an. Vnc. i.
cassiae Vnc. ß.
medullae crurum bubul. ʒ. iii.
adipis gallinac. Drach. ii. ß.
suilli Vnc. ß.
boli Armeni Drach. i.
croci Drach. ß.
F. Cataplasma.

Post fomenta adhibenda olea, & vnguenta emollientia, *ex adipe suillo, humano pinguedine gallinae, butyro recenti, medulla cerui, mucilagin. sem. althaea, cydonior. lini, fœnigraeci, vnguento dialthaea; quibus succi cochlear. nasturt. aquat. & aliarum contra Scorbutum plantarum, ac grana iuniperi admisceri possunt.*

Vt ℞. *Vnguent. dialthaea* Vnc. ß.
ol. chamaemel.
lilior. albor.
aneth. an. Drach. ii.
granor. iuniper. contusor. ʒ. i.
Misce.
F. Vnguentum.

Efficax est hoc vnguentum.

℞. *Rad. helenij contusar.* Drac. ii.
lumbricor. terrestr. Vnc. ß.
(*alij* Vnc. i. ß. vel ℥. ii.)
Coq. *in vino maluatico,*
Deinde add.
Ol. lilior. albor.
costini an. Vnc. i.
hyperici Vnc. ß.
terebinth. Drach. ii.
vnguent. de bdell. Drach. iij.
medull. crurum vituli,
cerui an. Drach. ii.
cera q. s.
F. Vnguentum.

Salomon Albertus hoc quoque vtitur:

℞. *Rad. bryonia,*
cucumer. asinin. an. ℥. i.
lumbricor. terrestr. praeparat. Drach. iij.
Coq. *in hydrelaeo,* ad mollitiem, & succus torculari exprimatur:
Cui add.
ol. lilior. albor. Vnc. ß.
lini, chamamelin. an. ℥. i.
terebinthina Drach. v.
vnguent. de bdellio Drach. iii.
succi cochlear. Vnc i.
Colliquentur ad ignem, & cum *cera s. q.*
F. Vnguentum.

Seuerinus Eugalenus commendat vnguentum Valeriolae, quod habetur, *lib. 4. obseru. 4.*

℞. *Fol. Saluia,*
maioran.
lauri,
betonic.
rorismarin.
primula veris an. M. i.
rad. acori veri,
ireos recent. an. Vnc. iij.
ol. vulpini,
de nuce Indica,
rutac. an. ℔. i.
terebinthin. ℔. ß.
vini potentissimi ℔. i.
aq. vita ℔. ß.
Coq. ad vini consumptionem, & colentur.
Colaturae adde
Sagapeni,
opopanac.
bdellij an. Drach. i.
castorei Vnc. ß.
macis,
nucis moschat.
styrac. calamit.
benzoes an. Drach. iij.
piperis longi,
pyrethr. an. Drach. i.
axungia cati,
serpentis,
anser. an. Vnc. i.
medull. cruris vaccin. Vnc. ii.
succi ebuli,
saluia,
melissa an. Vnc. iv.
cera propoleos Vnc. ii.
Misce & cum *cera in oleis recensitis liquata s. q.* F. Vnguentum mediocris consistentiae.

Est & hoc Salomonis Alberti efficax.

℞. *Vnguenti dialthaea* Vnc. i.
pinguedin. anserin.
porci an. Vnc. ß.
medull. crurum vituli Drach. ii.
cerui Drach. iii.
butyri insulsi,
ol. lini an. Vnc. i.
flor. lactis agitati in mortario marmoreo Vnc. i. ß.
Cum *succo nasturt. coq. in vase duplici, addatur cera noua q. s.*
F. Linimentum.

Vel ℞. *Ol. sesamin.*
amygdalar. dulc. an. ℥. i.
medulla crurum bouis,

seui castrati,
pinguedin. anser.
gallin. an. Vnc. ß.
vnguent. de bdellio Drach. iii.
vitell. ouor. ij.
croci Scrup. ij.

F. Linimentum *cum modico ammoniaci in aceto dissoluti.*

Rigiditas genarum. Eadem medicamenta, quæ modò ad duritiem & rigiditatem genuum sunt proposita, etiam ad rigiditatem genarum & maxillarum vsurpari possunt, scilicet *althaea, malua, violaria, radic. lilior. alb. sem. lini, fœnugræc. flor. chamameli, ficus. E quibus fomenta, cataplasmata, olea parari possunt, additis cochlearia & nasturtio.*

De somno nimio.

Somni nimij. Cùm carus & somnus nimius in hoc morbo plerumque febrem lentam coniunctam habeat, tollitur iis, quæ putredini huic morbo propriæ, febrique aduersantur. Præ cæteris efficax se comperisse nasturtium aquaticum, quod in claris & limpidis aquis prouenit, scribit Eugalenus, *pag.* 20.

De Lipothymia.

Lipothymia. In iis, quos lipothymia, & anxietates infestant, hoc imprimis obseruandum, ne loco sæpe moueantur, aut è lecto surgant; cùm sæpe deliquia animi, quamprimum in lecto sese erigunt, eos tentare soleant. Deinde cùm vaporibus discussis deliquium quidem cessare, sed sæpe finita medicamenti operatione, aut à causa morbo superata, post tres vel quatuor horas, eadem vehementia anxietas illa, & metus deliquij redire soleat: sæpius eadem die, & vel sexies, vel octies medicamenta ista contra animi deliquia, admixtis antiscorbuticis, exhibenda.

De fœtore anhelitus.

Fœtoris anhelitus. Fœtor anhelitus emendatur putredinem sistentibus, & halitus putridos discutientibus: *conserua* nimirum *saluiæ, rutæ, anthos, cariophyllis, cinamom. gallia moschata, cortic. citri, ligno aloës. rhodio, baccis iuniperi.* E quibus electuaria, pilulæ, rotulæ, trochisci formari possunt. Vel vsurpetur *elixir proprietatis*, aut masticentur *radic. ireos Flor. baccæ iuniperi*: Aut colluatur os *aq. saluiæ, rorismarini, menthæ cum aceto scillitico.*

De vomitu.

V. mitus. De vomitu Scorbutico annotauit Eugalenus, *pag.* 25. quod vomentes à lacte & lacticiniis, à quibus aliàs ægri, ventriculi & viscerum affectionibus laborantes, læduntur, melius habent, quàm à ventriculum roborantibus & adstringentibus. Adstringentia enim humorem vitiosum altius ventriculo imprimunt: lac verò lenit, & humoris prauitatem demulcet.

De sputatione nimia.

Sputationis nimia. In sputatione continua monet hoc Eugalenus, *pag.* 206. cauendum, ne acribus, & calidis medicamentis fluxus materiæ irritetur, & nimia vaporum, fumorumque in cerebrum delatione ac eorumdem ibidem concretione, atque ad pectus defluxione malum grauius reddatur.

De alui fluxu.

Alui fluxus.

In alui fluxu hoc ab astringentibus abstinendum, quorum vsu ægri in summas angustias & maximam respirandi difficultatem, imò in animi deliquium & suffocationis periculum conjiciuntur, ac tandem in hydropem vel atrophiam incidunt. Cùm enim viscera constringant, venasque constipent, materiam prauam detinent & augent, è qua vapores praui ascendentes ac superiora petentes enumerata symptomata excitant; & ipsa circa viscera, ac membra nutritioni dicata hærens hepar & lienem debilitat. Sed vsurpanda potius medicamenta, peculiari vi humori vitioso aduersantur: atque vtile est hic etiam absinthium. Nec incommodus est ad diuersionem sudoriferorum vsus, si iis cochlearia admisceatur.

Et si autumnalis aëris frigiditas huic fluxui occasionem dederit, ab eius iniuria corpus muniatur, ægerque in loco calido quiescat: deinde materia fluēs substrahatur victus ratione sicca, & ad vias vrinæ deriuetur; & partes suscipientes roborentur. Quibus vsibus inseruit vinum absinthites dilutum decocto cichorii. Extra quoque abdomen inungatur ol. rosaceo, mastichino, absinthij; vel imponatur emplastrum de crusta panis.

Si à calore serum fundente in principio febrium talis fluxus accidat, etsi sympomaticus sit, tamen cum materiam morbificam imminuat, non statim sistendus, præsertim si natura eum facilè ferat: sed ea exhibenda, quæ serum cum bile abstergere, simulque roborare possunt, qualia sunt syr. ros. solut. syr. de cichorio cum rhabarb. ipsumque rhabarbarum; & exhibendum simul cichorium & cichoracea.

De calore nocturno.

Caloris nocturni.

Quos calor ille nocturnus supra descriptus molestat, iis becabunga in maiore dosi exhibenda; contra calefacientium dosis minuenda. Prodest & lac ebutyratum recens. Nonnulli polypodium & grana iuniperi contundunt & in aqua coquunt, & colaturam saccharo dulcoratam bis de die exhibent. Illinatur etiam dextrum & sinistrum hypochondrium medicamentis aperientibus.

De Febribus.

Febrium.

In febribus Scorbuticis, vniuersalibus euacuationibus præmissis, medicamenta Scorbutica cum iis, quæ febris, eiusque causa requirunt, miscenda, corporisque constitutionis, anni temporis, & aliorum, quæ ex generali methodo medendi patent, ratio habenda. Itaque præbenda Scorbutica medicamenta moderatè calida, & humorem melancholicum incidentia, ac digerentia, *cuscuta*, *capill. vener. ceterach. polypod. q.* & pro crassiorum humorum incisione, *hyssopus*, *betonica*, & pro calore febrili temperando, *cichorium*, *endiuia*, *acetosa*, ac cum his miscenda Scorbutica medicamenta, prout præsens ægri constitutio id postulat, & nunc de his, nunc de illis plus sumendum. Nam si corpus sit

colorem acquirant,) iterumque expressus & nonnihil exsiccatus, vel aqua flor. sambuci madefactus & expressus. Pinguia verò & repellentia, & quæ poros cutis obstruunt, ac materiam detinere possunt, vitentur.

Ne malum recurrat, ea vsurpanda, quæ serosi istius humoris generationem & corruptionem ac ebullitionem præcauent.

De Hydrope.

Hydropis. Hydrops Scorbuticus purgationes fortes, maximè à principio, non fert, sed medicamentis incidendi, attenuandique vi præditis curatur, quibus admiscenda ea, quæ peculiari vi contra Scorbutũ valent: quo curationis modo se plures sanasse citra purgantium opem, refert Eugalenus. Sublatis enim obstructionibus, venisque reseratis, & vitio humorum Scorbutico propriis medicamentis emendato, sæpe præter opinionem hic tumore euanescit quod si non fiat, curato maxima ex parte Scorbuto, tùm demum medicamentis purgantibus vtendum, & iis præcipuè, quæ humorem Melancholicum purgant. Semper tamen admiscenda ea, quæ peculiari vi huic morbo aduersantur. Si crassior sãguis in venis redundet, aut consueta euacuatio suppressa sit, sanguis pro eius copia, & viribus ægri mittendus. Multum verò prodest hæmorrhoidum apertio, quæ sponte facta, nigro sanguine profuso, quosdam ab hoc malo liberauit. Si sponte non aperiuntur, hirudines iis apponi, vel in talo vena aperiri potest. A larga tamen sanguinis missione, præcipuè in locis frigidis cauendum, vt supra in genere dictum.

Hydrops vesicalis, vt prior hydrops curatur. Quod si præter interna etiam externis opus sit, iis, quæ discutiendi, dissoluendique vim hebent, vtendum, *absinthio, ruta, chamæmelo, farina lupinorum, fabarum cum oxymelite in cataplasma redactis.*

Tumorum pestilentibus similium. Ad tumores pestilentibus similes Eugalenus, *pag.* 190. hoc experimentum habet.

℞. *Pulu. absinthij comm. q. s.* qui cum ouis recentibus eadem die exclusis cum albumine, vitello & testis contusis ad pultis consistentiam misceatur & frigidè tumoribus appelicetur. Idem *pag.* 408. Cataplasma parat ex chamæmelo, meliloto, parietaria, malua, altæa, mercuriali ad mollitiem coctis, additis farinæ sem. lini, fænigræci, hordei, cum mell. rosac. & ol. rosac. s. q.

Atque si accidat, vt vlcus illud erodatur, & nigrum fiat, quod non sine periculo accidit, cùm integram crurum corruptionem & gangrænam inferre possit, statim quod corruptum est, à reliqua cute & carne sana separandum, & vlcus mundandum, consolidandum, more consueto.

De Vlceribus.

De Vlceribus. Si humores praui, & acres crura etiam exulcerent, primò videndum, ant aliqua adhuc intemperies parti exulceratæ coniuncta sit, aut humorum vitiosorum affluxus vlcus foueat. Tum enim primò humores vitiosi, qui affluunt e corpore euacuandi, & intemperies

partis emendanda. Attendendum quoque hic consilium Hippocratis, cum, *initio lib. de vlcerib.* suadet, vt ab inueteratis vlcerib. crebrò sanguis effluat, prout opportunum videbitur, tàm ab ipsis vlceribus, quàm à circumstantibus vlcus partibus, tùm præcipuè si in crure, aut pedis, vel manus digito vlcus sit, magis, quàm in alia corporis parte. Nam exhausto sanguinis affluxu, sicciora & mitiora euadunt. Eiusmodi enim vlcera præcipuè quidem sanescere prohibet, tùm verò reliqua etiam omnia, sanguinis putredo, & quod ex sanguinis mutatione est ortum.

Primò ergo vniuersi corporis ratio habenda est, illudque euacuandum, & partis intemperies postea corrigenda, ac medicamenta, quæ facultatem digerendi habent, ac nonnihil adstringendi, exsiccandi & extergendi, vsurpanda: nō verò asperius tractanda hæc vlcera, sed citra vllam mordicatione, & dolorē sananda. Ideoq; quod in aliorū vlcerum curatione obseruatur, & hic obseruandum, vt postquam primum vlcus solutum fuerit, consideretur, quantum humiditatum primum pharmacum ab vlcere desiccarit, aut si sordidum fuerit, quantum sordium deterserit; idque tertium, aut quartùm experiendum est, donec purum vlcus, & siccum fuerit. Quod vbi animaduertitur, eligendum quidem medicamentum aliud eiusdem generis, sed debilius priore vsurpandum.

Ronsseus ex Auicenna, *lib. 4. fen 4. tract. 3. cap. 10.* & Tagautio, *libr. 3. cap. 15.* hoc commendat.

℞. *Cadmiæ,*
alumin.
chrysocollæ singulor. part. viii.
æris floris,
viridis æris singulor. part i.
gummi cupressi part. iiii.
ceræ, & olei rosac. an. q. s.
F. Vnguentum.

Sed & vtile est medicamenta Scorbutica admiscere.

Fiat ergò vnguentum *ex succo cochleariæ, absinth. apij cum melle coctis, addito puluere aristolochiæ, & aluminis.*

In vlceribus minus prauis satis efficax est *vnguentum diapompholygos*, quo sæpissime feliciter vsus sum. Vnguentum è Nicotiana, saccharum ♄, & cum eo parata linimenta. Nec inutile est emplastrum diapalma. Becabunga sola in cereuisia cocta & bis de die apposita vlcus ingens cruris totam ferè tibiam occupans & ad os vsque profundum, à quodam curatum fuisse, obseruatum est.

Vel paretur *vnguentum de apio dictum.*

℞. *Succ. apij,*
melsophylli,
cochleariæ an. Vnc. ß.
chelidoniæ Drach. v.
mellis crudi q. s.
Coq. ad iustam consistentiam.
Addatur aliquid thuris, aloës myrrhæ.

Vel fiat vnguentum *ex resinâ, thure, & oleo rosac.*

Commandatur & hoc:

℞. *Aq. pilosell. mense Septembris destillat.* ℔. i.
mellis rosati Vncias ii.
myrrhæ,
lithargyri an. Vnc. i. ß.
camphoræ parum.

In

In Sole, vel calido loco per triduum seruentur. Colaturâ crura abluantur.

Vel abluantur vlcera decocto sedi minoris.

Efficacius erit medicamentum, si aliquid cochlear. vel nasturt. addatur. Ita & linimenta efficaciora sunt, si saccharum ♄ni addatur.

Est & vtile vnguentum Montagnanæ de plumbo.

℞. *Plumbi vsti* Vnc. i.
cerussæ lotæ Drach. ii.
vitell. ouor. ii.
lithargyri Vnc. ß
olei rosacei Vnc. i. ß.
myrrhæ Drach. ii.
ceræ q. s.

F. Linimentum, quo vlcera prius vino, in quo aristolochia rotunda cocta sit, abluta perungantur.

Si putredo magna sit, aliquid ☿ præcipitati. vel olei Vitrioli addatur, vel vsurpetur aqua illa ex ☿rio sublimato & alumine, ac aqua plantagin. parata, & suprà in Stomacace proposita.

Ad consolidationem tandem vsurpandum *Emplastrum diacalcith. de minio, de tutia.*

De Atrophia.

Atrophia Cùm membrum non tantum riget, sed etiam contabescit, vnguento resumptiuo inungendum est. In vniuersali verò atrophia, vt in scorbuto reliquo curatio instituenda, & bona diæta vtendum. Commẽdatur hic lac caprinum, inprimis si capra herbis contra Scorbutum pugnantibus alatur, aut lacti pauxillum croci, & aliquid mellis, vel sacchari addatur, & vinum Gallicum rubrum, quod plus nutrit, quàm Rhenanum.

Summa, vt hæc concludamus, & quidem cum eo, quo cæpimus, generalis lex curandi Scorbutum c aliis morbis, & symptomatibus copulatum hæc est: vt misceamus cũ medicamentis contra morbum illum, vel symptoma directis medicamenta peculiari vi contra Scorbutum pugnantia, & quidem ea ratione, vt nunc horum, nunc illorum plus sumamus, pro vt magis vel Scorbutus, vel morbus ille Scorbuto coniunctus præualet.

CAPVT VIII.

Diæta.

MVltum verò momenti ad Scorbutum curandũ in diætæ ratione situm est. *Diæta.* Respondeat autem ea medicamentis, & cacochymiæ Scorbuticæ aduersetur, ita vt non solùm nihil ad Scorbuticæ cacochymiæ generationem faciat, sed etiam vitium humorum corrigat; quod alimenta medicamentosa commodissimè præstant.

Aer. Aër ergo frigidus humidus & impurus, qualem venti Aquilonares & occidentales, ac loca subterranea, conclusa & ventilationi nulli exposita, suppeditant, & qui paludum, stagnantiũ aquarum, cloacarum aut aliarum rerum putridarum halitibus infectus est, ac proinde humores ac spiritus inquinare, iisque vitiosam, quam obtinet, dispositionem imprimere solet, vitetur. Contrà moderatè calidus siccus, tenuis, purus, patens ac liber eligatur; aut si talis natura non detur, arte concilietũr, accenso ligno iuniperi, rorismarino, & fumo

ex baccis iuniperi, lauri, thure, succino, trochiscis, & candelis pro fumo, & similibus.

Cibus & potus. In cibo & potu vitentur omnia, quæ humorem Melancholicum, crassum & tartareum præbere possunt; carnes nimirum suillæ, & aliæ sale, ac fumo exsiccatæ; crassa viscida, dura, difficilis coctionis, vetustate exsucca, rancida, lardum rancidum pisces sale conditi, & fumo exsiccati, ac omnes cibi, quos supra ad Scorbutum generãdum aptos esse diximus. Contrà verò in vsu quotidiano sint cibi boni succi, facilis coctionis, attenuandi, incidendi, aperiendi, detergendique vi præditi, & qui ad coctionem bonã & fermentationem, ac ἀνάδοσιν faciunt, nullo verò modo eam impediunt, & cibos reliquos incrassant. Itaq; exhibeatur prisana, iuscula gallinarum, & carnis bubulæ, animalium carnes, & pisces, qui bonum succum præbent, & facilè coquuntur; vuæ item passæ. Imprimis commendatur lac cãprinum, quod boni succi est, & facilè coquitur, aluum quoq; nonnihil laxat, & ad benignum hepatis succũ vi morbi absumptum instaurandũ, viscerumq; robur conseruandum aptissimum. Ac multi largo solius lactis vsu, in quo nasturt. aq. cochlearia, becabunga cocta fuere, conualuerunt: atq; imprimis iis id vtile est, qui atrophia laborant, neque euacuationes facilè ferunt. Cùm n. vnicè danda opera sit, vt pro vitioso bonus sanguis substituatur: lac & bonum sanguinem suppeditat; & si admisceantur medicamenta Scorbutica praua qualitas simul abolètur. Vtilia quoq; sunt poma aurantia, refertq; Balduinus Ronsseus, *epist.* 2. se nouisse nõnullos, qui solo eorum vna cum corticibus vsu sanitatem recuperarunt. Cibi condiantur hyssopo, rosmarino, thymo, satureia, croco, cinamomo, macere. Embammata fiant è cochlearia, nasturtio, radic. raphani agrest. cappatibus sine sale vel à sale ablutis, limonib. malo citrio, acetosa, flor. boraginis, sinapi, quâ in longinquis nauigationibus magno cum sanitatis commodo nautæ sese tanquam præsentissimo prophylactico aduersus hunc morbum muniunt. Sali admisceantur, vel salis loco cum cibis vsurpetur puluis ex sale iuniperi, radic. ari, speciebus diapliris archont. aromatici rosati. Grauidarum tamen hâc in re etiam habenda est ratio, ne fœtui aliquod damnum attrahatur. In febribus vtilis est acetosa, acetosella, trifolium acetosum, quibus aliquid cochleariæ vel nasturtii addi potest. Acida verò, quatenus talia, & imprimis acetum simplex, fugiendum; cum coctionem, & rarefactionem alimentorum impediat, humores figat, melancholiam augeat, &, vt Hippoc. 3. *de rat. vict. in acut. to.* 38. loquitur, sit ἀναγωγὴν μελάνων. Condire tamen interdum acidiusculis cibos licet, vt & deiecta appetentia excitetur, & putredo humorum inhibeatur, ac calor & feruor humorum temperetur. Dulcium, & sacchari vsus parcus sit; cum glutinosum quiddam, & obstructiones pariendi vim habeat. Et de splenicis verum est illud antiquum: Τοῖς σπληνικοῖς τὰ ὀξέα δριμέα, καὶ τὰ πικρὰ ὠφέλημα, τὰ δὲ γλυκέα βλαβερά. Semper quoque simplicitas ciborum varietati est præferenda; im-

primis vbi diuersi cibi diuersas obtinet substantias: & τὸ ποικίλον τῆς διαίτης ποικίλα νοσήματα parere supra diximus.

Potus sit vinum bonum, Rhenaqum imprimis, vel cereuisia tenuior, & bene defecata, ac lupulo satis condita; & quidem cùm vinum tùm cereuisia, vel simplex vel absinthio, chamædr. lingua ceruina, carduo benedict. hyssopo, veronica, rosmarino medicata. Vel paretur tale vinum.

℞. *Radic. sarsæ parillæ, Chinæ,*
ligni sassafras an. Vnc. ii.
radic. rhodiæ,
caryophyllatæ,
scorzoneræ an. Vnc. i.
linguæ ceruinæ,
chamædryos,
cochleariæ,
absinthij an. M. ii.
cinam. opt. Drach. vi.
passular. contusar. ℔. i.
Affundantur vini, *vel quod commodius, musti amphora dimidia.*
F. vinum medicatum.

Aut paretur hæc aqua ad vinum diluendum.

℞. *Cochleariæ rec.* M. vi.
nasturtij aquat.
linguæ ceruinæ an. M. ii.
sarsæ parillæ Vnc. iii.
passul. contusar. ℔. ß.
succi becabung. ℔. vi. *acetosæ* ℔. iii.
Destillentur in B. ad vinum diluendum.

Hydropotæ vtantur aqua, in qua ferrum, vel chalybs ignitus aliquoties extinctus sit. Si acidularum copia datur, eæ in frequenti vsu sint. Caprini etiam lactis, aut si desit, vaccini potus admittitur; cùm benè nutriat, & emaciatis vtile sit: vel potetur serum lactis, præcipuè caprini. Commodior tamen & lactis, & seri vsus est, si nasturtii, vel cochleariæ aliquid in iis coctum, vel conseruæ earum dissolutæ sint.

Motus & quies. Corpus moderatè exerceatur ante cibũ: Ambulare n. vt apud Plautum, *in Curculion. act.* 2. lieni optimum est; & exercitium concoquẽtẽ calorem exsuscitat: contrà otiũ, & quies hoc malum augent.

Somnus & vigiliæ. Somnus, & vigiliæ sint moderatæ. Et somnus quidẽ ita se habeat, vt ad caloris natiui instaurationem ac tutelam; humorumq; crudorũ coctionem sufficiat. Sit quoq; nocturnus: meridianus tamen iis, qui ob vehementiam dolorum, animi affectus & melancholicas cogitationes noctes insomnes transegerunt, concedi potest. Vigiliæ verò calorem & spiritus excitent, non absumant, aut corpus exsiccent, & tabefaciant.

Consuetæ euacuationes non supprimantur. Balneũ aquæ dulcis, cũ poros cutis laxet, reliquias humorũ discutiat, & sordes in ambitu corporis herẽtes dissipet, si moderatè, & suo tempore vsurpetur, vtile est.

Absit tandem tristitia, & mæror.

CAPVT IX.

De Præseruatione.

Præseruatio. EAdem, quæ modò proposita est, victus ratione obseruata, proni ad Scorbutum sunt, vt & alii, eundem præcauere possunt. Nimirum, qui à Scorbuto sibi metuunt, victus rationem corporis naturali constitutioni conuenientem, Scorbuto verò contrariam, qualis modò descripta est, obseruent.

In eo saltem est differentia, quod in eorum, qui scorbuto iam laborant, diæta ita comparata esse debet, vt scorbuto manifestè sit contraria. In præseruatione verò satis est, si corpori nostro sit similis, & causæ præternaturali moderatè aduersetur.

Et quia omnes errores diætæ semper præcaueri non possunt, si quid humorum vitiosorum cumulatum est, verno & autumnali tempore euacuandum Et quidem imprimis autumno multo maiore cura opus, vt pote qui ad morbos melancholicos generandos aptissimus est. Ideoque humor melancholicus & bilis adusta per æstatem tali vel simili medicamento educenda.

℞. *Radic. polypod. q.* Vnc. i.
buglossæ, cic.
cichory an. Vnc. ß.
ceterach,
fumariæ,
cuscutæ,
capill. ♀,
chamædryos an. M. i.
sem. frigid. maior. an. Drach. i.
flor. borrag.
bugloss.
genistæ an. M. ß.
fol. senæ Vnc. ii. ß.
rhabarbar. Drach. i.
sem. anisi.
fænicul. an. Scrup. ii.
passul. exac. Vnc. i.
Coquat. *in Aqua pura.*
Colaturæ *adde syr. rosar. sol.* ℥. ii.
byzant.
syr. de pomis.
de epithymo an. Vnc. i.
Dentur pro Dosi Vnc. iiii.

In primis verò, qui à Scorbuto liber esse cupit, omnes modos, quib. contagii Scorbutici seminaria cómunicari possunt, caueat, pocula cum ægris communia, halitum ex ore fœtentem, oscula & similia. Et omnino vapores ex corporibus infectis, seu viuentibus, seu mortuis vitandi sunt, cùm noxii sint, & idem malum inducere possint. Curaui circa finem Anni 1629. nobilem quendam, qui diu affectione Hypochondriaca laborauerat, tùm quartana continua, verè tamen Scorbutica laborantem: cui cùm iam quarta morbi septimana syrupus laxatiuus esset exhibitus, aluum cum tanto fœtore deiecit, vt alter famulorum in terram conciderет, atque ibi per integram horam quasi Apoplecticus iaceret, alter sæuissimo capitis dolore cum horrore corriperetur. Feci quoq; supra, *cap.* 1. *&* 4. mentionem viri cuiusdam, cui Scorbuto correpto inter cætera symptomata suaue delirium accessit, & hæmorrhagia è crure, nullo vestigio post fluxum apparente. Is malum hoc ita contraxerat. Vir quidam, cuius etiam supra facta mentio est, Scorbuto extinctus fuerat, cuius cadauer cùm è loculo tetrum vaporem exhalaret, rimas loculi obstruendi ei datum erat negotium, in quo expediendo semimortuus concidit, & morbum hunc cum symptomatibus antea enumeratis contraxit.

Aërem quoque vliginosum, cibos, & alia, quæ supra inter Causas Scorbuti recensuimus, vitet, qui à Scorbuto liber esse cupit.

LIBRI TERTII

PARS VI.

De Hepatis Morbis ac Symptomatibus.

Sectio Prima

De Morbis Hepatis.

Procemium.

REctè *Hippocrates*, lib. de Alim. Τροφὴ καὶ τροφῆς εἶδος, μία καὶ πολλαί. Alimentum & alimenti species vnum & multæ. *Qui locus non saltem eum sensum habere potest, vt sanguinem, qui vnus est, totius corporis esse alimentum, ex eo verò quamlibet partem, quod sibi conueniens est, neruos, venas, arterias, musculos, membranam, carnem, cerebrum & reliquas, vt ibid. habet Hippocrates, attrahere dicatur: Verùm etiam, vt ibid. subjungit:* Τροφῆς τὸ τρέφον τοῦτο τροφὴ καὶ τὸ οἷον τροφὴ, καὶ τὸ μέλλον τροφή. In alimentorum genere id quod alit, alimentum est, & quod alimento proximum, & quod alimentum futurum est. *Ac proinde etsi vnus est sanguis, quo corporis nostri partes aluntur: tamen cibi, è quibus fit sanguis, planè multi & varij sunt. Et cùm id, quod corporis alimentum futurum est, à corporis nostri substantia multum distet, variis mutationibus opus est, vt in corporis nostri alimentum, & hinc eius substantiam abeat. Hac autem mutatio in vna coctione fieri*

non potest, sed variis opus est. In ventriculo nimirum fit prima cibi coctio seu digestio, quâ cibus, qui etiam homogeneus videbatur, ita resoluitur, vt in heterogeneas partes separari possit. Hinc quod corpori alendo inutile & crassius est, mox in Intestinis separatur, & per aluum ejicitur. Chylus postea reliquus à vasis mesaraicis ad Hepar transfertur, vt inde purior sanguis totius corporis futurum alimentum gigni possit. Id vt commodius fiat, lien chyli crassiorem partem ad se trahit, & inde sanguinem alendis partibus in ventre inferiore idoneum generat; ex reliqua verò chyli parte puriore sanguis optimus in hepate generatur. Cùm autem istæ cibi mutationes, & distributiones, quæ fiunt in ventriculo, intestinis, mesenterio & liene, maximæ & operosissimæ sint, & plerumque in cibo tantum sit partium inutilium & excrementitiarum, imò etiam plus, quàm sanguini bono generando aptarum, facilè fieri potest, vt in primis hisce coctionibus & vijs aliquid excrementi colligatur, quod in hàc corporis quasi sentina cumulatum variorum postea morborum causa existit, quos hactenus explicuimus. Actum enim non solùm de morbis & symptomatibus, quæ ventriculo, intestinis, mesenterio, pancreati, omento & lieni accidunt, verùm etiam, quia ex eodem fonte & humoribus in hisce partibus genitis & cumulatis affectio Hypochondriaca & Scorbutus originem habent, de ijsdem quoque dictum. Proximum est, vt iam Hepatis, in quô chylus in hisce partibus generatus, & ab excrementis maximam partem liberatus in sanguinem mutatur, morbos & symptomata, quæ circa sanguificationem accidunt, explicemus. Dicendum ergo erit de Hepatis intemperie, obstructione & eius vasorum apertione, inflatione, inflammatione & aliis hepatis tumoribus, calculis, vermibus & hydatidibus in eo genitis, vulneribus, vlceribus & sphacelo. De vesiculæ fellis morbis. Item de sanguificatione læsa & cachexia, de hydrope & eius speciebus, de dolore Hepatis & ictero: Quæ iam ordine proponemus.

CAPVT I.

De Intemperie Hepatis.

De Intemperie in genere.

Intemperies hepatis.

Afflci autem potest hepar omnis generis intemperie, & simplici & composita, & sine materia ac cum materia. Plerumque verò Intemperies Hepatis cum materia est coniuncta; quia breui tempore intemperies calida calidos ac biliosos humores cumulat; frigida crudos, crassos, pituitosos; sicca terrestres; humida tenues & aquosos.

Causæ.

Causæ.

Intemperierum autem causæ sunt cibus & potus, medicamenta & res non naturales dictæ, humores in corpore à naturali temperie & mediocritate recedentes, intemperies insignes partium, quibus per vasa connectitur, aut quibus aliàs vicinum est. Ita in febribus, vbi caloris fons præcipuè in corde est, hepar quoque incalescit. Eodem modo ob frigidam intemperiem ventriculi, lienis, pulmonis, renum, diaphragmatis, mesenterij, intestinorum similem intemperiem contrahere potest. Intemperies autem hepatis cum materia excitatur, cùm ea in hepate vel ob chyli prauitatem generatur, vel ob expultricis facultatis imbecillitatem aut vasorum angustiam cumulatur, vel ab aliis partibus transmittitur, id quod accidit nunc à toto corpore, nunc à certis partibus.

Signa Diagnostica.

Signa.

Intemperies hepatis præcipuè ex actionis eius læsione cognoscitur. Quæ autem intemperiei cuiusque signa sint, in specie dicetur.

Prognostica.

Prognostica.

Grauior est intemperies hepatis, quàm ventriculi; quia hepar præstantius est ventriculo & maiora ex eius læsione proueniunt incommoda. Remedia quoque propter situm eius remotiorem ita integris viribus ad ipsum non perueniunt, quemadmodum ad ventriculum. Deinde quia sæpe remedia quæ ipsi intemperiei profligandæ sunt vtilia, à contraria intemperie ventriculi prohibentur, quibus de causis curatio difficilior redditur.

Indicationes.

Indicationes.

In intemperie hepatis curãda indicatio communis est, alterandum esse per cõtraria. Remedia tamen interna, quia hepar loco profundiore situm est, quàm ventriculus,

efficaciora hîc esse debent. Quia etiam membrum principale & nobilius est hepar, eius crasin & proprietatem naturalem per similia, calorem verò naturalem, ne dissoluatur, per astringentia mediocria conseruare oportet.

Remedia.

Medicamenta hepatis specifica. Quæ autem medicamenta alterent hepar in specie postea proponentur. Hîc saltem ea recensebimus, quæ hepati totâ substantia & peculiari proprietate conferunt.

E cibis talia sunt.

Hepata animalium; vituli, gallinarum, anserum; imprimis hepar lupi præparatum, cuius puluis cibis & aliis medicamentis admiscendus. Vtiles sunt & passulæ, hepatique valde gratæ. E medicamentis; si calidæ intemperiei indicia adsint, peculiari vi hepati prosunt, Cichoracea, rosæ, santali species: Si frigidæ, agrimonia, absinthium.

Astringentia autem sint moderata, cùm hepar obstructionibus facilè obnoxium sit.

De Intemperie calida.

Intemperies hepatis calida. Calidam intemperiem contrahit hepar primò à partium vicinarum caliditate, sicut in febribus ardentibus hepar à calore cordis & ipsum incalescit, quod & à vicinarum partium erysipelate & inflammatione accidere potest.

Deinde è rebus non naturalibus assumenda, retinenda, expellenda & foris incidentia, quæ calefaciendi vim habent, hepar calefaciunt. Inter ea autem præcipuè alimentá & medicamenta vi calefaciendi prædita hepar calefaciunt, vt nimius vini generosi & aromatum vsus.

Signa Diagnostica.

Signa. Calidam intemperiem hepatis indicant. 1. Causæ, quæ præcesserunt. 2. Effectus, vt cibi & potissimum carnis inappetentia, deiectiones biliosæ, vomitus bilis, vrina flaua, febris, quæ sæpe coniungitur, pulsus velox & frequens, mordax in toto, & præcipuè in volis manuum & plantis pedum, calor, color faciei citrinus, corporis totius gracilitas, linguæ asperitas. Iuuant frigida, nocent calida, quẽadmodum hæc pleraque explicat Galenus, 6. *de loc. aff. c.* 7. & 8. *de comp. med. sec. loc. cap.* 6. Quòd si intemperies hepatis calida plurimum excesserit, sequuntur excretiones biliosæ, fœtidæ, sanguinolentæ, & tandem τῆς οὐσίας hepatis διαφθορά (corruptio substantiæ hepatis) & carnis hepatis quasi colliquatio, & per cruentam deiectionem excretio.

Prognosticum.

Prognosticum. Excessus caloris, nisi summus sit, non ita periculosus est; cùm hepatis constitutioni non ita repugnet. Nõ tamẽ ita facilè curatur, præsertim, vt plerumque contingit, si ventriculus simul sit frigidus, & flatus vel in eo, vel in intestinis adsit. Cùm enim quæ ad hepar refrigerandum faciunt medicaméta, prius recipi debeant in ventriculo, hunc prius offendunt, eiusque frigus intendunt.

Indica-

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

Hepatis intemperies calida refrigerantia indicat, quam si contraxit à vicinis partibus calidis, eæ imprimis alterandæ. Earum enim intemperie sublata facilè quoque calor hepatis euanescit. Quod etiam faciendum, si intemperiem à calidis humoribus contraxerit.

Si ergo sanguis abundet & calidior sit, & vires, ætas ac cætera permittant, vena aperienda, quæ & sanguinem abundantem euacuat & simul refrigerat.

Medicamenta hepar refrigerantia.

Medicamenta verò hepar refrigerantia sunt;

Radices; *Cicor. taraxac. fragar. acetosa.*

Folia: *Cichorij, endiuiæ, scariolæ, acetos. sonchi, lactucæ.*

Flores: *Rosarum, violarum, nymphea.*

Semina: *Frigida maiora (scilicet melon. cucumer. cucurbit. citrulli) minora (lactucæ, endiuiæ, scariolæ, portulacæ) hordei.*

Fructus; *Fraga, cerasa, ribes, cucumeres, cucurbitæ & similes.*

Ligna: *Santali species.*

Succis: *Citri, ribes, granator. cerasorum, serum lactis.*

Et imprimis *cichoracea* & *intybacea* omnia hîc valde prosunt, & hepar roborant, & ob amaritudinem abstergunt & aperiunt, nec ventriculum frigidum lædunt.

Vt ♃. *Rad. cichor.* Vnc. ß.
fol. endiu.
cichor. an. M. i.
sem. melon.
endiu. an. Drach. ii.
passular. mundat. Vnc. i.
Coq. in aq. hord. simpl.
Colaturæ ♃. ℔. i. adde
syr. endiuiæ simpl.
acetos. s. Vnc. i. ß.
Misce pro 3. vel 4. dosibus.

Vel ♃. *Aq. hord. cum sacchar. & cinamom.* ℔. ß.
fragor. sine vino,
endiuiæ an. Vnc. iii.
sem. 4. frigid. maior. excort. an. Drach. ii.
F. Emulsio, cui adde *iulebi rosacei* Vnc. i.
Misce.

Vel ♃. *Aq. puræ* ℔ i. ß.
sacch. candi Drach. vi.
Bulliant leniter & colentur.
Colaturæ adhuc calidæ adde
santal. rubr. Drach. ii.
citrin. Drach i. ß.
flor. rosar. rubr. Drach. i.
spir. vitrioli Scrup. ß.
Stent in infusione tecta hor. vi.
Colentur.
Adde *iulebi violar.*
syrupi ribes,
succi citri an. Drach. vi.
spir. vitriol. q. s. ad aliquam acetositatem.
F. Iulebus.

Si libet, possunt *aquæ cinamomi aliquot guttæ* addi.

Vt ♃. *Conseru. cichor.*
rosar.
violar. an Vnc. i.
rad. condit. cichorii Vnc. ß.
spec. diarrhod. Abb. Drach. ß.
Cum *oxysacchar. s.*
F. Electuarium.

Extra verò vsurpanda sunt *Vnguentum rosarum, refrigerans Galeni, cerotum santalinum, succi & aquæ herbarum hepaticar. frigidarum*, vt *rosarum, violarum, endiuiæ, cichorij, scariolæ, lactucæ*, item *succus cucu-*

meris & cucurbitæ.

E. g. Paretur tale epithema.

℞. *Succi vel aq. endiu.*
lactucæ,
scariolæ an. Vnc. iij.
rosar. Vnc. i. ß.
spec. diatrion santalor,
puluer. santali citrini an. ʒ. ß.
trochisc. de spodio Scrup. i.
spicæ Indicæ Scrup. ß.
aceti rosarum Vnc. ß.
Misce.

Vel ℞. *Vnguēti refrigerantis Galeni,*
rosati Mesuæ an. ℥. ß.
puluer. rosar. rubr.
santali citrini an. ℈. i.
camphoræ ℊ. x.
ol. ros. parum.
F. Vnguentum.

Diæta.

Diæta. Aër ad frigidum vergat. Cibi refrigerent, sed non obstruant. Vtilis est imprimis pthisana & eius cremor, quæ magis refrigerat, si semina frigida maiora addantur. Vsurpetur etiam lactuca, acetosa, cichorium, intybum. Cibi condiantur succo citri, limon. granat. ribes, cerasor. acetosorum. Potus sit cereuisia tenuis, vel vinum aqua dilutum, vel aqua hordei aut simpl. aut cum iulebo rosar. aut serum lactis. Acidulæ quoque magnam calorē hepatis temperandi vim habent. Vitet æger iram, & corporis exercitationem nimiam.

De Hepatis intemperie frigida.

Caussæ.

Hepatis intēperies frigida. Caussæ. Intemperiem hepatis frigidam pariunt vicinorum viscerum frigiditas, vt supra dictum, res non naturales refrigerandi vim habentes, imprimis vsus rerum frigidarum, vt frigidæ potus, & medicamenta nimis frigida, sanguinis item nimia euacuatio.

Signa Diagnostica.

Signa. Præcesserunt caussæ modò dictæ. Plerumque sic satis appetunt cibum ægri; sitis adest nulla, pulsus est paruus, tardus, rarus, totius corporis frigiditas & albedo, excrementa pituitosa, cruda, sæpe liquidiora, non mordicantia, vrinæ albæ, aliàs tenues, aliàs crassæ. Sanguis generatur aquosus & crudus. Quæ refrigerant, nocent; quæ calefaciunt, prosunt.

Prognosticum.

Prognosticum. Hepatis frigiditas multò periculosior est, quàm caliditas eiusdem; cùm naturæ visceris magis repugnet, & functioni eius, quæ in calore consistit, aduersetur. Ideoque quò maior est frigiditas, eò periculosior est, & præcipuè si eò vsque progressa sit, vt sanguificationem lædat, & iam cachexiam inducat. Nisi enim maturè ei occurratur, ad hydropem deducit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Intemperies frigida indicat curationem per calida; quæ vt tutò adhiberi queat, si sanguinis aliqua copia adsit, ex suppressione mensium, vena saphenæ primùm aperienda, aut si hæmorrhoides suppressæ sint, ipsæ prouocandæ,

Medicamenta hepar calefacientia.

Medicamenta autem hepar calefacientia sunt:

Redices, *fœniculi, petroselini, apij, pimpinellæ, acori veri.*

Folia; *Agrimoniæ, agerati cuscutæ, absinthij, lupuli, chamædryos, betonicæ, fumariæ, sabinæ, capillorum veneris.*

Flores. *schœnanthi, sambuci.*

Semen, *fœniculi, anisi.*

Aromata, *cinamomu, spica Indica.*

Cortices, *citri, aurantiorum.*

Et quæ ex his fiunt.

Conseruæ. *flor. betonic. salu. fumariæ, chamæpithyos, sambuci, absinthij.*

Syrupi, *de eupatorio, byzantinus, de duabus & quinque radicibus.*

Species, *dialacca, diacurcumæ, diacinamomi.*

Trochisci, *de rhabarbaro, de absinthio, de eupatorio, de lacca.*

Vel ℞. *Rad. fœnicul.*
petroselini an. Drach. ß.
agrimon.
chamædryos,
capillor. vener. an. M. i.
summitatum lupuli,
fumariæ an. M. ß.
sem. fœniculi,
anisi an. Drach. i.

Coq. in aq. s.
Colaturæ ℞. Vnc. x.
syr. de duabus radicibus ℥. ii.
de eupatorio,
oxymel. s. an. Vnc. ß.

M. pro tribus dosibus.

Vel ℞. *Aq. fœnic.*
petroselin.
agrimon. an. Vnc. iij.
syr. de duabus vel quinq; radicib.
byzant. compos. an. Vnc. ß.

M. Aromatisentur speciebus diacinamomi vel aromat. rosat.

Vel ℞. *Rad. fœnic.*
petroselin.
asparagi an. Vnc. ß.
agrimoniæ,
capill. vener.
marrubij an. M. ß.
centaur. minor. P. i.
schœnanthi,
rad. cyperi an. Drach. ii.

Coq. in *aq. simpl.*
Colaturæ ℞. ℔. i.
syr. de duabus radicibus,
byzant.
de eupatorio an. Vnc. i.

F. Potus pro tribus dosibus.

Galenus, 8. *de comp. medic. sec loc. c.* 8. ex Archigene hoc refert.

℞. *Sem. anisi,*
apij,
fol. asar.
absinth.
amygdal. amarar. an. ʒ. ij.

Reducantur in pastillos, quos ipse amaros nominat. Dosis ʒ. i. cum vini diluti Vnc. iv. si febris absit; febricitantibus cum melicrato. Moderatè calefaciunt & abstergunt ac meatus aperiunt. Nam cum intemperie, præsertim frigida, semper ferè obstructiones à materia cruda factæ coniunguntur.

Vel ℞. *Conseru. anthos,*
beton.
cort. citri condit. an. Vnc. ß.
hepatis lupi præparati,
spec. aromat. rosat.
diamarg. calid. an. Scrup. i.

Cum *syr. betonic. vel de eupatorio.*

F. Electuarium.

Vel ℞. *Pulpæ passul.* Vnc. i.
myrobalan. chebulor. conditor. Drach. ij.
spec. arom. rosat. Drach. i.
schœnanthi,
pulu. hepatis lupi præpar. an. ʒ. ß.

De Intemperie Hepatis sicca.

Causæ.

Intemperies hepatis sicca. Causæ. Causæ sunt res omnes non naturales, quæ vim exsiccādi habent, præcipuè cibus, potus & medicamenta siccantia, vt & inedia.

Signa Diagnostica.

Signa. Precesserunt causæ iam dictæ, adest naturalis ad eam propensio, habitus corporis est gracilis, siccus, durus, venæ sunt duriores, sitis adest assidua; sanguis est paucus, deiectiones alui sunt siccæ & duræ. Iuuant humectantia, nocent siccantia.

Prognostica.

Prognostica. 1. Sicca intemperies hepatis facilè in tabem & marasmum totius corporis transit; cùm vniuersum corpus alimento defraudet.

2. Eadem satis periculosa est; cum temperamento hepatis multum repugnet.

3. Si calida intemperies siccitatem coniunctam habeat, difficulter curatur; cùm humectantia debilia sint, & siccitas remediis valdè resistat.

Curatio.

Curatio. Sicca intemperies hepatis humectantia indicat. Quapropter syrupi & conseruæ *borrag. bugloss. violar. amygdalæ dulces, semina melonum, & eorum emulsio, passulæ, succus carnium, vitelli ouorum,* aliáque, quæ in intemperie ventriculi sicca sunt proposita.

Extra explicanda sunt *ol. amygdal. dulc. violar. vnguentum dialth. & simila.*

De Intemperie Hepatis composita.

Causæ.

Intemperies hepatis composita. Causæ. Intemperies compositæ causas habent compositas modò enumeratas.

Signa Diagnostica.

Signa. Eædem ex signis complicatis cognoscuntur, vt excrementa loturæ carnis similia humiditatem cum frigiditate vel caliditate coniunctam indicant. Si frigiditas coniuncta sit, refrigerantia alimenta & medicamenta, vel aliæ causæ refrigerantes præcesserunt; prosunt ægris calida, deiectiones humidæ sunt, sine mordacitatis sensu, sequitur ferè cachexia & hydrops. Si verò caliditas sit coniuncta, præcesserunt causæ calefacientes; prosunt frigida, in excrementis mordacitas & acrimonia percipitur; Progressu morbi deiectiones fiunt biliosæ & fætentes, & tandem atrabilariæ redduntur. Quando sicca intemperies cum actiuis qualitatibus copulatur, excreméta crassiora & sicciora sunt, humidia iuuant, ac qualitates actiuæ hanc vel illam passiuam frequenter adsciscere solent. Intemperies enim calida paulò post sibi adiungit siccam, frigida humidam.

Curatio.

Curatio. Composita intemperies compositam & duplicem vim habentibus remediis curatur: Calida humida,

frigidis ſiccis; calida ſicca, frigidis humectantibus; frigida humida, calefacientibus & ſiccantibus; frigida ſicca, calidis humectantibus, tàm in victus ratione, quàm medicamentorum loco, ſeu intus ſeu extra adhibitis.

Ideoque quando caliditati iungitur humiditas, conueniunt roſæ, ſantali ſpecies, ſuccus ribes, diatrionſatalon, diamargat. frigidum, conſeru. roſar. cichorii, quibus C. C. bolus Armenus, terra ſigillata addi poteſt.

Si ſiccitas coniungatur caliditati, cum ſero caprino fiat emulſio amygdalar. dulc. Vtile eſt, ſi decoctis & aquis refrigerantibus addantur nuclei pini, amylum, tragacantha.

De Intemperie Hepatis cum materia.

Intemperies hepatis cum materia.

Rarò autem hepatis Intemperies ſola diu durat, ſed humorem ſibi adſciſcit, vel bilem, vel pituitã, vel melancholiam; ſæpe & ſanguis abundat. Cõtinetur autem humor vel in ſubſtantia ſeu parenchymate hepatis: quod ſi diſtendat, tumor excitatur; ſin erodat, vlcus; vel in vaſis, vbi obſtructionem ſeu morbum in via plerumq; parit, *de quibus poſtea* dicetur. Calida autem Intemperies calidos humores, ſanguinem & bilem; frigida crudos, craſſos, pituitoſos; ſicca terreſtres; humida aquoſos cumulat.

Cauſæ.

Cauſa.

Intemperies hepatis cum materia, vt in aliis quoq; partibus, gignitur, quod vel in ipſo paulatim humor cumulatur, ſeu ob expultricis facultatis debilitatem, ſeu ob vaſorum anguſtiam, ſeu quod veſicula fellis ſanguinem ab humore bilioſo non expurgat, vel ab aliis partibus ſeu toto corpore ad hepar tranſmittitur; vel tertiò quod humor in ipſo hepate ob eius intemperiem aut errata in victu cumulatur, vt totus ab expultrice facultate, etiam robuſtâ, expelli non poſſit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Intemperies cum materia cognoſcitur & ipſa è ſignis Intemperierum antè enumeratis quibus ea coniunguntur, quæ materiam præſentem arguunt, ex antecedentibus præſentibus ac effectis petita. Calidi humoris in hepate præſentis indicia ſunt cauſæ calidos humores generare valentes, quæ præceſſerunt; bilis vomitu per aluum reddita, primò tenuis, & pallida, deinde craſſa, flaua & fœtida, oris amaror, cibi faſtidium, ſitis vehemens. & ſæpe febris; iuuant frigida, nocent calida.

Frigidi humoris contraria ſunt indicia, præceſſerunt cauſæ, quæ humores frigidos cumulare ſolent, faciei & totius corporis calor eſt albus, & habitus corporis euadit mollis & humidus, deiectiones ſunt pituitoſæ, febris nulla adeſt, niſi ex obſtructione humores putreſcant, atq; tùm grauitas in dextro hypochondrio percipitur.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Intemperies cum materia citius curatur, quàm intemperies nuda &

sine materia, & quò plus substantiam hepatis labefactat humor, eò morbus periculosior est.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Perpendendum autem, an materia aliunde affluat, aut in ipso hepate colligatur. Si aliunde affluit, reuellenda, repellenda, & hepar, ne eam recipiat, roborandum. Materia autem cum intemperie peccans & præsens in hepate conueniente modo euacuanda, &, si opus, alteranda, & quidem euacuanda leni medicamento, & per interualla iterato, ob partis affectæ officium & dignitatem. Ipsa verò Intemperies alteranda, vt modò dictum. Considerandum autem, quæ præcipuè hepatis pars laboret, & humorem vitiosum contineat. Nã cauum hepatis commodius per aluum euacuatur; gibbum per vrinam. Si tamen etiam in gibba hepatis parte magna humorum copia adsit, prius per aluum purgatio instituenda. *Purgatio sit commoda.* Itaq; si materia aliunde affluat siue à toto, siue à parte, auertenda est ab hepate; quod fit, si sanguis affluat commodissimè venâ in brachio sectâ: purgationes verò hic parum commodæ sunt; cùm versus hepar è reliquo corpore humores trahant. Potius tùm, si materia sit acris & calida, & naturam ad expulsionem irritet, temperanda ea & alteranda iis medicamentis, quæ antea sunt proposita. *Reuellentia.* Reuellunt etiam ab hepate frictiones brachiorum & crurum & cucurbitulæ scapulis cum scarificatione appositæ. *Hepar roborantia* Hepar verò roborant, ne affluentem materiam recipiat, & quodammodo repellunt, inunctio regionis hepatis facta *oleo mastichino, rosaceo, myrtino, absinthij, emplastrum diaphænicum frigidum, cerotum santalinum*, cataplasmata & epithemata *ex refrigerantibus & adstringentibus antea propositis applicata.*

Deriuatio Ad Deriuationem autem commodum est venam internam in brachio secare, quæ quidem venæ sectio à principio instituta ab hepate reuellit, si autem repetatur, etiam deriuat. Possunt etiam hirudines hæmorrhoidibus applicari.

Vbi autem materiæ influxus iam prohibitus est, vel in ipso hepate ob causas supra dictas materia cumulata est, ad ipsius materiæ euacuationem curatio dirigenda. Fit autem illa materiæ euacuatio vel sensibiliter, vel insensibiliter. Sensibiliter euacuant, quæ vel aluum vel vrinam mouent.

Euacuantia. Ideoq; si calidi, acres & biliosi humores adsint, venæ sectione præmissâ, ij euacuandi sunt *syrupo rosarum solutiuo, tamarindis, manna, rhubarb. electuario de succo rosar. rosato Mesue, de psyllio.* Frigidi verò humores euacuandi sunt *melle rosato solutiuo, agarico, electuario diaphænico Indo & similibus.*

Diuretica Vrinam mouent, in causa calida; *sem. 4. frigid. maiora, cum sero lactis, vt & radices graminis.* Fortiora sunt *Radices asparagi, fœniculi, petroselini, brusci, schœnanth. asarum*, quæ in causa frigida locum habent.

Insensibiliter discutientia. Insensibiliter verò discutiunt & reliquias absumunt; *linimenta, vnguenta, cataplasmata & emplastra* è discutientibus parata, de quibus postea *de obstructione & tumorib. hepatis* dicetur: Quibus tamen semper aliquid astringentium addendum, ne tonus hepatis laxetur.

Ne verò noua materia cumuletur, præstatur, si prohibeatur primò, ne noua coaceruetur, quod fit, si ea victus ratio instituatur, quæ ad humoris, qui peccat, generationem non facit. Deinde si adsit aliqua Intemperies, ob quam vitiosi humores generantur, vel non rectè expelluntur, si illa tollatur, & tandem si obstructiones adsint, si eæ aperiantur.

Aliquot morborum hepatis ab humoribus facit mentionem Hippocrates *libro de internis affectionibus.*

CAPVT II.

De Obstructione Hepatis & vasorum eius præter naturam apertione.

Obstructio hepatis. Organicos verò morbos hepatis quod attinet, sunt inter eos primò morbi meatuum. Cùm enim hepar per ramos venæ portæ, qui in eius substantiam disperguntur, chylum recipere, & sanguinem genitum per venam cauam in totum corpus distribuere debeat, pateant, quantum satis, hi meatus, necesse est. Quod si non fiat, morbi meatuum oriuntur, qui hic duplices sunt, obstructio nimirum vasorum in hepate, & nimia eorundum apertio.

Et primò obstructio hepatis satis familiare malum est, teste Galeno, *de caus. morbor. cap. 7. & de diff. morbor. cap. 7.* Nam venæ à portâ exporrectæ transmissis quibusdam osculis cauæ ramis committuntur in ipsa hepatis substantia, vel in ipsam hepatis substantiam terminantur, per quas cum alimentum traduci & disportari oporteat, obstructiones facilè accidere possunt; cùm ob meatuum illorum angustiam, tùm ob materiæ transeuntis crassitiem & lentorem, interdum & copiam.

Itaque hepatis obstructio est angustia vasorum in hepate alimenti distributionem impediens à materia ipsorum cauitatem implente, producta.

Subiectum est totũ hepar, quod tanquam organum generationis & distributionis sanguinis afficitur: siquidem actio, quæ læditur, totius hepatis est, vt membri organici. Etsi enim obstructio quæ in venulis, aut arteriis per hepar dispersis est, sit notissima & vlgò in Medicorum scriptis celebrata: tamen quia & ipsa hepatis substantia suos poros ac meatus habet, non minus ac musculosa in habitu corporis substantia, & illi à crassiore, feculenta & liminosa sanguinis parte continuò præterlabente obstrui & occludi possunt, quibus occlusis nec hepatis calor natiuus ventilari, nec halituosa & tenuiora excremẽta euacuari possunt. Atque materia ista per substantiam hepatis diffusa nisi maturè tollatur, tandem induratur & scirrhum hepatis generat.

Causæ.

Causa. Causa efficiens proxima est materia cauitatem vasorum vel etiam ipsam hepatis substantiam implẽs. Estque materia hæc interdum humor, interdum flatus, aliquando vtrumque mixtum; interdum & calculus.

Peccat

Peccat autem humor vel copia vel qualitate, vt si crassus sit, qualis melancholia, pituita & sanguis, item bilis interdum crassa; aut viscidus, vt pituita, quæ lentorem acquisiuit.

Nonnunquam materia toto genere præter naturam est, vt sanguis corruptus & putridus. Crassus igitur humor cùm calidus, tùm frigidus esse potest. Nam & bilis flaua interdum diutius in hepate hærens crassescit, & perniciosas obstructiones in eo gignit: Imò in calculum interdum degenerat.

Facilius verò generatur obstructio in hepate à materia etiam non admodum crassa & copiosa, cùm vasa eius aut à primo ortu angustiora sunt, aut à stipticorum vsu diuturno talia effecta sunt.

Materia hæc, vt *cap. præced. de Intemp. hepatis cum materia* dictum, vel in hepate generatur, vel aliunde ad id confluit. Generatur in hepate vel eius facultate & actione læsa ob Intemperiē præcipuè, vel ob errorem externum, dum etiam hepati bene constituto chylus vitiosus offertur, è quo bonum sanguinem generare nequit.

Confluunt aliunde humores ad hepar, vel à toto, dum illud copiosâ vel crassâ & viscida materia repletum est, vel à parte aliqua, vt à ventriculo, liene, vtero, vel etiam à capite. Vt autem materia ad hepar feratur, fit hoc, quia vel ob imbecillitatem materiam facilè suscipit, vel ob angustiam vasorum facilè retinet, vel vi caloris attrahit, vel dum medicamenta aperientia & diuretica exhibentur ventriculo crudis humoribus repleto.

Externæ Causæ sunt errores in victu, vt si quis cibos copiosos aut crassos, frigidos, astringentes frequenter ingerat, aut vino dulci crasso, vel saccharo frequentius vtatur. Eiusmodi cibos hepar facilè obstruentes Galenus enumerat, *1. de med. facult. cap 4. 5. 6. & 3. eiusdem operis cap. 15.* Accidit hoc quoque, quando quis mox à sumpto cibo exercetur vehementius, aut balneum ingreditur. Tunc enim crudus chylus in exiles hepatis venas rapitur & impellitur.

Differentiæ.

Differentiæ. Obstructio hepatis alia maior & pertinacior est, alia minor & mitior. In veterata item alia, alia recens. quædam etiam cum Intempere est, quæ humorem obstruentem producit aut fouet. Occupat tandem obstructio partem vel gibbam, vel cauam.

Signa Diagnostica.

Signa. Æger quandam grauitatem sentit circa hepatis regionem cum obtuso dolore quodam, præsertim si paulò vehementius respirat, aut mox à cibo corpus exerceat, vt ex Galeno colligitur, *2. de loc. affect. cap. 8. & 7. aph. 52.* In accliui ascensu insueta quadam difficultate spirandi premitur. Totus corporis calor, imprimis faciei, mutatur, quia nec generatio nec distributio sanguinis recta fit, ob id & alui deiectiones & liquidiores & copiosiores fiunt: Vrinæ imminuuntur, tenuesque excernuntur. Facilè quoque in obstructione hepatis febres putridæ accenduntur.

Si obstructio cauum hepar obsideat, tactu foris nihil percipitur; quia pars in profundo latet; & vétriculus magis in consensum trahitur, vnde cibi fastidium & sitis insueta existit, alui excrementa liquida sunt, quia chylus hepar non permeat. Si gibbum sit obstructū, abdomen ea regione pressum resistit, & partes respirationi dicatæ magis læduntur, imprimis diaphragma. Quæ per aluum excernuntur sępe sanguinolenta apparent ex rudi mutatione chyli in sanguinem.

Quod ad causarum signa, si obstructio ob vasorum angustiam fiat; facilè & frequenter homo in hoc vitium illabitur, præsertim cum angustia est natiua: quomodo autem angustia & latitudo venarum exploranda sit, docet Galenus, *5. de sanit. tuend. cap. 7.* Ascititia angustia est, quæ ex stipticorum longo ac frequenti vsu contracta est. Vbi angustiæ vasorum signa non adsunt, vitio materiæ obstructio inducitur, & quod obstruit, humor est, si ponderis sensus magis circa hepatis regionem percipitur; vapor & flatus, si tensio magis affligit.

Si humor sola quantitate peccat, exsuperantis eius indicia apparebunt. Si viscidus sit, adsunt signa pituitæ, frigidi ventriculi, catarrhi. Si crassus seu calidus & biliosus cum grauitate quidam dolor punctorius quasi coniungitur, qui in frigido humore non animaduertitur. Si materia sit putrida, febrem sociam habet. Si denique nullus error externus præcesserit, ob vitium internum genita est obstructio, quod quale sit, ex iis quæ *cap. præced.* dicta sunt, dignoscere licet.

Prognostica.

1. Obstructio hepatis malum est non contenendum, quia plures morbos minatur, potissimum febrem, hepatis inflammationem, icterum, scirrhum, hydropem, vt Auicen. recte dixerit, obstructionem matrem esse omnium ægritudinum hepatis. Si tamen tempestiuè & rectè curetur, citra difficultatem tollitur, dum modo non magna sit & inueterata. Quæ enim inueterata est, non tantum in hepate, sed & in omni membro putrefactionem excitat, febremque accendit, teste Aëtio, *tetrab. 2. serm. 2. cap. 2.* & Galenus scribit *8. de comp. med. sec. loc. cap. 6.* Obstructionem hepatis à vitiosis humoribus putrefactio sequitur in calidis intemperaturis breui; in frigidis non citò sed temporis progressu.

Prognostica.

2. Hepatis obstructionem comitatur distributionis alimenti impedimentum & plenitudinis collectio in mesaræi simæque visceris partis venis, vnde periculum aut inflammationis earum partium, aut putredinis redundantium humorum. Galenus, *lib. de succ. bon. & v. t. cap. 2.*

3. Obstructio in parte sima seu caua hepatis facilius curatur; quia medicamentorum vis expeditius eò penetrat, & materia obstruens per latiorem & commodiorem viam euacuatur.

4. Pejor est obstructio, quæ ab humore est, quàm quæ à flatu. Quoniam hic promptè discutitur. Periculosa etiam, quæ à materia putrida; siquidem febris coniungitur, quæ vires magis affligit. Mi-

nus præua est, quæ ortum habet à materia solùm qualitate peccante, quàm simul etiam qualitate, hoc est, vt crassa & lenta sit, quam non rarò scirrhus sequi solet.

Indicationes.

Indicationes. Obstructio apertionem indicat. Et cùm obstructio ex eorum numero morborum sit, qui causam continentem & plerumque simul fouentem habent, & partim facta fiat, id quod obstructionis factum est, sanare oportet per ea, quæ obstructiones liberant; quod verò adhuc fit, per illa quæ materiã obstructionem fouentem tollunt. Prius præstant medicamenta, quæ proximam obstructionis causam tollunt, imminuentia scilicet, dum copiosa materia obstructionem excitat, vel incidentia & detergentia, dum viscida est, vel attenuantia, dum crassa, sintque omnia illa hepatica aut his permixta, vt promptiùs ad hepar penetrent, idque sua vi roborent. Posterius faciunt euacuantia & reuellentia & quæ causis tùm generantibus nouam materiam, tùm impellentibus ad hepar obsistunt & aduersantur. Semper autem totius ratio habeatur & maximè primarum ad hepar viarum, quæ à materia replente liberæ esse debent, ne materia illa, vna cum medicamẽtis obstructionem soluentibus ad hepar deducatur, atque obstructio augeatur.

Curatio.

Curatio. Si ergo sanguinis abũndantiæ indicia adsint, & cætera consentiunt, dextra basilica aperiatur, aut si malum sit à suppressis mensibus, saphæna, vt sanguis deorsum ab hepate ad vterum trahatur, & vt tutior sit aperientium vsus, quæ pleraque calida sunt sanguinémque fundendi vim habent.

Medicamenta autem aluum lenientia nota sunt, sicut & medicamenta quemlibet humorem præparantia, eúmque è corpore euacuantia *& cap. præced.* etiam proposita.

Corpore purgato exhibeantur, quæ soluendi obstructiones vim habent. Talia sunt, si obstructio hepatis sit à frigida, crassa, & viscida materia; Radices *fœnicul. petroselini, apij, asparagi, brusci, rubiæ tinctorum, asari, gentianæ, scyllæ.*

Folia. *Capill.* ♀, *cuscutæ, agrimon. ageratı, lupuli, origani, marrub. alb. chamædr. absinth. card. benedict.*

Semen. *fœniculi, ammios, dauci, aquilegiæ, cicer. rubr. amygdalæ amaræ.*

E quibus decocta parari possunt, additis passulis & cinamomo, vel spica, interdũ etiam pauco aceto.

Vtiles sunt syrupi *capill.* ♀ *de duabus & quinque radicibus, oxymelitis genera*, exhibita cum conuenientibus decoctis vel aquis: *trochisc. de rhabarbar. de absinth. de eupator. de lacca. Species, diacurcum. dialacca.*

Si à causa calida fiat obstructio, conueniunt Rad. graminis, rad. & fol. cichor. endiuiæ, taraxaci, scariolæ, sonchi, lactucæ, acetosæ, sem. 4. frigid. maior. & minor. syrup. de cichor. simpl. & cum rhabarb. de endiu. simpl. & compos. acetos. simpl. & compos. diarrhod. trochisci de cãphora, species diarrhod. abbat. diatrion santal.

Vbi mixti humores malo huic causam præbent, etiam medicamenta miscenda sunt. In summa Galenus medicamenta Εκφρακτικά & Εκκαθαρτικά, hoc est, obstructionem aperientia & meatus expurgantia vult esse calida & tenuium partium, amara scilicet quibus astrictio quædam coniuncta est.

Qua de causa absinthium vulgare valde prodest, vt & Ponticum & abrotanum ac amygdalæ amaræ.

In causa autem frigida tale decoctum paretur.

℞. *Rad. aperient. vino maceratar.* Vnc. i.
asari Drach. ii.
capill. ♀
cichor.
agrimonia an. M. i.
chamædryos,
summitat. lupuli an. M. ß.
sem. anisi,
fæniculi,
ammios an. Drach. ii.
aquilegia Drach. i.
cicer. rubr. Vnc. ß.
schœna th. Scrup. iiii.
passul. mundat. Drach. vi.
glycyrrh. Drach. iii.
bacc. iuniperi num. xii.

Coq. in aqu. simpl. ad tert. partis consumpt. pro ℔. i.

Colatur. adde *syrup. de 5. radic. byzantin. compos.*
oxymel. simpl. an. Vnc. i.

Aromatisetur cum speciebus diatrion. santal. Drach. i.

F. Potus pro tribus vel quatuor dosibus. Si in his *mechoacan.* Vnc. ß. *rhabarb. elect.* Drach. ii. *spic.* gr. xi. *cinam.* Drach. ß. infusa fuerint, moderatè simul aliquid per aluum educitur.

Syrupus aperiens noster.

℞. *Rad. aperient* Vnc. i.
cichor.
pimpinell.
ari an. Vnc. ß.
cortic. fragulæ
sambuci an. Drach. v.
herbar. cuscutæ,
capill. ♀,
agerati,
agrimoniæ an. M. i.
linariæ,
cardui bened.
chamædr.
centaur. minor.
flor. genist. an. M. ß.
sem. carthami,
genistæ,
aquileg. an. Vnc. ß.

Incisa & conquassata infundantur in vase arctè clauso in *s. q. aq. s.* & *aceti scillitici* ℔. i. per dies tres in P. M. Postea colentur & addatur.
succi endiuiæ
fumar. an. ℔. ß.

Et iterum *albito albumine oui* per dies 3. digerantur & colentur. tandem adde *sacchari clarificati, & ad iustam consistentiam cocti q. s.*

Fiat Syrupus.

Syrupus de cuscuta D. Scholtzij.

℞. *Herb. cuscutæ nodor.* M. ii.
fumariæ,
scolopendr.
ceterach,
hepaticæ
capill. ♀ an. M. ß.
Rad. fænicul.
asparagi,
taraxaci an. Drach. iii.
cichor. Vnc. i.

sem. cuscutæ Drach. vi.
fœnic. Drach. ii.

Coq. lentô igne *in s. q. aq.* ad consumptionem medietatis. Post horas duas F. fortis expressio.

Cui adde *succi endiuiæ,*
fumariæ,
lupuli an. ℥. ß.
rhabarb. el. Drach. ii.
cinam. el. Drach. ß.

Coq. s. a. cum *s. q. sacch.*
F. Syrupus.

Galenus *in Euporist. cap.* 16.

℞. *Sem. anisi,*
apy,
rad. asari,
amygdal. amarar.
fol. absinth. an. Vnc. ß.

Formatque trochiscos Drach. j. pondere, exhibétque febricitantibus cum hydromelite, non febricitantibus cum vino diluto.

Vel ℞. *amygd. amarar. müdat.* ℥. i. ß
sem. cumin.
apij an. Drach. ß.

Detur cochlear. vnum ex vino.

Vel ℞. *Baccar. iuniperi* Vnc. i. ß.
semin. erucæ Vnc. i.
prasij Drach. ß.

Excipiantur melle crudo, detur cochlear. vnum.

In 8. *de Comp. medic. sec. loc. cap.* 8. pastillis Hepaticis amaris Asclepiadis vtitur. Videantur vtrobique plura. Vtilis est & ista aqua aperiens.

℞. *Rad. dulc. amar.* Vnc. iij.
summit. lupuli,
eupator. an. M. ij.
cuscut.
hepatic.
cichor. cum toto an. M. j. ß.

Infundantur in sero lactis ad prominétiam 4. digitor. per dies 3. Hinc destillentur. Dentur Vnc. iij. cum syrup. de quinq; rad. Vnc. ij. Galenus ad magnas obstructiones Hepatis ex materia admodum crassa vtitur corticibus rad. cappar. tamarisc. scolopendrio. Etsi obstructio pertinacior sit, etiam ea, quæ ad lienem aliàs vtilia sunt, vsurpari possunt. Vbi de duritie Lienis suspicio est, addantur passulæ, caricæ, glycyrrh. buglos. malu. amygdal. dulc.

In calida causa.

℞. *Rad. cichor.*
graminis an. Vnc. ß.
fol. endiuiæ,
cichor.
scariol.
cuscutæ, an. M. i.
agrimon.
absinth. an. p. j.
sem. endiu.
cichor.
melon. an. Drach. ij.
fructus Alkekengi num. vii.
passul. mundat. Vnc. ß.

Coqu. in s. q. aquæ ad 3. part. consumpt. pro ℔. i.

Colaturæ adde
syr. cichor. simpl.
de duabus radicibus,
acetosi simpl. an. Vnc. i.

Aromatisentur spec. diatrion. santal.

F. Potus pro 3. dosibus.

Vtilis est & hîc quoque cóserua radic. cichor. recentium coctarum & minutim contusarum, cum s. q. sacch. parata.

Si obstructio pertinacior sit, etiã hîc ea, quæ ad humores frigidos vtilia sunt, vsurpari possunt. Post illorum tamen vsum decoctum cichorij sumendum.

In causa tam calida quàm frigida vtilia sunt medicamenta è tartaro

parata, & tartar. vitriolat. vt & aqua illa è vitriolo & tartaro, quæ descripta est *in Inst. p.* 1366. In causa frigida vtilis est spiritus vini tartarisat. seu essentia tartari.

In omnibus quoque hepatis obstructionibus, præcipuè ab humore frigido, vtilia sunt medicamenta è chalybe parata, de quibus *de obstructione lienis.*

Inter reliqua etiam puluis cachecticus dictus.

℞. *Chalyb. præpar.* part. i.
cassiæ lign. part. ii.
sacchar. albiss. part. iv.

F. Puluis, cuius mane & vesperi Scrup. i. detur.

Vel ℞. *Chalyb. præpar.* Vnc. i.
sacch. albiss. in aqua agrimon. dissolut. ℔. ß.

F. s. a. Rotulæ, quibus sub finem addatur guttula vna atque altera olei cinamom. vel caryophyl.

Vel ℞. *limatura chalyb.* q. v.
irroretur aqua absinthij,
fraxini,

In quibus *proprij sales* dissoluti sint. Relinque tamdiu, donec contrahat rubiginem.

℞. *Huius croci* Vnc. iij.
fecul. ari Drach. ii.
magist. perlar.
corallor. an. Drach. i.
cinamom. Scrup. iv.
sacch. q. s. ad dulcedinem.

Fiat puluis. Dosis Drach. i.

Vel ℞. *fecul. ari,*
ocul. cancr. præp.
crystall. tartar. an. Drach. i.
croci martis resolub. Drach. ß.
salis absinth.
cichorij,
tartari vitriolati an. Scrup. i.
cinamom.
spec. diatrionsantal. an. ʒ. ß.

Fiat puluis.

Inter alias autem chalybis præparationes hæc vtilis est.

℞. *Limatur. chalyb.*
sulphur. part. æqual.

Ponantur in crucibulo in ignem circularem donec sulphur exhalet. Iterum sulphuris partem æqualem adde, quæ in igne planè exhalet, ne sulphuris odor amplius percipiatur. Chalybem hunc postea inde sartagini ferreæ & affunde acetum acerrimum ad eminentiam digiti vnius & ponantur super ignem carbonum; semperque agitentur, donec acetum exhalet, quod vbi factum, nouum acetum affūdatur, iterumque igni admoueatur, qui fortissimus adhibeatur, donec materia rubeat, quæ refrigerata subtilissimè puluerisetur.

Diligenter autem attendendum, vt semper iis, quæ obstructiones soluunt & attenuant, nonnulla astringentia admisceantur, substātia visceris roboretur, & aperientia diutius hic detenta efficacius agāt. Eiusmodi sunt inter calida absinthium, mentha, inter frigida, rosa, cichor. endiu. Compertum verò est ex nimio & diuturno vsu aperientium medicamentorum hepar non parùm læsum fuisse.

Post vsum aperientium horum æger per dimidiam horam in dextrum latus decumbat, vt promptius ad venas mesaraicas & hepar ferantur.

Extra autem in obstructione à causa frigida vtilis est succus vel decoctum absinthij, fumariæ, rad. filicis, sem. securidacæ, cum pauco aceto, si epithematis forma regioni hepatis calefacta imponantur.

Aut ℞. *Fol. absinth.*
abrotan.
agrimon.
cuscutæ an. M. i.
rad. cyperi Vnc. ß.
flor. chamæmel. M. ß.
cinamom.
spicæ an. Drach. i.
cumini Drach. ij.

Coq. in s. q. vini albi ad tertiæ part. consumptionem. Colatura vsurpetur pro epithemate.

Si eadem medicamenta ad mollitiem coquantur & contundantur & olei amygdal. amarar. sufficiens quantitas addatur, cataplasma formari potest.

Vel paretur tale vnguentum.

℞. *Ol. nard. amygdal. amar.* ana Vnc. ß.
spic. Indic. Celtic.
schœnanth. an. Scrup. i.
cyper.
sem. apij an. Scrup. ß.
ceræ q. s.
F. Vnguentum.

In obstructione à causa calida.

℞. *Aq: cichor.*
endiu.
absinth. an. Vnc. ʒ.
aceti vini Vnc. ß.
spec. diarrhod. Abbat.
diatriõsantal. an. Scrup. ii.
spicæ Scrup. i. M.
F. Epithema.

Expeditis obstructionibus intemperies hepatis emendanda est iis medicamentis, quæ cap. præced. sunt proposita, ipsumque hepar roborandum. Vt si obstructio fuerit à causa frigida, tale paretur Electuarium,

℞. *Cons. capill. vener.*
beton.
absinth. an. Vnc. i.
trochisc. de rhabarb. Scrup. ij.
hepatis lupi prapar. Drach. ii.
spec. diaxyloaloës Drach. i.
cinamom. Scrup. i.
schœnanth. Scrup. ß.
Cum *syr. de eupator.*
F. Electuarium.

Vel ℞. *Hepat. lupi præpar.* Vnc. ß.
Mithridat. Drach. ij.
conseru. absinth.
agrimon. an. Vnc. i.
Cum *syr. de eupator.*
F. Electuarium.

Si obstructio sit à causa calida.

℞. *Conser. flor. vel rad. cichor.* ℥. i. ß.
ros. Drach. vi.
spec. diarrhod. Abbat.
diatrionsantal. an. Drac. ß.
Cum *syr. de cichor. simpl.*
F. Electuarium.

Diæta.

Dieta. Victus ratio sit attenuans, vt præcipit Galenus, *in art. med. cap.* 87. & 6. *de tuend. san. c.* 7. Etsi obstructio sit à crassa & viscida materia, non tantum attenuans victus sit, sed & abstergens. Inter abstergentia probatur pthisana hordeacea, 1. *de rat. vict. in acut. t.* 18. quæ distributionem à cauo in gibbum hepatis adiuuat. Condiantur cibi, si febris vel calida intemperies adsit, aceto, aliàs aromatibus, sed modicè, aut baccis iuniperi. Prosunt quoque cappares aceto conditi. Pistacia quoque hepar aperiunt & roborant. Vitentur in cibis omnia crassa, lenta, astringentia, & edulia è tritico, farina & lacte, ac caseus, præsertim vetus, caro suilla & duræ carnes, ac difficilis coctionis. Itē anguillæ, aliáque, quæ Galenus enumerat. 5. *de tuend. sanit. c.* 7. & *de succor. bonit. & vitio cap.* 4. Nocet

quoque vehemens à cibo exercitatio & balneum, & cibi assumptio corpore adhuc ab exercitio præcedente calente. Vbi verò quis post exercitium à cibo dolorem & tensionem hepatis sentit, quiescat, & in potu sumat aliquid, quod vrinam cient, & hepar obstructione liberet, sicut consulit Galenus, *in lib. de salubr. diæta aph.* 12. & 32. In iusculis quoque coq. radic. fœniculi, petroselini, asparagi. Copia ferculorum vitetur, & cibus sumatur priore iam concocto. In potu improbantur vina dulcia, crassa, austera & cereuisia crassa. Detur verò prisana hordeacea diluta & hydromel dilutum, vel cereuisia tenuis & bene defecata. Vbi vinum locum habet, sit illud tenue ac vetus.

De apertione vasorum Hepatis.

Apertio vasorum hepatis. Contrarium obstructionis hepatis vitium est vasorum eius nimia apertio. Aperiuntur a. hepatis vasa vel à caloris aut humiditatis excessu, à qua præcipuè laxatur; vel ab humoribus acribus, à quibus orificia vasorum patefiunt, aut etiam ipsa vasa eroduntur, vel etiam à sanguinis copia. Pertinent huc & caussæ externæ, quæ violentia sua vasa rumpunt & vulnerant.

Cognoscitur autem hoc malum à caussis, quæ præcesserunt, imprimis verò ex effectis inter quos præcipuè est cruenta alui deiectio, quæ accidit, cùm vasa in hepare præter naturam aperta sanguinem continere non valent.

Apertio a. vasorum occlusionem eorumdem indicat. Præstatur hoc vel obstruendo, vel astringendo: ad quam rem vtilia sunt, plantago, bursa pastoris, polygonum, tormentilla, rosæ, myrtus, ribes, berberis, absinthium, cydonia, mastiche, terra sigillata, bolus Armenus, spodiũ, corallia, syrupus de rosis siccis, myrtinus, de ribes, de mentha, de coralliis, trochisci de spodio, de terra sigillata, aquæ ferratæ.

Extra etiam dextro hypochondrio applicentur eadem astringentia & cataplasmata è pulpa cydoniorum, rof. rubr. absinth. balaust. & baccis myrti. Fomenta ex iisdem in vino austero coctis, & linimenta & vnguenta ex ol. mastich. myrtin. absinth. cum pulueribus astringentibus. Emplastrum de mastiche, diaphœnic. frigid. & similia.

Ad hunc locum nonnulli etiam referunt apertionem venarum & illum sanguinis fluxum, qui cuidam, venâ è regione hepatis aperta accidit, & restitante sanguine vestigium fluxûs non apparuit, vt refert Hollerius, *inter rara* num. 3. vt & alterius cuiusdam historiam, quam recenset Beniuenius, *de abdit. morb. & sanat. caus. cap.* 4. Hominis nimirum robusti admodum, qui agens annum 36. ætatis conquerebatur sæpenumerò de sanguinis fluxu, quo singulo quoque mense grauiter affligebatur, & rogatus, qua parte sanguis flueret, id se nescire respondebat. Deposito tamen pallio ilia dextra monstrauit. Verùm cum in his nullum vestigium nec cicatrix appareret, & Beniuenius se decipi suspicaretur, ille, cum fluxus iste rediret, locum digito contegebat, eóque, accersito Beniuenio amoto sanguinem fluere permittebat, qui non secus,

ac si incisa vena esset, emanabat, nec prius ille fluor cessabat, quàm sanguinis libra emitteretur. Quo euacuato nullus dispicere potuit, vnde euacuatio facta sit. Curauit a. istum hominem Beniuenius sola sanguinis missione ex vena hepatica singulis mensibus institutâ & idonea victus ratione.

Verùm hæc venarum apertio propriè huius loci non est, neq; venæ istæ, quæ apertæ fuerunt, fuerũt ex hepate immediatè, sed ex iis, quę in cutem disperguntur. Idem, sed in aliis partibus bis obseruaui; Primò in Scorbutico, cui in crure vena per interualla aperiebatur, & satis largiter sanguis effluebat, nullo postea apparente vestigio. Deinde in fœmina quadam, cui, cùm primum esset grauida, sæpius in occipite vena portæ aperiebatur, & sanguis cum maximo impetu interdum ad libram vnam effluebat. Cum verò sanguis is non flueret, circa ventriculum & diaphragma dolorẽ percipiebat, vbi etiam postea tumor obortus est, qui cùm ad suppurationem peruenisset, necessario aperiendus fuit. Ipsa verò conualuit.

CAPVT III.

De Inflatione Hepatis.

Inflatio hepatis.

SVnt & alij morbi, qui hepati, quatenus membrum organicum & certo modo conformatum est, accidunt. Hepar aliquando planè defuisse in Matthia Ortelio, Mercatore Antuerpiensi, refert Schenckius, *obseru. lib. 3. sect. 2.*

Contra, vt idem ex *Gemma* refert, hepar duplex inuentum; aliquando repertum globosum & iusto minus, & vna cum diaphragmate ad mamuillam vsque dextram ascendens; aliquando peritonæo annatum, vt Columbus, *lib. 15.* annotauit. Sed hæc rara sunt, & plerumque à primo ortu contracta, ac vix curationem admittunt. Eos ergo saltem morbos, qui frequentiores sunt, & curationem admittunt, explicabimus, quales sunt magnitudo aucta & tumores hepatis. Inter quos primò est Inflatio, cùm sub tunica crassus flatus concluditur, qui hepar inflat, & dolorem in eo excitat.

Causæ.

Causa.

Flatus is interdum à membris vicinis, vel etiam vniuerso corpore & venoso genere in febribus pituitosis & malignis transmittitur; vel à cibis flatulentis, pituitosis & melancholicis suppeditatur; vel ab hepatis imbecillitate generatur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hoc malum ex tumore dextri hypochondrij, qui est sine grauitate, sed cum magno dolore, qui tamen non est continuus, sed nunc intenditur, nunc remittitur: & si locus digitis prematur, tumor cedit, nullum tamen murmur percipitur, nec vomicæ latentis suspicionem præbet: Corporis & faciei color, vt in aliis hepatis tumoribus, non mutatur: Vrina, si febris absit, quod plerumque fit, est alba & spissa.

Verùm de hoc hepatis tumore notandum, etsi non impossibile flatum sub tunica hepar ambiente

concludi posse, cum aqua etiam ibi sæpe colligatur: tamen cauendum esse, ne, quod de liene etiam dictum, dolores, qui ex distensione peritonæi & membranarum vicinarum oriuntur, pro doloribus hepatis habeantur. Sæpe enim accidit, præcipuè in motu & exercitio vehementi, & in corporibus, qui non sæpe exercentur, vel diu ab exercitiis quieuerunt, vt flatus vel humores serosi agitati in peritonæi & musculorum ipsi connexorum spatia irrumpant, doloremque in eo punctorium excitent, qui pleuritidem quandoque simulat.

Prognosticum.

Prognosticum. Tumor hic sæpe satis difficulter curatur; cùm flatus hîc loci non facilè discutiatur.

Curatio.

Curatio. Malum hoc flatus discutientibus curatur, & eos ab hepate repellentibus. Vtilia proinde hîc sunt omnia, quæ in obstructione hepatis ex causa frigida sunt proposita. Præcipuè discutientia & digerentia, vt diacyminum, diagalanga. Si pituita adsit crassior, quæ malum foueat, præparanda ea & euacuanda, vt *cap.* 1. *&* 2. dictum.

Extra etiam fomenta flatus discutientia vtilia sunt, & inter ea etiã milium, vt.

℞. *Flor. chamæmel:*
meliloti an. M. i.
absinth. M. ß.
sem. anisi,
fœnugræci,
lini an. Vnc. ß.
Coqu. pro fomento.

Postea inungatur locus ol. amygdal. amarar. nardin. chamæm. de absinth. de spica.

Diæta.

Diæta. Cibus sit attenuans, non flatulentus. Vinum bibatur meracius & vetus.

CAPVT IV.

De Hepatis inflammatione.

Hepatis inflammatio. CVm hepar ob venarum angustiam obstructioni sit obnoxium, facilè inflammatione tentari solet, sanguine in ipsam hepatis substantiam seu parenchymã effuso, vnde id intumescere & sanguinem putredinem concipere atque incalescere contingit.

Estque materia tumores hepatis excitans interdum sanguis sincerus, qui inflammationem puram gignit; interdum biliosus, pituitosus, melancholicus humor admiscetur. E quibus tumores præter naturam sui generis existunt. Influit autem sanguis in substantiam hepatis per modum vel attractionis, ob calorem, vel transmissionis, siue à toto, siue à parte aliquâ. Suscipit hepar ob imbecillitatem vel congenitam, vel ab aliis causis accersitam.

Causa attract. sanguinis. Et quidem ad sanguinis attractionem facit medicamentorum calidorum externorum applicatio. Ita refert Guilielmus Fabricius, *cent.* 2. *obs.* 46. cuidam intemperie frigida ventriculi laboranti emplastrum & vnguenta calida è pipere, cardamomo, oleo caryophyllorum, cinamomi & similibus

admota fuisse, atque inde inflammationem hepatis excitatam. Caua enim sui parte à dextra in sinistram vniuersam ferè anteriorem ventriculi regionem integit, ita vt medicamenta calida, quæ corroborandi gratia ventriculo frigidiori admouentur, substantiam hepatis priùs attingant, antequam ad ventriculum vsque perueniant. Idem præstare possunt cucurbitulæ regioni hepatis applicatæ. Cuius rei exemplum habet idem Guilielmus Fabricius, *cent.* 2. *obs.* 47. Cùm enim cuidam hęmorrhagiâ narium laboranti cucurbitulæ magnæ ad regionem hepatis applicatæ fuissent, sanguis quidem substitit, sed inflammatio hepatis secuta est. Cùm enim in magnis hæmorrhagiis sanguis efferuescat, cucurbitulis affixis facilè quidem ad hepar attrahitur, sed ibi retentus inflammationem parit. Ideoque tutius est frigida medicamenta, quæ sanguinem condensant, crassioremque & minus fluidum reddunt, hepati & lieni applicare.

Afficitur autem hepar secundum partem vel gibbam, vel cauam; ob vicinitatem tamen partium alteram in consensum facilè trahit.

Signa Diagnostica.

Signa. Inflammatio hepatis ab aliis tumoribus, affectionibusque eiusdem his signis discernenda. Sensus grauitatis circa hepatis regionem in dextro hypochondrio percipitur à membranis, quibus hepar in nonnullis ad costas nothas annectitur: simul mox febris adest, non sequitur, vt in obstructionibus & scirrho; non tamen statim acuta vel ardens febris est, nisi inflammatio maior fiat. Nam perpetuò inflammationis magnitudinem febris vehementia ἀναλόγως comitatur. Etsi autem Aëtius docet, febrem adesse acutam, inæqualem, quæ plerumque sub noctem exacerbatur: tamen id intelligendum de ea febre, quæ ad incalescentem phlegmonem hepatis accidit. Tussis per interualla affligit arida, ob vapores, qui ab hepate inflammato ad pulmones eleuantur, & quod feruor hepatis diaphragmati molestus est, & tumor eius diaphragma comprimit, quam molestiam natura ab organis respirationis propellere nititur. Difficultas autem spirandi adest, cùm ob tumorem hepatis, tùm ob febrem, quæ maiorem refrigerandi necessitatem affert. Decubitus difficilior est cùm in latere dextro, hepate à subiecto ventriculo & intestinis compresso, tùm in sinistro, hepate pondere suo suspenso & membranis eius tensis. Facilior est decubitus supinus. Pulsus, teste Galeno, 4. *de causis puls. c.* 4. celerior; frequentior, inæqualis est, ob auctam in affectu calido refrigerandi pulsus necessitatem, durus, vibrans.

Ad enumerata signa accedunt, sitis magna ægrum fatigans, & anorexia; Lingua quoque scabra & rubicunda, tandem nigra fit cum quodam lentore. Calor mordax sentitur in toto, ratione febris; quæ si maligna sit, extrema frigescunt. Color totius ad flauum declinat: aluus astringitur, nisi coniuncta sit ἀτονία hepatis. Ita Galenus scribit, 4. *de rat. vict. in acut. text.* 17. Quibus hepar phlegmone obsidetur, iis ἀνυγρώδεα, hoc est,

capratum stercori similia excernuntur, quando scilicet viscus hoc dumtaxat phlegmone afficitur; sin cum phlegmone affuerit ἀτονία, seu debilitas hepatis, liquida dejiciuntur, viscere alimentum ad se attrahente. *Hæc Galenus.*

Illa verò liquida aliàs biliosa sunt, aliàs, vbi aliqua ab hepate fit chyli attractio, loturæ carnis similia, quod crudus chylus in sanguinem perfectè non est conuersus. Vrinæ crassæ, rubicundæ, turbidæ, paucæ sunt, ob feruorem & æstum hepatis. Vomitus bilis est flauæ & vitellinæ, quæ postea æruginis colorem aliquando refert. Interdum singultus sequitur.

Cæterùm discernenda est inflãmatio hepatis à vicinarum partium inflammatione. Ac primò si mesenterium inflãmatum sit, non apparet coloris in facie & reliquo corpore mutatio; symptomata sunt mitiora, deiectiones alui liquidæ, in quibus primò tenuis & cruda quędam sanies apparet: postea materia quędam magis concocta ad similitudinem puris, præsertim vbi inflammatio salubris est.

Si musculi abdominis inflãmati sint, corporis color etiam non mutatur, tumor ad tactum sensim delitescit, ad figuram musculorum extensus, nec rotundus est, instar figuræ gibbi hepatis. Rectorũ musculorum tumores oblongi sunt & per totum ventrem extensi, etiam vmbilicum comprehendunt. Cæterorum, vtpote profundiorum, tumores difficilius discernuntur. Cutis supra tumorem non sine dolore contrectatur; apprehensa quoque digitis, vt attrahatur, minimè sequitur ob tensionem: Interdum rubicunda apparet, præsertim si affectio in externis musculis hæreat. Quocumque deniq; æger decumbat, eadem tumoris magnitudo manet; maior verò apparet, vbi hepate affecto decubitus fit in latus sinistrum, minor, corpore in dextrum reclinato, hepate scilicet sub costas nothas cedente. Si transuersalis musculus inflammetur, magis læduntur partes profundæ, dolor est vehementior, quàm in aliis musculis: quia ille musculus est membranosus circa finem, & neruos plures molliorésque obtinet, & cum peritonæo aponeurosi coniungitur.

Et omninò opus est, vt diligenter inflammatio musculorum abdominis ab inflammatione hepatis discernatur, cùm incautis ea res non rarò imponat, vt inflammationem musculorum abdominis in dextra parte pro hepatis inflammatione habeant. Exemplum videatur, *5. de loc. aff. cap.* 7. de Stesiano: Hunc alij Medici curârunt tanquam abscessum habentem in hepate. Galenus verò negauit abscessum esse in hepare, & monstrauit eum inter musculos transuersos & obliquè ascendentes esse. Simile exemplum est apud Francisc. Valeriolam, *lib.* 4. *obs.* 5.

Cauendum tamen etiam hîc, ne fallamur, & hepar non inflammatum putemus, si tumor in medio ventre apparet. Quibusdam enim hepar ad medium ventrem extenditur.

Tertiò: Si inflammatio pleuram, qua parte nothas costas dextri hypochondrij illa spectat, prehenderit, dolor vehementior erit, à superioribus, quasi suspensus & cum

punctionis sensu coniunctus: Difficulterque respirabit, nulla coloris faciei aut corporis fit mutatio, tussis vehementior, molestiorque est sed non planè sicca. Verùm cũ sputo colorato saltem procedente malo pulsus euidenter durus & serrinus apparet. Si hepar inflammatum sit, dolor est mitior cum sensu grauitatis, qui tamen exacerbatur, nisi æger supinus iaceat. Color corporis ad flauum accedit tussicula adest arida, pulsus minus durus, tumor denique aliquis in dextro hypochondrio apparet.

Quod ad signa differentiarum inflammationis hepatis, quando magna illa est, dolor percipitur iuguli quasi ad inferiora tracti, præsertim dum vehementius æger inspirat. Dum enim hepar inflammatum pondere suo diaphragma cui alligatum est, dorsum trahit, tensum diaphragma membranam costas succingentem, cui etiam obnascitur, tendit. Vnde dolor tractionis in iugulo sentitur. Galenus hoc etiam fieri putat ob tensionem venæ cauæ sursum ab hepate ascendentis, 2. *de loc. aff. cap.* 7. Tumor tactui, & vbi abdomen gracile est, etiam visui est expositus: Symptomata omnia sunt vehementiora; contrarium accidit, vbi malum est mitius.

Quæ pars hepatis affecta sit, sic dignoscitur. In gibba hepatis parte consistit inflammatio, quando decubitus in dextrum latus est difficilior, & dolor pressu exacerbatur, tumorque manifestius apparet, præsertim musculis abdominis emaciatis; partes ad iugulum dextrum deorsum trahi videntur; symptomata denique omnia ad partes thoracis eminentia grauiora sunt, quàm ad intestina & ventriculum. Contrarium fit cauo hepatis inflammato, vbi & anorexia maior erit, & sitis aderit, & vomitus materiæ biliosæ.

Qui humor inflammationis in hepate causa sit, ex symptomatum intensione & remissione æstimandum, & imprimis ex febris accessionibus vel exacerbationibus. Etsi enim omnis inflammatio, vt in aliis partibus, ita etiam in hepate fit à sanguine: tamen sanguis is interdũ purus est interdũ bilem vel melancholiã admixtam habet, & quidẽ à sanguine & bile Symptomata vehementiora sunt. & febris plerumque ardens cum siti maxima; ex succo melancholico remissiora sunt, & febris licèt sit continua, quasdam tamen pro natura humoris exacerbationes habet. Quanquam & hoc tradit Galenus, 4. *de præsag. puls. cap.* 4. hepar nunquam ferè pituitosam fluxionem admittere, propterea quod compactius sit, & propterea congenita facultate pituitam alteret & immutet.

Prognostica.

1. Hepatis inflammatio malum periculosum & plerumque lethale est: quia pars princeps afficitur, cuius occasione sanguinis generatio & distributio læditur, & hydrops imminet, aut atrophia, vnde in hoc malo vnica salutis spes est viriũ robur, sicut Gal. 10. *meth. med. c.* 5. docet. Ideoque virib. imbecilli, aut senes, aut graciles vel biliosi peribunt, vel in marasmum transibunt præsertim si ex erysipelate laborẽt. *Prognostica.*

2. Quæ in ſimis aut cauis hepatis partibus Inflammationes accidunt, magis inappetentiam, nauſeam, vomitum bilioſum, ſitim ingentem afferūnt; quæ in gibba, maiore inter ſpirandum dolore laborantem afficiunt, magiſque tuſſim excitant, & dolor vſque ad dextræ partis iugulum, adeo vt deorſum trahi videatur, extenditur. Auicennas, 3. *can. fen* 14. *tract.* 3. *c.* 1. ſimpliciter pronunciare videtur, Apoſtema in gibbo hepatis deterius eſſe; quàm in cauo: ſed explicandum hoc ex Galeno, quod partes thoracis, ideoque nobiliores, in gibbo hepatis patiuntur, vnde difficultas ſpirandi, tuſſis & dolor ad iugulum aſcendens ſequitur. Et per ſe hepatis gibba pars eſt nobilior, vbi generatio ſanguinis, & huius in totum corpus ἀνάδοσις perficitur. Quæ autem caui hepatis inflammationem comitantur ſymptomata, vt nauſea, vomitus, ſingultus ad ventriculum & inteſtina magis ſpectant, Sic Galenus ſcribit, 6. *epid. com.* 2. *text.* 14. hepatis conuexum ſeu gibbum concauo longè periculoſius eſt; quoniam inter ſuperiores & proinde nobiliores corporis partes reponitur.

3. Tumor in hypochondrio durus & dolens, hoc eſt, phlegmone ſeu inflammatio, vt Galenus interpretatur, peſſimus eſt, ſi vtrumq; hypochondrium occupet. Si verò alterum, minus periculoſus eſt in ſiniſtro Hippocrates, 1. *progn. aph.* 29. Nam propter hepar periculoſa eſt inflammatio in dextro hypochondrio. Addit Galenus, *in aph. ſeq.* talem tumorem initio mox periculum mortis citò affuturæ ſignificare Hippoc. ſi ſcilicet intimum quid, hoc eſt, hepar, item ventriculus aut Lien affi[illegible]atur. Muſculi hypochōdriorum inflammati mortem non inferunt, niſi aut inſignis ſit inflammatio, aut virium debilitas: (morbus enim hic diu ſæpe protrahitur & vires valde deijcit) aut medicus vel æger errorem aliquem committat. Videatur & 6. *aph.* 7. de doloribus ventris profundis.

4. Inflammatio à ſincero ſanguine minus periculoſa eſt; deterior à ſucco bilioſo: quia febris ardens accedit, teſte Galeno 5. *de loc. affect. cap.* 7. quæ maraſmum minatur; poſtea à ſucco melancholico, qui facilè in ſcirrhum migrat, vbi res deſperata eſt.

5. Hepate inflammatione laborante ſuperuenit ſingultus 5. *aph.* 58. Et in inflammatione hepatis ſingultus malū, 7, *aph.* 17. Cauſa eſt neruorum hepatis & ventriculi κοινωνία, ob quam hepar inflammatione laborans os ventriculi in cōſenſum trahit. Singultus autem tātum fit, vbi hepar ad maximam inflammationem peruenit, aliàs minimè, vt Galen. *ibid.* docet. Fieri & ſingultus tum poteſt, quando per magnam hepatis inflammationem aliquid bilis in principium inteſtinorum confluit, quod in ventriculum infuſum eum laceſſit & ſingultum excitat. Quibuſdam, teſte Galeno, ſingultus ille accidit ob inflammationis magnitudinem, quo ventriculi os premitur.

6. Hypochondriorum inflammationes ſi diem vigeſimum primum excedunt, & febris perdurat, tumore non ſubſidente, in ſuppurationem vertuntur; præſertim ſi facultas non eſt imbecilla. Si ceſ-

sante febre, pars materiæ crassa & lenta in hepate impingatur, tenuiore consumpta & attenuatâ, scirrhus excitatur.

7. Quibus hepar aut lien inflammatus est, iis plerumque hæmorrhagia narium accidit, (præsertim si 25. annis minores sunt) primis septem diebus, paucis non & vndecimo, rarissimis decimoquinto: & confert illa hæmorrhagia, si è directo fiat. Hippocrates & Galenus, 1. *progn. ab aph. 31. vsque ad 34.*

8. In Inflammatione hepatis, renum, vesicæ de crisi maximè indicium sumitur ex vrinis, quæ coctionem materiæ ostendunt. Leues autem hepatis inflammationes, quæ febres acutas coniunctas habent, soluit etiam sanguinis profluuium, sicut & alias in Hypochondriis calidas & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare, hepate patiente vel locis in dextro hypochondrio sitis; ex sinistra verò, liene & locis vicinis laborantibus. Præterea sudor χρηστὸς seu bonus & vtilis, id est, concocta iam materia emanās, omnes, quæ in hypochōdriis sunt, inflammationes calidas & acutas iuuat. Cæterùm conuexæ hepatis partes inflammationem patientes tribus præcipuè excretionis modis soluuntur: hæmorrhagiis è nare dextra, sudoribus bonis & vrinis copiosis. Cauæ autem partes excrementis alui biliosis & sudoribus; nonnunquam etiam vomitionibus. Galenus, 3. *de crisibus c. 3.*

9. Scias, quod cùm apostemati hepatis associatur ventris solutio, est mortale. Auicenn. 3. *Canon. fen 14 tr. 3. c. 2. in fine.* Ratio est, quia ea Symptomatica fit excretio materiæ prauæ adhuc crudæ & à virtute imbecilla, quæ materiam regere nequit.

10. Pessima signa inflammationis hepatis sunt, febris ardens, sitis inexhausta, lingua scabra, refrigeratio extremorum: cùm medium corpus vritur, & ægri pedes subinde nudant; Vomitus item niger vel porraceus; quia magna adustio significatur. Morti proximis venter intumescit, rupto abscessu. & frigidum sudant circa collum, & faciem: atque animo linquuntur.

11. Cùm hepatis inflammationem febris ardens & continua comitatur, malum est; quia vehementer inflammatum istud viscus esse significatur: Sicut è contrario, exigua febris de exigua etiam inflammatione iudicium facit. Nam, vt Galenus, 2. *prorh. aph. 31.* scribit, Inflammationis magnitudinem perpetuò febris ex proportione consequitur.

12. Quando permutatur apostema calidum ex hepate ad splenem, bonum est; quando verò ex splene ad hepar, malum, Auicenn. 3 *can. fen 13. tr. 3. c. 1.* Nam vomica hepatis nunquam ferè sanatur, aut si apostema diutius durat, hydropem accersit.

13. Quibus hepar suppuratum vritur, si purum pus & album effluxerit, euadunt. In tunica enim hepatis pus continetur, sin qualis amurca, intereunt. 7. *aph. 45* Nam quibus, vt Galen. *in comm.* addit, in tunica pus est, illæsâ iecoris substantiâ, omnes seruantur: quibus verò in carnem vsq; iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Illud humorem tenuiore,

à quo hepar minus periclitatur; hoc deteriorem indicat.

Indicationes.

Indicationes. Quæ hîc agenda sint, facilè ex generali de phlegmone curanda doctrina patet; modò simul partis affectæ habeatur ratio. Imprimis autem in principio videndum, ne inflammatio augeatur. Inhibetur verò vacuando & auertendo sanguinem affluentem in aliam partem & astringendo partem affectam, ne recipiat. Materia ergo fluens & fluxura reuellatur & repellatur. Et quidem si fluxio per modum attractionis fiat, vel dolor mitigetur, vel calor temperetur, prout vsus requirit. Si per modum transmissionis, hepar roboretur, ne materiam suscipiat, & mandanti quoque consulatur, ac sanguis affluens aliò reuellatur, quod verò influxit, resoluatur. Tutissimumque est, vt sine suppuratione inflammatio curetur: si tamen suppuratio præcaueri non possit, danda opera, vt quàm citissimè perficiatur, & quantum fieri potest curetur.

Curatio.

Curatio. Cùm ergo phlegmone hepatis ortum habeat à sanguine, phlebotomia, præmisso clystere, conuenit, euacuationis & deriuationis gratia & mox quidē inter initia, vt repellentia tutius adhiberi queant, absque scirrhi metu, & postea etiam discutientia ne horum vsu inflammatio augeatur. Itaque Aëtius, *tetrab. 1. 2. ser. 2. c. 3.* primo & secundo die venam secari iubet, sed & septimo, si dolores ex inflammationes vrgeant, viresque ferant. Aperitur autem Basilica lateris dextri, & sanguis pro habitu & viribus ægri vna vice extrahitur; aut si vires non admittant, partito. Galenus in maxima inflammatione etiam ad lipothymiam sanguinem educit. In suppressis mensibus vena in talo etiam aperiatur. Si vires imbecilles sint, hirudines dextræ basilicæ admoueantur; Hæmorrhoides quoque aperire summopere vtile est. Cucurbitulis quoque cum scarificatione vti licet, pòst euacuationem totius applicando eas coxis & cruribus reuulsionis causa. Videatur quoque Galenus, 13. *meth. med. cap.* 11. & 19.

Lenientia. Quod ad pharmaca, eamque primum aluum lenientia, si gibbum hepatis laboret, aluus lenienda syrupo rosat. & viol. solutiuo, manna, item cassia, tamarind. quæ tutò mox à phlebotomia exhibentur.

Nam si accidat etiam, vt hæc lenientia ad portas hepatis perueniant, tamen locus inflammationis non irritatur, quia in superiore vel gibba hepatis parte consistit. Sin caua hepatis pars afficiatur, saltem clysteres lenientes vsurpentur; nō verò purgantia exhibeantur, ne purgante medicamento per os exhibito materia per locum affectæ parti proximum, hoc est, per meseraicas affectæ parti proximas ducatur. Talis clyster est:

℞ *aqu. hord recent.* ℔. i.
sacch. rubri. Vnc. i.
ol. viol.
rosac. an. Vnc. i. ß.
syr. ros. sol. Vnc. ii.

vitel-

vitellum oui vnius M.

F. Clyster.

Vbi opus est, cassiæ pro clysteribus extractæ, vel Electuar. lenit. simp. Vnc. ß. adijciatur. Cum inflammatio feruidior est, cichoriũ, lactuca, borrago in aqua hordei coqui possint.

Præparãtia. Deinde pæparantia in feruidiori inflammatione sint Cichoracea, &c. quæ ad curandam Intemperiem calidam hepatis sunt proposita. In minus feruida, capilli ♀ & agrimonia addantur. Potius autem huius generis medicamenta decoctorum vel aquarum forma parentur, ne admodum dulces sint. Nam dulcibus hepar inflammatum in maiorem molem attollitur, vt rectè Trallianus monet, *lib. 5. cap.* 1.

Euacuatio. Postea vbi materia præparata & concocta est, euacuanda, & quidem si gibba hepatis pars inflammata sit, magis conueniunt, quæ vrinas ducunt. Cathartica enim hic inutilia sunt, quia aluus locus est euacuationi adeo non conueniens, vt frustrato naturæ opere, inflammatio magis augeretur. Lenientia tamen dari possunt etiam paulò validiora, præsertim si natura euacuationem per aluum tentaret: sed diminutè. Tunc enim apparentibus signis concoctioni natura adiuuanda esset. Eiusmodi diuretica sunt sem. 4. frigid. maior. cuscut. capill. ♀, rad. asparag. graminis, betonic. fragar. gran. hallicacabi.

Concocta iam materia & phlegmone declinante fortiora addantur, vt sem. apij, fænicul. petrosel. dauci, rad. valerian. & alia diuretica alibi exposita. Locum etiam hic habet syrup. de endiu. compos., byzant. simp. & compos. de duabus & quinque radicibus cum decocto plantar. modò enumeratur. Vt.

℞. *Rad. asparag.*
fænic. an. Vnc. ß.
petrosel.
cichorij an. Drach. ii.
capill. ♀ *is,*
agrimon. an. M. i.
cicer. rubr. M. ß.
sem. 4. frig. maior. an. ℥. ii.
passul. Vnc. i.
Coq. in aq. pura ad ℔. i.
Collaturæ adde *syrup. de 2. radic.* Vnc. ii.

In simi vel caui hepatis inflammatione cathartica seu euacuantia per aluum vsurpentur. Galenus, 13. *meth. med. cap.* 15. vtitur vrtica & mercuriali, epithymo & polypodio, aliisque aluum modicè deiicientibus, atque tum his, tum etiã valentioribus audacius vtitur in plegmones remissione, partim in ptisana coctis, partim pulueris forma ex ptisana vel aqua propinatis. Etiam clystere ægrum euacuat, inter initia leniore, circa declinationem postea, potissimum si quid scirrhosum relictum sit, valentiori, ex hyssopo origan. centaurio minor. colocynthide. Nam in principio, cùm materia adhuc fluit, purgatio valida exhibita fluxionem magis irritat, & quam diu morbus est crudus, de praua materia nihil educitur; partes autem cauæ valentiori pharmaco colliquescunt. Hodie cum inflammatio biliosa ingens sit, vti possumus syrup. rosar. solut. manna, cassia, rhabarbar. electuar. diaprun. seu diacatholico; si pituitosa, sem.

cartham. agaric. mechoacanna; si melancholica, fol. senæ, epithymo, polypodio querno, helleboro etiam nigr. ad scirrhum hepatis prohibendum. Atq; hæc dosi parciore vel maiore exhibentur, prout inflammatio & febris postulat, nobilitasque & præstantia partis affectæ permittit.

Topica quod attinet, statim post venæ sectionem ad ea confugiendum est, non pleno adhuc corpore, vbi copia materiæ phlegmonem magis contumacem redderet. Primò igitur repellentia conueniunt, quibus quod & adhuc influit aut iam influxit, nondum tamen impactum est, retro pellitur, ne phlegmone augeatur; pars etiam inflammata iisdem refrigeratur & roboratur. Præstant id medicamenta hæc, vi astringendi, qua meatibus & vasis angustioribus redditis, materiam, quæ in ipsis continetur, exprimunt, & in vicina deponunt. Et quidem alia frigiditate sua astringunt & repellunt, nec, vt plus materiæ affluat, admittunt, vt. ol. cydoniorum, myrtin. rosac. succ. & caro cydon. omphac. acetum santal. sumach, myrti & rubi vitisque syluestris gemmæ, lactuca, endiuia, portulaca, plantago, solanum, albumen oui, cerat. santal. vnguent. rosat. Mesues: alia citra refrigerationem id faciunt & astringunt, vt absinth. nardus, mastiche, & ex his parata olea, nux cupressi, vin. auster. stipticum, schœnanthum, rad. cyperi. His vtendum est in inflammatione pituitosa & melancholica, ne scirrhus generetur; illis in feruente & biliosa.

Non autem actu frigida applicentur, nisi sit erysipelas & feruor insignis, nec solis repellentibus etiam inter initia vtendum est, nisi in erysipelate.

In inflammatione verò pituitosa & melancholica opus est admiscere quædam calida relaxantia & resoluentia, quæ viam frigidis ad profundiora hepatis aperiunt, præsertim cum parenchyma hepatis sit crassius & compactius, quàm pulmonis aut cerebri. Itaque oleum de capparibus vtile est, & oleum amygdal. amararum, post & mastichinum & chamæmelinũ & anethinum cum pauco aceto & vino albo.

Vt ℞. *ol rosar.*
cydon. an. Vnc. ß.
chamam.
aneth. vel absinth. an. ℥. ii.
santal. rubr. puluerisat. ℥. ß.
aceti Drach. ii.
cera. q. s.
F. Linimentũ pro hepatis regione.

Pòst etiam tale epithema paretur:
℞. *fol. cichor.*
endiu. an. M. i.
flor. rosar. rubr. M. ß.
chamamel.
melilot.
absinth.
aneth. an. P. i.
santal. rubr. Scrup. iiii.
spica,
schœnanth. an. Scrup. i.
Coqu. in s. q. aqu. ad consumpt. tertiæ part. pro ℔. i.
Colaturæ adde *aceti* Vnc. i.
Vtere pro epithemate.

Vel ℞. *summit. absinth.*
abrotan.
agrimon.
fol. cichor. an. M. ß.
passular. non enucleatur. ℥. iii.

Coq. in vino austero ad mollitiem.

Contusis adde *farin. sem. lini.*
fœnugræc. an. Vnc. i.
puluer. rad. ireos Drach. ii.
ol. chamæmel.
ros. an. q. s. F. Cataplasma.

Vsurpanda verò astringentia toto curationis tempore etiam in phlegmonis declinatione, non quidem vt repellant, sed vt tonum hepatis conseruent & roborent. Ac tantum semper resoluentium vires astringentia superare debent, quantum phlegmone ipsa à principio recedit. Galen. 13. *meth. med. cap.* 15. scribit; Theagenem Cynicum Philosophum hepatis inflammatione laborantem necatum fuisse ab Attalo Medico Thessalio qui ei cataplasmata adhibuit ex solis relaxantibus & dissoluentibus confecta, nullis astringentibus admixtis.

Veruntamen in inflammatione augescente resoluentia seu diaphoretica maiori quantitate reprimentibus misceantur: cuiusmodi mitiora sunt. chamæmelum, anethū, sem. lini, fœnigræci; Valentiora, ol. commune vetus, irinum, decoctum calaminthæ, hyssopi, pulegii & similia; iisdem, si inflammatio sit melancholica, adipes, medullæ & alia emollientia addantur ad præcauendum scirrhum.

Ideo autem medicamenta mixtę facultatis esse oportet, quia duæ indicationes concurrunt, vna ab ipsa phlegmone sumpta, in qua illo tempore multus sanguis continetur, isque subinde crassior & vehementer impactus; altera ab affecta ipsa parte, idest, hepate, quod mole materiæ tunc magis pressum διαφόρησιν ex se moliri nequit, nisi ab astringentibus roboratum adiuuetur, vt docet Galenus, 13. *meth. med. cap.* 16.

Porrò si inflammatio inualescat, vt eius suppuratio (quod omni studio præcauendum est, ne vlcus ferè immedicabile sequatur) prohiberi nequeat, natura mollientibus & maturantibus adiuuanda est. Talia sunt; oleum commune, adipes, gallin. anseris, porci, vituli, farin. tritici, butyrum, malu. althea. E Compositis hydrelæum, folia maluæ cocta contusa & cum pingued. porci mixta paribus portionibus; medicamentum ex hydrelæo, farina tritici & pane albo modicè coctis paratum, diachylon emollitum cum adipe porci vel gallinæ

Vel ℞. *Rad. alth.* Vnc. i. ß.
fol. malu.
flor. chamæm.
farin. hord. an. M. i.
sem lini Vnc. ß.

Coctis iis & contusis adde *pingued. gallin. q. s.* ad conficiendum cataplasma. Addi etiam possunt caricæ pingues, sem. fænigræci, rad. cyperi, schœnanth. ol. amygdal. dulc. vitell. ouorum, crocus ad hepatis tonum conseruandum, comæ vel summitates absinthij.

Signa inflammationis suppurantis sunt dolor, febris, aliáque symptomata ingrauescentia, rigores nullo ordine inuadentes, quos caloris exacerbatio sequitur. Confecto pure, omnia illa mitescunt, vires tamen debiliores relinquuntur. Pulsus frequens est, languidus, & crebra animi defectio tetro vapore puris cor obruente.

Abscessus deniq; disruptio si ad

intestina fiat, vt solet, dum cauum hepatis afficitur, & materia purulenta perfectè euacuetur, nihil innouandum est, sed solis attemperantibus puris acrimoniam vtendum, ne dysenteria excitetur. Si non perfecta fiat euacuatio, ea adiuuetur clystere è cremore hordei cum sacchar. & dum vrget necessitas, ad decoctum furfurum & mel rosatum confugiendum. Per os hydromel exhibere licet.

Si rupto ad renes abscessu (dum scilicet gibbum hepatis laborat) pus perfectè ea via euacuetur, mitigantia acrimoniā puris sufficiunt, vt seri caprini ℔. i. cum emulsione sem. melonum Vnc. i. si diminutè, mitiora diuretica & acrimoniæ expertia vsurpentur, vt hydromel cum emulsione sem. 4. frigid. maior. Aut si calor remissior sit, decoct. rad. asparagi vel apij in hydromel. factum. Vtile etiam est decoct. hordei non excorticati cum sem. maluæ & saccharo.

Si materia purulenta ad ventriculum regurgitet & æger facilè vomat, natura adiuuanda & materia attemperanda iure pingui vel aqua hordei tepida, mitioribusq; aliis. Si ad vomendum sit difficilis, clysteres vsurpandi, vel hydromel detur aut mel rosat. solut.

Interdum fissâ & exesâ hepatis substantia, membranáque hepar ambiente, pus in abdominis cauitatem excidit; atque tum cùm aliis præsidiis discuti aut exhauriri nequeat, veteres ad adustionē & incisionem abdominis accesserunt, ne intentatum quid etiam in hoc periculosissimo malo relinqueretur, quemadmodum ex 7. *aphor.* 45. patet. Hercules Saxonia etiam cuidam desperato abscessu hepatis laboranti abdomen è jecoris regione nouaculâ aperuit, quo loco tumor eminebat, & magna saniei copia educta hominem, etsi longiori temporis spatio, sanauit. Plerumque tamen æger non euadit, quod pus sua virulentia vicinia membra, peritonæum, omentum, intestina corrumpat.

Compertum etiam est in hoc casu pus in abdominis cauitatem effusum, & ab intestinorum substantia imbibitum, ac per aluum euacuatum fuisse. Obseruauit quoque Erastus Bononiæ hepatis abscessu rupto pus tussi fuisse reiectum, de quo *lib.* 2. dictum Scribit etiam Desiderius Iacotius, *ad Hippoc. Coacas prædict.* se bis terue obseruasse post hepatis inflammationem pus per venas ad suras effusum fuisse, atq; ibi magnum dolorem excitasse. Quod etiam Hollerius obseruauit, Lutetiæ virum quendam cùm abscessu hepatis laborasset, mortuum esse, & corpore aperto repertas venas vsque ad tibiam pure refertas, & sinistrum testiculum putridum.

Sæpe etiam ex inflammationis magnitudine gangræna subsequitur, quæ ferè incurabilis. Euasisse tamen quendam, Ioh. Matth. de Gradibus meminit, *cōm. tr.* 9. *Rhasis c. de dolor. hepatis*, vbi signa apostematis hepatis recenset.

Cæterum relictum vlcus difficulter sanatur, aut nullo modo potest sanari, quoniam ob αἱμέτωπον deficientem æger tandem contabescit, cum saniolis & putridis alui deiectionibus, in quibus substantia hepatis corrupti & purulenti nonnunquam apparet.

De abscessu etiam hepatis quædā infra *de vlcere Hepatis* dicentur.

Diæta.

Diæta. Victu hîc tenui & exquisito opus est, ob nobilitatem partis affectæ, cuius vsus toti animali necessarius est; ita tenui tamen, vt virium simul ratio habeatur. Abstinēdum etiam à lentis & crassis cibis, qui materiam in hepate retinent; vtendum verò abstergentibus, sed sine acrimonia & dulcedine: obest igitur mulsa. Conuenit autem ptisana colata oxymel item cum aqua mixtum. Virtute debili ptisana cum iure pulli paretur, vel carnes contusæ præbeantur. Vbi inflammatio est feruidior, cibis addi potest endiuia, cichorium, lactuca, sem. 4. frigid. maior. cibique aceto condiantur. Aromata & vinum nocent. Potus sit aqua hordei, quæ refrigerat, abstergit, obstructionesque minuit.

CAPVT V.

De Scirrho Hepatis & alijs hepatis tumoribus.

Scirrhus hepatis. INflammatio hepatis nonnunquam in scirrhum degenerat, quando tenuibus partibus discussis sanguis crassescens humoris melancholici naturam induit, aut quando humores nimiùm refrigerantium vsu crassescunt, & innatus partis calor debilitatur. Frequentius verò obstructionibus hepatis superuenit scirrhus, præsertim contumacibus ac diuturnis. Nam humor primùm hepatis venas implet, auctus deinde in omnem visceris substantiam redundat, & temporis successu siccescit, & vi caloris parte tenui dissipata, reliquum indurescit, verusque scirrhus generatur. Idque facilius accidit, vbi materia illa ad concrescendum vim insitam habet.

Est igitur scirrhus hepatis tumor in hoc frigidus, durus, indolens, à materia crassa vel vicida, vel vtraq; mixta simul procreatus: Atque ita morbus magnitudinis prẹter naturam auctæ, & intemperiei frigidæ.

Causæ.

Causæ. Generatur scirrhus hepatis à materia crassa vel viscida, vel vtraque mixta, siue collecta sit paulatim in hepate, siue à liene transmissa. Et propterea non solùm ex humore melancholico, qui crassus est, sed & pituita, si viscida crassa & lenta est, producitur; nonnunquam & à bilioso crasso humore, qui scirrhus ictero succedit; quandoque & à sanguine, vt modò dictum, cùm vel tenuiores eius partes dissipantur, & crassiores relinquuntur, vel dū à nimio refrigerantium & astringentium vsu sanguis incrassatur, & partis calor natiuus debilitatur.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur hic affectus à sensu grauitatis maiore, quàm in obstructione, sine febre tamen. Est autem sensus ille in membrana hepar inuestiente. Dolor etiam obscurus sentitur; quia partes vicinæ sensu præditæ à tumore hepatis comprimuntur, eorumque vnitas quodammodo soluitur. Tumor ille in hepatis regione manifestè

durus percipitur, ob duriorem scirrhi, quàm phlegmones molem, præsertim cùm æger vel ereuctus manet, vel in latus sinistrum decumbit. Progressu temporis tandem aqua intercus, quæ scirrhum hepatis necessariò sequitur, superuenit. Sine febre esse dicitur, ad differentiam inflammationis, à qua febris non abest. Vrina parcior emittitur. Color corporis mutatur in viridescentem maximè pallorem, quod floridus sanguis in hepate malè affecto non generatur. Corpus quoque emaciatur, quia nec αἱμάτωσις, nec sanguinis ἀνάδοσις rectè perficitur. Succedit cachexia, &, nisi maturè occurratur, tandem hydrops & mors. Æger melius in dextrum latus decumbit; quoniam ipso in sinistrum latus reclinato, scirrhosum hepar ventriculum comprimit, tanquam moles quædam ei incumbens, vnde ratione ponderis dolor ventriculi contusiuus existit.

Hepatis simplex tumor sine scirrho.

Differt tumor scirrhosus ab hepatis inflatione, de qua supra dictum, & simplici tumore, qui ὄγκος ἀνὰ σκίῤῥου est, vt *in fine capitis* dicetur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Scirrhus hepatis ab initio curari potest; confirmatus & exquisitus nunquam. Omnes enim sic affectos ex necessitate hydrops inuadit. Pereunt autem quamplurimi tempore longo; quidam etiam breui, quibus aluus non dejicit, 2. *ad Glaucon. cap. 5.*

2. Qui scirrhi ad suppurationem perducuntur, facilè in cancrum abeunt, nullamque curationem suscipiunt.

Indicationes.

Indicationes.

Cùm hepar intemperie frigida laboret cum humore crasso & indurato magnitudinem visceris vitiante, ipsum calefacere, materiamque impactam euacuare oportet. Materia verò cùm crassa sit & dura, & nonnunquam simul viscida, attenuanda est & emollienda, interdum quoque detergenda. Sin solis calefacientibus, exsiccantibus, & quidem quæ impensius id faciunt, vtamur, neglectis μαλακτικοῖς seu emollientibus, tunc absumptis humiditatibus incurabilis durities ex nimia resiccatione oritur. Emollientia autem addita vtrumque eodem tempore præstant, vt quod concretum est, & fundant suo moderato calore, & sensim per halitum digerant, quemadmodum de his Galenus, 8. *de comp. med. sec. loc. cap. 8. & 14. meth. med. cap. 5. & 5. de simpl. med. fac. cap. 5.* docet.

Curatio.

Curatio.

Lenientia aluum, vt & preparantia & purgantia humores in hepate ex iis, quæ hactenus, præcipuè de obstructione hepatis, dicta sunt, patent. Quod cætera medicamenta ipsum scirrhum soluentia attinet, emollientia illa & incidentia, attenuantia, & moderatè quoque discutientia esse oportet; mixtis tamen, ob hepatis robur seruandum, nonnullis astringentibus. Nam ex solo emollientium vsu putredinis & cancri; ex solo discutientium, indurationis maioris periculum imminet.

Et quidem si scirrhus hepatis in gibba eius parte consistat, externis

potissimum vti conuenit, cuiusmodi Galeno, 2. *ad Glauc. cap.* 5. sunt, absinthium, nardus Indica & Celtica, crocus, mastiche, vnguentum nardinum, anethinum, gummi ammoniacum medullæ & adipes.

Emollientia & discutientia. Emolliunt igitur & discutiunt medulla cerui, vituli, adeps gallinæ, anseris, bdellium, ammoniac. rad. & fol. althææ, cucumer. agrestis, sem. lini. fœnigræci, ol. amygdal. dulc. lil. albor. chamæmel. emplastrum diachyl. de meliloto. *Attenuātia.* Attenuant calamintha, origanum, serpillum, aromata, myrrha. Roborant absinthium, myrobalani, mastiche. Ideoque emplastro de meliloto & diachylo, aliisque emollientibus, ol. de absinth. vel mastichinũ rectè permiscetur. Laudatur & lutum thermarum quarumdam molliens, digerens & roborans.

Vt ℞. *Rad. althaæ* Vnc. iij.
scrophul. an. Vnc. ij.
cucumer. asininini Vnc. j.
filicis Vnc. ß.
fol. agrimon. althaæ,
absinth.
flor. chamam.
summit. anethi an. M. ß.
sem. fœnugrac. Vnc. ß.
Coq. in aqua & aceto pro fomẽto.

Vel ℞. *Rad. alth.* Vnc. i.
ireos,
cortic. inter. virid. sambuc. a. ℥. ß.
flor. chamam.
melilot.
sambuc. an. P. j.
fol. absinth. M. ß.
spica vtriusque an. ʒ. i. ß.
Coq. in decocto intestinorum veruecis & vini part. æqual.

Non tamen fotus sunt diu continuandi, ne tonus hepatis laxetur. [illegible]

Vel ℞. *Emplast. diachyli* s. Vnc. ij.
ammoniaci,
bdellij aceto dissolut. an. Drac. ij.
pingued. anseris,
medull. crurum vituli an. ℥. iß.
Cum *cera* s. q.
F. Ceratum.

Vel ℞. *Ammoniaci aceto dissol.* ℥. ß.
bdellij Drach. iij.
pulu. rad. filicis,
cortic. fraxini an. Drach. i.
caricar. ping. num. ij.
lumbric. vinolotor. Drach. vi.
mucilag. rad. alth.
sem. lini an. Vnc. ß.
ol. lil. alb. Drach. vj.
Coq. ad mucilaginis consumptionem.
Adde *terebinth.*
resinæ pini an. Drach. ij.
emplast. de melilot.
diachyli simpl. an. ʒ. iij.
cera Vnc. ß.
F. Ceratum.

Vtila sunt folia hyoscyami aceto decocta addito ol. amygdal. amarar. cataplasmatis forma imposita.

Circa externa medicamenta hoc notandum, post vsum emollientium prodesse vaporem ex aceto forti, & aqua vitæ super lapidem molarem aut laterem candentem effusis, vt materia emollita attenuetur & soluatur, post cuius vsum iterum ad emollientia & hinc rursus ad resoluentia transeundum est, donec malum, si fieri possit, extirpetur, vt monet Galenus, 14. *meth. med. cap.* 15. Stercus quoque caprinum ad discutiendos tumores scirrhosos valde vtile & efficax est.

Si simum hepatis sit scirrho obsessum, malumq; externis remediis non cedat, interna remedia adiungenda sunt. Aëtius igitur succum

anagallidis, quæ cæruleum florem habet, exſiccatum pondere Drach. i. propinat ex hydromelite; eodem modo & pondere ſem. vrticæ torrefacto vtitur. Accipit etiam picis ſiccæ, coſti, piperis part. æqual. quibus tuſis & cribratis cochlear. i. præbet. Idem ex Galeno, 8. *de med. ſec. loc. cap.* 8. medicamenta quædam Aſclepiadis, Paſionis & aliorum affert ad inueteratas hepatis affectiones, quæ & tumoribus ſcirrhoſis conueniunt, quæ ibi videantur. Deſperatis ammoniaci in puluer. tenuiſſimè triti cochl. i. & maſtich. gr. x. præbet ex hydromelite.

Vel ℞. *Ammoniaci* part. i.
rutæ part. ß.
Cum *ſyr. de eupatorio.*
Fiant pilulæ, quarum doſis eſt Drach. i. vel Scrup. iiij.

Videatur & apud eundem Aëtium aliud Aſclepiadis, quo Philagrius vſus eſt ad hepatis ſcirrhum induratum, quod recipit gentianam, chamæpithyn, marrubium, petroſel. ſcolopendr. & alia, quæ ibi videantur.

Sciendum, autem vſum horum medicamentorum per plures dies continuandam eſſe; quoniam malum diuturnum & contumax eſt, quod non facilè expugnari poteſt. Hodie etiam parant decoctum ſarſæ parillæ cum rad. filicis maior. agrimon. ceterach, cichor. aliiſque hepaticis additis, emolliendi gratiâ, rad. althææ & fol. borraginis. Chalybs etiam, vinum chalybeatum, & alia è chalybe præparata medicamenta vtilia ſunt, de quibus in *affectibus hypochondriacis & ſcirrho lienis* dictum.

Diæta.

Diæta. Victus ratio ſit attenuans, vt in obſtructione hepatis. Cibi tamen non nimis parcè præbeantur: Siquidem vires ad diuturnum malum tolerandum conſiſtere oportet, vimque habeant nonnihil incidendi & detergendi, cum modico calore & humiditate; craſſa verò omnia & viſcida vitanda ſunt, vt & dulcium frequentior vſus, à quibus aliàs hepar intumeſcere ſolet. Vinũ ſit tenue, odoratum, clarum, vel cereuiſia pura tenuis. Vtiles ſunt in condimentis ciborum cappares. Aëtius amygdalas & piper in cibis interdum concedit.

Tumor Hepatis ſimplex ſeu ὄγκος ἄνευ σκίῤῥου

Tumor hepatis ſimplex ſine ſcirrho. Eſt & alius hepatis tumor, qui ſimplex & ὄγκος ἄνευ σκίῤῥου nominatur, qui à ſcirrho non parum differt. Hic enim breui tempore naſcitur, minus renititur, & ferè tantum ambientem membranam hepatis occupat, plerumque & totum hypochondrium dextrum replet, nulla hepatis circumſcripta figura apparente, & digiti manus ſub extrema coſtarum infigi nequeunt. Oritur tumor hic ſimplex interdũ à flatu, interdum à cruditate tenui, quam vel immoderatus frigidæ potus, vel intempeſtiuus fructuum vſus, vel crapula ſatietaſque nimia peperit, & ſenſum infert non grauitatis, ſed tenſionis, interdum à craſſo & viſcido eſt humore, quem hepar validum à ſe excludẽs in membranam ſuam depoſuit, quod ſæpe poſt febres diuturnas accidit.

accidit. Videturq; hic tumor mihi esse affectus, quem mulieres in Silesia & alibi *den Riedifuchen*, rectius *den Riebeufuchen* nominant, quòd digiti manuum sub extrema costarum infigi nequeant. Ioh. Langius, *lib. 1. epist. 39. den Sieberfuchen* appellat, qui accidat, si alterantibus frigidis citra euacuationem æger vsus fuerit, quæ materiam incrassant.

Curatur autem medicamentis aperientibus, & humores crassos incidentibus, purgantibus, & flatus discutientibus, & ferè vt scirrhus incipiens.

CAPVT VI.

De calculis, vermibus, & hydatidibus in hepate natis.

Calculi hepatis. NOn solum antè humores in hepate indurantur, sed & quandoq; in lapides planè mutantur, & calculi in dissectorum cadaueribus inuenti sunt, vt testatur Fallopius, Columbus, & alij. Ita refert Kentmannus, *in libello de calculis*, in iuuenis cujusdā Nobilis hepate tres lapides repertos fuisse, quorum vnus magnitudinis dimidium ouum colūbinum æquaret. Antonius etiā Beniuenius, vt *de abdit. morb. & sanat. causs. cap.* 3. refert, in muliere quadam nobili in hepatis membrana parte decliuiore plurimos lapides, magnitudine & calore differentes, inuenit. Et Vesalius, *in epistola de China ad Ioachimum Rœlands*, refert, se nonnullorū, qui ictero laborauerant, & ab ictero in ascitem delapsi erant, jecinora vidisse adeo dura, & lapillis vndiquaque plena, vt nouaculâ præscindi non potuerint: Et quendam Bello armatum Senensem hepar prorsus candicans superficie habuisse, non leue, sed admodum inæquale, & leuibus tuberculis asperatum, anteriorem verò ejus partem & vniuersam similiter ad modum lapidis fuisse induratam. Cœlius Rhodiginus, *lib. 4 antiq. lect. c* 17. & Cardanus, *de rerum varietate. lib.* 8. *cap.* 14. scribunt, Venetiis in Augustini Ducis ex Barbadica gente corpore aperto lapidem prope cistam fellis, magnitudine grandioris oliuæ, coloris serpentini in nigredinem tendentis inuentum. Lapidem abscessu hepatis redditum vidit Rondeletius, vt refert, *cap. 44. meth. curand. morb.* Lapidem amygdalæ nucis magnitudine in virginis cujusdā hepate repertum fuisse, scribit Matthiolus, *in Epistola ad Iacobum Camenicenum.* Gabriel Fallopius Patauij in iuuene suspenso quinque lapides ciceris magnitudine inuenit, vt refert Dominicus Leonus. Arenulas etiam copiosas, calculos & tophos aliquoties in hepate reperit Felix Plater°.

Caussæ autem & modus generationis idem, qui in aliis partibus, præcipuè in renibus, de quo *suo loco* dicetur.

Cognoscuntur autem calculi in hepate difficulter & raró perfectè, nisi post mortem in sectione cadauerum. Suntque ferè signa cum scirrho epatis cōmunia. Dolor tamen major est, si calculus versus membranam tendat, eamque premat & vellicet, isque diuturnus.

Curatu etiam est difficilis calculus in hepate, & si quæ curationis spes superest, ea medicamenta, quæ in scirrho hepatis & calculo renum vsurpantur, exhiberi possunt.

Vermes.

Vermes in hepate geniti. VVierus, *de præstigiis Dæmonum lib. 4. cap.* 16. scribit, filium suum Galenum

Monspessuli in cadauere hydropicæ puellæ inuenisse, duos vermes spithamæ longitudine, quorum vnus meatum fellis duodeni inuaserat, occupabátque, alter in ipso epate gibbum ejus obsidebat, capite ambientem visceris membranam attingente, quem eo progressum putat, ob alimenti defectum. D. Caspar Bauhinus, vt Schenckius, *in obseru.* refert, vidit Æmilium Campolongum, Professorem Patauinum, puerum 10. annorum, qui variolis extinctus erat, aperire, aperto cadauere inuenti sunt vermes plurimi in ipsis venæ portæ ramis, & quidem in ipsius epatis ramis, alij quidem viuentes adhuc, alij verò mortui, qui rubri, & pro ratione loci, in quo continebantur, oblongi erant, satis itē magni.

De *Caussis* & generationis modo tres Medicorum recentium fuerunt opiniones. Alij enim existimabant, eos in intestinis genitos fuisse, & ex his per venas mesaraicas in portam, & ex hac in epatis venas penetrasse. Alij vero putabant, genitos quidem fuisse in epate, non tamen viuo puero, sed in epate pueri mortui. Alij tandem in ipso viuentis pueri epate generatos existimabant, è sanguine pituitæ, permixto. Et quidem vltima opinio maximè rationi consentanea videtur; cum aliàs etiam ex humoribus prauis & corruptis, præcipuè vbi humiditas multa accedit, qualis est in variolis, facilè vermes generentur, præsertim si vermes loco, in quo hærent, respondeant figura & magnitudine; Si verò vermes majores sint, non impossibile videtur, eos ex intestinis huc erepsisse. Solent enim vermes sui generis humoribus delectari, alios verò auersari, & si aduersi quid ipsis obueniat, locum mutare, & per os vel aluum erumpere, aut aliò repere. Obseruaui hoc anno 1629. quo variolæ hîc populariter grassantur, & multos infantes è medio tollunt, nonnullis quidem infantibus ante variolarum eruptionem; aliis verò postquam eruperunt, & jam suppuratæ fuerunt, vermes spithamæ longitudine, & longiores ex intestinis sponte prorupisse, qui infantes omnes mortui sunt.

Verum vermes hi non facilè cognoscuntur in viuentibus vllis certis signis. Ideóque de eorum curatione aliquid tradere opus non est. Dicetur verò de vermium curatione suo loco.

Hydatides Epatis.

Vesicas quasdam aqua plenas pellucidas epatis substantiæ, membranâ ejus ab humore aquoso distentâ, annatas fuisse, nunc maiores, pugni sc. magnitudine, nunc minores; nunc plures, nunc pauciores, sæpe obseruatum est, non solum in homine, sed & in brutis. Hæ si rumpantur & aqua ex iis in cauitatem abdominis influat, hydropem generari, à plurimis traditur, de quo suo loco dicetur. *Hydatides.*

Originem habent hæ vesicæ ab humore aquoso & seroso, significatione epatis læsâ generato, & ex epatis substantia protruso, & sub membrana eius, quæ densior est, coaceruato. Fernelius quidem *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap.* 8. vesicas has generari statuit, cum epatis substantia diffinditur, ambiens autem & cingens id membrana integra manet. Verum fissurâ hâc opus non est, sed etiam substantiâ epatis integrâ manente per eam humor aquosus & serosus exsudare potest, vt in brutis mactatis sæpe animaduertitur. Quæ autem generationis humoris caussa sit, postea de sanguificatione læsa dicetur.

In viuis vix integrè cognoſcuntur hæ veſicæ, niſi forſan interdum ex tuſſi ſicca continua, diaphragmate vicino vellicato. Etſi n. hydrops adſit: tamen incertum, an per has veſicas, an per alias vias aqua in abdomen exſtillarit.

Curatio ex iis, quæ *de hydrope* dicentur, patebit.

CAPVT VII.

De vulneribus Hepatis.

Vulnera hepatis. PAtitur tandem etiam hepar interdum morbos ſolutæ vnitatis, & primò quidem ſine cauſſa violenta & externa ſola humiditatis priuatione rũpi & viſceris ſubſtantiã ſiccitate humoríſque penuria rimis quibuſdam dehiſcere, ſcribit Fernelius, *lib. 6. de part. morb & ſympt. cap.* 8. Verũ probabile hoc vix eſt. Etſi enim hepar valde exſiccatum fuiſſe animaduerſum ſit: tamen quia ſenſim & lentè id fit, ſine ruptura accidit, & corpus ſatis humidum, quale epar eſt, ita exſiccari, vt dehiſcat, in corpore viuẽte, credibiſe nõ eſt. A cauſſis autem violentis & externis epar interdum rumpitur & vulneratur.

Sunt autem ſolutæ vnitatis epatis variæ differentiæ. Aliquando n. epar telo acuto vulneratur: Aliquando pars aliqua & extremitas epatis planè abſcinditur; aliquando re obtuſa contunditur potius, quam ſcinditur: aliquando vulnus eſt ſuperficiarium tantùm: aliquando ad profundum penetrat: aliquando ſaltem ſubſtantia epatis, interdum etiam vaſa ſcinduntur vel rumpuntur: aliquando gibbum, aliquando cauum vulneratur.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur autem vulnus aut contuſio primò è cauſſis externis & violentis, quæ præceſſerunt, quæ corpus è regione hepatis læſerunt, ſiue eæ ſcindendo cutem abdominis vſque ad hepar penetrárint, ſiue contundendo ſaltem ad læſerint. Deinde ex conſequentibus & effectis. Multis ſub dextro hypochondrio ſanguis profuſus apparet: Ad ſpinam reducta hypochondria: punctio doloréſque vſque ad iugulum & ſcapulam dextram: In ventrẽ cubandi procliuitas; Interdum vomitus biliosus. Contuſo a. hepate vomitus cruentus, vel ſanguinis per aluum aut vrinam excretio ſequitur; Interdum & hæmorrhagia narium. Dolor in regione hepatis & partibus vicinis percipitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Hepatis vulnera lethalia eſſe, ſcribit equidem Hippocrates, *6. aph.* 18. Vulnerato tamen hepate & abſciſſa aliqua eius parte hominem ſeruari poſſe, tradit Ægineta, *lib. 6. cap.* 18. Et Hiſpanum iuuenem, cui magna hepatis portiuncula per ilei dextri vulnus erumpebat, ſanatum fuiſſe, refert Gemma Coſmocritic. *lib.* 1. *cap.* 6. Et nobilem poſt inflictum circa hepatis regionem vulnus, & particulâ ex eius ſubſtantia abſciſſa & extracta ſanum euaſiſſe, ſcribit Bertinus, *lib.* 13. *medic. cap.* 7. Idem etiam alij obſeruârunt. Ii tamen ſaltem conualeſcunt, quibus ſuperficies ſaltem aut ſubſtantia hepatis ſine magnorum vaſorum læſione vulnerata eſt.

Si enim vas aliquod maius vulneratũ ſit, æger non euadit, & ob largam ſanguinis effuſionem homo, antequam vulnus glutinetur, moritur. Et alij quidem vitam nonnihil protrahunt: alij breui interuallo moriuntur. Nam, vt refert Hippocrates, *5. epid.* Cuidam

jaculo percusso in hepar statim color cadauerū sese sparsit, oculi intrò cesserunt, difficultas ferendi ac æstuatio consecuta est,& eadem die vitam cum morte commutauit. Alter puer à mulo in hepate percussus quarto die mortuus est, s. iritum densum habebat, nec quicquam intelligebat, & febre tenebatur.

2. Contusio hepatis periculosior est, quàm vulnus, & sæpe in abscessum degenerat.

3. In corpore senili vel cachectico periculosiora sunt hepatis vulnera, quam in juuenili, sano & robusto.

Curatio.

Curatio

Si in vulnere hepatis sanguinis profluuium metuatur, secanda statim vena,&c,nisi æger singulis vel alternis diebus laxam semper aluum habeat, injiciatur clyster è decocto cichorij, plantag. hyperici, rosar. addito oleo myrtino & rosaceo & melle ros. solut. Rhabarbarum etiam in substantia ad ℈ ij. vel ʒ j. exhiberi potest.

Statim verò adstringentia & glutinantia exhibeantur, qualia de sanguinis sputo sunt proposito. Præcipuè hîc vtiles sunt rosæ rubræ siccæ, Drach. ij. pondere exhibitæ, balaustia, bolus Armenus; item trochisci de spodio, de rosis, rhabarb. cum decocto cynogloss. vel pentaphyll. aut plantaginis.

Vel ℞. *Consf. rosar. rubr.* Vnc. ij.
flor. cichor. Vnc. j.
veronic. Vnc. ß.
corall. rubr. præpar.
margarit. præpar.
boli Armeni an. Scrup. j.
Cum syrupo myrtino vel cichorij fiat Electuarium,

Quæ autem intus exhibentur medicamenta, subtilissimè trita esse debent, vt facilius penetrent, quibus aliquid aromatum, vt spica & similia addantur, ad viscus roborandum & vrinam mouendam.

Vt ℞. *Spec. diarrh. abb.*
diamarg. frig.
arom. ros. an. Drach. ß.
dialacca Scrup. j.
margar. præp. Scrup. ß.
corall. rubr. præp. Scrup. j.
sacc. in aq. ros. dissoluti Vn. ij. ß.
F. rotulæ.

Extra adhibeantur emplastra adstringentia & glutinantia. Hepati etiam, si vulnus pateat, hic puluis inspergi potest.

℞. *Boli Armeni.*
terræ sigillatæ an. Drach. j.
flor. ros. rubr. Scrup. j.
farinæ volatilis Drach. iij.
lapid. hæmatit. Scrup. j.
F. Puluis.

Imponatur etiam aliquod conueniens vnguētum ex terebinth. bolo Armeno & mumia. Postea etiā ex mastiche & thure. Partes verò vicinæ oleo rosaceo & mastichino inungantur.

Vel hepati imponatur tale cataplasma.

℞. *Violar.*
cichor.
endiu. rec. an. P. iij.
agrimoniæ,
summit. anethi,
hyperici an. P. ij.
pulu. flor. chamæmel.
melilot.
ros. rubr. an. P
farin. hord.
fabar. an. Vnc. j. ß.
Cum *vini rubri* sq.
F. Cataplasma.

Adde sub finem *ol. rosac.* Vnc. j ß.

In cōtusione hepatis ea cura ferè instituenda, quæ supra de vasorum hepa-

tis apertione proposita est. Primò nimirum, vt sanguinis profusio sistatur, vena in cubito aperienda, & potiones ex adstringentibus exhiberi & similia Cataplasmata vel Emplastra imponi debent.

Vt R. *Succini albi,*
boli Armeni,
balaust.
sangu. dracon.
laccæ,
flor. ros. rubr.

F. Puluis, cujus Drach. j. exhibeatur cum aqua plantag. in qua tragacanth. Drach. ß. infusa fuerit.

Cum sanguinis profluuium substiterit, sanguinem concretum dissoluentia exhibenda, qualia aliàs etiam lapsis ab alto, & percussis exhiberi solent, vbi sanguinis concreti suspicio adest. Talia sunt rhabarbarum, rhaponticum, sperma ceti, lacca, mumia, sanguis draconis, oculi cancri, succinum, vermes terrestres, schœnanth. spica, bolus Armenus terra sigillata, radices rubiæ tinctor. tormentillæ, chærefolium, quæ & sanguinis profluuium sistunt, & sanguinem concretum dissoluunt, ac simul glutinant. Exhibentúrque ex vino, aceto, vel aqua, chærefolij ac tormentillæ aut plantaginis, vt:

R. *Rhabarb.* Drach. j. ß.
spicæ.
schœnanth. an. g. xv.
mumiæ Drach. ß.

F. Puluis. Dosis Drach. j.

Vel R. *Rhapontic.* Drach. ß.
myrr.
mumiæ,
spermat. ceti, radic. tormentill.
oculor. cancri an. scrup. ß.

F. Puluis. Detur in aceto aut aqua chærefolij.

Vel R. *Rhabarb.* scrup. ij.
mumiæ scrup. ß.
laccæ,
spermat. ceti an. Drach. i.
boli Armeni Drach. iii.

F. Puluis. Dos. Drach. i. vel Drach. i. ß.

Vel R. *Rhapontic.*
rhabarb. an. scrup. ii.
mumiæ,
spermat. ceti,
rad. tormentill.
caryophyllat. an. g. xii.

F. Puluis pro 2. dosibus.

Vel R. *Mumiæ* Drach. iii.
spermat. ceti,
sangu. dracon. an. Drach. ß.
Rhabarb.
oculor. ♋ an. Drach. i.
croci Drach. ß.
boli Armeni Drach. i.

F. Puluis, Dosis Drach. i.

Extra verò postea adhibeantur discutientia & simul nonnihil roborantia, vt nardus, schœnanthum, absinthium, crocus, thus, myrrha & similia.

Diæta.

Victus sit tenuis, ne sanguinis multitudo generetur, & ij cibi vsurpentur, qui glutinandi vim habent. Oryza, hordeum in iure pedum hædi, aut detur panatella dicta cum tali iure. *Diæta.*

Vinum vitetur, bibatur verò aqua, in qua iuiubæ aut semen coriandri coctum sit, addito saccharo rosarum; vel cereuisia pura.

CAPVT VIII.

De Vlceribus & Sphacelo hepatis.

Caussæ.

VLcus hepatis inflãmationi potissimum succedit, si illa ad suppurationẽ perducatur, pure scilicet substantiam hepatis excedente. Ætius colliquationem hepatis appellari ait; Sed *Vlcera Hepat. Caussæ.*

& continenti alimentorum alluuione sordescens vlcus non facilè sanescit.

2. Vlcera hepatis non, sicut pulmonis, febrem, sed potius hydropem inducere solent.

3. Periculosiores sunt illi abscessus & exulcerationes hepatis, quæ sequuntur inflammationes, quàm qui sine ijs incipiunt. Præcipuè verò illæ sunt periculosæ, in quibus continetur materia in substantia hepatis.

4. Qui hepatis abscessu laborantes colorem habent ictericium, febrem continuam, inappetentiam, & nauseã, lethaliter decumbunt.

5. Si expurgatio puris fiat per tussim, ægri febre moriuntur: Si per vomitum, vrinam vel aluum, minus est periculum; sicut & si materia ad articulos decumbat.

Curatio.

Curatio. Vlcus hoc, vt alia, abstersionem, repletionem & consolidationem indicat. Itaque si inflammatio præcessit, vena aperienda non est, quia virium imbecillitas eam prohibet: vbi verò ab erodente humore est, si sanguinis abundantis indicia adsint, vena secari potest, vt vlcus ab inflammatione immune seruetur, aliàs euacuatione per cathartica vtendum est.

Vlcus autem ipsum quod attinet, remedia ex ijs parentur, quæ *de curatione vlceris ventriculi* tradita sunt; nisi quod maiore dosi illa sunt exhibenda, ob situm hepatis profũdiorem & quod hepatica hic admiscenda sunt exsiccãdi vi prædita. Ad mundificationem ergo vlceris valet ptisana hordeacea, serum lactis caprini cum mulsa vel saccharo, &, dum vires admittunt, etiam decoctũ Chinæ vel sersæ parillæ. Post abstergentia conueniunt siccantia, quæ aliàs internis vlceribus & vulneribus vtilia sunt, vt Aristolochia rotunda, scabiosa, veronica, saluia, radix ireos, spica, schœnanthum, absinthiũ. Aetius, *tetrab. 3. serm. 2. cap. 5.* laudat trochiscos cyphoides ad Drach. j.

Vtiles sunt & hi Morsuli.

R. *Spec. arom. ros.*
diarrh. abb.
de gemm. frig. an. scrup. j.
unc. mosch.
maceris
corall. rubr.
spodij an. Drach. j.
sacch. candi cryståll. Vnc. iij.
♁. *diaphoret.* scrup. j.
conseru. rosar. rubr. Vnc. j.
bugloss Vnc. ß.
sacch. albiss. in aq. rosar. dissoluti Vnc. iiij.
F. Morsuli.

Sphacelus hepatis.

Sphacelus hepatis. Non prætereundus hîc est Sphacelus hepatis, cuius exemplum refert Dodonæus, *cap. 3. obs. medic.* vt scribit; Nobilem quendam virum ex animi mœrore in melancholiam incidisse: Qui cum monachis quibusdam commissus esset, atque apud eos annos 20. in eodem statu vixisset, tandem de virium debilitate conqueri cæpit, atq; cibum & potum auersari. Nulla aderat febris, sitis nulla, vniuersum corpus frigere videbatur, pedes processu temporis oedematosi facti sunt; Vrina rubicunda erat, veluti si febris ardens aut hepatis inflammatio affuisset, quę, qualis reddebatur, permanebat, nec ab aere aut frigore perturbabatur: Malo tandem ingrauescente ad alium cibum sumendum, præter exiguam sorbitionem, adduci non potuit. Ita tandem deficiente naturali facultate, ine-

LIBRI TERTII

PARS VI.

SECTIO SECVNDA

De Symptomatibus, quæ Hepati accidunt.

CAPVT I.

De Sanguificatione læsa in genere & Hepatis Imbecillitate.

Sanguificatio læsa.

CVm hactenus morbos, qui hepar infestare solent, explicauerimus, symptomata, quæ eidem accidunt, iam explicanda sunt, & primùm symptomatum actiones læsas quod attinet, cùm propria hepatis actio sit αἱμάτωσις, seu sanguificatio, de sanguificatione læsa primo loco dicendum, & primò quidem in genere

Cùm verò sanguificatio læsa proueniat ab imbecillitate hepatis, & sanguificationem læsam sequatur cachexia & Hydrops, ita vt hi affectus sine sanguificatione læsa commodè explicari non possint, eos hoc loco coniungemus. Etsi enim Hydrops propriè sit tumor abdominis ab humore seroso in abdomine collecto, & abdomen in tumorem attollente, isque non solùm hepatis, sed & aliarum partium vitio generari possit, vt suo loco dicetur: tamen quia is hydrops, qui à sanguificatione prouenit, & præcipuè hydrops appellatur sine sanguificationis læsæ causis explicari non potest, commodissimè hoc loco explicatur. Si quæ tamen sunt aliæ etiam causæ, à quibus abdomen intumescere potest, de iis suo loco dicetur.

Appellat autem Galenus, 8. *de comp. med. sec. loc. cap.* 6. hepatis imbecillitatem ἡπατικὸν πάθος, ex recentiorum tùm Medicorum sententia, cum veteribus ἡπατικοὶ dicerentur, qui hepatis inflammatione laborant, sicut qui pleuræ & pulmonis inflammatione, Pleuritici & Peripneumonici. In 5. *de loc. affect. cap.* 7. ἀτονίαν Hepatis vocat, quæ per se & sine phlegmone existit, & αἱματοποιητικῆς affectus vel vitium est. Et quamquam actiones hepatis læsæ ab aliis quoque intem-

periebus prouenire possint: tamen imprimis à frigida ἀτονία dicta ortum habet; cuius ratione vel attractrix hepatis labefactatur, vel alteratrix, quæ αἱματωσις appellatur. Quod tamen dictum est, imbecillitatem & ἀτονίαν hepatis ab intemperie eius frigida prouenire, rectè explicandum est. Per intemperiem enim hepatis frigidam hîc non quæcumque frigida dispositio, sed calidi natiui defectus intelligendus est, siue à calore aut euacuatione id dissipante, siue ab extinguente frigiditate proueniat. Hic enim calidi natiui defectus proxima imbecillitatis hepatis causa est, & proinde imbecillitas hepatis ab intemperie eiusdē differt. Imbecillitas enim, vt dictum, propriè prouenit à defectu calidi innati, ob quem sanguificationis munus vel aboletur, vel imminuitur. Intemperies verò excessum qualitatum significat, quibus præter naturam auctis & excedentibus non quidem sanguificatio tollitur aut imminuitur, sed sanguis non bonus, verum ei qualitati, quæ excedit, respondens, generatur, calidus, nimirum, frigidus, humidus aut siccus.

Causa. Sanguificationis autem læsæ in genere plures causæ esse possunt. Læditur enim sanguificatio vel primariò, vel secundariò. Primario læditur vel læsa facultate, vel ob errorem externum. Facultas læditur ob morbos intemperiei, & quidem ab omnibus intemperiebus sanguificatio lædi potest, neque solum à frigore, sed etiam à calore. Nam si adsit calida & sicca intemperies, aduritur quasi chylus & generatur sanguis calidus, siccus, biliosus. De intemperiebus verò hepatis supra dictum.

Erroris verò externi vel obiecti vitio læditur sanguificatio, primò, cùm chylus in ventriculo non rectè elaboratur. Nam error, qui in prima coctione, quæ fit in ventriculo, committitur, non corrigitur in secunda, quæ in hepate peragitur. Deinde licet bonus chylus in ventriculo generetur; si tamen vitiosi aliquid ei permiscetur, chylus hoc modo inquinatus bonam sanguini materiam præbere non potest, id quod sæpe accidit, dum in viis, per quas chylus transire debet, vitiosi humores stabulantur.

Secundariò verò læditur sanguificatio, si attractio, retentio vel expulsio læditur; Attractio læditur ob morbos hepatis, & venarum mesaraicarum obstructiones. Retentio læditur imprimis ab intemperie Hepatis humida; Item ob vasorum erosionem. Expultrix læditur præsertim ob hepatis frigiditatem & gibbæ hepatis partis obstructionem. Causas autem harum intemperierum supra proposuimus.

Signa Diagnostica.

Signa. Malè affecti & imbecillis hepatis indicia generatim sumuntur ex vrinarum, excrementorum alui, & coloris in toto consideratione, ita tamen vt ventriculus interea rectè habeat, nec error aliquis in eo cōmissus sit. Ita efficacissimum laborantis hepatis signum Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 7. alui excrementa, aut carnis recens mactatæ loturæ, aut feci sanguinis similia. Quorum prius ob hepatis frigiditatem, san-

guinem crudum nec perfectè elaboratum relinqui, posterius eumdem ob excessum caloris superassari indicat. Vtrumque enim facultatis αἱματοποιητικῆς in hepate vitium est, & quando deiectiones illæ sunt frequentes, etiam retentricis. Sicut autem subcruentæ illæ deiectiones alui à frigida hepatis intemperie, præsertim inchoante, & non planè confirmata ortum sumunt; ita à calida eiusmodi inchoante existere aliquando possunt. Nam calidius hepar crudum à ventriculo chylum attrahit, venæque auidè optimam sanguinis partem rapiunt, inde crudius in hepate relictum per aluum expellitur. Sed præter intemperiem in actiuis qualitatibus hepar humiditate & laxitate venarum laborare oportet, præsertim caua parte, qua intestina & mesenterium spectat, ob quam laxitatem cruda & subcruenta illa non retinentur. Quando verò frigiditas aut caliditas hepatis intenditur, deiectiones illæ cessant, materia illa vel non tanta copia amplius attracta, vel eadem magna ex parte consumpta; materiâ etiam per vniuersum corpus distributâ, cachexia vel cutaneus ex adustis humoribus morbus prouenit.

Attamen & hoc monendum, non omnes hepatis affectiones malas à crudis & subcruentis illis deiectionibus initium capere, & proinde alia quoque signa addi posse.

Vrina ergo etiam consideranda, eáque quod euidens testimonium perhibeat de iis, quæ in hepate & venoso genere fiunt aut continentur, extra omnem controuersiam positum est apud Medicos. Coloris denique in toto corpore mutatio insignis & diutius permanens malè affecti hepatis indicium est, Quia enim in hepate massa sanguinea inuenitur, quæ toti corpori alimentum præbet, illa à bonitate naturæ suæ deficiente coloris etiam integritatem perdi necesse est, quod ventriculo laborante non facilè accidit. Et is color est quasi citrinus vel viridis, sicut pistacia. Signumque hoc sæpe tam certum est, vt aliis opus non sit.

Causæ quoque, quæ præcesserunt, considerari possunt, quæ calidum natiuum dissipare vel extinguere valent, calidorum scilicet, vt vini meracioris, vel spiritus vini vsus nimius, febris ardens, magnæ sanguinis euacuationes, vsus & potus medicamentorum refrigerantium, & similes.

Signa autem Intemperierum & causarum supra sunt proposita.

Prognostica.

Prognostica.

1. Etiam hepate malè affecto hominem mori contingit, sed ferè longiori temporis spatio, atrophiâ scilicet. Galenus, 5. *de loc. affect. c.* 1.

2. Si imbecillitas hepatis ex frigore maior fit, hydrops sequitur, nisi maturè occurratur. Sæpe corrupto in hepate sanguine febris excitari solet, etiam frigida hepatis intemperie. Interdum sanguis ille vltrò è naribus profluit, aut ex vtero, aut ex hæmorrhoidibus, natura illum eò ablegante.

3. Quādo in hepatis imbecillitate alui excrementa in succum quidem commutata liquida tamen euacuantur, ἀναδόσεως ad hepar imperfecta, vel non omninò contingente,

si venter malè affectus non est, attractricem facultatem hepati debilem esse opinandum est. Si verò loturæ carnis recens mactatæ similia excernuntur, alteratrix & sanguificatrix imbecilla erit.

4. Quibus hepaticis sputum cruentum siue subputridum siue biliosum meracum, statim lethale. Hippocrates, *lib. 6. Coac.* Quod accidit vel ob venarum imbecillitatem, vel quia sanguis acrior redditur, & prauam qualitatem acquirit, ob quam calidi innati substantiam augent, & postea facilè venarum orificia aperit, aut etiam erumpit & erodit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio. Qua ratione intemperies hepatis & hinc pendens læsa sanguificatio curari possit, supra satis dictum. In imbecillitate verò hepatis ex calidi natiui defectu maximè hepar roborandum, nec tamen immoderatè calefaciendum, etsi affectio sit frigida; sicut nec refrigerandum, etsi à calore principium mali sit, sed ea vsurpanda, quæ modicè saltem calefaciunt. Itaque alimenta medicamentis, & medicamenta alimentis ita misceri & temperari oportet, vt citius in substantiam hepatis conuertantur. Itaque ea eligenda, quæ substantiæ hepatis sunt similia, quibus aliquid admiscendum eorum, quæ intemperiei contractæ sint contraria. Quapropter hepata animalium hic sunt vtilia, lupi, vituli, gallinarum, anserum, testiculi gallorum, cochleæ, passulæ, quæ aromatibus, præcipuè cinamomo, condiri possunt. Proinde in prima mensa tale aliquid semper dari oportet, postea ea, quæ æger auidius appetit; modò non sint prauæ substantiæ. Videatur Galenus, 8. *de comp. med. sec. loc. cap.* 8. Etsi verò in omni imbecillitate hepatis calidi natiui sit defectus: videndum tamé, à qua causa ille ortum habeat. Ergo si à calida, vtilia sunt cichoracea omnia, rosæ, item santala; & licet ventriculus sit frigidus, tutus tamen vsus est cichorij ob amaritudinem. In frigida prosunt, agrimonia, absinthiũ, quod biliosos humores in hepate abstergit, simulque id moderatè roborat. Nam astringentia moderata esse debent; cùm hepar obstructionibus facilè sit obnoxium. Vtile est & rhabarbarum, quod etiam biliosos humores abstergit & moderatè hepar roborat.

E. g. ℞. *Nardi celtic.* Drach. vj.
absinth. Drach. ii.
cinamom. Drach. ß.
F. Puluis. Et si libet, addito *melle*.
F. Electuarium.

Vtile est & Electuar. diarrhod. Abbatis, duplicato rhabarbaro.

Efficax est & hoc Electuarium.

℞. *Passul. Corinth. mundat.* ℔. ß.
Coq. in vini veteris s. q. & per setaceum trajiciantur.
Postea adde *cortic. citri condit.* ℥. i.
spec. aromat. rosat. Drach. i.
diamargar. frigid. ℈. ii.
pulu. corall. Drach. i.
conseru. rosar. Vnc. ℔.
pulu. iecoris lupi præpar. Drach. iij.
santal. omnium Scrup. ii.
F. Electuarium, cuius Vnc. ß. sumat æger cum vino.

Vel ℞. *Passul. mundat.* Vnc. iii.
Croci Drach. ß.

calami aromat. Drach. ij.
bdellij Drach. j.
spic. Celt. Drach. ij.
terebinth. Vnc. j.
schœnanth. Drach. iij.
mellis Drach. ij.
vini q. s.
F. Electuarium.

Vtile est & medicamentum è succo malorum cydoniorum apud Galenum, *6. de tuend. sanit. in fine.*

Vel ℞. *Hepar vituli* nuper mactati vnum vel duo, conciso adde
agrimoniæ M. ij.
saluiæ,
hepaticæ nobilis an. M. j.
veronic. M. ij.
cinamom. Vnc. j.

Affunde *aquæ agrimon. & cichorij q. s.*

Destilla per vesicam. Aut, quod commodius est, in vase clauso ebulliant, & postea liquor percolatus præbeatur.

Peculiaris cuiusdam imbecillitatis hepatis ex calida & humida intemperie, quæ quibusdam locis sit vernacula & vsu ligni cotonei curetur, facit mentionem *Ioh. Schenckius lib. 3. obs. 14.* è Cyriaco Lucio *de ligni cotonei natura, viribus & vsu.*

CAPVT II.

De Cachexia.

Cachexia

CVm hepatis imbecillitas & intemperies frigida si augeatur, in cachexiam & hydropem degenerare soleat, hoc loco de iis agere placet. Et primo quidem cachexiam, siue malum corporis habitum quod attinet, quæ via quasi est ad hydropem seu eius initium, vt Paulus Ægineta, *lib. 3. cap. 47.* scribit; Est ea musculosæ carnis & cutis in nutritione vitium, quando partes hæ à naturali temperamento deficiunt, tertiam coctionem malè perficiunt, alimentumque omne aquosum & corruptum est, vnde corporis naturalis color mutatur, qui ex albo pallescit, seu virescit, & liuidus ac plumbeus euadit, ipsumque corpus molle, laxum & subtumidum redditur, & præcipuè palpebræ oculorum & facies inflatur, ac pedes intumescunt. Aëtio, *tetrab. 3. serm. 2 & 9.* fit, cùm corporis habitus in aquositatem diffunditur, & vniuersi corporis moles laxior fit & mollior. Celsus, *lib. 3. cap. 23.* inter tabis species recenset, quod in affectu vitiosus & improbus sanguis ab hepate refrigerato gignitur, qui sanguis corpus vtiliter nutrire nequit.

Pars affecta est totus corporis habitus, quo nomine partes in primis intelliguntur, quæ primò oculis incurrunt, vt cutis & musculi, etsi & internæ non planè excludantur.

Affectus ipse est, cùm intemperies corporis frigida & humida, tùm symptoma in qualitate mutata ob coloris vitium, & molem corporis mollem ac nonnihil tumentem, à quibus equidem actiones corporis aliæ ferè non læduntur in initio, in morbi tamen progressu actiones plurimæ offenduntur, acciditq; nausea, cibi fastidium, & anhelitus fit difficilis.

Causæ.

Causæ. Causa huius mali est corruptus & vitiosus sanguis, pituitosus, plerumque crudus & serosus, cui nōnunquam aliquid bilis aut humoris melancholici permixtum est, vnde diuersi colores præter naturam, liuidi, aut cum virore albicantes, aut simpliciter albi vel pallidi, fœtidi, oriuntur. Sanguis enim ille quanquam apponi & quadantenus partibus agglutinari potest: tamen ob nimiam cruditatem iis perfectè non assimilatur, & præterea nutritio partium non fit pura & legitima, sed malum si diutius protrahatur, in hydropem anasarcam terminatur. Procreatur ille sanguis maximâ ex parte vitio hepatis aut lienis, nonnunquam & ventriculi, aut etiam cerebri, vt nonnullis videtur. Dum n. hepar aut imbecillitate laborat ex intemperie frigida & humida, aut obstructione continua, aut impuritate ex humoris corrupti affusione, quò hepatis substantia facilè labefactatur, vitiosum & impurum sanguinem gigni necesse est, qui pro dissipata vtili corporis substantia inutiliter reponitur. Idem & frigidam & humidam, quâ præditus est, intemperiem toti corpori imprimit, vnde eius nutritionem vitiari necesse est.

Ad huius vitiosi sanguinis in hepate generationem facit ventriculus, si imbecillis sit, aut prauis alimentis & humoribus refertus. Dum enim vitiata his de causis prima coctio non corrigitur in secunda, etiam praua in toto corpore fit nutritio.

Cerebri etiam vitio idem accidere statuitur, quando materia frigida pituitosa extra cranium inter cutem & musculos descendens in subcutaneis partibus collecta tumorem mollem producit, vel è venis capitis & cerebri in totius ambitum defluit. Verùm etsi tales catarrhi à cerebro defluentes variorum dolorum in ambitu corporis causa esse, & particulares in partibus externis tumores excitare possunt: tamen quod totum corporis habitum occupare possint, non est credibile. Ergo potius ex visceribus nutritioni dicatis malum ortum trahit.

Obseruatione tamen dignum est, cachexiam etiam originem habuisse ex renum vlcere in calculosis, quando purulenta materia propter vreterum obstructionem in renes regurgitans & sanguinem inficiens totum habitum corporis inquinauit.

Hinc ad cachexiam inducendam faciunt omnia, quæcunq; hepar imprimis, & habitum corporis refrigerare & humectare possunt, & in causa sunt, vt pro sanguine probo frigidus, impurus, & multis excrementis, præcipuè sero, abundans generetur, siue eæ causæ sint internæ, siue externæ. Pertinent huc morbi diuturni, & imprimis qui hepar & lienem lædunt, vt febres diuturnæ, hepatis & lienis obstructiones pertinaces, tumores duri, scirrhosi, suppressæ euacuationes mensium & hæmorrhoidum, nimia sanguinis per vulnera, menses, hæmorrhoides, nares; vel alterius materiæ, vt in diarrhœa, dysenteria, ac colica affectione; lōga euacuatio, vnde caloris natiui

magna fit in corpore dissipatio: carceres & loca subterranea, si quis diu in eis viuere cogatur.

Corripiuntur maximè hoc malo senes, ob imbecillitatem caloris natiui, & mulieres ob retentionem mensium, sicut & pueri, ob facultatis vitalis imbecillitatem & ingluuiem ac voracitatem, qua de causa facilè in obstructiones hepatis & lienis incidant. Qui verò in vigore sunt ætatis, minimè in cachexiam incidunt, nisi magna sit causæ vehementia, vel lue venerea afficiantur, quæ & ipsa inter causas cachexiæ numerari potest.

Lues venerea cachexiam inducit.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hoc malum ex colore naturali corporis, vt antea diximus, mutato in album, pallescentem, liuidum, & plumbeum, & corporis habitu subtumido & molli, qui tumor & inflatio quasi præcipuè circa oculos in facie & genis ac pedibus & manibus conspicitur. Humores enim aquosi & serosi illi grauitate sua ad pedes descendunt, pedesque ac manus à caloris fonte remotiores sunt; facies verò & genæ, ac imprimis palpebræ & circa oculos partes laxiores sunt, & humores serosos facilius recipiũt. Scrotum etiam interdum atque inguina intumescere incipiunt, & tum hydrops in principio est. Æger ad omnes cùm corporis tum animi motus lentus ac tardus est, minus quoque expeditè respirat. Et in principio quidem coctiones cibi impediuntur, manente tamen appetitu. postea verò ἀνορεξία accedit, teste Aëtio, corpusque ita imbecillum redditur, vt crura inter eundem vacillent.

Quod ad signa causarum, si vitio hepatis, lienis aut ventriculi hoc malum accidat præcesserunt causæ, à quibus partes illæ labefactatæ fuerunt; sin minus, à prauitate alimentorum habent, ob victus rationem prauam, quæ & ipsum ventriculum, hepar & viscera corrumpere solet.

Prognostica.

Prognostica.

1. Cachexia malum non contemnendum est, cùm si diutius duret, teste Aëtio, *tetrab. 3. serm. 2. cap 29.* imo ipsa experientia teste, in hydropem, qui Anasarca dicitur, degeneret; ideoque cura maturanda.

2. Curationem tamen admittit, nisi sit à pulmonis hydrope, aut morbo aliquo acuto, aut à præstantioris alicuius visceris apostemate, aut scirrho confirmato, aut alio morbo incurabili.

Indicationes.

Indicationes.

Materia vitiosa euacuanda est. Causa, quæ humorem illum vitiosum & serosum generat, tollenda, ideoque hepar aut viscus aliud materiam generans & suppeditans ab intemperie frigida & humida vindicetur, roboreturque. Si à tumore duro visceris alicuius fiat, is curetur. Si ex suppressione alicuius euacuationis, illa prouocetur. Si ex nimia euacuatione, calidum natiuum conseruetur, & quod dissipatum est, instauretur. Habitus verò corporis curatur calefaciendo & exsiccando, ne materia intrò conuersa, viscera & partes

nobiliores lædat. Causæ externæ & imprimis habitatio in locis frigidis & humidis, aut subterraneis, tollantur & mutentur.

Curatio.

Curatio. Ideoque si hepar refrigeratũ sit, ex caloris natiui dissipatione, phlebotomia non opus est, cùm corpus magis refrigeret. Si verò ex caloris natiui suffocatione, ob suppressam aliquam sanguinis euacuationem, seu mensium, seu hæmorrhoidum, sanguis mittendus, vt docet Auicennas, 3. *Can. fen* 14. *tr.* 4. *cap.* 10. & Paulus Ægineta, *lib.* 3. *cap.* 47. sed parcè & per vices ad tertium vel quartum diem. Nonnulli quidem in brachiis potius venas aperiendas censerit; quod, vbi adhuc alicuius plethorę notæ adsunt, vt non planè improbamus: ita eidem indicationi & scopo per venarum in cruribus sectionem satisfieri posse putamus, cum subitâ & confertim factâ sanguinis euacuatione hic opus non sit, & venæ hæ apertæ eâdem etiam præstare possint, & sanguini suppresso consuetum motum iterum concilient. *Ve ejectio.*

Medicamenta verò hîc conueniunt, quæ supra *de intemperie hepatis frigida & humida* proposita sunt, & deinceps *de Hydrope Anasarca* tradentur, cum quibus affectibus cachexia cognationem habet. Praui tamen humores, qui in corpore redundant, prius euacuandi sunt, postquam, si opus est, fuerint præparati. Verum non vsurpanda fortia purgantia, ne imbecillæ corporis vires amplius prosternantur, & calidum natiuum debilitetur, sed lenia adhiberi debent & per vices humores expurgari. Et quia imprimis serosi humores hîc redundant, euacuari illi & educi debent, tàm per aluum, quàm per vrinam ac sudorem, iis medicamentis, quæ postea *de Hydrope* proponentur. Vomitus etiam sæpè ad antecedentis causæ sublationem multum potest. *Purgatio.* *Vomitus.*

Corpore euacuato ad ventriculum & hepar roborandum & humores abstergendos vtilissimum est absinthium, quocunque modo sumptum. *Roborantia & laxantia.*

Vtiles sunt & hæ pilulæ, quæ simul laxant:

℞. *Spec. dialacca vel diacurcum.*
Scrup. iiii.
Rhabarb. elect.
mechoacan. an. Drach. i.
spec. diarrhod. Abbat.
galang. an. Scrup. i.
Cum *s. q. syrupi de absinth.*
F. Pilulæ è Drach. i. xxx. de quibus quarto quoque die 24. sumantur mane ieiuno stomacho.

Vel ℞. *Spec. dialacca,*
diacurcumæ an. Drach. i. ß.
Diarrh. abb. Scrup. i.
Cum *extract. absinth.*
F. Pilulæ.

Prosunt quoque *trochisci de absinthio, de rhabarb. de lacca*, addito *pulu. rhabarb.* & *agaric.* & pauxillo: *spec. diarrh. Abbat*, qui cum *syrupo byzantino* vel *de heupatorio* exhibeãtur; aut ex iis fiant pilulæ cum *extract. vel succo absinthij*; De quibus singulis diebus mane quatuor vel quinque sumantur.

Vtiles etiam sunt *species dialacca & diacurcumæ.*

Commendant nonnulli & hunc puluerem, cuius cochlear i. paulò ante cibum sumatur.

℞. *Inte-*

℞. *Intestin. gallinar. cum interna ventriculi tunica a carne separatorum & vino albo ablutorum* Vnc. iii.

Comburantur in furno & *vino albo* & *aqua absinthij* extinguantur.

Deinde addatur cuilibet Vnciæ cineris,

galangæ,
cinamom. an. Drach. i.
croci Scrup. i.
caryophyll. Drach. ß.
hepatis lupi præpar. & in puluerem redacti Drach. vi.
sacchar. rosat. tabulat. Vnc. i.
F. Puluis.

Est & hic puluis satis efficax, & inde cachecticus dicitur.

Puluis cachecticus.

℞. *Limaturæ chalybis q. s.*

Irroretur *aqu. absinth.* vel *fraxini*, in quibus *eorundem sales* dissoluti sint; Relinquatur tamdiu, donec rubiginem contrahat.

℞. *Huius croci* Vnc. iii.
C. C. vsti præpar. Vnc. ß.
magisterij corall.
perlar. an. Drach. i. ß.
cinamom. Drach. ß.
crystall. tartari Drach. i.
sacchar. q. s. ad dulcedinem.
F. Puluis, cuius dosis ʒ. i.

Laudatur & hic minus operosus puluis.

℞. *Chalyb. præpar.* part. i.
cassiæ lig part. ii.
sacchar. alb. part. iiii.
F. Puluis, cuius Scrup. i. bis quotidie detur.

Efficax est & hoc vinum chalybeatum præcipuè in pertinaci viscerum obstructione & mensium suppressione, vnde cachexia ortum habet.

℞. *Limatur. chalyb.* Vnc. iii. ß.
vini albi lb. iiii.

Infundantur ad dies 8. in vitreo vase bene clauso ad solem vel locum calidum, quotidie aliquoties agitando. *Huius vini* dentur Vnc. vi. vel Vnc. viii. 4. horis ante prandium, sumptóque eo æger ambulet horas duas, si vires ferant, gressu concitatiore. Detur 15. vel 20. diebus. Cum exhibetur, necesse est vas nonnihil agitare, vt substantia ipsius chalybis vino permisceatur. Quoties cyathus vnus effunditur, toties tantundem vini affundatur, donec medietas chalybis assumpta videatur. Post nihil amplius addatur.

Cauteria.

Si vitium sit in partibus nutritioni inseruientibus, cauteria, præseruationis ab hydrope gratiâ, in cruribus vtiliter affiguntur, priusquā insigniter ea intumescant.

Si autem à suppressa aliqua consueta euacuatione cachexia ortum habeat, ea omni modo promouenda, simulque medicamenta cachexiæ inseruientia vsurpanda. Itaque hîc valde vtiles sunt *pilulæ primo loco propositæ.*

Quando cachexia ab immodica aliqua euacuatione contingit, corpus reficiendum bono alimento, partes refrigeratæ calefaciendæ, & habitus corporis paulatim exsiccandus, hepatque imprimis roborandum. Si à lue venerea originem trahat, ei morbo primò occurrendum.

Diæta.

Diæta.

Aër eligatur ad calidum & siccum vergens; vitetur humidus, palustris. Cibus, quantum vires ferunt, tenuis sit, (cùm abstinentia hîc multum prosit) ac exsiccandi vi

præditus, boni succi, facilis concoctionis, qui condiatur *cinamomo, caryophyll. croco & similibus.* Minus lautè viuétes homines porro, alliis, sinapi, & omnibus, quæ attenuandi vim habent, vtantur. Ab omnibus verò frigidis, crassis, lentis, & qui sunt difficilis concoctionis, æger abstineat, imprimis verò ea vitet, quæ multum aquosi humoris continent, ac propterea aquosum & serosum sanguinem gignunt. Galen. 1. *de aliment. facult. cap.* 18. scribit; quibus aquea in carnibus cachexia est, iis lens in cibo vtiliter præbetur. Temperata enim est in caliditate & frigiditate, insigniter autem astringit, & in secundo ordine exsiccat. Cæterum aridis & squalentibus, eodem Galeno teste, admodum damnosè exhibetur. Vinum sit album, tenue, odoratum; aquæ verò potus planè vitandus. Aluus sit aperta. Corpus tempestiuè & moderatè exerceatur. Mæror animi vitetur. Somnus non sit nimium longus, nec diuturnus. Venus damnatur. Frictiones siccæ fiant cum linteis crudis. Paulus vsum aquarum aluminosarum magisque nitrosarum & sulphurearum laudat.

CAPVT III.

De Hydrope à sanguificatione læsa in genere & De Ascite.

Hydrops.

AFfectus, qui Græcis ὕδρωψ ὕδερος nominatur, & inde Celso, *lib.* 3. *c.* 22. morbus hydropicus, Latinis aqua intercus, & aqua inter cutem, Germanis; *die Wasser sucht*, ab aqua nomen accepit, & in genere aquosi & serosi humoris abundantiam & collectionem significat, ob quá corpus vel pars eius præter naturam intumescit. Nomen autem hoc vsurpatur vel κατ' προσθήκης, nomine partis addito, vt hydrops capitis, qui vulgo hydrocephalus nominatur, de quo *lib.* 1. *part.* 1. *cap.* 28. actum; Hydrops pulmonis & pectoris, de quo *lib.* 2. dictum; gutturis, cuius itidem *lib.* 2. mentio facta; Vteri, de quo Hippoc. 4. *de morb. & lib.* περὶ γυναικείων Aëtius, *lib. vlt. c.* 97. Auicennas, 24. *tert. tr.* 4. *c.* 25. Fernelius, *lib.* 6. *de part. morb. & symp. c.* 15. Guilielmus Fabricius, *cent.* 2. *obseru.* 563. brachij, de quo D. Horstius, *lib.* 7. *de hist. mirab.* Manus cuius exempla in duobus iuuenibus vidi. Vel absolutè & simpliciter, & totius corporis, aut certè abdominis tumorem ab humore aquoso significat. Verùm de particularibus istis aquæ intra partem collectionibus suis locis diximus & dicemus; hoc loco de eo saltem hydrope agemus, cùm vel totum abdomen, vel vniuersum corpus à materia serosa & aquosa intumescit.

Hydrops dupliciter consideratur.

Hydrops autem hoc modo sumptus dupliciter consideratur, vel vt tumor abdominis aut totius corporis, & morbus in mala compositione & magnitudine aucta, vel vt symptoma, quod læsam sanguificationem sequitur, qua ratione etiam hoc loco præcipuè *de hydrope* agemus. Cùm verò & alij sint abdominis tumores, quibus etiam nomen hydropis tribui solet, de iis infra *suo loco* dicemus.

Hydropis differentia.

Est autem hydropis huius differentia quædam. Hippocrates, 4. *de rat. vict. in acut. t.* 3. duas hydropis species recenset, vnam, quam ὑπὸ σαρκίδιον, alteram quam μετ' ἐμφυσημάτων nominat. Verùm Galenus hanc distinctionem, vt insufficientem, vbi reprobans, triplicem hydropem statuit; vnam ἀσκίτην, in quo totus venter inferior liquore aquoso & seroso impletur, vt instar ἀσκοῦ, seu vtris pleni turgeat; alterum τυμπανίτην dictum, in quo locus ille flatu crasso imprimis turgidus redditur, manúque percussus tympani sonum edit, qui Hippocrati, ξηρὸς ὕδρωψ: tertium ἀνασάρκαν, ὑποσαρκίδιον, aut λευκοφλεγματίαν, in quo vniuersa corporis moles per carnes & sub carne humore albo & pituitoso suffuso tumida apparet. Aretæus quidem, *lib. 2. de caus. morb. diut. c.* 1. inter ἀνασάρκαν & λευκοφλεγματίαν distinguit, quod hic ex alba pituita, crassa, & frigida in hepate genita, ille ex carnium in humorem sanguineum, aquosum, & tenuem resolutione oriatur. Verùm ab aliis hi affectus non discernuntur, neque etiam necessaria aliqua, cur id fieri debeat, causa suppetit. Ferè a. hæ materiæ miscentur, vt rarò sit aqua sine flatu, & flatus sine aqua in abdomine; atque istâ de causâ forsan Hippocrates, vel author *lib.* 4. *de rat. vict. in acut.* sub Tympanite Asciten complexus est. Ex eo tamen, quod abundat, appellatio sumitur, & cùm parum flatuum est, Ascites appellatur; cùm v. copiosus flatus cum aqua exigua, tympanites. Plerumque tamen qua abundat. Ideoque si accuratè rem æstimare velimus, rectè scripsit L. Iacchinus, *in* 9. *Rhasis c.* 22. præcipuè hydropem dici Asciten, cæteras v. species per huius similitudinem. Et proinde cùm si quis absolutè hydropicus appellatur, Ascite laborare intelligatur, cum Ascites præcipua sit Hydropis species, & dum scriptores absolutè Hydropem nominant, hunc ferè intelligant, de eo primo loco dicemus, & quæ in genere de Hydrope dici possunt, in illius tractatione proponemus; postea verò etiam differentias reliquas addemus.

Ascites præcipua est hydropis species.

De Hydropis Ascitæ natura & caussis.

Hydropis Ascitæ natura.

Est autem Ascites tumor abdominis, cui & femorum ac pedum, nonnunquam & scroti tumor accedit, ab humore aquoso & seroso in abdominis capacitate collecto ortum habens.

Subiectum huius tumoris est abdomen præcipuè, qua ratione ab aliarum partium, quibus hydropes particulares accidere possunt, tumoribus, eiusmodi tumor differt. Et quidem materia Ascitæ colligitur in illo spatio, quod est inter peritonæum, omentum & intestina, seu, vt breuiter dicam, in abdominis cauitate, & quidem tantâ copiâ, vt non solùm abdomen valde extendat, sed & diaphragma comprimat, imò in thoracis cauitatem transsudet, vnde difficultas spirandi, ac assidua tussicula existit, pars etiam aliqua ad crura & pedes descendit, pars scrotum occupat, vnde & hæ partes intumescunt.

Materia Ascitæ vbi colligatur.

Proxima tumoris huius causa est humor, maximam quidem par-

Causa.

tem aquosus, & hinc sua natura frigidus, qui tamen multas partes salsas continet, vnde calorem quoque participat quem etiam contrahit è viscerum vicinia imò temporis diuturnitate putrescit, quod febris insequens & sitis, à vaporibus salsis ac putridis os ventriculi petentibus excitata, ostendit.

Accidit tamen, quod hîc non prætereundum, vt interdum aqua non in cauitate abdominis, sed vesicis quibusdam, partibus ventris inferioris intus adnatis, includatur. Cuius rei historiam recenset Mauritius Cordæus *comm.* 5. *in lib.* 1. *de mulier.* vbi scribit, Anno 1567. 8. Martij mulierem quandam hydropicam lutetiæ mortuam esse, in cuius euiscerato cadauere nulla capacitas, id est, nihil cauum deprehensum fuit, in quo non vesica pendebat loco illi exactè æqualis & conformis, qui suo ambitu ipsam contineret. Locos autem cauos dicit fuisse, non vesicam tantum, renes, vterum, sed & ventriculum, intestina, cor, pericardium & id genus reliqua, è quibus, prout tam intus, quàm foris cuique locus obtigisset, cystes pendulæ conspiciebantur aqua citrina oppletæ, & sine omni fætore, etiam post 20. diem. Nec partes supernas exceptas fuisse ad iugulum vsque sicut neq; hepar, neq; lienem. Et si quis vniuersas in numerum redegisset, 800. numero superasse scribit. Harum porrò fabrica fuit huiusmodi, vt binæ eas membranæ conficerent, vna candicās interior, altera fuit tunicæ ventriculi similior, tenuior aliquantum, sed ei concolor. Non absimilem historiam recenset Schenckius, *lib.* 3. *obs.*

Cadauer hyd. opi. vesicis intus oppletum

ex communicatione D. I. Scholtzij. Anno 1581. fæmina quædam plebeia annorum circiter 40. pro hydropica habita mortua est. Eius cadauer cùm aperiretur, aqua nulla in cauitate abdominis reperta est, vt nec flatus vllus, sed intestina vnà cum reliquis visceribus angusto spatio contenta apparuerunt. Ipsum verò abdomen à cute ad peritonæum quasi alba pinguedo duntaxat contextum videbatur, nullā musculorum carnea substantia interposita, sed vesiculis crebris maioribus minoribusq; aqua limpida refertis inuicem cohærentib. Cætera à naturali constitutione haud multum variarunt. Omentum tamen per exiguum vix intestina contegebat. Hepar albicans forinsecus magnitudine & mollitie sua competenti erat. Quæ proculdubio acciderunt, seroso humore cum sanguine ad capillares venas, quæ visceribus & partibus ventris inferioris inseruntur. delato, ibique exitum quærente, quem cum ob densitatem membranarum non inueniret, vesiculæ hæ fuerunt excitatæ.

Sed hæc rariora sunt; cùm verò frequentissimè aqua in abdominis cauitate contineatur, de causis, loco & modo, quo generatur, & vis, quibus in abdominis cauitatem penetrat, dicendum.

Aqua hydropicorum vbi generetur.

Locus vbi generatur, est officina sanguificationis, aut, vt clarius dicam, locus inter ventriculum & renes, per quos alias naturaliter serum euacuari solet. Ibi enim vitiosus sanguis generatur, & serosus humor colligitur, vbi bonus generatur, & serum nondum à sanguine separatum est. Officina autem

Aut in hepate. primæ sanguificationis est hepar, & proinde pleriq; in hepate primò aquam illam hydropicorum generari statuunt. Et omninò hoc credo esse verum de hydrope Anasarca. In ea enim hydropis specie sanguis frigidior & aquosior generatur, & per omnes venæ cauæ ramos distributus, facit, vt tertia coctione frustrata corpus totum tumidum & aqua quasi suffusum reddatur. De Hydrope verò Ascite, vt & Tympanite, aliter sentiendum puto. Etsi enim & in his hydropis speciebus hepar tandem afficiatur: tamen non tàm ipsum humorem serosum generat, quàm à vicinis partibus accipit, & à circumfuso humore læditur. Quin potius plurimum ad hydropem contrahendum Lienem facere puto, qui suo modo etiam sanguinem generat, vt & venas mesaraicas, quæ chylum ad Lienem & hepar deuehunt, & sanguinis coctioni suo modo inseruiunt. Et in hydropicis post mortem hepar saluum repertum fuisse, Medicorum obseruationes docét, sicut ex iisdem constat, lienem malè affectum & scirrho laborantem hydropi originem dedisse. Docet id expresse Hippocrates, *lib. 1. & 4. de morb. mulier.* Imò mesaraicas etiam non rectè suum officium facientes hydropi causam dare, multa docent, atque inde fit, vt post quartanas & alias febres diuturnas interdum hydrops sequatur. Atque inde proculdubio factum, quod Hippocrates, *2. prorrhet.* hydropem diuisit in eum, qui est ab hepate, & qui ab Ilibus seu inanibus locis: Incipit, inquit, plerumque hydrops, ab inani parte seu Ilibus, vel ab hepate. Per *κενεῶνα* intelligit illas partes, quæ extremis costis thoracis subiacent, & tamen ab hepate differunt. Et proculdubio per hydropem ab hepate intellexit Anasarcam; per hydropem ab Ilibus Asciten & tympaniten. Verùm ea de re infrà plura, *quæst.* 1. dicentur. & patebunt etiam ex ijs, quæ iam de causis collectionis humoris serosi tradentur.

Causa collectionis humoris serosi in hydrope. Iam enim porrò quærendum, ob quam causam hisce in locis humor serosus colligatur: Nos hoc loco eam, quam maximè probabilem putamus, sententiam proponemus, plura postea, *quæstione* 2. addemus.

Primò autem hoc certum est, si serũ per renes euacuatur, hydrops non generatur. Nam videmus multos, qui magnam aquæ, cereuisiæ vel vini copiam ingurgitant, & sæpe vno die plus exhauriunt, quàm aliquot diebus ab hydropicis bibitur, & tamen nihil mali pati, dummodò aqua per vrinam, vt fieri solet, vel etiam per aluum liquidiorem excernatur. Contrà videmus hydropicos omnes vrinas reddere paucas, &, si paulò liberalius bibant, maximè offenduntur. Quod autem ad renes in hydropicis vrina non perueniat, causa non est sola angustia venarum ab hepate ad renes, quæ Erasistrati opinio fuit, quam Galenus, *5. de loc. affect. cap.* 7. non immeritò reiecit. Nam si sanguis, qui crassior est, quàm serum, hepar transit, & in venam cauam ac proinde in totum corpus ad eius nutritionem distribuitur, certè serum, quod tenuius est, vnà etiam penetrare posset.

Neque etiam, quæ vulgata opinio est ad sanguificationem læsam, ob quam pro bono sanguine in he-

pate aquosus generetur, in Ascite & Tympanite recurrere licet. Neque enim semper Hepar afficitur, vt dictum antea, & postea, *quæst.* 1. dicetur, sed sæpe in hydropicis saluum reperitur, etsi morbi progressu ab aqua circumfusa lædi possit. Et si hepar sanguinem aquosum generaret, non tantum abdomen & partes ventris inferioris intumescerent, sed sanguis ille aquosus in vniuersum corpus distribueretur, id quod in Anasarca fieri concedimus.

Quia ergo neque ex sanguificatione læsa, neque ex viarum, quæ ab hepate ad renes sunt, angustia collectionis humoris causam petere licet, & nihilominus hydropici parum mingunt, & id, quod ad renes transire debebat in abdomine subsistit, causa inter ventriculum, hepar ac lienem quærenda videtur, & res ipsa sæpe docuit, aquâ hoc in loco subsistente, vbi auidius pota fuit, hydropem excitatam fuisse.

Hydrops à largiore haustu aquæ & cereuisiæ.

Ita refert Carolus Piso, adolescentem, cum in tertianâ intemperantius bibisset aquam, sub eius declinationem in Asciten incidisse, sed illum vnius tabulæ Diacarthami vsu, aquâ in abdomine restitante per aluum confertim redditâ, breui sanitati restitutum fuisse. Memini ipse quoque puellam, cùm in febri tertianâ vehementer sitiret, integram mensuram cereuisiæ secundariæ vno haustu ebibisse, & inde in hydropem incidisse, quæ tamen gummi guttæ & aliorum serosos humores euacuantium vsu, aquâ singulis diebus per aluum eductâ, sanata fuit, nullo in hepate vitio remanente, quæ nunc etiam aliquot liberorum mater bene valet. Et sæpe messores, ac ii, qui in æstu aquam & cereuisiam secundariam auidius bibunt, in hydropem incidunt, aquâ in abdomine restitante. Itaque in talibus non euacuatur aqua & serum per renes, quia ad renes non peruenit, sed in ventre & vasis mesaraicis subsistit.

Cur serum in ventre subsistat.

Si autem porrò quæramus, vbi & qua de causa subsistat, ea quæ de vsu lienis, *in Institut.* & supra *part.* 4. *cap.* 1. dicta sunt, repetenda. Nimirum, vt Hippocrates, *lib.* 4. *de morb.* scribit, splen aquam ad se trahit ex ventriculo, & si plus traxerit, quàm oportet, homo statim affligitur, &, vt apertè & clarissimè hanc rem explicat Aristoteles, *lib.* 3. *de part. animal. cap.* 7. Lien humiditates superfluas diuertit & attrahit è ventriculo, & concoquere eas potest, vt qui sanguineus est. Quòd si plus excrementi sit, parumque caloris habeat lien, corpus præ alimento immodico languescit, & propter confluuium hoc humoris sæpe accidit, vt lienosis ventres præduri efficiantur. Etenim

Serum non omne ad hepar & venas emulgentes defertur.

serum & aquosi humores omnes, vt *locis allegatis* dictum, non ad intestina, & hinc per mesaricas viâ longâ ad hepar perueniunt, hincque ad venas emulgentes, sed minor eorum pars; maxima verò pars è ventriculo per vas breue à liene attrahitur, & hinc per arteriam splenicam in cœliacam, mox à trunco aortæ arteriæ per emulgentes arterias ad renes deriuatur. Patet id ex eo, quod qui largius bibunt, aquosum quod est in potu, mox iterum emingunt, & qui acidulas vel aquas thermales sæpe ad 9. libras ebibunt, eas mox intra tres ho-

ras per vrinam reddũt. Fieri tamen etiam potest, vt pars aliqua humoris serosi in ramo mesenterico & ad portas subsistat. Ideoque hic hepar & lienem non planè excludimus. Nã si viscera hæc, præcipuè in parte caua, & quà rami portæ ad eam pertingunt, obstruantur, vel scirrhosa reddantur, serum non admittunt, quod subsistens ibi cumulatur & in vasa restagnat. Vnde scribit Carolus Piso: qui dissectioni demortuorum hydropicorum attenderit, fatebitur vltrò, tumorem aliquem visceris alterutrius ferè vnã, certè frequentissimam Ascitæ causam esse. Addo præcipuè in hydrope lethali: Sunt enim hi hydropes periculosissimi & ferè incurabiles, cùm vt scribit Hippocrates, 2. *prorrhet.* eum, qui ab hydrope conualiturus est, εὐσπλαγχνον esse oportet, quod fit, si hepate & liene saluo, vitium saltem est in vasis mesaraicis. Atque ita quod per renes serum non euacuatur in Ascite, causa est, quod in venæ splenicæ præcipuè, vt & mesaraicæ, & forsan etiam in arteriæ splenicæ ramis subsistit, vt & in radicibus earum venarum circa caua viscerum, & ad gibba viscerum non penetrat, nec ad renes peruenire potest.

Cur serum in Ascite per renes non euacuatur?

Quænam autem causa sit, quod his in locis subsistit serum, porrò inquirendum. Causa autem præcipua est, quod à visceribus, imprimis liene, qui, vt ex Aristotele dictum, humiditates superfluas à ventriculo attrahit, non omne attrahitur. Non attrahit autem lien, vel quia viæ non patent, vel quia facultas attractrix in eo labefactata est, vel quia obruitur nimiâ humoris attrahendi copiâ, vel quia plus attrahit, quàm iterum euacuare possit. Prima nimirum & ferè frequentissima hydropis causa est obstructio vasorum ad lienem & hepar è ventre inferiore tendentium à crassis & multis humoribus, vel etiam ijs induratis, quod in alterutrius visceris scirrho accidit. Quo modo sæpe febribus diuturnis succedit hydrops. Deinde læsa attractrice facultate colliguntur humores serosi in hisce locis, quia vel ipsa attractrix labefactata est, calore innato debilitato, siue per contraria alterantia, id est, insignem refrigerationem à potu aut medicamento frigido, siue humido primigenio, quod caloris natiui fundamentum est, absumpto, siue spiritu à calore influente denegato; (Vnde hydropem inducunt, aquæ frigidæ, & potûs alterius refrigerantis nimius vsus. Dissipato calore & humido radicali absumpto inducunt hydropem febres ardentes & diuturnæ, potus nimius vini potentis, aut spiritus vini, & morbi alij, qui viscerum calorem debilitant & absumunt. Insignes verò sanguinis euacuationes hydropem inducunt, quod spiritus confertim exhauriunt) vel quia plus potus assumitur, quàm attrahi possit, id quod euenit, cùm quis, præcipuè corpore prius calefacto, potum, & imprimis aquam, auidius ingurgitat, vnde accidit, vt, aqua, cum tota attrahi à liene non possit, in vasis ad eum tendentibus subsistat. Quò tandem & ipsum calorem viscerum nimium referre possumus, ob quem ea, & præcipuè lien, plus, quàm iterum euacuare & ad renes distribuere possunt, attrahunt.

Caussarum harum mentionem facit Hippocrates, *lib.* 1. *de morb. mulier.* vbi docet; si febris hominem detineat, sitisque valida corripuerit & biberit, Lienem aquam ad se trahere & intumescere. Deinde etiam sine febre id accidit, si καῦμα seu incendium in ventre affuerit, & in siti sibi homo non temperet. Et *lib.* 4. *de morb. in fine* scribit Hippocrates, si lien ægrotans (proculdubio intemperie calida laborans) potum ex ventriculo ad se trahit, hydropem sequi, & in venis inferioris ventris aquam coaceruari.

Chylus in aquã mutari non potest.

Quæ omnia sunt longè probabiliora, quàm si statuamus, solùm sanguificatione in hepate læsa tantum seri generari. Equidem in Anasarca libenter admitto, chylum in crudiorem, & pituitosum sanguinem mutari non potest. Neque enim cibus solidior in aquam mutari potest; Neque serum, quod per vrinas naturaliter excernitur, & in hydropicis præter naturam detinetur, in hepate vel Liene primum generatur, sed è ventriculo transmittitur & attrahitur, estque ille humor, qui bibitur & cibis admiscetur. Vnde etiam obseruatum, quosdam hydropicos omnimoda à potu abstinentia sanitati restitutos fuisse. Et experientia atque ipsa corporis nutritio, & sanguis, qui in venis etiam in hydropicis continetur, docet, chylum non in aquã, sed in sanguinem in ascite mutari, & in hydropicis etiam, quicquid alimentarij est in chylo, ab hepate attrahi & in sanguinem mutari, serosum verò & aqueum in primis viis subsistere. Etsi enim viæ illæ, per quas serum ad lienem transit, non pateant: venæ tamen mesaraicæ patere possunt, vt chylus ad hepar transferatur. Temporis tamen progressu ab aqua circũfusa hepar corrumpi, & sanguificationem lædi, facilè concedo; quod etiam accidit, si hepar scirrho detineatur. Vnde etiam tandem superiores corporis partes contabescunt.

His ita positis, non difficile est, vias quoque inuenire, per quas serum in abdominis cauitatem perueniat, de quibus tamen non leuis est apud authores controuersia, vt *quæst.* 3. dicetur. Breuiter enim statuimus, si serum copiosius in vasis, quæ inter ventriculum, lienem ac hepar sunt, colligatur, id, vasis seu per διαπήδησιν, seu per ἀναστόμωσιν, seu per exesionem & erosionem apertis, in abdomen destillare, ibique colligi ac cumulari posse. Quæ viæ etsi in cadaueribus non pateant: tamen in viuentibus satis patulæ sunt, naturáque ijs, quoties libet, in μεταστάσει & ἐκκρίσει humorum feliciter vtitur, & ob eas corpus vniuersum ξύῤῥουν καὶ ξύμπνουν est.

Quæ autem viæ illæ sint, apud authores non satis planum est. Hippocrates, 7. *aph.* 55. earum mẽtionem facit, dum scribit; Quibus hepar aqua refertum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, ac moriuntur. Quem aphorismum Galenus quidem ita explicat; Maximè, inquit, hepar obnoxium generendis in ea tunica, quæ ipsum extrinsecus ambit, vesiculis aqua plenis, quas ὑδατίδας appellant Græci: siquidem in iugulatis animalibus apparet interdum talibus vesicis refertum. Si quando igitur acciderit, vt tales ὑδατίδες rumpantur,

tur, in eam peritonæi regionem aqua effunditur, quæ est secundum ἐπιγάστριον. Verùm etsi negari non possit, tales vesiculas aquâ plenas in hepate ac liene non raró inueniri, sero, quo abundant, membranâ hepar ambientem distendente: tamen nec in omnibus hydropicis tales vesicæ appareret, & in quibus sunt, raró rumpuntur, neque tanta aquæ copia, qualis in hydropicis colligitur, per eas extillare potest. Neque etiam verbis Hippocratis consentanea est Galeni explicatio; cùm Hippocrates non ex hepate in abdominis cauitatem, sed in omentum aquam erumpere scribit. Res verò per se plana est, & ipse Hippocrates, 1. *de morb. mul. loco sæpe allegato,* lucem huic rei affert, dum scribit: Lienem, si ab aqua intumescit, distribuere eam per venas corpori, & maximè in omentum, & loca circa ventrem & crura. Etenim si Hepar aqua repletum fuerit, illa in omnes venæ portæ ramos, quorum inter se continuata est communicatio & confluxus mutuus, redundat; atque ita facilè in epiploi seu omenti venas per eum ramum, qui gastroepiploicus à recentioribus appellatur, fluere potest; vel etiam à Liene attrahi & in omentum per vtrumque ramum epiploicum erumpere. Atque ita viæ per quas aquæ hydropicorum in venæ portæ ramis & visceribus vicinis collectæ in abdominis cauitate perueniunt, sunt rami Epiploici & Gastroepiploici. Hi enim si tantopere humore aquoso & seroso replentur, vt illorum extrema præ copia dehiscant, vel quocumque modo aperiantur, ex apertis & dehiscentibus venarum omenti orificiis guttatim aqua destillat in abdominis cauitatem, atque ibi collecta ventrem in tumorem attollit, & hydropem Asciten generat.

Alij adhuc alias vias addunt. Fernelius equidem, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 4.* serum in abdomen effundi statuit, parenchymatis horum viscerum continuitate soluta & fissa, exesâ, apertâ, ruptâ ac dehiscente eorum substantiâ. Adrianus Spigelius, *lib. 8. de corp. hum. fabrica.* viam antiquis & recentioribus adhuc ignotam addit, lobum scilicet exiguum in caua hepatis parte iuxta portas vocatas situm, qui in ipsam omenti cauitatem totus recondatur, & longè tenuiore membrana, quàm reliquum hepar, tegatur, vt credibile sit, à leui iniuria eum facilè pertundi; imprimis cùm ipsa substantia mollissima sit, & hoc lobo complures venæ cauæ propagines & ipse venæ portæ truncus situs sit, in quibus maior serosi humoris copia, quàm in aliis hepatis partibus coaceruari potest.

Platerus aliter quoque hepate malè affecto hydropem excitatum fuisse obseruauit in puella quadam, nimirũ tumore fungoso hepati adnato, è quo humor serosus emanare potuit. Insuper hepate ac liene vlcerato adeo, vt ad eius superficiem vlcera post inflammationes suppuratas vel tumores in abscessus desinentes aperta, relictáque ibi diu, sæpe purulentas deiectiones mouentia, tandem hydropem effecisse scribit. Refert quoque hùc læsiones externas, & præsertim contusiones, & duos ab equo in dextrum latus lapsos præcedentibus

aliquandiu hepatis & lienis symptomatibus quibusdam, tandem hydrope correptos ac extinctos fuisse scribit; idemque à vulnere vlcus relictum & corruptiones ac putredines horum viscerũ efficere posse existimat. Et omninò à vasorum, viscera in ventre interiore, mesenterium scilicet, renes, vterum perreptantium, soluta continuitate, iisq; seu per διαπήδησιν, seu per ἀναστόμωσιν, seu per διαίρεσιν apertis, serum in abdominis cauitatem fundentibus, hydropem generari posse, supra dictum, & infrà, *quæst.* 3. dicetur.

Verùm frequẽtissima causa proculdubio est primo loco posita. Nam si serum in venæ portæ propaginibus per mesenterium & omentum sparsis copiosius cumuletur, nisi ad intestina defluat, & alui fluxum excitet, ex his venis in abdominis cauitatem destillat. Cũ enim vasa ista, quæ in omentum & vicina loca excurrunt, raræ texturæ sint, ac peritonæo tantùm vestiantur, facilè hinc per eorum orificia in ventrem aqua exsudat & extillat. Habet enim omentum se peræ instar, quæ portæ caudicem excipit, & in homine pro corporis proportione maximum est, ac venas innumeras è vena portæ accipit, vt & arterias ex ramo cœliaco & mesenterio. Cumulatur autem ibi, vt supra dictum, si transitus illi è venis splenicis & mesaraicis ad Lienem impediatur. Quod fit præcipuè ob attractionem viscerum læsam, frustratam vel impeditam, ob quam serum, quod partim chylo permixtum, partim ab eo separatum continuò à potu has vias pertransit, ad se, vt par est & naturaliter fieri debet ac solet, non allicit, vnde ad renes peruenire non potest. Quod præterea etiam accidit ab obstructione, quæ vel est in ipsis vasis, vel etiam in viscerum substantia, quod in scirrho hepatis & lienis præcipuè euenit.

Vt ergo ista, quæ hactenus prolixius de causis hydropis Ascitæ diximus, in pauca contrahamus & causas etiam mediatas & remotas addamus, vbi serum copiosum in ramis venæ portæ subsistit, in omentum transit, per venas per id dispersas, quarum orificiis apertis in cauitatem abdominis destillat. Colligitur autem ibi, quia vel à Liene non attrahitur, vel quia via non pàtet.

Hinc causæ mediatæ, & remotæ hydropis sunt, quæcũque vel attractionem seri in visceribus lædunt, aut calidum innatum extinguendo, aut suffocando, aut dissipando, vel obstructionem in vasis & viis illis, per quas transire serum debet, pariunt, vel faciunt, vt viscera serum intempestiuè & nimium ad se trahant. Calidum innatum extinguunt Lienis & hepatis refrigeratio à causis externis & internis, vt nimius aquæ vel vini aut cereuisiæ glacie refrigeratæ, præcipuè post æstum & corporis motum, è quo corpus incalescit, potus, alimenta frigida nimiâ copiâ sumpta, qualia sunt lactuca, cucumeres, melones, persica & similia, & quæ à Pythagora damnata est Atriplex, quod hunc affectum facere putetur, vt Plinius, *lib.* 20. *nat. histor. cap.* 30. scribit. Partes etiam vicinæ refrigeratæ & malè dispositæ affectionem suam hepati ac

lieni communicare possunt.

Suffocant & corrumpunt calorem natiuum consuetæ per hemorrhoides & menses euacuationes suppressæ, de quo Hippoc. 6. *aph.* 12. *diuturnas curanti hæmorrhoides, nisi vna quæpiam seruetur aperta, periculum aquæ intercutem vel tabis impendet.* Sanguis enim ille feculentus & impurus circa hepar & lienem subsistens aut tumorem in ijs excitat, aut copiæ prauitate calorem natiuum eius extinguit & corrumpit. Calorem dissipant & absumunt euacuationes sanguinis nimiæ per hæmorrhoides, menses & hæmorrhagiam narium; quamquã Galenus in mulieribus ob menses nihil tale euenire scribat, quia ipsis consuetæ sunt, *de curand. rat. per ven. sect. cap.* 19. febres ardentes, diuturnæ, imprimis quartana, lentæ, longæ, hecticæ, καῦμα item & æstus in venis mesaraicis, vt & dysenteria & diarrhœa, item podagra, & dolor coxendicum longus; vini generosioris & aromatici, vel Spiritûs vini vsus, medicamenta item calida & fortia, imprimis purgantia.

Obstructionem pariunt, quæcumque crassos, & viscidos humores suppeditant; quò pertinent quartanæ longæ, quæ non solùm calorem innatum debilitando, sed & periculosas viscerum obstructiones relinquendo, imò scirrhos viscerum, hydropem inducunt. Quò referri potest & nimius aquæ confertim haustæ potus, vt totus à liene attrahi non possit, sed necessariò in primis viis subsistat, & cùm sibi, tùm quotidie affluenti humori seroso aditum ad viscera intercludat.

Tandem ad hydropem excitandam facit καῦμα illud & æstus in venis illis circa lienem, ob quē ille auidius plus attrahit, quàm vt iterum euacuare possit, qui simul sitim excitat, in qua si à bibendo æger sibi non temperet, facilè plus bibi quàm euacuari potest.

Paracelsicorum de generatione hydropis opinio.

Paracelsicorum de hydropis generatione opinionem quod attinet, salem illi resolutum causam hydropis statuunt; Verùm negandum quidem non est, humorem illum, qui in hydrope abundat, esse salsum: Verùm hoc falsum est, quod in corpore antea coagulatum illud sal fuerit & postea resolutum. Etenim humor aquosus hic, vt dictum cum cibo & potu ab homine hauritur, & in primis viis cumulatur, ob causas modò dictas, & semper liquidam naturam habuit, nunquam verò in corpore concretus fuit, vt sal resolutus meritò appellari possit.

Abdomen rarò à solâ aquâ distenditur.

Circa causas tandem & hoc notandum, quod abdomen in Ascite rarò à sola aqua distenditur, sed plerumque flatûs aliquid illi admiscetur. Qua ratione autem flatus generentur, dicetur postea *de hydrope Tympanite.*

Differentiæ.

Differentiæ.

Ex his, quæ hactenus de causis hydropis Ascitæ dicta sunt, apparet, non vnam eius esse differentiam. Etenim non semper lienis, nec hepatis, nec vasorum, quæ chylum ad hepar & lienem vehunt, vitio hydropem produci diximus, sed sæpe his omnibus partibus saluis, in aliis partibus, vt in renibus, vreteribus, vesica, testibus muliebri-

bus, in abdomine vase alicubi aperto, è quo serosus humor in abdominis cauitatem destillare potest, hydrops generatur, vt antea dictum.

Causæ continentis etiam quædam est varietas. Plerumque enim aqua illa est pallida & citrina; & vrinam refert, vnde etiam *das gelbe Wasser* nominant. Carolus Piso tamen & Marcellus Donatus, *de hist. medic. mirab. lib. 4. c.* 21. luteam & viridem obseruauit, & Christophorus Guarinonius, *consult.* 194. flauam in nigrum vergentem; Guilielmus Fabricius, *cent.* 2. *obs.* 57. loturæ carnium recens mactatarum similem; Scoliographus, *ad cap.* 39. *lib.* 1. *de intern. morbis Hollerij* planè cruentam. & loturæ carnium saturatæ sanguine similem. Præterea aqua hæc nunc maiore, nunc minore quantitate abundat, vnde abdomen nunc plus, nunc minus intumescit.

Est etiam hydrops à colliquatione seu subitaneus ille hydropis status, cuius Galenus. 3. *de sympt. caus. cap.* 2. & Petrus Salius Diuersus, *de affect. part. cap.* 9. mentionem faciunt. Quæ duæ differentiæ postremæ etsi primariæ non sint, & propterea plurimi nomine hydropis non dignentur; tamen ob particulares, quas habent, causas, & curandi rationem à primaria illa specie, de qua hîc agimus, discernendæ sunt. Sunt & accidentales differentiæ, vt quod nunc venter tantum, nunc cum ventre scrotum intumescit; nunc aquâ saltem venter repletur, nunc simul flatus adest, vnde hydrops Ascites alius est exquisitus, alius minus exquisitus; item alius est cum febre, alius sine febre; alius recens, alius inueteratus; alius per se incipit, alius alteri morbo succedit.

Signa Diagnostica Hydropis in genere.

Signa hydropis in genere.

Communis est omni hydropi pedum tumor, teste Hippocrate & Galeno, 2. *prognost.* 2. & 3. quia aquosus humor pondere suo deorsum vergit; & pedes loco decliui siti sunt, ac longissimè à corde distant, & suapte naturâ sunt frigidi, ossibusque multis, neruis ac cartilaginibus, pauca verò carne constant. Maximè autem vesperi pedes tument, & à corporis exercitatione. Adest & spirandi difficultas, & vitiosus faciei color. De tumore tamen pedum notandum, in conualescentibus sæpe cùm ex acutis, tum ex diuturnis morbis pedes intumescere sine vllo insigni periculo, modò maturè succurratur. Accidit enim hoc ferè à ciborum copia, aut aliqua causa externa. Nam calor natiuus cùm in ventriculo, tùm in hepate languens, & antecedente morbo labefactatus tantum conficere non potest, quantum æger appetit ac assumit, aut etiam quantum corpori alendo opus est. Ideoque in concoctione illa imperfecta, vapores crassi excitantur, & crudi ac serosi quid gignitur, quod ad pedes descendit, principiò quidem sine insigni periculo, modò victus ratio rectè præscribatur, & calor debilis roboretur: aliàs si nimio cibo viscera continuò onerentur, ac multa cruda ac serosa excrementa cumulentur, hydrops inde generatur.

Prognostica Hydropis in genere.

Prognostica hydropis in genere.

1. Hydrops quidem non semper difficilis curatu est, temporis verò progressu augetur vi causarum & sympromatum in singulis huius mali differentiis. Quæ verò species periculosior sit, de eo authores alii aliter sentiunt. Nos breuiter censemus, anasarcam minus esse periculosum; cùm in eo, vt postea dicetur, virtus minus à naturali statu, quàm in aliis hydropis speciebus, recedat, humorque eius continens causa propius ad sanguinis naturam accedat, quàm aquosus humor in Ascite & flatus in Tympanite. Præterea Anasarca fit plerumque à crapula, & cibo nimis crasso, vt pueris quandoque accidit, atque exercitio corporis intermisso, quæ causæ minus rebelles sunt. Atque has rationes experientia confirmat, rectéque scribit Leonhard. Iacchinus, *in 9. Rhrasis*: Ego à iuuentute perpetuò euentus ægrorum omnes obseruaui, vidique cæteris paribus, ætate, & robore, hydropes, qui Anasarcæ dicuntur, facilius curari. Neque id multum refert, quod plures in Anasarca partes afficiuntur, modò causa sit talis, vt facilè tolli possit. Falsum ergo est, quod scribit Ludouicus Mercatus, Anasarcam & Ascitē ab æquali hepatis vitio prouenire, cùm, vt antea dictum, & postea *quæst*. 1. dicetur, ab alia causa ascites, quā anasarca proueniat. De Tympanite & Ascite res intricatior est. Verùm si rem ipsam & causas vtriusque hydropis consideremus, tympanitem ascite periculosiorem esse meritò statuimus. Grauiorem enim causam habet tympanites, quàm ascites, vt *postea* dicetur. Aliàs pro varia circumstantiarum ratione fieri potest, vt ascites tympanite sit grauior. E. g. Si scirrhus coniunctus sit cum hydrope, quicúnque etiam sit, curatu non solùm est difficilis, sed impossibilis. Ideoque ne fallamur, comparatio semper inter similia facienda, & omnes circumstantiæ perpendendæ.

2. Omnis inueteratus hydrops, & qui habitum hepatis iam corrupit, est periculosus, teste Aëtio, vt & qui à scirrho hepatis existit. Facilius curatur, qui ab obstructione & à cibi multitudine, vel à suppressis mensibus ortum habet, & qui à profluuio sanguinis, nisi extrema accesserit refrigeratio.

3. Hydrops à duro lienis tumore minus periculosus est, quàm à duritie hepatis, teste Auicenna.

4. Difficilior hydrops est, si ex alio morbo corpus labefactatum comprehendat. Breui n. homo moritur alio morbo diu afflictus. At vbi etiam aluus fluida fuerit citissimè moriuntur & sentientes & loquentes. Hippoc. 4. *de morb. in fine*.

Signa Hydropis Ascitæ.

Signa hydropis Ascitæ.

In Ascite abdomen paulatim intumescit, hinc & pedes & scrotum: interdum tamen ab inferioribus tumor incipit, æger de latere in latus conuersus murmur & fluctuationem quasi aquæ sentit, tumorque latus, in quod decumbit, sequitur. Magnitudo abdominis maior est; Superiora verò gracilia redduntur & contabescunt, nisi quod

ad extremum manus interdum inflantur, cordis & corporis calore paulatim labefactato. Vrina pauca & ferè crassa est; quia seri parum ad vias vrinæ transit, & paucum illud diutius ibi subsistit. Pulsus, secundum Galen. 4. *de causis pulsuum* c. 24. est paruus, crebrior, subdurus, cum quadam tensione.

Malo crescente dyspnœa plerumque accedit insignis, & tanta, vt ægroti erecti sedere cogantur, ob aquæ copiam diaphragmati incumbentem, præcipuè cùm æger decumbit: Sitis plerumq; ægrum malè cruciat, & quò plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ; quod accidit à serosi & salsi humoris in abdomine copia, à quo & febris sæpe excitatur continua & lenta. Serosus enim ille humor diutius in abdomine contentus salsedine & acrimoniâ sua, quam partim ex natura sua habet, partim ex aliorum humorum admixtione & corruptione, ob diuturnam in abdomine moram acquirit, viscera, hepar, lienem, renes, intestina, omentum, mesenterium, quæ omnia in aqua illa fœtidâ & cadauerosum quasi odorem spirante natant, corrumpit sensim, & putrefacit, vnde in actionibus naturalibus varia symptomata & lentæ febres originem habent.

Causarum verò signa quod attinet, omninò diligenter considerandum, vnde malum originem habeat, non solùm prognostici ergò, sed & curationis gratiâ, quæ omninò partem affectam respicere debet. Frustra enim soli hepati adhibentur medicamenta, cùm ab alia parte affecta principium ducit hydrops. Hippocrates, 2. *prognost. aph.* 2. & 3. & *in Coacis lib.* 6. *sec.* 2. *aph.* 27. & 28. *sec. distinct. Hollerij*, qua ratione hydrops ab hepate & liene discerni possit, docet. Loquitur tamen ibi solùm de hydrope, qui morbos acutos & febres ardentes sequitur. *Quibus*, inquit, *ex ilibus ortum habet hydrops, iis pedes intumescunt, & diuturna alui profluuia comitantur, quæ neque ventrem inaniunt, nec dolores soluunt. At quibus ex hepate, tussis facilè fit, pedes tument, aluus dura redditur, & ea vi, tumores circa ventrem fiunt, modò sinistra parte, modò rursum quiescunt.* Tumor quidem pedum omni hydropi communis est; alui verò siccitas, vt & tussis arida, separat hydropem ab hepate, ab altero, qui est ab ilibus. Nam proprium & peculiare hydropis ex inflammatione & æstu venarum & partium in ilibus est alui profluuium pertinax, quod dolores non soluit, succrescente noua cacochymia ob causam pertinacem. Prouenit autem hoc ob imbecillitatem venarum, quæ alimentum ad se trahunt; deinde ob alimenti corruptionem & continuam biliosi excrementi euacuationem, cùm à putredine, cum æstu intestini ieiuni & mesenterii, quibus accedere potest obstructio ab humoribus putridis vel inflammatione, ob quam distributio alimenti impeditur. A profluuio tamen nec tumor ventris, nec dolor imminuitur; cùm internus calor & intemperies hectica permaneat, quæ medicamentis purgantibus nimis exhibitis non solùm imminuitur, sed eorum vsu mors ægro sæpe acceleratur. Et quia diaphragma pars affecta comprimit, tussis illa arida adest.

Si autem hepar calida dispositio-

ne affectum hydropis causa sit, tussiendi cupiditas adest, vel hepate diaphagma propter tumorem cõprimente vel detrahente propter grauitatem. Alligatur enim hepar fibris quibusdam diaphragmati, quibus deorsum reuulsis vnâ diaphragma detrahitur, vnde difficultas spirandi & tussicula inanis excitatur. Aliàs etiam tussis in hydrope excitari potest, cum desperato hydropi ea superuenit, materia præ copia è ventre inferiore per occultos meatus in cauitatem abdominis penetrante. Deinde excrementa sunt pauca & sicca. Venter enim, vt in prognosticis dictũ, nihil deijcit, nisi dura quædam, & coactus necessitate, &, vt *in Coacis lib.7. sect.2. aph.6.* ait, *quibus à morbo aliquo hydrops superuenit, iis, alui & stercori caprino similia egerunt, cum colliquatione mucosa & vrina non bona.* Nam eorum, qui in hoc affectu diu morantur in aluo, pars serosa in abdomen mittitur, reliqua à caliditate hepatis exuritur & induratur. Talia verò excrementa non facilè loco mouentur & excernuntur, nisi Medico aliquid moliente & clystere vellicante.

Verùm tutissimum est, in hydrope causas, quæ præcesserunt, omnes diligenter considerare, siue sint externæ, siue sint morbi & eorum causæ. Etenim si quis aquam frigidam vel alium potum auidius exhauserit, eam in primis viis subsistere & hydropis causam esse credendum. Ita si quis quartana laborauit diuturna, in liene vitium esse, credibile. Scirrhi etiam viscerum suis signis cognoscuntur: sed maturè explorandi, antequam venter valde intumescat, & tumor impediat, ne hypochondria tactu explorare possimus. Ita si quis alios etiam morbos perpendit, quos æger antequam in hydropem incidit, perpessus est, facilè etiã agnoscet primariam hydropis causam.

Et vt reliquarum causarum & hinc dependentium hydropum (quos tamen aliàs hîc explicare propositum non est) signa addamus, si à vase visceris alicuius rupto proueniat hydrops, excretio sanguinolenta, vel vomitus sanguinis præcessit; Si à rene exulcerato sit hydrops. in vrina aliquid puris interdum apparet, mictio, quàm in cæteris causis, longè paucior est, & sæpe parcissima, præsertim si vterq; ren exulceratus sit, cũ maxima vrinæ pars in abdomen destillet, minima ad vreteres perueniat.

Si ab vretere rupto sit hydrops, in calculi à renibus exturbatione, dolor insignis ea parte perceptus fuit, & malũ hoc tũ subitò oritur.

Si ab alia parte in abdomine affecta & serum in eius cauitatem fundente sit hydrops, signa eius partis affectæ adsunt.

Prognostica Ascite.

1. Iuuenes & robusti facilius sanantur, quàm senes & qui sunt debiliores, quibusque facultas naturalis languet.

2. Hydrops facilius curatur in seruis, quàm in liberis; quia cum desideret famem, sitim & multa alia tædia, longamq; patientiam, promptius succurritur his, qui facilè coguntur, quàm quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possint, ad salutem perdu-

cuntur. Celsus, *lib. 3. cap. 22.*

3. Omnis hydrops à duritie lienis minus periculosus est, quàm à duritie hepatis, teste Auicenna, vt ante etiam dictũ; quia lien minus princeps membrum est, quàm hepar.

4. Omnis hydrops si ex acuto morbo existit, malus est. Non enim sedat febrem, sed dolorem admodum infert, ac mortem. Hippoc. *2. progn. aph. 1.* Id quod accidit, quia viscera absumpto humido radicali frigidam & hecticam intemperiem, quæ corrigi non potest, contrahunt.

5. Omnis hydrops grauis est & curatu difficilis, eóque difficilior, quò magis inueteratus.

6. Quibus hepar aqua refertum erumpit in omentum, iis venter aqua impletur & moriuntur. *7. aph. 55.* Quo modo id fiat, supra dictum, & *quæst.* 3. dicetur. Cúmque pars hæc imbecillior sit & ignobilior, facilè corrumpi potest à serosa illa humiditate. Itaque mors sequitur, accedente ad priorem calamitatem hepatis diu & insigniter affecti noua illa, omenti scilicet corruptione.

7. Neque huic aphorismo contrarius est alius, 14. *sect. 6.* vbi scribit Hippocrates: Ab aqua inter cutem habito, si aqua, quæ in venis est, in ventrem confluxerit, morbi fit solutio: quæ sententia etiam *in Coacis* repetitur, *aphor. 457. in Codice Foësii, seu in l. 6. sect. 2. aph. 32. in Hollerio,* dum scribit; incipiente hydrope alui profluuiũ sine ἀπεψίᾳ seu cruditate proueniens morbum soluit, & *ibidem aph. 61. (Foësii) seu 77. (Hollerii)* His, qui hydropem circa venas collegerunt, erũpente aquâ in ventrem soluitur, In illo n. aphorismo per ventrem intelligitur abdominis cauitas & capacitas, in qua si aqua retineatur, mors sequitur, etsi non semper, plerumque tamen, præcipuè si omentum corrumpatur. In isto verò per ventrem accipitur aluus & intestina, per quæ si aqua euacuetur, bonum. Spontanea enim, ideoque vtilis est hæc euacuatio, dummodo nullum vitium in visceribus relinquatur, vt scirrhus, substantiæ corruptio, ob quam aqua de integro colligitur. Euacuatio n. quæcunque siue eam ars, siue natura mollitur, fieri debet saluis visceribus, & antequam viscera grauius læsa sint, & vires morbi diuturnitate fracti, seu, vt idem *in prorrhet.* air, ἀσπλάγχνους esse oportet, qui ab hydrope seruari debent; aliàs si cum scirrho vel hepatis corruptione adsit alui fluxus, citissimè moriuntur Ascitici, secundum Auicennam, & Galen. *2. ad Glauc. c. 5.* Et idem Auicenn. scribit, constrictio anhelitus & solutio ventris in tribus diebus mortem significat.

Vias autem, per quas hydropicorum aquæ ad aluum feruntur, quod attinet, confluit aqua ad aluum, vel quia salsa humiditas venis adhuc inclusa per aluum ita purgatur, vel aqua in medio peritonæi & intestinorum aut omento collecta exugitur à venis mesaraicis.

8. Qui lienosi Dysenteria corripiuntur, iis dysenteria diutius durante hydrops aut lienteria superuenit, & moriuntur, *6. aph. 43.* Lienosi autem vocantur, quibus lien longo tempore infarctus copia humoris melancholici & flatuum tumet sine scirrho. His n. si dysenteria moderatè accidat, affe-

actio lienis tollitur, materiæ μεταστάσει & per intestina euacuatione. Vbi verò dysenteria diutius durat & praui humoris transitu caloris innati συμμετρία in intestinis & visceribus perierit, accedentibus nouis morbis moriuntur, & quidem aut hydrope, ab hepatis, lienis & vicinarum partium cum intestinis consensu; aut lienteria, ob labefactata intestina, atq; ita fractis diuturnitate plurium morborum viribus mors sequitur.

9. Quantò lotii minus redditur, tantò deterior est hydrops; quia serum in ventrem confluit & ferè nihil eius ad renes penetrat. Hinc etiã Hippoc. *in Coacis aph.* 456. *sec. distinct. Foësii, seu lib.* 6. *s.* 2. *aph.* 22. *Holler. Hydropico febriculoso vrina pauca turbataque lethale.* Et tum demum secundæ valetudinis spes est, inquit Celsus, *lib.* 3. *cap.* 22. cùm plus humoris per vrinam (quam ideò, vt & potum metiri oportet) excernitur, quàm assumitur. Ideoque an venter assumptis quibuscunque medicamentis decrescat, eam quotidie lino metiri, & quà comprehendit aluum notam imprimere præcipit, postero die videre, si plenius corpus sit, an extenuetur. Id enim quod tenuatur, medicamentum sentit; quod si cõtrarium eueniat, paribus cæteris, inter mala signa numeratur.

10. Hydropi si tussis superueniat, malum. 6. *aph.* 35. & 7. *aph.* 47. Cùm a triplici de causâ tussis hydropicis accidere possit, vel ex catarrho, vel ex compressione aut detractione diaphragmatis; vel ex aqua in thoracem penetrante, de vltima hac causa aphorismus hic accipiendus. Vbi enim aquosa humiditas in tantum creuit, vt in thoracem penetret, & asperas arterias iam occupet, & inde tussis superueniat, periculum est, ne haud ita multò post homo suffocetur.

11. Abscessus vel maculæ in cruribus erumpentes lethales. Ita Hippocrates, 7. *epid.* scribit: *Bion, cum multo tempore aquá inter cutem laborasset, multis diebus cibum auersabatur, & vrina stillicidio vexabatur. Ad genu sinistrum oborto abscessu & suppuratione factá mortuus est. Ctesiphon post magnã febrem ardentem aqua inter cutem correptus est, & antea cùm hydrope & lienis tumore laborãsset, valde oppletum est scrotum, crura & abdomen. Sub finem tussis & suffocationes ad noctem contingebant, ex pulmone magis, velut pulmonis vitio laborantibus. Tribus aut quatuor ante mortem diebus rigor, febris corripuerunt, ad femur dextrum parte internâ iuxta venam mediam, quæ ab inguine fertur, collectio velut ex igne agresti oborta est, cum rubore aliquantulum liuido. Ad noctem oris ventriculi dolor neq; multò post vox defecit, suffocatio cum stertore & mortuus est.*

12. Hydrops, qui leuatus remediis integrè renascitur, desperatus est, *in Coacis aph.* 460. *s.* 36. *loco antea allegato.* Cùm enim ille tantùm hydrops curabilis sit, qui fit sinè scirrho viscerum, sine substantiæ eorundem corruptione, sine marasmo & hectica intemperie viscerum, si tale vitium adsit, frustra vel aqua euacuatur vel flatus discutiũtur. Etsi verò venter detumescat, & melius æger per aliquod tempus habere videatur, causâ tamen mali durante, recrudescit malum. Et vt multa paucis complectamur, si æger εὔσαρκος fit & bonis visce-

ribus ac constantibus viribus, cibum libenter assumat, facilè concoquat, nec ab eo ingesto affligetur. bene spiret, non doleat, tussis absit & sitis, (non planè, tamen magna ex parte) lingua, ne à somno quidem, quod aliàs fieri solet, inarescat, aluus medicamentis celeriter moueatur, extra hanc causã non admodum cita sit, & naturaliter excernat, vrina pro victus ratione mutationem subeat, lassitudinis expers sit: Si hæc omnia adsint, bene se habet: Si plurima, aliqua conualescentiç spes est: si nulla, res desperata est.

13. Et vt de reliquis causis quædam addamus, si à renum & vreterum vel venarum mesaraicarum, vel vesicæ læsione, disruptione, exesione, exulceratione sit hydrops, plerumque lethalis est.

14. Hydrops à colliquatione difficulter curatur. Cùm enim vires omnes exsoluantur, corpusq; languescat, à tam magno morbo ægrum seruare difficile est.

Indicationes.

Indicationes.

Ex his cùm pateat, non omnes hydropicos posse sanitati restitui, sed eos saltem, qui sunt ἀσπλαγχνοι, eumque tantum hydropem posse curari, qui à causa, quam tollere in Medici potestate est, originem habet, Medici est, non omni hydropico salutem promittere. quis enim humidum natiuum absumptum, caloremque extinctum vel dissipatum restituet, vel partem scirrho inueterato obsessam, vel corruptam sanitati reddet, vel pertinaces & inueteratas obstructiones liberabit? Ideoque curatio maturè instituenda, & dum adhuc viscera integra sũt, ægriq; ἀσπλαγχνοι, & quam primum signa hydropem minantia apparent. tensio nimirum hypochondriorum sentitur, vrina potus quantitati non respondet, sed parcior, quàm par est, redditur, dyspnœa aliqua percipitur & pedes intumescere & cachexia aliqua se prodere incipit. Verùm hãc in partem non tam Medicorum, quàm ægrorum culpa peccatur, qui non nisi vbi malum iam incrementum sumpsit, Medici opem implorant. Cùm verò nec hi deserendi sint, indicationes, ad quas in curando Medicus respectum habere debet, in promptu sint,

Cùm ergo hydropis Ascite causa continens & proxima sit serum in abdominis cauitate collectum, danda opera, vt id omnibus, quibus fieri potest, modis euacuetur: idque quod adhuc in abdomen confluit, aliò auertatur, simulque euacuetur. Deinde vt causa, ob quam aqua colligitur, tollatur. Quæ quidem indicatio in curatione facilè principem locum obtinet. Frustra enim aqua euacuatur, cùm causa, ob quam statim noua colligitur, persistit: Compertumq; sæpe est, aquas hydropicorum ferè euacuatas fuisse, morbum tamẽ de integro rediisse ob causam reliquã.

Cur pauci hydropici sanitati restituantur

Atque hæc est maxima causa, quod pauci hydropici sanitati restituuntur; cùm plurimi saltem de aqua tollenda sint solliciti, & medicamentis illis furtioribus viscera saltem debilitent. Quæ verò causa sit, ob quam aqua colligatur, non satis diligenter inquirant, neque illi, vt par est, obuiam eant. Quamuis autem in curatione causæ eo

ordine sint tollendæ, quò sese in generatione mutuo consequuntur, atque ita à causæ, ob quã aqua colligitur, ablatione curatio inchoanda videatur, idque omninò imminente hydrope faciẽdum sit: tamen si hydrops iam confirmatus sit, medicamenta pro causis tollendis necessaria frustra & sine fructu exhibentur, si aqua in abdomine adhuc remaneat, & aqua in abdomine restitans hepar & viscera indies magis debilitet & corrumpat. Ideo vt aqua collecta primò tollatur, danda opera, nisi, vt dictum, hydrops planè recens aut potius incipiens sit. Tum enim, modo causæ succurratur, natura vitiosos humores absumere & discutere solet. Virium quoq; habenda est ratio, vt idoneo victu illæ conseruentur & roborentur.

Et quidem causam coniunctam quod attinet, eadem illam tollendi in omni Ascite est ratio. Causæ v. ob quam ea colligitur, cum variæ sint, & seri prouentus & collectio à variis causis proueniat, singulis etiam idonea remedia opponenda. Si ab hepate valde intemperato malũ hoc proueniat, quod, vbi calido natiuo destituitur, vt non bene sanguificat, ita serosum quod est in chylo etiam non attrahit, commune hoc est, vt eius calidum natiuum conseruetur & instauretur; causis verò, quæ illud quocũque modo absumunt, obuiã eatur: quæ cùm diuersæ esse possint, diuersa etiam hic remedia requiruntur. Etenim si hepar, à quacunque etiam causa nimis refrigeratum sit, calefaciendum. Si verò à caliditate eius humidum absumatur & calor dissipetur, calefacientia & siccantia non tuta sunt, sed moderatè refrigerantia, aut temperata potius, & omnino calidum natiuum absumptum instaurantia adhibenda. Si verò obstructio in caua hepatis parte adsit, ea aperiẽda. Eadem ratio est, si ob lienis & vasorum ad lienem tendentium, quod frequentissimè fieri puto, vitio hydrops accidat. Nam si constitutio harum partium, earumque temperies & calor destructa sit, ob quam serum, vt debent, ad se non trahunt, naturalis constitutio & temperies hisce partibus reddenda, & si à refrigerantibus calor extinctus sit, calefacientia vsurpanda; si verò ab intemperie calida dissipetur, & incendium καῦμα aliquod sit in primis viis, refrigerantia moderatè & humores vitiosos abstergentia adhibenda. Si verò obstructiones adsint, eæ aperiendæ.

Curatio.

Qua ratione autem ista omnia perfici possint, iam dicendum. Prius tamen in genere monendum est. 1. Cùm chronicus hic sit morbus, longiore tempore vsurpanda esse remedia, neque ab eorum vsu statim desistendum. 2. Varianda tamen esse remedia, ne natura vni assuescat. 3. Interdum etiam temporis spatium aliquod interponendum & à medicamentis cessandum, vt vires, & morbi & medicamentorum multitudine labefactatæ, præsertim circa seri euacuationem, recolligantur, vt postea fortius contra morbum pugnare possint. 4. Ad fortia medicamenta non deueniendum esse, nisi mitiora non profuerint. *Curatio.*

5. In forma medicamentorum etiam hoc obseruandum, ne vllo modo iis quantitatem aquosi humoris augeamus. Ideoque si euacuantia præcipuè diuretica, exhibeantur formâ potulentâ, neq; tamen inde copia vrinæ augeatur, à potulentorum vsu desistendum esse, & forma solida potius medicamenta exhibenda.

Causæ ergo continentis seu humoris aquosi in abdomine collecti, & id distendentis euacuationem quod attinet, fit eà vel sensibiliter, imprimis per cathartica & abdominis apertionem, seu παρακέντησιν, vel insensibiliter per ἄδηλον διαπνοήν. Quanquam enim etiã per vrinas & sudores sensibiliter materia euacuetur: tamen iis modis potius aqua, quæ in ventrem confluxura est, quàm quæ in abdomine continetur, euacuatur, per superiora vel Cathartica, cùm vel per superiora vel per inferiora educát, præstat hîc aquam per aluum, quã vomitum euacuare; quædam tamen, quæ verumq; præstant, non incommoda sunt, quæ postea purgantibus inserèmus.

Materiæ verò euacuandæ coctionem expectare vel moliri opus nõ est, vtpote quæ nullam coctionem recipit, & per se satis tenuis & ad fluendum apta est; & propterea potionibus multis coctionem properantibus exhibitis ventriculus debilitatur; venter repletur & aqua augetur. Si quæ tamen crassior materia circa primas vias hæreat, illa abstergenda & incidenda ac præparata euacuanda; In quem finem exhibita medicamenta aliàs in Hydrope vtilia sunt.

Præparant: *Radices Graminis, petroselini, asparagi, absinthium, heupatorium, cuscuta, capill.* Q, *prassium*, & ex his composita. E Chymicis, acidum, cremor & crystalli Tart. Tart. Vitriolatum.

Purgant Pilulæ de rhabarb. diacarthamum, diaphænicum & similia. *Purgantia.*

Quæ autem humorem aquosum purgant; alia simplicia sunt, alia composita, & simplicia quidem alia mitiora, alia vehementiora. *Simplicia.*

Mitiora sunt *Mechoacanna*, quæ à Drach. i. ad Drach. ii. exhibetur, & interdum vno atq; altero grano diacrydii acui potest. Datur commodissimè in puluere cum aliquot granis zingib. Paratur etiam ex ea extractum. *Mitiora. Mechoacanna.*

Fortior verò est, & in hydrope efficacissima radix *Gialappa vel galapiu* dicta, quæ pro Mechoacanna nigra habetur, & extra nigricat, intus ruffescit, gustu non est iniucunda, fortius tamen & potentius, quàm alba, serosos humores purgat. Datur à scrup. i. ad scrup. ii. *Gialappa.*

Efficax est & *Sambucus & Ebulus*, præsertim succus eorum: fortior tamen est ebulus. *Sambucus. Ebulus.*

Datur succus Ebuli è radice vel mediano cortice contuso, & cum aqua hordei vel decocto passularum cum momento cinamomi vel nuc. monaschat. ne ventriculo noceat, expressus, non coctus, (coctione enim vis purgandi minuitur, vt rectè Fernelius, *lib. 5. meth. med. cap.* 12. docet) ab Vnc. i. ad Vnc. ß.

Exprimitur quoque ex *acinis baccarum sambuci oleum*, vt ex semine lini vel aliis, quod Drach. i. pondere exhibitum potenter purgat. *Oleum è baccis sambuci expressum.*

Extr. ebuli. Paratur etiam è *granis ebuli*, probè maturis & in vmbra exsiccatis, *extractum*, quod in Hydrope vtile est.

Flores Persicorum. *Flores* quoque *Persicorum sicci*, & in iusculo cocti, vel M. j. eorum in vino per noctem maceratus aquam educunt. Sic & *conserua* eorum & *syrupus*, quorum hic ad Vnc. ii. illa ad Vnc. i. homini robusto exhibetur.

Gummi Gotte. Pertinet huc & *Gummi* illud *Gotten, seu chittagemu*, dictum, quod nonnulli etiam gummi de Peru appellant, cùm tamen non ex Peru afferatur, sed Sinarum regione. Gummi quidem vocatur, sed minus propriè; cùm potius succus concretus & inspissatus sit plantæ cuiusdam peregrinæ. Nonnulli putant esse succum, cuius mentionem facit Carol. Clusius, *lib. 4. exot. c. 8. num. xi.* Alij arbitrantur esse succum è floribus Ricini Indici expressum atque exsiccatum, cuius aliàs etiam in hydropicorum aquis educendis insignis vsus est. Educit autem egregiè aquas hydropicorum. Vomitum tamen quandoque etiam mouet, verum non semper, præcipuè si macis vel eius oleum, vel spec. aromat. rosat. aliquid addatur, aut si in marmore cum spiritu salis, vel vitrioli teratur & præparetur. Dosis est à g. v. ad g. xij.

Exhibetur verò variis modis, vel cum syrupo cinamomi Drach. ij aut Dr. iij. vel cum conseru. rosar. viol. tunicis Vnc. ß. addita gutta j. olei cinamom. vel cum cremore Tart. scrup. j. in iusculo carnis, vel cum spec. diambr. aut aromat. rosat. g. iiij. cum syrupo cinamomi in pilulas formatum.

Grana Tilli. *Ricini* etiam illis *Indici granis*, seu semine vno aut altero excorticato nonnulli hîc pro hydragogo hodie vtuntur, quæ quidam *grana Tilli* appellant. Paratur etiam inde extractum.

An Rhabarb. rum in hydrope conueniat? De *Rhabarbaro* controuersia est apud authores, an in hydrope conueniat, de quâ postea *quæstione* 4. dicetur. Et verum est, id non tam serosos humores euacuandi vim habere, quàm alia medicamenta hydragoga. Reliquis tamen non sine commodo admiscetur, cùm insignem hepar roborandi vim habeat, & imprimis vsurpandum, cùm biliosa colluuies in hepate hærens eius substantiam labefactat, vel etiam in primis vijs cumulata est. Quod fit sæpe post icterum diuturnum, & febres longiores, atque alias causas bilem in hepate & venis mesaraicis cumulantes.

Soldanella *Brassica marina*, *Soldanella* vocata robustioribus paulò exhiberi potest, quam aquam ducere salubriter Fernelius, citra molestiam purgare, & præterea hepar roborare Paschalius, aquam ducere copiosè & facilè, Massarias scribunt. Verùm adeo ventri aduersum esse medicamentum tradit Mercatus, vt minus damnum ipsi videatur, carere isto præsidio, quã frui eius malefico effectu; cùm & ventrem subuertat, & dysenteriam nonnúquam excitet. Si tamen alia admisceantur, quæ viscera roborãt, sine insigni violentia aquas educit. Cuius succus datur à Drach. i. ad Drach. i. ß. in decocto ad Vnc. i. ß.

Quia verò, vt dictum, ventriculo noxia est, addenda necessariò corrigentia; semina odorata, anisi

fœniculi, spica, spec. aromat. rosati, & similia, vt;

℞. *Soldanella* Vnc. ß.
semin. anisi Drach. ß.
spica scrup. ß.
Coquantur.
Colaturæ ℞. Vnc. v.
Dulcoretur saccharo,

Scammonium. Potest & locum suum habere *Scammonium*, quod etiamsi bilem purgat, satis tamen copiosè etiam serosos humores educit. Præparatur variis modis, vt passim notum. Commodissimum est extractum seu resina Scammonij, *in Institut. pag.* 1390. proposita.

Fortiora. Iridis succus. Fortiora verò sunt succus *Iridis cælestis*, seu nostratis, qui potenter & copiosè serosos humores euacuat. Datur succus è radice recens expressus ad Vnc. ii. vel iij. vt Instit. *lib. 5. part. 3. sect. 1. cap. 5.* dictum, cum manna, melle, decocto passularum, & aliis mucilaginosis, vt & tragacantha. Nam per se nimis acris est, & fauces vrit ac vellicat. Erastus quoque cum vitello oui exhibet, & aperto ouo in parte acutiore albumen euocat, repletque locum succo iridis, & cum vitello oui miscet ac calefactum exhibet. Scribit idem Erastus, se curasse aliquando pauperem cum incredibili ventris, pudendorum & pedum tumore, alterna succi iridis & absinthij exhibitione, pedum scarificatione, & sudorem prouocantibus balneis, præter suam & aliorum expectationem.

Conserua. Paratur etiam ex radice Conserua efficacissima, cum s. q. mellis. Vtilis est & aqua è floribus purpureis Iridis data pondere Drach. vi. vel Vnc. i. cum spec. diatrion santal. scrup. i. cinamom. g. vii. vt & fecula radicis Iridis.

Esula. *Esula*, cuius & radicis cortex à gr. v. ad gr. x. & lac à g. ii. ad g. vi. exhibetur. Sed præstat eius Extractum, de quo in Institut. *lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 5.* & Quercetanus, *in pharmac. restit. cap.* 14.

Gratiola. *Gratiola* & ipsa aquosos humores educit, sed non sine corporis perturbatione & vomitu. Quapropter, vt ferocia eius corrigatur, cinamom. sem. anisi, fœniculi & similia addenda. Datur in puluere scrup. i. in decocto ab Vnc. ß. ad Vnc. i. sed extractum omnia commodius præstat.

Elaterium. *Elaterium seu succus cucumeris asinini* tàm feliciter aquam, quæ in abdominis cauitatem affluxit, quàm vix aliud medicamentum, euacuat. Neque cum tanta molestia & labore, vt plurimi existimant, sicut hâc de re scribit Massarias, qui hoc medicaméto suprà 30 annos fœliciter & frequenter vsus est. Quia tamē aliquid vehementiæ habet, cautè vsurpandum, & in dosi suprà gr. vi. non exhibendum. Corrigendumque tragacantha, bdellio, psyllio, cinamomo. Vel miscendum pilulis mitioribus, vt mastichinis, aloëphanginis, de rhabarbaro.

Mezerei folia. *Mezerei folia* macerata aceto vel cydon. succo dantur formâ pulueris à g. v. ad x. cum mastiche & spica. Infunduntur à Drach. ß. ad Drach. i. Coqu. à scrup. i. ad scrup. ii. in pingui iure, addito saccharo & cinamomo.

Euphorbiũ & Sagapenum. Tandem huc pertinent *Euphorbium & Sagapenum.* Illius dosis est à g. iii. ad x. Huius à Drach. ß. ad Drach. i. non neglectis corri-

gentibus; cùm aliàs vehementiora sint & visceribus inimica.

Squama aris. Æs ustum. Sunt & ex mineralibus & Chymicè parata medicamenta, quæ aquas Hydropicorum educunt: Vt sunt *Squama æris & æs vstum*, quod iam olim quidam vsurparunt, ac Baësdorpius Carolo V. Hydropico exhibuit, vt refert etiam Forestus, *lib. 19. obs. 37. in Schol.* Fiunt inde cum caryophyllis & cinamomo ac melle pilulæ, quæ dantur à Drach. ʒ. ad Drach. i. ß.

Antimonij oleum. Flores pilulæ. *Oleum Antimon. Flores* ♁. pilulæ ex iisdem, de quibus *in Institutioni Crocus metallorum*, ☿ *dulcis*, ☿ *vitæ præparatus & longa digestione fixior* redditus, quo in iis, qui fuerint ἀσπλαγχνοι hydropem curatum fuisse scio cum aliàs, si non ritè præparatuus sit, & incidat in viscera debilia, ☿ mortis esse soleat, eiusque rei exempla non ignota sunt.

Crocus metall. ☿. dulc. & vitæ.

Arcanum Corallinũ Parac. turbith. miner. ☿. vitæ. *Arcanum corallinum* Parac. *turbith. minerale, Aurum* Kegleri: quæ omnia cautè vsurpanda. Et licèt pleraque aluum & vomitum moueant, in hydropicis tamen minus vomitum cient, sed ferè tantum per aluum purgant; ideo proculdubio, quod in tanta aquosi humoris copia ipsæ partes solidæ à medicamentis istis non ita vellicari possint & quod salsa aqua volatilitatem figit, sicut aliàs videmus, si aliquandiù talia cum sale vel spiritu ⊖is vel aqua salis digerantur, vim vomitoriam amittere.

Composita. Composita autem sunt *spec. diacarth. diaturbith. c. rhab. & hiera picræ*, quibus duobus iunctis (sp. diacarth. & hieræ picræ) ab hydropis rudimentis plurimos se vindicasse scribit Heurnius, *lib. 2. med. pract. cap. 26. Hydragogum eiusdem ibid. Hydragogum minus Fernelij*, quod mitius est, & propterea tutius exhibetur; *Maius*, quod fortius est: *Hydragogum Renodæi*, quod habet *lib. 2. antidot. s. 1. cap. 12. Puluis ex Soldanella*, in Disp. Norimber. *puluis Magistralis Stockstaldij* in August. *puluis contra Hydrop. Erasti*, in Disp. Norimb. *puluis Hydragogus*, in Pharm. Quercetani *cap. 17. puluis Hydragogus Heurnij*, loco alleg. *pilulæ de Mezereo Mesue, de Flaterio: pilulæ ex Esula Fernely, pilulæ de Mechoacan. Renod. lib. 2. antid. s. 4. cap. 18. pilulæ Hydragogæ Quercetan.* in Pharm. Quercet. *cap. 14. Hydragogæ Heurnij & Dorncreilij.*

Hollerius sequens medicamentum, quod ex Valesco de Taranta & Gordonio habet, commendat.

℞. *Succi cucumeris asinini & rad. eiusdem*
laureol.
ireos cælestis,
absinthij & eupator. an. ℥. iii.

Subsideant, & aqua quæ supernatat, abjiciatur, crassiori verò parti relictæ inspergatur:

rhabarb.
agaric. an. Vnc. ß.
spica nardi,
semin. anisi,
scariolæ,
portulacæ,
mastich.
tragacanth.
salis gemmæ an. Drach. i,
mellis. q. s.

In vase vitreo agitentur in Sole, vt fiat massa instar Electuarij. Dosis Drach. i.

Elect. de Soldanella. Electuarium de Soldanella:

℞. *Succi ireos nostratis* Vnc. xiii.

galangæ,
zedoariæ an. Vnc. i.
garyophyll.
nuc. moschat. an. Vnc. ß.
soldanellæ Vnc. iiii.
mellis q. s.
F. Electuarium.

Aliud ℞. *Gummi ammoniaci aceto dissoluti* Vnc. i.
succi glycyrrhz. scrup. iiii.
pulu. soldanellæ Drach. i.
caryoph.
cinamom. an. Drach. ß.
spec. diacurcum,
dialacc. an. scrup. ß.
diarrhod. abbat. scrup. i.
trochisc. de rosis,
de eupatorio an. scrup. ß.
Cum *syrup. de cortic. citri q. s.*
F. Electuarium.

Electuarium de Soldanella D. Nenij.

℞. *Cinam. morsu acuti,*
sem. anisi.
fœniculi,
schœnanth. an. Drach. ß.
Coq. *in aqua agrimoniæ & cuscutæ* Vnc. iii. vel aqu. *& vini part. æqual.* in vase duplici clauso.
Colaturæ adde *sacchar. canar.* ℥. iiii.
Pulu. Soldanellæ recentis subtiliter triti & cribrati Vnc. ß.
F. Electuarium. Dosis Drach. vi.

Vina Medicata.

Vtilia sunt & vina Medicata. Thomas Erastus, *part. 4. Disp. contra Paracels.* incredibilem aquæ copiam se aliquando euacuasse scribit solius vini chalybeati, & radicum alari vsu in ijs, quos compertum habebat ex diuturna splenis obstructione hydropem contraxisse. Idem & hoc vinum commendat; quod multorum annorum periclitatione cùm in seipso tùm in aliis præstantissimum comperit doctissimus Medicus Muraltus.

℞. *Rad. quinque aperient.*
glycyrrh. rasæ.
cortic. rad. cappar.
mediani fraxini an. Vnc. i.
rad. irid. recent.
calami aromat.
cinamomi elect. an. Vnc. ß.
capill. ♀,
ceterach,
folior. tamarisci,
flor. cordial. an. M. i.
absinthij Pontici,
cardui benedicti,
hyssopi,
prasij an. M. ß.
ligni guaiaci in scobē redacti ℔. i.
sacchar. albiss. ℔. ii.
vini generosi libras ciuiles XL.

Conjiciantur omnia in vasculum, & vinum calefactum affundatur, vase accuratissimè obturato, maneant per diem vnum atque alterum.

Ipse verò Erastus tale parat;

℞. *Absinth,*
card. benedict.
agrimon.
asplenij,
ericæ,
verbenæ,
rad. irid. Florent.
cort. rad. cappar.
rad. polypod.
cichor. apij,

fœniculi,

fœniculi, an. Vnc. ß.
fol. sennæ elect. Vnc. i. ß.
soldanellæ M. ii. vel M. iij.
rad. irid. cœrul. Vnc. ii.
turbethi Drach. v.

Quibus affunde vini generosi ℔. xii. & vase clauso per tridui spatium macerentur.

De tali vino alternis diebus vel tertio quoque die poculum vnum mane exhibet, corpore prius valido aliquo medicamento elaterium accipiente purgato. Diebus intermediis Vnc. ii. vel Vnc. iii. succi absinthii cum saccharo mixti, quoties obstructiones viscerum suspectæ sunt, exhibet. Vel absinthii comas præbet.

Platerus tale vinum parat:

℞. *Rad. irid.* Vnc. i. ß.
cortic. rad. sambuc. & ebuli an. Vnc. i.
absinth. sicci Drach. ii.
fol. sennæ elect. Vnc. i.
sem. carui Drach. i.
vini mensur. i.

Coqu. lento igne in vase duplici. Bibat æger quotidie haustum.

Vel ℞. *Rad. quinque aperient.* an. Vnc. ß.
irid. Vnc. i.
asari Drach. ii.
cort. rad. sambuc.
ebuli,
dulc. amar. an. Vnc. i.
absinth. sicci Drach. iii.
fol. visci querni Drach. ii.
flor. genistæ Drach. i.
sem. fœnic. Drach. ii.
petrosel. Drach. i.
ebuli Drach. i. ß.
hederæ Drach. ii.
fol. sennæ elect. Vnc. ii.
soldanell. Vnc. ß.
rhabarb. elect. Drach. iii.
spicæ,
schœnanth. an. Drach. ß.
Affund. *vini* ℔. viij.

Bibat de eo æger mane singulis vel alternis diebus.

Bauhinus hoc habet.

℞. *Summit. absinth.*
carduus bened. an. P. ß.
agrimon.
chamædr. an. P. i.
brassicæ marinæ, P. ß.
fol. sennæ Vnc. ii.
rad. ireos Vnc. i.
asari,
mechoacan.
ononidis an. Vnc. ß.
calami aromat. Drach. ii.
sem. anisi,
fœniculi an. Drach. ß.
vini albi ℔. viij.

Aliud.

℞. *Rad. iridis flor. purpur.* Vnc. i. ß.
helenij,
imperad. an. Vnc. ß.
gentianæ,
aristol. rot.
dulc. amar.
asari an. Drach. ii.
cort. inter. sambuc.
ebuli an. Vnc. ß.
chamædr.
chamæpith. an. Drach. iii.
soldanellæ Vnc. i.
fol. sennæ Vnc. i. ß.
mechoac. Vnc. ß.
rhabarb. Drach. iii.
cinam. elect.
cortic. citri an. Drach. iii.
absinth. Pontic.
vulgar. an. M. ß.

Omnia concisa & comminuta indantur sacculo lineo & affundatur *vini Rhenani optimi q. s.*

Spiritus Aureus Rulandi.

Commendatur & Spiritus vitæ aureus Rulandi, qui plerisque nihil alius est, quàm essentia trochisci Alhandal.

Commodior hoc loco videtur hæc esse eius præparatio.

℞. *Rad. esulæ prap.* ℔. i.
epithymi Vnc. vi.
rad. polypod. Vnc. iiij.
Zedoariæ,
zingib.
caryophyll.
mastich. an. Vnc. i.
cinamomi Vnc. ß.
passularum min. Vnc. i.
sacch. albi ℔. i. ß.

Trita infundătur in vase vitreato, *in vini alb. Rhen. & vini Malu.* an. ℔. i. ß. add. *spec. Vitrioli* ʒ. i. Stent per dies 14. in infusione, quotidiè agitando, postea destillentur, destillatum fecibus reaffundatur, & denuò destilletur idque tertia vice repetatur.

Spiritus vini Catharticus alius.

℞. *medull. sem. carthami* Drach. i.
turpethi,
diagrydy an. Drach. ij.
cinamomi,
zingiber.
spec. diamarg. fr. an. scrup.
cort. citri sicc.
carnis cydon. an. gr. xv. vel ℈. i.
sacch. candi albi Vnc. ij.

Infund. hor. 24. *in sp.* vini *opt. q. s.* (*ex. g.* ℔. i.) in vase vitreo, circulentur aliquandiu, postea filtrentur per chartam emporeticam & seruentur ad vsum. Dosis cochl. i. vel Vnc. i. ante pastum aliquot horis.

Iulebus rosatus hydragogus.

Iulebus Rosatus hydrag.

℞. *Cort. rad. esulæ,*
mechoacan.
turbith. elect.
scammon. an. Vnc. i.

F. Cum spiritu vini s. a. Extractio.

Deinde cum *sacch. albi in aqua rosar. aliquoties decocti* ℔. i. F. Iulapium. Possunt & aliquot guttæ olei cinamomi & citri addi. Dosis ab Vnc. ß. ad Vnc. i.

Pilulæ de Mechoacanna D. Andreæ Döreri.

Pilulæ de Mechoa

℞. *Mechoacan.* Vnc. ß.
turbith. opt. Drach. iii.
gummi gotte,
sem. ebuli vel sambuci,
agarici recent. trochisc. an. ʒ. ii.
radic. esulæ præpar.
granor. mastich. an. Drach. i. ß.
cinamom. acuti,
macis,
salis gemmæ an. scrup. ii.

Puluerisentur, & cum vino albo Rhenano fiat massa, quæ siccata teratur & succo radic. iridis denuo coagmentetur, arida rursum teratur, & cum syrupi de spina ceruina q. s. fiat massa vsui reponenda, & addendo olei anisi parum.

Pilulæ de Esula D. Georgij Leuschneri.

De Esula.

℞. *Trochisc. de esula* Vnc. ß.
aloës Drach. vi.
mastich. Drach. i.

Puluerisata excipiantur *melle rosaceo,* additis *olei destillati caryophyll.* g. vj. F. Massa.

Trochisci autem de Esula sic parantur:

Trochisci de esula.

℞. *Rad. Esul. minor. recent.* q. v.

purgentur à sordibus & fibris diligenter, & abluentur aqua simplici, postea macerentur in lacte caprino hor. 24. in loco calido. Lacte remoto affundatur acetum vini acerrimum, in quo per noctem semen anisi crassè contusum maceratum est. Stent ita infusa per biduum. Tandem aceto effuso exsiccentur & subtilissimè pulverisentur. Pulvis incorporetur cum vino & pauxillo tragacanth. è quo cum guttis aliquot olei anisi formentur secundum artem trochisci.

Extractum Hydragogum Rulandi.

Extract. Hydrag. Rulandi.

♃. *Rad. cucumer. asinini,*
curcum.
ireos,
absinth. Pontici,
soldanell.
eupator. an. Vnc. i. ß.

Eliciatur cum conueniente menstruo tinctura; Cui adde
extract. rhabarb.
mechoacan. an. Vnc. i.
essentia esulæ vnc. ß.
spec. aromat. rosat.
diarrhod. Abbat.
diacurcum. an. vnc. iii.
(puto legendum Drach. iii.)
magisterij tartari Vnc. ß.

F s. a. extractum. Dosis à ℨ. ß. ad Scrup. iiii.

Efficax est & hic puluis.

♃. *Rad. gialappæ* Vnc. ß.
mechoacan.
brassic. marin.
sem. ebuli an Scrup. iiii.
gummi gottæ Scrup. ii.
sem. anisi,
cinamomi an. Drach. i.
F. Puluis.

Dosis Drach. i. cum vino.

Vt & iste:

♃. *Hermodactyl.* Drach. vi.
soldanell. Drach. iii.
schœnanth. Drach. i.
laccæ Scrup. iiii.
cinamom. Scrup. v.
sem. apij Scrup. i.
F. Puluis.

Morsuli de Mechoacanna.

Morsuli de Mechoa.

♃. *Pulu. mechoacann.* Vnc. i.
spec. diacitri solut. Drach. v.
caryophyll. Scrup. ß.
sacch. in aqu. conueniente dissoluti Vnc. viii.
F. Morsuli.

Dosis Drach. iii. vel Vnc. ß.

Chymica.

Chymicorum medicamentorum supra facta est mentio. A Tentzelio valde commendatur, *Exeg. chymiat. part. 3. sect. 1.* Magisterium Lunæ deiectorium, seu, Luna purgans hydragoga, quæ ita paratur.

Luna purgans Hydrag.

Fiat primò menstruum tale.

♃. *Vitrioli albificati* ℔. ii.
salis nitri refinati ℔. i.

Destillentur in aquam fortem. Postea.

♃. *Luna per Saturnum purgatæ & laminatæ* Vnc. i.
aquæ fortis prædictæ q. s.

Soluatur in cineribus, & liquor euadet cæruleus. Tunc adde

Salis nitri fixi absque additione præparati vnciam dimid. vel integram,

Coagulatio spirituũ menstrui cum Luna.

(Sic enim spiritus nitrales melius refiguntur, & in pristinum corpus redeunt.)

Digere in fimo equino vel balneo per mensem Philosophicum. Postea phlegma in B. M. separa, vt

vix tertia pars remaneat. Vtrumque serua diligenter.

Tertiam illam partem residuam per cucurbitam latam humiliorem in arena, igne secundi gradus destilla, per horas tres quatuorve, (melius id succedit per euaporationem in aperto vase ad notas perfectionis discernendas. Quãdo enim pars baculo exempta albicans fuerit, desistendum est.) Refrigerato & fracto vitro inuenies lunam instar alabastriali, quando totam nigerrimam, aliquando supernè candidam stellatámque. Lunam hanc in frustula fractam in suo phlegmate antè abstracto per horas 5. vel 6. in B. M. vel arena infunde, solue, purum ab impuro separa, & in loco frigido crystallos collige. De menstruo reliquo extrahe parum aquæ, iterumque in cellam colloca, & totum illud in crystallos conficies. Crystallos lentè exsicca & bene serua.

Circa vsum tamen horum medicamentorum, vt supra quoque monui, obseruandum, talium medicamentorum vsum non nimis frequentem esse debere; cùm visceribus noceant, & facultatem naturalem debilitent. Ideoque Trallianus, *lib.* 9. *cap.* 2. ait: Satius est paulatim & tutò euacuare, quàm festinando perturbandóque vnà cum morbo ægrum è medio tollere. Quapropter quamuis prædicti Authores præcipiant talia singulis vel alternis diebus esse vsurpanda; tamen diligenter perpendendum, quid vires ferre possint, & num post eorum vsum εὐφορία aliqua appareat, & nisi vires talem medicamentorum vsum ferant, per longiora interualla ea exhibenda.

Præter interna medicamenta etiam clysteres vsurpare commodum est, ex mercuriali, beta, parietaria, foliis ebuli, soldanella, centaurio minore, sem. carthami, fœniculi, cumini, baccis lauri & similibus, vt:

℞. *Fol. mercurialis,*
betæ,
soldanellæ,
flor. chamæmel. an. M. i.
centaur. minor. M. ß.
sem. chartam. Vnc. ß.
fœniculi,
cumini, an. Drach. ii.
baccar. lauri Vnc. ß.
Coqu. in aqua simpl. pro ℔. i.
Colaturæ ℞. ℔. i.
Elect. hydragog. Fernelij vel alterius Vnc. i.
ol. sambuc.
rut. ac. an. Vnc. i.
F. Clyster.

Valeriola, *lib.* 1. *obs.* 2. in vrina pueri impuberis modicum fermenti coquere iubet cum anisi, anethi & marathri seminibus, adiecta mellis despumati ℥. i. pro clystere, quem valde laudat.

Vel ℞. *Rad. ebuli* Vnc. i.
cyclam. Drach. ii.
herb. soldanell.
mercurialis,
eupatorij Auicennæ a. M. i.
absinthij,
pulegij,
flor. chamam.
sambuci,
genistæ, an. M. ß.
sem. anisi,
anethi,
carui,
genistæ,

fœniculi an. Drach. i. ß.
Coqu. in aqua ad Vnc. x.
In quibus dissolue
electuar. diaturbith. cum rhabarb.
bened. laxat. an. Vnc. ß.
ol. rutac.
anethini an. Vnc. i.
salis Drach. i.
F. Clyster.

Præparātia externa. Præterea etiam externa ventri imposita eum laxare & serosos humores educere possunt, quæ tamen præcipuè vsurpantur, cum vel propter vires, vel propter ætatem, vel alias causas aut non possunt aut nolunt ægri purgantia medicamenta assumere. Componunturque talia ex *succo rad. iridis, sambuci, cyclaminis, ebuli & similibus.* Radices quoque & cortices ebuli contusi & ventri impositi aquam copiosè educunt: item oleum ebuli è semine expressum, quod ita paratur.

℞. *Sem. ebuli purgati q. v.*

Contundatur in mortario instar pastæ. Deinde in aqua pluuiali per triduum in loco calido maceretur, tùm aquâ frigidâ affusâ coquatur, & calidum in sacculum linteum indatur, & oleum prælo exprimatur, quo vmbilicus illinatur.

Composita vsitata sunt: Vnguētum Agrippæ, de Arthanita & Fernelii de lathyride.

Vnguentum vmbilicale Andernaci.

℞. *Succi cucumer. asinini,*
ebuli an. Vnc. iii.
ol. sesam.
irini an. Vnc. ii.
ceræ parum.
F. Vnguentum.

Aliud Varandæi.

℞. *Cucum. agrest.*
bryon. an. Vnc. i.
Coqu. in oleo communi.
Postea adde
pulp. colocynth.
agaric. trochiscat.
an. Drach. ii.
sem. ebuli,
scammon. an. Drach. i.
ellebori nigri,
antimon. an. Scrup. i.
ceræ parum.
Misce.

Habetur & tale in Instit. *lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 37.*

Cataplasma laxatiuum.

℞. *Colocynth.*
sem. cataputiȷ minor.
tithymali an. Drach. v.
succi cucum. asinini,
pulu. ellebori nigri an. ℥. vi.
cort. rad. sambuci,
succi rad. ebuli an. Drach. vi.
scammon. Drach. v.
therebinth. Vnc. iii.
Cum *mellis. q. s.*
F. Cataplasma.

Diuretica. Sensibiliter deinde euacuant materiam serosam diuretica, eam tamen potius, quæ ad ventrem confluxura est, & quæ in viis, quæ ad renes sunt, hæret, quàm quæ in ventre continetur.

Parantur talia ex *petroselino, fœniculo, dauco asparago, seseli, pulegio, linaria*, quæ insigniter aquas per vrinam ducit, *radic. vincetoxici, pimpinell. valerian, sem. hyperici, alkekengi, baccis iuniperi, sale genistæ absinth. fœnic. gratiol. iuniperi.* Imprimis vtile est *ligni sassafras*, quod præ reliquis diureticis hanc vim à

natura obtinuit, vt etiam ventriculi vires conseruet, calidum innatū augeat ac roboret, moderatéque exsiccet.

Laudantur & *vermes terrestres* in puluerem redacti Drach. i. pondere, vel decocti cum radic. asparagi, fœniculi aut petroselini, quod decoctum supra fidem aquas hydropicorum pellere scribit Smetius, *lib.* 4. *Miscellan.* Et oleum, quod ex iis paratur, *lib.* 5. *Institut.* descriptum.

E cōpositis verò sunt *species diacurcumæ, dialaccæ*, quæ tamen cùm valde calefaciunt, vbi conueniant, ex causâ morbi discendum. *Trochisci de lacca, de rhabarbaro, de capparibus*; qui dari possunt à Drach. ß. ad Drach. ii. cum liquore conueniente. vt:

℞. *Rad. fœniculi,*
petroselini,
asparag. an. Drach. iii.
ebuli,
ireos,
pimpinell. an. Drach. ii.
fol. beton.
cuscut.
prass. alb. an. M. i.

Coq. *in aquæ simplici pro* ℔. i.
Colaturæ adde
syr. de 5. rad. Vnc. ii.
oxymel. simpl. Vnc. i.
M. pro tribus dosibus.

Vel ℞. *Ligni sassafras* ℔. ß.
agrimon.
beton.
chamædryos,
ceterach. an. M. ß.
cortic. rad. fraxini Vnc. i.

Infund. p. diem in s. q. aquæ petrosel.

Postea in vase clauso ebulliant & colentur.

Colaturæ adde aquæ cinamomi & spirit. vitrioli q. s.

Vel ℞. *Schœnanth.*
cinamom.
asari,
mastich.
absinth.
sem. fœniculi an. Drach. iii.
spicæ,
aristoloch. long.
petroselin, an. Drach. ii.
rhabarb. Drach. i. ß.
caryophyll.
calam. arom. an. Drach. i.
mellis q. s.

F. Electuarium, cuius dosis ʒ. ii. cum aqua graminis vel petroselini.

Vel ℞. *Dauci Cretici* Scrup. ii.
cinamom.
spicæ an. Scrup. ß.
F. Puluis.

Efficaciter & hoc vrinam promouet.

℞. *Straminis fabar.* M. vi.
summit. iuniperi,
genist. an M. ii. ß.
matrisylu. M. i. ß.

Comburantur in cinerem, per quem vinum bis terue coletur, cuius Vnc. v. calidè exhibeantur.

Commendatur & hoc lixiuium Leniathan Rabbi, quod descripsit Heurnius, *lib.* 2. *meth. med. cap.* 6.

℞. *Ciner. genistæ.*
stipitum fabar.
vitis albæ vuas ferentis an. M. i.
vini Rhenani ℔. iiii.

Ter cola per cineres.
F. Lixiuium.

Adde *nucem moschat.* i. & ad pondus eius *cinamomum,*
baccas lauri num. vi.
cumini Drach. ii.
anisi,

facchar. Vnc. iv.
fœniculi tantundem.
Misce.

Commendatur & lixiuium è cineribus frondium iunip. cum vino albo factum, impositis aromatibus & saccharo.

Vel ℞. *Aq. petrosel.*
halicacabi an. Vnc. v.
flor. sambuci Vnc. iii.
spiritus salis q. s.
Misce.

Sæpius autem exhibenda sunt diuretica, non solùm vt materiam serosam, antecedentem causam per vrinam euacuent, sed & viscera ab obstructionibus liberent. Cùm enim, vt supra dictum, serosa materia in primis viis subsistens ob obstructionem eorum prima huius mali causa sit, omnino danda opera, vt viæ illæ aperiantur, quibus apertis natura sponte per vrinas serosos humores expellit.

Canthari-des. In casu desperato nonnulli etiã cantharides exhibent. & quidem aliqui integra, cum alas & pedes ventris malignitatem corrigere statuant. Michaël Paschalius verò, *lib. 1. meth. med. morb. cap.* 44. capita & pedes abscindere iubet, non alas, & quidem authoritate Hippocratis, & Plinii. Verùm Hippocrates *de rat. vict. in acut. circa finem*, in hydrope cantharides tres ablato cuiusque capite pedibusque & alis, ex tribus aquæ cyathis exhibet. Quod etiam facit, *lib. de int. affect.* Et Capiuaccius desperatos cantharidum vsu restitutos fuisse scribit, atque è Dioscoridis. *lib.* 2. *cap.* 54. & Galeni 2. *de antidot. cap.* 7. & 11. *de simp. med. fac.* sententia vnam exhibet cum puluere rutæ, fœniculi aut similis medicamenti Drach. i. & superbibere iubet iuris pinguis pulli Vnc. iv. vel Vnc. v.

Commendat idem medicamentum Michaël Paschalius ex Valesco de Taranta, idque hoc modo exhibet.

℞. *Cantharid. i. absque cap. & ped.*
4. *sem. frigid. maior. mund.* an. Vnc. ß.
sacch. candi violati Vnc. ii.
gummi ceras. aut tragacanth. Drach. vi.
F. Puluis. Dosis Vnc. i.

Sudorifera. Sudoribus quoque aqua euacuatur; Illa tamen potius, quæ carnosis partibus inest, quàm quæ in abdomine continetur. Ideoque Platerus, *tr.* 3. *Pract.* monet, in Ascite per vim sudores elicere incommodum nonnunquam, imò noxium esse, cùm sine delectu hoc fiat, ex siccis medicamentis sudoriferis, actualique adhibito calore, ægrique decubitum ob dispnœam citra suffocationis periculum diutius ferre nequeant, & si in stuffa tentetur, admodum debilitetur atque incendatur æger. Quapropter nisi sponte erumpant sudores, & in declinatione morbi crurum tumoris causâ vsurpentur, non temerè ad sudores ægri sunt adigendi; cùm serosus humor, non vt in anasarca per superficiem corporis diffusus sit, sed in abdomine contineatur, vnde sudorifera non sine magno labore aliquid euacuant. timendumque sit, ne dum ægrum diu balneis immorari oportet, antequam sudor erumpat, vires eius deficiantur. Ideoque hoc auxilium non nisi in iis, qui robusti sunt, vsurpandum.

Interna.

Sunt autem hydrotica vel Interna, vel Externa. In numero internorum sunt pleraque Diuretica, quibus addi possunt flor. sambuci & ebuli, & ex his parati spiritus, vt & sal ebuli & vincetoxici, decoctum ligni guaiaci & sassafras Decoctum sudoriferum specificum describit Quercetanus; *c. 8. pharm. rest.*

Vtilis est & hæc aqua.

℞. *Scobis ligni guaiaci* ℔. ii.
rad. helenij Vnc. ii.
personatæ,
ireos Florent. an. Vnc. i.
flor. chamæm. Roman. M. i. ß.
succi baccar. ebuli Vnc. iiii. ß.
theriacæ diatessaron Vnc. ii. ß.
rob sambuci ℔. ii.
aq. cinamom. Vnc. i. ß.
vini Rhenani antiqui Mens. ii.

Digerantur hor. 24. in loco calido. Postea destillentur in cineribus, Dosis Vnc. iv.

Externa.

Externa, quæ ad ciendos sudores vsurpantur, sunt siccum balneum, Laconicum dictum, cuius structuram docet Vitruuius, *lib. 5. architect. c. 5.* Celsus, *lib. 2. c. 17.* de sudore per siccum calorem eliciédo sic scribit: Siccus calor est & arenæ calidæ, & Laconici & clibani, & quarundam naturalium sudationum, vbi è terra calidus diffusus vapor ædificio includitur, Sicut supra Baias in Myrtilletis habemus: Præter hoc Sole quoque & exercitatione sudor mouetur. Hæc Celsus Galenus, *de vsu respir. c. 4* & doliarii vaporarii meminit, quod antiqui, & præsertim Chrysippus Cnidius, in curando hydropem in vsu habuerint, quod multò magis, quàm balnea aqueum humorem dissipat, ægrum tamen non ita suffocat, cùm frigidum aërem intrò attrahere possit. Commodius tamen est illud vaporarium, quod ex asseribus & tabulis ligneis conficitur, per quod æger caput exerit. Decoctum autem, quod silicibus vel scoriis ferri ignitis infunditur per tritorium, paratur ex radicibus & foliis ebuli, sambuci, absinth. rutæ, lauri foliis, flor. chamæm. sambuci & similibus.

Paracentesis.

Maximum autem ad euacuandam aquam hydropis præsidium est παρακέντησις, seu apertio abdominis ferro facta ad educendas aquas hydropicorum, cuius & Hippocrates, *lib.* περὶ παθῶν, & *lib.* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν meminit, quæ quomodo fieri debeat, Albucasis docet, *lib. 2. chirurg. cap. 54.* dictumque ea de re est, *lib. 5. Instit. p. 1. s. 2. cap. 7.*

Vbi locum habeat.

Locum autem hæc habet tantum in Ascite, quando breui tempore ad insignem magnitudinem peruenit, & hydragoga aliaque auxilia non iuuant, viresque adhuc constant; Ideoque etiam Hippocrates, *6. epid. s. 6.* αὐτίκα τέμνειν, statim secare iubet, in eo scilicet, qui sine febre est, sine pulmonis vlcere, sine fluxu alui, corpore non emaciato, ætate florente, & omnino, qui vt Hippoc. *in Prorrhetic.* habet, est adhuc εὐαλαγχος. Nam si hydrops iam longo tempore sit congestus, vires iam conciderint, & viscera sint debilitata, sicut & in Ascite, qui à scirrho hepatis aut lienis, aut morbo aliquo acuto extitit, qui per se lethalis esse solet, frustra hoc præsidium tentatur, & anima cum aqua educitur: Sicut id obseruauit Capiuaccius, *l. 3. Pract. cap. 15.* Ambrosius Paræus, *lib. 7.*

An vna vice aqua educenda? lib 7. *chirurg. cap.* 11. Henricus Smetius & alij, & ipse etiam.

Etsi autem compertum est, sanatos fuisse quosdam, quibus aut sectione ab empiricis factâ, aut casu vulnerato abdomine, vniuersa aqua simul absque vitæ discrimine effluxit: tamen tutius est, de consilio veterum, sensim aquá illam educere, singulis diebus Vnc. vj. Vnc. viij. vel Vnc. x. pro virium ratione & tolerantia. Nam aquæ innatantia in abdomine viscera aquâ subitò euacuatâ subitò collabuntur, quæ tractis deorsum superioribus & diaphragmate vires antea debilitatas non parùm labefactant, præsertim si scirrhus visceris ab aquosa materia sustentatus jam pondere suo subsideat, non sine insigni molestia, soletque in tali subita euacuatione etiam aliquid caloris exspirare.

Quo in loco fieri debeat? De loco, in quo sectio fieri debeat, diximus *allegato loco in Institut.* quę videantur; & commodissimè, si natura eò inclinet, fit sectio in vmbilico, & natura plerumque ipsa hunc locum eligit, dum vmbellicum in amplam & pellucidam vesicam distendit, quæ si vel scapello vel sponte aperiatur, aqua magno impetu, si permittatur, effluit. Qui modus cum ita expeditus sit, & à natura ipsa monstretur, si arte procurari posset, magnam curationi spem afferret. *Sanctorij modus aquam extrahendi modus* Ferunt Sanctorium Medicum Patauinum id tentare & certo enchiremate & artificio vasa vmbilicalia ita dilatare posse, vt instrumento siphunculi formam habente tantum, quantum libet, quotidie sine ægri incommodo & virium deiectione educere possit. Instrumenta ea *Plateri.* depinxit, *in comm. in 1. fen Auic. tr. 4. cap. 1. text. 12. quæst. 71.* Platerus cucurbita vmbilico sæpe admota eum intumescere posse sperat. In votis etiam *Guil. Fabr.* videtur habuisse hunc modum Guilielmus Fabricius, *cent. 1. obseru. 47.* eò imprimis adductus, quod in hydropico demortuo vmbilicalem venam adeo dilatatam inuenit, vt facilè penna anserina immitti potuerit. Ex eo enim apparet, viam hanc euacuandi aquam hydropicorum esse commodissimam, vtpote quam natura non solum ipsa quærit, sed quandoq; etiam aperit. Nam etsi vasa vmbilicalia, fœtu in lucem edito, officio suo defuncta coalescant, exiccentur, & in ligamentum quasi abeant: tamen naturalẽ suam conformationem non planè amittere, sed ex iis venam vmbilicalem & vrachum interdum vel non planè coalescere, vel rursum aperiri, & vrinam serososque alios humores per ea euacuari, Medicorum obseruationes docent. Aquam hydropicorũ per vmbilicũ quandoq; spontè euacuari certũ est, & habent huius rei exempla tum alij, tũ Guilielmus Fabricius, *loc. alleg.* Volcherus Coiter, in *obseru.* refert, in virgine quadam Norimbergensi dissecta inuentam venam vmbilicalem sanguinis copiâ turgidam atque extensam. Marcellus Donatus, *de histor. med. mirab lib. 4. c. 26.* narrat, in vrbe Tridentina, quo tempore concilium ibi celebrabatur, fuisse mulierem, cui singulis mensibus menstrua ex vmbilico profluebant, & præterea viui lumbrici inde erumpebant. Fernelius, *l. 6. de part. morb. & sympt. cap. 13.* refert; cuidam annum 30. agenti obstructa vesicæ ceruicæ vrinam affatim, tanquam emictione ex vmbilico in multos menses profluxisse, idque citra tumorem, citra vllam in abdomine collectionem. Ipse etiam vidi nobilem quendam Danum, cui serosus quidam humor per anni quadrantem, & interdum satis copiosè, sine tamen vlla va-

letudinis offensione (nisi quod interdum de doloribus ventris & præcipuè circa vmbilicum conquereretur) per vmbilicum effluebat, quod procul dubio contingebat, vt ex aliis signis cognoscere licebat, ob dispositionem & inclinationem quandam ad hydropem, & serosi humoris in ventre abundantiam, quo vt natura se liberaret, hanc viam euacuandi seri quæsiuit, quod nisi factum, proculdubio in cachexiam vel hydropem incidisset.

Scroti apertio. Aperiuntur & aliæ partes ad serum euacuandum. Platerus scrotum eligit; cum quo consentit Massarias, qui crurum & ventris scarificationi & abdominis perforationi scroti perforationē præfert, vtpote quæ fiat sine vlla molestia & periculo, summo tamen cum ægri emolumento, cuius beneficio in mercatore quodam trium dierum spatio quadraginta quinq; libras aquæ cum salute ægri eduxit. Et licet aliquid incommodi accideret, minus tamen esset periculosum, quàm in aliis locis. Ita refert Guilielmus Fabricius, *cent. 1. observ. 48.* cuidam hydropico adeo copiose in scrotum delapsum esse humorem serosum, & excitata gangræna inde effluxisse, vt à morbo liberatus sit & diu superuixerit sanus, atque liberos aliquot procreârit. *Hydrops per pudenda euacuatus.* Testes autem natura obduxerat callosâ quâdam substantiâ, quæ eos vice scroti obtegebat, & ab externis injuriis vindicabat. Cum autem scrotum vel vnico saltem vulnere, vel pluribus scarificationibus, vel setaceo infixo aperiri possit, Platerus præfert vnicū vulnus satis amplum, cui cannam argenteam imponit, si nimirum scrotum tumidum sit, & natura eò loci aquam detruserit. Aliàs enim scroto vacuo & natura non adminiculante frustra tentatur scroti apertio.

Nonnulli scarificationem crurum suadent, cuius quoque Galenus, *lib. 9. de comp. med. sec. loc. cap. 3.* meminit, & Aetius, *tetrab. 3. ser. 2. cap. 30.* ex Asclepiade, Leonide, Hippocrate & Archigene modum administrandi prolixè proponit, quem etiam Instit. *loco alleg.* inseruimus. *Crurū scarificatio.* Verum etiam hîc cautione & iudicio opus est. Neq; n. ea semper bene cedit, sed ob humoris salsi affluxū non rarò inflammatio & grauissimi dolores, vt aliquoties obseruaui, imò quādoq; etiam gangræna accedit.

Ideoque vt hîc etiam calumniam vitet Medicus, id, quod accidere potest ob prauitatem affluentis humoris, prædicere debet, & scarificationem ita instituere ac moderari, vt quantum licet, illa symptomata & mala vitentur. *Ex vesicat. tibijs hydrop: ap pos: gāgrana & mors*

Nimirum in parte carnosa crurum circa suras scarificationem leniter instituere debet; cum & cuticulâ solum ruptâ aqua effluere soleat, vulneraq; infligere satis distantia, serumque, quod exsudat, linteolo molli citra omnem frictionem abstergere, & vnguento albo locis conuenientibus partes munire, & inflammationem prohibere, fasciasque sæpissime permutare.

Alij cauteria & vesicatoria cum in abdomine, tū in cruribus paulò supra talos applicant. Sed nec hoc satis tutum, & omnino cautione & hîc opus est, vt id fiat corpore adhuc vegeto, & calore partium nondum destructo, ne vlcera insanabilia, *6. aphor. 8.* vel gangræna oboriatur. Scribitque Ludouicus Septalius, *animadu. medic. lib. 7. num. 56.* quamuis duos hydrope laborantes sanatus viderit, vesicis in cruribus per se excitatis & diruptis, ac multa aqua per eam partem euacuata, exhibitis postea multis epar roboran- *Cauteria & vesicatoria abdom. & cruribus applicata.*

tibus: nullum tamen vnquam totis 40. annis, quibus Mediolani Medicinam fecit, curatum se vidisse, cui à medicis vesicatoria cruribus admota fuere, sed ferè semper gangrænas secutas fuisse curatu impossibiles. Cuius rei exemplum habet Guil. Fabritius *cent.* 1. *obs.* 49. de vidua quadam sexagenaria, ascite laborante, cui cum imperitus Medicus vesicatoria tibiis imposuisset, tantum ijsdem aquæ attraxit, vt inde natiuus calor extinctus sit, & paucis pòst diebus mulier decesserit.

Insensibiliter aquam euacuãtia. Interna. Insensibiliter aquam Hydropicorum euacuant & discutiunt. 1. Interna quædam, sudorifera videlicet & medicamenta discutientia, vt decoctum sassafras, ligni guaiaci, sal absinthij, sales theriacales, antidoti magnæ, theriacha, Mithridatium, quæ totum corpus mirabiliter penetrant. Maximè verò commendat Mercatus confectionem cyphoidem Andromachi à Galeno, 8. *de comp. med. sec. loc. cap.* 7. descriptam, cujus Drach. j. cum liquore conueniente exhibetur.

Externa. Verum talia potius conueniunt, vbi humor in ambitu corporis hæret, quàm cum in cauitate abdominis continetur. Vtiliora sunt, quæ foris applicantur, vt sacculi ex furfuribus, milio, panico, cumino in vino coctis; oleum iuniperi, sambucinum, anethinum, vnguentum de arthanita, Agrippæ Martiatum, emplastrũ Heræ apud Galenum, 2. *de comp. med. sec. loc. cap.* 19. descriptum.

Vel R. *Vngu. de arthanita,*
Agripp. an. Vnc. j.
rad. ebuli,
asari,
bryoniæ,
ireos an. Drach. ij.
sulphur. viui,
stercor. columbini an. Drach. iij.
olei scorpion. Drach. vj.
vrinæ pueri impuberis
mellis an. q. s.

Fiat Cataplasma pro toto ventre, ita tamen, ne ventriculum & hepatis regionem attingat.

Vel R. *Farin. placentor. sem. lini & cannabis.* an. Vnc. ij.
stercor. columbini Vnc. j.
Coqu. in lixiuio ad pultis consistentiam sæpius agitando.

Deinde adde *pulu. sulph. viui* Dr. v.
alumin. Vnc. ß.
salis comm. Drach. v.
farinæ lupin.
fœnugræc.
pulu. sem. cumini,
anisi,
baccar. lauri an. Vnc. ß.
olei laurini. anethini q. s.
F. Cataplasma.

Emplastrum Italis Medicis vsitatum describitur in Dispens. August.

Commendatur & hoc:

R. *Colophon.* Vnc. iij.
ceræ nouæ Vnc. ij.
gummi elem.
tacamahac. an. Vnc. j.
salis nitri Vnc. jß.
sulphur. viui Drach. vj.
pulu. santal. rubr.
myrrhæ rubr.
mastich.
thuris an. Vnc. ß.
ol. laurini Drach. vi.
balsami Indici Drach. ii.

Infund. santal. rubr. in spir. vini horis aliquot. Postea addatur cæteris, & fiat Emplastrum.

Mercatus hoc laudat.

R. *Terebinth.* lb. j.
thuris.
mastich.
myrrh. an. Drach. vi.
ladani,

nuc. mosch.
garyophyll.
galang.
zedoar.
cubeb. an. Vnc. ij.

Puluerisanda puluerisentur. F. Vnguentum, quo venter inungatur.

Vel R. *flor. fol. & cortic. ebuli,*
sabinæ an. M. j.
rad. ireos Vnc. j.
scyllæ Vnc. ij.

Coqu. *in olei laurini* lb. iij.

Vini lb. & cum forti expressione colentur.

In colatura dissolue *saponis* Vnc. iij. F. Linimentum.

Galenus, 11. *de simp. med. facult.* cochleas non vstas terit, & vna cum testis ventri hydropicorum imponit.

Antiqui etiam lutum Minerale circa thermas tanquam cataplasma loco fomenti applicabant.

Vtile est & hoc.

R. *Ceræ,*
picis aridæ an. Vnc. iij.
alumin.
sulph. vini,
manna thuris,
nitri an. Vnc. j ß.
resinæ frixæ lb. ß.
olei veteris Vnc. j.
acetiq. s. ad dissoluendum arida.

Misce pro linimento.

Celebre & probatum est hoc.

R. *Stercoris columbini in aceto macerati* lb. j.
sulph. vini Vnc. j.
nitri Vnc. ß.
pulu. rad. helenii,
baccar. lauri.
anethi,
flor. chamæm. an. Drach. vj.
sem. nasturtii Drach. ij.

Coqu. omnia in vino ad iustã crassitiem.

Postea adde *mellis* Vnc. ij.
terebinth. Vnc. j ß.
succi ebuli Vnc. ii.
irid. Vnc. i ß.
soldanell. Vnc. i.
farin. fabar. Vnc ii.
Misce.
F. Cataplasma.

Huius generis plura videantur apud Galenum, Mercatum, Platerum, & passim alios Practicos.

Aduersus tumorem scroti vtilis est euaporatio per sellam facta ex decocto flor. chamæmel. sambuci, meliloti, absinthii, roris marini, rutæ & similibus; vel addendo farinam fabarum & pulverem cumini & similium, Fiat Cataplasma.

Crura tumida & inflata lauentur aqua marina vel salsa, in qua cocta sint folia sambuci, ebuli, baccæ lauri, iuniperi, vel lixiuio ex cineribus vitis, in quo ebulus aut sambucus cocta sint. Aut spongia eiusmodi decocto vel lixiuio vel aqua maceretur, iterúmque exsiccetur, & fortiter cum fasciis circa crura ligetur, donec paululum detumeant.

Galenus, 2. *ad Glaucon. cap.* 3.

Tumorem pedum in Hydropicis, phthisicis, cachecticis tollit frictione ex oxyrrhodino, aut sale & oleo, aut ex sale iniecto oxyrrhodino.

Forestus hoc Cataplasma commendat.

R. *Rad. ebuli recent.* M. vi.
bryon. lb i.
cortic. exter. sambuc. M. iii.
fol. cucum. asini M. ii.
caul. rubr. M. vi.
fol. maluæ M. ii.
alth. exiccat M. iii.

Coqu. in aqua communi.

Contundantur addendo

Vnguenti Agrirppæ Vnc. iij.
farin. hordei lbi. ß.

F. Cataplasma, quo crura vsque ad genua inuoluantur.

Verum enim verò intemperie viscerum & caussis collectionis seri sublatis, & aquâ ex abdomine euacuatâ, sponte sua tumor hic in cruribus & scroto plerumque euanescit. Vbi exulceratis cruribus de gangræna metus est, lauentur illa cum vino decoctionis flor. vngulæ caballinæ, quibus aliquid mastich. thuris, myrrhæ, lithargyr. additum sit.

Alterantia & aperientia. Interim dum hæc fiunt, non negligenda, sed diligenter diebus, quibus purgantia non exhibentur, alterantia & viscerum calorem natiuum instaurantia obstructionésque aperientia vsurpanda. Si enim hæc vel omittantur, vel negligentius vsurpentur, frustra sola euacuantia exhibentur. Remanente enim caussa collectionis serosi humoris breuis colligitur.

Commendatur in hos vsus *absinthium*, & quæ parantur ex eo medicamenta; *hepar lupi, extractum hepatis vituli, aqua ex hepate vituli, agrimonia, aliisque plantis hepaticis destilata; dialacca, diacurcuma, trochisci de lacca, de rhabarb. de absinth. de eupator*: *confectio cyphoides* à Galeno 8. *de comp. med. sec. loc.* descripta. Ioan Anglicus, *in Practica sua*, quæ Rosa Anglica inscribitur, *Electuarium diacubebarum dictum* commendat, tanquam singulare arcanum, & nemini nisi accepto pretio communicandum, cuius hæc est descriptio:

℞. *Santal. omnium* an Drach. i.
spodij,
rasur. ebor. an Drach. i.
sem. ocymi,
cubebar. an. Vnc ß. vel Dra. iii.
sem. 4. frig. maior. an. Drach. ii.
endiu.
portulac. an. Drach. ß.
ligni aloes,
nuc. moschat. an. Vnc. ß.
sacch. lbi j.
Cum decocto *vel aqua endiuia.*
F. Electuarium.

Non multum ab hoc differt compositio Diacubebe dicta, quæ nomine Paracelsi circũfertur, quam proculdubio ab antiquis Medicis mutuatus est.

℞. *Cubebar.* (quos tamen myrtillos *bendelbeer* nominat)
ocymi caryophyll. an. Vnc ß.
sental. omnium an. Vnc. ß.
rasur. eboris,
carabe citrinæ an. Drach. iij.
sem. 4. frigid. maior. mundat. ana Drach. i.
ligni aloes, nuc. moschat. an. Dr. iij
Cum *syrup granator.*
F. Electuarium.

Ferunt huius solius vsu, præmissis præmittendis, nisi viscerum substantia planè sit corrupta, hydropem tolli.

Vtile est & hoc.

℞. *Trochisc. de absinth.*
de eupator. an. Vnc. j.
de rhabarb.
de lacca an. Drach. j.
hepat. lupi præpar. Vnc. ß.
spec. diarrhod. abbatis,
aromat. rosat. an. Drach. j.
conserv. flor. sambuci Vnc. j.
Mithridat. Drach. ij.
Cum *syrupo de eupatorio*
F. Electuarium.

Vel ℞. *Roob sambuci* Vnc. ß.
Mithridatij Drach. ij.
spec. diarrhod. abbat. Drach. ß.
magist. perlar.
oculor. cancri an. scrup. j.
Cum *syrupo de eupatorio*
F. Electuarium.

Plurimum etiam hîc, præsertim vbi

obstructiones adsunt, cùm à Galenicis, tum à Chymicis laudatur, & multum etiam præstat Chalybs rectè præparatus, cuius supra iam aliquoties facta est mentio.

Verum hæc omnia notatu dignâ sententiâ Alexandri Tralliani, qui *lib.* 9. *cap.* 3 ita scribit, concludere libet: Omnia, & quæ præcesserunt, mala, & quæ nunc adsunt, obseruanda puto, ac vbi præsentem intemperiem noueris, ita ad curationem audacter accedas, non autem vulgarem opinionem sequaris, nempe aqua inter cutem laborantes quouis modo calefaciendos esse.

De Ascite à colliquatione.

Ascites à Colliquatione.

Cum etiam supra hydropis à colliquatione facta sit mentio, de eo etiam aliquid hîc addere libet. Hydrops autem hic subitò generatur, & coniunctus est cum febre ardente. Periculosus verò omnino est; cùm ista colliquatione corpus languescat, & omnes vires collabantur, quibus prostratis ægrum sanare difficillimum est.

Duo autem in tali hydrope agenda. Calor immoderatus & colliquans alterandus & refrigerandus, & materia aquosa cumulata euacuanda. Et primò quidem omni conatu Medico opera danda, vt colliquationem inhibeat, & caussam eius tollat, refrigerantibus scilicet, cùm in victu, tùm in medicamentis exhibitis, tum extra cataplasmatis, epithematis, inunctionibus refrigerantibus thoraci & hepati applicatis; & omnino ea curatio hîc instituenda, quæ febribus colliquantibus debetur. Aqua verò è colliquatione cumulata euacuanda vel sensibiliter per aluum & vrinam, vel insensibiliter discutienda; quod tamen non tentandum, nisi calore febrili prius sublato; cùm ex istorum remediorum vsu calor febrilis facilè augeri possit.

Diæta.

Diæta.

Quantum bona victus ratio ad curandum Hydropem faciat, præter quotidianam experientiam Celsus, *lib.* 2. *cap.* 22. ostendit. Qui itaque ex toto sibi temperare nequeunt, ad salutem non perducuntur. Ideoque non ignobilis Medicus, Chrysippi discipulus, apud Antiochum Regem amicum quendam eius, notæ intemperantiæ mediocriter eo morbo implicatum negauit posse sanari, cúmque alter Medicus Epirotes Philippus ipsum se sanaturum polliceretur, respondit, illum ad morbum ægri respicere, se ad animum. Neque eum res fefellit. Illi enim cum summâ diligentiâ non Medici tantum, sed & Regis custodiretur: tamen malagmata sua deuorando bibendóque suam vrinam in exitium se præcipitauit. Diæta tamen non sit tenuis, sed mediocris & toto morbi decursu æqualis.

In tota victus ratione ab humido abstinendum. Aër igitur eligatur ad calidum vergens & naturâ suâ salubris; Vitetur humidus, crassus. Somnus sit moderatus, aut paulò breuior consueto. Multum conducit motus corporis, si modò ab ægro vllo modo iniri possit. Cibus aridior sit, coctu tamen & distributu facilis, non viscidus & humidus, qui in aquositatem maxima ex parte transit. Ideóque iuscula parcè offerantur, ea tamen nutrientia, non multum aquæ suppeditantia, ex iure pulli, caponis, carnium, ciceribus rubris, auena. Panis sit bene fermentatus, à furfuribus tamen non planè repurgatus; ita enim aperit magis & abstergit. Condiatur semine anisi, fœni-

culi, carui, cumini, coriandri. Biscoctum Hippocrates præfert, *lib. de int. affect.* modò ægri concoquere valeant. Ex auibus laudantur syluestres, & præcipuè montanæ. Alaudarum esu & vsu quendam restitutum se vidisse, testatur Nicolaus Florentinus. Quadrupedum carnes non pingues sint, & assæ potius, quàm elixæ præbeantur. Iecur animalium, præsertim gallinarum, quasi tota substantia vtile, plurimi cōmendant. Condiantur carnes cinamomo, caryophyllis aniso, fœniculo, petroselino, thymo, baccis iuniperi, rusticis etiam allio. A leguminibus prorsus abstineat æger; olera etiam pleraque, cum mali succi sunt, non conueniunt, vt & fructus crudi. Condimenti tamen loco vsurpari possunt asparagi, summit. lupuli, nasturtium aquat. sinapi, cochlearia, chærefolium, gemmæ ex floribus immaturis genistæ aceto conditæ. E fructibus conueniunt passulæ, amygdalæ amaræ, pistacia, pineæ, cappares, oliuæ. In potu aqua vitetur.

Vinum sit album, tenue & diureticum, vel cereuisia bona lupulo condita, & absinthio, agrimon. roremarino, saluia, medicata. De quibus tamen non plus bibendum, quàm quantum ad sitim aliquomodo & vitam sustentandum sufficiat. Vvierus se ægris suis vltra lbi. ℞. vini qualibet die non permittere stricta lege scribit. Et vt minori molestia hîc obedire queant ægri, commodum esse, si ex vitro angusti oris bibant. Humectatur enim sæpius vini stillantis momento lingua, promptius fallitur sitis, nec eius copia venter grauatur. In eumdem vsum passulæ & glycyrrhiza viridis masticantur. Imò si æger tolerare potest, commodum est, planè à potu abstinere; cum experientia testetur, sanatos fuisse quosdam, qui ab omni potu mēses aliquot, imò integrum annum abstinuerunt, vt testatur Iacchinus, *in 9. Rhasis cap. 22.* Beniuenius, *de abdit. sanat. caus. cap. 13.* (Anasarcam tamen fuisse existimat Dodonæus) Alexander Massarias, *lib. 3. cap. 16.* Si tamen sitis valde cruciet, aceto aqua chalybeata diluto os colluere vtile est. Celsus, *loco allegato*, refert, quod Epicuri discipulus quidam Hydropicus, cum non posset æquo animo sitim ferre, vbi diu abstinuit, bibere solitus est, deinde euomuit. Retentio alui noxia est. Ideóque si ea segnior sit, stimulanda vel cibis laxantibus vel clysteribus. Animi affectus moderati sint.

QVÆSTIO I.

An Hydrops Ascites solo hepate læso generetur?

An hydrops Ascites solo hepate læso generetur.

VVlgata equidem & antiqua in scholis Medicorum est sententia, omnē hydropem accidere hepate primario affecto, & proximam ac præcipuā omnis hydropis caussam esse *αἰτιάτων* Hepatis læsam, & quidem ab intemperie eius frigida. Docuit id Galenus. *lib. 5. de loc. aff. cap. 7. ibid. lib. 7. cap. 1. 6. aph. 12. & 42. 2 Progn. t. 1. & 2. 4. de præsag. puls. cap. 9* Galenum sequitur Auicennas, *lib. 3 fen. 14. tr. 4. cap. 4.* & alij Medici plerique & adducti sunt in eam sententiam, quod cū hepar officina sanguificationis sit, ibi sanguinem vitiosum generari probabile sit, vbi bonus generatur. Et quia calor innatus hepatis præcipuum sanguificationis instrumentum est, eo læso & hepate refrigerato sanguinem serosum generari, &

tandem hydropem induci crediderunt.

Reperti tamen sunt, præcipuè nostro seculo, non pauci Medici, qui à communi ista opinione discesserunt, & quidem primò ea de caussa, quod in sectione hydropicorum sæpe hepar saluum inuentum sit. De quo Mauric. Cordæus, *comm. 5. in lib. 1. Hippocr. de mulieb.* scribit: In hac, inquit, Parisiensi Asclepiadarum familia percelebri magnus & frequens est numerus; Medicorum cateruæ ubique sunt multæ atque conuentus; vix verò inter eos vllum reperies, cui non contigerit Hydropicum cadauer aliquod euiscerare. Quid verò in illis commento superiori simile reperies? Integrum est in multis hepar ex omni parte, quibus exortus est hydrops ab aquoso Liene.

Refert quoque Schenckius, *lib. 3. obs.* ex obseruation. D. Francisci Tidicæi, quæ historia integrè infra de Tympanite recensebitur, Virum quendam sexagenarium, cùm diu à flatibus & anhelandi difficultate molestatus esset, tandem in Asciten incidisse, eóque mortuum esse, in cuius cadauere aperto hepar nihil ferè à sana hebatis constitutione differre visum est, neque quicquam in eo vel alio viscere vitij oculis notari potuit.

Quæ confirmare videtur id, quod Ioh. Paschalius, *de med. morb. lib. 1. cap. 34.* refert: Mulierem quandam annos 50. natam laborasse Ascite sex annos, & ex casu in lapidem ventrem eius fuisse vulneratum, per quod vulnus cum subitò omnis aquositas euacuata fuerit, incidisse quidem illam in animi deliquium, sed postea in Xenodochio Patauino bonis alimentis assumptis pristinam recuperasse sanitatem. Nam si in muliere quinquagenaria hepar refrigeratum fuisset, vt Ascitem generauerit, certè œconomia illius ita turbata fuisset, vt post aquæ euacuationem tam subitò sanitatem recuperare non potuisset. Quibus accedit & illud, quod Beniuenius, Dodonæus & Langius narrant, quosdam aquæ potu largissimo ab hydrope sanatos fuisse aperto vmbilico. Nam si hepar tàm valde refrigeratum fuisset, non tam facilè sanitati aqua euacuata restituti fuissent, præcipuè post aquæ potum largissimum. Neque in eo effugium patet, quod nonnulli dicunt, hydropem prouenire ab Intemperie hepatis frigida, quæ oculis videri non possit. Etenim hydrops, si ab intemperie hepatis proueniat, non à leui aliqua eius alteratione oritur, sed à calidi natiui eius extinctione vel absumptione, quàm caloris & qualitatum hepatis talis mutatio sequitur, vt hepar malè affectum fuisse etiam oculis pateat, quale tamen nihil in hydropicis demortuis sæpe inuenitur. Deinde hepar saluum esse posse, & nihilominus hominem in hydropem incidere, eo probatur, quod non solum hepar, sed & lien sanguificationis organum sit, & propterea eo læso etiam hydrops oriri possit.

Quod præter experientiam confirmatur autoritate Hippocratis, qui *lib. περὶ παθῶν*: scribit: γίνεται ὕδερος, καὶ ἀπὸ σπληνὸς, ὅταν νοσέῃ: generatur hydrops etiam à splene, cum ægrotauerit. Et *lib. 1. de morb. mulier.* docet, splenem humorem aquosum ad se trahere, vt qui raius & spongiosus est, & secundum ventriculum situs, generationémque hydropis ex splene eò loci integrè describit. Idem docet, *lib. 4. de morb.*

Neque est, vt quis ad id confugiat, dicátque per consensum lienis hepar malè affici, atque ita hepate affecto tantum hydropem generari. Præstantissimi

-tissimi enim Medici & inter eos Vesalius; *cap. de liene*, in hydrope lienem vitiosum hepate planè saluo deprehensum fuisse testantur; atque ipse etiam in hydropico quodam & simul scorbutico, omentum corruptum, lienémque prauè dispositum hepate saluo vidi. Præterea Hippocrates etiam, 2. *Progn.* docet; Hydropem aliquando ab hepate, aliquando ab Ilibus oriri, de quo *quæstione*. 2. dicetur. Allegari etiam hîc solet locus Hippocratis, qui 2. *Prorrhet.* scribit; cum qui ab hydrope conualiturus est, εὔσπλαγχνον esse oportere; cum εὔσπλαγχνος videatur non esse is, cui hepar malè affectum est. Verum argumentum parum firmum præbere videtur hic locus. Etenim si per τὸ εὔσπλαγχνον intelligatur omnimoda sanitas viscerum, nullus hydropicus affecto hepate vel liene euaderet; cum tamen experientia contrarium testetur, & frustrà ab Hippocrate aliisque Medicis tot præscriberentur medicamẽta. Τὸ εὔσπλαγχνον igitur hîc vel ad naturalem statum refertur, quasi dicat Hippocrates, eum qui ab hydrope liberari debet, necessariò robusta viscera habere debere, quæ grauiori morbo non succumbant; vel si de statu morboso id accipiendum, εὔσπλαγχνοι sunt, quorum viscera morbo quidem sunt correpta, nondum tamen scirrhosa, putrida & corrupta, sed talia, vt ad statum naturalem redire possint.

Hydrops ex intestinis ortus. Imò ex aliis quoque partibus hydropem originem ducere posse, nonnulli existimant. Nimirum ex intestinis, si illa perforentur, & homo non statim moriatur, sed humor aquosus in abdominis cauitatem ex iis exstillet, & ventrem in tumorem attollat.

Ex renibus. Deinde ex renibus, si nimirum propter obstructionem vel maximam imbecillitatem serum ad se non trahant. Tùm enim in corpore retentum facilè in ventrem confluere potest. Idem accidit, si renes exulcerentur; obseruauítque Platerus, vt *lib. 3. obseru.* habet, in quodam Ascitico vtrumque renem multis vlceribus perforatum fuisse, adnatis hinc inde vesiculis partim ruptis, partim integris, exteriori superficiei hinc inde adhærescentibus, vnde sanies & serum in abdominis cauitatem liberè exstillauit. *Ex vesica.* Idem etiam post calculi vesicæ incisionem & è vesica extractionem fieri potest. Si enim vulnus non rectè consolidetur, sed cuti cicatrix obducatur, interno vulnere adhuc hiante, per id vrina exit & in abdomine cumulatur. Ita si calculus vreteres transiens magnus & asper eorum mẽbranas disrumpat, tum vrina per viam apertam in cauitatem ventris fluens breui tempore, hepate saluo, hydropem excitare potest.

Hydrops ex vtero hepate saluo. Ex vtero etiam fieri potest hydrops saluo hepate, refertúrque passim historia ex Ioann. Heintzio, Medico olim in valle Ioachimica, de ancilla quadã, quæ ob errores in victu commissos in mensium suppressionem incidit, & tãdem in tumorem ventris, vt ea de causa malè audiret. Bene autem sibi conscia cum de vita desperasset, vt mortuæ corpus secaretur, pro innocentiæ testimonio petiit. Secto cadauere & emissâ plurima aquæ copiâ viscera omnia salua reperta sunt. Iecur optimè affectum, lien laudandus. Pulmones verò ob aquam, quæ in thoracem penetrauerat, dimidia ex parte corrupti, itémque omentum & testes. Hi enim ab vtráque parte non solùm tumidi ad magnitudinem capitis recens nati infantis, sed & liuidi, fungosi, plurimis vesicis aquosis, quæ maiore ex parte ruptæ fuerant, & in vlcera degenera-

uerant, reperti sunt, vt proculdubio à testibus, non verò ab hepate aquæ illa copia in abdomen effusa fuerit.

Hydrops à colliquatione. Tandem à colliquatione quandoq; fit hydrops, hepate non præcipuè affecto, multo minus refrigerato. Eius mentionem facit Hippocrates, qui *lib. 1. epid. s. 2. t. 35. & 36.* ἐκ κακῆς συντήξιος, ex mala colliquatione, viguisse præter dysenteriam, lienteriam, diarrhæam, etiam hydropem scribit. De eodem Galenus, 3. *de sympt. causs. c. 2.* scribit. Fit interdum quædam ἀνασυνθχσίω, colliquatio seu resolutio seu dissolutio, siue quocunque nomine alio appellare libet, aliquando totius corporis, aliquando succorum, qui in venis sunt, duntaxat. Quod autem ex ea colliquatione prouenit, aliàs ad ventrem confluxit, aliàs ad vrinam, aliàs ad sudores pelliter. Ac succis quidem, qui in venis habentur, in serosam saniem solutis, renes, qui ad excrementum id contrahendum sunt nati, cum sani sunt, serum quidem à venis expurgant, fluxionem autem ad vesicam quotidie mittunt. Vbi autem renes trahere non valent, venæ eiusmodi serum in ventrem mittunt, aut toti corpori id partientes subitaneos hydropum status inducunt. Facit & huius hydropis mentionem Pereda, *in Scol. in Michael Paschal. meth. med. de hydrope*, & Petrus Salius Diuersus, *de affect. partic. cap. 9* qui refert, se obseruasse in febribus hac de caussa ventrem vno atque altero die ita intumuisse, ac si per menses plures Ascite ægri tales laborassent. Ipse autem distinctione hac controuersiam componi putat; statuitque, tres esse hydropis species, ratione materiæ distinctas; Anasarcam à materia pituitosa & cruda; Ascitem ab aqua; Tympaniten à flatu, hasque hydropis species omnes fieri ex vitio hepatis immediatè ex intemperie malè affecti, siue id fiat primariò per propriam passionem, siue per consensum & secundariò. Hasq; omnes non subitò, sed sensim fieri. Etsi verò præterea tumor ventris quandoque ab aqua accidat, cujus Galenus, *sympt. causs. c. 2.* meminit, qui ab intemperie calida & corporis colliquatione fiat, cum colliquato sanguine & succis, qui in venis sunt, renibus non attrahentibus, subitanei hydropum status fiunt, quales ipse etiam obseruauit: tamen hydropis speciem esse negat ideo, quia non tam generetur vitio hepatis, quàm ex mala totius intemperie. Deinde quia materia, quæ vi colliquationis gignitur, potius est calida, quàm frigida; cum in hoc hydrope omnis materia, quæ vitio hepatis generatur, sit frigida. Tertiò, quia verus hydrops sensim generatur; hîc verò tumor subitò. Verum principium hîc petit, cum ideo hunc tumorem verum hydropem esse negat, quia hepatis vitio non generetur: cum hoc ipsum in quæstione sit, an omnis hydrops, ex hepate generetur?

Carolus Piso, *in lib. de morb. ab illuuie serosa natis*, Serosi humoris in abdomine collectionis, atque ita hydropis Ascitæ caussam statuit expurgationem per renes fieri solitam deficientē & suppressam. Quod autem serosus humor, per renes consueto modo nō euacuetur, caussam esse dicit, quia aut serum ex prima officina non distribuitur ad secunda viscera; hepar & lienem, sed in mesaraicis restitat gastricis, epiploicis, aut certè portis, radicibusq; earum, & conuexa viscerum non peruadit; aut vbi transgressus est viscera, hæret in stipitibus cauæ siue arteriæ siue venæ splenicæ, & hinc inde tam in radicibus eorumdem vasorum, quàm

in ramis emulgentibus, & per corpus renum dispersis, ibique subsistens renes euadere non potest, de qua sententia postea, *quæst.* 2. plura dicemus.

Cum ergo in re tam seria & tanti momenti Medici discrepent, omnino operæ pretium est, diligenter in veritatis inuestigationem hîc incumbere, & rem ipsam omni autoritate seposita perpendere. Vt verò ab eo, quod apud omnes in confesso est, incipiamus, aquam seu humorem serosum in abdominis cauitate plerumque collectum, idque distendentem proximam & continentem hydropis Ascitæ caussam esse, omnes concedunt. Cuius autem partis vitio aqua colligatur, de eo, vt ex iis, quæ hactenus dicta sunt, patet, non omnes consentiunt. Plerique quidem hepatis vitio, quod pro sanguine bono & laudabili serosum generet, id fieri statuunt. Verùm si non solùm autoritates attendamus, sed quid in ægris quotidie fiat, obseruemus, omninò concedendum est, quandoque saluo hepate aquam in abdominis cauitate ita colligi posse, vt inde id intumescat, vt supra satis probatum est. Lienem certè saluo hepate malè interdum affici in hydropicis, & autoritas Hippocratis, *lib.* περὶ παθῶν, *& lib.* 1. *de muliebribus*, supra allegata & obseruationes doctissimorum Medicorum, testantur.

Neque venæ mesaraicæ, quæ chylum à ventriculo hepar & lienem transmittunt, extra culpam semper sunt, vt supra dictum, & quæstione sequenti etiam probabitur. Neque etiam hoc negari potest, renum, vreterum, vesicæ & aliarum partiũ in ventre inferiore vitio aquã in abdomine colligi posse.

Ideoque vt hæc concludamus, hydrops, qui non à priuatæ alicuius partis, renum, vreterum, vesicæ vitio generatur, sed ex iis partibus, quæ secundæ coctioni inseruiunt, in specie & κατ' ἐξοχὴν hydrops appellatur, cum is frequentissimè accidat. Est enim vsitatum, vt de omnibus dicamus, quod frequentius accidit.

Interim non est negandum, etiam aliis de caussis, nec organis secundæ coctionis læsis, humorem aquosum & serosum in abdominis capacitate colligi, & inde ventrem intumescere posse, scilicet ex intestinis, renibus exulceratis, vt obseruauit Platerus; item vreteribus à calculis transeuntibus, vel ruptis, vel ita extenuatis, vt serũ transsudare possit, vt & vesica vel rupta vel vulnerata, & vulnere malè curato. Nã hæc vasa & receptacula sunt sero è corpore euacuando destinata. Si verò alicubi in iis via aperitur, per illa serum & vrinam in abdomen destillare posse, extra controuersiam est. Nonnũquam & à caussa aliqua externa, & vi illata, venarum mesaraicarum, quæ omentũ & mesenterium perreptant, aliqua rũpi & aperiri potest, è qua primò sanguis in ventrem confluxit. Si verò vulnus in vlcus conuertatur, serũ cõtinuò ex eo in abdominis cauitatẽ destillare, & hydropẽ excitare potest, quam etiã cruenta deiectio & vomitio aliquando procedit & purulenta sequitur. Idẽ à testibus in mulieribus accidere posse, satis docet historia illa & obseruatio Iohan. Heintzii, supra allegata de ancilla hydropica, in qua hepar & lien salui reperti sunt, testes verò valde tumidi & vesicis aqua repletis turgidi aquam in abdomen effuderunt: & notum est, quantum vulnera, quæ articulis & neruosis partibus infliguntur, si non rectè tractentur, ichoris & serosi humoris effundant, parte vulnerata nutrimentum affluens non bene coquente & assimulante, ac humoribus vitiosis

è corpore ad locum affectum confluctibus. Idem ergo si accidat in parte aliqua in abdominis cauitate, magnam aquæ & saniei copiam in abdomine colligi posse, manifestum est.

Hi ergo tumores omnes cum etiam ab aqua in abdomine contenta ortum habeant, si rem ipsam spectes, aquæ inter cutem & hydropis nomen merentur: quia tamen hi tumores abdominis rariores sunt, nec etiam antiquis annotati, atque aliam etiam caussam & curandi rationem, quam vulgatus hydrops habet, plerique hydropis nomine eos non dignantur. Verùm de nomine hîc non litigandum, sed illud potius dispiciendum, à qua caussa humoris aquosi in abdomine collectio fiat, vt curatio postea rectè institui possit.

Eadem ratio est hydropis, qui ex colliquatione sanguinis & succorum in venis prouenit. Petrus Salius Diuersus equidem veram hydropis speciem esse negat: ipse tamen caput, in quo de eo tractat, inscripsit, *de hydrope ex colliquatione*: & licet Galenus, 3. *de sympt. causs. c.* 2. non hydropem, sed ὑδρώδεις χατασάσεις, nominat: tamen ipse hydropem ὑδερικὴν παρέγκυσιν nominat. Et 2. *ad Glaucon. cap.* 3. εἶδος ὑδερικόν, & ipse Hippocrates, 1. *epid. comm.* 2. *t.* 36. hydropis nomé tumori [illegible], tribuit.

Hercules Saxonia equidem *lib.* 3. *Pract. c.* 22. adhuc aliam, præter hactenus enumeratas, caussam addit, & hydropem etiam à sanguine fieri asserit, scribitque fuisse quendam religiosum ad Spiritum Sanctum, qui patiebatur herniam, & cùm semel factus esset intestinorum prolapsus, repentè factum esse hydropicum, & eodem etiam die tabidum. Cùm verò post 14. dies mortuus esset, inuentas fuisse in ventre 10. vel 14. libras sanguinis: quibus euacuatis venter ita detumuit, vt nulla amplius moles consisteret. Verum enim verò tumor equidem ventris fuit ex sanguine per venam aliquam effuso ortus, sed non hydrops, qui, vt nomen ipsum indicat, tumor est ab aquâ ortum habens; patétque tumor ventris latius, quàm hydrops.

QVÆSTIO II.

Quæ caussa prima sit collectionis humoris serosi in Ascite?

Quæ caussa prima sit collectionis humoris serosi in Ascite.

SEposito autem illo hydrope & tumore abdominis, aut quomodocunque appellare libeat, qui ex renibus, vreteribus, vesica, vtero ortum habet, de eo saltem hîc quærimus, qui hactenus ab hepate solum prouenire creditus est, & qui κατ' ἐξοχὴν hydrops appellatur, ac frequentior est, quænam sit prima collectionis aquæ in eo caussa. De quo Autores etiam non parùm discrepant. Plerique statuunt, sanguificatione in hepate læsa id euenire. Etenim vt in ventriculo accidit, vt is se non rectè habens vel cibos crudos relinquat, vel eos vario modo corrumpat, vnde etiam vomitus & fluxus alui sæpe sequuntur: ita in hepate idem fieri putant. Dum enim sese rectè non habeat, chylum vel imperfectè elaborari, & crudum ac aquosum sanguinem gigni, statuunt, id quod fit in cachexia & Anasarca, vel corrumpi, id quod fiat in Ascite. Etenim generari pro sanguine bono sanguinem prauum, & qui boni sanguinis partem exiguam, multas verò serosas & salsuginosas partes contineat.

Qualis sit hepatis dispositio, ob quã hic vitiosus sanguis generatur.

Quæ verò sit dispositio vitiosã in hepate, ob quam sanguis hîc vitiosus generatur, itidem non eadem omnium est sententia. Vulgata sententia est, fieri id ab intemperie hepatis frigida. Alij tamen etiam ab intemperie calida id fieri posse, existimant. Scribitque, Alexand. Trallianus, *lib. 9. cap. 3.* non omnes aqua inter cutem laborantes quouis modo calefaciendos esse, & quosdam etiam à refrigeratione adiutos esse. Si nimirum hepar ob caliditatem præter naturam sanguinem bonum non generet. Auicennas etiam, *lib. 3. fen. 14. tr. 4. c. 13.* scribit, non attendendum illud esse, quod dicitur, omnem hydropem curari medicamentis calidis. Hoc enim tantùm plurimum verum esse, & experientia sibi constare, curatum esse hydropem ab intemperie calidâ refrigerantibus.

Sec. Trallianum.

Cardanum.

Cardanus quoque, *1. prognost. 2. & in 11. aphor. Hippocrat. sect. 1.* Hydropem Asciten & Tympaniten oriri statuit ex intemperie hepatis calida & sicca, idq; ideo, quia in hydrope adest sitis, quæ est indicium caliditatis & siccitatis, & non tollitur, nisi refrigerantibus & humectantibus, & quod in magna frigiditate hepatis homo non deducitur ad hydropem, sed ad fluxum vrinæ, ad inappetentiam, malum colorem & morbos frigidos alios, & quod è magnis sanguinis effusionibus, quæ contingunt per vulnera, nemo fiat hydropicus, cum tamen ibi fiat summa refrigeratio hepatis: Sed potius in fluxu hæmorroidum & mensium ob corruptionem sanguinis. Insuper addit, si adesset frigiditas hepatis in hydrope, medicamentis calidis iuuarentur ægri. Experientiam tamen contrarium testari statuit; cum ob aromatibus omnes lædantur, à malis verò puniceis iuuentur, cùm corruptioni maximè resistunt, etsi neque vrinam neque aluum movent. Quapropter ille hydropis curationem instituit per refrigerantia hepar, & ipsum ac renes confortantia & vrinam prouocantia, atque indicium rectæ curationis esse scribit vrinæ attenuationem.

Fernelium.

Fernelius, *lib. 7. de part morb. & sympt. cap. 8.* caussam proximam statuit hepatis siccitatem vehementem, ob quam ceu rimis, sicut in terra sicca accidit, dehiscat & diffindatur, vt serum amplius continere non possit, atque inde caussas omnes, quæ hepar vehementer exiccant, hydropem inducere posse statuit.

Platerum.

Eadem Plateri est sententia, qui simul docet, siccitatis huius caussam esse intemperiem potius calidam, quàm frigidam; id quod summa sitis hydropicorum & vrinarum rubedo, aliáque potius caloris, quàm frigoris indicia demonstrant, & quod caussæ, quæ hydropem inducunt, potius sint calida, quàm frigida, aromatum & calidorum nimius vsus, vini generosi continuatus potus, calida medicamenta, morbi calidi, vt febres ardentes, diuturnæ & similes.

Guarinonium.

Christophorus Guarinonius, *Consil. 573.* Leucophlegmatiam quidem fieri statuit à sanguine imperfecto, & sanguinem tùm esse crudiorem ac imperfectum, & pituitæ quasi speciem habere asserit: at in Ascite & Tympanite hoc fieri negat, ac tùm non sanguinem perfectum & pituitosum abundare, sed aquam aut serum flauum existimat, eumque humorem serosum non prouenire ab imperfecta coctione, cùm omnis coctio afferat crassiciem & imperfecta imperfectam, numquam verò tenuitatem: ideóque aquam illam potius à calore colliquante & resoluente

fieri statuit, materiæ in vapores conuersione, qui postea in aquam concrescant. Docet nimirum, chylum, qui in ventriculo è cibis elaboratus est, dum sub venarum torrefaciente calore versatur, in vaporem primùm, deinde in aquam mutari, & calidam illam intemperiem non solum esse in hepate, sed etiam in reliquis partibus, per quas transit, qui chylum in vaporem resoluant, atque sub specie vaporis in abdominis cauitatem excludant, vbi calore amisso in aquam resoluatur: ideóque etiam hydrodicis semper iecur siccius & densius est, numquàm mollius, & præterea atro colore præditum, quod malæ nutritionis indicium est, quod cum sit durius, etiam calorem intensiorem retinet, & fortius, quàm par est, in chylum agit, eúmque, sicut renes, in vapores resoluit & per membranam extrudit. Atque hac de causa etiam ascite laborantes parum vrinæ, eámque valde coloratam excernere scribit, cum parùm serosæ materiæ ad renes perueniat, bilis verò multum in hepate generetur. Idque huius rei argumentum esse putat, quod à febribus ardentibus sæpe fiat hydrops, sicut in pituitosis leucophlegmatia & tumores artuum. Et si ab hepatis frigiditate proueniret aqua, cur non potius inde crudus chylus & leucophlegmatia proueniret, quam Ascites & Tympanites. Ac si à frigiditate hepatis talis sanguis generatur, cur non ille à venis superioribus attrahitur, & inde anasarca generatur; cum aliàs sanguis vitiosus in hepate genitus in venam cauam distribui soleat? Nam obstructio venarum, quam nonnulli volunt, in causa esse non potest. Etenim si sanguis multò crassior, quàm serum, hydropis causa, ad alias partes nutriendas transire potest, cur non serum tenuius easdem etiam penetraret? Et si in hepate generaretur, cur non potius per proximas & patentes vias euacuaretur, & vel per vrinam, vel per aluum excerneretur, quam in abdomen destillaret? Cur autem halitus inter peritonæum & intestina expressus nunc in aquam, nunc in flatus mutetur, id ex materiæ & efficientis ratione prouenire docet. In Ascite enim & efficientis seu caloris, & materiæ, quæ nimis terrestris est, ratione chylum in vaporem conuerti, qui in aquam mutetur. In Tympanite verò ob calorem magis aſlantem, & materiam magis terrestrem in fumum, qui inflatus abeat, mutari. Addit is & hoc, si vulgata sententia vera est, nimirum ab hepate refrigerato hydropē fieri, & ascitem ab hepate magis refrigerato, tympaniten à minus refrigerato, sequeretur, quod Ascites esset curatu difficilior, quam tympanites; cum tamen contrarium quotidiana experientia demonstret, idque ideò fieri statuit, quoniam morbi ex humore melancholico contracti sint pertinaciores.

Tandem sunt quidam, qui quidem ipsi causam generationis humoris serosi in hepate quærunt, vitiatam αἱματωσιν, ob frigiditatem eam esse statuunt, atque in eorum sententiam inclinant, qui à frigiditate vel potius caloris defectu eam prouenire existimāt; sanguificationem tamen non à nuda intemperie deducunt, sed à calidi natiui & humidi radicalis peculiari in epate defectu & penuria non facilè explicabili, & quod non nisi ex effectu deprehendatur vitio, vnde etiam hepar eorum, qui hydrope perierunt, minus rubicundum, sed albicans & iusto siccius apparere, atque calidi natiui hunc defectum tam à causis frigi-

dis id extinguentibus vel suffocantibus, quam calidis id dissipantibus & absumentibus, atque ita hydropem à causis tam calidis quam frigidis generari posse statuunt.

Cum ergo in re tam vtili & cognitu necessaria Medici ita opinionibus discrepent, omnino in veritatem diligenter inquirere, operæ pretium est; cum nisi de vera causa & modo collectionis humoris serosi in abdomine constet, curatio rectè institui non possit. Ideóque meam sententiam, etsi in Medicorum scholis minus tritam, candidè proponere libet, idq; eo libentius, quod eandem sententiam maxima ex parte fouere iam videam Carolum Pisonem, Medicum clarissimũ, & in morborum causis inuestigandis diligentissimum.

Authorem.

Primò ergò illud tenendum, autores plerosque hîc mox à janua aberrare, dum in solo epate caussam collectionis serosi quærunt. Monstratum enim est, *quæstione præcedente*, sæpe hepate saluo hydropem generari. Et quidem de iis aquæ in abdomine collectionibus, quæ ex intestinis, renibus, vreteribus, vesica læsis, ex iis hinc aquæ in abdominis cauitatem destillationibus oriuntur, res manifesta est, sed tamen de eo hydrope, qui frequentior est, & citra harum partium vitium, accidit, idem etiam verum est, obseruatúmque, sæpe hydropicis, qui sanguificationis vitio in hunc morbum lapsi crediti sunt, hepar post mortem saluum repertum fuisse, & rationes hoc ipsum suadent. Nam si hepate serum illud generaretur, cur non à venis attraheretur, & in totum corpus distribueretur, vt in anasarca fieri solet? aut cur non per patentes vias, præcipuè vrinam, excerneretur; cum nullum in renibus vitium sæpe deprehendatur in hydropicis? Neque coctione, siue bonâ siue malâ, plus humoris & aquæ ex chylo fieri potest, quàm quantum eius in eo inest, & illa ipsa aqua, quæ sanguini permiscetur, in chylo iam fuit ex cibo potúque relicta, vt esset ὀχημα-τοφόρος, & distributioni alimenti inseruiret. Vt verò ex chylo corpore composito & heterogeneo aqua saltem fieret, impossibile est: neque in venæsectione, si in hydropicis ea instituatur, aqua mera, sed sanguis, & sæpe pauco sero dilutus emittitur: & aquam illam hydropicorum non in hepate ex læsa sanguificatione fieri, sed ex cibo & potu assumpto colligi, etiã illud docet, quod quidam à potu omninò abstinentes ab hydrope liberati sunt. Ita refert Plinius, *natural. histor, lib.* 7. *cap.* 18. Iulium Viatorem, equitem Romanum, voluntate sitim vicisse, cum aquæ subter cutem fusę morbo laboraret; Et Beniuenius, *de abdit. sanat. & morb. caus. cap.* 13. refert, se rustico cuidam, quem aqua intercus malè habebat, consulenti respondisse, sanari eum non posse, cum morbus iam inueterasset, nisi vltrà non bibat, quàm vt vitam sustineat. Rusticum dicto obtemperasse, & per annum nihil bibisse ac sanatum fuisse. Quæ omnia cũ ita sese habeant, verò consentaneum non videtur, in ipso hepate serum, proximam hydropis causam generari, sed citra hepar colligi, & aquam in hydropicis cumulari, quòd quicquid eius cibo & potui permistum est, ad conuenientes euacuationis vias non peruenit, & neque per lienem, neque hepar, ad renes penetrare potest, sed in venis mesaraicis gastricisque & epiploicis citra hepar subsistit. Nam quod Guarinonius non in primis viis hãc aquam colligi, sed chylum in vapores resolui, qui in cauitate abdominis in vapores concrescant, verò consentaneum non

Hydr. sæpè hepate salvo generatur.

est. Dissectis enim hydropicis ipsa viscera aquâ turgida reperta fuerunt, quę postea in ventris cauitatem sunt. Neque etiam semper adest calor torrefaciens. Verùm de loco collectionis dicentur plura ob materiæ connexionem *quæstio ne seq.*

Cur serum in primis viis subsistat?

Caussæ autem, cur in primis viis aqua & serum, quod cibo & potui permistum est, subsistit, supra explicatæ sunt. Nimirum non ipse chylus, atq; serum in ce sponte vel ad lienem, vel ad hepar & hinc ad renes ruit, sed à partibus istis attrahitur, inseruiuntque *διάδοσιν* & distributioni chyli, ac seri, quod in eo est, duo viscera hepar & lien, quæ serum in chylo etiam ad se trahunt, & porrò ad renes amandant Maiorem tamen partem seri & aquæ, & quidem per vias propiores è ventriculo lien ad se trahit, & *τὰς ἰκμάδας περιττὰς*, humiditates superfluas, vt Aristoteles docet, ad se trahit, vt pluribus *in tractatu de Scorbuto* mõstratum est: reliquum, & quod distributioni chyli ad hepar satis est, cum eo simul ad hepar transit & officio suo functum, è vena cauâ ab emulgentibus venis attrahitur, & per renes ad vesicam è corpore euacuatur. Ex quo patet, caussam hydropis non minus in liene, quàm hepate, imò forsan sæpius, quàm in hepate hærere.

Distributio autem ista seri læditur, facultate attractrice (imò etiam expultrice) vel læsa, vel impedita, vel ob errorem externum frustratâ. Carolus Piso quidem in ea est sententia, serum ideo in corpus distribui, quia sit confusum sanguini, & per necessariam concomitantiam trahatur. Trahi autem sanguinem propter indigentiam habitu corporis inanito; non verò trahi, vbi nulla est eius indigentia. Ideoque inter hydropis caussam etiam repert Plethoram, seu plenitudinem in toto, ob quam & indigentiam nullam attractio in toto & consequenter in visceribus cesset: imprimis tamen hic eam saltem plethoram admittit, quæ fit ex menstrua purgatione & hæmorrhoidum fluxu suppresso: eam verò plethoram, quæ ab aliis caussis fit, sanguinem non serosum, sed potius crassum gignere existimat. Serum autem in plethora ea plurimum abundans à reliqua secretum per se exsudare in cauitatem abdominis scribit.

Verùm abundantiam sanguinis in toto vix hydropis caussam constituendam puto. Etenim etsi facilè comedam, illud serum, quod venæ cauæ inest, per necessariam cum sanguine cõcomitantiam in totum corpus distribui: tamen alio modo sese res habet in prima coctione & chylo, habetque liẽ facultatem aquosa attrahendi, etiam sine chylo, quod & Hyppocrates & Aristoteles docent, & experientia testatur, cùm post vinum, vel cereuisiam, vel alium potum largius haustũ, paulò pòst aqua, quæ in eo est, eadem ferè quantitate, quod etiam in thermis & acidulis accidit, per vrinas excernatur, quod per lienem fieri plerique doctiores Medici concedunt. Ideoque collectio aquæ & seri potius in organis, quæ distributioni chyli inseruiunt, quam in venâ cauâ quærenda est. Etsi collectio seri in vena caua ideo facta, quod attractio in habitu corporis cessset, fieret, facilè vel per sudores vel per vrinam & consuetam viam euacuari posset, vt non opus sit, eam in abdomen regurgitare & penetrare. Quapropter quod distributio seri debito modo non fit, læsa facultate attractrice fit, ideo quod in visceribus, hepate & liene imprimis, calor natiuus actio-

num

rum omnium instrumentum deest. Deest autem calor in visceribus, vel quia extinguitur à nimio refrigerantium vsu, quæcunque illa sint, seu assumpta seu extra applicata; vel suffocatur, quod fit in plethora, præcipuè ex mensium & hæmorrhoidum suppressione, vtpote in qua serosi humores vnà cumulantur, & viscerum horum calorem suffocant; vel dissipatur, quod fit ab omnibus, quæ calorem viscerum dissipant & humidum primigenium eorum absumunt & exsiccant, vt febres ardentes, vini potentis vsus continuus, medicamenta nimis calida.

Secundò impeditur seri distributio propter vasorum angustiam. Etsi enim attractrix salua esse possit, & per se non lædatur: tamen si angustia aliqua sit in vasis, per quæ transit serum, nulla fit attractio, quia non affluit id, quod attrahi debet. Angustia autem hæc fit plerumque ab obstructione à multis crassis viscidisque humoribus, vnde diuturnas & præcipuè quartanas febres sæpe sequi solet hydrops. Si quis etiam angustiam à compressione vasorum in scirrho viscerum & alijs tumoribus addere vellit, cum eo equidem nō multum pugnauerim; hoc tamen certum est, in scirrho etiam simul obstructionem adesse, neque humores illos induratos saltem extra vasa, sed etiam in vasis hærere.

Tertiò ob errorem externum seri & aquæ distributio non fit, cùm ad lienem præcipuè plus eius confluit, quam vel attrahi, vel iterum euacuari possit. Fit hoc, cùm lien ipsi calidior plus, quam debebat, & auidius humorem aquosum attrahit, vel cum in siti nimia potus nimius hauritur. Ita memini puellam in febre tertiana, cum intēsius sitiret & integrum cantharum cereuisiæ secundariæ vno haustu ebibisset, in hydropem incidisse, quæ tamen aquæ per aluum eductione, imprimis Mechoacannæ vsu, iterum cōualuit. Sic refert etiam Carolus Piso, adolescentem quendam cum in tertiana aquam intemperantius bibisset, sub ejus declinatione in Ascitem incidisse, sed ilium vnius tabulæ Diacarthami vsu, aquâ in abdomine restitante per aluum affatim redditâ, breui restitutum fuisse.

Caussa recidiuæ in Hydrop.

Quamquam verò hîc quidam obijciunt, non solum fieri in primis vijs retentionem, sed sanguificationem læsam caussam hydropis esse ideo, quod pauci hydropici, etsi aqua semel sit euacuata, seruentur, sed in idem malum recidant, quod indicium sit, sanguificationis læsæ, quæ, etsi aqua semel euacuata sit, iterum eam generet: tamen id nostræ sententiæ non officit. Equidem concedimus, paucos hydropicos seruari, & quidem ob calidum natiuum & humidum radicale in visceribus absumptum, quæ restituere impossibile est. Fit tamen tùm Hydrops non tam ob sanguificationem, quàm attractionem læsam.

Quod etiam accidit, si lien vel hepar inueterato scirrho laborent, vt nec rectè attrahere possint, nec humoribus transitum præbere. Cum verò isti mala inueterata curare impossibile sit, etiam hydrops inde ortus curari non potest. Præterea læditur quidem sanguificatio, vnde etiam tandem atrophia partium inferiorum sequitur: sed læsa illa sanguificatio non est caussa hydropis, sed potius ab hydrope ortum habet, cum scilicet aqua hepati & visceribus omnibus in abdomine circumfusa, ea corrumpit.

Atque ex his omnibus, quæ hactenus dicta sunt, patet, vera quidem es-

se pleraque, quæ antiqui de caussis hydropis protulerunt, sed ijs potius vt caussis remotis, quàm proximis. Et licet concedatur, ab intemperie viscerum frigida, aut potius calidi natiui & humidi radicalis in ijs defectu peculiari, scirrho item & diuturnis obstructionibus ac substantiæ viscerum corruptione hydropem oriri, sicut nec negatur, ab hisce vitijs etiam sanguificationem lædi: quia tamen non solum alteratrix facultas viscerum, sed & attractrix ab ijsdem caussis læditur, hoc jam in quæstione est; an serum & aqua, quæ in hydropicis colligitur, alteratricis seu sanguificationis vitio generetur, an verò potius attractricis culpâ cumuletur, dum illud, quod aquosum est in potu & cibo, non attrahitur, & per conuenientes vias euacuatur, sed mox in primis vijs restitat: quorum hoc probabilius esse, hactenus monstratum est.

An hydrops sit à sale resoluto?

Et vt tandem in hac de caussis hydropis disceptatione superioribus aliquid adhuc de Paracelsi & eius sectatorum sententia addamus, eos à sale resoluto hydropem deducere, supra dictum, & quidem plerique proximam hydropis caussam statuunt sal aluminosum, quod alij etiam ♀ um aluminosum appellant. Resolui autem sal illud aluminosum & liquescere à varijs caussis statuunt. 1. ab influentia interni cæli microcosmici, seu stellæ hydropicæ & aquosæ, à qua pluuia interna moueatur, quæ salem attingens illum liquefaciat. 2. à propria natura salis, qui natura sua in resolutionem abire aptus natus est. 3. à Diæta aquosa & cibis humectantibus & potu minus conueniente. 4. à similibus morbis, qui salem resoluere possint, de qua re Paracelsus *in duobus tractat. de Hydrope, lib. 2. de ♀ro tract. 2. cap. 6.* Scheunemannus, *in Medicin. reformat.* Petrus Seuerinus, *in Idea Medicin.*

Verum enim verò primò etsi aqua Hydropicorum salsa sit: tamen ex resolutione salis coagulati vel aluminosi eam factam, nunquam probatum. Nam quæ de pluuia illa interna dicuntur, allegorica sunt, & magis Rhetorum, quam Physicorum & Medicorum Scholis apta, in quibus allegorijs ludere non decet. Deinde omninò falsum est, aquam illam ex viscerum sale resoluto factam esse; cum partes eæ in hydrope sæpe integræ sint. Et si sal eorum resolueretur: tamen tanta copia aquæ inde colligi non posset. Præterea notum est, salem non liquescere & resolui, nisi à partibus oleosis terrenisque, quibus admixtus est, separetur, quod in Hydropicis non accidit. Vnde quæ de caussis resolutionis ab iis dicuntur, frustra afferuntur, & partim aliena, partim falsa sunt. Si sal purus alicubi esset in corpore in magna copia, à cibo & potu similibusque caussis forsan liquescere posset: verum cum talis non detur, frustrà ista afferuntur.

QVÆSTIO III.

Per quas vias aqua Hydropicorum in cauitatem abdominis perueniat?

Postquam hactenus dictum, quomodo aqua in hydropicis primò circũ viscera colligatur, iam porrò quæritur, per quas vias collecta in abdominis cauitatem perueniat, de qua re inter autores variè disputatur. Hippocrates hac de re

Secundù Hippocratē. re aphorismum habet, 7. *sect.* 55. *Quibus*, inquit, *iecur aqua refertum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, atque moriuntur*, Quem aphorismum ita Galenus explicat: *Maximè*, ait, *hepar obnoxiū generandis in ea tunica, quæ extrinsecus ipsum ambit, vesiculis aqua plenis vulgò dictis hydatidibus. Siquidē in iugulatis animalibus apparet, interdū talibus vesiculis refertū. Si ergo acciderit, vt tales vesiculæ rumpantur, in eam peritonæi regionem aqua effunditur, quæ est secundum hipogastrium.* Verùm cum dicat Hippocrates, aquam non in abdomē, sed in omentum erumpere, omentum verò solidum sit, sibique vndique constans & densum, vt nihil in se ex parte alia introlabi & erumpere sinat, præterquam ex liene, illisque partibus, vnde nascitur, aut exedi putat Galenus peritonæum parte illius dextra, quâ iecori propinquat, aut illud, *in omentum erumpit*, in omenti locum explicandum existimat. Verùm verbis Hippocratis vix consentanea est illa Galeni explicatio. Expressè enim Hippocrates loquitur non de aquæ in abdomen, sed in omentum eruptione.

Fernelium. Alij, vt Fernelius, *lib. 6 de part. morb. & symptom. cap.* 8. eos turpiter hallucinari putant, qui existimant per angustos cæcosque poros serosum humorem transferri in capacitatem abdominis. Nam, *inquit*, hac ratione peræquè omnes inuaderet, & distribuendis humoribus videretur natura inutiliter vias ductusque tā multos destinâsse. Adde, quod in iis, quos in vrina per dies 20. suppressa extinctos nouimus, aquæ nihil deprehensum est per cæcos illos ductus in abdominis spatium defluxisse, quoniam integra nec pertusa sanguinis serique receptacula. Ipse verò putat, visceris substantiam siccitate & humoris penuria, ceu rimis quibusdam, dehiscere, eorumque ambientem membranam diffringi, vt non amplius serum tenue continere possit, sed id renum more elabi sinat, atque sensim, quasi ex fissa olla stillare in vacuum abdominis spatium.

Verum enim verò præsupponit hîc Fernelius in omni hydrope hepar affici, quod tamen cum experientia non consentit, & sæpe hepate saluo & rimis talibus non apparentibus, atque integra hepar ambiente membrana hydrope quosdam mortuos esse compertum est. Neque etiam credibile est, in corpore viuente tantam siccitatem induci posse, vt substantia partis præ ea rumpatur & dehiscat: & licet verum sit, caussas calidas, vt vini calidioris nimium potum, calidorum medicamentorum frequentem vsum, & morbos calidos hydropem inducere posse: tamen de eo adhuc quæstio est, quomodo calida ista hydropem inducant, An siccando hepar, vt rumpatur & dehiscat; An verò potius eius calidum natiuum dissipando & humidum insitum absumendo; quod posterius probabilius est. Et si à dehiscente hepatis substantia hydrops orietur, omnis hydrops esset incurabilis. Licet enim aqua vel per παρακέντησιν, vel per purgationem educeretur: tamen tantundem quotidie iterum influeret. Vesicas illas seu hydatides hepatis quod attinet, licet illæ procul dubio etiam in brutis, & aliis animalibus dentur: tamen nec ex illis tantum seri fluere potest, quantum ad hydropem constituendum necessarium est. Et licet in ouibus & aliis brutis frequenter hæ vesicæ conspiciantur; nemo tamen propter eas illa hydrope laborasse deprehendit. Neque quæ contra cæcos illos meatus affert, satis firma sunt. Neque enim si iis apertis

dydrops fiat, omnes in hydropem incid re necesse est, cum id non fiat, nisi adsit magna serosi humoris quantitas, qui vel copia vel acrimonia vasorum orificia aperit. Quod verò quidam, qui ex vrina diu suppressa extincti sunt in hydropem non inciderunt, caussa est, quod serum jam vltra hepar penetrauerat, non in primis vijs, quod in hydropis generatione fieri solet, substitit. In eo tamen assentimur Fernelio, quod non simpliciter ad occultos meatus confugiendum sit. Ipsi enim illi manifesti ductus venarum, quibus sanguis & chylus, ac serum, quod in illis est, defertur, sufficiunt: Si nimirum eorum orificia aperiantur, & humorem aquosum exstillare sinant.

Platerus. Cum Fernelio consentit Platerus, qui caussas, ob quas hepar exiccari & dehiscere possit, recenset. Idem tamen alias etiam plures caussas addit, & in abdominis cauitatem serum defluere posse putat, ex hepate & liene exulcerato vel contuso & vulnerato; à renibus item si eorum continuitas soluatur; à venarum omentum & mesenterium perreptantium, vt & aliarum partium in ventre inferiore, vreterum puta & vesicæ continuitate soluta.

Verùm hepatis & lienis vulnera, contusionem & exulcerationem quod attinet, æger prius ex his morbis moretur, quàm tantum seri per ea efflueret, quantum ad hydropem necessarium est. Reliquas caussas quod attinet, omnes ad seri in abdomine collectionem facere posse putamus, sed raræ sunt hæ hidropis species, & propterea eas Medicis hydropis Ascitæ nomine non comprehendunt, & aliam etiam curandi rationem, quam vulgaris hydrops, requirunt.

Adrianus Spigelius, *de corp. hum fabr. lib. 8. cap. 6.* tres vias agnoscit. Prima est illa Fernelij per membranam hepatis ruptam. Addit tamen, hanc Fernelij opinionem haudquaquam semper veram esse; cùm ex iecore aqua etiam sine manifesta continui solutione siue tunicæ & membranæ exterioris, siue etiam ipsius substantiæ effluere possit. Alteram viam ponit venas, quæ per omentum disseminantur, quarum tunicas vel copia dilatat, vel acrimonia exedit.

Tertiam via maliis ignotam addit, lobum exiguum in caua hepatis parte iuxta portas, qui in ipsam omenti cauitatem totus reconditur, & substantia est mollissimâ, ac tenera membranâ obtegitur, quæ facilè rumpi potest.

Verùm, vt dictum, ipse Spigelius agnoscit, primam viam non semper locum habere. Eadem & ratio est tertiæ viæ. Neque enim per lobum illum exsudare potest aqua, nisi vbi in hepate copiosa continetur, quod non semper accidit. Neque experientiâ probatum, serosam illam materiam tantum ad lobum confluxisse, id quod probandum erat: siquidem in morborum caussis inuestigandis videndum, quid fiat, nō quid forsan fieri possit. Et si aliquando contingat: tamen ex isto lobo in omētum defluit, & hinc in abdominis cauitatem destillat.

Itaque verbotenus Hippocratis sententiam retinemus, qui in omentum aquam erumpere dixit, & eorem sententiam probabiliorem putamus, qui è venæ portæ propaginibus per omentum sparsis, & præcipuè ramo, qui Gastroepiploicus dicitur Recentioribus, in omentum aquam in venæ portæ ramis subsistentem fluere, & hinc vel tunicis earum rarefactis per *diapedesin*, aut osculis illarum patefa-

ctis per ἀναστόμωσιν aquam in abdominis cauitatem influere statuunt. Si enim, vt *quæst. præced.* dictum, aqua illa, quæ cum cibo & potu hauritur, in primis viis subsistat, eáque neque ad lienem neque ad hepar trahatur, atque hinc ad renes peruenire non possit, cumulatur in illis viis, & nisi ad ventrem refluat, in omenti, vt partis laxæ, venas ruit, easque aperit. Aut licet ad lienem perueniat, vel ad cauum hepatis pertingat, inde tamen ad omentum facilè peruenit. Et docet idem *alibi* etiam Hippocrates *libro* 4. *de morb.* Nam ita scribit: *In ventriculum autem etiam potus fertur, quo cũ explotus fuerit, ab eo lien recipit, & ad venas & omentum transmittit.* Et *lib.* 1. *de morb. mulierum*: Cum febris vehemens hominem detinuerit, neque dimiserit, sitísque valdè corripuerit, & biberit, quod ad vesicam defertur, per vrinam redditur: Lien verò quod reliquum est, ex ventre ad se raptum suscipit, cum sit rarus & spongiæ similis, & prope ventrem situs. His ita se habentibus, si neque exsudauit, neque in ventrem dimittatur, ex eo splen attollitur, idque magis, si aqua epota fuerit. At si quis ipsum attrectet, mollis est, veluti lanæ tomentum, interdum etiam durus ac renitens. In tumorem autem sublatus & oppletus per vanas aquam in corpus transmittit, præcipuéque in omentum & partes ventriculum ambientes. Idem in mesenterio accidere, & humores serosi ibidem subsistere possunt, quod Hippocrates etiam concedere videtur, *lib.* 4. *de morb. mulierum.*

Authoritatibus hisce subscribit ipsa ratio. Cùm enim non rarò ex subita potus repletione hydrops fiat, lien verò potulentæ materiæ maximam partem attrahat, in omentum proculdubio ex liene defertur, & deinde in ventrem destillat. Potest tamen idem etiam fieri, si in mesenterio subsistat. In corpore enim vbi in vnaquaque parte plus, quàm par sit, aut quàm continere possit, humoris cumulatum est, altera ad alteram transmittit, vt loquitur Hippocrates, *lib.* 1. *de morb. mulier.* Nulla verò vicinior, & magis commoda pars est, in quem lien, vt & mesenterium sese exonerare possit, quàm omentum, vtpote quod venas à solâ vnâ portæ habet, & superior quidem membrana vtramque gastroepiploidem dextram & sinistram inferior autem epiploiden dextram, & posticam; Arterias totidem à cœliaco & mesenterico ramo. Præterea si febrium intermittentium & aliorum morborum latentium hic focus est, vt vult Fernelius: credibile etiam, hîc causam hydropis imprimis quærendam esse, vt qui febres diuturnas, obstructiones pertinaces, cachexiam & alios huiusmodi morbos sequitur. Rationi denique subscribit experientia, quod in dissectis hydropicis omentum plerumque vitiatum deprehenditur. Ita in ancilla illa hydropica, de quâ Heintzius, omentum corruptum repertum est, liene & hepate saluo. Columbus autem *lib.* 15. *anatomiæ*, lienem & hepar saluum reperit in hydropica, in omento verò refertissimum abscessum. Ego quoque in studioso quodam in Nosocomio Academiæ Hydrope & Scorbuto mortuo hepar & lienem saluum reperi, omentum verò totum penè putredine absumptum. Et talia procul dubio quotidie obseruare est.

Non tamen excludendum hîc est Pancreas. Cum enim in sinistra parte prope lienem situm sit, & in medio splenicam venam ad lienem transeun-

CAPVT IV.

De Tympanite.

Tympanites. SEcũda Hydropis species est Tympanites, cui nomen à tympano inditum, cuius sonum refert venter flatibus extensus, si manu percutiatur. Antiquiores vt ipsum ab Ascite seu aquoso hydrope distinguerent, siccum hydropem nominare consueuerunt, 4. *aphor.* 11.

Caussa.

Caussa. *Caussa* proxima & continens est flatus in abdominis cauitate, & sæpe etiam intestinis inclusus. Obseruauit enim Platerus, flatus non solum in abdominis cauitate, sed & intestinis retentos hunc tumorem excitasse, deprehenditque, in quibusdam, qui tympanitici putabantur, post mortem sectis nullum flatum è ventris cauo erupisse, nec ventrem subsedisse, sed intestina, præsertim tenuioria, adeò flatibus distenta & conuoluta prosiliisse, vt in eundem ventrem amplius reponi nequirent, mirúmque fuerit, quo pacto in ventre adhuc clauso contineri potuerint. Simile quid obseruauit Smetius, vt *miscel. lib.* 7. *ep.* 4. refert, Antuerpiæ in puerpera quadam, quæ durante puerperio, ex animi ægritudine mortua est, in cuius dissecto corpore intra peritonæum extra intestina ne guttula quidem aquæ, nec flatûs quidquam inuentum, verum vniuersa intestinorum volumina, imò vnà ventriculus ipse, flatibus distenta & pellucida, & tantum non omnis excrementi vacua visa fuerunt.

Tympanites raro à solo flatu fit. Raro tamen solus flatus reperitur, sed plerumque aquæ permixtus: prædominatur tamen in tympanite flatus, sicut in ascite aqua, & ab alterutro denominationem tumor accipit. Ita tamen interdum miscentur, vt vtrum ad ascitem, an verò tympanitem hydrops referendus sit, ambigas. Interdum etiam asciten flatus præcedunt, sicut & tormina circa vmbilicum, proculdubio ex flatibus orta, 4. *aphor.* 11. Refertque Schenkius, *lib.* 3. *obseru.* 126. ex obseru. D. Francisci Titicæi, virum quendam sexagenarium satis alioquin corpulentum aliquot menses, antequam ipsi per aquæ accumulationem in manifestum tumorem attolleretur venter, hoc symptomate infestatum fuisse, quod quotiescunque assidens mensæ cibum sumpturus & iam mandere cibum aggrediens, tanta corripiebatur anhelandi difficultate, vt pro crebritate respirandi suffocationis periculum præ se ferret, vt ex eo cibum semimansum ex ore reiicere subinde cogeretur. *Tumoris totius corporis historia dua.* Idem in hoc symptoma incurrebat, quotiescunque se ad somnum componens iam obdormiscere inciperet. Ipse verò affirmabat, se eo tempore percipere circa hypochondria palpitationem quandam, atque omnino tale quid, ac si præcordiis aliquid viui animalis subesset. Hic vir tandem ascite periit; Cuius hepar cum aperiretur, illius abdomen, quantum externam eius faciem attint, imò dissectum, nihil ferè à sana hepatis constitutione differre visum fuit, neque quicquam in eo vitij, sicut nec in alio viscere, oculis notari potuit.

Cuius symptomatis caussa proculdubio fuit flatus in hypochondrio generatus, qui variis modis, vt de scorbuto dictum, respirationem lædere potest, qui postea ascitem tympanitæ mixtum produxit.

Rarum verò est illud, quod idem Smetius, *loco allegato*, recenset de Tympanite, quem appellat vniuersali, aut potius sarcite flatuoso in iuuene quodam robustissimo Leodiensi, qui cùm in conflictu subter axilla dextra ad insertionem musculi brachium adducentis vulnus accepisset, quod punctim factum, inter tertiam & quartam costam, quod in pectoris grauitatem penetrauit, postridiè vulneris accepti toto corpore post vnicam noctem manè turgidus apparebat, non solum pectore, sed & dorso, ventre, lumbis, imò scroto quoque, præterea & brachiis, humeris, collo, vultúque, vt ne palpebras quidem deducere posset, quin etiam in vertice ipso, cute vbique distẽta & tumefacta: tumor erat tensus, & cum dolore non paruo, qui tamen linimentis dissoluentibus corpore inuncto paulò post euanuit. Simile quid, etsi in partibus saltem quibusdam, anno 1613. mense Iulio obseruaui hîc in studioso quodam, qui vulnus accepit noctu in pectore gladio angusto in dextra parte circa tertiam costam prope alam antè in pectus adacto & in dorso proximè spinam exeunte, vt de læso pulmone nihil dubitandum fuerit, cum etiam spiritus cum sono maximo è vulnere exiret. Huic latus dextrum vsque ad diaphragma & collum etiam circumquaque intumescebat; qui tumor tamen postea discutientibus cataplasmatis adhibitis euanuit.

Caussam vniuersalis illius tumoris (proculdubio eadem & particularis illius, quem modò recensui, fuit,) refert Smetius in sufflationem pectoris per vulnus axillare obligatum subter cute nota nocte illa factum, quomodo vesicam recentem & flaccidam inserto calamo à pueris inflari videmus. Cui, modo ista opinio rectè explicetur, assentimur. Etenim pulmo respirationis organum est, per quem & fuligines è corde expelluntur; & aër attrahitur; Quæ actio, pulmonis substantiâ integrâ & vasis omnibus saluis rectè perficitur, & aëris ille commeatus est ad cor, & fulginum à corde. Si verò pulmo vulneretur, & simul inter musculos duos vel musculos & cutem aëri via pateat, quod in vtroque vulnere factum, aër, vt debebat, non rectâ per os & pulmones ad cor transit, neque rursum fuligines è corde rectâ ad os, sed aër è vulnere, quasi è folle, in spatium inter cutem & musculos inflatur, & hinc porrò in vicina penetrat. Etsi catarrhi ac serosi humores à capite sub cute totum musculosum genus peruadere, & per collum ac dorsum ad crura vsque & pedes penetrare possunt, cur non & aër ac spiritus flatulentus idem facere possit? Ac videmus cutem etiam in multis animalibus, vt columbis, dum pro esca parantur, inflari posse. Morbus tamen hic Tympanites, ad quem eum refert Smetius, non est; sed in studioso illo vulnerato fuit dextri lateris inflatio, in altero totius corporis.

Quomodo flatus in Tympanite generentur.

Quomodo autem hi flatus in Tympanite generentur, non ita planum est, & alij aliter ea de re sentiunt, de quo postea *quæst.* 1. dicetur. Nos hoc loco breuiter statuimus, flatũ crassum huius hydropis caussam esse, qui quomodo generetur, in Instit. *lib.* 2. *p.* 2. *c.* 7. dictum. Nimirum duo ad flatus generandos requiruntur. Primò materia crassa, & quidem plerumque bilis atra. Cum enim ii, quibus atra bilis ventriculo substrata est, flatibus abundent, & ructus plurimos interdum edant, imò sæpè maxima pars ciborũ in flatus commutetur, si illi flatus retineantur, abdomen

abdomen distendunt, & hanc hydropis speciem producere possunt. Neq; enim in epate solũ hujus morbi caussa quærenda est, sed sæpe in primis viis; vnde rectè Hippocrates, 4 *aph.* 11. *Quibus tormina adsunt, & circa vmbilicum cruciatus ac lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter soluuntur, in siccum hydropem firmantur.*

Quomodo calor debilis sit caussa flatuum? Deinde caussam efficientem quod attinet, equidem, vt in Institut. *loco allegato* dictum, calor debilis dicitur caussa flatuum, sed non simpliciter talis, verùm ratione materiæ, vtpote quam vincere & discutere non valet; imò sæpe præternaturalis & satis magnus est, ac in materiam totam subitò & violenter agit, eamque agitat, quòd in tympanite plerumque fieri existimamus. Etenim si calor planè debilitatus & infirmus esset in materiam non ageret, neque flatus excitarentur. Chylus enim, si sub calore blando versatur in venis mesaraicis, primum sanguinis, rudimentũ accipit, serumque, quod in eo est, cum chylo relinquitur, donec nimirum suo tempore per conuenientes vias euacuetur. Si verò nimius & torrefaciens quasi calor ille sit, quod subtile & resolutioni aptum est, statim in vapores & flatus resoluit, qui in abdomen distribuuntur. Epatis tamen & lienis intemperiem non planè excludimus, præcipuè in sima epatis parte, vbi vena portæ ei inseritur. Nam & illa sua caliditate & siccitate affluentem chylum non blando calore in sanguinem laudabilem mutet, sed eum torreat quasi, quod in eo subtile & resolutioni aptum est, in flatus resoluitur. Atque ita Ascites & Tympanites differunt ratione materiæ & efficientis. Materia enim in Tympanite est melancholica magis; calor verò torrefaciens & adurens; vnde etiam interdum ad remedia frigefacientia confugiendum est, scribitque Mercatus, si hæc omnia præsidia (calefacientia scilicet) non prosint, vtendum esse Hippocratis consilio & prudentia, qui cum multis diebus vsus fuisset in hisce doloribus, calefacientibus & nihil commodi inde percepisset, transiit ad frigida magnâ cùm vtilitate.

Per quam viam flatus in abdomini cauitatē perueniant? Per quam autem viam flatus in abdominis cauitatem perueniant, & vbi hæreant, etiam non ita expeditum est, de quo *quæst.* 2. dicetur. Nos breuiter statuimus, partem chyli tenuem & serosam in venis mesaraicis in flatus mutatam vel per orificia venarum mesaraicarum in ipsam intestinorum cauitatem sese insinuare, vel in mesenterium penetrare, atque inter tunicas illas coërcitos eos tandem permeare & in abdomen penetrare, vel etiam aliquam humoris serosi partem à calore viscerum circumjacentium in vapores resolui, qui cum exitum non inueniant, in abdomine cumulantur, idque distendunt.

Signa Diagnostica.

Signa In Tympanite venter digitis percussus sonum instar tympani edit, & moles abdominis minus grauis, quam in ascite, sentitur. Præcesserunt rugitus ventris & tormina diuturna circa vmbilicum, & lumborum dolor: ægro supino jacenti venter distentus ac durus manet, extrema non adeo tument.

Prognostica.

Prognostica. 1. Tympanites inter omnes hydropis species periculosissima est, quia plures partes intemperie, eaque sicca

& habituali affectæ sunt, & plerumque etiam cõtrariæ intemperies concurrunt; & quo magis inueteratus est, eò periculosior est.

2. Typanites, qui fit ab atra bile multa in ventre redundante, ferè lethalis est, & frustra ægro medicamenta adhibentur.

3. In sicco hydrope styllicidium vrinæ malum est. Hippocrates, *in Coac. lib. 2. aphor.* 19.

Indicationes & Curatio.

Indicationes. Materia, vnde flatus eleuantur, euacuanda, & caussa, quæ eos attollit, remouenda. Flatus verò, qui iam ventrem distendunt; discutiendi & dissipandi.

Ideóque si pituita adsit, simulque aqua, phlemagoga & hydragoga exhibenda, ferè vt in Ascite; cum rarò tympanites fit sine aqua. Quia tamen flatus præualent in Tympanite, minus euacuandum, flatus verò discutientia semper præualere debent. Quapropter pro materiæ antecedentis, è qua flatus generantur, euacuatione, vsurpanda ea, quæ ad epatis obstructiones, vt & lienis & venarum mesaraicarum, sunt vtilia, & ad inflammationem ventriculi vsurpantur, vt pilulę de hiera cum agarico, stomachiæ, aggregatiuæ, de rhabarb. & similes.

Vel ℞. *Mass. pilul. de hiera cũ agarico,*
turbith. electi,
rhabarb. an. Scrup. ij.
fol. soldanellæ. Drach. ß.
rad. asari Scrup. j.
trochisc. albandal.
elaterij,
nucis moschat.
galangæ,
cinamom.
piperis,
cubebar. an. Scrup. ß.

Puluerisanda puluerisentur & excipiantur omnia *succo iridis*, & fiat massa, cuius dosis Scrup. ij. vel Drach j.

Cum *oxymel. scillit.*

F. Pilulæ mediocres. Plura huius generis purgantia *cap. præced.* sunt proposita.

Flatus discutientia. Simplicia. Ad flatus verò discutiendos conueniunt *calamintha, pulegium, hyssopus, thymus, saluia, rosmarinus, fœniculum, anisum, cuminum, baccæ lauri, & huius generis alia.*

Composita. E compositis: *Species dianis. diacalaminth.*

Electuar. *de baccis lauri.*

Vtile est & hic puluis, qui simul concoctionem adiuuat.

℞. *Galang.*
cinam. an Drach. ß.
piper. Scrup. j.
cort. citri sicc. or. Drach. j.
sem. anisi,
carui an. Drach ij.
ligni aloës,
nucis mosch. an. Drach. j.
sacch. ros. tabul. ad pod. omniũ

F. Puluis.

Vtiles quoque sunt *clysteres* ad discutiẽdos flatus parati *è floribus chamæmel. anethi, origani, calaminthæ, rutæ puleg. o, radic. Imperat. helenii sem. anisi, rutæ, cumini, carui, baccis lauri, elect. de baccis lauri, oleo chamæmel. anethino, rutaceo, laurino, melle anthosato,* quibus & purgãtia addi possũt, vt:

℞. *Fol. rutæ,*
flor. chamæmel.
sambuci,
summit. anethi an. M. j.
sem. anisi,
fœniculi,
cumini,
carui, an. Vnc. ß

Coqu. in aqua simpl.

Colaturæ ℞. lbj.

vini maluatici Vnc. iij.

benedict. laxatiu. Vnc. j.

elect. de baccis lauri, Vnc. ß.

ol. rutacei,

laurini an. Vnc. j.

Externa.

F. Clyster.

Extra cucurbitulæ plures sine scarificatione toti ventri, aut vna magna cum multa flamma sine scarificatione abdomini post totius euacuationem affligantur.

Efficax est & *emplastrum de baccis lauri.*

Vtilis quoque frictio cum *succo allij*, vel manib⁹ *oleo rutaceo* aut *laurino* inunctis facta, aut *allium in vino generoso decoctũ*, ac contusum abdomini applicetur. Quidam vas terreũ recens amplũ cinere calente replent, & *semẽ dauci, fœniculi, cumini* inspergunt, & panno lineo coopertum inuersumque ita calidum abdomini imponunt, vt ab ægro perferri potest.

Vtiles quoque sunt sacculi *ex milio & sale ac furfure torrefactis*, & *ex semine anisi, dauci, cumini, fœniculi, rutæ, lauri, pulegij, galangæ confecti*

Vt ℞. *Summitat. anethi,*

fol. rutæ,

absinthii,

fl. sambuci an. M j.

sem. cumini,

carui an. Drach. ij.

Coqu. in s. q. vini ad mollitiem.

Contusis adde *emplastri de baccis lauri,*

vnguẽti Agrippæ an. Vnc. ß.

ol. anethi,

rutacei an. q. s.

F. Cataplasmæ.

Vel ℞. *Stercoris vaccini,*

caprini an. Vnc. iij.

pulu. rutæ,

sem. cumini an. Vnc. ß.

Cum vrina pueri incorporentur additis *sulphur.* Vnc. iij.

F. Cataplasma.

Vel paretur hoc emplastrum, quod cuti pertinacius adhæret, & satis efficax est:

R. *Rutæ,*

chamæmeli,

meliloti,

calaminthæ an. Vnc. ij.

sem. carui,

fœniculi,

cumini an. Vnc. j.

Coqu. omnia in vino & oleo rutaceo vel anethino. Contundantur minutim.

Addatur *gummi caranna,*

cera an. q. s.

F. Emplastrum.

Cum autem sæpe in hoc affectu cõjungatur viscerum intemperies calida, quæ intenditur vsu calidorũ medicamentorum flatus discutientium, vtendum tùm minus calidis, & epati succurrendum per medicamenta externa, quæ illius calorem temperant. Quam ipsam ob caussam, vt etiam supra dictum, circa curationem Tympanitis hoc curare iubet Mercatus, si hæc omnia præsidia prodesse non videantur, & ex calidorum vsu æger nil commodi percipiat, vt transeatur ad frigida.

Diæta.

Diæta

Victûs ratio omnino flatûs sit expers. Potûs parsimoniã adeo exquisita non est opus. Talis tamen sit potus, qui flatus potius discutiat, quàm augeat, & propterea conuenit vinum dilutum ligno sassafras, cortic. citri & similibus.

trarietas hic occurrat, & neque sine primæ coctionis vitio, neque sine calore præter naturam epatis tympanitem fieri existimant.. Nam licet ventriculus & intestina ac partes vicinæ frigidæ sint, modò epar adhuc bene constitutum & sanum sit, non bene quidem coquere epar statuunt, cum vitiosus chylus in bonum sanguinem mutari non possit, & flatum generare, sed paucissimum, & qui facilè discutiatur. Si verò epatis calor natiuus debilis sit ob intemperiem præter naturam calidam, plures flatus, qui discuti non possunt, eleuari existimant.

Verùm quod hîc de calore præter naturam dicitur, id negandum hîc planè non puto, & quod supra è Christophoro Guarinonio, *consil.* 563. de Ascite protuli, id & hîc locum habet, nimirum calorem in tympanite torrefacientem potius esse, quam debilem, qui in chylum non blandè agat, eumque quasi foueat, sed subtiliores ejus partes in vaporem & flatum resoluat. Concedimus & hoc, calorem illum in epate, & præcipuè eius parte caua, quà venam portæ excipit, consistere posse, eparque ea parte esse siccius ac densius, non molle, vt in sanguineis, εὐσάρκοις & pinguibus esse solet. Tamen nec mesaraicas venas nec mesenterium excludendum esse puto. Etenim si eæ partes præter naturam sint calidiores & sicciores, chylum, præcipuè crudum & crassum, in flatus facilè mutabunt. Quod vero à nonnullis hîc prolixè disputatur, an flatus à calore debili vel excedente fiant, ad id respondendum primò, non solùm ad agens esse respiciendum, sed etiam ad materiam, quæ vt in flatus transire possit, apta esse debet. Deinde calorem eundem posse dici debilem respectu materiæ, quam totam resoluere non possit; nimium verò respectu partis affectæ, cuius temperiem naturalem excedit.

QVÆSTIO II.

Per quam viam flatus in abdominis cauitatem perueniant?

Per quam viam flatus in abdominis cauitatē perueniant? Secundum Fernelium.

Per quam viam in Tympanite flatus in cauitatem abdominis perueniant, Autores quoque discrepant, & vt quisque de generatione flatuum sentit, ita suam etiam de via in abdominis cauitatem habet sententiam. Fernelius flatum hunc ex imbecilla coctione & cruditate genitum, cum multus in ventriculo & intestinis cumuletur, & exitum naturalem non reperiat, impetu viam sibi inuenire & per cæcos tenuesque ductus inter abdominis membranas magnis cruciatibus sese inferre, ac demum vario impulsu in ipsum abdominis spatium penetrare ac deuolui, scribit. Per quas vias & tenues meatus, si eos intelligit, qui in ventriculi & intestinorum tunicis sunt, negat id Platerus; cum etiam tenuissimis membranis facilè coerceantur, & tumor tenuis facilius transsudet, quàm flatus erumpat. Ipse verò in ostiola venarum mesaraicarum flat⁹ in intestinis & ventriculo sese insinuare, atque ex venis mesaraicis, eodem modo sicut serosum humorem, in ventris spatium peruenire statuit, cum in flatibus in Tympanite plerumque permistus sit.

Flatus tamen etiam per intestinorum tunicam interiorem in exteriorem penetrando illic mesenterium, vbi ille connascitur, sese ingerere, atque inter illas tunicas coërcitos eas tandem permeare & in abdomen penetrare posse non negat. Præter hanc tamen caussam collectionis flatuum in abdomine aliam adhuc addit Platerus, nimirum eorundem generationem in ipsa ventris cauitate, quando nimirũ humor aquosus in abdominis cauitatem transsudans vel destillans, atque ibi collectus in flatus resoluitur, quod fit ob calorem viscerum internum. Atque in hac sententia Plateri nihil desidero, nisi quod putat, ex spatio intestinorum flatus per ostiola venarum mesaraicarum in intestina sese insinuare, atque hinc ex venis mesaraicis in cauitatem abdominis penetrare. Neque enim hoc necessarium est, cum flatus in ipsis venis mesaraicis & circa epar & alibi generari possint.

CAPVT V.

De *Anasarca*.

Anasarca. ANasarca, quam & ὑποσαρκίδιον & λευκοφλεγματίαν nominant, ita dicitur, quod vniuersa corporis moles per carnem & sub cute humore pituitoso plena tumida & alba appareat. Aretæus tamen, *in 2. diutur. cap. 1.* inter anasarcam & λευκοφλεγματίαν distinguit, quod hic ex alba pituita, crassa & frigida in epate genita, ille ex carnis in humorem aquosum & tenuem resolutione oriatur. Verum alii autores distinctionem hanc non attendunt; neque credibile est, ex carnium resolutione, quæ proculdubio à caussa calida fieri debet, hanc frigidam morbi speciem prouenire posse. Majoris momenti est illa distinctio, qua vocabulum leucophlegmatiæ sumitur nonnunquam pro morbo, nimirum de tumore totius corporis ad humore pituitoso, aliquando verò de dispositione, quæ hunc mordum producere solent, & læsa sanguificatione (quo modo de ea hoc loco præcipuè agimus) in qua ob pituitam, quæ in toto corpore cumulari incipit, totũm corpus albidum redditur.

Est enim Anasarca seu Leucophlegmatia affectus cachexiæ affinis, differens ab eo solùm magnitudine; quoniam frigiditas epatis & venarum, siue primariò siue aliunde acquisita, hic major est, & materia cruda in venis & habitu corporis copiosior, molésque tota corporis humidior. Præterea, Auicenna teste, alimentum in cachexia agglutinatur quidem, sed non assimilatur; in anasarca verò neque agglutinatur, neque assimilatur. Etsi enim apponatur alimentum: tamen dissimile est, neque assimilari potest, & ita quædam falsa nutritio accidit, nutritioque frustratur ob errorem externum. Nam partium, quæ in ambitu corporis sunt, temperies ex affluente pituitoso & frigido alimento non aliter refrigeratur, atque ex aëre circumfuso iis accidere potest, qui in locis palustribus aut carceribus degunt, atque deinde aut cachectici aut hydropici fiunt, malo cum epate communicato.

Generatur autem pituitosus ille humor & crudus sanguis primò omnium consensu epatis vitio & intemperie frigida, ob quam pro bono sanguine pituitosus & crudus generatur & copia pituitosi humoris coaceruatur, quem

cum facultas nutrix non superare possit, fit praua nutritio.

Frigiditas autem illa prouenit vel à sanguinis copia, qua grauata facultate naturali & calore oppresso bonus sanguis generari non potest, sed pituitosus & crudus producitur; vel à pituita & crudorum humorum redundantia, qui à caussis refrigerantibus internis & externis ortum habent.

Et omnino, vt dictū, easdem caussas habet leucophlegmatia, quam cachexia, saltem magnitudine differentes, & sæpe fœminis ex retentione mensium, vt & grauidis, præcipuè si fœtus sit debilior, & alimentum non satis attrahat, accidit. Exemplum habet Hippocrates, 7. *epid.* in Harpalidæ sorore, *cui quatuor aut quinque mensium vterum gestanti pedum tumores aquosi exorti sunt, & oculi in orbem intumescebant, totumque corpus, veluti pituitâ albâ suffusis, in tumorem sublevabatur. Tussis sicca, erecta celeris spiratio, eiusmodique anhelatio, interdumque à spiritu suffocabatur, adeo vt perpetuò sedere in lecto cogeretur, neque decumbere posset, sed si qua somni incideret opinio, eum desidendo caperet.* Interdum ex nimio mensium vel hæmorrhoidum fluxu oritur.

Deinde nonnulli statuunt etiam citra hepatis refrigerationem corporis vniuersi habitum ita refrigerari posse, vt bonum quoque alimentum affluens assimilare non possit, sed id potius corrumpat. Externas enim caussas in partes externas aliquam intemperiem inducere posse, vt bonum quoque nutrimentum perficere nequeant. Et posse interdum hanc intemperiem frigidam ab vna parte originem sumere, nimirum à pedibus. Hi enim, vt à fonte caloris remotiores, si refrigerentur, & multam pituitam cumulent, idque malum sensim auctum ascendat, tandem enim vitium cum pluribus partibus corpus totum refrigerari & in consensum trahi posse. Verum si toti corpori talis caussa occurrat externa, vt antea etiam dictum, tale quid accidere & etiam bonum alimentum affluens in habitu corporis refrigerato & nimis humectato corrumpi posse concedimus. Vt autem idem ab vna parte saltem refrigerata accidat, non probabile putamus.

Qui Aretæi sententiam retinent, interdum humorem hunc ab insigni caliditate corpus ac humores liquefaciente prouenire statuunt, si materia propter crassitiem neque in abdomen penetrare, neque per vias vrinæ expelli possit, sed ad partes cutaneas feratur. Verum enimuerò, vt supra dictum, verò consentaneum hoc non est. Si quid enim liquiescit, vel per aluum vel per vrinas expurgatur, vel per sudores aut insensibilem transpirationem discutitur, neque compertum est, quenquam ex causa calida in anasarcam incidisse.

Signa Diagnostica.

Signa

In Ascite totum corpus æqualiter quasi intumescit, maximè tamen in pedibus & tibiis sub noctem, & si corpus digito prematur, vestigium relinquitur, & non detumescit corpus noctu, vt in cachexia, sed tumor plerumque fit major. Venter non ita inflatur, vt in Ascite, carnes emortuorum similes habet æger, quæ molles, laxæ & pallidæ sunt; vrinæ sunt tenues & albæ; respiratio est difficilis. Febris lenta sæpe accedit.

Prognostica.

Prognostica

1. Anasarca inter omnes species hydprois minus periculosus est. Etsi tandem enim vitium cum pluribus partibus ca-

communicetur: tamen minus habet hoc periculi. Nam humor pituitosus, quo vniuersa corporis moles abundat, initium aliquod coctionis suscepit, propiusque ad sanguinis naturam accedit, quàm serosus & aquosus humor in Ascite. Præterea plerumque Anasarca è crapula, atque corporis exercitatione intermissa oritur, quæ caussa minus rebellis est, ideoque facilius coctionem admittit per ea, quæ talem humorem absumunt & exsiccant.

2. Si Leucophlegmatia detento fortior Diarrhœa superuenit, morbum soluit. 7. *aphor.* 29. Oportet autem criticam esse euacuationem, & quæ morbo incipiente fiat, viribusque adhuc integris, & vt copia excreti humoris morbo non impar sit. Si verò ægro debili & viribus insigniter affectis profluuium alui sequatur, & cætera desint, non morbum Diarrhœa tollit, sed ægrum.

3. Hydrope detento si aqua è venis in ventrem confluxerit, soluitur morbus 6. *aph.* 14.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. In curatione Anasarcæ Medicis duo scopi sunt propositi: Primus, vt aquosa materia per carnes sparsa euacuetur & absumatur; Alter, ne noua generetur & affluat; quod fiet, si quæ circa viscera hæret cruda materia euacuetur, & epati sua temperies restituatur & robur. *Vena sectio.* Primò itaque solus anasarca inter hydropis species, vt Galenus, 4. *de ration. victus in acutis text.* 11. habet, cum incipit, interdum sanguinis detractione eget, quando scilicet ex retentione hæmorrhagiæ vel mensium, vel ex alia aliqua caussa plethorica ortum habet: Idque ideo, ne frigidioris etiam sanguinis copia calor obruatur & extinguatur, Epatisque intemperies augeatur. Euacuata enim aliqua parte crudorum succorum, qui cum sanguine in venis redundant, & instar viridium lignorum debilem calorem membrorum suffocant, natura eiusmodi onere leuata facilius reliquos humores concoquere potest. Euacuatio ista sanguinis statim in principio instituenda, antequam vniuersus corporis habitus valde inficiatur, & sanguis paucus euacuandus.

Aperiatur autem vena in brachio, si sanguis in toto corpore sit copiosior sine priuatæ alicuius partis vitio. At si à mensium vel hæmorrhoid. suppressione malum ortum habeat, primò quidem in brachio vena aperienda pro copiæ sanguinis imminutione; hinc in crure venâ apertâ fluxus iterum cōcitandus si major sit sanguinis abundantia; alias statim in crure vena aperienda.

Si verò ex alia caussa non coniuncta cum sanguinis copia ortum habeat anasarca, omittenda venæ sectio, ne sanguinis detractione corpus vniuersum refrigeretur, & in statum deteriorem conjiciatur.

Euacuatio. Sanguine, si opus sit, euacuato, materia antecedens euacuanda phlegmagogis, per vomitum & alui dejectiones, vt & diureticis. Et quidem cum in anasarca plerumque crudi humores in ventre, & in primis vijs abundent, singulis septimanis bis vomitum medicamento mediocri instituere vtile est.

Primis vijs hoc modo euacuatis, purgantibus à majoribus venis crudos humores educere conuenit, præmissis præparantib⁹ ex oxymel. simpl. composit. & scillitico, syrup. de duab.

&

& quinque rad. byzantino, de hyssop. de calamintha cũ decocto radic. aperient. hyssopi, carduibenedict. betonicæ, vel aquis similibus.

Ad purgandum vtilis est Ebulus, mechoacanna, agaricum, turbith, diacarthamum, diaturbith cum rhabarb. ęlect. Indum, benedicta laxatiu. pilul. de hermodact. &c. Misceatur autem eiusmodi medicamentis aliquid rhabarb. vt vna hepar roboretur. Et sola per aluum purgatione, si in principio & antequam viscera habitualem intemperiem contraxerint, instituatur, multi sanitati restituuntur; cum causa antecedente sublata natura coniunctam interdum sola superet.

Medicamenta autem, quæ menses mouent, si ii suppressi sint, eadem & anasarcæ conueniunt, paranturque ex radicibus aperientibus, cuscuta, capill. ♀, heupatorio, chamædry, sambuco, schœnantho, cinamomo & similibus. Si verò à nimio mensium aut hæmorrhoidum fluxu hoc malum accidat, ob quem spiritus dissipantur, & hepar refrigeratur, cautione opus est. Nam quæ sistendis mensibus aut hæmorrhoidibus vtilia sunt, anasarcæ nocent: Quæ verò Anasarcæ conueniunt, sanguinis fluxum augent. Videndum igitur, ex vtro affectu plus damni impendeat. Vtendum proinde aperientibus propter Anasarcam; mediocriter verò astringendi vi præditis propter fluxum sanguinis. Vtilia hîc proinde sunt *absinthium*, *betonica*, *spica nardi*.

Frictiones. Materiæ coniunctæ in habitu corporis ratione, vtendum valida frictione cum linteis asperis, aut fricentur partes spongia, aqua salsa, cui sulphuris aliquid additum sit, macerata & expressa. Imprimis verò vtiles sunt thermę sulphureę, bituminosæ, vnde Galenus, 1. *de simp med. fac. cap.* 7. scribit; Hydropicis aduersus est & potus & lauacrum aquæ dulcis, salsæ verò ac nitrosæ, sulphureæ, bituminosæque omnes sanè perutiles. *Thermæ.* Sudores prouocentur per Laconicum. *Laconicũ.* Antiqui per arenam à Sole vel igne calefactam, fluuiatilem præsertim autem marinam, sudorem prouocarunt, in quo ægrum sepeliebant capite exserto & velato, & sudorem è facie semper detergebant. Verùm Laconicis idem ferè præstari potest. Probatur & lutum thermarum, præsertim sulphurearum. Sic Galenus, 9. *de simpl. med. fac. cap. de thermar. differ.* vidit Alexandriæ quosdam Hydropicos Ægyptiæ terræ luto vtentes plurimum adiutos fuisse.

Cataplasmata. Vtilis est & Cataplasmatum applicatio, quale Aëtii ex stercore bubulo resiccato cũ posca aut oxymelite fit, adiecta quarta parte sulphuris, aut ex cochleis tritis impositis. Commoda quoque sunt vestimenta suffulta medicamentorũ exsiccantium puluere, vt flor chamæmel. rutæ, aneth. & similibus. *Vestimenta medicamentis suffulta.* Fermentum quoq; multo sale permixtum nonnulli adhibent, aut panem cum pulu. hyssop. aut farina fabar. aqua marina vel alia salsa & melle coctar. cum pari pondere absinthii; Cuius generis plurima apud Aëtium leguntur Omnia autem impinguantia & resinosa, cum cerata, tum malagmata, vitare iubet, vt quæ inflandi, tumoresq; intendendi vim habent.

Assiduè autem crura, manus, aliasque tumefactas partes, in Sole aut ad ignem inungat hoc medicamento.

℞. *Sulphur. viui,*
thuris,
alum. scissil. part. aeq.

Contere cum aceto & vtere.

Vetula quædam capiebat ranas viuas, quas in olla noua coquebat, superfuso oleo oliuarum, & oleo ventrem inungebat calidè versus inferiora manus ducendo, à stomacho versus inguina; die secundo tumor descendit, vt pedes intumescerent vehementer, tertio die penitus liberata fuit. Forestus, *lib. 9. obseru. 31. in schol.*

Matth. de gradibus etiam ranas viuas mirabiliter aquas ad se trahere scribit.

Crurum. Scarificatio. Extrahit tandem materiam serosam crurum scarificatio, idque sensim, & sine virium deiectione præstat.

Interna Medicamenta humores aquosos absumentia. Sunt quoq; interna quædam, quę materiam aquosam & serosam absumunt. Erinacei terrestris caro siccata commendatur ad absumendũ humores aquosos. Adhuc efficaciores sunt sales theriacales.

Non negligenda simul sunt hepar roborantia, quæ plerumq; etiã vnâ opera humores per vrinas euacuare possunt, vt decoctum & vinum absinthij & radic. helenii. Hoc n. vinum & crudos humores concoquit, eosque per vrinas purgat, & viscera egregiè roborat. Quod etiam faciunt Dialacca, Diacurcum. trochisci de rhabarb. de absinthio.

Diæta.

Diæta. Victus ratio sit exsiccans, calefaciens & attenuans. Ideoque tenuior victus talibus præscribendus; cùm inedia humores absumat: & eiusmodi corpora, quæ crudis humoribus abundant, facilè inediam tolerare possunt. Et ita victus quantitas moderanda, ne vel copia facultatem grauet, & causam morbi augeat, vel paucitate vires deiiciat, quæ in morbo diuturno diu durare debent. Carnes assæ potius sint, quàm elixæ. Et ferè talis victus ratio hic vtilis est, qualis præscribitur illis, qui decoctum ligni bibunt. Imò decoctum ligni Guaiaci vel sassafras in potu præbere vtile est. Et omnino parcissimè bibendum, vt singulæ partes superfluum succum liquent & absumant.

CAPVT VI.

De Dolore Hepatis.

Dolor hepatis. Dolore quoque interdum hepar infestatur; Cuius duæ sũt causæ, inflammatio & flatus. De Inflammatione supra dictum, vt hic addere aliquid opus non sit. Interdum etiam vsu venit, vt dolor tensiuus circa hepatis regionem sentiatur ex materia crassa & flatulenta inter membranam hepatis & eius substantiam inclusa, vt de inflammatione hepatis dictum: ab inflammatione tamen hepatis discernitur, quod inflammationem hepatis statim febris comitatur, quæ in hoc dolore ferè abest. Dolor in gibbo ad pectus distenditur, in cauo ad ventrem & intestina, & interualla quædam habet, nec color corporis & faciei, vt in inflam-

matione fieri consueuit, immutatur. Febris si accedat, flatulentam illam materiam sæpe resoluit & discutit.

Curatio.

Curatio. Vbi igitur dolor insignis fuerit, basilica dextri lateris aperiri debet, aut diuersionis causa partibus infra hepar cucurbitulæ affigantur. Materia etiam, quæ flatus gignit & fouet, præparata purgantibus euacuetur conuenientibus. Post topicis materia discutiatur, vt;

℞. *Chamæmeli*,
summit. anethi,
fol. rutæ an. M. i.
flor. rosar. rubr. M. ß.
sem. anisi,
fœniculi an. Drach. iii.
schœnanth. Drach. ii.
Coqu. in aqu. simpl. ad tertias.
Colatura pro fotu vsurpetur.

Hinc inunctio fiat oleo de absinthio, amygdalis amaris, rutaceo, oleo de spica.

Simul etiam interna discutientia vsurpanda, vt diagalang. diacinanom. cum speciebus diarthod. abbatis mixta, & quæ huius generis sunt alia, non omissis, quæ à proprietate hepati conducunt.

Diæta. In Diæta vitentur omnia, quæ flatus generandi vim habent.

Inter hæc Symptomata recenseri quoque posset Fluxus Hepaticus: verùm etsi causa eius sit in hepate; tamen quia materia per aluum euacuatur, de eo inter alui fluxus actum.

CAPVT VII.

De Ictero.

Icterus. Tandem etiam Practici vulgo hîc de Ictero agunt. Etsi verò Icterus sit color totius corporis mutatus, atq; ita inter Symptomata corporis superficiei pertineat; tamen cùm originem à vesicula fellis habeat, eos imitari, ac hoc loco de Ictero agere libet.

Vnde dictus. Icterus Græcis nomē accepit siue ἀπὸ τῆς ἰκτίδος, id est, viuerra, quæ syluestris mustelæ species, cuius oculi eiusmodi colore tincti cernuntur, vt Aretæus, *lib. 1. diutur. c. 15.* & Aëtius, *tetrab. 3, serm. 2. c. 17.* habet: Siue ab Ictero, siue eius coloris, quæ & Galbulus nominatur, & si spectetur ab Icterico mori ægro sanato dicitur, vt Plinius, *lib 7. histor. natural. cap. 30.* habet. Latinis Regius morbus nominatur, *Molliter hic quoniam celsa curatur in aula*, vt Q. Serenus canit. Quæ ratio tamen parum apta videtur. Malim ergo ita ab auro, metallo regio dictum, statuere, sicut & aurigo ab auri colore dicitur. Nominatur & fellis suffusio.

Quid sit? Est autem color præter naturam totius corporis flauus, viridescens aut nigricās, ab excrementij & vitiosi humoris eiusdē coloris in cutē effusione ortus, atq; ita symptoma in visibili qualitate mutata.

Eius subiectum. Causa. Subiectum eius est totius corporis cutis. Causa proxima humor concolor. Talis enim est totius corporis & partium color, quales humores in eas influunt.

Humor autem, à quo hîc color prouenit, nec vnicus est, nec vnicam causam habet. Vnde rectè Galenus, *lib. 9. de comp. medic. sec. loc.* initio eos Medicos rectè facere scribit, qui in describendis medicamentis contra Icterum distinctè explicant, quibusnam ægris singula conueniant; contra verò eos non leuiter errare, qui sine discrimine remedia proferunt; quasi illa ictero laborantibus conueniant simpliciter, cùm certum sit, variis Icteri differentiis varia medicamenta conuenire, & quæ vni prosunt alteri nocere.

Signa Diagnostica.

Signa. Icterus in genere facilè cognoscitur, præsertim si album oculi inspiciatur, & internus maximè angulus, vbi venæ maiusculæ sunt. Ea enim in parte videns coloris mutatio apparet.

Differentiæ.

Differentiæ. Vt verò distinctè de Ictero agatur, primò differentiæ proponendæ sunt, & singularum causæ, signa, curatio postea seorsim proponendæ Galen. *5. de loc. affect. cap.* 7. causas icteri quatuor recenset. 1. Hepatis διάθεσιν præter naturam siue ea sit temperies mutata, siue inflammatio, siue obstructio, siue scirrhus. 2. Ferarum morsum, ob quem sanguis in talem humorem flauum mutatur. 3. κρίσιν, qua bilis è visceribus in cutem effunditur. 4. In fine capitis addit vesiculę fellis repletionem tantam, vt prostrata eius virtute expultrice, excerni bilis ex hac in intestina nequeat.

Nos differentias, quæ curationẽ variant, hoc modo proponemus.

1. Est Icterus flauus, qui fit ab obstructione vesiculæ fellis, vel angustia eius à calculis.

2. A bilis copia; qui tamen icterus non vnius generis rursum est, sed vel ab hepatis intemperie calida cùm vel sine febri, vel ab inflãmatione oritur, cum tanta bilis copia est, vt vesicula fellis totam capere nequeat.

3. Est Icterus, qui fit à ferarum venenatarum morsu, vel veneno hausto, cum flauus, tum niger.

4. Niger, qui tribuitur vitio Lienis.

Ratio differentiarum flaui hæc est. Cùm ideo flauus icterus accidat, quia plus flauæ bilis est in corpore, quàm par est, euenit hoc, vel quia maiore, quàm æquum est, copia generatur bilis & humor flauus in hepate, ob intemperiẽ eius calidam, aut sine inflammatione aut cum inflãmmatione, aut cum, aut sine febre: Vel quia, quæ quidem iusta quantitate genita est, debito modo non euacuatur. Quod fit vel ob angustiam meatuum fellis siue exporrectorum in hepar, per quos bilis in vesiculam fellis attrahitur, siue ad duodenum tendentium, vnde per aluum expurgatur: vel ob angustiam vesiculæ fellis, quæ suscipere bilem non potest, quia lapides in ea contenti eam angustiorem reddunt.

Addũt quidem alii quoque alias causas, nimirum attrahentis expellentisque facultatis in vesicula fellis imbecillitatem, quę ab intemperie aliqua, præsertim frigida, ortum habeat. Verùm non immeritò dubitatur, an tanta frigiditas

in vesicula fellis quæ Hepati membro calido adhæret, & humorem calidum in se continet, esse possit. Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 7. hanc etiam causam addit, quod vesicula fellis aliquando copiâ bilis ita repleatur, vt prostrata vi expultrice ex ea intestina euacuari nequeant. Verùm in vesica vrinaria, si vltra modum & tempus vrina retineatur, hoc quidem accidere solet, an autem in vesicula fellis idem possit accidere, dubitamus. Nam in vesica vrinaria id præcipuè accidit, cùm voluntariè vltra debitum tempus & modum vrina retinetur, quod fit beneficio musculi, qui orificio eius præfectus est, & copiosius ex largiore potu vrina affluit; quæ retentio in vesicula fellis locum non habet, cùm quod in ea per vnũ meatum attrahitur, per alterũ, nisi obstructus sit, euacuetur. Atque hæ cùm sint Icteri differentiæ, de singulis seorsim dicendum.

De Ictero flauo ab obstructione vesiculæ fellis.

Icterus flauus ab obstructione vesiculæ fellis.

Cùm flaua bilis in vesicula fellis ex hepate colligatur, & subinde eius aliquid ad duodenum intestinum mittatur: si meatus siue ex porrecti in hepar, per quos in vesicam fellis bilis allicitur, siue ad duodenum tendentes, per quos in aluum expurgatur, angustiores reddantur aut claudantur, bilis in hepate restitat, & hinc cum sanguine in venam cauam distribuitur, & in totum corpus dispergitur, cutémque colore flauo tingit.

Hæc autem meatuum angustia prouenit vel ab obstructione, quæ accidit interdum à crassa pituita, interdum à bile crassa & copiosa, interdum à calculis, qui sæpe magno numero in dissectis corporibus in vesicula fellis reperti sunt, vt obseruationes Medicorum docent, quarum aliquas collegit Scenckius, *lib.* 3. *obseru.* 37. vel à circumstantium partium compressione, vt scirrho, inflammatione. Nonnunquam etiam vesicula fellis ita lapidibus repletur, vt bilem capere non possit.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hæc Icteri species non solùm ex eo, quod reliquarum causarum signa absunt, sed imprimis, quod feces alui à consueto colore deflectunt & albicant, bilis transitu in intestina præcluso, à quo feces alui tingi solent.

Porrò autem dispiciendum, an vitio Hepatis vel vesiculæ fellis id accidat. Si hepatis vitio id euenit, proculdubio signa affecti Hepatis aderunt, & aliqua tensio aut pondus in dextro hypochondrio percipitur. Si verò abs hoc fuerit, in vesicula fellis causa hæret, & Icterus plerumque repentè inuadit, aluus ferè pigrior est, vrina crassescit, & ex flauo & rubro ferè nigricat, sine virium tamen iactura, modò febris planè absit. Nam febrem etiam interdum tali ictero coniungi, non planè impossibile est. Etsi icterus tum diuturnus sit, ac medicamenta satis efficacia & rectè exhibita nihil proficiant, à calculo angustiam vesiculæ fellis prouenire, argumento est.

Prognostica.

Prognostica.

1. Facilior est, si cætera consentiant, Icteri flaui curatio, quàm nigri, cuius causa validius resistit. Et quidem inter icteri flaui species facilius curatur Icterus ab obstructione vesiculæ fellis natus, vt cui interdum vnicum Cholagogon exhibitum satis fuit; quoniam meatus bilis à vesica illa in intestina porrecti intestinis propiores sunt. Vbi tamen obstructio illa à calculis est, vix curationem admittit.

2. Ictero laborantibus si iecur durum fiat, malum; 6. *aphor.* 42. Et si obstructiones sint pertinaces, & in scirrhum hepatis desinant, hydropis prænuncius est Icterus.

Indicationes.

Indicationes,

Obstructio siue in Hepate, siue in vesicula fellis sit, aperienda, humorque biliosus in corpore hærens euacuandus; solutæque obstructionis signum est, quando feces alui iterum colore flauo tinguntur, & vrinæ illa intensa flauedo ad nigrum vergens remittit. Tandem, si color sponte non euanescat, humor eius causa in cute hærens discutiendus.

Curatio.

Curatio.

Expediuntur autem hæc per medicamenta aperientia, quibus & victus respondeat, deinde per euacuantia; quæ commodissimè per vices exhibentur, ac si malum sit contumacius, à leuioribus progrediendum ad fortiora. Et cùm aperientia tutò exhiberi non possint, nisi primæ viæ euacuatæ sint, ab earum euacuatione incipiendum. Vtiles quoque hic sunt clysteres, qui non solùm excrementa alui subducunt, sed & naturam stimulant.

Aperientia hic conueniunt, *Rad. cichorij, quinque aperientes dictæ, chelidon. maior, curcumæ, asari, anchusæ aruensis colore rubro, endiu. cuscut.* quâ vix quicquam hic præstantius, *agrimon. marrubium, centaur. minus, chamædrys, absinthium, trochisci de eupator. de lacca; syrupus endiuiæ simpl. & compos. de duabus & quinque radicibus, byzantinus acetos. diarrhod. syrup. de cichor. cum rhabarb. de eupator. lapis flauus in felle tauri repertus, lumbric. terrest. ad* Drach. i. cum *succo cichorij* aut *melicrato* exhibiti.

Quâ vi lumbrici icterum tollant?

Aëtius coctos & cum myrrha tritos fabæ magnitudine exhibet ex passo aut vino mulso, & ita postero die per vrinam icterum profligari scribit. Et plerique à proprietate occulta lumbricos hoc præstare putant: Verùm insignis vis aperiendi, qui iis inest, ad icterum tollendum sufficere videtur. Quidā pro summo remedio *asphodeli asparagum* ictero laborantibus præbent, teste Galeno, 2. *de aliment. facult. cap.* 6.

Chymica.

E Chymicis medicamentis vtilia sunt: *Tartarum vitriolatum, cremor tartari vino chalybeato dilutus, spiritus salis.*

Pueris conuenit præcipuè *decoctum fragariæ cum passulis.* Efficacius est si *marrubij* M. ß. addatur. Conradus Gesnerus ad icterum contumacem commendat *radices vrticæ.*

℞. *Earum* ℔. i.
croci Drach. ß.

Contundit diligenter in mortario, & cum *vino albo* succum extrahit, *cuius* Vnc. iv. diebus 4. vel 5. continuis exhibuit, ægro in lecto decumbente, stragulis cooperto, vt sudet.

Aperientium vtilitas. Præstantque aperientia & hoc commodi, quod pleraque simul vrinam mouent, materiamque ad vias vrinæ deducunt.

Purgantia. Purgantia fiant ex *manna*, *rhabarb. scammon. electuar. diacatholic. de succo rosarum*, *de psyllio*, *hiera picra*, nisi febris adsit, *pilul. de rhabarb. aggregatiu.* Vtilia sunt & *vomitoria*, quibus & corpus euacuatur, & materia commouetur, & ab hypochondriis reuellitur. Exempl. gratia.

℞. *Rhabarb. elect.* Scrup. iiij.
cinamom. Scrup. i.
Infūd. in *s. q. aq. cuscut. & gramin.*
Colaturæ express.
℞. Vnc. iiij.
Adde *marrub.* Vnc. i. vel
elect. de succo rosar. Drach ii.
de psyllio Drach. i.
syr. byzant. simpl. Drach. ß.

Hinc ℞. *Rad. aperient.* Drach. iij.
cichor. Vnc. ß.
sem. melon. excortic. Drach. iii.
cicer. rubr. Vnc. ß.
cuscut.
agrimon. an. M. i.
marrub. albi M. ß.
passul. Drach. vi.
baccar. iuniper. num. xx.
Coquantur in *aqu. simpl.*
Colaturæ ℞. ℔. i.
Adde *syr. byzant. simpl.* Vnc. iiij.
Misce pro 3. dosibus.

Vel ℞. *sem. aquileg.* Drach. i. ß.
croci Scrup. ß.
F. Puluis detur in *vino*.

Vel ℞. *Sem. aquileg.* Drach. ß.
pulu. lumbr. terrestr. Scrup. i.
croci Scrup. ß.
F. Puluis.

Atque ista medicamenta per interualla continuentur, si malum contumacius, progrediendo semper à lenioribus ad fortiora; cuius generis multa recenset Galenus, 9. *de compos. medic. sec. loc. cap.* 1. & *in Euporist. cap.* 16.

Capiuaccius commendat *infusionem limaturæ chalybis in vino factæ*.

Possunt & purgantia atque aperientia misceri.

℞ *Marrubij*,
cuscutæ,
capill. vener. an. M. i.
cicer. rubr. Vnc. ii.
rad. petroselin.
fragar. an. Vnc. ß.
asari Drach. ii.
passular. Vnc. ii.
Coq. *in aqua simpl.*
In colatura infunde
fol. senæ elect. Vnc. ii.
agarici albi Vnc. ß.
rhabarb. Drach. iii.
sem. anisi,
fœniculi,
genistæ an. Drach. ii.
In colatura dissolue
mannæ Vnc. i. ß.
F. Potus pro aliquot dosibus, vel addatur *sacchari q. s.* F. Syrupus.

Diæta.

Diæta. Victus in hac icteri specie sit attenuans. Vtiles sunt in cibo *amygdalæ amaræ*, quas Galenus ieiunis præbet. Potus sit *vinum*, *dilutum aquâ gramin. asparagi aut petroselini.*

Vel ℞. *Cicer. rubr.* ℔. i.ß.
rad. asparag. M. i.
aqu. lib. ix.

Coqu. ad tertiæ partis consumptionem pro potu, qui, si febris adsit, detur mixtus cum *vino*.

De Ictero ab hepatis caliditate sine febri.

Icterus ab hepatis caliditate sine febri.

Nonnunquam sine obstructione vesicæ fellis ob solam bilis copiam icterus accidit, etiam sine febri, vbi ob sanguificationis vitium plus bilis in hepate generatur, quàm vt naturaliter per consuetas vias excerni possit, cùm ob hepatis intemperiem, tùm ob errores in diæta, vt nimium calidiorum ciborum, & præsertim eorum, qui in bilem facilè corrumpuntur, vsum.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hic icterus ex eo, quod non solùm vrinæ, sed & feces alui croceo colore tinctæ sunt, febrisque adest, pedes & manus calent, & talia calidæ intemperiei hepatis signa adsunt.

Prognosticum.

Prognosticum.

Minus periculosus est hic icterus, quàm qui cum inflammatione & febri coniunctus est.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

Bilis, quæ abundat, & non sufficienter euacuatur, per consuetam viam euacuanda & ad intestina reuocanda. Si tamen aliqua sanguinis copia adsit, venæsectione ea prius tollenda. Et ne ab hepate calido plus bilis generetur, eius intemperies alteranda, ipsumque roborandum. In alterantibus autem hoc obseruandum, vt non astringentia adhibeantur. Cùm enim probabile sit, in angustis & exilibus venis remanere aliquid bilis, si per fortiter astringentia ibi impingatur, & non per aperientia abstergatur, facilè ibi hærens obstructiones, vel inflammationem excitare potest. Conueniunt igitur præcipuè cichoracea & intybacea, quæ ex superioribus patent, & calidæ intemperiei hepatis debentur.

De Ictero in febribus acutis critico.

Icterus in febribus acutis criticus.

Sæpe etiam accidit, vt à natura in febribus biliosis acutis, sæpe etiã malignis, post concoctionem biliosum humorem ad ambitum corporis protrudat, vnde color cutis croceus apparet.

Signa Diagnostica.

Signa.

Id quod cognoscitur ex eo, quod febris acuta adest, & signa coctionis præcesserunt, & in die critico id accidit, sine hypochondrij duritie. Ac tum & vrina & feces alui naturalem colorem obtinent. Biliosus enim humor ad ambitum corporis à natura protrusus est.

Prognosticum.

Prognosticum.

Icterus hic nihil periculi portendit, sed potius morbum soluit, cùm fiat naturâ vitiosos humores à visceribus & partibus interioribus ad externas & ignobiliores expellente.

Indica-

Indicationes.

Indicationes.

Ideoque hîc medicamentis vix aliquid agendum, cum secundum, Hippocrat. 1. *aph.* 20. τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως ἐᾶν deceat. Aut si opus sit, promouenda expulsio frictionibus, sudoriferis & aspectu rerum citrinarum. Febre verò solutâ nullo auxilio opus est, quàm quod reliquos humores in cute discutiat, nisi sponte euanescant, de quo postea dicetur.

De Ictero in febribus symptomatico.

Icterus in febribus symptomaticus.

Aliquando verò natura ante coctionem materiæ vel copiâ, vel acrimoniâ, aut malignitate stimulata talem expulsionem tentat.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur talis Icterus symptomaticus quod quidem in febre acuta accidit, sed antequam signa coctionis appareant, & die non critico, & feces alui ac vrina naturalem colorem non planè recuperârunt. Neque enim natura satis feliciter talem expulsionem tentat.

Prognostica.

Prognostica.

De Ictero hoc est Aphorismus Hippocratis 62. *sect.* 4. *Quibus per febres Icterus superuenit ante 7. diem, malum.* Controuertitur tamen à Medicis; An icterus ante 7. diem in febribus acutis semper malus sit?

An icterus ante septimum diem in febribus acutis malus?

De quo sciendum, Hippocatis aphorismum, si rectè accipiatur, quidem verum esse. Etsi enim talis Icterus non semper lethalis sit, (quod nec Hippocrates dicit) tamen suo modo semper malus & periculosus est. Nam quia ante septimum diem accidit symptomatica illa expulsio, quæ quamuis, vt alibi dictum, interdum ad salutem ægri tendat: tamen per se tam bona non est, quàm quæ 7. diebus vel alio critico contingit, cùm fiat non simpliciter à robore naturæ, sed à natura ab humoribus vitiosis incitata, & coctione nondum absoluta. Non tamen crisis ita strictè ad 7. diem astringenda, nec crises tàm dierum numero, quàm coctione æstimandæ. Itaque si maturè coctionis signa appareant, licèt ante 7. diem icterus accidat, pro critico & proinde bono habendus est. Hippocratesque hoc aphorismo saltem critici icteri exemplum proponere voluit, & quidem sub die 7. quod is inter omnes criticos principatum obtineat. Contrà si post septimo accidit icterus, ac nulla coctionis signa præcesserint, icterus non bonus est, quod etiam docet Galenus, 3. *epid. comm.* 1. *aph.* 5. dum ait; Ante coctionem materiæ nullum abscessum, ne dum aurigiinosum vtilem esse; siquidem significat impediri bilem, quo minus ex viscere expurgetur & euacuetur per ventrem, vel propter obstructionem, vel propter inflammationem. Si tamen ea, quæ euacuari debent euacuentur, & vires ferant, euacuatisque humoribus vel planè tollatur morbus, vel imminuatur, etsi symptomaticus sit icterus, suo modo pro bono habendus. Sicut nec icterus, qui die critico accidit, semper bonus est. Atque ipse Hippocrates *aphorismo allegato* excipit

icterum cum hypochondrij duritie. Et 6. aphorism. 42 scribit: *Ictero laborantibus hepar durum fieri, malum.* Ideo in ictero, qui in febribus accidit, semper videndum, an criticus sit, morbumque tollat, vel leniat; aut si symptomaticus sit, an critici bonitatem æmuletur. Hippocrates tales icteros, qui in febribus symptomaci accidunt, rigore discernit, 4. *de rat. vict. in acut. aph.* 81. *In febre,* inquit, *biliosa icterus cum rigore ante 7. diem eueniens, morbum soluit; Si verò absque rigore intempestiuè superueniat, pestiferum est.* Soluit enim talis icterus morbum euacuatione & depulsione materiæ febrilis sufficiente è visceribus & venis ad cutem, quod rigor indicat. Sin absque rigore fiat, à debilitate naturæ vel ab inflammatione hepatis icterum extitisse, suspicandum est.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

Icterus hic nullam peculiarem curationem, requirit, sed cura ad febrim dirigenda, quâ ablatâ & ipse tollitur. Ad hepar tamen, quod bilem generat, imprimis respiciendum, bilisque suo tempore, nisi symptomatica euacuatio, quæ crisis naturam æmuletur, accedat, per conuenientes vias euacuanda, & per aluum, & per vrinas.

De Ictero ab inflammatione hepatis.

Icterus ab inflammatione hepatis.

Si Icterus ab inflammatione hepatis proueniat, & causæ & signa inflammati hepatis adsunt, & curatio tota ad inflammationem dirigenda, quâ sublatâ, & bilis nimiâ generatione prohibitâ, postea facilè icterus cessat.

De Ictero à morsu venenatorum animalium & venenis.

Icterus à morsu venenato & venenis.

Tandem quandoque Icterus à morsu venenatorum animalium, vel veneno hausto, quod habet vim sanguinem in humorem flauum corrumpendi, prouenit. Ita Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 7. refert, cuidam seruorum Imperialiũ, cùm à vipera esset morsus, vniuersum corporis colorem ita mutatum fuisse, vt porri colorem referret. Et Marcellus Donatus, *de histor. medic. mirab. cap.* 9. ex Auenzoare refert, Azym filium Haly ex potu rei venenatæ ictericum euasisse, vt corporis color esset, sicut cortex citri, simulque appetitum planè amisisse.

Quo modo venena icterum inducant?

De modo autem, quo venena icterum inducunt, Authores discrepant. Galenus *loco allegato* à veneno sanguinem corrumpi statuit, & in bilem seu flauum humorem talem verti. Alij putant, malam qualitatem hepati imprimi, itavt plurimam bilem generet, quæ postea per vniuersum corpus dispergatur & icterum excitet. Marcellus Donatus, *loco allegato,* non omnes à morsu animalium venenatorum, aut hausto veneno ictericos fieri statuit, sed eos solùm, qui plurimâ bile abundant. Insurgere enim facultatem expultricem ad veneni expulsionem, & ita simul bilem, quæ in corpore redundat, expelli, cuius colore superficies corporis tingatur.

Verùm consentanea magis vero est sententia Galeni. Est enim proprium venenorum humores corrumpere, & minima portio veneni corpori communicata instar fermenti totam massam sanguinis penetrat, eamque corrumpit, quâ corruptâ, nunc hic, nunc alius color inducitur pro natura veneni. Neque necessarium est, vt prius bilis semper abundet, quæ stimulata expultrice moueatur. Neque etiam credibile, malam qualitatem illam solùm hepati imprimi, vt multa bilis inde generetur, cùm mutatio illa in toto corpore subitò fiat, & humor ille flauus vel viridis non propriè bilis sit, sed venenosus & malignus. Non tamen negamus, pro dispositione sanguinis & humorum in corpore corruptionem aliquo modo variari. Neque etiam, quod quibusdam videtur, humores flauescentes, viridescentes aut nigricantes, qui icteri huius causæ sunt, solùm ex bile excrementitia naturali corrupta, verùm etiam ex aliis humoribus corruptis ortum habent. Imò credibile est, istum humorem, qui à veneno prouenit, non bilem esse, sed ex humorum cùm bonorum, tum excrementitiorum corruptione ortum.

Signa Diagnostica.

Signa. Inquirendum ergò initiò, si æger subitò toto corpore colore seu flauo, seu virescente, seu nigro (omnes enim hi colores pro venenorum varietate à venenatis causis prouenire possunt) tingatur, an à venenato aliquo animali, quod vim habet sanguinem in talem humorem mutandi, morsus sit, aut venenum aliquod similem vim habens sumpserit, id quod vel æger, vel adstantes manifestabunt. Et si omninò id lateat, tamen venenum aliis signis, vt subitâ virium deiectione, lipothymia, syncope, & aliis, quæ venena prodere solent, signis sese manifestabit.

Prognosticum.

Prognosticum. Periculosus est hîc Icterus, ob causæ, à qua inductus est, potentiam & malignitatem; cùm omnes affectus à venenis inducti periculosi sint. Et quò venenum nocentius est, à quo prouenit, eò & periculosior Icterus.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio. Venenum mox è corpore expellendum & extrahendum, eique per alexipharmaca resistendum. Itaque si æger venenum hauserit, illudque adhuc in primis viis hæreat, vomitu quamprimùm rejiciendum. Deinde alexipharmaca exhibenda; & quidem si venenum cognitum habeatur, veneni naturæ speciatim oppositum alexipharmacum exhibendum; si verò incognitum sit, commune aliquod, vt venenum vincatur & expellatur, vt *Theriaca, Mithridatium, bezoar, & similia.* Si tamen aliqua manifesta intemperies calida simul à veneno inducta sit, & illi occurrendum, *succo citri, pomor. acetosorum, granatorum, succo & aqua endiuiæ, acetosæ, portulacæ,* & *mucilag. sem. psyllij.* Si autem foris immissum sit per ictum vel mor-

ſum animalis venenati, extra ad partem affectam adhibitis remediis extrahendum, ſimulque alexipharmaca exhibenda, & curatio omninò, qualis eiuſmodi virulentis vulneribus debetur, inſtituenda. Ita cùm Galenus, *loco allegato*, ſeruo Imperiali theriacam exhibuiſſet, quàm celerrimè color ſec. naturam ei reſtitutus eſt. Abinzoar filio Haly bezoar exhibuit cum aqua cucurbitæ. Bezoar quidem ad expellendum venenum, aquam verò cucurbitæ ad reprimendum caliditatem, præter naturam adiunctam, ad quam Rhaſes aqu granatorum, Alzaharauius & Haly Abbas *poma acida & mucilag. pſyllij*, & *trochiſcos de camphora* exhibent.

De Ictero nigro.

Actum ſupra de eo, *part. 4 cap. 11.*

LIBRI TERTII
PARS VII.
De Renum & Vreterum præter naturam affectionibus.

Procemium.

V*T Chylus & inde elaboratus sanguis per angustißimos venarum meatus in hepate penetrare poßit, natura vehiculum,* ὄχημα τροφῆς, *vt appellat Hippocrates, addidit, aquosum serum. Illud cùm alendo corpori ineptum sit, vt, vbi suo officio functum est, è corpore euacuetur, Natura renes constituit, à quibus attrahitur, & hinc per vreteres ad vesicam amandatur, & è corpore vrinarium meatum tandem euacuatur. Ordo ergo tractationis postulat, vt de renum, vreterum & vesicæ vrinariæ affectibus præter naturam iam dicamus. Ideoque in hac parte agemus de renum morbis, intemperie puta, numero mutato, vasorum in renibus an-*

gustia & contrà. apertione de renum calculo, vermibus, & aliis in iis genitis, de renum inflammatione aliisque tumoribus, tabe, vulneribus & vlceribus; de vreterum morbis: symptomatibus item, quæ iis accidunt, renum puta imbecillitate & vrinæ secretione in iis læsâ, de diabete, & dolore nephritico.

SECTIO PRIMA

De Renum & vreterum Morbis.

CAPVT I.

Paradoxum de renum vsu.

QVamobrem interdum à veterũ opinionibus discedendum sit, præclarè explicat Aristoteles, *lib. 1. Ethic. cap.* 4. vbi Platonicam reiecturus sententiam, Præstat, inquit, atque adeo oportet etiam ita nos veritati addictos esse, vt præ illâ vel nostra ipsorummet decreta euertere non dubitemus. Atque mox addit: Ἀμφοῖν ὄντοιν φίλοιν ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. *Cùm vtraque cara sunt, tùm pium est, antiquiorem habere veritatem.* Ideoque veritatis inuestigatio semper culpâ caruit. Imò, vt Galen. *lib. de Vsu Respirat. cap.* 1. habet: τολμητέον τε καὶ ζητητέον τὸ ἀληθές. εἰ γὰρ καὶ μὴ τύχοιμεν αὐτοῦ πάντως, ὅμως πλησιέστερον, ἢ νῦν ἐσμὲν, ἀφιξόμεθα. *Audendùm est, & veritas indaganda, quàm etsi non semper assequamur, omnino tamen propiùs, quàm nunc sumus, perueniamus.* Vnde minimè nobis vitio verti poterit, si Renum morbos explicaturi aliquid præter vulgaram Medicorum doctrinã, & quidem saltem Paradoxi loco proposuerimus. Neq; n. animus est, antiquis temerè obloqui, sed veritatem eruere, inquirendo: Nũ ei, quam sacræ literæ de Vsu Renum sententiam suggerere videntur, consentanea inueniri in Medicina possit?

Physici plerique in ea hodie sunt sententia, Renum nullum alium & in homine, & in aliis animalibus vsum esse, quàm vt peculiari vi serosum humorem à massa sanguinea per vasa emulgentia attrahant, atque ita sanguinem à sero purgent.

Renum vsus secundum plerosque.

Verùm, si ea, quæ passim in sacris literis exstant, perpendamus, alius præterea vsus renibus omnino assignandus videtur. Psalmo 7. *v.* 11. *Psalm.* 26. *v.* 2. *Ierem. c.* 11. *v.* 20. *c.* 17. *v.* 10. *c.* 20. *v.* 12. *Apo. c.* 2. *v.* 20. Deus corda & renes scrutari dicitur. In quib. locis per Renes prauas concupiscentias & cupidinem rei Venereæ intelligi, non pauci Theologi censent. Ita n. Nicol. de Lyr. loca Ier. *c.* 17. & Apoc. *cap.* 2. Quia ego sum scrutans renes & corda, explicat: Examinans & puniens concupiscentias & malas

Secundum sacras literas.

cogitationes. Et ad locum Nahum *c.* 2 *v.* 10. Et dolor seu defectio in cunctis renibus, Glossa habet: & deficiunt omnes voluptates carnis. Et ad locum Ierem. *cap.* 12. *v.* 2. Et longè abes à renibus eorum, addit: quoniam erant adulteri. Et ad Psalmum 16. *v.* 7. vt etiam renes mei me noctu castigét, annotat Sebast. Castellio: Vt meæ nocturnæ coerceantur libidines. Et ad Leuit. *cap.* 3. vbi Deus mandat, vt renes ac omnis pinguedo ipsi offeratur, & ne sacerdotes ista comedant, interpretes annotant: Sacerdotes ita curare debere suum corpus, ne lasciuiant, quasi renes occultâ vi pruritum amoris excitent. Et ad vocem *Renes* scribit ex Rabbi Dauid Santes Pagninus, in *Lexico Hebræo*, eos apud Hæbræos nominari כִּלְיוֹת à כָּלָה, quod est desiderare, quod ibidem sit desiderium coitûs. Et Flacius, *in Claue Scripturæ*, Renes tum vrinæ expurgandæ, tùm etiam genitali semini ac generationi seruire affirmat. Vnde, vt idem Flacius, *eod. loco*, annotat, Scriptura lumbis generationem tribuit, vt 1. Reg. *cap.* 8. *v.* 19. *& ad* Hebr. *c.* 7. *v.* 5. & 10. videre est. Et vetus versio aliquoties pro lumbis Renum vocem vsurpat.

Neque solùm Hebræorum ista fuit sententia: Sed & Varro, vt Isidorus, *lib* 11. *Orig.* habet, Renes dictos putauit, quod riui ab his obscæni humoris nascantur: & lumbos, ob libidinis lasciuiam.

An Renes præter seri expurgationem alium adhuc vsum habeant.

Quæ omnia cùm occasionem nobis præbeant de Vsu Renum diligentiùs cogitandi, operæ pretiū esse putamus, renum naturam penitus intueri, & de illo imprimis disquirere: Num præter seri expurgationem alium adhuc vsum habeant, sanguinis nimirum ad semen generandum præparationem?

Renes habent peculiare parenchyma.

Et primò quidem, cùm Renes peculiare, vt reliqua viscera, parenchyma, & quidem, vt rectè Galenus sentit, non multum à cordis substantiá differens habeant; reliquorumque viscerum carnibus concoquendi peculiaris vis & quidem singulis propria, tribuatur: causa non est, cur ea Renum parenchymati deneganda sit.

Neque videmus, quomodo Galeni ratio concludat, 6. *de decret. Hippocratis & Plat. cap.* 8 hepati vim sanguificandi & cordi sanguinem arteriosum generandi tribuétis, ea de causâ, quod hepar peculiare parenchyma habeat, peculiare itidem cor, & hepatis quidem parenchyma colore sanguini venoso, cordis verò sanguini arterioso respondeat; nisi etiam peculiaris vis sanguinem suo modo elaborandi Renum parenchymati tribuatur.

Vena emulgens plus sanguinis ad renes vehit, quàm pro sui nutritione indigent.

Deinde cùm vena emulgens tàm magna, & omnium à cauâ prodeuntium amplissima sit, multum etiam sanguinis ad renes vehit; & quanto pro sui nutritione Renes non indigent. Reliquum ergo cum sāguine arterioso mixtum, & sero defecatum, vt in alium vsum cedat, necesse est.

Renes ad expurgandum humorem serosum tàm ampla arteria non opus habuissent.

Tertiò, Arteriâ tàm amplâ, si tantùm serosum humorem expurgarent renes, opus non fuisset: sed id potius officium habent arteriæ, vt sanguis arteriosus sanguini venoso confusus & mixtus, atque à sero maximè repurgatus, in renibus aliquo modo mutetur atque cla-

elaboretur, quem venæ & arteriæ spermaticæ, quæ statim sub renibus & ad renes sanguinem hauriunt, ad seminis generationem in testes deferant.

Arteriæ emulgentes cur factæ?

Nam quod vulgò docetur, arterias emulgentes, vt arteriosum expurgent sanguinem, serumque in arteriis copiosissimum in renes effundant, factas esse, difficultate non caret. Qui enim ex Gal. 5. *de Vsu part. cap.* 5. ideo serum in arteriis contineri probare conantur, quod arteriæ renibus datæ sunt, ii, principium petunt, & incertum per æquè incertum probant. Nam si venæ emulgentes datæ sunt, vt sanguinem à seroso humore purgent; atque ex vena caua optima sãguinis portio ad dextrum cordis ventriculum fertur, & ex eo demum in sinistro cordis ventriculo sanguis arteriosus elaboratur: Vnde in arteria magna, quæ ex sinistro ventriculo Cordis non ita longo à renibus interuallo exoritur, copiosissimum illud serum ortum habet?

Cur serum in arteriis contineatur?

Et proinde Galeno, *loco allegato*, quærenti; si non sanguinis in ipsis contenti à sero purgandi gratia renibus arteriæ immittantur, quænam alia causa fuerit, cur ea magnitudine Natura eas effecerit, ad cauitatemque renum diuisas ipsas, haud secus ac venas, produxerit? respondeti potest: factas esse, vt sanguinem arteriosum ad renes ferant, qui in eorum substantia cum sanguine venoso mixtus & alteratus semini generando materiam præbeat.

Cur arteriæ renibus immittantur?

Rursus quî fit, quod sapor ac odor ille, qui quidem in animalibus plurimis non castratis per vniuersum corpus diffunditur, maximè tamen in renibus percipiatur, & præcipuè in adultis; In pouellorum autem ac teneriorum quadrupedum Renibus, cùm nondum fœminas ineunt, non ita percipiatur.

Oribasius quoque *lib. 6. Collect. cap.* 38. ex suppressione ac retentione seminis renes malè affectos fuisse deprehendit.

Insuper in Gonorrhœa medicamenta lumbis ad semen imminuẽdum atque alterandum applicantur, vt ex Aretæo, *lib.* 2. *morb. Chronic. cap.* 7. Trallian. *lib.* 9. *cap.* 9. & aliis passim videre est.

Inter signa etiam renum calidorum Medici recensent propensionem ad libidinem, somnia libidinosa & nocturnas pollutiones; cõtrà frigidorum ad venerem segnitiem. Et seminis qualitates Practici passim ex renum constitutione deducunt, atque si illud calidius, ac acrius sit, etiam ex renum calore fieri docent.

Tandem vasorum, præparantiũ dictorum, origo idem persuadere videtur. Etenim si simpliciter saltem sanguinem è vena caua & arteria aorta ad testiculos deferre deberent, possent deduci è propiore loco, non verò per tam longas ambages, partim ex ipsis emulgentibus, partim propè emulgentes originem sortiri, quod indicio est, vasa ista non simpliciter ex vena caua & arteria, sed in ipsis renibus elaboratum aliquid accipere, & ad testiculos deferre.

Atque hæ potissimùm rationes sunt, quibus quis adduci posse videtur, vt de vulgata sententia de Vsu Renum dubitet. Ὥς δι vt habet Aristoteles, *Metaph. B. cap.* 1.

τοῖς εὐπορῆσαι βουλομένοις προὔργου τὸ διαπορῆσαι καλῶς. Est operæ pretium aliquid facultatis & cognitionis habere volentibus bene dubitare.

CAPVT II.

De Renum Intemperie: & primò de calida & sicca.

Causæ.

Renum Intemperies calida & sicca. Causa.

INter morbos autem renum sunt primò intemperies, & quidem frequentissima calida & sicca, quæ contrahitur à causis calefacientibus. E talibus causis internæ sunt, vicinarum partium, imprimis hepatis, & venæ atque arteriæ magnæ præter naturam caliditas, materia calida & sicca siue in renibus sensim cumulata, siue aliunde, præsertim ab hepate & vena caua atq; arteriis, affluens; quam eò facilius admittunt renes, cùm ob causam aliquam facti sunt imbecilliores, & si præterea doleant & incalescant, facilius humores à vicinis partibus attrahunt.

Externæ causæ sunt alimẽta potus & medicamenta calida & sicca, quæ reliquas partes calefaciendi vim habent; imprimis tamen, quæ vim diureticam obtinent: decubitus supinus supra lectum & stratum calidum, præcipuè plumeum, & vestimenta circa renes calida; balnei calidi frequens vsus, præcipuè verò motus violentior & magnus spinæ, ac vicinorum musculorum, qualis fit in equitatione; vsus etiam & gestatio longa armaturæ & thoracis ferrei.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur autem Renum calida intemperies ex causis calefacientibus, cùm internis, tum externis, quę modò enumeratæ sunt, si præcesserint; ex caloris sẽsu circa Renes, ex vrina, quæ excernitur copiosa, tenuis, sæpe calida & acris, cui pinguedinis aliquid supernatat, sæpe etiã arenulæ & rubrũ sabulum in vrinis apparet. Adest propensio ad libidinem, atque accidunt nocturnæ pollutiones, & insõnia libidinosa; corpus extenuatur. Nocent calefacientia, iuuant refrigerantia.

Prognostica.

Prognosticum.

Si intemperies ista non sit magna nec inueterata, non adeo difficulter curatur. Si verò magna sit & diu durauerit, ac siccitas caliditati coniuncta sit, difficulter curatur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Calida intemperies indicat refrigerantia; sicca humectantia. Refrigerant autem renes *violæ, rosæ, cichorium, endiuia, lactuca, portulaca, semperuiuum, nymphæa, succus citri, limonum, granatorum, fragæ, fructus rubi Idæi, hordeũ, melones, cucumeres, semina 4. frigida maiora, scariolæ, serum lactis, acetum. acidulæ.*

Hepar Refrigerantia.

E quibus varia parãtur medicamenta cum interna tum externa.

Interna.

Conseruæ, syrupi, aquæ, emulsiones ex supra dictis plantis.

Vt ℞. *Aq. fragor. sine vino,*
violar. an. Vnc. iii.
syrupi violar.
acetosit. citri an. Vnc. i.
spiritus vitrioli g. iiii.
Misce.

Vel ℞. *sem. 4. frig. maior.* an. ʒ. iß.
aq. hordei s.
fragor. sine vino an. ℥. iiii.
F. Emulsio.

Adde *iulebi rosar.*
violar. an. Vnc. i. Misce.

Externa.

Externa. *Epithemata* ex aquis & succis lactucæ, portulacæ, nympheæ, semperuiui.

Oleum, rosar. violar. nympheæ.

Vnguentū, rosaceum, refrigerās. Galeni.

Vel ℞. *Mucilag. sem. psyll.* Vnc. ß.
ol. violar.
vngu. refrig. Galeni an. ʒ. vi.
sacch. pnt Scrup. i.
cera parum.
F. Linimentum.

Cerotum Santalinum.

Folia vitis, lactucæ, nympheæ, salicis, linteis stratis supposita.

Lamina plumbea dorso è regione renum alligata; imprimis verò aq. dulcis balneum diu continuatum.

Plura de Inflammatione Renum proponentur.

Diæta.

Diæta. In cibis conuenientissima est ptisana hordeacea, semina 4. frigida maiora, lactuca, endiuia, cichoriū, fraga. Cibi condiantur succo citri, granatorum, ribes.

Potus sit aqua hordei, vel tenuior cereuisia.

Si adsit simul bilis, purgetur ea cassia, diapruno simplici, electuario de psyllio, de succo rosarum.

De Intemperie Renum frigida.

Causa.

Renum Intemperies frigida? Causa. Refrigerant Renes vicinarū partiū, vt intestinorum, hepatis, lienis refrigeratio; humorū frigidorum præsentia; Cibi, potus, medicamēta frigida; Aër, venti imbres niues, si dorso occurrant; balnea frigida & renum denudatio.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur Intemperies Renū frigida è causis refrigerātibus quæ præcesserunt; vrina redditur pauca & tenuis, ac cruda. Appetitus veneris minuitur. Iuuant calida, nocent frigida. Si pituita simul adsit, vrinæ sunt turbidæ & crassæ, in quibus filamenta quasi alba subsident.

Prognosticum.

Prognosticum. Si Intemperies Renum sit tanta, vt actio inde debilitetur, atq; seri secretio impediatur, periculo non vacat. Ex seroso n. humore in renibus retento sanguis corrumpitur, & homo ad cachexiam & hydropem disponitur.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio. Intemperies frigida calefacientia indicat, vt in aliis partibus.

Renes calefacientia. Cale faciunt verò Renes: Radices *fæniculi, brusci, asparagi, petroselini, pimpinellæ, eryngii, satyrii.*

Folia: *betonicæ, agrimoniæ, calamintha, mentha, saluiæ, rorismarini.* flores *lauendulæ, betonicæ.* Semina *erucæ*

nasturtij, *petroselini*, *fæniculi*: *baccæ iuniperi*, *amygdalæ amaræ*, *nuclei persicorum*, *cicer. aromata*; Atq; ex his parata varia medicamenta.

Extra inungitur renum regio *oleo nardino*, *costino*, *irino*, *menthæ*, quibus *spica nardi*, *caryophylli*, *macis* addi possunt: *Vnguento Martiato*.

Diæta.

Diæta. Victus ratio medicamentis respondeat. Quapropter *betonica*, *saluia*, *roremarino*, *fæniculo*, *aromatibus* cibi & potus condiantur. Si simul adsit pituita, purgetur *agarico*, vel *cassia* cum *terebinthina*, *benedicta laxatiua*, *elect. Indo*.

Intemperies humida Renum, quæ actiones lædat, rarò datur.

CAPVT III.

De Numero Renum mutato, & aliis quibusdam eorum morbis.

Renum numerus mutatus. RENES homo, vt & alia animalia, secundum naturam duos habet. Interdum tamen vnus defecit, vt habet Aristoteles, 4. *de histor. animal.c.*4. Fernelius, *lib.*4. *de part. morbis & sympt.c.* 7. Andernacus. *lib.*1. *Institut. Anat.* Vesalius. *de corp. hum. fabr. lib.*5. *cap.* 10. Eustachius *cap.* 10. *lib. de constit. Renum*, Columbus, *lib.* 15. *Anatom.*

Contra renes tres vidit Eustachius, *cap.*10. *lib. de Renum structura*: quatuor Gemma. *lib.*2. *Artis cyclonomicæ*, & *lib.*1. *cosmocritic. cap.*6.

Renum color mutatus. Mutatur & aliis modis sæpe Renum constitutio, scribitq; Eustachius, *alleg. libello*, se Renes interdum subnigros, subalbidos, substantia modò fragili, & quasi putri, modò densa, dura & arida inuenisse, superficiem verrucosam & innumeris tuberculis scatentem sæpius vidisse; quin & sub eorum membrana tantum flatuum collectum, vt videretur à subiecta carne prorsus separata, adeoque turgida & distenta, vt magni tumoris speciem referret. *Substantia.*

Renū alij morbi. In vasis quoq; emulgentibus sæpe magna accidit varietas. Ambr. Paræus, *l.* 2. *c.* 25. septem vidit emulgentes venas, totidemque arterias, quatuor à sinistro latere diuersis locis prodeuntes, quarum vltima ab Iliaca manabat, tres à dextro diuersis pariter locis. Columbus, *vt lib.*15. *Anat.* refert, in eodem latere duas, tres, quatuorque & plures emulgentes deprehēdit. Geminas emulgentes venas & arterias vidit Andreas Laurentius & alii. Et omnino sępe in venis emulgentibus & vreteribus magna occurrit differentia: eam tamen à naturali constitutione discernere promptū est.

Verùm talia in viuis rarò agnoscuntur, neque curari possunt. quapter ad alios Renum morbos progredimur.

CAPVT IV.

De Vasorum in Renibus Angustia.

Vasorum in Renibus angustia. CVm per vasa Renum humores serosi ab emulgentibus attracti ad vreteres transmitti debeant, læditur hæc actio, si vasa hæc non satis pateant.

Quod fit vel compressione, vel

obstructione. Comprimuntur vasa ab eorum tumoribus, phlegmone, scirrho, vt & à nimia siccitate, dum scilicet ipsa Renum substantia contrahitur & corrugatur, vnde vasa comprimuntur.

Frequentissimè verò renes obstruuntur ab humoribus crassis, viscidis, interdum à materia purulenta per renes euacuari solita, à sanguinis grumis, calculis, qui interdum renes obstruunt, vt nullus humor ad vreteres & hinc ad vesicam descendat.

Generantur autem isti crassi & viscidi humores ex ciborum similium frequenti vsu, præsertim in ijs, qui frigidiorem habent ventriculum, & vitam otiosam ac sedentariam agunt, elapso.

Grumi sanguinis in ipsis Renibus concrescunt à sanguine extra vasa sua, vel ex contusione, vel vlcere aperta.

Pus vel in ipsis renibus generatur ob vlcus & abscessum in ijs genitum, vel aliunde ad eos confluit, vt ex hepate aut pectore, è quo interdum materia purulenta per renes euacuari solet.

Calculi quomodo generentur, *capite seq.* dicetur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Angustia vasorum in renibus ex vrinæ suppressione, vel paucitate cognoscitur, ita tamen, vt nullum vitium in vesica vel vreteribus adsit, & obstructio sit in vtroq; Rene. Nam si alteruter sit saluus, is reliqui vices supplere potest. Vrina retenta tensionis & grauitatis sensus circa lumbos oritur, in vno vel vtroque latere, prout vnus vel vterque Ren obstructus est, hypochondria inflantur, & intumescunt, & alia accidunt, quæ infra de vrinæ suppressione enumerabuntur.

Quando id, quod obstruit, circa caput vreteris est, dolor per vreteris longitudinem versus vesicam se extendit. Etsi aliquid cum vrina emittitur, notas eius, quod obstruit, exhibet.

Causæ verò suis signis discernendæ sunt. Si inflammatio vel tumor aliquis adsit, latere non potest, sed suis signis se prodit.

Obstructio, & quidem à crassis & viscidis humoribus, cognoscitur è crassorum, crudorum & viscidorum humorum redundantia, neque adest dolor, vt in calculo, neque febris, vt in inflammatione, & sentitur in renibus & lumbis quædam grauitas.

Sanguinis grumum causam esse obstructionis Renum cognoscitur à præcedente sanguinis è vasis renum effusione, & tum plerumque sanguinis mictio præcessit, & præcesserunt apertionis vasorum causæ, lapsus, percussio, equitatio, & aliæ apertionis vasorum causæ & signa.

Pus causam esse, colligitur è signis vlceris vel abscessus in renibus, hepate vel pulmone; soletque tum plerumque puris aliqua pars cum vrina excerni.

Calculi in renibus signa capite sequenti proponentur.

Prognostica.

Prognostica.

I. Si ab inflammatione vel alio tumore sit vasorum in renibus angustia, mali magnitudo ex ipso tumore æstimanda. Eò enim subla-

to, vaſorum anguſtia ceſſat, durante durat.

II. Obſtructio, quæ fit ab humore craſſo & crudo, vel grumo ſanguinis, vel pure, non ita difficulter curatur.

III. At quæ fit à calculo, plus difficultatis & periculi habet, & plerumque eſt incurabilis. Licet enim calculus ſemel loco moueatur, vel tollatur: tamen vel iterum in vaſa incidit, & obſtructionem parit, vel manente illa diſpoſitione λιθοποιητικῇ nouus calculus generatur, vt *cap. ſeq.* dicetur.

Curatio.

Curatio. Curatio pro cauſarum diuerſitate varia eſt. Nam ſi adſit inflammatio, vel alius tumor, curatio instituenda eo modo, quo poſtea, *cap.* 8. & 9. dicetur.

Si obſtructio ſit à pituita cruda & craſſa, primò ſtatim ea leni medicamento euacuanda. Vtilia ſunt tum etiã vomitoria quę crudos humores euacuãt, & à renibus reuellunt; & parantur ex raphano, florib. geniſtæ, foliis & radicib. aſari. Poſtea exhibeantur ea, quæ pituitam incidere, detergere, & vrinam mouere poſſunt. In quem vſum commodiſſimæ ſunt aquæ deſtillatæ è petroſelino, ononide, aſparago, alkekẽgi, capillis ♀, & ſimilibus, ſyrupus de duab. & quinque radicib. byzãntinus ſimplex & compoſitus, de raphano Fernelij, quæ infra de vrinæ ſuppreſſione *part.* 8. *ſect.* 2. *cap.* 2. proponentur. Vtilis eſt & ſpiritus ſalis & vitrioli in liquore aliquo conuenienti vel iuſculo galli, in quo radices diureticæ coctæ ſunt, exhibitus.

Si à grumo ſanguinis ſit obſtructio, exhibeantur ea, quæ grumos ſanguinis diſſoluere poſſunt, imprimis oxymel ſcilliticum cum decocto vel aquis chærefolij, artemiſiæ capillorum veneris, radicum aſparagi, exhibitum, mumia item, myrrha, coagulum leporis, oculi cancri & eorum magiſterium. Si à pure craſſiore, pus abſtergentia exhibeantur.

Si à calculo, inſtituatur curatio, vt *cap. ſeq.* dicetur.

CAPVT V.

De Apertione vaſorum in Renibus.

Vaſorum in renibus apertio. Contra interdum vaſa in renibus, venæ ſcilicet & arteriæ, præter naturam aperiuntur. Accidit hoc ab intemperie renum calida & humida, quæ laxat & rarefacit vaſorum tunicas; Interdum verò à ſanguine calidiore & tenuiore, humoribus acribus, qui vaſorum orificia aperiunt & erodunt: à motu item magno, quo dorſum & renes incaleſcunt: tandem etiam hoc accidit à calculis, aſperitate ſua orificia vaſorum aperientibus, & aliis cauſis vnitatem renum ſoluentibus, vt lapſu, percuſſione, & ſimilibus.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur vaſorum in renibus apertio ex vrina, quæ cruenta redditur. Et quidem ſi parua ſaltem quantitate ſanguis cum vrina reddatur, vas aliquod ſaltem dilatatum & rarefactũ eſt, è quo ſanguis transſudat: Si verò maiori copia

excernatur, vas aliquod magnum ruptum esse, manifestum est.

Quæ autem causa apertionis vasorum sit, cognoscitur ex iis, quæ præcesserunt, & ex humorum in corpore abundantia.

Prognosticum.

Prognosticum. Quantum verò periculi portendat hoc malum, causæ, à qua pendet vasorum apertio, magnitudine æstimandum.

Curatio.

Curatio. Curatur autem apertio vasorum iis quæ vel astringunt, vel consolidant, pro causarum ratione. Itaque vtilia sunt *plantago, bursa pastoris, consolida, tormentilla, tragacanthum, bolus Armenus, terra sigillata, corallium, mumia, lapis hæmatites.*

CAPVT VI.

De Calculo Renum.

Calculus Renum. ETsi in omnibus ferè corporis partibus calculi quandoque generantur, vt alibi dictum: tamen nullibi frequentius, quàm in renibus & vesica, gignuntur: atque ibi geniti variorum morborū ac symptomatum causæ existunt. Corpus quidem istud durum quod cùm in renibus, tùm in vesica, generatur, propriè calculus nominatur & causa morbifica est, morbumque in numero aucto secundū Galenum, *lib. de differ. morb. cap.* 8. morbum item in via, seu angustiam & sæpe solutam vnitatem parit; atque etiam grauissimos dolores & vrinæ suppressionem excitat. Mala tamen hęc omnia quādoque etiam nomine lapidis vel calculi, qui Græcis λίθος est, comprehenduntur; & ipsa διάθεσις præter naturam, quam calculus parit, Græcis λιθίασις dicitur. Ideoque frustrà laborant illi, qui anxiè disputant, an calculus sit morbus, causa vel symptoma: & ad vnum tantum genus eum referre conantur; cùm plures res, quæ singulæ diuersas definitiones requirunt, hoc nomine comprehendantur, vt modò dictum, & diuerso respectu variè definiri possit. In renibus appellatione à parte affecta petita, nominatur Nephritis. Cùm autem renum & vesicæ calculi eodem modo generentur, & multa communia habeant, ea etiam & præcipuè quâ generationem, coniunctim proponemus.

Causæ. Hoc ergo primum maximè dignum inquisitione est, quomodo cùm in renibus, tum in vesica generentur calculi, seu quæ sit eorum & materia & causa efficiens. Diximus autem ea de re pluribus, *lib.* 2. *Institut. part.* 2. *cap.* 9. & *in tract. de cons. & diss. Chymic. cum Galen. c.* 11. atque in sententia ibi proposita adhuc persistimus, ipsa rerum experientia persuasi, quæ in rebus naturalibus inuestigandis semper maximi momenti habenda est. Docent autem rerum naturalium historiæ, non solùm in thermis lapides & tophos canalibus, per quas aquæ labuntur, accrescere, sed & fontes & fluuios passim reperiri, de quibus verum est, quod de Ciconibus Ouidius scribit:

Flumen habent Cicones, quod potum
saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora
rebus.

Imò quod magis admirandum, dari spiritus eiusmodi lapidificos, qui obuia quæque in saxa & lapides conuertunt. Ita refert Auentinus, *histor. Bauaric. lib.* 7. *Anno* 1348. ex terræ motu plures quàm 40. rusticos, item mugientes cum vaccis extinctos obriguisse, & corpora à spiritu terreno in salarias statuas redacta apud Charinos fuisse, quæ quidem simulacra sibi & Cancellario Austriaco conspecta fuerint. Et Philippus Camerarius, *in descrip. Ptolem. augment. centur.* 2. *cap.* 70. ex Cornelio Wittflidio narrat de aura meridionali certis anni temporibus flante in montanis Prouinciæ Chilensis in America, cuius quidem afflatu integræ equitum turmæ velut in statuas lapideas repentè obriguerint, steterintque in via eo aciei ordine, quo ante metamorphosin adhuc viuæ iter fecerant. Similem huic historiam refert Ortelius, *in descript. Russiæ*, de pecudum gregibus & armentis illico petrefactis. Nimirum sicut in thermis & aquis quibusdam ex materiæ interna dispositione, seu succo lapidescente, seu forma, cui hoc Scaliger, *exer.* 115. tribuit, præcipuè vbi ea à reliqua aqua maximam partem separatur, & corpus, cui adhæret, nanciscitur, lapides generantur: ita & in corpore nostro ac præcipuè in renibus & vesica ex simili feculenta terrea & salsa materia, vbi subiectum idoneum nacta est, calculos generari, & materiam illam feculentam ac tartaream interna vi ad coagulationem tendere & in lapidem concrescere, vero maximè consentaneum est. De nomine huius materiæ cum nemine litigabimus. Appelletur humor tartareus, terreus, feculentus, salsus, pituitosus, vel nobilis etiam Praxagoræ pituita, quam Scaliger, *exercit.* 108. *sect.* 3. dum emingeretur, albuminis mollitie emissam vitri duritie & splendore, & in lapidem vitreum mutatam vidit, vel vt cuiuis libet. Neque enim semper materia hæc, ex qua calculi in corpore nostro generantur, eiusdem planè naturæ est, neque eandem formam externam habet, & vt lapides non omnes sunt duri, sed & friabiles; ita omnium non planè vna materia est. Hoc modò concedatur, nec pituitam simpliciter, nec feculentum, nec terreum, aut simile quid ad lapidis productionem sufficere; cùm talia in multis corporibus reperiantur copiosè, qui tamen calculo non laborant, & in vesicula fellis calculi generentur non ex pituita, sed ex ipsa potiùs bile, quod lapidum illorum color & natura demonstrat, sed præcipuè vim lapidificam & concrescendi in ipsa materia requiri, quod etiam illa ipsa obseruatio Scaligeri manifestè docet; cùm pituita illa vitrea neque calore, neque frigore, neque siccitate vesicæ coagulata fuerit, sed emissa & excreta spontè in vitream duritiem concreuerit. Agnouit hoc proculdubio manifestè Platerus, qui pituitam solam adeo terrestrem illam materiam, vt in lapidem mutetur, conglutinare, aut calorem renum pituitam adeo exsiccare posse, vt in lapidem concrescat, negat, sed expressè statuit, acrem & salsum, qui terrestreitati in sero & vrina permiscetur, atque inest, succum, compingere & veluti ferruminare illam materiam.

Interim non negamus, præte inter-

internam illam lapideſcendi vim, quæ ipſi ineſt materiæ, alia etiam quædam, ſine quibus concretio illa non fit, vel non facilè fit, requiri. Vnde nonnulli efficientium cauſarum numerum hîc cumulant, & plures generandorum calculorum modos conſtituunt. Verùm cum Philoſophis hic diſtinguendum eſt inter principale agens, quod nomine generis in ſpecie αἴτιον dicitur, & συναίτιον. Αἴτιον enim hîc eſt vis lapidifica, à qua principaliter concretio pendet. Συναίτια verò ſunt, vel ſine quibus primarium agens finem ſuum nõ aſſequitur, vel quæ aliquid ad faciliorem cõcretionem faciunt, quorum plura eſſe facilè concedimus. Et illi ipſi, qui plures cauſas concretionis lapidum ponunt, & plures concretionis modos, eoſque quaſi diuerſos, tandem tamen non omnes eſſe eiuſdem generis confiteri neceſſe habent, dum rectè ſtatuunt, aquas illas, in quibus lapides concreſcunt, materiam vliginoſam, limoſam, lentam, cænoſam, terream, glareoſam, quandoque ſalſam, acidam, aut alio fecum genere infectam ſecum ferre, quæ feces locis potiſſimum ſiccioribus adhæreſcant, & quod ſiccitas ſine omni calore quandoque ſufficiat ad materiam, quæ præterfluxura erat, retinendam: Potiſſimam verò concretionis cauſam exiſtere materiæ, ex qua fit lapis, qualitatem (à Scaligero formam nominari diximus) quæ ſuapte natura, vel nullo extrinſecus accedente calore aut frigore, ad concretionem ipſa ſibi abunde ſufficiat: etſi promptius concreſcat (adiuuantes enim ſolùm cauſæ ſunt calor & frigus.) ſi calor externus aut frigus acceſſerit. Atque ita vnicum, quantum ad cauſam principem, generationis calculorum modum ſtatuendum eſſe cenſemus; neque adiuuantes cauſas & συναίτια pro principalibus habendas. Itaque etſi multæ aliæ aquæ ſint, quæ æquè, imò etiam ſæpe magis impuræ ſunt, quàm illæ, in quibus calculi generantur: tamen non in omnibus lapides concreſcunt, ſed in iis ſaltem, in quibus iſte ſuccus lapideſcens. Συναίτια tamen & adiuuantes cauſæ etiam cognoſcendæ propter curationem. Nam in omni vrina materia ad calculum generandum apta eſt; id quod vel ex matulis vrinariis, in quibus eiuſmodi materia, niſi ſæpius mundentur, concreſcit, & ſale, qui ex vrina conficitur, apparet: non in omnibus tamen materia illa in calculum coagulatur, ſed emingitur & excernitur. Ita etiam videmus, plurimos impunè caſeo & aliis, qui ad calculum generandum faciunt, cibis veſci, alios verò ab iiſdem maximè lædi. Cuius rei cauſam non tàm in materia calculi quàm in corporis diſpoſitione, quam Fernelius arenoſam, calculoſamque renum conſtitutionem appellat, conſiſtere non negamus. Noui enim virum doctum, qui cùm à calculo planè liber eſſet, poſt quartanam in calculum incidit, tali conſtitutione renibus inducta. Et hinc multi, qui in iuuentute calculo non laborârunt, progreſſu ætatis calculo renum obnoxij fiunt. Si quis tamen hic ſtatuere velit, etiam in prima & ſecunda coctione hic errorem aliquando concurrere, vt ſcilicet vbi partes tartareæ ac feculentæ non diligenter & exactè,

vt par est, separentur, quæ verò postea ad renes & vesicam prouenerint, atque ibi quacumque de causa substiterint, in lapidem coagulentur, id non planè rejiciendum putamus. Cùm enim, vt postea etiam dicetur, stranguria etiam fieri possit ob errores in victu, & primæ aut secundæ coctionis vitium: ad calculi quoque generationem aliquid facere, & calculo materiam suppeditare posse, absurdum non est: cùm prioris coctionis vitium non corrigatur in secunda.

Quæ autem causæ sint, quæ calculorum generationem adiuuent, alij aliter sentiunt. Fernelius in genere arenosam, calculosamque renum constitutionem appellat; quæ tamen illa sit, non explicat. Platerus siccitatem solam ponit. Alij plures addunt, etsi eas pro primariis efficientibus ponunt. Primò autem ad calculum generandum facere statuunt plerique calorem exsiccantem renum, cuius etiam nonnulli aliquot gradus constituunt, & declarant hoc exemplo lixiuij, è quo, absumptâ per calorem aquâ, sal coquitur, & aquæ marinæ, quæ etiam calore Solis & ignis in salem coagulatur. Verùm exemplum hoc rectè declarandum est. Neque enim quod in salis artificiosa præparatione fit, hoc omne etiam in renibus accidit, nec calore aquea pars planè absumi potest, crassa relicta; cùm continuo è corpore serosa materia ad renes deriuetur: multò minus per assationem calculum in renibus gigni credendum est sicut ex terra lapides coquuntur. Neque enim tantus in corpore nostro calor est, neque ita humidum omne, vt in laterum coctione, in renibus absumi potest. Neque etiam aquæ absumptio principalis coagulationis causa est in salibus (etsi ad faciliorem coagulationem faciat) cùm in ipsa aqua salem concrescere videamus. Sed cùm natura nunquam sit otiosa, verùm excrementa non cruda, sed certo modo elaborata, vt in fecibus alui apparet, è corpore emittat: idem in vrina fieri credendum est, humoremque serosum, antequam è corpore excernatur, in renibus suo quoque modo alterari & elaborari credendum est. Quòd si non rectè fiat, sed quæ coniunctim & mixta excerni debebant, partes tartareæ & feculentæ ab aqueis separentur, & aqueæ per vrinas excernantur, tartareæ v. & feculentæ hæreant & subsistant in renibus, ob insitam vim lapidescendi in calculum mutantur. Causam verò, ob quam hoc fit, siue quis constitutionem arenosam calculosamque renum cum Fernelio, siue siccitatem cum Platero, siue calorem exsiccantem appellare velit, per me licet. Plus tamen hîc cum Platero malim tribuere siccitati, quàm calori; cùm senes, in quibus calor minor est, quàm in iuuenibus, calculo renum magis sint obnoxij, quàm iuuenes, in quibus calor renum maior, & calculi quandoque in iis partibus coagulentur, in quibus calor præter naturam insignis esse non potest, vt in vmbilico & alibi. Sufficit siccitas, non vt causa princeps, sed vt adiuuans, vt modò dictum, & idoneum coagulationis subiectum. Si enim materia concretioni apta subiectum idoneum nanciscitur,

ei sese agglutinat, & in dies incrementum sumit. Qua de causa in aluminis & vitrioli officinis arundines & baculi lignei lixiuio imponuntur, vt facilius concrescant; & tophacea & tartarea materia in ore dentibus adhærescit; & lapidis bezoar primum rudimentum est circa paleam vel simile quid. Et Forestus, *lib.* 24. *in Schol. obseru.* 22. ex Alexandro Benedicto refert, virginem quandam è vesica lapidem oui gallinacei magnitudine eiecisse, in cuius diffracti medio acus crinalis reperta fuit, quam olim deglutiuerat. Hâc ipsa de causa accidit, vt diuretica & calculos frangentia, vehementius siccantia non solùm, non præseruent à calculo, sed potius dispositionem illam ad calculum generandum aptam in renibus augeant, renes exsiccando. Et qui hanc naturalem ad calculum generandum dispositionem, quocumque modo nominetur, à parentibus est nactus, calculi causam secum circumfert, & vix vlla diligentia morbum hunc effugit.

Atque hæc quidem calculorum materia proxima est & generationis modus: Causæ mediatæ & remotæ aliæ ad materiam calculi generandam faciunt, aliæ ad dispositionem renum & vesicæ, ob quam calculi facilius concrescunt. Materiam diximus esse tartaream, limosam, feculentam, salsam, serosam, pituitosam, atque aliis etiam nominibus appellari. Huius etsi in omni vrina aliquid reperiatur, vt id in matulis vrinariis apparet: tamen in aliis corporibus plus, in aliis minus cumulatur. Ideoque de causa antecedente calculorum, & causis, quæ eam suppeditant, dicendum.

Facit primò huc, vt antea dictú, vitiosa in ventriculo coctio. Nam si in hoc cibus non bene coquatur, & excrementa non probè segregentur & excernantur, sanguis inde feculentus generatur; cùm coctionis primæ vitium non corrigatur in secúda, serumq; etiam impurum ad renes peruenire necesse est. Potest huc & aliquid cõferre hepar, si munus suum non probè obeat, & quæ homogenea sunt, non congreget, nec heterogenea separet.

Cibi ad calculum generandum apti. Victus verò imprimis ratio ad calculum generandum plurimum facit. Primò crapula & cruditates, ac cibi, qui crassum ac lentum succum præbent, acuti item & salsi. Pertinet huc panis non bene fermentatus aut malè coctus & pultis, ac placentæ ex tritico, legumina ferè omnia, exceptis ciceribus rubris. lac & lacticinia omnia, caseus, de quibus Galenus, 3. *de aliment. facult. cap.* 15. 16. 17. Pisces omnes grandiores, anguilla item, murenæ, aliique squammis carentes, etiam viscosi, cancri, ostreæ & conchylia: Carnes item animalium crassum & viscidum succum præbentes, vt suilla, bubula & imprimis carnes sale ac fumo induratæ, vt & pisces sale conditi vel siccati; è partibus animalium ventriculus, cerebrum, cor, pulmones, splen, intestina. Aues lacustres, anas, anser, oua dura, fructus immaturi, austeri, acerbi, & mespila, pyra, cydonia, castaneæ, fungi item ac tubera; vinum immaturum, austerum, nigrum, crassum,

dulce, imprimis mustum, & id vini genus, quod in locis argillosâ, tartareâ & calculosa materia abundãtibus crescit. Cereuisia recens, feculenta, crassa, aquæ crassæ, palustres, ex niue liquatæ, & quæ materiam lapidescentem permixtam habent.

Calculosam verò renum constitutionem augent & inducunt, quæ renes exsiccant & debilitant. Hinc accidit, vt non omnes, qui cibis modò enumeratis vescuntur, calculo laborent; de quo Galenus, *lib. 3. de alim. fac. cap.* 17. ait; Vbi succorum crassities cum calore ardente iungitur, calculi generantur. Et *ibidem cap.* 16. Calculos solent gignere edulia crassa & crassi succi, maximè cùm homines calidiores iusto fuerint, seu ob naturalem intemperiem, seu ob quemdam alium affectum ipsis postea innatum, non tamen pro caloris ratione meatuum transitus latos habeant. Nimirum opus est, vt Platerus ait, vt acris & salsus humor cum terrestri iungatur, & renum siccitas præter naturam viarumque angustia adsit. Referendus etiam huc intempestiuus purgantium & diureticorum medicamentorum vsus, quæ renes exsiccant & calculosam constitutionem iis inducere possunt. Non etiam nihil ad calculi generationem facit immoderatus & intempestiuus mox à cibo sumpto corporis motus, item equitatio, venus, motusque omnes, qui dorsum præcipuè & renes calefaciunt atque exsiccant.

Astrologi hic etiam è cælo causas petunt & scribunt, Saturno cum Mercurio in domo octaua in natiuitate diurna significare, quod natus erit calculosus, aut vesicæ morbum patietur.

Pertinet huc & hereditaria ad calculum generandum dispositio, quam Hercules Saxon. saltem prauam aliquam renum conformationem esse statuit, intemperiem verò esse negat, ea de causa, quòd si intemperies esset, ratio nulla dari possit, cur non potius incideret in calculum ætas iuuenilis, quàm senilis. Verùm ratio hæc sufficiens non est. Dantur enim multæ dispositiones hereditariæ similarium partium, quæ non mox in infantia & iuuentute, sed progressu ætatis sese exerunt, vbi certis de causis augmentum sumunt, eumque gradum, qui ad morbum aliquem producendum necessarius est, acquirunt; id quod in arthritide manifestum est.

Atque hic causa explicanda est, cur pueri magis calculo vesicæ, adulti verò calculo renum sint obnoxij? Etsi enim pueri etiam quandoque calculo renum corripiantur: tamen id rarissimum est, vt id non nisi semel se vidisse, Cardanus scribat, *in comm. aph. 26. sect. 3.* Causam huius rei Galenus, *6. epidem. comm. 3. t. 15.* in vrinæ crassitiem refert: Crassitudo, inquit, multa in vesica collecta & in vnum coaceruata, si diu ibidem remanserit, concrescendi, coagmentandique initium capit. Hippocrates in lac præcipuè causam refert. Verùm cùm & pueri ferè omnes eandem viuendi rationem obtineant, & tam in pueris, quàm infantibus multis mingantur vrinæ crassæ, & tamen calculo vesicæ non laborent, causa huius

rei inquirenda est, sicut & illius, cur in pueris in renibus calculus nõ concrescat. Posterioris quidẽ causa est proculdubio, quod puerorum renes sunt humidiores, & ad detinendam materiam calculi minus apti, atque expultrix vis in iis est fortior: Ob quod accidit, vt materia illa statim per renes transeat, ibique non coagulatur. Ad vesicam verò delata materia cùm à calore eius, vt partis exsanguis, debili regi non possit, non exactè crassum aquoso permiscetur, sed aquosum excernitur, crassum remanet, & in lapidem compingitur. Contrà in adultis ob renum siccitatem & dispositionem statim in renibus in calculum concrescit. Prioris verò causa quærenda est, tum in materiæ, tum in vesiculæ dispositione diuersa. In materia quidem, quod materia crassa non semper est eiusdem generis. Neq; enim crassities sola ad lapidem constitutionem sufficit, sed requiritur in ea vis lapidifica, seu vt Platerus loquitur, succus salsus, qui vim compingendi terrestreitatem habet. Ideoque quod omnes pueri calculo vesicæ non laborant, causa non est calor exsiccans, vt Mercatus existimat. Neque enim in vesicula membranosa & frigida, & quæ semper humore affluente è renibus abundat, tantus calor esse potest, qui humidum absumat, vt lapis instar eorum, quæ à calore humidum absumente indurescunt, concrescere queat. Verùm probabilius est, id ideo fieri, quod vrinæ crassiores infantium aliæ plus, aliæ minus illius salsi & lapidescentis succi in se continent, seu ex victus ratione, seu ob ventriculi, hepatis, vel renum in coquendo & separando vitium, ob quod materiam sibi subiectam non rectè elaborant. Hinc etiam in pueris omnibus vrina crassa ardorem vrinæ non excitat, non ideo, vt Mercatus vult, quia in aliquibus saltem major calor adsit, sed quia, vt rectè Platerus ait, in illa materia terrestri plus est succi acris & salsi. Imò potius frigiditatem vesicæ ad calculum generandum facere, credibile est. Cùm enim vrina debito modo attrahi non potest crassum queo non permiscetur, sed ad fundum subsidet & vesicæ adhærescit & in lapidem compingitur. Et quamvis caliditatis indicia quædã adsint in vrinis puerorum, qui calculo vesicæ obnoxii sunt: tamen ea potius in vrina est quàm in vesica. Qua de causa Hippocrates, *in lib. de aër. aqu. & loc.* interdicit infantibus lac biliosum & feruidum ac vinum. Et *in 4. de morbis* scribit; Si puer à nutrice lac non purum suxerit, sed biliosum, morbosus fit ac tenuis. Quamprimum autem in vesica rudimentum aliquod calculi cogitur, circa id postea materia noua indies conglobatur, &, vt Scaliger, *exerc.* 115. ait; Quæ forma priorem concretionem generat, eadem adgenerat etiam appendicem ex eadem materia, quam exinde nacta est. Et ita ex multis quasi lamellis sæpe lapides coagmentantur.

Differentiæ.

Differentiæ. Etsi aliquot differentiæ sint calculorum desumptæ à figura, quod sunt rotundi, oblongi, læues, asperi, angulares; à colore, quod

alii sunt rubri, alii flaui, alii cinerei, nigricantes; à duritie, quod alii sunt duri, alii friabiles; à magnitudine, quod alii sunt parui, alii magni; à numero quod modò est vnus, modò plures: tamen præcipua differentia est, quod alius est renum, alius vesicæ. De illius signis & curatione *hoc capite* agemus, de huius *suo loco* acturi.

Signa Diagnostica.

Signa.

Etsi Iohan. Baptista Syluaticus, *controuers.* 32. prolixè disputat, an calculus in vesica & renibus concretus, certum aliquod, quo cognoscatur, habeat signum, atque pathognomonicũ signum habere negat, imò nec Syndromen symptomatum pro certo signo admittit: tamen si omnia symptomata diligenter perpendantur, & non ex vno saltem, sed ex omnibus de affectu iudicetur, non impossibile esse putamus, in calculi cognitionem venire, doloresque nephriticos ab aliis discernere.

Hippocrates, *in lib. de extern. affect.* signa calculi renum ita proponit. Quatuor morbi in renibus sunt; à calculo sequentia patiuntur ægri. Et dolor acutus incidit in renem, & in lumbos, & in testem secundum rectum situm, & frequenter mingit, & astringitur paulatim, & supprimitur vrina, cum vrina procedit arena, & vbi per vrinæ meatum exit arena, dolorem fortem in meatu exhibet. *Libro* verò *6. epidem. comm.* 1. *to.* 6. alia addit; In Rene inquit, dolor grauis, cum cibo implentur, vomuntque pituitam, cum verò abundauerint, æruginosa, & leuiores quidem euadunt, liberantur verò, cum cibi euacuati sunt, atenulæque ruffæ subsident, & cruenta mingunt, stupor femoris è regione positi.

Primùm quidem signum dolor suppeditat, qui in lumbis percipitur, modò in rene dextro, modò in sinistro, modò id vtroque, prout in vno rene vel vtroque calculus fuerit. Atque is infert sensum ponderis grauantis; quia substantia renum sensus expers, & sentiendi vis tantum membranæ inest. Vbi verò ex renibus in Vreteres descendunt calculi, dolores augentur; quia distenduntur & lancinantur vreteres qui densa & crassa membrana constant. Sicut & dolores concitantur, cùm calculus in substantia renum genitus è carne in cauitatem renũ mouetur, durusque & angulosus lapis partes, per quas transit, lancinat. Nonnunquam calculus ex vreteris, in quem descendere cæpit, angusta via in cauitatem renis relabitur, & tam dolor aliquando mitigatur, qui postea, vbi in vreteris caput remeat, redit.

Alterum calculi signum plerumque est vrina cruenta; quia calculus cùm nunquam ferè planè leuis sit, partes per quas transit, vulnerat. Vrinæ præterea circa initium obstructionis paucæ, aquosæ minguntur, postea verò eius suppressio sequitur. Vbi verò calculus è renibus fuerit remotus, vrina multa turbulenta plerumque prouenit, arenosum sedimentum habẽs. Si tamen in renum substantia calculus hæreat, neque vrinam supprimi, neque arenas emingi necesse est. Obseruatumque est in multis dissectis calculos repertos fuisse, qui neq; arenã minxerunt, neq;

vrinæ supressionem passi sunt. Et arenulæ quidem, vbi calculus in cauitate renum est, apparét, verùm non contrà vbi arenulę apparent, ibi calculum adesse pronunciandū. Ideoq; hic videndum, ne ex arenis solùm calculosos eos pronunciemus, qui à calculo planè immunes sunt. Sæpe enim multum materiæ arenosæ mingitur, & sæpe mox à pueritia ab iis, qui nunquam calculo renum laborarunt, quibúsque calculus non facilè timendus, qui prouenit ex adustione humorum potius in venis ac hepate & aliis locis, quàm à renibus & vesicâ. Accidit quoq; hoc sæpe in declinatione febrium cùm acutarū, tùm diuturnarum. Non difficilè est autem arenulas istas ab iis, quæ calculi signa sunt, discernere. Nam arenulæ illæ, quæ calculi signa sunt, non substantiæ vrinæ permiscentur exactè, sed in vrina subsident, & si digitis comprimantur, non facilè comminuuntur; Illæ verò, quæ absque calculo adustorum & tartareorum humorum in venis indicium sunt, non subsident, aut certè minima ex parte subsident, sed substantiæ vrinæ permiscentur, & postea, matulæ vrinariæ adhærescunt instar pulueris etiam ipsi vrinæ innatant, & digitis compressæ facilè cōminuuntur. Certius longè signū est calculi, & calculosæ in renibus dispositionis, si calculus è renibus cum vrina excernatur.

Stupor crurum etiam est in dolore Nephritico è regione renis affecti, qui in Colico abest, non, vt Galenus, *6. Epidem. com. 1. aph. 6.* scribit, ob compressionem venarum, cùm stupor non venarum, sed neruorum, affectio sit, neque in Nephritide ita venæ & arteriæ repleantur, vt musculos premant: Sed quia vel neruus, qui in crurum musculos distribuitur, à duritie & pondere calculi comprimitur, vel quia musculus, cui ren incumbit, quique cruri flectendo dicatus est, & in cruris partem interiorem inseritur, comprimitur. Hercules Saxonia equidem & ipse agnoscit à venarum compressione stuporē hunc fieri non posse, & causam refert in compressionem nerui, quem renum tunica à sexta coniugatione accipit. Verum minùs probabilis hęc causa videtur; cùm neruus ille cum cruribus nullum con sensum habeat.

Testiculus præterea eius lateris, in quo dolor est, retrahitur. Cùm n. calculus renes & eius membranam distendat, facilè fieri potest, vt etiam vicina vasa, quæ ad testes tendunt, iisq; inseruntur, retrahātur.

Adest quoq; nausea & vomitus, ob connexionem renum cum ventriculo, mediante peritonæo, cuius membranam vtrumque viscus participat; deinde quia bini nerui sextæ coniugationis à stomacho orti in internam renum tunicam implantantur. Ideoq; postquam vellicantur & lancinantur nerui & membranæ in ventriculo, per quas cum renibus consensum habet, ad expellendum, quod molestum est, stimulatur, & ita is ad vomendum prouocatur.

Confirmant hæc omnia, quæ etiam malum pręsagire possunt, causæ, quæ ad generationē calculi faciunt, si præcesserint, vt victus ra-

tio, qualem supra descripsimus & materiam calculo suppeditare diximus. Imprimis verò si parentes eidem morbo obnoxii fuerint. Adultis quoque & qui in declinante sunt ætate, magis hic morbus accidit, sicut vesicæ calculus pueris frequentior est. Si quoque vrina recrassa, turbida est, & diu citra crisin excernantur, & si æger in victus ratione nihil peccet, & postea ex crassa tenuis fiat, calculi futuri præsagium est. Crassa enim vrina, quæ excernitur, materiæ calculo gignendo aptæ præsentiam indicat, tenuis verò post crassam illam retineri & coagulari argumento est; id quod magis confirmatur, si dolor aliquis in renibus sese prodat.

Quia verò dolor Colicus non paruam sæpe cum Nephritico cognationem habet, qua ratione ab eo discerni possit, docendum. Nã interdum dolores colici vel à pituita vitrea, vel ab humore acri, vel ab inflãmatione orti, ea coli parte, qua iuxta renes voluitur, fixi & stabiles sunt, maximè in latere sinistro, vbi intestinum hoc angustius est, vt tùm dolorem colicum à nephritico discernere non ita facile sit. Deinde tam in colico, quàm in nephritico dolore vomitus infestat, quo primùm pituitosa, hinc biliosa reiiciuntur. Ideoque qua ratione dolores, discerni possint, videndum. Prolixè autem id docet Galenus, 1. *de loc. affect. cap.* 2. & 3.

Doloris colici & nephritici Differentia.

Duo verò præcipuè signa dolorem colicum & nephriticum discernunt; Doloris conditio, & situs loci dolentis. Primùm dolor in renibus non ita grauis est, vt colicus: Deinde si dolor sit supra regionem renum, non est nephriticus, sed colicus. Dolor præterea colicus amplior est, & latius extenditur, prout ipsum colon omnium intestinorum amplissimum per regionem abdominis circumuoluitur, & sæpius situm mutat, vagusque est; Nepriticus verò fixus est, renumque regione circumscribitur, & eo loco, in quo calculus hæret, qui vbi mouetur ad vesicam, vreterum ductum rectè sequitur. In colicis etiam doloribus murmura & rugitus in intestinis ferè percipiuntur, qui absunt in nephritide. Vrinæ in nephritide propter obstructionem primò sunt tenues & crudæ, mox cum arenulis vel calculis aut sanguine excernuntur; In dolore verò colico, cum seu bilis ob viam ad intestina interclusam ad renes fertur, seu vesicula fellis quasi conuellitur, vrina in initio rubens & crassa excernitur, aluus ferè obstruitur, & quæ excernuntur, flatuosa sunt, & tandẽ reliqua etiam signa nephritidis, vt stupor cruris è regione loci affecti, in colica absunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Calculus renum morbus periculosus est; cùm mala grauissima inferat, inflammationem & exulcerationem renum, dolores acerbissimos, cum in vreteres delabitur, vnde vigiliæ, virium deiectio, vrinæ retentio, febris sæpe, & alia mala ortum habent.

2. Calculus quò maior & asperior est, eò acutiores dolores infert, & si tantæ sit magnitudinis, vt vreterem pertransire nequeat, incurabilis plerumque est. Parui

verò

verò, rotundi ac leues facilius excernuntur.

3. Si malum hæreditarium sit, difficulter, imò vix vnquam curatur.

4. Vitia renum & vesicæ in senibus difficulter curantur. *6. aph. 6.*

5. Si dolor nephriticus nullis medicamētis sedetur, mortem minatur, quæ iam in propinquo est, vbi extremitates frigidę sunt, sudor frigidus faciem occupat.

6. Bonum est, si vrina primum crassa, deinde tenuis & rursus crassa mingatur, ac in fundo arenæ resideant. Lapidem enim resolui indicio est.

7. Calculus renum cum vlcere renum non curatur. Nam quæ lapidem frangunt, vlceri nocent.

8. Arena, quæ difficilius comminuitur, peior est, cùm à duriore materia fiat.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Triplex, vt in omni calculo, ita & in renū calcu lo scopus propositus est Medico. Primus, vt lapidis, qui generatur, generationē & augmentū inhibeat. Secundus, vt iam genitum è corpore tollat. Tertius, vt doloris vehementiam mitiget.

Primus curationis Scopus.

Primum quod attinet, perficitur hic itidem tribus; materiam calculo generando aptam subtrahendo; Si quid lapidis iam cōcrescat, illud abstergendo, comminuendo & expellendo, & tandem renum constitutionem ad calculum generandum aptam emendando.

Ad primum assequendum rursum duo sunt necessaria: Primum est, vt victus ratio ea instituatur, quæ calculo materiam non suppeditat. Alterum; vt si quæ materia subinde colligatur, è corpore, ne in calculum concrescat, euacuetur. Ideoq; & vt primum rectè præstetur, cibi omnes vitandi sunt, quos supra in causis ad calculi generationem facere diximus, vt & cruditates ac crapula ac ciborum varietas. Quamuis verò nonnulli cibos crassos ad calculi generationem facere negant: tamen ratio, vt & experientia, contrarium testatur.

Contra cibis vtendum, qui facilis sunt coctionis, parum excrementi suppeditant, attenuandi & incidendi vim habēt, præsertim in frigidioribus & obesis. Nam in gracilibus & adustos humores in corpore habentibus extenuantiū vsus tutus non est, sed humectans victus potius requiritur. Vtilis ergo est caro veruecina, vitulina, vitelli ouorum, panis bene coctus & fermentatus, furfuris non planè expers, pisces sint saxatiles, lucius & similes.

E fructibus conueniūt amygdalæ amaræ, pistacia, pineæ, nuclei persicorum, cerasorum, ficus, cicera rubra. Inter herbas conuenit atriplex, malua, cichorium, petroselinum, asparagus, cuius prima germina in prima mensa sumpta renes ab arenosis impuritatibus egregie mundant, & imprimis chærefolium singulare calculi remedium. Commendantur & fructus Cynosbati, quos non solùm hodie Pharmacopolæ sacchar o cōditos asseruant, & ex iis Rob parant, sed & matres familias siccant, & è siccatis edulium calculosis commodum cum saccharo & cinamomo parāt. De herbis verò & oleribus, vt & omnibus cibis diureticam vim ha-

bentibus, tenendum, ne vſurpentur, cùm primæ viæ impuritatibus ſcarent, neque etiam cum cibis miſceantur, ne cibus crudus, vel eorum excrementa ſecum deducant, ſed ſolis & ieiuno ventriculo iis vtendum.

Deinde neceſſarium eſt, vt ſubinde materia, quæ etiam in bona diæta quandoque colligitur, & calculo generando apta eſt, maturè euacuetur, antequam ad renes deducatur. Poteſt hoc fieri vomitu bis terue ſingulis menſibus inſtituto in iis, qui facilè vomunt, vel per purgationem bimeſtri vel trimeſtri ſpatio inſtitutam, vt materia è primis viis euacuetur. Nõ a. hîc fortia medicamenta vſurpanda, ſed leniora, ſyrup. roſar. ſolut. caſſia, manna, rhabarbarum, terebinthina, præparantibus etiam ad euacuationem neceſſariis præmiſſis. In vtriſque verò non ſolùm ad pituitam, ſed ad quoſuis humores abũdantes, & imprimis ſeroſos, ſalſos, reſpiciendum, vt:

♃. *Hydromel.* Vnc. viii.
aqu. aſparag. Vnc. ii.
ſyrup. de cichor. cum rhabarb. Vnc. i.
cryſtal. Tartari Drach. ii. *vel Tartari Vitriolat.* ſcrup. ii.
Miſce pro 2. doſibus.

Et cùm ſubinde in diſpoſitis ad calculum aliquid materiæ in renibus hæreat, ne diu in iis moretur, abſtergendum id eſt, poteſtq; vna opera medicamentum & primas vias euacuare & renes abſtergere. Ad quam rem imprimis vtilis eſt terebinthina in ſubſtantia ſumpta, & in bolo vel pilulis, vel in liquore, modo in Inſtitut. *l.* 5. *p.* 1. *c.* 2. deſcripto, exhibita; cùm eadem & vim purgandi habeat primas vias & materiam calculo generando aptam ſubſtrahat ac renes abſtergat. Et vt vis eius intendatur, alia purgantia admiſcere poſſunt, vt:

♃. *Caſſiæ* Vnc. ß.
terebinth. Drach. ii.
Cum *puluere glycyrrhiz. vel cum pulu. glycyrrh. & ſaccharo*
F. Bolus.

Vel ♃. *Terebinth.* Vnc. ß.
rhabarb. Drach. i.
cinamom. ſcrup. i.
pulu. ſuccini,
glycyrrh.
ceterach. an. ſcrup. ß.
F. Pilulæ, de quibus ſingulis ſeptimanis Drach. i. vel Drach. ii. aſſumantur.

Vel ♃. *Flor. caſſiæ* Vnc. i.
elect. de ſucco roſar. Drach. i.
pulu. glycyrrh. ſcrup. i.
Cum *ſaccharo*
F. Bolus.

Vel ♃. *Rad. althææ*
glycyrrhiz.
polypod. q. an. Vnc. ß.
petroſelin. Drach. ii.
capillor. ♀,
veronicæ an. M. i.
ſem. carthami,
fœnicul. an. Drach. i.
Coqu. in aqua ſimpl.
In Colatura infund.
fol. ſenæ elect. Vnc. i.
rhabarb. Drach. ii.
agaric. trochiſc. Drach. i. ß.
cinamom. ſcrup. ii.
Colaturæ ♃. ℔. quæ diuidatur in partes tres, & cuilibet addantur ſyrupi violar. ſolut. Drach. vi. vel Vnc. i.

Vel ♃. *Aloës,* Drach. i.
rhabarb. elect.
agaric. trochiſc. an. Drach. i. ß.

extract. scammon. ℥. xii.
cinamom. spicæ, mastich. an. scrup. ß.

Cum terebinth. F. Pilulæ è ʒ. i. xx. quæ conspergantur puluere glycyrrhizæ.

Si sanguis abundat, & is apertâ basilica imminuendus.

Postea (nam nisi euacuationes generales præcesserint, diuretica & similia medicamenta tutò non adhibentur) accedendum ad ea, quæ lapidem, si fortè eius aliquid concreuerit, comminuendi & abstergendi, & omnino generationé eius imminuendi vim habent.

Sunt huius generis multa. Radices *saxifragiæ, pimpinellæ, petroselini, fænicul. lappæ maior. filipendul. raphani, cappar.*

Folia *betonic. capill.* ♀, *hederæ terrest. ceterach, charefol. pariet. veronicæ.*

Flor. *genistæ.*

Calculum communuentia. Sem. *milij Solis, petroselin. baccæ hederæ, cicera rubra, amygdal. ama. nuclei persicor. malor. Armenic. fructus cinosbati, alkekengi.*

Terebinth. succinum.

Succus citri, limonum.

Crystalli Tart. spir. Salis, Vitrioli.

Sales plantarum supra enumeratarum.

Terebinthina. De Terebinthina refert Amatus Lusitanus, *centur. 2. curat. 68.* monachum quendam, cùm articulari morbo simul & nephritico corripi soleret, & nullo remediorum genere, frustráque multis tentatis conualesceret, tandem monitu Amati assiduo terebinthinæ vsu intra 6. menses liberum à dictis morbis euasisse. Deglutiebat autem singulis diebus terebinthinæ particulam nucis magnitudine saccharo admixtam.

Lignum Nephriticum. Alii valde commendant Decoctum ligni cuiusdam, quod nephriticum dicitur, cuius manè Vnc. v. exhibentur.

Hedera. Ex enumeratis ad calculum præcauendum valde etiam efficax est. Hedera terrestris quocunque modo sumpta.

Multum etiam ad præcauendum calculum facit, si singulis vel alternis diebus manè amygdal. amaræ, nuclei persicor. vel grana iuniperi matura x. vel xii. comedantur, aut spiritus Salis guttæ aliquot in iusculo vel alio liquore sumantur. Vinum quoque ex fructibus cynosbati paratum calculosis vtile est. Crato valde commendat succum & syrupum de veronica cum aqua eiusdem exhibitum, vel pilul. ex puluere & succo pataras. Hinc & ad dolores minuendos & materiam abstergendam in familiari vsu habuit hoc medicamentum.

℞. *Althææ* Drach. ii.
passular. maior. exacinat. Drach. iii.
veronicæ,
heder. terrestr. an. p. i.

Coqu. in aqua simpl.
Detur haustus cum saccharo.

Plura huius generis inuenientur inter ea, quæ infra de medicamentis calculum frangentibus dicentur. Leniorâ enim ex iis ad rudimenta calculi comminuenda & abstergenda etiam vtilia sunt.

Tandem danda opera, vt renes ad naturalem statum reducantur. Ideoque si hepatis calor in renibus intemperiẽ calidam & siccam excitauerit, vel sanguis copia aut sup-

Vena-sectio. Sanguinis verò euacuationem quod attinet, si in principio plenitudo sit in corpore toto, vena brachij aperienda. At si plenitudo iam ad partem affectam decubuerit, in poplite vel malleolo deriuationis gratiâ vena aperienda.

His præmissis vias laxant, patentiores & lubricas reddunt, vt calculus cum minore difficultate & dolore excerni possit, tùm externa, tùm interna medicamenta. Inter Externa sunt clysteres, fomenta, linimenta, vnguenta, cataplasmata emplastra, balnea. E. G.

℞. *Rad. altheæ* Vnc. i.
violar.
maluæ,
brancæ vrsin.
parietariæ an. M. i.
summitat. anethi M. ß.
flor. chamæmel. p. i.
sem. fœnugræc. Vnc. ß.
Coqu. *in aq. simpl.*
Colaturæ ℞. ℔. i. vel Vnc. x.
ol. violar. Vnc. ij.
cassiæ Vnc. i. M.
F. Clyster.

Vel foueatur locus vesicâ aqua dulci calida semiplenâ, aut lacte, vel decocto rad. althææ, maluæ, violariæ, parietariæ, chamæmel. anethi, sem. lini, fænigræci, vel oleo chamæmel. in quo flores genistæ macerati fuerint.

Inungantur Renes oleo amygdalar. dulc. violar. lilior. albor. pinguedine gallinæ, anseris, butyro recenti, mucilag. sem. althææ, fænigræci, vnguento Dialthææ.

Insignis etiam efficaciæ est cataplasma ex parietaria & malua coctis & contusis, additis mucilagine sem. fænigræci, lini, & althææ. Oleum quoque amygdal. dulc. & vnguentum dialthææ cum oleo scorpionum vias laxant.

Efficacissimum verò ad vias laxandas remedium est aquæ dulcis balneum cum herbis, quæ laxandi & emolliendi vim habent, paratū, vt althæa, malua, parietaria chærefolio, quibus etiam quædam, quæ calculum mouere solent, addere licet, vt apium, petroselinum cum toto, stramen fabarum & similia.

Inter interna sunt cassia, oleum amygdal. dulc. recens, glycyrrhiza, passulæ, & imprimis radic. althææ, quæ ad calculum rectè commendantur, non quod calculum frangant & comminuant, sed quod vias, per quas calculo transeundum, laxent & lubricas faciant, vt facilius, & sine minore dolore calculus transire possit. Eum in finem etiam syrupum suum de althæa composuit Fernelius, qui vias lubricat & laxat, simulque renes abstergit, vt:

℞. *Rad. althææ* Vnc. ß.
Coqu. *in aqua simpl.*
Colaturæ ℞. ℥. iij. vel iiij.
Adde *mellis,*
butyri recentis ana Vnc. ß.
Misce.

Commodum est & hoc Foresti decoctum:

℞. *Sem. maluæ,*
althææ an. Drach. iij.
cicer. rubr. Vnc. iij.
sem. 4. frigid. maior. an. Dr. ii.
hordei Vnc. ii.
caricar. pingu. num. ix.
sebesten num. vij.
glycyrrhiz. ras. Drach. vi.
Coqu. in aquæ ℔. iii. ad dimidiæ partis consumpt.

Calculum mouentia. Lapidis motum adiuuant ea, quæ vrinam mouent, cùm calida,

quæ propriè dicuntur diuretica, vt fæniculum saxifragia, ononis, petroselinum, betonica, baccæ iuniperi: tùm frigida, vt semin. 4. frigid. maiora, fraga; tum temperata, vt capill. Vener.

♃. *Sem. fœnicul.* Drach. ß.
terebinth. Drach. ii.
puluer. glycyrrhiz. q. s.
F. Bolus.

Vel fiant ex modò enumeratis *decocta*, aut exhibeantur *aquæ fœniculi, petroselini, saxifrag. & similes.*

Extra vsurpetur oleum Scorpionum. Cucurbitæ quoque sub loco calculi in vreteribus hærentis appositæ, itavt secundum ductum vreteris vna post alteram deorsum versus applicetur, calculum paulatim ad vesicam trahunt. Motus quoque huc facit. Balneum verò aquæ dulcis omne momentum habet. Nam & dolorem lenit, & vias laxat, & calculi motum accelerat. Et facilius totum negotium procedit, si ægro in balneum descensuro puluis aliquis vel aqua, quæ vrinam & lapidem mouere solet, exhibeatur.

Quòd si his medicamentis exhibitis calculus loco moueri non possit, quod vel impactus, vel infixus sit renibus, vel maior, quàm vt in vreteres penetrare possit, vt comminuatur & frangatur, danda opera, simulque viæ laxiores reddendæ sunt.

Calculum frangentia.

Commendantur ad lapidis comminutionem pręter supra enumerata, inter simplicia *lapis Iudaicus, lapis spongiæ, lyncis, nephriticus, oculi cancri*, & eorum solutiones, quæ magisteria vulgo appellantur, *lapides in vesica apri vel bouis reperti, lapides percarum, mandibulæ lucij, sanguis hirci, lumbrici terrestres, semen petroselini, milij.* Spir. salis vitrioli, liquor crystalli.

Lapis nephriticus.

Imprimis commendatur lapis nephriticus, qui non solùm exhibitus calculum comminuendi & pellendi vim habet, sed etiam extrà corpori applicatus, vt cutem contingat, idem præstare dicitur.

De priore quidem minus dubij est; an verò extra appensus eas, quæ ei attribuuntur, vires habeat, nonnulli dubitant. Videatur ea de re Vntzerus, *lib.* 1. *cap.* 24. *de Nephritide*, & Anshelmus Boëtius, *de gemmis*, *pag.* 1226. & 1236. & oleum ex oculis cancri *ibidem* descriptum.

Inter composita commendantur præcipuè species lithontribi, quarum Drach. i. cum conueniente liquore præbetur; item Electuarium Iustini vulgo dictum.

Hercules Saxonia aquam & puluerem sequentem commendat.

♃. *Aquæ asparag. crithmi marini,*
sem. fœnicul. syluestr.
saxifrag.
fœnicul. comm.
parietar.
flor. sambuci an. ℔. ß.
succi limon. Vnc. iij.
nucleor. cerasorum.
amygdalar. amarar.
nucleor. Persicor. an. ℥. i. ß.

Infundantur nuclei in vino Maluatico per diem naturalem, postea misceantur & in alembico vitreo destillentur. Dosis Vnc. vi. cum sequenti puluere.

♃. *Puluis cortic. auellanar.* Vnc. i.
lapid. spongiæ,
Iudaici,
sem. milij Solis an. Drach. i.
bacc. heder. Drach. ß.

mandibul. lucij Drach. i. ß.

F. Puluis, cuius dosis Drach. i.

Plura huius generis medicamenta ex Medicis penè omnibus descripta cùm simplicia, tùm composita collegit Vntzerus, *lib. 2. de Nephritide*, quæ ibi videantur.

Felicius autem officium sum exequuntur ista medicamenta, si exhibeantur ægro in balneo sedenti. Balneo enim viæ laxantur, vt medicamento calculus facilius cedat.

Vnde autem vires horum medicamentorum proueniant, alij aliter sentiunt. Nonnulli ad occultas qualitates confugiunt, alij in calore & vi attenuandi subsistunt. Verùm vt ad concretionem maximè facit spiritus salinus: ita & eundem ac salem volatilem præcipuè maximam vim in calculo frangendo habere existimo, qui in spiritu vitrioli, fragor. cerasor. nucleis persic. malor. Armeniac. amygdal. amar. manifestè deprehenditur, nec etiam lapidibus calculum frangentibus deest.

Tertius curationis scopus.

Dolor si valde vrgeat, is etiam leniendus, quod ferè vna opera præstant ea, quæ vias laxant, vt ol. amydal. dulc. mucilag. sem. alth. psyllij, vnguent. dialth. emplastrũ diachylon simplex cum oleo scorpionis. Clysteres quoque vtiles sunt, & fomenta ex decocto parietariæ, maluæ, flor. chamæmel. sem. lini. Prodestque, nisi dolor remittat, clysterum vsus sæpius repetitus. Liquoris verò non sit magna copia, ne intestina distendantur, ac renes comprimantur, atque ita dolores augeantur, & vt clyster diutius retineatur.

Applicantur & cataplasmata & fomenta ex medulla panis cum lacte, mucilag. sem. psyllij, althææ, lini cum oleo amydal. dulc.

Cratoni hoc familiare fuit:

℞. *Cancros* x.

Incidantur per mediũ & coquantur in lacte. Deinde succus fortiter exprimatur, quo imbuantur.

medulla panis albi Vnc. iiij.

Et addantur

vitelli ouorum num. iii.
butyri recentis,
ol. chamamel. an. Vnc. i.
croci. g̅. v.

Misce in mortario.

F. Cataplasma ad renes.

Addit aliquando etiam oleum amygdal. dulc. & scorpion. an. q. s.

In vsu etiam ei fuit cataplasma de parietaria.

℞. *Parietaria* M. IV.

Coqu. *in s. q. olei amygdal. dulc. vel lactis*,

Addantur *cepa sub cineribus cocta* num. iij.
ol. scorpion. Vnc. ß.

F. Cataplasma.

Vel ℞. *Vng. dialthea* Vnc. ß.
ol. lilior. albor.
scorpion. an. Drach. ii.
croc. Scrup. ß.

Misce.

Lenit quoque dolorem balneum aquæ dulcis, præcipuè si herbæ dolorem lenientes & emollientes in eâ coquantur.

Nonnunquam etiam flatuum nõ parua copia generatorum ex agitatione humorum in nephritide adest, ideoque tum flatus discutientia clysteribus addenda, vt:

℞. *Rad. alth.* Vnc. i.
parietar. M. ii.

malua,
branc. vrsin.
flor. chamamel.
melilot. an. M. i.
sem. fœnugræc. Vnc. ß.
fœniculi Drach. ij.
caricar. pingu. num. vi.
Coq. Colaturæ ℞. Vnc. x.
cassiæ Vnc. i.
ol. rutacei,
cheirini an. Vnc. ß.
F. Clyster.

Exhibentur verò ad dolorem leniendum *syr. papaueris, ol. amygdal. dulcium recent.* Vnc. ij. in iusculo vel vino calido.

Vel ℞. *Rad. alth.* Vnc. ß.
petroselini,
eryngij an. Drach. ii.
veronicæ P. i.
passular. exacinat. Drach. vi.
Coqu. in aqua simplici.
Colaturæ ℞. Vnc. vi.
Add. *ol. amygdal. dulc. vel butyri recent.* Vnc. i.

Vel detur Drach. ß. pulueris radic althææ, cum vino aut liquore conueniente. Quæ medicamenta etiamsi videantur leuiora: tamen sæpe plus præstant, quàm operosa calida & siccantia.

Si dolor valde vrgeat, etiam Opiata exhibenda, vel theriacæ recent. vel Philonij Drach. ß. aut laudani opiati g. iii. Non tamen nisi necessitate valdè vrgente, & cum reliqua nihil proficiunt, & cùm calculus è renibus nondum est emotus. Nam vbi calculus iam in vreteribus hæret, nullum aut momentaneum saltem auxilium præstant opiata. Vt omnino cautè, vt in aliis morbis, ita etiam in hoc in opiatis exhibendis agendum. Nam cum acerbissimis doloribus vires dejiciantur valde, fieri facilè potest, vt temerario opiatorum vsu spiritus antea valde dissipati sopiantur, & pro somno mors ægro concilietur.

QVÆSTIO.

An cibi crassi, vt & lac, ad calculi generationem faciant?

An cibi crassi calculum generent?

Sunt quidam è recentioribus nonnulli, qui vulgatam Medicorum sententiam, alimentorum crassorum viscidorum ac glutinosorũ, & imprimis lactis & casei, vsum improbantium, reprehendunt eâ de causâ, quod materia calculi non quærenda sit in humore lento ac viscido, sed potiùs in seroso & salsuginoso, qui parcè eiusmodi cibis insit: & quod lac etiam renes humectare & refrigerare possit. & butyrum vias laxet & dilatet. Verumenimverò etsi crassum, quatenus tale, solùm ad lapidis generationem non sufficit, sed vis lapidifica præterea requiritur: tamen ipsa experientia testatur, non parum facere ad calculum eiusmodi viscidos cibos. Serum enim per se lapidem non facit, sed si vis lapidifica in crassam & viscidam materiam incidat, subiectum idoneum nacta, id in lapidem coagulat. Neque omnibus eiusmodi crassis cibis salsus succus & vis lapidescendi deest; etsi materiæ crassæ plurimæ permixtus succus salsus non deprehendatur. Et quamuis lac per partem butyrosam humectet & molliat, per aqueam humectet & refrigeret: tamen in lacte est caseosa pars multò maxima. Et caseum qui ad

ad calculi generationem esse aptissimum negat, eius naturam parum perspectam habet; cùm vulgò etiã notum sit, glutinum tenacissimum, & lapidis æmulum ex caseo fieri posse, præsertim antiquo, in quo salsuginosus ille & acris succus vel gustu satis deprehenditur. Et quamuis nonnulli caseo & similibus impunè vescantur, nec nephritide corripiantur: tamen hoc fit vel ob robur ventriculi, & calorem corporis vegetum, qui laboribus continuis suscitatur, vel quod renes minus siccos, & ampliores meatus habent. A quorum exemplo immunitatem sibi nullo modo polliceri possunt illi, qui ventriculum debilem habent, aut renes ad calculum generandum dispositos, aut vitam minùs negotiosam agunt.

CAPVT VII.

De aliis rebus præter naturam in renibus genitis.

Vermes.

Vermes in renibus geniti.

PRæter calculos & aliæ res præter naturam in renibus quandoque generantur. Et primo quidem vermes. Ita refert Gentilis, *lib. 3. fen 1. tract. 2. cap. 3. Canon. Auicennæ*, Nobilem quendam, qui passus est quotidianam, cum dolore renum per octo menses, in conualescentia emisisse cum vrina vermes paruos & latos, ac cessauisse dolorem. Idemque accidisse interdum & se vidisse, testatur Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* Idem vidit Scoliographus Hollerij, vt scribit, *ad cap. 50. lib. 1. de morbis internis.* Idem etiam, *ibidem ad cap. 54.* narrat, in quodam longos vermes, præcedente magno dolore renum, per vrinam reiectos fuisse. Vidus Vidius, *de Cur. membratim lib. 10. cap. 14.* scribit, quemdam post longos dolores renum exiguum vermem cum vrina excreuisse, præditum capite acuto, corniculato, ventre & dorso latiore, testulâque subdurâ indutum instar testudinis, nigrum ac rubentem tantum circa ventrem. Ipse in cane vidi totam vnius renis substantiam fuisse absumptam superstite tãtum tunica eam ambiente, quæ tota vermibus longis instar lumbricorum repleta fuit.

Vix autem certò cognosci possunt vermes in renibus latentes, nisi simul cum vrina prodeant. Coniecturam tamen & suspicionem aliquam de iis præbent dolor continuus & diuturnus in renibus ac vellicatio.

Tolluntur a. medicamentis ad lumbricos necãdos & expellendos idonei.

Pili & filamenta.

Pili & filamenta.

Capillos quoque & filamenta quædam in renibus generari obseruatum. Fecit iam eorum mentionem Hippocrates, dum, *4. aph. 76.* scribit; Quibus cùm vrina crassa exiguæ carunculæ, aut veluti pili exeunt, his à renibus excernuntur; atque hanc affectionem τριχίασιν nominant. Galenus, vt *in comm.* scribit, refert, se vidisse talia corpora cum vrina excreta, vt dimidium cubitum æquarent. Idem viderunt Brasauolus & Cardanus, vt, *in comm. ad dictum aphorismum*, re-

ferunt. Et Ioubertus, *de vrinis cap.* 20. narrat, rusticum quédam eiusmodi filamenta circiter viginti quinque intra paucos dies eminxisse, quorum nonnulli palmæ longitudinem æquabant. Rarius est quod Wierus, *lib.* 3. *de præstig. Dæmon. cap.* 15. annotauit, vbi refert, nobilem quandam fœminam, quæ cùm longo tempore renum calculo afflicta fuisset, post aliquot annos primò quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnunquam inuolutam, interdum fila longa, alba, duplicata, &, quod fidem superat, sæpe cum nodo, ac si ad vsum consuendi aptata fuissent, per vrinam excreuisse. Deinde aliquandiu arctius compactam, veluti ochrâ commixtam non tàm lanam, quàm membranam lanosam, quali integunt se Bombyces cum lotio reddidisse. Postremò non rarò præter reliqua pilos longitudine vnius digiti, partim vtrinque albos, in medio nigros, partim contra, principio nigros, cætera albos, præterea acutos in vna parte tanquam extremitate, obtusiores in altera &c.

Vbi generentur.

De loco tamen generationis nõ omnes idem sentiunt. Galenus equidem, *allegato loco*, in renibus generari scribit: Idem tamen, 6. *de loc. aff. cap.* 3. cùm viderit talia planè exigua excerni, miratur, quomodo in renibus potuerint consistere, & proinde probabilius putat, in venis generari. Actuarius, *lib.* 1. *de caus. vrinarum c.* 21. ea, quæ capillis sunt similia, in iis vasis, quæ à Renibus ad vesicam descendunt, generari docet, ac quanta est longitudo vasorum illorum, tantam quoque horũm corporum esse lõgitudinem. Quæ sententia quamuis absurda non videtur: tamen etiam in renibus generari non impossibile est, cùm etiam ibi materia adesse possit, vbi plures eminguntur, aut longiore tempore, sicut Scholiographus Hollerij, *ad c.* 50. *lib.* 1. *de morb. internis*, refert, quendam annos plusquam viginti tales vrinas cum capillis eminxisse. Fernelius, *lib.* 3. *de part. morb. ac sympt. cap.* 16. talia filamenta in vasis spermaticis, quæ Parastatæ dicuntur, generari statuit, & quidem ex seminis materia, quæ vi morbi sensim defluens calore crassescat, & apparere in iis plurima, qui fæda gonorrhæa correpti sunt, & in mulieribus, quibus alba menstrua profluunt. Sed hæc non sunt huius loci.

Generantur autem hi pili ab humore crasso in renibus, vel vreteribus siccato, qui producitur ex cibo crassi succi. Scribit Galenus, *in comm. ad aph.* 76. *lib.* 4. Eum, qui pilos minxerat, toto ferè anno præterito frequentissimè fabam frescam vel caseum tenerum & siccum comedisse, aliosque omnes, quibus talia mejere contigit, crassi succi cibis vsos fuisse. Etsi enim Scholiographus Hollerij, *loco allegato*, quendam plus quàm viginti annis tales capillos cum vrinis ruffis, mediocris consistentiæ, non crassis minxisse scribit: tamen & in iis procul-dubio tartarea quædam & concretioni apta materia fuit.

Curatur autem τριχίασις ista, vt Galenus, *loc. alleg.* docet, medicamentorum attenuantium & incidentium vsu simulque cum reliqua curatione victu humectante.

CAPVT VIII.

De Renum Inflammatione.

Causæ.

Renum inflammatio. Causæ.

INflammationem etiam quandoque renes patiuntur: atque ex iisdem causis, è quibus in aliis partibus illa oritur. Nimirum ex sanguinis copioso affluxu, qui vel à vicinis membris, præcipuè hepate, sanguine abundātibus eò transmittitur, vel à renum calore, vel dolore aliisque externis iniuriis attrahitur, vt lapsu, ictu supra dorsum & loca renibus vicina, motus etiam partium renibus vicinarum nimius, qualis fit in violenta equitatione & labore vehementi. Sanguinem etiam ad renes commouent medicamenta diuretica corpore pleno exhibita.

Signa Diagnostica.

Signa.

In lumbis in renum regione calor, interdum etiam rubedo percipitur, dolorque: & is, si in carnosa renum parte fit inflammatio, magis grauis. Si verò partes, in quas arteriæ terminantur, obsidet, pulsans. Atque dolor sæpe ob consensum membranarum secundum ductum vreterum ad vesicā, dorsum, & sursum etiam versus costas nothas extenditur, & ægri neque se erigere, neque incedere possunt; & si sternutatio, vel alia corporis commotio accidat, dolor vehementer exasperatur. Stupor cruris è regione renis inflammati percipitur ob nerui, qui ibi ad crus tendit, compressionem. Externa frigent, & præcipuè pedes. Vrinæ difficultas adest, & sæpè mingere cupiunt, vrináque in principio est tenuis, in qua nihil subsidet, inflammatione verò augmentum sumente fit rubicundior & crassior. Febris est vehemens ob viciniam venæ cauæ. Nonnūquam accidit vomitus bilis ob ventriculum affectum, qui ob communionem membranarum in consensum trahitur. Etsi verò intestinum colum, si eo loco inflammetur, quo renibus ab vtroque latere connectitur, signa renum inflammationi similia habet: tamen situs renum diuersus has duas affectiones discernit, cùm renum dolor ad posteriora & dorsum, vt & vesicam & costas nothas versus sese extendat, coli verò inflammatio & dolor magis versus ventrem. Apparet præterea in coli inflammatione magis mutatio in fecibus alui, quàm in vrina.

Prognostica.

Prognostica.

1. Est a. periculosum malum renum inflammatio, & in corporibus macilentis, ac quibus vires desunt, lethale.

2. Renum inflammatio cum febre & delirio lethalis.

3. In renum inflammatione vrina alba, tenuis, aut purulenta absque febris & symptomatum remissione, & crurum ac femorum extenuatione mortem portendit.

4. In renum inflammatione si hæmorrhoides superueniant, bonum.

5. Melius est, inflammationem renum insensibiliter discuti quàm suppurari.

6. Inflammatio renum, quæ suppuratur, si abscessu rupto per

vias vrinæ pus euacuetur, salutis spem præbet; Si verò per emulgentes ad hepar & intestina viam moliatur, periculo non vacat.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio. Vt in aliis inflammationibus, ita & hîc sanguis ad renes p.n. affluens reuellendus, repellendus, ad vicina deriuandus, discutiendus, ac si suppuratio prohiberi non possit, ea promouenda, & hinc puris eruptio procuranda, vlcusque curandum.

Venæsect. Principio ergo reuulsionis gratia vena in cubito aperienda. In morbi verò progressu venæ, quæ in poplite sunt, aut malleolis, aperiri possunt.

Cucurbitula. Pro venæ sectione etiam cucurbitulæ coxis & natibus affixæ è regione renis inflammati venæ sectionis vicariæ sunt. Si hæmorrhoides sponte aperirentur, valde commodum esset; quod nisi fiat, hirudines iis applicari possunt. Simul frictiones & ligaturæ extremorum instituendæ.

Si bilis in ventriculo vel in mesaraicis hæreat, ne ad renes rapiatur, euacuanda syrupo rosarum vel violarum solutiuo, manna, tamarindis, cassia, rhabarbaro, electuario lenitiuo, diaprunis, diacatholico, triphera Persica.

Vel injiciatur clyster, qui simul dolorem leniendi, & nonnihil refrigerandi vim habeat, ex violaria, malua, althea, sem. lini, fœnugræci, & quatuor frigidis maioribus, hordeo, electuario lenitiuo, diacarthamo. Minore autẽ quantitate clysteres injiciendi, ne renes comprimãt, vt diutius retineri possint.

Vt ℞. *Parietariæ,*
Maluæ an. M. i.
flor. rosarum rubrar. M. ß.
sem. lini Drach. ii.
flor. chamameli P. i.
Coq. *in aq. hord. simpl.*
Colaturæ ℞. Vnc. ix.
flor. cassiæ Vnc. ß.
syr. rosar. solutiui Vnc. ii.
ol. violarum Vnc. i. ß.
vitellum oui vnius.
F. Clyster.

Simul exhibenda, quæ feruorem sanguinis mitigant, eiusq; ad renes motum & affluxũ impediunt. Vrinam verò mouentia planè vitanda.

Commodæ hic sunt emulsiones seminum 4. frigidor. maior. aquæ, decocta, syrupi & conseruæ è violis, rosis, portulaca, lactuca, acetosa, halicacabo.

Extra quoque applicentur, ad dolorem leniendum, calorem temperandum & humorum affluxum prohibendũ epithemata *è succis vel aquis rosarũ, lactucæ, portulacæ, nymphææ, semperuiui, plantaginis, cucurbitæ:* aut cataplasmata ex iisdem & *farina hordei;* aut illinatur *oleum rosaceum, nymphææ, violarũ,* additis succis refrigerantibus modò dictis.

Vt ℞. *Aq. rosar.* Vnc. iv.
lactucæ,
plantag.
nymphææ an. Vnc. ii.
aceti rosac. Vnc. i. ß.
ol. rosac. Vnc. ii.
santali rubri Vnc. i.
M. pro Epithemate.

Vel ℞. *Ol. rosar.*
violar.
nymphææ an. Vnc. i.
Succ. polygoni,
semperuiui,
aceti rosac. an. Vnc. i.

Coq. ad succorum consumptionem.

Sub finem adde

santal. rubri puluerisati Dra. i.

ceræ parum.

In incremento morbi malua, althea, sem. lini, fænigræci, farina fabarum addatur.

In statu eadem vsurpari, & aliquid florum chamæmeli addi potest.

Tandem in declinatione resoluentium maior pars, minor repellentium & refrigerentium adhibeatur.

Interna Med.

Interna quoque medicamenta morbo ad declinationem vergente vsurpari possunt ex diureticis mitioribus, quæ humores in renibus ad vias vrinæ deducunt; *quales sunt syrupus byzantinus simplex. de duabus & quinque radicibus, capillorum Veneris, cum aqua parietariæ, capillorum Veneris, fragorum, vel cum decocto radicum asparagi, graminis, fœniculi.*

Si tumor discuti non possit, sed ad suppurationem tendat, id quod cognoscitur, quod febris minuitur, tumor tamen & grauitas manet, neque materia per vrinam expurgatur, adiuuanda est maturatio exhibito *decocto hordei, seminis althææ, cucumeris, glycyrrhizæ, maluæ, parietariæ,* item *conserua florum maluæ*: Extra verò imposito cataplasmate ex *malua, parietaria, althæa, radicibus althææ, liliorum alborum, fœnigræci, ficubus,* coctis in lacte: vel decoctum ex iis paratum loco clysteris iniiciatur.

Quod si suppuratio facta sit, id quod cognoscitur ex febris & doloris remissione, manēte sensu grauitatis & tumore, nec tamē abscessus rumpatur, in potu exhibenda sunt, quæ abscessum rumpere, & pus per vrinam euacuare possunt, *decoctum* scilicet *radicum fœniculi, apij, glycyrrhizæ, iridis, capillorum Veneris, origani, pulegij, in aqua mulsa factum.*

Abscessu rupto ea exhibenda, quæ pus abstergere, & vlcus consolidare possunt, vt postea capite *de vlcere vreterum* dicetur.

Diæta.

Diæta.

Victus sit tenuis, talis tamen, ne renes ex eo incalescant, & vrina acrior reddita renes mordeat. Cibus sit refrigerans & humectans. Propterea vtilis est ptisana hordeacea, panis cum iusculo gallinæ, in quo lactucæ, endiuiæ, vel acetosæ folia ebullierint. Potus sit ptisana hordeacea, aqua hordei, in qua glycyrrhiza ebulliat, dulcorata iulebo rosarum vel violarum, vel cereuisia tenuis. Abstinendum à diureticis, præsertim in initio inflammationis, ne materia ad renes rapiatur. Motus vitandus, ac quieti indulgendum, clysteribus aluus emollienda.

CAPVT IX.

De Reliquis Renum tumoribus, & eorumdem tabe.

Reliqui tumores renum. Abscessus.

PRæter inflammationes & alii tumores in renibus oriuntur. Compertum enim est, in quibusdam, qui calculo renum laborarunt, renem alterutrum totum in pus mutatum, & membrana inclusum fuisse. Aliquando etiam

tumores frigidi in renibus oriuntur, qui quidem tardè suppurantur, tandem tamen in pus mutantur, sicut Iohannes Bauhinus in quodam, qui circiter nouem menses affectu Renis sinistri laborauerat, & totus extenuatus fuerat, renem totum consumptum & in pus mutatum fuisse vidit.

Cognoscitur autem hoc malum ex dolore renum & plerunque diuturno; puris aliquid cum vrina redditur, & accidit mingendi difficultas. Interdum etiam, si æger in ventrem decumbat, tumor in dorso tactu deprehenditur, fluctuatio quædam puris percipitur, ægri etiam plerunque contabescunt, cũ vlcus istud conuenientibus remediis sanari non possit.

Incisio tumoris renum.

Petrus Baierus tamen, *Practicæ lib.* 20. *cap.* 4. sectionem se feliciter tentasse scribit. Cùm enim in femina quadam tali tumore laborante chirurgus maturantia vellet applicare, vt in cupum, vt appellat, seu tumorem apostema eleuaretur, ipse ægrum priùs moriturum respondit, quàm in cupum apostema eleuaretur; cùm amplam in interioribus cauitatem habeat, vt dilatetur. Tandem chirurgus incisionem profundam rasorio incidendo totum Mirach, fecit, atque inciso panniculo reperta est magna quantitas materiæ, quam paulatim exire permittens curâ diligenti adhibitâ, gratia DEI, ægrum sanitati restituit.

Scirrhus renum.

Scirrho quandoq; etiam renes corripiuntur & tumoribus duris, id quod plerunq; post inflammationem malè curatam accidit, cum partibus tenuibus discussis crassæ relinquuntur: & tum, etiam inflammatione cessante, nihilominus grauitas & pondus, sine dolore tamen ferè, percipitur. Interdum & ex humore crasso in substantiam renis sese insinuante talis tumor generatur.

Vrina in scirrho renum redditur pauca, tenuis & aquosa: cùm ob virtutis attractricis imbecillitatem renes munere suo fungi non possint, & ob meatuum renum angustiam tenuiores tantum partes excernantur, crassiores verò relinquantur, quæ sanguinem inquinant, vnde etiam cachexia excitatur. Stupor etiam quidam in coxis & cruribus percipitur.

Est autem scirrhus renum malum plerunque insanabile, quod hominem in cachexiam aut hydropem coniicere potest.

Si tamen quædam sanationis spes supersit, emollientia & leniter digerentia adhibenda. Exhibenda ergo iuscula pinguia, decoctum maluæ, althææ, polypodii, seminis fænigræci, lini; vel in pollinem redacta cum iusculo pingui vel aqua maluæ & althææ exhibenda. Potest etiã aliquid bdellii vel ammoniaci exhiberi.

Extra inungantur renes oleo amygdalar. dulcium, lilior. albor. chamæmeli, lini. vel imponatur cataplasma ex farina sem. lini, fænugræci, radicibus althææ, floribus chamæmeli cum pinguedine anseris, anatis & similibus. Commodè etiam hisce medicamentis admiscetur bdellium & ammoniacum aceto dissolutum.

Tabes Renum.

Renum tabes.

Tabes contrà interdum renes corripit, quæ præcipuè ex calida

& sicca eius intemperie à causis calefacientibus ac siccantibus prouenit.

In principio equidem malum non facilè deprehenditur; vbi verò augetur & incrementum sumit, cognoscitur ex læsa renum actione, (quamuis enim ren durior euadat, tamen id tactu non facile deprehenditur) Renes enim serum minus alliciunt: id tamen statim in vesicam descendit, & frequenter per vrinam excernitur. Vrina est alba, tenuis, & cruda. Appetitus veneris minuitur, ac totum corpus contabescit.

Periculosum autem hoc & difficile malum est, & vix curatur, ac hominem lenta morte enecat.

Si quid tamen tentandum est, humectantia necessaria sunt, & commodissima sunt alimenta boni succi & humectantia, & imprimis lactis vsus continuatus. Vtile etiam est balneum aquæ dulcis tepidum, & alia, quæ hecticis præscribi solent.

CAPVT X.

De Vulneribus Renum.

Vulnera Renum.

VUlnerantur interdum & Renes. Cognoscunturque vulnera renum, è loco, cui vulnus inflictum est: Vrina supprimitur, vel difficulter redditur, estque cruenta; dolor è regione renum percipitur, qui ad inguina vsque extenditur, & si vulnus sit magnum, sanguis aquosus è vulnere egreditur. An verò vulnus tantum superficiem renum attingat, an verò in parte carnosa sit, an verò in ipsam cauitatem renum penetrauerit, hoc modo cognoscitur. Si sanguis multus & vrina non egreditur, indicio est, tantum superficiem vel carnosam partis substantiam esse vulneratam. Si verò sanguis multus, & aqua simul è vulnere egrediantur, vulnus ad cauitatem renum penetrare argumento est.

Sunt autem renum vulnera periculosa & sæpe lethalia, difficulterque sanantur, & non nisi longo tempore, cùm continuus humoris, qui per eos transit, affluxus curationem impedire soleat. Minus tamen periculosa sunt renum, quàm vesicæ vulnera.

Curationem quod attinet, vniuersalibus præmissis, si vulnus non sit profundum, fortiora glutinantia vsurpari possunt, & olea destillata eiusmodi vulneribus accommodata instillari & Emplastrum aliquod glutinans imponi debet. Si verò vulnus in cauitatem renum penetret, vinum austerum infundendum, in quo radix consolidæ maioris, & polygonum ac glycyrrhiza cocta sint, vel imponendum cataplasma ex dactylis, pane siligineo, acacia, hypocistide, in vino austero decoctis, & postea, quando sanguis non amplius stillat, glutinantia dicta infundenda, extra verò Emplastra glutinantia imponenda. Imprimis verò in renum, vt & thoracis aliisque internis vulneribus vtile est vnguentum Sanctum, ab insigni effectu ita appellatum, Iohannis Andreæ à Cruce, quod, *chirurgiæ lib. 4. tract. 2. in 13. Indicatione*, descripsit, estque tale.

Vng. sanctum. ℞. *Resinæ pini recentis claræ & odoratæ* Vnc. xii.
ol. laurini puri,
terebinth. op. an. Vnc. ii.
gummi elemi puri Vnc. ix.

Primò resina & gummi super lento igne dissoluantur, deinde addatur oleum laurinum & terebinthina, atque ita ebulliant, donec iustam crassitiem acquirant, & percolentur.

Exhibenda verò simul primis diebus trochisci de halicacabo, de carabe cum aqua vel decocto plantaginis, equiseti, polygoni, & postea cum consolidatione opus, gũmi tragacanthæ, Arabicum, terra, sigillata, terebinthina.

Cùm verò sæpe in hoc affectu ob sanguinis grumos vesicæ meatus obstruatur, pecten inungatur oleo scorpionum, amygdalar. amararum, vel applicetur Cataplasma ex parietaria, malua, saxifragia.

Diæta.

Diæta. Cibus sit boni succi, exhibeaturque emulsio sem. 4. frig. maior. cum amylo, ptisana, iuscula ex pane albo, oua sorbilia, oryza, iuscula ex auena. Cum potu detur succus Cydoniorum. Vtile est & serum lactis caprinum & aqua hordei, in qua glycyrrhiza, iuiubæ, sebeten, semina 4. frig. maiora cocta sint. Potus tamen sit paucus, ne multum humoris ad renes affluat. Æger quiescat; si aluus sit tardior, clyster ex malua & equiseto cum melle rosato infundendus.

CAPVT XI.

De Vlceribus Renum.

Vlcera Renum. EXulcerátur quoque interdum Renes, & quidem non superficialiter solùm, sed ita toti interdum, vt tota ipsorum substantia absumatur, & nihil amplius de iis, quam membrana ipsos ambiens, relinquatur. Imò & illa ipsa membrana interdum eroditur & perforatur. Quod Platerus vidit in nobili quodam, qui cum hydrope ascite septem mensium spatio laborasset, & post mortem apertus esset, visceráque omnia ventris inferioris salua deprehenderentur, vterque ren multis vlceribus fistulosis perforatus fuit adeò amplis, vt digitum singula facilè reciperét, adnatis insuper hinc inde renum corpori vesiculis aqua plenis, quæ ex illis scissis profluebat, erosâ simul vndique renum anteriori tunica.

Causa.

Causa. Exulcerantur autem renes post abscessus non rectè curatos, item post vulnera non rectè curata, aut cùm pus vel sanies acris aliunde, vt pulmone vel hepate, per renes fluit, eosque erodit, quod & humores ab aliis partibus affluentes præstare possunt, seu natura sua acres, seu ex putredine & corruptione acrimoniam acquisiuerint. Idem præstant calculi, præsertim asperiores, qui renes atterunt, imprimis dum homo ambulat & mouetur, vel dum sponte & naturæ

impetu

impetu moueri incipiunt, Externæ verò causæ suæ sunt, quæcunque vel contundendo vel rodendo, aut quocunq; modo renum continuitatem soluunt, vt casus, percussio, vehemens equitatio, medicamenta acria & similia.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur Renum exulceratio ex dolore in lumbis cum grauitate. Vrina tamen sine impedimento redditur; quod non fit in vlceribus vesicæ. Pus vrinæ permixtum emittitur, de quo Hippocrates, 4. *aph.* 75. Si quis sanguinem aut pus meiat, renum aut vesicæ exulceratio significatur. Sæpe etiã particulæ quædam carneæ seu caruneulæ excernuntur, de quo Hippocrates 4. *aph.* 76. Quibus cum vrina crassa exiguæ caruncule, ac veluti pili exeunt, iis à renibus excernitur. Quod etsi Galenus, *in comm.* se vidisse negat, alii tamen obseruarunt.

Imò obseruauit Hercules Saxonia vniuersam dextri renis carnem ex propria membrana in vesicam secessisse.

Si ab inflammatione præcedente abscessu excitatum fuit vlcus, eius signa præcesserunt.

Si ab acri & erodente humore fiat vlcus, ex ardore vrinæ id cognoscitur; si à calculo aliquo, eius signa præcesserunt vel adsunt. Si à causis externis, è relatione ægri patefiunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Etsi renum vlcera minùs periculosa sunt, quàm vesicæ: tamen & ipsa periculosa sunt, & difficulter curantur; cùm continuus humorum excrementitiorũ per renes fluxus fiat.

2. Periculosiora sunt renum vlcera, quæ ab erosione sunt, quàm quæ ab aliis causis.

3. Recentia renum vlcera curationem aliquando recipiunt; inueterata verò nunquam, ideoque curatio maturanda.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Quæ in reliquarum partium vlceribus dantur Indicationes, eæ & hîc inueniuntur. Et quidem tota curatio ad duo dirigenda, quorum primum & primo loco agendum est, ne vlcus ab affluentibus humoribus foueatur, vel augeatur, & deterius reddatur. Deinde vt ipsum vlcus curetur.

Primum quod attinet, principio idonea victus ratione, de qua postea, cauendum, ne vitiosi humores in corpore generentur, qui ad renes affectos confluere, malumq; augere posint.

Deinde si metus sit, ne ob copiã sanguinis aliquis ad renes confluxus fiat & hinc inflammatio vlceri renum accedat, venæ sectio in brachio instituenda, & si omnino inflammatio accedat, curanda vt antea, *cap.* 8. dictum.

Humores acres temperantia.

Tertiò si humores aliqui vitiosi cumulati sint, mitigandi, temperandi & euacuandi. Temperantur humores acres vsu remediorum paratorum è violis, malua, nymphæa, seminibus quatuor frigidis maioribus, hordeo, semine papaueris, rosis, glycyrrhiza, passulis & similibus. E quibus syrupi, conser-

uæ, decocta parari possunt.

Purgantia. Purgantia fortiora hic locum non habent, sed lenientia solùm, qualia sunt syrupus rosatum & violarum solutiuus, cassia cum puluere glycyrrhizæ, electuarium lenitiuum, Diacatholicum. Imprimis verò vtilis est Terebinthina cum vitello oui in liquorem redacta, vel cum puluere glycyrrhizæ in bolum formata; cùm non solùm aluum laxet, sed & vlcus renum abstergat ac sanet.

Vlcus detergentia. Vniuersalibus præmissis ad ipsam vlceris curationem accedendum, idq; primò detergendum potu mulsæ, decocto hordei, cicerũ, capillorum veneris, hyssopi, agrimoniæ, glycyrrhizæ, ptisana cum melle, sero lactis caprini, præcipuè si cum eo emulsio è seminibus melonum facta sit: lac asininum & caprinum imprimis vtile est. cùm parte serosa abstergat, caseosa conglutinet, pingui dolorem leniat, bonumque sanguinem, si rectè coquatur, præbeat.

Tandem vbi vlcus iam satis detersum & mundatum fuerit, quod cognoscitur, quia cùm vrina pus minore quantitate excernitur, idque album, consistentia æquale, non sordidum, ea, quæ exsiccant, astringunt, glutinant & consolidant, exhibenda, qualia sunt bolus Armenus, terra sigillata corallium, radices tormentillæ, plantago, polygonum, equisetum, consolida, spodium, bursa pastoris, trochisci de alkekengi, de spodio, de carabe, de terra sigillata & similia.

Imprimis vtilis est hic puluis.

♃. *Rad. tormentil.* Drach. i. ß.
granor. alkekengi Drach. ii.
spodij Drach. i.
corallor. rubror.
equiseti an. Drach. ii.
mastich.
sang. Draconis an. Drach. i. ß.
sacch. rosati tabulati Vnc. i. ß.

F. puluis qui exhibeatur in aq. plantaginis, equiseti & similibus. Potest & cibis misceri.

Vel ♃. *Terræ sigillat.*
boli Armeni,
rad. tormentillæ, an Drach. i.
mastiches, tragacant.
spodij an. Drach. i.
sang. Dracon. Drach. ß.
sacch. ros. tabulat. Vnc. ß.

F. Puluis. Dosis Drach. ii.

Vtilis est & spiritus terebinth.

Vel ♃. *Rad. consolidæ*,
tormentillæ. an. Vnc. ß.
alchimillæ
equiseti an. M. ß.
flor. rosar. rubr. P. i.

Coq. in aq. pura, Colatura dulcoretur saccharo.

Vel ♃. *Rad. Chinæ*,
ligni sassafras,
rad. tormentillæ an. Vnc. ß.
flor. rosar. rubr.
maluæ arboreæ an. M. ß.
radicum althææ,
glycyrrhizæ an. Vnc. ß.
granorum alkekengi M. ß.

Coq. in decocto cicerum rubrorum. In decocto calido dissolue conf. rosar. Vnc. ii. Coletur.

Vtile est & decoctum ligni guaiaci, præsertim si vlcus ex lue Venerea contractum sit.

Vel ♃. *Conf. ros. rubr.* Vnc. iii.
veronicæ,
tormentillæ an. Vnc. i.
sem. portulacæ,
plantaginis,
granor. myrti,
boli Armeni,

terræ sigillatæ.
sang. Draconis an. Drach. i.
rasur. eboris,
trochisc. alkekengi an. Drach. ß.
Cum *syr. de rosis siccis*. F. Elect.

Diæta.

Diæta. Cibi sint boni succi, facilis coctionis, & qui non facile corrumpũtur, ægróque salsa, acria, acetosa, amara, nimis dulcia, pinguia & omnia quæ facile corrumpuntur, sunt vitanda. Conueniunt propterea cremor ptisanæ, auenæ, sorbitiones ex hordeo, amylo. Vtilis est & oryza, carnes item gallinarum, auicularum montanarum, agninæ, hædinæ, amygdalæ dulces, non rancidæ, Cõmodus etiam est vsus lactis. Vinum sit tenue, vel cereuisia pura. Potus non sit nimius. Omnis motus vehemens, præsertim qui dorsum concutit, vt equitatio, est vitandus. Venus etiam huic morbo inimica est.

CAPVT XII.

De Vreterum Morbis.

Vreterum morbi. VReteres quoque suos morbos & symptomata patiuntur: nimirum exsiccantur, contabescunt, morbos in numero & situ patiuntur, angustiores redduntur & obstruuntur, vulnerantur & dolorem patiuntur.

Causæ.

Causæ. Causæ autem, à quibus isti morbi & symptomata proficiscuntur, ferè à renibus proueniunt, & si renes male afficiantur, vreteres in cõsensum trahunt. Etenim si renes exsiccantur & contabescunt, vreteres ferè etiam in consensum trahuntur.

Putant nonnulli in febribus ardentibus ita eos exsiccari posse, vt inde mictus impediatur. Verùm mihi credibile non videtur, in corpore viuente tãtam exsiccationem fieri posse.

Nonnunquam alter deest, vel alter alieno loco inseritur: id quod in Anatomicis sæpe deprehẽditur. Contorquentur etiam nonnunquam vreteres.

Obstructio Vreterum.

Vreterum obstructio. Frequentissimum verò malum est eorum angustia, quæ etiam ex contusione, vel incumbente tumore fieri potest, sed sæpissimè accidit ab obstructione, quæ fit vel à calculo è renibus in eos delapso, vel pituitâ crassa & viscida, vel grumo sanguinis, vel pure.

Cognoscitur autem hoc malum è signis renum male affectorum. Si enim materia, quæ renes antè afflixit & obstruxit, è renibus in vreteres descendat, renes liberantur, & vreteres afficiuntur. Atque tum grauitas & dolor, qui in renibus percipiebatur, mitigatur, & contrà dolor in vreteribus augetur, & sese versus inguina extendit.

Curandi ratio eadem est, quæ renum obstructorum. Medicamenta enim, vbi renes penetrãrũt, ad vreteres perueniunt, eosque obstructione liberant.

Possunt etiam externa medicamenta, quæ vias istas laxant, secundum vreterum ductum applicari,

ac fomenta ex parietaria, malua, althæa, semine lini, oleo amygdal. dulcium, lilior. albor. vnguento Dialthææ, cum oleo scorpionum parari; balneum item aquæ dulcis è modò dictis plantis vsurpari.

Peculiare verò remedii genus est, quod ex vreterib⁹ calculus versus vesicam promoueri potest, nimirum cucurbitulæ sine scarificatione. Hæ enim paulò infra locum dolentem, vbi calculus hæret, applicantur, atque secundum ductū vreterum infra descendendo affiguntur. Ita enim calculus in vesicam deducitur. Non autem applicandæ sunt cucurbitulæ, dum adhuc in renibus calculus hæret, sed vbi iam vreterem ingressus est, ibique hærens dolorem parit.

Vulnera & Vlcera Vreterum.

Vulnera & vlcera.

Vreteres non solùm vt alia viscera interna vulnarari possunt telis externis, sed à calculo transeunte. Imò etiam planè rumpi vreteres, non impossibile est. Licèt enim obseruatum, vt Fernel. *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap.* 10. scribat, iis, qui nephriticis doloribus sunt assueti, vsque adeo dilatatum fuisse vreterem, vt in eum maior digiti pars immitti posset, & Eustachius, *cap.* 55. *libelli de renibus*, testatur, vreterem statim ab egressu de renibus latiorem redditum, instarque ventriculi seu peræ pastoralis recuruatum magnam lapillorum copiam congregasse, quos postea natura cum vrinis expulerit: tamen impossibile non est, si calculus maior & asperior è renibus in vreterem excidat, eum planè rumpi posse.

Exulcerantur tandem vreteres, nisi vulnera à lapide mox sanentur, quod tamen etiam à pure & sanie acriore fieri potest.

Signa sunt eadem, quæ renum vulneratorum & exulceratorum, nisi quod dolor secundum ductum vreterum versus vesicam se extendat.

Curatio etiam eadem est.

Vreterum symptomata.

Vt verò ob renum morbos vrinæ excretio læditur, & quædam symptomata circa eam excitantur: ita idem etiam vreteribus læsis fieri potest: Si enim vreteres obstruuntur, vrina supprimitur, & præcipuè si vterque obstruatur. Si vulnerentur, vrina per vulnus in cauitatem abdominis exstillat; si exulcerentur, dolor in transitu vrinæ excitatur.

Verùm symptomatum horum ablatio pendet à morborum, quos modò proposuimus, curatione, & ex iis etiam, quæ supra *de syptomatibus renum* dicta sunt, quid agendum sit, patet.

LIBRI TERTII
PARS VII.
SECTIO SECVNDA
De Symptomatibus Renum.

CAPVT I.

De Renum imbecillitate, & seri secretione læsâ.

Renum imbecillitas & actio læsa.

SVnt & aliqua symptomata, quę renibus accidunt, & quidem actiones læsas quod attinet, cùm renũ actio propria sit, serum ex sanguine attrahere, & hinc ad vreteres transmittere, si actio hæc lædatur, vrina nulla vel pauca redditur, & retẽta sæpæ grauissimorum symptomatum, imò mortis causa est, nullo tamen vitio in vesica existente, sed vasorum emulgentium & renum attractrice læsâ.

Causæ.

Causæ.

Habet autem actio hæc læsa originem à vasorum emulgentium & renum facultate vel læsa, vel impedita. Facultas læditur ob imbecillitatem vasorum emulgentium vel renum, quæ pendet ab intemperie, imprimis frigida. Impeditur facultas ab obstructione, quæ imprimis fit à calculo, nonnunquam & à pituita crassiore, aut pure crassiore, aut sanguinis grumo.

Signa Diagnostica.

Signa.

Ipsa autem causa mali semper non facilè agnoscitur. Ideoque diligenter considerandum & inquirendum, an in vreteribus vel vesica aliquod vitium sit. Quòd si nullum deprehendatur, argumento est, in renibus hærere. Quod confirmatur, si grauitas aliqua, vel dolor in lumbis deprehenditur, & vrina in venis relicta & ad superiora regurgitans variorum symptomatum causa est, de quibus mox in Prognosticis dicetur.

Si ab intemperie renum frigida sit imbecillitas eorum, apparebunt signa intemperiei renũ supra, *cap.* 2.

proposita: & ab hac causa non subitò supprimitur vrina; cùm intemperies subitò induci non possit, sed paulatim vrina supprimitur.

Si ab obstructione fiat, signa supra proposita de obstructione renum, perpendenda, & à quibus causis ea proueniat, inquirendum, de quo supra, *cap.* 4. dictum.

Prognostica.

Prognostica. 1. Malum hoc omninò periculosum est, & sæpe lethale. Si enim diutius serosus humor intra venas retineatur, & sanguini commisceatur, humores corrumpuntur, & putrescunt, ac prauæ febres accenduntur.

2. Et quidem si æger ante septimum iterum mejere incipiat, seruari potest. Quòd si vltra hoc spatiũ retineatur, etsi vrina reddatur, plerumque tamen æger moritur.

3. Retentum in venis serum sæpe per totum corpus distribuitur, & provt in hanc vel illam partem ruit, varia symptomata excitat. Iacobus Carpus, in *Isagoge Anatomica*, quemdam ab vrina hoc modo retenta suffocatum esse testatur, cui cùm cucurbitulas sine scarificatione diuertendi causa apposuisset, eas per poros cutis aquoso humore repletas fuisse, scribit. Et Iacotius, *comm.* 1. *ad lib.* 7. *sect.* 2. *aph.* 16. *Coacar. Hippocr.* refert, senem quemdam ex humore isto cerebrum in consortium trahente in somnum & torporem lethalem incidisse. Extat etiam *in obseruationibus Scenckij, lib.* 3. *de Renibus*, Epistola Georgij Tanstetteri Medici Regij, qui refert, Illustrissimi Saxoniæ Ducis Henrici Filium Seuerinum, annos 12. agentem, post balneum vomitu correptum fuisse, cùm dolore vreteris sinistri hypochondrij, vrinas verò subinde pauciores reddidisse. Postea subtus vmbilicum ad dextram versum pectinem dolere cœpisse, vomitionibus crebris accedentibus, detento lotio, cuius vix vltra sex octóve guttulas reddebat. Hinc doloribus nihil remittentibus, de præcordiorum quoque dolore conquestum fuisse, & lumbricũ trium palmorum longitudine vomitu rejecisse. Tandem & cibos sumptos euomuisse, vrina sursum regurgitante, & sex octóve horis, ante mortem vrinam meram colore & odore cuiuis adstanti agnitam euomuisse & postea expirasse. Corpore aperto meatus vrinarij fuerunt salui, nihilque, quod eos obstrueret, compertum; vesica fuit vacua & corrugata, omnisque humoris expers; corporis verò cutis quaqua versum dissecta è vestigio aqueum humorem odore & colore exactissimè vrinam referentem, veluti in hydropicis, ex se mittebat. E quibus omnibus rectè conclusum fuit, omnium horum symptomatum, & tandem mortis etiam Illustrissimi Principis causam fuisse imbecillitatem & intemperiem vasorum emulgentium, & renum, quorum attractrix labefactata serosum humorem ex reliquo sanguine attrahere non potuit. Vnde factum, vt nihil aquei humoris ad vesicam transmitteretur, eiusdemque pars ad ventriculum transmissa vomitiones excitaret, pars in habitum corporis dispergeretur. Marcellus Donatus etiam, *lib.* 4. *histor. med. mirab.*

*cap.*38 refert. Priorem quemdam Mantuæ vrinæ suppressione laborâsse, eadem proculdubio de causa, cùm nihil mali in renum, vreterum, vel vesicæ regione perciperetur, tandemque corpus vniuersum intumescere cœpisse, cute pellucida apparente mollique, ita vt vrinam sub ea contineri facilè videri posset, qui tandem leui continuáque febricula accedente, mortuus est.

Curatio.

Curatio. Curatio causæ ablatione perficitur. Ideoque quænam ea sit, diligenter inuestigandum. Si suppressio vrinæ sit ab inflammatione, qua ratione ea curanda sit, iam antea dictum, si à calculo, vel crassa pituita, vel grumo sanguinis, vel pure, itidem qua ratione hæc obstructio tollenda sit, antea mõstratum. Si ex imbecillitate renum à frigida intemperie contractâ, curatio instituenda vt suprà, *cap* 2. dictum. Iniiciendi nimirum clysteres calefacientes, exhibendæ confectiones aromaticæ: Extra quoque olea, vnguenta & emplastra calefacientia adhibenda.

Vbi tamen serum ob renum imbecillitatem non secernitur, naturæ succurrendum, & medicamentorum ope id à crassioribus succis separandum, vt tenuius factum & aliquomodo erga renes concitatum facilius à renibus, etiam imbecillibus, attrahi possit. Faciunt huc medicamenta diuretica in Institut. *lib.* 5. *part.* 1. *sect.* 1. *cap.* 13. proposita, è quibus postea varia alia medicamenta parantur. Vtile est & vinum, in quo radices raphani rusticani vel ononidis, vel amygdalæ amaræ contusæ, aut nuclei Persicorum contusi macerati fuerint. Vtiles etiam sunt emulsiones seminum quatuor frigidorum maiorum cum nucleis Persicorum, malorum Armeniacorum, cerasorum & amygdalar. amarar. Vtiles quoque sunt aquæ diureticæ, quæ passim extant, vt & acidulæ.

Diuretica quando exhibenda. De diureticis tamen hoc semel monuisse sufficiat, ea non cum cibo, sed hora vna atque altera ante cibum exhibenda esse, cùm, si cibis misceantur, chylum crudum è ventriculo ad vias vrinæ secum rapiat, vnde nec ipsum vinum, quod cum cibo bibitur, acidulis diluendum, narratque Guilielmus Fabricius, *cent.* 3. *obs.* 72. historiam cuiusdam, qui cùm acidulas biberet, & confectione seminis anisi, vt vocant, simul ad flatus discutiendos vteretur, ipsum semen anisi cum vrina excreuit; & alterius cuiusdam, qui cùm in vrinæ retentione gammaros contusos & grana alkekengi contusa ex vino albo sumpsisset, vrina ita commota fuit, vt acini granorum alkekengi cum vrina excernerentur. Etsi verò diuretica medicamenta non tantam vim, vt acidulæ, habent, simile tamen quid præstare possunt.

Vbi verò facultas impeditur in excernenda vrina ob vasorum angustiam, curatio instituenda, vt supra *sect.* 1. *cap.* 4. *de vasorum in renibus angustiâ* diximus.

CAPVT II.

De Diabete.

Diabetes. ETsi Diabetes commodè etiam inter symptomata, quæ in

mictione accidunt, referri possit: tamen quia ab Authoribus plerisque inter renum affectûs explicari solet, cum etiam hoc loco proponere libet, imprimis cùm hîc nullum in vesica sit vitium, sed symptoma hoc vel à renibus, vel aliis partibus superioribus, per quas serum transit, proficiscatur.

Vnde dicatur?

Διαβήτης à διαβαίνω, id est, transeo, quod scilicet vrina cito transeat, nomen habet. Alij ὕδρωπα εἰς ἀμίδα, hydropem ad matulam, alij vrinæ profluuium, alij διάῤῥοιαν εἰς οὖρα, alij διψακὸν ἀπὸ τῆς δίψης, à siti vehementi, quem patiuntur ægri, nominant.

Affectus sanè rarus est, quem Galenus bis tantum vidit, vt 6. *de loc. affect. cap.* 3. refert, scribit etiam Rabbi Moses *part.* 8. *aphoris.* quod non viderit diabeten in occidente, neque audiuerit à suis Doctoribus, quod eam viderint. Plurimi etiam alij Medici eam non viderunt. Solet autem vrina in hoc affectu copiosissimè profluere, viditq; Scholiographus Hollerij quemdam quotidie sex pintas Lutetianas eminxisse. Dodonæus, vt *cap.* 42. *obseru. medicinal.* refert: quemdam vidit, qui vno die amplius, quàm quadraginta libras vrinæ reddebat.

Admirandum vrinæ pondus excretum.

Notabilis etiam est historia, quã Marcus Gattinaria, *in* 9. *Rhas. cap. de cura inuoluntarij exitus vrinæ*, & Cardanus, *lib.* 8. *cap.* 44. *de rerum varietate* referunt, de quadam puella annorum 18. quæ anno Christi 1481. passa est superfluum vrinæ profluuium adeò vt singulis diebus vrinæ libras circiter 36. emingeret, cùm ex potu & cibo non plus septẽ libris assumeret. Cùmque hoc 60. diebus perseuerarer, emisit vltra cibi & potus quãtitatem libras 1740. quod pondus longè excedebat põdus puellæ, etsi tota in vrinam fuisset resoluta; cùm puella non potuerit excedere pondus 255. librarum, imò nec 150. attingeret. Sanata autem est post duos illos menses à Medico Francisco Busto. Causam huius symptomatis statuerunt Medici fuisse aërem, qui in arteriis vbique continebatur, qui in aquam conuersus fuerit, cui alius aër successerit. Cardanus addit frigidam & humidam aëris intemperiem.

Potus etiam parum vel nihil mutatus redditur. Vnde cum lienteria, quæ magnam appetentiam coniunctam habet, diabeten comparant, vt sicut in lienteria illa cibi auidè expetuntur, statimque per aluum dejiciuntur: ita renes trahant ab hepate potulenta, & iterum ad vesicam demittant. Verùm cum de hoc aliquid dubij occurrat, dicetur de eò infra, *quæst.* 1.

Causæ.

Causa.

Causam verò huius affectionis reddere difficillimum, & pauci Authores inueniuntur, qui in ea reddendâ inter se conueniunt. Nos in re obscurâ, saluo cuiusque iudiciô, statuimus, proximam huius mali causam esse facultatem renum retentricem læsam, & quidem ab vrinæ vel copia, vel qualitate. Vrinæ v. copiæ causam esse calorem viscerum, præcipuè hepatis & lienis, quæ cùm potum copiosius attrahunt, tùm humores in venis colliquant. Quamquam verò interdum etiam in hydropicis vel in febribus humor serosus copiosius per vrinam

nam euacuatur: tamen diabetes mictio illa copiosa non est, sed critica potius humoris serosi expulsio, quæ postea sponte cessat. Verùm de hac controuersia postea prolixiùs, *quæstione secunda*, dicemus.

Signa Diagnostica.

Signa. Affectus hic primò paulatim & insensibiliter crescit, neque æger multùm curat, etsi plus mingat, quàm consueuit, & ad potum vel aliam causam externam id refert. Sæpe etiam accidit, vt copiosior vrinæ excretio naturæ opus sit, quæ abundantes humores per vrinam expellit. Vt ergo diabeten incipientem ab hisce vrinæ profluuiis discernamus, videndum primò, an causa aliqua externa, vt potus vel similis præcesserit, quæ vrinam copiosam præbere poterat. Si verò naturæ opus sit copiosa mictio, paulò pòst illa mictio cessat, ægerque inde magnam vtilitatem percipit, morbusque, quo æger laborabat, soluitur, vel imminuitur. Si verò tale nil adsit, profluuium vrinæ id symptomaticum esse, indicio est, ægerque tum sensim ac paulatim semper maiorem vrinæ copiam incipit reddere, itavt tandem longè potus quantitatem vrinæ quantitas superet. Vrina est tenuis, aquosa, cruda, sine sedimento, in qua progressu temporis tenuia quædam supernatant: adest assidua oris siccitas & sitis, quæ tum à calore præternaturali, tum ab humiditatis nimia euacuatione ortum habent: corpus tandem extenuatur & contabescit: in visceribus æstus & ardor percipitur, & si vrinam aliquandiu contineant ægri, lumbi, coxæ, testes, cum grauitate intumescunt.

Prognostica.

Prognostica. 1. Malum hoc plerumque lethale est, imprimis si non mox in principio cognoscatur, eique idoneis remediis occurratur, hominemque ad tabem & mortem tandem deducit.

2. Et præcipuè in senibus vix vnquam curatur.

3. Diabetes etiam post immodicum laborem, post nimium Veneris vsum, post febres chronicas plerumque incurabilis est.

Curatio.

Curatio. Vt verò in causis explicandis magna occurrit apud Authores dissensio: ita in curatione instituenda magna occurrit varietas & difficultas. Eò tamen res redit, vt ille caloris excessus, qui humores liquat, viscerumque intemperies, quæ facit, vt serum auidius attrahatur, corrigatur, & retentricis robur tàm in visceribus, quàm in renibus, tum in toto venoso genere confirmetur & augeatur.

Venæ sectio. Itaque etsi nonnulli hic venæ sectionem suadent: tamen quia vires iam ante deiectæ sunt, & plerumque alius morbus præcessit, huic remedio vix locus est. Eadem ratio est purgantium, & vomitûs, quos morbus coniunctus & vires deiectæ vix admittunt. Multò minùs sudorifera, quæ nonnulli, vt humores à centro ad ambitum corporis auertantur, adhibenda censent, tuta sunt, cùm sudorifera cum medicamentis diureticis co-

gnationem habeant, viſcerumque calorem & acrimoniam augeant. Tutius ergò, his omiſſis, ea ſaltem, quæ indicationes poſtulant, adhibere, quæ etiam ſaltem proponemus, cùm illa generalia, ſi iis opus ſit, aliunde nota ſint. Parantur autem illa ex aſtringentibus & roborantibus, vt roſis rubris, plantagine, burſa paſtoris, conſolida, portulaca, coralliis, ſpodio & ſimilibus. Vt:

♃. *Rad. conſolid. maior.*
plantag. an. Vnc. i.
fol. plantag. M. i.
flor. roſ. rubr. M. ß.
balauſt. Drach. ii.
myrob. citrin. Drach. iij.
ſem. plantag.
acetoſ.
portulac. an. Drach. ʃ.
Coq. *in vini rubr.* ℔ .iv. vaſe clauſo
Colaturæ Adde *Mina Cydon.* ℥. iii.

Vel ♃. *Sem. coriandr.*
plantag.
portulac.
flor roſ. rubr. an. Vnc i.
corall. rubr.
boli Armeni.
marg. præp.
rad. tormentill. an. Drach. i.
nuc. moſch. Scrup. i.
Fiat puluis.

Vel ♃. *Conſ. roſ. rubr.* Vnc. ii.
C. C. vſti præp.
boli Armeni,
corall. rubr. præp. an. Drach. i.
Cum *mina Cydonior.*
F. Electuarium.

Vel ♃. *Conſ. roſ. rubr. antiq.* ℥. iii.
ſpodij,
corall. rubr.
C. C. vſti an Drach. i.
ſem. plantag.
portulacæ an. Drach. ß.
mucilag. ſem. Cydonior. ℥. ß.
ſyr. Cydonior. q. ſ.
Fiat Electuar.

Poſſunt etiam exhiberi opiata, vt theriaca recens, Philonium Perſicum, requies Nicolai, laudanum opiatum.

Extra hypochondriis, renibus, hepati, lieni, lumbis adhibeantur epithemata, linimenta, vnguenta, cataplaſmata refrigerantia & adſtringentia ex ſucco vel aqua plantaginis, portulacæ, lactucæ, ſemperuiui, vmbilici veneris, ceratum veneris, ceratum ſantalinum, vnguentum refrigerans Galeni, Comitiſſæ.

Vel ♃. *Ol. roſ.*
myrtini an. Vnc. i.
ſantali albi,
rubri,
flor. roſ. rubr.
corall. an. Drach. i.
ſucci plantag. Vnc. i.
ceræ q. ſ.
F. Vnguentum.

Vel ♃. *Aq. vel ſucci plantag.*
acetoſæ,
roſar.
nymphææ an. Vnc. iii.
aceti roſ. Vnc. i.
ſpec. ceroti ſantal. Drach. ii.
ſpodij,
corall. rubr. an. Drach. i.
ſem. roſ. rubr.
acetoſ.
plantag. an. Drach. ß.
Miſce. Fiat Epithema.

QVÆSTIO I.

An potus immutatus planè per vrinam in diabete reddatur?

GAlenus, 6. *de loc. aff. c.* 3. & *de criſib. cap.* 12. in diabete celeri- *An potus planè im-*

mutatus in diabete reddatur? ter id, quod bibitur, per vrinam reddi, & quidem tale, quale bibitur reddi. docet. Idem tradit Alex. Trallianus, *lib. 9. cap. 8.* Aëtius, *tetrab. 3. serm. 3. cap. 2.* Aliique Medici plures, sicut in lienteria cibus immutatus statim dejicitur ;-ita in diabete potum immutatum mox excerni tradunt. Amatus Lusitanus etiam, *centur. 2. curat. 94.* refert, Romanum quendam, qui vini meracioris potui indulgebat, & fœniculi marini dicti, seu Cretami muria conditi largiore victu vsus erat, in diabetem lapsum esse, & quicquid bibebat, statim & quale sumebat, per vrinā reddidisse. Trincauellius etiam, *lib. 10. cap. 11. de rat. cur. part. hum. corp. aff.* scribit, quēdam, febre maligna laborantem, cùm nil biberet, nisi aquam gelidā, in diabetem incidisse, vt potus omninò immutatus redderetur. seruans eumdem colorem, consistentiam, saporem, atque odorem.

Alij tamen etiam potum mutari scribunt. Ita Dodonęus, *obs. c. 42. in Schol.* scribit, potum, qui assumitur, non omnino talem reddi, qualis assumitur, sed in hepate mutationem nonnullam accipere. Ioannes Baptista Syluaticus, *controu. 29.* in diabete potum non semper statim, sæpe etiam mutatum, perpetuò tamen auctum, & in maiore quantitate, reddi docet, scribitque interdum potus quantitatem esse vncias 25. vrinam autem emitti ad vncias centum.

Cùm ergo alij viderent pro vtraque sententia experientiam pugnare, distinxerunt inter diabetem & vrinæ profluuium: sed sine ratione & exemplo; cùm alij Medici sine discrimine hæc vocabula vsurpent. Ideoque in diabete non solùm ad potum, sed etiā ad alia respiciendum. Sunt n. primò diabetæ quidam gradus. In principio enim, cùm vires nondum deiectæ sunt, & vis alteratrix nondum extremè laborat, non mirum est, si potus aliquomodo mutetur: temporis verò progressu, vbi vis alteratrix magis labefactatur, potus planè immutatus excernitur. Deinde potus etiam alius mutatur facilius, alius difficilius. Aquam, cùm parum mutari possit, non mirum est, eodem colore & reliquis accidentibus non mutatis excerni: alij verò potus, qui magis compositi sunt, non ita facilè transeunt, quin aliquam mutationem accipiant. Præterea id, quod in diabete excernitur, non saltem potus est, sed sæpe etiam accedit corporis colliquatio, vnde plus vrinæ emittitur, quàm potus assumptum est.

QVÆSTIO II.

Quænam Diabetæ causa sit?

Quænam diabetæ causa sit? Causam Diabetæ reddere omnino difficilè est, ob affectus raritatem, & Medicorum de eius causa dissensum. Vulgata quidem, & quam plerique sequuntur, sententia est, proximam huius mali causam esse renum intemperiem calidam, ob quam illi serum copiosius è venis attrahant, quod cùm ob imbecillitatem & copiam retinere, non possint, venas rursum à iecore, hoc ex intestinis & ventriculo trahere, vnde orificium ventriculi vellicetur, ac sitis excitetur, qui assumptus mox à venis & renibus attrahatur, atque iterum ad vesicam mittatur.

Verùm rectè ſcribit hîc Fernelius, *de part. morb. & ſympt. lib. 6. cap. 13.* vix aliquem deprehenſum eſſe, qui copioſæ huius mictionis non aliam intus cauſam haberet. Etenim calidâ intemperie multi laborant, neque tamen diabetem patiuntur. Neque præterea credibile videtur, renum attractricem facultatem tantam eſſe poſſe, vt ea etiam ad ventriculum vſque ſeſe extendat, atq; inde crudum potum attrahat. Trincauellius, *de rat. curand. part. hum. corp. aff. lib. 10. cap. 11.* in renum imbecillitatem à frigore contractam cauſam rejicit, probatque id exemplo Nobiliſſimi cuiuſdam Viri, qui cùm febre maligna laboraret, atque ſitis eſſet impatiens, aquamque gelidam & in puteo refrigeratam biberet, renes tantam imbecillitatem ex refrigeratione contraxerint, vt potum omninò immutatum redderent. Verùm ſi tale vitium in renibus fuit, quàm ob cauſam tã ſubitò ad renes potus peruenit? Si enim ij refrigerati atq; imbecilles redditi fuerũt, attrahere præter modum non potuerunt.

Plateri ſententia. Hæc omnia cùm alij Medici docti animaduerterent, & in ſolis renibus cauſam huius mali inuenire non poſſent, alias cauſas, ſed diuerſi diuerſas aſſignârunt. Felix Platerus ſtatuit diabetæ cauſam eſſe ſeroſi humoris aut cauſæ morbi cum ſero ſubitam & profuſam quaſi euacuationem, vt vniuerſum quaſi ſerum è corpore effluat, atque verum diabetem, in quo ſubita corporis colliquatio cum calore & ſiti intolerabili excitata, febri ardenti atque colliquatiuæ accidere, & proinde vt febris hæc rara eſt, ita rarum & periculoſum ſymptoma ipſi copulatũ eſſe exiſtimat. Si quis tamẽ etiam citra febrem diabetem fieri ſtatuere velit, ob copiam potûs in venis meſaraicis diu retenti & coaceruati, poſteáque vi naturæ ſubitò ad renes propulſi potiùs, quàm attracti, & id admittit. Euſtach. Rudius, *lib. 2. Pract. cap. 39.* præter renum calidiorem intemperiem ſe experientiâ edoctum aliam cauſam inueniſſe ſcribit, nimirum iecoris caliditatem atque ventriculi retentionem læſam, atque in teſtimonium affert exemplũ cuiuſdam, in quo quæ mingebantur, nõ ſolùm odore & conſiſtentia aſſũptæ potioni ſimilia erant, verùm etiam feces alui multo vino, quod copioſiſſimè ingurgitauerat, perfuſæ erant, eumque nõ admodum emaciatum fuiſſe, & auxiliis refrigerantibus potiſſimùm & corroborantibus non multò pòſt tempore à Diabete fuiſſe vindicatum.

Ioh. Baptiſta Syluaticus, *controu. 31.* nouum quid, quod à nemine in hunc vſque diem animaduerſum ſit, ſe allaturum promittit: poſtea tamen ipſe Galenum, *6. de loc. affect. cap. 1. 3. de cauſ. ſympt. cap. 2.* Aretæum, *lib. 2. de cauſ. diuturn. affect. cap. 2.* Actuarium, *lib. 1. meth. cap. 11.* idem docuiſſe refert. Statuit verò inſignem calidam intemperiem in hepate & toto venoſo genere ſuccenſam ſanguinem fundere, eiuſq; portionẽ aliquam in ſerum mutare. Serum autem hoc ab eximia renum caliditate ſeparari à ſanguine, & attrahi, quam deinde multitudinem cùm illi ferre non poſſint, ad veſicã quod ruat, impetuosè permittere, quæ pariter cùm tantam ſeri multitudinem ferre non poſſit, ad eam expellendam inſurgere.

Atque his Authoribus posterioribus assentimur in eo, quod non tàm in renibus, quàm aliis partibus causa diabetes quærenda sit. Si n. de quo tamen, vt ex superioribus patet, non immeritò dubitatur, quod renes fortiter attrahant: tamen nisi serum adsit, id attrahere non possunt, & renum fortis attractio seri seu vrinæ copiam iam præsupponit. Sicut n. etsi à vesica vrina proximè profluit; causa tamen in vesica nõ residet, ac nisi vrina copiosa à renibus ad vesicam mitteretur, copiosa emingi non posset: ita etsi à renibus transmittatur vrina, tamen cur copiosa sit, causa non tàm in renibus, quàm in aliis partibus quærenda videtur.

Causa autem huius symptomatis, si in re obscura aliquid decernendum est, vt Galenus, 3. *de caus. sympto. cap.* 2. Platerus, Ioh. Baptista Syluaticus dicũt, *ἀνασυχεῖωσις* resolutio & colliquatio quædam est, quæ in venis fit, in toto corpore, ab insigni hepatis & venosi generis caliditate orta. Vnde Rabbi Moses, *part.* 8. *aphoris.* in Ægypto tales ægros intra decem annos, plus quàm viginti se vidisse scribit, in Occidente verò nullos. Et plerumque febribus ardentibus & malignis malum hoc accidit, atque eâ de causâ etiam plerique in diabete refrigerationem & humectationẽ corporis commendarunt. Quia tamen ipse potus statim, & immutatus plerumque per vesicam in diabete redditur, secundum non absurdè coniungi posse puto imbecillitatem & laxitatem, non quidem ventriculi solùm, vt statuit Rudius, sed partium illarum, quæ aquosum humorem è ventriculo & intestinis ad hepar & lienem ferunt. Hæ n. debito tempore cum cibo, vt eius sit ὄχημα & vehiculum, serum continere debent; quod si non faciant, subitò ad renes ruit; atque imbecillitatem hanc à nimio aquæ frigidæ potu partes illæ cõtrahere possunt, sicut & illi nobili viro, cuius mentionem facit Trincauellius, accidit. Potest tamen etiam hepatis & lienis calor ad subitam istam seri attractionem aliquid facere. Adesse autem talem laxitatem in meatibus, per quos serum è corpore elabitur, vel illud testatur, quod Iulius Alexandrinus, *in annot. ad c.* 14. *libell. de substantia facultatum natural.* scribit, se, duosque alios Medicos in nobilissimi cuiusdam viri Curatione, affectu Diabetæ simillimo laborantis, vidisse reiecta cum vrina apii radicum frustula, quadrantis magnitudine nonnulla, quas ille radices Medicis inscijs iusculis incoquẽdas curauerat. Semen etiã Anisi ac grana alkekengi cum vrina excreta fuisse, *præcedenti capite* dictum, & *infra cap.* 9. dicetur.

CAPVT III.

De Dolore Nephritico.

Dolor tandem quandoque renes vehementissimè affligit, & acerbus ac dilacerans quasi in lumbis è regione renis alterutrius, rarò vtriusque percipitur.

Dolor Nephriticus.

Causæ.

Plerique statuunt dolorem hunc tantum ortum habere vel ab arena & sabulo in renibus collecto, vel

Causæ.

à calculo renum substantiam atterente, vel, absumpta substantia Renis, quod interdum accidit, membranam renes ambientem vellicante. Et quidem verum est, à grumo sanguinis, vel pituita crassiore dolorem potius grauantem, quàm vehementem, qui nephriticus appellari solet, excitari: obseruatum tamen etiam est ab acri sanie, vel sero, & omnino humorum acrium confluxu vehementissimos in renibus dolores excitatos fuisse. Ita scribit Desiderius Iacotius, *ad Aph. 47. l. 6. sect. 2. Coaca. Hipp.* in multis post mortem dissectis Renes integros inuentos fuisse, qui tamen, dum in viuis essent, de renum dolore pertinaci conquerebantur; vel ex venis aut pulmonibus eò confluente acri sanie, vel sero renum vasa distendente: & Hollerius, *comm. ad aph. 11. lib. 6.* refert se vidisse quendam, qui intolerabili renum cruciatu affligebatur, qui nec phlebotomia, nec purgatione, nec aliis remediis mitigari potuit, nisi hæmorrhoidibus apertis. Simul ac atque per eas aperta est via, dolor quieuit.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur hic dolor è situ & loco. Etsi enim dolor colicus cum nephritico magnam habeat cognationem: tamen renum dolor fixus est, vno loco è regione renis, & si extendatur, secundum vreteris ductum versus vesicam & inguina extenditur: dolor verò colicus versus ventrem vagatur. Vomitus etiã plerumque molestus est, quo omnia, quæ in ventriculo continentur, & tandem etiam bilis, reiicitur, ob membranarum quæ hasce partes coniungunt, communionem. Respiratio est parua & cita. Vrina in principio cum difficultate aliqua redditur, & est aquea & cruda; Hinc fit turbida, & aliquando etiã cruenta. Arenulæ interdum in vrina apparent; nunc flauæ nunc rubræ. Decubitus in partem affectam dolorem minuit, in contrariam exasperat.

Prognosticon.

Prognosticon. Vt omnes dolores: ita & hi vires deiiciunt. Quid autem de curatione sperandum sit, ex iis, quæ supra de calculo Renum, eorumque exulceratione dicta sunt, patet.

Curatio.

Curatio. In curatione ad duo respiciendũ, ad causam ipsam doloris, & ad dolorem. Qua ratione calculus, qui plerumque doloris nephritici causa est, tolli possit, suprà, *cap. 6.* dictum. Hoc tamen etiam obseruandum, si dolor sit vehementissimus, & corpus plethoricum, ac metuendum sit, ne ex sanguinis ad renes affluxu renum inflammatio excitetur, venam in cubito aperiendam esse.

Si à sanie vel sero aut alio humore acri dolor excitetur, is temperandus. In quem vsum commodè exhibetur emulsio seminũ quatuor frigidorum maiorum cum aqua hordei, fragorum, maluæ, decocto glycyrrhizæ & similibus.

Ad dolorem leniendum anodyna & quæ vias laxant, vt calculus loco suo moueatur, & in vesicam descendat, vnde omnis dolor subito-

cessat, vsurpenda. Clysteres emollientes hîc vtilissimi sunt, qui dolorem mitigant, vias laxant, simulq; flatus, qui intestina distendendo, renesque ac vreteres comprimẽdo, dolorem augere solent, tollunt.

Vt ℞. *Radic. althaea* Vnc. i.

parietar.

violar.

althaea,

branca vrsina an. M.i.

flor. chamamel.

summit. anethi an. P. ii.

sem. lini.

fenugr. an. Vnc. ß.

caricas num. v.

Coq. *in aq. vel lacte.*

Colatur. ℞. Vnc. x.

cassia extracta Vnc. i.

olei amygd. dulc.

lilior. albor. an. Vnc. i. ß.

vitellos oui num. ii.

F. Clyster.

Propinetur etiam decoctum radicum althææ, glycyrrhizæ, maluæ, parietariæ, & passularum; item emulsio quatuor seminum frigidor. maior. & papaueris.

Extra applicentur fotus ex decocto radic. althææ, lilior. alborum, maluæ, parietariæ, brancæ vrsinæ, floribus chamæmeli, meliloti, semine lini, fænugræci; linimenta ex oleo dulci, amygdalar. dulcium, lilior. albor. vnguento althææ, pinguedine gallinæ, anseris, anatis.

Si ista non satisfaciant, vtilissimum est aquæ dulcis balneum, ex herbis modò enumeratis paratum; idque si opus, aliquoties repetatur.

Cùm verò dolor statim tollatur, si calculus in vesicam descendat, ad id promouendum cucurbitulæ secundum vreterum ductum applicatæ faciunt, de quo supra *cap. 6.* dictum & *seq.* dicetur.

Reliqua, quæ hac de re dici possunt, supra *cap. 6. de calculo Renum* videantur.

Sunt præterea alia symptomata, quæ à Renibus originem habent, vt vrinæ cruentæ, purulentæ. Verùm quia eadem in mictione, quæ vesicæ propria est, animaduertantur, postea *de affectibus vesica* de iisdem agemus.

LIBRI TERTII
PARS VIII.
De Vesicæ præter naturam affectibus.
PROOEMIVM.

Serosus humor equidem, postquam à sanguine in renibus separatus est, vsum amplius nullum habet, sed è corpore, vt inutilis, excernendus est. Si tamen id continuò fieret, vt in ijs, qui vrinæ incontinentia laborant, magnâ cum molestia & incommodo id conjunctum foret. Quapropter rerum Creator sapientissimus receptaculum condidit, in quo vrina colligatur, vt collecta postea simul excernatur; quod vesica vrinaria dicitur. Quæ, vt plurimum caperet, & rotunda est, & eam substantiam habet, vt extendi & contrahi possit; & ne vrina continuò efflueret, orificio eius musculum addidit Sphincterem, quô contractô vrina pro nostro arbitrio retinetur, laxato per meatum vrinarium effluit, sicut ista ab Anatomicis pluribus describuntur. Et cùm partes omnes bene se habent, & secundum naturam constitutæ sunt, etiam vrinæ excretio rectè fit, si verò quid mutatur, ea læditur.

Post

Post quàm ergo de Renum & vreterum preter naturam affectionibus diximus, proximum iam est, vt de Vesicę pręter naturam affectionibus dicamus. Agendum ergo erit hâc in parte huius libri de Vesicę intemperie, numero mutato, calculo, vermibus, & aliis rebus pręternaturam in ea repertis, distentione, inflammatione, situ mutato, vulneribus, scabie, & vlceribus, morbis meatûs vrinarij: Symptomatibus item, quę vesicę & in vrinę excretione accidunt: puta de dolore vesicę, eiusque stupore & resolutione, de vrinæ suppressione, & imminuta excretione, stranguria, vrinæ ardore, mictione inuoluntaria, & vrinę incontinentia, de vrinę colore mutato, & rebus alienis cum vrina excretis, ac vrina per aliena loca excretione.

Sectio Prima

De Vesicæ Morbis.

CAPVT I.

De Intemperie & angustia Vesicæ & numero mutato.

Intemperies vesicæ.

ET primò morbos intemperiei quod attinet, vt aliæ corporis partes omnes eos, quos continent, humores, atque adeo ipsa excrementa, alterãdi vim habent ita etiã procul dubio vesica quem à renibus accipit humorem serosum non solùm aliquandiu cõtinet, sed & alterat: idque innatâ suâ temperie perficit. Mutatur verò ea interdum præternaturam, & plerumque intemperies hæc est frigida, (Calida enim sine humorum affluxu, qui fit in inflammatione, vix datur.) Excitant autem eã causæ vim refrigerandi habentes, cùm internæ tum externæ.

Intemperies frigida cognoscitur ex vrina alba, viscosa, furfuracea, quæ guttatim stillat; atque ex causis, quæ vesicam refrigerandi vim habent, si præcesserint.

Curatur autem medicamentis vesicam calefacientibus, nuce moschata, macere, betonica, glycyrrhiza, baccis iuniperi; Extra illinatur regio vesicæ oleo nardino, anethino, & similibus.

Vesicæ Angustia.

Vesica Angustia.

Vesica etiam præter modum naturalem interdum angustior est, facitque eius mentionem Galenus, *art. med. cap.* 72. dum scribit: cuidam vesicam contigisse ita expositam ac paruam, vt si quando vrinam tardius excerneret, tumor quidam circumscriptus manifestè cerneretur. Verùm talia vitia ab ortu contracta vix arte emendantur.

Numeri Vitium.

Numerus vesicæ mutatus.

Numeri etiam vitium quandoq; in vesica deprehensum est, & Volcherus Coiter, *in obs. Anat.* in virgine quadam inuenit duas vesicas vrinarias, alteram naturali & sua sede collocatam, alteram ex matricis colli dextro latere prognatam, naturali vesica duplo quasi maiorem, lotii plenissimam.

CAPVT II.

De Calculo Vesicæ.

Calculus Vesicæ.

CAlculus verò frequentissimũ vesicæ malum est. qua ratione autem calculus generetur in genere supra *cap. de calculo Renum* dictum, quæ etiam hic locum habent, atque omnino statuimus, vim quandam lapidificam existere in materia. ob quam ea suapte natura ad concretionem tendit, calorem verò & frigus ad hanc concretionem non sufficere. Calorem enim quod attinet, non est credibile, tantum in vesica calorem esse, qui, vt in renibus, aliquid ad calculum generandum facere possit, ac tanta semper aquæ in vesica copia est, vt exsiccationis illa exempla, quę afferuntur, huc nullo modo quadrent. Alii igitur à frigore vesicæ, seu calore nimis debili hoc fieri statuunt. Quam sententiam vt suo modo nõ reiicimus: in eo tamen probare non possumus, quod frigus hic primaria concretionis calculorum causa sit. Neque enim tantum vnquam frigus in vesica dari potest, quod externo frigori congelanti respondeat. Hoc magis credibile est, vrinam in vesica etiam, vt de renibus dixi, aliquam alterationem (neque enim natura vnquam otiosa est) suscipere. Si ergo temperies vesicæ non rectè sese habeat, fieri posse putamus, vt quæ vrina clara fieri debebat, partibus omnibus eius exactè mixtis turbida maneat, ac crasiores & tartareæ partes aquosis non exactè permixtæ ad fundum vesicæ subsidcant, atque ibi vi insitâ ad coagulationem tendente concrescant & lapidescant. Et omninò hic simile aliquid fieri existimamus, quale sæpe in stranguria accidit, vbi vrina non satis coctà & elaborata turbida est, acrimoniam obtinet, naturamque ad excernendum stimulat. Hoc tamen hîc etiam perpendendum, an solius vesicæ vitio hoc fiat, & an talis cruda vrina non etiam renum, imò & hepatis vitio fieri & ad vesicam transmitti possit. Debet enim serosus humor, qui ad vesicam transmittitur ita dispositus esse, vt partes terreæ ac tartareæ cùm aquosis exactè permisceantur, & vna è corpore excernantur. quod si non fiat, & aquosa pars seorsum excernatur, crassa verò subsideat & subsistat, calculus inde generatur. Non negari tamen potest, ad calculi generationem etiam plurimum facere posse vesicæ siccitatem, quæ idoneum calculo subiectum præbet. Neque Galenus frigiditati simpliciter causam concretionis tribuit, sed hoc saltem scribit, *in Epidem. comm. 3. aph. 15.* vrinæ crassitudinem multam in vesica collectam, si diutius intus permanserit, coagmentandi, concrescendique initium capere, & postea quicquid iterum crassum in vesicam delabitur, primo agglutinare, & non frigiditatem causam proximam calculi statuit, sed vrinæ crassitudinem calculorum primam potissimamque causam esse dicit. Et ideo pueros calculis magis esse obnoxios, quia vrinas crassissimas reddunt. Concretionis verò modum eum esse docet, qui lapidum est in aquis calidis nascentium sponte, causamque concretionis præci-

Causa.

puam non temperamentum vesicę, sed materiæ, è qua fit lapis, qualitatem esse dicit. Cur autem pueri magis calculo vesicæ, adulti verò calculo renum sint obnoxii, supra *allegato loco de calculo renum* dictum.

Signa Diagnostica.

Signa. Hippocrates, 4. *de morb.* quinque signa calculi vesicæ ponit; vbi, *inquit*, calculus in vesica adest, æger, vbi meiere vult, dolore affligitur, & vrina paulatim fluit, sicut in vrinæ stillicidio, & vesicæ inflammatio adest, & vrinam subcruentam, & nonnunquam arenosam emingunt, nonnunqum & lapides paruos cum vrina excernunt. Quibus *in lib. de aër. aq. & loc.* addit & hæc. quod pueri calculo laborantes fricant & vellicant pudenda, adest præterea penis tensio & ponderis sensus in vesica percipitur. & ægri nullo modo quiescere possunt, sed crebro mouentur & crura alternatim mouent. Anus quoque in consensum trahitur, & tenesmo ægri laborant sæpe præterea si calculus grandior sit, explorari potest, immisso in anum digito vel cathetere aut candela cerea in vesicam immissa. Qui tamen posterior modus explorandi semper certus non est, vbi nimirum calculus pituita & corpore q. quodam lubrico inuolutus est, cuius rei historias vide apud Schenckium, *lib. 3. obseru. 269.* Potest & isto modo explorari calculus, si vbi vrina supprimitur, æger supinus locetur & cruribus eleuatis concutiatur. Si enim vrinam tunc reddat, signum est, orificium vesicæ à calculo obstructum fuisse, qui eo motu exeo excussus est.

Exstat de arenulis aphorismus Hippocratis, 79. *sect.* 4. *Quibus in vrinis arenosa subsident, his vesica calculo laborat.* Qui valde interpretes torsit. Nam & renibus laborantibus arenosa subsident, & citra calculum seu renum seu vesicæ arenosa sæpe minguntur, quæ in iecore & venis, aliquando in sanis, aliquando in febrium declinatione generata cum vrinis excernentur, vt de calculo renum dictum est, scribitque de se Cardanus, *in comment. in alleg. aphor.* qui ibi de calculo videater, sibi iam ab annis 30. primò ruffas, postea etiam albas arenas quotidie & copiosè, citra tamen omnem calculi & renum & vesicæ suspicionem, prodiisse, additque vix è decem vnum esse, qui ab hoc vitio (mingendi arenas) immunis sit; cùm tamen rari sint, qui renum calculo laborent, rariores qui vesicæ, & contra multi calculo vesicæ laborent, qui nllas arenas emingunt.

Verùm si ea, quæ supra diximus, diligenter perpendamus, non difficile erit, sabulosum illud in calculo laborantibus discernere ab eo, quod illi, qui calculo non laborant, emingunt, & aphorismo sua veritas maxima ex parte constare poterit. Dicit enim Hippocrates, quod in calculosis ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, arenosa subsident, in iis verò, & qui calculo non laborant, sabulosa & arenosa illa non subsident, sed vel matulæ parientibus adhærescunt, vel sedimento vel etiam superficiei vrinæ innatant. Neque etiã propriè sunt ψαμμώδεα, id est, lapidum frustilla

& particulæ, illæ, quæ in ijs, qui calculo non laborant, eminguntur, sed friabilia corpuscula tartarea, salis naturam q. referentia.

Rubra etiam plerumque sunt; cùm quæ calculi sunt partes plerũque sint albi vel cinerei, vel alterius coloris. Præterea in calculo laborantibus vrinæ quandoque crassæ, quandoque tenues & aqueæ quasi eminguntur, quod in reliquis non accidit. Arenulæ etiam verè ita dictæ solius vesicæ laborantis indicia non sunt. cùm ex calculis renum imminutis vel contritis quoque excerni possint. Ideoque qua ratione discerni possint, videndum. Nonnulli quidem albas ex vesicâ, rubras ex renibus prodire dicunt. Sed fallax hoc signum. Quapropter alia signa coniungenda. Etenim si ex renibus proueniant, proculdubio signa nephritici morbi aderunt. Si ex vesica solùm, illa non aderunt, vixque aberit frequens mingendi desiderium, cùm vt ab vrina copiosâ, natura ad excernendum stimulari solet, ita à calculo præsente continuò stimulatur. Cardanus, *loco allegato*, eum, qui certus esse velit, an calculo vesicæ laboret, equitare iubet saltare exercereque paulò vehementius, aut assumere lapidem comminuentia medicamenta, & hinc vrinam inspicere. Nam si tribus aut quatuor diebus puluis appareat, lapis est durus; si lapidum frusta & quasi arena, tophus est; Si nihil horum appareat, lapis proculdubio nõ est.

Prognostica.

Prognostica. 1. Calculus vesicæ malum est, quod non facilè curatur, & nisi curetur, periculo non vacat atque ipsa curatio sæpe periculo non caret.

2. Cùm enim duo sint auxilia calculi grandioris, & qui per vrinarium meatum expelli nequit, tollendi, eius per medicamenta comminutio, vel sectione vesicæ facta, extractio; prius rarò aut nunquam profuisse censet Mercatus, etiam Capiuaccius scribit; fateor me nescire, quæ calculum in vesica frangere queant. Et Erastus, *consil. 26.* persuasum inquit, habeo, lapidem vesicæ frangi remediis intra corpus assumptis non posse. Experientia tamen testatur, aliquando lapides in vesica medicamentis comminutos fuisse, vt postea dicetur. Et non esse nulla remedia, quæ calculum frangant, patet ex Monarde, qui *lib. 3. de simpl. med. ex nouo orbe allat. capite de Cochos* scribit; Cochos apud Indos esse magnæ æstimationis. cùm calculos non solùm in renibus, sed etiam in vesica comminuat. Idemque refert, adolescentem quemdam calculo vesicæ laborantem, cùm eum ad fontem de Petra cognominatum ablegasset, ibique duos menses substitisset, à calculo liberum rediisse, & omne lutum, quod paulatim eiecerat, denuo in lapideam figuram concretum secum in charta detulisse. Videantur huius generis plura apud Schenckium, *lib. 3. obs. 218.* Verùm tamen hoc nonnulli esse existimant tantùm de eo lapide, qui à renibus in vesicam descenderit, & ibi augmentum sumpserit. Verùm rationem diuersitatis & causam nullam video, cur si hic possit medicamentis comminui, ille qui in vesica concreuit, non possit.

3. Lapidis per sectionem extra

An calculus vesicæ per medicamenta calculum frangentia tolli possit?

Calculum verò fractum quod attinet, etsi, vt *in prognosticis* dictũ, medicamentis, quæ eum frangere dicuntur, pauci aliquid tribuunt, & Mercatus etiam scribat se multis annis experimento fidissimè obseruasse, & à veteribus ac probatissimis huius temporis Medicis obseruatum accepisse, nullum eorum auxiliorum, quæ ad calculum frangendum commendantur, adminiculo sanitati fuisse restitutum, & certum sit, calculum vesicæ longè difficilius comminui & frangi, quàm calculum renum, & eos, qui in magnam duritiem concreuerũt, vix vllo modo comminui posse: tamen eos, qui ita duri non sunt, medicamentis quandoque resolui, vt luti vel arenularum forma excernantur, experientia testatur.

Historias huius rei ab Vntzero, *lib.1. de Nephritide cap.19.* collectas, ex Conrado Gesnero in principio, Euonymi, Scaliger. *exercit.* 344. *sect.* 8. Monard. *lib.1. simpl. medic. ex nouo orbe allatar. cap. de Cochos.* Libau. *tom. 1. syntagm. lib. 2. cap.* 29. Horat. Augen. *tom. 2. lib. 9. epist.* 8. hic repetere nolo. Illud saltem referre libet, quid *Wilhelmo Lauremhergio, Professori Rostochiensi* acciderit. Is, vt ipse de se refert, prouecta iam ætate calculo vesicæ obnoxius factus est: eo tamen, Iehouæ auxilio, vi medicamentorum admirabili, & labore molestissimo quidem, attamen indefesso, rursum liberatus est. Cùm enim acerbissimum dolorem Nephriticum passus esset, animaduertit, calculum per vreterem sinistrum in vesicam descendere, & cùm grandiusculus esset, in vesica integrum substitisse, illicque affluentium sordium copiâ paulatim adauctum fuisse, spatio 36. septimanarum. Qui cùm varias molestias exhiberet, & nucem Ponticam æquare deprehenderetur, ac citra sectionem exire non posse putaretur; ipse verò periculosissimo huic auxilio sese subjicere nollet, de aliis remediis cogitare cæpit. Primò ergo liquorem illum Nephriticum celeberrimum, magnóque apud Principes in pretio & vsu habitum expertus est, qui ita paratur.

Historia Vvilhelm. Lauremb. à calculo vesicæ liberati.

Liquor Nephriticus.

℞. *Salis tartari albi* Vnc. i.
Affund. *aq. petroselini* ℔. i.

Misce, & per chartam bibulam transcoletur & liquori color croceus *corticibus aurantiorum* concilietur. Vsurpauit etiam gemmam illam Indicam, Igiada Hispanis dictam, ad calculum frangendum celeberrimam. Sed vtriusque remedij nullam vim deprehendit. Ergo inter reliqua, quæ ad calculũ comminuendum commendantur, pharmacum ex asellis experiri voluit, quo duos adolescentes vesicæ calculo laborantes feliciter sanatos esse Horat. Augen. profitetur, *tom. 2. Epist. Med. lib. 9.* his verbis: *Ego his in hunc diem visus calculum vesicæ fractum vidi, primo casu, mox deliberatione, atque matura consultatione addita. Casus fuit, filium Ianethi Pontificij Typographi Romæ expurgandum susceperamus, vt postea tutior ad ipsam sectionem accederet. Tentauerat enim ante omnia remediorum genera, cùm à Medicis Venetis, tum Florentinis præscripta. Cum verò nullam vtilitatem subsequi deprehenderet, secari cupidus Sacerdotem iussit accersire, vt si ex sectione moreretur, animæ fuisset consultum. Requisitus fuit ex Societate Iesu, qui auditu con-*

Cura ignis calculi vesicæ historia dua.

fessione ab ægroto, & cognito morbi genere proponit illi pharmacum, vt dicebat, magni vsus, de quo & in seipso & in alijs periculum fecisset. Experiri placuit, neque facti pœnituit. Nam qui proximè incidi debebat, liber ab omni calculo nono die fuit. Pharmacū à Iesuita ei datum hoc erat:

Pharmacum ex asellis.

℞. *Pulu. mille pedum præpar.* ʒ. i.
ad *summum* Scrup. iv.
aquæ vitæ Vnc. ß.
Iuris cicer. rubr. ℥. ix. vel x.

Capiat horis ante prandium quinque.

Ego verò iuuenem annorum 18. calidi & sicci temperamenti totius corporis curaturus duxi imminuendam quantitatem aquæ vitæ, & vbi singulis diebus datum alteri fuit antidotum; huic alternis dari iussi, & pro refrigeratione totius corporis aquæ fabarum & fragorum an. ℥. v. *propinari intermedio die, cum* gutt. vi. *olei de chalchanth. &* Vnc. i. *iulebi violati. Hoc autem modo pharmacum præbebam:*

℞. *Pulu. asell. præpar.* Drach. i.
aquæ vitæ Drach. ii.
decoctionis cicer. rubr. Vnc. viij.
Misce.

Capiat horis sex ante cibum.

Hactenus Augenius.

Ad imitationem ergo Augenij, præmissis vniuersalibus & exquisita victus ratione instituta accepit.

asellor. præpar. Drach. i.
spiritus iuniperi Drach. ij.
iuris cicer. rubr. Vnc. x.

Quo mane assumpto prima & secunda vice à sumpto medicamento tribus aut quatuor horis quandam pectoris compressionem percepit, & quasi imminens animi deliquium, vt necesse haberet theriacæ Scrup. i potioni admiscere. Atque ita remedio hoc totos 15. dies vsus est. Sed toto hoc spatio, ne minimum quidem sabuli expurgari reperit. Itaque alia addenda ratus sequenti medicamento vsus est, quod

℞. *Asell. præparat.* Vnc. ii.
lepor. præpar.
sanguin. hirci præpar.
spongiæ rosar. syluestr.
sem. violar. purpurear. an. ℥. i.
spec. lithontribi Drach. ij.
Misce.
F. Antidotum.

Huius antidoti accepit Drach. ii.
decocti diuretici Vnc. x.
spir. iuniperi Drach. ii.

Quod medicamentum vbi mane hora quinta hausisset, secunda vice post horas plus minus quatuor, sub pubis osse ad regionem ostij vesicæ magnos sentire cœpit dolores. Paulò post parum vrinæ profluebat, & cum ea lamellæ exiguæ instar squamæ piscis subrubræ, quæ licèt aliquam viscidıtatem habere viderentur ad tactum, tamen in sabulum resoluebantur, itavt manifestò appareret, tunicam vel crustam esse à maiore calculo solutam. Cuius medicamenti vsum cùm cōtinuaret, interdum tertio, interdū quarto, nonnunquam quinto die, huiusmodi lamellæ crassiores, & fragmenta sæpe grandiuscula profluxerunt, & præsertim vbi lauacro aquæ dulcis vteretur. Cum verò & à calculo, & ab eius fragmentis orificium vesicæ esset sauciatum, ad leniendum dolorem medicamentis vsus est. Atque ita horum medicamentorum vsu 17. septimanarum spatio à calculo isto liberatus est.

Decoctum diureticum hoc fuit:

Decoctum diureticū.

℞. *Rad. glycyrrh.* Drach. vi.

alth.

alth.
gramin.
ononid. an. Vnc. ß.
baccar. halicacabi num. xx.
cicer. rubr. Vnc. iiii.
vuar. pass. Vnc. i.
sem. 4 frig. maior. an Drach. i.
hordei M. ii.
Coq. in *aq. alkekengi,*
ononid.
fragor.
flor. fabar. an. ℔. i. ß.
Colaturæ adde
syr. de althæa Vnc. iij.

Millepedũ præparatio. Millepedes ita præparantur. ℞. Asellor. viuor. ℔. ii. aut circiter, diligenter abluantur aqua ononidis & à sordibus purgétur. Deinde vino Hispanico Petrosimeno dicto inebrientur, cóque sensim effuso conjiciantur in ollas vitreatas, quantò plures tantò melius, cùm in vnam ollam coniecti citra combustionem vel putrefactionem difficulter exsiccari possint. Hæ ollæ luto diligenter occlusæ in furnum à panis coctione calentem collocentur, vt moderato calore exsiccentur, & in puluerem redigi possint.

Huic pulueri rursum infunditur sensim vinum Hispanicum, quantum imbibere potest, & rursum exsiccatur, istáque imbibitio & exsiccatio tertiò repetatur, quarta vice hoc liquore irroretur, qui,

℞. *Aq. fragor.* Vnc. iij.
spir. vitrioli Drach. i. ß.

Iterum puluis exsiccetur, & tenuissimè contritus in vitro vsui seruetur.

Recenset & alia ad calculũ frangendum medicamenta Guilielmus Laurembergius, quæ in *epistola* hac de re ab ipso scripta videantur.

Aqua per catheterem immissa in vesicam an calculum frangere possint? Sunt quidam etiam in ea opinione, quæ à ratione aliena non videtur, aquis per catheterem in vesicam immissis lapidem frangi posse. Nam cùm istæ aquæ nihil alterentur, & virium nihil amittant in transitu, sicut medicamenta, quæ assumuntur, sed rectà in vesicam ad calculum penetrent, vim suam in eum integrè exserere possunt: licetque extra corpus humanum in lapidibus è vesica extractis vel excretis, vel aliis dissoluendis prius harum aquarum vires experiri. *Conditiones harum aquarum.* Cardanus has conditiones in his aquis requirit, vt lapidem atterant, & vt vesicæ sint innoxiæ. Commendatque ille aquam ex cinere scorpionum, petroselini radice, lapidibus cancri, stercore columbino, parietaria, mauultque talem aquam parari ex plurimis simul mixtis, quàm ex vno simplici.

Sectio vesicæ. Quòd si nullis remediis calculus frangi possit, vel ægro molestia illa & dolores sustinendi, tandémque tamen de vita periclitandum; vel sectâ vesicâ calculus eximendus, quæ ipsa tamen operatio non sine periculo instituitur.

Calculi extractio è vesicâ. Qua ratione autem calculus è vesica extrahi possit, dictum *lib. 5. Institut. part. 1. sect. 2. cap. 13.* quæ hîc non repetimus. Hoc saltem addimus, alterius adhuc calculum extrahendi modi mentionem facere *Francisci Roussetti modus extrahendi calculum vesica.* Franciscum Roussetum, *de part. Cæsar. sect. 3. cap. 6. 8. 9.* quo contra veterum sententiam non per perinæum, sed per hypogastrium & membranosam vesicæ partem sectio instituitur, quam à Francone quodam, qui eam primus vsurpauit, Franconianam appellat.

Deinde etiam peculiaris adhuc

Parei secandi ratio in fœminis.

secandi rationis in fœminis mentionem facere Paræ. *lib. 16. cap. 47.* Imò cùm à natura sæpe ad extremitatem meatus vrinarij calculi protrudantur, & quidem sæpe satis grandes, vnde vel artis opera extrahi possunt, vel etiam sponte excidunt, sectione illa in fœminis semper opus non est. Sic anno 1621. hîc ab anu quadam lapidem ferè oui gallinacei magnitudine è vesica sponte excretum vidi. Cùm enim meatus vrinarius in fœminis amplior sit & breuis, facilius, quàm in viris, per eum expelli vel extrahi potest calculus.

Lapis oui gallinacei magnitudine à fœmina excretus.

Verùm qui plura de calculo vesicæ extrahendo cognoscere cupit, legat eruditum & absolutum tractatum *de lithotomia vesicæ* Guilielmi Fabricij Hildani, in quo omnia ad hanc operationem necessaria inueniet.

Calculi ab orificio vesicæ amotio.

Si calculus, cum in vesica hæret, orificium vesicæ obstruat, & retentionis vrinæ causa sit, æger vel supinus collocandus, & cruribus sublatis concutiendus, vt lapis in cauitatem vesicæ recidat, vel cathetere dextrè adhibito à loco illo amouendus.

Calculi ex meatu vrinario extractio.

Quandoque à natura calculus in meatum vrinarium protruditur, vbi ille ob magnitudinem subsistit & hæret; qui qua ratione extrahendus sit, diximus in Institutionibus, *loco antea allegato.*

CAPVT III.

De vermibus & aliis præter naturam in vesica natis.

Vermes in vesicâ nati.

Non solùm autem calculi, sed & vermes in vesica generantur. Ita Aloysius Mundanella. *Dialog. 4.* scribit, fœminam quandam, quæ interdum maximam vrinę difficultatem patiebatur, & dolorem, dum mingeret, vehementem, nullo alio morbo aut symptomate affectam tandem vermes sex digitos longos, viuos & rubentes eminxisse, quos ex humore pituitoso in vesica existente generatos fuisse statuit. Sic refert Dodonæus, *in annot. ad cap. 77. Beniuenij medicinal. obseruat.* viro cuidam vermem in vesica existentem multis modis molestum fuisse, quandoque etiam sanguinis mictu prouocatô, donec tandem per penis meatum sponte egressus finem doloribus imponeret. Idem ab aliis etiam obseruatum. Cognoscuntur autem tales vermes vix certò, nisi simul cum vrinâ excernantur.

Tolluntur verò diureticis, quæ pituitam & crassos humores abstergunt, de quibus antea *de renibus* dictum, admixtis medicamentis vermes necantibus.

Cùm calculis etiam & arenulis duos vermiculos capite acuto corniculato, ventre & dorso testula inductis excretos fuisse cum vrina, refert Scholiographus, *ad cap. 50. libri primi Hollerij de morb. intern.* Se quoque minxisse vermiculos plures, albos, breues, tenuissimos, qui nec pediculi dimidium æquabant, diúque viuebant, scribit Cardanus, *comm. ad aph. 76. sect. 4. Hippocratis.* Capillares vermes cum vrina exclusos vidit Rondeletius, vt narrat, *in histor. aquatilium, capit. de cancro fluuiatili.* Argenterius, *de cognoscendis morbis*, refert, se vidisse draconem alatum cum vrina redditum. Ambrosius Pa-

Draco alatus è vesicâ excretus.

Animal millepedi simile.

ræus, *lib.* 19. *cap.* 3. ſcribit, Ludouicum Duretum excreuiſſe cum vrina poſt longum morbum animal viuum, colore rubrum, cætera millepedi ſimile.

Alia corpora in veſicâ nata & inde excreta.

Generantur & alia varia corpora in veſica, & tandem cum vrina excernuntur. Pituitam viſcoſam & longam, vt inteſtinum quoddam referret, concionatorem quemdam per vrinæ canalem reddidiſſe, ſcribit Andernacus, *dialog. de baln.* & Cardanus, *in com. ad aph.* 79. *lib.* 9. refert, Monachum quemdam tantum pituitæ lentæ in matulâ ſimul concretæ, vt oui anſeris magnitudinem ſuperaret, ſibi oſtendiſſe, & tamen nunquam calculo laboraſſe. Hollerius, *inter rara, numero ſecundo*, ſcribit, quemdam minxiſſe multa ſimilia liquidis margaritis, admodum pellucida, alia craſſiora, mediocriter cocto albumini oui ſimilia. Ioannes Schenckius tādem, *in obſ. ſuis*, ſcribit, ſe domi aſſeruare faſciculū variorum pilorum, ſubflauorum, tenerrimorū, digiti longitudine, quibus hinc inde accreuit calculoſa materia, qualis matulis vrinariis aliàs adhæreſcere ſolet, colore & odore propemodū ſulphuris, in veſica cuiuſdam mulieris Argentinæ natorum & cum intenſiſſimis doloribus excretorum. Scribit etiam Alexander Benedictus, *l.* 2. *c.* 22. *Anatomiæ*, aliquibus quædam in veſica concreſcere, quæ nihil à conchyliis ſpecie differant.

Candela in veſicā illapſa.

Candelam etiam ceream per vrinarium meatum ad calculum amouendum immiſſam, nec filo alligatam in ipſam veſicæ cauitatem incidiſſe, refert Amatus Luſitanus, *centur. cur.* 20. Fuit in ea extrahenda variè laboratum, ex argento ſubtiles forcipes immiſſi ad roſtri gruini figuram parati, catheteres etiam varij: Verùm nihil profectum, donec tandem chirurgus per anum digitum immitteret, ac paulatim ex veſica candelam ceream comprimendo extra mitteret, eo more, quo lapides ex veſica detrudi ſolent. Hoc enim adiumento candela cerea inter tractandum liquefacta eſt, vt ea & ellychnium liberè cum vrina exierit.

CAPVT IV.

De diſtentione & inflammatione veſicæ ac ſitu eiuſdem mutato.

Diſtentio veſicæ.

Diſtentio veſicæ.

VEſica equidem excipiendæ vrinæ dicata eſt, habetque eius orificium ſphincterem, quo clauditur, ne vrina effluat continuò, ſed tùm demum, vbi copia eius cumulata naturam ad excretionem irritat. Interdum tamen accidit, vt dum vel obſtructo meatu vrinario, vel etiam, dum ob negotia aut pudorem & verecundiam ob adſtantes, loco ad vrinam idoneam deſtitutus homo vrinam diutius retinet, ſupra modum veſicam ea diſtendat, vnde non ſolùm dolor & moleſtia in ima ventris ſede excitatur, ſed & mictio planè impeditur, quod euenit quia fibræ veſicæ, quas Hieronymus ab Aquapend. inter muſculos refert, quarumque officium eſt, ſe contrahendo veſicam conſtringere & vrinam ex ea expel-

lere, nimium distenduntur, vt postmodum se contrahere non possint.

Malumque hoc sæpè satis periculosum est, & inflammatio vesicæ interdum inde excitatur, tandemque mors sequitur. Atque hâc de causa vir quidam nobilis, Mathematicus celebris cùm in conuiuio inter fœminas sederet, nec præ pudore vrinæ reddendæ gratia surgere vellet, eique vesica ita distenderetur. vt postea vrinam non solùm reddere non posset, sed & inflammaretur, breui inde mortuus est.

Si quid autem auxilij adhuc afferri potest, id in duobus consistit, primò vt emollientibus & laxantibus extra appositis vesica nimis distenta laxetur: deinde, vt si hoc modo vrina prouocari non possit, cathetere immisso vrina extrahatur. Quòd si tentare necessarium est. maturè fiat, antequam inflammatio accedat. Si enim inflammatio iam accesserit, ista operatio nec satis tuta est, neque etiam à periculo omni ægrum liberat.

Vesicæ Inflammatio.

Causæ.

Vesica inflammatio

Causæ.

Vt aliæ corporis partes: ita vesica quandoq; etiam inflammatione corripitur. Quod fit, sanguine præter modum ad eam confluente. Accidit autem hoc, & sanguis ad vesicam concitatur vel à causis internis. vt percussione, lapsu, equitatione longa & vehementi, vulnere, & cùm lapis vesicam lancinat. Internæ verò causæ sunt vel sanguinis vel aliorum humorum abundantia in toto, vel parte aliqua vicina, vt renibus, vtero, quos natura vel sponte, vel dolore ex calculo, aut causa aliqua externa violenta genito, irritata versus vesicam mittere solet.

Signa diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hoc malum ex tensione, duritie, ardore & dolore, in regione vesicæ & pube; quibus accedit, vrinam reddendi impotentia, egerendi conatus ac tenesmus, ano in consensum tracto, aliquãdo etiam alui suppressio, intestino recto à vesica inflammatâ compresso. Adest præterea febris, vigiliæ, delirium, sitis, extremarum partium frigiditas.

Prognostica.

Prognostica.

I. Inter omnes vesicæ morbos periculosissimus est inflammatio, ac plerumque lethalis, & quidem ferè circa septimum diem; quia febris continua accedit, cum vrinæ & alui retẽtione: atq; quò grauior est febris, eò malum ipsum est periculosius. præsertim si accedunt praua symptomata & inflammatio in gãgrænam mutetur.

II. Leuior autem vesicæ inflammatio cum hypostasi in vrina alba & æquali morbum salutarem indicat.

III. Inflammatio, quæ est circa vesicæ collum, quod sæpissimè accidit, suppuratur; & si abscessus intus rumpatur, melius est; cùm pus cum vrina euacuari possit.

IV. In pus autem inflammationem mutatam esse indicat febris & doloris remissio: abscessum autem ruptum esse, & quidem intrò, ostẽdit pus cum vrina mictum.

V. Inflammatio vesicæ sæpe solet repentè solui, erysipelate iux-

ea cutis superficiem oborto, & vrina copiosa emissâ.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio. Vt in aliis inflammationibus sanguis ad vesicam fluens, reuellēdus, repellendus, deriuandus, discutiendus, dolorque leniendus, & quia vrina plerumque supprimitur, ea promouenda.

Interna. Itaque statim sanguis, si opus sit, mittendus est, venâ in cubito apertâ, & pro eius copia & virium ratione euacuandus. Deinde deriuationis gratia vena in poplite, vel talo aperienda, aut cucurbitulæ cum scarificatione coxis applicandæ. Si verò non adsit magna sanguinis copia, statim vena in poplite vel talo aperiri potest.

Venâ sectâ refrigerantia & repellentia applicanda. De iis tamen monendum, non diu in eorum vsu insistendum esse. Cùm enim vesica membranosa sit, frigidis, quæ neruis & membranis inimica, facilè offenditur, & vesica constringitur, atque vrina, quod aliàs in hoc affectu accidit, supprimitur, humorumq; discussio prohibetur. Ideoque ad moderatè calida, dolorem lenientia & laxantia maturè accedendum.

Quapropter talis clyster injici potest.

℞. *Malua*,
violar.
parietar.
lactuc. an. M. j.
sem. 4. frig. maior. an. Drach. ii.
lini Drach. iii.
Coq. *in s. q. aq. hordei.*
Colat. ℞. Vnc. x.
cassiæ extractæ Vnc. i.
ol. violar. Vnc. ii.
F. Clyster.

Aut si dolor sit maior.

℞. *lactis recent.* ℔. i.
succi lactucæ vel solani,
olei violar. an. ℥. ii. M.
F. Clyster.

Extra ex iisdem fomenta & cataplasmata applicentur.

Et ad dolorem leniendum talis potest fieri fomentatio.

℞. *Rad. alth.* Vnc. i.
parietar.
maluæ,
alth. an. M. i.
flor. chamameli M. ß.
granor. halicacabi Vnc. ß.
Coq. in aq. pro fomento.

Post fomentationem locus inungatur sequenti vnguento.

℞. *Ol. amygd. dulc.*
violar. an. Vnc. i.
mucilag. sem. alth.
fœnigraci,
lini an. Drach. vi.
granor. alkekengi contusor. Drach. i. ß.
ceræ parum.
F. Vnguentum molle.

Simul exhibeantur, quæ feruorem humorum mitigant, & vrinæ ardorem tollunt, *decoctum hordei cum emulsione sem. quatuor frigidor. maiorum, papaueris, tragacanthæ, syrupus violar. nymphææ, de papauere*, cum *aqua lactucæ, portulacæ, solani, conserua violarum, borraginis, maluæ, species diatrag. frigidi.*

Hinc magis discutientia adhibenda, & pubes inungenda *oleo rosar. amygd. dulc. chamæmelino*, & reliquis etiam *flores chamæmeli & semen lini* addenda.

Si tumor ad suppurationem tendat, adhibenda eius maturationem

promouētia ex *semine lini, fanigraci, caricis, adipe gallinaceo.* Postea danda opera, vt abscessus rumpatur.

Si inflammatio in tumorem scirrhosum conuersa fuerit, emolliendā *cassia extracta* cum *oleo amygd. dulcium*, & adhibeatur *decoctum althææ, maluæ, florum chamæmeli.*

Si vrina nullo modo prouocari possit, catheteris vsu educenda, qui quidem affectum non tollit, quia tamen vrinam extrahit, ne malum augeatur, præcauet, id quod in fæminis sine periculo fieri potest; in viris verò cautè agendum, ne dum ægrum à periculo liberare conamur, eum in maius coniiciamus.

Vesicæ situs mutatus.

Vesica situs mutatus.

Præterea etiam vesica naturalem situm quandoque mutat. Id quod raro quidem accidit: obseruauit tamen Platerus in Piscatore quodam, cui factâ rupturâ in inguine vesica in scrotum descenderat, & ibi distenta latebat, vt vrina nec cathetere immisso reddi posset, donec chirurgus inscius vesicá esse, dum sectionem tentat, vesicâ vulneratâ vrinam profudit, ægerq; statim leuamen, sed summum periculum percepit; à quo tamen liberatus fistulâ illic relictâ per eam postea semper vrinam reddidit.

CAPVT V.

De Vesicæ Vulneribus.

Vesica vulnera. Signa.

SI Vesica vulnerata sit, cognoscitur id è loco, cui vulnus inflictum est, & dolore circa pubem; vrina supprimitur, vel cum vrina sanguis mingitur, aut ex ipso vulnere vrina effluit, ventriculus in consensum trahitur vnde bilis vomitus, aut singultus sequitur.

Prognostica.

Prognostica.

I. Si vesicæ corpus, & pars, quæ neruosa est, vulneratur, insanabile ferè malum est, & inflammatio ac conuulsio superuenit. Obseruatum tamen est, etiam vesicam in fundo vulneratam sanatam fuisse, cuius rei exempla habentur in obseruat. Schenckii. Neq; enim vesica tota neruea est, sed exterior eius membrana carnosior est, vnde Hieron. Fabricius ab Aquap. & Spigelius eam pro musculo vesicæ constrictorio habent. Rarò tamen integrè sanatur tale vulnus vesicæ, etsi æger non moriatur, sed callo inducto fistula manet, per quam vrina excernitur.

II. In collo verò vesicæ, quæ pars carnosior est, vulnera lethalia non sunt, id quod calculorum perfectionem extractio satis docet.

Curatio.

Curatio.

Vulnerum autem vesicæ curatio maturanda, ne in fistulam degenerent. Ideoque in vulnus glutinantia medicamenta imponenda circum circa verò locus inungendus *oleo rosa. lilior. albor. masticbino.* Possunt etiam in vulnus iniectiones fieri ex *rosis, radicibus consilidæ, foliis myrti,* in *vino* coctis, quibus *mel rosatum* addatur Æger pauco potu vtatur.

CAPVT VI.

De Vesicæ Scabie & vlceribus.

Scabies vesicæ.

Scabies vesicæ.

SCabies vesicæ ex humoribus acribus & salsis eius superficiem internam quasi erodentibus oritur.

Quod vbi accidit, pruritus in pectine percipitur, vrina graue olet, & furfuraceum sedimentum in fundo residet æger sæpe mingit, & si maius malum sit, interdum etiam cruenta.

Malum, si diutius duret, in vlcus mutatur, & in senibus plerumque incurabile est.

Curatur autem euacuatione humorum acrium & salsorum factâ syrupo & melle rosarum solutiuo, manna, cassia.

Deinde medicamentis humores temperantibus ex *violis*, *lactuca*, *seminibus quatuor frigidis maioribus*, *papaueris*. *Fragorum etiam succus* cum *melle* exhiberi potest, item *succus baccarum myrti cum vino*.

Eadem etiam in vesicam injicere licet. Extra quoq; applicentur medicamenta refrigerandi & consolidandi vi prædita.

Vlcera Vesicæ.

Causæ.

Vlcera vesicæ Causæ.

Vlcera verò vesicæ quod attinet, in quæ etiam scabiem vesicæ degenerare diximus, fiunt ab humoribus acribus vel pure è locis superioribus transeunte, & medicamentis vesicam exulcerandi vim habentibus, inter quæ sunt præcipuè cantharides haustæ. Vulgo equidem statuitur, cantharides non solùm haustas, sed & extra capiti, brachiis, genibus & cruribus applicatas, imò in pera gestatas sanguinis mictionem excitare, cuius rei historias ex Montagnanâ, Paschalio, Occone & aliis collegit Schenckius, *lib. 3. obseru.* Verùm etsi centies & sæpius ceruici, post aures, brachiis cantharides ægris applicârim, nunquam tamen tale quid obseruare potui. Post inflammationem etiam & abscessum vesicæ malè curatum vlcus relinqui solet. Excitantur quoque vesicæ vlcera à calculo aspero vesicam lædente, vt & à vasorum ruptione & læsione, à percussione, lapsu, & simili violentia. Consistit autem vlcus vel in fundo vesicæ, vel in eius collo.

An cantharides per vesicam exulcerent.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur autem vlcus vesicæ è squamulis, quæ Græcis ἰεσχαίδες, & pure, quæ cum vrina eminguntur, ac graui vrinæ odore, si vlcus sit sordidum: dolor adest grauis in pectine & pube, quoties ægri mingunt; nonnunquam etiam, & cùm vlcus serpit; subcruenta & saniosa eminguntur. Vrinæ quoque difficultas accedit, sæpè & tenesmus & egerendi appetitus, ac membri virilis erectio.

Cùm autem etiam in meatu vrinario & pene vlcus esse possit, distinguitur id ex eo, quòd si vlcus in pene est, pus, & sanies, quæ excernitur, vrinam præuenit, aut statim in primo exitu apparet, aut etiam sine vrinâ effluit: quæ autem à vesica exulceratâ excernuntur,

cum vrina mixta sunt. Statim tamen seu ramenta, seu pus, quod cum vrina in vesicæ vulneribus excernitur, vbi reddita est vrina, subsidet. Præterea in meatus vrinarij vlceribus inter mejendum dolor percipitur, id quod in vrinæ vlceribus non accidit, nisi iuxta collum eius vlcus consistat. Tum enim mictionis tantum tempore, & vbi mingere cœpit, vel cessauit, dolor percipitur. Præterea situs doloris discernit, an vlcus sit in collo vesicæ, aut in meatu vrinario.

Vesicæ quoque & renum vlcera doloris situs facile distinguit. Ita etiam si pus ex liene, hepate, thorace & aliis superioribus partibus descendat, dolor vel alia signa eius loci affecti adsunt.

An autem in fundo vesicæ vlcus consistat, an iuxta vrinarium meatum, eo discernitur, quod si in fūdo vesicæ fuerit, dolor circa pubem percipitur; si autem iuxta meatum vrinarium, tempore mictionis magis deprehenditur, vt modò dictū, & imprimis vbi mingere incipiunt & desinunt.

Prognostica.

Prognostica.

I. Vlcera vesicæ plerumque incurabilia sunt; quia in parte sunt membranosa, & vrina, quæ mordax est, continuò illo transitu vellicat, & consolidationem impedit.

II. Periculosiora autem sunt, quæ ex erosione sunt orta, quàm quæ ex aliis causis.

III. In senibus etiam, quàm iuuenibus difficilius & rarò curantur vesicæ vlcera.

IV. Vlcus, quod est à calculo, non curatur, nisi calculus prius extrahatur.

V. Cōtinuus autem, qui adest, dolor vires dejicit, vigilias parit, corpus consumit, homóque tandem ad cachexiam vel atrophiam deducitur.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio.

Vt alia vlcera, ita & vesicæ abstersionem & consolidationem requirunt, simulque præcauendum, ne vlcus irritetur, latiusque serpat: Dolor quoque, qui vrgere solet, leniatur, vt & vrinæ ardor ac difficultas.

Ideoque danda opera, ne vrina acris generetur, sed humorū acrimonia temperetur, id quod præstant *violæ, radices althææ, iniubæ, sebesten, syrupus violar: de nymphæa, cum aqua lactucæ & endiuiæ, emulsio amygdalarum dulcium cum seminibus frigidis maioribus, & papauere.*

Humores etiam à vesica & renibus diuertendi, & ad aluum deriuandi medicamentis, quæ supra *de renum vlceribus* sunt proposita: imprimis *cassia & terebinthina* vtilis est.

Commodum est & hoc electuarium.

℞. *rad. glycyrrhizæ,*
polypod. q. an Vnc. ß.
sem. 4. frigid. maior. an. Dr. iii.
flor. violar.
borrag. an. M. ß.
iniubar, num. xii.
pruunor. Damascenorū num. xv.
passular. minor. Vnc. i.
fol. senæ elect. Vnc. i. ß.

Infundantur in aq. hordei, mane ebulliant & colentur.

Colaturæ adde *mannæ* in s. q. *decocti* solutæ & colatæ Vnc. i.
cassiæ extractæ Vnc. iij.

Coq.

Coq. ad Electuarij consistétiam. Dosis Vnc. i.

Ad abstergendum vlcus aqua hordei, mellis vel sacchari, in quibus radices fœniculi aut graminis coctæ sint, dentur.

Vel ℞. *Spicæ* Drach. ß.
seminis apij Drach. iij.

Coq. in aqua, cum colatura fiat è *nucleis pini* xx. *sem. quatuor. frigid. maior.* Vnc. ß. *emulsio.*

Vel ℞. *Terebinth. Cypriæ aquâ equiseti lotæ* Drach. ij.
glycyrrhizæ scrup. ii.
trochisch. alkekengi scrup. i.

Fiant pilulæ instar cicerum. Dentur tres, & postea bibatur liquor conueniens.

Possunt etiam per catheterem abstergentia in vesicam injici.

Tandem consolidantia vsurpentur, & quidem exhibeantur medicamenta ex *symphyto maiore, plantagine, prunella, equiseto, baccis myrti, bolo Armeno, terra sigillata, thure, gummi Arabico, corallijs, sanguine Draconis, mastiche, mumia, trochiscis alkekengi.*

Vt ℞. *succi plantag.*
consolidæ maioris an. ℔. ß.
aq. rosar. Vnc. iij.
sacchari ℔. i.

Coq. ad julebi consistentiam.

Vel ℞. *Radicum alth.*
consolid. maior. an. Vnc. ß.
auriculæ muris,
equiseti an. M. i.
alchimillæ,
symphyti,
flor. ros. rubr. an. M. ß.
granorum halicacabi,
glycyrrhizæ,
passularum an. Vnc. ß.

Coq. *in aq. s.* pro ℔. ii.

Colatura dulcoretur saccharo, & aromatisetur *cinamomi* Drach. i.

Vel ℞. *Cons. rosar.* Vnc. i.
boli Armeni,
terræ sigill.
mastiches an. Drach. i.
amyli Drach. ii.
syrupi de consolida q. s.
F. Electuar.

Vel ℞. *Equiseti* Drach. ii.
sem. plantag.
mastich, an. Drach. i.
sacch. ros. tabul. Vnc. ß.
F. Puluis. Vel *succus equiseti* cum vino exhibeatur.

Vel ℞. *Terebinth. Cypriæ aq. plantag. lota,* Drach. i.
boli Armen.
trochisc. alkekengi sine opio ana Drach. ß.
succi glycyrrhizæ scrup. ii.
gummi tragacanth. scrup. i.
Cum *succo equiseti* fiant pilulæ instar cicerum.

In vesicam verò infundatur per catheterem *lac recens mulsum* cum *mumiâ*, vel *mel rosaceum*, vel *succus equiseti & symphyti maioris.*

Trochisci Gordonij.

Trochisci Gordonij, quorum hęc est descriptio, pluribus scopis inseruiunt. Vlcus enim mundant, dolorem sedant, & vrinæ ardorem mitigant, simulque conglutinant.

℞. *Sem. 4. frig. mai.*
papau. albi,
maluæ,
berberis,
portulacæ,
cydoniorum,
myrtillorum,
tragacanthæ,
gummi Arabici,
pinearum mundatarum,
pistaciorum,
sacch. candi,
penidij,

glycyrrhizæ,
hordei mundi,
mucilag. psyllij,
amygdal. dulc. an. Drach. ii.
boli Armeni,
sang. Draconis,
spodij,
rosarum,
myrrhæ an. Vnc. i.

Cùm *hydromelite* fiant Trochisci pondere Drach. ii. quibus cum vti volueris, dissoluatur vnus in lacte.

Atq; hîc etiam, quæ per catheterem injiciuntur, plus prosunt, quàm ore sumpta, cùm longa à ventriculo ad vesicam via sit, in qua vires medicamenti non parum alterãtur.

Extra talis fiat inunctio.

℞. *Olei mastichini,*
myrtini,
cydoniorum an. Vnc. i.
styracis liquidæ,
ceræ an. Drach. i.
boli Armeni scrup. ii. Misce.

Hinc tale imponatur cataplasma.

℞. *Mastich.*
thuris,
terræ sigillatæ,
boli Armeni,
hypocistid.
myrti an. Drach. ii.
farinæ siliginis Vnc. i. ß.
ol. rosac. myrtini an. q. s.
F. Cataplasma.

Vlcus, quod est à calculo, non curatur, nisi calculus tollatur, vt supra, *Progn.* 4. dictum: quem tamen extrahere periculosum est propter vlcus. Ideoque si vlcus sit profundum, tutius est saltem emplasticis quibusdam & viscosis vti, vt lapidi quædam leuitas inducatur & vulnus mitigetur, quod fit vsu lactis cum amylo & aliorum viscosorum.

Si vlcus sit à cantharidibus, atq; id recens, lac copiosè exhibendum, vel emulsio sem. 4. frig. maior. & papaueris. Postea consolidandum cum tragacantha, bolo Armeno, terra sigillata, corallis. Si iam antiquum sit, vt alia vlcera curandum.

Plura medicamenta ad vesicæ vlcera ex antiquis collecta videantur apud Aëtium, *tetrab.* 3. *serm.* 3. *cap.* 29. vt & Rondeletium.

Insignem vlceris vesicæ, & quidem curati habet historiam Guilh. Fabricius, *cent.* 3. *obs.* 69. Fœmina quædam bimastri à partûs tempore continuis ac maximis doloribus è regione vesicæ, & stillicidio vrinæ laborabat, & vrina quoq; & quicquid siphone in vesicam infundebatur, per collum vteri statim inuoluntariè effluebat. E quibus fundũ vesicę ad matricis vsque collũ exulceratum fuisse, rectè colligebat Fabricius. Pro dolore ergo leniendo iniecit sequens medicamentum.

℞. *sem. cydoniorum,*
fœnigræci an. Drach. i.

Macerentur per horam in ℔. i. ß. *decocti hordei*, postea per linteum exprimantur, fiatque mucilago satis liquida, cui add.

ol. amygd. dulc. Vnc. ii.
mell. rosat. colati Vnc. i.
Misce.

Fiat iniectio. De quâ singulis horis parùm tùm in vesicam, tùm in os vteri siphone tepidè injiciebat.

Et quia aluus non satis lubrica erat, sequens præscripsit Enema.

℞. *Decocti capitis vitul. & lumbricor. terrestr.* Vnc. x.
vitell. ouor. num. ii.
ol. anethini & chamæmel. an. ℥. i.
Misce fiat Enema.

Pectini verò hunc fotũ applicuit.

℞. *Radic. althaea* Vnc. i.
flor. chamamel.
fol. malu.
violar. an. M. i.
sem. cydonior.
fœnigraci an. Drach. ii.
anisi,
fœniculi an. Vnc. i.

Coq. *in aqua*, in quâ madefactũ linteum reduplicatum (spongia enim propter salsedinem non conuenit) calidè applicetur.

Deinde sequenti linimento ventrem, coxas, & genitalia inungi curauit.

℞. *Ol. amygdal. dulcium,*
de vitell. ouor.
axung. humana, an. vnc. ß.
ol. lumbricor.
aneth. an. Vnc. i.
Misce.
F. Linimentum.

Renes verò sæpissime hoc vnguento inungebantur.

℞. *Ol. rosar.*
nymph.
violacei an Vnc. i.
caphura scrup. i.

Cum *albumine oui*, paucóq; *aceto rosato*, mixtis simul in mortario plumbeo. F. Vnguentum.

Pro cœna sequens amygdalatum exhibuit.

℞. *Amygdal. dulc.*
sem. 4. frigid. maior.
papau. albi an. Drach. ii.
decocti hordei,
aq. nymph.
rosac. an. Vnc. i.
F. Emulsio s. a. Adde
aquæ cinam. cum vino,
buglos. & borrag. Vnc. i.
sacch. perlati Vnc. i. ß. Misce.
F. Amygdalatum.

His remediis adhibitis, dolor paulatim remisit; ita vt ea nocte melius quieuerit, quàm antea. Sed quod mirandum, per vlcus, quod in fundo vesicæ erat, infinitos lapillos, contusi pumicis instar, filamentis & membranulis colligatos ac inuolutos in collum matricis excreuit.

Dolore sedato per multos dies sequens decoctum syphone in vesicam & collum matricis iniecit.

℞. *Rad. consolid. maior.* Vnc. i.
hordei integri M. i.
herb. agrimon.
veronica,
scordij,
alchymilla,
sanicula an. M. ß.
Coq. *in aqua.*
In ℔. i. *colatura* dissolue
mell. rosac. Vnc. ii.
Misce.
Fiatque iniectio.

Quâ in vesica iniectâ, per collum matricis vnà cum vrina statim effluebat. Post iniectionem turundam longitudine quatuor digitorum transuersorum, sed crassam satis, ex stupis & gossypio concinnatam, inque sequenti collyrio madefactam matricis collo infigi curauit.

℞. *Mucilag. sem. cydonior. cum aqua plantag. extracta* ℥. iv.
cornu cerui vsti
lapidis calaminar.
tucia praparata an. Drach. ß.
radic. consolida maior. subtiliss. puluerisat. Drach. ii.
Misce.

His breui sic conualuit, vt domesticis negotiis paulatim vacare potuerit. Vrina tamen continuò per collum vteri magnâ sui molestiâ

effluebat. Etsi verò talia vlcera, quæ fundum ipsius vesicæ & collum matricis penetrant, vt plurimùm incurabilia sint ex sententiâ Hippocratis: suasit tamen Fabricius, vt optimâ victûs ratione vteretur, & ab omnibus iis, quæ vrinam reddunt acrem, abstineret, deinde vt per vices corpus expurgaret, quin etiam vt singulis matutinis medicamenta conglutinantia, qualia sunt potiones vulnerariæ, assumeret. Hæc cùm religiosè & indefessè (magna enim in ea erat sanitatis recuperandæ auiditas) per menses aliquot obseruasset, stillicidium vrinæ per collum vteri paulatim imminutum est, adeò vt partim per collum vesicæ, partim verò per collum vteri efflueret. Illa autem continuò vsa medicamentis conglutinantibus, & per interualla etiam purgantibus, intra menses octo, non sine admiratione omnium eorum, quibus res cognita, planè curata fuit, adeo vt posthac Dei Opt. Max. gratiâ ne guttula quidem vrinę inuoluntariè effluxerit, sed à vesicâ collecta, retenta, & excreta fuerit, non aliter, ac si antea nunquàm malè affecta fuisset.

Diæta.

Diæta. Æger fugiat aërem calidum & austrinum, vitet in cibis dulcia, quæ facilè bilescunt, amara, salsa, acria, aromatibus condita, acetum acre, non multum edat, & parcè omninò bibat. Cibi sint boni succi, facilis coctionis & glutinantes: & imprimis vtile est lac, quod & cibi loco est, &, ex Aëtii sententia, nulli remedio postponendum: cùm & asperitatem leniat, partesque exulceratas eluat, aliosque affectus extergat. Vtile est & hordeum, oryza lacte cocta, panis siligeneus. Et omnino cibi tales sint, qui vrinæ acrimoniam mitigant. Æger in lecto decumbat, aut saltem quietum se contineat.

Fistulæ Vesicæ.

Fistulæ vesicæ. Vulnera & vlcera vesicæ interdum in fistulas abeunt, quæ quomodo curari possint, ex sequentibus duobus exemplis, quæ ex Ioannis Langij, *lib. 3. epist. 5.* breuiter hìc contrahere & proponere libet, patere potest. Curationem autem ille instituit hoc modo.

Primò corpus purgauit hoc medicamento.

℞. *Medull. cassiæ aquâ maluæ extractæ* Vnc. ß.
diaphœnici Scrup. v.
rhabarb. Scrup. ß.
cinam. ℈. v.

Misceantur & conspergantur momento *seminis anisi*, F. Bolus.

Loco affecto applicauit emplastrũ ex *diachylo cum gummis* ℥. ii. ß. *diachyl. mollis*, quod ibid. describitur Vnc. i. & *croci* Scrup. i.

Apertionem postea apostematis in loco decliuiori μετ' ἰξιν maturauit; in vulnus verò licinium, ex filamentis contortum, ac mixtura ex oui albumine & vitello, oleóque rosarum delibutum inseruit, ne labra vulneris conglutinarentur, & aliquatenus ad ichoris effluuium paterent, eandemque mixturam ad doloris ex incisione mitigationem applicauit, & emplastrum diachylum suum suppuratiuum obduxit. Cùm ergo pus bonum efflueret, & dolor omnis euanuisset, ac sal-

rem ardor vrinæ reliquus esset, & vrinæ stillicidium superueniret, salsos cibos omnes, & vinum ægro prohibuit, & decocto ex *hordei* M. ii. ß. *glycyrrh. rasæ* Drach. i. *sem. anisi* ʒ. ii. ß. *dactylis incisis* num. v. *sebesten* num xv. in *aq. font.* ℔. xii. parato propinauit, simulque ter quaterve singulo triduo *terebinth. Cypria aqua maluæ lotæ* Scrup. v. in bolo exhibuit, & tertia post hora *cyathum decocti cicerum* exhauriendum dedit. Sequenti triduo manè & vespere sesquicochlear. *syr. capill. vener.* Vnc. iii. ß. *glycyrrh.* Vnc. i. ß. *mixtorum* exhibuit. Quartò die ad *terebinthinæ* vsum rediit, cuius vsu effectum, vt ægrotus non amplius ardorem iuxta penis glandem perciperet: vlcus verò sua sponte solo ex lithargyro diachylo consolidatum est.

Alteram etiam historiam, *eadem epistolà*, recenset curatæ fistulæ in perinæo, per quam vrina effluebat.

Vniuersali corporis euacuatione præmissa, ad humoris serosi & vrinæ acrimoniam mitigandam pastillos vel potius morsulos parauit, & eorum quolibet die binos, vnum manè, alterum vesperi exhibuit.

℞. *Pinear aquâ rosar. lotar.*
Drach. ii.
sem. melon. Scrup. iv.
gummi Arabici,
tragacanthæ an Scrup. i.
cerasor.
rad. glycyrrh. an. Drach. ß.
cinnamom. Drach. i.
sacch. penid. Vnc. i.
sacch. in aq. ros. & maluæ an. s. q.
dissolut. Vnc. iv. ß.

Fiant morsuli, pondere ʒ. i. ß. Quarto verò quovis die haustum *decocti ligni guaiaci* Vnc. v. ad sudorem eliciendum, & serum expurgandum exhibuit.

Fistulæ, ad callum fistulæ exterendum, *surculos rad. ellebori nigri* inseruit, qui callum extererent, quos tertia die amouit, & penicilla seu turundas ex *æruginis* Drach. xii. *ammoniaci* Drach. iv. *aceto acri* exceptis, & in figuram oblongam formatis, vt callus arroderetur indidit. Et vt suppuratione callus colliquesceret, ex *terebinthina & glutine piscium*, addito ☿ *præcipitato*, turundas formabat, quas fistulæ indebat, quibus callus 20. horar. spatio liquescebat, & cum sanie frustulatim profluebat. Ne verò oscula fistulæ nimis citò coirent, spongiæ frustula oblonga fili ligatura coarctatata fistulæ imposuit, & sinus vlceris subcutaneos forcipe incidit.

Quibus peractis, vt vlcus absterderetur, sequens linimentum, linamentis discerptis exceptum, manè & vesperi, vlcere prius diligenter absterso, indidit.

℞. *Mell. ros.* Vnc. i.
terebinth. Drach. v.
rad. aristoloch. rotund. Scrup. i.
ireos,
myrrhæ rubræ an Drac. ß.
æruginis Scrup. i. g. v.
seui hircini Drach. iii.
Misce.

Et cùm sub sordium lentore caro mollis succreuisset, quam istud vnguentum abolere non potuit, vlcus ☿ præcipitato conspersit, & emplastrum diachylum imposuit. Post horas 40. emplastro & puluere sublato cùm vlcus purum reperiret, & caro bona sponte pullularet, epuloticum sequens, ob id Langij dictum, imposuit.

Epuloticũ Langij.

℞. *Terebinthinæ,*
cerusæ,
lithargyri,
lapidis calaminaris præparati,
ol. mastichini an. Vnc. i.
picis,
colophoniæ,
ceræ an. Drach. ß.

Coq. igne lento ad viscedinis lentorem. Deinde insperge.

mastiches,
olibani an. Scrup. iv.
corall. rubr. Drach. i. ß.
thuris Drach. i.
camphoræ Scrup. ii. ß.

Cùm pistillo calido exactè coadunentur, & fiat emplastrum.

Atque hoc modo vlcus consolidatum fuit.

CAPVT VII.

De Morbis meatus vrinarij: & primò De sphincteris vesicæ refrigeratione, & duplici meatu vrinario.

Sphincteris vesicæ refrigeratio.

Atque hi morbi totã vesicam vel eius orificium infestare solent. Sunt & alij, qui meatus vrinarij proprij sunt. Inter quos est primò sphincteris vesicæ refrigeratio, quæ inducitur à causis externis refrigerantibus, vt aëre frigidiore, sessione super lapide frigido, aquæ frigidæ balneo.

Et cognoscitur ex eo, quod actio sphincteris læditur & vrina contineri non potest: Et causæ, quæ sphincterem vesicæ refrigerare possunt, præcesserunt.

Curatur verò, vt aliarum partiũ paralysis à frigore facta, diceturque de eo etiam aliquid infra *de vrinæ incontinentia.*

Duplex meatus vrinarius.

Est etiam secundum naturam vnus meatus vrinarius. Guilielmus Fabricius tamẽ, vt *cent. 1. obserũ. 76.* refert, vidit puerum 12. annos natum Coloniæ Agrippinæ, cui natura duplicem vrinarium ductum dederat, quique per vtrumque vrinam sine vlla difficultate emittebat. Erant a: in loco solito alter super altero siti, tenuissimáq; membranâ & interstitiô distincti: sed inferior aliquantulum incuruabatur, ita vt ex eo lotium non rectâ, sed nonnihil deorsum fluitaret.

CAPVT VIII.

De meatus vrinarij angustiâ.

Meatus vrinarij angustia.

Cvm tanta vrinæ copia in vesica collecta est, vt naturam ad excretionem stimulet, laxato sphinctere per meatum vrinarium ea emittitur. Impeditur autem hoc sæpe ob meatus vrinarij angustiam.

Causæ.

Causæ.

Angustia hæc fit vel in meatus vrinarij orificio, vel in ipso meatu. Vtrumque verò accidit vel ab obstructione, vel à compressione, vel à constipatione meatus vrinarij. Obstructio sæpissimè fit à calculo, qui si magnus sit, in orificium meatus vrinarij prolapsus illud obstruit, vel si paruus sit, in ipsum meatum vrinarium penetrat, eumque obstruit. Idem aliquando

præstant sanguinis grumi, pus crassum & viscidum, vt & pituita crassa, viscida, & lenta.

Comprimitur autem nunc à re externa, vt sessione super re dura; vel interna, vt intestino recto fecibus aut flatibus turgido, partibusque aliis vicinis inflámatis aut turgescentibus, aut cum ipse penis & collum vesicæ intumescit, vel cum vesicæ ceruix contorquetur, vt interdum, dum vesica in scrotum delabitur, accidit, cuius exemplum habet Platerus.

Constipatur, dum caruncula vel callus, aut verruca in meatu vrinario generatur & excrescit.

Signa diagnostica.

Signa. Meatus vrinarii angustia in genere ex vrinæ suppressione cognoscitur. Quæ autem causa angustiæ sit, aliis signis discernendum. Si obstructio sit à calculo, eius signa antea tradita sunt. Si à grumo sanguinis, vulnus vel ruptura vasis præcessit, sanguisque antea cum vrina effusus fuit. Pus vrinarium meatum obstruere, colligitur ex eo, quod in vesica vel renibus vlcus fuit, & pus collectum est, vel in parte aliqua superiore, abscessus ruptus, & pus ad vesicam translatum est. Si à pituita crassa & viscida sit obstructio, etiam antea per vrinam euacuata est, eiusque redundantis in corpore signa adsunt. Compressio à causis externis ex ægri relatione cognoscitur. Si verò à tumore aliquo partium vicinarum meatus vrinarius comprimatur & eius notæ latere non possunt. Vesicæ ceruicem contortam esse, è vesicæ ex sede sua prolapsu cognoscitur. Constipatio à caruncula, callo aut verruca in meatu vrinario enata deprehenditur ex præcedentibus vlceris notis, & cathetere in meatum vrinarium immisso exploratur.

Prognostica.

Prognostica. 1. Malum ipsum, si pertinax sit, & perfecta adsit meatus vrinarii angustia, satis periculosum est; cùm vrina diutius in vesica detenta, & cumulata grauia symptomata inducere soleat.

2. Curatur autem nunc facilius, nunc difficilius pro causarum angustiam hanc inducentium varietate, quorum aliæ facilius, aliæ difficilius tolluntur.

Curatio.

Curatio. Curatio ad causas dirigenda est, quæ proinde pro causarum varietate variè instituenda. Si nimirum à calculo magno orificiũ vesicæ obstruatur, calculus loco illo amouendus. Ideoq; æger supinus collocatus, cruribus eleuatis concutiendus, vel cathere immisso calculus ab orificio vesicæ amouendus. Si verò calculus paruus aliquò vsq; in meatum vrinarium progressus sit, digitis eum parte inferiore comprimere, & calculum vsq; ad extremum meatus vrinarii deducere & per eũ exprimere oportet. Licet etiã specillum, quod in cochlearis formam in extremo excauatum sit, in meatum vrinarium immittere, ita vt lapidem prætereat & superet, ipsumque suo cauo comprehendat, atq; hoc modo comprehensum lapidem ex meatu vrinario extrahat.

Quod si forte ita calculus hæreat, vt digitis loco non moueri nec extrahi possit, partem laxantibus fouere oportet, in ipsum verò meatum calculum frangentia infundere. Quod si nec hoc modo loco moueri possit, ipsum penem secare & meatum vrinarium aperire, ac calculum extrahere necessarium est: Quod quâ ratione fieri debeat, in Institut. *lib. 5. part. 1. sect. 2. cap. 14.* monstratum.

Si à grumis sanguinis meatus vrinarius obstruatur, grumus dissoluendus medicamentis cùm internis, tùm externis. Exhibendum nimirum *oxymel simplex* vel *scilliticum* cum *decocto thymi & origani*, vel *amaranthi coma cum mulsa*, vel *lixiuium cum syrupo de capillis Veneris.* Eadem etiam in meatum vrinarium instillari possunt. Extra verò foueatur meatus vrinarius lixiuio, vel etiam immittatur candela cerea medicamento grumos sanguinis dissoluente madida.

Si obstructio sit à pure vel pituita crassa, vsurpanda sunt attenuantia & incidentia. Extra etiam vtendum fomentis & insessionibus ex *decocto origani, thymi, centaurij minoris*, cum *oleo rutaceo*. Quod si non sufficiat, *oleum de scorpionibus*, vel *rutaceum aut nardinum* in ipsum meatum vrinarium iniiciendum. Quæ si nec ipsa satisfaciant, cathetér immittendus, & vrinæ exitus promouendus, ac postea attenuantia & incidentia continuanda.

Si angustia sit à compressione, & quidem à causa externa, ea tollenda. Si à tumore interno, is curandus: si ex vesicæ in scrotum delapsu, ea in suum locum restituenda.

Si caruncula, callus, vel verruca in meatu vrinario excreuerit, tollenda, vt capite seq. dicetur.

CAPVT IX.

De Caruncula, callo, & verrucis in meatu vrinario enatis, vt & meatus vrinarij vlceribus.

Aliquando etiam caruncula, callus carnosus, verruca, aut omnino carnosa excrescentia in meatu vrinario nascitur. Idque plerumque iis accidit, qui gonorrhæa ex morbo venereo & hinc orto vlcere in meatu vrinario laborant. Talia enim vlcerea nisi maturè curentur, caro spongiosa in iis excrescit.

Caruncula, callus & verrucæ meatus vrinarii.

Signa Diagnostica.

Vbi caruncula in vrinario meatu est, nec vrina liberè excernitur, sed difficulter & guttatim, nec semen emittitur, ac grauissimi dolores coniunguntur. Exploratur quoque caruncula cathetere vel candela cerea in meatum vrinarium immissa. Cum verò etiam à calculo meatus vrinarius obstrui, & vrinæ exitus impediri possit, id hoc modo discernitur. In suppressione vrinæ à caruncula vrina similiter semper profluit; à calculo verò non eodem semper modo, sed aliquando liberè & copiosè redditur, aliquando repentè supprimitur, cùm ex fundo vesicæ calculus in eius orificium incidit. Cathetere etiam immisso tactu caruncula à calculo discerni potest. Dolor quoque in obstructione à calculo ad vesicæ radicem magis vrget.

Signa.

Ab obstructione etiam à viscidis & crassis humoribus hæc à caruncula angustia discernitur, quod obstructio à crassis & viscidis humoribus maior plerumque est, adeo vt vrina ex toto supprimatur.

Prognosticum.

Prognosticum. Malum plerumque satis periculosum & diuturnum est.

Curatio.

Curatio. Curatio autem carnem absuméntibus & vlcus consolidantibus perficitur, de qua re pluribus agit Amatus Lusitanus, *centur.4.curat.19.* refertq; Lacunam Romæ edidisse libellum, in quo diuinas penè laudes huic extirpandæ carunculæ inuento tribuit, & Authorem eius Philippum quendam facit. Amatus verò hunc id à se accepisse scribit.

Vniuersalia nimirum præmittenda, & corpus euacuandum, atq; radicis Chinæ & sarsæ parillæ decoctum exhibendum. Hinc ad topica veniendum. Collyrium autem Philippi illius, cujus mentionem facit Amatus, hoc est.

Collyrium Philippi.

℞. *Centaur. minor.*
apij,
caudæ equinæ an. M. ß.
hordei contusi Vnc. i.

Coq. in *aq.* lib. ii. ad consumptionem partis dimidiæ.

Decocto colato adde *mellis rosati, vel mellis centaurii* Vnc. ii. & per siphonem iniicito.

Vbi hoc medicamento sex vel octo dierum spatio absumpta caruncula fuerit sequentibus sex diebus tantum candela sicca immittenda, tandemque vlcus cicatrice claudendum, quod ille Philippus hoc medicaméto præstare tentauit.

℞. *Aq. plantag.*
rosar. an. Vnc. iv.
seri lactis caprin. Vnc. ii.
ceruss. Vnc. vi. (forsan ʒ. vi.)
aloës,
myrrhæ,
marmoris candidissimi,
spodij,
crystalli an. Drach. i. ß.
camphor. Scrup. ß.

Arida terantur subtilissime, cribróq; excussa humidis misceantur.

Verùm periculosum hoc medicamentum putat esse Amatus, vt quod ex lapidum puluere fiat, qui in vesicam immissi difficulter egrediantur, imò grauia symptomata pariant, vt ipse experientia obseruauit, & Mercatorem quendam ex vsu huius medicamenti mortuum esse refert, & propterea monet, ne quid calculosi, arenosi aut lapidosi in fistulam vrinariam immitatur.

Amatus his medicamentis vsus est in viro Nobili.

Emplastrum, quod huius Lernæi & Herculei morbi clauã nominat, quod hymnis multis & laudibus variis decantari mereatur; nec solùm huic morbo prodesse scribit, sed varios alios arcere & explodere, polypos videlicet vnicè curare, & extuberantes carnes in aurium meatibus & aliis locis repertas vnicè extirpare & resecare.

℞. *Virid. æris,*
auripigment.
vitriol.
aluminis roche an. Vnc. ii.

Omnia hæc aceto acerrimo perfusa inter duos porphyrites lapides quàm accuratissime ducantur, in læuoremq; tenuissimum reddãtur, & Soli æstiuali exponantur: hæc rursus sic exsiccata aceto affuso du-

cenda sunt & læuiganda, Soliq; exponenda, qousq; puluis subtilissimus euadat, & à medicamentis iis omnis prorsus acrimonia extincta sit, quod opus octo dierum spatio conficies.

Hoc confecto & parato puluere
℞. *Ol. rosacei* Vnc. iv.
litharg. Vnc. ii.

Ad ignem fiat coctura, quousq; emplastri modo corpulenti acquirat consistentiam: tunc ab igne deposito adde *prædicti pulueris* Vnc. ii. & rudicula vel spatula misce, & ad ignem omnia tractato, quousque medicamentum duriusculum euadat, ita vt si candelæ cereæ, vel plubeæ virgulæ hæreat, non diffluat, etiamsi digitis tractetur. Præter emplastrum hoc cereas candelas numero viginti quoq; inpromptu habuit, quæ ex alba cera, pauculâ resinâ terebinthinâ adiectâ, paratæ fuerunt, longitudinis duodecim digitorum transuersorum, crassitudinis verò prout meatus vrinarius ferre videbatur: nec minus ex plũbo tres vel quatuor virgulas habuit, eiusdem longitudinis & crassitudinis, quæ vsurpari possunt candelarum loco, quando carunculæ refractariæ sunt. Candelam nimitum ceream vnam emplastro inunctam in vrinarium meatum immisit, per sex vel octo dies singulis diebus candela innouata & meiendi tempore extracta, donec ex candelæ penetratione, caruncularũ & humoris putridi excretione, atq; vrinæ libera emissione carũculas extirpatas esse, deprehendit. Carunculis absumptis per octo dies nihil, nisi candelã crassiusculã siccam absq; vllius rei inunctione immisit. Quo tempore elapso ad abstergendũ per siphonem immisit sequẽs medicamentũ.

℞. *Hord. non excort.* P. ii.
rad. aristoloch. rot. Vnc. i. ß.
plantag. P. ii.

Coq. in aq. ad dimidias.
Colaturæ adde
mellis rosſ. colat. Vnc. ii. M.

Quod medicamentum bis térve de die sex continuis diebus per siphonem iniiciatur. Quod si fortioribus opus fuerit, Lanfranci *aqua viridi sequenti* vsus est.

℞. *Alum. roch.*
virid. æris an. Vnc. ß.
auripigm. Drach. i.

Coq. in ℔. ii. *aq. fontanæ* vel *plantag.* ad ℔. ß. absumptionem & colentur, Colatura *camphorâ* alterata per siphonem in meatum vrinarium, iniiciatur.

Tandem hoc cicatricem inducente medicamento vsus est.

℞. *Cerussæ* Vnc. i.
alum. roch.
litharg. an. Drach. ii.

Coq in *aq. cand. equin.* ad dimidias, & colentur.

Atq; hoc modo intra mensis spatium æger iste perfectè sanatus est.

Curationem etiam carunculę talis feliciter peractã habet Forestus *lib. 25, obs.* 10. eamq; prolixè & accuratè describit, quæ cùm à Lectore ibi videri possit, operæ pretium esse non puto, eam hîc transscribere.

Vlcera meatus vrinarij.

Vlcera meatus vrinarii.

Aliquando etiã exulceratur meatus vrinarius: verùm cùm vlcera ista non solùm meatum vrinarium, sed & alias penis partes plerumq; occupare soleant, vna opera de iis postea inter morbos *partium genitalium in viris* agemus.

LIBRI TERTII

PARS VIII.

SECTIO SECVNDA

De Symptomatibus Vesicæ.

CAPVT I.

De Dolore Vesicæ, & stupore ac resolutione sphincteris vesicæ.

Vesicæ symptomata.

ATQVE hi sunt morbi vesicæ. Symptomata quod attinet, & primò actiones læsas, actio equidem vesicæ propria est, vrinam à renibus acceptam aliquamdiu continere, & postea per vrinarium meatum emittere; Sensus verò tactûs ipsi cum aliis partibus communis est, & stupor ac paralysis vesicæ cum aliis partibus commune symptoma, & proinde de illa actione læsa prius agendum videbatur: quia tamen dolor, stupor & paralysis inter causas illius actionis læsæ numerantur, de his prius agere libet. Deinde dicemus de vrinæ suppressione, vrinæ imminutione, stranguria, difficultate mictionis & ardore vrinæ, vrinæ præter voluntatem effluuio & incontinentia, profluuio nimio & diabete, vrina rubra, cruenta, nigra, purulenta, sabulosa, de rebus alienis cum vrina excretis, de vrinæ per aluum & alia loca inconuenientia excretione.

Cur de dolore, stupore ac resolutione primò hic agatur?

Vesicæ dolor.

Et primò quidem dolorem vesicæ quod attinet, occupat is vel totam vesicam, vel eius collum & meatum vrinarium. Tota vesica dolet, cùm nimium distenditur, ob vrinam in ea præter naturam retentam & cumulatam, de cuius causis postea dicetur. Dolet etiam vesica cum inflammatur, vulneratur, exulceratur, de quibus affectibus supra inter morbis vesicæ dictum.

Causæ.

Ceruicis autem & meatus vrinarij dolor à causis plurimis ortum habet, à calculo nimirum in orificio vesicæ vel in meatu vrinario hærente, ab vlcere, ab vrina acri,

de quibus postea de mictione cum dolore, & ardore vrinæ dicetur. Ideoque hîc de doloris vesicæ causis, signis & curatione plura afferre opus non est. Petantur ea è locis allegatis.

Sphincteris vesicæ stupor.

Cùm verò vesicæ musculus, qui Sphincter appellatur, præpositus sit, ne vrina continuò effluat, sed pro arbitrio hominis retineatur, & excernatur, solet hæc eius actio interdum lædi, & sphincter interdum stupore & paralysi affici, vt stimulum illum non sentiat, & vrinam non rectè contineat, sed profluere sinat. Id quod accidit, neruis, qui partim à sexta coniugatione, partim ab illis transmittuntur, qui postremi à spinali medulla ossis originem trahunt, affectis, iisque vel refrigeratis, vel obstructis aut compressis, vt alias de causis stuporis & paralysis diximus.

Curatur etiam, vt aliarum partium stupor & paralysis, fomentis, oleis, vnguentis, emplastris contra paralysin vsitatis, regioni vesicæ admotis.

CAPVT II.

De Vrinæ suppressione seu Ischuria, & vrinæ imminutione, seu Dysuriâ.

Vrinæ emissio seu mictio multis modis vitiatur. Vel enim planè supprimitur, quod fit in ischuria; vel parcius, quàm par est, redditur, quod fit in Dysuria, quæ mictionis ablatæ aut imminutæ sunt symptomata; vel etiam deprauatur, de quo *postea*.

Vrinæ suppressio.

Et primò vrinæ suppressionem, quæ Græcis ἰσχουρία, quod attinet, duplici de causa vrina non redditur, vel quia nulla est in vesica, vel licèt adsit, reddi non potest, qui affectus propriè ἰσχουρία appellatur, alter verò impropriè.

Duplex.

Sunt enim, vt vrinæ excretio rectè fiat, quatuor necessaria, primò vt vrina adsit, quæ naturam ad excretionem stimulet; secundò vt stimulus iste à facultate sentiente, quam obtinet per sextæ coniugationis & alios spinalis medullæ inferioris neruos, percipiatur; tertiò vt facultas irritata ad expellendum insurgat, ad quam rem etiam musculi abdominis concurrunt. Tandem vt musculus ceruicis vesicæ aperiatur, & orificium vesicæ pateat.

Ad vrinæ excretionẽ quatuor sunt necessaria.

Primò ergo si nulla adsit in vesicâ vrina, etiam nulla fit eius excretio, cuius rei exempla aliquot collegit Marcellus Donatus, *de histor. med. mirab. lib. 4. cap. 28.* Fit autem hoc, cum vrina nulla à renibus & vreteribus ad vesicam peruenit. Id verò multis de causis accidit, nimirum vel venarum & arteriarum emulgentium, vel renum, vel vreterum vitio. Venarum emulgentium vitio hoc accidit, cùm obstruuntur à pituita crassa, vel cum ipsorum facultas attractrix labefactata est: Renum vitio, cum obstruuntur, imprimis à calculo: vreterum, cum obstruuntur vel à calculo, vel pituita viscida, vel grumo sanguinis, vel pure. De causis verò harum affectionum supra de renum & vreterum morbis dictum, ideoque restat, vt saltem de ea vrinæ suppressione agamus, cùm, vrina in vesica præsente, eius suppressionis causa in vesica consistit,

Cauſæ.

Cauſa.

Supprimitur autem vrina vel læſa facultate, vel impeditâ eâ propter morbos veſicæ. Læditur facultas vel ſentiens, vel expultrix. Sentiens læditur, dum veſica ſtimulum vrinæ non percipit; quod fit, dum nerui, à quibus veſica ſenſum habet, afficiuntur: id quod accidit lapſu, ictu, vertebrarum eò loci luxatione, vt Galenus, 1. *de loc. affect. cap.* 1. docet, vulneribus ſpinalis medullæ, tumoribus, qui nervos ea parte afficiunt. Expultrix læditur, quando vel fibræ tranſuerſæ veſicæ expulſioni dicatæ læduntur, quod fit, aut ob intemperiem frigidam & humidam, aut dum nimium extenduntur, vt ſuum tonum & robur amittant, vt poſtea amplius contrahi non poſſint, id quod accidit, cùm vrgentibus negotiis, vt in concionibus, vel ſenatu, vel conuiuio vrina nimis diu retinetur & cumulatur, atque inde veſica nimis diſtenditur; vel dum muſculi abdominis, qui veſicæ in expellenda vrina ſubſidio veniunt, quocumque modo afficiuntur, vt rectè contrahi non poſſint. Impeditur autem expultrix ob morbos veſicæ & meatus vrinarij, de quibus ſupra dictum, cum ſcilicet veſica vel inflammatur, aut orificium eius comprimitur, vel obſtruitur à calculo, grumo ſanguinis, pituita, pure, vel conſtipatur, aut dum meatus vrinarius iiſdem de cauſis non patet. Galenus equidem, 1. *de loc. affect. cap.* 1. & 3. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. ſaltem cõſtipationis & obſtructionis ceruicis veſicæ ac meatus vrinarij mentionem facit, dum ſi corpus ipſius ceruicis veſicæ in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur, aut aliquid præter naturam, vt caruncula vel callus naſcitur, aut re quapiam, vt calculo, grumo ſanguinis, pituita, pure obſtruitur. Datur tamen adhuc vna cauſa, compreſſio, dum ſcilicet tumor extra veſicæ ceruicem ſubſiſtens eum comprimit, id quod fit, dum aut vterus, aut inteſtina, aut aliæ vicinæ partes præter naturam intumeſcunt, vel dum veſicæ è ſuo loco prolapſæ ceruix contorquetur & comprimitur. Nonnulli & ſubſidentiam addunt, dum ſcilicet ceruicis veſicæ muſculus quaſi conniueat, ex immodica ſiccitate & inanitione in febribus ardentibus. Verùm vix credibile eſt, in corpore viuente tantam, & præcipuè loco iſto humiditate perpetua ſcatente, ſiccitatem induci poſſe. Potius ſi quid tale in febribus ardentibus accidat, ad facultatem expultricem læſam & imbecillam referendum eſt. Pertinent huc & vulnera ac fiſtulæ veſicæ & meatus vrinarij, dum nimirum vrina, quæ per meatum vrinarium egredi debebat, per viam alibi patefactam effluit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Ipſum Symptoma per ſe patet: diſtinguendum verò primò, an vrina ſupprimatur vitio renum & vreterum, & ita non excernatur, quia nulla in veſica adſit; vel vitio veſicæ, dum ſcilicet vrina, etſi in veſica præſens eſt, non excernitur. Etenim ſi vitio renum & vreterum hoc accidat, & nulla in veſica vrina adſit, nulla grauitas, nulla tenſio, nullus dolor circa pubem percipi-

tur, adsuntque potius renum vel vreterum affectorum signa supra proposita. Contra si causa in vesicâ hæreat, atque ea vrina repleta sit, quam excernere non possit, tumor & tensio circa vesicam percipitur, ægerque conqueritur, quod etiamsi vrinæ reddendæ desiderio teneatur, tamen id præstare non possit, & Medicus etiam, si regionem vesicæ contrectet, & comprimat, tumidam & repletam eam deprehendet, quorum nihil percipitur, si vesica vacua sit.

Quænam autem causa suppressionis sit, porrò sic discernitur. Si vesicæ sensus desit, nullus sensus vrinæ aut dolor percipitur, etsi vesica plena & tumida sit, ac vrinæ copia valde distendatur. Si fibræ vesicæ refrigeratæ & humectatæ sint, cognoscitur id ex causis refrigerantibus & humectātibus, quæ præcesserunt, & adsunt signa paralysis vel totius corporis, vel spinalis medullæ, vel aliæ stuporem neruis inducentes causæ. Si eædem fibræ nimis extensæ sint, vrina præter voluntatem ob pudorem vel aliam causam nimis diu retenta fuit. Si vitium sit in musculis abdominis, æger ventrem inferiorem contrahere & comprimere non potest. Morbi verò vesicæ & meatus vrinarij ex signis supra de harum partium morbis propositis cognoscuntur. Præterea vbi meatus vrinarius saluus est & patet, vitiumque solum est in vesica, si vesica manu comprimatur, homóque ita collocetur, vt decliuis sit vesicæ positus, vrina redditur, & catheter sine difficultate immittitur. Si verò vitium sit in meatu vrinario, vesicæ compressione vrina non redditur, & catheter non sine difficultate immittitur, & Chirurgus in immissione aliquam resistentiam sentit. Quæ autem meatus angustiæ causa sit, Galenus ita discernere docet, 1. *de loc. affect. cap.* 1. *Nullâ calculi*, inquit, *notâ præcedente vrinam retentam, si sanguis effluxerit, par est, vt grumus fistulam vrinæ obturet. At fieri potest, vbi vlcerata est vesica, vt paulatim in ipsa grumus concrescat, vel non præcedente sanguinis fluore. Accidit etiam, vt sanguis ex renibus per vreteres in vesicam defluens, grumum efficiat. Atque in huiusmodi coniecturis magnus est æneæ fistulæ vsus: haud secus, ac cum vel pus, vel crassum lentumque humorem meatum obstruxisse suspicamur. In huiusmodi verò coniecturam ex præcedentium notitia hoc pacto inducemur. Etenim, siue vesica, siue renes antea affectu aliquo laborauerint, per quem tale, tantumque pus colligi potuerit, vt par sit, ab ipso obstructum fuisse meatum: probabiliter conijcies hanc ob causam vrinam supprimi: aut si etiam in parte aliqua renibus superiore fuerit abscessus, quo erupto haud absurdè pus in renes transsumptum esse putaueris. Quòd si nihil huiusmodi præcesserit, victus rationem inquirere oportet, an in otio educatus, vel multis cibis crassis viscosísque humores generare potentibus fuerit vsus. Sic etiam, vbi ob carunculam aliquam ab vlcere innatam vesicæ ceruicem obstructam esse putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo, quod demissa ænea fistula vrina vacuatur, intelligere possumus.*

Prognostica.

Prognostica.

I Vrinæ suppressio satis periculosum malum est. Neq; potest homo cum vrina diu suppressa viuere. Et quidem si non descendit per renes ad vesicam vrina, iecur opprimit, sanguinem inficit & inquinat, ac in totum corpus regurgitat, habitumque corporis aqua, vt in anasarca fieri solet, replet, suffocationis periculum inducit, nonnunquam & cerebro in cōsensum tracto torporem inducit. Interdum quoq; sanguis corrumpitur, & humores putrescunt, vnde febres accenduntur, & nisi ante septimum diem mingant, pereunt. Etsi enim postea vrina profluat, tamen ob febrem moriuntur. Eodem etiam modo si vesicæ vitio vrina supprimatur, magnus dolor in vesica excitatur & vrinâ ad superiora regurgitante varia mala inducuntur. Nonnunquam vrina ad superiora regurgitans per vmbilicum excernitur. Refert etiam Eustachius Rudius, *lib. 2. cap. 53.* Monachum quēdam ordinis Eremitarum, cui post ischuriam vesica rupta fuit, non multis diebus post per inguina vrinam emisisse, & deinde per femora, nates, vicináque loca, & ita miseram vitam multis annis protraxisse.

II. Qualis tamen sit futurus mali euentus, è causis, quæ id induxerunt, æstimandum. Prout enim causa vrinæ suppressionis facilè vel difficulter amoueri possunt: ita etiam de morbo salutari vel lethali præsagiendum. Qui autem cuiuslibet morbi, qui suppressionis vrinæ causa est, sit futurus exitus, è superioribus patet.

III. Grauissima nimirum & periculosissima est renum & vreterum, & quidem vtriusque, quod tamen rarum, obstructio, quam grandiores calculi, pariunt Paucis enim diebus in hoc modo affectis vrina in totum corpus regurgitat, idque inquinat.

IV. Periculosa etiam est vrinæ suppressio, quæ ob vertebrarum luxationem, aut ictum, aut lapsum, aut vulnus spinalis medullę accidit; cùm plerumque alia grauia symptomata coniuncta habeat, & eiusmodi morbos curare sit difficile. Et omnino periculosa est ischuria, quę à paralysi & affectione neruorum, qui vesicæ inseruntur, prouenit.

V. Ischuria à grumoso sanguine proueniens periculosa est Nam putescentem sanguinem grauia symptomata sequi solent.

VI. Pessima est vrinæ suppressio, quæ à caloris natiui extinctione in acutis morbis accidit.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio.

Curandi ratio dirigenda vel ad causas suppressionis vrinæ, vel ad ipsam vrinæ suppressionem. Quod causarum amotionem attinet, patet ea ex iis, quæ antea de morbis renum, vreterum, & vesicæ dicta sunt. Hoc saltem addimus, si à vesicæ imbecillitate & stupore sit vrinæ suppressio, calor eius fouendus, & sensus excitandus. Quapropter & glandes acriores & clysteres ano iniciendi, qui ob vicinitatem & membranarum communionem, quam habet intestinum rectum cum vesica, sensum vesicæ stupidum ad protrudendam vrinam excitat.

Ipſam verò vrinæ ſuppreſſionem quod attinet, etſi cauſa ſtatim tolli non poſſit, tamen danda opera, vt vrina prouocetur. Nonnunquam tamen vnâ operâ ſimul cauſa tollitur, ſi non planè ex veſica, à meatu tamen vrinario amouetur. Itaque manu veſicam muſculoſque abdominis comprimere oportet, atque interea anhelitum ſupprimere, vt etiam diaphragmatis ope veſica comprimatur, & vrina, quæ ſubſiſtit, exprimatur. Quo modo niſi vrina exeat, ad catheterem tāquam ſacram anchoram confugiendum, qui in meatum vrinarium immittendus, quo & ea, quæ orificium veſicæ obſtruunt, remoueantur, & vrina extrahatur. Dum tamen vrina propter inflāmationem ſupprimitur, omnino vitandus catheter, ne dolore excitato inflammatio augeatur. Imò præſtat prius candelam ceream oleo amygdalarum dulcium illitam immittere. Inſuper vtile fuerit, candelam ceream tenuiſſimam melle roſaceo illitam in meatum vrinarium immittere, aut per ſyringam liquorem aliquem conuenientem, oxymelite ſcillitico dilutum, vel aquam mulſam, in qua pulegium, calamintha, ruta, caſtoreum cocta ſint, infundere. Extra verò veſicæ regio fouenda decocto earumdem plantarum, & *abrotani, anethi, chamameli*, vel etiam dimidiæ horæ ſpatio æger in balneo ex decocto harum plantarum parato vmbilicotenus deſideat. Poſt fotum pecten, pubes & perinæum inungenda *oleo ſcorpionum, irino, coſtino, nardino, rutaceo*. In tali etiam vrina ſuppreſſione non multum bibendum, & vitanda omnia, quæ vrinam mouent, ne copia eius augeatur, & veſica nimium diſtendatur. Vbi à nimia veſicæ extenſione vrinæ ſuppreſſio orta eſt, pubes & perinæum fouenda *decocto parietariæ, anethi, florum chamameli, meliloti, ſem. lini, fænigræci*.

Vel ℞. *Vnguenti dialth.*
ol. ſcorpion.
amygd. amarar. an. Vnc. i.
terebinth.
butyri recentis an. Vnc. ß.
croci ſcrup. i.

CAPVT III.

De Diminuta Vrinæ excretione.

VRinæ excretio diminuta fit duobus modis, vel cum paucior, quàm par eſt, & in minori quantitate vrina excernitur, vel quia per longiora, quàm fieri ſolet, interualla emittitur. De priore priùs. *Diminuta vrinæ excretio.*

Cauſæ.

Equidem vrina, quàm pro ratione potus paucior, interdum redditur, vbi natura per criſin humores ſeroſos ad ambitum corporis mittit, & ſudore excitato per cutem euacuat, vel etiam dum aluus eſt liquidior & ſeroſi & aquei humoris aliquid per aluum ſimul euacuatur. Verùm iſta vrinæ paucitas ad hoc ſymptomatum genus, de quo hoc capite agimus, non referendum, cum poſt breue temporis ſpatium homo ad conſuetum vrinæ modum redire ſoleat. Sed de ea ſolùm vrinæ imminutione agemus, quæ renum vel veſicæ vitio accidit. *Cauſæ.*

Cauſæ

Causæ autē vrinę imminutæ sunt eadē, quæ modò capite præcedenti *de vrinæ suppressione* sunt propositæ, saltem minus validæ & imbecilliores; quæ etiam iisdem signis innotescunt.

Prognostica.

Prognostica.

I. Vrinæ difficultas minus periculosum malum est, quàm integra eius suppressio. Cùm enim pars aliqua vrinæ reddatur, non tam grauia inducit symptomata. Causæ quoque quia non sunt potentes, facilius tolluntur.

II. Vrinæ difficultas, quæ sine dolore, vel cum minori dolore est, minus est periculosa, quàm quæ cum dolore, aut magno dolore coniuncta est.

III. Vrinæ difficultas in febribus ardentibus & malignis superueniens mala est; quia non solùm vesicam, sed [illegible] neruosum genus affici, indic[illegible]t.

Curatio.

Curatio.

Tollitur hoc malum causis, à quibus pendent, sublatis: quæ quomodo tolli debeant, è cap. præcedenti patet. Ad symptomata tamen mitigandum fomentis, cataplasmatis, vnguentisque laxātibus vtendum ex mentha, chamęmelo, malua, parietaria, violis, semine fænigræci.

Tarditas Vrinæ.

Tarditas Vrinæ.

Quod vrina tardius redditur, causa est, vel quia in minori copia in vesica colligitur, vel quia vesicæ sensus hebes & obtusus est, vt nisi ab vrina vel acri vel copiosa, ad quam colligendam longius tēpus requiritur, irritetur, stimulum non sentiat.

Malum ipsum per se patefit, quia homo longiore, quàm aliàs fieri solet in homine sano, temporis spatio vrinam non reddit. Causæ verò ex iis, quæ cap. præcedenti dicta sunt, manifestæ fiunt.

Qualem etiam euentum malum sit habiturum, ex iisdem patet, & non ita difficulter curatur; modò non in perfectam vrinæ suppressionem transeat.

Curatur verò causis, à quibus pendet, sublatis: quod quomodo fieri debeat, etiam è capite præcedenti innotescit. Si vrinæ minor copia ad vesicam mittatur, per medicamenta diuretica mitiora ad vesicam concitanda. Si sensus hebes sit, expultrix stimulanda, & causa sensus stupidi tollenda, vt antea dictum.

CAPVT IV.

De Stranguria.

Stranguria.

PRæter hactenus enumerata circa vrinæ emissionem symptomata, mictionem scilicet ablatam & imminutam, alia adhuc contingunt symptomata, quæ ad actionem deprauatam commodè referuntur, suntque ea varia, & deprauatur vrinæ excretio vel ratione modi excretionis, vel quantitatis, vel substantiæ, vel loci, de quibus ordine agendum, & ita de *stranguria, ardôre vrinæ, & cum dolore eius excretione, de inuoluntaria vrinæ excretione, de vrina rubra, cruenta,*

nigra, & rebus alienis cum vrina excretis, de vrinæ per aliena loca excretione dicendum.

Et primò Stranguria, ἀπὸ τῆς στράγγος, hoc est gutta dicta, seu vrinæ stillicidium est talis vrinæ reddendæ deprauatio, cùm vrina guttatim saltem redditur, & nihilominus continua ad mingendum est stimulatio cum dolore.

Causæ.

Causa. Causa proxima stranguriæ est vrinæ acrimonia, quæ naturam quidem continuò ad excretionem stimulat, quia tamen natura dolorem percipiens in excernendo subsistit, vrina guttatim & stillatim redditur. Est autem vrina acris vel per se, quæ etiam vesicam optimè & naturaliter constitutam vellicare potest, vel per accidens. Non tamen quæuis acrimonia cum per se vrina talis est, id præstat, sed peculiaris quædam, cùm scilicet vrina cruda & nondum cocta ad vesicam peruenit. Habetque stranguria quandam similitudinem cum lienteria. Nam sicut ibi alimenta nondum probè cocta per aluum statim dejiciuntur: ita etiam potulenta materia nondum satis alterata citius, quàm par est, ad vesicam detruditur. Hinc sæpe illi, qui post balneum potum frigidum bibunt, stranguriâ corripiuntur. Alia tamen etiam vrinæ admixta eam acriorem reddere possunt. Deinde vrina per se quidem non est acrior, quàm par est: respectu tamen vesicæ est talis, cùm scilicet ea præter naturam ita affecta est, vt ab vrina facilè irritari possit. Accidit autem hoc, cùm vesica excoriata vel exulcerata est. Tum enim à miti etiam vrina (quæ tamen omnis ob salsi humoris admixtionem aliquam acrimoniam habet) irritari potest. A sola verò vesicæ imbecillitate stranguriam excitari posse, vix crediderim, vt postea in quæstione dicetur. Estque stranguria tenesmo similis, & sicut magnus & continuus in tenesmo excernendi conatus est, parum tamen per aluum excernitur: ita in stranguria facultas expultrix vesicæ ad crebram mictionem stimulatur, non tamen multa vrina, sed guttatim excernitur; & proculdubio vt in tenesmo sphincter ani afficitur, ita etiam in stranguria sphincterem vesicæ affici necesse est à re aliqua molesta eam stimulante, & sicut tenesmus accidit, dum causa stimulans pertinaciter sphincteri ani adhæret, quæ vel est humor pertinaciter intestini recti extremitati adhærens, vel vicinæ alicuius partis affectus, sphincterem ani continuo vellicans: ita proculdubio etiam stranguriæ proxima causa est, vel humor fixè & pertinaciter sphincteri vesicæ adhærens, eamque vellicans, vel etiam calculus aut partium vicinarum affectus, & tumores, qui vesicæ orificium in consensum trahere, & vellicare possunt, de quo Hippocrates, 5. *aphor.* 58. Ad recti intestini & vteri inflammationem, purulentosque renes vrinæ stillicidium prouenit. Quod de vtero idem Hippocrates etiam habet, 1. *de morb. mulicbr. & de natur. mulier.* inquit, In procidentia vteri τὸ οὖρον στάζει, καὶ ὀλίγον, καὶ δάκνεται. Ideoque non quiuis hu-

mor acris ſtranguriam parit, ſed talis, qui lentorem quemdam habet, ob quem pertinaciter veſicæ orificio adhæret. Deinde calculus eodem modo circa orificium veſicam ſtimulans. Tertiò partium vicinarum affectus, vt & inteſtini recti vteriq; inflammationes. Humores autem hi plerumque aliunde ad veſicam tranſmittuntur: ſicut & pus à renibus ad veſicam tranſmiſſum eam ſtimulare poteſt. Hinc frequens ſtranguriç apud nos cauſa eſt cereuiſia cruda & non defecata hauſta, quæ cùm commodè coqui non poſſit, & præterea vim humores fermentandi aluumque laxandi habeat, ſi ad renes citò deferatur, cruda ita ad veſicam fertur, atque eam ſtimulat, & præcipuè hoc ijs accidit, qui vinum ſaltem bibere aſſueti ſunt. Idem accidit humoribus acribus & ſalſis è venis ad renes tranſmiſſis, quos & ventriculus & cerebrum ac totum corpus ſuppeditare poteſt. Ita refert Dodonæus, *obſeru.* 48. quemdam ſenem octuagenarium, cùm vinum Rhenanum etiam in exigua quantitate biberet, ſtatim ſtranguriam paſſum fuiſſe, ab aliis verò vinis, vt Gallico & Hiſpanico non fuiſſe læſum. Cui profuit ex ouorum teſtis in cinerem redactis, & vino Rhenano permixtis, lixiuium. Iſtud enim vinum, cùm ſit tenuium partium, citiſſimè ad veſicam deſcendit & facilè crudos viſcidoſque humores ſecum ducit, quales in viis vrinariis hærentes ſtillicidij vrinæ cauſæ eſſe potuerunt; quibus deinde per lixiuium inciſis, & expurgatis liberior factus eſt vrinæ tranſitus.

Qua ratione autem intemperies frigida ſtranguriam pariat, nõdum explicatum. Exiſtimo autem ab ea non proximè, ſed mediatè, & quatenus ad vrinam talem generãdam facit, ſtranguriam parere. Etenim cùm veſica etiam vim habeat vrinam, quam continet, in ſuo ſtatu naturali conſeruandi, ſi pręter naturam frigidior reddatur, vrina in ea quaſi corrumpitur, atque ita hanc qualitatem, qua orificium veſicæ ſtimulare poſſit, induit.

Signa diagnoſtica.

Malum ipſum per ſe facilè cognoſcitur. Conqueruntur enim ægri, ſe continuò fere ad mingendum irritari, & parum mingere, doloremq; aſſiduò moleſtum eſſe, etiamſi non mingant. *Signa.*

Quæ autem cauſa ſtillicidij vrinæ ſit, ſignis diſcernendum. Quærendum nimirum, an cauſa ſit in vrina, an in veſica. In vrina cauſam hærere, cognoſcitur ex eo, quod nulla ſigna adſunt, quæ veſicam vel per ſe affici, vel à vicina aliqua parte in conſenſum trahi indicant: Contra adſunt ſigna humorum acrium, præceſſeruntque vſus alimentorum vel medicamentorum acrium, ſalſorum. Imprimis ſi hauſta ſit cereuiſia recens & non defecata: Si adſit viſcerum intemperies calida, ob quam acres & ſalſi humores generantur. aut febris putrida, vel hepatis aut renum abſceſſus, ac vrinæ etiam humorum talium acrium, vel puris ſpeciem præ ſe ferunt: & ægri ex iis, quæ lenia & dulcia ſunt, acreſque humores temperant, alleuiationem percipiunt, contra à calidis

& acribus offenduntur. Si vesicæ vitio ſtranguria fiat, cognoſcitur id è ſignis veſicę affectæ, quod ſcilicet vel calculus, vel excoriatio, vel vlcus adſit. Si ob frigidam intemperiem accidat ſtranguria, vrina ferè cruda & alba mingitur. Si verò partis alicuius vicinæ conſenſu veſica afficiatur, eius affectæ ſigna adſunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Malum equidem hoc per ſe periculoſum non eſt: moleſtiam tamen, & ſæpe diuturnam, & quę ægros, præcipuè ſenes, ad mortem vſque comitatur, excitat.

2. Si humor acris, qui ſtranguriam parit, diu in veſica retineatur, aut ſępe per eam tranſeat, eam interdum exulcerat.

3. Stranguria, quæ eſt ab vrinę vitio, facilius curatur, quàm quę eſt à veſicę morbo, pręcipuè in ſenibus.

4. Quod à partium vicinarum conſenſu oritur vrinę ſtillicidium, non diu durare ſolet. Si tamen ſit ab vlcere partis alicuius vicinę, rarò curari ſolet.

5. Quibus ex ſtranguria ileos ſuperuenit, hi ſeptem diebus moriuntur, niſi febre ſuperueniente vrina ſatis fluxerit *6. aph.* 44. Qui aphoriſmus etiam in Coacis extat. Non autem intelligēdus eſt ileus, qui eſt ab inflammatione. Febris enim talem ileum, qui antè eſt cum febre, non ſoluit, ſed exaſperat: ſed per ileum (quem etiam, *2. epid. ſect. 6.* λαπαρὸν, mollem appellat, & in eo vinum frigidum meracum multum exhibere iubet) intelligit hic obſtructionem inteſtini tenuis à crudis & craſſis humoribus prouenientem. Si enim ſtranguria non ſit à phlegmone & vlcere veſicę, ſed craſſo & viſcido humore, collo veſicæ adhærente, ſi pars eius humoris ad inteſtina tenuia etiam effundatur, & ea vel obſtruendo, vel flatus pariendo, excrementis tranſitum prohibeat, ſi ſuperueniens febris humores attenuet, vt per meatum vrinarium liberè & copiosè effluere poſſint, ſoluitur & ſtranguria & ileos ille.

Curatio.

Curatio.

Curatio pro cauſarum ratione inſtituenda. Itaque ſi ab vrina mordaci & humoribus acribus ſit ſtranguria, vniuerſales purgationes lenes inſtituendæ, *ſyrupo roſ. ſolut. manna, rhabarb. elect. diaprunis, diaſebeſten, lenitiuo ſimplici, diacatholico.* Imprimis verò vtilis eſt hîc *caſsia*; vt & Galenus, *5. de tuend. ſanit. cap. 9.* teſtatur, *terebinthina*, quæ non ſolùm aluum ſoluit, atque acres humores à viis vrinariis auertit, verùm etiam renes & veſicam abſtergit.

Deinde humores acres temperandi ſunt *ſyrupo roſarum, violarum, de nymphea, de papauere, de endiuia, de iuiubis, de glycyrrhiza, cum decocto hordei, iuiubarum, paſſularum, glycyrrhiza, vel aquis endiuiæ, lactucæ, violarum, nymphææ, aut ſero lactis, cum emulſione ſem. 4. frig. maiorum.*

Vel ℞. *Rad. maluæ,*
glycyrrh. raſæ an. Vnc. ß,
ſem. 4. frig. maior. an Drac. iiij,
papau. albi Drach. ij.
Coq. in ſ. q. *aq. hord.*

Colaturæ adde
syr. violar.
de glycyrrhiza,
intubini an. Vnc. ß.
trochisc. alkekengi sine opio ℈.i.
Misce.

Forestus, *lib. 25. obs. 3.* refert, quendam pharmacopæum, cùm aliquando stranguriam pateretur, ex largiori potu vini, sumpsisse aquam rosaceam cum albumine oui conquassato mixtam, & ad mediū scutellæ ebibisse, quo seipsum, tum alios curauit: Senem verò quendā stranguria laborantem flores chamæmeli in lacte bubulo coxisse, & decocto feliciter vsum esse. Ipse Forestus, cùm stranguria tribus integris septimanis laborasset, vt *ibidem obs. 4.* refert, & frustra multa, cum à se, tum ab aliis præscripta medicamenta vsurpasset, tandem solo decocto folior. maluæ cum syrupo violar. vsus est, eóque à stranguria liberatus, quo modo & postea alios curauit. Præterea etiā habenda est ratio viscerum, ob quorum intemperiem humores acres generantur, puta ventriculi, hepatis, renum. Ideoque si ea sit calidior & siccior, corrigenda mōdo supra proposito.

Vtiles hîc sunt & acidulæ, quæ non solùm humores acres per alnum, vrinam, & sudores educunt, sed & intemperiem viscerum temperant.

Extra verò ad temperandum humorum acrimoniam & viscerum calorem multum prodest balneum aquæ dulcis manè ante prandium vsurpatum, & insessus in decocto violarum, nymphęæ, lactucæ, maluæ, solani, ac linimenta & vnguenta supra *de intemperie* renum calida & sicca proposita, renum, pubis & perinæi regioni illita.

Licet & per siphonem emulsionem & quatuor seminum frigidorum maiorum, vel decoctūm seminis maluæ cum aqua violarum, nymphęæ aut simili, acrimoniam humorum temperante in vesicam injicere.

Eadem ferè curandi ratio est, si pituita salsa vrinæ admisceatur, eamque acriorem reddat. Pituita enim eiusmodi sæpius per purgantia, sed mitia euacuanda, ad quam rem imprimis vtilis est terebinthina. Temperat etiam acrimoniam humoris serum lactis caprinum cum syrupo rosarum & violarum propinatum.

Danda simul opera, vt si ab vrinæ acrimonia stranguria ortum habeat, æger subinde mingat, ne si diutius vrina in vesica contineatur, eam exulceret & in quem finē aqua dulcis calida butyro recenti parum salso condita exhiberi potest.

Si pus ab hepate vel renibus, vel aliunde ad vesicam transmissum stranguriæ causa sit, detergentia medicamenta vsurpanda, vt serum lactis cum saccharo rosarum & alia, quæ ad vlcera illarum partium supra sunt proposita.

Si à cereuisia recenti & non satis defecata sit stranguria, nonnulli solùm seuum candelæ vmbilico inungunt. Commoda est & nux moschata sumpta. Alij cochlear oxymelitis exhibent. Alij decoctum foliorum ribes nigræ. Vtilis est & potus vini Hispanici vel maluatici.

Si verò non vrinæ causa, sed ob vesicæ morbos accidat stranguria, curatio ad eos morbos dirigenda, & vlcus modo supra proposito cu-

randum, lapis remouendus, aliáque vesicæ vitia conuenienti modo corrigenda.

Si à vesicæ refrigeratione ortum habet stranguria, calefacientia adhibenda, diagalanga, theriaca, Mithridatium, aurea Alexandrina. Extra verò pecten inungēdus oleo rutaceo, vel emplastrum ex mastiche, thure, caryophyllis, cinamomo, ruta, absinthio, mentha, ac styrace calamita imponendum.

Si per consensum vicinarū partium excitetur stranguria, illarum partium morbi conueniente modo curandi, & imprimis hîc sunt vtilia fomenta, insessus, & alia topica, quæ simul dolorem mitigant.

Diæta.

Diæta. Imprimis verò in stranguria curanda multum valet dietæ ratio. Et quidem si ab vrinæ acrimonia fiat stranguria, plus ferè potest in ea mitigandâ diæta, quàm medicamenta, si nimirum exhibeantur alimenta, quæ nullo modo ad generationem acrium & salsorum humorum faciunt, sed eos potius temperant, ac mitigant. Vtilis imprimis hic est pthisana hordacea & lac; modò corpus ita sit dispositum, ne in ventriculo corrumpatur; vt & cremor & cibi ex amygdalis dulcibus non rancidis parati, oua item recentia, carnes boni succi & facilis coctionis. Potus sit vinum album, dulce, non tamen potens, vel decoctum hordei, glycyrrhizæ, passularum. Vitanda inedia. Res quoque reliquæ non naturales ita sint comparatæ, vt acrimoniam humorum temperent, & ad earum collectionem non faciant. Ideoque aluus semper aperta seruanda. Ira & animi affectus nimij vitandi: Vt & laboriosa exercitatio, vigiliæ nimiæ, & omnia, quæ acrimoniam humorum intendere possunt. Si ab aliis causis stranguria proueniat, diæta medicamentis supra propositis respondeat.

QVÆSTIO.

An Stranguria etiam à frigiditate & imbecillitate vesicæ excitetur?

An stranguria à frigiditate vesica excitetur? PLurimi quidem etiam inter stranguriæ causas referunt vesicæ imbecillitatem, ob quam etiā ab exigua vrinæ copia molestiam percipiat, & vt se ea liberet, frequentem eius expulsionem tentet. Eamque imbecillitatem ab intemperie frigida deducunt, in quam facilè delabantur senes, quibus propterea etiam ista affectio sit familiaris, sæpe tamen vno vini haustu curetur. Verumenimverò facilè quidem concedo, ab intemperie frigida stranguriam excitari posse, & senibus esse familiarem. Verùm hoc in quæstione est, qua ratione frigiditas stranguriam inducat, an imbecillitatem vesicæ inducendo, & retentionem lædendo, an verò alio modo. Ab imbecillitate vesicæ fieri stranguriam credibile non est. Fieret inde potiùs vrinæ profluuinm, non verò vrina guttatim, & quidem cum dolore, emitteretur. Eustachius Rudius equidem, vt doloris etiam hîc caussam reddat, statuit, inæqualem intemperiem, & quidem non solùm frigidam, sed & alias, duplici modo ad stranguriam inducendam concurrere, primò vt inæqualem,

eáque ratione esse dolorificâ, cùm vesica membranosa sit; deinde quatenus vesicam imbecillem reddat, & ita naturam ad crebram excretionem stimulet. Verùm si ab intemperie esset iste dolor, in tota vesica perciperetur, quod non accidit in stranguria. Magis vero consentaneum est, cùm omnes partes, etiam quæ excrementa continent, peculiarem vim ea suo modo alterandi habeant, etiam vesicam vrinam aliquo modo alterare calore suo insito: qui, si debilitetur à frigore, vrina vitiosam qualitatem induit, qua vesicam postea stimulat, & dolorem in ea excitat.

CAPVT V.

De Dysuria & vrinæ ardore.

Ardor vrinæ.

COgnatus affectus stranguriæ est Dysuria, vrinæ difficultas, seu mictio cum dolore: & quidem ita cognatus, vt qua ratione mictio cum dolore, seu vrinæ difficultas à stranguriâ & cognatis affectibus differat, pauci satis clarè explicent. Equidem vrinæ difficultas, seu dysuria etiam sæpe sumitur pro mictione imminuta, de qua supra egimus, cum vrina vel parcior, vel tardius, quàm par est, redditur: verùm illa necessariò non habet dolorem coniunctum. Ideoque hîc saltem dysuriam pro actione deprauata sumimus, & mictione cum dolore: Atque ita clarissimè hæc distingui posse putamus, si mictio imminuta à deprauata distinguatur; etsi interdum vtraque coniungatur. Primò enim interdum vrina paucior, quàm par est, redditur, quæ mictio imminuta est, potestque esse cum dolore, vel sine dolore. Stranguria verò duobus modis vitiosa est, quod scilicet vrina continuò, sed guttatim saltem redditur, & quod simul dolor adest. Difficultas verò vrinæ, de qua hoc capite agimus, & à mictione imminuta & à stranguria differt: à mictione imminuta, quod ea in eo consistit, quod vrina paucior, quàm par est, redditur, dolorem verò necessario coniunctum non habet: In vrinæ verò difficultate non necessario pauca fluit vrina, dolor verò semper est coniunctus. A stranguria verò, quod quidem etiam dolor adest, sed vrina non guttatim fluit, verùm sine interruptione & sæpe in debita quantitate. Atque hoc vitium Medici posteriores plurimi etiam ardorem vrinæ vocant: cùm inter mingendum tantus dolor percipiatur, ac si res ardens vel ignis per meatum vrinæ transiret, siue vrina copiosè fluat, siue non copiosè. Si verò saltem cum difficultate vrina reddatur, sine dolore, ad *caput 3.* & mictionem imminutam pertinet. Si quis tamen ardorem vrinæ & dysuriam seu difficultatem vrinæ discernere velit, erit differentia saltem secundum magis & minus, quod scilicet in ardore vrinæ dolor est magnus, vt ardere quasi æger videatur.

Causæ.

Causæ.

Causæ autem dysuriæ & ardoris vrinæ sunt omnes, quæcunq; continuitatem colli vesicæ aut meatus vrinarii soluere, seu dolorem inter mingendum excitare possunt. Accidit hoc cùm vrina acris est

per se vel per humorum acrium admixtionem. Imprimis verò hoc euenit, si ipse meatus vrinarius sit exulceratus. Tùm enim vrina etiam non admodum acris dolorem & ardorem in eo excitare potest. Hinc ardor vrinæ accidit, cùm bilis vel pituita salsa, vel humores adusti, vel pus vrinæ admiscetur, vel cùm cibi acres, vel medicamenta, imprimis purgantia sunt assumpta, vt & venena, quæ vesicam exulcerandi vim habent, inter quæ præcipuè sunt cantharides, quæ peculiarem vesicam lædendi potestatem obtinent. Idem quoque Mercurius præcipitatus præstare potest, de quo historiam habet Forestus, *lib. 25. obseru. 37.*

Materia alba & lactea ardorem vrinæ excitans.

Sæpe etiam materia alba & lactea quasi cum vrina copiosè emittitur, & mictionem ardentem excitat, & quidem sæpe tanta copia excernitur, vt vbi subsidet, dimidia pars matulæ repleatur; & talis vrinæ mictio sæpe satis diu continuatur.

Quomodo generetur?

De eius generatione alios aliter sentire noui; ac scio, quosdam eam pro pure in renibus genito habuisse.

An sit pus?

Verùm si toti renes in pus resoluerentur, non posset tanta eius copia, quanta interdum aliquot septimanas singulis diebus excernitur, inde suppeditari.

Authoris sententia.

Ego in ea sum sententia, prouenire illam materiam à cruditate & vitiata concoctione primo quidem ventriculi, deinde etiam, cum error coctionis primæ non possit corrigi in secunda, hepatis, qua chylus, & postea etiam sanguis crudus relinquitur, neque à partibus salsis & tartareis, quæ in prima coctione separari debent, mundatur, quæ postea à renibus attractæ, & ad vesicam transmissæ dolorem inter mingendum pariunt, & præcipuè in fine coctionis, dum aliquid eius materiæ collo vesicæ & extremitati meatus vrinarij adhæresci pertinacius. Atque in eam sententiam eò sum adductus, quod vir quidam Doctus, qui per aliquot septimanas ardore vrinę laborabat, & vrinam quidem satis copiosam, sed tali materia alba ita refertam, vt dimidium vrinalis occuparet, emingebat cum maximo dolore, & variis adhibitis remediis nihil leuaminis sentiebat, tandem solius vini maluatici potu curatus fuit.

Calculus quoque in vesica latens vbi inter mingendum ceruici vesicæ alliditur, dolorem inter mejendum excitat.

Tandem etiam à semine in masculis ardor vrinæ excitari potest, cùm illud vel loco, in quo continetur, motum, verùm non eiaculatum, sed in ductu, per quem ejici debet, hærens, acrimoniam acquirit, meatumque nonnihil arrodit, vel cum corrumpitur & malignam qualitatem acquirit, id quod in lue venerea accidit.

Ardoris vrinæ & stranguriæ differentiæ rationæ causæ?

Verùm hic inquirendum, quod ab Authoribus præteriri video, qui fiat, quod vrina, quæ cum dolore emittitur, nunc copiosè, nunc parcè & stillatim, quod fit in stranguria, saltem emittitur, & quæ ardoris vrinæ & stranguriæ, ratione causæ sit differentia. Memini enim non solùm virum illum cuius modò mentionem feci, sed & alios quosdam vrinam satis copiosè cum summo dolore emisisse.

Ego in ea sum sententia, differentiam esse pręcipuam in loco affecto, atque in stranguria, & cum vrina stil-

na stillatim excernitur, sphinctérem præcipuè affici, qui ab acrimonia vrinæ stimulatus, sese quidem aperit, vt vrina emittatur, molestiam tamen & dolorem inter mejendum percipiens, vt eam effugiat, sese constringit, continuò tamen iterum lacessitus iterum laxatur. atque ita vrina sæpe, sed guttatim extillat. Vbi verò causa hæret in meatu vrinario, vrina quidem liberè transit, & satis copiosè redditur, sed cum dolore.

Partium vesicæ inflammatio

Pertinet ad causas mictionis cum dolore coniunctæ & inflammatio partium vesicæ, quæ licet continuum dolorem coniunctum habeat, is tamen exacerbatur, vbi vesica ad vrinam emittendam contrahitur, & ab vrina exitum quærente inflammatio comprimitur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Ipse dolor ab ægro facilè percipitur, qui etiam de eo conqueritur. Causæ verò signis discernendæ sunt. Patent autem fere ex iis, quæ hactenus dicta sunt, & inflammationis vesicæ, vlcerum, calculi signa antea sunt proposita, & vrinæ prauæ qualitates, vt & pus vel semen corruptum facilè innotescunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Ipsum malum quidem per se non lethale est, cum molestia tamen coniunctum, & pro diuersitate causarum nunc facilius, nunc difficilius curatur.

2. Ardor vrinæ si diu durat, vesicam tãdem, eiusque collum exulcerat.

3. In senibus decrepitis difficulter curatur.

4. Si accidat, quod sæpe fit, simul vrinæ suppressio, malum redditur periculosius.

5. Qui à veneno est vrinæ ardor, rarò curatur.

Curatio.

Curatio.

Tota autem huius mali curatio in causæ amotione consistit, quæ quã ratione institui debeat, ex antecedentibus patet. Ad materiæ euacuationem etiam hæc potiuncula commoda est.

℞. *Sebesten,*
iniubar. an. num. x.
fol. maluæ M. ß.
Coq. in aq. hordei simplici.
In colatur. l. q. dissolue *cassiæ extractæ* Drach. x.
Adde *syr. violarum* Vnc. ß.
Misce.

Ipsum tamen symptoma quod attinet, si dolor sit vehemens & vires dejiciat, dolorem lenientia sunt vsurpanda, & quidem quæ exhibentur, simul causæ resistere plerumque possunt, vt *syrupus violarum, decoctum maluæ, althææ, iniubarum, sebesten, glycyrrhizæ, seminum 4. frigid. maiorum, amygdalar. dulcium, & harum emulsiones*, quibus, si ardor sit vehementior, *semina papau. albi, hyoscyami, grana & trochiscos alkekengi* addere licet.

Vt ℞. *Sem. psyllij* Drach. vi.
cydonior. Drach. iii.
quatuor frigidor. an. ℥. ii.
papau. albi Drach. i. ß.
Conquassentur, & cum *aqua maluæ* extrahatur mucilago, quæ cum *aqua hordei* exhibeatur, vel etiã in meatum vrinarium injiciatur.

Vel ℞. *Sem. quatuor frig. maior. mundat.* an. Vnc. ß.
gummi Arabici,

ac nescientibus effluit. Neq; enim aliam vrinam retinendi facultatem habet vesica, quàm hunc orificio præpositum musculum, qui id claudit, & vrinam retinet, donec ex arbitrio hominis laxetur.

Quænam autem sit causa imbecillitatis & resolutionis sphincteris vesicæ supra *cap. primo* dictum. Solet tamen etiam vrina interdum præter voluntatem reddi, cùm abdominis musculi valde conuelluntur, vt vrina ob eorum constrictionem, ventrisque compressionem ex vesica quasi propellatur. Ob eandem ferè causam etiam interdum grauidis in vltimis mensibus vrinæ incontinentia accidit, vt & iis, qui tumorem habent supra vesicam, idque ideo proculdubio, quia musculus vesicæ ab vtero fœtu distento, vel tumore comprimitur & vellicatur.

Quomodo vrinæ incõtinentia & suppressio ex eadem causa fiat. Vbi hoc occurrit dubium, quomodo ex eadem causa & vrinæ incontinentia & suppressio fieri possit. Scribit enim Hippocrates, *in Coacis*: quibus incogitanter vrina procidit, & pudenda retrahuntur, de spe depositi sunt. Et ibidem; ex refrigeratione interceptio vrinæ pessima. Verùm sciendum, dum vrina ex refrigeratione supprimitur, solùm facultatem sentientem affici, ita vt vrinæ stimulum non percipiat: si verò non solùm sensus afficitur, sed & facultas motrix ita impeditur, vt musculum contrahere non possit, fit inuoluntarium vrinæ profluuium.

Si verò per somnum saltem hoc fiat, per vigilias verò nil tale obseruetur, equidem & tum in musculo illo vesicæ orificium claudentis aliqua est imbecillitas à frigida & humida intemperie proueniens, sed non tanta, vt homo si velit, vrinam continere non possit: ideoque ad imbecillitatem somnus profundior accedat, necesse est, & quasi quædam negligentia, & homo per somnum ab vrina stimulatus non cogitet, lectum vrinæ reddendæ commodum locum non esse. Vbi enim vrinæ ea copia in vesica collecta est, quæ hominem seu copia, seu qualitate stimulare ad excernendum possit, si homo profundius dormiat, & ad imaginationem irritationis sensus perueniat, facultas expultrix, nisi à ratione expulsio impediatur, ad expellendum insurgit, & præcipuè si sphincter sit debilis vrina profluit. Quò multum etiam facit consuetudo, ob quam causam infantes noctu sæpius lectum commingendo huic intempestiuæ mictioni quasi assuescunt, vt postea etiam adultis familiaris maneat.

Nonnulli non solùm labefactatam facultatem causam incontinentiæ vrinæ ponunt, sed & coactam, dum scilicet vrina sui copia vel impetu in musculum vesicæ agat, eumque comprimat sua grauitate, & ad apertionem quasi cogat, quamuis voluntas non vocet ad illam. Verùm hæc causa commodiùs refertur ad obiectum & nimiam stimulationem. Vrina enim copiosa ideo statim excernitur, quia facultatem expultricem irritat, neque accidit hoc sine voluntatis imperio.

Signa Diagnostica.

Signa. Affectus hic ipse per se satis notus est: causæ verò ex ægri relatione,

& ijs quæ præcesserunt, facilè innotescunt.

Prognostica.

Prognostica.

I. Vrinæ præter volûtatem profluuium, quod accidit vigilantibus, nunc facilius, nunc difficilius curatur pro causarum, à quibus illud pendet, grauitate. Etenim quod à musculo vesicæ ab externa causa refrigerato accidit, non ita difficulter curatur. Et omninò si cerebro & spinali medulla sese rectè habente accidit vrinæ profluuium, de salute & restitutione non desperandum. Quod verò spinali medulla affecta vel vesicæ musculo vulnerato accidit, difficilius curatur, imò plerumque incurabile est.

II. Vrinæ verò incontinentia quæ infantibus & pueris accidit, plerumque etiam sine medicamentis ætatis progressu corrigitur; cùm non solùm corpus siccius euadat, & musculi robustiores fiant, sed etiam verecundiæ & pudoris magis rationem habeant. Et propterea inter dormiendum magis cauti & solliciti sint.

III. Nonnullos tamen, etiam adultos, ac imprimis si poculis deditì sunt, hoc vitium ad mortem vsque comitatur.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio.

Curatio in eo potissimum consistit, vt morbus & causa, ob quam sphincter læditur, tollatur. Quapropter si musculus ceruicis vesicæ resolutus sit, ei malo occurrendum, vt supra *capite primo* dictum, & qualitas, quæ resolutionis causa est, per contraria medicamenta corrigenda.

Inter alia autem remedia commendatur Diacyminum, thus è vino potum, calamintha & mentha cum vino ante cœnam pota, guttur galli, gallinæ, vel caponis tostum cum aqua vel vino, de quo Solenander, *sectione* 4. *consil.* 11. proponit medicamentum paratu facile, quo ipse in artis operibus felicissimum Virum cum iuramento prospere in hoc affectu Romæ vsum obseruauit Doctorem Gisbertum Hollandum Medicum. Is accipiebat gutter galli, vrebat, vt non consumptum, sed tostum exsiccatumque teri posset, exhibebat puluisculum sub noctem ante cœnam cum vino rubello astringente, aut haustu dilutissimæ poscæ, idque aliquot diebus reiterabat. Quod remedium, siue manifesta, siue occulta qualitate id præstet, proculdubio huic malo succurrit musculum vesicæ roborando. Laudantur & testiculi leporis combusti.

Vel ℞. *Thuris,*
mastich.
corallior. rubr.
spodij an. Drach. ii.
cubebar.
caryophyll.
macis.
cardamomi,
cyperi,
piperis longi,
zingib.
guttur. gallinae. an. Drach. i.

F. Puluis, qui vel solus sumatur, vel ex eo cum miua cydon. fiat Electuarium, aut cum *facch. albo* Rotulæ.

Vel ℞. *guttur. gallinac. tosti* Vnc. ß.
cineris erinacei Drach. iii.
agrimon. Vnc. ß.
thur. Drach. ii.

F. Puluis, cuius Drach. i. exhibeatur hora vna ante cibum cum vino albo vel iure gallinæ.

Vel ℞. *Ocul. cancri,*
nucleor. persicor.
flor. hyperici,
vesic. apri an. Drach. ii.
F. Puluis.

Vel ℞. *Vesicæ apri tosti & puluerisati,*
guttur. gallinac.
gummi Arabici an. Drach. i.
rad. pimpinellæ,
macis an. Drach. ß.
F. Puluis.

Extra verò pecten & perinęum, foueatur spongiâ imbutâ decocto folior. menthæ, absinthii, rosar. rubr. balaustior. in vino parato, aut fiat ex his plantis balneum. Vtiles etiam sunt thermæ sulphureę & aluminosę, vel inungatur locus oleo absinthii, mastichino, menthæ, nardino, aut applicetur cataplasma è plantis modo enumaratis paratum. Vel imponatur hoc cerotum.

℞. *Thuris* Vnc. i.
ladani,
mastiches,
spodii.
cupular. gland. an. Drach. iii.
ligni aloës,
cinamomi an. Drach. i.
styrac. calamit. Drach. ii.
succi menthæ Vnc. iv.
ceræ q. s.
F. s. a. Emplastrum.

In specie autem ii, qui noctu in lectum mingunt, vesperi parùm bibant, & imprimis à vino diuretico abstineant, vt & omnibus aliis cibis, potu, & medicamentis, quę vrinam ad vesicam facilè mouent, ne facultas expultrix irritetur.

Et si verò inter symptomata ista, quę circa mictionem accidunt, rarus ille affectus Diabetes dictus referri possit : tamen cùm à plerisque Medicis inter affectus renum recenseri soleat, neque etiam vesica quicquam mali in eo patiatur, supra inter affectus renum *part. 7. sect. 2. cap. 2.* cum explicauimus. *Diabetes.*

CAPVT VII.

De Vrina rubra, cruenta & nigra.

EMingitur etiam sępè vrina colore pręternaturali prædita. De coloribus autem istis ex professo *de Vrinis* Medici tractant, quos & ego secutus in Institut. *lib. 3. part. 1. sect. 3. cap. 2. & 5.* de iis egi. *Vrina colorata p. n.*

Vrina Rubra.

Vt autem ea, quę de vrina rubra in *Instit.* dixi hîc non repetam, saltem de eâ vrinâ rubrâ hîc aliquid addendum, quę à cruditate fit, de qua pauci scripserunt. Facit autem eius mentionem Galenus, *1. ad Glauc. 7.* dum signa quotidianę febris recenset, vrinasque in quotidianis vel albas & tenues, vel crassas & turbulentas, vel rubras esse scribit. Notatu verò dignum est, quod de vrina rubra monet Dodonęus, in *obs. medic. cap. 31.* vbi docet, vrinas rubras mingi non solùm in morbis calidis, vt febribus ardentibus, & tertianis, partiumque internarum inflammationibus, sed non rarò jecinore ac ventriculo per diuturnos *Rubra.*

& longos morbos cum refrigeratione debilitatis. Refertque historiam viri quinquagenarij, qui à Quartanâ, quâ menses quatuor aut quinque laborauerat, in Lienteriam incidit, & cruda dejecit, ac nullo febrili calore restante vrina admodum rubebat: se verò nulla harum habitâ ratione, sed ad cruditatem respicientem, vt consuleret ventriculo & jecinori, per præsentem quartanam debilitato, victus rationem calefacientem & resiccantem instituisse, vinumque exhibuisse generosissimum ac potens, quale Hispanum. E medicamentis verò diagalenges, diatrion pipereon, & eius generis similia, quibus tantum profecit, vt concocta apparerent excrementa, & vrinæ color remitteretur, ac similis sanorum redderetur. Cùm verò æger jam sanum se esse existimans secretò cereuisiam bibisset, mox vrinæ color iterum in ruborem multum intensus, manifestè ostendit, ex ventriculi cruditate & refrigeratione vrinam quandoque tingi, ac valde rubicundam reddi. Cùm ergo à cereuisia abstineret, vrinæ mox iterum sanorum similis euaserunt.

De hoc etsi pauci Medici aliquid monuerint: tamen in praxi sæpe id obseruare in promptu est, in iis, qui ex quartanis conualescunt, & præcipuè qui ad scorbutum dispositi sunt. Quamprimum enim pisces, vel alium cibum crudiorem & coctu difficilem sumunt, mox vrinæ rubræ & quasi splendentes apparent, victûs verò ratione in meliorem mutata, ad naturalem colorem redeunt.

Quænam verò causa huius coloris sit, rationem reddere difficile est. Neque enim est cruentus color, sed talis, qualis in febribus ardentibus apparere solet. Neque tamen à bile, quæ tunc non abundat, sed potius à crasso & crudo humore prouenit. Si quod mihi videtur, dicendum, puto id, quod in Instit. *loc. alleg.* dictum, etiam hîc locum habere posse, nimirum non solùm à bile vrinam tingi colore aureo, sed & à sale ruffo, sicut lixiuium à sale impuro tingi videmus, vt coloris ruffi appareat. Et, vt Chymicorum vocabulis & stylo hâc de re loquar, si ventriculus ipse bene sese habeat, nec error aliquis externus obiecti ratione accidat, partes sulphureæ & tartareæ crassiores in ventriculo & intestinis separantur, & per aluum excernuntur, vnde chylus fit purior, vt postea in hepate partes eiusmodi tartareas & sulphureas, quæ vrinam tingere possunt, separari opus non sit. Si verò ventriculus sit debilis, & imprimis si ventriculo debili talis cibus offeratur, quem satis coquere & elaborare non possit, non rectè fit partium excrementitiarum in ventriculo separatio, sed chylus impurus & feculentus generatur, qui ad hepar delatus, multa talia excrementa suppeditat, quæ vbi à sanguine separantur, & ad renes feruntur, vrinam tali colore ruffo tingunt. Imò in scorbuticis vrina sæpe non solùm rubra est & splendet, verum etiam, vbi turbatur, rubrum sedimentum, & pulueri laterum simile quid subsidet.

Tale ergo si quid in vrinis appareat, non statim calor hepatis, vel febris aliqua accusanda, sed diligenter omnia perpendenda.

Et si nulla caloris vel febris adsint indicia, ad ventriculum respiciendum, & an is sit debilis, vel cibus coctu difficilis assumptus sit, considerandum. Ac si tale quid animaduertatur, ventriculus calefaciendus, cibusque & potus frigidus cum calido permutandus, & pro cereuisia vinum bibendum, vt supra ex Beniuenio dictum.

Vrina Cruenta.

Cruenta. Vrina cruenta fit à sanguinis è vasis suis elapsi admixtione. Verùm causæ, ob quas è vasis suis sanguis effluit, multæ sunt; neque etiam semper ex vno loco effluit. Potest enim è renibus effluere; potest à partibus aliis, vt hepate, ad renes mitti; potest etiam è vasis infra renes, vreteribus scilicet, vesica, membrisque genitalibus effluere.

Primò enim in renibus potest aliqua vena aperiri, vase aliquo à vehementi corporis motu, vt equitatione, casu, saltu, aut ponderis grauioris eleuatione aut gestatione rupto; vel osculis vasorum in renibus laxioribus, ipsisque renibus debilioribus redditis. Imò nonnunquam natura sanguinem in corpore abundantem per hæc loca expellit. Ita refert Aretæus, *lib.* 2. *morb. diuturn. cap.* 3. nonnullos per circuitus quosdam sanguinem mingere, & si nihil sanguinis effluxerit, capitis dolore vexari, oculorum aciem hebetari, tenebras ijs obseruari, vertiginem pati: inde alios in comitialem morbum incidere, alios aquæ inter cutem simile quid pati, alios morbo atræ bilis aut neruorum resolutione tentari. Ab acrium etiam ciborum vsu renum vasa interdum aperiuntur, sicut Matthæus de gradibus, *ad nonum Rhas. lib.* 2. *cap.* 18. refert, iuuenem quemdam post alij esum largum, multum sanguinis eminxisse.

Secundò sanguis iste, qui emingitur, non proximè à renibus prouenit, sed ab hepate, eóque vel imbecillo, vt sanguinem retinere, sibíque assimilare nequeat, vel etiam sanguine grauato, vel vase eius aliquo quacumq; de causa aperto.

Tertiò idem accidere potest, si vreteres à calculis transeuntibus vulnerentur, seu vesica & pudendę partes vulnerentur, exulcerentur, vel eorum vasa laxentur, sicut post nimiam Venerem interdum vrina cruenta emingi solet.

Signa diagnostica.

Signa. Si à sanguine tingatur vrina, non splendet, habetque colorem, qualis aqua ferè, in qua recens mactatorum animalium caro abluitur.

Cuius autem partis, renúmne, aut alterius vas apertum sit, & qua de causa, signis discernendum, idque facilè cognoscitur, si symptomata præsentia, & causas, quæ præcesserunt, consideremus. Si enim nulla renum affectorum signa adsint, contrà in aliis partibus dolor, grauitas, vel alia symptomata percipiantur, iis affectis vrinam cruentam reddi indicio est, & contra si partes omnes reliquæ sint saluæ & in renibus aliquis morbus deprehendatur, ab iis prouenire vrinam cruentam, colligendum. Vas ruptum esse, ex eo colligitur, quod sanguis copiosus,

isque purus & floridus redditur, & quod equitatio diuturna ac vehemens, vel alius motus violentus, ictus, lapsus ab alto, saltus, ponderis grauis eleuatio, aut gestatio, vel vulnus præcessit, præcipiturq; dolor in parte affecta. Idem accidit, sanguisque floridus excernitur, si ab humore acri vas aliquod erosum est. Discernitur tamen à priori causa, quod sanguis minore copia excernitur, & præsertim in initio, vbi planè exigua copia emingitur, postea verò aucta erosione maiore copia. Quòd si à διαπηδήσει & rarefactis saltem venarum tunicis sanguis emingitur, vrina leuiter colore rubro tincta est. Reliqua signa ex ijs, quæ supra de renum morbis dicta sunt, patent.

Prognostica.

Prognostica. I. Si vrina cruenta per διαπήδησιν & rarefactionem venarum in renibus emingitur, malum minus periculosum est, & astringentibus medicamentis adhibitis facilè curatur, præcipuè si malum adhuc recens sit. Sicut & ea, quæ ab erosione mictio accidit, periculo vacat, si sit recens.

II. Si verò malum iam inueteratum sit, metuendum, ne æger contabescat, vel hepatis calore debilitato æger in cachexiam vel hydropem incidat.

III. Si copiosè sanguis emingatur, metuendum est, ne in vesica subsistens periculosam vrinæ suppressionem, vel putrescens & prauam qualitatem induens alia praua symptomata excitet.

IV. Si ex pudendis sanguis effluat, minore cum periculo coniunctum est.

V. Si ex vesica vulnerata sanguis profluat, periculosum malum est, vt supra dictum.

Curatio.

Curatio. Curatio ad causam, à qua symptoma hoc pendet, dirigenda. Nimirum si vasa sint laxata, astringenda; si erosa, occludenda; si rupta, consolidanda, siue id factum sit in renibus, siue in aliis partibus. Si sanguinis copia malo originem dederit, sanguis detrahendus.

Principio ergo si vel à sanguinis copia malum ortum habeat, vel vas aliquod amplum ruptum vel erosum est, vena in cubito aperienda.

Medicamenta quod attinet, ea cùm in relaxatione tùm in erosione vel ruptione vasorum sint astringentia, vimque condensandi, obturandi, & consolidandi habentia. Exhibeantur ergo medicamenta è rosis rubris, myrto, plantagine, consolida, bursa pastoris, equiseto, polygono, acacia, hypocistide, millefolio flore albo, quod hic vtilissimum est; Terrâ sigillatâ, bolo Armeno, lapide hæmatite, coralliis, trochiscis de spodio, terrâ sigillatâ, trochiscis Gordonij.

Extra applicetur Vnguentum Comitissæ, Emplastrum Diaphænicum frigidum, contra rupturam, atque alia è modò dictis medicamentis parata.

Si à vesica sanguis excernatur, vel pudendis, eadem medicamenta exhibentur, simulque in vesicam injiciuntur.

Ad sanguinem autem concretum in

in vesica dissoluendum exhibeatur oxymel cum decocto radic. rubiæ tinctor. asparagi, vel mumia in ijs dissolutâ. Eadem in vesicam etiam inijciantur.

Diæta.

Diæta. Cibi sint boni succi & adstringentibus mixti & conditi, vel etiam viscidi & glutinosi. Vinum sit rubrum, austerum, aquâ chalybeatâ temperatum. Abstineat verò æger à cibo & potu ac medicamentis acribus, diureticis, aperientibus. Venus vitetur, motus item nimius corporis, & in quiete æger detineatur.

Vrina Nigra.

Nigra. Vrinæ nigræ in Instit. *loco allegato* tres causas esse diximus, nimirum humorem melancholicum vrinæ admixtum, bilem atram, & caloris natiui in venis extinctionem. Ad primam causam referri etiam possunt medicamenta humorem melancholicum in liene mouentia, & per vrinam euacuantia, cuius exemplum habet actuarius, *de iudiciis vrinarum, lib. 2. cap.* 20. Et Crato, *in Consil. medic. à Scholtzio collectis, Consil.* 174. scribit, se dedisse laboranti ictero nigro lapidem bezoar, ægrumque minxisse tam nigra, quàm atramentum est, meliusque habuisse. Ipse etiam sæpe ab ægris scabie, hypocondriacâ affectione & aliis melancholicis morbis laborantibus vrinam nigram sine damno, imò cum commodo emissam vidi. Et notatu dignum est, quod Antonius Valetius, *in exercitat. ad cap.* 40. *Hollerii de morbis internis*, scribit de quodam Viro religioso, cui ter aut quater in anno, maximè vere & autumno ineuntibus, lien intumescebat, cum dolore hypochondrij sinistri, ac subliuidus toto corpore fiebat, sensimque deterius habebat, sed tandem vrinis nigricantibus emissis per quinque aut septem dies pristinam sanitatem recuperabat, idque ipsi per annos vndecim aut quindecim accidisse scribit. Ita etiam refert Valeriola, *in comm. ad lib. de constit. artis med. Galeni*, quendam cùm lienis apostemate laboraret, planéque moribundus haberetur, crisi sub vigesimum diem factâ, admirandam vrinarum nigrarum, atramenti instar, copiam ad libras 12. excreuisse. Idemque in Quartanâ etiam sæpius obseruauit; quod & ab aliis factum.

Itaque si ex humoris nigri admixtione vrina nigra fiat, euacuatio humoris nigri promouẽda; quam ad rem imprimis vtilis est fumaria, & alia diuretica simul humori melancholico dicata.

Quod verò Hippocrates vrinas nigras lethalis morbi indicium esse scribit, eæ intelligendæ sunt, quæ à caloris natiui νεκρώσει & extinctione proueniunt.

CAPVT IX.

De Rebus alienis per vesicam excretis.

Res alienæ per vesicã excreta. VEsica equidem vrinæ excernendæ saltem dicata est. Interdum tamen accidit, vt etiam

res alię præter naturam ex ea excernantur. De sabulo, & calculo jam antea dictum est. Vermiculos etiã & alia animalcula ex ea eiecta fuisse, supra è Cardano, *commentario ad aph. 76. lib. 4.* Scholiographo, *ad cap. 50. lib. 1. Hollerii de morb. intornis*, Montuo *lib. 4. cap. 19. Anasceues morborum*, Paræo, *lib. 19. cap. 3.* dictum. Mẽbranulas neruεas multiformes ab vrinæ detentione cum sanie sine fœtore & febre eiectas vidit Fumanellus, vt refert, *cap. 4. tract. de morb. in viis vrinæ.* Andernacus Dial. *primo de balneis & aquis medicat.* scribit, concionatorem quendam pituitam quandam adeò viscosam & longam, vt intestinum quoddam videretur, per vesicæ canalem reddidisse, antea miris doloribus excruciatum. Piscium vesiculis similia corpuscula cum vrina excreta fuisse, vidit Marcellus Donatus, *vt de hist. med. mirab. lib. 4. cap. 29.* refert, & quendam incredibili quantitate multis mensibus pituitam lentam corruptam eminxisse, aliumque cum intolerabili cruciatu aliquot diebus pituitæ partes, veluti crystalli aut gelatinæ globulos, pellucidas eminxisse, Scholiographus, *ad cap. 50. lib. 1. Hollerij de morbis internis* refert. Frustula etiam radicum apij, semina item anisi & alkekengi cum vrina ejecta fuisse, supra *de Diabete* dictum. Fungi frustula per vesicam rejecta scribit Nicolaus Florentinus, *serm. 4. tract. 4. cap. 29.* & Alex. Benedictus, *libro 3. Anat. cap. 13.* Pilos quoque cum vrina rejectos fuisse, supra dictum.

Et rei huius etiam notabilem historiam refert. Guil. Fabricius, quã Cl. Dn. D. Gregorius Hostius, *sectioni quintæ Epistolar. Medicarum* inseruit. Fuit nimirum fęmina quædam Bernensis, quæ octennium dolore ventris & lumborum correpta vrinam nunc sanguinolentam, nunc purulentam & turbidam, pilis plurimis ruffis & oblongis refertam non sine dolore maximo quotidie excernebat. Quæ curata fuit ab eodem Fabricio clystere sequente injecto tertio vel quarto quoque die.

℞. *rad. alth.*
Maluæ an. Vnc. ii.
melissæ,
artemis.
origani,
maluæ,
althææ, an. M. ii.
flor. sambuci,
meliloti,
chamemeli an. M. i.
sem. anisi,
carui,
seselios an. Drach. ii.
fænugræci,
lini an. Vnc. i.

Incidantur & manipuli duo coquantur in aq. ℔. ij. ad remanentiam ℔. j. in quâ dissolue.
bened. laxat. Drach. iii.
olei aneth.
chamæmel. an. Vnc. i.
butyri recent. Vnc. i. ß.
vitellos ouor. ii. F. Clyster.

Corpus per interualla euacuauit sequenti potiunculâ.

℞. *rad. fænicul.*
cichor.
polypod. an. Drach. ii
herbar. scabiosæ,
melissæ an. P. i.
cuscutæ,
flor. cordial.
genistæ Hispanicæ an. P. ß.

sem. sesel,
fol. senæ an. Drach. i. ß.
Coq. ad *remanentiam* Vnc. ii.
In quibus dissolue *bened. laxat.* Drach. i. ß.
diacarthami Drach. i.
syr. laxatiui compositi cum rhabarb. agarico & sena Vnc. ß.
aq. cinamom. Drach. iij.
Misce,
Fiat Potio.

Renes sequenti linimento inunxit.

℞. *Vng. rosar.* Vnc. ij.
ol. amygd. dulc.
liliror. albor. an. Vnc. i.
Misce.

Ex prædictis radicibus, herbis, floribus & seminibus pro Enemate præscriptis, etiam sacculos parauit, quos aquâ coctos ventri & perineo applicandos curauit. Plura hâc de re vide in eadem Epistolar. D. Horstij sectione.

Guilielmus Fabricius, *cent.* 4. *obs.* 53. refert, grauidam quandam corpus quoddam membranosum ex vesica ad pugni magnitudinem, molle tamen & lubricum, & quod in maximas & tenuissimas membranas extendi poterat, excreuisse.

Quòd si tale quid accidat, ad morbos & causam, à quibus generantur, respiciendum, & corporis euacuatione præmissâ ea exhibenda, quæ humores vitiosos & similia in vesicâ abstergunt, & vrinam mouent.

Crepitus per vesicam excreti. Fernelius quoque, *lib.* 6. *patholog. cap.* 11. scribit, abscessum ani etiam visum esse interdum in vesicam penetrat, ac tùm micturo crepitum è pudendo, perinde, atque è podice, atque etiam fecis nonnihil vrinæ permixtum prorupisse. Cuius rei etiam alia duo exempla recenset Schenckius, *lib.* 4. *obseru.* 21. Quidam enim cùm laborasset vlcere fistuloso ani, eóque admodùm calloso, & vlcere penis sanioso simul teneretur, ex eodem pene crepitum veluti ventris cum fœtore emittebat. Alij verò tubicini ob virulentam ex lue Venerea stranguriam intempestiuè suppressam exulceratio suborta est, & eousque progressa, vt, vitiatis circumsitis partibus, tandem etiam anum & vesicam eroserit, quò factum, vt ventris crepitus per penem etiam emiserit. Sicut & *obs. seq.* aliquot exempla eorum, qui clauso ano nati per penem excrementa alui eiecerunt recenset. Ita etiam refert Guilielmus Fabricius, *cent.* 1. *obs.* 75. fœminam quandam Geneuensem filium peperisse, qui, clauso ano, excrementa per ductum vrinarium, simul & vrinam excernebat. Verùm cùm tandem excrementa induresscerent, nec per ductum illum angustum amplius permeare possent, inflatus est venter, exorta est febris, aliáque symptomata, ita vt decimo septimo ætatis die è vita discesserit. Aperto cadauere inuentum est intestinum rectum adnatum fundo vesicæ.

CAPVT X.

De Vrinæ per aliena loca excretione.

Vrinæ excretio per aliena loca. TAndem ad symptomata, quæ circa vrinæ emissionem contingunt, pertinet vrinæ per aliena

loca excretio. Infãtem annos duos natum vidit Amatus Lasitanus, vt *cent.* 2. *cur.* 21. refert, cui ab ortu, glans perforata non fuit, nec vestigium aliquod in ea, vbi foramen esse debebat, apparebat, qui tamen ad radicem penis prope testiculos foramen habuit, per quod lotium non guttatim fluebat, sed directè emanabat. Platerus, *in obs. pag.* 792. refert, nobilem quendam Capitaneum præter foramen in glandis media anteriore sede secundum naturam formatum, aliud quoque subtus circa glãdis radicem & prępurii exortũ ab ortu habuisse, per quod micturo vrina deorsum ferebatur, ita vt, nisi caueret, se commacularet & semen quoque per idem emittebat. Puellam quoque, ex loco, qui est infra pectinem, paulum supra vuluam vrinam reddidisse, nullis interim apparentibus signis atque indiciis, vnde illa naturaliter profluere deberet, scribit Antonius Beniuenius, *cap.* 90. *de abd. morb. & sanat. caus.* & *cap.* 7. refert, cuiusdam Pauli Bonini filium, qui glande colis clausa natus paulò infrà eam meatu patefacto vrinam reddidisse. Cuidam obstructa vesicæ ceruice vrinam affatim, tanquam emictione, ex vmbilico in multos menses profluxit: idque citra tumorem, citra vllam aquæ in abdomine collectionem & citra valetudinis offensam, vt scribit Fernelius, *lib.* 6. *de part. morb. & symptom. cap.* 13. Causa huius rei fuit, quod recens in lucem edito malè vinctus vmbilicus nunquam coaluit, atque hinc semper nonnihil stillauit. Puellam etiam quandam, cui cùm suppressa fuisset vrina per multos dies, tandem eam per vmbilicum profudisse, Bartholomæus Cabrolius vidit. Vesicæ abscessum per perinæum erupisse, è quo vrina reddebatur, scribit Fernelius, *loco allegato.* Et Dodonæus, vt *ad capitt* 78. *Beninenij de abd. sanat. & morb. caus.* refert, vidit per foramen in perinæo ab vlcere ceruicis vesicæ nato vrinam excerni. Vrinæ per sinistræ natis vlcus transsudantis historiam ex D. Iacobo Sutero refert Schenckius, *in obseru.* Militem per femur, vesica ea in parte sclopeto vulnerata, vrinam emisisse, scribit Fallopius, *de vulneribus capitis, cap.* 12. Puerum quendam duodecimum annum argentem, cùm vrinam septimo iam die non redderet, propterea quòd concretum quid ex pituita & sanguine vrinæ ipsius canaliculos obstruxerat, eã tandem ex ano euacuasse, Antonius Beniuenius, *de abd. morb. caus. & sanat. cap.* 7. narrat. Vrinam per vulnus circa sedem inflictum excretam fuisse scribit Galenus, 1. *de loc. affect. cap.* 1. Et talia exempla alia plurima passim occurrunt. Illud verò præ cæteris notabile est, quod annotauit Platerus, *libro* 3. *obs. pag.* 735. Puellæ cuidam annos natæ tredecim, cùm aliquandiu copiosè minxisset, vrinam subitò suppressam esse, atq; tunc aquam serosam ex aure dextra adeo affatim cæpisse effluere, vt vna vice mensuræ duæ sæpe emanarint idque dies aliquot. Huic Medicus quidam diuretica exhibuit, atque simũl etiam terebinthinam, pòst cuius vsum plus quàm quaterdecies minxit, sed subitò ite-

rum vrina restricta aquaque illa ex aure denuo fluere cæpit, vt spatio 24. horarum mensuras aliquot excreuerit. Puella interim, vt scribit, bene habita, de nullo alio affectu conquerebatur. Cum capiti applicarentur ὀξυῤῥόδινα ad repulsionem, & lotiones fierent pedum, ac iterum terebinthinam sumpsisset, denuò vrinam reddidit, primò magna copia, remittente aurium hoc fluxu, postmodum, verò naturaliter, nec quicquam mali inde passa est.

Verùm talia symptomata cum vel morbos à primo ortu contractos, vel alios incurabiles sequantur, de ratione ea tollendi dicere aliquid opus non est. Quâ ratione tamen Iohannes Langius fistulam in perinæo, per quam vrina reddita fuit, curauerit, supra *de fistulis vesicæ* dictum.

LIBRI TERTII
PARS IX.
De membrorum genitalium in viris præter naturam affectionibus.
PROOEMIVM.

Cum homo sit mortalis, neque indiuidua perpetuò durent; & nihilominus rerum Conditor sapientissimus species conseruari & perpetuas esse iusserit, ita vt in locum vnius decedentis alius succedat: per generationem, vt alia animalia, ita etiã hominem conseruari voluit, & propterea ipsi peculiaria organa dedit, in quibus semen, futuri fœtus materia, generetur, conseruetur, ac retineatur, tandemque cum appetitu & voluptate maximâ in actu venereo emittatur, & à feminę vtero suscipiatur, & in eo ex semine vtriusque parentis mixto fœtus formetur, ac suo tempore in lucem edatur. Organa autem generationis sua habet vir & femina. De feminarum generationis organis, & morbis ac symptomatibus, quæ iis accidunt, agemus de morbis mulierem. *Hoc loco saltem de affectionibus pręter naturam, quę membris genitalibus in masculis accidunt, agemus. Sunt autem generationis or-*

gana in viris duorum generum, vnum genus ad seminis generationem & conseruationem facit, alterum ad eius eiectionem. In priori genere sunt testes, & ipsis adiectę partes, in altero penis seu membrum virile. Vasa generationi & conseruationi seminis dicata sunt vasa preparantia, venæ scilicet duę & totidem arterię, Parastatę dictę, vasa testibus incumbentia, testes, vasa deferentia, vesiculę seminales, & Prostatę seu glandulæ seminales. An verò testes, an alia vasa semen generent, nonnulli in dubium vocant, & contra vulgatam opinionem testibus vim seminis generandi derogant, quod Physicis discutiendam relinquimus. Hoc saltem non prætereundum censemus. Recentiores, qui testes semen generare negant, eâ etiam ratione vti, quod in testibus semen non reperiatur. Verùm ratio hęc non magni momenti est. Neque enim omnia, quę in viuente sunt, etiam in cadauere remanent, vt conspici possint. In viuentium verò testibus semen contineri, obseruauit Dodonęus, vt cap. 39. Obseru. Medic. *refert. Cùm enim cuidam testiculus eximeretur, & calens adhuc medius diuideretur, ex ipsius centro semen erupit. Cùm verò testes vel intemperie, vel aliis morbis vix affici poßint, quin parastatę, & vicinæ partes simul afficiantur, de morbis membrorum genitalium in viris seminis generationi inseruientium acturi, partes eas communi testium nomine complectemur. Cùm etiam medicamenta hisce partibus non separatim adhiberi poßint, sed ob vicinitatem & connexionem omnes simul ab iis afficiantur. Si qui tamen proprii morbi hic occurrent, eorum etiam in specie mentionem faciemus. Habent enim & hæ corporis partes suam naturalem constitutionem, & non minora sapientiæ & omnipotentiæ Diuinæ in his partibus, quàm aliis, apparent indicia. Nam licèt pudendæ hæ partes dicantur, & tanquàm obscœnæ tegantur: tamen, vt rectè B. Ignatius,* ad Philippenses,

scribit, tunc demum aliquid est, obscœnum, cùm per scelus illud polluimus: cùm verò omne abest peccatum, nihil turpe censendum est, nihil mali eorum, quæ facta sunt, sed omnia valde bona. Et Augustinus hac de re contra Iulianum capite 16. *scribit Genitalia membra à* DEO *condita esse honesta & decora, sed per peccatum facta esse inhonesta, adeo vt iam tegantur. Ideòque ea hîc non vt peccatis contaminata, sed vt à Creatore sapientissimo artificiosissimè condita considerabimus, & quot modis à naturali illa constitutione deflectant, videbimus. Ac primò agemus de morbis testium, & scroti, deinde de morbis penis seu membri genitalis, tandem de symptomatibus, quæ circa generationem, & membris genitalibus accidunt.*

SECTIO

SECTIO PRIMA

De Morbis partium genitalium in Viris, & primò de testium morbis.

CAPVT I.

De Testium Intemperie.

Testium intemperies.

TEstes in Viris variis morbis corripiuntur, intemperie, interdum deficiũt, interdum abundant, interdum calculi in illis reperiuntur, interdum peccant magnitudine, patiunturque inflammationem, & tumoribus ac apostematibus corripiuntur; retrahuntur versus abdomen, vulnerantur, exulcerantur, cancro corripiũtur, de quibus ordine dicemus.

Causæ,

Causæ.

Et primò quidem testes sæpe morbis intemperiei laborant, & potissimum frigida, atque eadem simul etiam vasa præparantia corripiuntur. Internæ causæ sunt partium internarum, vt cordis, hepatis, renum intemperies. Partes enim hæ cum sanguinem & humores ad vasa genitalia & testes mittant, si intemperie aliquâ laborant, facilè eam testibus communicant. Externæ causæ sunt aër, imprimis frigidus, qui testes facilè afficere potest. Cibus etiam & potus, vt & medicamenta, quæ excessũm aliquem qualitatum habent, Vasa etiam spermatica alterat, & præcipuè calefacit, decubitus supinus, præsertim in lecto plumis referto, equitatio nimia, gestatio onerum.

Signa diagnostica.

Signa.

Cognoscuntur autem intemperies testium primò à causis, quæ præcesserunt, seu calefaciendi, seu refrigerandi, seu siccandi, seu humectandi vim habentibus. Qualis enim causa præcessit, talem intemperiem inductam esse verisimile est. Postea ex effectis. Si enim testes & vasa seminalia sunt *calida*, adest propensio in venerem, & semen multum ac calidum generatur, testes ipsi sunt calidi, & venæ circa eos multo sanguine refertæ.

Si testes & vasa spermatica sunt *frigida*, exigua adest propensio in venerem, ac si intemperies sit magna, etiam nulla; adest corporis

quædam inertia, testes sunt frigidi, semen est paucum, aquosum & crudum, & cum exiguâ vel nulla voluptate emittitur. Præcesserunt causæ refrigerantes, vel etiam immodica & intempestiua Venus. Hinc qui ætate nondum maturâ veneri indulgent, eorum calor natiuus exhauritur, & partes genitales, frigidiores redduntur, vt postea in prima senectute statim steriles reddantur.

Si *humida* testium fit intéperies, laxitas in iis apparet, & semé nimis celeriter emittunt, à coitu tamen minus læduntur, quàm qui siccam intemperiem eorum habent.

In *sicca* enim intemperie testium hæc omnia sunt contraria.

Et quia ad intemperiem testium cognoscendam maximè facit naturalis testium intemperies; cùm partes eâ intemperie facilè corripiantur, ad quam naturalem inclinationem habent: Signa intemperiei testium è Galeno subiungere libet: Ita autem ille, *Artis med. cap. 45. & seqq.* Temperaturarum verò, ait, testiculorum calida quidem ad venerem procliuis, & masculorum generatrix, & fœcunda, celeriterque genitales partes obsepit pilis, simul autem cirumjacentes attingit partes. Frigidior verò contraria efficit. Et humida quidem multo & humido semine abundat; sicca paucum, & modicè crassum generat semen; calidior verò & siccior, & crassissimum semen habet, & fœcundissima, ac celerrimè ab initio protinus ad coitum animal excitat, & his genitales partes citissimè hispidæ fiunt, atque omnes, quæ circumstant, supra quidem vsque ad regiones, quæ ad vmbilicum sunt, infra verò vsque ad media femora. Petulca igitur est & ad libidinem prona huiusmodi temperatura, statim verò satiatur & offenditur. Si autem humiditas caliditati conjungatur, hirsuti quidem tales minus, plus verò semine abundant, non tamen plus cæteris appetunt, sed minori detrimento præter modum Venereis indulgent. Quod si satis excreuerint & caliditas & humiditas, non sine detrimento à venereis abstinent. Si verò frigidiorem & humidiorem temperiem testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tardè rem veneream exercere incipiunt, neque proni ad actum huiusmodi sunt, aquosum verò & tenue ipsis semen, & parum fœcundum, & fœminarum generatiuum, vel omnino non generans. Frigidior verò & siccior temperatura similis quidem in reliquis est antè dictæ, crassius verò in ipsa semen existit, atque omnino paucum.

Prognostica.

1. Intemperies equidem testium ex se mortem non inferunt, cùm etiam citra hominis interitum excindi possint: ad generationem tamen multum faciunt, & alia incommoda afferunt. Frigiditas enim & siccitas testium sterilitatis causa est, caliditas verò cùm ad venerem nimis stimulet, à bonis meditationibus animum abstrahit, & vel infelicis vitæ, vel intempestiuę senectutis causa est.

Prognostica.

2. Corrigitur autem facilius caloris excessus, quàm frigoris, qui & plus damni affert; & calo-

ris natiui defectus difficulter curatur.

Indicationes & Curatio

Indicationes & Curatio.

Intemperies calida testium medicamentis refrigerantibus curatur, cùm internis tùm externis. Exhibenda medicamenta è *lactucâ violis, rosis, nymphaea, endiuia, portulacâ, papauere, sem. frig. mai.* syrupi scil. conseruæ, aquæ, emulsiones ex his paratæ.

Extra scrotum & partes vicinæ foueantur *aqua vel succo lactucæ, endiu. violar. vmbil. Ven. portulacæ,* vel inungantur *ol. rosar. violar. nymphaea, vng. rosac:* vel imponantur *folia recentia violar. nymph. viticis & vitis.*

Diæta medicamentis respondeat. Aër sit frigidior; cibus ac potus frigidus, ptisana nimirum, & alij cibi condiantur lactucâ, endiu. cichor. aceto, succo citri, limon. granat. Abstimendum à vino aut nonnisi ὀλιγοφόρον vel aquâ dilutũ bibendũ

Frigida intemperies testium curatur calidis internis & externis. Interna sunt *Betonica calamintha, maiorana, leuisticum, saluia, radices asparagi, eringij, petroselini. fænicul, dauci, sem. anis. fænic. erucæ, napi, vrticæ, cicer. rub. pistacia, nuclei pini, nux mosch. Indica, caryophylli, cinamomum, piper., cubeba* & ex his parata medicamenta. Inter quæ sunt. *spec. aromat. rosat. caryophyllat. diasatyr. deambra, diamoscum dulce.*

Externa medicamenta ex ijsdem parantur & propterea testes fouendi sunt decocto modò enumeratarum plantarum facto in vino generoso vel Hippocratico, vel inungendi *ol. nard. costin. nuc. mosch. caryophyll. macis, cinam. de piper. de formic. ex pistaciis, moscho, ambra, zibetho,* quod & solum illitum testes potenter calefacit.

Victus ratio sit calida, Aër sit, calidus, testesque à frigore externo pannis, pellibus, aliisque tegumentis defendantur. Cibi sint boni succi & multi nutrimenti, moderatè calidi & humidi oua sorbilia, carnes boni succi. Si sint medicamentosi, testibus familiares & amici sint, quales sunt fœnic. anethum, apium, ciceres rubri, bulbi, cepæ, rad. napi: & quidem herbæ commodius virides adhuc sumantur; siccæ enim plus quàm oportet calefaciunt, & siccant. In secundâ mensâ dentur pineæ, pistacia, auellanæ. Corpus moderatè exerceatur.

Si humida vel sicca intemperies in testibus deprehendatur, corrigitur ea medicamentis humectantibus & siccantibus, qualia è calefacientibus & frigefacientibus modò propositis facilè eligi possunt.

CAPVT II.

De Testium numero vitioso, & calculis in iis repertis.

Testium numerus viciatus.

TEstes numero duo sunt secundum naturam, vnde etiam δίδυμοι dicuntur, Aliquando tamen nulli, aliquando pauciores, aliquãdo plures reperiuntur. Qui testiculis carent, Eunuchi dicuntur: quorum alij ita nati sunt, alij excisione testium tales facti, & quidem alij in pueritia statim, alij grandiores iam facti.

Aliqui vnum saltem testiculum

habent, & quidem alij ita nati sunt, aliis alter excisione ademptus est, id quod interdum in hernia fieri solet.

Contra compertum, quosdam tres testiculos habuisse, idque nonnullis familiis proprium est, & singularis libidinis argumētum. Agathocles, Siciliæ Tyrannus, à Timæo τριόρχης dictus est, vt refert Cæl. Rhodigin. *antiq. lect. lib.* 24. *cap.* 4. Idem scribit, *ibidem*, Bergomi in familia illustri Coleonum multos habere tres testiculos, & Franc. Philelpho totidem fuisse; & Fernelius, *lib.* 1. *patholog. cap.* 8. refert, se nouisse tertium testiculum omnibus cuiusdam familiæ superabundasse. Tertium etiam testiculum in quodam libidinis immoderatæ obseruauit Montuus, vt *cap.* 37. *tom.* 4. *Anascen. morbor.* scribit: & in puero Typographi cuiusdam tertium testiculum se vidisse refert Scholiographus, *ad cap.* 62. *lib.* 1. *de morb. intern. Hollerij*; & Forestus, vt *lib.* 27. *obs.* 15. *in scholio* refert, nouit ciuem Antuerpianum, qui tres testiculos habet & valde luxuriosus erat.

Talia autem vitia ipsis sensibus patent. Et quidem testium defectus virilitatem masculis adimit: vnum tamen testem habentes generâsse, compertum; qui verò tres testiculos habent, libidinosi sunt. Et cùm vitia hæc vel ab ipsa natura proueniant, vel arte inducta sint, curationem non suscipiunt, aut ea non necessaria est.

Lapides in testibus.

Lapides in testibus. Tophos in testiculis interdum reperiri scribit Paulus Ægineta, *lib.* 6. *cap.* 63. Et Monspelij in cadaueris cuiusdam dissectione testiculos lapillis plenos inuentos fuisse Gesnerus, *de fossilib. cap.* 11. scribit. Reperit quoque Fel. Platerus lapidem in testibus, vt & alij quidam, quorum obseruationes collegit Schenckius, *lib.* 4. *obseruationum*. Generantur autem tales calculi proculdubio, cùm serum impurū, & calculo generando aptum sanguini, qui seminis materia futurus est, permiscetur, & cum eo ad testes defertur, ibique in lapidem coagulatur.

CAPVT III.

De Testium magnitudine vitiosa, inflammatione & tumoribus alijs.

Testium magnitudo vitiata. TEsticulos & mammas aliis vtrosque, aliis alterutrum dūtaxat immodicè increuisse refert Galenus, *lib. de diff. morb. c.* 9. Quod vitium si naturale sit, corrigi vix potest. Si tamen testium nimis increscentium magnitudine minuere velimus, epithemata imponantur ex succo vel aqua plantaginis, rosar. semperuiui, cydoniorum, aceto rosac.

Testium tabes. Contra interdum præter naturam testes planè contabescunt, cuius rei exemplum affert Vidus Vidius, *lib.* 11. *de curat. membrat. cap.* 2. de Monacho quodam in agro Barcinonesi, cuius testes, etsi in adolescentia moderatam magnitudinem à natura essent adepti, nihilominus processu temporis, ob votum castitatis inuiolabiliter ab eo multis annis obseruatum ferè peni-

tus contabuerant, vasáque spermatica eiusdem adeo exaruerant, vt cùm eius cadauer post mortem secaretur, exsiccatorum neruorum seu durorum ligamentorum potius imaginem præ se ferrent.

Inflammatio testium.

Inflammatio testium.

Præter naturam verò testes variis modis intumescunt; inflammantur enim: & aliis tumoribus corripiuntur.

Causæ.

Causæ.

Et primò inflammationem quod attinet, testes, vt aliæ corporis partes, interdum inflammantur; sanguine ad eos præter naturam confluente: id quod accidit, vel sponte eò ruente sanguine, vel ex percussione aut collisione, equitatione dura, aut ab aliâ causâ externâ sanguinem attrahere potente eò attracto. Et quidem testes nunc soli inflammantur, nunc simul scrotum, de cuius inflammatione postea dicetur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur autem inflammatio testium, quod testis, quam secundum naturam, est tumidior & durior, dolor in eo percipitur, & præcipuè si digitis prematur, adest rubor atque calor. Quæ omninò, si scrotum simul inflammatur, sunt manifestiora. Febris etiam plerumque adest.

Prognosticum.

Prognosticum.

Malum hoc est non contemnendum; cùm testes non solùm ad speciei conseruationem sint necessarij, iisque valde læsis facultas generatrix lædi soleat, sed etiam interdum gangræna succedere soleat. Plerumque tamen ea scrotum facilius, quàm testes corripit.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio.

Testium inflammatio secundum communes aliarum partium inflãmationis curandi leges & ipsa curanda. Nimirum sanguis, qui ad ipsos præter naturam fluit, repellendus, intercipiendus, reuellendus; deinde qui influxit discutiendus, aut si suppuratio prohiberi non possit, ea promouenda.

Principiò ergo statim sanguis, venâ in cubito sectâ, reuellendus. Postea etiam venæ, quæ in poplite vel malleolo est partis affectæ, aperienda.

Licèt quoque post venæ sectionem altero die cucurbitulas cum scarificatione coxis ad deriuationem imponere.

Si etiam alij humores, præcipuè biliosi, in corpore peccant, qui forsan fluxui sanguinis occasionem præbent, & ij euacuandi.

Simul statim repellentia adhibẽda, testesque inuoluendi cataplasmate, ex farina hordei, fabar. pulu. rosar. rubr. mirtyll. balaust. coctis in vino rubro vel aq. chalyb. addito ol. ros. & mirtyllorum.

Vel epithema imponatur ex succo vel aqua rosar. plantaginis, mucilag. sem. psyllij, cydonior. cum aqua rosar. extractâ, cum ol. rosac. & cerusa mixtis.

Quæcumq; autem medicamenta testibus applicentur, ligatura semper versus superiora tendat, vt testes minus dependeant. Ita enim

fluxus ad locum affectum minus fiet.

Ad intercipiendum verò sanguinis fluxum ad latus pubis, vbi venæ & arteriæ ex abdomine ad testes & scrotum tendunt, intercipiens & defensiuum medicamentum imponendum, ex far. hord. rosar. rubr. bolo, mastiche cum aqua rosar. & albumine oui; vel vnguentum Comitissæ, vel emplastrum ad herniam.

Temporis progressu repellentibus ad dolorem leniendum admisceantur digerentia, fiantq; linimenta ex ol. rosac. vnguento popul. dialthæa, & ol. chamæmelino.

Tandem ad digerendam materiam vsurpetur sem. lini, fœnigræc. flor. chamæmeli, meliloti, vt ex aliarum inflammationum curatione notum est.

Ad testium inflammationes etiā commendatur verbena recta in ol. cocta, vini particula adiecta. Laudatur & cataplasma ex fabâ Ægyptia decorticata cocta & cum melle mixta. Vt & alterum ex pane cum ol. & aqua, interdum etiam cum mulsa paratum. Vtile etiam est diachylum cum ol. ros. subactum.

Aëtius hoc ceratum commēdat.

℞. *Ceræ,*
resinæ pini,
ol. aneth.
narcisci an. Vnc. x.
Cymini,
fimi asini pilus iij.

Fimum asini torrefactum cribrato cyminumque admisceto, deinde cera liquefacta & alia admisceātur.

Si dolor valde vrgeat, leniendus refrigerantibus & laxantibus.

Vt ℞. *Malu,*
violariæ,
solani an. M. i.
furfur. pug. ij.

Coquantur & parti applicentur.

Vel ℞. *far. hord.* Vnc. ii.
sem. lini,
fœnigræci an. Vnc. i.
maluæ,
bis malu. ad mollitiem coctar. an. M. ß.
pingued. porci,
ol. viol. an. q. s.
F. Cataplasma.

Si hæc non sufficiant, cataplasmate ex foliis hyoscyami coctis & contusis vtendum.

Si inflammatio in suppurationem conuertatur, ea adiuuanda, & abscessus maturus manus operâ aperiendus, tandemque mundandus ac consolidandus aliorum tumorum more.

Inflatio testium.

Inflatio testium. Testes etiam aliquando intumescunt, & inflantur sine febre, flatibus crassis eos distendentibus.

Curatur autem inflatio testium per medicamenta flatus discutientia. Applicetur ergo testibus fimus columbinus cum far. fabar. & axung. porcina cum vino mixtis. Nonnulli folia hyoscyami ad inflationem testium & simul dolorem sedandum commendant. Alij origanum in aceto vel vinum coctum & contusum, vel decoctum eius fomenti loco vsurpant.

Vel ℞. *Pulu. rad. althææ,* Vnc. ß.
far. fab.
sem. lini,
fœnigræci an. Vnc. i.
cumini Vnc. ß.

Coq. in vino & addito *ol. aneth.*
F. Cataplasma.

Vel ℞. *Pulu. flor. chamæmel.*
meliloti,
far. fab. an. Drach. vi.
stercor. caprin.
bacc. laur. an. Vnc. ß.
Cum *vino & ol. aneth.*
Misce.
F. Cataplasma.

Vel ℞. *furfur. tritici cribrati* M. ii.
far. fabar. Vnc. i. ß.
pulu. sem. cumini Vnc. ß.
Cum *vino dulci & ol. aneth.*
F. Cataplasma.

Tumores duri, frigidi & scirrhi testium.

Tumores testiũ duri, frigidi, & scirrhi.

Non solùm autem inflammantur & inflantur testes, sed & aliis tumoribus corripiuntur, ijsque etiam sæpe scirrhosis. Quod accidit, vbi humores in inflammatione non discutiuntur, neque etiam in pus mutantur, sed in testibus hærent, atque ibi indurantur; aut etiam aliàs frigidi & crassi humores ad testes fluunt, ibíque indurantur.

Cognoscitur hic tumor & visu & tactu, estque sine dolore, vel cum exiguo, ac sine calore & febre.

Testium autem tales tumores difficulter curantur. Pars enim hæc laxa est, & facilè excrementa suscipit, & recepta retinet in inuolucris illis, quibus testes teguntur.

Curantur verò, vniuersalibus præmissis, hi duri testium tumores emollientibus & discutientibus. Talia sunt, *rad. althææ, farinæ sem. lini, tritici, passulæ.* Commendatur & rad. lactucæ ex mulso cocta, aut cum farin. hord. & sem. lini ac fænugræci mixta. Vtile est etiam ol. amygd. amarar. irinum, anethinum, vng. dialthææ, Martiatum, emplast. diachyl. simpl. & com.

Vel ℞. *far. fabar.* Vnc. i.
sem. lini Drach. ii.
empl. diachyl. simpl. Vnc. i.
ol. melilot. Vnc. i. ß.
anethini,
chamamel.
hyoscyam. an. Vnc. i.
sem. cumini Drach. i.
Coq. ad consist. ceroti mollior.

Vel ℞. *fol. caulium,*
hyoscyami an. M. i.
ficus num. v.
Coq. ad mollitiem, & per setaceum trajiciantur, quibus adde.
far. fabar.
sem. lini,
fænigraci,
pulu. flor. chamamel.
melilot. an. Vnc. ß.
adipis renum capræ q. s.
F. Cataplasma.

Vel ℞. *rad. mandrag. recent.* ℔. ß.
hyoscyam. & alkekengi an. M. i.
Coq. in sapa ad mollitiem, & per setaceum trajiciantur, quibus adde
opopanacis Vnc. i.
ceræ parum.
Misce ad formam emplastri.

Vel ℞. *Emplast. diachyl. simpl. & cum gummi* an. Vnc. i.
ammoniaci vel bdellij Vnc. ß.
Quibus addere licet quoque semen & folia hyoscyami. Efficacissimum est hoc.

℞. *rad. Althææ,*
hyoscyami,
halicacabi an. M. i.
rad. mandrag. recent. ℔. ß.
Coq. in s. q. sapæ & contundantur ac per cribrum trajiciantur.

Postea adde

opanacis,
bdellij,
ammoniaci in vino liquator. an. Drach. vi.
styracis Drach. iii.

Atq; addito *ol. camomelino* F. Cataplasma, aut *cerâ*, emplastrũ; quo medicamento, nisi scirrhus testium emolliatur & discutiatur, frustra alia tentantur.

Si in pus talis tumor mutetur, pus non diu in teste relinquendum, ne eius substantiam corrumpat & vlcus insanabile vel gangrænam excitet. Ideoque commodissimum est, testem tum exscindere.

Sunt & alij testium tumores, de quibus postea, *cap.* 7. inter herniæ species dicetur.

CAPVT IV.

De Situ testium mutato.

Situs testiũ mutatus.

TEstes etiam situm quandoque quasi mutant, & nimis penduli fiunt: quod fit interdum ex nimia equitatione, interdum ex natatione in aquâ frigida, interdum ex materia frigida, ligamenta, à quibus pendent, seu cremasteres laxante; quod accidit in morbis grauioribus & virium debilitate; ac testes penduli virium debilium sunt indicium.

Corpus, si opus sit, conueniente modo purgandum, & postea exsiccantia calida, si ab humoribus frigidis sit laxatio, non solùm testibus & pubi, sed & ossi sacro imponenda, ex saluia, betonica, maiorana, primula veris & similibus.

Interdum contra testes versus abdomen retrahuntur, vt bubonocelen quasi mentiantur. Interdum etiam planè in abdomine reconditi sunt. Idque nonnullis naturale est, & nullo modo curari potest.

Interdum quoque accidit hoc ab inflammatione ligamentorum aut distentione neruorum. Quod vbi euenit, emollientia & laxantia vsurpentur.

CAPVT V.

De Vulneribus, Vlceribus, Cancro & gangræna testium.

Vulnera testium.

Testium vulnera.

VVlnerantur interdum testes: quod sanè periculo non vacat ob grauia, quæ subsequi solent, symptomata. Ita refert Matthæus Glandorpius, *in speculo chirurgico, obseru.* 37. Iuueni cuidam dextrum testiculum frameâ transfactum fuisse, vt in maximam auctus fuerit molem, & dolor ac deliria successerint.

Easdem curandi Indicationes & leges habent testium, vt aliarum partium, vulnera.

Iuuenis cuius modò facta est mentio, curatus fuit, vena tali incisâ (potest etiam primùm in brachio, si opus sit, vena aperiri) & clystere iniecto, testiculus etiam, vt & totum scrotum cum pene & pectine, inunctus fuit oleo rosaceo, & impositum cataplasma digerens ac roborans, adhibitumque emplastrum diapalma.

Vlcera testium.

Testium vlcera.

Interdum post inflammationem relin-

relinquitur vlcus in testibus: nonnunquam & scroti vlcera testibus communicantur.

Sunt autem hæc vlcera valde periculosa, vtpote in loco humido, & sæpe in cancrum abeunt, aut in gangrænam terminantur.

Vt verò si possibile sit, rectè curentur, primò corpus conuenienti modo purgandum: deinde vlcus mundandum vnguento Apostolorum, adiecto vnguento Ægyptiaco. Lauandum etiam vlcus decocto rosar. balaustior. myrtillor. cum modico thuris in aq. plantag. & vino rubr. facto.

Deinde

℞. *Tutiæ præpar.*
minij,
plumbi vsti,
antimonii an. Drach. ii.
Cum *ol. myrtyn. & cera*
Fiat vnguentum.

Vel vsurpetur istud Gordonij.

℞. *Litharg.*
ceruss.
cadmiæ,
acaciæ,
cortic. granat.
sang. dracon.
tutiæ an. Drach. ii.
aloës,
sarcocollæ,
thuris, aluminis an. Drach. i.
Puluerisatis adde *ceræ & ol. q. s.*
Fiat vnguentum.

Vt postea vlcus carne claudatur,

℞. *Aloës hepaticæ,*
sarcocollæ,
anethi combusti,
thuris,
lap. hæmatit. an. Drach. ii.
alumin. vsti,
flor. æris an. Drach. ß.
Cum *ol. rosar.*
F. Vnguentum.

Cicatrix tandem inducatur vnguento de minio, vel alio conueniente emplastro.

Cancer testium.

Cancer. Vlcera testium in cancrum sæpe abeunt. Habet eius rei historiam Wierus, *in obseruat.* talem. Iuuenis quidam Nobilissimus cùm ex intempestiua Venere & assiduâ equitatione testium debilitatem contraxisset, & præterea lue Venereâ laborasset, in herniam varicosam & sinistri scroti tumorem incidit. Quam cùm chirurgi emollientibus curare tentarent, paucorum mensium spatio supra testem leue tuberculum, rubore aliquo tinctū, apparere cœpit, quo aperto, nihil effluxit, nec vllum latentis in eo humoris indicium apparuit. In medicamentis ergo, quæ emollirent, putrefacerent ac pus generarent, perseueratum est, donec se ostentaret latens cancer, qui breui tanto furore efferbuit, vt ater teterrimo cum fætore & frequenti sanguinis fluxu tumoris multam partem depasceretur atque exederet, ægróque tandem mortem afferret. Qui ante mortem valde deplorauit, quod Wieri consilio non esset obsecutus, qui suaserat, vt ab emollientibus, quibus cancer exasperatur, abstineret, & potius per leniter refrigerantia & exsiccantia incrementum mali prohiberet.

Gangræna testium.

Gangrena. Tandem etiam testes ex inflammatione & vlceribus planè cor-

rumpuntur, & gangrænam contrahunt. Quod malum ferè lethale est, eiusque rei exemplum habet Forestus, *lib.* 27. *obs.* 6.

CAPVT VI.

De Scroti morbis.

Scroti morbi.

SCrotum, quod est testium receptaculum & externum tegumétum, & ipsum aliquos morbos patitur; præcipuè verò inflammatur, vulneratur excoriatur & exulceratur, ac gangrænâ corripitur.

Inflammatio Scroti.

Inflammatio.

Inflammatione interdum corripitur scrotum, & quidem nunc solùm, testibus saluis, sæpissimè testibus simul inflammatis.

Causæ inflammationis sunt eædem, quæ in testiculorum inflammatione sunt propositæ. Nonnunquam tamen etiam in febribus, & præcipuè malignis, inflammatio testium succedit, naturâ vitiosos humores eò detrudente.

Inflammatio autem hæc facilè patet. Scrotum in tumorem attollitur, adest durities, rubor & calor, dolor lancinans, qui leui contactu exasperatur, febris plerumque comes est.

Inflammatio scroti periculo non vacat. Cùm enim sit in loco humido, facilè in gangrænam mutatur, vt postea dicetur.

Curandi ratio est eadem, quæ testium inflammatorum.

Vulnera Scroti.

Vulnera.

Vulneratur etiam scrotum. Et si solùm, testibus saluis, vulneretur, facilè, vt alia vulnera, curatur. Si verò testes simul lædantur, curandum vulnus, vt *capite præcedente* dictum.

Excoriatio Scroti.

Excoriatio

Excoriatur interdum scrotum epidermide erosâ, quod infantibus sæpe accidit à lotio. Idem tamen & adultis ex eadem causa euenit, si vrinam in lectum emittant.

Curatur in infantibus pompholygis, seu nihili albi aspersione & linteis mundis ac siccis sæpe appositis.

Vel ℞. *Vng. decerus.* vnc. ß.
litharg. Drach. i.
ol. rosac. parum.
F. Vnguentum.

Vel myrtus arida subtilissimè trita & cribrata, adiecto thure vel myrrha aut lapid. calaminari, aspergatur.

Vlcera Scroti.

Vlcera.

Exulceratur quoque scrotum, ab affluxu humorum acrium, vel post inflammationem; & quidem vel solùm, vel cum testiculis.

Curatur autem iisdem remediis, quibus testium vlcera.

Gangræna Scroti.

Gangræna

Post inflammationem quoque interdum gãgrænâ corripitur scrotum. Ita memini anno 1603. hîc ciui cuidam, qui febre maligna laborabat, subitò materiam ad scrotum detrusam fuisse, atque hinc eius inflammationem excitatam, eamque vnica die in gangrænam mutatam, totumque scrotum vsq; ad abdomen eâ correptum fuisse:

quod cùm Chirurgus sectione demeret testiculi nudi conspiciebantur: qui tamen idoneis medicamentis adhibitis & gangræna sedata, carne à vicino abdomine succrescente obducebantur, vt testiculus vterque vna carne obductus pomi figuram referret. Vir hic diù vixit & senex euasit. Similem historiam ex D. Petro Holsheimio refert Glandorpius, *in Speculo Chirurg. obseru.* 38.

Gangræna hæc non ita periculosa est, vt aliarum partium. Idoneis enim, quæ ad gangrænam solent, adhibitis medicamentis, natura ipsa circa abdomen putridum à sano separat, & quod corruptum est, facile à chirurgo demi potest.

CAPVT VII.

De Hernia & Scroti tumoribus.

Hernia Scroti.

INsignis verò scroti morbus est, qui ab intestinis omentóque ex abdomine in scrotum delapso, vel flatu aut aqua in eo collecta, vel etiam carnea quasi massa in eo genita excitatur scrotúmque inde in tumorem attollitur. Tumores hos pro diuersitate causarum, Græci, vt postea dicetur, nominibus distinguunt. Latini autem indecoro, sed communi herniæ nomine appellant, vt scribit Celsus, *lib. 7. cap.* 19. Herniæ enim Sabinorum lingua Saxa dicuntur: quod nomen proculdubio ideo hisce tumoribus scroti tribuitur, quod instar saxi duri sint. Etsi verò de Hernia propriè dicta supra, *part. 2. cap. 6.* vbi de situ intestinorum mutato tractauimus, egerimus: tamen hîc de eâdem, vt morbus & tumor est scroti proprius, etiam agendum. Ea tamen, quæ loco allegato dicta sunt, hic non repetemus. Equidem herniæ propriæ dictæ nomen præcipue ἐντεροκήλῃ & ἐπιπλοκήλῃ, de quibus *loco allegato* actum, competit. Verumtamen aliis etiam scroti tumoribus idem tribuitur, & herniæ nomine etiam comprehenditur πνευματοκήλη, hernia ventosa, ὑδροκήλη, hernia aquosa, σαρκοκήλη, hernia carnosa, κιρσοκήλη, hernia varicosa. Etsi enim κήλη apud veteres omnis tumor, quacunque parte esset, diceretur: postea tamen in specie vsurpari cœpit de scroti tumoribus modò dictis. Cùm autem, vt dictum, de enterocele & epiplocele supra actum sit: restat iam, vt hic agamus de hernia ventosa, aquosa, carnosa, & varicosa.

De πνευματοκήλη seu hernia ventosa.

Pneumatocele.

Πνευματοκήλη seu hernia ventosa aut flatuosa est tumor flatulentus in scroto: & solet aliquando cum hydrocele, aliquando etiam sine eâ inuadere.

Causæ.

Causa.

Causa eius continens sunt flatus; qui vel à vicinis intestinis & abdomine transmittuntur, vel ob debilem partis calorem in eo colliguntur; Et omnia quæ ad flatus generandos faciunt, quæ alibi sunt explicata, etiam hic locum habent. Estque hoc malum pueris satis familiare.

Signa diagnostica.

Signa. Cognoscitur pneumatocele, quod scrotum, & interdum etiam vnà testes, valdè distenduntur sine pondere & grauitate, flatusque, si manibus scrotum premitur, deprehenditur, & de loco in locum mouetur cum sono.

Prognosticum.

Prognosticum. Leuissima autem & curatu facillima est inter reliquas hæc herniæ species; cùm flatus facilius, quàm aliorum tumorum in scroto causæ, tollantur.

Indicationes & curatio.

Indicat. & Curatio. Curatur verò, vniuersalibus præmissis, & materiâ vnde flatus generantur euacuatâ, flatus discutientibus remediis, iisdemque, quibus in colica à flatu vtimur, nim. flor. chamæmel. meliloti, ruta, sem. cymini, carui, anethi, milij, bacc. lauri.

Corpore ergo euacuato talis clyster injiciatur, præcipuè si flatus ex abdomine suppeditantur.

℞. *Rutæ* M. ß.
flor. chamæmel.
melilot.
sem. anethi an. M. ß.
carui.
cumini,
lini an. Drach. ii.

Coq. Colat. ℞. ℔. i.
electuar. bened. laxat. Drach. i.
de bacc. laur. Vnc. ß.
ol. rutac.
aneth. an. Vnc. i. ß.

F. Clyster.

Deinde ventri toti imponatur sacculus ex floribus chamæmeli, meliloti sem. milij, cymini, carui, anethi.

Exhibeantur etiam flatus discutientia, galanga, cyminum, caryophylli, theriaca, Mithridatium, aqua zedoariæ, flor. chamæmeli & alia, quæ in colica flatulenta exhiberi solent.

Ipsi verò scroto talis fotus adhibeatur.

℞. *Origani,*
calaminth.
rutæ,
flor. chamæmel.
melilot. an. M. i.
sem. carui,
cumin.
anethi an. Drach. ii.

Coquantur in vino pro fotu.

Postea inungatur scrotum *ol. rutæ, chamæmel. anethino, cheirino, laurino, costino. sambucino.*

Vel imponatur cataplasma ex farina fabarum, lupinorum, sem. cymini, carui, flor. chamæmel. meliloti.

Vel ℞. *Fimi vaccini* ℔. ii.
sulph. viui,
sem. cumini an. Vnc. ii.

Misce & cum s. q. *mellis & ol. anethin.*

Fiat cataplasma.

Vel imponatur emplast. è bacc. lauri vel meliloti.

In pueris autem & tenellis corporibus olea dicta sufficiunt cum aliquot guttis aquæ vitæ; vel emplastra in oleis dissoluantur.

Abstinendum à cibis omnibus, è quibus flatus generantur.

De Hydrocele seu hernia aquosa.

Hydrocele. Hydrocele est tumor scroti ab

aqua in eo collecta; & accidit hîc tumor frequentius cum hydrope Ascite, aliquando etiam sine eo. Colligitur autem aqua vel inter erythroidem tunicam, & darton dictam tunicam, vel extra ipsam, inter eam & pelliculas adiacentes, vel in propria pellicula continetur, atque hoc genus herniam in tunica superagnata vocamus. Aliquando verò duplex hernia oboritur, cùm materia aquosa & intra tunicam darton dictam, & in superagnata consistit, vt Aëtius, *tetrab.* 4. *serm.* 2. *cap.* 22. scribit. Et quidem aliquando solùm aquâ scrotum distéditur, aliquando etiam flatus coniunguntur, vt in hydrope quoque fieri solet. Interdum etiam carnosa quædam substantia circa vasa spermatica concreta aquâ tecta latet, quæ, scroto aperto, paulò post in cancrum malignum degenerat, cuius rei duo exempla recenset Gulielmus Fabricius, *cent.* 4. *obseru.* 65. & 67. Vbi enim serosus humor acris est, venas capillares membranásque leuiter erodit, hinc pars illa sanguinis, quæ paulatim exsudat, in carnem concrescit, reliquum verò, quod serosum est, scrotum ita extendit, vt caro tactu explorari non possit. Idem etiam, *obseru* 65. refert, iuuenem sibi oblatum fuisse, quem cùm ipse, & alij Medici ac chirurgi solùm aquosa hernia laborare putarent, nihilominus cùm caustico scrotum aperuisset, præter aquam etiam carneam quandam & induratam materiam circa vasa spermatica inuenta fuisse. Etsi verò metueret, ne cancer suboriretur: tamen cùm perpenderet ætatem iuuenilem, constitutionem corporis aliàs optimam & sanam, leniter emollientia & discutientia applicauit, è quorum vsu cùm malum non ingrauescere, sed potius duritiem decrescere videret, ad fortiora peruenit, & ita malum curauit.

Causæ.

Aqua autem hæc rarò in ipso scroto generatur, sed ex abdomine affluit, in quo iis de causis, quæ in hydrope sunt expositæ, colligitur. Et licèt interdum nódum hydrops adsit: tamen aliquid aquæ in abdominis cauitate colligitur, quæ sensim in scrotum descendit; etsi tanta eius copia nondum sit, vt ventrem totum in tumorem attollere possit. Nonnulli quidem statuunt, si hydrops nondum coniungatur, destillare serosum eiusmodi excrementum in scrotum è vasis vrinariis illud ad vesicam deferentibus, si in earum tunicis raritas aliqua, vel à naturæ primordiis facta sit, vel processu temporis ob vim acrioris vrinæ superuenerit, ob quam aliquæ eius guttæ assiduè transsudent, quæ facilè sibi aditum parare possint ob suam tenuitatem & loci propinquitatem ad testes & scrotum. Verùm tunicæ illorum vasorum satis sunt densæ, vt non sit credibile, vrinam per illas transsudare possit.

Causa.

Vero magis consentaneum est, si accidat hydrocele sine hydrope, aliquid humoris aquosi in abdomine cumulari, & hinc ad scrotum mitti, vel etiam à rene, vt mox dicetur, descendere, vel in ipso scroto ob partium imbecillitatem, imprimis accedente causâ externâ, vt percussione vel compressione, humorem aquosum colligi, præcipuè si sanguis ille, qui per vasa sper-

matica ad testes defertur, sit aquosior.

Tumor autem nunc totum scrotum, nunc dextram vel sinistram eius partem occupat. Et quidem cum scrotum vno saltem latere intumescit, citra externam causam, humor non est in scroto, sed in membrana erythroide testem continente. Et tunc nunquam dexter testis intumescit, sed saltem sinister, idq; ob renem sinistrum malè affectū accidit. Cùm enim sinistræ partis seminalis vena non ex caua, veluti dextra, oriatur, sed ab emulgente sinistri renis procedat, si ren sinister malè affectus sit, nec officio suo rectè fungatur, pars vrinæ cùm per renem malè affectum descendere non possit, per seminalem venam in tunicam erythroidem delabitur, & tantus tumor interdum excitatur, qui etiam caput humanum sæpe æquat.

Signa diagnostica.

Signa. Tumor ipse oculis patet. Esse a. eum ab aqua, à fluctuatione, quæ, dum tumor premitur, animaduertitur, cognoscitur. Præterea scrotum lucidū quasi apparet & præcipuè si candela ei opponatur, ægerque de pōdere & grauitate cōqueritur, neque etiam tumor per compressionem in abdomen recedit, vt in hernia ab intestinorum prolapsu fieri solet, sed semper ferè eiusdem magnitudinis apparet. Vbi testes soli intumescunt, scrotum adhuc rugosum aliquo modo apparet; quod non accidit, vbi aqua inter scrotum præcipuè continetur.

Quo in loco verò, & inter quam tunicam humor aquosus contineatur, sic cognoscitur. Si inter erythroidem tunicam contineatur, tumor erit rotundus, paulò longior, oui instar, testiculusque ibi visui & tactui occultatur, scrotumq; ipsum albidius est, & nihil aut parùm intenditur. Si extra erythroidem tunicam sub darto lateat humor, testiculus tactui occurrit, scrotum magis intenditur. Si verò in superagnata tunica humor hæreat, tumor vndique conglobatus alterius testiculi imaginem refert.

Prognostica.

Prognostica. 1. Malum hoc pro causarum varietate, nunc magis, nunc minus periculosum est. Quæ enim cum hydrope coniungitur hydrocele, non curatur, nisi hydrope prius curata, & eius causa ablata. Nam licèt aqua semel vel discutiatur, vel scroti apertione euacuetur: tamen noua rursum affluit. Si verò causa aquam generans minus grauis sit, facilius curatur.

2. Qui à causa externa est scroti tumor, non ita difficulter curatur.

3. Is, qui est in sinistro teste à sinistri renis vitio ortus, difficulter curatur, & nonnisi rene curato, quod sæpe impossibile est: & temporis progressu ab acrimonia humoris substantia testis corrumpitur, & immedicabile vlcus excitatur. Licèt etiam testis sectione auferri possit, & ita tumor tolli: tamē postea humor, qui antea in testem descendebat, in corpore hæret & alia mala excitat. Ita refert Dodonæus, *obs. c.* 39. Anglum quemdam in grauissimum testis sinistri dolorem incidisse, qui nullis remediis leuari poterat. Cùm verò vltimum

remedium videretur sectio & testis ablatio, ea Antuerpiæ instituta est, quæ cùm perageretur, hydrocelem latuisse deprehensum, cum copiosa in secantis faciem aqua exiliret. Curatus verò & sanatus à vulnere paulò post de lumborum dolore & grauitate conqueri cœpit; in pube etiam circa cicatricem dolor cum tumore successit, & aliis accedentibus symptomatibus mors secuta. Corpore aperto deprehensus ren sinister durus admodum, ac iusta quantitate maior, & substantia interiore haud parenchymatis colorem referens, sed candida, concreto ac indurato puri similis. E quâ obseruatione apparet, causam tumoris aquosi testiculi sinistri fuisse renem sinistrum malè affectum; Symptomatum verò superuenientium & mortis subsequentis testis exsectionem. Cùm enim teste ablato serosus ille humor ad testem confluere amplius non posset, in corpore retentus symptomatum variorum & mortis causa fuit.

Indicationes & curatio.

Indicationes & Curatio.

Curatio duobus perficitur, primò vt aquosi humoris generatio, & affluxus prohibeatur; Deinde vt is, qui iam præsens est, in scroto euacuetur.

Quapropter si simul hydrops coniunctus est, curatio ad eum præcipuè dirigenda, & aquosi humoris generatio prohibenda: quod etiam faciendum, si sine hydrope, aqua in abdomine colligatur. Si verò sinistri testis vitium, sine hydrope tumoris causa sit, ad sinistrum renem curatio est imprimis dirigenda. Et omninò cautè agendum, si hernia sit in sinistro teste, ne malo curato grauiora eueniant symptomata. Itaque si vitium aliquod insigne sit in rene, vel planè à curatione abstinendum, vel scrotum tantùm in inferiori parte incidendum, vt serosus ille humor effluat. Imò interdum singulis annis id facere opus est. Ita refert Guilielmus Fabricius, *cent. 4. obs. 66.* Ioh. Griffonium Chirurgum Viro cuidam sexagenario propter herniã aquosam singulis annis scrotum parte inferiore perforasse, & serosum humorem euacuasse, ac postea vlcus ad cicatricem perduxisse, atque hominem istum ad summam senectutem peruenisse. Si verò in rene vitium non fuerit, & defluxum planè impedire libuerit, incisio in superiore parte scroti propè inguina facienda, vt non solùm serosus humor euacuetur, sed prohibeatur etiam, ne rursus noua aqua in scrotum defluat, quod cicatrix in erythroide facta impedit. Cuius curationis exemplum *ibidem* habet Fabricius. Cum n. Vir quidam quadragenarius hernia aquosa in parte sinistra laboraret, corpore prius purgatô, ægróque in sella collocato, scrotum in superiore parte vsque ad tunicam erythroidem incidit, ipsumque ex anteriore parte ab ipsa membrana aliquantum separauit, & acu incuruata ac filo reduplicato vniuersam hanc tunicam (præter vasa seminalia) apprehendit, & mediocriter constrinxit atque ligauit. Postea ex inferiore parte ligaturæ membranam jam antè dictam secundum longitudinem incidit, & aquæ libras aliquot, sed paulatim, extraxit, deinde turundam satis

longam albumine oui madefactam ad latus testiculi & inferiorem partem scroti versus infixit, & inguina ac ventrem infimum oleo rosaceo inunxit, & hapsum cannabis, vitello atque albumine oui cum paucâ aquâ rosaceâ conquassatô madefactum applicuit. Postero die hoc digestiuum apposuit.

℞. *Terebinth. lotæ* Drach. ii.
ceræ nouæ Vnc. ß.
gummi elemi Drach. i.
ol. rosac.
amygd. dulc. an. Vnc. ß.
de vitellis ouor. Drach. ii.

Dissoluatur *gummi* lentissimo igne cum *oleis, terebinthina*, & *cera* separatim cum *pauxillo olei* liquefactis & additis, fiat vnguentum: tum admisce

vitellum oui vnius,
croci Scrup. ß.

Neque processum hunc, antequam vulnus probè esset digestum, mutauit. Tunc puluerem mundificatiuum vlceri & turundis quotidie inspersit, & vlcus per duos menses apertum tenuit, & corpus per interualla purgauit, vulnusque cicatrice obduxit. Ab eo tempo vir ille benè valuit, optimam tamen victus rationem obseruauit, & singulis annis aliquoties corpus purgauit.

Ipsam verò aquam in scroto contentam quod attinet, euacuatur ea vel insensibiliter, vel sensibiliter scroti apertione. Insensibiliter euacuatur per discutientia, de herniâ flatulentâ proposita, quę tamen hîc potentiora esse debent.

Qualia sunt, *farina fabarum, baccæ lauri, flores chamæmeli, meliloti, sem. dauci, fœnigræci, agni casti, cumini, carui, pulegium, calamintha, ruta, origanum, sulphur, nitrum, ammoniacum.*

E quibus fiunt *fomenta, cataplasmata, inunctiones, emplastra.*

Vt ℞. *Calamintha,*
origani,
rutæ,
flor. chamæmel.
meliloti an. M. i.
sem. dauci,
carui,
cumini,
viticis an. Vnc. ß.

Contusa crasso modo coq. in *aqua s. q.* ad tertiæ partis consumptionem.

Vel ℞. *sem. cumini* Vnc. iij.
bacc. laur. Vnc. ii.
salis Vnc. i. ß.
sulph. Drach. i.

Coq. *in lixiuio ad tert. part. consumpt.*

Colatura spongia imbuatur, qua scrotum foueatur.

Post fotum imponatur hoc cataplasma.

℞. *far. fabar.* Vnc. iii.
sem. lini,
fœnugræc.
pulu. flor. chamæm.
melilot. an. Vnc. i.
cumini Vnc. ß.

F. Cataplasma, cui, si libet, ol. chamæmel. & rutac. addatur.

Vel ℞. *Cochlear. cum testis contusar.* Vnc. iv.
bacc. laur.
sulph. an. vnc. ii.
sterc. caprini Vnc. iii.
Cum *s. q. lixiuij*,
F. Cataplasma.

Vel ℞. *far. fabar.* vnc. iii.
pulu. flor. chamæmeli vnc. i. ß.
sem. cumini,
sulph. an. vnc. i.

sterc.

sterc. caprini ℔. ß.

Cum lixiuio fiat cataplasma.

Vel ℞. *ol. irrini,*
rutae.
laurini an. Vnc. i. ß.
bdellij vino soluti Vnc. ß.
sulph. viui Drach. ii.
sterc. caprini. q. s.
F. Linimentum.

Vtile est etiam vnguentum Agrippæ & Arregon.

Vel fiat tale emplastrum.

℞. *ceræ* ℔. i.
terebinth. Vnc. ii. ß.
bdellij,
ammoniaci an. Vnc. ii. Misce.
F. Emplastrum.

Quod si insensibiliter aqua discuti non possit, sensibiliter euacuanda scroto aperto. Aperitur autem scrotum scalpello: quod quidem præsidium, si intra scrotum saltem aqua contineatur, satis tutum & efficax est: si verò intra proprias testium tunicas delitescat, minus tutum & efficax. Chirurgiam autem hanc integrè describit Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 62.* Aëtius, *tetrab. 4. serm. 2. cap. 22.* Celsus, *lib. 7. cap. 18.* qui ibi videantur.

Potest etiam scrotum cauterio seu actuali seu potentiali aperiri.

Si cum hernia aquosa caro aliqua circa testiculum concreuit, cautè curatio instituenda, cùm facilè malum in cancrum abire soleat. Cuius rei exemplum habet Dodonæus, *in obseru. cap. 40.* Vir enim quidam generosus, cum hydrocele parte sinistra aliquoties laborasset, aperiri scalpello tumorem sibi permisit. Effluxit citò omnis humor, tumor quoque subsedit. Sed cum testis ipse omninò esset corruptus, vicinas partes facilè infecit. Subsecuta mox scroti vniuersi, ac etiam penis, cum tumore & ingenti dolore, gangræna & tandē mors. Ideóque consultissimum est, scrotum incidere, ac testiculum & quicquid circa ipsum concretum est, separare atque exscindere, dummodò id fieri radicitus possit. Si enim scirrhosa illa materia processum iam occupat, & abdomini adhæret, frustra curatio instituitur. Si verò materia maligna non sit, vt curari possit, emollientibus id præstandum, vt supra ex Guil. Fabricio, *cent. 4. obs. 66.* dictum.

Ita etiam si testiculis ex aqua corruptus sit, quod ex fætore & prauo colore aquæ cognoscitur, testis extrahendus est, vt in hernia fieri solet.

Hernia humoral. Recentiores hic adhuc vnam herniæ speciem addunt, quam humoralem vocant, eamque ab omnibus humoribus, excepta bile, prouenire statuunt. Verùm si à sanguine sit hic tumor, & quidem cum inflammatione, pertinet ad inflammationem scroti & testium, de qua suprà dictum: aut si ex eo caro quædam concrescat, pertinet ad sarcocelem; de qua mox dicetur: si ab aqua est, est hydrocele: si ab humore aliquo crasso, & indurato, ad tumores frigidos & scirrhum testium pertinet, de quibus supra diximus.

De Sarcocele seu hernia carnosa.

Sarcocele. Aliquando etiam quiddam carnosum in scroto nascitur, testibúsque adnascitur, & scrotum in tumorem attollit, qui sarcocele seu hernia carnosa appellatur.

Causae.

Causa.

Generatur autem hæc hernia ex sanguine impuriore ad testes & scrotum copiosius affluente, ibiq; in substantiam carni similem mutato. Huic autem sanguinis affluxui occasionem prębent, hernia intestinalis, ictus, percussio, lapsus, sectio ramicis non rectè instituta. Vt enim in arboribus, si cortex externus vulneretur vel contundatur, ex affluente alimento nodi fieri solent: ita etiam, si membranæ vasorum rumpantur vel contundantur, vt quidem sanguis non copiosius effluat, sed alimentum affluens sensim exstillet, ex eo talis caro à natura, quæ nunquam otiosa est, produci solet: Vbi tamen ipsa natura sæpe simul data via cum bono alimento vitiosos aliquos humores extrudit, eosque in talem luxuriantem carnem conuertit. Aliquando etiam materia hæc planè induratur & in scirrhum conuertitur.

Cur hernia carnosa plerumque in dextro testiculo fiat; & aquosa in sinistro.

Quæritur autem hic non sine causa, cur hernia carnosa plerumq; in dextro testiculo fiat, sicut aquosa in sinistro. Scribit enim Guil. Fabricius, *cent.* 4 *obser.* 64. se vnicum tantum herniâ carnosâ ex sinistra parte laborantem vidisse, reliquas omnes in dextra parte fuisse. Causa huius rei mihi videtur hęc, quod vas pręparans seu vena seminalis dextri testiculi ab ipsa vena caua, sinistra verò ab emulgente oritur. Etenim si sanguinem natura ad testes depellere velit, rectissime id fit per dextram venã seminalem, quæ ab ipsa vena caua oritur, sicut contra serosi humores facilius ad sinistrum testem detrunduntur per venam seminalem ab emulgente oriundam.

Signa diagnostica.

Signa.

Tumor in scroto est durus, sine inguinis tumore, sensim actus; quo modo ab hernia intestinali differt, quæ mollior est & subitò oboritur. Si tumor sit durus & scirrhosus, nec dolor nec calor adest; si verò tumor sit malignus, dolor punctorius percipitur.

Videndum tamen diligenter, ne hydrocele vel alius testiculi tumor pro carnosa hernia habeatur, quod interdum accidit, si aqua profundius lateat, & extra, etsi candela adhibeatur, nulla sui signa exhibeat. Tale exemplum habet Forestus, *lib.* 27. *obseru.* 25. *in Scholio*, de quodam viro, qui testem vna cum scroto in modum scirrhi paulatim in maiorem modum auctum, & durum per quinque annos habebat, vt omnes sarcocelem esse putarent. Postea tamen cùm emollientia & maturãtia applicarentur, tumor mollior euasit, & facto abscessu magna aquę copia, quæ intus latuerat, cum impetu quodam erupit, vnde scrotum & testiculus detumuit, ægerque sanus euasit.

Prognosticum.

Prognosticum.

Difficulter hic tumor curatur, præcipuè si inueteratus, & plerumque non nisi chirurgiâ, qua vnà testis tollitur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

Vniuersalibus præmissis, curandi via duplex est, nimirum vt vel per

reprimentia tumoris incrementum inhibeatur, & per exsiccantia tumor absumatur; vel, si hęc non prosunt chirurgiâ caro illa, quæ præter naturam excreuit, tollatur. Nonnulli quidem etiam hic maturantia adhibere iubent. Verùm cùm non scirrhus sit, sed caro, quod excreuit, emolliri non potest; & si emollientia adhibeantur, caro magis excrescit.

Possunt tamen etiam interna medicamenta ad absumendam sarcocelem vsurpari. Ita scribit Matthiolus, *in Dioscoridem lib. 3. cap.* 18. se nouisse quendam, qui ononidis radicis puluere duntaxat pluribus mensibus sumpto, carnosum ramicem absumpsit, & sanatus est; licèt à Medicis nullo alio medicaméto, quàm sola sectione vstionéque hunc curari posse, statutum esset.

Externa. Externa medicamenta quod attinet, sequentia à Medicis tribus Delphensibus pro Doctore Iohanne Heutero, anno 1529. præscripta fuisse, scribit Forestus, *lib. 27. obseru. 23. in scholio.*

℞. *Maluarum,*
parietariæ,
flor. chamam. mel. an. M. i.
extremitat. absinthii p. i.

Coq. *in aqua* ad mollitiem, exprimantur & contundantur, contusis adde,

far. fabar.
orobi an. Vnc. iiij.
sem. lini,
puln. cumini an. Vnc i.
vini Rhenani,
succ. caulium,
mellis an. q. s.

Coquantur ad formam cataplasmatis.

Item ℞. *rosar. cum capitibus,*
myrtyll.
sumach,
balaustiorum,
cortic. granator.
nucum cupressi an. Drach. ii.
acaciæ,
aluminis an. Drach. i.

Coq. in aqua fabrorum, pro ℔. i. ß.

Adde *aceti* Vnc. ii.

Item ℞. *Prassii,*
rutæ,
flor. chamæmel.
meliloti an. M. i.
maluar.
parietar. an. M. ß.
branc. vrsin.
extremitat. absinthii an. p. j.

Coq. in aq. ad mollitiem, & contundantur optimè.

Adde *farinæ fabar. orobi* ana Vnc. ij.
puln. cumini,
nucum cupressi an. Vnc. j.
mumiæ, Vnc. i. ß.
stercor. ouilli ℔. ß.
lixiuii comm.
succi caulium,
mellis q. s.

Coq. ad formam cataplasmatis.

Alia etiam medicamenta, quibus Hispanum quendam septuagenarium ab hernia quadam carnosa magnitudine capitis infantis liberatum scribit, *ibidem* videantur.

Si verò medicamentis malum curari non possit, & moles tumoris ægro molesta sit, sectione tollendus, & cute in inguine aperta euulsisq; vasis seminariis cum illius loci teste, ligatísque simul vasis sub ligatura, caro amputanda. Minus periculi est, si non in inguine, sed scroti latere tumente sectio fiat, & testis cum

carne illa adnata per vulnus extrahatur.

Cirsocele, seu Hernia Varicosa.

Cirsocele. Si verò vasa, quæ testiculos nutriunt, varicum more dilatentur, & tumorem in scroto efficiant, Cirsocele, seu Hernia varicosa nominatur.

Causæ.

Causa. Causa huius tumoris ferè est humor melancholicus ad scrotum, & imprimis vasa, quæ testes nutriunt, effusus; quod accidit interdum in fine morborum ab humore melancholico ortorum: & aliàs etiam humor melancholicus in corpore cumulatus ad hæc loca transponi interdum solet.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur hoc malum, quod tumor est minor, & quidem circa ea vasa, quæ testiculo alimentum præbent, ac cùm pars affecta tangitur, apprehenduntur illa vasa quasi funiculo, tumorq; est aliquantum obliquus, & racematim ac vuæ in modum quasi conglomeratus, cum testiculi relaxatione. Certis quoq; temporibus, & præsertim vere ac autumno, ac cum intestina à flatibus distenduntur, aut pedes refrigerantur, dolor comitatur hanc Herniam, cum scilicet vasa illa distenduntur.

Prognosticum.

Prognosticum. Malum hoc, vt alij ab humore melancholico orti tumores, curatu fat difficile est.

Curatio.

Curatio. Vniuersalibus præmissis, & humore melancholico expurgato, Curatio, vt in tumoribus melancholicis, instituenda. Et quidem nonnulli hanc Herniam sectione curant. Verùm hæc cura quædam incommoda & pericula coniuncta habet. Nam sine testis læsione vix fieri potest. Quapropter præstat prius medicamenta exsiccantia experiri, simulque testes semper in fascia & subligaculo suspensos gestare. Medicamenta autem illa sint balaustia, cortices granatorum, rosæ rubræ, bolus Armenus, nuces cupressi & similia. Testaturque Fallopius, quendam eo solùm curatum fuisse, quod testes per duos menses in fascia suspensos gestârit, & singulis diebus aquam è nucibus cupressi in vase duplici destillatam adhibuerit, eáque scrotum humectârit, atque per se exsiccari permiserit.

Alij emollientibus & discutientibus curam moliuntur, & propterea vsurpant balneum seu semicupium ex decoct. rad. alth. sem. lini, sesami & similium; ac postea inungunt locum oleo sesamino, amygd. dulcium cum bdellio, idque diebus octo continuant. Deinde adhibent balneum ex lixiuio, in quo cocti sint *flores chamameli & semen fanigræci*: Tandem applicant hoc cataplasma.

℞. *rad. scrophul.*
bryon. an. ℔. ß.
Coq. ad mollitiem.
Contusis adde
puluer. flor. chamamel.
meliloti,

sem anethi an. Vnc. i.
farinæ orobi Vnc. ii.
furfuris Vnc. iiii.
croci Drach. ß.
ol. amygd. dulc. & lilior. albor. an. q. s.
F. Cataplasma.

Lapides in Scroto.

Lapides scroti.

Tandem inter morbos scroti non prætereundi lapides, qui aliquando, etsi rarò, in scroto reperiuntur. Ita Iacobus Moccius refert, citante Schenckio, *lib. 4. obseru.* Monspelij quendam scrotum prætumidum habuisse, tandemque ex putredine ruptum apertumque fuisse, lapidemque inde in quinque partes diffractum excidisse. Qui lapis proculdubio in scroto primariò generatus fuit. Aliquando verò in eo ex vesicæ sectione & calculi ex ea extractione minus rectè instituta generantur, cuius exemplum ex obs. D. Ioachimi Camerarij, *ibidem*, recenset Schenckius. Cùm enim iuueni cuidam lapis ex vesica sectione extractus esset, & lithotomus minus peritus tantùm respexisset ad externum vulnus, neglecto altero ad collum vesicæ, id in fistulam degenerauit. Ex sordibus ergo & sabulosa materia circa collum vesicæ, & in ipso scroto collecta, tandem lapilli plurimi concreuerunt, ac scrotum intumuit, vt pro hernioso illum omnes haberent. Natura tandem exitum quærente fistula suppurata aperta fuit, & lapides paulatim protrusi ad viginti tres circiter. At cùm tumor & dolor non decrescerent, sed & ischuria periculosissima superueniret, sectio instituta fuit, atque exempti lapilli centum & quinquaginta duo, quorum duo grandiores lupinos referebant magnitudine & figura. Fistula deinde mundata fuit, & topicis conuenientibus magnâ diligentia adhibitis spatio vnius mensis æger ille valetudinem satis tolerabilem est assecutus.

CAPVT VIII.

De Penis Morbis, & primò De Meatûs in pene vitiis, de penis distortione, inflatione, & inflammatione.

Penis morbi.

PEnis seu membri virilis præcipuus vsus est, vt per id vrina euacuetur, & semen virile in vterum fæminæ injiciatur. Quos vsus vt rectè præstare possit, suam naturalem constitutionem habet, ab Anatomicis descriptam, quæ tamé variis modis læditur. De meatûs huius, quatenus vrinæ emittendæ inseruit, angustiâ supra, *part. 8. sect. 1. cap. 7. 8.* dictum. De glande verò imperforata in specie postea *cap. 10.* dicemus.

Meatûs vitia.

Contrà obseruatum à Vesalio, *lib. 5. de corp. hum. fabric. cap. 14.* quemdam in glandis apice (& proculdubio etiam in toto pene) duos obtinuisse meatûs, vnum semini, alterum vrinæ paratum. Platerus etiam, vt *lib. 3. obs.* refert, obseruauit, Nobilem quemdam, præter foramen in media glandis sede aliud quoque subtus circa glandis radicem & præputij exortum ab ortu habuisse, per quod & vrina & se-

men quoque emittebatur. Tale vitium etsi sit ab ortu, spes tamen curationis superest, si foraminis labia vtrimque abradantur, & vulnus postea curetur, vt foramen hoc claudatur.

Numerus vitiatus.

Numerum postea quod attinet, Penem quemdam duplicem habuisse, Doctor Ioh. Iacob. Weckerus Bononiæ in Anatomia publica vidit, vt Schenckius, *lib.* 4. *obs.* 8. refert. Quosdam etiam membrum virile nimis breue habuisse obseruatum est, vt & quosdam sine membro virili natos. Quidā etiam id sectione amiserunt.

Præterea distorquetur nonnunquam & inflatur penis, interdum quoq; inflāmatur, tubercula meatus angustiam patitur, vulneratur, exulceratur, fistulis corripitur, gangrænam patitur: præputium interdum clauditur, interdum retrahitur, vt reduci non possit, interdum planè deest, de quibus iam agendū. Hoc prius in genere monendum, his morbis, qui post ortum contrahuntur, magis iuuenes, quàm senes esse obnoxios, sunt enim iuuenes salaciores & ad venerem procliuiores, & hinc sæpe varios morbos contrahunt. Humores etiam sunt in iuuenibus calidiores & acriores, qui si ad membra genitalia commoueantur, varios morbos procreant.

Distortio membri virilis.

Distortio penis.

De numero mutato & breuitate vt aliquid amplius, præter ea, quæ modò dicta sunt, addatur, opus non est, cùm vitia ista sint incurabilia. Distorqueri verò interdum penem, vt generationi minus aptus sit, compertum. Ita scribit Hollerius, *comm. ad aph.* 63. *lib.* 5. Vidimus, inquit, qui membro ita obtorto non poterat gignere, quod semē semper hæsitaret in ceruice vteri. Huic paratus est canaliculus plumbeus, vel argenteus accommodatus crassitudini ipsius penis, in quem immisso pene circumpositæ & alligatæ sunt cistellæ, ita vt tandem figuram membri naturalem recuperarit, & genuerit. Et pecu liaris penis distortionis mentionem facit Iulius Cæsar Arantius, *de tumoribus præter naturam cap.* 50. de qua ipsius verba referre libet. *Veneri nimium addictis rarum affectionis genus, antiquis ignotum, quod speciei propagandæ aduersatur, interdum accidit. Etenim genitale distentum, ac spiritu turgens tristi cum doloris sensu distorquetur, quò fit, vt semen in vterum rectà eiaculari nequeat. De hoc morbi genere neminem reperio, qui ita pertractarit, vt veram affectus causam nouisse videatur: appellant tamen nodum penis. Nam etsi demisso & flaccido genitali nihil percipiatur incommodi, particulam tamen pertractanti paruulus quidam tumor fabæ vel glandulæ speciem referens percipitur. Huic affectui plerosque vidi, causæ ignaros, emollientia adhibuisse, quod arbitrarentur, se duriusculam illam substantiam quasi humore affluxo imbutam, discutere posse. Sed tantum abfuit, vt id præstarent, quod etiam quotidie in deterius lapsi fuerint: nam arietini cornu in modum, in illud latus, quo tuberculum est, mentula reflectitur. Sed age causam patefaciamus: primum tamen in memoriam reuocare oportet, genitale viri nihil aliud esse, quàm duo ligamenta à pubis osse exorta, rotunda, atque intus arundinis in modum caua,*

Nodus penis.

fungosa tamen, & rarâ substantiâ prædita, quæ spiritu influente turgent. Qui verò Veneri nimis indulgent, frequenterque & diu, vt mulierculis placeant, distento sunt genitali, in hoc malum incidunt. Etenim spiritus ille inclusus in aliquam alterius ligamenti concaui partem impetum faciens, eius particulam ita impellit, vt eam relaxet, ac protuberare faciat, quò fit, vt quantum latitudini affectæ particulæ adijcitur, tantum longitudini detrahatur. Quod verò protuberat mentulæ, id ex propria natura ligamentali, non autem ob noui humoris affluxum accidit, vt morbus in figura, non in magnitudine censendus sit. Satis igitur ex iam dictis constare videtur, quod emollientia adhibentes à ratione recedant, & affectum quotidie augeant, cùm laxatum compingi & roborari postulet. Conueniunt igitur, quæ procidenti vmbilico atque herniis descripta sunt; fotus præterea ex vino austero, nigro, in quo galla, absinthium, myrtilli, balaustia, sumach & eius generis efferbuerint. Commonefaciendi sunt interim ægri, vt à venereis abstineant, vel parcè vtantur, vsquequò affecta particula confirmetur. Sed hæc ad noui affectus cognitionem & curationem dicta sint satis, si mihi ad hunc vsum probata medicamenta adiecero.

℞. *Aq. nucum pini,*
nucum cupreßi,
omphacij,
aquæ myrtil. an. Vnc. iij. M.

Et ex his tepidis lintea madefiant, genitaléque obuoluatur.

Aliud.

℞. *Cort. myrobalanor. citrinor.*
myrobal. chebul. an. ℥. ß.
nuc. cupreßi num. xv.
pini num. iv.
rof. rubr. p. i.
absinth. Pontici M. i.
gallarum,
granorum myrti,
sem. sumach. an. Vnc. i.

Contundantur, incidantur, macerenturque omnia in vino nigro austero & aquâ nucum pini, ac destillentur per balneum, egredieturque aqua magnæ virtutis ad constringendum. Hác decoctione tepidâ madentia lintea adhibeantur: prædicto enim affectui curando aptißima est, admirabilique ad præcauendum à lue Venerea facultate pollet, si quis imbuta lintea inter glandem & præputium contineat, & eadem aqua interdum mentulam lauerit. Est enim quasi antidotus, quâ prohibetur, ne ob infectæ mulieris congressum, quod longo vsu compertum est, venenosa morbi malitia concipiatur. Hæc ille.

Inflatio penis.

Inflatur & intumescit interdum penis, & quidem nonnunquam à flatulento spiritu, de quo infrà de *priapismo* dicemus: Nonnunquam ab humore calido, de quo mox, *de inflammatione penis* agemus: nonnunquàm à flatu frigido, vel etiam humore aquoso, id quod hydropicis accidit. *Inflatio penis.*

Malum hoc visui patet. Causæ verò ex ijs, quæ præcesserunt, & symptomatibus, quæ adsunt, facilè cognoscuntur.

Quid autem periculi habeat colis inflatio, in priapismo, & inflammatione penis suo loco postea dicetur. Quæ autem fit ab humore aquoso in hydropicis impedit quidem aliquomodo vrinæ excretionem; aliàs per se nihil periculi affert.

Curatur medicamentis exsiccantibus & discutientibus, qualia in pneumatocele & hydrocele & inflatione testium proposuimus. Fouendus nimirum penis menthâ, chamæmelo, absinthio, anetho, semine lini, fœniculi, rutæ, & similibus, quæ vel in aqua coquantur, & duplicatis pannis imponantur, vel in cataplasmatis formam redigantur & applicentur. Gordonius *absinthium, furfur & pedem columbinum* coquit in vino, & contrita imponit. Bertrutius adhibet hoc cataplasma.

℞. *Stercoris columbini,*
flor. chamæm.
rutæ viridis,
sem. lini,
anethi an. P. i.
fermenti P. ß.
nitri vel saponis quartâ partem.
Coq. in *ol. rosaceo.*

Si tamen dolor, calor vel inflammatio adsit, eiusmodi calida non conueniunt.

Inflammatio penis.

Inflammatio penis. Inflammatur quandoque penis, sanguine præter naturam & modum ad eum confluente. Qui sanguinis affluxus, sed rarius, interdum accidit, natura vitiosos humores cum sanguine eò protrudente; plerumque verò à causis externis, nimia Venere, concubitu cum muliere, cuius vterus est immundus & acribus humoribus repletus, à casu, percussione, vulnere.

Malum ipsum per se patet: adest tumor, rubor, ardor, dolor, sæpe etiam febris.

Estque malum hoc satis periculosum; cùm membrum hoc sit exquisito sensu præditum, & ad id propterea humores facilè confluant.

Curatur verò, vt aliæ inflammationes curari solent. In principio ergò instituenda venæ sectio. & si opus sit, etiam purgatio. Simul statim in principio repellentia applicentur; in augmento addantur resoluentia, quæ in statu augeantur, & tandem sola applicentur. Possunt nimirum in principio applicari farina hordei, rosæ rubræ, folia hyoscyami vel epithematis, vel cataplasmatis formâ: In augmento addantur folia althææ, maluæ, flores chamæmeli: In statu iidem flores & semen fœnugræci ac lini, oleum commune, chamæmelinum, lilior. alborum.

CAPVT IX.

De Tuberculis & verrucis penis.

Tubercula & verrucæ penis. VAria etiam tubercula in pene & præcipuè in meatu eius oriuntur, de quibus suprà, *part. 8. sect. 1. cap. 9.* dictum. Faciunt autem hîc nonnulli peculiaris tumoris mentionem, ganglij scilicet, tractatque de eo Forestus, *lib. 26. obs. 8.* qui fuerit in quodam Harlemensi, duritie scilicet quasi scirrhosâ, non solùm glandem occupans, verùm etiam neruum ipsius dorsi priapi. Verùm cùm ganglium definiat Paulus Ægineta, *lib. 4. cap. 16.* & *lib. 6. cap. 39.* Aëtius, *tetrab. 2. serm. 3. cap. 83.* quòd sit nerui nodosa concretio, ac tumor ex ictu aut labore proueniens, scribatque, ganglium accidere partibus motui dicatis, præci-

præcipuè manuum iuncturis ac talo, vero consentaneum non videtur, verum ganglium fuisse illum tumorem à Foresto descriptum, sed potius aliam carnosam excrescentiam. Et proinde cùm ipse Forestus malum illud pro incurabili habeat, & quæ in genere de ganglio proponi solent, in doctrina de tumoribus explicanda sint, hîc de ganglio nihil addimus. Et si quæ talia tubercula curandi spes est, iis medicamentis, quæ suprà *loco allegato* proposita sunt, instituatur curatio.

Verruca penis.

Excrescentiæ etiam quædam carneæ, molles, & fungosæ, ab aliquibus myrmeciarum & thymorum nomine indigitatæ circa glandis carnem, & sub ipso præputio extuberant, continuò madent, malè olent, ac indies augentur, atque adeo sæpè excrescunt, vt glandem tegere præputium nequeat, iisque, qui morbo Italico laborant, familiares sunt.

Hæ vt tollantur, filo serico singulæ circa basin comprehendendæ & vinciendæ sunt, donec basi constricta, & alimento denegato tandem decidant. Carunculâ delapsâ alumine locus inspergendus, & linteum aquâ rosaceâ, cui aliquid tutiæ præparatæ admixtum sit, madidum superponẽdum. Forfice etiam caruncula abscindi potest.

Verruca in summo balani, quæ tandem in fungum cancrosum degenerauit, historiam notatu dignam habet Guillelmus Fabricius, *cent. 3. obseru.* 88. quæ talis est. Faber quidam serrarius à teneris annis verrucam in summitate glandis habuit, lentis magnitudinem vix excedentem, ex quâ ante coniugium nihil doloris sensit, in matrimonio verò in coitu summum dolorem percepit, ita vt per tredecim annos ab vxore abstinuerit, progressu temporis verruca in monstrosum cancrum, magnitudine infantis recenter nati capiti nihil cedentem degenerauit, & penis in massam carnis inæqualem, liuidam transformatus fuit, fœtor talis adfuit, vt familiares & amici consortium ipsius ferre nequiuerint. Vlcera etiam non pauca, è quibus vrina hinc inde effluebat, hunc fungum cancrosum ambiebant. Morbi tamen penè desperati curam suscepit Guilielmus Fabricius. Corpore conuenienter euacuato (formulæ *allegato loco* videantur) & venæ sectione prius institutâ, membrum virile vsque ab abdomen præscidit, & mox puluerem suum ad sanguinem sistendum stuppis albumine oui madefactis applicauit, ac linteis duplicatis, & oxycrato imbutis inguina & scrotum inuoluit, fasciisque colligauit, ministrosque constituit, qui per vices manu oxycrato madefactâ stuppas cum puluere continuò continerent, ne sanguis erumperet. Cauterium enim actuale in hoc casu periculosum putat, cùm quod meatum vrinarium obstruat, tùm etiam viscerum & vicinarum partium inflammationem pariat. Et omnino in abscissione membri virilis, vbi eâ opus, danda opera, ne nimia fiat sanguinis profusio, ac inde æger de vitâ periclitetur, cuius rei duo exempla, *ibidem obseru.* 89. refert idem Fabricius. Sequenti die digestiuum imposuit, ac ventrem circumiacentesque partes oleo rosarum & myrtillorum inunxit, idem-

que defensiuum imò ventri applicauit, vulnusque more solito curauit, vt æger plenissimè conualuerit. Pro pene autem & vrinæ canali ipsi instrumentum peni simile applicauit, cuius figura *ibidem* videatur.

Mentula monstrosa. Mentulæ quoque monstrosæ historiam habet Philippus Höchstetterus, *obseru. medic. Decad.* 6. *casu* 8. hanc. Consistentis Vir ætatis, habitus crassi, sed cacochymi, ruber facie monstrauit in Nosocomio monstrosam mentulam, verrucis prægnantem innumeris, acinos botrys adglomeratione æmulantes. Pars quædam tumida, renitens, cuti concolor, instar globi rotunda abdomini adhærebat, quæ capiti modò nati infantis magnitudine respondebat, hæc carebat verrucis. Coles ad stuporem magnus, tumidus, longitudinis cum scroto circiter vlnæ Augustanæ. Præputium retroactum circa glandis radicem, nescio quem tumorem cristæ dedit, qui copiosis, subfuscis verrucis luxurians glandem instar collaris moderni, quod ex multiplici panno ad fimbriam flocculis ornato, conficitur, ambiuit. Glans tuberosa, & in vesicam quasi sublata palmâ fuit longior, & pugno maior, ob ligamentum aliquo modo retracta, quam verrucæ obtegebant copiosissimæ, quales in collo gallorum Indicorum conspiciuntur, cùm furor eos agitat. Reliqua *ibid.* videantur.

CAPVT X.

De Glande imperforata.

Accidit etiam interdum, vt meatus ille, per quem semen ejici debet, non pateat, vel angustior reddatur. *Glans imperforata.* Compertum enim, quosdam glande non perforata genitos fuisse, quos Græci ὑποσπαδίαιος appellant, de quibus etiam Paulus Ægineta, *lib.* 6. *cap.* 54. agit, eiusque exempla aliquot collegit Schenckius, *lib.* 5. *obseru.* Quia verò hæc affectio hoc incommodi affert, vt neque mingere in partem anteriorem possint, nisi valdè ad pectinem membrum reflexerint, neque liberos generare; cùm semen ipsos in directum eiaculari in vterum non contingat; curatione opus est. Et quidem ista glandis clausura ita plerumque comparata est, vt negotio non ita difficili aperiri possit, de quâ agit Ægineta, *loco allegato*: interdum verò ita facta, vt vestigium nullum appareat, vbi foramen esse debebat, & propterea nec arte aperiri possit. Quod vbi accidit, natura plerumque viam sibi aperit, sicut id paulò infra glandem cuidam factum scribit Beninonius, *de abd. ſan. & morb. cauſ. c.* 7. & Amatus Lusitanus, *cent.* 1. *curat.* 23. refert, infanti cuidam, cui nec foraminis vestigium in glande apparebat, ad radicem penis prope testiculos foramen fuisse, per quod vrina non guttatim fluebat, sed directè emanabat.

Si verò foraminis vestigium appareat, id clausum aperiri debet hoc modo. Locus, vbi foramen

esse debet, ferro acuto incidatur ad quantitatem foraminis naturalis, donec ad apertum virgæ canalem perueniatur. Nonnulli quidẽ perforationem ferro candente fieri volunt, sed periculo id non vacat, & per ferrum acutum apertio tutior est. Foramine facto canula plumbea, vel argentea indenda est, quæ primò oleo rosaceo, hinc linimento cicatricem inducente illinatur, eáque tàm diu vtẽdum, donec cuticula vrinæ viæ inducatur.

CAPVT XI.

De vulneribus, vlceribus, fistulis & gangræna penis.

De vulneribus, vlceribus, fistulis & gangræna penis.

VVlnerari interdum etiam penem contingit. Quòd si fiat, id periculo non vacat; cùm insignis hæmorrhagia, inflammatio, dolor, ac alia periculosa symptomata, imò interdum mors subsequi soleat.

Curatio autem hîc, vt in aliis vulneribus, præcipuè partiũ membranosarum, instituenda. Vtile est hîc medicamentum, quod componitur ex lithargyro, cerusa lota, myrrha, sarcocolla, turia præparata, tragacantha. E quibus vel fiat puluis, qui vulneri tepido vino eloto, & desiccato aspergatur, vel cum oleo rosaceo vnguentum fiat, quod imponatur.

Vlcera, fistulæ & gangræna penis.

Vlcera penis.

Exulceratur interdum quoque penis; idque accidit plerumque, dum inflammatio & apostema in vlcus transit. Nonnunquam tamen eiusmodi vlcera etiam fiunt à causa primitiua, vulnere nimirum malè curato, percussione, attritu, Venere cum immunda fœminâ, ac contagio. Interdum quoque quandoque ex causa antecedente, ac materia spermatica corrupta, & inter caput virgæ ac pręputium retenta, vt & aliis prauis humoribus ibidem collectis. Atque ista vlcera interdum in cancrum degenerant, interdum in sphacelum, vt vel tota virga, vel eius pars perdatur.

Differentia.

Sunt autem ista vlcera varia, alia externa, alia interna. Atque alia sunt in ipsa virga, alia in glande, alia in præputio. Alia etiam penetrant, vt tàm externæ, quàm internæ partes exulcerentur, & vlcus ab externa parte vsque ad vrinarium meatum penetret. Alia sunt recentia, alia antiqua, sordida & maligna.

Signa diagnostica.

Signa.

Si vlcera externa sint, visui patent: si interna, ex dolore, dum vrina transit, & pure ante vrinam exeunte cognoscuntur.

Prognostica.

Prognostica.

I. Vlcera penis periculosa sunt, vtpote in loco calido & humido, & facilè putrefactioni obnoxio, vnde serpunt, & difficulter curantur, cùm vrina per meatum penis effluens curationem impediat. Prętérea pars ipsa sensu exquisito prædita est.

II. Et sunt illa deteriora, quæ sunt in radice virgæ; cùm sint in loco humidiore.

III. Vlcera, quæ à lue venereâ in his partibus excitantur, non curantur, nisi morbo illo prius curato; cùm ab eius malignitate foueantur.

IV. Aliquando hæc vlcera in cancrum abeunt, vel etiam gangrænam inducunt, vt totum membrum virile abscindere opus sit, cuius rei exempla habet Valescus de Taranta, Guillelmus Fabricius, & alij etiam authores.

Curatio.

Curatio. Vt omnium partium vlcera abstersione & exsiccatione indigent, ita etiam hæc, & quidem vehementer exsiccantibus, vt Paulus Ægineta, *lib.* 3. *c.* 59. docet. In recentibus vlceribus aloë commoda est, si arida in puluerem redacta applicetur. Mitissima est, efficax tamen, pompholyx. Fortiora sunt, charta combusta, anethum vstum, cucurbita vsta. Plura talia medicamenta habet Aëtius, *tetrab.* 4. *serm.* 2. *cap.* 16. 17. & 18.

Si glandis regio exulcerata sit, nullum medicamentum emolliens locum habet, sed omnia siccantia sint, oportet. In principio ergo mundetur vlcus aquâ rosarum & plantaginis, vel hydromelite, vel aquâ, in qua alumen dissolutum sit: Deinde vino, in quo folia rubi, myrti, plantaginis, nuces cupressi, balaustia, alumen cocta sint, quò panni linei imbuti glandi imponantur, & præputium semper mundetur. Hinc vsurpandum vnguentum album camphoratum, diapompholigos, tutia, & alia ex aloë, lithargyro, cerussa, corticibus pini & similibus composita medicamenta. Vtile est & saccharum Saturni.

Vt ℞. *Lithargyri* Vnc. ß.
plumbi vsti loti Drach. iij.
tutiæ prap. Drach. ij.
aloës Drach. i. ß.
cortic. pini siccator. Scrup. iv.
lapid. hæmat. Drach. i.
sem. anethi combusti,
cucurbitæ siccæ vstæ an. Scrup. ij.
ol. rosac. Drach. iij.
ceræ q. s.
Fiat Vnguentum.

Si verò vlcera antiqua, sordida, & putrida sint, abluantur hydromelite cum alumine. Potest etiam aliquid spiritus vini, qui à putredine valde præseruat, addi.

Vel ℞. *Vini albi* Vnc. vi.
aq. plantag
rosar. an. Vnc. ij.
flor. æris Drach. ß.
aluminis vsti Drach. i.
Misc. & parùm ebulliant.

Vtile est etiam vnguentum Ægyptiacum & Apostolorum, vt & aqua Institut. *lib.* 5. *part.* 1. *sect.* 2. *cap.* 13.

Vel rasura telæ veteris melle rosaceo illinatur, & puluis aristolochiæ rotundæ inspergatur atque imponatur.

Si vlcera sint virulenta, præcipitato cum linimento conueniente mixto vtendum; non tamen in eius vsu diu persistendum, sed quando quod callosum & virulentum absumptum est, fouenda pars decocto maluæ, althææ, sem. lini, & medicamentum digestiuum idoneum vlceri imponendum, donec, quod corruptum est, separetur, de qua re plura *de curat. luis Venereæ* dicenda.

Interdum accidit, vt vlcus sit circa glandem & inter præputium, ac propter penis tumorem videri

non possit. Tunc vinum melle rosaceo mixtum vel aqua viridis supra proposita injiciatur. Si verò penis & præputium ita intumuerint, vt nihil injici possit, cataplasma hoc vel simile imponatur.

℞. *Flor. chamæm.*
melilot.
rosar.
farinæ sem. fœnugraci an. q. v.
Coq. in aq. & lixiuio.
F. Cataplasma.

Quòd si nec hoc modo pars exulcerata detumescat, & dolor perseueret, & vlcus serpat, præputium secundum longitudinem incidendum, vt vlcus mundari, & conuenienti modo curari possit.

Si gangrænæ periculum immineat, circa vlcus & penem defensiuum imponendum, & affecta pars scarificanda, atque alia pro gangrænæ curatione necessaria medicamenta applicanda, quorum antea facta est mentio, vt vnguentum Ægyptiacum, Apostolorum, aqua viridis, vel etiam hoc.

℞. *Terebinth. in aqua tragopogi lotæ* Drach. vi.
mellis rosati colati,
syr. de ros. siccis an. Drach. ij.
sang. Dracon. Drach. ß.
myrrha Scrup. i.
vnguenti Ægyptiaci Scrup. ij.
Misce.

Gangræna penis. Si gangræna & sphacelus penem corruperit, tutissimum est, id, quod corruptum, est, vel etiam, si opus sit totum penem abscindere, & medicamenta postea, quæ in aliarum partium gangræna & sphacelo adhibentur, vsurpare. Exemplum huius rei habet Forestus, *lib. 26. obseru.* 6. de quodam, cui penis post inflammationem ita putrefactus fuit, vt cataplasmati adhærens exciderit, & putrefactio etiam scrotum occuparit, ægro nihilominus idoneis medicamẽtis, quæ vlcus sanarint, adhibitis, testibusque noua carne obductis, viuo manente, & ex ventre per foramen saltem vrinam emittente: & simile exemplum etiam antea è Guillelm. Fabric. *cent. 3. obs.* 88. retulimus.

Vlcus in meatu penis.

Vlcus in meatu penis. Interdum verò vlcera in ipso meatu penis generantur, & quidem ex tuberculo seu apostemate intus oborto, vel ex semine acri & virulento, vt in gonorrhæa virulenta accidere solet, vel ex vrina acri, vel ex calculis asperis & angulosis, qui in transitu meatum hunc lædunt.

Cognoscuntur autem talia vlcera præcipuè è dolore, qui inter meiendum percipitur, & ex pure, quod ante vrinam excernitur. Penis interdum tensus, & tumidus est. Discernitur verò hoc vlcus ab vlceribus vesicæ, quod in vesicæ vlceribus pus vrinæ miscetur, & squamulæ quædam cum vrina excernuntur, ac ipsa vrina fætet.

Curantur autem talia vlcera facilius in iuuenibus. Verùm curatio maturanda. Nisi enim maturè curentur, carunculæ in meatu vrinario gignuntur, quæ vrinæ emissionem impediunt. In senibus verò rarò aut nunquam talia vlcera curationem suscipiunt.

Curatio vt rectè peragatur, victus ratio ea instituenda, quæ humorum acrimoniam obtundat, & propterea vtilis est ptisana hordea-

cea cum amygdalis dulcibus, & seminibus frigidis maioribus. Vitanda verò acria, salsa, acetosa, diuretica.

Deinde corpus à vitiosis humoribus mundandum, humoresq; acres temperandi.

Topica. Topica quod attinet, vlcus abstergentia, & glutinantia per siphonem iniicienda, nimirum aqua plantag. equiseti, myrtillorum, vel succi harum plantarum, vel trochisci alkekengi cum aq. rosar. equiseti.

Vnguentum Petri Bajeri, quo quidam habens penem cancrosum sanatus fuit, est hoc.

℞. *Succi extremitatum rubi*
succi extremitatum fruticis rosar.
aceti an. Vnc. ii.
eburis,
masticbes an. Drach. ʒ.
lithargyr. aur. Vnc. i.
vini Maluat. Vnc. vi.
succi sempervivi Vnc. iii.
aqua vita Vnc. iv.
virid. aris Drach. ii. ß.
vitrioli,
alum. vsti an. Drach. i. ß.
camphor. Drach. i.
ol. ros. Vnc. vi.

Puluerisatis puluerisandis subtilissimè, & cribratis coq. omnia lento igne, exceptâ camphorâ, quæ in fine addatur, vsque ad consumptionem succorum. Addatur cera fiat vnguentum.

Vel ℞. *Vini albi* ℔. i.
aq. rosar.
plantag. an. Vnc. iii.
alum. vsti Drach. ii. ß.
virid. aris Drach. i.
camphor. Scrup. i.
Misce.

Vel ℞. *Spuma argenti,*
ceruss.
tutia prap. an. Drach. i.
sacch. candi Vnc. ß.
camphor. Scrup. ß.
aq. rosar.
plantag. an. Vnc. iv.
Misce.

Fortius est, si addatur *aluminis* Drach. i.

Ad cicatricem tandem inducendam vtile est hoc.

℞. *Aq. Plantag.*
rosar. an. Vnc. iv.
trochisc. albor. Rhasis Vnc. ß.
boli Armen. Drach. ß.
Misce.

CAPVT XII.

De Praputij morbis.

Phimosis.

Praputii morbi. Phimosis. PRætèr penis morbos hactenus enumeratos etiam quidam peculiares præputii morbi sunt, inter quæ primo φίμωσις, eáque, vt Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 55.* docet, duplex. Quandoque enim præputium ita integit glandem, vt rursum detrahi, & glans detegi non possit, vnde seminis ejaculatio interdum impeditur, & viri steriles efficiuntur, quod vitium in specie φίμωσις appellatur. Quandoque verò abductum amplius induci non potest, quę species propriè παραφίμωσις nominatur. Prima differentia, vt *ibid.* docet Ægineta, fit vel à primâ conformatione & natiuitate, vel ab vlcere malè curato, & cicatricem, vel ob carnis accretionem: Secunda verò à Venere nimia, vt & in

pudendorum inflammationibus, aut quando aliàs violenter præputiũ retrahitur, vt intumescat, vnde reduci non potest. Primam φίμωσιν Ægineta per chirurgiam curat, vt *allegato loco* videre est, modusque operandi hic est: Vniuersali corporis euacuatione præmissa, linea recta per superiorem mediãque præputii partem atramento ita notanda est, vt vasa grandiora vitentur. Hinc curuo instrumẽto inter glandem & præputium insinuato cutis secundum rectam lineam vno ductu discindenda, ita vt interna & externa cutis sibi respondeant, & par sit vtriusque sectio, neque minor, quàm ex vsu sit. Sectione factâ sanguinis fluxus siccis linimentis comprimatur, hinc linteum oui albumine & aq. rosaceâ madidum imponatur, ægerque per triduum quiescat, & curatio, vt in vulneribus solet, perficiatur.

Si callosum sit præputium, vt non amplius detegi possit glans, Fallopius, *de morbo Italico, cap.* 84. sine sectione malum curat hoc modo. Sumit fistulam paruam ex plumbo, & imponit in foramen, vt æger per eam mingat; interim præputium oleo amygdal. dulcium, vel pinguedine gallinæ inungit. Secundo die imponit paulò majorem fistulam. Tertio adhuc majorem, & hoc modo progreditur deinceps, donec possit glans detegi & callus emolliatur.

De præputio à natiuitate prægrandi obseruationem à D. Casparo Wolffio communicatam habet Schenckius, *lib.* 5. *obs.* Refert etiam Guillelmus Fabricius, *cent.* 4. *obseru.* 81. iuueni cuidam 22. annorum ætatis ab ipsa natiuitate præputium præter modum propendisse. Ita enim versus anteriorem partem cõtortum erat, vt effluente vrinâ ipsa sursum versus abdomem efflueret. Hinc vesicam commodè, & sine madefactione vestimentorum nunquam exonerare potuit, nisi solutis ligulis ad latrinas se cõferret. Quod vitium quomodo curatum fuerit, *ibid.* videatur.

Idem, *cent.* 5. *obs.* 55. quadragenarium quendam curauit, qui laborauerat à multis annis defluctione quadam humorum ad penem & prępution per certa interualla cum febre, & aliis symptomatibus.

In initio etsi malum corpore purgato & applicato medicamento discutiente facile cederet: progressu tamen temporis morbus contumacior factus frequentius ipsum inuasit, & difficilius curari potuit. Nonnunquam enim talis durities in pene, & præcipuè in prępution remansit, vt spatio duorum mensium illud retrò glandem retrahi non posset. Tandem vbi corpore expurgato & emolliẽtibus ac resoluentibus adhibitis tumor omnis euanuisset, suasit, vt semel in mense, aut singulis sex septimanis semel infusum sex granorum croci metallorum in vino sumeret. Loco affecto sacculum adstringentem & roborantem ex radicibus tormentillæ, bistortæ, plantag. balaustiis, nucibus cupressi, rosis & similibus in aquâ coctum, primò quidem per integrum mensem manè & vesperi applicuit, postea verò ter aut quater in hebdomade. Atque hâc methodo sanatus est.

Altera differentia non ita difficulter curatur, si statim membrum in lac tepidum immittatur, deinde

cataplasma ex emollientibus & leuiter discutientibus imponatur: quibus si non cedat, fortius emollientia adhibenda ex ammoniaco, bdellio, & similibus. Si verò malū inueteratū fuerit & præputiū quasi occaluerit, incurabile euadit.

De παραφιμώσει historiam eiusque curationem etiam habet Guil. Fabricius, *cent. 5. obseru. 56.* Sponso cuidam iuueni qui antea venerem nunquàm exercuerat, ex nimia violentia frenum abruptum, & præputium retrorsum fuit detrusum, vt maximus dolor, & tumor totius membri virilis inde sequeretur. Victus ratione tenui & refrigerante præscriptâ, corpus cholagogis medicamentis expurgauit, & venam in brachio aperuit, regionemque renum vnguēto refrigerante bis de die inungere iussit, loco verò affecto sequens cataplasma applicuit.

℞. *farin, hord.* Vnc. iiij.
puluu. rosar.
myrtill. an. Drach. ii.
balaust.
nuc. cupress. an. Drach. i.

Coq. *in aq. plantag. & rosarum*, ac *pauco aceto*, fiat cataplasma, addendo vitell. oui vnius.

Cùm autem appetitus veneris curationi obesset, corpus iterum cholagogis purgauit, & lumbos seqq. oleis inunxit.

℞. *olei violac.*
nymph.
rosar. an. Vnc. i.
olei hyosciami per express. ʒ. il.
camphoræ dissolutæ in aceto rosar. scrup. ii. Misce.

Cubitum verò ituro dosim laudani opiati exhibuit. Quæ medicamenta cùm aliquandiu continuâsset, malum curatum est.

Si verò Phimosis aut Paraphimosis sit ex impuro congressu, repellentibus & refrigerantibus locus non est. Materia enim maligna ad viscera repelleretur. Quomodo autem phimosis & paraphimosis ex impuro coitu contracta curanda sit, docet ibidem Fabricius, *obs. 57.* prolixè, qui ibidem videatur.

Nonnunquam ipsos etiam infantes, imò lactentes hoc malum corripit, vt etiam idem Fabricius, *obs. seq. 88.* docet dum ex prauâ victûs ratione nutricis humor aëris ad genitalia decumbit, ibique pruritum excitat, vnde affluxus humorum excitatur in præputium, vt mirum in modum extendatur, nonnūquàm etiam inflammetur. Quod si accidat, victus tenuis & refrigerans nutrici præscribendus, corpus eius conuenienti modo euacuandum. Si verò infans ablactatus fuerit, ipse syrupo rosarum solutiuo purgandus. Hinc applicandum hoc cataplasma.

℞. *Medull. panis albi* Vnc. iii.
puluu. rosar. rubr.
balaustior. an. Vnc. ii.
croci scrup. i.
butyri recentis Vnc. i.

Coq. in *lacte vaccino, & addito vitello oui vnius,* F. Cataplasma.

Si verò malum contumacius fuerit, applicetur sequens cataplasma.

℞. *farin. fabar.* Vnc. ii.
puluu. summit. absinth.
flor. chamam.
sambuci an. Drach. iii.
puluu. far. sem. fanigraci Dr. ii.
cumini Drach. iv.

Coq. in *vino rubro austero* in formam cataplasmatis.

Pertinet & huc membranulæ freni dictæ cum glande coalitus, si nimirum

Freni coalitus.

nimirum inferiori glandis parti iuxta foramen frenum arctè & longiori, quàm par est, spatio connectatur, vnde erecto genitali eius extremitas distorquetur, vt rectè semen eiici nequeat; acciditq; hoc vel à prima conformatione & natiuitate, vel ab vlcere malè curato.

Quod si accidat, inuertandum præputium & frenum incidendum, diligenterque præcauendum, ne venæ vel arteriæ lædantur. Hinc extendendum præputium quousque est necessarium, & linteum albumine oui madefactum, hinc digestiuum, & emplastrum aliquod siccans inter præputium & glandem imponendum, ne iterum conglutinentur.

Coalitus tamen præputij & glandis nòn solùm circa frænum, sed & alibi fieri potest.

Siue autem solum frænum, siue præputium glandi connectatur, in dissectione danda opera, vt solum frænum, aut caro, quâ coaluerunt, secetur, non verò glans aut præputium secando lædatur; præcipuè si coalitus hic sit infima parte balani. Si enim glans eò loci lædatur, meatus vrinarius perfoditur, atque inde facilè fistula fieri potest, è quâ postea vrina, vt & semen effluere potest. Si tamen aliter fieri non possit, potius aliquid de præputio, quàm de glande abscindendum; cùm licet preputium dissecetur; non adeo magnum incommodum inde oriatur. Etsi verò Paulus Ægineta, *lib.6. cap. 56.* contrarium statuat, & potius aliquid de glande, quàm de præputio abscindendum doceat: tamen id intelligendum est, quando coalitus præputij, & glandis est vel in parte superiore vel ad latera, non verò ad frænum in parte inferiore, vbi ductus vrinarius tenui membranâ inuestitur.

Præputium curtum.

Quandóque etiam præputium curtum est, vt glandem totam tegere nequeat. Aliqui ad cutis huius elongationem duplicem chirurgiæ modum excogitârunt. Verùm cùm istud vitium neque alicui actioni officiat, néque decorem vitiet, vix operæ pretium est, vt huius chirurgiæ tormentum ea de causâ quis sustineat, vt Paulus Ægineta, *lib.6.cap. 53.* scribit.

Præputiũ Curtum.

De Circumcidendis.

Facit circumcisionis mentionem idem Paulus Ægineta, *lib.6. cap.57.* non verò eius, quæ religionis more fit, sed eius, quando ex pudendi affectione præputium nigrescit. Oportet itaque totum id, quod denigratum est in ægris in orbem diuidere: postea verò squama æris cum melle vtendum est, aut etiam malicorio & eruo, ad modum eorum, quæ linamentis excepta induntur. Si verò sanguis eruperit, lunatis cauteriis vtendum est ad vtramque rem conferentibus, ipsam inquam sanguinis eruptionem, & vulnus depascendo proserpens: si verò tota glans aliquando fuerit consumpta, plumbeo canali in meatum indito, vrinam per ipsum reddere iubebimus.

Circumcidendi.

Fissura præputij.

Finditur tandem etiam, & quasi rimas agit, præputiũ: quod si accidat, *resina frixa cũ oleo rosaceo* miscẽda ad vnguenti cõsistentiam addito *vitello oui*, idque imponendum.

Fissura Præputij.

Vel ℞. *olei rosac.* Vnc. i.ß.
amyli.
thuris an. Vnc. ß. Misce.

CAPVT XIII.

De Hermaphroditis, & Sexûs mutatione.

Hermaphrodita.

HOc loco non prętereunda videntur, quæ de Hermaphroditis, quibus à Mercurio & Venere nomen inditum (Mercurius enim Hermes est, Venus Aphrodite) seu Androgynis, & sexûs mutatione apud Authores occurrunt. Et si enim vitia ista à prima conformatione cõtracta incurabilia ferè sint: tamẽ Medico cognita esse ea conuenit.

Inuentos autem fuisse Hermaphroditas, id est, homines qui vtrũque sexum, virilem & muliebrem præ se tulerunt, passim ex historiis patet, quarum plurimas collegerũt Iulius Obsequens & Lycosthenes, aliíque, qui de prodigiis & monstris scripserunt. Digerunt autem Authores Hermaphroditas in quasdam classes, eorumq; quatuor cõstituunt differentias. Prima est, cùm virilis sexus præualet, & perfectus est, in pærinæo autem excisa tantũ in vuluæ formam rima est, ea tamen minimè peruia, & ex qua neq; vrina, neq; semen prodit. Secunda est, cùm muliebre membrum integrum & perfectum est, supra verò ad os pectinis carnea quædam substantia penis similitudinem habens adnata est, vrinam tamen aut semen non fundens, scroto etiam & testibus carens. Tertia est, cùm vtriusque quidem sexus expressa adest imago, inefficax tamen ad generationem, & alterutrâ saltem mictioni inseruiente. Quarta eorum, qui vtroque sexu valent, & maris ac feminæ munus obeunt, & vtriusque sexus genitalia perfecta habent.

Verùm rectè hîc Aristoteles, 4. *de gener. animal. cap.* 4. scribit: quibus gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum feminæ, iis semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cùm per alimentum subinde delitescat, quoniam præter naturam est. Neq; historiæ facilè aliud docent. Vnde etiam scribit Cõstantius Varolius, *lib.* 4. *Anat. cap* 4. impossibile esse, vtrumque sexum reuera in vno indiuiduo reperiri. Et si inueniantur mulieres, quę vtrumq; sexum habere putentur, esse nympham in eã molem auctam, vt membrum virile referat, esse tamen imperforatã: Si verò genitalia interna spectentur, esse muliebria, & nihil mõstrosum intus reperiri, id quod sępe annotârit. Si verò inuenti sint, qui muliebria etiã habere putati sint, fuisse tantùm aliquam in pudendo fissuram, quæ tamen non penetrauerit, nec membrum virile admiserit; quale quid quoq; habet Colũbus, *lib.* 15. Scribit etiam Hieronymus Fabricius ab Aquap. *De Operat, Chirurg. cap. de Hermaphroditis,* se obseruasse in viro inter anum & testes statim sub testibus pręter sua genitalia membra cõformata quoque fuisse labia vuluæ, sine tamen aliqua cauitate. In mulieribus verò obseruasse nympham productã fuisse nunc ad duos, nunc ad tres digitos, quę tamen fuerit flaccida, neque erigebatur; plura se non obseruasse. Et si inuentæ fuerint fęminæ, quæ in vtroque coitu, & cum fæmina & cum masculo voluptatem perciperent, hoc saltẽm factum putat Varolius vi seminis ad vterum emissi, quatenus fæminæ fuit. Si qui verò sunt reperti,

qui vtrumque sexum habere visi sunt, vtrumque habuerunt imperfectum, qualia exempla refert Columbus, *lib.* 15. *Anatom.* Primùm est de feminâ Æthiopica, quam viuentem vidit, cui vterque sexus imperfectus contigerat, penisque minimi digiti longitudinem crassitiemque non excedebat, vuluæ autem foramen adeo angustum erat, vt minimi digiti apicem vix intromitteret. Alterum cuiusdam, quam mortuam secuit. Cùm enim in Anatomia generationis vasa accuratè peruestigaret, & vasa seminaria, testesque consideraret, tandem hoc comperit, vasa quidem præparátia ab aliarum feminarum præparantibus vasis non differre, sed deferentia differre. Non bipartita erant, & ex binis quaterna natura genuerat, ex quibus duo, quæ etiam maiora erant, ad matricis concauum destinabantur, reliqua duo ad penis radicem, qui glandularum parastatarum expers erat. Vterus, nec non vteri ceruix à cæterarum feminarum matrice collóque nihil distaret. Peni scrotum contiguum non erat, imò ferè scroto prorsus carebat, & duobus musculis præditus erat huius feminæ penis, non quatuor, præterea tenui pelle integebatur, nullumque aderat præputiũ. Et habentur exempla etiam alia apud Authores, in quibus vterque sexus conspicuus quidem, imperfectus tamen fuit.

Ob quā autem causam nascantur Hermaphroditæ, sanè obscurum, atque alij, vt Astrologi, in cælum, & stellæ Mercurij ac Veneris, certum coitum, causam referunt; sed minus rectè, cùm sub eodem positu, quo Hermaphroditæ nascũtur, alij etiā nascātur, qui Hermaphroditæ non sunt; Alij in vteri cellas, quæ Antiquorũ quorũdam, sed falsa fuit opinio: Alij in tempus conceptionis, qui gigni Hermaphroditas statuũt, si conceptio fiat, fluentibus adhuc mensibus; quæ si causa esset, multò proculdubio frequentiores generarentur Hermaphroditæ: Alij id semini adscribũt, qui putāt, cum pro seminis qualitate & quātitate nunc viri, nunc feminæ gignantur, si in seminibus dissimilitudo fuerit, & alterum maxima ex parte forte fuerit, alterum verò maxima ex parte debile, quantitate tamen pari, Hermaphroditas fieri. qui tamen ob alterius semen, vel feminæ, vel viri naturam expressius imitentur.

Verumenimverò cùm partium corporis nostri delineatio & formatio facultati formatrici primò attribuenda sit, & tales enormes ac monstrosæ quasi in corpore mutationes errori formatricis adscribantur, & hîc ad eam meritò recurrendam censemus. Ideoque probabile esse puto, statuere, si facultas formatrix masculum formare intendat & propositum habeat, atque fortè tum aliquid objiciatur, quod imaginationi membri genitalis feminini speciem fortius imprimat, facultatem formatricem in opere suo quasi turbari, & sexum masculinũ nonnihil obliterari, ipsiq; aliquid, quod feminæ genitale membrum referat, addi; contrariumque accidere, si facultas formatrix feminam formare intendat, imaginationique tum fortiter virilis membri imago imprimatur.

Ex quibus facilè indicare est, quid *Sexus mutatio.* de ijs iudicādum sit, qui sexum mutasse perhibentur. Non enim est de

nihilo, quosdam viros euasisse, qui à primo ortu feminæ habitæ fuerunt, testanturque id historiæ multæ antiquiores & recentiores. Viros verò in feminas mutatas fuisse, certò compertum non habetur. Neq; id facile fieri potest, ob caussas, quæ posteà proponentur. Plinius, *lib.* 7. *nat. histor. cap.* 4. scribit; Ex feminis mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Crasso & C. Cassio Magno Coss. Cassinij puerum factum ex virgine. Idem, *ibidem*: Licinius Mutianus prodidit visum à se Argis Arescuntem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxoremque duxisse. Eiusdemque sortis & Smirnę puerum à se visum, & in Africâ se vidisse mutatum in marem nuptiarum die L. Cossitium Districanum. Liuius etiam *l.* 4. *secũdi Belli Punici* narrat, Quinto Fabio Maximo, & Marco Claudio Marcello Coss. virũ ex muliere Spoleti factum. Refert quoq; Amatus Lusitanus, in oppido Esqueria in Lusitania puellam quandam nobilem, cùm ad ætatem peruenisset, in qua mulieres menstrua primùm emittere solent, vice mensium priapum eiecisse, & sic ex femina factum esse masculum, qui etiam postea vxorem duxerit. Et tales historias plures collegit Schenckius, *lib.* 4. *obs.* & Marcellus Donatus, *de hist. med. mirab. lib.* 6. *cap.* 2.

Causam huius rei quod attinet, prolixè ea de re agit Marcellus Donatus, *loco alleg.* Vt breuiter hac de re aliquid dicamus, cùm in Hermaphroditis sexus vterque perfectus esse non possit, sed vnus superet, vel vterque sit imperfectus, sequitur hinc, masculos omnes illos fuisse, qui pro feminis habiti sunt, & in viros abiisse dicuntur. Et licet aliquã fissuram habuerint quâ etiam virile membrum aliquomodo admittere potuerint, vterum tamen non habuisse, sed virilia genitalia intus latuisse, & postea vel naturæ conatu, vel accedente aliquo motu violẽto prodiisse; sicut etiam dentes quosdam quibusdam iam adulta ætate prodiisse, obseruatum est. Docet id etiam Cardanus, *de rerum Variet. lib.* 8. Nascuntur, inquit, pueri, contracto genitali membro, obductáq; membrana, quasi sinu quodam, atque in eo foramine angusto, ob quod puellam existimant, qui non attrectauerint. Aliis autem sponte, vbi penis erigitur, adolescentiæ initio, fracta membrana penis erũpit; pluribus in conatu viri, dum cum sponsa rem habere se putant, fracta membrana & attritu erecto pene masculus prodit. Idque confirmare videtur historia, quam refert Albertus, *lib* 18. *de anim. tract.* 2. *cap.* 3. In quodam, inquit, nostri temporis nato testiculi intra pellem contenti erant superius, ita quod prominentiæ eorum repræsentabant duo labia vuluæ, & fissura videbatur esse in medio clausa per pellem, vt habilitaretur ad coitum. Incisione facta prosilierunt testiculi, & virga, & postea duxit vxorem, ex qua plures genuit filios.

Id verò omnem fidem superat, quod Iouianus Pontanus, *lib.* 10. *de rebus cælestib.* & alij referunt, mulierem, cum prius filium peperisset, virilem sexum adeptam fuisse. Forsan enim, vt supra ex Varolio diximus, solùm nympha in tãtum aucta fuit, vt membrum virile, referret.

LIBRI TERTII
PARS IX.
SECTIO SECVNDA.
De Symptomatibus, quæ genitalibus & circa generationem in Viris accidunt.

CAPVT I.
De Læsa generatione, seu sterilitate in viris, & primò De Læsa seminis generatione.

Læsa seminis generatio.

AD generationem hominis marem & feminam concurrere, nec solùm marem, nec solam feminam generare, notissimum est. Vnde etiam Aristoteles ex Empedocle scribit, 1. *de gener. Animal. cap.* 18. maris ac feminæ quasi symbolum esse, totum verò à neutro proficisci. Maris autem in generando partes consistunt in fœcundi seminis generatione, eiusque in vterum femininum conuenienti modo in actu venereo immissione. Hæc ergo si rectè se habeant & semen fœcundum in Viro in organis seminis generationi dicatis genere tur, idque in vterum rectè immittatur, fœtus inde generatur: modò etiam in fœminâ omnia rectè sese habeant. Nam etsi Virile semen fœcundum sit, & rectè in vterum immittatur: tamen si vterus sese, & quæ in fœminâ ad generationem necessaria sunt, non rectè sese habeant, generatio nulla perficitur, & feminæ steriles sunt.

Causæ.

Causæ.

Si verò, quæ in viro ad generationem requiruntur, non rectè sese habeant, & generatio non fit, & sterilitas ratione Viri accidit. Cùm autem, vt modò dictum, duo in Viro ad generationem requirátur, seminis fœcundi generatio, ac eiusdem in vterum fœminæ in actu

venereo immissio, sterilitatis etiam causæ in Viris in hisce duobus quærendæ, quæ iam explicabimus.

Semen fœcundum, hominis materia futurum, est id, quod idoneum est, vt cum eo anima propagetur. Vnde ab Epicuro, vt est apud Plutarchum, *de placit. Phil. s. lib. 5. cap. 3.* ψυχῆς καὶ σώματος ἀπόσπασμα, aliquid à corpore & anima decisum nominatur.

Semen autem (fœcundum intelligo; cùm quod infœcundum est, saltem æquiuocè dicatur semen) vt generetur, duo requiruntur, materia & causa efficiens. Materia est optima sanguinis, præcipuè arteriosi, pars, & spiritus vitalis, quæ duo in vasis seminis generationi dicatis miscentur, & in seminis formam mutantur & elaborantur. Vnde accidit, vt cùm id, quod optimum in homine est, in semen absumatur & in actu venereo euacuetur, Vir maximè ex venere, & præcipuè nimia, & intempestiuâ, debilitetur. Et cùm anima in corde radicetur, vt Philosophi loquuntur, & spiritus vitalis, quo calor insitus omnium partium fouetur, in corde generetur, hinc à toto semen defluere dicitur; etsi alij etiam aliter id explicent.

Causa autem efficiens est facultas insita partibus genitalibus (testésne an parastatæ primas partes hîc habeant, non disputo, cùm id ad curationem instituendam nõ multum faciat) vasis nimirum præparantibus, testibus & parastatis, sanguinem & spiritus in substantiam hanc, quæ semen dicitur, mutandi, & ob id σπερματοποιητικὴ nominatur, quæ officium hoc partium illarum calore innato perficit. Atque vis ea & calor innatus tantus est in partibus genitalibus, & præcipuè testibus, vt vim quandam in totum corpus diffundat, idque ita alteret, vt carnes, imò excreta quandam qualitatem hisce partibus respondentem accipiant; vnde etiam, quando semen in masculis generari incipit, fit vocis mutatio in homine, & carnes animalium odorem quemdam grauem & saporem inde accipiunt, qui in castratis, aut veneri nondum idoneis non apparet. Ac si testes in castratione exscindãtur, non solùm vis semen generandi, sed & virilitas planè tollitur, ac in toto corpore insignis fit mutatio, atque omne corporis robur imminuitur, castratíque glabri non modò mento, sed & toto corpore euadunt, paruas, vt feminæ, venas habent, nullâ libidine amplius tentantur. Ex quibus apparet, insigné testibus vim insitam esse, quâ non solùm sanguinem & spiritûs in semen mutant, sed & totum corpus afficiunt, quâ de causâ etiam à Medicis inter corporis partes principes numerantur.

Vt ergo semen fœcundum generatur, cùm & materia, è quâ producitur, conueniens est, & calor insitus partium genitalium rectè sese habet: ita contrà semen infœcundum fit, dum alterum horum non bene constitutum est, & malè se habet: atque ita: quod semen infœcundum generatur, causa vel in materia, vel in calore insito, & temperamento testium ac partium genitalium vitiato quærenda est, læditurque seminis generatio vel ob errorem externum, seu vitium obiecti & materiæ, vel ob læsam

testium & partium semini generando dicatarum facultatem.

Materia, vnde semen generari debet, seu obiecti vitium est vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate, cùm sanguis & spiritus, è quibus semen generatur, deficiunt, vel non in iusta quantitate suppetunt. Vt verò de statu naturali, in quo & in pueris, & in senibus materia ista idonea deficit, nihil dicamus, sed saltem de iis, quibus præter naturam seminis materia deest, deficit materia seminis; primò, vel ob res præternaturales, vt post magnos morbos, totum corpus vel partes principes exsiccantes, & horum alimentum absumentes, vt sunt febres, atrophia, & similes: vel ob res non naturales, vt ieiunium & inediam, vigilias, cibos pauci alimenti, nimia exercitia & motus corporis; quò & semen extinguētia medicamenta referri possunt. Deinde etsi materia seminis non planè deficit: tamen semen non generatur, si ad testes non mittatur, sed ab aliis partibus attrahatur, id quod non solum accidit in puerili ætate, in quâ totum alimentum in corporis augmentum absumitur, sed etiam in pinguibus & obesis, in quibus omne alimentum in substantiam corporis mutatur, & in pinguedinem abit, vnde etiam Aristoteles, 1. *de gen. anim.* c. 18. carnosos & obesos minus semen emittere, & rem veneream minus expetere scribit. Et Plinius, *nat. hist. lib.* 11. *cap.* 37. Steriliora, inquit, cuncta pinguia, & in maribus, & in feminis. Sic quidem castrata animalia pinguia sunt, quia materia seminis in pinguedinem abit. Imprimis verò cordis, quod spiritus vitales, præcipuam seminis materiam, suppeditat, morbi, & præcipuè eius frigiditas & siccitas seminis generationi obsunt; vnde qui frigidum & siccum cor habent, steriles sunt, & qui mœrore diuturno afficiuntur, semen fœcundum non generant.

Vitium verò materiæ, è qua semen generatur, in qualitate est, cùm materia quidem seminis generando suppeditatur, sed ea minus commoda, & conueniens ad semen fœcundum generandum, dum scilicet ea vel nimis calida, frigida humida & sicca est, vel alio modo sese minus rectè habet, id quod accidit, dum partes corporis præcipuæ intemperatæ sunt, aut dum vitiosi humores qualescumque etiam sanguini permiscentur, cumque inquinant, id quod in variis morbis, & omnis generis cachexiâ euenire solet. Vnde molæ, abortus, fœtûs languidi, non solùm ab vteri & feminarum vitio fiunt, sed & ob semen virile vitiosum.

Læsâ autem facultate testium & partium genitalium seminis fœcundi generatio impeditur, dum vis partium genitalium, alteratrix præcipuè, seu coctrix læditur ab intemperie frigida & humida. Calor enim testibus & genitalibus insitus præcipuum facultatis σπερματοποιητικῆς instrumentum est. Hic ergo si se rectè non habeat, semen fœcundum non generatur. Est autem ista intemperies vel natiua, vel à causis p. n. inducta, vt causis externis, tumoribus testium, præcipuè aquosis, testium & scroti abscessibus, quæ testes refrigerant, eorumque calidum innatum

debilitant. Testes etiam debiles, & hinc homines steriles fiunt, si à primâ iuuentute nimis libidini sese dedant, aut cum valetudinaria congrediantur, aut à magnis exercitiis, vel sanguinis missione, aut purgatione Veneri indulgeant. Nonnulli quidem testium caliditatem & siccitatem sterilitatis causam statuunt, vtpote à qua semen quasi aduratur, & ariditate concrescat. Verùm credibile non est, tantum in testibus extra corpus pendulis calorem esse posse. Vnguenta etiam mercurialia genitalibus illita Venerem tollunt, sicut eius rei historiam ex *obseruat. D. Iacobi Oethei* Schenckius, *lib. 4. obseru.* habet, cujusdam, qui pudenda ad pediculos eius loci necandos vnguento, ex argento viuo confecto, aliquoties illeuisset, sensit membrum virile frigidum ac torpidum, & ad Venerem planè ineptum. Verùm postea spicæ oleo ad illinendum vsus, & pediculos illos fugauit, & genitalem vim breui tempore recepit.

Pertinet huc & conformationis quoddam vitium, quando scilicet vasa semen vel deferentia, vel generantia deficiunt, aut non rectè & conueniente loco inseruntur, inpræsertim in vtroque latere, quod interdum in Anatomia deprehensum.

Incantamentis etiam & maleficiis virilitatem extingui, non fabulosum est, vt rectè Fernelius, *lib. 6. de paro. morb. & sympt. cap. 13.* Alexander Benedictus, *lib. 24. de medendis cap. 14.* aliique docent. Hoc mirum est, quod scribit Baptista Codronchius, *lib. 3. cap. 6. de morb. venefic. & veneficiis*, veneficio mutone hominem priuari posse, ex multis historiis patere, & rectè statuit non reuera Dæmonem vel veneficos virile membrum auferre posse, sed præstigiis Dæmonum id ita apparere.

Multò verò magis steriles redduntur homines, si ipsis testes exscindantur. Etsi enim libidine aliqua tententur: tamen vel semen non effundunt, vel sterile, vt *quæst. 2.* dicetur.

Signa diagnostica.

Ipsum vitium ex relatione ægri patet. Causæ autem ex modò dictis innotescunt, quæ cùm variæ sint, signis discernendæ. Et quidem vt de morbis & vitiis vel totius corporis, vel partium præcipuarum, ob quæ idonea semini materia non communicatur, vel etsi ea suppetat, in alios vsus, vt corporis nutritionem, absumatur, iam non dicamus, cùm ea è suis locis pateant, saltem de signis, quibus testium & partium seminis generationi dicatarum morbi cognoscuntur, agemus. Si vitium aliquod sit à primo ortu, id in omni ætate fuit obseruatum; si postea contractum, aliquando id vitium non fuit deprehensum. Si adsit testium intemperies, ea è signis intemperierum testium supra enumeratis, patet. Nimirum in frigida intemperie vel nullus, vel exiguus Veneris appetitus, & libido percipitur, pulsus est paruus, corporis quædam grauitas adest & pigrities, & totius quoque corporis, ac præcipuarum partium intemperies ad frigidum declinat, & dum semen emittunt, exiguam vel nullam voluptatem percipiunt, semenque ipsis est crudum, aquosum & liquidum. Præcesserunt

Signa.

cesserunt causæ refrigerantes, vel etiam nimius & intempestiuus coitus. Qui enim nondum ætate matura se Veneri dedunt, cùm calorem innatum intempestiuè exhauriant, testes ac partes principes refrigerantur, inde postea ætate adulta nimis maturè ad Venerem inepti redduntur. Et si accedat humida intemperies, semen ad leuem mulieris attrectationem emittunt, & postea amplius coire non possunt; cùm partes, quibus semen continetur, omnes laxæ sint. Reliqua supra videantur *de intemperie testium.*

Prognostica.

Prognostica. I. Etsi sterilitas & læsa seminis generatio potius speciei propagationi obesse, quàm indiuiduo nocere videatur: tamen & indiuiduo nũ rarò aliquid incommodi affert; cùm sæpe gonorrhæa hinc excitetur, quæ corporis extenuationem & tabem inducit.

2. Causam ipsam quod attinet, quid intemperies testiũ & alii morbi periculi portendant, ex iis, quæ supra *de intemperie testium* dicta sũt, patet. Quæ mala etsi per se vitæ periculum non minantur: cùm testes etiam sine vitæ periculo exscindi possint; quia tamen alia praua symptomata inducere valent, secundæ valetudini obesse possunt.

3. Ab ipso ortu Eunuchi & impotentes arte Medicâ curari non possunt.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio. Curatio tota ad causas dirigenda. Itaq; si vitio aliquo totius corporis, vel membri alicuius principalis semen non generetur, illud curandum; si intemperies, vel alius morbus testium adsit, corrigendus per medicamenta supra *l. 1. cap. 1. & seqq.* proposita, & quæ simul peculiari proprietate testibus amica sunt: & imprimis hic ea eligenda & exhibenda, quæ semen copiosum generant, simplicia & composita.

Semen generantia medicam.

Simplicia. Simplicia sunt: Radices *satyrii* & imprimis *maioris*, seu *testiculi canini maioris*, qui *cynosorchis* appellatur, & quidem testiculus major, nõ verò minor, qui tantùm abest, vt Venerem excitet, vt etiam potius eam reprimat, *cynara*, *bulbique* alii etiam: radices *eryngij*, *asparagi*, *napi*, *pastinacæ*, *allij*, *rapæ*, *cæpa*. *Satyrium.*

Semen *erucæ*, *fraxini*, *lini*, *ciceris*, *fabæ*.

Fructus; *amygdalæ dulces*, *nuces pineæ*, *pistacia*, *castaneæ*, *dactyli*.

Aromata, *cubebæ*, quarum maximum ad Venerem excitandam apud Indos vsum esse, Garcias ab Horto refert, *caryophylli*, *galangæ*, *zingiber viride*, *vel recens conditum*.

Carnes *scinc.* præcipuè circa renes, *testes vulpis sicci triti*, *cerui pudendum exsiccatum*.

Ex animalibus *ostreæ & conchæ*.

Composita.

Cõposita. *Diasatyrion*, *diambra*, *diamoschum*, *dulce*.

Vel ℞. *Rad. condit. satyrij* Vnc. ii.
eryngij Vnc. i.
amygdal. dulc.
pinear.
pistaciór. an. Vnc. ß.
sem. erucæ,

piperis,
Cinamomi,
rasuræ priapi cerui an. Drach. ii.
specier. Diamb. Drach. i.
sacch. q. s.
Fiant Morsuli.
Vel cum *syrupo conseruat. zingib. in china conditi* Electuar.
Vel ℞. *Testium gallor. exsiccat.* Vnc. i.
galang.
cubebar. an. Drach. i. ß.
sacch. ad pondus omnium,
F. puluis, cuius detur Drach. i. Cum *vino dulci.*
Vel ℞. *sem. erucæ,*
rasuræ priapi cerui,
testiculor. galli an. Drach. i.
galang.
pip. long. an. Drach. ß.
zingib.
cinam. an. Scrup. i.
F. puluis, cuius Drach. ß. vel Dra. j. cubitum ituro detur cum *ouo sorbili & vino dulci.*
Vel ℞. *Rad. condit. satyrij,*
eryngij an. Vnc. i.
nucleor. pini,
pistacior.
auellanar. torrefactar. an. ℥. iii.
pulpæ dactylor. lb. ß.
sem. erucæ,
fraxini an. Drach. ii.
pip. longi,
albi,
cardamom.
galangæ an. Vnc. i.
medull. nucis Indicæ Vnc. ß.
Cum *sacch.* fiant Morsuli.
Vel ℞. *Sem. erucæ* Drach. i.
vrticæ,
anisi,
fœniculi,
fraxini an. Drach. ß.
nucleor. pini,
amygd. dulc. an. Vnc. ß.
cubebar.
cardamomi an. Drach. ß.
rasuræ genitalis cerui,
rad. condit. satyrij an. Vnc. ß.
specier. diamosch. diabr. an. ʒ. ß.
sacch. in aq. meliss. q. s. dissoluti.
Fiant Morsuli.
Vel ℞. *Pinear.*
pistacior. an. Vnc. ß.
zingiberis in Chinâ conditi,
rad. satyrij an. Drach. ii.
carnis scinci marini Drach. i.
moschi gran. iii.
ambræ gr. i.
sacch. q. s.
Fiant Morsuli.
Vel ℞. *Nuc. mosci.*
cubebar. an. Drach. i.
Zingib. Drach. ß.
sem. nasturtij hortensis,
erucæ,
anisi an. Drach. i. ß.
rad. condit. satyr. Vnc. ß.
pinear.
pistacior.
amygd. dulc. an. Drach. iii.
diasatyr. Vnc. ß.
Cum *syrupo de corticibus citri & conseruationis Zingib.*
F. Electuarium, de quo sumantur Drach. ii.
Vel ℞. *Rad. satyrij* Vnc. iii.
nucleor. pini,
pistacior. an. Vnc. ii.
amygd. dulcium Vnc. i.
testicul. galli num. x.
testiculum arietis dextrum exsiccatum num. i.
limatur. priapi cerui Vnc. ß.
sem. erucæ,
pastinacæ,
sileris montani an. Drach. ii.
spec. diamoschi dulcis,

diagalangæ,
cubebar.
caryophyllor.
cinamom. an. Drach. i.
Cum *syr. Conseruat. calami aromat. & rad. eryngij,*
F. Electuarium.

Plura videantur apud Aëtium, *tetrab. 3. serm. 3. cap. 35.* Auicennam, *fen 23. cap. 15. 16. & seqq.*

Extra etiam testes, perinæum & lumbi conuenientibus medicamentis inungantur, vt *oleo lilior. albor. mastichino,* aut cui *radices narcissi, pyrethrum, semen urticæ, piper, & similia* mixta sint.

Vel ℞. *Ol. de piperib.*
nuc. moschat. an. Vnc. ii.
euphorbii Vnc. i.
Misce.

Vel ℞. *Ol. nuc. mosch. expreß.* Vnc. ß.
de piperib. Drach. ii.
spicæ,
caryophyll. an. Scrup. ß.
mosch. gr. iv.
Misce.

Diæta.

Diæta. Diæta medicamentis respondeat, Aër sit temperatus. Panis sit ex optimo frumento, & imprimis tritico. Cibi etiam alij, qui ad semen copiosum generandum faciunt, vt oriza, amygdalæ, pineæ, oua sorbilia; & quidam non sine causa vitellum oui recentis cum vino & pauco oleo amygdal. dulcium recenti haustum ad Venerem augendam valdè commendant, vtilisque etiam est cibus ex ouis, & vino paratus ac cinamomo, croco, & saccharo conditus. Carnes vitulinæ, hœdinæ, veruecinæ, gallinarum, perdicum, phasianorum, pullorum, columborum, & imprimis gallorum & passerum testiculi. Et quantus ad Venerem impetus ac salacitas ex esu testiculorum gallorum cum melle & aromatibus excitata fuerit in nobili quodam, docet Amatus Lusitanus, *cent. 2. cur. 81. in Schol.* Ex piscibus edantur optimæ notæ aromatibus ac vino conditi, ostreæ item & testudines. Nec inutiles sunt, ficus, pisa, fabæ, ciceres, castaneæ, nuces auellanæ, dactyli, allium, cæpe, radices asparagi, pastinacæ, carottæ, cinaræ capita. Cibi etiam condiantur aromatibus, fœniculo, satureia.

Vel paretur hic intinctus, præcipuè ad pisces.

℞. *Galangæ,*
piperis longi,
cinamomi,
maceris,
zingiberis,
cardamomi,
nuc. mosch. an. Drach. ii.
croci Scrup. i.
nucleor. pini,
pistacior.
auellanar. an. Drach. iii.
Cum *vino vel sapa* F. intinctus.

Somnus sit longior, & in mollibus lectis. Vita sit hilaritati dedita. Curæ verò & tristitia remoueantur. Ebrietas vitetur, vt & cibi refrigerantes, lactuca papauer, balnei vsus nimius, frequens Venus, sanguinis missio larga & sæpe repetita, purgationes frequentes.

QVÆSTIO I.

Quæ causa sit, cur Scythæ steriles fiant?

Cur Scythæ steriles fiant?

IMmodicam sanguinis euacuationem ad sterilitatem facere vero consentaneum est: vnde hoc loco disputant Authores de causa, cur Scythæ steriles fiant. De iis enim scribit Hippocrates, *lib. 6. de aëre, aquis & locis. Quâ in re*, inquit, *medicantur sibiipsis hoc modo. A principio morbi vtrinque venam retrò aures incidunt: sanguine multo promanante somnus eos corripit præ imbecillitatem.* Et Paulò post: *At mihi sanè videntur, eâ medicatione seipsos perdere. Venæ enim retrò aures sunt, quas si quis secet, sterilitatem infert iis, quibus secantur.* Et libro de genitura. *Quibuscunque venæ post aures sectæ sunt, hi coëunt quidem, & genituram emittunt, verùm modicam, debilem & infœcundam. Maxima siquidem pars seminis è capite secundum aures in spinalem medullam fertur. Ipse autem meatus sectioni cicatrice inductâ consolidatus est.*

An materia seminis è cerebro communicetur testibus.

Verumenimverò nullus manifestus ductus est, è quô materia seminis è cerebro testibus communicetur. Et proinde Hippocrates quidem excusandus, quod veram causam sterilitatis Scytharum non attigit, dum semen à capite iuxta aures in spinalem medullā defluere, ipsique transitum cicatrice vulneri inductâ denegari putat, quod eius tempore Anatomia non satis exculta fuit. Interim hoc non negandum, cerebrum cum partibus genitalibus magnam habere cognationem, atque ipse Aristoteles etiam scribit, 2. *de gen. anim. cap. 7.* quod semen habeat quippiam cum cerebro commune. *Sedes enim*, inquit, *oculorum maximè omnium capitis locorum seminalis est, quod sola ipsa per coitum Venereum maximè immutetur, & vsu immodico rei Venereæ oculi aperti langueant & subsideant.* Ideóque etsi iis me non oppono, qui statuunt præcipuam sterilitatis causam in Scythis pendere ab ingenti frigiditate & impotentia, quâ totum corpus ex copiosa sanguinis profusione afficitur, (Scribit enim Hippocrates, eos ex venis post aures incisis tantum sanguinis extrahere, donec eos somnus præ imbecillitate corripiat) atque in rei huius probationem & id afferunt, quod ii ad Venerem impotentes & steriles reddantur, qui vstiones plurimas & fonticulos diu manantes habent, vel diuturnum in aliqua parte ex morbosa occasione fluxum sortiuntur, quam causam etiam Hippocrates attingit, dùm Scythas etiam eâ de causâ steriles esse scribit, quod humorum detractiones ex perustione cauteriorum semper habent: tamen cum sanguis ex quacunque etiam parte detrahi possit, neque omnes, qui fonticulos habent, steriles sint; Hippocrates autem expresè scribat, quod venæ post aures sectæ sterilitatem inferant iis, quibus secantur: si res ita sese habet, alia causa quærenda est. Hippocratis equidem ratio, qua statuit id fieri ob transitum semini denegatum, locum non habet, sed verior petenda ex cerebri cum partibus genitalibus consensu. Est enim procul dubio magnus cerebri cum partibus genitalibus consensus, vt modò ex Aristotele dictum, & res

ipsa probat, vix aliquam partem magis lædi à nimia Venere, quàm cerebrum. Consensus autem proculdubio fit per neruos, quorum duos magnitudine eximios habent ab ossis sacri medullâ prognatos, quorum qui maior est, ab ossibus pubis ad penis radicem per mediam bifurcationem ascendens inde ad musculos, totum penis corpus & glandem disseminatur, atque ipse penis constat duobus neruosis corporibus intus raris & spongiæ similibus, ex minimarum arteriarum, venarumque & proculdubio etiam neruorum surculis quàm tenuissimis inter se complicatis. Quæ substantia rara & spongiosa cùm ad Venerem homo stimulatur, spiritibus non solùm vitalibus inflatur & intumescit, vt penis rigidus planè fiat, sed proculdubio spiritus animales copiosè eò effunduntur, vnde ille Veneris apetitus est, & in coitu voluptas insignis, & sensus exquisitissimus, quem Iulius Cæsar Scaliger, *exerc.* 286. sextum sensum constituit, & *ibid.* docet, spiritum ipsum facere sensum illius delectationis, quam etiam, qui multum coïere ita, vt non amplius emittant semen, percipiunt irrito coitu. Titillari verò etiam à spiritu solo ait Aristoteles, 30. *sect. problem.* Ideoque etsi cerebrum semen testibus non communicat: Spiritus tamen partibus genitalibus tribuit, & proinde potest ad cerebri debilitatem etiam facere aliquid spirituum vitalium cum semine euacuatio. Cùm n. spiritibus animalibus generandis vitales, vt materia, necessarij sint, si cum semine diffundantur in cerebro deficiunt.

Quæ cùm ita sese habeant, si Hippocratis hypothesis vera est, quod scilicet ex venarum post aures sectione Scythæ steriles fiant, id accidit ex immodicâ cerebri à nimiâ sanguinis effusione refrigeratione.

QVÆSTIO II.

An Eunuchi generent?

An Eunuchi generent? An testes vim σπερματοποιητικὴν habeant?

SVnt quidam è recentioribus, inter quos Bartholomæus Cabrolius, & Adrianus Spigelius, qui testibus vim σπερματοποιητικὴν denegant, atque pro suæ sententiæ probatione id afferunt, quod Eunuchi, & qui testibus destituuntur, nihilominus coëant, & generent. Refert n. Cabrolius, quemdam, cùm vim Virgini fecisset, atque ea de causa suspensus esset, cum secaretur, sine testibus tam exterius quàm interius inuentum fuisse. Deinde quod iuuenis quidam annos 22. natus intestabilis, seu sine testibus natus matrimonium inierit, & filios generauerit. Præterea Smetius refert, *in Miscellaneis pag.* 525. quemdam Maniacum, qui ambos testiculos sibi ipsi extraxisset, vbi menti sanæ restitutus fuit, vxori maritale debitum cum seminis profusione soluisse. Eunuchos etiam coire, certum est, vt Iulius Cæsar Scalig. *exerc.* 144. *sect.* 8. 172. *sect.* 2. & 175. *sect.* 3. docet.

Verumenimverò equidem quæstionem illam, an semen in testibus generetur, hîc perfectè discutiendam non suscipio. Hoc tamen certum esse puto, ea, quæ ex Cabrolio & aliis pro sententia negante antea allata sunt, id non satis probare. Sit enim, vt Eunuchi coëant:

tamen non generant, & vel semen nullũ emittunt, vel si emittunt, id nõ fœcundũ est. Cum n. reliqua vasa spermatica in iis relinqui potuerint, humor quidam seminalis, qui partes genitales titillet, sed non fœcundus, in iis generari potuit. Scortator verò ille suspensus apud Cabrolium etsi testes non habuit, analogum tamen quid habere potuit. Solet enim natura sæpe vnius partis defectum aliâ compensare, sicut & hepar quibusdam, aliis alias partes defuisse, obseruatum. Neque etiam probat Cabrolius, quod semen fœcundum habuerit, etsi coiuerit, quod & Eunuchi, vt dictum, faciunt. Iuuenem verò illum, qui sine testibus, vxore ductâ, liberos procreauit, quod attinet, etsi foris pendentes testes non habuit: intus tamen latentes habere potuit.

CAPVT II.

De læsâ penis erectione & Seminis ejaculatione.

Læsa penis erectio, & seminis ejaculatio.

Alterum, quod generationem impedit, est, si seminis ejectio & immissio in vterum fœminæ non rectè fiat; quod multis de causis accidit. Cùm enim ad rectam seminis in vterum ejaculationem requiratur, vt penis erigatur, & distendatur, ac sufficiente temporis spatio talis maneat; vt meatus, per quem semen emittitur, pateat; vt penis rectè conformatus sit, & sit neque nimis longus, nimis breuis; sit rectus, non curuus, aut tortuosus; & præterea etiam hoc necessarium sit, vt semen virile & fœmineum eodem tempore emittatur: Si quid in his desit, aut vitii sit, seminis in vterum immissio, & quæ hinc fit, conceptio, impeditur.

Primò enim cùm necessarium sit, vt si semen virile in vterum muliebrem mitti debet, membrum virile rigidum sit; neque tamen cõmodum fuisset, si membrum hoc perpetuò rigidum esset, Creator Sapientissimus id ita formauit, vt flaccidum quidem maxima ex parte esset, cùm tamen opus est, rigidum fieri posset. Quapropter eius substantiam spongiosam, raram, & porosam effecit, vt influente spiritu distendi posset. Dum enim objectum fœmininum pulchrum sensibus offertur, imagine eius phantasiæ oblatâ, appetitus, concupiscentia & libido excitatur, & à corde spiritus vitales copiosè ad membrum genitale mittuntur per arterias insignes, quæ radici penis inseruntur, & per totam eius substantiam vsque ad glandem extremam propagantur, vnde qui flaccidus antea erat penis, subitò intumescit & rigescit. Galenus equidé, *6. de loc. affect. cap. vlt,* pluribus hâc de re disputat, & statuit, postquam penis fuerit extensus, sequi ex arteriis spiritum, vt pulmo thoracem, ob eam, quam habet ad ipsius motum sequelam. Verùm vtrumque falsum. Pulmonem non dilatari, vt repleatur, sed repleri, vt dilatetur, *in Institut. lib. 1. cap. 11.* probatum. Eadem ratio est spõgiosæ penis substantiæ, quæ distenditur, quia spirituosa substantia per seipsam influente intumescit viris instar, non verò repletur,

quia dilatatur, instar follium. Neque enim causa, qua dilatetur, datur. Deinde mauult Galenus hanc actionem ad neruos, quàm ad arterias referre. Verùm vt non negamus, aliquid etiam spiritus animalis influere, cùm tanta sit in venere delectatio; distentionem tamen illam penis à spiritu flatuoso & vitali pòtius, quàm animali prouenire, probabilius est; cùm nullibi videamus, vllam partem à spiritu animali ita distendi; contrà animaduertamus, membrum virile erectum & rigidum, si timor & terror aliquis improuiso superueniat, statim flaccessere, spiritibus vitalibus ad cor reuocatis. Neque etiam datur contraria facultas penem constringendi, sed ob solam spirituum dissipationem subsidet. Neque absurdum est, quod Galenus putat, arterias hasce peni insertas aliam habere facultatem præter eam, quã alibi in toto corpore habent. Obtinent enim arteriæ penis peculiarem conformationem, & mirificè per totam penis substantiam sunt dispersæ, vt ita à dextra ad sinistrã, & à sinistra in dextram partem diffundantur; ac præterea ea in parte, qua penis radici sunt insertæ, quã plurimis foraminibus sunt pertusæ. Et videmus etiam in aliis partibus, vbi incaluerint, venas & arterias intumescere. Musculos tamen etiã penis habet qui quidẽ nõ ad distensionem, sed ad erectionem eius faciunt. Ista autem erictio pluribus modis læditur. Vel enim erectio membri virilis planè aufertur, vel imminuitur, vel deprauatur, aut intenditur, dum homini inuito erigitur.

Causæ.

Priores duæ læsiones, quæ secundum magis & minus differunt, ac de quibus *hoc capite* agendum, impotentię virilis nomine veniunt. Pertinet quidem huc etiam vitium, quando membrum virile vel deest, siue à primo ortu, siue postea amputatum sit, vel mutilatum, & aliqua parte abscissum est, vt ad coitum sit inutile. Verùm quia vitia ista incurabilia sunt, de reliquis dicemus.

Causa.

Habet autem præter dicta virilis impotentia triplicem causam, excitaturque vel quia semen deficit, vel quia penis spiritibus destituitur, vel quia musculi penem attollentes paralysi afficiuntur.

Semen primò quod attinet, si illud desit, vel nimis paucum sit, vel etiam crudum, naturam ad excretionem non stimulat, vnde etiam nullus spiritus vitalis fit confluxus, neque virilis membri erectio. Atque ita seminis vitium duplici ratione generationi obest, & sterilitatem efficit in Viris; cùm quia deest idonea fœtui generando materia, tum quia ad venerem stimulus deest. De seminis autem defectu *cap. præcedente* dictum. Et si omnino desit semen, fit ablata eius emissio; si ex parte, imminuta. Dum autem semen planè deficit non vitio ætatis, sed vitio aliquo præter naturam, etiam penis erectio ferè ablata est. Aliquando tamen accidit, vt penis erigatur, semen tamen non emittatur. Ita refert Forestus, *lib. 26. obs. 18. in Schol.* iuuenem quendam rarioris & siccioris temperaturæ, cum nuper duxisset viduam, sibi conque-

ſtum eſſe (vt & alios non paucos) ſe cùm coitu vteretur, pene licet optimè extento & rigido, ſemen tamen emittere non poſſe.

Spiritus autem, qui membrum virile inflat, defectus, etiam in cauſa eſt, vt membrum virile non erigatur. Creditum quidem hactenus à multis, à flatu membrum Virile erigi, ſed malè; cum ſpiritus vitalis id potius præſtet. Poſtquam enim ſemen in vaſis ſuis turgere, atque moueri & exitum quærere incipit, & à natura ad excretionem ſtimulatur, ea ſpiritum vitalem ad membrum genitale mittit vnde fũgoſa & poroſa penis ſubſtantia repletur, & diſtenditur. Spiritus autem hic deficit, vel quia paucus in corpore generatur, vel quia alio auocatur, vel quia à penis ſubſtantia non recipitur. Non generatur ſpiritus ſatis copioſus præcipuè ob cordis frigiditatem & ſiccitatem, vnde Iuriſconſulti eos, qui ad Venerem impotentes ſunt, Frigidos appellant. Aliò auocatur in diuturnis & aſſiduis meditationibus; in timore & terrore, vnde ſcortatores & adulteri ſæpe ſemen profundere non poſſunt, quia aliorum aduentum timent. Imò ſi in ipſa Venere rei alicuius triſtis, horrendæ atque abominabilis cogitatio Viro incidat, animo deiicitur, & appetitus rei venereæ concidit. Idem verecundia præſtare poteſt, vt & nimia lætitia.

Influxus autem ſpirituũ impeditur, ſi membrum refrigeratum ſit, aut inſenſile & ſtupidum factum iis de cauſis, quæ ſtuporem inducere ſolent, aut incantamentis etiam tale redditum, vt nec titillationem, nec ſtimulum ſeminis ſentiat.

Paralyſis in pene excitatur iis de cauſis quæ de Paralyſi alibi ſunt expoſitæ.

Poſſunt huc referri etiam incantationes & maleficia. Reliquorum vitiorum, quæ in actu venereo contingunt, cauſas quod attinet, cùm non ſolum neceſſarium ſit, vt penis rigeat ac diſtendatur, ſed etiam, vt talis ad conſummationem actus Venerei permaneat; vitii huius eædem cauſæ in ſpiritibus, de quibus modò dictum, quærendæ, acciditque id, cum ſpiritus, qui penem diſtendunt, ob paucitatem ante conſummationem actus venerei deficiunt.

Præterea requiritur, vt penis ad ſeminis intromiſſionem ſit rectè conformatus & diſpoſitus, non nimis breuis, neque nimis exilis, neque etiam nimis craſſus. Si penis nimis ſit breuis, ſemen etiam non eò vſque, quò debet, ejicitur, in vterum ſcilicet, qui eſt ſeminis receptaculum, ſed in collum vteri ſaltem, vbi corrumpitur, & effluit, atque ita conceptio impeditur. Si ſit nimis craſſus, à femina non admitti, vel non ſine dolore admitti poteſt. Tale ſi quid accidat, coitus impeditur. Habent autem iſta vitia à primâ conformatione ſuam originem.

Inſuper neceſſarium eſt, vt ipſum ſemen ſeſe rectè habeat, ac debito tempore, & ſimul cum muliebri ſemine emittatur. Seminis autem emiſſio non penis, ſed teſtium & vaſorum genitalium propria eſt; penis verò ſolùm viam præbet. Recto autem tempore ſemen excernitur, ſi non nimis tenue vel aqueum eſt. Tale enim ſi ſit, antequã expultrix id expellat, excidere & effluere ſolet. Quod etiam accidit, ſi vaſa, quibus

quibus continetur, nimis laxa sint.

Viæ quoque, per quas semen excernitur, rectè sese habere debent, & necessarium est, vt nulla neque in seminariis viis, quæ à testibus vsque ad penis radicem feruntur, neque in ipso pene adsit angustia. Hæc enim si adsit, seminis emissio impeditur.

Si angustia sit in vasis deferentibus, fit ea ab obstructione propter crassam & viscidam materiam, propter tubercula, vlcera; & tunc seminis emissio aufertur potius, quàm imminuitur: si verò angustia aliqua sit in pene, ejectio seminis potius imminuitur, quàm aufertur, & semen cum difficultate ac paulatim exit. Accidit autem hæc angustia propter tuberculum potissimũ in meatu penis enatum.

Pertinet huc & conformationis quoddam vitium, cùm scilicet in pene, præter foramen in glande, aliud adhuc foramen vel à natura patefactum est, cuius exemplum habet Platerus, *lib. 6. obs. pag. 782.* vel per fistulam illic genitam excitatur, per quod semen ad latera penis effluit, & non in vterum ejicitur.

Si penis obliquus & tortuosus sit, tardè semen, & non rectà intrò ejicitur. Tortuositas autem penis est vel natiua, quæ fit propter ligamenti, seu fræni breuitatem, quod, dum præputium glandi nimis connectitur, accidit, vt si penis extendatur, curuus maneat. Atque hic, vt Galenus, *de morb. diff. cap. 7.* scribit, immodicus pudendorum nexus impedit, quò minus procul & & directo tramite in mulieris vterum semen immittatur, ob meatus inuersionem; vel adscititia, quæ fit propter tumorem, quem penis nodum appellant, in quo quamuis pene flaccido nihil incommodi percipit æger, cum tamen prementi paruus quidam tumor glandulæ speciem referens percipitur. Generatur autem, cùm homo nimis Veneri indulget. Tunc enim spiritus ille inclusus in diu distento pene in aliquam eius partem impetum faciens, eam ita distendit & laxat, vt aliquid eius protuberet, eodem modo, vt in aneurismate. Tandem etiam circa vasa generationi seminis dicata interdum error quis à natura committitur, dum scilicet vasa vel semen generantia, vel deferentia deficiunt, aut non recto loco inseruntur, id quod interdum factum esse, in Anatomia compertum est.

Quod verò inuoluntariam seminis emissionem attinet, de eâ postea *de gonorrhœa* dicetur.

Signa diagnostica.

Vitium ipsum ægri, vel, quod sæpe accidit, vxores patefaciunt. Quæ autem causa sit, à Medico signis inuestigandum. Si ob seminis inopiam id accidat, è signis *cap. praced.* propositis id patefit, & homo nullo fere Veneris stimulo, vel libidine tentatur. Etsi ex testium & vasorum genitaliũ frigiditate malum hoc fiat, semen quidem ejicitur, sed fluidum nimis hoc est, & aqueum, & interdum sponte exit sine voluptatis sensu. Si etiam causa aliqua præcesserit, quæ quocumque etiam modo membra genitalia lædere possit, vt si æger in aëre frigido versatus fuerit, & per loca frigida iter fecerit, si fuerit lapsus,

Signa.

vulneratus, & ab ea læsione ad Venerem impotentiam senserit, id ex ægri relatione patefit. Si spiritus vitalis deficit, è cordis & reliqui corporis constitutione id patet, & membrum vix ac cum maxima difficultate erigitur. Si verò ad genitalia non ferantur spiritus, propter intentas & continuas meditationes, aut alias externas vel euidentes causas, id ex relatione ægri innotescit. Si paralysis membri genitalis adsit, id flaccidum manet, neque vllo modo, etsi veneris desiderium adsit, erigitur, & semen quandoque per somnum sine veneris cupiditate effluit.

Qui verò semen in vasis genitalibus habent, sed propter vasorum angustiam ejicere non possunt, libidine & Veneris stimulo quidem tantantur, sed semen non emittunt, aut nisi cum maxima difficultate emittunt. Quænã autem causa sit angustiæ, ex ijs, quæ præcesserunt, vel adsunt, cognoscitur. Si tumor aliquis circa vasa genitalia percipitur, ab illo constipari hæc vasa indicio est. Si vlc⁹ fuit in radice penis, post cicatricem obductam vasa hæc coaluisse argumento est. Si penis incuruus sit, ex ægri relatione & inspectione cognoscitur. Vitia conformationis, vbi scilicet vasa vel semen generantia, vel deferentia deficiunt, aut non recto loco inseruntur, id in viuentibus vix certò cognoscitur: si tamen genitalia aliàs sunt perfecta, & nulla alia causa nota præcesserit, interim æger ad venerem ineptus sit, talem aliquam vitiosam conformationem adesse suspicari licet. Si ab incantatione vel maleficijs malum hoc ortum habeat, homo antea ad venerem satis aptus fuit, neque vlla causa manifesta præcessit, quæ id ipsi, & præcipuè subitò inducere potuerit.

Prognostica.

Prognostica.

1. Læsa penis erectio ijs, qui in coniugio viuunt, liberosque generare cupiunt, valde molestum malum est, & fæminis etiam plerumque maximè exosum.

2. Si ex læsa seminis generatione proueniat membri genitalis ignauia, quid prædicendum sit, è *capit. praecedent.* patet. Penis autem intemperies, quæ ab ætate senili est, curari vix potest. Ætati tamen huic vitium hoc non incommodum est. Nulli enim ætati magis, quàm senili, Venus nocet. Quæ verò ab aliis causis originem habet intemperies, curari potest.

3. Si seminis ejaculatio ab aliis morbis impeditur, ex morbo, vnde illud vitium pendet, malum æstimandum. Exempli gratia si penis sit breuis vel naturâ, vel amputatus, seu ex toto, seu ex parte, malum incurabile est. Si sit incuruus ob fræni nexum arctiorem, malum curabile est. Ita etiam de aliis statuendum. Si adhuc aliud præter illud naturale in pene foramen sit, ad actum venereum quidem obeundum nihil impedimenti affert; sed conceptioni obest; cùm semen non per naturale foramen in vterum, sed per præternaturale aliò effluat.

Indicationes & curatio.

Indicationes & curatio.

Læsam penis erectionem quod attinet, si à semine deficiente, vel intemperie membri genitalis pro-

ueniat, intemperies illa frigida calidis medicamétis curanda. Medicamenta auté ad hanc rem vtilia suprà, *sect. 1. cap. 1. & cap. præcedenti* sunt proposita. Extra quoque testes & membrum Virile inungantur oleis & vnguentis ibi propositis, vt oleo, in quo radix narcisci, semen vrticæ, pyrethrum & similia cocta sint.

℞. *Olei costini,*
de nuce Indica an. Vnc. i.
euphorbij Drachm. ij.
mosch. scrup. i.
aliptæ mosch. Drach. i. ß.
ceræ q. s.
F. Vnguentum.

Si semen rectà in vteri foramen non possit immitti, ob fræni breuitatem, vel connexionem, vel præputium clausum, quomodo vitia illa corrigi possint, suprà dictum.

Si nodus in pene sit, neque emollientibus, neque discutientibus vtendum; cùm ab his medicamentis via illa & cauitas magis dilatetur, sed potius adstringentibus vtendũ. Ideoque fomento è vino nigro, in quo absinthium, myrtilli, balaustia, & similia astringentia cocta sint, vtendum.

Vel ℞. *Aq. nucum pini,*
nuc. cupressi, myrtillorum
an. Vnc. ii.

Misceantur, & linteamine aquâ hac madefacto genitale obuoluatur.

Vel ℞. *Cortic. myrob. citrin. chebul.*
an. Vnc. ß.
nuc. cupress. num. xv.
pini num. iiii.
rosar. rubr. p. i.
absinth. Pontici
Misce.
granor. myrti,
gallarum,
sem. sumach.
an. Vnc. j.

Contundantur & affusa *aqua nunc. pini* destillentur.

Si aliud, præter illud naturale, quod in glande est, foramen sit in pene, per quod semen effluat, foraminis illius præternaturalis labia abradenda: & postea, tanquam nouum vulnus foret, illud curandum & occludendum, vt semen per naturale foramen ejiciatur.

Si semen nimis citò effundatur ob viarum laxitatem, balneis & fomentis siccantibus vtendum, vbi imprimis vtiles sunt thermæ sulphureæ.

Si semen nimis sit aquosum & tenue, incrassandum, partium genitalium calor augendus, vt *supra* dictum.

CAPVT III.

De Salacitate, Satyriasi & Priapismo.

Contrarium impotentiæ ad rẽ *Salacitas.* veneream vitium est Salacitas, seu nimia in Venerem propensio, & admodum vehemens Veneris desiderium, quod interdum eò vsque progreditur, vt in furorem quasi abeat, de quo supra, *lib. 1. par. 2. cap. 10.* dictum.

Pertinet huc & Satyriasis & *Satyriasis*

& priapismus. Priapismus. Satyriasis nimirum, à Satyris nominata, qui semper ad libidinem proni dicuntur, & pene erecto pinguntur, perpetua in libidinem propensio est, & coeundi appetitus cum penis erectione. Priapismus verò dictus à Priapo, qui Gentilibus hortorum & agrorum custos erat, & pudendo semper exporrecto sculpebatur (vnde etiam membrum virile priapi nomen accepit) est, membri virilis in longum & latum extensio. Hæc tamen est inter Satyriasin & Priapismum differentia, quod in Satyriasi adest maxima rei venereæ appetentia; in Priapismo verò citra rei Venereæ appetentiam fit inuita penis erectio, pudendumq; cõuulsionis ac tetani modo distenditur, vnde dolor quoque coniunctus est: & in Satyriasi re venereâ peractâ penis detumescit, in Priapismo verò post coitum etiam penis erectus & tensus manet.

Causæ.

Causa. Causæ autem salacitatis nimiæ est vel seminis copia, vel eius acrimonia, vel commotio. Semen copiosius generatur ob sanguinis abundantiam, & imprimis vasorum semini generando dicatorum calorem nimium, ob quem & sanguinem copiosius attrahunt, & in semen mutant.

Si verò ad seminis copiam accedat eiusdem caliditas, & acrimonia, maior adhuc fit salacitas, & homines valdè libidinosi redduntur. Potest tamen etiam semẽ non copiosum acre fieri. Fit verò semen calidius & acrius à cibis calidis & aromatibus nimium conditis, vt & à medicamentis & cibis acribus, ac ad Venerem accendendam vtilibus. Humores etiam acres semini permixti id acrius reddunt. Huc pertinet & medicamentorum purgantium vsus, qui interdum venerem stimulat, præsertim si ijs aromata multa misceantur. Ita refert Platerus, *obs. lib.* 1. Virum quemdam multos annos viduum & continentissimum, cùm eum leuiter purgare vellet, ac pilulas aromaticas ei exhibuisset, sequenti mane ad se venisse, ac secum expostulâsse, quod eum decipere voluerit; cùm nullam ab illis senserit per aluum euacuationem, sed pruritum & stimulum solum Venereum, à quo tota nocte fuerit diuexatus. Idemq; alij etiam cuidam accidisse refert: ac præterea narrat, alium quendam, sumpto cathartico, cùm illud adhuc operaretur, ita ad venerem stimulatum fuisse, vt vxorem assistantem compresserit, atque inde valde debilitatus fuerit.

Tandem etiam semen in suis vesiculis motum, ac veluti agitatum, atque exitum quærens pruritum excitat.

Satyriasis verò & Priapismi causas quod attinet, excitantur ista vitia à spiritu vitali ac flatuoso, penis corpus implente & distendente. Sed quia Satyriasis fit, cum veneris appetitu. Priapismus verò etiam sine eo, differentia hæc proculdubio est, quod in Satyriasi semen turgidum & acre hunc spiritus vitalis affluxum excitat, aut spiritus vitalis affluens simul semen commouet. Id quod accidit, cum arteriarum ora nimium patent, vel cum lumbi & renes incalescunt, ex

decubitu supino in culcitris plumeis vel aliis de causis. vt cinctura lumborum diuturna in iis, qui ei non sunt assueti, iis item, qui diu à venere abstinuerunt, interim sanguine abundant, nec exercitiis eum imminuunt; vt & iis, qui medicamentis venerem irritantibus vsi sunt. Galenus quidem, *6. de loc. aff. cap. vlt.* & alii addunt flatuosum spiritum, in substantia penis spongiosa ortum, & generatum ab humore viscido & crasso cum debili calore. Sed probabilius est, aliunde illum spiritum flatuosum affluere. Si verò sine seminis commotione à dolore vel alia de causa spiritus vitalis vel flatus in substantiam penis irrumpat, & penis præter naturam intumescat, fit inde Priapismus.

Signa Diagnostica.

Signa. Ipsa salacitas per se patet, & ex ægri relatione cognoscitur: quamuis rarò id homines patefaciant. Satyriasis verò & Priapismus, quia ipsi ægro molesta, & sæpe cum dolore conjuncta sunt, Medicis aperiri solent. Quæ si ab externa causa originem habeant; vt à decubitu supino & lumborum calefactione, à Venere intermissa, vel nimia, à cibis vel medicamentis venerem irritantib. id ex ægri relatione Medico patefiet. Quæ si absint, à causa interna. vt plurimo semine, sanguine copioso & crasso id accidere, probabile est, quorum etiam signa apparebunt. Soletque, vbi crassus flatus adest, etiam palpitatio quædam in pene percipi. Si dilatatio arteriarum fit in causa, vel seminis copiosi & calidi adsunt indicia, vel calidiorum renum, vel Venus nimia præcessit.

Prognostica.

Prognostica. I. Salacitas non solùm totum corpus eneruat & debilitat, sed etiam, vt Seneca, *de breuitate vitæ*, scribit, in Venerem & libidinem projectorum inhonesta labes est, & nulli turpius occupati sunt, nisi qui nulli rei, nisi vino & libidini vacant.

II. Priapismus & Satyriasis sæpe dolorem inferre solent. qualem patiuntur, qui tetano corripiuntur, aut aliis membris conuelluntur. Vnde perseuerãs aut apostema aut spasmum, aut mortem superuenientem indicat. Et quidam conuulsi celeriter intereunt, ac morituris venter inflatur, & frigidum sudorem emittunt.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio. Salacitas, quæ in coniugio viuentibus & multo magis non coniugatis noxia est, curatur, si nimius seminis prouentus prohibeatur, illiusque, vt & sanguinis, calor temperetur. Itaque si nimia adsit sanguinis copia, is venâ sectâ imminuendus.

Si humores acres adsint, qui semini permixti id acre reddunt, irtemperandi & euacuandi.

Semen absumentia. Ne autem seminis nimia copia generetur, atque feruor eius extinguatur, exhibenda refrigerantia & semen absumentia. Talia sunt: *vitex*, inde *agnus castus* dictus, cuius folia, flores & semen vsurpantur, *lactuca, nymphæa, portulaca, plantago, vmbilicus Veneris, succus mali citri,*

menthæ, quæ peculiari proprietate semen extinguit, vt supra *lib.* 1. *p.* 2. *cap.* 1. dictum. *Semen cannabis, anethum, corallia, crystallus.* E quibus nunc calida, nunc frigida, pro corporis & humorum dispositione eligenda. Camphoram etiam plerique Venerem extinguere putant, quod sit frigida & sicca. Verùm monendum, eam non esse frigidam & siccam, sed calidam, quod vel sapor eius & inflammabilitas testantur; & Venerem extinguere Iulius Cæsar Scaliger, exerc. 104. S. negat. Et si quid hîc præstat, non frigiditate præstat, sed quia valde siccat.

Vt ℞. *Conseru. menthæ,*
flor. nymphææ an. Vnc. i. ß.
caul. lactuc. conditor. Vnc. i.
sem. viticis Drach. ii.
corallior. Drach. i.
Cum *syrupo nymphææ*
F. Electuarium.

Vel ℞. *Folior. menth.* Drach. ii.
flor. nymph. siccat. Drach. i.
sem. viticis Drach. i. ß.
cannabis,
crystalli præp.
coralliorum rubr. præp. an. Drac. ß.
F. Puluis.

Vel cum *saccharo* Rotulæ.

Vel ℞. *succi lactucæ,*
portulacæ, an. Vnc. ii.
menthæ Vnc. i.
aq. rosar. Vnc. i. ß.
sacch. q. s.
Coq. ad syrupi consistentiam.

Aqua castitatis & alia in hunc vsum medicamenta supra *lib.* 1. *loco allegato* descripta sunt. Et plura etiã infra, *cap.* 5. *de pollutione nocturna*, proponentur.

Extra eadem, & prætereà folia salicis, viticis, plantag. semper viui adhibentur genitalibus, lumbis, imo & pedibus. Nimirum ex dictis plantis fiant fomenta vel lotiones, quibus & acetum addi potest, vel aquæ destillatæ & succi harum plantarum istis partibus applicentur.

Vel ℞. *ol. nymph.* Vnc. ii.
succi lactucæ Vnc. i. ß.
sem. viticis Drach. ii.
Coq. ad succi consumptionem & colentur, & addito momento *ceræ* F. Vnguentum.

Vel Vnguentum refrigerans Galeni, aut Ceratum santalinum, aut alia eiusmodi lumbis apponantur, aut lamina plumbea perforata è renum regione gestetur.

Vltimum verò salacitatis remedium est castratio, & quosdam ob castitatis zelum seipsos castrasse, imò colem cum testibus abscidisse, compertum est. Cuius rei historiã de quodam Monacho habet Beniuenius, *de abd. sanat. & morb. caus. cap.* 68. qui, vt loquitur, ob zelum castitatis sed indiscretum, ac minimè secundum Dei rationabile obsequium, colem sibi, & quidem puberenus prorsus absciderat, cùm tamen Deus, *Deut.* 23. mandauerit, ne eunuchus attritis vel amputatis testiculis Ecclesiam Dei ingrediatur. Turcæ etiam iam olim & hodie iis, quos Gynæceis præficiunt, non solùm testiculos exscindunt, sed & interdum totum membrum virile abscindunt.

Diæta.

Ieiunium salacitatem compescit, *Diæta.* & abstinentia ab aromatibus, cibis calidioribus & acribus, item vino. Legitimum coniugium quoque ad

libidinem vitandam certum & à Deo concessum remedium est, & ex consilio Apostoli melius est nubere, quàm vri. Æger non cubet in mollibus è plumis stratis, verùm substernat folia salicis, & imprimis viticis seu agni casti. Hinc mulieres Athenienses in Thesmophorijs seu sacris Cereris, hæc folia sibi substernebant, vt sacrorum tempore castæ manerent. Supinus etiam decubitus est noxius; cùm inde vasa in dorso incalescant, & sanguis ac spiritus copiosus ad pudenda feratur.

Eadem ferè *Satyriasis & Priapismi curandi ratio* est. Nimirum à venæ sectione & purgatione curatio inchoanda, & imprimis, si sanguis abundet, propter dolorem & inflammationem prohibendam, vena in cubito secanda. Exhibenda quoque Veneri resistentia modò proposita.

Postea ad topica accedendum, & parti affectæ refrigerantia medicamenta imponenda, quę & causam mali tollunt, & arteriarum ora constringunt, ac flatuum materiam reprimere ac repellere possunt. Eadem & lumbis applicanda. Imponatur nimirum ceratum ex rosaceo aqua frigida imbutum.

Vel ℞. *Ol. rosar.* Vnc. i. ß.
succi solani,
sempervivi,
portulacæ an. Drach. ß.
spumæ argenti,
cerussæ an. Drach. ii.
aceti parum,
ceræ q. s.
Fiat vnguentum.

Postea aliquid camphoræ addi potest.

Si ab abstinentia Veneris malum sit, legitimo coitu vtendum semel, postea verò à Venere, imaginationibus Venereis, & quę libidinem excitare valent, abstinendũ.

CAPVT IV.

De Gonorrhœa & Seminis profluuio.

Γονόρροια equidem omne seminis profluuium significat, cuius varię sunt differentiæ: Vsus tamen obtinuit, vt pro eo saltem seminis effluxu accipiatur, qui in vitiis accidit, & sine membri virilis tensione, ac renati, inest &, vt Celsus, *lib. 4. cap.* 21. habet, sine Venere, sine nocturnis imaginationibus.

Causa.

Cùm autem retentricis officium sit, semen tandiu retinere, donec in actu Venereo in vterum fœminę iniiciatur, si id intempestiuè & prętereà naturam contingat, facultate retentrice lęsâ id accidit. Lęditur autem facultas, vel quia ipsa labefactatur, & languida redditur, vel quia obiecti vitio turbatur. Labefactatur propter intemperiem humidam & frigidam, quę ex similium humorum affluxu, vel causis externis vi humectandi & laxandi pręditis contrahitur, quales sunt largus vsus piscium, fructuum crudorum, balnei frequens vsus, natatio in aqua frigida, sessio super lapide frigido. Quò facit etiam intempestiua & nimia Venus, ob quam partes hę debilitantur, vt postea affluentes humores facilè suscipiant. Ad imbecillitatem hanc pertinet & laxitas vasorum seminalium, quando scilicet folliculi semen continentes, vasáque illud deferentia nimium ampliata & laxata sunt. Quę laxitas cùm ab humoribus, tum à nimia Venere ortum habet, per quam vesiculę seminis toties inanitę, iterumque repletę istam laxitatem acquirunt. Obiecti vitio lęditur retentio, dum illud rectè sese non habet, vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate vitium est, dum semen copiosius est, vel ex intermissâ Venere, vel ex ciborum bene nutrientium nimio vsu. In qualitate vitium est in ea vel manifesta, vel occulta. Manifesta est, dum semen est vel calidius, vel mordacius, ex sanguine simili, & ob hepar ac renes calidos, ac cibos tales genitum, vel frigidius & crudum, atque aquosus, ob testium frigiditatem, aut similem hepatis intemperiem, aut etiam assumptorum humiditatem & frigiditatem, & cum vitiosi humores in corpore redundantes ipsi semini admiscentur. Occulta qualitas est, dum semen corrumpitur, & malignâ aliquâ qualitate inficitur. In hisce tamen seminis vitiis, ob quam retentrix lęditur, hęc differentia est, quod, dum semen est aquosius & frigidius, retentrix primò & per se lęditur, etsi expultrix non irritatur: In reliquis vitiis, dum semen vel quantitate, vel caliditate & acrimonia, vel malignitate & virulentiâ peccat, expultrix primariò lęditur, secundariò verò retentrix. Dum enim expultrix facultas vitio obiecti irritata ad expulsionem insurgit, retentrix ei cedere cogitur de quo Galenus *6. de loc. aff. cap. vlt.*

Aliquando etiam ex conuulsione gonorrhœa accidit. quod epilepticis sæpe euenit, qui in paroxismo, semen effundunt, quæ causa procul dubio ad retentionem læsam ob expultricem irritatam referri debet. In violenta enim ista corporis totius concussione vasa spermatica simul concussa semen, præsertim si abundet, excutiunt. Atque hac ratione potius vt semen conuulsis interdum profluat, accidere putat Platerus, quàm musculorum occasione, qui vasis spermaticis præficiuntur. Nam etsi hi musculi in ipso actu Venereo leuiter vasa deferentia dilatando pleniorẽ eius excretionem adiuuant: hoc tamen non prius, quàm semen iam è vasculis suis excidens per hosce ductus fertur, facere docet. Et eâ de causâ conuulsos etiam hos musculos ad excretionẽm hanc nihil facere, sed motum illum inordinatum semen è suis receptaculis propellere statuit.

An autem omnes, quæ hactenus propositæ sunt causæ, gonorrhœã propriæ dictam constituant, & an omne, quod per meatum seminis, & è locis, in quibus semen generatur ac continetur, effluit, seminis nomine dignandum, de eo postea *in quæstione* dicetur.

Signa diagnostica.

Signa. Gonorrhœa ipsa per se patet, & ex relatione ægri cognoscitur. Accedunt tamen quædam alia symptomata. Quibusdam enim vniuersum corpus, ac præcipuè circa lumbos gracilescit, ægríque toto corpore debiles, graciles, ac pallidi fiunt, oculique caui euadunt.

Causarum signa quod attinet, si ex læsa facultate gonorrhœa accidat, causæ refrigerantes & humectantes, testesque ac vasa seminalia debilitantes præcesserunt. Si vitium sit in obiecto, atque semen sit nimis aquosum & crudum, visuique id patet, exitque id sine sensu & delectatione, & signa cruditatis in testibus vel hepate ac renibus adsunt, & semen sæpe ad mulieris contactum saltem exit, sine aliqua, vel saltem exigua voluptate ægri, vt antea in genere dictum, colorem viuidũm amittunt, ac languidi fiũt, & corpus sensim contabescit, doloremque circa lumbos percipiunt. Si semen sit acre, priapismus ferè coniungitur, vel dolor, & adsunt signa testium, hepatis vel renum calidiorum, ægerque calidis cibis, potu, medicamentis vsus est. Si semen sit virulentum & malignum, lues Venerea, vel elephantiasis adest, quæ suis signis cognoscuntur, semenque est fœtidum & cum dolore excernitur. Et quidem in gonorrhœa Italica initio id, quod exit, album ac subcitrinum est, & sine sensu vigilanti & dormienti effluit. Temporis verò progressu fit liuidum, fœtidum, acre, quod meatum penis exulcerat, vnde dolor, & dysuria sequitur, & sæpe, dum vrina exit, rigor quidam percipitur, & in vicinis dolor.

Prognostica.

Prognostica. I. Gonorrhœa non solùm turpe, sed & periculosum malum est, cùm non solùm sæpe generationem impediat, sed &, si diu duret, homo contabescat, ac tandem moriatur.

II. Gonorrhœa, quæ fit à facultate retentrice labefactatâ, facilius curatur, modò sit recens. Si enim malum sit inueteratum, curatio difficilior redditur.

III. Gonorrhœa, quæ fit à semine crudo & aquoso, non ita facilè curatur, cùm intemperiem illam in partibus genitalibus frigidam attollere non ita facile sit.

IV. Quæ à lue Venerea est gonorrhœa, in senibus non nisi cum morte terminatur. In iuuenibus verò difficulter, & non nisi longiore temporis spatio curatur.

V. Quæ ab Elephantiasi est gonorrhœa, curatu impossibilis.

Indicationes.

Indicationes. Si gonorrhœa sit à facultatis retentricis imbecillitate; siccantibus & astringentibus vtendum: quæ pro causarum ratione nunc sint calefacientia, nunc refrigerantia. Vbi attendendum, si ex longa iam seminis euacuatione corpus sit refrigeratum, humorque multus aquosus & frigidus genitus, etsi à causâ calefaciente & laxante malum initium traxerit, calefacientibus & siccantibus cum aliquâ astrictione vtendum esse, & curationem ferè instituendam, qualis mulierum albo fluxui conuenit. Si semen sit tenue & aquosum, coctio seminis medicamentis calefacientibus, simulque astringentibus adiuuanda. Si sit calidum & acre, refrigerandum & temperandum. Si sit virulentum, alexipharmacis morbo illi contrariis curatio peragenda. Atque hîc hoc diligenter attendendum, ne prius astringentibus medicamentis vtamur, antequam malignitas morbi venerei extincta sit. Solet enim natura cum virulento semine materiam vitiosam & malignam euacuare, & quamdiu hoc accidit, grauissima symptomata præcauentur. Si verò astringentibus, antequam malignitas victa sit, humor vitiosus intempestiuè in corpore detineatur, dolores artuum, vlcera varia, & alia praua symptomata suboriri solent. Vbi verò morbus causa mali princeps victus fuerit, tùm astringentibus vtendum, quæ potius calefacientia, quàm frigefacientia esse debent, cùm diuturno fluxu partes genitales valde refrigeratæ & debilitatæ sint.

Curatio.

Curatio. Vniuersalibus, quibus opus, præmissis, si gonorrhœa fiat ob imbecillitatem facultatis retentricis, medicamenta vsurpanda, quæ humiditatem absumunt, & laxitatem astringunt. Et quidem si conjungatur caliditas, paranda medicamenta è *rosis, coralliis, C.C. sumach, balaustiis, hypocistide, corticibus granator. terra sigillata & similibus.* E quibus interna & externa medicamenta parantur.

Exhibeatur ergo hoc Electuarium.

℞. *Conf. ros. rubr.* Vnc. ii.
corall. rubr. præp.
C. C. præp. an. Scrup. i.
balaustior. Scrup. 2.
Misce.

Extra verò vsurpetur hoc vnguentum.

℞. *Ol. rosar.*
mastichin.
myrtini an. Vnc. i.

pulu. balaust. Drach. ß.
ceræ parum.
Fiat Vnguentum.

Si verò frigiditas coniungatur, medicamenta è *mastiche*, *thure*, *menthâ*, *spicâ*, & similibus parentur, & genitalia inungantur *oleo menthæ*, *mastichino*, *absinthij*.

Vt ℞. *Ol. Mastich.*
lentiscini an. Vnc. i. ß.
succi menthæ Drach. v.
spicæ Drach. ß.
ceræ q. s.
F. Vnguentum.

Imprimis verò hîc vtiles sunt thermæ astringendi vi præditæ, vel balnea artificialia, quæ harum vim æmulantur.

Si semen sit calidum & acre, vniuersalia præmittantur, & sanguis, si opus sit, minuatur, ac humores biliosi euacuentur *rhabarbaro*, *myrobalanis*, bilisq; temperetur. Hinc intus & extra vtendum medicamẽtis refrigerantibus, paratis è *rosis*, *lactuca*, *cichorio* & *similibus*.

Vt ℞. *Sem. 4. frig. maior.* Drach. iii.
portulacæ,
lactucæ an. Drach. i.
flor. rosf. rubr. Drach. i. ß.
nymphææ Drach. ß.
gummi tragacanthæ Drach. i.
Fiat Puluis.

Extra verò non solùm partes genitales, sed etiam spina & lumbi inunguntur vnguentis refrigerantibus, aut applicentur Cerota refrigerantia.

Vt ℞. *Ceroti santali*,
ol. nymph.
vng. Comitiß.
succi solani an. Vnc. i.
camphor. Scrup. ß.
Misce.

Vel ℞. *Ol. rosac*,
myrtini an. Vnc. i.
mucilag. sem. psyllij,
cydonior. aquâ rosac. extracta an. Drach. ii.
pulu. santal. albi,
rubri,
acac. an. Drach. ß.
camphor. Scrup. ß.
Misce.

Si semen sit tenue & aquosum, siccantibus & roborantibus vtendum, quæ vim coctricem testium & partium genitalium adiuuant, aquositatem seminis corrigunt, & simul exsiccant, vt *speciebus aromatici rosati*, *syrupo menthæ*.

Vt ℞. *Menthæ*,
absinth. Rom. an. M. i.
sem. agni casti,
baccar. myrti,
flor. rosf. rubr. an. Drach. ii.
Coq. in vino rubro & dulcorentur saccharo.

Vel ℞. *Conf. rosf. antiq.* Vnc. i. ß.
succini,
corall. rubr. præp. an. Drach. i.
caryoph.
macis,
thuris an. Scrup. i.
Cum *syrupo myrtino*
Fiat Electuarium.

Vel ℞. *Mastich.*
thuris an. Drach. i.
succini Drach. ß.
sem. coriandri Drach. ii.
viticis,
fol. menth. an. Drach. ß.
sacch. rosf. tab. Vnc i.
F. Puluis.

Victûs etiam ratio conueniens obseruetur, & æger frequenter comedat oryzam cum lacte coctam.

Circa curationem autem gonorrhϾ, quæ ex semine aquoso & tenui fieri dicitur, diligenter obser-

An semper verum semen es-

fluat in gonorrhœa? uandum, an verum sit semen, quod effluit, etsi aquosius, dilutius & crudius; An verò, quod Langius monet, vt postea, *in quæst.* dicetur, humores corrupti & vitiosi, qui in corpore cumulati ad partes genitales confluant, & per meatum, per quem aliàs semen eiicitur, excernantur, sicut interdum vitiosi humores in corpore cumulati per vterum & menses albos dictos euacuari solent. Si enim sit semen naturale, aquosius solum, omninò, vt modò dictum, iis vtendum, quæ semen incrassant, stabile reddunt, & detinent. Si verò vitiosorum humorum colluuies per penem euacuatur, nullo modo incrassantibus & astringentibus vtendum, sed euacuantibus & cacochymiam corrigentibus, & bonâ diætâ. Scribitque Langius, *loco allegato*; Ausim deierare, solis purgationibus, ac sobriâ victus ratione plures sanitati restitui. Et omnino ita sese res habet; cùm affectus non tollatur, nisi causâ sublatâ. Scribitque etiam Rondeletius, *meth. curand. morb. cap.* 57. gonorrhœa difficulter curatur, nisi causa cognoscatur, additque, se nouisse nobilem quendam, qui ab abscessu frigido renum diu hoc morbo laborauerat, & multò semper habuerat deterius, cum semen extinguentibus frigidis vel calidis vteretur; se verò instituisse contrariam victûs rationem, & iussisse, vt biberet vinum generosum, & vesceretur alimentis optimis exsiccantibus, & non flatulentis, quo modo curatus est. Et omnino non semper causa gonorrhœa huiusmodi in membris genitalibus hæret, sed interdum etiam in aliis partibus vel toto corpore, vnde, *loco allegato*, Rondeletius ea quoque exhibere iubet, quæ ventriculi cruditatem corrigant.

Si semen in ipso actu Venereo nimis citò eiiciatur, atque inde, quod fieri solet, conceptus impediatur; cùm id à semine nimis fluido, partibusque semen continentibus nimis laxis fieri soleat, curatio eodem modo instituenda, vt iam de curatione gonorrhœæ è partium genitalium imbecillitate, & semine nimis fluido, dictum est.

Si semen sit corruptum & virulentum, astringentibus omnino abstinendum. Si enim retineatur, partes erodit & exulcerat. Sed siccantibus, quæ simul putredini resistunt, vtendum, acetôsa, theriaca, Mithridatio, & præcipuè ad morbum illum, à quo illa virulentia pendet, respiciendum, & curatio ad eum dirigenda.

Imprimis verò vitiosi humores expurgandi. Habetque exemplum Forestus, *lib.* 26. *obseru.* 16. de quodam iuuene, gonorrhœâ & testiculi ac genu inflatione non sine suspicione luis Venereæ laborante, quem purgantibus hisce curauit, vt ad decoctum ligni accedere opus non fuerit.

℞. *Rad. helenij,*
fœniculi,
apij,
cichorij,
buglossæ an. Vnc. i.
fumar. M. ii.
borrag.
violar.
scolopend.
capill. Vener.
summit. lupuli,
herbæ paralys. an. P. i.

chamæpithyos,
chamædryos,
stœchad. an. Vnc. ß.
sem. fœniculi Drach. iii.
citri Drach. ii.

Omnia infund. per diem & noctem in *s. q. aquæ pluuialis & fumariæ.*

Quibus postea addantur.
myrobal. chebul.
Indor.
citrinor. an. Vnc. ß.
follicul, senæ,
epithymi,
polypod. q.
glycyrrhizæ an. Vnc. i.
cortic. hellebori nigri Drach. ii.
rhabarb. Drach. ß.
schœnanthi Scrup. i.

Postea coquantur & colentur.
Fiat potus longus pro ℔. ii.
Addendo
syr. infusion. rosar. Vnc. i.
de fumar. Vnc. ß.
sacch. q. s. ad dulcedinem.

Si tamen ista purgantia sola non iuuant, ad decoctum ligni & alia huic morbo propria medicamenta accedendum.

Gonorrhœam. sistentia. Vniuersalibus præmissis exhibeatur hic puluis.

℞. *Succini albi,*
testar. ouor. pullis exclusis,
pellicular. interior ventriculi gallinar. præp.
sem. granator. an. Drach. iii.
Corall. rub. præp.
C. C. vsti præp. an. Vnc. i.
cinam. Drach. ii.
man. Christi perlat. ad pondus omnium.

Fiat puluis.

Vel ℞. *Gummi Arabici,*
... *tragacanthæ,*
succini,
mumiæ,
boli Armeni,
mandibular. lucii,
pellicul. intern. ventricul. gallin.
cristar. galli,
testar. ouor. an. Drach. ß.
sem. lactucæ Drach. i.

Cum *syrupo de ros. siccis.*

Fiant pilulæ de quib. per multos dies Scrup. i. vel Drach. ß. sumatur.

Nonnulli etiam scribunt, gonorrhœam hanc virulentam multos curâsse *lixiuio è caulibus fabarum in cineres redactis parato* ad Vnc. iv. singulis diebus exhibito.

Acidulæ. Fontis etiam quidam & acidulæ gonorrhœam hanc leniunt. Ita scribit Dodonæus, *obs. cap.* 41: Generosum quendam Virum, cùm decem & octo annis huiusmodi seminis profluuio laborâsset, nec vllum medicamentorum præscriptorum vsu fructum consequeretur, ad fontem haud procul Leodio, qui creditur esse, quem Plinius. *nat. hist. l.* 31. *cap.* 11. in Tongris esse scribit, profectus est, quò vbi aliquot diebus vsus esset, dolores valde remissi sunt. Malum tamen non perfectè curatum est, sed domum reuersus omnino peius habuit, & tandem vitam cum morte commutauit, vt *ibid.* docet Dodonæus.

QVÆSTIO.

An nomen Gonorrhœæ omnibus, quæ vulgò recensentur, differentiis, æquè propriè competat?

An nomen gonorrhœa DE differentiis Gonorrhœæ occurrit aliqua controuersia,

omnibus differētiis competat?

& à vulgatâ ſententia nonnihil diſſentit Ioh. Langius, *lib. 2. epiſt. 5.* Statuit enim gonorrhœam ita dictam aliud, quàm ſeminis & nominis etymologia declarat, eſſe profluuium, & non parùm à verò naturalis ac prolifici ſeminis effluuio quaſdam gonorrhœæ differentias diſſidere. Ideoque triplicem differentiam ſtatuit, quam nec Galeno, nec aliis noſtri ſeculi Medicis ſatis perſpectam putat. Primò enim docet eſſe homines, qui renum, hepatis, ac vaſorum ſeminalium calore, corpore plerumque hirſuto ac ſucci pleno, ſemen genitale copioſum ac calidum coaceruant, quos non rarò per nocturna inſomnia, cùm renes ac lumbi ſupino decubitu incaleſcunt, aut illis decora amicæ facies interdiu viſa noctu obſeruatur, vel attenta rei Venereæ cogitatio ad ſeminis excretionem laceſſit & proritat, quod plerique tàm confertim effundunt, vt etiam ſtragula polluant. Atque hanc primam gonorrhœæ ſpeciem ἀπὸ τοῦ γόνου id eſt, ſemine, & ῥέω fluo, & ob inſomnia ὀνειρωγμὸν rectè appellari docet.

Triplex gonorrhœæ differētia.

Secundam gonorrhœæ ſpeciem produci ſcribit ex putrilagine phlegmatis vel ſalſi, vel etiam crudi copia, quæ non rarò cum momento genituræ permiſceatur, ac præcipuè à cerebro per ſpinam dorſi, lumbos & renes, & etiam ab hepate per venas & neruos ad genitalia tendentes deferatur, è quibus per penem non ſine eius excoriatione ſenſim deſtillet. Huiuſque gonorrhœæ fomentum eſſe ſtatuit ſanguinem crudum, ac impuris humoribus permixtum, quorum colluuies non, vt alij cenſent, ad veſicam, ſed ad pudenda defluat ac per meatum ſpermatis in penem excernatur. Atque hoc profluuium etiam mulieribus accidere & menſtrua pituitoſa appellari ſcribit. Non enim eſſe humorem, qui in hâc gonorrhœæ ſpecie excernitur, verum ſemen; idque vel ex eo patere putat, quod ex tantilli ſeminis excretione tanta virium & ſpirituum copia diſſipatur, & vniuerſi corporis robur labefactatur, cùm contra huius humoris excretio annum, imò quinquénnium illæſo vitali robore durare poſſit. Præterea genituræ ſemen excretum artis frigore liqueſcit; at iſtud vt viſcus lenteſcit, veſtibuſque tenaciter adhæret, ac non rarò, vt putridum, malè olet.

Tertiam gonorrhœæ ſpeciem ponit eam, quæ eſt ex lue Venerea, quæ ob id fœda & virulenta appellatur, in quâ principiò vigilanti pariter ac dormienti virus album, aut ſubcitrinum è vaſis ſeminalibus ſine ſenſu deſtillat, ac non rarò penis canalem exeſt, atque id, quod effluit, malè olet, arderemque Dyſuriæ ſimilem in mictione & vlcera in pene excitat.

Atque has gonorrhœæ differētias etiam curatione differre ſtatuit, in primâ enim, quæ refrigerāt, aſtringunt & ſperma exſiccant, ſunt ſalutaria: quæ in ſecunda differentiâ planè ſunt noxia & pernicioſa, vtpote quæ non aſtrictoria & incraſſantia requirit, ſed humorem corruptum euacuantia, & ſobriam diætam, per quam meliores humores generantur. In tertia verò differentia curationem lui Venereæ propriam requiri per decoctum ligni & Mercurium.

Et omninò verum est, quod à Langio monetur, gonorrœæ nomen omnibus, quæ vulgò recensentur, differentiis, non æquè competere. Prima enim illa differentia, quæ ex seminis calidi copia prouenit, & vulgò pollutio nocturna appellatur, de quâ *capite seq.* dicetur. propriè gonorrhœa appellatur. In hac enim gonorrhœa semen propriè dictum & fœcundum affluit.

De secunda verò differentia quā ponit Langius, controuersia est, & non sine causa quæritur, an non & in hâc differentia quod effluit, semen appellari possit, aut an non aliquam differentiam omiserit. Primò enim omisisse videtur illam speciem, quæ ab imbecillitate vasorum spermaticorum est, quæ tamen nullo modo omittenda videtur. Si enim vasa seminalia sint debilia, & ipsum semen non bene coquatur, crudum manet, nec benè retinetur, sed cùm ob facultatis retentricis debilitatem, tùm quia ipsum tenue & crudum est, facilè excidit, nulla etiam vel exigua præcedente irritatione, sicut Fernelius, *6. de part. morb. & sympt. cap.* 14. quendam sola clysteris perfusione atque in anum immissione semen emisisse, scribit. Deinde in eo, quod aquositatem seminis ab excrementis pituitosis & serosis permixtis prouenire statuit, planè à Langio dissentit Platerus, qui statuit, licèt sanguis crudus & pituitosus in corpore abundet, semper tamen eius puriorem partem ad seminis generationem attrahi.

Verumenimverò si quod mihi videtur, dicendum, nec vasorum imbecillitas omittenda, quod à Langio factum, nec humores serosi & vitiosi cum semine permixtio neganda videtur, quod facit Platerus. Etenim cùm aliæ corporis partes imbecillæ non solùm alimentum suum non bene coquant, sed etiam, si publicum munus habent, id non benè perficiant, vt in ventriculo & hepate videre est: cur idem etiam in testibus non accidere possit? Deinde nec hoc negādum videtur, si sanguis in corpore sit impurus, etiam semen impurum in corpore inde generari. Etsi enim verum sit, testes, vt & mammas, puriorem sanguinem ad se trahere: tamen si magna sit cacochymia, fieri vix potest, vt non aliquid etiam ad testes deriuetur. Sicut videmus, fœminas morbo aliquo laborantes etiam impurum lac in mammis generare. Præterea natura sæpe assuescit humores vitiosos ad aliquam partem, præcipuè debilem, mittere, idque etiam in testibus fieri, impossibile non est, imò fieri experientia testatur. Habent etiam humores vitiosi interdum ad peculiares partes suam inclinationem, quod & hîc accidere potest, & præcipuè in gonorrhœa ex lue Venerea, virus istud partibus genitalibus infectum est.

CAPVT V.

De Pollutione nocturnâ.

Pollutio nocturna

IMprimis verò Gonorrhœæ nomen ei propriè competit seminis profluuio, quod noctu dormientibus accidit, & propterea Pollutio nocturna appellatur, cum homo noctu dormiens inscius semen

emittit, &, vt Horatius ait: *nocturnam vestem maculat, ventremq; supinum.* Accidit tamen idem etiam interdũ de die. Ita refert Leonellus, se nouisse rusticum quendam iuuenem, qui ex sola inspectione mulieris incurrebat pollutionem etiam de die. Et quidem plerumq; cum penis tensione & imaginatione quadam in somno semen profunditur. Nonnullis tamen etiam nullâ imaginatione præcedente citra sensum semen profluit.

Causæ.

Causa. Causa proxima huius mali est irritatio facultatis expultricis. Irritatur autem à semine, quod plerumque copiosius est. Semen autem copiosius generant cibi potúsque multi alimenti nimia copia, & hinc genita boni & multi sanguinis in corpore redundantia, otium Venus intermissa. Mouetur verò semen imaginatione de rebus Venereis, & cùm imaginatio in somno à ratione non ita gubernetur, vt in vigiliis, facultatem expultricem facilè stimulat.

Deinde etiam semen mouet decubitus supinus, ob quem renes & vasa in dorso incalescunt. Hinc accidit, vt pollutio nocturna adolescentibus maximè accidat. Habent enim calorem vegetum, spiritus mobiles, poros laxiores, & de rebus venereis frequentem & intentam imaginationem, & errores in diæta, quibus etiam semen agitatur, & stimuli ad libidinẽ coaceruantur, cõmittũnt. Refert etiam Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap 4.* quemdam solâ clysteris perfusione semen emittere consueuisse.

Signa Diagnostica.

Signa. Malum ipsum ex relatione ægri cognosci potest. Et differt nocturna pollutio à gonorrhœa, *capit. præced.* proposita, quod in eâ etiam de die semen effluit, id quod in pollutione nocturna ferè saltem noctu euenit.

Prognostica.

Prognostica. I. Malus corporis habitus est, vt scribit Aëtius, eorum, qui semen multum ac calidum generant, quod eos ad excretionem stimulat. Si enim sæpius id accidat, exolutionem oris ventriculi, & totius corporis patiuntur, debilésq; fiũt, & graciles ac pallidi, oculósque concauos habent. Quòd si à Venere abstineant, propterea quod ita afficiuntur, capite discruciantur, itemque stomacho, & æstu, fastidióque anguntur, nihilque magnoperè ex continentia iuuantur. Contingit enim ijs per somnum semen profundentibus similia perpeti incommoda, qualia coĕũdo perpessi fuissent. Et imprimis, si frequenti coitu id malum contraxerint. Ita refert Platerus, *lib. 3. obs.* quendam ex frequenti supra modum veneris vsu eò redactũ fuisse, vt cùm postea sibi temperaret, pollutionibus nocturnis diurnisq; vexaretur, admodumque debilitaretur.

II. Pollutio nocturna, quæ in principio morbi accidit, materiæ copiam & morbum diuturnum significat.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio. Cùm vitium hoc à seminis copia nimia, & eius per somnum agita-

tione accidat, danda opera, ne nimia seminis copia generetur, atque id per somnum non moueatur.

Non generatur seminis nimia copia, si æger abstineat à cibis semen copiosum generantibus, quales sunt: *nuclei pini, bulbi, pistacia, faba, cicer, rapa, eruca*: vt & à *vino*, præsertim generoso. Vtatur contra cibis refrigerantibus & astringentibus. Si etiam corpus sit plethoricum, sanguis venæ sectione detrahi potest.

Vt semen non commoueatur, vitentur de die imaginationes de rebus venereis, & abstineat homo à cibis, quæ semen irritant. Scribit enim Bruerynus, *lib.* 8. *de re cibar. cap.* 43. se nouisse quemdam, qui cum sisymbrio liberaliter vesceretur, genituram per somnum effundebat. Cubet æger super foliis salicis, viticis, lactucæ, floribus nymphææ, rosar. violarum. Decubitum verò in somno supinum vitet.

Medicamẽta sem. minuẽtia.

Medicamenta vim siccandi adstringendi & semen minuendi habeant, qualia supra, *capit.* 3. *de salacitate*, sunt proposita. De quibus Galenus 5. *de simpl. med. fac. cap.* 23. *Quæ refrigerare apta sunt nata, tùm edulia, tùm medicamenta, semen cogentia, incrassantia, & stabile reddentia, vim habent ipsum supprimentem, non autem corrumpentem, nempe lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres: porrò quæ resiccant, prorsus necesse quidem semen permittunt, si calidæ sint natura, veluti ruta; si autem non calefaciunt, multò minus, vt nymphæa.*

Vt ℞. *sem. portulacæ,*
agni casti an. Drach ß.
plantag.
rutæ an. Drach i.
conf. rof. rub. Vnc. ii.
Cum *syrupo myrtino.*
F. Electuarium.

Vel ℞. *sem. agni casti,*
coriandri præpar. an. ʒ. ii.
plantag.
rutæ,
folior. menthæ an. Drach. i.
succini,
coralliorum. an. Drach. ß.
mastiches scrup. ii.
Fiat puluis, cuius dosis Drach. i.
Addi potest, si libet, *saccharum rosatum tabulatum.*

Syrupus Donati ab Altomari.

Syrupus Donati ab Altomari talis est:

℞. *Sanguinariæ,*
acetosellæ,
plantag. an. M. i.
portulacæ,
capreolorum vitis,
vmbilici veneris.
summitat. rubi an. M. i. ß.
myrtillorum,
sem. coriandri præp.
papau. albi an. Vnc. ß.
fol. lactucæ,
flor. nymphææ,
borrag.
violar. an. M. ß.
folior. rutæ,
viticis,
menthæ,
calaminthæ siccorum anã Drach. iij.
Coq. in *aquæ* s. q.
Colaturæ ℞. ℔. iij.
succi rosar. rubr.
granatorum,

pomo-

pomorum acidorum an. ℔. ß.
aceti parum, *facch. q. ſ.*

F. Syrupus, de quo exhibeantur ſingulis diebus Vnc. ii. vel ℥. iij.

Vel fiant tales trochiſci.

℞. *ſem. rutæ,*
agni caſti,
portulacæ,
plantag.
papau. albi an. ſcrup. i.
cannabis,
coriand. præp.
corall. rubr. præp.
menthæ an. ſcrup. ß.
facchar. in aq. roſ. diſſoluti q. ſ.
F. Rotulæ.

Extra verò ſequentia applicētur.

℞. *farin. gland. q. v.*
oui album. in aq. roſ. conquaſſat. q. ſ.

Fiat cataplaſma pectini & lumbis imponendum.

Vel *ſuccus ſemperuiui, nymphææ, ſolani, vmbilici veneris, polygoni, portulacæ*, genitalibus imponatur. Lumbis quoque applicetur lamina plūbea perforata.

Vel ℞. *olei roſar.*
nymph.
myrtini an. Vnc. i.
mucilag. ſem. pſyllij,
cydonior. aqua roſarum extracta an. Vnc. ß.
pulu. folior. rutæ, agni caſti,
menthæ an. Dr. ß.
coralliorum.
ſantali rubri an. Drach. i.
ſucci plantag. portulacæ,
ſemperuiui an. Vnc. i. ß.
ceræ q. ſ. F. Vnguentum.

Si rigido pene fiat ſeminis profluuium, ea, quæ *de Priapiſmo* ſunt propoſita, vſurpanda, & imprimis ſi à flatuoſo ſpiritu affectio originem habeat, *lentium decoctum* vtile eſt, quod præter id, quod ſemen extinguit, etiam membri tentiginem remittere valet.

CAPVT VI.

De Symptomatibus quibuſdam in coitu & ſeminis emiſſione accidentibus.

Symptoma ta in coitu.

Rara etiam & admiranda quædam ſymptomata in coitu accidunt, qualia recenſet Marcellus Donatus, *de hiſt. med. mirab. lib.* 4. *cap.* 18. Refert enim, Franciſcum Valerium, Medicum ſibi retuliſſe, iuuenem quēdam in venereo congreſſu cum muliere ſemen emittere non potuiſſe, quamuis in ſomno id aliàs excerneret. Idque & alteri cuidam Viro accidiſſe, ſe teſtari poſſe, ſcribit. Cuius ſymptomatis cauſam reddere non ita facile eſt. Quāuis enim Valerius in verecundiam, vel fortem quandam imaginationem cauſam rejiciebat: neutrum tamen ſibi ſatisfacere, & rectè ſcribit Donatus. Nam qui verecundātur, vel timent, ij potius à penis erectione prohibentur, quàm à ſeminis excretione. Fortis verò imaginatio etiam nimis remota cauſa videtur. Vero magis conſentanea eſt cauſa, quam affert Aëtius. *tetrab.* 3 *ſerm.* 3. *cap. vlt.* dum ſimilem hiſtoriam è Rufo recenſet. Adoleſcens, inquit, miniſter domeſticus, confeſſus eſt, ſe quando cum muliere rem haberet, ſemen effundere non poſſe, cùm verò dormiret plurimum ei ſemen prodire. Viſum itaque mihi eſt, vaſa eius ſeminaria propter multam cum frigiditate humiditatem calefieri non poſſe, propterea, quod caliditas in coëun-

do ad corporis superficiem diffunderetur, in somnis verò amplius calesieret. Quare hunc ipsum inferinas partes exercere iussi, atque id maximè per equitationem. Castoreum etiam præbui, & diætam omnem calidam & siccam institui. Aliam etiam non minus admiratione dignam, sed & ridiculam historiam, *ibid.* recenset idem Aëtius: Adolescens, inquit, nos accessit, & se vehementer coitum appetere confessus est. Verùm vbi commisceretur, semen emittere non posse, sed flatus plurimos sibi per sedem erumpere. In hoc itaque coniecturam feci, seminariorũ vasorum siccitatem adesse, quod ipsa etiam adepta sanitas demonstrauit. Nam postquam ipse humida & bona diætâ vsus est, semen emisit. Similem historiam habet Amatus Lusitanus *cent. 6. cur. 95.* iuuenis cuiusdam Dalmatæ, quem mœstum & tristem ad se venisse scribit, & retulisse, cùm coiret cum muliere, nullum emittere semen, sed potius vẽtris crepitum. Ipse autem Amatus cùm vitij huius causam putaret multam pituitam crassam in intestino inferiore hærẽtem, cuius præsentiâ vasa seminalia frigida & coarctata essent, ipsa verò motu & caliditate dissoluta in flatus verteretur, curationem hoc modo instituit. Ordinatâ victus ratione calidâ ex cibis multi & boni succi, ac potu vini generosi, humores pituitosos præparauit & purgauit. Postea vt imum ventrem & inguina, ac inter anum & pudendum hoc vnguento illiniret, iussit.

℞. *pip. alb.*
nigri,
[illegible] longi an. Drach. i. ß.
sem. erucæ, vrticæ,
nigellæ an. Drach. ß.
pyrethri scrup. i.
Ol. liliorum, In quo iniectæ sint *erucæ herbarum*, aut *pinûs vermes tres vel quatuor, unciæ* ij.
olei de castor. Vnc. ß. *ceræ q. s.*

Mane verò & horâ coitûs ℥. ß. vel ʒ. vi. *sequentis Electuarij* exhibuit, & vt post haustum *vini maluatici* sumeret, iussit.

℞. *Diasatyr.* Vnc. ii.
diagalang. Drach. ii.
spec. diambr.
diamoschi an. scrup. ii.
rasuræ pudendi cerui aridi ʒ. ß.
nuc. pinear.
pistacior.
amygd. dulc. an. Vnc. ß.
carnis scinci Drach. ii.
sem. erucæ,
vrticæ.
nasturtij an. scrup. i.
pectusculi capi cocti Vnc. iij.

Terenda terantur, & cum *melle optimo.* F. Electuarium.

Quibus medicamentis intra mensem conualuit.

Accidit præterea & aliud in coitu vitium, cuius Matthæus de gradibus, *consil. 3.* mentionem facit, de quodam, qui cùm volebat coire, illi membrum non erigebatur, sed semen emittebat. Quod vitium proculdubio ex nimia vasorum semen continentium laxitate prouenit, contracta ex nimio Veneris vsu, aut diuturna gonorrhœa. Statim enim ac se tales ad coitum accingunt, & imaginatio excitatur, semen emittitur, nec tamen membrum virile erigitur ob paucitatem spirituum nimia Venere aut diuturna gonorrhœa dissipatorum.

Tandem etiam aliud adhuc vitiũ

recenset Auicennas, *fen 20. tert. tract. 1. cap. 40.* cuius exemplum habet Alexāder Benedictus, *lib. 24. part. 26. cap. 27.* quod iis accidit, qui corpore sunt molliore, & habitu corporis resolubili, multumque in coitus actu delectantur. Hi enim si coeant frequenter, accidit quandoque, vt vnà cum semine feces per aluum emittant. Nam cùm multi spiritus excernantur, corpusque inde resoluatur, fit, vt partes vicinæ spiritibus destituantur, sicque laxato musculo intestini recti feces emittantur.

CAPVT VII.

De Rebus alienis per penem excretis.

Res alia per penem excreta.

DVo meatûs in pene sunt vsus; vnus est, vt per eum vrina ex vesicâ euacuetur, alter, vt per eundem semen excernatur. Accidit tamen, vt præter naturam etiam aliæ res per eum excernantur. De rebus alienis è vesica per eum excretis dictum est supra, *part. 8. sect. 2. cap. 9.* De ijs, quæ è vasis genitalibus & aliunde, quàm è vesica, per eum excernuntur, *hoc cap.* agemus.

Sanguis.

Primò sanguis interdum per penem excernitur, non tamen ex vesica. Ita refert Fernelius, *lib. 6. pathol. cap. 14.* se quendam vidisse qui longâ GonorrhϾ consuetudine per insómnia, atque etiam cogitatione solâ purum sanguinem, non minore voluptate, quàm semen, effuderit. Et aliàs etiam obseruatum, in coitu, præsertim nimio, sanguinem loco seminis eiectum fuisse, refertque Scholiographus, *ad c. 52. lib. 1. de morb. int. Hollerij*, se vidisse, qui à coitu multum sanguinem effuderit, quique non facile reprimeretur, laxatis nimiùm vasis & imbecillioribus redditis. Et Hollerius, *ad aphor. 78. lib. 4.* scribit, se vidisse duos adolescentes, qui per immoderatam Venerem purum sanguinem per penem reddebant.

Causa huius mali est apertio osculorum venarum spermaticarum, quæ semen ex sanguine elaborant. Si enim breui temporis spatio coitus sæpius repetatur, vasa semen elaboratum continentia ita exhauriuntur, vt per venarum spermaticarum oscula suctione hâc dilatata semen ex ipsis adhuc imperfectum, vel sanguinem etiam ipsum attrahant & in coitu effundant.

Curatur hoc malum rectissimè abstinentiâ à Venere, & astringentibus, quæ laxitatem vasorum spermaticorum corrigunt, *cap. 5.* propositis, adhibitis.

Ephebum quendam Athenis serpentem pusillum, pilosum, & pluribus pedibus statim ambulantem, multo cum semine eiecisse, Plutarchus, *lib. 8. Symphos. probl. 9.* refert.

CAPVT VIII.

De Testium & penis dolore, ac Scroti & præputij pruritu.

Testium dolor.

Testium dolor.

TEstes quandoque dolore corripiuntur: id quod accidit præcipuè in inflammatione: interdum tamen etiam à frigiditate, & aere frigido: interdum ab vlcere, interdum à causâ externa, vt contusione, & vulnere.

Quæ autem inter has causas locum habeat, ex ijs, quæ præcesserunt, & adsunt facilè cognoscitur.

Curatio pro diuersitate causarum diuerso modo instituenda. Si inflammatio adsit, curanda, vt supra dictum. Si adsit intemperies frigida, vel inflatio, etiam curanda, vt supra *sect.1. cap. 1. de testium intemp. frig. & inflatione* dictum. Si percussi sint testes, statim, si vehemens sit dolor, sanguinem mittere oportet: imponenda verò, quæ affluxum humorum prohibent, vt *viola, rosæ, nymphæa* & similia. Deinde quæ discutiunt & dolorem leniunt, vt *anethum, chamæmelum, folia hyoscyami* cum *farinâ fabarum* in *lacte* cocta.

Penis dolor.

Penis dolor.

Penis verò dolor ex iisdem ferè causis excitatur, nimirum ex inflatione, inflammatione, percussione, vulnere, vlcere, venere nimiâ.

Curatio ex iis, quæ supra de penis inflatione, inflammatione, vulnere, vlcere, dicta sunt, patet.

Ad dolorem autem leniendum vtile est fomentum ex *decocto maluæ, althææ, sem. lini, anethi, florib. chamæmeli, meliloti*, vel *cataplasma* ex iisdem paratum. Vel *medulla panis albi in lacte* coquatur, & adiectis *vitellis ouorum*, atque *oleo rosaceo, croci*, atque *opij*, si dolor sit vehementior, exigua quantitate F. Cataplasma.

Vel *folia hyoscyami foliis caulium inuoluta* coquantur sub cineribus, & *caulium foliis* abiectis imponantur.

Pruritus Scroti & præputij.

Pruritus Scroti & præputij.

Tandem etiam interdum scabies & pruritus scroto accidit, cùm humores acres ad superficiem eius feruntur, eamque vel exulcerant, vel rodunt, & squamulas quasdam gignunt.

Vniuersalibus præmissis, ea, quæ in aliarum partium pruritu sunt vtilia, etiam hîc locum habent. Nimirum quæ abstergunt superficiem scroti, simulque dolorem mitigant. Præstant hoc *farina fabarum Ægyptiacarum*, item *erui farina* & *sesami cum melle subacta*. Vel foueatur scrotum *decocto folior. ebuli*, vel *folia cocta* imponatur aut abluatur *decocto folior. salsiæ*.

Vnguentum Bayri.

Vnguentum Bayri, quod hic commendatur, hoc est.

℞. *Cerusæ* Drach. vi.
sulphur. citrini Drach. ii.
opij Drach. i.

Terantur in *aceto, & aqua*, & locus eo inungatur.

Foresti.

Foresti hoc est.

℞. *Vng. albi camphorat.* Vnc. i.
diapompholyg. Vnc. ß.
litharg. auri,
argenti an. Drach. ß.
terræ sigillatæ Drach. i.
cretæ albæ scrup. iij. ß.
☿ *sublimati* scrup. i.

Misc. diligenter in mortario plumbeo, pistillo plumbeo in formam vnguenti.

Extremum remedium est *sal ammoniacus* cum *aceto* mixtus.

Præputij pruritum tollit *lentis decoctum cum corticibus mali granati*.

LIBRI TERTII
PARS X. ET VLTIMA.
De Vmbilici & abdominis præter naturam affectionibus.
PROOEMIVM.

Postquam hactenus affectus præter naturam, qui partibus in abdomine contentis accidunt, absoluimus: restat, vt quosdam affectus, qui externis abdominis partibus, ac toti abdomini contingunt, proponamus. Atque ita in hac vltima huius libri parte agendum erit de vmbilici apertione, & rerum variarum per eum excretione, de eius prominentiâ, procidentiâ, excrescentiâ, tumoribus, inflammatione, abscessu, vulnere, vermibus & lapidibus in eo natis, de laxatione & ruptura peritonæi; de musculorum abdominis inflammatione; de spasmo & tumore abdominis.

CAPVT I.

De Vmbilici apertione, & per eum variarum rerum excretione.

Vmbilici apertio.

VAsa vmbilicalia, fœtu in lucem edito, cum eum vsum, quem fœtu adhuc in vtero latente habent, de quo de fœtûs formatione dicitur, amplius non habeant, flaccescunt, & in ligamenta ac funiculos quasi abeunt; & locus, vbi coëunt, vmbilicus vocatur, centrum totius corporis. Solent autem vmbilicus & ista vasa suos morbos pati, & ex vmbilici & vasorum vmbilicalium in adultis morbis graues affectus oriri, non quidem ob ipsa vasa, quæ vix aliquem sensum habent, sed ob viscera nutritioni dicata, quibus suos affectus communicant. Hinc etiam ἐμπλαστικὰ medicamenta ad purgandum vmbilico apponuntur, & flatus discutientia cauo vmbilici applicantur; cum per hanc partem celerrimè eorum vis intestinis & visceribus communicetur. Scribit etiam Clarissimus Riolanus, *lib.* 2. *Anthropogr. cap.* 12. inter tormenta, quibus veritas reis extorquetur, illud solenne esse, frigidam vmbilico affundere, quo nullum grauius excogitari possit supplicium.

Frigida vmbilico affusa, tormentum grauissimum.

Primò interdum infantibus vmbilicus, nisi rectè ligetur, sanguinem fundit. Ita Philippus Hechstetterus, *Decad.* 2. *obs. Med. casu* 9. refert historiam pueri, sanguinem ob non ritè ligatum vmbilicum copiosè fundentis. Verùm proculdubio ligaturæ minus conuenienti copia & acrimonia sanguinis accessit, cùm puer hic, postquam adoleuit, mox ab ætatis anno nono copiosæ & enormi hæmorrhagiæ fuerit obnoxius. Danda ergo obstetricibus opera, vt vmbilicus rectè ligetur; cùm nisi id fiat, magna incommoda, imò mortem interdum afferre soleant. Sic Guillelmus Fabricius, *cent.* 1. *obseru.* 52. scribit, duobus infantulis Coloniæ id accidisse, quorum vires naturales, vitalesque ex eiusmodi hæmorrhagia adeo fuerunt exhaustæ, vt nullo modo refici potuerint, donec tandem languidi è vitâ descesserint.

Sanguinem fundens vmbilicus.

Etsi verò in adultis omnem cauitatem amisisse, & planè in funiculum coaluisse videantur hæc vasa: conformationem tamen suam non planè amisisse, patet non solùm ex eo, quod, vt modò dictum, extrà applicatorum vis visceribus per vmbilicum facilè communicatur, verùm etiam ex eo, quod interdum iterum & præcipuè venæ vmbilicales, aperiuntur, & varias res effundunt. Ita Philippus Hechstetterus, *ibid. casu* 8. refert, puellam nobilem 12. annorum ab incunabulis habuisse vmbilicum, qui sanguinis guttâ leuiter indusium seu linteum proximum commaculârit,

ſine vllâ aliâ noxâ, niſi quòd color ei pallidus fuit. Sanguinis verò eam paucitatem fuiſſe, vt non trãſudarit ſuperſtratum etiam tenue olinteum. Præter ſuccum autem & folia plantaginis vmbilico nihil admouit, ſed naturæ rem commiſit, cùm temporis tractu omnia in corpore robuſtiora fiant, & ſolideſcãt; quod eſt factum.

Refert quoque Guillelmus Fabricius, *cent.* 3. *obſeru.* 37. Danieli Schertlero, Pharmacopæo Solodurenſi, homini pituitoſo, obeſo, 36. annum ætatis agenti, cùm æſtate ſupra modum incaluiſſet, apertum fuiſſe vmbilicum, ita vt ad ℔.i. ß. ſanguinis effunderet, qui tamen per ſe, & nullo adhibito remedio ſubſtitit. Medici vocati medicamenta, quæ ſanguinis feruorem compeſcunt, exhibuerunt, & extra applicauerunt, ſed ſine fructu. Altero enim die & ſubſequentibus vſque ad vndecimum ex vmbilico quotidie bis ſanguis, non quidem guttatim, neque in parua quantitate, ſed cum impetu & copioſè erupit. Foramen adeò erat anguſtum, vt vix lentem excipere poſſet: certis autem horis, nimirum præcisè inter ſeptimam & octauam matutinam, & inter ſecundam ac tertiam pomeridianam hæmorrhagia illa accidebat, vt plurimum quoque hoc tempore ſingulis diebus ſemel hæmorrhagiam narium patiebatur. Etſi verò Chirurgi & Medici plurima tentarint, ſanguinem tamen ſiſtere nunquàm potuerunt, ſed ſponte ac per ſe ſubſtitit, & iſto vndecim dierum ſpatio ad libras vſque 27. ſanguinis emanauit. Elapſa vndecima die vlcus vmbilici accreuit, ex quo, loco ſanguinis, materia purulenta, per menſes aliquot exſtillauit, paulatim tamen iterum coaluit. Conſtitutio corporis fuit phlegmatica cum obſtructionibus viſcerum per aliquot annos, humoreſque ſeroſi venam vmbilicalem paulatim dilatarunt, tandemque vnà cum ſanguine per vmbilicum eruperunt. Sequenti æſtate iterum aliquoties hæmorrhagiam vmbilici paſſus eſt, poſtea acidulis Grieſbacenſibus vſus eſt cum maximò fructu.

Aqua & ſerum per vmbilicũ excreta.

Non verò tantùm ſanguis, ſed & aqua ac ſerum interdum via hoc loco patefacta per vmbilicum effluit. Ita refert Antonius Beniuenius, *de abd. ſanit. & morb. cauſ. c.* 12. puerum quendam hydropicum Medicorum auxilio deſtitutum temerariam ac fortuitam libertatem ſibi vendicaſſe: liberaliore quippe, & quantum poterat, aquâ epotâ, in vltimum ſe mortis diſcrimen præcipitauit. Verùm repente ſoluta vmbilici vnitate tanto impetu aqua inde profluere cœpit, vt ſupra ventrem tres cubitos aſcenderet, quo ſanè vitam finiuiſſet, niſi circumſtantes oppoſita manu aquam fluere non permiſiſſent. Hinc Medico accerſito, & aqua paulatim educta, ac curioſo victu, & cæteris, quæ ad rem faciunt, iniunctis, breui tempore in priſtinam reductus eſt ſanitatem. Andreas Laurentius etiam, *lib.* 6. *Anat. quæſt.* 9. ſcribit, ſe vidiſſe Monſpelij Hydropicum cui noctu nil tale opinanti ſponte ſolutus eſt vmbilicus, maxima aquæ copia effluxit. Et Guillelmus Fabricius, *cent.* 1. *obſ.* 47. refert, Virum quendam quadragenarium ex febre tertiana, eáque diuturna curatum in Aſciten incidiſſe, tandemq;

vmbilicum, qui ad oui anserini magnitudinem aquæ plenus propendebat, sponte sua ruptam esse, atque inde per trimestre maximam copiam serosi humoris effluxisse. Dedit autem operam Fabricius, vt humor paulatim flueret, imposito vmbilico linteamine duplicato, & fascia inuoluto, ne ex intempestiua euacuatione aquæ vires ægro antea debiles labefactarentur, & prosternerentur. Sic diuino fauore venter paulatim subsedit, vt tandem plenissimè conualuerit, & per annos aliquot sanus vixerit. Verùm cùm postea pleuritide correptus obiisset, & cadauer eius aperiret Fabricius, inuenit venam vmbilicalem adeo dilatatam, vt facilè penna anseris per eam immitti potuisset.

Idem *Cent. 2. obs. 58.* meminit puellæ tres menses natæ, cui, cùm per multos dies malè habuisset, ac dies noctesque grauiter eiulasset, tandem venter intumuit, cum manifestâ duritie circa vmbilici ac hepatis regionem. Cui cùm primò cataplasma anodynum, simulque syrupum aperientem lambendum exhibuisset, ac tandem, cùm tumor ac tensio circa vmbilici hepatisque regionem accresceret, & pus subesse manifestò appareret, cataplasma sequens.

℞ *farinæ tritici* Vnc. i.
sem. lini,
fœnigræci an. Drach. i.
fermenti,
axung. porci.
vng. basilici an. Vnc. ß.
ficuum Vnc. i. ß.

Cum *decocto radicum althææ* paratum applicuisset per aliquot dies, vmbilicus paulatim in tumorem eleuatus est, eóque rupto multum humoris serosi ac puris spatio quatuor hebdomadum continuò exstillauit, symptomata remiserunt, ac puella continuato *syrupo*, & matre per interualla *syrupo ros. solutiuo composito* cum *rhabarb. agarico & senna*, expurgata côualuit. Quæ obseruatio docet, aquam istam in vmbilici apertione non solùm ex cauitate abdominis, sed & ex ipso hepate per venam vmbilicalem effluxisse.

Atque ex relatione Doctoris Abelis Roscij *ibidem* refert, puellam annos decem natam Ascite laborantem, & penè desperatam solam à parentibus & domesticis domi relictam, sitis acerbissimæ impatientem, se è lectulo in solum dejecisse, & fontem, qui non procul distabat, pedibus manibusque repentem petiisse, ac aqua purissimâ gelidáque iteratis vicibus sitim suam explere tentasse. Cùm verò aqua ad anhelitus ferè suppressionem repleta domum repetere non valeret, ilico iuxta fontem decumbenti vmbilicus ruptus est, & sponte ex eo copiosa aqua prorupit. Puella tandem à parentibus semianimis domum & in lectum deportata paulò post leuibus adhibitis remediis conualuit.

Tandem etiam feces alui per vmbilicum erupisse compertum est. Refert enim Cardanus, *lib. 18. de subtilitat.* puero cuidam octo annorum, cùm inter pectinem & vmbilicum abscessu laborasset, & is ad maximum vlcus peruenisset, etiam feces per vmbilicum excreuisse, seruatum tamen miserè vixisse. Et Alexander Benedictus, *pract. lib. 10. c. 34.* narrat, puero cuidam Veneto ex in-

ex intestino ventris abscessu, cum febre acutissimâ, intestina perforata fuisse, vt per vmbilicum magna excrementorum pars singulis diebus emitteretur, puerumque nihilominus sano similem per domum ambulâsse. Et Guillelmus Fabricius, *cent.1.obs.51.* refert, adolescentem duodecim annos natum tumore insigni duro ac dolorifico musculorum rectorum abdominis ad vmbilicum laborasse, ruptóque tumore excrementa per quatuor, aut quinque hebdomadas per hãc viam, nihil verò per intestina excretum, tandemque puerum mortuum fuisse.

CAPVT II.

De Hernia Vmbilicali.

Hernia vmbilicalis.

VAria deinde tumorum genera patitur vmbilicus, & sæpè supra modum prominet, qui tumores, etsi à variis causis ortum habent, vt mox dicetur, omnes tamen herniæ vmbilicalis, & vmbilici procidentiæ, à Græcis ἐξομφάλου & ὀμφαλοκήλης nomine appellari solent.

Causæ.

Causa.

Causa verò, ob quam vmbilicus prominentior redditur, est vel humor emolliens & laxans, vel pondus grauans & distẽdens, vel etiam rumpens. Cùm n. ab his ligamentis firmetur vmbilicus, si rumpantur, quod interdum accidit, vmbilicus partium incumbentium pondere grauatus cedit & laxatur.

Causæ autem, quæ vmbilicum in tumorem attollunt, sunt variæ. Primò enim fit vmbilici prominentia ab intestini vel omenti procidentia; secundò à flatu vmbilicum extendente; tertiò ab aquâ; quartò à carne ibi excrescente: qui tumores etiam diuersis nominibus ab Authoribus appellantur. Qui enim ab intestinis tumor est, eũ ἐντερόμφαλον appellant: qui ab omento, ἐπιπλόμφαλον: qui ab aqua, ὑδρόμφαλον: qui à flatu, πνευματόμφαλον: qui à carne σαρκόμφαλον.

Intestinorum & omenti in vmbilicum procidentia.

Intestinor. & omenti in vmbilicum procidentia.

Primò interdum intestina vel omentum è suâ sede elapsa vmbilicum in tumorem attollunt. Quod accidit, cùm peritonæum eò loci vel laxatur, vel rumpitur; idque multis de causis, vel ob percussionem, casum, saltum, ponderis grauis eleuationem, partum difficilem, equitationem, flatus in abdomine contentos, vociferationem & cantum, ploratum in infantibus, risum.

Solent a. tumores hi præter modum interdum increscere, refertq; Forestus, *lib. 27. obs. 30.* mulierem quandam septuagenariam vltra annos viginti ruptura vmbilici affectam omphalocelem duo capita humana ferè excedentem habuisse. Scribit etiam Guillelmus Fabricius, *cent. 3. obseru. 63.* feminam quandã quinquagenariam robustam & obesam in difficili partu relaxationem vmbilici protraxisse è qua procidente omento tantus tumor exortus, vt magnitudine vterum, qui fœtum maturum gestat, æquaret, ventre nihilominus suam seruante proportionem. Extuberantia verò

illa vmbilici, veluti ingens saccus propendebat, vt manum ferè inter ventrem & saccum istum facilè imponere posset, interim sua negotia domestica, vt sana administrabat.

Signa Diagnostica.

Signa.

Si tumor hic sit ab intestinis, non admodum durus est, neque etiam mollis planè, & retento spiritu increscit, vbi æger supinus decumbit, intestina plerumque cum strepitu & rugitu in suum locum regrediũtur, atque ita tumor subsidet.

Si ab omento sit tumor, eadem ferè signa habet, quæ tumor ab intestinis. Hoc tamen ipsi proprium est, quod tumor ab vna parte est mollior, & ad basim latus, in verticem angustus. Abest omnis dolor. Et cum tumor digitis premitur, omentum in suum locum redit, & tumor subsidet.

Si tumor ab intestinis & omento simul sit, signa mixta adsunt. Et in tumoribus ab hisce causis excitatis, vt & in eo, qui à flatu excitatur, tumor totius corporis cuti concolor est.

Prognostica.

Prognostica.

I. Tumor vmbilici ab intestino vel omento elapso quò recentior est, & minor, ac in molliore corpore, eò faciliùs curatur: quò antiquior, major, & in corpore duriore, eò periculosior, & curatu difficilior est. Et propterea in pueris ob corporis mollitiem tumores hi, qui à peritonæi ruptura fiunt, facilius, & medicamentis curantur: in adultis verò non nisi manûs operâ: cùm peritonæum scissum & ruptum in his non coalescat.

II. Malum tamen hoc non est contemnendum. Quandoque enim ileos lethâlis illi superuenire solet. Sic narrat Forestus, *lib. 27. obseru. 30.* duas mulieres, quæ exomphalo laborabant; in ileum incidisse, vt stercora per os rejicerent, atque ideo etiam obiisse.

Indicationes.

Indicationes.

Si tumor vmbilici sit ab intestinis vel omento, ob peritonæi rupturam vel laxationem, intestinum vel omentum primò in locum suum reponendum; deinde si peritonæum sit laxatum, illud astringendum, si ruptum, consolidandum. Atque vt vtrumque facilius fiat, omnes causæ, quæ laxationem vel rupturam peritonæi excitare possunt, & supra sunt propositæ, vitandæ.

Curatio.

Curatio.

Corpore purgato medicamenta astringentia & consolidantia exhibenda, quæ supra *de hernia intestinorum part. 2. sect. 1. cap. 6.* sunt proposita, ex *sanicula, consolida, ophioglosso, perfoliata, herniaria, rosis, caudâ equinâ, polygono, plantagine, myrto & similibus*, quæ in *vino rubro* coquẽda sunt, & colatura *saccharo* dulcoranda, atque singulis diebus mane Vnc. ii vel ℥. iij, exhibendæ.

Vel ℞. *Pulu. rad. consolidæ majoris,*
saniculæ,
ophioglossi, an. Dr. i. ß,
mastiches,
corall. rubr.

boli Armeni an. Drach. i.
conf. rof. rubr. antiq. Vnc. i.
cinam. Drach. ß.

Cum *fyrupo myrtino* Fiat Electuar.

Topica. Topica fimul conuenientia parti affectæ, inteftinis vel omento prius in locum fuum repofitis, imponenda.

Exomphal. cura Foresti. In recenti exomphalo infantium nuper natorum Foreftus quatuor rotulas ad formam ftufari feu nummi parui rotundos è corio rubro conficit, oxycroceo obductas, eafque findone rubro cooperit, vel etiam fine findone vtitur. Vnam autem rotulam per quatuor pluresue dies, antequam eam amoueret, affixam manere permifit. Deinde aliam appofuit. Magiftrum vero Iohannem Tiengium Medicum percelebrem Ambftelrodamenfem accepiffe fcribit petias tres ex panno lineo, primam magnitudinis denarij, fecundam ad magnitudinem quadrantis, & tertiam ad magnitudinem medij ftufari, inungendo primò *oleo ouorum*, & ita rotulam vnam ponendo fuper aliam, & vltimò imponendo emplaftrum glutinans, quale ibi defcribitur, alutæ inductum. Inungebat autem fingulis tribus diebus femel, poftea fex dierum fpatio, & vmbilicum diligenter ligabat, ne exire poffet, idque continuauit ad perfectam curationem.

Vel ℞. *Picis naualis,*
maftiches an. Vnc. ß.
farcocollæ,
hypociftidis,
fang. Dracon.
aloës,
thuris an. Drach. ij.
pulu. rad. confol. maio. Drach. iii.
vifci querni Drach. ii.
terebinthinæ,
ceræ ana q. f.
F. Emplaftrum.

Vel ℞. *Pulu. rad. confolid.*
fang. Drac. an. Vnc. ß.
maftich. Vnc. j.
thuris,
boli Armeni,
nucum cupreffi an. Vnc. ß.
picis naualis Vnc. vi.
terebinth. q. f.

Terebinthina & *pix naualis* liquefiant, & ab igne remotis pulueres infpergantur, & bene mifceantur. F. emplaftrum.

Diæta. Simul diætæ recta ratio obferuanda. Aëris frigida intemperies, & ventus vitandi. A cibis flatulentis abftinendum, aluus lubrica feruanda Vociferatio cantus, fletus, ponderum grauium eleuatio, & omnis motus nimius vitandus.

Chirurgia. Si hoc modo ruptura non confolidetur, ad incifionem & chirurgiam confugiebant Antiqui, quæ tamen, vt Celfus ait, non infantibus competit, fed adultioribus, & iis, qui bono corporis habitu funt præditi. Quâ ratione a. ifta operatio fieri debeat, Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 51.* & Celfus, *lib. 7. c. 14.* tradunt.

Verùm rectè cenfet hîc Hieronymus Fabricius ab Aquapend. *de operat. chirurg.* Chirurgiã hanc non ita tutam effe. Ideóq; ille medicamentis & vinculo vti mauult, quibus fi non planè fanatur malum, in meliorem tamen ftatum adducitur. Parat nimirum cingulum ex linteo, quod abdomen, cingat ftringatque, & ea parte, qua vmbilicus eft, puluinar duriufculum obtineat, in cuius centro fit globulus ex adftricto linteo, qui in vmbilici

XXxxx ij

dilatationem sese insinuet, & intret ita, ne omentum vel intestina exire permittat. Prius verò vmbilico apponit sequens ceratum.

℞. *Boli Armeni,*
sang. draconis,
masticbes,
sarcocollæ an. Drach.i.
bislinguæ,
tegulæ pulueris an. Drach.iij.
resinæ pini Vnc.i. ß.
oui albuminis,
ceræ an. q. s.
Fiat Ceratum.

Si verò nullo modo prolapsa intestina vel omentum reponi possint, & nihilominus ægro, dum propter pondus superiores partes deorsum trahunt, magnam molestiam creant, fasciâ continenda est pars prolapsa, qualem describit & depingit Guillelmus Fabricius, *cent.3. obseru. 64.* Parandus nimirum ex tela triplici thorax, ita tamen, vt vltra costas nothas non descendat. Thoraci isti in dorso è regione homoplatarum ex vtroque latere fascia duos digitos transuersos lata vndique perforata annectenda est; istis prætera fasciis paruis fascia magna sacculata beneficio lororum annectenda est, quæ eleuari, & laxari secundum necessitatem & voluntatem ægri beneficio lororum & foraminum potest.

De Hernia vmbilicali Aquosa.

Hernia vmbilici aquosa. Interdum verò vmbilicus ab aqua in tumorem attollitur, qui Græcis ὑδρόμφαλος appellatur.

Causæ.

Causæ. Causa huius tumoris est vmbilici relaxatio. Fit autem illa ab humore aquoso in abdomine, præcipuè inter peritonæum & abdominis cutem collecto, nonnunquam etiam per venam vmbilicalem laxatam affluente.

Causæ autem collectionis humoris possunt esse omnes eæ, quæ in hydrope sunt explicatæ. In infātibus verò causa interdum est lac nimis serosum.

Signa diagnostica.

Signa. Tumor hic laxus est, & si prematur; quædam aquæ fluctuatio percipitur, & ad digitorum compressionem nec minuitur, neque augetur, & candela apposita limpidus & perspicuus apparet.

Prognostica.

Prognostica. In infantibus tumor talis est sine periculo, & facilè curatur, atque bona Diæta nutricis plerumque emendatur. In adultis verò, & cum aliis morbis, vt hydrope, conjunctus, periculo non caret.

Indicationes & curatio.

Indicat. & Curatio. Aquosi humoris prouentus præcauendus, & quæ in vmbilico collecta est aqua tollenda. Ideoque si in infante hoc accidat, nutrici talis diæta imperanda, quæ lac minus serosum generet; si adultis, etiam collectio serosi humoris præcauenda, & si quis collectus sit, conueniente modo euacuandus, vt in hydrope dictum.

Topica quod attinet, ea vsurpanda, quæ aquam exsiccandi, & discutiendi vim habent, qualia in hernia aquosa sunt proposita, & ab Aëtio,

tetrab. 4. serm. 4. cap. 26. descripta. In pueris vtile est cataplasma ex arnoglosso, & lentibus simul coctis paratum.

In alijs ℞. *farine lupin.* Vnc. i.
pulu. rof. rubr.
flor. chamam. an. Vnc. ß.
boli Arm. Drach. ij.
Cum *vino* F. Cataplasm.

Si medicamentis tumor non cesset, sectio instituenda, vt Paulus Ægineta *lib. 6. cap. 51.* tradit. Nimirum lunata sectio facienda, & aqua paulatim extrahenda: postea pars deliganda, carne replenda, & cicatrix inducenda, & pars sequenti vel simili decocto calefaciēte & astringente roboranda.

Vt ℞. *origani,*
pulegy,
betonicæ,
saluiæ,
anethi,
flor. chamæmeli,
rof. rubr.
balaustior.
baccar. myrti.
nuc. cupressi an. q. s.

Coq. in *vino austero*, & spongia decocto isto imbuta vmbilicus foueatur.

Plura videantur *de Hernia aquosa.*

De Hernia vmbilici Flatulenta.

Causæ.

Hernia vmbilici flatulenta. Causa.

Hernia vmbilicalis flatulenta fit, quando flatus vmbilicum distendunt. Accidit autem hoc, cùm flatus multi in abdomine collecti vmbilicum extra pellunt; id quod euenit aliquando in tympanite.

Signa diagnostica.

Signa.

Tumor hic mollis est, & digitis cedit, sed statim redit, ac percussus sonitum quasi edit, ac ægro supino jacente eadem figura manet.

Prognosticum.

Prognosticum.

Tumor flatulentus vmbilici difficulter sanatur: imò, vt Celsus, *lib. 7. cap. 14.* scribit, quod ex spiritu vitium est, medicamentum non admittit: quia causam plerumque in visceribus latentem & fouentem habet. Interdum tamen discutientibus tollitur; & sæpe infantibus accidit, in quibus non difficulter curatur, cùm nullum viscerum insigne vitium intus lateat.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

Flatus tumoris causa discutiendus est ijs medicamentis, quæ in hernia flatulenta sunt proposita, decoctis, fomentis vel sacculis è floribus chamæmeli, ruta, calamintha, semine milij, cumini fœniculi, anisi, carui, ammeos, furfure.

Si tamen interdum aliquot viscerum vitium sit, quod flatus suppeditat, illud prius curandum.

Hernia Vmbilici Carnosa.

Hernia vmbilici Carnosa.

Denique interdum caro excrescens vmbilicum in tumorem attollit. Easdem autem generationis causas habet, quæ in Sarcocele sunt expositæ.

Cognoscitur autem hic tumor, quod sit durior, & prementi digito non cedit, & siue æger supi-

tem propter ingentes dolores, imò lipothymias, quæ protinus ex arcta ligatura superueniebant, primâ die radicem fungi non satis arctè ligare posset, sequentibus diebus tertio quoque die filum nonnihil, prout æger ferre potuit, constrinxit. Interim quæ dolorem leniunt, fungo apposuit, linteum quin etiam reduplicatum decocto herbarum astringentium, veluti plantag. geranei, equiseti, rosarum, scrophulariæ, & huiusmodi cum pauco aceto madefactum applicuit. Et cùm propter dolorem & lipothymiam omnes simul ligare non posset, primâ vice duos tantum filo prehendit, quibus ablatis tertium quoque eodem modo aggressus est. Post casum fungorum puluerem ex topico supra proposito cum pauxillo *alum. vst.* inspersit, & idem illud medicamentum applicuit. Atque hoc modo æger sanatus est. Monet autem hîc Fabricius, vt tria sunt vasa vmbilicalia, ita etiam tres fuisse fungos, eosque separatos, & tàm ex corde, quàm ex hepate originem habuisse.

CAPVT III.

De Vmbilici inflammatione, abscessu, & vlcere.

Inflammatio.

Vmbilici inflammatio.

NOn solùm autem tumores modò propositos vmbilicus patitur, sed etiam quandoque inflammatur, à calido sanguine eò confluente: id quod accidit, vel à percussione, aut lapsu, aut sectione, ob quam venæ & arteriæ in vmbilico rumpuntur, aut laxantur, vt sanguinem effundant, vel cum is à dolore attrahitur. Et accidit sæpe inflammatio vmbilici infantibus, cùm is præciditur, aut perperam ligatur. Cui quoque occasionem præbet ploratus & ejulatus infantium. Sæpe etiam istud accidit propter affluxum materiæ serosæ ad hunc locum. Cùm enim natura, fœtu in vtero existente, humorem serosum in hunc locum mittere solebat, eiusmodi operis nondum oblita interdum eundem humorem ad hunc locum mittit, vnde dolor excitatur, & inflammatio.

Tumor hic est durus, rubeus, calorque & pulsus in loco affecto percipitur, absuntq; signa intestini vel omenti prolapsi, vel flatûs, vel aquæ, vel carnis excrescentiæ.

Inflammatio autem hæc sæpe periculosa est. Si enim in abscessum abeat, atque hic rumpatur, intestina procidũt & infantes moriuntur.

Vt autem curetur imprimis danda opera, vt dolor leniatur; deinde vt affluxus humorum præcaueatur; tertiò vt quod influxit, discutiatur & digeratur.

Medicamenta ex aliarũ partium inflammationibus nota sunt. Auicennas hoc vtitur.

℞. *Spicæ Celticæ* Vnc. ß.
terebinth. Vnc. iij.

Misce & cum *oleo sesamino*, vel *amygd. dulcium* in formam Vnguẽti redigantur atq; imponantur.

Potest etiam *Cerusa & lithargyrum*, cum *oleo sesamino & terebinthina* in formam Vnguenti redigi & imponi.

Alia quoque medicamenta, quæ testium & mammarum inflamma-

tionibus vtilia sunt, hic locum habent.

Abscessus & Vlcera.

Vmbilici abscessus & vlcera.

Ex Inflammatione Vmbilici sæpe abscessus fiunt, qui, vt iam dictum, in infantibus satis periculosi sunt. Si in adultis, quod interdum accidit, tales abscessus generentur, aperiendi sunt, & vt alia vlcera curandi. Plerumque autem talia vlcera lethalia sunt, cùm in abdomen penetrent, & vicina intestina tenuia putredine inficiant & corrumpant.

CAPVT IV.

De Vermibus & lapidibus in vmbilico genitis.

Vermes in Vmbilico.

Vermes vmbilici.

VErmes in vmbilico generari, quos *den Nabelwurm* : alij *den Geikwurm : oder Beixwurm* appellãt, à multis equidem pro fabuloso habetur : à plurimis tamen refertur, confirmatque id *αὐτόπτης* & oculatus testis D. Ioh. Georgius Brenggerus, Medicus Caufftbyrensis, in *Epistola obs. D. Philippi Hœchstetteri Decadi 6. annexa*, dum scribit, fuisse puellam semestrem, quæ hoc affectu laborabat, quæ valdè inquieta erat, cum febriculâ quadam inordinatâ. In quà cùm pharmaca parum proficerent, mater eius nobilis femina, suspicata esse vermem in vmbilico, ei imposuit vnum è pisciculis, quos fundulos vulgò vocant, viuum, fasciisque alligauit quotidie semel, & per horas 24. ita relinquebat. Vermis autem ita depascebatur pisciculum semper relictis ossiculis, ac mox subducebat se iterum in venam illam. Accidit autem post 8. vel 10. dies, vt fasciæ prædictæ laxatæ nónihil deorsum delatæ ab vmbilico recedentes pisciculum secum traherent : hinc vermis escam insecutus ex vmbilico totus excidit, & regressum in vas vmbilicale inuenire non potuit, & sic extra corpus per ventrem infantis extensus mortuus repertus fuit, semipedali longitudine, figura terete, latiuscula, pellicula non tenui ac leui, qualis lumbricorum esse solet, sed duriuscula, seu subcrustaceâ, colore pallido ex luteo albicante.

Similem planè historiam recenset Vir Clarissimus, Dn. Doct. Rupertus Sultzbergerus, Medicinæ in Academia Lipsiensi Professor, amicus meus honorandus, *in disp. de vermibus in homine*, in hunc modum. Infans nobilissimi & strenui Viri Dn. Georgij Ernesti à Weissenbach filiolus semestris aliquot dies noctesque totus inquietus & vagiens, osculo quasi purpurascente, capitulum hæc illuc miserè iactabat, dejectiones erant vel virides vel cineritiæ, instar pulmenti è carne concisâ crassæ : frustra tentatis quibusdam remediis fundulus ad vmbilicum infantis applicatur, qui elapsis duabus horis conspicitur in latere illo, quo vmbilico alligabatur, foramine pisi magnitudine excauatus. Eo abiecto alter apponitur fundulus, qui per noctem integram ad vmbilicum ita relictus mane parte illâ, qua cutem infantis contingebat, totus cósumptus visitur, atque, nihil præter *σκελετὸν* superesse.

pereſſe. His cognitis putamen nucis auellanæ dimidiatæ maſſula quadam ex puluere vitri Veneti cum melle ſubactâ, addito tantillo herbæ ſabinæ repletur, & infantis vmbilico [illegible]atur per noctem. Manè iterum bona ipſius quantitas cōſumpta conſpicitur: repletur denuò & apponitur, donec tertia vice ab vmbilico remotum integrum, nihilque exeſum conſpicitur: tunc exhibito per ſuperiora cornu ceruino cum aqua tanaceti, atque exploratis ſedulò viſiſque alui excrementis ſummè tunc fœtentibus reperitur vermis in faſciis, vel potius exuuiæ eius ſpithamæ ferè longitudine, capitulo abrupto, quantitate lentis minoris, forma ferè majoris muſcæ, duriuſculo, tamen & iuxta vtrumque oculum proboſcide ſatis conſpicua ornatum, quod reſeruatum adhuc monſtratur. Verme hoc excluſo omnia ſymptomata remiſerunt, & infans pleniſſimè conualuit.

Hinc vulgò & noſtris fœminis vſitatum eſt, ſi infantes inquieti ſint, plorent, labia purpuraſcant, caput hinc inde jactent, nec alterius morbi adſint indicia, vermem in vmbilico latere ſuſpicantur, idque vt explorent, fundulum viuum vmbilico applicant, qui ſi arrodatur, vermem reuera latitare exiſtimant, quem vt necét, puluere vitri Venetiani ſubtiliſſimo cum pane & melle mixto (alij etiam puluerem ſabinæ addunt) putamen dimidium nucis juglandis replent, idque vmbilico ad necandum vermem imponunt.

Lapides in Vmbilico.

Lapides Vmbilici. Lapides in Vmbilico repertos fuiſſe, obſeruatum eſt, teſtaturque id Author definitionum Medicarum, & hunc affectum πα-ομφαλον appellari ſcribit, ac Columbus *lib.* 15. *Anat.* idem confirmat, vt & Marcellus Donatus, *de hiſtor. med. mirab. lib.* 4. *cap.* 30.

CAPVT V.

De Vulneribus vmbilici, & vaſorum eius abruptione.

Vulnera Vmbilici. TAndem etiam vulneratur quandoque vmbilicus, cuius vlnera ſatis lethalia ſunt, cùm inteſtina vicina, & ventriculis facilè ſimul vulnerari poſſit, & inteſtina facilè procidere. Et refert Guilh. Fabricius, *cent.* 1. *obſ.* 53. adoleſcentem quendam poſt vulnus exiguum inter vmbilicum & coſtas mendoſas acie gladij ipſi inflictum, mox humi procubuiſſe, & quamprimum expiraſſe. Cadauere diſſecto interiora omnia illæſa inuenta ſunt, præter vmbilicalem venam, quæ plane abſciſſa fuit, cauſamq; mortis ſubitæ fuiſſe putat Fabricius, quod ligamento hoc, in quod vena vmbilicalis abit. Hepar ab vmbilico alligatur, quo abſciſſo hepar ſurſum retrahatur, & diaphragma adeò comprimat, vt homo neque exſpirare, neque inſpirare poſſit, imò ſuffocetur ilico. Hinc Scaliger *exerc.* 246. *ſect.* 2. ſcribit, apud Ægyptios Graſſatores & Rebelles pro ſupplicio viuos exui corio. Eos ita demum magno cum cruciatu viuere, ſi carnifex vmbilicum ferro non attingat, eò tacto ilico exſpirare. Ioh. Riolanus tamen

Anthropog. lib. 2. cap. 12. non putat, tantam eorum esse necessitatem, vt vno rupto, vel omnibus incisis hominem interiri necesse sit, aut deterius viuere, dyspnœâ fatigatum. Nam venæ vmbilicalis defectum supplere ligamentum illud xyphoidi affixum. Scribitque se vidisse in Æthiopica muliere saltatrice agilissima venam vmbilicalem abruptam, & inter hepatis fissuram reuulsam, atque arefactam, quæ sine vllo vitæ incommodo, aut respirationis impedimento viuebat. Quin etiam in pluribus mulieribus, quæ sæpius vtero gestarunt, vasa tria vmbilicalia inferiora deprehendi abrupta, nec ad vmbilicum peruenientia, quorum adminiculo carere potest vesica duplicato peritonæo in homine solo suspensa & inclusa.

CAPVT VI.

De Peritonæi Morbis.

Peritonæi Morbi.

PEritonæum quoque aliquos morbos patitur, & interdum præter naturam laxatur, rumpitur, vulneratur. De eius laxatione & ruptura, quæ in inguinibus scroto, vt & vmbilico accidit, suis locis jam dictum. Et Antiqui quidem varias hîc Chirurgias proponunt, vt apud Celsum videre est: Verùm quia illæ admodum difficiles sunt, malunt plerique ægri, & tutius etiam est, affectus eiusmodi gestare, & fascijs lenire, quàm eiusmodi chirurgiæ se subijcere. Interdum tamen & in alijs præter inguina, & vmbilicum locis laxatur & rumpitur. Ita refert Marcellus Donatus *de histor. med. mirab. lib.* 4. *cap.* 3. Perillustrem fæminam, cùm disrupto peritonæo supra vmbilicum in violento partu, per multos annos nulla deligatione alióue præsidio adhibito rupturam tulisset, eam indies ita dilatatá fuisse, vt intestina, præsertim gracilia, laberentur, ita vt cibariorum in ventriculo confectorum distributio per illa minimè fieri posset, sed natura grauata, tertio, quarto vel quinto quoque die, prout magis vel minus cibum ingerebat, per vomitum esculenta & potulenta semicocta rejecisse. Noctu tamen, cùm cubaret, vt plurimùm ex situ adiuta intestina retrocessisse, tandemque subortis doloribus, & materia plurimâ, flatibus tumentibus intestinis per rupturam elapsis, suborta inflammatione, disruptáq; tunica intestinali, nec non & ventris cute, prolabente pure biduo, vitam cum morte commutasse. Vidi ipse etiam fæminam, quæ ex peritonæi ruptura tumorem quatuor ab vmbilico digitis in latere habebat, & Platerus *lib.* 3. *obs.* narrat, Mercatori cuidam, cui taurus, impetu facto, cornibus abdomen in latere circa vmbilicum perfoderat, post conualescentiam, exiguum tumorem, rupto illîc peritonæo remansisse: quem cùm negligeret, tandem sensim è peritonæi cauitate emergentibus intestinis tumorem in immensum excreuisse, ipsumque & febre acuta, & stercoris euomitione adeo periculosè & extremè laborare cœpisse, vt de illius salute pene desperaretur Ad sectionem tamen, reponendáque intestina, tanquam extremum remedium confugit Platerus, quâ in

cute illius loci tentatâ, & foramine peritonæi rupti, licet difficulter digito inuestigato & inuento sensim intrusit intestina, vt æger mox sanitati restitutus fuerit, qui tamen tumorem postea vinculis coërcuit.

Modus autem curandi idem est, qui in cura Herniæ vmbilicalis propositus est. Antiqui quidem vt apud Celsum videre est, & modò dictum, varias chirurgias instituebant: verùm quia plerumque ægri eiusmodi chirurgiis iisq; satis molestis & operosis raro se committunt, sua sorte contenti fasciis commotis adhibitis vitam producant, oportet. Et quia huiusmodi procidentiæ rarò in ventrem retrudi possunt, aut si retrudantur, difficulter tamen retinentur, maximasque molestias ægro pariunt, tum propter pondus superiores partes secum deorsum trahunt, fasciam quandam sacculatam excogitauit Fabricius *Cent.* 3. *obs.* 64. quâ extuberantia illa tàm commodè sursum retrahitur, atque subleuatur, vt nullam ferè molestiam atque incommodum pariat.

Vulneratur tandem etiam peritonæum: sed quia vulnerari non potest, nisi cutis simul & musculi abdominis vulnerentur, de vulneribus peritonæi vnâ operâ, *de vulnerib. abdom.* dicetur.

CAPVT VII.

De Musculorum abdominis inflammatione, & abscessibus.

Musculorũ abdominis inflammatio.

IMprimis verò notatu digna est inter morbos abdominis musculorũ eius inflammatio: & ab hepatis inflammatione, quam non raro præ se fert, diligenter distinguenda: cùm etiam ipsi Medici hâc in re fallantur. Ita Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 7. refert, Stesianum quendam quasi, abscessum in Hepate habentem ab aliis Medicis curatum fuisse: id quod Galenus negauit, & monstrauit abscessum esse inter musculos transuersos & obliquos abdominis. Sic Valeriola, *lib.* 4. *obs.* 5. narrat, feminam quandam ingenti hypochondrij dextri dolore cum tumore insigni & circumscripto affectam, ac spirandi difficultate laborantem à Medico, vt phlegmone hepatis affectam curatam fuisse, quam postea ipse inflammatione musculorum abdominis laborare agnouit.

Signa diagnostica.

Signa. Equidem signorum quædam hîc occurrit affinitas: tamen etiam signa sunt, quibus discernuntur. Inflammationis Hepatis signa supra, *part.* 4. *sect.* 1. *cap.* 6. enumerata sunt. Si verò musculi abdominis inflammantur, corporis color, vt in inflammatione Hepatis, non ita mutatur, tumor ad figuram musculorum extenditur, nec rotundus est, vt in inflammatione hepatis. Et quidem rectorum musculorum abdominis tumores oblongi sunt, & per totum ventrem extenduntur. Cutis supra tumorem non sine dolore contrectatur, apprehensa quoque digitis, vt attrahatur, minimè sequitur ob tensionem. Interdum rubedo apparet, præsertim si affectio in externis musculis hæreat. Quocumque deniq;

modo æger decumbat, eadem tumoris magnitudo manet, nec, ſicut in Hepate, dum decubitus fit in latus ſiniſtrum, tumor maior apparet, & contrà minor, corpore in dextrum reclinato. Si tranſuerſi muſculi inflammantur, magis afficiuntur partes profundæ, dolorq; eſt vehementior, quàm in aliis muſculis; cùm illi muſculi ſint membranoſi circa finem, & neruos plures mollioreſque obtineant, & cum peritonæo aponeuroſi conjungantur.

Et quidem non mirum eſt, interdum hoſce muſculos inflammari, cùm inſignia vaſa obtineant, alia aſcendentia, alia deſcendentia. Aſcendunt enim ab inferioribus venæ & arteriæ epigaſtricæ; deſcédunt à parte ſuperiore venæ & arteriæ mammariæ, & per anaſtomoſes circa regionem vmbilico adjacentem coniunguntur.

Curatio.

Curatio. Curatio talis, qualem inflammationes aliæ requirunt, & hîc inſtituenda. Ideoque hîc curationem à Valeriolâ loco allegato deſcriptam exempli loco proponam.

Cùm mulier plethorica eſſet, Valeriola ad plethoram minuendam, & humoris ad partem affectam decumbere parati reuulſionem venæ internæ in cubitu dextri brachij ſectionem, præmiſſo lene clyſtere, inſtituit, & vncias ſexdecim ſanguinis detractis ſubſedit; cùm eſſet ſanguinis confluxus, & plenior corporis habitus, ipſáque ægra valido robore prædita.

Cùm à ſanguinis miſſione & dolor minueretur, & tumor detumeſcere videretur, apozema ſequens exhibuit.

℞. *Borrag.*
buglos.
vtriusque cichor.
acetoſæ omnium cum radicibus an. M. i.
agrimon.
ſummit. lupuli,
fumariæ,
lapathi acuti,
capillor. Veneris,
ceterach,
hyſſopi,
fœniculi,
meliſſæ an. M. ß.
ſem. melonum cum cortice contuſ. Vnc. ß.
acetoſæ,
endiuiæ,
portulacæ an. Drach. i.
petroſelini,
apij an. Scrup. ij.
vuarum paſſarum num. xx.
prunor. dulc. num. xii.
glycyrrhizæ raſæ Drach. vi.
polypod. q. Vnc. ß.
flor. cordial.
thymi an. P. ii.

Coq. in *aq. hordei recenti* ad ℔. ii. & colentur. In colatura diſſolue
ſyr. endiuiæ compoſiti,
de duab. radicib.
capillor. Vener. an. ℥. ii. ß.
ſacch. q. ſ.

Fiat ſyrupus, pro quatuor doſibus matutinis, qui aromatiſetur
cinam.
ſantali citrini an. Drach. i.

Finito ſyrupo & coctione in vrina apparente ſequens cholagogum & phlegmagogum exhibuit.

℞. *Agarici albi* Drach. ii.
rhabarb. electi Drach. i. ß.
zingib.

schœnanthi,
mastich.
cinam. an. Scrup. ß.
Infund. in *aq. endiu.*
buglosſ.
hyſſopi, cum pauco mellis rosati.
Per noctem.
Colaturæ adde
Elect. rof. Mef.
diaphœnici an. Drach. ii.
ſyr. roſ. ſolut. Vnc. i.
Miſce.

Cum decocto præcedentis apozematis F. Potio.

Sequenti die clyſterem ablutiuũ ex *decocto hordei, furfurum & ſeminum lini ac melonum*, adiecto *diacatholico & oleo violarum* ac *melle roſato* applicari iuſſit.

Et quoniam tumor in muſculis rectis abdominis, qui hepati incũbunt, conſiſtebat, eratque in parte durities, emollientibus & diſcutientibus, ac leuiter roborantibus ob hepar vicinum vtebatur. Fouebat nimirum partem hoc decocto.

℞. *Maluæ,*
althææ cum radicibus an. M. i.
rad. bryoniæ M. ß.
abſinth. M. i.
origani M. ß.
ſem. lini,
fœnigræci an. Vnc. i.
aniſi,
anethi an. Vnc. ß.
flor. chamæm.
meliloti,
roriſmar. an. P. i.

Coq. in 2. *partib. aquæ & tertia vini potentis*. & decoctum linteaminibus parti affectæ ante cibum applicetur.

Mox à fotu ſequenti vnguento pars inungebatur.

℞. *Vng. dialth.* Vnc. iv.
emplaſt. Filij Zachariæ Vnc. ii.
ceræ propoleos,
fecis olei de lilio an. Vnc. i.
pingued. anat.
gallinæ an. Drach. vi.
ammoniaci ſapâ diſſoluti,
bdellij,
maſtiches an. Scrup. iv.
ſtyrac. calam.
benzoes,
rad. irid.
florent. an. Drach. i.

Miſce & cum *pauca cera, oleo irino* liquata, fiat Vnguentum.

Vbi diebus duodecim his eſſet topicis vſa, tumor plane aboleri & dolor ſedari cœpit. Quia tamen ventris tumor adhuc perſtabat, ad corpus purgandum primò exhibuit *pilulas ex Hiera ſimplici, agarico trochiſcato, rhabarbaro*, cum *puluere ſenæ præparata* adiecto *maſtiche* & *granis aliquot dacrydij*, interdum etiam *ſyrupum ex decocto antecedente* paratum adjiciendo *folior. & folliculor. ſenæ* Vnc. ij.
medullæ carthami Vnc. i.
epithymi Drach. vi.
rhabarb. Vnc. ß.
ſacch. q. ſ.

Quem decimo quoque die exhibuit.

Tandem *decocti chinæ* parati è *rad. chinæ* Vnc. i. ß. in *aq.* ℔. ij. vſque ad dimidias coctæ, Vnc. viij. ad ſudorem conciliandum exhibuit.

Ventri etiam admouit Emplaſtrum *ex ſtercore bubulo & caprillo* in *aceto* feruefactis & cum *cumini, aniſi, & anethi ſeminibus*, ac *terebintina* mixtis paratum.

Notandum autem de hâc curatione, non fuiſſe puram inflammationem, ſed craſſum & glutinoſum

ſuccum fuiſſe admixtum. Et ſolent plerumque hi tumores, etſi inflammatorij ſint, eſſe diuturniores, quod aliquoties obſeruaui.

Et cùm hi tumores plerumque loco profundiore ſint ſiti, ſi in abſceſſum mutentur, non facilè is ad exteriora aperitur, ſed ſæpè chirurgi opera requiritur, cuius rei exemplum habet Franciſcus Rouſſetus, *de partu Cæſar. ſect.* 3. *cap.* 2. vbi refert, illuſtrem quandam feminam habuiſſe abſceſſum, qui ortum ducebat iuxta principium muſculi recti dextri lateris ſupra vmbilicum digitis tribus, loco fundo ventriculi vicino, iuxta hepatis regionem, & poſt multos diuerſos & chronicos ſibi inuicem ſuccedentes morbos natura vitioſos humores in hunc locum detrudente ortus erat. Abſceſſu aperto incredibilis & tanta puris copia ſummo cum impetu prodiit, vt vſque ad pedes lecti proflueret, & quidem vltra ſeſquimenſis ſpatium copioſiſſimè effluxit per vulnus, quod cauterio actuali excitatum fuit. Similem hiſtoriam habet Dodonæus, *obſeru. medic. cap.* 29. de quodam Scribâ, qui cùm dextri lateris cum febri dolore correptus eſſet, iuxta ac paulò infra coſtas nothas, Medicumque acceſſiuiſſet, qui ipſum vt pleuriticũ curauerat, atque inde peius haberet, Dodonæum vocauit; qui exhibito primùm leni purgante cataplaſma emolliens applicauit, ac tumore emollito tandem ſectionem inſtituit, & cùm ex abſceſſu copioſum pus effluxiſſet, æger adhibitis vlceri idoneis remediis conualuit.

Memini etiam ante annos circiter 20. vicini mei Victoris vxorem ſimili tumore ad ipſam ferè ventriculi regionem laboraſſe, qui cùm in tantam magnitudinem excreuiſſet, vt ferè duos pugnos æquaret, ſectione eum aperiri curaui. Ex abſceſſu verò maxima, & quidem primo aliquot librarum puris copia effluxit, cum tanto fœtore, vt nec ego, nec chirurgus fœtorem ferre poſſemus, ſed ex hypocauſto ſecedere neceſſe habuerimus. Fluxitque pus poſtea aliquot diebus, & ægra idoneis vlceri curando medicamentis adhibitis conualuit, quæ annis aliquot poſt peſte extincta eſt.

Guillelmus Fabricius etiam *Cent.* 2. *obſeru.* 38. refert, virum quendam quadragenarium & robuſtum dolore maximo dextri lateris ad finem coſtarum notharum laborantem, ad ſe Lauſannam veniſſe. Cùm verò nullus tumor appareret, ſed ſaltem dolor cum febricula adeſſet, atque purgantia, fomentationes, cataplaſmata, inunctiones, diſcutientia, reſoluentia, & anodyna per aliquot dies applicarentur ſine fructu, nihilominus dolor punctorius & pulſatorius circa regionem hepatis & peritonæum perſiſteret, etſi in cute nihil appareret, dolore locum affectum monſtrante ſectio facta eſt. Quâ peracta pus copioſè effluxit. Neque diu poſt febris, dolor, lipothymia paulò ceſsârunt. Vlcus tamen propter puris copiam, quæ effluxit, per aliquot menſes apertum ſeruatum fuit. Et optima victus ratione obſeruata, & corpore per interualla expurgato, & hepate ac partibus nobilibus roboratis, æger ſanatus fuit.

Et omninò ſi pus collectum eſſe

animaduertatur, maturè abscessus aperiendus, ne nimia puris copia colligatur, quæ postea vel peritonæum penetret, & in cauitatem abdominis defluat, aut postea sine vitæ periculo euacuari non possit: cuius rei historiam habet Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obseru. 39.* de quodam Viro quadragenario, qui in dextro hypochondrio abscessum immensæ magnitudinis habebat, vt cutis totius ferè lateris ab ilii osse, vsque ad costas veras lineamque albam & spinam dorsi puris plena & eleuata esset, cum dolore continuò & magnô, lipothymiâ, nausea, appetitûs & virium prostratione. Vocatus Fabricius ob periculi magnitudinem tumorem aperire recusauit; quod cum postea barbitonsor quidam fecisset, & vomicam aperuisset, maxima puris copia inde effluxit, & dolor quidem aliquomodo imminutus est, sed intra biduum æger expirauit. Vnde monet Fabricius, vt iuniores chirurgi in magnis abscessibus aperiendis cauti sint, & materiam non confertim, sed sensim & per vices euacuent.

Interdum tamen tumores hi discutiuntur, si non sint inflammatorij. Ita scribit Marcellus Donatus, *de hist. medic. mirab. lib. 1. cap. 6.* quemdam pannorum Textorem senem tumorem indolentem ad tactum supra penem in pube sponte natum habuisse, panis crassitiem æquantem, nullo alio modo ægrum afficientem, quàm quod per initia ægrè vrinam reddebat, quæ progrediente morbo, & augescente tumore quoque suppressa est: sed discutientibus medicamentis ventoso tumore resoluto vrinam liberè excreuit, & sanitati momentaneo auxilio statim redditus, qui prius animam emissurus crederetur.

CAPVT VIII.

De Spasmo Abdominis.

Spasmus abdominis

RAri affectus mentionem facit Clariss. D. Philippus Hechstetterus, *obs. Decad. 5. cas. 1.* nimirũ spasmi abdominis, dum refert, Iesuitam quendam, habitus siccioris, corporis hirsuti, temperamenti melancholici, ætatis consistentis, passum esse affectiones spasmodicas abdominis, quarum exortus à musculis abdominis, & finis in diaphragmate & thoracis musculis fuit. Conuulsus quasi thorax spiritum difficilem, sublimem & anhelosum dedit. Aberrabat nonnihil in paroxysmo mens, cum diaphragmati noxa esset, cui cerebrum neruum implantat. Rugitus & murmura in ventre, flatuum copia; hypochondrij passio diuturnior, & inuoluntaria seminis excretio. Cuius affectionis causa proculdubio fuit flatus vel serosus humor, qui ex hypochondriis ac mesenterio per arterias mesaraicas (hanc enim puto esse commodissimam ex hypochondriis in hæc loca viam) inter peritonæum & musculorum abdominis spatium erupit, membranásque ac tendines & fibras musculorum vellicans hanc affectionem excitauit, imò etiam per easdem arterias ad diaphragma & musculos pectoris ascendit. Pectoris enim maximus cum hæmorrhoidali arteria

consensus est; cùm truncus, ex quo oritur, à corde descendens in primo statim exortu intestinales ramos propaget.

Similem morbū describit Heurnius, *de morb. capit. cap. 15.* Cùm medicinam, inquit, Patauij discebam, vidi adolescentem, cuius intestina totumque abdomen conuellebatur, testésque & vasa spermatica sub osse pubis abscondebātur, rugitus aderat, & tensio hypochondriorum. Frigida huic erat temperies, & ventriculus frigidus erat cum ardore, anhelosus erat à diaphragmate oppresso, ac mente in paroxysmo exuebatur. Praeceptores mei adhibebant flatus discutientia, & eos attenuantia, ac ea, quæ euincere potuerunt materiam frigidam, eam coquendo ac purgando, & corroborabant tantùm intestina. Primùm injectus est clyster ex decocto anethi cum Hiera, melle rosato, & oleo chamæmeli, & deinde decocto agrimoniæ & petroselini præparabatur, & postea pilulis aureis, aloëphanginis purgabatur. Foris oleo rutæ & castoreo inungebatur. Interdum accipiebat vnam pilulam ex castoreo cum syrupo betonicæ, bibebat vinum saluiatum, & ex betonica Dianisum illi in deliciis erat. Fricabantur crura. *Hæc Heurnius.*

Cùm ergò huius mali causa in hypochondriis hæreat, rectè conclusum, Iesuitam illum euacuandum esse melanagogis & phlegmagogis, & flatus discutiētia exhibenda, ob saburram in intestinis, venis mesenterij, & primis viis hærētem: Musculosa verò & neruosa corpora oleis anodinis & flatus discutientibus demulcenda, ac eorum contractionem mitigandam esse, & reliqua, vt in affect. Hypochondriacâ peragenda.

CAPVT IX.

De Abdominis tumoribus.

INtumescit etiam præter naturam abdomen, cùm eius cauitas interna vel flatu, vel humore, vel alia re id distendente in tumorem attollitur. Id quod accidit secundum naturam in grauidis; præter naturam verò in mola, falsa grauidatione, vt appellant, in ascite, tympanite, dum vermes in intestinis hærent, eáque in tumorem attollunt. Intumescit etiam quandoque venter, si tumores scirrhosi in mesenterio vel omento sint geniti, qui si plures sint, ventrem distendunt atque attollunt, non secus ac in hydropicis & grauidis fieri solet, vnde ægri pro hydropicis vel grauidis falsò habentur. *Tumores abdominis*

A qua causa autem mola & falsa grauidatio proueniant, quomodo agnoscantur, & curentur, *de morb. mulierum* dicetur. *Mola.*

Quomodo hydrops generetur, & curetur, suo loco dictum. *Hydrops.*

Qua ratione vermes & alia in intestinis latentia cognoscenda & tollenda sint, itidem *suo loco* dictum. *Vermes intestinor.*

Qua ratione quoque illi scirrhi mesenterii & omenti generentur, de illarum partium affectionibus dictum.

Non esse autem tumorem illum ex scirrhis multis hydropem; vel mulieres non esse grauidas, cognoscitur ex inæquali tumoris duritie, & ex

& ex tumoris diuturnitate & longâ perseuerantiâ; cùm obseruatum sit, nonnullos sine partium aliarum in ventre inferiore insigni aliquo incommodo ad finem vitæ vsque eiusmodi tumorem gessisse. Quomodo autem hi tumores curandi sint, modo curationem suscipiant, *de affect. p. n. mesenterij & omenti* dictum.

CAPVT X.

De Abdominis vulneribus.

HOc loco non prætereunda abdominis vulnera. Abdomen autem, vt aliæ corporis partes, cute regitur; à cute, vt Galenus, *6. meth. med. cap. 4.* docet, medio circiter loco neruea tenuitas musculorum, quàm ἀπονεύρωσιν Græci vocant, gemina tenditur membranarum ritu, quæ adeò cohærent ac tenues sunt, vt difficilè sit eos separare: pòst hos deinceps sunt musculi, sub musculis peritonæum, à quo proximè omnes partes ventris inferioris concluduntur & continentur.

Differentia.

Differentia. Hinc ergò vulnerum abdominis differentiæ constituuntur. Aliæ enim in ipsam cauitatem abdominis penetrant, vbi scilicet simul peritonæum perfossum est; Aliæ non penetrant, dum nimirum peritonæum integrum est. In vulneribus, quæ penetrant, vel aliquid ex visceribus, per vulnus excidit, vt omentum, vel intestinum, vel nihil excidit. Præterea in vulnere penetrante vel viscus aliquod læsum est, vel viscera omnia salua remanserunt.

Signa diagnostica.

Signa. An vulnus penetret in abdominis cauitatem, vel non penetret, stylo immisso cognoscitur. Si enim profùdius is penetret, peritonæum vulneratum esse, & vulnus in ipsam abdominis cauitatem penetrare indicio est. Cauendum tamen hîc, ne vulnus obliquum sit, & ita stylus immissus inter cutem & musculos, vel peritonæum & musculos longo ductu progrediatur. Vt ergò certi simus, an vulnus penetret, vel saltem obliquum sit, vinum vel alius liquor in vulnus infundendum. Si enim vulnus penetrans sit, liquor in cauitatem abdominis defluit, & non regurgitat per orificium. Si verò vulnus saltem obliquum sit, non verò penetrans, liquor per orificium vulneris regurgitat. Præterea cùm accidere possit, vt etsi vulnus penetrans sit, stylus tamen profundius non penetret, quia viscus aliquod subjacens foramen claudit, aut vulnus obliquum est, & tùm commodissimè vinum infunditur, vt de vulneris conditione certi simus.

An verò viscus aliquod vnum, vel plura etiam læsa sint, cognoscitur ex ipso viscere per vulnus sese exerente, & ex signis læso cuique visceri propriis, quæ si absint, nullum viscus læsum esse, indicio est.

Prognostica.

Prognostica. I. Vulnera abdominis magis

periculosa sunt, quæ sunt in medio abdominis, quam quæ ad latera sunt, ob aponeurosin & partem membranosam eius loci, cuius vulnus per se magis periculosum est, quàm in parte carnosa, & sudorem non facilè admittit; atque in hâc parte etiam intestina facilè excidunt, & suo loco ægrè continētur; cùm musculi recti, qui ea continent ac contrahunt, læsa sint.

II. Magnum vulnus ita periculosum est, quod intestina facilè excidunt, quæ difficulter postea suo loco restituuntur. Angusta tamen etiam vulnera, si intestina excidant, periculo nō vacāt. Nisi enim quod excidit; statim in suum locū reponatur, intumescit & inflatur, vt postea per angustum foramen suo loco restitui nequeat. Minus ergò periculosa sunt vulnera, quæ nec nimis ampla, nec nimis angusta sunt.

III. Si intestina vel omentum per vulnus excidat, nisi citò imponatur, inflatur & intumescit, vt postea reponi non possit, vnde ab aëre externo alteratur & corrumpitur & malum sæpè lethale euadit.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio.

Abdominis vulnera non penetrantia eandem curandi rationem habent, quàm aliarum partium carnosarum vulnera. De deligatione tamen obseruandum, vt fascia sit longa & lata, & deligatio fiat incipiendo à parte vulneri opposita, & ducendo reuoluendóque duo capita supra vulnus in formam crucis, eademque ducendo reuoluendóq; quoties opus.

Modus deligandi vulnera abdominis.

Penetrantia verò vulnera, in quibus nullum ex visceribus in abdomine contentis læsum est, curantur etiam vt aliarum partium vulnera; nisi quod in sutura aliquid peculiare obseruandum. Primò enim si intestinum vel omentum prolapsum sit, primò illa reponenda. Si vulnus magnum sit, vt intestina per id reponi possint, minister manibus suis totum vulnus extra apprehendere, atque intestina intus reprimere debet, & constringere, ac exiguum semper suendi prænudare. Si verò vulnus paruum sit, vt & intestinum jam inflatum, vt reponi per vulnus angustum non possit, intestina ab aëre alterata spongiâ molli vino calenti madida & expresâ calefacienda; vel animalia viuentia per medium dissecta, calentia adhuc in intestina applicāda. Quod si nec hoc modo inflatio cesserit, & intestinum reponi nondum possit, vulnus tantùm ampliādum, quantum ad intestinorum repositionem opus est. Accommodatum ad hanc sectionem instrumentum est, quod Græci συριγγότομον, id est, ad fistulas incidendas aptum, appellant. Situs autem ægri talis sit, vt caueatur, ne quod excidit, ab aliis intestinis grauetur. Itáque si in dextro latere vulnus sit, corpus in sinistrum inclinetur, si in sinistro, in dextrum, ita vt vulnerata pars semper altiorem locum occupet.

Si intestina vel omentum non sint prolapsa, vel jam in locum suum reposita. Prima cura jam esse debet, vt vlcus conueniente modo suatur. Tres autem suturæ faciendæ modos proposuit Galenus, *6. meth. med. cap. 3.*

Primus est, si cutem primò tra- *Sutura*

Sutura facienda in abdomine modus triplex.

ficias atque acum extra introrsum adigas, quæ vbi cutem & musculum totum trãsierit, peritonæo, quod ei subiectum, prætetito, per reliquum peritonæum eam ab interno extrorsum trudas; atque inde per reliquum abdomen ab interno extra transmittas: quod vbi transmiseris, rursum ab interno introrsum idem abdomen est perforandum, atque vbi ad peritonæum, quod illi subest perueneris, illud iterum prætereundum, atque contrarium ab interno extrorsum perforandum, vnáque cum eo totum ipsi vicinum abdomen. Deinde ab hoc rursum iniiciendum, atq; id cum contrario peritonæo consuendum, ac rursum, vicina cute transmissâ, iterum ab ea parte acus introrsum est injicienda, consuendumque abdomen id cum contrario peritonæo, etiam ibi vicinâ cute transmissâ. Atque hæc iterum iterumque facienda, donec totum vulnus consutum fuerit. Interuallum inter suturas quod attinet, breuissimum equidem ad viscera in abdomine continenda aptissimum est: verùm ad firmitatem breuitas parùm tuta. Quare excessus vtrobique vitandus & mediocritas eligenda.

Secundus modus consuit peritonæum cum peritonæo, & musculos cum musculis, atque ita perficitur. Primùm cutis perforanda, & ab exteriore parte introrsum acus adigenda. Vbi verò ad peritonæum ventum est, eô intacto relicto, & acu ad sinistram manum reuocata rursum ex aduersa parte ab externo introrsus vtrumque peritonæi labium est perforandum, & acu iterum ad dextram manum reuocata ab interno extrorsum abdomen traijciendum, sicque subinde pergendum, consuendo peritonæum cum peritonæo, & musculos cum musculis.

Tertius modus ille est, quô vulgò ferè in aliis partibus vtuntur, & fit acu vnô ictu & impulsu transmissa per quatuor labia, scilicet peritonæi & abdominis, quoties opus est.

Et si verò Galenus, & alij etiam suturam primam secundæ, & secundam tertiæ præferunt: tamen non sine causa monet Hieronymus Fabricius ab Aquapend. *de operat. chirurg.* quod sæpenumerò ratio vulneris, aut magnitudo aut temporis angustia non patitur artificiosâ semper vti suturâ, sed opus est communi modo quatuor labia simul consuere. Præcipit & hoc, vt siue hâc siue illâ vtamur, perpetuò tamen in subsidium suturarum glutinum applicemus; quia huiusmodi suturæ in abdomine statim & facilè rumpuntur, cùm propter motum abdominis ferè continuum, qui & in excernendis fecibus, & in respiratione necessarius est, tùm quia abdomen subindè modò cibis & excrementis impletur, modò inedia attenuatur, tum tertio propter flatus, qui continuò in abdomine vulnerato excitantur, idque distendunt.

CAPVT XI.

De fistulis & vstionibus Abdominis.

Fistulæ Abdominis.

Fistulæ abdominis. IN abdomine etiam interdum fistulæ, præcipuè super pubis latera, fiunt, cùm in eum locum humores facilius decumbant, atque ibi hæreant. Idque accidit post vulnera, abscessus, ac vlcera. Ac corrumpuntur sæpe, putredine inficiuntur, ac corroduntur simul intestina, vt per fistulam etiam feces alui egressas fuisse, compertum sit, cuius rei exempla supra, *part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 6. allegata sunt.

Curatu autem difficiles sunt istæ fistulæ, præcipuè si intestina simul affecta sint. Se tamen ista vitia omnia & curasse, & curata vidisse, scribit Hieron. Fabric. ab Aquap. *de operat. chirurg.* Veruntamen non manu, non ferro non igne, non aliis medicamentis eiusmodi abdominis & intestinorum fistulas se sanâsse scribit, sed solis aquis thermalibus, aut Montis ægrotorum, aut Aponitanis, per insessiones manè & vesperi in ijs factas, itavt aqua aut per fistulæ foramen, aut per cannulam immissam in cauitatem abdominis ingrederetur, intestinorumque erosiones sua substantia pertingeret & attingendo exsiccaret, purgaret, impleret, tandemque cicatricem induceret. Et in thermarum defectu etiam sulphur, alumen, & salem in aquâ liquare & decoquere ac insessiones moliri vtile censet.

Fistulæ verò abdominis externæ non aliter quàm incisione, sanantur; & quidem si fistula vnum orificium habeat, vtendum est Syringotomo ex altera extremitate acuto, vt finis fistulæ perforetur, & totus fistulæ meatus dissecetur, atq; aperiatur. Si verò fistula plura orificia habeat, syringotomo vtendum ex altera parte obtuso, & exiguũ globulum præfixum habente; quô etiam tota fistula aperiri potest. Eadem tamen apertio etiam fieri potest cultro siue scalpello longo, & manubriolum similiter longum habente, qui culter ex vna tantum parte aciem habeat, in extremitate paulùm intus recuruatam, exteriorem verò partem retusam obtineat, ad cuius cuspidem ex cera globulum infixum esse oportet, quo intus per totum fistulæ ductum sine obstaculo demittatur.

Abdominis Vstiones.

Abdominis vstiones. Tandem hanc de abdominis morbis tractationem concludere libet vstionibus illis, quas in abdomine, hepatis, lienis, & ventriculi causâ Antiqui instituebant, vt ex Paulo Ægineta, *cap.* 47. 48. 49. & Albucasi, *lib.* 1. *cap.* 28. 29. 30. 32. patet. Verùm in desuetudinem istæ operationes venêre; cùm non saltem dolorosæ valde sint, & ab ægris vix tolerentur, & id, quorum causâ ab Antiquis instituebantur, vix præstent. Duabus enim de causis istas vstiones instituebant, vt nimirum vel intemperiem frigidam & humidam subiectorum viscerum emendarent, vel vt vitiosos

humores ex ijs euacuarent, quorum tamen neutrum commodè præstant. Primum enim quod attinet. non consultum est intemperies longâ alteratione contractas tam subito corrigere; cùm facilè contraria intemperies induci possit. Præterea exiguum ferramentum intemperiem per totam hepatis substantiam diffusam emendare non potest. Et habentur medicamenta satis idonea, quæ intemperiem hanc viscerum emendare possunt. Alterum quod attinet, etiamsi vitiosa materia in visceribus subsit: tamen quia viscera peritonæo non sunt contigua, per vlcus ferro inductum materia effluere nō potest.

Et in specie quod vomicas hepatis & lienis attinet, quas Antiqui per vstionem abdominis euacuare volunt, rectè de ijs scribit Hieron. Fabric. ab Aquap. *de operat. chirurg.* ferramento candente, acuto inurere cutem & subiectos musculos, & peritonæum, & penetrare vsque ad jecoris vomicam, & ipsam quoque adurere, nihil aliud mihi videtur esse, quàm hominem penè mortuum occidere, laudatque non immeritò Præceptoris sui Nicolai Nouocomensis Medici Veneti sententiam, qui in desperatis casibus dicere solebat; *Satius esse sinere patientes mori, quàm occidere.*

CONCLVSIO.

H*Abes ita*, Lector beneuole, *libris hisce tribus comprehensa ea, quæ Practici vulgo libris suis tradere solent: sed, vt spero, plenius. Dedi enim operam, ne facilè aliquem alicuius momenti morbum vel symptoma omitterem. Ideoque etsi omnia pro tua expectatione, vel etiam meo voto elaborare non potuerim: tamen id me puto effecisse, vt iam Locos communes habeas, in quos omnia, quæ vel Authorum lectio, vel praxis atque experientia quotidiana suppeditabit, referre possis. Atque ita meos defectus supplere tuæ fuerit industriæ.*

Quia autem Practici plerique in suis libris agunt de Arthritide, neque ea ad eos, qui restant, libros ita commodè referri potest, Appendicis loco tractatum de Arthritide

subjungere volui. Quæ omnia vt boni consulas, & sicubi lapsus fuero, beneuolè ignoscas, oro. Errare aliquando, accidit omnibus ante me hominibus, & proculdubio omnibus post me accidet. Cur ergo ego me humanâ sorte exemptum cupiam? Aut tu id, quod supra vires humanas est, à me postules?

Sequetur iam, si DEVS volet, & vitam ac vires mihi concesserit, Liber de Morbis Mulierum.

NON NOBIS VERO, SED NOMINI TVO, DOMINE, SIT GLORIA.

INDEX RERVM & Verborum.

D.

E.

F.

M.

Q.

R.

T.

FINIS.

DE ARTHRITIDE TRACTATUS,

Authore

DANIELE SENNERTO,
D. MEDICINÆ IN ACADEMIA VVITTE-
bergensi Profess. & Sereniss. Elect. Saxon.
Medico.

Appendicis loco Libro Tertio Practicæ adjectus.

Cui accessit

TRAGOPODAGRA

Luciani.

PARISIIS.

M. DC. XXXII.

GENEROSIS, STRENVIS, MAGNIFICIS, NOBILISS. Q. VIRIS.

DOMINO IOACHIMO A'LOSS, in Pilniz, Graupa, Schonfeld & Ieſſen, Rom. Cæſar. Majeſt. à Conſilijs, Sacr. Rom. Imper. Theſaurario, ac Sereniſſimi Electoris Saxon. Conſilij intimi Præſidi.

DOMINO GEORGIO A' VVERTHERN, in Beichlingen, VViehe, Frohndorff, & Brucke, Cæſar. Maieſt. & Sacr. Rom. Imp. Ianitori Hæreditario, ac Prouincialis ſupremi Iudicii, quod Lipſiæ eſt, Præſidi,

DOMINO NICOLAO GEBHARDO A' MILTIZ, in Steinberg, Borſten-Otten, & Burkersdorff,

NEC NON

MAGNIFICO, NOBILI, ET AMPLISSIMO VIRO,

DOMINO IOHANNI TIMÆO, I. V. D. & Comiti Palatino Cæſareo,

SERENISSIMI ELECTORIS SAXONIÆ CONSILIARIIS INTIMIS

PATRONIS ET FAVTORIBVS SVIS HONORANDIS,

HVNCCE DE ARTHRITIDE TRACTATVM,

OBSERVANTIÆ ERGO,

D. D.

DANIEL SENNERTVS, D.

DE ARTHRITIDE.

CAPVT I.

De Natura Arthritidis.

Nomen.

ARTHRITIS, Græcis ἀπὸ τοῦ ἄρθρου, id est, articulo dicta, Latinis morbus seu dolor articularis, à loco affecto nomen accepit. Barbari, quos ita vocant, Guttam appellant, quòd à fluxu quasi guttatim facto excitetur hoc malum. Et sunt ex recentioribus etiam, qui eos sequuntur, imò hanc appellationem omnibus præferunt, sed minus rectè, vt infra. *quæst. prima*, dicetur.

Ἄρθρον quid?

Etsi verò ἄρθρον, vt ab Authore *Definit. Medicar. & Isagoges* definitur, sit συμβολὴ vel σύνθεσις, compages & compositio ossium ad motum comparata: tamen hic per articulum non accipitur ipsa ossiū compages, ac σύνθεσις & vnio, vel extremitates ossium, quæ conjunguntur, vel spatium inter ossa, quæ articulo conjunguntur, sed partes, quæ ipsum articulum conjungunt & ambiunt, præcipuè sensu præditæ, nimirum, membranæ, ligamenta membranosa, & extremitates musculorum, partibúsque h inserti nerui.

Arthritidis differentia pro varietate articulorum.

Cum verò articuli sint varij, ab eorum differentia, & varietate partium affectarum arthritis quoque varia nomina accepit, & si pedes afficiantur, dicitur Podagra; si manus, Chiragra; si coxendix, Ischias; si genu, Gonagra: vocabulis hisce plerísque à loco affecto & ἄγρα, quod capturam significat deductis, vt Podagra nihil aliud sit, quam pedum, Chiragra verò manuum captura; cum hæc membra morbo hoc quasi capta, & irretita detineantur; vnde etiam à Luciano, *in Tragopodagra*, sic loquens Podagra introducitur.

---- ὑπὸ δὲ τοῖς πολλοῖς βροτῶν
Ποδάγρα καλοῦμαι, γιγνομένη ποδῶν ἄγρα.

---- à plerisq; autem hominum
Podagra vocor, existens pediū captura.

In cæteris verò articulis speciale nomen non habet, sed communi generis nomine Arthritis appellatur, sicut & in genere Arthritis dicitur, cum plures articulos simul dolor occupat. Plura quidem ta-

lia vocabula finxerunt quidam, & inter eos Ambrosius Paræus, *de arthrit. cap.* 1. & si malum in maxillæ articulo fuerit, Syagonagram; si in ceruice, Trachelagram; si in spina dorsi, Rachysagram; si in humero Homagram; si in cubito, Pechyagrā nominant: Verùm vocabula ista apud Græcos non occurrunt, nec vsu trita sunt; licèt ipsi pluribus in partibus arthritidem generari posse passim doceant.

Mentagra quid?

Occurrit etiam apud Plinium, *lib.* 27 *cap.* 1. vocabulum Mentagræ, joculari, vt Plinius ait, primū lasciuia inuentum (est enim vitiosa vocabuli compositio ex Latina & Græca voce, & aliena à consuetudine eruditorum) mox tamē vsurpatum: verùm affectus iste ad Arthritidem non pertinet, sed fuit faciei quædam fæditas, & praua scabies ad lichenes pertinens.

Græca vocabula & Latini retinuerunt, cùm ab iis & morbum acceperint. De quo Plinius, *lib.* 26. *cap.* 10. Podagra, inquit, morbus rarior solebat esse non solùm patrum auorúmque memoriâ, verùm & nostrâ, peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen inuenisset.

Notandum tamen hic, etiamsi Podagræ vocabulum propriè de pedum dolore accipitur: tamen interdum, vt etiam Crato, *consil.* 253. confitetur, ab vno membro desumpta appellatione pro omni arthritide podagra accipitur: cùm fieri soleat, vt pedes ferè primò & frequentiùs hoc morbo corripiantur, & rarò cùm alij articuli afficiuntur, immunes sunt. Hinc quoque Dialogum suum, qui est de Arthritide, Lucianus *Tragopodagram* inscripsit. Ita qui de laude Podagræ scripserunt, Cardanus, & alij omnes de Arthritide in genere egisse videntur; imò Medici quidā, qui propriè de arthritide agunt, tractatus suos, *de Podagra* inscripserunt.

Arthritis quem locum frequentius inuadat?

Frequentiùs nimirum pedes hic dolor, & quidem maximè ac primùm plerumque pollicem pedis inuadit. Natura enim, quantum potest, humores vitiosos ad extremas & remotas partes depellere solet; súntque pedes etiam à caloris fonte remotiores, & magis in motu, quo humores ad eos trahuntur. Vnde etiam Galenus, 6. *aphor.* 28. scribit, eos, qui arthritide, id est, omnium articulorum doloribus corripiuntur, primò fieri Podagricos. Vt plurimum verò hoc accidit, non verò semper. In quibusdam enim arthritis incipit in manu, quibusdam in genu, quibusdam in aliis articulis. Et quamuis primò pedes prehendit: tamen postea etiam plerumque in brachiis digitorum articulos, vel loca circa carpum & metacarpium occupat, vt & cubiti articulos inuadit, aliquando & ceruicem & maxillæ articulum. Et quidem malum hoc initio plerumque vnum articulum, vel in pede, quòd frequentius accidit, vel alibi occupat, postea verò crebro morbi insultu visceribus debilitatis, ac calore natiuo labefactato, & materiâ indies magis cumulatâ, plures articulos inuadit, & res eò sæpe redit, vt vix vllus sit articulus, & ossium compages in toto corpore, quæ à malo hoc libera sit: & vt Lucianus *in Tragopodagra* scribit;

Malum hoc τὸ λυγρὸν καὶ ταλαίπωρον δέμας
Χειρῶν ἀπ' ἄκρων εἰς ἄκρας ποδῶν βάσεις.
Afflictum & miserum corpus
Manibus ab extremis in extremas
pedum plantas excruciat.
Imò ſæpè res eò redit, vt humor ille vitioſus non ſolùm in articulos omnes, ſed & alias partes ſentientes effundatur, ſicut nonnullis in dentes effuſum ibi dolorem, aliis ad pectus, ſpuriam ibi pleuritidem excitâſſe, obſeruatum.

Arthritidis periodus.

Solet verò malum hoc non continuum eſſe, ſed per interualla & periodos affligere, dum materia cumulata per certa interualla ad articulos detruditur, quæ quidem initio ſunt longiora, itavt ſæpè ægri per menſes ſex, ſæpe etiam integrum annum ab Arthritide ſint liberi: poſtea viſceribus & calore debilitato & humoribus vitioſis pluribus cumulatis per breuiora interualla ma um redit, interdum poſt menſes tres, interdum ſingulis menſibus, imò nonnullos lecto perpetuò affigere ſolet.

Arthritidis definitio.

Eſt nimirum Arthritis in genere definita *dolor partium circa articulos, à defluxu humoris ſeroſi & acris è venis & arteriis in eas effuſi excitatus,* ſeu, ſi alio modo cùm tumor jam concurrit, definire libeat, *tumor circa articulos, ex defluxu humoris ſeroſi & acris per venas & arterias eò facto ortus, & propter tenſionem membranarum circa articulos & acrimoniam humorum eos vellicãtem dolorẽ & motum impeditũ coniunctũ habẽs.*

An per interualla recurrere arthritidis proprium sit?

Et quia ea huius morbi natura eſt, vt vbi ſemel hominem infeſtauit, vix vnquam ita corpori bene proſpici poſſit, quid leui de cauſa, datáque occaſione reuertatur, & quidem per periodos, nunc annos, nunc ſemeſtres, nunc menſtruos recurrat: doctiſſimi Medici non pauci in definitione etiam addũt, quod ſit dolor, vel tumor per certa interualla recurrens. Quod ſi quis ideò omittendum cenſet, quod is, qui primùm arthritide laborat, & ita paroxyſmos plures per interualla recurrentes non paſſus eſt, reuera arthritide laboret: is tamen hoc negare non poteſt, quod ea eſt huius morbi natura, vt in primo etiam paroxyſmo per interualla recurrere aptus natus ſit; ſicut qui Tertiana, vel Quartana febre primùm corripitur, reuera Tertiana vel Quartana laborare dicitur, etſi plures paroxyſmos tertia vel quarta die recurrentes non expertus ſit.

Franciſcus India equidem eos reprehendit, qui per dolorem arthritidem definiunt, vtpote qui morbum negligentes per ſymptomata hoc malũ definiunt. Verùm non nouũ eſt, affectus, in quibus ſymptoma & morbus concurrũt, per ſymptomata, vt magis vrgẽtia, ægris moleſta & manifeſta, definire. Ita phrenitis per deliriũ, pleuritis per dolorem definitur; etſi vtrobiq; morbus, inflammatio ſc. adſit. Ideoque præſtantiſſimiquique Medici antiqui & recentiores ſuos de hoc affectu tractatus de articulorum dolore inſcripſerunt. Neque etiam hîc ita cõmodè per tumorem arthritis ſemper definiri poteſt, cùm ſæpe nullus tumor euidens in partibus externis appareat, & tamen tùm dolor ſit vehementior, quàm vbi pars intumuit. Ipſe verò India valde errat, dum malũ hoc per defluxũ definit,

Neque enim arthritis defluxus est, sed ex defluxu generatur.

An omnis articulorum dolor arthritis dici debeat?

Porrò quamquàm arthritis omnis, qui circa articulos accidit dolor appellari posset, atque hoc modo etiam dolori, qui in luxatione, contusione, ictu, vulnere, qui in lue venerea est, qui virginibus, dum menstrua erumpunt, aut grauidis partui vicinis in coxa accidunt & omnibus omnino doloribus, qui circa articulos contingunt, hoc nomen attribui posset: tamen non tàm latè hîc vocabulum arthritidis accipimus, sed κατ' ἐξοχὴν peculiarem doloris speciem, quam Germani *das Zipperlein* appellant, ex humoris subito in articulos influxu, & quidē in penitiores articuli partes sese insinuāte, ortā & per interualla recurrentem hoc nomine accipimus.

Arthritidis subiectum.

Subjectum Arthritidis si per dolorem definiatur, sunt tātum partes membranosæ, ac sensu præditæ circa articulos. Cùm enim membrana adæquatum tactus subiectū sit, etiam hîc partes, quæ dolore corripiuntur, quatenus membranosæ sunt, eum patiuntur: à quibus nec ligamenta membranosa excludimus. Nam licèt Galenus ligamenta omnia sensu carere doceat: tamen membranosis ligamēntis sensus denegandus non est, quæ puncta sentire, experientia docet, ipsaque arthritis euincit. Neque ratio, quæ affertur, quod scilicet perpetuo dolore & nunquàm cessantibus cruciatibus obnoxius futurus sit homo, si ligamenta sententia ossibus allideren tur, magni momenti est. Etenim natura ita partes illas muniuit, & optimè cōstituit, vt nihil tale accidat. Hinc manibus quotidie apprehēdimus, pedibus ambulamus, in quibus tendines, nerui & membranæ sunt plurimæ, & tamen dolorem nullū percipimus. Si verò per tumorem definiatur, omnes partes articulum conjungentes, cúmque ambientes subiectum Arthritidis dici possunt. Quod autem circa articulos dolores hi magis, quàm alibi excitantur, causa est, quod venæ, & arteriæ, quæ finibus suis humores illos acres, quos natura expellere conatur, quique in medio venarum & arteriarum ductu effluere non possunt, effundunt in hæc loca, in quibus membranarum & neruorum est concursus, & quod humores ad articulorum sedem peruenientes, in angustioribus hisce locis, vbi omnes, quæ eò desinunt, partes sibi mutuò connectuntur & implicantur, hærent, cùm alibi liberè magis moueri & vagari possint.

An omnia ligamenta sensu careant?

Equidem & in alias partes iste humor, quandoque diffunditur, scribitque Author innominatus *libelli de Podagra, scriptis Medicorum Principum additi*, § 8. non solùm manus, pedes & articulos omnes huiusmodi fluxiones infestare, verùm etiam in ipsum caput, in ipsum jecur, in ipsum quandoque cor facere impressionem. Hieronymus Capiuaccius etiam *in consil. à Scholtzio collectis consilio 226.* facit mentionē podagrici doloris in latere, ob quem æger diu in tergo decumbere coactus est, nec latera mouere potuit. Et retulit mihi vir Nobilis, virum quendā podagrà afflictum etiam grauissimos in membro virili dolores percepisse; & nobilis fœmina narrauit,

cognatæ suæ arthritide laboranti etiam margam (ita appellabat, nec incommodè) in fronte erupisse, vt instar arenæ & granorum salis abstergi posset. Verùm causa equidem arthritidem pariens, si copiosa sit, etiam in alias partes præter articulos, diffundi potest; alibi tamen, quàm in articulis, arthritidem non parit.

Cur arthritici rarò conuulsionem patiantur.

Quæri autem hoc loco non sine causa potest, qui fiat, quod arthritici rarissimè cõuulsionem patiantur, sed saltem dolorem, cùm tamẽ neruosæ partes hîc afficiantur, & quidẽ ab humore acri vellicentur, vt meritò cõuulsio excitanda videatur. Thomas Erastus, esse *disput.* 4. *contra Paracels.* causã putat, quod humor neruis circumfusus aqueus sit & pituitosus, cósque propterea magis laxet, quàm tendat; atque hæc si non sit causa, quæ sit, se nescire, ingenuè fatetur. Verum hæc causa, vera causa omnino est, neque humor arthritidem excitans simpliciter aqueus & pituitosus est, qui potius laxet, quàm tendat partes, vt postea probabitur, & vel ex dolore patet, qui acerbissimus est. Ideoque causam hûius rei esse puto in loco affecto, quod scilicet non ipsi nerui, quatenus partibus motui dicatis, musculis putà, inseruntur, motuiq; inseruiunt, afficiuntur sed mẽbranæ & ligamẽta membranosa potius, quæ partes motui dicatæ nõn sunt, ac propterea licèt grauissimos dolores patiãtur, nullum tamen motũ conuulsiuum excitant, nisi forsan cerebro in consensum tracto, sicut hoc in dentium, oculorum, pleuræ, coli & similibus doloribus videre est, in quibus non nerui motui dicati, sed membranæ potius afficiuntur, sine omni conuulsione. Idem in arthritide accidit, in qua partes membranosæ, quæ circa articulos sunt, & extremitates articulorum connectunt, ab humoribus affluentibus seu distenduntur, seu vellicantur.

Sententia Erasti.

Authoris.

Nonnulli quidem statuunt, ipsam cauitatem seu spatium, quod est inter extremitates ossium, humores affluentes recipere, idque spatium verum causæ arthritidem parientis subiectum esse. Verùm falsum hoc est, vt *quæstione* dicetur.

Arthritidis symptomata.

Causa proxima doloris arthritici, vt in aliis etiam partibus, est continui solutio, quam inducit affluxus humorum acrium in partes membranosas circa articulum, eas vel distendendo, vel acrimoniâ simul pungendo & vellicando.

Dolorem comitatur motus impotentia, & motu articuli dolor irritatur & augetur. Tumor quoque, & plerunque cum rubedine & calore superuenit, & deprehenditur præcipue in articulis extremis; nonnunquam tamen citra rubedinem tumor saltem œdematosus apparet. In coxendice & homoplata, vtpote locis carnosis, tumor extra vix apparet, sed humor, qui affluxit, carne tectus latet. Febris quoque, continua imprimis, in arthritide ferè semper, sæpe in podagra, & gonagra cum dolore inuadit, & æger primò horrore corripitur, mox calor superuenit, cuius causâ ægri siti vexantur, pulsúsque mutatur & vrinæ fiunt rubicundio-

res, quæ ſæpe in principio ſunt aqueæ. Qualis autem ſit febris, quæ arthritidem comitatur, de eo diſſentiunt Authores, vt *quæſt.* 4. dicetur. Superueniunt interdum & alia ſymptomata, & inter ea vigiliæ & ſpaſmus.

Si arthritis diu duret, & ſæpius ægrum affligat, tandem tophi & nodi in articulis generantur, è craſſiore ſeroſi humoris parte, ſponte etiam ad coagulationem tendente, & ſicut is aperiatur, exit materia aliàs fluida & alba, aliàs gypſi & calcis inſtar friabilis, aliàs tophi & calculi inſtar dura.

Graſſatur etiam malum hoc interdum populariter, cauſsâ ex communi vel aëris vel victûs vitio in pluribus generatâ. An verò ob mori fructûs defectum id acciderit aliquando, de eo *quæſt.* 5. dicetur.

CAPVT II.

De cauſis Arthritidis.

Cauſa Arthritidis. Solutio vnitatis in arthritide vnde contingat.

Cauſa proxima doloris in arthritide eſt ſolutio vnitatis in partibus membranoſis circa articulum. Prouenit illa, non vt Capiuaccius vult, ſaltem à compreſſione partium ſentientium circa articulum, factâ à ligamentis humore præter naturam repletis. Etenim ligamenta ſolidiſſima & déſiſſima ſunt, vt ita ipſa imprimis humores non admittant, & dolor ſæpè maximus eſt, cùm tumor vllus vix apparet, ac longè major, quàm vt à ſola compreſſione fieri poſſit. Fit potius hic dolor à diſtentione & vellicatione ac punctione in partibus ſentientibus circa articulum.

Quæ autem eius diſtentionis ac vellicationis punctionisque cauſa ſit, explicare difficillimum eſt ob diſſidentes hac de re Medicorum ſententias. Alii enim ab intemperie quoque ſola arthritidem generari docent; alii à flatu; alii ab humore tantùm, eumque alii pituitam eſſe ſtatuunt, alij bilem, alii pituitam cum bile, alii cum ſanguine mixtam, alii ſanguinem crudum & aquoſum, alii ſerum, alii omnes hos humores admittunt. Et quidem hunc humorem alii à capite defluere ſtatuũt, aliique rurſum ab internis partibus, alii ab externis, inter cranium & cutem, alii è venis, alii per vtramque viam, de quibus pluribus infra *quæſtione* 7. dicetur.

Arthritidis cauſa proxima.

Breuiter vt rem hic complectamur, cauſa proxima arthritidis eſt humor partim ſentientes partes circa articulum diſtendens, partim pungens ac lancinans, nimirum ſeroſus, nō tamen aqueus, ſed ſalſus & acris, &, vt Chymici appellant, tartareus, in ſanguificatione, in liene & hepate genitus, & à natura per venas & arterias in partes circa articulos protruſus. Et omnino peculiaris naturæ eſt hic humor, & alius quàm qui in aliis partibus inflammationem pariunt, & ortum habet ex alimento, quod plantæ è terra attrahunt. Eſt enim in omni terra aliquid ſalinum, & mineralis naturæ particeps. Quod ſiue ſal terræ, ſiue tartarum cum vulgo Chymicorum nominetur, mihi perinde

inde est, modo de re constet.

Sal terra vel tartarum an differant. Mihi tamen non planè idem esse videtur, an sal terræ, an verò tartarum appelles. Etenim sal corpus sui generis simplex est, tartarum verò (vt quidem à Chymicis in genere hoc loco accipitur (è sale & terra, imò sulphure etiam compositum, vnde etiam terrarum talium differentiæ constituuntur, & humoris arthritidem parietis diuersitas in variis locis & corporibus oritur. Atque ex salis huius copia, vel paucitate, & cum aliis succis mixtione variæ terrarum differentiæ oriuntur, vt alia sit lutosa, alia limosa, argillacea, tophacea, calcaria, in alia marga dicta, in alia creta, in alia aliud quid abundet, & est in nonnullis terris, in quibus etiam vulgò frumenta crescunt, huius salis tanta copia, vt etiam ex iis spiritus, qui metalla soluit, destillari possit. Istud sal vel tartarum à plantis cum suo alimento è terra attrahitur, & hinc in homines, quibus plantæ illæ in potum vel cibum cedunt, deriuatur, atque nisi conueniente modo separetur & excernatur, sanguini tandem permiscetur, & cùm corpori alendo ineptum sit, tandem in articulos ob causas, quæ postea dicentur, depellitur. Et accedit humor hic salsus, qui arthritidem excitat, sæpe ad spirituum, quos Chymici dicunt, ferè naturam, quales sunt vini & aliorum vegetabilium, sale volatili prçditorum, item salis, vitrioli, nitri, aquæ fortis, qui etsi sint tenues, subtiles, & aquæ naturam referant: tamen in se salem mordacissimum continent. Ac non minus in arteriis, quàm venis continetur, vnde etiam, cùm sit subtilissimus, acerbissimos & acutissimos dolores excitat. Neque enim opus est, vt humores illi semper crasso modo corpus lædant, sed sæpe spirituosi fiunt, vt infra etiam *in causis* de vino dicetur. Et rem ita sese habere multa docent. Primò ipsa doloris vehementia & atrocitas, quæ non ab humore pituitoso, aqueo, vel etiam sanguine partes distendente prouenire potest; sed ab humore acri, mole quidem sçpe exiguô, potestate verò maximò & efficacissimo. Deinde quod in articulis tandem tophi & nodi generantur, è quibus materia calcis instar, qualem etiam vina quædam non defecata deponunt, eximitur & egreditur, id quod in aliis tumoribus non accidit, qui potius in pus, quàm tale quid mutantur, & proinde arthritidem aliã peculiarem, quàm alii tumores, causam habere satis indicat. Tertiò causæ idem arguunt, cùm nihil magis ad arthritidis generationem faciat, quàm vinum, quod sale & tartaro tali maximè abundat, cùm nulla planta sit, vt infra etiam dicetur, quç id, quod salsum, argillosum & calcarium est in terra, magis attrahat, quàm ipsa vitis, etsi & aliæ plantæ, vt triticum & hordeum eandem materiam non tanta tamen cõpia attrahunt. Imò materia hæc quandoque etiam in aqua continetur; vnde interdum abstemii, aut qui ob paupertatem vinum non bibunt, arthritide laborant, & in quibusdam locis cereuisia arthriticis maximè noxia est, siue id fiat ob frumentum ibi

proueniens, siue ob aquam.

Atque hinc accidit, vt arthritis multis locis ferè endemia sit. Et iis ipsis in locis, vbi arthritis quasi endemia est, quod in multis Morauiæ locis accidit, incolæ præter arthritidem etiam calculo, colica, & inde natâ paralysi & membrorum contractione, atque epilepsia laborant, qui affectus penè omnes non ab humore aqueo, sed acri & salso proueniunt. Tandem & hoc docet, humorem hunc serosum esse, quod arthritis ad suppurationem non deducitur. Sanguis enim facilè in pus mutatur, vt & alii humores; serosorum verò & salsorum humorum est, vt si planè sint tenues, toti resoluantur, vel si tartarei & crassi quid admixtum habeant, in tophos & calculos mutentur.

Materia hæc, cùm potius ad mineralium, quàm vegetabilium naturam accedat, alimentum corpori idoneum nullo modo præbere potest, atque ita vel in prima statim, vel in secunda coctione expelli debet: quod vbi accidit, arthritis non generatur, vnde multi vini potatores & helluones ab arthritide immunes sunt, quod ideò euenit, quia viscera coctioni dicata robusta habent, quæ omne; quod est excrementitium in cibis & potu assumptis, exactè separant, & per conuenientes vias euacuant. Si verò materia hæc non statim euacuetur, sed in corpore retineatur, hinc inde in corpore protruditur, donec tandem ad articulos pellitur,

An bilis, pituita & melancho-

Frustra ergò, vt *quæst. 5.* pluribus docebitur, ab aliis bilis, pituita, melancholia, sanguis hic accusatur. Etsi enim fieri possit, vt in vno corpore hic, in alio iste humor abundet, & simul ad articulum dolentem confluat: tamen serosus ille humor, quem natura expellere cupit, & ad articulos protrudit, prima motûs causa est, dolórque postea etiam alios humores ad locum affectum concitat, & proinde, si corpus sit plethoricum, sanguis; si cacochymicum, alii etiam humores ad locum affectum mouentur. Interim illi ipsi humores prima arthritidis causa non sunt, & si absque humore illo salso & seroso fuisset, ad articulos nunquam fluxissent, cùm multi sint plethorici & cacochymici, qui tamen non sunt arthritici. Rectè proinde scribit Mercatus, etsi succi abundent, & vitiosi sint, ob id non protinus in affectus articulares eos degenerare, & arthritidem producere. Sed humor, qui arthritidem producere debet, vt dictum, serosus, salsus, acris & tartareus est, & peculiarem ad articulos habet ῥοπὴν.

lia sit: Arthritidis causa?

Cùm verò ad quamlibet fluxionem requiratur materia fluens, terminus à quo, terminus ad quē, via per quam; & de materia arthritidis causa modò dictum sit: restat, vt de termino à quo, seu loco, in quo materia generatur, viâ per quam fluit, & termino ad quē, seu parte recipiente dicamus.

Quid requiratur ad quamlibet fluxionem?

Et vt de parte recipiente primùm agamus; vt postea causas & internas & externas coniunctim explicare possimus: primò pars recipiens hic sunt articuli & pedum præcipuè, à quibus podagra ferè incipit, cęteris partibus omnibus propemodum imbecil-

Pars recipiens fluxionis Arthrit.

liores, vtpote qui calore imbecilliori sunt prædici, cum ex ossibus, ligamentis, cartilaginibus, tendinibus, neruis, membranisq; constent, & à calore longius absint, externis etiam causis, earúmq; iniuriis valdè sint expositi, & à laboribus atq; exercitiis magnis debilitentur, atque hinc ad recipiendos affluentes humores sint promptissimi. Sola tamen articulorum imbecillitas ad arthritidem etiam non sufficit, sed fluxio omnino necessaria est. Qui enim, vt Galenus, *6. de tuend. sanit. c. 13.* habet, nihil colligunt superflui, iis manent imbecillæ partes semper immuno. Cujus rei euidentissimum argumentum est, quod aliqui sex mensibus, pluribusque infirmis partibus laborant; cùm si sola infirmitas id efficeret, perpetuò laboraret pars infirma, cui ægrotationis causa nunquam abesset. Nunc quoniam perpetuò non laborat, manifestum est, aliud quippiam interuenire, quod ejus affectus gignendi causa sit, quod certe est nil aliud, quam quod vel qualitate vel quantitate redundat. Imbecillitatem tamen partium, quam plerique Medici ad arthritidis generationem necessariam esse statuunt, negat Carolus Piso, *lib. de morb. ab illuuie serosa, consil. 1. de arthrit.* dum scribit, Medicos passim frustra laborare; quando monent, imbecillitatis partium recipientium habendam esse rationem, cùm, quod articuli reliquis membris facilius promptiusque serum sponte sua efferuescens recipiant, admittantque, id ab eorum imbecillitate, seu intemperie aliqua, hoc est, laxitate vel raritate, verùm ab ipsa conformatione, eáque non in cauitate posita, sed potius in coniunctione, cum vasorum omnium finibus, quàm conformationem immutare minimè est in nostra facultate positum. Statuitque, articulos solùm hoc nomine efferuescens serum admittere, atque imbibere, quia in iis sistantur, terminenturque vasorum internorum propagines externæ. Scilicet ebullitionem primùm incipere in maioribus vasis, internisque, hinc excidere in minores, tandemque in extremos surculos: qui cùm non habeant, vbi refundant imbibitum humorem, inde eum in articulis, in quibus externa vasa ferè vniuersa terminantur, sisti, congerique. Quæ omnia, etsi veritati valde consentanea videantur, duo tamen monenda sunt. Primum est, quod etsi verum est, majores illos truncos venæ cauæ ac arterias, hinc inde ramis sparsis, maximam partem in articulos terminari: tamen sunt rami etiam non pauci, qui hinc inde in carnes & alias partes terminantur & nihilominus materiam arthritidis ad illas partes non transfundunt. Prꝫter ea etiam materia arthritica non semper ad extremos vsque articulos effunditur, sed sæpe etiã in media via, in coxendice, genibus, cubito, subsistit. Alterum est, quod licèt illa conformatio vasorum, ob quam ea in articulos terminantur, mutari non potest, laxitas tamen & debilitas partium in quas inseruntur, mutari aliquo modo potest roborantibus, etsi curationis pars minor, vt dictum, hic sita sit.

Articulorum imbecillitas quomodo ad arthritidem concurrat?

Cur humor arthritidis causa potius ad articulorum quàm alias partes moueatur?

Cæterùm præter articulorum imbecillitatem alia adhuc mihi subesse causa videtur, cur hic humor ad articulos potius quàm alias partes moueatur, quam vt paradoxum saltem æqui Lectoris judicio libero submitto. Sanguinem in corpore nostro non esse planè homogeneum, sed diuersas partes obtinere, & diuersis illis partibus diuersas corporis partes ali certum est, temperatiore carnem, crassiore ossa, subtiliore pulmones, & ita reliquas corporis partes sibi conueniens nutrimentum ex sanguine attrahere. Id quod etiam lapis osteocolla dictus, quod insignem fracta ossa glutinandi vim habet, probare videtur, qui ad ossa potius, quàm alias partes assumptus penetrat, & facit, vt calli breui tempore generentur, imò in iuuenibus callum nimis magnum producit, vt ex Guilhelmi Fabricii, *cent.* 1. *obs.* 90. & 91. videre est. Neque hæc solù fiunt in corpore sano, sed & ipsi humores vitiosi non quiuis ad quasuis partes inclinationem habent & pelluntur, sed alii ad alias, id quod cùm alii morbi, tum imprimis Plica Polonica docet. Ideoq; cùm rectè scribat Hercules Saxonia, *lib. de Plica ca.* 26. humorem Plicæ causam habere proprietatem articulis, ligamentis, tendinibus neruis, membranisque omnibus aduersariam, cum pilis autem, & extrema cute familiaritatem aliquam; etiam me rectè statuere posse puto, humorem arthritidis causam familiaritatē aliquam, & naturæ cognationem habere cum ossibus, membranosis verò partibus esse aduersum, si non occulto modo, acrimonia tamen & facultate vellicante ac lancinante. Verisimile enim est, cùm ossa, vt & ligamenta, tendines, sanguine magis terrestri, & cùm tartareo humore cognationem habente alantur, alios etiam humores tartareos tàm crassos, quàm subtiles magis ad articulos, quàm alias partes detrudi, & præcipuè ad articulos partium extremarum; cùm natura, quantum fieri potest, vitiosos humores à regiis viis ad remotissimas partes propellere soleat. Etsi enim interdum natura non statim ad extremos pedum, vel manuum articulos materiam arthritidis causam protrudit, sed in medio articulo aliquo subsistit, tamen postea, cùm dolores incipiunt, eadem, si adhuc fortis sit, materiam per easdem vias, per quas influxit, rursus in majores venas repellit, & hinc ad extremos vsque articulos depellit. De qua re plura, vt &, an in ipsis ossibus aliquid, quod paroxysmum arthriticum excitandum faciat, delitescat, infra in *quæstione* 8. dicentur.

An arthritis per collectionem humoris generetur?

Secundò vbi autem humores arthritidis causa generentur, & per quas vias in articulos perueniant, variæ & discrepantes Medicorum sunt sententiæ, de quibus *quæst.* 7. dicemus. Paucis vt rem complectamur, cùm omnes tumores, & humorum in parte aliqua præter naturam collectio duobus modis fiant, vel per congestionem, quâ humor sensim in parte colligitur & cumulatur, vel per affluxum; priorem modum in arthritide locum habere,

non putamus. Si enim per congestionem, & solam partium imbecillitatem humor in articulis colligeretur, non tàm subitò, facilè atque euidenter dolor ac tumor nasceretur, & perpetuò laboraret pars infirma, vtpote cui ægritudinis causa nunquã deesset. Cùm a. arthritici perpetuò non laborent, sed nonnulli sex mensibus liberi sint, posteà iterum materia affluat, & quidem subitò, cùm scilicet vitiosus humor in corpore collectus est, qui naturam ad expulsionem stimulat: facilè hinc patet, arthritidem per collectionem, quæ sensim fit, non generari. Rectè proinde scribit doctissimus Solenander, *sect.* 4. *consil.* 24. humor qui paulatim nutricationis particulæ vitio colligitur & apponitur, si quando dolorem excitare, & motum impedire posset, articularem tamen morbum excitare nemo Medicorum dicet. Hoc tamen interim non nego, in iis, qui pedibus aut aliis articulis nunquam ferè valent, ad mali diuturnitatem & cõtinuationem articulorum imbecillitatem aliquid conferre posse. Pars enim debilis alimentum sibi non rectè assimilat, sed excrementa colligit, & propterea etiam affluentes humores facilius recipit, & difficulter discutit.

Arthritidis diuturnitas vnde?

Felix Platerus quidem peculiaris cujusdam arthritidis mentionem facit, qualis ferè etiam infra *quæst.* 6. ex Erasto mentionem faciemus. quæ excitetur non à materià, quæ aliunde affluxit, sed ab excremento circa regionem articulorum ex sanguine congesto, loco affecto ex multis fluxionibus debilitato, noua excrementa illìc congerente, & dolorem non adeò grauem, ac tumorem potius œdematosum, quàm alium, proferentem, statuítque, eos, qui sic affecti sunt, à podagra rarò immunes esse, & nunc ob affluentem, nunc ob cõgestum humorem semper illius quædam indicia secum circumferre, aliquídque pati.

Arthritidis species peculiaris.

Verùm non peculiaris hæc arthritidis species est; & si ab arthritide, quam descripsimus, differt, non arthritis est, sed tumor potius in pedibus œdematosus. Vnde ipse Platerus confitetur, quod rarius primò incipiat, sed aliam, quæ ex affluxione fit, sequi soleat. Nimirum ex dolore & diuturno ac frequenti humorũ affluxu articuli debilitantur, vt etiam affluens alimẽtum rectè concoquere, & sibi assimilare non possint; vnde multa excrementa colliguntur, quæ congesta tumorem œdematosum citra grauem dolorem excitant. Qui tumor tamen, si dolor arthritidi proprius absit, arthritis propriè non est; Si autem vera arthritis conjungatur, pars debilitata humorem qui affluxit, difficulter & non nisi longo tempore discutere potest, vnde accidit, vt antequam vn' humor discutiatur, quod Hippocrates vix ante 40. diem fieri scribit, alius humor affluat, & ita perpetuò quasi arthritide laborare æger videatur, aut etiam, si per breuia interualla affluxus fiat, continuo reuerà laboret.

Quomodo verò & vnde affluxus iste fiat, itidẽ Authores dissentiũt. Verùm si authoritate sepositâ rem ipsam, & quę circa ægros fiũt, attendamus, facilè perspiciemus, per venas & arterias affluxum hũc

Vnde affluxus fiat.

Quomodo & vnde affluxus in arthritide fiat?

fieri. Solent enim instante paroxysmo in arthriticis vasa, quæ ad manus & pedes tendunt, & extremis articulis inseruntur, manifestè intumescere. Deinde Morbus hic subitò inuadit, & affluxus subitò fit, quod non nisi per venas & arterias accidere potest. Præterea ex vno loco facilè in alium migrat, præcipuè si parti affectæ refrigerantia & repellentia applicentur, & qui dolor nunc pedem affligebat, pede liberato, nunc alterum pedem vel manum affligere incipit. Aut si natura succumbat, humorésque istos vitiosos expellere non possit, iis circa viscera, & præcipuè circa cor hærentibus, cordis angustiæ & animi deliquia excitantur, vt aliquoties obseruaui, quæ non cessant, donec humor vitiosus iterum in alium articulum depulsus fuerit: qui humoris motus non nisi per vasa communia fieri potest. Præterea febres cùm continuæ, tum intermittentes interdum in arthritidem terminantur; quod fieri non posset, nisi materia in venis esset. Tandem solet febris accidere, & pulsus mutatio fieri, quæ humorem in venis & arteriis contineri indicant.

Vbi humor Arthritidis causa generetur? Cùm itaque humor hic arthritidis causa in venis & arteriis contineatur, & ex iis in articulos effundatur, proculdubio in coctione aliqua sanguinis eum generari, necessum est, & quidem tali, è quâ venæ & arteriæ humorem, quem côtinent, accipiunt: id quod statuimus fieri in hepate & liene, sanguificatione ibi suo modo læsâ.

Ob quas causas generetur. Causæ autem, ob quas generatur hic humor, duæ sunt, primò jecoris & lienis aliquod vitium, & imprimis caliditas & siccitas, deinde & præcipuè alimenta & potus, quæ materiam talem tartaream suppeditant.

Primùm quod attinet, equidem ventriculus etiam aliquid huc conferre potest, si in eo non rectè chylus elaboretur, & post hanc coctionem feces tartareæ pleræque non mox separentur; vnde etiam omnes Medici in præcauenda arthritide magnam primæ coctionis rationem habendam esse præcipiunt: non tamen proximè illa ventriculi coctio læsa ad arthritidē facit, sed lienis ac hepatis concoctio accedat necesse est. In his enim si aliquod vitium sit, quod quidem facilè & determinatè explicari vix potest, fit, vt partes inutiles, salsæ, ac tartareæ, quæ chylo insunt, non rectè separentur, sed sanguini permistæ maneant, & cum eo ad venas deriuentur. Atque ob hoc viscerum horum vitium accidit, vt à cibis & potu sæpe non adeò malæ notæ alij facilè offendatur, alij contrà, qui viscera robusta habent, in quibus & sāguinis coctio & excremētorū separatio rectè perficitur, etsi cibo arthritidi generandæ apto vtantur, & vino eóque etiam minus salubri sese repleant, arthritide non corripiantur.

Quænam intemperies hepatis ac lienis ad arthritidē faciat? Quæ autem illa intēperies hepatis ac lienis sit, non ita facilè explicari potest. Si quis tamen eam calidam & siccam esse statuat, cum eo non pugnabo. Quomodo autem calida & sicca intemperies id præstet, non ita clarum. Franciscus Vallesius per eam intemperiem fortiter exprimi aquam à reliquis succis statuit; quod proba-

bile non est, nisi commodè explicetur. Hoc enim libenter concedimus, si hepar sit calidius & siccius, pro elixatione moderata assationem quandam fieri, atque ita sanguinem acrem generari. Alij, & satis commodè, statuunt, hepar & lienem calidum vehementer & intemperanter attrahere serosum & salsum in cibo succum, qui in prima coctione separari & euacuari debebat, atque ita eum sanguini permisceri. Imò forsan etiā in ipso hepate & liene intemperato sanguis non bene elaboratur, atque aliquid in eo relinquitur, quod meritò separari debebat, quod postea in venis cumulatum arthritidis causa est.

Atque omnino tale quid in hepate ac liene accidere puto, quale quid in renibus accidit. Multi enim sunt, qui caseo & aliis cibis, qui calculo generando apti perhibentur, vescuntur, tamen calculum non generant; alij contrà, quibus insita est renum arenosa calculosáque constitutio, vt Fernelius appellat, seu vis in renibus λιθοποιητικὴ, ab iis facilè offenduntur. Non diuerso modo puto sese rem habere in arthritide, & esse in arthriticorum visceribus quandam vitiosam constitutionem, salis seu tartari illius effectricem, existimo, ob quam humor ille arthritidis causa producitur, qui vbi abundat, postea ad articulos protruditur. Atque hæc vitiosa constitutio quibusdam à parentibus communicatur, aliis ex cibi & potus similis vsu, & in diæta erroribus contrahitur.

Deinde etsi facultas viscerū benè constituta sit; tamen si cibus & potus, tali tartarea materia abundat, omnis à natura euacuari non potest, & cùm nec in prima coctione, nec in secūda, vt par est, separetur, sanguini permista manet. Interim quantum fieri potest, à natura alteratur, & spiritualscit, si sic loqui liceat; aut, vt Mercatus loquitur, attenuatur, & funditur, & in tenuem, ac spirituosum, & acrem humorem mutatur, qui postea à naturâ ad articulos detruditur. Articuli enim, vt antea dictum, partes debiles sunt, & extremæ, osseæ & exsangues, ad quas natura nō solùm serosos humores detrudere solet, sed etiam, quæ aliquam cognationem habēt cum humore affluente. Imbecillitas autem articulorum est vel natiua, vel adscititia. Natiua est, cùm vel ipsi articuli in prima structura sunt laxiores, molliorésque, & ad recipiendum humores affluentes aptiores, vel à parentibus, vel auis arthriticis hæreditario iure intemperiem & debilitatem cōtraxerunt. Adscititia verò est, cùm articuli debilitantur, vel à labore nimio, aut aëris excessu, aliísque causis articulos alterantibus.

Imbecillitas articulorum duplex.

Vt autem humor, qui in venis & circum viscera cumulatus est, ad articulos moueatur, accidit, quia natura à vitiosorum humorum copiâ stimulata ad expellendum insurgit. Si tamen aliquid accedat, quod humores moueat, facilius paroxysmus excitatur. Id quod euenit, si quis ira, terrore, vel alio vehementi animi affectu percellatur, aut si quis eadem die valde calefiat, & rursus refrigeretur, vel immoderatè exerceatur, vel balneo vtatur. Quò

Cur humor ad articulos moueatur?

faciunt & sudoris consueti retentio, aut aëris ambientis in qualitatibus excessus & mutatio, & præcipuè ea, quæ fit circa anni tempora, constátque experientiâ, circa initium veris & autumnum sanguinem in corpore moueri & agitari, ac si quid vitiosi sit in eo, ad partes ignobiliores depelli, vnde scabies, erysipelas, febres, arthritides, & pro corporum varia dispositione multi alij morbi oriuntur.

Causa antecedentes. E quibus omnibus causas antecedentes, procatarcticas & omninò remotas externas & internas inuenire facilè est, quæ qualescumque sint, vel ad materiæ & humoris arthritidem producentis generationem faciunt, vel articulos & viscera debilitant; vel, vt humores moueantur & conciten-tur, præstant.

Cùm autem hæ variæ sint, & aliquæ pluribus modis ad arthritidis generationem concurrant, secundum res non naturales dictas considerari possunt.

Aër. Aërem primò quod attinet, dictum iam, maximè verno tempore arthritidem excitari, deinde autumno, ob humorum, qui eo tempore fit, motum & mutationem. Et quidem præcipuè tempore verno arthritis infestare solet; cùm humores hyberno tépore cumulati tum fundi & moueri soleant; quod elegantibus versibus descripsit Lucianus, *in Tragopodagra*, qui infra videantur.

Possunt idem interdum & aliæ aëris anomaliæ efficere, & sicut humida aëris constitutio aliàs catarrhos & fluxùs: sic etiam arthritidē sæpè inducit. Et proculdubio arthritis illa epidemia, cujus ex Athenæo infra *quæst.* 5. mentionē faciemus, ab aëris aliqua peculiari constitutione inducta fuit.

Deinde imprimis diæta ad arthritidis generationem multum facit, & præcipuè vini ac maximè generosi potus, quo multi sibi arthritidem attrahunt, vnde Q. Serenus scribit:

Ennius ipse pater, dùm pocula siccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.

Nihilque est, quod arthriticis plus obsit, quàm potus vini, id quod experientia testatur. Nihil enim plus tartareæ illius, aut quomodocunque appellare libet, materiæ arthritidi generandæ aptæ, quàm vinum obtinet. Quæ etsi, vt modò dictum, in corporibus quibusdam robustioribus separatur: tamen arthritici, qui viscerum aliquam debilitatem habent, vt exemplo helluonum sibi aliqui in vini potu indulgeant, non habent; sed commodius est iis à vino abstinere. Contrà verò abstinentiâ à vino multi ab arthritide liberati sunt; scribitque Trincauellius, *de rat. cur. partic. hum. corp. aff. lib.* 12. *cap.* 2. se nouisse Medicum senem Venetiis, qui cùm non parum infestaretur à podagra, & ad senium vsque solùm primum ad quinquēnium sibi ipsi vinum interdixisset, liber tandem ab omnibus iis molestiis ita euasit, vt amplius vsque ad vltimum senium, imò ad mortem horum dolorum expers fuerit. Quendam etiam Franciscum Pecchium quinquagenarium podagricum in carcerem à Marchione quodam cōjectum, & ibi annos *Arthritis abstinentiâ à vino curata.*

viginti

viginti detentum, postea à podagra saluum egressum esse, scribit Franciscus Alexander, *in Apollinis radio primo in descriptione Diacoralli*. Refert quoque Solenander. *sect. 5. consil.* 1. viduam quandam gente Hispanam, cùm vsum vini, quo tamen pro more gentis paucissimo & dilutissimo vsa fuerat, omisisset, podagra amplius tentatam non fuisse. Et sunt tales historiæ plures notæ eorum, qui vel in carcerem coniecti, vel ad paupertatem redacti à vino necessariò abstinuerunt, & ab arthritide liberati sunt. Nimirum cùm, vt supra etiam dictum, arthritidis proxima causa sit quiddam minerale quasi, idque ad alendum corpus planè ineptum, quale in omni terrâ, etsi in alia plus, in aliâ minus, reperitur, attrahit id potentius vitis, quàm alia vlla planta, (quod patet vel ex tartaro, quod copiosius in vino, quàm vlla alia planta reperitur, & quòd vites iis in locis, in quibus aliæ plantæ non proueniunt, neque satis alimenti habent, crescunt ferè sale illo terræ contentæ) quod postea cum vino, etsi variè mutatum, in corpus humanum deriuatur, ibíque cumulatum arthritidi materiam præbet.

Alij tamen etiam cibi & potus ad arthritidem generãdam faciũt, reperiuntúrque aquæ interdum, quæ ad arthritidem faciunt, & in iis locis, vbi arthritis endemia quasi est, non solùm diuites, qui vinum bibunt, sed & pauperes, aquæ potores, arthritide corripiũtur. Scribit etiam Iulius Alexãdrinus, *lib. 15. salubrium cap. 6.* se nouisse quendam podagricum, cui esu cyprinorum podagra erat perpetuò parata, vt in manu illi esset accersere, quando vellet, eo pacto. Porrò vina non omnia sunt eiusdem generis. Quædam enim in terra arenosa proueniunt, & huius tartareæ materiæ minus continent. Talia sunt, quæ ad vicinum oppidum *Iessen* crescunt, Gornbergensia dicta, quæ etsi ab incolis eius loci satis liberaliter bibantur; tamen non audiui aliquem ibi esse arthriticum. Talia vina & in aliis multis locis proueniunt. Contrà quæ in terra pingui, limosa, argillosa, lapidosa, & mineralem margam, tophum, aut minerale aliquid aliud admixtum habente crescunt, ad arthritidem generandum sunt paratissima, qualia sunt vina Morauica, Bohemica, Vngarica, Austriaca pleráque. Et licèt vina, quæ arthritidem non generant, plus sæpè tartari in vase deponunt, quàm illa, quæ arthritidem producunt, imò si destillentur, plus tartari in iis inueniatur, quàm in his, sicut Vratislauiæ, vt ad me Clarissimus Dn. D. Doringius perscripsit, è viginti quatuor mẽsuris vini Rhenani, ferè vnciæ tres tartari; è Tocauiensis verò, inter Hungarica generosissimi, totidem mensuris vix drachmæ duæ tartari in destillatione repertæ sunt; tamen id nihil his, quæ diximus, obstat. Habent enim illa salem illum seu tartarum superficialiter saltem, vt sic dicam, & crasso modo commixtum; aut, vt cũ Chymicis loquar, salem adhuc fixum; hæc verò volatilem exactissimè permixtum, ita vt sal illud & tartarum spirituosum quasi factum sit; vnde illud

Cyprinorũ esu commota podagra.

Vina salubria.

Vina insalubria.

facilius vel in ventriculo, vel in hepate separatur, & per aluum aut vrinam excernitur; hoc verò cum spiritu vini mixtum in ipsam massam sanguinis trãsit, & in penitissima corporis penetrat. Et posse sales, qui fixi erant, volatiles fieri, Chymicorum destillationes probant, & tartarũ spirituosum quasi posse fieri, & per alẽbicum eleuari, spiritus vini tartarisatus docet; imò etiam metalla in aquis fortibus & spiritibus ita solui possunt, vt non solùm per chartam colentur, sed & in alembicum eleuentur. Quia tamen ille sal, quamuis subtilis sit, alendo corpori ineptus est, vtpote mineralis naturæ, quæ ad alendum animalia apta non est, particeps, etiamsi cum sanguine in venas penetrat; tamen vt ἀνεπιτήδειον, & inutile à naturâ tandem è venis & arteriis ejicitur, & ad articulos protruditur. Itaque an vinum podagræ generandæ sit aptum, imprimis ex loco natali & effectu iudicandum, vt & ex potentia. Quò enim potentiora sunt vina, eò sal hic exactiùs & subtilius ipsis permixtus, & magis spirituosus est. Sicut id in spiritu vini tartarisato apparet, qui simplici spiritu vini potentior est.

Quæ tamen omnia ita accipienda sunt, si ob viscerum, vt ante etiam dictum, intemperiem & debilitatem id, quod in vino est, excrementitium & tartareum non separetur. Si enim separetur, innoxium erit vinum. Imò si quod vinum dari posset, quod talis materiæ tartareæ parum obtineat, & viscera debilia & excrementa hæc non bene separantia roboret, atq; ita coctionem adjuuet, excrementorum secretionem & euacuationem promoueat, illud non saltem non noxium, sed & vtile fore, si moderatè bibatur, concedimus. Tale vinum Pucinum nonnulli esse statuunt, & propterea ad præcauendam arthritidem commendant. Verùm an in omnibus hoc locũ habeat, dubito & propterea experientiam consulẽdam censeo.

Pucinum vinum.

Carolus Piso inter causas, à quibus materia arthritidis in venis cumulatur, etiam ponit humidos & aquosos cibos, vt juscula, fructus horarios & similes. Verùm ex falsâ hypothesi hoc facit, dum serum puram putam esse aquam statuit; cùm tamen experientia contrarium doceat, & nemo vnquam ex solo ciborum humidorum & aquosorum vsu arthriticus factus sit, neque aquosi humores tantos dolores excitare possint.

An cibi humidi & aquosi arthritidem pariant?

Facit ad arthritidem generandam etiam consuetarum euacuationum suppressio. Vnde Hippocrates, 6. *aph.* 29. scribit, mulieres non laborare podagra; nisi menses ipsas defecerint, de quo tamen infrà *quæst.* 9. dicetur. Ita idem Hippocrates scribit, 6. *epid. sect.* 8. *text.* 55. Abderis Phaëtusa Pythij coniunx antea per iuuentam fœcunda erat, viro autem eius exulante diu menses defecerunt; ex quo postea dolores & rubores ad articulos exorti sunt. Idem quoque in Thaso Namysiæ Gorgippi coniugi contigit. Hinc etiam sæpè ij in arthritidem incidere solent, quibus antiqua tibiarum vlcera aut fistulæ ani consolidãtur, & aliarum partiũ fluxiones supprimuntur. Humores enim, qui vlcera crurum diuturna & fistulas ani ex-

Euacuationes solitæ suppressæ.

citare solent, sunt ipsi etiam salsi, & propterea si supprimantur, arthritidem producere possunt.

An omne in rebus non naturalibus erratum arthritidem inducere possit?

Atque hîc plurimi in recensendis causis externis & remotis solét esse prolixi, & nullam rerum non naturalium prætetire. Verùm etsi quodcumque etiam in rebus non naturalibus vsurpandis peccatum cacochymiam inducere possit: non ita tamen omnis comparata est, vt arthritidem producere valeat. Atque è reliquis rebus non naturalibus nulla ferè per se arthritidem inducit, nisi quod ex nimio motu, ira, terrore paroxysmus concitatur; & sudorum retentio etiam ad eandem inducendam facit, & si consueti sint, arthritidis imminentis indicium est.

Venus arthritidis causa?

Venus tamen nimia cùm articulos & partes neruosas, tùm totum corpus debilitando plurimum ad arthritidis generationem facit. Hinc poëtis Podagra Bacchi & Veneris filia dicitur. Hinc antiqui versus:

> *Λυσιμέλους βάκχου, καὶ λυσιμελοῦς ἀφροδίτης,*
> *Γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς ποδάγρα.*
>
> *E soluilumba Venere, soluilumbóque*
> *Baccho creata est soluilumba Chiragra.*

Vt Iulius Cæsar Scaliger, *in Ata* vertit. Et Latini Poëtæ versus:

> *Vt Venus eneruat vires: sic copia vini,*
> *Et tentat gressûs, debilitátque pedes.*

Hæreditaria podagra.

Interdum etiam hæreditaria podagra est, & non solùm articulorum, sed & viscerum humores vitiosos generantium debilitas à parentibus & auis, liberis ac nepotibus communicatur; siue id accidat à semine vitioso, siue quod materia sanguinis in podagricis est podagrica, à qua spiritus vitales generantur & omnes partes alimentum capiunt. Fieri tamen etiam potest, vt à parentibus podagricis liberi non podagrici generentur; vel demum nepotes podagrici fiant.

An arthritici liberi extra paroxysmum etiam generentur?

Nonnulli quidem sunt in ea opinione, quod liberi, qui in ipso paroxysmo arthritico concipiuntur, fiant arthritici; contrà qui extra paroxysmum arthriticum concipiantur, sint salui. Verùm pauci forsan in ipso paroxysmo arthritico generant: sicut etiam epileptici extra paroxismum epilepticos generant. Neque illa ipsa materia, quæ paroxysmum excitat, communicatur liberis, sed solùm dispositio vitiosa, quæ sola non sufficit ad producendam arthritidem, sed humorum vitiosorum affluxus prætereà requiritur.

An arthritis semper in sobolem transfundatur?

Ideóque si liberi diætam exactam seruent, accidere potest, vt illa debilitas à parentibus contracta aboleatur vel corrigatur, ac humores arthritidi generandæ apti non generentur. Contra fieri potest, vt licet filius non sit podagricus, tamen nepos podagrâ laboret, si nimirum illud vitium & imbecillitatem ab auo per patrem communicatam erroribus diætæ augeat, & quæ exspiratura erat, si bonâ diætâ vsus fuisset, erroribus diætæ quasi exsuscitetur. Quibus & hoc accedere potest, quod seminis paterni vitiû à bonitate seminis materni corrigi & emendari interdum potest. Possût prætereà semina morbifica sua

tempora habere, in quibus demum ſeſe produnt, vt in intoxicationibus & veneno canis rabidi videre eſt, vel etiam vires ſuas amittunt & euaneſcunt.

Cur diuites potius quàm pauperes arthritidi obnoxij ſint?

E quibus omnibus cauſam reddere non difficile eſt, cur diuites potius quàm pauperes arthritidi, quæ propterea Germanis etiam diuitum morbus appellatur, ſint obnoxij. Raró enim compertum habetur, ruſticos vel mendicos arthritide laborare, vnde arthritis quoque διὰ μισόπτωχος, id eſt, pauperes odio habens nominatur: Et in fabula eſt apud Iouianum Pontanum, *lib. 5. de ſerm. cap.* 1. podagram aliquando peregrinantem in tuſculum diuertiſſe, atque cùm ibi caſulas inertiſſimè ædificatas, ſqualidas ſitu, & nihil præter marras, bidentes, raſtros & alia inſtrumenta ruſtica vidiſſet, hoſpitium hoc auerſatam fuiſſe, & in vrbe hoſpitium quæſiuiſſe. Delatam verò in vrbem ad primum ingreſſum in officinã fabri ferrarij incidiſſe, & illam quoque, vt ſibi incommodam, præteriiſſe: tandem cum in vrbe progreſſa ad domum quandam perueniſſet, ante cujus veſtibulum choreæ agitabantur, atque conuiuia, interrogaſſe, cuius ædes eſſent, & cum reſponſum accepiſſet, otij eas eſſe, inhabitarique ab hominibus deſidioſis, ſomnóque & vino marcentibus, è veſtigio domum ingreſſam dixiſſe Hæc domus, hæc patria eſt: Et cùm ſolicitudinem ac laborem ante fores videret ſatagentes, juſſiſſe procul eas abigi, & curas inde exulare, cum primiſque ſobrietatem & abſtinentiam. Etenim pauperes & ruſtici plerumq; ſimplici & pauco cibo contenti ſunt: cùm contrà diuites ciborum varietate delectentur, vinumque, & plerumque liberalius, bibant, imò ſæpè crapulæ & vino dediti ſint. Præterea ruſtici laboribus exercentur, quibus viſcerum calor excitatur, & ſi quid vitioſorum humorum adſit, diſcutitur; cùm diuites plerique otio magis indulgeant. Inſuper diuites raró Medicis, vt par eſt, obtemperant, ſed ad placitum & palatum medicamenta ſibi præſcribi poſtulant, eáque raró, quantum opus eſt, continuant, nec diætæ rationem, quam debent, obſeruant. Tandem etiam Medicis quidam vtuntur, ſed eos ſæpiſſimè mutant, & non raró Empiricis vel aliis parum doctis ſe committunt, qui interdum ea medicamenta adhibent, quorum vſu morbus potiùs radices agit, quàm euellitur.

Quinam Arthritidi obnoxij.

Solet verò malum hoc fere viros inuadere, & imprimis ab anno 30. ad 50. quod nimirum iſta ætate ob calorem acriorem ſalſus & tartareus humor magis cumulatur, & poſtea ſenes maximè affligere, ob caloris natiui debilitatem & facultatis expultricis imbecillitatem. Fœminis enim plerumque minus temperanter viuunt. Viri, labores majores ſuſtinent, venere magis vtuntur & læduntur. Fœminæ contrà temperantiores ſunt, & præterea menſtruas euacuationes habent, per quas natura vitioſos humores ſimul expellere ſolet. Vnde etiam Hippocrates, 6. *aphor.* 29. mulieres non laborare,

podagra, nisi menses deficiant, scribit. Verùm nec fœminæ semper, nec Viri, qui supra & infra eam ætatem sunt, ab hoc malo immunes sunt, & licèt pueros Hippocrates, 6. *aphor.* 30. podagra non laborare scribat, ante Veneris vsum, & omnino rarum sit, pueros arthritide laborare: tamen id quoque aliquando accidisse compertum est: sicut & id obseruatum, eos, qui supra 50. annum sunt, quandoque arthritide corripi, vidique nuper Virum doctum, annos 62. natum, qui primò podagra correptus fuerat. Nec etiam Eunuchi, quos Hippocrates, 6. *aphor.* 28. excipit, semper ab hoc malo immunes sunt, vt *quæst.* 9. dicetur.

CAPVT III.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica Arthritidis.

IPsum malum per se patet, ægrique conqueruntur de dolore circa articulos in pedibus, manibus, genibus & aliis partibus, cui postea accedit tumor, rubor, & plerunque febris. Et quidem cùm primò inuadit arthritis, fere pollicem pedis & plerunque sinistri inuadit. Et in alijs articulis dolor ferè in loco affecto consistit. In Ischiadico verò dolore non solùm in articulo, quo femoris caput coxendici inseritur, sed per neruos & membranas vsque ad nates, quia nerui à lumbis & osse sacro exoriuntur, sursum fertur, & deorsum in suram & pedem extenditur, secundum nerui ductum. In alijs etiam articulis, vtpote in summo jacentibus, tumor, calor & rubor manifestè percipitur: In Ischiadico vero dolore eadem nō apparent, quod locus affectus sit in profundo, & ejus loci summa cutis venis conspersa non sit. Summa: in arthritide præcipuè ægro molesta sunt dolor, & motus impotentia. Hinc sequuntur vigiliæ virium dejectio, & alia Symptomata, quæ eleganter descripsit Lucianus, *in Tragopodagra* his versibus.

Ἐπιδεσμοχαρές, κατακλινοβατές,
κωλυσιδρόμα, βασανιστεργάλα,
Σφυροπρηστοπύρα, μογισαψίδαρα,
ὀδυνοκωζόλα, γονύκλαυσα χύτρα.
ἀεὶ χονδυλοπωροφίλα,
γονυχαμψεπίκυρτε, ποδάγρα.

O gaudens fasciis humili lectipeta
Cursineta, talorum tortrix
Calcicrematrix, male humi vaga,
Pistilli sonum timens, genufraga, insomnis
Circa articulos tophos inserendi cupida,
Curuigenuflexa Podagra.

Signa causarum.

In recensendis verò signis, quibus causarum differentiæ & humores diuersi discernantur, plerique Medici sunt satis prolixi, & operosè recensent signa arthritidis ex sanguine, bile, pituita & atra bile. Verùm cùm, vt supra dictum, isti humores arthritidem propriè non excitent, sed saltem vel ab humore, qui arthritis causa est, agitati, vel dolore partis affectæ attracti ad partem affectam confluant, hoc labore hîc supersedebimus. Si tamen omnino propter curationē rectè instituēdam affluentis humoris cognitio requiri videatur, ea ex generali de

inflammatione doctrina patet, in qua, quæ phlegmone pura, quæ ædematodes, quæ erysipelatodes, quæ scirrhodes signa habeat, traditur; & facilè ex humoris in corpore dominantis signis alibi explicatis, tumorisque qualitatibus, atque iis, quæ iuuant & nocent, quis humor vnà affluat, cognoscitur.

Agnouerunt tamen hîc doctiores Medici, etiam ij, qui à diuersis humoribus arthritidem prouenire statuerunt, quod signis, quæ à colore, calore, & similibus accidentibus sumuntur, parum fidendum sit, cùm occurrant plurima, quæ tàm coloris, quàm caloris & frigiditatis membri causa esse possunt, contra materiæ peccantis naturam. Humor enim, vt Guainerius ait, vera arthritidis causa, existens in profundo membri, superficiem membri plerunq; non mutat, & sic membri color nullum dat indicium: sed potest fieri, vt humor in corpore abundans ex dolore ad locum affectum concitetur, & tumorem efficiat, qui tamen arthritidis causa non est.

CAPVT IV.

Prognostica.

I

Prognostica Arthritidis.

ARthritis plerunque morbus lethalis non est. Etsi enim vires à doloribus & vigiliis multum debilitantur, vt ægri tandem succubant: tamen hoc non fit, nisi longo tempore. Et arthritici sæpè diu viuunt, & senectutem attingunt, eâ de causâ, quod natura humores vitiosos, ex quibus alii morbi periculosiores progenerari poterant, ad articulos per certa interualla protrudit, atque ita partes principes vitiosis humoribus liberat.

II. Si tamen periculosæ inflammationes, vel perniciosæ febres accedant, vel natura succumbat, vt humores vitiosos amplius expellere non possit, æger de vitâ periclitari potest. Et si quid tale periculosum coniungatur cum vehementi articulorum dolore, delirium putà, tremor cordis, difficultas anhelitus, ac sudor frigidus & pulsus paruus superuenerit, ægrum eodem vel altero die moriturum indicio est.

III. Etsi verò arthritis plerunque morbus lethalis non est, curatu tamen difficilis est, & vulgo Medicorum opprobrium habetur. Quanquam enim, si recens sit morbus, non adeò difficulter curatur: tamen si diu protrahatur, & sæpius inuadat, curatu fit difficilior, cùm articuli, imò viscera, doloribus & vigiliis, imò affluxu humorum, debilitentur. Atque vt morbus hic radices agat, ipsi ægri sæpè in causa sunt, dum inuadenti primo morbo non occurrunt, imò eum occultant, & alii alias morbi sui causas prætexunt, de quo eleganter Lucianus, in *Ocypode*.

Γελῶ δὲ τοὺς πληγέντας ὑπ' ἐμοῦ
Καὶ μὴ λέγοντας ἀτρεκῆ τῆς συμφορᾶς,
Ἀλλ' εἰς ματαίας προφάσεις ἐξηγουμένους,

Ἅπας γὰρ αὐτὸν βυκολεῖ τῶν ἀλγουμένων,
Ὡς ἐν στοιχικοῖς ἢ κροκόψας ποι
βάσιν;
Λέγει φίλοισι μὴ φράσας τὴν αἰ-
τίαν.
Ὃ μὴ λέγει γάρ, ὡς δοκεῖν λαθεῖν
τινάς,
Χρόνος δέ γ' ἔσπον μηνύει κἂν μὴ
θέλῃ.

Ridere verò soleo eos, quos torqueo:
Dum proloqui veram mali cau-
sam haud volunt:
Aliamque fictam in promptu ha-
bent; qua se tegant.
Quilibet enim se decipit mēdacio:
Luxatum alicubi, aut grauiter
allisum pedem
Dum dictitat; veramq; causam
supprimit,
Quod enim ipse celat; aut latere
alios cupit:
Hoc tempus inuito arguit eo post
tamen.

Est autem hic morbus postea curatu difficilis, tùm ob diætæ errores, à quibus ægri non abstinent, tùm sæpè ob Medicorum imperitiam, qui vel quod veram morbi causam ignorant, vel medicamenta parùm idonea adhibent, quibus articulos & viscera magis debilitant, quàm roborant. Interim tamen per se non planè impossibilis curatu est arthritis, docentque id exempla multorum ab arthritide liberatorum, de quo *quæst.* 10. dicetur.

IV. Quicunque aut senes sunt, aut circa articulos callos tophosq; concretos habent, aut ærumnosè viuunt, aut siccam aluum habent, hi omnes curari non possunt arte humana, quantum ego noui. Hippocrates, 2. *Prædiction.*

V. Si in arthritide contingat luxatio, difficulter sanatur, aut prorsus est insanabilis. Etsi n. articulus reponi possit: tamen qui articulorum ligamenta facta sunt laxiora, perfecta sanatio vix speranda. Si etiam in luxatione, quæ sequitur arthritidem, cauitas articuli materiâ tophaceâ repleatur, incurabilis morbus est. Articulus enim reponi non potest, antequam materia tophacea illa tollatur, ea verò vix tolli potest.

VI. Inter omnes arthritidis species ischiadicus dolor grauissimus est, & ob doloris magnitudinem & ob symptomatum superuenientium grauitatem. Vigilias enim propter dolorem grauissimum infert, febres accendit, interdum luxatio articuli incidit, vnde claudicatio & totius cruris tabes sequitur. Si enim ex affluentis humoris multitudine articulus suo loco excidat, claudicationem fieri necesse est. Quia verò os sua sede elapsum musculos, venas, arterias comprimit, alimentum spiritusque in partes inferiores influere non possint, inde earum tabes sequitur.

VII. Etsi verò ischiadicus dolor sit vehementissimus, tamen in principio facilius, quàm cæteri, curationem admittit, quia medicamentorum vis ad vasa, per quæ fluit in coxendicem humor, facilius, quàm ad extremos articulos penetrare, atque ita humor affluens facilius euacuari potest. Si verò humor semel affluxerit, & in coxendice sese insinuauerit difficulter curatur; quia remedia discutientia propter articulo incumbētem carnem penetrare, quò debent, nequeunt.

VIII. Quibus diuturno coxendicum dolore infestatis coxa excidit, rursumque incidit, iis mucores superueniunt. *6. aph. 56.* id est, excrementa mucosa ex debili partium neruosarum calore succrescunt.

IX. Quibus diuturno coxendicum dolore infestatis coxa excidit, iis crus contabescit, & claudicant, nisi vrantur. *Ibid. ap. 50.* Contabescit quidem crus, quia malè nutritur, ob caloris natiui ex humorum vitiosorum diutino affluxu debilitatem; & quia venæ atq; arteriæ suo loco dimouentur & comprimuntur, & alimẽtum cruri rectè afferre non possunt. Claudicant verò, quia crus ab ἀθια robore destituitur, & ob luxationem fit breuius, atque ob ligamentorum laxitatem os femoris non firmiter stabilitur.

X. Quibus hæreditaria est arthritis, vix vnquam ab ea integrè liberantur, & si velint liberari, longè exactiore diæta, & accuratiore medicamentorum vsu opus habent, quàm alii.

XI. Si podagricis varices superuenerint, soluitur podagra, *Auicenna*: quia humores ad articulos fluere consueti ad exteriores iam cruris partes deriuantur.

XII. Si arthritis suas periodos seruare consueta non reuertatur, grauissimorum & sæpe lethalium morborum causa est; nisi materia per prophylaxin detrahatur, quod præstare difficillimum. Materia n. quam in articulos natura detrudere solebat, si ob debilitatem naturæ amplius expelli non possit, vel circa viscera & partes principes hæret, vel ad pulmones, intestina, aut alias partes protrusa grauissima ibi mala excitat.

XIII. Ipsum paroxysmum quod attinet, de eo scribit Hippocrates, *6. aph. 49.* quibuscunque morbi podagrici fiunt, iis sedata in 40. dies inflammatione finiuntur, modò, vt Galenus *in comm.* addit, Medicus in curatione nihil deliquerit, & ægri sint obedientes. Cùm enim humores in arthritide per ligamenta, membranas & neruos dispersi sint, ac partes hæ sint densiores, ac frigidiores, quàm carnosæ, non mirum est, longius in his tempus ad discussionem humoris requiri, quàm in partibus carnosis. Aphorismus tamen hic saltem intelligendus de vltimo termino, cùm experientia testetur, multos intra pauciores, quàm quadraginta dies sanari. Mitior enim alia est arthritis & breuior, quæ breui tempore soluitur. Alia acerbior & diuturnior, quæ longiore. Nonnulli causam in humores referũt, statuuntque arthritidem, quæ ex bile proueniat, esse breuiorem, quæ ex pituita, longiorem. Verùm sit sanè, vt aliàs sanguis, aliàs pituita, aliàs bilis simul confluant: tamen is ipse humor salsus qui proxima arthritidis causa est, nunc est tenuior, vt facilius discuti possit nunc crassior. Cui accedit secundò partis robur & debilitas. Quò enim pars robustior est, eò humorem, qui affluxit, facilius discutit, quò verò debilior, eò tardius; vnde accidit, vt qui primũ arthritide laborare incipiunt, paroxysmos breuiores habeant, qui diutius, longiores, nisi diligentem sui curam habeant.

An & arthritis citius tardiusue qu[illegible] diebus sanatur

Quò sæpius enim membrum arthritide corripitur, eò magis debiliatur. Tertiò ipsi ægri etiam non eandem diætæ rationem obseruant, vnde qui eam accuratè seruant, faciliùs liberantur, alii diætæ erroribus paroximos sibi prolongant, & nouæ fluxioni causam prębent.

XIV. Quo plura & frequentiora subsequuntur symptomata, eò difficilius morbus curatur. Interdum enim ratione vehementissimi doloris ægri repellentia & stupefacientia intempestiuè expetunt, quæ humorem ad articulos fluentem ad partes nobiliores repellunt, vnde accidit, vt ægri in cordis augustias, lipothymiam vel alia mala incidant, imò in vitæ periculum conjiciantur, & tunc solum salutis spes est in eo, vn humores illi, si fieri possit, iterum ad articulos repellantur.

Solutionis Arthritidis quatuor modi.

XV. Sunt autem quatuor modi solutionis arthritidis. Primò enim & frequentius resoluitur materia, & quidem tota, vt nullum sui relinquat vestigium, vel maxima ex parte, vt sui vestigium aliquod relinquat. Secundò, sed quod rarius est, in puri quid simile mitatur materia. Neque enim verum pus est, sed sanies quędam, seu ichor resudat & extrà carnem & cutem erodit.

Cur arthritis rarò suppuretur.

Cur autem arthritis rarissimè ad suppurationem veniat, consideratione dignum est. Nonnulli sunt in ea sententia, ideò id fieri, quia articuli sunt remoti à fonte caloris, tantumque caloris, quantum ad suppurationem requiritur, non habent. Sed veram hanc causam non esse, patet ex eô, quod interdum in ipsis apicibus digitorum inflammatio oritur, quæ tamen ad suppurationem venit. Verior ergo causa esse videtur, ipsius humoris hujus salsi & serosi natura, qui in pus non mutatur, sed vel totus dissipatur, vel si quid relinquitur, in tophos concrescit. Tertius modus est, cùm ob loci debilitatem materia diutius in parte affecta hærens tandem in tophum & nodum mutatur. Et de tali arthritide scribit Galenus, 10. *de comp. med. sec. loc. cap.* 2. Postquam producti fuerint calli, ne speraueris ad pristinam constitutionem exactè redire articulum posse; & Poëta.

Tollere nodosam nescit Medicina podagram.

Quartus modus est, cùm humor aliò transfertur, id quod interdum accidit ad membra nobiliora, pulmones, cor, cerebrum, quæ pessima est permutatio, ob quam ægri moriuntur, nisi materia ad articulos retrahatur; aliquando ad ignobiliora, vt varices, sicut, *Prognost.* 11. dictum; aliquando euacuatur è corpore, &, vt Rhases 11. *continent.* scribit: aliquando ad intestina fertur, fluxumque alui excitat, & intestina excoriat, qui fluxus aliquando ad finem vitæ durat, & viribus paulatim deficientibus propter febres & dolores ægri marasmo consumpti moriuntur.

CAPVT V.

Indicationes & Curatio.

Indicatio & Curatio arthritidis.

CVm affectuum præter naturã perfecta curatio in causarũ ablatione consistat, Authores verò de causis arthritidis, vt *supra* dictum, dissentiant, non mirum etiam est, de curatione alios aliter sentire, eamque variam proponere, quæ discrepantia, vt aliquoties jam dictum, non postrema causa est, vt tàm pauci arthritici sanentur, cùm quilibet hic hostem, quem sibi sæpe finxit, impugnandum suscipiat, eum verò, qui reuera hostis est, negligat. Patet hoc passim è consiliis Medicis, quæ etiã pro Illustrissimis Viris data sunt, non singula saltem, sed aliquam multa, in quibus plerisq;, conquisitis hinc inde sententiis, res eò plerũq; redit, curationẽ præcipuè ad caput, vt mẽbrũ mandans, & articulos, vt membrum recipiens, dirigendam esse. Ita vnius Fernelii, Medici, aliàs doctissimi & experientissimi, authoritas plurimos à veritatis inuestigatione abstraxit, &, vt multi ægri parum idonea medicamenta nanciscerentur, fecit. Nos saluo aliorum judicio, iis fundamentis, quæ *supra* proposuimus, insistentes, curandi rationem breuiter proponemus.

Cur pauci arthritici.

Arthritidis curatio.

Consistit autem Curatio in genere Ita dicta in duobus. Primum est, vt præsens paroxysmus, seu dolor, tumor, motûs impedimentum, & alia, quæ ægro arthritide laboranti molesta sunt, tollantur. Alterum est, vt præcaueatur, ne paroxysmus semel sublatus redeat.

Et primùm quidem arthritidem præsentem curandi rationẽ quod attinet, tria sunt præcipuè, quæ in paroxysmo amoueri cupit arthriticus dolor, tumor; & motûs impedimentum. Cùm verò hæc tria omnia ab humore p. n. in articulum illapso ortum habeant, tota paroxysmi ablatio in eo consistit, vt humoris influxus inhibeatur, & qui illapsus est, tollatur. Humore enim isto sublato & dolor cessat, & tumor euanescit, & motus partis redit. Quia tamen dolor sæpè valde ægrũ cruciat, neque cùm æger facilè sustinere possit, donec humor eius causa tollatur, dolor interdum leniendus est, etiam antequàm causa planè tollitur. Atq; ita tota arthritidis ægrum affligentis curatio consistit in causæ ablatione & doloris lenitione.

Primum quod attinet, cùm fluxus à motu & ebullitione quasi sanguinis & humorum in venis sumat initium, illa humoris ebullitio & motus sistendus primò, ac humores ad partem affectam ruentes cum impetu non solùm aliò auocandi atque, auertendi, sed & è corpore euacuandi sunt. Hoc enim nisi fiat, dolor magis exacerbatur. Postea verò humor, qui influxit, discutiendus. Et quia dolor imprimis molestus est, is interdum etiam, causâ non sublatâ, leniendus.

Ideoque si causa aliqua, vel externa in ambientis aëris intemperie posita, vel corporis densitas

occasionem dederit, ea amouenda, imo etiam contrario modo corrigenda.

Vena sectio.

Vena sectio.

Secundo si sanguis in corpore abundet, qui & ab humoris motu commoueatur, & quasi ebulliat, & à dolore ad partem affectã attrahatur, atq; ita vt συναίτιον ad arthritidem concurrat, & malum augere possit, ac prætereа febris immineat, vel comitetur, venæ sectio, si vires ferant, instituenda, vt affluxus ad partem affectam minuatur, & imminenti febri fomes subtrahatur, nõ nimia tamẽ quantitas euacuetur. Si verò à sanguinis copia periculum nullum immineat, aut etiam pituitosus humor abundet, venæsectio potius noxia est, quàm vtilis, cùm tum sanguinis euacuatione spiritus dissipentur & calor natiuus absumatur, vnde calor in parte affecta humores vincere & ita facilè dissipare non potest, vnde & ægri tardius conualescunt, imò interdũ tophi in articulis generãtur. Etsi omnes aut plurimi articuli afficiãtur, basilica in dextro vel sinistro brachio aperienda. Si vnus tantum articulus, in opposito vena secanda. Vt si in dextro brachio articuli afficiantur, in sinistro brachio vena aperienda; si in sinistro, dextri brachij vena tũdẽda. Si dexter pes laborat, vena dextri brachii secanda; si sinister, vena in eodẽ latere in cubito aperienda. Hoc enim cõmodius est, quàm venã in pede lateris oppositi aperire. Illâ enim Venæ sectione humores fluentes reuelluntur, hâc tantum deriuantur. Eadem ratio est, si dolor sit in coxendice.

Venæ sectione in brachio in dolore Ischiadico præmissâ, ad deriuandum vena commodè in poplite aperitur, aut juxta malleolum interiorem, vel etiam exteriorem in vena illic apparente, quã ob insignem, quam affert, si tunc & in tempore secetur, vtilitatem, Ischiadicam vocant, quæ & sæpè sola hunc affectum sanat. Plerumque autem in crure dolente secatur, licèt & in sano apertam admodum profuisse, subitóque omnem dolorem sustulisse, scribat Platerus.

Quia verò malum vrget, & fluxus velociter fit, etiam statim venæ sectio, si ea opus sit, instituenda; & sanguinis, quantum opus, si vires ferant, vnica vice detrahendum. Si tamen vires largiorẽ venæ sectionem non ferant, repetitis vicibus tantum detrahendum, quantum plenitudini respondeat. Venæ sectionis vicariæ possunt esse cucurbitulæ, quæ incipientibus doloribus parti sanæ oppositæ vel distanti affigantur cum scarificatione. Hirudines etiam in alluctis hęmorrhoidibus appositæ, sanguinem exhauriendo, commodum aliquod afferunt.

Cucurbitula.

Hirudines.

Purgatio.

Purgatio.

His reuulsionibus per sanguinis euacuationem factis instituenda est purgatio, de quâ etsi alii aliter sentiant, vt postea *quæst.* 11. dicetur: tamen plerumque cõmodè adhibetur. Statim a. inchoantibus vel etiam imminentibus

doloribus, antequam, iisdem vt & vigiliis, aut febre aucta vires debilitentur, instituenda, neque hîc coctionem aliquam expectare, aut præparationem præmittere opus est; quod superiorum seculorum Medici plurimi fecerunt, qui primò lenientibus vsi sunt, deinde præparantibus seu digestiuis, vt vocant, aliquot dies, tandem purgantibus, quæ humores ad articulos trahunt. Cùm enim humores jam antea in motu sint, ac tenues, & turgentium naturam referant, & natura ipsa eos vt sibi molestos à bono sanguine separare conetur, ac metuendum sit, ne, vt dictum, antequam talia peraguntur, humores ab articulis ruant, & dolore ac vigiliis vires dejiciantur & febris superueniens purgationem prohibeat, statim purgatio instituenda. Et vnicum purgans exhibitum plerunq; minus ventriculo nocet, quàm toties repetitæ digestiuæ potiones, quæ ventriculum resoluunt & labefactant, vt auctis postea cruditatibus major ad articulos affluxus fiat.

Alterātia.

Alterantia.

Si tamen humores sint nimis calidi & acres, temperari possunt jusculis alteratis cichorio, endiuia, taraxaco, portulaca, acetosa, & medicamentis ex his paratis, nec inutilis est conserua rosarum cum speciebus diatrionsantalon.

Vt ℞. *Conseru. ros.* Vnc. iij.
spec. diatrionsant. Drach. j.
corall. rub. Srup. j.
Cum *syr. granator.*
Fiat Electuarium.

Vel ℞. *Margar. præp.* Drach. j.
corall. rubr. præp.
santal. omniū a. Drach. j ß.
ros. rubr. Drach. j.
oß. de cord. cerui. Scrup. j.
Fiat Puluis.

Vel cum *sacharō in aq. ros. dissoluto* rotulæ.

Verùm de purgatione duo imprimis monenda. Primò vt aptum tempus, vt antea diximus, eligatur, & ea non nimis diu differatur. Etenim si jam ad ipsos articulos influxerit totus humor, frustra instituitur purgatio, neque humor facilè reuocatur. Ideóque vt is, qui ad articulos fluxurus est, ad aluum vertatur & per eam euacuetur, mox in principio paroxysmi, imo etjam quamprimum is instare animaduertitur, purgatio instituenda. Hoc modo enim humor, qui in fluxu est, & qui fluxurus erat, per conuenientia loca euacuatur, & ne ad partem affectam ruat, impeditur, ac doloris & tumoris incrementum prohibetur, & ita, quod influxit in parte affecta, facilius dissoluitur. Testaturque ipsa experientia, curationem hanc multis profuisse. Ita de se scribit Petrus Bayerus, se à quatuor hominibus ad sellam gestatum postquam aluum quater deposuisset, sumpto suo electuario Caryocostino à doloribus alleuiatum fuisse, & sine adminiculo alterius ire potuisse.

Deinde considerandum, quibus medicamentis purgatio sit instituenda. Nonnulli à validioribus medicamentis abstinendum censent, & non nisi lenori-

bus vtendum vel validioribus in minima quantitate, cùm fortis purgatio humorum copiam à partibus ignobilioribus & externis trahat ad internas & nobiliores, & accidat aliquando, vt nonnulli à vehementi purgatione in febres ardentes, malignas & lethales incidant. Quod vt libenter concedimus, & vehementioribus purgantibus humores antea feruidos non magis accẽdendos, aut motum naturæ planè interturbandum censemus: ita etiã cauendum putamus, ne humores saltem agitentur, & in venis commoueantur, & non educantur, ac sufficienter euacuentur. Quod vbi fit, postea majore impetu ad partem affectam ruunt, vt pote ad quam natura antea eos detrudere conabatur, & ad quam simul à dolore attrahuntur. Purgantia itaque in principio paroxysmi, vel imminente eo, paulò fortiora eligi debent, talia tamen, quæ ventriculum non offendant. Si enim, vt modò dictum, leniora sumantur, humores saltem commouentur, & nihil effatu dignum euacuatur, vnde postea major ad partem affectam fit confluxus.

Ne autem durante purgatione ad partem affectam confluxus fiat, & humor purgatione motus ad partem affectam ruat, precauetur, si pars affecta sublimiori loco in lecto ponatur, donec purgatio absoluta sit, vel, quod certius, defensiuum purgante exhibito supra caput partis affectæ imponatur. Ex. gr. si dolor sit in manu, defensiuum ad humerum apponendum, potestque id parari è *floribus rosarum*, *balaustis*, *radicibus bistortæ*, *tormentillæ*, *consolidæ majoris*, *corticibus granatorum*, *bolo Armeno*, cum albumine oui, & aqua rosarũ vel aceto mixtis. Et ne cataplasma hoc siccatum & induratum dolores excitet, atq; ita fluxum concitet, parum vnguenti Comitissæ, aut olei rosacei omphacini addi potest. Aut loco cataplasmatis fascia satis longa poscâ, in qua muscus quernus, rosæ rubræ, vel alia adstringentia modò enumerata cocta sint, madida parti superiori, exempli gratia in podagra parti supra genua, induci potest. Atq; ista defensiua tamdiu continuanda, quamdiu purgatio durat, etiam per diem integrum.

Quibus autem in specie medicamentis purgatio instituenda sit, in genere definiri non potest; cùm magna sit corporum varietas. Licèt enim humor proxima arthritidis causa serosus, salsus & tartareus sit: tamen & ipse in diuersis corporibus diuerso modo constitutus est, & secum alios humores in corpore abundantes rapit. Imò in eodem corpore semper eadem medicamenta non conueniunt, cùm non semper sit idem corporis status. Ideoque præsentis Medici est talia præscribere.

Ad humores autem serosos & ichores biliosos euacuandos comparata esse debent, qualia sunt: *Syr. ros. solut. de spina ceruina, domesticus vulgò dictus, manna, mechoacanna, sena, semen carthami*; & hinc composita: *Electl. diacathol. triphera Persica, de succo rosar.* In fortioribus etiam medicamenta ex hermodactylis vsum habent,

atque inter ea electuarium Caryocostinum Bayri, cujus infra *de præseruatione* fiet mentio.

Vel ℞. *Hermodactyl.*
turbith elect. an Drac. iiij.
diagr. Drach. j ß.
Zingib.
mastich. an. Drach. j.
facch. Drach. vj.
F. Puluis.

Dos. Drac. j. vel. Drac. j ß. cum jure carnis. Vel vsurpentur pilulæ Rhasis, quæ, vt ille scribit, *in 9. ad Mensorem cap. 90.* lecto decumbentes surgere, moueri & ambulare faciunt, quæ hoc modo componuntur.

℞. *Aloës* Drach. j.
scammon. obol. dimid.
rosar. rubr. obol. vnum.
hermodactyl. Drac. dimid.

Fiant pilulæ, quæ vna vice porrigantur, habito tamen respectu virium ægroti.

Verùm etsi serosus humor proxima causa sit arthritidis: tamen quia is alios etiam vitiosos humores in corpore secum rapit, præsertim dolore accedente, præsentis Medici etiam est cuilibet ægro in rem præsentem varia medicamenta purgantia præscribere.

Vomitoria.

Vomitoria.

Vomitus etiam in assuetis vtilis est, & cum is breuiore via humores euacuet, non ita metus est, ne ad partem affectam ruant.

Vomitoria tamen hîc tàm fortia vix dare licet, vt ex ipsis venis euacuent, sed satis est, si talia exhibeãtur, quæ primas vias & partes ventriculo vicinas euacuant. Etenim si humores multi vitiosi circa ventriculum, lienem, & hepatis cauum ac in locis vicinis consistant, facilè fieri potest, vt commotis in toto corpore humoribus & ii ad venas penetrent, & ad partem affectam ruant. Post vomitoria verò etiam purgationes instituere licet; imò si vna purgatio non sufficere videtur, ea iteranda est. Franciscus India, *lib. 2. de Gutta podagr. c. 3.* miris laudibus hîc effert vomitorium, quod parat ex sufficienti quantitate pulueris scopæ regiæ, cum aqua stillatitia aurantiorum immaturorum tepida exhibitum; quod bilem & pituitam per superiora & inferiora cum commodo ægri euacuare scribit.

Sudorifera.

Sudorifera.

Corpore purgato danda opera, vt sudor prouocetur, vel spontè, vel adhibitis medicamentis. Si enim, vt rectè Crato, *consil.* 24. scribit, quàmprimùm intus sudor detinetur, aut inhibetur, maximè si consuetus fuerit, imminet paroxysmus podagricus, etiam proculdubio augebitur paroxysmus, & prouocabitur, si in eo sudor detineatur, & reliquiæ humoris serosi in venis non discutiantur; & contrà breuior fiet paroxysmus, si per sudorem serum discutiatur. Verùm cùm in arthritidis inuasione fiat quasi quædam humorum ebullitio, & plerumque etiam febris adsit, calida sudorifera, qualia sunt *theriaca*, *Mithridatium*, & similia, vix conueniunt, cùm humores magis accendantur *Cornu cerui* verò vel crudum, vel sine v-

Sudorifera qualia esse debeã

ſtione pręparatũ, cōmodè exhibetur, aut ſolum aut cum aq. cardui benedict. Vtile eſt & *Antimonium diaphoreticum*. Si verò corporis conſtitutio, & humorum diſpoſitio id ferat, decoctum Saſſafras, vel ſarſæ parillæ, vel Chinæ exhiberi poteſt, quod tamen cichorio, endiuia, ſoncho, déte leonis temperare licet. Ea verò, quæ in paroxyſmis vtilia ſunt ad humores ſeu ſenſibiliter, ſeu inſenſibiliter diſcutiendos, omnia in curatione locum non habent. Vtile etiam decoctum bardanæ radicis, ſeu lappæ maioris, cùm incidat, diſcutiat, ſudores & vrinas moueat, refertq; Foreſtus, Vaſtelliũ Penſionariũ Mechlinenſem cùm in lecto decumberet ex doloribus articulorum, vt nullum membrũ mouere poſſet, bibiſſe cereuiſiam calidam, in quâ radix lappæ maioris cocta erat, quâ epotâ cùm nullis remedis à Medicis curari poſſet, plurima minxit alba inſtar lactis, & à doloribus liberatus fuit.

Vel ℞. *Sarſæ parillæ* Vnc.j.
ligni ſaſſafr. Vnc.ß.
rad. caryoph. Vnc.j.
ſantali citrini. Drac.ij.

Infund. in aq. lib.iij. horis 24. poſtea coq. Detur manè hauſtus vel decocti ſolius, vel cum C.C.

Topica.

Topica.

Corpore ita conueniente modo euacuato, & causâ antecedente, quæ morbum auctura fuerat, ablata, iam ad ipſam doloris lenitionem, & cauſæ continentis, doloris ac tumoris ablationem, adeóque topica accedendum. Si verò, antequàm iſta vniuerſalia pręmiſſa fuerint, ſtatim topica adhibeantur, plus damni, quàm commodi, inde æger percipit. Vel enim materia, quam natura ad articulos depellere conatur, ad interiora repellitur, vnde grauia ſymptomata excitãtur: vel articulis impingitur, dolorq; exaſperatur: vel pars effœminatur, laxaturque, atque ita fluxus augetur. Quæ cùm vulgò non obſeruentur, & topica ſæpè non ſatis tempeſtiuè & cautè adhibeantur, plus plerumque damni, quàm vtilitatis inde ægri percipiũt; vnde etiam vulgata ſentẽtia orta eſt, optimum eſſe, articulis dolentibus nihil adhibere. Et reuera pręſtat nihil applicare, & naturæ rem committere, quàm medicamenta minus idonea vſurpare.

Topica autem, quæ applicantur, vel dolorem ſolum reſpiciunt, vel cauſam ſimul doloris, humorem ſcilicet, qui affluit & affluxit, doloremque & tumorem excitat.

Dolorem lenientia.

Dolorem lenientia.

Dolor plerumque in hoc morbo grauiſſimum ſymptoma eſt, & ægris moleſtiſſimum, quem maximè diris deuouent, vt in Luciani Tragopodagra *mox in principio* videre eſt; & propterea etiam maximè ablatum cupiunt. Et omnino neceſſarium eſt, vt eius rationem habeat Medicus, quia, ſi nimius ſit, vigilias concitat, vires dejicit & attrahendo humores malum auget, atque ita curá ad ſe meritò trahit, 12. *meth.*

med. cap. 1. & propterea sui lenitionem per anodyna indicat. Habent autem dolorem lenientia seu anodyna & hoc commodi, quod partes laxando faciunt, vt humor, qui antea saltem ad interiores circa articulũ partes fluebat, etiam jam ad ambientes partes & carnosas diffundatur. Vnde arthritici dolores, antequam pars intumescat, sunt vehementissimi; mitigantur verò, vbi pars intumescit.

Anodyna autem qualia propriè sint, alibi dictũ in Instit. quæ scilicet partem affectam demulcent & laxant, causam verò ipsam non discutiunt. Et parentur hîc ex lacte caprino ex vberibus recens mulcto, pane albo & lacte cum vitellis ouorum, & momento croci, ex foliis altheæ, maluæ, brassicæ, calidè impositis; ex semine maluæ, althææ, cydoniorum, psyllii, & præcipuè ex muciliaginibus eorum, cassia fistulari extracta, cum decocto vel aqua solani, quæ, vt Auicennas ait, præstantissimum est remedium, cui, si humores calidi affluant, aliquid olei vel aquæ rosarum addi potest, si frigidi, oleum chamæmelinum; Pro cassia etiam roob sambuci vsurpare licet; ex pane albo & vino, & quidem si humor sit calidior, vino rubro, si frigidior, vel mistus, vino albo cum puluere flor. chamæmeli & oleo rosaceo; è caseo ouillo recenti imposito, & sæpius immutato; è stercore bubulo primo vere recenti, vt & aqua ex eo stillata. Vtilissimum quoque remedium est *mucilago seminis psyllii*, aquâ rosarum vel solani extractâ, cui aliquid interdum aceti addi potest, commandaturque hoc medicamentum multùm à Serapione & aliis.

In morbo incipiente Solenander sumit crassiores stipites cicutæ, eosque sale implet, & argilla vel pastâ obturatas in locum humidũ ponit, vt sal liquescat, qué liquorem in vitro asseruat, & pannis loco dolenti applicat.

Vsus etiam est sępissime cataplasmate hoc.

R. *Maluam integram* cum radicibus concisam minutim, eamque in æquis vini & aceti partibus coque in fictili nouo ad tertiæ partis consumptioné, deinde admisce *secalis crassiores furfures*, quantum ad conficiendum cataplasma sufficit, idque calidum loco dolenti applica.

Forestus refert, quendã aquaticę lēticulę, & floribus chamæmeli in lacte coctis, parum farinæ hordei addidisse & in formam cataplasmatis redegisse, & apposuissę ad sedandum dolorem cum miraculo quasi. Vtile est & oui luteum cum oleo violar: in formam linimenti subactum, vt & aqua spermatis ranarum, quæ forsan etiam aliquam vim narcoticam habent. Adrianus Spigelius apud Morauos in vsu & nobile experimentum pro sanandis illicò doloribus podagricorum vlmariæ cum radicibus & floribus destillatæ aquam esse scribit: quæ & Silesiis in frequenti vsu est. Cõmodum etiam est decocto parietariæ partem affectam fouere.

Vsurpantur à plurimis etiam olea & pinguedines. Verùm hîc non

non ſine cauſa monendum, pinguibus talibus cautè vtendum eſſe. Cùm enim arthritis ſæpe cum eryſipelate, quantum ad cauſam, aliquam cognationem habeat; at verò notum ſit, pinguia omnia, quæ poros oblinunt, in eryſipelate potius nocere, quàm prodeſſe: idem etiam in arthritide metuendum videtur, ne, ſi perpinguia pori oblinantur, humore intus detento, dolor augeatur; id quod ipſa experientia teſtatur. Et vir quidam honeſtus in vicinia mihi retulit, ſe in podagricis doloribus ſedandis in ſuo corpore nihil vtilius percepiſſe, quàm caſeum ouillum planè recentum impoſitum, verùm ſepè renouatum. Quamprimum enim à calore partis calefactus pingueſcere & quaſi butyrum fundere caſeus incipiebat, dolorem inde ſibi augeri dicebat.

℞. *Medull. panis tritic.* ℔. ß.
Coqu. *in lact. rec. ſ. q.* ad conficiendum cataplaſma:
Adde *mucilag. ſem. alth.* Vnc. ii.
farinæ ſem. lini,
fœnigræci an. Drach. iii.
pulu. flor. chamæmeli,
meliloti an. Vnc. i.
croci Drach. i.
ol. roſac.
chamæmel. an. Vnc. ß.
Miſce.

Vel ℞. *Lactis rec. mulcti* Vnc. i. ß.
medullæ panis tritici Drach. v.
farinæ hordei Vnc. i. ß.
hermodactylor. vulgator. Drach. vi.
croci Drach. i.
ol. chamæmel. q. ſ.
Fiat cataplaſma.

Vel ℞. *Panis albi* Vnc. vi. *lact. q. ſ.*
Miſc. ad ignem.
Adde *vitellos ouor.* ii.
ol. roſac. Vnc. ii.
croci Scrup. i. Miſce.

Vel ℞. *Farin. hord.*
fabæ.
orobi an. Vnc. i.
ſem. lini Drach. vi.
pulu. flor. chamam. Drach. iii.
meliloti Drach. ii.
croci Scrup. i.
Coq. in *ſ. q. aq. flor. chamæmeli:*
Adde *vitellos ouor. duor.*
ol. chamam.
roſar. an. Vnc. i. Miſce.

Vel. ℞. *Pulpæ panis triticei* Vnc. ii.
pulu. flor. verbaſci Vnc. i.
Coq. *in lacte*
Adde *flor. caſſiæ* Vnc. i. Miſce.

Vel. ℞. *Sem. lini,*
fœnigræci part. æq.
Extrahatur mucilago *aqua roſarum.*
Adde *vitellos ouorum duos,*
aceti parum.
Inſperſa farina fabarum.
F. Cataplaſma.

Vel ℞. *Farinæ hordei,*
ſem. lini,
fœnigræci,
fabarum,
pulu. flor. chamæ. an. Vnc. ß.
rad. althææ Vnc. i.
ol. roſac.
chamæm. an. Vnc. i. ß.
vitellos ouor. num. iii.
roob vini Vnc. i.
Miſce.
Fiat Cataplaſma.

Vel ℞. *Flor. verbaſci* q. v.
Infund. in ſ. q. vini rubri per duos menſes, deinde deſtillentur. Deſtillatâ aquâ locus foueatur, & deinde inũgatur oleo ſeu liquore floribus verbaſci, vitro clauſo ad

radios Solis tempore æstiuo collecto.

Vel ℞. *Gemmas coryl.* exprimatur ex iis oleum eodẽ modo, vt ex semine lini parari solet. Corpus, quod post olei expressionem remanet, comburatur, & ex cineribus aqua pura sal eliciatur, qui oleo expresso misceatur. Oleum cum sale mixtum clarificetur transfundendo id per pyxidem ligneam, sicut pictores oleum lini pro suo vsu clarificare solent; & euadit præstans ad dolores leniendos medicamentum.

Verùm ipsa anodyna pro qualitate humoris nonnihil variari possunt, & in humore calidiore frigida quædam addi, vt rosæ, & earum aqua, aqua plantaginis & similes. In causa verò frigida flores chamæmeli, meliloti, absinthium, semen lini, fœnigræci addi possunt.

Narcotica.

Si anodyna non suffecerint, narcotica vsurpanda, quæ cùm stuporem parti inducant, non solùm protinus dolorem compescunt, sed & calore suo, quem obtinent, simul humores resoluunt, atque ita cum commodo & tutò, nec cum periculo, vti creditur, vsurpantur, sicut Platerus. *lib. 2. Pract.* scribit: ac propterea, sicut & alii plurimi, hyoscyami & mandragoræ ac papaueris folia recentia contusa vel prius decocta admota commendat, sunt vtilia & illorum olea, ac succus ex illis expressus, pro fotu vsurpatus, vt & radix mandragoræ, semenque hyoscyami cum aliis cataplasmatis forma applicata. Nicotianæ etiam folia recentia contusa & parti dolenti imposita dolorem leniunt. Idem Platerus, & vt alii Authores ad opiũ accedunt, idque alii anodynis admiscent, & Vnciis duabus illorum Drach. i. opii addunt. Si enim in spiritus vini simplicis, vel croci infusione flauescentis Vnc. iiii. camphoræ Scrup. i. & opii Drach. i. dissoluatur, eóque liquore pars dolens illinatur, efficacissimum scribit esse remedium. Antidota etiam opiata, vt theriaca, Mithridatium, philonium, recentia addi possunt, præsertim si opii quantitas augeatur.

In vsu tamen opiatorum non diu persistendum, cùm calido natiuo & neruis sint inimica.

Idem tamen Platerus, *lib. 1. Pract. cap. 5. de tactus læs.* scribit, ab externo narcotico cuti applicato cutem stupidam & indolentem reddi posse, se nunquam deprehendre potuisse, licèt vt aliquid certi cognosceret, massam opii emollitam parti podagra dolenti applicarit.

Exhibita quidem narcotica dolorem etiam facilè sedant; verùm cùm motum humorum ad externas partes impediant, facilè aliquid incommodi excitare possunt, & dolorem longiorem efficere, cùm dolor paulò post recurrere soleat.

E. G. ℞. *farin. hord.* Vnc. iiii.
medull. panis triticei ℥.iii.
lactis q. s.

Coqu. ad consistentam ca-

caplasmatis: adde.
ol. rosac. Vnc. i.
vitell. ouor. num. iii.
opij scrup. i.
Misce.

Vel ♃. *Medull. panis triticei* q. s.
Affunde cremoris lactis q. s.
adde *croci* Drach. i.
thuris Drach. ß.
pulu. lumbricor terrest. Drach. ii.
vitell. ouor. num. iv.
sem. hyoscyami,
papau. alb. an Drach. iii
Bulliant in vase duplici per horam dimidiam.
F. Cataplasma.

Vel ♃. *fol. hyoscyami* M. iii.
baccar. solani. Vnc. i.
Coquantur ad mollitiem & contundantur: inspergatur.
farin. hord. Vnc. i. ß.
ol. rosac. parum.
F. Cataplasma.

Vel ♃. *farin. hord.*
medul. panis alb. an. M. ß.
fol. hyoscyami,
malu.
violar. an. M. i.
flor. chamamel.
cortic. papau. alb. an. M. ß.
ol. lumbrior.
papauer. an. Vnc. i.
F. Cataplasma.
Si libet, opii & croci an. Drach. i. addere licet.

Vel ♃. *rad. mandrag.*
fol. hyoscyami an. q. s.
Coq. & contundantur.
adde *farinæ fabar.*
& ol. rosac. q. s.
F. Cataplasma,

Vel ♃. *Vitrioli crud.* ℔ iii.
spiritus vini ℔. iii.
aq. sambuc. ℔. ii.
Misce simul in cucurbita vitrea bene lutata, appositóque alembico & recipiente, in quo ponantur
sem. hyoscyami contusi Vnc. ii.
flor. verbasci,
sambuci,
chamæmel an. M. ii.
Fiat destillatio igne aperto: per gradus, donec vitrum igniatur. Post destillationem spiritus cum phlegmate à seminibus & floribus saparetur, & vsui in vitro seruetur.

Vel ♃. *fol. hyoscyami* M. i.
solani.
semperuiui,
capit. papaueris hortens. an. M. ß.
radic. mandragor. Vnc. i.
flor. chamæmel.
verbasci an. P. i.
sem. psyllij Vnc. i. ß.
hyoscyami Drach. i.
Coquantur in lacte pro fomento. Remanentiæ contundantur & addita.
farinæ sem. lini Vnc. i.
hord.
ol. rosacei an. Vnc. ii.
Fiat Cataplasma.

Nonnulli huc referunt & aquæ frigidæ perfusionem, & quidem authoritate Hippocratis, qui 5. *aph.* 25. scribit: *dolores articulorum podagricos, conuulsiones, & horum plurima frigida aqua large affusa leuat, & dolorem soluit. Nam modicus torpor dolorem soluit.* Scribitque Donat. Anton. Ferrus, *tract.* 2. *de Podagra cap.* 9. se hoc remedium sæpius expertum esse, & cum alia remedia nihil profecissent, ad aquæ frigidæ perfusionem, tanquam ad extremum remedium perueniſſe, & statim dolorem sedatum fuisse.

Verumenimverò negari equidem non poteſt, aquam frigidam parti affectæ affuſam non ſolùm repellere, ſed torporem quendam inducere, atque ita dolorem lenire: verùm metuendum eſt, ne calor innatus partis hoc modo deſtruatur, & imbecillitas parti concilietur, ob quam poſtea malum grauius reddatur, & prætereà humor parti impingatur, & in ea condenſetur, aut etiam ex violenta repulſione humores ad interiora ruant.

Repellentia.

Topica verò, quæ ad cauſam diriguntur, quod attinet, & primò repellentia, etſi ea à nonnullis commendantur: tamen ſola hîc vix locum habent. Cùm enim natura ipſa motum hunc inſtituat, & humores vitioſos è partibus internis ad externas & ignobiliores depellat, ſi iis motus impediatur, & humores ad partes internas & principes repellantur, id cum vitæ periculo accidit, & peſſima exoriuntur ſymptomata, quæ non ceſſant, niſi natura humorem vitioſum ad alium articulum iterum expellat.

Prætereà cùm dolor mitigetur, cùm materia ad externas, quæ circa articulum ſunt partes diffunditur, ſi per repellentia ad interna repellantur, dolor augetur; vnde nonnulli etiam nec externam auram, etſi non adeò frigida ſit, ferre poſſunt, ſed membrum affectum tegant neceſſe eſt, ſi dolorem mitiorem experiri velint. Inſuper ſi materia iam ex parte influxerit, repellentium & refrigerantium vſu incraſſatur, & parti impingitur, malumque difficilius curatu redditur. Si tamē à ſubito & nimio humorum affluxu, præſertim calidorum, in principio dolor valde augeatur, & is curam totam ad ſe trahere videatur, ac propterea eum moderari, & repellere nonnihil animus ſit, repellentibus quidem vtendum, ſed non ſolis, verùm cum anodynis mixtis, & præmiſſa venæ ſectione & purgatione. Sicut contrà in principio nimis laxantia non vſurpanda, cùm affluxum humorum promoueant, ſed affluxum humorum nonnihil remorantia vſurpanda. Itaque tùm lactucam, ſemper viuum, portulacam, violariam, plantaginem, roſas, & ex iis parata addere licet; vt & aliquid aceti.

Vt ℞. *farin. hord.* Vnc. iii.
Coq. *oxycrato.*
Adde in *vitell. ouor.* ii.
croci, Scrup. i.
Miſce.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. pſyllij. aquæ roſ. extract.* Vnc. ii.
mucilag. ſem. alth. Vnc. i.
farin. hord. q. ſ.
vitell. oui vnius.
F. Cataplaſma.

Vel ℞. *Aq. ſperm. ranar.* Vnc. iv. *ſolani,*
flor. ſambuci.
plantag. an. Vnc. ii.
camphor. Scrup. ß.
Miſce.

Si libet, *mucilag. ſem. pſyll. & cy-*

don. an. Vnc. j. addi potest.

Vel ℞. *Succi hyoscyami,*
semperuiui,
lactucæ an. Vnc. ij.
farinæ hordei Vnc. j.
vitell. oui vnius,
ol. rosac. Vnc. ij.
Misce.

Vel ℞. *Rosar. rubr.* M. j.
farin. sem. fœnigr.
fabar.
hord. an. Vnc. j.
santali rubr. Drach. j. ß.
flor. chamæm. P. j.
Coctis & contusis addantur
vitell. ouor. ij.
aceti Vnc. iv.
ol. rosac. q. s.
Fiat Cataplasma.

Vel ℞. *Aq. solani,*
plantag.
sperm. ranar. an. Vnc. ij.
ol. rosac.
chamæmel. an. Vnc. j.
lactis vaccini Vnc iij.
farin. fabar.
alth.
hord. an. Vnc. j. *vel q. s.*
croci Scrup. j.
vitell. ouor. num. ij.
opij Scrup. ij.
Fiat Cataplasma.

Nonnulli *C.C. vstum & præparatum* in *aqua flor. verbasci* macerant, vel coquunt, & in colatura pannos lineos imbuunt, eósque parti dolenti imponunt.

Vel ℞. *Verbasci recentis* ℔. vj.
vini ℔. ij.
Macerétur per dies tres, postea destillentur.

Vel ℞. *Flores verbasci*, iísque ampullam vitream reple, & orificio obturato Soli expone. Sic enim in liquorem diffluunt, qui linteo parti affectæ impositus dolorem lenit.

Si olea adhibere libet.

℞. *Ranas quinque,*
lumbricorum terrestrium
vino lotorum Vnc. iij.
Coq. *in ol. rosaceo.*
Colentur.

Discutientia.

Vbi autem fluxionis impetus præteriit, ac pars intumuit, ea simul misceantur, quæ humorem euocant, leniter discutiunt, atque ita aliquid causæ tollunt. Hic autem Medici plerique prolixi esse solent in recensendis & distinguendis medicamentis, quæ causæ calidæ, quæ frigidæ, imò quæ omnibus humoribus conueniunt. Verùm etsi non negamus, ad humoris affluentis conditionem aliquomodo respiciendum esse: tamen præcipua cura esse debet, vt humor ille serosus & acris, qui proxima & principalis doloris causa est, à partibus in articulis penitioribus ad externas euocetur, & insensibiliter discutiatur, id tamen ita fiat, vt humorum, vt dictum modò, quos is secum rapit, quique ratione doloris simul attrahuntur, & vulgo pro proximo arthritidis causa habentur, etiam ratio habeatur. Imò ipse humor ille serosus prima mali huius causa in aliis magis, in aliis minus calidus est. Ideoque si humor, qui affluit, sit calidior, discutientia ita comparata esse debent, vt quidem humorem leniter discutiant, affluxui tamen nouo occasionem præbeant. Et humor talis calidus cùm sit simul mobilis &

tenuis, facilè discutitur, nec fortioribus medicamentis indiget. Si verò humor sit minus calidus, vel frigidior, tutius calidiora adhibere licet. Neque enim metus est, vt tum facilè nouus fluxus concitetur, & calidiora medicamenta ad humorem talem discutiendum requiruntur.

Quibus verò medicamentis humor ille serosus & tartareus, vt appellatur à Chymicis, extrahendus & discutiendus sit, non sine causa diligenter inquirendum. Etenim diximus *de cons. & diss. Chym. & Gal. cap. 15. p. 381.* medicamenta causæ suo modo debere esse similia. Nam non quodlibet à quolibet patitur, nec quodlibet cuilibet vnitur. Gummi Arabicum, tragacanthæ, cerasorum ab aquâ, ob naturæ conuenientiam dissoluuntur, non verò sulphur & alia sulphurea ac oleosa. Sulphur ab oleo dissoluitur, non verò ab aqua forti, etsi id argentum & alia metalla soluere possit. Manus pice vel terebinthinâ sordidæ non aqua, sed oleo vel alia pinguedine mundantur. In ambustis non frigidam aquam adhibere licet, sed oleum lini, vernix, & similia, quæ empyreuma illud extrahunt, adhibenda. In erysipelate seu rosa dicta non pinguia & oleosa imponenda, sed lixiuium, oleo temperatum, sapo in aq. sambuci dissolutus, & similia, quæ poros non claudunt, illum tamen subtilem & calidum humorem extrahunt ac discutiunt. Eadem in arthritide est ratio. & cùm ea non aqueo humore, nec etiam ab oleoso aut sulphureo, vt Chymici loquuntur, sed acri & salso originem habeat, ad eum extrahendum & dissipandum potius ea, quæ salem volatilem in se continent, quàm pinguia & oleosa exhibenda. Et experientia iam multos docuit, à pinguibus dolores arthriticos augeri. Hinc Chymici non sine causa commendant salem ammoniacum sæpius sublimatum in vino vel alio conueniente liquore dissolutum, & parti impositum. Alij salem vrinæ, itidem in vino vel alio liquore dissolutum. Et cùm Adr. Spigelius scribat, se vidisse vrinam humanam veterem parti dolenti, etiam adhuc perstantibus insignibus doloribus, fomenti loco impositam mirabiliter profuisse, multo magis id sal vrinæ præstaret. Imò nonnulli & aliis salibus ad euacuandum istum humorem vtuntur. Noui etiam, qui spiritum salis aliis liquoribus temperatum adhibet. Commodissimè aqua Vlmariæ temperatur, & parti dolenti pennâ illitus humorem ita extrahit, vt etiam vaporis formâ exhalare videatur. Imò quidam etiam ea commendant, quæ ad phœnigmos & vesicatoria vsurpari solent, atque anodynis ea miscent. Neque hæc recentiorum, & Chymicorum salem inuenta sunt, sed plantas sale volatili & acri abundantes in arthritide curanda iam antiquis in vsu fuisse, vel sola iberis seu lepidium docet, cuius radices tusas cum axungia veteri mixtas ischiadicis magno cum commodo apponi scribunt, vt patet ex Dioscoride, ex Damocrate, cuius carmen apud Galenum, 10. *de comp. med. sec. loc.* legitur. Aëtio, *tetrab. 3. serm. 4. cap. 2.* & aliis. Et de sinapi semine scribit

Alex: Trallianus, quendam, solo sinapi cum ficubus siccatis mixto in magnis doloribus à frigido humore ortis. vtentem dolore liberatum fuisse. Nonnulli raphanum agrestem comminutum commendant, & vidi quibusdam profuisse. Cuius acrimonia si metuatur, & feruor inde aliquis excitetur, coqui prius parum potest.

Laudatur & liquor limacum.

♃. *Limac. ex testis suis exemptas.* num. xxv.
gran. ebuli recent.
salis ana q. s.

Fiat S. S. S. in vase mundo subtus pertuso, ponatur in cellam & supponatur vas, quod excipiat liquorem destillantem, quo panni imbuantur, & parti affectæ applicentur.

Commendatur & hoc suffimigiū.

♃. *Ligni aloës,*
succini,
thuris,
gummi iuniperi,
sem. hyoscyami,
styrac. calamit.
gummi tacamahacæ,
animæ an. Drach. i.

Puluerisentur crassiusculè, puluis supra ignitos carbones projiciatur, & fumus parte affecta per dimidiam horam excipiatur. Quercetanus *Pharmacop. rest. cap.* 7. quatuor habet aquas antipodagricas.

Prima est.

♃. *Aquæ spermatis ranarum,*
tapsi barbati,
salicis ana ℔. ii. ß.
vrinæ pueri vinū bibentis ℔. iij.
theriac. recent. Drach. ii. ß.
vitrioli,
salis fusi,
alumnis an. Vnc. iv.

Destillentur ad siccitatem per cineres,

Adde *salis vitrioli,* Vnc. i. ß.
camphor.
croci an. Drach. ii.
Misce.

In aqua ista linteola madefiant, & parti dolenti applicentur, ac sæpè renouentur.

Secunda:

♃. *Salis, vrinæ pueri* an. q. v.
Destillentur.

Tertia:

♃. *Fol. & flor. sambuci viridiū,* ana ℔. i.

Contundantur & macerentur in s. q. vini per dies 3. in Baln. postea destillentur.

Quarta:

♃. *Spir. vini rectific.* ℔. ii.
mellis puriss. ℔. i.

Destillentur in balneo vaporoso, & duo liquores. alter aqueus, alter sulphureus, seorsim colligātur.

Remanentiis adde
croci integri Vnc. j. ß.
terebinth. Venet. Vnc. ij.
tartari ad albed. calcinati ℔. ß
salis fusi Vnc. j.
phlegmatis vitrioli Vnc. iv.
lixiuij sarmentorū vitis ℔. ij.

Macerentur horis 24. deinde destillentur ad siccitatem. Fecibus remanentibus adde primam aquā & destillentur. Tandem liquores omnes misce & in baln. vaporoso destilla.

Andreas Libauius *Apocalyps. Hermet. part. prior. cap.* 8. omnibus præfert aquam, in quâ æs & ferrum extincta, & postea Mercurius vitæ maceratus sit.

Vel ♃. *Sapon. Veneti* Vnc. j. ß.
spir. vini,

aq. flor. sambuci an. Vnc. ij.
Misce.
Vel ℞. *Cancror. fluuiat.* num. VIII.
granor. iunip. M. j.
myrrhæ.
thuris an. Vnc. j.
vini optimi ℔. j.
Destillentur.
Vel ℞. *Mastich.*
thuris,
myrrhæ,
ammoniaci,
bdellij an. ℥ ij.
vitriol. ℔. j.
mellis ℔. ij.
tartari Vnc. i. ß.
spir. vini opt. ℔. IV.
Destillentur s. a.

Solenander *cõsil.* 24. *sect.* 4. scribit, se nouisse quendam senem podagricum, qui sibi hoc modo medicinam faciebat. Cùm tumor & dolor magnus, locúsque rubens erat, accipiebat salem, cinerem, vrinam pueri, & acetum, in iis commixtis, agitatis madefactum & expressum pannum laneum album applicabat aliquoties. Sedato iam magna ex parte dolore, morbo declinante, coquebat sulphur viuum, & puluerem hellebori albi in oleo seminis lini, eóque affecta loca illinebat. Idem Solenander istud multis profuisse scribit. Adnascitur ad quercûs radices, vt plurimùm autumno fungus quidam rubens, tener, & pro ratione radicis arboris magnus satis, quē propterea ὑπόδρυν nominat, ille procul-dubio, cuius suprà *lib.* 3. *pract. part.* 2. *sect.* 2. *c.* 7. de dysenteria facta est mentio: istum in tenues particulas sectum cum trito sale in ollam testaceam indit, ita inspergens salem tritum, vt particularum strata quę-libet salem intermedium recipiat. Sic permixtim conditum fungum in penu subterraneo seponit, muriam, quæ tandem inuenitur in olla, liquefactam colligit, eáque asseruata affectos articulos illinit. Verùm quia siccat vehementer & discutit, laxatámque ab humore partem mirificè roborat, monet, principio, priusquam dolor inualuit, eius vsum esse vtiliorem, aut iam declinante paroxysmo ad materiam absumendam, partíque robur, & firmitudinem addendam, potissimùm si aliquoties interponatur fotus & lotio partium ex decocto verbasci, absinthij, chamæmeli, herbæ paralyseos saluiæ, chamæpityos, artemisiæ, rorismarini, meliloti, & id genus aliarum, quæ incidere, abstergere, discutere, siccare mediocriter & roborare valent.

Commendatur & hoc Emplastrũ.
℞. *Gummi Carannæ* Vnc. j. ß.
tacamahacæ Drach. vi.
emplastri oxycrocei Vnc. i ß.
ceræ albæ Drach. v.
pulueris consolid. maioris Drach. ij. gr. xv.
Cum *oleo chamæmel.*

F. s. a. Emplastrum, quod loco dolenti applicatum valde extrahit materiam & dolori succurrit.

Et talia medicamenta plurima magnâ copiâ apud Platerum *lib.* 2. *Pract.* & alios passim extant.

De iis tamen hoc monendum censeo, in topicis omnibus applicandis signa à iuuantibus & nocentibus diligenter attendenda esse. Etsi enim proxima causa arthriti-

arthritidis sit humor serosus, salsus, tartareus, aut quomodocumque appellare libet: tamen non est de nihilo, quod Chymici monent, vt infra *quæstione* 6. dicetur, varia esse salium in plantis & terrâ genera, seu, vt Platerus loquitur, humorem arthritidis causam ichoribus humorum excrementitiorum, qui cum vehementiorem reddant, permisceri. Vnde non solùm in diuersis indiuiduis, sed & in eodem secundum ætatem non semper eadem doloris ratio est. Vnde Q. Serenus.

Quædam haud sunt rabida medicamina digna podagræ,
Cui ter tricenas species Epidaurius ipse
Dixit inesse Deus.

Tandem ad discutiendas reliquias fiant fomentationes ex artemisia, origano, absinthio, betonica, calamintha, floribus stœchad. Arabicæ, lauendulæ, chamæmeli, meliloti, in vino & aqua coctis, quæ simul partem roborant. Monet autem hic Crato, *consil.* 240. vt pedes quam minimè humectentur, sed vapor saltem pedibus excipiatur. Et reuera commodissimæ sunt eiusmodi fomentationes. Si tamen paulò plures plantæ in aqua coquantur, & aliquid salis addatur, vel etiam lixiuium affundatur, nil incommodi ab humectatione expectandum, aut si omnino quid damni metuamus, ne humiditas aquea post balneum in parte affecta relinquatur, trochisci sequentes carbonibus ignitis injiciantur, & fumus parte affectâ excipiatur.

℞. *Gummi juniperi,*
thuris an. Drach. ij.
ladani, benzoës an. Vnc. j.
cinamomi,
caryophyll.
nuc. mosch. an. Drach. ß.

Puluerisata excipiantur *gummi tragacanth.* & F. trochisci.

Commendatur etiam plurimùm balneum è ligno iuniperi, vt & decocto vulpis integræ adiectis ranis & lumbricis & herbis antea enumeratis.

Vel vngantur pedes conuenienti aliquo linimento vel vnguento. Galenus, 2. *de simpl. med. fac. cap.* 18. vt & alii authores, plurimum commendant oleum salitum parti affectæ affricatum. Omnibus enim, ait Aëtius, *tetrab.* 3. *serm.* 4. *cap.* 21. qui hoc modo fricantur, insitus calor augetur, quod præter naturam est, discutitur, recrementáq; consumuntur & affecta membra redduntur robustiora, vt doloribus amplius non sint obnoxia; maximè si diligenter singulis diebus manè & vesperi per omnem vitam hoc præsidio vtâtur. De quo confitenter & procul dubio ὑπερβολικῶς ausus est pronunciare. Philagrius, vt Aëtius *loc. alleg.* scribit quod etiam solùm sufficiat iis, qui vel maximè circa diętam deliquunt, aut immodicè refrigerantur, aut ægrotant ex labore, aut re venerea nimium sunt vsi, aut quemcumque alium excessum admiserunt. Quia autem oleum & sal non facilè miscentur, sal primò vino calido humectandum, & hinc cum oleo in mortario diligenter miscendum, & semper, antequam hoc

linimentum in vſum trahatur, ſal oleo benè admiſcendùm. Neque etiam ſaltem inunctio ſufficit, ſed articuli benè fricandi ſunt, vt medicamenti vis penetret.

Vel ℞. *Caſtorei*,
thuris. ana. Drach. j ß.
medull. ceruinæ,
adipis anſer. an. ℥. iij.
ol. maſtich.
menthæ an. ℥. ii. ß.
bdellii,
galbani aceto diſſolut. an. ℥. ß.
farinæ ſem. lini,
fœnigræci an. ʒ. iii. ß.
ceræ q. ſ.
Fiat Emplaſtrum.

Flau. Clementis pharmacum cuius vſu homines toto corpore deſtructos à podagra, chiragráque adeo conualuiſſe fertur, vt citra noxam ambulauerint, deſcribit Galenus, 7. *de comp. med. ſec. gen. cap.* 12. vbi & alia huius generis pharmaca habet, vt & 10. *de com. med. ſec. loc. cap.* 2.

Vel ℞. *Gummi pini* Vnc. i.
picis nigræ Vnc. ii.
ceræ Vnc. i. ß.
pingued. galli veteris ℥. i.
puluer. hermodactyl.
ſulph. viui an. Vnc. iii.

Fiat Emplaſtrum & tertiâ die renouetur.

Henrici Stapedii *in conſil. Scoltzii conſ.* 238. ſunt ſequentia.

℞. *Baccar. iuniperi*,
althææ an. Vnc. ii.
fol. lauri,
myrti.
ſaluiæ,
betonicæ,
ſtœchados,
origani.
calaminthæ,
maioran.
roſmorim. an. M. ß.
ſem. lini,
fænigr. an. Vnc. ii.

Fiat decoctio in lixiuio è ſarmentis vitis, addendo ſalis communis ℔. j.

Poſtea ſequenti oleo inunguntur.

℞. *Rad. pyreth.*
nuc. moſch.
caryoph. contuſor an. ʒ. ii.
flor. ſalu.
hyſſopi,
roris marini.
ſtœchad. Arabic.
ſpicæ nardi an. ʒ. i. ß.
rad. ariſtoloch.
hermodactyl. an. Vnc. i.
Aff. *ſpir. vini* ℔. i. *vel q. ſ.*

Macerentur per diem, poſtea adde *terebinth. opt.* ℔. i. ß.

Deſtillentur in alembico vitreo.

Alexander Trallianus & alii hoc commandant, & eo multos non ſolùm, quibus pituitoſus humor, ſed & quibus bilis affluxerat, valetudinem recuperaſſe teſtantur.

℞. *Thymi*,
origani,
ſatureiæ,
calaminthæ an. q. v.

Coq. in *aceto acerrimo*, & decocto calido partes affectas ſæpe perfunde ac foue.

Ad Tophos.

Ad Tophos.

Si materia iã in tophos concreuerit, equidem eos diſſoluere difficillimum eſt; verùm ſi nondum

inueterati sint, non omninò nulla sanationis spes est. Possunt autem ad tophos discutiendos adhiberi non solùm externa & topica, sed & interna. Interna sunt antidota illa supra proposita, inter quæ præcipuè vtilis est antidotus Tralliani ex Centaurio. Scribit etiam idem Trallianus, quendam, cum thophos habere cœpisset, decocto chamæpityos sumpto prohibuisse, ne amplius generarentur.

Externa seu topica ad nodos dissoluẽdos vtilia sunt ammoniacum cum aceto dissolutum.

Vel ℞. *Empl. diachyli simp.* ℥.i.
ammoniaci,
galbani,
bdellij,
sagapeni an. Drach.i.
ol. irini,
liliorum alborum an. ℥. ß.
puluer. ireos Drach.i.
Fiat Emplastr.

Vel ℞. *rad. bryoniæ*,
cucum. agrest.
iridis an. Vnc. ii.
alth.
lilior. albor. sub cinerib. calid. coctar. an. num. iv.
sem. vrticæ,
sinapi,
nasturtij an. Vnc. i.
Terantur *cum adip. anserin. & ol. amygd. dulc. s.q.*
F. Cataplasma.

Galenus & alij id, quod è caseo veteri conficitur, plurimum commendant. Nam cute spontè disrupta absq; sectione articulos citra noxam quotidie lapidibus liberatos reficit.

℞. *Casei veteris & acris* ℥.iii. vel q.v. intingãtur *in iuris carnis suillæ salsæ* s.q. & in mortario subactus parti affectæ imponatur. Alij pedes suum salsos in aqua ad mollitiem planè coquunt & postea admiscent casei antiqui partes duas, nasturtij partem vnam, & emplastrum inde conficiunt, quod valdè commendant.

Vel ℞. *succi tabaci* Vnc. iii.
ceræ citrinæ Vnc. ij.
resinæ pini Vnc. i ß.
terebinth. Vnc. i.
ol. chamæmel. q.s.
Fiat Cerotum molle.

Vel ℞. *mellis*,
axung. vrsinæ,
aceti acris an. ℔.i.
serpentes & testudines montanas vnum & alterum.
Coq. in vase vitreato lento igne ad *aceti* consumptionem, postea colentur & adde.
ceræ Vnc. iii.
Liquefiant simul & vsui seruentur, & loco affecto ad ignem illinantur.

Vtilia etiam sunt luta emollientia & resoluentia quarundam thermarum, qualia sunt D. Petri & Bartholomæi in ægro Patauino, quibus manè & vesperi pars affecta per horã & amplius fouetur, & postea thermis abluitur.

Erasistratus Sicionius efficax ad tophos remedium hoc parabat.

℞. *visci querni* ℔.i.ß.
thuris.
ceræ,
tædarum pingu.
resinæ pini an. ℔.i.

Liquabilia liquabat & cum pinguib. tædis agitabat ac miscebat, à quibus cũ omnis pinguedo effluxisset, ab igne ablatũ liquo-

rẽ percolabat, thuſque in tenuiſſimum puluerem contritum inſpergebat, & aſſiduè, donec in maſſam manus non inquinantem redigeretur, agitabat. Plura vid. apud Trallian. *lib.* 11.

CAPVT VI.

De Dolore Iſchiadico.

Dolor Iſchiadicus.

DOlor iſchiadicus equidem arthritidis ſpecies eſt, vt de eo præter ea, quæ hactenus dicta ſunt, nihil dicendum videatur. Verùm cùm & ratione partis affectæ aliquid peculiaris habeat, & in curatione proprij quid obſeruandum veniat, de eo pauca dicemus.

Sunt quidem nonnulli, qui per Iſchiadicum dolorem alium affectum ab arthritide differentem accipiunt, qui inter chronicos affectus eſt, & accidit iis etiam, qui podagra vel chiragra nunquam laborarunt, ab excrementis illîc congeſtis, vel in eam partem influentibus, & plerumque ſenſim & paulatim. Verùm de iſto affectu hîc agere nobis propoſitum non eſt, pertinetq; is ad ambulandi ob coxæ vitium impotentiam, quæ latius ſe, quàm arthritis extendit, de quâ ſolùm hîc agere nobis propoſitum eſt, & proinde etiam de iſchiadico dolore tantum vt arthritico hîc agemus.

De loco autem affecto hîc quædam diſcrepantia eſt. Aëtius *tetr.* 3. *ſerm.* 4. *cap.* 1. ex Archigene ita ſcribit: Iſchiadici propriè dicuntur, quibus dolor circa juncturam quandam vertebrarum innititur. Antecedit autem & quaſi auſpicatur hoc malum aliquando vicinorum muſculorum dolor, & maximè lumborum, aliquando verò ab ipſa junctura initium ſit affectionis, jam verò quandoq; contingit, vt vertebræ dolore ferè ſublato circa poplitem ſolùm affectio hæreat, alijs verò iuxta talum; quibuſdam verò totum crus æqualiter dolore affligitur, multis item circa inguina dolor figitur, & tum ſanæ veſica ipſa moleſtiam tranſſumens vrinæ difficultatem inducit, & tunc maximè totum crus à coxendicibus vſque ad calcaneum dolorem perfert.

Fernel. *lib.* 6. *de part. morb. & ſympt. cap.* 18. Iſchias, *inquit*, omnium vehementiſſima ſedem non habet in eo articulo, quo femoris caput in coxendicem inſeritur, ſed altius, ad ſummam natem, quâ nerui à lumbis & oſſe ſacro emergentes feruntur in crura, dolor atrox non in ſola eſt coxendice, ſed in femur quoque & in ſuram, & in extremum pedem exporrigitur, quocunq; nimirum ab affecta coxendice diductus ramus pertingit. Alij, vt Platerus, Iſchiadicum dolorem articulo coxæ cum femore tribuunt.

Verùm ſciendum, circa coxendicem, vt & in humero interdum accidere aliquando dolorem, qui quidem ſæpè vehementiſſimus eſt, non tamen propriè articularis, cùm non ſit in articulo, quia membranam muſculorum occu-

pat, neq; etiam in vno loco consistit, sed ad partes inferiores plerumque descendit. Et talis ferè dolor est Ischiadicus, quem Aëtius ex Archigene descripsit. Atque hunc dolorem ex humore seroso acri à capite sub cute defluente, & circa membranam vel neruum aliquem hærente ortum habere concedo, : cum tamen dolorem proprio arthritidem non esse, ex eo patet Primò, quòd non circa articulum semper, sed & in medijs spatijs intra articulos consistit. Ita curaui hîc virum nobilem, qui talem dolorem in ipsis musculis, qui sunt inter genua & coxendicem, patiebatur. Similes dolores sæpè in pectore accidunt, & pleuritidem notham quandam excitant. Deinde quod certis interuallis rarò redeunt, sed sæpé, postquàm semel atq; iterum hominem afflixerunt, postea toto vitæ tempore non reuertuntur. Tertiò, quod ij, qui dolores hos patiuntur, arthritide in alijs partibus non affliguntur, quod in verâ arthritide accidit. Qui enim diu arthritide laborant, rarò solâ podagra corripiuntur, sed postea etiam dolores in manibus & alijs articulis patiuntur.

Tandem etiam arthritis vera plerunq; & fere semper sibi tumorem adsciscit; at verò dolores hi nullum tumorem habent coniunctum, non solùm vbi sunt in loco profundo, sed etiam vbi sunt in loco non profundo, vt in humero sępè accidit, idq; ea de causa euenit, quia humor non ex venis, quibus pars illa nutritur, vt in vera arthritide, affluit.

Nos verò non de dolore isto hîc agemus, sed qui propriè arthriticus est. Dolor autem iste Ischiadicus hoc proprij habet, quod latius, quàm in alijs articulis, & sępè ad vicina loca diffunditur, id quod accidit primò, quod os coxendicis amplum est, vnde etiam tribus nominibus distinguitur, & vbi lateribus ossis sacri connectitur, os ilium dicitur; ad cotylam, ischium; anteriore parte, os pubis. Deinde quod nerui, qui à lumbis & osse sacro ad eam articulationem veniunt, in diuersas partes distribuuntur. Ideoque dolor coxendicis in omnia loca sese diffundit interdum, inque neruos à coxendice deductos pertingit.

Est autem hoc malum curatu difficile propter loci profunditatem & amplitudinem; ac materiæ multitudinem, quam locus amplus capit. Quibus diuturno coxendicum dolore infestatis coxa excidit, rursusq; incidit, iis mucores superueniunt. *6. aphor. 59.* Et quibus diuturno coxendicum dolore infestatis coxa excidit, iis crus contabescit, & claudicant, nisi vrantur, *ibid, aphor. 60.* Si enim ab influente ligamenta relaxantur, coxa excidit, & in cauitatem illapsus humor lentus redditur, imò sępè in lapideam duritiem concrescit. Vnde quia venæ & arteriæ suo loco dimouentur, & comprimentur, ἀτροφία in cruribus succedit. Si etiam in ætate iuuenili quem ischias apprehendit, vitam breuiorem promittit, quia dolore & inediis æger marcescit, vnde etiã φθίσις ἰσχιαδική nomen accepit.

Curationem quod attinet, ad reuulsionem commodissimè vena basilica in eodem latere aperitur; deriuationis autem gratia ischiadica. Et quidem si dolor magis extrorsum vergat, quæ est ad malleolum externum; aut saphena, quæ est ad malleolum internum, si dolor magis introrsum vergat.

Scribit etiam Hippocrates 6. *epid. sect.* 5. *t.* 62. cū adsunt κέδματα, venæ post aures scarificandæ sunt; quem locum Galenus & alij de fluxionibus in coxendicem explicant: præceptum tamē Hippocratis verum esse non putant. Hippocratem verò defendit Stegghius, & cum ratione istud, quod procul dubio experientiâ obseruauit, Hippocratem proposuisse putat. Cùm enim causa mali per foramen nuchæ vel viâ Fernelii in coxendicem destillet, ad fontem mali tollendum circa aures rectè remedium adhiberi statuit. Verùm etsi ista concedantur; tamen κέδματα ista non sunt dolores ischiadici propriè dicti, qui ad arthritidem pertinent, sed ij, quorum suprà facta est mentio.

Purgationes fortiores hic locum habent, atq; vtile est hic Electuarium Caryocostinum, pilulæ arthriticæ, fœtidæ, de hermodactylis. Crato equidē *consil.* 247. ischiadicos dolores purgantia non ferre scribit; cùm humores magis in ea loca decumbant: verum de insufficiente purgatione hoc est accipiendum.

Et videntur hic vomitoria purgantibus per aluum commodiora esse, cum per locum à parte affecta remotiorem humores vitiosos euacuent.

Repellentia hic planè locum non habent; cùm metuendum sit, ne horum vsu sanguis & alij humores versus partem affectam repellantur, ibique cumulentur.

Præmissis vniuersalibus attrahentia & resoluentia medicamenta imponēda, eaq; fortiora, quæ humorem è profundo in superficiem euocent, qualia parantur ex herbis discutientibus, fol. sambuci, ebuli, lauri, rutæ, betonicæ, chamæmelo, chamæpithy, roremarino, meliloto, sem. sinapi, staphidis agriæ, cantharidibus, pice, sulphure, terebinthina, ammoniaco, galbano, bdellio, opopanace, euphorbio.

Celebre medicamentum est, quod fit ex iberide seu lepidio, cuius supra facta est mentio, vt & nasturtio hyemali & piperitide.

Vt ℞. *Iberidis, piperitidis, nasturtii aquat.* omnium vel vnius M. IV.
Coq. in *vino*,
Asperge *farinam lupinorum orobi*,
fabarum an. ℥.i.
pulu. rutæ siccæ Drac. ij.
flor. chamamel. Drac. i.
rad. costi Drach. i. ß.
ol. terebinth. Vnc. ß.
lumbricor. q. s.
Fiat Cataplasma.

Vel ℞. *Sinapi aceto acerrimo dissol.* Vnc. ij.
fermenti acris Vnc. ß.
pulu. hermodact. Drach. i[illegible]
mellis Vnc. iii.
terebinth. Vnc. IV.
ol. lauri.
de spica an. Vnc. ii.

farin. sem. fœnugræc. ℥.i.ß.
terræ formicar. cum ouis ℔.i.
fol. lauri,
saluiæ,
rutæ,
rorismarini an. M. ß.
lumbricorum terrestrium prep. ℔. ß.

Terra formicar. cum ouis & lumbricis ac herbis in vino albo coquantur, postea colentur, & reliqua admisceantur.

Vel ℞. *Rad. sigill. B. Mariæ* (quæ ad ischiadicum dolorem imprimis commendantur sectæ & coxendici appositæ) Drac. vi.
emplastri diachyl. simpl. Vnc. ß.
croci in spiritu vini dissolut. Drach. ii.
terebinth. Vnc. i.
ol. de spica q. s.
Fiat Emplastrum.

Vel ℞. *Ceræ citrinæ.*
terebinth. abietis an. ℥. iii.
Liquiescant simul, vbi refrixerunt,
Adde *pulu. seminis vrticæ,*
hermodactyl. an. Drach. ii.
rad. aristoloch. rotund.
flor. chamæmel.
iridis Florent. an. Drac. ii. ß.
myrrhæ Drach. ii.
croci Scrup. iv.

Malaxentur manibus axungia porcina inunctis. Fiat Emplastrum.

Vel ℞. *Ceræ,*
visci querni,
terebinth.
irid. siccæ,
myrrhæ,
galbani,
Cum *oleo lumbricor.*
Fiat Ceratum.

Quibus si dolor non cedat, cucurbitulæ cum multa flamma apponantur, vel vesicatoria.

Si ne sic quidem malum tollatur, de Hippocratis consilio, *6. aph. 60.* pars affecta vrenda, quod & Celsus probat, dum *lib. 4. cap. 20.* scribit, vltimum est & in veteribus quoque morbis efficacissimum tribus aut quatuor locis supra coxam cutem candentibus ferris exulcerare. Partem enim calefaciendo crassos viscidos humores dissoluit & euacuat ac, si, quod fieri debet, vlcera aperta seruentur, materia vitiosa per ea effluit. De modo vrendi vide P. Æginetam, *lib. 6. cap. 76.* Albucas. *part. 1. cap. 43.*

Nonnulli & arthritidis vertebrarum dorsi in specie mentionem faciunt: & concedimus eam interdum dari, quæ etiam candẽ causam & curationem habet, quam aliæ arthritides. Vidẽdum tamen hîc, ne decipiamur ac quẽcumque dorsi dolorem pro arthritide habeamus. Sæpè enim accidit, vt ex materia serosa, & è capite defluente in dorso, & præcipuè secundum ductum musculi cucullaris dicti descendente, & ad spinam in fine eius musculi hærente dolor excitetur: qui tamen arthritis non est; cùm non in partibus ad articulum pertinentibus accidat, sæpè etiam momentaneus sit, ac dormientes affligat, à somno verò surgentes deserat & euanescat, quod in vera arthritide non accidit.

CAPVT VII.

De Ratione Præcauendi Arthritidem.

Ratio præcauẽdi arthritidẽ

MVlti quidem id vnicè agunt, vt à doloribus arthriticis liberentur; Liberati autem parum solliciti sunt, quâ ratione obtinere possint, ne iisdem doloribus iterum corripiantur, & neque medicamenta, quibus malum hoc pręcaueant, vsurpant, neque à diętæ erroribus sibi temperant, & ita malum recens inueterascere sinunt, vnde non mirum, paucos podagricos sanari. Verùm pręcautio non minus, quàm curatio in specie ita dicta necessaria est.

In quibus consistat?

Consistit autem ea in tribus, primùm est, vt caueatur, ne materia, quæ ad articulos fluere possit, colligatur. Secundùm, vt si quæ collecta sit, tollatur, antequam ad articulos ruat. Tertiùm, vt articuli eam non facilè recipiant. Si verò, quod nonnulli faciunt, quis saltem articulis roborandis operam dare velit, interim permittere, vt materia vitiosa in corpore cumuletur, plus damni, quàm commodi inde sentiet. Si enim materia vitiosa in corpore adsit, nec ad articulos consuetô modô protrudatur, retenta in corpore ad alias partes nobiliores fluere & grauissimorum morborum causa esse potest.

Primùm præstat bona dietæ ratio, & medicamenta viscerum intemperiem corrigentia. Secundùm sanguinis missio, purgantia & alia serosos & tartareos humores tollentia. Tertiùm articulos roborantia.

Primum præcautionis membrum dieta.

Et primô diętam quod attinet, omnino in præcauenda arthritide ea plurimum potest & maximi momenti est, & sine ea, medicamenta, etiam generosissima, nihil proficiunt. Et quod tam pauci arthritici sanantur, maximam partem ob eorum in diæta licentiam accidit. Contrà sola victus ratio malum istud sæpe expugnare potest, scribitque rectè Crato *consil.* 161. Ego podagricis, *inquit*, nihil nisi rectam victus rationem consulendam arbitror. Quæ enim medicamenta vel materiam ipsam exhaurire, vel calorem roborare possunt? Et Solenander *sect.* 1. *consil.* 20 Obseruamus, *inquit*, mũltos cura & diligẽtia liberos se reddidisse, hos, quod abstemii facti essent, illos, quia Venerem nullam habuissent; nonnullos, quod vsi essent continuo hoc, aut illo medicamento; quosdam, quia hunc vel illum cibum tanquam noxium vitassent.

Aër.

Diætæ autem ratio consistit in rectâ sex rerum non naturalium vsu. Et primò aërem quod attinet, vitetur omnis aëris in qualitatibus excessus, humores in corpore vitiosos vel retinere vel fundere potest, & imprimis frigidus, qui trãnspirationem & perenne illud vaporum effluuium retinet; imò & serum ab habitu corporis in centrum compellit, vbi postea facilè efferuescit, & agitari incipit. Ideoque arthritici

arthritici contra externas aëris iniurias vestibus idoneis sese accuratè muniant, caueantque ne frigus externum habitum corporis denset, vaporumque effluuium prohibeat. Etsi habitus corporis fortè densatus sit crebris, sed lenibus frictionibus rarefaciendus.

Cibus & potus.

Imprimis verò cibi & potus accurata habenda ratio. Cùm enim potus & cibus materiam arthritidis suppeditare soleat, nisi æger à cibo & potu sibi noxio abstineat, aut circa eum errores committat, frustra sanitatem sperat. Et cum ægri ipsi animaduertant, qui sibi sint noxii (sicut supra de quodam diximus, qui ex Cyprinorum esu semper in arthritidem incidebat) ab iis omnino abstineat æger. Quantitas etiam cibi ea solùm assumenda, quæ viribus reficiendis & conseruandis satis sit. Et omnino non plus cibi sumendum, quàm rectè in ventriculo, hepate & liene concoqui possit, quod fiet, si ea solùm cibi quantitas sumatur, vt ἀκορίη Hippocratis adsit, i. e. vt de mensa surgens plura semper appetat, nunquam verò ita sese cibo repleat, vt nullum eius desiderium relinquatur. Cùm enim in his coctionibus, quod excrementitium est, separari soleat, si coctiones istæ non rectè perficiantur, excrementa multa eáque tartarea sanguini permiscentur, quæ postea, vt inutilia, suo tempore à natura ad articulos detruduntur. Aut si in vna mensa aliquid peccatum sit in quantitate, in sequenti mensa detrahendum. Semel etiam in septimana à cœna abstinere, vel parcissima ea vti commodum est. Cibus etiam nouus non sumendus, nisi prior concoctus sit. Cœna prandio semper parcior sit. Ciborum quoque varietas in vna mensa vitanda, quæ non minus, quàm ciborum nimia copia noxia est.

Cibi Quantitas.

Qualitas.

Panis ergo sit purus & fermentatus. Caro veruecina, hædina, vitulina, & similes boni succi. Conceditur & bubula iunior, præsertim in calidioribus, scribitque Alex. Trallianus, *lib.* 11. *cap.* 1. quod nôrit quosdam, qui fluxione copiosissima acri laborabant, maximè carnibus bubulis adiutum fuisse. Nonnulli gallinarum & caponus carnibus abstinendum putant, idque ideo, quia multi sint nutrimenti. Verùm cibus boni & multi succi vix aliquem in arthritidem coniicit, modò debita quantitate sumatur. Alii ideo gallos, capones & gallinas podagricis nocere putant; quod & ipsi podagra quandoque laborent; quod sanè etiam accidere potest, ob causam, quam iam dicam. Mihi enim maximè vero consentaneum videtur, id euenire, quod galli & gallinæ arenam etiam & calculos vorant, eosque in ventriculo concoquunt, è quibus facilè aliquid salsi, terrestris & tartarei in ipsum sanguinem deriuari atque postea homini arthritidis materiam præbere potest. Cui sententiæ fauere videtur Crato, *consil.* 246. dum caponem peculiarem humorem habere scribit, quem natura ad articulos depellit. Piscium vsus sit parcus: à Cyprinis verò & mollibus piscibus, vt anguillis & similibus, planè

Gallinæ, galli, & capones arthriticis noxii.

abstinendum; vt & à cibis qui aluum obstruendi vim habent, vel ventriculum refrigerant. Casei etiam multi vsus tutus non est. Abstinendum & à legumibus, præter hordeum, quæ terreum succum multum continent. Et quia, vt Crato, *consil.* 247. scribit, inter vinum & brassicam naturalis quædam antipathia esse perhibetur, vtile creditur, si podagrici (vtpote quibus vinum noxium) frequenter brassica & pane hordeaceo fruantur. Scribitque Plinus, *lib.* 20. *cap.* 9. Inuenio & à podagra liberatos edendo brassicam, decoctumque ius bibendum. Pomorum vsum plurimi non sine causa damnant, atque Medicos monent, ratione & obseruatione ducti, vt morbis articularibus obnoxiis interdicant vsum pomorum. Habent enim poma humorem copiosum, cúmque plerunq; acrimoniæ alicuius participem, & penetrandi vi præditum (ob quem etiam maculæ à succo pomorum è pannis lineis difficulter eluuntur) & propterea humores facilè mouent. Vitentur etiam pinguia, & imprimis frixa, vtpote quæ non solùm malum nutrimentum præbent, sed & alios cibos corrumpunt. Vt & cibi nimiis aromatibus conditi.

Brassica arthriticis vtilis

Potus

In potu verò eligendo imprimis cautione opus est. A vinis Morauicis, Austriacis, Hungaricis & similibus, quæ arthritidem generare certum est, planè abstinendum. Alia verò, quia in sanis arthritidem facilè generant, omnino parcè bibenda, cùm & ipsa aliquid tartareæ materiæ contineant.

Vina salubria.

Inter quæ vina salubria etiam Hispanicum crassum rubrũ, quod de Alecante vocant, vel vinum tinctum, refert Solenander, *sect.* 4. *consil.* 24. eiusque vt minus noxii, mediocrem vsum arthriticis concedit. Alii & Pucinum laudant. Vt & quod è Valle Telina affertur; cum non ita articulos feriendi vim habeant.

Etsi ab his etiam vinis sese lædi sentiat æger, vino planè, si potest, abstineat: cum fieri possit, vt ad podagram dispositis ea etiam vina noceant, quæ alii sine damno bibunt. Scribitque Paulus Ægineta, *de re med. lib.* 3. *cap.* 78. Multos noui, qui à solo vino penitus abstinuerunt, & omnes opem senserunt. Quidam enim in principio morbi perfectè liberati sunt: quidam postea & rarò, & neque valde dolorosè exacerbati sunt. Si igitur nihil aduersi ex hoc contingat, aut in futurum timeatur, per totam vitam à vino abstineant. Qui verò propter debilitatem aut persuasionem aliquantulum succubuerunt, vbi ad biennium à vino abstinuerint, hinc modicum & aquosum perpetuò bibant. Oportet autem eos, qui à vino abstinent, pro vino anisi decoctum bibere, aut alicuius eiusmodi seminis, abstinendo quantum eius fieri potest à fructibus, pomis & reliquis refrigerantibus. *Hæc Ægineta.*

Et reuera rem ita sese habere, supra *cap.* 2. exemplis probatum est. Atque in nostris regionibus, qui volunt, longè facilius, quàm in Græcia & alibi, à vino abstinere possunt; cum passim cereuisiæ satis commodæ habeantur, quæ

vini vicem supplere possunt. Et quamuis à vino planè abstinere plurimis durum, imò noxium videatur: tamen, sicut rectè ab Hippocrate, 2. *aph.* 50. dictum est, ad insueta etiam quandoque mutatio facienda est. Si qui verò à vino plane abstinere nolunt, vel propter valetudinis incommodum non possunt, id quod plerunque accidit, bibant vinum Rhenanum, non tamen forte, neque etiam crudum, vel etiam Pucinum, aut simile, neque tamen copiosè. Ideóque non displicet Consilium Solenandri, qui *sect.* 4. *consil.* 24. in vsu vini temperamenti, constitutionis corporis, ætatis, consuetudinis habendam esse rationem suadet; cum magna sit corporum varietas, & quod vni vtile ac salubre, alteri possit esse noxium ac inutile. Itaq; in vsu vini imprimis attendendum, quid commodi vel damni æger ex eo percipiat. Si enim nocere vinum animaduertatur, penitus omittendum, aut si sine damno omitti non possit parcissimè bibendum. Et qui in vsu vini sibi non temperare, ac modum seruare potest, ei vinum potius interdicendum, quàm permittendum. In paroxysmi verò initio à vino planè abstinendum. Neque etiam vinum bibendum ventriculo vacuo, sed cum cibus solidior iam assumptus est. Bibere etiam vinum inter prandium & cœnam maximè noxium; cùm facilè ad hepar penetret, & fluxiones excitet.

Potus Quantitas. Potus tantùm saltem assumatur, quantum sedandæ siti satis sit, non verò fluctuationẽ ciborũ efficiat.

Somnus & quies. Somnus & quies moderata sint: somnusque non mox à cibo ineatur, nec vltra septem vel octo horas extendatur; non tamen etiam septem horis breuior sit.

Exercitia corporis. Exercitia corporis sint moderata, & ante cibum ineantur. Etsi quo in morbo verus est aphorismus Hippocratis: ἄσκησις ὑγιείης ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων: *exercitiũ sanit. est, non saturari cibo & impigrũ esse ad labores*, hoc in morbo verus est. Et commodissimum est iis, qui præstare possunt, ante prandium interdum ad sudorem vsque se exercere. Post motum tamen & exercitium non prius cibus vel potus sumendus, donec calor motu contractus euanuerit. Etsi in quietis & motûs excessu peccandum, præstat in motu, quàm in quiete excedere. Otio enim & desidio calor minuitur, vires languescunt, coctiones deprauantur, excrementa non euacuantur & discutiuntur. Vnde Galenus, 6. *aphor.* 28. non minus desidiam, quàm crapulam arthritidis causam ponit. Et videmus homines laboribus deditos rarò arthritide corripi. Frictiones etiam matutinæ exercitii loco esse possunt. Multum stare, vt & nimium deambulare vel equitare, podagricis valde noxium.

Eodem modo vt exercitium & motus: ita & somnus ac vigiliæ moderatæ esse debent. Vigiliæ tamen vtiliores, quàm somnus nimius, modò vires non deiiciant, aut cruditates pariant. Nec etiam statim à sumpto cibo dormiendum.

Repletio.

Repletionem & inanitionem quod attinet curandum, vt aluus quotidie officium faciat, & ne humores in primis viis cumulentur, eccoprotica medicamenta, quæ leniter aluum ſubducunt, ſæpius vſurpanda. Sudores matutini vtiliſſimi ſunt, & ad præcauendam arthritidem commodiſſimi, cum ſeroſos humores è corpore tollant. Itaque quocunque modo fieri poteſt, ægri ad eos aſſuefaciendi, qui propterea ſtragulis de nocte ſeſe diligenter munire debent, vt ſi non ſudor, mador tamen corporis ſub auroram ſequatur.

Venus.

A Venere nimia abſtinendum, quæ cum Bacco Arthritidis parens, &, vt Scaliger ex Græco vertit. Ex ſoluilumba Venere, ſoluilumboque Baccho, nata eſt ſoluilumba Podagra. Nimio enim Veneris vſu totum corpus debilitatur, ſpiritus, calorque natiuus diſſipatur, vnde omnes coctiones læduntur, & multa excrementa cumulantur.

Affectus animi.

Affectus animi immoderati, imprimis ira & terror, vitandi ſunt, & lætitiæ potius indulgendum.

Cur diuites frequentius quàm pauperes arthritide corripiantur?

Atque iſta Diætæ ratio cauſa eſt, cur diuites & nobiles frequentius, quàm pauperes, & ruſtici arthritide corripiantur. Abundant enim diuites omni ciborum & ferculorum copia, vnde non ſolùm varios cibos in eadem menſa plerunque miſcent ſed & plus cibi aſſumunt, quàm concoquere poſſunt, vnde cruditates generantur, & præcipuè in vini potu ſibi nimium indulgent. Deinde exercitia laborioſa ipſis deſunt, quibus humores excrementitii, & præcipuè ſeroſi in corpore euacuantur. Præterea medicamenta plerunque abhorrent, & iis non niſi ad palatum comparatis vtuntur.

Et omnino quæ alias in genere à Medicis de bona Diæta præcipiuntur, arthriticis maxime obſeruanda, de qua prolixè agunt Alexand. Trallianus, *lib.* 11. *cap.* 1. Andreas Gallus, in *conſil. à Scholtzio collectis conſil.* 270. Et Petrus Andreas Matthiolus, *ibidem conſil.* 220. Antonius Ferrus, *de Podagra tractat.* 3.

Intemperies viſcerum corrigenda.

Præter tamen bonam Diætæ rationem etiam neceſſarium eſt, ne humores vitioſi cumulentur, vt nulla inſignis in viſceribus adſit intemperies. Itaque ſi aliqua Hepatis vel Lienis intemperies adſit, aut ventriculus frigidior, non rectè coquat, eæ intemperies conuenienti modo, vt ſuo loco dictum, corrigendæ.

Niſi enim viſcera iſta ſint bene conſtituta, etſi in Diæta parum aut nihil peccetur: tamen etiam cibus bonus aut iuſta quantitate ſumptus in vitioſum humorem conuertitur, aut talem ſanguinem, qui purus non eſt, ſed vitioſos humores admixtos habet, ſuppeditat. Cùm contra qui viſcera bene conſtituta & robuſta habent, quæ id, quod vitioſum eſt in cibo & potu, exactè ab vtili ſanguine ſeparant & per conuenientes vias euacuant, multos Diætæ errores vincere poſſunt, ſicut videmus multos helluones vinum, idque non ſemper ſalubre, quotidie ingurgitare, & nihilominus arthritidi non eſſe obnoxios.

Verùm cum impossibile sit, vt is, qui non sibi soli, sed alijs etiam viuit, & vel publico seruit, vel in alijs negotijs constitutus est, & interdum in aëre inclementiori versari aut iter facere, aut peregrè apud alios viuere necesse habet, interdum in Diæta non delinquat, atque inde excrementa in corpore colligantur: Medici est, hac etiam in parte præcauere, ne excrementa illa in corpore cumulentur, & postea paroxysmum excitent; quod fit, si maturè è corpore tollantur.

Venæ sectio.

Venæ sectio. Primò ergo etsi à sanguine, quatenus talis, non oriatur proximè arthritis: tamen quia suo modo ad arthritidis generationem concurrere potest, dum vel ad feruorem & efferuescentiam seri, si abundet, facit, vel necessariorum medicamentorum exhibitioni impedimento est, sanguis euacuari debet. Quibus verò naturâ debilius aut frigidius est corpus, illi læduntur magis ex sanguinis euacuatione, quàm vt opem inde sentiant, vt Paulus Ægineta, *lib. 3. cap. 78.* scribit. Vt & ij, quos crebra iã fluxio sæpè occupauit. Crebris enim doloribus & vigilijs, spiritus dissipantur, viresq; dejiciuntur. Commodissimè autem fit sãguinis euacuatio tempore verno & autumnali. Apud nonnullos tamen sæpius repetita venæ sectione opus est. Si enim æger se cibo paulò copiosiore refecerit, ad primam quámque aëris alterationem humorum efferuescentia & motus accidere solet. Quia verò in præseruatione non ad ipsam partem affectam respicimus, sed saltem sanguinem abundantem euacuare animus est, commodissimè è vena cubiti aperta sanguis emittitur in podagra & vniuersali arthritide. Si verò in solo brachio sit malum, vt in Chiragra, commodè in crure vena aperitur.

Sunt qui podagra laborantibus singulis mensibus venas ad pollices pedum aperiunt, idque aliquoties repetunt, & noui, qui id cum commodo fecerint. Neq; ratione hoc institutum carere videtur. Solet enim natura vitiosos humores maximè ad extremas corporis partes & venas protrudere, & præcipuè eas, ad quas assueuit fluxionem concitare. Ideoq; cùm credibile sit, naturã in podagra laborantibus tartareos illos humores maiore copia ad venas in pollicibus pedum, quàm alias partes mittere, venâ ibi apertâ ij commodè euacuantur. Neque ea euacuatione vires valde dejici possunt: modò non sit nimia. Et fauere huic sententiæ etiam id videtur, quod Costæus, *in Auicennam, lib. 3. fen. 22. tract. 2. cap. 5.* scribit, se vidisse quendam, cui factâ à Medico in crure vstione ater planè humor effluxerit copiosius & frequens, quo demum euacuato sedata affectio prorsus fuit. Alij in eundem vsum plantis pedum singulis mensibus ante nouilunium cucurbitulas sine scarificatione apponunt. Et noui Virum nobilem, qui solo ferè harum vsu podagram præcauet.

Humoris serosi & tartarei euacuatio. Ipsam verò humoris serosi & tartarei euacuationem quod attinet, fit ea per aluum, per ambitum

corporis, sensibiliter, insensibiliter; per vrinas, per fonticulos.

Purgatio.

Purgatio. Purgatio per aluum medicamentis serosum humorem euacuantibus instituenda, quæ maximum commodum affert. Compertúmque est, arthriticos quosdam è nullo medicamento alio tãtam, quantam ex repetitis purgationibus, percepisse vtilitatem; ac purgantia sæpe profuisse sine aliis medicamentis, cùm reliqua medicamenta omnia sine purgatione parùm prosint. Neque aliquid incommodi ex eiusmodi purgantibus metuendum est, præcipuè si medicamenta ista non sint admodùm vehementia. Vnde non sine causâ sanctè affirmat Solenander, *sect.* 4. *consil.* 24. plus spirituum resolui doloribus, vires magis confici, artûs grauius infirmari, denique totius corporis facultates magis atteri ab vno vnius paroxysmi in articulos humorum influxu, quàm à septies iteratis, vsu compertis moderatísque medicamentis purgantibus.

Quando instituenda beat? Et quidem ista euacuatio commodissimè fit vere ac autumno, paulò ante æquinoctium., quo tempore aliâs humores moueri solent. Imò si quis diligentiam in præcauenda artrhritide adhibere velit, ter vel etiam quater singulis annis purgationem instituere potest. Quæ purgatio cum venæ sectione & recta victûs ratione ad præcauendam arthritidem multum facit: de quo Galenus, *de rat. cur. per venæ s. cap.* 7. Complures, *inquit*, ipse sanaui, qui tribus quatuorve annis per interualla pedum laborâssent doloribus, exundante humore veris initio expurgato, & sanguine diminuto. Illud tamen sciendum, in omni victûs ratione eos moderatos esse oportere. Nam intemperantes, vinosósque, ac ventri gulæque deditos neque purgatione, neque sanguinis missione maximoperè adiuueris. Nam per vitæ intemperantiam, vitiosorum humorum copiã colligunt. Verùm his ne manum quidem admouere tentandum est. *Hæc Galenus.*

Quibus medicamentis. Quibus autem medicamentis istæ purgationes instituendæ sint, consideratione dignum. Sunt quidem nonnulli, qui hic suos pulueres Aurelios, & mercurialia medicamenta, quæ & vomitum mouent, & per aluum purgant, commendant. Ego vt iis quis vtatur ad præseruationem, nulli author sum: faciat id suo periculo, qui volet. Multominus alicui autor esse possum, vt in consiliis nonnullis extare video, vt Mercurium vitæ vno mense quater semper post Lunationes accipiat, atque inde vomitûs & sedes expectet. Cum enim medicamenta illa mercurialia maximas humorum agitationes efficiant, simúlque viscera debilitent, plus nocét; quam prosunt. Neque quisquam sibi persuadeat, curationem istam præseruatoriam vno mense absolui posse.

Alij saltem lenissimis istis medicamentis vtendum censent. Verùm ea peccantem humorem vix satis semper educunt. Vt tutum, ita vtile est, iis medicamentis vti, quæ quidem ventriculum & alia

viſcera non lædunt; humorem tamen peccantem, quantum ſatis, euacuant. E quibus nec *ſcammonium*, nec *turpethum*, nec *hermodactyli* planè excludendi. *Sena* verò, *agaricus, rhabarbarum* inter ea omnino locum habent.

Præter has autem ſolennes euacuationes etiam ſingulis menſibus, imò breuioribus interuallis quædam lenia medicamenta vſurpanda, quæ materiam ſenſim ad inteſtina deriuant, aluúmque laxam ſeruant. Imò ſi vel ſingulis ſeptimanis bis horâ vnâ ante cœnam vel ſcrupulum vnum pilularum lenium, vel aliorum huiuſmodi medicamentorum aliquid æger ſumat, non parum commodi inde percipiet. Talia ſunt *ſyr. roſar. ſolut.* & *mel. roſ. ſolut. ſyr. de ſpina ceruina*, vulgò domeſticus dictus, *ſemen chartami, ebuli, aloë, agaricus, rhabarbarum*, præcipue vbi ichores bilioſi abundant. Quæ tamē ſola cùm, vt dictum non ſufficiant, niſi quis etiam ſingulis annis bis vel ter paulò fortiora ſumat, vere & autumno paulò fortior purgatio inſtituenda.

Formulas iſtorum medicamentorum hîc multas ſubjicere operæ pretium non puto; cum cuiúſque conſtitutioni propria rectiſſimè à præſenti Medico præſcribantur. Et licet humor ille ſeroſus & tartareus proxima huius mali cauſa ſit: admiſcent ſe tamen ei nunc hi, nunc illi humores vitioſi, qui propterea ſimul euacuandi. Et ſunt medicamenta purgantia pauca, quæ non ſimul etiam ſeroſum humorem euacuant.

Electuariū Caryocoſtinū Bayri.

Celebratur hic valde Electuarium Caryocoſtinū à Petro Bayro inuentū & commendatum, *Pract. lib.* 18. *cap.* 1. Etſi ei componendo proculdubio antiqui, Aëtius & Paulus Ægineta, occaſionem dederint, in quibus ſimilia habentur. Componitur autem hoc modo:

℞. *Hermodactyl. albor. à cortice ſuperior. mundat.*
dacryd. an. Drach. ij.
coſti,
cymini,
caryophyllorum,
zingiberis an Drach. j.
Fiat Puluis.

Cuius doſis ʒ. j. plus vel minus. Vel trita & cribrata miſceatur cum *ſyrupo facto ex melle & vino albo coctis*, donec formam ſyrupi bene cocti acceperint, & fiat Electuarium. Doſis eius à Drach. ij. ad Vnc. ß. Scribitque Bayrus, quamprimum ſenſerit ſigna repletionis, ſe ſumpſiſſe hoc Electuarium, ídque ter aut quater in anno, atque hoc modo viginti ſex annis ab iſtis doloribus, quibus ante fuerat tentatus, non fuiſſe moleſtatum. Atq; non incommodum eſt medicamentum, vbi tantū humorum iam collectum eſt, vt paroxyſmus imminere videatur. Vtiles etiam ſunt pilulæ Rhaſis ſupra *in curatione* deſcriptæ, vt & hæ:

℞. *Chamæpith.* Vnc. ß.
chamædr.
ſtœchad. Arab. an Drach. iij.
hermodactyl. Vnc. ß.
ſemi. hyperici. Drach. j,
aloës hepaticæ. Vnc. ß.
Cum *terebinth. Cypriâ.*
F. Pilulæ.

Quæ autē frequentius & ſingulis, vel alternis, aut tribus vel quater ſeptimanis vſurpantur medi-

camenta mitiora esse debent. Scribit hîc Andreas Spigelius, se in præseruatione ab arthritide nunquam in purgatione vti hermodactylis: cùm non opus sit educere humores ex iis partibus, in quas adhuc nihil influxit, sed vult, vt contenti simus iis, quæ ex maioribus venis humores euacuant; nisi forsan antiqua & nodosa podagra, quæ frequentiores habet insultus, aut iam, vt dictum, paroxysmus immineat. Quæ vt de iis purgationibus, quæ breuioribus interuallis & frequenter instituuntur, vera esse concedimus: ita in illis purgationibus, quæ singulis annis bis vel ter fiunt, purgantibus hermodactylos commodè admisceri putamus, iisque omnes exercitatiores Medici ad nostra vsque tempora vsi sunt, vtpote qui proculdubio experientia didicerunt, hermodactylos peculiarem vim habere humores istos arthritidem parientes euacuandi, scribitque Author innominatus *Libelli de Podagra*, qui inter Principum Medicorum scripta reperitur, quod experientia cognouerit, in podagra quouis etiam humore peccante purgationem, quæ fit per hermodactylos, summè esse vtilem. Vnde etiam pilulæ Rhasis. & Electuarium Caryocostinum Bayri hermodactylos recipiunt. Vt verò talia medicamenta sine nausea sumi possint, formulæ eorum mutandæ, & nunc forma pulueris, nunc pilularum, nunc electuariorum, nũc rotularum vel morsulorum sumi possunt.

Hermodactyli an in præseruatione ab arthrit. cõmendandi.

Vomitus.

Non incommodus est etiam vomitus, si natura eum facilè ferat; cum bilem & pituitam in primis viis hærentem optimè excludat & euacuet.

Antipodagrica Medicamenta.

Antipodagrica medicamenta.

Corpore purgato deinceps antidoti antipodagrici vsurpandi, vt reliquiæ humorum, quæ purgantia subterfugerunt, per eos absumantur, corpusque vna opera ad sudores matutinos disponatur, aut humores serosi insensibiliter discutiantur, vt postea de viribus horum medicamentorum dicetur. Antiquis in magno vsu ista fuere medicamenta, & valde ab iis commendantur, extántque plurima apud Aëtium, *tetrab.* 3. *serm.* 4. *c.* 47. Alex. Trallianum *lib.* 11. *c.* 62. Et inter recentiores etiam passim talia occurrunt.

Theriaca.

Inter illa primò est Theriaca, de qua Author *lib. de Theriaca ad Pison. cap.* 15. scribit: Maximè verò prodest, quando quis ipsam sanus adhuc frequenter accipit; propterea, quod superfluos humores absumat, & totius corporis temperamentum immutet. Et paulò post: Consulo, *inquit*, vt in talibus morbis theriaca vti velit; quoniam & superfluum humorem exsiccat, & alium colligi non permittit, vnde plurimi ex hac in principio prorsus à podagra liberati sunt.

Antidotum ex quatuor rebus.

Antidoti ex quatuor rebus constantis, nonnullis *Mysterium* appellati, descriptionem hanc habet Aëtius, *loc. alleg.*

♃. *Gentian.*
baccar. lauri.
myrrhæ part. æq.
Fiat Puluis.

Detur

Detur singulis diebus cochleare dimidium in *aqua calida*.

Aliam descriptionem habet Oribasius, *loco allegato*.

℞. *Chamædryos* lib.i.
gentian.
*aristoloch.rot.*an.Vnc.iv.
sem.rut. sextarium.

Contundantur & cribrentur Detur quotidie cochleare.

Ex septem rebus. Quod ex septem rebus conficitur, habet eiusmodi.

℞. *Hyperici* Vnc.i.
centaur.
*chamæpith.*an.Vnc.iii.
gentianæ Vnc.v.
aristoloch. rotundæ Vnc.i.
agarici Vnc.iii.
petroselini Vnc.j.
mellis Attici ℔.v.

Datur a. ʒ.i. ex *aq. cya.* iii.

Antidotus ex centaurio. Imprimis verò Aëtius commendat antidotum ex centaurio, scribitq; se multos eius vsu sanatos nouisse, & esse adeo salutare podagricis, vt quosdam per quindecim annos podagra correptos eius vsus ad iter pedibus faciendum præparauerit, & esse stomacho gratum, aluo conferentem & vrinas cientem.

Paratur autem hoc modo.

℞. *Comæ centaur.minor.*
rad.centaur. maior.
trissaginis,
gentianæ.
aristol. rotund. part. æq. *puta* ℔.i.

Detur ʒ.i. diebus quadraginta ex *aqua calida*, in sequentibus autem diebus anni 325.ʒ.ß. eodem modo prębeatur.

Antidotus ex hyperico. Idem Aëtius antidotum ex hyperico valde laudat, vt quæ sanet podagras, coxendicum morbum & omnes articulorum morbis implicatos, per annum puta, foueat stomachum, visum acriorem reddat, reliquos item sensus clariores & illustriores faciat, euacuet leniter vrinam, etiam comitiali morbo prosit, à grauibus capitis doloribus liberet, splenem & hepar in scirrhum induratum emollit.

Paratur autem hoc modo.

℞. *Trissag.* dodrantem,
centaurii bessem,
aristoloch.rotund. septúcem,
rad.gentian. sextuncem,
comæ hyperici quincuncem,
petroselini trientem,
mei quadrantem,
rhapontici sextantem,
agarici sextantem,
mellis despumati ℔. iii.

Antidotus Heracliti. Alex. Trallianus hunc antidotum Heracliti Philosophi multis valde probatum commendat.

℞. *Spicæ nardi*,
folii an. Vnc.ii.
gentianæ,
aristoloch.longæ,
rotundæ,
myrrhæ opt.
baccar. lauri, *rhapontici* an.℥.ß.

Dos. Drach.i. Tempus optimum ver incipiens & autumus, & quidem in frigidioribus, tempus vernum, in calidioribus autumnus.

Diacorallium. Idem Trallianus omnibus antidotis præfert diacorallium, quod ita paratur.

℞. *Corallior.* Drach.ii.
myrrhæ Trogloditicæ ℥. iv.
caryoph. Vnc. ß.
rhapontic. Vnc. i.
folii Vnc.ß.

rad. pæoniæ tantundem,
aristoloch. rotund.
longæ an. Vnc. ii.
spicæ nardi Vnc. iv. F. Puluis.

Exhibet verò mane Scrup. i. ex *aqua tepida*, & hinc à cibo abstinere iubet hor. vi. (possunt tamen & pauciores sufficere) facitque initium Calendis Ianuarii, & quidem per centum dies exhibet, (*ob diuturnam indicantis perseuerantiam, vt explicat Capiuaccius*) Deinde intermittit 30. dies (*propter vires, vt ea roborari & colligi possint, vt idem docet*) Deinde iterum per centum dies exhibet, & rursum per triginta intermittit. Cùm ducentos & sexaginta dies, potiones a. ducentas absoluerit, exhibet iterum, sed non singulis, verùm alternis diebus, & in centum sexaginta diebus octoginta potiones propinat. Et postea rursum in ducentis & sexaginta diebus octoginta potiones exhibet, singulis diebus duobus interpositis exhibens, donec trecentas & sexaginta quinque potiones fuerint absumptę. Cauere autem, qui hoc antidotum sumunt, iubet, iram, Venerem, vinum adstringens & dulce, omniáque amara olea, piscium capita, cancros, astacos, sepias, betam, leporinas carnes, legumina omnia, præsertim fabas. Atq; talia antidota plura apud Paul. Æginetam, Aetium, & Trallian. *locis alleg.* exstant.

Ex his postea superioribus & nostro seculo aliæ tales compositiones variæ ortæ sunt. Thomas Erastus duas sibi cõmunicatas, & magnis elogiis celebratas scribit. Vna profecta à Medico Italo, qui puluerẽ Iouis eam appellauit, & à Doctore Conrado Gesnero communicata fuit, ita paratur.

Puluis Iouis.

℞. *Aristoloch. rotund. veræ,*
rhapontici veri an. Vnc. i.
sem. petrosel. Macedonic. ℥. ß.
comar. chamædryos,
centaur. minor.
hyperici an. Drach. x.
Fiat Puluis.

Primo mense detur quotidie ʒ. i. ex *aqua tepida*, postea ʒ. ß. per integrum annum, semel atq; iterum singulis mensibus purgatione interiecta, vel agarici puluere pituitosis ad purgandum intermixto.

Altera à Dn. D. Christoph. Wirsungo, Medico Augustano, communicata ita paratur:

℞. *Aristol. rot, veræ, gentian.*
rhapontic. seu centaur. maior.
(ego mallem rhapont. veri)
comar. chamædr.
chamæpith. part. æq. F. Puluis.

Per annum dimidium sumatur. ʒ. i. per reliquum anni tempus Drach. ß.

Doctor Iohannes Matthæus è libro antiquo manuscripto hunc sibi communicatum producit.

℞. *Rhapontici* Vnc. i.
agarici Vnc. ii.
valerian. Vnc. iii.
sem. petrosel. Macedon.
mei an. Vnc. v.
gentiana,
aristoloch. an. Vnc. vii.
chamædryos Vnc. ix.
F. Puluis.

Donzellini hic est.

℞. *Chamædryos,*
iuæ,
centaur. minor.
maioran.

saluiæ,
betonic.
gentianæ,
aristoloch. rot. an. Vnc. i.
Guaiaci optimi. ℥. viii. vel ℔. i.
F. Puluis.

Atq; hoc vno perfectè podagram curari scribit Donzellius, modò quis, non Sardanapalum imitari velit.

Cratonis hic est.

℞. *Aristoloch.* Vnc. i.
centaur. minor. ʒ. iii.
gentian. Drach. vi.
mei Drach. v.
hyperici Drach. vi.
petrosel. Macedonic. ℥. ß.
agarici Drach. ii.
rhapontici, vel si haberi non potest, rhabarbari Drach. i.
F. Puluis.

Cuius scrup. ii. mane exhibet in *aqua iuæ, arthetica* vel *betonica,* cùm *syr. de iua* vel *betonicâ,* in Ianuario dies quinque, in Februario totidem, in Martio duobus, in Maio tribus, in Iunio vno, in Iulio duobus, in Augusto vno, in Septemb. Octobri, Nouembri, Decembri duobus. Verùm nihil refert, etsi sæpius sumatur, quin potius vtile est.

Doctoris Manarditalis est.

℞. *Chamæd.*
dictamni Cretici,
iuæ,
rad. centaur. maior.
aristoloch. rotund, an. Vnc. ii.
corticum internorum iugland. ℔. i.

Fiat Puluis. Dosis ʒ. i. per dies quadraginta.

Erasto hic tribuitur.

℞. *C. C. vsti,*
ossium bubulor,
nucleor. citri,
dactylor.
mandibular. lucij part. æq.
Corallior. vstor.
eboris vsti an. part. dimid.

Fiat Puluis, cui, saporis gratia, addatur aliquid.

cinamomi, macis,
caryoph.

Et cum *saccharo,* F. Tragea.

Iohannes Anglicus puluerem hunc, quem Sarracenicum appellat, valde commendat.

Puluis Sarracenius.

℞. *Iuæ seu chamæpithyos.* ℥. i.
ossium humanor. combustor. Drach. ii.
glycyrrh. Drach. iii.
F. Puluis.

Neq; tamen ad puluerum formas simpliciter ægri adstringẽdi sunt, sed possunt ex iisdem medicamentis simplicibus cùm *saccharo* vel *syrupo aliquo conueniente* electuaria parari, vel pilulæ, quæ commodissimè plerumque cum terebinthina Cypria parantur, cum plerique arthritici etiã calculo sint obnoxii; vel extracta, vel essentiæ dictæ, seu extracta liquida, vel vinum aut cereuisia medicata, vt hoc modo etiam palato ægri inseruiatur.

Antonius Gallus, Medicus quondam Parisiensis, hoc Electuarium valde laudat.

℞. *Valerian.* Drach. i.
agaric. Drach. ii.
mei Drach. iii.
sem. petrosellini Macedonic. ʒ. iv.
hyperici Drach. v.
gentianæ Drach. vi.
aristol. rot. Drach. vii.
centaur. minor. Drach. viii.
chamedr. Drach. ix.
ossium humanor. ex articulis ex-

emptor. medicè reficcat ʒ. x.
Cùm *oxymel. scillitici* f.q.
Fiat Electuarium.
Cuius dosis ʒ. i. per integrum annum.
Vel ℞. *Confer. cham.* Vnc.iii.
chamædryos,
folior. betonicæ an. ℥. j. ß.
sem. hyperici,
rad. aristol. rotũdæ an. ℥. ß.
angelicæ Drac.ii.
ossium humanor. præparat.
corall. rubr. præp.
eboris præparati an. ʒ. j.
caryophyll.
cinam. an. Drach.ii.
Cùm *syr. betonicæ* F. Electuarium.
Possunt & recentiorum medicamenta, magisteria, feculæ, sales addi, vt & margaritæ, oculi cancri.
Vt ℞. *Rad. mei vel imperator.*
hyperici, an. Vnc.i.
feculæ ari Drac. ii.
salis chamædryos,
chamæpythios,
chærefolii, imperatoriæ an. ℈. i.
magister. corall.
ocul. cancri an. Drach. ß.
margaritarum. Scrup.i.
sacchari ad pondus omnium.
F. Puluis.
Ad sudores matutinos ciendos dantur etiam *syrupi è baccis sambuci* cum *saccaro* præparati cochlearia duo. Si libet aliquid *Cornu Cerui* addi potest.
Crato commendat hoc destillatum, cuius cochlear vnum quotidie vel sæpius in septimana sumendum.
℞. *Melissæ,*
valerianæ,
baccarum iunip. an. q. v.
Aspergantur *vino bono dulci*, & macerentur in *aqua melissæ* ac postea destillentur.
In corporibus etiã frigidis commodè vsurpari potest aqua vitæ illa, quâ Gisbertus Horstius Hollandus, olim Romæ celebris Medicus frequenter vsus est, & hoc modo paratur:

Aqua vitæ Gisberti Horstii.

℞. *Anthos,*
centaur. min.
flor. chamæmel.
chamædryos,
hyperici,
chamæpith.
asari an. Vnc.i.
cort. rad. ebuli M.i.
ireos Vnc.i.
theriacæ Vnc. ß.
cinam.
nuc. mosch.
galangæ,
macis,
zingiberis an. Drach. j. ß.
hermodactylor.
aloës hepaticæ an. ʒ. j.
agarici Vnc. ß.
colocinthid. Drach. iii.
myrobal. omnium an. ʒ. ii.
rad. polypod. q. Vnc. i. ß.
folior. senæ elect. Vnc.i.
sem. anisi,
dauci,
fœniculi. an. Drac i.
Infund. in *spiritu vini*, vt is digito supereminеat, per biduum, postea destillentur in Balneo Mariæ. Hanc aquam mane podagricis exhibebat ab ℥. i. ad ℥. iii.

Decoctum chamædryos.

Omnium verò hactenus dictorum medicamentorum instar plurimorum iudicio, esse potest *decoctum chamædryos*, quod propterea etiam Carolo V. Imperatori Genuenses Medici valdè cõ-

mendarunt: refertq; Solenander, *sect. 5. consil. 1.* compertum esse, quosdam, qui hoc decoctum sexaginta diebus bibissent, penitus liberatos & sanitati restituos fuisse: cùm antea non solùm pedum, sed & manuum articulos isto morbo haberent occupatos & impeditos. Nec mirum. Crassos enim humores attenuat, absumitque, per vrinam excrementa promouet, per ambitum corporis, vel per sudores euidenter, vel insensibiliter per transpirationem discutit: visceráque interna & neruosum genus omne, imò totum corporis habitum roborat. Quia verò de chamædryos decocto, & Genuensium Medicorum consilio prolixè agit Vesalius, *in sua de radice china ad Ioachimum Rœlandts epistola circa finem* locum integrum adscribere libet. *Non improbari mihi potest*, inquit, *suo tempore adhibitum medicamentum instar, Numinis cuiusdam à Genuensium Primatibus commendatũ, & quod non sine maximis pollicitis ad perpetuum morbi articularis exitium ante menses aliquot Doctori Marsilio Collæ, Cæsarianis Equis Præfecto, & meliori valetudini ob multas, quibus præditus est, animi dotes, digno missum fuit, & nunc iterum Cæsari quoque ita oblatum, vt illum post hac, (modò medicamen istud in vsum posuerit) articulari morbo non apprehẽdendum, certissimè prædicetur. Continet a. vniuersa descriptio me hercule satis empiricè, aliud nihil, quàm initio purgationem instituendam, deinde chamædryos, seu humilis quercûs adhuc virescentis, si ad manum sit (cum ego resiccatam interim, vt in aliis herbis siccandi facultate donatis, præferendam duxerim) folia consindenda, vinóque albo dein incoquenda, & eius decoctionis mane cyathum vnum offerendum, tribus ante prandium horis: licet interim tantò magis à medicamẽto sperandum esse addatur, quantò eius potus prandium diutius antecesserit. In victûs ratione ab acidis salsisque interdicitur, & vini illius potus ad sexaginta dies præscribitur, hoc adiecto, destillatitium humilis quercûs liquorem, seu aquam vino illi in viribus (quod mihi ridiculum videtur) conferri, ac proinde quibus decoctum minus placeret, aquam porrigendam. Aliud in vniuersum nil habet huc transmissa sedula, præter insignem & turgentem titulum, & hominum magnum sibi subiectum catalogum, qui illius vsu annos aliquot ab articulari morbo immunes vixere, & qui, cùm transmitteretur, eius vsum aggrediebantur, in quorum classe Cardinalis Doria Antesignanus occurebat.* Hactenus Vesalius. E cuius verbis apparet, ipsum in laudes huius decocti non planè consentire. Et credibile est, non omnibus prodesse: si tamen vires eius, supra propositæ perpendantur, facilè inde apparet, in arthritide sanè perquam commodum esse. Hoc verò rectè monet. Vesalius, aquam destillatam decocto conferri non posse; cum aquæ destillatæ, vt multi falsò putant, non omnes simplicis facultates habeant: siquidem non omnes eius partes in alembicum eleuantur.

Pluribus autem modis chamędrys in vsum trahi potest. Alij accipiunt *vini Rhenani* quartas mensurales duas, *aquæ purissimæ*

Chamædrys pluribus modis vsurpari potest.

quartam dimidiam, *mellis rosacei* quartæ vnius sextam vel quartam partem.

Coq. ad carbones in fictili & despumentur. Tum add. *chamedryos* M.iiii.

chamæpith. M.ii.

herbæ paralyſ. M.i.

Coquentur in vase duplici per horas tres.

Alij recipiunt *chamedryos, dum floret lectæ & bene asseruatæ* M.i.

vini lb. iii.

Coqu. in vase duplici horis 5. Colentur.

Commodius autem esset, si *chamædrys* cum musto deferueret, atq; ita vinum chamædrytes sine coctione pararetur.

Et si quis vinum metuat, poterit hydromel vel etiam cereuisiam chamædrytem eodem modo parare.

Continuendus autem vsus huius vini, hydromelitis vel cereuisiæ, ad dies sexaginta, corpore prius purgato, singulisque diebus mane vnus haustus sumendus.

Posset etiam ex chamædry essentia, vt vocant, parari, eáque per dies plures vsurpari.

Medicamenta simplicia.

Verùm certis formulis hic neminem alligari velim, sed pro re nata, & ægri constitutione ea concinnari. Præcipua, è quibus medicamenta hæc componuntur, vt ex hactenus propositis formulis patet, simplicia sũt: *chamæpithys*, in omnibus articulorum affectibus vtilissima vnde etiam iua arthetica à quibusdam appellatur, & ex eius Drach. i. cum terebinthina format pilulas Lobelius, casq; in omni arthritide commendat, *chamædrys*, de cuius viribus antea dictũ, *hypericum*, *aristolochia rotunda*, *longa*, *centaurium minus*, *rhaponticum verum*, *gẽtiana*, *meum*, *radix artemisiæ*, si cũ cibo loco radicũ petroselini coquatur, cuius solo vsu multos ab articulorum doloribus liberatos esse, scribit Abrahamus Seylerus, *in consiliis Scholtzii, consil.* 335. quibus addi possunt *ossa humana*, *corallium*, *oculi*, & *alia hactenus* enumerata, pro cuiusq; corporis constitutione.

Rectè enim hic monet Aëtius de theriaca & similibus calidis medicamẽtis, ea iis, qui calidiore sunt temperamento præditi, non solum nihil opis afferre, sed & resolutiones immedicabiles sępe inducere. Statuunt quidem nonnulli hìc, id saltem de summè calidis intelligendum esse; cum & Galenus, *5. de tuend. sanit.* exponens verba Hippocratis, quibus vini potum interdicit calidis, id non de absolutè calidis, sed de summè calidis dixisse: certum tamen est, ad corporum & temperamentorum diuersitatem hic esse attendendũ, & calida etiã tempore autumnali commodius, quã vernô dari, ideoque in calidioribus corporibus *cichorium* admisceri solet, scribitque etiam de cichorio Andreas Spigelius, se experientia edoctum esse, in causa calida nil magis conuenire, quàm puluerem folior. cichorii syluestris mense Maio collectorum & in vmbra siccatorum ad Drach. i. datum. Vtiles tamen sunt & radices primò vere colectæ, & possunt eædem, vt & folia cum aliis hactenus enumeratis medicamentis misceri.

Quomodo antipodagrica medicamenta arthriticis prosint?

Qua ratione autem pulueres & antidota ista antipodagrica arthriticis prosint, consideratione dignum est, mouetque hac de re quæstionem Thomas Erastus, & quęrit, quomodo ista medicamēta capitis intemperiem frigidam & humidam corrigere, vel humores in eo genitos dissipare possint. Sed ex anticipata opinione & hypothesi quęstionem hanc mouet, dum præsupponit humores arthritidis causam à capite defluere, quod falsum esse, infra, *quæst.7.* monstrabitur. Qui rectè de arthritidis causa sentit, facilè animaduertit, quis hîc Medici scopus sit, in exhibendis hisce antidotis. Cùm enim tartarei illi humores in prima & secunda coctione generentur, atque hinc in venas deriuentur, & tandem suo tempore in articulos protrudantur, in exhibendis istis medicamētis hic scopus Medico est propositus, vt coctiones ventriculi & hepatis promoueant, & si quæ excrementa, quod Erastus etiam confitetur, in ventriculo, viciniśque ei partibus, puta venis mesaraicis, liene, hepate, generentur, ea abstergant, consumant, in halitum dissoluant, & per sudores ac vrinas euacuēt: rectèq; scribit Carolus Piso, humoris serosi per spiracula cutis, siue sensilem, siue etiam insensilem transpirationē, seu expurgationem tanti æstimādam esse, vt in eâ solâ, precautionis omniū fluxionum arthriticarum momentum omne positum sit. Id quod egregiè ista medicamenta, si continuentur, pręstant.

An decoctũ Guaiaci & similia idē præstent quod antipodagrica medicamenta?

Verùm hic non sine causa quęritur, annon idem per decoctum ligni Guaiaci, sarsę parillæ, Chinæ & similium præstari possit; cùm & talia egregiè sudores moueant, vnde etiam à plurimis vsus horum decoctorum arthriticis præscribitur. Verùm, saluo cuiusq; meliori iudicio, non parum hac de re dubito. Etenim, vt Crato rectè, *epist.125.* scribit, sudorifera illa, præcipuè è ligno Guaiaco, crebro exhibita humidum radicale absumunt; quod nullo modo medicamēta antea enumerata faciũt, quę solum humores abstergunt, eosque per madorem matutinum, vel leuem sudorem, aut etiam insensibiliter discutiunt. Præterea decocta talia, cum in magna quantitate sumantur, viscera, quæ aliàs plerumque intemperie sicca in arthriticis laborant, amplius siccant. Insuper medicamēta illa antipodagrica hactenus enumerata pleraque amara sunt, & propterea vim tartareos illos humores, & biliosos ichores, qui circa hepar & lienem colliguntur, abstergendi habent, quæ decoctis illis deest, cum solùm extenuēt, siccent, humores fundāt, & sudores moueāt. Vnde non sine causa Iohannes Crato, *Consil. 353.* scribit, experientiam vulgi sequi, falli non minus esse, quàm in istis potionibus Chinæ, sarsæ & similium decoctionum spem ponere. Si quid enim iuuare videtur, hoc ratione victus præstare, & sūmos homines, qui toties decocta ista hauserint, persuasione aliorũ deceptos fuisse, & proinde ad eundē lapidem non bis impingendum. Et omnino si vitiosa aliqua cōstitutio in visceribus est, & vis istum humorem generandi,

videndum diligenter, ne talium vſu illa augeatur, ſicut certum eſt, calculoſam illam diſpoſitionem in renibus calidis & ſiccis medicamentis ad calculum frangendum intempeſtiuè exhibitis augeri. Scribitque etiam Manardus, *lib. 16. epiſt.* Guaiacum mirificè exſiccare, ideóque temperaturâ ſiccis non parum obeſſe.

Chymici etiam hîc ſua medicamenta commendant; quidam arcanum tartari podagram radicaliter tollere ſcribunt. Paratur autem hoc modo:

Arcanum tartari.

℞. Sal tartari depuratum: de hoc acetum deſtillatum aliquoties, per deſtilationem abſtrahe, nouum ſemper recipiendo, donec de ſua acredine nihil poſt ſe relinquat ampliùs. Deinde huius ſalis parti vni adde boli communis partes tres, & per retortam vitreâ bene lutatam, recipiente maiori adaptato, ſpiritum inde deſtilla. Eius parti vni affunde ſpir. vini partes duas, olei ſulphuris partem octauam, olei vitrioli rubri partem decimam ſextam. Omnia bene commiſta in vitro Hermeticè ſigillato per tres menſes continuè circulentur.

Spiritus calcis viuæ.

Frater Baſilius. Valentinus miris laudibus extollit ſpiritum calcis viuæ. Verùm non ſolùm operoſa eſt compoſitio, ſed etiam hoc perpendendum, annon facilè viſcera offendere poſſit; cùm vis cauſtica inſignis ſit in ſale calcis viuæ, vt vel è cauteriis potentialibus, quæ è lixiuio è calce viua parantur, patet.

Fonticuli.

Fonticuli quidem etiam aliquid feroſi humoris, ſeu ſaniem quandam quotidie euacuant: verùm experientia teſtatur, remedium hoc, cum ſudoribus & incenſibili tranſpiratione nullo modo comparandum eſſe; & notum eſt, multos aliquot fonticulos habere & nihilominus arthritide laborare, quia non ſufficiunt ad humorem illum, qui in vaſis eſt, totum exhauriendum, multò minus id, quod quotidie circa viſcera colligitur, & poſtea per venas in articulos effunditur, euacuare poſſunt; preſertim ſi errata in diçta, & imprimis nimius pot⁹ accedat.

Si tamen atthritis ex vlcere diuturno in cruribus conſolidato & euacuatione ichorjs, quæ per id fiebat, ſuppreſſa ortum habeat, fonticulum in crure excitare vtile eſt. Ita etiam ſi in brachio fonticulus fuerit, atque ex eo ſanato oriatur arthritis, fonticulus iterum aperiendus eſt.

Articulos Roborantia.

Tertium præcautionis membrum, articulorum roboratio.

Tertium præcautionis arthritidis caput in robo ratione articulorũ conſiſtit, vt plerique docent, ne affluentem materiam facilè recipiant. Verùm Calorus Piſo, vt ſupra etiam dictum, fruſtra hic laborari cenſet ea in re, quæ non ſit noſtri arbitrii & iuris, cùm, vt exiſtimat, iſta imbecillitas non conſiſtat in temperie aliqua, vel cauitate & laxitate, ſed naturali cõformatione, & vaſorum in extremos articulos terminatione. Et licet hoc quoque modo impediri poſſit, ne humor iſte in articulos influat: tamen tantum abeſſe ſtatuit, vt hinc commodi aliquid ęger percipiat, vt etiã in vitæ diſcrimen inde adduci poſſit,

An ſit neceſſaria.

materia

materiâ ad pulmones, vel aliud nobile viſcus translata. Verumenimverò non equidem eſt de nihilo, humores præcipuè in articulos fluere ideo, quod vaſa in eos terminantur, & ſi materia illa in articulos fluere ſolita in membra nobiliora transferatur, ægrum in grauia pericula cõjici poſſe, dictũque eſt ſupra inter prognoſtica, malum eſſe, ſi materia ad articulos fluere cõſueta in corpore ſubſiſtat. Ac proinde huic remedio ſeu modo præcauendi arthritidem ſoli non fidendum, niſi etiam detur opera, vt humores illi vitioſi in corpore non generentur, vel ſi geniti ſint, frequenter euacuentur. Interim tamen & hoc verum eſt, ſi articuli imbecilles & malè diſpoſiti ſint, frequentius ægros laborare, neque à paroxyſmo tàm facile liberari. Quâ autem in re iſta articulorum imbecillitas conſiſtat, & ſupra dictum, & infra *quæſt.* 8. dicetur. Ideóque ſi aliquid ſit in articulis, vel ex paroxyſmo relictum, vel èx vitioſa nutritione collectum, id abſumendum, atq; ita articulo ſua temperies & naturalis conſtitutio reſtituitur, & ſic roborari dicitur. Vtilia ergo ſunt hîc adſtringentia & moderatè calefacientia & ſiccantia. Non tamen talia adhibenda, antequam dolor & tumor planè euanuerint, & tophi etiam non adſint. Hæc enim ſi præſentia ſint, adſtringentia potius nocent, quàm proſunt, dum humorem parti affectæ impingunt, eúmque indurant.

Vinaceorũ vtilitas. Ad articulos autem roborandos & reliquias humorum in iis abſumendas vtilis eſt & commendatur à multis vinaceorum vſus, de quibus, quia integrũ libellum ſcripſit Antonius Donatus ab Altomari, ea de re conſuli poteſt. Hoc ſaltem non prætereundum, commodiſſime vſurpari tempore Vindemiæ recentia, & quidem ex vuis bene maturis: quorum cùm in multis locis copia non detur, alia medicamenta pro iis vſurpanda ſunt. Nonnulli tamen exſiccatis vtuntur, & ea in vino rubro & aquâ coquunt, ac inter coquendum ſaluiam, betonicam, chamæpithyn, primulam veris, & eiuſmodi alia, vt & lumbricos terreſtres addunt.

Balnea articulos roborantia. Articulos etiam roborant balnea. Etſi n. à nõnullis rejiciantur ideo, quod actuali humiditate & calore humores ad pedes alliciant: tamen incommodum hoc facilè præcaueri poteſt, ſi in aquâ coquantur plantæ calefacientes & ſiccantes, pedéſque roborantes, quales ſunt betonica, ſaluia, chamæpithys, roſæ, geranium, eruca, folia quercus, ligna & baccæ juniperi, pinaſtri fructus.

Lotio pedum Andernaci quam multis profuiſſe ſcribit, hæc eſt:

℞. *Lixiuium ex fagi cineribus paratum, quod ter quaterue coletur. Deinde adde vini tantumdem, aluminis.* Vnc. ij.

Calefiant ad ignem.

Vel ℞. *Artemiſiæ,*
abſinthij,
origani,
flor. chamæm. an. M. ij.
aluminis,
ſalis an. M. j.
lixiuij è cineribus fagi parati q. ſ.

Coq. pro balneo.

Ad partes roborandas etiam vtile eſt balneum è ligno juniperi,

si ramenta eius in aqua chalybeata coquantur, donec aqua tingatur, & lixiui colorem contrahat. Possunt tamen etiam unciæ aliquot salis vel aluminis addi.

A balneo articuli illinendi oleo ex acinis vuarum expresso, vel myrtino, vel rosarum, vel alio de quibus mox.

The ma… articulos roborantes.

Imprimis verò thermæ à plurimis commendantur, etsi ab aliis improbentur, de quo *quæst.* 12. dicemus. Vtiles autem sunt, si rectè vsurpentur, sulphureæ, salíæ, nitrosæ, vitriolatæ & ex parte etiam aluminosæ. Si enim alumen abundet, cautè vsurpandæ, cum poros cutis adstringant & corpus ad sudorem in arthriticis maxime necessarium ineptum reddant, & si quid in parte affecta supersit, quod per insensibilem transpirationem exhalare & discuti possit, ad neruosas & membranosas partes retrudant, doloremque ita renouent. id quod Fabricio accidit, *cent. 5. obs.* 8. Thermæ verò arthriticicis conuenientes sunt Hirschbergenses & Landeccenses in Silesia. Carolinæ in Bohemia, Badenses in Austria. Martiatæ, nunc Wisbadenses, non procul à Moguntia, Emsenses ad Fluuium Lanũ. Aquisgranenses Imprimis vero vtile est lutum thermarum quarumdam. quo exsorbetur materia, quæ in partibus his hæret, partesque roborantur.

Vbi thermæ desunt, fomenta & balnea artificialia parentur. Commendantur plurimum lotiones ex aqua aluminosa. Commodius tamen est, si alumini sal & sulphur addatur, vt si quid adhuc materiæ supersit, resoluatur.

Vel ♃. *flor. stœchad. Arab.*
saluiæ,
thymi,
gerany an. M. j.
Coq. in *aq. communi vel ferrata*,
Colaturæ adde *sulph.*
nitri an. Vnc. ij.
alumin. Vnc. j.

Iterum coquantur, & decocto partes foueantur.

Vel ♃. *Fol. chamæpith.*
beton. an. M. j.
flor. rosar. syluestr.
stœchad. Arab.
herbæ paralysis,
pedis columbini an. M ij.
vitrioli albi Vnc. j.
Coq. pro fomento, vel balneo.

Vnguenta et emplastra.

Vulgatum & multis vsitatum est vnguentum, cuius etiam suprà *de Curatione* facta est mentio. quod fit è sale torrefacto (alij malunt salem juniperi) & s. q. olei communis vel rosar. in formam vnguenti mixtis, quo articuli bene fricari debent.

Solenander hoc vsus est post lotiones.

♃. *olei omphac.* Vnc. ij.
mastichin. Vnc. j.
salis torrefacti Drach. ij.
boli Arm. Drach. iij.
sang. dracon.
hypocistid.
thuris,
mastich. an. Drach. ii. ß.

Terantur singula per se prius subtilissimè: Tum cum oleis in mortario misceantur in formam linimenti.

Vtile est etiam Emplastrum diachalciteos, seu diapalma imposítum Estque in omnibus articulis, quicumque etiam humor affluat,

commodum, scribitque Solenander, *sectione 4. consil. 25.* se nouisse quosdam, qui aliâs frequenter podagræ paroxysinis tentari consueuerant, vsu huius Emplastri continuo & purgationibus per interualla assumptis quinquennium integrum ab istis doloribus liberatos fuisse. Atque emplastrum hoc non inquinat, non pruritum aut pustulas excitat, néque odore aut alia qualitate molestum est. Aptatur autem ad formam membri. In pedibus ex aluta tenui (vulpina magis probatur) fiunt calcei, qui intus emplastro Diachalcitidis obducuntur, pedibusque aptantur. Eadem aluta emplastro hoc inducta genibus carpis, & aliis partibus applicari potest.

Socci etiam linei in vino cum sale loti & siccati, pedibúsque obducti vtiles sunt.

Thomas Erastus lapidem sabuli commendat, si cum oleo myrtino, & radicibus geranii in puluerem redactis misceatur, & cataplasmatis formâ imponatur. Monet tamen idem, non antea eô vtendum esse, quàm manifestè constet, nihil excrementi in articulis reliquum esse, quod in tophum indurari valeat. Ideoq; suadet, ante ipsius vsum ceratum ex bryonicâ ab Aëtio, *tetrab. 3. serm. 4. c. 42.* descriptum, aliquoties prius imponere, vt minus sit periculi, quod Aëtius valde laudat.

Verùm de omnibus topicis pedes roborantibus hoc notandum, iis, qui rectam victûs rationem non seruant, & conuenientibus euacuationibus non vtuntur, sine commodo imò cum damno adhiberi; iis verò, qui temperanter viuunt, & conuenientibus euacuationibus vtuntur, non sine vtilitate adhibentur.

Venarum excisio.

Aëtius, *alleg. loco cap.* 24. ad Podagræ præcautionem etiam venarum, quæ ex supernis in pedes deferuntur, excisionem laudat, eodem modo factam, sicut varices in cruribus exscindi aliquando solent. Verùm, vt rectè Hieron. Fabr. ab Aquap. *de operat. chirurg.* scribit, varicum extractio & excisio non modò aspera est & difficilis, sed etiam plerumque non feliciter succedit, propter sanguinem effluentem. Præterea partes inferiores ex venarum excisione facilè contabescere possunt. Insuper etsi hæ venæ exscindantur: tamen parum commodi inde sperandum esset. Si enim vitiosi humores in corpore cumulentur, & ad pedes fluere sint consueti, viâ ipsis occlusâ ad partem aliquam nobilem ferri & alium affectum periculosiorem excitare possent.

Possunt etiam interna medicamenta ad articulos roborandos exhiberi, illa scilicet, quæ ipsis sunt appropriata, chamæpithys, chamædrys, betonica, primula Veri, saluia, rosmarinus, & alia huius generis supra proposita.

Atque hæc arthritidem præcauendi ratio est, quam breuibus complexus videtur Rhases, dum ita scribit: *Si podagricus seruauerit bonum regimen, & aliquando vtatur Mithridatio, vel alio superfluitates consumente, & circa loca iuncturarum vsus fuerit stipticis, releuabitur.*

CAPVT VIII.

Consolatio Medica in Arthritide.

Consolatio in Arthritide.

CVm ægri à Medico non consolationem, sed consilium & auxilium expetant, præter officium Medici esse videtur, de consolatione in dolore articulari aliquid scribere: & nihil etiam hac de re in medium proferrem, nisi idem vir clarissimus, Ioannes Crato, ciuis meus, trium Imperatorũ Medicus, fecisset, *in consil. à Scolthzio collectis.* Eum ergo secutus aliquid hâc de re in medium afferam. Etenim omnis quidem generis auxilia sæpe adhibentur, neque tamẽ semper Medicus hoc, quod cupit, obtinet. Interdum etiam æger ea omnia, quæ exactè obseruare debet, vel vitæ conditionis & officij, vel etiam aliarum corporis partiũ ratione obseruare non potest, ac proinde etsi tum perfectam sanationis spem æger concipere non possit, aliquid tamen, quod eum soletur, habet.

I. Arthritis à multis aliis malis ac morbis præseruat, & roboris naturæ indicium est, quod vitiosos in corpore humores è regiis & publicis viis ad extremas & ignobiliores corporis partes depellit; & contrà, vt etiam suprà *in Prognost.* dictum, si natura succumbat, atque amplius hos humores expellere non possit, tum febres & alij morbi periculosi sequi solent. Vnde non vulgares Medici censent, arthritidem sæpe ad diuturnitatem vitæ facere, ac si male curetur, mortem accelerare. Etenim natura vitiosos humores, vt modò dictum, ad articulos deponit. Si verò corpore non satis purgato, vel vbi diætæ exacta ratio non obseruatur, vel ob diuturnitatem morbi, aut ætatis ratione vires iam debiles sunt, Medicus saltem in articulis roborandis laboret, facile accidere potest, vt materia, quam natura ad articulos detrudere solebat, in corpore retenta ad partes principes conuertatur, & morbos periculosos excitet, imò mortem acceleret.

II. Interim de vitâ homo non periclitatur in arthritide, vt in aliis morbis, febribus ardentibus & aliis, sputo sanguinis, pleuritide, peripneumonia, hydrope, epilepsia, apoplexia, & pluribus aliis, sed tempore non ita longo elapso homo ad consueta negotia redit, & sæpe ita, ac si nunquam malè valuisset.

III. Temperantiam etiam & sobrietatem, si quid aliud, maximè arthritis suadere potest. Cùm enim dolor in arthritide sit sæuissimus; nulla verò, omnium Medicorum consensu, & ipsius experiẽtiæ testimonio, re arthritis rectius præcaueri vel mitigari possit, quã frugali Diæta, quæ facit, vt non solùm prauis humoribus materia non suppeditetur, sed etiam viscerum intemperies optimè corrigatur: prudentis est, rationi potiùs hîc, quàm affectibus obedire, & illud cogitare;

Nocet empta dolore voluptas,

& quod voluptas illa, quæ in liberiore Diætâ percipitur, non digna sit & tanta, quæ tanto cruciatu &

dolore redimi debeat. Et licet conuiuia & sodalitia omnia vitare graue videatur: tamen illud cogitandum, sodales eiusmodi in morbo postea nihil auxilii afferre posse, sed, vt est *in Tragopodagra Luciani, in fine*, potiùs laborantem deludere & irridere. Imò dùm arthritidis occasione bonæ diætæ homo assuescit, non solùm dolores arthriticos præcauet, sed & alios morbos qui ex Diætæ erroribus proueniunt, vitat, & non rarò ad senectutẽ homo peruenit. Qui verò vel Diætæ legibus se subiicere nolunt, vel vitæ conditionis & officii ratione eam seruare nequunt, ii non Medicos & Medicinam, sed se ipsos accusent; cùm rectè scripserit Galenus, *de cur. rat. per venæ s. cap. 7. Ei, qui rectam victus rationem seruare nequit, medicamenta præscribere superuacaneum est.* Si verò homo bonam Diætam obseruet, nec tamen à morbo hôc liberetur, bonâ tamen conscientiâ niti & in diuinâ voluntate acquiescere potest. Hinc rectè scribit Crato, *loco alleg.* cùm obseruatio diligens atque moderatio prudens in victu semper iuuet, nunquam lædat aut fallat, eam negligere non modò extremæ stultitiæ, atque amentiæ esse, verùm neglectionis nostræ, quam pietas vetat, putemus. Et cùm culpa nostra nihil admissum fuisse, quô dolor sit accersitus vel auctus, conscientia testis fuerit, summam consolationem esse, abesse à culpa nobis persuademus, atque necessaria rectè ferre, neque DEO repugnare placidè studeamus.

IV. Soletur arthriticos & hoc, quod, vt sua cuique est calamitas: ita etiam sua cuique est commoditas, & quod arthritis Diuitum morbus dicitur. Quanquam enim arthritici istum dolorem patiuntur: tamen plerique in re satis lauta, vel saltem mediocri viuunt, cùm contrà sint multi, qui etsi hoc dolore vacant, aliis quotidianis molestiis ob paupertatem premuntur. Podagra, vt Cardanus, *in encomio Podagræ*, scribit, vnguenta sentit, cantûs & citharas audit, in mollibus stratis, puluinis sericeis, intra aurum & gemmas, ac pictas tabellas superba decumbit, audit fabellas, degustat vina generosa, delicatioresque cibos. Offeruntur flores gratiosi, vestes variegatæ & quicquid ambitiosum â ciuibus vel ipsis Regibus multorum spatio annorum congestum est. Et Podagra adeo beata, vt qui eâ detinetur, præter dolorem ipsum, beatam vitam ducat.

V. Etiam de eo sibi gratulari possunt arthritici, quod non, vt in reliquis morbis plerisque illa superior animæ vis & mentis operationes corrumpuntur & læduntur, sed plerunque eæ saluæ sunt. Et certè plurima eruditorum virorum monumenta Podagræ debemus, quæ, si sani fuissent, vix edidissent. Et, vt Cardanus, *loco alleg.* scribit: nostræ ætatis vir magnæ eruditionis Erasmus è cubili podagræ quicquid legi meretur, exprompsit.

VI. Est & aliud commodum, quod arthritis secum fert, nimirum, quod hominem à multis aliis molestiis liberare potest, laboresque inanes & curas grauiores de-

mere, vt Cardani verbis vtar, vt si seruiendum sit tumultuosæ Reip. si graui Principi & moroso, si imprudenti amico, vnde meliùs sumitur excusatio, quàm à Podagra? Habet Podagricus maximam temporis partem in sua potestate: nulla honestior excusatio laboris, quàm à Podagra. Et si tua res agitur, deseruit te dolor, dicis

Tandem licèt ab arte & optima Diæta multum auxilii sperari possit: tamen cùm temperies viscerum diuturnitate & grauitate dolorum ita euersa est, & articuli ita debilitati, vt nulla integræ sanitatis recuperandæ spes supersit, iis, quæ diximus, commodis interea fruatur æger, & patientia animum obfirmet, ad exemplum illius magni Imperatoris, Caroli V. qui dicere solebat: *Gedult vnd ein ouenig Schreien, sindt vor die Gicht die besten Artzencien.* Esse patientem, & parum præ dolore clamare, sunt optima contra arthritidem remedia.

Verùm cùm Medici non sit, ex ægri morbo & doloribus iocum facere, in hunc sensum plura non addo. Qui verò in Arthritidem elegantes iocos cognoscere cupit, legat *Tragopodagram Luciani*, quam huic tractatui in fine adiecimus. Quæ tamen, vt & à Medico legatur, non indigna est, cùm huius morbi vehementiam φαντικῶς exprimat, causam, & quidem rectiùs, quàm nonnulli Medici, tradat, tempusque inuadendi, curandi difficultatem, Empiricorum iactantiam & vana promissa, tandemque ægro necessariam Patientiam eleganter describat.

QVAESTIONES CONTROVERSÆ DE ARTHRITIDE.

QVÆSTIO I.

An Arthritidis nomen etiam Podagram, Chiragram & reliquos articulorum dolores comprehendat?

ARthritidem ἀπὸ τῶ ἄρθρων Græcis dici, & proinde omnibus, de quibus agimus, articulorum doloribus conuenire, à Barbaris verò etiam Guttam, sed minus rectè, appellari, supra dictum. Sunt tamen è Recentioribus, inter quos est Franciscus India, Medicus Veronensis *lib.* 1. *de Gutta Podagrica, cap.* 1. qui nomen Guttæ Barbaricum esse negant, vt quod sit veluti generi cum nomen omnium ægritudinum, quæ per destillationem producuntur in articulis pedum, manuum, coxarum & similium corporis partium, ideoque Guttæ nomen, generis nomen mereri, arthritidem verò de Podagra, vt genus minimè prædicari posse docent, ideo, quod Galenus, 6. *aph.* 28. scribat, ferè omnes, qui articulari affectione corripiuntur, prius podagricos fieri. Et sunt etiam alii Medici, qui articularem dolorem alium faciunt, & à Podagra & Chiragra planè distinctum. Cardanus, *in aph.* 29. *sect.* 6. scribit, non esse eundem articulorum morbum, atque Podagram, additque, quod arthriticos pueros non paucos viderit, podagricum verò nullum, neque meminerit legisse aliquem, qui viderit, Galenúmque reprehendit, quod discrimen inter arthritidem & podagram non docuerit.

Lud. Mercatus verò, *lib. 4. de int. morb. cur. cap.* 18. pluribus hâc de re agit, & arthritidem seu articularem morbum à podagra, chiragra, ischiade distinguit, docetque, peculiarem esse arthritidis naturam, quæ non consistat in dolore, sed in eo, quod plures aut omnes articulos occupat: item arthritidem non requirere eam articulorum imbecillitatem, quæ necessaria est in podagra, chiragra & ischiade, sed multò leuiorem sufficere, contra requirere longè maiorem copiam, atque esse podagra, chiragra, & ischiade longè rariorem. Habere etiam hoc peculiare arthritidem, quod incipiat cum tumore & desinat in dolorem: cum in podagra, chiragra & ischiade contrarium eueniat, & pars primo dolore corripiatur, hinc intumescat: præterea non requirere 40. dierum spatium ad resolutionem, idque ideo, quod partes minus sint imbecilles, & humor in partibus hæreat, quæ ad resolutionẽ aptiores sunt. Tandem etiam rarissime aut nunquam reuerti, cum radicitus materia omnis discutiatur; nisi forsan vitæ intemperantia nouam plenitudinem colligat: Causam enim arthritidis esse statuit peculiarem, internam quidem plenitudinem vasorum, præsertim sanguinis; externam verò omnem occasionem, quæ articulis laborem & exercitium adfert insuetum, quo ipsi incalescunt, laxantur & dilatantur, ac humores fusi efferuescentes & commoti in ipsis confluunt, quos facilè pars labore effeta, laxa & imbecilla alliciat aut suscipiat.

Verumenimuerò Francisci Indiæ opinionem quod attinet, equidem vocabulum Guttæ Latinum est, non Barbarum: sed id pro fluxione & catarrho, aut arthritide vsurpare velle, contra vsum Latinæ Linguæ est; & proinde Barbaris meritò accensetur, qui id pro Arthritide vsurpat, aut vocabulo Arthritidis præfert. Et licet Galenus, 6. *aph.* 28. scribat, fere omnes, qui arthritica affectione corripiuntur, prius podagricos fieri, non tamen eô probatur, Arthritidis nomen omni articulorum dolori non conuenire. Etenim & in pedibus sunt articuli. Et interdum nomen hoc generis in specie sumi de eo articulorum morbo, cùm omnes vel plerique articuli afficiuntur, supra *cap.* 1. diximus, id quod non accidit, nisi quis prius podagra corripiatur. Rectius longe Guainerius, *de ægritud. iunctur. cap.* 1. Ego, *inquit*, cum artheticam (ita enim eius seculi Medici ob linguę Gręcę ignorantiam morbum hunc appellabant) ab artu vel articulo nomen traxisse videam, quibus in locis dolores iuncturarum fiunt, omnes tales siue cum tumore, siue non, artheticos appellare volui, quod veteres quoque omnes fecerunt.

Cardanum verò & Mercatum quod attinet, causam nullam video, cur non podagram, chiragram, gonagram, & Ischiadicum dolorem & alios articulorum dolores arthritidis nomine, vt species sub genere, comprehendi velint, aut si plures vel omnes fere articuli simili affectu, quo pedes, manus, genua, & coxendix laborare

rare solent, corripiantur, arthritis dici non debeat. Interim hoc non negamus, non omnem articulorum morbum aut tumorem arthritidem propriè dici, & accidere interdum, vt vitiosi humores, non sanguis, vt vult Mercatus, alterius generis, quàm ii qui arthritidem propriè dictam producunt, in corpore cumulentur, & nunc cum febre, nunc sine febre ad partes articulis vicinas depellantur, atque ibi tumores, & interdum etiam dolores excitent. qui tamen tumores non sunt propriè arthritis, cùm, vt ipse Mercatus statuit, non incipiant à dolore & desinant in tumorem, sed contra à tumore incipiant, & postea dolor accedat. Multò minus hi tumores solum arthritidis nomine dignandi, & contrà nomen hoc illis articulorum doloribus, de quibus hactenus dictum, denegandum. Præsertim cùm isti tumores non per interualla, vt arthritis, redeant, sed etsi semel hominem infestarint, postea toto vitæ tempore non reuertantur. Itaque si Cardanus, Mercatus, vel alii hos etiam tumores arthritidem nominare velint, sciant, antiquos non quoscunque & à quacunque causa ortos tumores & dolores articulorum arthritidem nominasse, & Hippocrates, *6. Epid. comm. 4. text. 13.* eos, qui in Oeno ex erui nimio esu genuum dolore laborabant non ἀρθριτικοὺς sed γονυαγρικοὺς nominat, de quo *quæst. seq.* dicetur.

QVÆSTIO II.

An omnis dolor circa articulos Arthritidis nomine dignandus sit?

SVnt quidem nonnulli in ea sententia, omnem, qui circa articulos accidit, dolorem Arthritidem appellandam esse; cùm si sint alii eiusmodi dolores, nullibi à Medicis explicentur, neque quisquam de articulorum dolore non arthritico commentus sit. Et licet quædam vel secundum magnitudinem, vel secundum durationem ad tempus occurrat differentia, eam speciem non variare putant.

Verùm rectè scripsisse puto Galenum *3. aph. 15. & 16.* si tantus fuerit squalor, vt articularem humorem exsiccet & consumat, motûs profectò præ siccitate difficultatem & ferè etiam dolorem fortè fecerit, nunquam tamen affectionem arthritim appellatam commiserit, nisi quis omnem articulorum dolorem ita vocitare velit. Neque enim Hippocrates ipse illos, qui orobi nimio esu dolores eiusmodi contraxerant, ἀρθριτικοὺς, sed γονυαγρικοὺς appellat. Ideoque licet de doloribus eiusmodi ab authoribus vno in loco vix tractetur, sparsim tamen eorum fit mentio. Non rarò enim accidit, vt vitiosi humores in corpore cumulati per febrē, aut etiā sine febri ad articulos, & imprimis genua protrudantur, & ibi dolores sæpe satis diuturnos ex-

citent, qualis procul dubio ii fuerunt, quorum Hippocrates *in epid.* mentionem facit, qui si non semper, tamen cum æger pedes mouere cupit, dolorem excitant: quibus tamen propriè Arthritidis nomen propriè acceptæ non competit. Sic in hydropicis, cachecticis, humores serosi in pedes delabentes tumorem excitant, qui & ipsi, dum pedes mouentur, dolores pariunt, qui tamen dolores non sunt Arthritici: Neque humor per venas tum in partem affectam influit, sed per poros in abdomine in eam sensim descendit. Et si rem accuratè æstimemus, tales tumores non ipsas partes articulum constituentes & connectentes occupant, sed potius humor extra partibus hisce circumfunditur, & inter cutem & partes articulum constituentes hæret. Ita in luxatione articulorum, in vulneribus, contusionibus, sæpe humores ad articulos affluunt, ibiq; tumorem & dolorem excitant, qui tamen Arthritidis nomine non est dignandus. Ita quibus articuli exsiccati & indurati sunt, quos vulgò contractos vocant, in scorbuto & aliis morbis, hi eos extendere & mouere sine dolore non possunt, nec tamen Arthritici nominantur.

Ideoque arthritis propriè & in specie dicta, iste articulorum dolor saltem appellandus, cùm peculiaris humor supra descriptus in visceribus ventris inferioris genitus, atque in venis & arteriis cumulatus subitò per eas in articulos influit, atque præcipuè in sentientes circa articulos partes sese insinuat, ibique partim vellicando, partim distendendo dolorem excitat.

QVÆSTIO III.

Quo in loco humor arthritidem excitans consistat?

PLurimi quidem sunt in ea sententia, humorem arthritidis causam præcipuè in cauitate illa seu spatio, quod est inter extremitates seu capita ossium, quæ per articulationem coniunguntur, consistere, & humores affluentes per venas ad cauitates istas articulorum primò confluere, hinc partes omnes circumiacentes, ossa & cutem occupare, vnde fiat, vt abscedentibus à se inuicem ossibus, ligamenta neruíque & tendines adeo tendantur, vt dolor & cruciatus maximus inde excitetur. Afferúntque pro sua sententia primò illud, quod Hippocrates, 6. *aph.* 49. scribit, Arthritidem non finiri ante diem 40. humoresque, qui affluxerunt, non citius, discuti, vtpote qui hæreant in parte calore destituta; cùm si in partibus carnosis, & quæ multas venas ac arterias habent, consisterent, facilè resolui possent. Secundò probare id volunt eò, quòd ex affluxu humorum in cauitatem articuli ossa inuicem à se discedant, atque ita distendendo tendines & membranas dolorem efficiant. Tertiò quod ex motu articuli dolor augetur. Quartò quod dolor in profundo primùm percipitur, priusquam intumescant partes externæ, postquam verò humores

sibi viam ad exteriora pararunt, eademum partes externæ in tumorem attolluntur.

Verùm contraria sententia, quæ statuit, primò in ipsas partes articulo incumbentes fluxionem fieri, & hinc forsan aliquando, sed rarius, in articuli cauitatem seu spatium transudare, omnino vero magis consentanea est, docétque id Primo ipsa arthritidis generatio. Cùm enim affluxus humoris arthritidem generantis fiat per vasa alimentum partibus aduehentia, vt postea probabitur, necessarium est, vt humor vitiosus, qui in articulū illabitur, primò in partes articulo incumbentes eúmque connectentes influat, hinc verò, si tanta sit eius copia, in articuli cauitatem sese insinuet. Secundò, ossa per ligamenta validissima ita connectuntur, vt nullum ferè spatium relinquatur, in quod materia sese insinuare possit. Tertiò ligamenta valdè crassa & solida sunt, vt humores affluentes non facilè admittant, multò minus in ipsam cauitatem articuli primò influere sinant. Quartò si materia in ipsam cauitatem illaberetur, & hinc ossa inuicem abscederent, membrum lōgius euaderet; quod tamen non accidit. Quintò in nodosa arthritide tophi, qui interdum ex articulis eximuntur, non in spatio inter ossa reperiuntur, sed circa ligamenta, & partes articulum ambientes. Sextò si humor in ipsum articulum primò illaberetur, hinc verò partibus externis communicaretur, nullus vel obtusus dolor excitaretur; cùm ossium capita toto illo spatio, quo inuicem connectuntur, periostio non tegantur, sed cartilagine saltem obducantur, & nulla membrana vel neruus eò loci sit. Septimò tumor, qui externas partes occupat, & ab articuli iunctura aliquando satis latè ad vicina extenditur, non in ipso articulo, sed partibus circa articulum humorem arthritidis causam contineri satis docet. Tandem si in ipsa inter ossa cauitate contineretur humor, fieri non posset, vt, quod sæpe accidit, refrigerantia & repellentia medicamenta humorem statim à loco affecto in vasa & hinc in alia loca pellerent.

Quæ a. pro contraria sententia afferuntur, facilè soluuntur. Nam primò quod humores in arthritide tardius sepe discutiuntur, causa est, non quod humores in cauitate inter ossa continentur, sed quod in locis exsanguibus, & pauco calore præditis hærent, atque ipse humor ad perfectam discussionem ineptus est. Neque tamen hoc semper verum est, sed sæpe etiam satis breui temporis spatio discutitur materia, cum scilicet ea est pauca, tenuis, pars calore fouetur, nec materia ineptis topicis incrassatur.

Deinde non ideo dolor excitatur, quia articuli elongantur, & à se inuicem abscedunt, sed quia humor acris in membranosas partes influens eas distendit & vellicat. Tertio licet dolor magis excitatur, dum articulus mouetur: tamen id non ideo accidit, quia humor in articulo ipso continetur. (Est enim is, vt iam dictum, sensus expers) sed quia

partes membranosæ circa articulum antea ab humore præter naturam distentæ magis distenduntur. Tandem nec illud probat humorem primò in articuli spatium excidere, quod dolor, cum morbus inuadit, in profundo primùm percipitur, priusquàm intumescant partes externæ, quod cum accidit, dolor mitigatur. Verum quidem est, hæc sæpe ita accidere, ac initio nullum aut certè exiguũ tumorem apparere, interim dolorem in alto sæuire, & esse grauissimum, qui postea lenitur, cum partes externæ intumescunt. Sed id non ideo accidit, quod in ipsam articuli cauitatem humor illabatur, & hinc sibi viam ad externa paret, cum ossium extrema omni sensu, vt antea etiam dictum, destituantur, sed ideo euenit, quod humor vitiosus totus primò per extremitates vasorum ad partes neruosas & membranosas circa articulum affluit, eásque valde affligit; postea verò cum pars humoris etiam in partes carnosas distribuitur, dolor fit mitior; cum humor in plura loca distributus minus potenter agat, & partes illæ laxiores sint, ac minore, cum dolore distendantur & vellicentur, sicut hoc idem in dentium dolore fieri videmus, qui primò maximus est, cum vniuersus humor ad dentes & neruos ipsi insertos affluit, postea verò, cùm pars eius in vicinam maxillam & gingiuas distribuitur, dolor mitigatur. Hoc interim, vt antea etiam dictum, non negamus, tandem etiam aliquid materiæ in ipsam cauitatem articuli transsudare posse, si affluxus diutius durat. Neque contra nostram sententiam faciunt vltimi duo aphorismi Hippocratis, *sect. 6. Quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris summum coxa excidit, rursùmque recidit, iis mucosa ibidem pituita colligitur.* Et: *Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit, iis femur contabescit, & claudicant, nisi vrantur.* Nam non ideo articulus iste excidit, quod ab humore in cauitatem eius illapso os loco suo detrudatur, sed, vt Galenus *in comm.* docet, quia à pituitoso humore imbuta & permadescentia articulationis vincula laxiora redduntur.

Quæ autem partes sint circa articulum, quæ humorem affluentem suscipiunt, nec de eo planè omnes idem sentiunt. Capiuaccius & alii quidam statuunt, ad ligamenta solum affluxum hunc fieri, & ligamenta in arthritide repleri, non verò neruos & tendines; cùm si partes hæ replerentur, conuulsiones fierent. Has enim partes saltem per consensum ligamentorum affici, dum ab iis humore repletis comprimantur. Verum ligamenta tam dura & solida sunt, vt credibile non sit, ea præcipuè humorem affluẽtem recipere, & ab eo repleri. Et non ideo dolor excitatur, quod saltem partes neruosæ & membranosæ à ligamentis humore præter naturam repletis comprimantur. Non enim, si hæc causa esset, tam atrox & acerbus dolor esse posset; sed quia humor acris & mordax partes sentientes pungit & vellicat. Vt enim in aliis partibus membranæ, periostia & ner-

ui doloris subiectum sunt: ita etiam in arthritide doloris proximam causam continent. Quod autem conuulsio non excitatur, causa supra iam proposita est; quia nimium non afficiuntur partes motui, sed sensui saltem dicatæ, membranæ, vel etiam ipsi nerui motui non dicati secundum membranas.

QVÆSTIO IV.

Qualis sit febris, quæ arthritidem comitatur?

PLerique quidem statuunt, febrem eam solum esse symptomaticam, Verum cum febres symptomaticæ sint eæ propriè, quæ aliarum partium, præcipuè viscerum, inflammationes sequuntur, cùm scilicet calor ille, qui est in membro affecto, vel etiam putridæ fuligines cordi communicantur, calorémque in eo accendunt, atque ita focus febris est in alia parte affecta: facilè hinc patet, febrem arthritidi coniunctam symptomaticam non esse, sed primariam. Est enim in febre, quæ arthritidem comitatur, focus febris non in parte affecta, seu parte arthritide laborante, sed in magnis vasis. Imò febris arthritidem vel præcedit, vel cum ea inuadente simul inuadit, non verò arthritidem sequitur. Ideóque febris hæc ad febres continuas primarias, quas comitatas hodie appellamus, meritò refertur, eas scilicet, quæ non sunt solitariæ, sed alium morbum, & quidem ab eadem causa pendentem, coniunctum habent, cum nimirum ex motu humoris, quem natura ad partem aliquam detrudere, vel in habitum corporis expellere conatur, febris accenditur, aut certe materia, quæ ad partem aliquam mouetur, simul putrida est, vt febrem accendat. Atque vt in erysipelate, pleuritide, variolis, morbillis & similibus affectibus id accidit: ita & in arthritide euenit, quam febris talis sæpe diem vnum antecedere solet, aut certe cum ea inuadit, etsi parua sit sæpe, & propterea ab ægris, præcipuè dolorem attendentibus, non animaduertatur. Est autem febris hæc continua, quæ tamen matutino tempore nonnihil emittit, circa vesperam verò intenditur, quod fit à sanguinis ad interiora recursu, seu spontaneo, seu ab ambientis aëris frigore excitato, omnibus febribus continuis familiare.

Ipsa verò febris, pro natura humoris, qui cum humore arthritidis causa proxima interdum concitatur, aliis atque aliis diebus augeri solet. Humor autem iste, qui febrem accendit, non solùm in venis, sed & in arteriis quandoque continetur, & tum putredinis in vrinis signa ita euidentia non adsunt: imò vrinæ in principio sæpe sunt tenues, & perspicuæ instar aquæ, sedimento carentes, quales & aliis morbis, qui ex motu serosi humoris proueniunt, sunt familiares.

QVÆSTIO V.

An defectus mororum Podagram producat, seu mori fructus Podagram sanent?

OCcasionem huic quæstioni dedit Athenæus, qui *Deipnosophist. lib.* 2. sic scribit: Pythermus, vt inquit Hegisander, memoriæ tradidit æuo suo moros annos 20. fructum non edidisse, & popularem morbum podagram grassatam ita fuisse vt non solùm mares, sed etiam pueros, virgines, eunuchos, mulieres is morbus corripuerit; quin & eam ægritudinem adeo vehementer sæuuisse in greges, vt ouium partes duas morbus ille afflixerit. Vnde putant, nonnulli id accidisse ob mororum totis 20. annis defectum, & mori fructui vim podagram arcendi tribuunt. Ac verum quidem est, mora ventrem laxare, & ventriculo calido ac æstuanti prodesse: verùm quòd peculiari vi podagricis prosint, nec ratio, nec experientia persuadet. Neque id eò probari potest, quod cùm 20. annis mora deessent populariter, podagra grassata fuit. Probabilius enim est, ob insignem aliquam aëris ἀνωμαλίαν, quæ totis 20. annis viguit, vt singulis annis moris nocerer, vitiosos humores arthritidi generandæ aptos cumulatos fuisse. Et patet hoc vel ex eo, quod non solùm homines, sed & oues, quæ tamen mori fructibus non vescuntur, à morbo hoc non fuerunt immunes.

QVÆSTIO VI.

Quænam sit Arthritidis causa?

CAusam equidem Arthritidis proximam esse diximus continui partium circa articulum solutionem, ab humore, qui in eas influxit, prouenientem, dum partes illas vel distendit, vel pungit & lancinat, vel vtrumque præstat. Ea de re tamen Medici non parum dissentiunt, & de causa proxima arthritidem excitante alij aliter statuunt; quem Medicorum dissensum non postremam causam esse puto, quod parum feliciter arthritis sæpe curatur. Vbi enim de causa morbi non satis constat, curatio rectè institui non potest.

Et primò quidem nonnulli etiam intemperiem nudam inter causas arthritidis numerant idque etiam Costæus, *in Auicennæ lib.* 3. *fen* 22. *tractat.* 2. *cap.* 5. affirmat, ea de causa, quod interdum absque tumore omni, qui intemperiei cum materia coniungi solet, dolor sentiatur. Verùm intemperies sola, qualiscunque etiam, proxima affectûs huius causa non est, cùm intemperies, quæ tam diuturnum dolorem interdum excitat, sola non subsistere, neque etiam tam acerbi doloris causa esse possit. Deinde ipse tumor, sæpe satis manifestus, præter intemperiem affluxum humorum adesse satis indicat. Et quamuis in principio nullus sæpè tumor extra apparet, id tamen non satis

An intemperies nuda sit causa arthritidis?

euincit, nullum intus esse humorem. Sicut in pleuritide, dentium, aliarúmque partium doloribus multis, humor intus latens solo dolore, nullo verò tumore sese prodit. Præterea purgantia & sudorifera medicamenta ad morbum hunc curandum & præcauendum non parum momenti habent, quæ ad puram intemperiem non essent necessaria.

Et quamuis Paræus historiam sui morbi referat, qua probare vult, nudam intemperiem arthritidem inducere posse: tamen ea non satis probat omnem affluxum humorum abfuisse; cùm externi aëris qualitates humorum affluxum concitare possint.

Petrus Salius Diuersus equidem, *de affect. partic. cap.* 17. Ischiadis aut arthritidis à siccitate mentionem facit, cuius causam nec Galenus, nec alius post eum nouerit, sed solùm Hippocrates, *lib. de aff. intern.* Per siccitatem autem non intelligendam esse scribit intemperiem siccam partium articulum ipsum constituentium, videlicet ossium, ligamentorum, & tendinum, sed consumptionem eius glutinosæ humiditatis, quâ naturaliter nutritur & ad faciliorem motum subungitur articulus ipse, ne ad motum ineptus reddatur. Hanc enim humiditatem si contigerit quacunque de causa exsiccari, tum articuli motus impeditur, difficultásque motûs ac dolor vna succedit. Huiusmodi affectum, si in coxæ articulo fiat, ab Hippocrate ischiadicum dolorem appellari scribit; se verò in quocunque alio articulo etiam gigni posse, animaduertisse.

Verùm non ignorauit hunc affectum Galenus, sed arthritidem veram esse negat, ac saltem quoddam motûs impedimentum esse docet, dum 3. *ap.* 16. expressè scribit, si immodicè factæ siccitates consumant articulorum humiditatem, difficilem sanè quendam motum ob siccitatem fieri, fortè verò & dolorem nonnunquam; Eam vero passionem, quam arthritidem vocant, haudquaquam fieri, nisi quispiam omnem articulorum dolorem arthritidem nominare velit. Deinde, quod pace tantorum virorum dixero, sit sanè, vt talis dolor & motûs impedimentum à siccitate fiat: tamen de eo dubito, an ab humiditatis eius solùm, quo ossium capita inunguntur, absumptione hic dolor fiat. Toto enim spatio, quo coniunguntur, ossa nullo periostio inuestiuntur, & propterea sensu destituuntur, ac proinde eò loci dolor excitari non potest. Vero magis consentaneum videtur, si motûs quoddam impedimentum vel dolor ob siccitatem in articulis excitetur, id fieri ob tendinum, musculorum extremitatum & ligamentorum exsiccationem ob quam ad motum inepta fiunt membra, & si moueri debent, violenter extendi necesse est, quæ violenta extensio dolorem parit.

An flatu?

Cum ergo à nuda intemperie non fiat arthritis, porrò despiciendum, à quâ materia excitetur. Nonnulli quidem, vt Guainerius & Matthæus de gradibus, ventositatis, seu flatûs mentionem faciunt. Verum flatus dolorem tantum & sæpè tàm diuturnum in hisce partibus excitare non potest:

nisi quis per flatum spiritum intelligere velit, de quo postea dicetur. Et licet dolor sit sæpe mobilis & vagus: tamen id euenit non à flatu, sed ab humore qui ad motum etiam aptissimus est.

Nakir qualis affectus sit?

Ad arthritidem etiam nonnulli referunt eum affectum, qui Arabibus Nakir dicitur, quem Albucasis, *lib*. 2. *cap*. 93. ita describit: Ægritudo hæc in terra nostra appellatur Nakir, & est dolor, qui accidit in quibusdam membris, deinde permutatur de membro ad membrum, vt huius morbi exemplum vidi ego tale. Vocatus sum ad mulierem quandam infirmam in quadam villa, & detexit brachium suum, & vidi inflationem paruam in vena brachij, & post horam vnam vidi illam inflationem procedere cum focili, sicut serpit vermis ascendendo ad humerum celerius, quam credi potest, & mouebatur, sicut argentum viuum, cum currit de loco ad locum. Secessit ergo dolor ex loco, qui primo doluerat, & fixus, est in humero. Deinde, vt narrauit mihi, reuoluebatur in toto corpore, quemadmodum & ego t[illegible] [illegible]hendere potui. Miratus ergo sum velocitatem decursionis eius de membro ad membrum, & ego quidem antea nunquam videram hanc ægritudinem, quæ esset, qualis in hac muliere. Multos quidem vidi, qui senserunt dolorem permutari de membro ad membrum, sed non hoc modo, aut hac celeritate. Nec ego aliam hic causam conjicere possum, quam quod mulier fuit Sole & laboribus exhausta, quales sunt, quæ ex villis, sicci corporis, detectarum venarum. Hinc ergo apparet sensui illa ventositas permutata, & est necesse, vt non appareat secundum hunc modum in illis, qui sunt delitiosi & corporibus humidis occultarum venarum. Cum ergo moliris curationem eius, & sentit patiens illum dolorem, tunc si est, apparet oculis; vt supra diximus, tunc stringe super ipsum & sub ipso velociter, & seca super ipsum, donec egrediatur ventositas coarctata, & cauteriza locum. Si autem non videris locum affectum & dolorem, tunc cura ipsum cum excussione corporis, & quopiam remedio, quod expellit ventositates & extenuat eas. Commodæ autem sunt pilulæ fœtidæ, de sagapeno, & similes. *Hæc Albucasis.*

Verùm morbus hic arthritis non est. Neque enim est saltem circa articulos, sed oritur à flatu seu spiritu furioso è vasis effuso, & per ambitum corporis discurrente. Sunt quidam, qui motum hunc flatuum & spirituum in ipsis venis factum putant. Et verum quidem est, in vasis & visceribus sæpe flatus tales magno cum impetu discurrere, sicut Anton. Beniuenius, *de abd. morb. & sanat. caus. cap*. 81. refert, Ludouicum Nicolinum adeo à vento, viscera & stomachū impetente affectum fuisse, vt non solùm viscera & pectus, sed scapulæ etiam incredibili extenderentur dolore, & spiritûs magna ac miserabilis fieret angustia, vnde etiam tertio die è vita emigraret. Verùm in historia illa Albucasis flatuosum illum spiritum è vasis in ipsum ambitum corporis effusum fuisse, credibile est. Cùm enim

motus

motus ille cum dolore magno cõiunctus fuerit, in vasis spiritus ille solum contineri nõ potuit, vtpote quæ sensu destituuntur.

Nonnulli, & non malè, hunc affectum, si non eundem, cognatum tamen esse putant illi, quem Wierus, *in libell. Germanico de morb. incognitis*, peculiari tractatu descripsit, & à Westphalis *die Iahren oder leuffende Iahren*: à Dithmarsis, *die Ratten*: in agro Brunsuicensi, *die guten Rinder*: in Göttingensi, *die guten Holden* nominari scribit, de quo etiam Epistolam ad Petrum Forestum scripsit Henricus à Bra, Campensis Medicus, quæ *libro vigesimo obs. Foresti* annexa est. Nostri homines plerumque ad incantationem referunt, & nescio quid nati à succubis dolores illos parere putant; cùm tamen dolores tales vagi etiam causas naturales habere possint, & à flatu quodam acri, seu sero acri ex humore ferè scorbutico genito per partes membranosas & musculos vagante ortum habeant. Vnde etiam patet, ad dracunculos veterum, cum hîc vermis nullus subsit, commodè referri non posse. Westphali ad curationem vtuntur præcipuè, vt peculiari medicamẽto, lumbricis terrestribus, de quo vide Wierum, *loco alleg.*

Verum plura de hoc affectu non addimus, cùm ad arthritidem, de qua iam agimus, propriè non pertineat. Hoc saltem non prætereundum censemus, in historiis arthriticorum, quos Forestus *lib.* 29. affert; etiam *obs.* 14. mentionẽ facere cuiusdam Hugonis Cornelij, Cithepsæ Delphensis annor. 28. qui cùm ab agricultura lassus, ac somno oppressus in terram decubuisset, atque aliquot horis dormiuisset; euigilans in manu sinistra circa carpum intensissimum dolorem sensit, qui totum dein brachium occupauit, vt neque manũ, neq; digitos moueri potuerit, qui subrigidi quasi videbantur: mox circa pedem eodem dolore fuit affectus, cui accessit quoque febris valde intensa. A quibus tamẽ omnibus medicamento purgante & alterante ac topicis adhibitis intra septem dies sanatus fuit. Vbi & alterius cuiusdam mentionem facit, qui cùm in horto valde ebrius pernoctâsset supra terram, cùm euigilâsset, febre correptus fuit, cum læuissimis doloribus, ac breui extinctus fuit. Verùm mihi non videtur, affectus istos propriè fuisse arthriticos, sed febres acutas è vaporibus è terrâ exhalantibus, quos vterque in ea dormiens exceperat, contractus, in quibus natura vitiosi humoris partem ad extrema detrusit, à quo dolores non solùm in articulis, sed toto brachio, membranis musculorum ibi affectis, excitati fuerunt; fuitque humoris huius ea prauitas, vt alteri ægrorum etiam mortem statim attulerit.

An humor sit quis aliquis?

Cùm ergo nec nuda intemperies, nec flatus solus arthritidis causa esse possit, Medici quidem plerique in eo consentiunt humorem esse arthritidis causam: verùm quis humor ille sit, maximè dissentiunt. Aliqui omnes quatuor humores, sanguinem, bilem, pituitam, melancholiam arthritidis causam esse posse putant, & ideo præcipuè probare conantur, quod in arthritide varij tumorum

An omnes quatuor?

colores, dolores diuersi, accidentia varia apparent, terminus declinationis non sit vnus, curandique ratio varia, pro causarum varietate instituenda est. Nimirum, vt Pet. Sal Diuersi, *de aff. part. c. 16.* verbis vtar, color aliis est rubicundus, aliis flauus, aliis albus. Tumor aliquando est notabilis magnitudinis, quandoque vix apparet. Dolor quandoque est molestus quidem, sed non multum, quandoque autem est acerrimus. Hicque nonnunquam citò soluitur, ille longius protrahitur. Symptomata autem multoties sequuntur mala, vt caliditas ingens & feruor in loco affecto. Aliquando autem vel nulla est caliditas, vel frigiditas inest molesta, illique ab aëre calidiore, hi à frigidiore læduntur. Modus curandi nonnunquam admodum variat, quoniam in his calida iuuant, in illis frigida; illique à frigidis, isti à calidis exacerbantur. Præterea quidam ex sanguinis, quidam ex pituitæ, alij ex bilis, nonnulli ex atræ bilis euacuatione sedantur. Quæ omnia indicare videntur, arthritidis causam modò esse calidam, modò frigidam, modò diuersam esse materiam.

Verùm hæ rationes id, quod debent, non satis probant. Etenim etsi pro vario humorum apparatu varij humores ad partem affectam confluere possint: tamen ij prima arthritidis causa non sunt, sed cum sero saltem ad partem affectam rapiuntur, vel à dolore, attrahuntur. Et non illum humorem, qui tumorem parit, præcipuam arthritidis causam esse, vel ex eo patet, quod in principio, antequam pars intumescit, maximus dolor est, parte verò intumescente dolor remittit. Neque etiam rationi consentanea est hæc opinio. Etenim multi plethora & cacochymia laborant: neq; tamen vnquam arthritide corripiuntur. Et in specie sanguinem quod attinet, ille sua abundantia nullo modo arthritidem generat. Est enim sanguis naturæ thesaurus: ideóque etsi redundat, non facilè natura eum ad partem aliquam depellit, præcipuè partes exangues, quales in arthritide afficiuntur. Neque etiam si eò protruderetur, cùm sit mitis & benignus, tantos & tam acerbos dolores pareret, qui tamen in principio statim adsunt, antequam pars intumescere & rubescere incipit. Etsi esset ex sanguine arthritis, cur non tumor suppuraretur; cùm nullus humor facilius in pus mutetur, quàm sanguis?

An sanguis?

De Melancholia res plana etiam est, eámque pauci arthritidis causam esse ponunt. Cùm enim sit humor crassus, non facilè in angustissimas istas vias sese insinuare potest.

An melancholia?

Bilem verò, nec sine causa, nonnulli vrgent, & ab ea, non solum à pituita, etiam arthritidem prouenire dicunt, ídque probare volunt ex signis, quæ in arthritide adsunt. Est enim plerumque dolor acerrimus, & similis pungitiuo, victus ad siccum & calidum vergens præcessit. Exercitia fuerunt valida. Habitus corporis est gracilis. Temperatura biliosa, atque ipse æger ad iram procliuis. Verumenimverò hoc equidem negari non potest, ista interdum

ægris ita accidere, & dolorem sæpe esse tàm acrem, vt ad pituitam & crudum humorem nullo modo referri possit, sed calidum potius humorem arguat. Sed de hoc iam quæstio est, an omnis humor p. n. calidus bilis sit, quod negandum censemus, statuimúsq; cum Carolo Pisone, dari etiam cacochymiam serosam (etsi eam ille non rectè explicet) ac serosum etiam humorem posse esse calidissimum, & sub eo etiam comprehẽdi ichores illos acres, quos Hippocrates & Galenus, vt *infrà* dicemus, ita nominant, seu, si cum Chymicis loqui libeat, salem illum tartareum, aut spiritus salium tartareorum. Neque etiam omnes, qui arthritide laborant, sunt habitu corporis gracili, & temperatura biliosa.

An pituita sec. Fernelium?

Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. c. 19.* humores reliquos omnes rejicit, & non sanguinem, non bilem, non melãcholiam, sed tantum humorem frigidũ, pituitosum, aut serosum arthritidis causam esse, omnemque arthritidem frigidam, & à frigido humore prouenire statuit. Atq; in eo quidem rectè sẽtit, quod vnius morbi vnicam saltem causam esse statuit; sed in eo valde errat, quod eum humorem frigidum esse docet; cùm omnia ferè symptomata, quæ arthriticis accidunt, contrarium doceant, dolor scilicet acutissimus, ardor, motus subitus & alia. Licet n. cum humor hic moueri incipit, frigus aliquod oboriatur, quo totum corpus perhorrescit: tamen id frigidæ materiæ indicium certum non est, cum etiã humores calidi, cum per partes sentientes mouentur, frigoris & horroris sensum inducere possint; vt in febribus biliosis manifestum est. Errat deinde etiam in eo, quod pituitam & serosum humorem pro vno habet: vt & in eo, quod serosum humorem simpliciter frigidũ esse docet. Etsi enim in seroso humore multæ partes aqueæ sint: tamen etiam partes acres & salsæ insunt, quibus à simplici & plura aqua differt.

Hausisse autem hanc opinionem videtur Fernelius è Galeno, 10. *de comp. medic. sec. loc. cap. 2.* vbi scribit; humorem qui arthritidem excitat, aliàs quidem sanguinem esse, vtplurimum verò pituitosum, aut ex pituitoso & bilioso mixtum, aut etiam ex sanguine cum istis permixto. Aut si quis exactius interpretari velit, non pituitosum humorem, sed qui crudus appellatur, vtplurimum circa articulos prædominari, nonnunquam esse crassum ad similitudinem puris crassioris. Vbi verò in articulis moram traxerit, non solum crassiorem, sed & viscosum reddi.

Galenum & Fernelium sequuntur plurimi alij Medici, & humorem pituitosum, frigidum, crudum & serosum pro eodem habent, & arthritidis causam esse docent. In quo omnes errant; cùm nec tantus dolor à tali frigido & crudo humore prouenire possit, & arthritis subitò inuadat, & sæpe iterum delitescat, & in alium locum moueatur, ad quod præstandum humor pituitosus & crassus, & qui crasso puri sit similis, aptus nõ est. Præterea cum in principio, cum nullus tumor

apparet, dolor sit vehementissimus, cum ab humore subtili & acri angustissima etiam loca penetrante, ac membranas pungẽte, non verò à crasso & frigido humore fieri indicio est. Neq; tophi, qui in arthriticis generantur, causam arthritidis pituitam esse satis docent; cùm eiusmodi tophi potius ab humore tartareo, & terris mineralibus cognato, quàm crudâ pituitâ fiant. Thomas Erastus equidem, *Disp.* 4. *contra Paracels.* scribit, se tantum semel vidisse Podagram à pura pituita genitam in quodam nobili ab Helmstadt, qui absque omni dolore ægrotabat, si in quiete manus & pedes seruabat: nullus rubor conspiciebatur, sed tumor albus, laxus satis, tametsi articuli nodos haberent, & multis retrò annis pedibus insistere non potuisset. Verùm affectus iste tum temporis nõ fuit, Podagra verè dicta, sed tumor œdematosus, quô pedes longo & diuturno humorum affluxu laborârunt: Quod verò in principio sanguis cùm pituita, (aut potius serosus humor) in pedes defluxerit, eósque corruperit, ipse Erastus confitetur.

An Colluuies serosa iuxta Pisonem?

Carolus Piso, *in lib. de morb. ab illuuie serosa, in consiliis duobus de arthritide,* vnicam arthritidis causam esse statuit colluuiem serosam. Quæ sententia, si rectè explicetur, omnino vera est. In eo autem fallitur, quod serum istud puram putam aquam esse putat; cùm Symptomata & ea, quæ arthriticis accidunt, longè aliud doceant.

An pituita cum bile mixtâ, iuxta Mercurialem?

Alij, inter quos Mercurialis, cùm agnoscant, ab humore pituitoso & crudo dolores tam vehementes & atroces excitari non posse; cùm certum sit, dolores vehementissimos fieri à causa calida: neque etiam pituitosum & crudum humorem ad motum, qui in arthritide subitaneus est, esse idoneum, neque in partes istas membranosas sese insinuare posse, posterius ex *allegato* Galeni *loco* assumunt, & arthritidem ex pituita cum bile mixta fieri, & pituitæ, vt crassæ, bilem quasi vehiculum admisceri statuunt. Verùm nec hæc opinio, nisi illa pituitæ & bilis mixtura pro seroso humore sumatur, satisfacit. Cũ enim ipsi agnoscant, dolorem atrocem requirere causam calidam, is à bile pituitæ permixta fieri non potest; cùm acrimoniam bilis pituita obtundat & temperet potius, quàm augeat.

An cruditas iux. Mercatũ?

Ludouicus Mercatus cum agnosceret, humores vitiosos, etsi abundent in corpore, non statim arthritidem, sed alios etiam morbos generare, ipse etiam ad cruditatem confugit, & vt humores vitiosi arthritidem generent, crudos esse debere, statuit. Verùm cum iterum agnosceret, cruditatem ad arthritidem generandam simpliciter non sufficere, varia de cruditate comminiscitur, statuítque, eam solùm cruditatem arthritidi generandæ aptam esse, quæ à caloris raritate & tenuitate fiat; (vbi an propriè loquatur, cuiusuis indicio relinquo) eámque tribus modis fieri. Primò cum pars pinguior ab eo separatur atque educitur. Secundò ob dissolutionem eius à calore externo. Tertiò quod ei admisceatur aliquid incoctum, sed

calidum. Tandem tamen concludit, cruditatem humorum non esse qualemcunque, vt reliquas, quæ febres, fluxiones, & cæteros morbos procreant, sed aliquid sortiri peculiare, ob quod magis in hunc affectum, quàm alios cõmigrat, idque fieri statuit, cum humores fiunt tenuiores cum fusione & mordacitate, quibus facilè ab aliis partibus reiiciantur, donec ad articulos deueniant. In quo rectè omnino statuit, humorem istum peculiare quid habere, quo arthritidem, non alios morbos generat. Hanc autem humoris, quam ille appellat, cruditatem aut conditionem potius (neque enim omnis humor, qui præter naturam est, rectè crudus dicitur) si diligenter perpendamus, competit certè humori seroso, salso & tartareo supra à nobis descripto, vtpote qui tenuis est, mordax, fusus, seu, vt Chymici dicunt, à sale tartareo resolutus. Vt ita rem agnouisse, verbis exprimere non potuisse videatur Mercatus.

An humor malignum & occultæ qualitatis particeps secundum Paræum.

Ambrosius Paræus, *lib* 17. *cap.* 2. cùm & ipse animaduerteret, humorem, qui arthritidem generat omnino esse alterius naturæ, quàm eos, qui phlegmones, œdematis, erysipelatis aut scirrhi authores sunt, statuit, eum non notioris ac melioris naturæ esse, quàm qui pesté, luem Veneream, aut epilepsiam facit, idqueprobare conatur. 1. Eò quod hic humor nunquam ad suppurationem venit reliquorum humorũ more. 2. Quod dolores longè acerbiores efficit, quàm alii humores, ita vt ægri partem sibi quasi vri sæpe dicant. 3. Quod in nodos mutatur, quod aliis humoribus non accidit. 4. quod nullis remediis ferè cedit, sed iis irritatur & efferatur potius, vt ægri sibi longè melius esse dicant, non appositis remediis, quàm appositis. 5. quod Galen. ipse, *de theriaca ad Pison. c.* 15. theriacam arthriticis omnibus ex vsu esse dicit, vtpote, vt putat. Paræus, quæ malignitatem humoris obtundat. In quo quidem rectè sentit Paræus, non vulgares humores, bilem, pituitam, melancholiam arthritidem efficere, sed peculiare quid humorem arthritidis causam obtinere, id quod rationes ab ipso allegatæ satis probant: vt verò ad malignitatem peculiarem & occultam qualitatem hîc confugiamus, opus non est, neque id rationes allatæ probant. Nihil enim hîc maligni apparet, sed doloris vehementia ab acrimonia humoris prouenit, qualis etiam interdum in dentium, aurium & aliarum partium dolore accidit. Et licèt Galen. theriacam ad arthritidem cõmendat, tamen id non facit, vt malignitatem humoris expugnet, sed potiùs vt humores vitiosos absumat, qualia etiam medicamenta alia supra *in curatione sunt* proposita. Hoc interim non negamus, humorem, qui Arthritidis causa est, etiam peculiarem malignitatem interdum obtinere posse; id quod in Scorbuto & Plica Polonica accidit. Attamen non quatenus malignus est, arthritidem producit, sed quatenus eam dispositionem habet, quam etiam humores Arthritidem excitantes obtinent, qui omnis malignitatis sunt expertes.

An synouia ebullitio & spiritus salsus. secũd. Chymicos.

Vt tandem etiam Chymicos cõsulamus, equidem omnino ab iis aliquid lucis in hac doctrina speramus. Verùm eam vix à Paracelso & eius asseclis assequemur, qui etiam rem planam plerunque obscurant. Paracelsus enim, vt solet, variè hac de re loquitur: Nam *in tractat. de Podagra pag.* 540. Podagram dicit esse morbum, cuius sedes sit synouia, quæ vbi exaltetur, podagra excitetur. Morbum esse liquorum mineralem, seu seccum acetosum, quales sunt, alumen, vitriolum, acetum, berberis, acacia; cùm enim hæc salia synouiæ sint aduersa, si in homine generentur & synouiæ permisceantur, synouiam ebullire, & postea mira de cæli influxu subiungit, quæ vt hic referam, digna vix puto, sicut & ea, quæ *lib. 2. de Podagr.* habet. *In Paramiro* ad Mercurium præcipitatum refert hunc morbum. *In lib. de morb. tartar. cap.* 19. ad tartarum. Petrus Seuerinus, *Ideæ medic. cap.* 12. docet, excitatas radices podagricorum affectuum si in sanguine sedem habeant, efferuescere & spirituales ac vaporosas tincturas ad loca domestica mittere, ibique fructus radicum matrices nactas prædestinationum reuolutiones dolorosa symptomatum calamitate absoluere. Doloris autem differentias, vt planè dicam, quod ille affectata verborum pompa obscurat, prouenire à diuersitate salium, quorum alii sunt acriores alii minus acres. Recipi autem has spirituales ac vaporosas tincturas à suis matricibus, id est, partibus illis, quæ obnoxiæ sunt educationibus fructuum podagricorum resolutorum, affinitatémque generis cum iis habent, & hospitem aduenientem admittunt, id est, articulis, vel synouiâ manuum ac pedum.

Verùm rem planam verbis obscurant, & veris falsa miscent. Nam quæ de synouiæ ebullitione & efferuescentia afferunt, figmentum est ista Paracelsi synouia, de qua *de cons. & diff. Chymicor. c.* 15. dictum. Quod verò de spiritibus salsis dicunt, veritati consentaneum est, si rectè explicetur, vt mox dicetur. Sicut & id tolerari potest, quod ex salium differentiis, quæ in vegetabilibus & mineralibus apparent, dolorum differentias in arthriticis explicare conantur; cùm dogmatici etiam Medici, & inter eos Experientissimus Felix Platerus statuat, humorem arthritidis causam non simpliciter aquam esse, sed qualitate aliena imbutum, & ichoribus humorum & excrementis, quæ eum vehementiorem reddant, permixtum. Sicut & id potius perpendendum, quàm reiiciendum putamus, quod obscuris tamen verbis tradit Seuerinus, humores excrementitios alios ad alias partes moueri, & humorem arthritidis causam peculiarem ad articulos ἑστίν habere, vt etiam supra dictum.

Authoris Sententia.

Vt ergo hæc tandem concludam, patet ex his, quæ hactenus dicta sunt, nec sanguinem simpliciter, nec pituitam, nec melancholiam, nec aquam proximam arthritidis causam esse. Si verò omnia ea, quæ arthriticis accidunt, quæque ab hisce humoribus deduci non possunt, vt ex hactenus dictis manifestum est, perpendã,

aliter statuere non possum, quàm humorem salsum, acrem, subtilem, & spirituum salinorum naturam plerumque referentem, arthritidis causam esse. Appellet eum iam quis bilem, pituitam bili permixtam, salem terrarum, vel prout libet, per me licet, modò res rectè explicetur. Ego vocabulum seri, salis & tartari vsurpabo, vt rem à bile & pituita vulgari differentem peculiari etiam vocabulo explicem. Serum autem non solùm esse humorem aqueum etiã Antiqui agnouerunt, scribitque Galen. 6. *Epid. comm.* 3. *t.* 38. sanguine ἰχωροειδῆ & serosum non solùm vocari ab Hippoc. & Platone aquam & aqueam humiditatem morsu carentem, sed mordacem & erodentem, qui scilicet spirituum salinorum naturam refert, & propterea partes sentientes pungit & mordicat, & acutissimos dolores in iis excitat. Est nimirum in terra, è qua Plantæ, quibus & homo & alia animalia nutriuntur, aliquid salsum, quod mineralibus respondet, & non incommodè sal terræ appellari potest, quod tamen vix purum & solum reperitur, sed aliis corporib. miscetur, vnde varia terrarum genera ortum habent, & proinde pro terrarum varietate varium est, limosum, argillosum, &c. tandemque, in plantis & animalibus tartarum nominatur, & in hominem transfunditur. Verum id etsi in plantis & homine in variis coctionibus subtile & volatile fiat, nisi antea tale sit, sicut id etiã ex sale vrinæ patet, ac tandem etiam ipsi sanguini misceatur: quia tamen à prima origine ad corpus nostrum alendum ineptum est, & vt Hippoc. loquitur, ἀνεπιτήδειον, tandem nisi mox per aluum in prima coctione excernatur, aut postea per sudores vel vrinam euacuatur, cumulatum & naturæ molestum ad articulos, vt qui quandam cum tali materia cognationem habent, protruditur, vbi sua acrimonia acutissimos dolores excitat. Neque quem moueat, quod hanc materiam modò spirituosam, modò tartaream, & ad tophos etiam generandos aptam esse dicimus. Nam, vt cum Chymicis loquar, è corporibus possunt fieri spiritus, & rursum è spiritibus corpora. Materia hæc in sua origine, & dum in terra esset, corpus fuit, & quiddam quasi terreum & minerale; attenuatum verò postea fuit in variis, in plantis & homine coctionibus, & spirituosum quasi factum est. quod Galenici etiam quidam agnouerunt, & inter eos Cardanus, qui *in aph.* 49. *ipsi* 47. *sect.* 6. *Hippoc.* scribit: materia, arthritidis scilicet causa, est quasi spirit⁹. Et Lucianus *in Tragopodagra*, πνεῦμα βίαιον appellat. Postea tamen humor hic tenuis aut spiritus, vbi locum idoneum nactus est, ossa scilicet, & circa articulos loca, iterum in corpus abit & coagulatur, sicut spiritum vitrioli & aliorum salium spiritus iterum coagulari posse, & in corpora redire, Chymicis notissimum est. Si quis tamen statuere velit, in ipsa terra esse salem volatilem, quem plantæ attrahant, id huic sententiæ nihil officit; sed res eodem redit.

QVÆSTIO VII.

Vbi humor Arthritidis causa generetur, & per quas vias in articulos influat.

QVo in loco humor arthritidis causa generetur, & per quas vias in articulos influat, Medici valde dissentiunt: quæ dissensio curationem non parum difficilem reddit, & non sine causa Fernelius *lib. 6. de part. morb. sympt. cap.* 18. scribit; ex rei huius ignoratione hactenus dolorem articulorum pro incurabili derelictum esse, nuncupatúmque Medicorum opprobrium.

Nostram hâc de re sententiam supra breuiter proposuimus: quia verò non pauci doctissimi Medici aliter sentiunt, (vt in hâc humanæ mentis caligine in grauissimis cõtrouersiis fieri solet) eorum opiniones breuiter proponere & perpendere libet.

Et primò quidem Fernelium quod attinet, statuit is, errare eos, qui humorem artritidis causam ex intimis corporis partibus in articulos erumpere putant. quomodo enim, *inquit*, à visceribus internisque sedibus posset humor sincerus aliquispiam per ora venarum in articulos purus excidere, aut si etiam cum humore sanguis effluat, cur in articulis collectus phlegmonem non excitat? Sed neq; humor crudus, qui per alios ductus, quàm per venas fertur, in articulis arthritidem faciet. Nam crudi humores in cachexia è visceribus in pedes decumbunt, vnde intumescunt, podagram non excitant. Ipse verò statuit, originem & fontem huius mali caput esse, è quo pituitosus humor, isque tenuis in articulos defluat. Et quidem non in cerebro, vtpote cuius excrementa vel forâs per nares, vel per palatum in asperam arteriam atque pulmones, aut in ventriculum interioréśque sedes illabuntur, sed partibus externis capitis, & extra caluariam positis hunc humorem colligi & per summa corporis sub cute deorsum decurrere docet. Cùm enim venæ multæ ab externis iugularibus deductæ eò excurrant, sua tenuia atq; serosa excrementa ibi deponere, cúmque capitis cutis crassa, densáque sit, & humores per eam facilè non exspirent, temporis progressu ibi cumulari, & per summa corporis ad articulos defluere existimat.

Fernelii opinionem sequuntur plurimi alii Medici, quorum alii tantum in capite inter cranium & cutem capitis humorem arthritidis causam colligi, & hunc vnicum locum esse statuunt, vnde materia ad articulos defluat: alii etsi etiam alias vias addunt, hanc tamen Fernelii coniungunt, & pauci omnino sunt qui non etiam simul à capitis hoc loco materiam hanc defluere credunt.

Verumenimuerò quod Fernelius de altera opinione conqueritur, quod ob eam euenerit, vt arthritis ferè pro incurabili derelicta sit, Medicorumq; opprobrium nuncupata, ego, saluo cuiusque iudicio, potius de Fernelii opinione verum esse existimo, & eum

Medicum, qui fontem huius mali saltem in capite quærit, verò fonte neglecto, vix vnquam arthritidem curaturum puto. Etsi enim verum sit dolores quosdam vagos & varios ex humore seroso ab externa capitis parte sub cute per summa corporis delabente hinc inde excitari: arthritis tamẽ inde non generatur, neque materia illa circa articulos, sed musculorum membranas ferè subsistere solet. Humoris verò arthritidem excitantis generationis longè alia ratio est. Is enim ob diætæ errores & viscerum debilitatem in sanguificatione generatur; aliquando & ex mensium ac hæmorrhoidũ suppressione suppeditatur; & in venis ac arteriis cumulatur: vnde etiam cùm moueri & efferuescere incipit, arthritidi ferè febris coniungitur; imò interdum febres in arthritidem terminantur, atque hinc quoque venit, vt in arthritide humoris in venis peccantis satis manifesta indicia vrina exhibeat. Hinc ipse Galenus docet, 3. *aphor.* 20. in tuberculis & articulorum doloribus profundum corporis expurgari vitiosis humoribus à partibus principalibus ad ambitum corporis protrusis. Neque aliud firmis rationibus probari potest. Quæ cùm ita sese habeãt, & humor arthritidis causa in venis & arteriis contineatur, ratio nulla reddi potest, quâ necessitate, vel naturæ vel morbi, humores isti necessariò prius in caput debeant ascendere, antequàm in pedes ferantur, præsertim cùm patens & recta via sit, quâ per venas & arterias moueri & in eos ferri possint. Et quod materia arthritidis causa non extra vasa, sed per vasa ad articulos feratur, patet quoque ex eo, quod venæ in articulis, quos inuasura est arthritis, sub initium arthritidis turgent & intumescunt; quod humor arthritidẽ excitans, si repellentia intempestiuè applicentur, in venas & arterias recurrit, & vel ad partes nobiles regurgitat, febresque acutas, cordis anxietates & alia mala symptomata excitat; vel subitò in alium articulum transfertur; vnde dolor, qui modò pedem infestabat, mox, si repellentia incautè apponantur, in manu sese exerit, quod non nisi per vasa moto humore fieri potest. Neque enim possibile est, vt humor, qui in digito pedis erat, sub cute ad manum subitò feratur. Et si humor sub cute per spatia deflueret, in partibus, per quas transiret, dolorem excitaret, vt sæpe animaduertitur in doloribus illis ab humore seroso extra cranium descendente ortis dolorem primò in capite, hinc in collo, deinde in scapulis, dorso excitari, tandemque humorem ac dolorem vsque ad crura descẽdere; quod non accidit in arthritide. Insuper sæpe accidit, vt homo ex ira, terrore subitò in arthritidem coniiciatur, quod certè accidit humoribus in venis & arteriis subitò commotis: Si verò sub cute capitis illi sensim cumularentur, id accidere non posset. Et si sub cute capitis fons & origo huius mali est, cur non curatio præcipuè ad eam sedem dirigitur, & vesicatoria, cauteria, ac setacea ceruici ap-

plicantur; cùm vix commodior locus, quàm hic, detur, materiam inter cranium & cutem capitis collectam euacuandi? Præterea si origo humoris semper esset in externa capitis parte, etiã signa eius ibi cumulati & descendentis adesse deberent; quæ tamen in plurimis non animaduertuntur, quos capite planè saluo arthritis inuadit. Fernelius quidem inter signa cumulati humoris recenset capitis grauitatem & somnolentiam, dolorem externum capitis & qui contactu, præsertimque inuersis capillis excitetur, tumorem œdematosum, vt ceram mollem, cuti præsertim ad occipitiũ subiectum: defluentis verò humoris signa ponit dolorem à ceruice vel per humeros in cubitum & manus, vel per dorsum in coxendices, genua, pedesque sensim deuolutum, sensu interdum frigoris oborto. Verùm negari quidem non potest, hęc signa adesse, vbi humor serosus in capite cumulatur, & per externas corporis partes delabitur: sed rarò apparent in arthritide; cùm experientia constet, eos, qui arthritide laborant, capite plerumque optimè valere. Nec, qui arthritide corripiuntur, defluxum illum humorum à capite & dolorem hinc prouenientem percipiunt, vt modò dictum. Et sit sanè, vt in principio arthritidis etiam caput in quibusdam, quibus id debilius est, offendatur, & grauitas in eo vel dolor percipiatur: tamen id non satis probat, humorem arthritidis causam in capite generari; cùm eadem sæpe in febribus accidant, licet febris causa in capite non generetur, sed per consensum tum caput afficiatur. Dum enim humores in arteriis & venis efferuescũt, & moueri incipiunt, partim suopte impetu hinc inde vagantur, quod turgentium propriũ est, partim à natura hinc inde protruduntur, & pręcipuè debiles partes occuppant, donec tandem in vno loco certam sedẽ figant. Quapropter non mirum est, in quibusdam, quibus caput debilius, & alias defluxionibus excitandis obnoxium est, in prima arthritidis inuasione aliquid humoris ad articulos ruituri per venas capillares sub cutem in capite effundi, atque ibi dolorem & alia symptomata excitare. Quod tamen sententiæ Fernelii nihil patrocinatur; cùm ii ipsi humores non sub cute capitis, quod ille vult, geniti & collecti sint, sed subitò per venas & arterias, quæ à iugularibus externis ad caput mittuntur, eò affundantur. Et sit sanè, vt reuera in collo dolores arthritici propriè dicti excitentur: tamen id nõ fit à materia sub cute sensim collecta & eò defluente, sed quia per venas capillares, quibus articuli illi nutriuntur, eò humores effunduntur. Vt enim per venæ cauæ & arteriæ truncum descendentem ad pedes isti humores feruntur: ita per adscendentem ad caput & vicinas partes iidem mitti possunt. Et quod symptomatũ in ægris quædam diuersitas apparet, ex eo accidit, quod humor nunc per truncum venæ cauæ & arteriæ adscendentẽ, nũc per descendentem pręcipuè, nunc per v-

trumq; fluit & mouetur. Cùm n. per adſcendentē mouetur, antequam ad manus per axillares ramos perueniat, facilè aliquid, per iugulares cùm internas tùm externas in caput adſcendentes, etiā in cerebrum & ſub cutem protrudi poteſt, vnde nonnullos vigiliæ, alios ſomnolentia, alios alia ſymptomata infeſtāt. Quod verò ille humor, qui digitos pedis infeſtat, ſub cute capitis collectus, aut eò è venis & arteriis effuſus fuerit, & hinc ad pedem defluxerit, nulla firma ratione probari poteſt. Quæ n. recta via eſt, per quā è capite ſub cute ad digitos pedis ſubitò & rectà fluere poſſit? Nam cū materia à capite ſub cute deſtillat, hinc inde diſpergitur, & hinc inde dolores excitat, non verò rectà ad extremos pedes tendit: neq; etiam ſi per hanc viam flueret, ſubitò in manum, quod ſæpe accidit, via mutata, adſcendere poſſet.

Et in ſpecie ſomnolentiā quod attinet, & ſi quę ſunt id generis alia ſymptomata, quæ in ipſo cerebro fiunt, ea neq; in omni arthritide apparent, neq; ſi apparent, Fernelii opinionem confirmant, ſed potius conuellunt, & materiā non extra craniū generari & moueri, ſed ex ipſis venis effundi docent. Fit enim ſomnolentia à materia intra cerebrum cumulata, non extra caluariam collecta, quæ ſi in arthritide adſit, aliquid materiæ etiā per venas & arterias in ipſum cerebrum effundi docent.

Tandem conſtat experientia, morbos alios, & præſertim acutos, quorū materia in venis & circum viſcera hæret, tranſmutari in arthritidē, & tū vrinas craſſas imminentis arthritidis ſignum eſſe, teſtaturque Auenroës, *7. collig. cap. 3.* ſeipſum factum eſſe arthriticū ex morbo acuto, cùm natura per criſin humores ad articulos, & pręſertim ad pedes expuliſſet, quod non fieret, ſi arthritis à materia à capite defluentē generaretur. De quâ re plura quoque poſtea in examine opinionis Plateri dicentur.

Neq; ea, quæ contra alteram ſententiā, quam ſupra propoſuimus, & veritati conſentaneam exiſtimamus, profert Fernelius, magni momenti ſunt. Nam cùm quærit, quomodo humor ſincerus per ora venarum ad articulos fluere queat, id in dubium vocat, quod quotidie in ægris fieri videmus. Natura enim ſanguinem, vt vitæ theſaurum, retinet, & ne à vitioſis humoribus inquinetur & corrumpatur, eos variis modis è venis & arteriis expellit. Certè in alui fluxibus & purgationibus ſolos humores vitioſos è vena caua ad meſaraicas, & hinc ad inteſtina protrudit: per ſudores criticos humores vitioſos, & quidem ſinceros, ſæpe fœtidos & malè coloratos per orificia venarum in cutē deſinentium expellit. Idem pręſtat in eriſypelate, ſcabie, variolis, morbillis, aliiſq; morbis plurimis, in quibus natura, vt corpus ſanum conſeruet, vitioſos humores à bono ſāguine ſegregat, eoſq; per orificia venarum expellit. Neque tamen ſeroſus ille humor ſemper ſincerus ad articulos defluit, ſed ſępe ſanguinē, ſępe alios humores ſecū rapit. Quod verò Fernelius

addit, si ságuis vna efflueret, phlegmoné excitaturum, id reuera sæpe accidit, quod ipse Fernelius cõfiteri necesse habet, dum de chiragra scribit; *Dolor huic inest pulsans, cum tumore, rubore, calore, atque turgentibus plerumque venis.* Et de Podagra *Tumor, vt in chiragra, adest, tum partis, cùm venarum ambiẽtium rubor, calor dolorque pulsans*; quæ omnia inflammationis signa sunt, vnde etiam Hippocrates, *6. aph.* 49. hoc nomen arthritidi tribuit, dũ ποδαγρικὰ ἀποφλεγμαίνοντα appellat. Non tamen omnis inflammatio necessariò suppuratur, & quod humores in arthritide non suppurantur, id non locum, vnde defluant, indicat, sed potius ipsius humoris naturam arguit, vt pote qui ad suppurationem ineptus est, serosus scilicet, salsus & tartareus, cuius pars tenuior discutitur, crassum verò, quod relinquitur, in tophos & nodos abit. Nihil enim suppuratur, nisi sanguis, aut quod sanguinis naturam participat & admixtum habet.

Neq; etiam illud probat humorem à capite descendere, quod cum horrore, seu leui frigore morbus hic interdum inuadit. Horror enim & frigus hoc non humoris à capite sub cute descendentis, sed humoris potius è venis effusi indicium est, sicut idem in febribus & erysipelate accidere videmus.

Alii, vt Eustachius Rudius, etiam à capite materiam hanc defluere putant, verùm non solùm extra cranium, inter cutem & pericranium, per spatia, quæ sub cute sunt, ad articulos defluere, sed & intra caluariam, per externam spinalis medullæ superficiem descendere, alii etiam per mediam spinalis medullæ substantiam fluere docent. Verùm si hæc fierent, potiùs paralysis aut conuulsio inde excitaretur & in medio spatio, per quod fluerent humores etiã nerui afficerentur.

Alii vtramque opinionem coniungunt, & humorem partim à capite, partim per venas fluere docent; quæ communissima ferè sententia est, quam prolixè explicat Plateius, qui humores arthriticos dolores excitantes vel intra venas, vel extra defluere docet. Intra venas quidem, cùm sanguineus humor arthritidem, calidam nonnullis dictam, excitat, febrem synocham coniunctam habentem. Vt enim sanguine subtili in superficiem cutis effuso erysipelata, quæ febris synocha comitatur, excitantur: ita dũ in articulorum sedes effunditur articulorum dolor, quem febris eadem comitatur, gignitur; ita quidem, vt qui vtrique morbo obnoxii sunt, podagra inuadente erysipelatis opinione se consolentur. Quæ omnia sunt verissima.

Extra venas tamen etiam congestos humores serosos & excrementitios arthritidem excitare, eorumque originem à capite esse, ibique defluxionum scaturiginem existere, & ab eo in partes subiectas defluere statuit. Congeri autem ibi nonnumquam in illius sede interiore intra caluariam, præbente ei materiam sanguine crudo & impuro. Tum enim partem eius ad nutritionem

inutilem, & excrementiam sensim in cerebro cumulari, quæ cũ postea delabitur, dolores dictos pariat, quos grauedo capitis, eiusdemque dolor nonn unquam, aliáque accidentia, coaceruatæ illic materiæ indicia, comitentur. Sanguinem autem excrementitium fieri docet, vel primæ vel secundæ, vel etiam tertiæ coctionis, quæ fit in cerebrô, vitio, ob cerebri scilicet intemperiem aliquam aut imbecillitatem. Illuuiem autem hanc & humores vitiosos in capite congestos, vel ob copiam nimiam commotos defluere, vel à frigore externo & humiditate aëris exprimi & fundi, vel à calore Solis aut balnei, meatibus reseratis, & facultate expultrice irritatâ, concitari tradit.

Eundem tamen serosum & excrementitium humorem extra caluariam quoque inter ipsam & cutem congeri, & in inferiores partes defluere statuit.

Vias autem, per quas defluxus iste à capite fiat, varias esse docet. Humorem intra caluariam collectum in cerebri basi ex tribus cauitatibus, caluariæ fundo impressis, nunc per foramen ossis cribrosi transcolari, & è naribus stillare, coryzamque excitare statuit; nunc in mediam cauitatem, quæ multis foraminibus palatum spectat, ferri, & vel per nares emungi, aut screatu è faucibus exspui, vel in oculorum sedem descendentem per lacrymas exstillare: nunc in media hâc sede neruorum ductum, quorum aliqui per hæc foramina peruadunt, sequi: nunc in posteriorem caluariæ cauitatem, quæ humilior & amplior est, delatam, per magnum occipitij foramen spinalis madullæ descendere in habitus corporis locum aliquem, & vel in carnosis partibus alicubi, vel circa articulorum regionem subsistere, & defluctionum dictos dolores aut articulorum parere.

Extra verò caluariam collectum humorem sub cute deorsum defluentem, prout se vel articulorum, vel carnosis sedibus insinuat, varia dolorum genera proferre statuit. Quæ omnia pluribus explicat.

Verumenimuerò vt ista, quæ de motu humorum extra venas profert, in quo cum Eustachio Rudio consentit, libenter admittimus: ita vt arthritidem inde generari credamus, adduci non possumus. Primo enim materia, quæ in cerebro generatur & coryzam, sputum copiosum excitat, & per nares ac fauces rejicitur, longè alterius naturæ est, quàm quæ arthritidem parit; ac fieri non posset, quin si materia tàm acris & ignea quasi in cerebro generaretur, grauissima induceret symptomata. Præterea si ue secundum neruorum, siue secundum spinalis medullæ ductum humor hic descenderet, fieri non posset, quin prius vel conuulsionem, vel paralysin, vel dolorem aliquem in transitu pareret, antequam in extremos pedum digitos perueniret, ibique dolorem excitaret, cùm tamen sæpè contrarium, & præcipuè in huius morbi initio, fieri, & in pedibus subitò dolorem excitari videamus, nullo alibi do-

lore, vel symptomate apparente. Deinde ex materia sub cute capitis cumulata, Defluctionum dolores, quos ita rectè appellat Platerus, & ab arthriticis doloribus distinguit, (etsi in eo errat, quod hos Defluxionum dolores solùm in carnosis musculorum locis fieri statuit; cùm æquè circa articulos fiant) in carnosis locis & membranis musculorum excitari posse, equidem libenter concedo: arthritidem verò propriè dictam per certa interualla recurrentem, certumque durationis tempus habentem inde generari, mihi persuadere non possum. Etenim si inter carnem & cutem delaberetur humor, prius propinquas capiti partes & articulos occuparet; cùm, vt Galenus, *2. de diff. febr. cap.* 11. expressè docet, quæ à capite fiunt fluxiones, capiti vicinas partes, aures, oculos, dentes, gingiuas, & vicinas glandulas, aut pectus & pulmones, ac dorsi musculos occupare soleant; vnde tales à defluxione dolores mox in primo à capite humoris descensu in collo, in ceruice, scapulis percipiuntur, in digitos verò pedum, quos Arthritis maximè infestare solet, vix vnquàm descendunt, humore illo seroso potenui in via euanescente : quod in arthritide non accidit, in qua subitò in extremis plerumque pedum digitis dolores primum & subitò excitari solent. Nam quod Solenander *consil. 24. sect. 4.* cuidam nobili Viro sub finem hyemis arthritide laboranti ideo humores à capite motos fuisse scribit, quod non subitò sint aucti, sed paulatim creuerint, & de articulo in articulum, de pede in pedem, de hoc in genu transierint, occuparint inde manus, ac in cubiti iuncturas sese insinuarint, id mihi parum probabile videtur. Etenim si humor à capite defluxisset, primò cubitos, hinc manus, primò genua, hinc pedes infestare debuisset, cùm tamen contrarium factum sit. Vero magis consentaneum est, id ab humoris natura & copia factum fuisse. Cùm enim crassior fuerit, tempore hyberno tardius motus est : cùm verò magna eius copia cúmulata fuerit primò natura ad extremas partes eum depulit, quem cùm totum capere non possent, etiam ad propiores postea detrusit. Neque etiam vllam viam video, per quam rectà humor hic extra caluariam cumulatus in pedes feratur, & non hinc inde, vt dolores illi ex defluxionibus, vagetur. Et sit sanè interdum cerebrum etiam quædam symptomata pati, & dolorem primò in nucha incipere; deinde humerum, hinc cubitum, & tandē manum occupare : tamen nondum id, quod debet, probatur, nimirū extra caluariam, inter cutem & carnem, hunc humorem descendere. Primò enim quomodo podagra in pedibus fiat, hoc modo non monstratur. Deinde etsi intra venas & arterias humor fluat, possunt eadem symptomata in cerebro (quæ nulla fieri possent, si humor extra cranium sub cute moueatur) & dolor in nucha, humero & cubito produci. Dum enim humorem illum vitiosum per truncū venæ cauæ & arteriæ adscendentem natura conatur ex-

pellere, facilè aliquid per venas & arterias iugulares in cerebrum influere, ibique aliqua symptomata excitare potest, & antequam ad manus perueniat, facilè accidere potest, vt per ramos in nucham, & humerum sparsos aliquid in eas partes extrudat. Et cùm omnes in toto corpore articuli, & partes circa illas suum nutrimentum è venis & arteriis capiant, nullus est articulus in toto corpore, in quem non etiam humor arthritidis causa per eadem vasa influere possit, vt cęcas atque occultas & ex remotissimis partibus vias quærere opus non sit. Et vt tandem hoc etiam largiar, posse fieri, vt serosi eiusmodi humores in venis abundantes etiam in caput protrudātur, & sub cutem effundantur, atq; ingruente paroxysmo Arthritico, & natura ad expulsionē sese accingente, etiam moueantur, & per ceruicem ad dorsum descendant: tamen non illi humores sunt, qui arthritidem pariunt, sed sub cute descendentes, ac membranas in ambitu corporis vellicantes dolores vagos excitant, imò interdum etiam pleuritidem spuriam pariunt, sed frictionibus, discutientibus, & sudoribus facilè tolluntur, perseuerante nihilominus arthritide.

Franciscus India, Medicus Veronensis *de Gutta lib.* I. *cap.* 4. rem hanc valde intricatam reddit, dum scribit membra, quæ has superfluitates emittunt, varia & plura esse, caput pręcipuè, ventriculum, intestina, iecur, & renes: & quidem à capite potissimum & à cerebro istas fluxiones fieri; quoniam licet ab intestinis, & à ventriculo & aliis membris isti humores originem trahunt, antequam ad partes iuncturarum fluant, prius in caput adscendere, & postea ab illo ad subiectas partes transmitti. A toto autem corpore non negat quidem humores istos peruenire: Si enim, inquit, corpus omnino à superfluitatibus immune ac liberū esset, humor minimè influeret. Immediate tamen à toto corpore materiam ad articulos fluere negat, cùm fieri non possit, vt humor, qui in ventriculo, vel intestinis, vel in iecore, aut liene, reperitur, confestim ab his partibus ad articulos fluat, nisi ab irritamento naturæ per vias ad articulos ducentes propellatur. Vias autem istas statuit esse venas, musculos & neruos. Venas nimirum ad manus & brachia nutriēda destinatas humores excrementitios, qui per totū corpus existunt, ad digitorum manuum ligamēta, tendines & articulos deferre. Musculos verò, qui à scapulis & spinæ apicibus oriuntur, & qui humeris implātantur, eadem excremēta ab inferioribus corporis partibus suscipere, & ad digitorum manuū ligamenta deducere. Quæ verò à capite fluit materia, eam per neruos ab illo descēdentes ad manuū digitorum articulos protrudere. Postea tamen negat, à solo capite humorem deferri ad partes corporis inferiores, vt pote ad genua, crura, & ad pedū digitorum ligamenta atq; articulos, sed propter consensū venarū & neruorū spinę dorsi & renū cū genibus, cruribus & pedibus,

quandoque etiam deferri à ſpina dorſi & à renibus ad genuum ligamenta, & ad pedum digitorum articulos.

Verùm in hac opinione non pauca falſa continentur. Primò enim cùm à toto corpore materia ad aliquem locum fluere dicitur, non intelliguntur omnes omnino corporis partes, ventriculus, inteſtina, hepar, renes & aliæ, ſed venoſum genus in toto corpore. Etenim excrementitii humores in ventriculo, inteſtinis, liene & hepate generari poſſint: tamen vbi cumulantur, tandem in venam cauam cum perpetuo illo ſanguinis commeatu, vt & in arterias diſtribuuntur, & hinc ad externas corporis partes protruduntur, vt in ſcabie & aliis affectibus pluribus videre eſt. Humores ergo vitioſi ſi in arthriticis cumulentur, non eſt opus, vt per tantas ambages, per muſculos & neruos ad articulos deducantur, cùm via propinqua ſit per venas & arterias, à quibus vt aliæ corporis partes omnes, ita etiam articuli ſuum nutrimentum accipiunt. Pręterea per neruos humores in articulos defluere vero planè non eſt conſentaneum. Neque enim nerui facilè tantam humorum copiam admittunt; neque poſſibile eſſet, ſi materia iſta à cerebro reciperetur, & per neruos afflueret, quin grauiſſima mala prius, antequam arthritis exoriretur, excitaret. Equidem hęc incommoda effugere conatur India, dum *cap. 6.* ſcribit, materiam quæ fluit, nòn interiùs neruos replere, ſed extra ſolùm diſtendere. Verùm hoc nõ eſt per neruos defluere. Neq; etiam hoc modo incõmoda iſta euitat, dum non mõſtrat, quomodo continuò à capite ductu ſecundum neruorum progreſſum materia hæc fluere poſſit, vt tamen in via neque conuulſionem, neque paralyſin, neque dolorem vllum excitet. Et quorſum iſtis per muſculos ambagibus opus eſt, cùm via recta, vt ſępius iam dictum, è venis & arteriis ſit in articulos?

Peculiarem ſententiam habet Adrianus Spigelius, *in lib. de arthrit.* Qui cùm agnoſceret, omnino per venas & arterias hunc affluxum fieri, nec tamen etiam eam opinionem, quæ humores à capite defluere aſſerit, deſerere vellet, ſimulque aduerteret, eum fluxum neque extra cranium, neque intra & à cerebro fieri poſſe, ſtatuit tùm à capite, tum ab hepate fieri fluxionem, ſed in eo ab aliis diſſentit, quod eam fluxionem, quam à capite fieri putat, raro ſub cute, vt docet Fernelius, numquam verò per foramen medullæ, quo ſpiritus cõtinẽtur, vel per foramem nuchæ ſupra membranam externam ſpinalis medullæ fieri docet, ſed per venas & arterias iugulares, non ſolùm externas, ſed etiam internas, per quas ab infernis partibus, hepate pręſertim, fertur humor in capitis externas interpaſque partes, remeare in venam cauam, & arteriam magnam, vel eius ramos ſub iugulo conſtitutos, atq; ſic in articulos deuolui ſtatuit.

Verumenimuerò in eo quidem rectè ſentit Spigelius, quod per venas & arterias humorum fluxum

fluxum in arthritide fieri docet, vel eo edoctus, quod obseruauit si ante vniuersalem corporis euacuationem externa remedia repellentia vel refrigerantia pedi vel manui applicentur, materiam ad nobiles partes refluxisse, febresque acutas, & alia mala excitasse. Sed quod materia è cerebro primùm in venas & arterias regurgitet, non probat, & sine vlla firma ratione profert: contra potius ea, quæ arthriticis accidunt, testantur, humorem hunc neque in cerebro generari, neque cumulari, ac inde in venas & arterias regurgitare; cùm si hoc accideret, humor tàm acris, tantosque dolores efficere potens, grauissimos in cerebro affectus excitaret. Quęritque ambages hic Spigelius, cùm multa doceant, in hepate & liene sanguificationis officin s humores hos gigni, atque, inde in venis & arteriis cumulari, & per eas in articulos tandem protrudi, vt eos à cerebro petere opus non sit.

Nonnulli à toto corpore humores ad articulos effundi statuunt. Verùm ii nihil aliud hic per totũ intelligere possunt, quàm venas & arterias per totum dispersas.

Verùm vt prolixam hanc disputationem tandem concludamus & in pauca contrahamus. Hoc primò certum est, in visceribus ventris inferioris materiam arthritidis causam generari, imò sæpe diu ibi circa lienem & intestina ac hepar stabulari, donec tandem in venam cauam transfertur. Rectéque scribit Mercatus, se ex ventris doloribus articulorum dolores subortos cõspexisse, & Authores non contemnendos idem scripsisse: quod & ipse in hypochondriacis & scorbuticis factum non semel vidi. Vnde etiam diarrhϾ intempestiuè suppressæ in arthritidem mutantur. Et quod ab intestino colo humor arthritidem excitans fluere possit, docet Hippocrates & Galenus, *6. epid. com. 4. text. 3.* De viis res plana est, vt etiam *de Scorbuto* dictum: Nimirum ex colo per mesentericas arterias humor hic in arteriæ magnæ truncum transferri potest, atque hinc ad articulos detrudi.

Secundò & illud certum est, conceduntque id Medici quique doctissimi, humorem arthritidis causam per venas & arterias moueri, (alii semper, sæpissime verò ii, qui à capite etiam humorem defluere statuunt) resque adeo plana est, vt Thomas Erastus, qui tamen alteram viam etiã à capite defendit, *disp. 4. contra Parac. pag.* 261. scribat, eum tantum de hâc re dubitare posse, qui quid fiat quotidie, non satis attendit, aut præiudicatam habet in animo opinionem.

Hæc cùm certa sint. hoc iam dubium est, an hæc via non sufficiat, & an alia detur, & an à capite etiam sub cute defluentes humores arthritidem excitent.

Tertiò tamen & hoc certum esse puto, ac supra satis probatum, quandoque initium fluxionis non esse à capite. Cùm enim pars mittens & recipiens suis symptomatibus sese prodat, in multis verò arthriticis nulla capitis grauitas, nullus dolor, nec alia symptomata congesti ibi & cumulati humoris indicia appareant: statui non

potest, à capite humorem defluere. Præterea nec illa arthritis, quæ ex colica fit, à capite, sed à cerebro ortum habet, *vt suprà* monstratum; sicut nec illa, quæ ex diarrhœâ intempestiuè suppressa prouenit.

Quartò ergo hoc verè dubium relinquitur, an aliquando à materia sub cute capitis cumulata defluente arthritis oriatur. Quod quidem plurimi doctissimi Medici, quibus suum iudicium relinquo, affirmant: ego tamen, vt credam persuaderi non possum, ob rationes suprà propositas, quas hîc repetere opus non est, imprimis cùm omnium symptomatum, quæ arthriticis accidũt, rationem optimè reddere possim, etsi statuam, humorem arthritidis caussam solùm intra vasa moueri, & per ea in articulos fluere; præcipuè si illud attendatur, humorem hunc nunc potissimum per truncum venæ cauæ & arteriæ magnæ descendentem, nunc etiã per ascendentem simul fluere, atque inde varia symptomata circa caput excitari. Quid ergo opus est, iis viis neglectis, quas Natura ceu canales motui & fluxui humorum destinauit, insuetas & insolitas quærere? Et vt vnum saltem attingam, Erastus quidem *loco allegato* pro certo signo defluentis à capite humoris hoc habet, quòd ægri plerumque manifestè sentiant, humorem ex capite per ceruicem, latera, dorsum, instar aquæ defluere, cum horrore seu leui frigore. Verùm hoc signum mihi parum firmum videtur. Accidit enim iste horror non solùm in arthritide, sed sæpe etiam in febribus, erysipelate, variolis, morbillis, morborúmque horum imminentium indicium est; cùm ex venæ cauæ & arteriæ trunco in dorso maximo per ramos ab iis ortos & venarum arteriarum extremitates vapor ex vitioso humore, vel etiam pars eius tenuior in dorsi partes protruditur. Etsi enim proculdubio idem etiam in aliis partibus accidit: tamen in dorso primum horror excitatur, ob spinalem medullam & neruos ab ea prodeuntes sensu exquisito præditos ibi plurimos; per quam medullam etiam rigor nunc ascendere nunc descendere videtur, de quo Hippocrates, *5. aphoris.* 69.

QVÆSTIO VIII.

An in ipsis articulis quid colligatur, quod ad producendum paroxysmum aliquid faciat?

VT de hac quęstione cogitarem, non solùm Paracelsus eiusque asseclæ, qui ex Synouiæ ebullitione arthritidem deducunt, sed & admirandæ quædam arthritidis curationes occasionem dederunt, Gulielm. Fabric. *cent. 1. ep. 47. & sequ.* refert, quosdam per torturam ab arthritide liberatos fuisse, vt eam nunquam passi sint. Equidem per terrorẽ, vt & gaudium, à paroxysmo arthritico multos liberatos, fuisse passim notum est. Quomodo verò homo hoc modò ab arthritide perpetuò liberari possit, cau-

ſam reddere non ita facile eſt, niſi ea in loco affecto quęratur. Et ſunt huius rei hiſtoriæ aliæ etiam. Clariſſ. Dom. D. Doringius mihi retulit, fuiſſe ciuem Gieſæ, qui doloris impatientia ſecuri maximum pedis alterutrius digitum ſibi amputauit, & hinc ab arthritide totus immunis vixit. Andræas Libauius etiam, *ad Schnizerum epiſt.* 73. *in Ciſta Medica Hornungi*, talem hiſtoriam refert. Patiens erat hoſpes publicus. Medicus quidam Nobilis eques, qui pactus 300. florenis ſanationem promiſit, & recepto Autographo curam agreſſus eſt. Patiens iuſſus eſt pedes imponere trunco. ligneo. Aderant fortes ſerui Nobilis, qui ſedentem tenerent. Ipſe Nobilis ferreo malleo inſtructus, ſex clauis pedes affixit ligneo trunco, móxque miſerabiliter clamantem ægrotum reliquit, & ſe in equos conjecit. Interim crebrò expiſcatus eſt, num morbus fuiſſet reuerſus, cognitóque iam elapſo triennio non rediiſſe, ipſe repetit hoſpitium, & iocatus cum hoſpite cognouit de ſanato morbo. Itaque Chirographum produxit, & ſe Medicum fuiſſe oſtendit, popoſcitque Soſtron. Conſenſit hoſpes, licet crudeliter tractatus, equitem tám diu pauit cum ſuis, donec trecenti floreni eſſent conſumpti.

E quibus hiſtoriis omnibus colligi videtur, mineram aliquam in loco affecto latitare, quæ ſuo tempore ad paroxyſmum excitandum aliquid faciat, & ſi verò aliquid certi ſtatuere difficilè eſt: meas tamen cogitationes, para doxi ſaltem loco, proferam, ad quas neminem adſtrictum cupio, ſed cuique ſuum iudicium relinquo.

Partes corporis quælibet vt ſibi conuenienti alimento nutriuntur; ita etiam in neutris & ægris corporibus humores, qui ad eas quandam analogiam habent, alij ad alias partes feruntur, vnde vitioſa nutritio accidit. In ſanis, quod aliarum partium nutritioni inutile eſt, in vngues & pilos in homine abſumitur, in brutis quoque in vngulas & cornua. In ægris vitioſi humores etiam ad definitas ſibi partes feruntur, id quod cùm in aliis morbis, tum in Plica Polonica videre eſt, in qua humor ille vitioſus non ſolùm ad capillos capitis propellitur, quos inuiſcat & conglutinat, ſed & ad vngues pedum, qui inde duri & nigri fiunt. In fracturis oſſium oſteocolla lapis aſſumptus ad oſſa tendit, & in callum, interdum etiam nimis magnum, abit, vt exemplis id docet Gulielmus Fabricus, *cent.* 1. *obſ.* 90. 91. Si ergo humores arthritidi generandæ apti ſanguini ſint commixti, credibile eſt, eos ad articulos ferri, & cum alimento oſſium in eorum ſubſtantiam ſeſe inſinuare, atque ibi excrementum oſſibus proprium, futuræ arthritidis mineram & rudimentum, colligi. Non obſcurè hoc docuiſſe videtur Galenus dum 5. *aphor.* 39. ſingulas corporis partes vt ſuum nutrimentum, ita etiam excrementum habere, & ſuperfluum derelictum ſimilem naturæ partis humorem eſſe docet. Et quidem iſtud excrementum tartareum

præcipuè in ossium epiphysibus colligi verisimile est, quæ reliquis ossium partibus porosiores sunt, & ideò quoque, vt habet Andreas Laurentius, *lib. 2. cap.* 4. constructæ sunt, vt sint tanquàm ventres ossium, in quibus coquatur ossium alimentum, quod sensim in eorum cauernas percoletur. Si ergo humor vel excrementum tale in ossibus colligatur, affluente simili humore efferuescit, quod cùm fit, in vicinas partes diffunditur, & dolorem in iis exciat; atque id maximè fit in epiphysibus, è quibus ligamenta oriuntur, & quibus partes circa articulos sensiles connectuntur. Si verò idem humor vel excrementum dissipetur, vel alio modo effundatur, ægrum ab arthritide planè liberari credibile est. Vnde etiam non sine causa medicamenta humores circa articulos absumétia & exsiccantia valdè commendantur. Posset ad huius sententiæ confirmationem & hoc afferri, quod arthritici sunt pluuiarum vates, vt loquuntur & aëris ac tempestates mutationes in pedibus percipiunt, & vt vulgus loquitur, habent Almanach in pedibus. Quod quidem accidere putat Iohannes Anglicus, *in Rosa Anglica*, quia in iuncturas, propter earum vacuitaté & dilatationem, intret aër ille liberius. Verùm ratio hæc nullius momenti est; quia dolor non fit in cauitate iuncturarum, & aliæ partes maiores habent cauitates, quæ nil tale sentiunt: sed procul dubio dolor hic ideo accidit, quia aëris instantes mutationes humores excrementitios in articulis hęrentes commouent.

Et si quis Paracelsi & asseclarum eius sententiam in meliorem partem interpretare velit, & hîc ansa præbetur. Paracelsus enim, & Petrus Seuerinus ex synouiæ ebullitione ac efferuescentiâ arthritidem generari docent, vbi si per synouiam non naturalem humorem, sed excrementitium quid in articulis collectum intelligunt, idem, quod hactenus dictum, docent. Clarius idem explicat Quercetanus, *in consilio de Arthritide & calculo*, vbi statuit; tartarum congestum & contentum in iuncturis causam proximam ac immediatam esse arthritidis, eamque aliquandiu in iuncturis contineri & otiosam manere, vbi verò fiat noua fluxio, quæ eum commoueat, paroxysmum excitare, non aliter ac dum calci viuę aqua affunditur fit quædam ebullitio & ardor.

QVÆSTIO IX.

An pueri, eunuchi, virgines & mulieres Arthritide laborent?

SCribit quidem Hippocrates, 6. *aph.* 28. Eunuchi Podagra non laborant, nec calui fiunt; & *ibid. aph.* 29. Mulier podagra non laborat, nisi ipsi menses defecerint; & *ibid. aphor.* 30. Pueri podagra non laborant ante Veneris vsum, Verùm rectè Galenus, *in comm. ad aphor.* 38. scribit: Eunuchos podagra non tentari. Hippocratis quidem temporibus erat verum; nunc verò propter nimium

tum otium, tum vitæ intemperantiam non habetur verum. Hippocratis enim temporibus pauci omnino laborabant podagra, propter temperantiam vitæ, & moderationem summam. Nostra verò ætate in tantum auctis deliciis & luxu & voluptatibus, vt nihil supra addi posse videatur, infinita est podagra laborantium multitudo, nonnullis nunquam se exercentibus, sed malè coquentibus, seque inebriantibus, nullóque præsumpto cibo, fortia vina potantibus, & venere immoderatâ vtentibus, aliis verò, etsi non in omnibus, in vno tamen & altero ex his peccantibus. Et *aphor.* 29. de Mulieribus scribit: Hoc olim erat verum, antequam menstrua defecissent, mulieres podagra non tentari, propter peccatorum, quæ superiori ætate mulieres admittebant, paruitatem. Nunc verò ob earum magnitudinem nonnullæ podagrâ afflictantur. Et Seneca, *epist.* 95. egregiè scribit: Mulieres, cùm virorum licentiam æquarent, corporum quoque vitia æquauerunt. Non minus pervigilant, non minus potant, & oleo & mero viros prouocant, æquè invitis ingesta visceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu rejiciunt, æquè niuem rodunt, solatium stomachi æstuantis, libidine verò nec maribus cedunt, pati natæ. Quid ergo mirum est, maximum Medicorum in mendacio prehendi, cùm tot fœminæ podagricæ sint. Beneficium sexûs sui vitiis perdiderunt, & quia fœminam exuunt, damnatæ sunt vitiis virilibus. *Hæc Seneca.* Quibus accedit & hoc, quod arthritis, cùm hodie sit tàm frequens, ab auis & parentibus in liberos & nepotes vtriusque sexus deriuatur. Et extant talia exempla multa passim, quæ Hippocratis aphorismis derogant. Iuuenem nobilem Silesium ante annos aliquot hîc literis operam dantém noui, nondum annos 18. natum, & quem Venerem nunquam expertum credo, qui sæpissime podagra laborabat. Ant. Musa Brassauol. *ad aphor.* 31. *lib.* 6. scribit, se vidisse Alphonsum Dassonium, Iuuenem magnificum quindecim annorum Podagra laborantem, qui Venerem se exercuisse negabat. Et Hollerius, *ad eundem aphor.* scribit, se vidisse annos tantum 10. natos habuisse Podagram. Et Michaël Paschalius, *meth. cur. morb. lib.* 1. *cap.* 15. se vidisse nobilem puerum septem aut octo annos natum laborantem non solùm podagra, sed & arthritide, cui tamen non fuit hæreditarius morbus articularis. Ant. Musa Brassauolus, *ad aph.* 28. *lib.* 6. Hipp. refert, se vidisse Venetiis Eunuchum 40. fere annorum Turcam, qui articulorū dolores patiebatur. Vidit idē Scholiographus *ad c.* 63. *lib.* 1. *Holler. de morb. intern.* De mulieribus arthritide laborantibus, exempla referre opus non est; cùm ea sint passim præ oculis.

QVÆSTIO X.

An Arthritis sit curabilis?

Vulgata multorum est opinio, arthritidem esse incurabilē. Et reuera multi reperiuntur, quos ad mortem vsque morbus

iste comitatur. Vnde etiam accidit, vt arthritici multi, quasi in morbo desperato, nullos Medicos consulant, & propterea etiam ab erroribus Diætæ non abstineant. Verùm habentur contrà exempla eorum, qui vel Medicorum ope, vel bonâ Diætâ, vel temerario aut fortuitô casu ab arthritide liberati sunt, & postea ab ea planè immunes vixerunt. Porphyrius, *in vitâ Plotina*, scribit, Rogatianum, Senatorem Romanum, Platonicum, Plotini discipulum diætæ frugalitate eò peruenisse, vt cùm acriter anteà podagrâ vexaretur, neque progredi posset, nisi sellâ vectus, robur inde resumpserit, & cùm manus antè extendere non valeret, ita conualuerit, vt his expeditius vteretur, quàm qui artificia quotidie manibus tractant. Suprà etiam ex Trincauell. *lib. 12. cap. 2. de rat. curand. part. corp. hum. affect.* retuli, Medicum quendam senem Venetiis quinq; annorum à vino abstinentia ab arthritide vsque ad mortem liberum fuisse. Et ex Francisco Alexandro, quendam Franciscum Pecchium podagricum in carcere 20. annos detentum, ex cô à podagrâ saluum egressum fuisse. Et Marcus Gattinaria, *capite de cura dolor. iuncturar. à causa calidâ*, de seipso scribit, quod, cùm incepisset pati podagram, vsus fuerit tali regimine, scilicet dimiserit vinum per duos annos, fecerítque singulis mensibus euacuationes, & acceperit aliquam pilulam diuersoriam, eáque vteretur bis in hebdomada, vt natura diuerteretur in transmittendo materiã ad iuncturas, & potius transmitteret per viam secessus & cum tali regimine curatus fuerit, vt nunquam postea passus sit tales dolores. Scribit quoque Carolus Piso, *in lib. de morb. ab illuu. serosa, in consil. de arthritit.* Virum quendam, qui perpetuis arthritidis querelis infestam transegisset adolescentiam, & ex consilio Nicolai Pisonis in flore ætatis sibi vini vsum, quamquam Præfectus Vinariæ cellæ principalis, admirandæ temperantiæ exemplo, prorsus interdixisset, iam à 30. annis ab iis doloribus sese liberasse. Et alios etiam seu vitæ instituto, seu ad paupertatem, & hinc vitæ frugalitatē redactos à Podagra liberatos fuisse, historiæ testantur. Mirum hoc est, cuius tria exempla Hieronymus Fabricius, *cent. 1. obs. 79.* recenset, arthriticos grauium facinorum suspectos torturæ grauissimæ multoties subiectos fuisse, cùm verò innocentiam suam constanter affirmarent, criminis absolutos fuisse, simulque podagrâ, quâ antè grauissimè laborabant, perpetuò liberatos. Sicut & illud, quod *cent. 1. epist. 47.* recenset, decubuisse quendam tetricum & maledicum podagra laborantem, qui nec lecto affixus à maledicentiâ sibi temperare poterat. Quod cum homo quidam festiuus, qui & ipse eius petulanti lingua læsus fuerat, perciperet, sub crepusculum vespertinum, cum fortè ægrotus à familia solus esset relictus, clàm ædes ipsius laruatus, æthiopis instar, ingreditur, & ad decumbentis lectum accedit; ægrotus formæ insolentiâ, solitudine, crepusculo ipso perterritus, quis sit, & vnde venerit,

quærit; alter nihil respondens propiùs lectum accedit, & brachiis, quæ & ipsa arthritide laborabant, arreptum dorso injicit, atque ita pendentem vociferantemque extra cubiculum effert, pedes illius gradibus, per quos descensurus erat, identidem allidens; vbi in areæ pauimentum ventum esset, ibi onere deposito hominem sistit in pedes, nihil locutus, tantùm intuens, mox accurrit, quasi correpturus denuò, atque extra domum elaturus. Ibi, qui prius pedibus insistere, præ morbo non poterat, nec in plano ambulare, nedum per gradûs ascendere, gradûs cursu repetit, superat, & ad cubile contendit, & per fenestras clamore totam viciniam excitat. Accurritur: ille anhelus, & metu penè exanimatus narrat, à spectro se è lectulo extractum, & extra cubile elatum, tractatum miserrimè, & nisi nomen Iesu ingeminasset, de se actum omninò fuisse. Et quod mirum, qui prius podagricus fuerat, inde conualescit, nec vnquam postea podagrâ fuit tentatus. Habetque ibi aliam historiam Fabricius de quodam malefico podagrico, qui cùm duceretur ad supplicium, capite plectendus, in medio itinere allatum est de veniâ Principis clementer concessâ nuntium inspe-ratum. Illo sic affectus est miser, vt qui extremorum membrorum omnium vsu penè carebat, statim alacri & expedito motu se in pedes dederit, annósque postea multos liber ab omni arthritidis molestia vixerit. Memini etiam hîc olim iuuenem nobilem podagrâ laborasse; cùm autem forte noctu ædes vicinæ incendio conflagrarent, ille præ metu lecto se eripit, per scalas decurrit, & in aliam domum fugiturus, in foueam, quam glacies hyberna formauerat, & aquâ plena erat, pede ægro incidit, & ita non solùm à paroxysmo, sed & à podagra multis annis liberatus fuit. Neque solùm exempla eorum, qui vel diæta accuratiore, vel terrore aut gaudio similibúsque modis ab arthritide liberati sunt, habentur, sed & eorum, qui medicamentorũ ope conualuerunt. Cardanus, *de curat. admir. Num.* 16 quatuor exempla recenset eorum, quos ab arthritide liberarit. Et habentur etiam alia exempla, quorum quædam habet Schenckius, *lib.* 5. *obseru.* Scribit quoque Solenander, *sect.* 5. *consil.* 1. Et ab aliis nouimus curatos, & nos non paucos in multos annos immunes etiam leuiore curatione reddidimus, qui antea singulis semestribus & frequentiùs etiam tentabantur, quorum quidam adhuc superstites, qui fidem facere possunt. Et notabile est hoc, quod recenset Carolus Piso, *allegato loco*, hunc in modum: Cornelius quidam Perdeus Picardus, in Rhetoricis eruditus, à septimo ætatis anno arthritidi obnoxius fuit, eiq; sæpius quotannis recurrenti atque studia interturbanti. Qui cùm Carolum Pisonem consuleret, & rogaret, vt importuno dolori leuamentum afferret, is spe non vana adolescentem recreauit, si modò paucis hisce præceptis obtemperantem se redderet, scilicet de dimenso quidem & præsertim potu

quotidiano sensim tertiam minimum partem detraheret, imprimis à vino prorsus abstineret, tum verò sese accuratè semper ab aëris injuriis & præsertim frigore defenderet, prætereáque ita se muniret stragulis de nocte, vt quotidie sub finem secundi somni si non sudor, certè mador dimanare posset, déque syrupo rosarum pallidarum ter quaterue mense reperito illuuiem omnem serosam repurgaret. Paruit adolescens per biennium & amplius, atque somitem morbi, præter omnem opinionem circúcidit, vixitque liber prorsus ab omni dolore articulari.

Certum ergo est ex quotidiana experientia & Medicorum obseruationibus, multos ab arthritide non sanari, contra etiam plurimos sanatos fuisse. Qui autẽ sanabiles sint, qui etiam insanabiles, docuit Hippocrates, 2. *Prorrh.* De podagricis hoc dico, *inquit*, quicumq; aut senes sunt, aut circa articulos callos tophaceos concretos habent, aut ærumnosè viuunt, siccam aluum habentes, hi omnes sani fieri non possunt humana arte, quantum ego noui. Sanat quidem hos optimè dysenteria, si superuenerit, sed & aliæ eliquationes valde prosunt, quæ ad infernos locos repunt. Qui verò iuuenis est, & circa articulos nondum callos tophaceos habet cõcretos & acuratè viuit & laboris amans est, & animum bonum habet ad obediendum pro studiorum ratione, hic sanè Medicum intelligentem nactus sanari poterit. *Hæc Hippocrates.* Insanabili tamen arthritidi meritò etiam eam annumeramus, quæ hæreditaria est. Nam vt alij morbi hæreditarii, ita & arthritis hæreditaria difficulter expugnatur.

Causæ autem, cur multi qui sanari possent, non sanantur, plures sunt. Primò enim sæpe causa est in Medico, qui morbi huius, eiusque causæ non satis gnarus est. Cùm n. multi de natura huius morbi malè sentiant, falsas opiniones foueant, non etiam mirum, si eum non rectè curent; cùm morbi incogniti nulla curatio rectè institui possit. Multi etiam Medici telis plumbeis contra hostem tam potentem & pertinacem pugnant. Deinde causa est in ægris, qui in tribus peccant. Plerique enim sibi persuasum habent malum hoc esse incurabile, & propterea de Medico & medicamentis non sunt solliciti, sed morbum, qui in principio curari poterat, radices agere permittunt. Secundò qui Medicos consulunt, etiam in tribus peccant, primum est, quod veros Medicos plerumque negligunt, & imperitis credunt, atque empiricos consulunt, quorum opera morbus redditur deterior. Secundum quod vsum medicamentorum non satis diu continuant. Vt n. illa vitiosa in corpore dispositio, quæ ad arthritidem facit, tum ipsi humores vitiosi, qui sensim colliguntur, tollantur, non satis est, si æger semel vel bis singulis annis purgetur, sed diuturna continuatione medicamentorum opus est, vnde antiqui pulueres suos arthriticos per integrum annum exhibuerũt. Tertiũ, quod plerique arthritici saltem de dolore leniendo sunt solliciti, & modò à paroxysmo liberati sint, iam se ab eâ euasisse putant, parùm

deco

de eo solliciti, qua ratione præcaueri possit, ne eadem rursum corripiantur. Tandem & hæc, ac ferè præcipua, causa est, quod pauci exquisitam & accuratam diætæ rationem seruant, & potius morbum, qui assueuerunt, tolerare volunt, quàm seuerioris diætæ legibus se adstringere. *Sic essen vn trinceten mas ihnen schmeckt vnd leiden mas sie konnen* vt Germani nostri loquuntur. Et plerique sibi ab vsu vini non temperant, cuius vsus nisi omittatur, nulla perfectæ curationis spes in plurimis superest. Atque hinc accidit, vt potius diuites & nobiles, quàm pauperes & rustici, arthritide laborent; cum illi diæta tenuiore vtantur, & vinum non bibant, hi verò vinum liberalius ingurgitent & aliis multis modis in diæta, plus quàm pauperes, peccent. Nec tamen hoc etiam negandum, quod nonnulli, etsi errores insignes in diæta non committant, ab arthritide tamen vix liberari possunt, ideò, quod maxima alimentorum pars ob viscerum debilitatem in vitiosos humores conuertitur, sicut videmus aliis alibi vitiosos humores colligi. Cùm ergo viscerum illam imbecillitatem corrigere sæpe impossibile sit, etiam arthritis inde prouenicns vix curabitur.

QVÆSTIO XI.

An purgare liceat in principio paroxysmi Arthritici?

DIuersæ hac de re Medicorum sunt sententiæ. Alii enim affirmant, incipiente arthritide purgantia exhibenda esse, idque ideo, vt humores per ea ab articulis reuellantur, & ita dolores minuantur, atque paroxysmi breuiores fiant, & prouocantque simul ad experientiam, qua constet, purgantibus exhibitis in principio paroxysmi ægros à dolore fuisse liberatos, sicut supra de Petro Bayero diximus, qui de se scribit, se fuisse adeo impotentem, vt solam linguam mouere posset, & à quatuor hominibus in sellam locandus fuerit, sumpto a suo electuario caryocostino, & postquam venter quinquies solutus esset, à doloribus ita fuisse alleuiatum, vt absque alterius adminiculo ad sellã ire & ab eadem redire, & eodem die ambulare liberè per Museum potuerit.

Alii in contraria sunt sententia, statuuntq;, si purgante medicamento humores moueantur, sæpe vehementius, & maiore impetu ac copia ad articulos & partem affectam ruere, & sic maiores dolores excitare. Ac prouocant ipsi quoque ad experientiam, qua compertum sit, non solùm dolores ex vsu purgantium auctos fuisse, sed & lica-

lidiora & validiora fuerint purgantia, iis fuisse humores accensos, & ad partes internas ac nobiles tractos, ac febres ardentes & lethales excitâsse.

Ludou. Septalius, *lib. 7. animaduersion.* 177. se annorum 45. experientia cõperisse scribit, purgationes initiò factas in arthritide aliquibus bene cessisse, aliis nihil profuisse; ideóque ille hanc distinctionem adhibet, cùm in arthritide adsit & materia fluens, & robur partis expellentis, & imbecillitas recipientis, si præualuerit copia materiæ, aut robur partis propellentis, citra controuersiam, quamprimum illam materiam euacuandam esse, & ab articulis auocandam, aut vomitu, aut medicamento purgante. Quod si laxitas & imbecillitas articulorum sit causa fluxionis, ita vt leui occasione quacunque quantitate materiam in corpore collectam ad articulos tentet natura profundere, dato medicamento purgante & fluxionem concitari, & naturam imbecilliorem reddi.

Verùmenimuerò hoc quidem verum est, nunc maiore, nunc minore cum impetu ad hanc vel illam partem materiam ruere: verùm huius fluxionis causa numquam est sola articulorum imbecillitas, vt pote quæ saltem ad facilius recipiendam materiam partem disponit, non verò ad partem affectam humorem trahit vel allicit; sed quod nunc ad hanc, nunc ad illam partem materia facilius ruit, id potius facultati expultrici ascribendum, quæ nunc huic, nunc illi viæ & parti assuescit. Ideoque si metuamus, materiam magno cum impetu ad partem ruituram, non statim purgatio omittenda, sed talis exhibenda, quæ non solùm humores mouere, sed & euacuare possit. Tutissimum tamen hic est, quod Septalius suadet, experientiam consulere. Nam si semel atque iterum tentata purgatione dolores exacerbentur, & diutius durent, ab illâ imposterum abstinendum. Si verò dolores minuantur, & paroxysmus leuior fiat, post hac etiam audacter purgare licet. Commodissimum verò est, statim in principio purgare. Cùm enim impetus humoris tum nondum ad partem affectam adeo magnus sit, facilè humor aliò auocatur; si verò iam cum impetu ad partem affectam ruat, difficilius reuocatur. Ne verò febris aliqua accendatur, conditio humorum, & natura purgantium perpendenda, & ita ea temperanda, ne quid tale accidat.

QVÆSTIO XII.

An thermæ Arthriticis vtiles sint?

THermæ à multis Medicis Arthriticis commendantur, & multi etiam ægri ad eas, tanquam sacram anchoram, confugiunt, vnde dolorum omnium & cruciatuum leuamen sperant. Contrà tamen sæpe experientia docuit, nonnullos in ipsis thermis in paroxysmum & dolores Arthriticos incidisse, quosdam etiam ex vsu thermarum peius habuisse. Itaque cum vtrumque

verum ſit, nimirum thermas Arthriticis nunc prodeſſe nunc nocere primò ſciendum, à thermis ſolis neminẻ integram ſanitatem ſperare poſſe. Neque etiam Arthritis, vt ſupra dictum à ſola articulorũ imbecillitate prouenit, neque vt depellantur, ſufficit, ſaltem articulos roborare, Deinde quod thermæ nunc iuuant, nunc nocent, id non thermis ſimpliciter aſcribendum eſt, ſed ægrorum conſtitutioni, & diætæ rationi in iis obſeruare. Etenim ſi corpus antea rectè euacuatum fuerit, & reliquiæ ſaltem, quæ ſuperſunt, abſumendæ, atque articuli roborandi ſint, cum ægri commodo adhibentur thermæ. Reliquias n. humorum in articulis potentiùs, quàm alia medicamenta, fundunt & diſſipant, parteſque ita, roborant, ac prĕterea calorem natiuum, ſi temperatus earum ſit vſus, corpori fouent. Si verò corpus impurum ſit, & adhuc multis vitioſis humorib. ſcateat, thermę eos liquant & fundunt, vnde interdum ægri in ipſis thermis in arthritidem incidunt, atque ita ab earum vſu deſiſtere coguntur, aut humores fuſi in alias partes & viſcera delati periculoſa mala excitant. Ita etiam plus nocent, quàm poſunt thermæ, niſi recta diętæ ratio in iis obſeruetur.

FINIS.

INDEX CAPITVM.

INDEX QVÆSTIONVM.

PODAGRA TRAGICE

PRODVCTA A LVCIANO.

Personæ colloquentes:

Podager.
Chorus Podagricorum.
Podagra.
Nuncius.
Duo Medici.
Tortores.

Interprete

M. ERASMO SCHMIDIO,
Græc. & Math. Prof.

PODAGER.

O Odiosum nomen, ô Diis inuisum,
Podagra, planctibus abundans, Cocyti filia:
quam Tartari latibulis in tenebrosissimis
Megæra Furia ventre edidit:
vberibusque enutriuit, & amarulento infanti
in labium instillauit lac Alecto.
Quisnam abominabilem te Dæmonum
in lucem produxit? Venisti hominibus noxa.
Si enim demortuos delictorum vltio
homines sequitur, quæ patrarunt in vita.
Non Tantalum potibus (fugacibus,) neque Ixionem

rota versandum, neque Sisyphum saxo
oportebat punire in domibus Plutonis:
sed simpliciter omnes mala operatos
tuis mancipare membra infestantibus doloribus.
Quàm meum afflictum & miserum corpus
manibus ab extremis in extremas pedum plantas,
Ichore malo, & amaro succo bilis,
spiritu vehemente isto perstringens poros,
efficit, & luctans intendit dolores:
visceribusque in ipsis ignitum discurrit Malum,
vorticibus flammarum carnem ignis more depascens;
veluti crater plenus Ætnæi ignis,
aut † Siculus canalis æquorei interstitij,
vbi confusè fluctuans
ob fissuras petrarum obliquus voluitur æstus.
O cautu difficile omnibus hominibus Malum,
quàm in vanum te omnes circummulcemus,
spe vana stolidè lactati!
Per Dindymum Cybeles
Phryges furiosum vlulatum
tenero perficiunt Atti:
Et ad cantum Cornicinis,
Phrygii ad montes Tmoli
festum hilare peragunt clamando Lydi.
Furore perciti autem circa tympana
resonant Cretico rhythmo
carmen Euan Corybantes.
Clangit autem (flatus) plena tuba
Marti resonans aspera
bellicosam Aten.
At nos tibi, Podagra,
primo Veris tempore
mystæ (tui) sacrificamus eiulatus miserabiles,
quando omne germinantibus
herbis viret pratum;
Zephyrique arbores flatibus,
teneris comant foliis:
& in feliciter nupta ad ædes

hominum garrit Hirundo;
& nocturna in sylvis
Ityn gemit lacrymosis
Attica luctibus Luscinia.
O mihi dolorum opifer, ô tertiipedis
vicem sortite Bacule, suffulci meum
incessum tremulum, & dirige viam
plantamque, leuiter vt innitar solo.
Corripe miser membra è stratis,
& linque ædium inferius conclaue;
dissipáque ab oculis nocturnam caliginis profunditatem,
progressus foràs, & ad Sólis lumen,
limpidam auram spiritus sereni trahe.
Decima enim iam hæc cum quinta est die,
quando tenebris conclusus absque Sole,
cubili in incomposito affligor corpus.
Animus equidem mihi & prompta voluntas adest
gressus alternandi ab fores progresso,
Sed corpus languidum non inseruit desideriis.
Et tamen propera anime; sciens, quòd
inops (sit qui vis) podagricus. Ambulare siquidem si quis velit,
nec tamen possit, hunc inter mortuos refer.
Sed eia.
Quinam isti (sunt) baculos versantes ambabus manibus,
capita foliis Acteæ coronati?
quemnam Dæmonum ducunt festum chorum?
Num Pœbe Pæan tuum venerantur numen?
At non coronantur Delphicæ folio Lauri,
Aut num aliquis hymnus Bacchanalium decantatur?
At non impositum est hederaceum signum comis.
Quinam nobis, ô Hospites, venistis?
Dicite, & promite veracem sermonem. (ô amici.
Quænam autem est (Dea,) quam hymno celebratis? Dicite
Tu verò, quisnam existens? nos, & quorum (causa) compellas?
Prout enim te Baculus & incessus coarguunt,
Mysten videmus insuperabilis illius Deæ.
Vnus sum & ego, Dea illa non indignus.
Cypriam quidem Venerem.

guttis delapsam ab ætheris
enutriuit decentem structuram
marinis in fluctibus Nereus.
Oceani autem ad fontes.
Iouis coniugem Olympii
albiulnam latis (In) sinibus
Iunonem educauit Tethys.
Verticibus autem capitis in immortalis
parturijt Virginis imperterritam indolem
Saturnius, longè præstantissimus Cælestium,
gloriæ excitatricem Mineruam.
At nostram Deam opulentam
senex delicats in vlnis
primam fouit Ophion.
Postquam cessauit quidem obscurum (diluculi) lumen,
orta est verò fulgida Aurora,
& omnia illustrans Solis iubar:
Tunc etiam Podagra apparuit potens.
Postquam enim ilibus eam enixa (fuit)
Parca, Clotho tunc abluit,
risitque omnis fulgor cæli,
vehementerque intonuit serenum cælum:
ipsamque lacte abundantibus vberibus
beatus enutriuit Pluto.

POD. *Quibus autem sacris initiat ministros (suos?)*

CHOR. *Non sanguinem copiosum profundimus ab ore ferri,*
Non capilli promissi ligatur flexibus ceruix;
neque creperis astragalis percuti solent terga;
neque crudas laceratas carnes pascimur taurorum.
Sed quando vlmi vere progerminat tener flos,
& garrula Merula super ramis cantat:
tunc per membra acutum iaculum quoddam infigitur mystis,
non apparens, latensque, penetrans sub recessus artuum;
Pedem, genus, cotylam, talos, coxas, femora,
manus, scapulasque, brachia, ossium-processus, carpos,
edit, depascitur, occupat, vrit, inflammat, eneruat,
vsquedum Dea dolorem abire iusserit.

POD. *Vnus vtique & ego admodum-initiatorum*

igna

ignarus sum. Igitur veniat propitia
Dea apparens : vnaque ego (cum) mystis pariter
hymnos exordiar, Podagrorum decantans (solitum) carmen.

CHOR. *Tranquillus igitur æther, & sine ventis sit,*
& quiuis Podagrorum fausta canat.
Ecce ad aras (suas) lecto gaudens
venit dea baculo gressum firmans.
Salueas Dearum longè benignißima,
& tuis famulis propitia venias
vultu læto: desque doloribus solutionem citam hocce verno
tempore.

POD. *Quis inuictam me dominam dolorum*
ignorat Podagram in terra mortalium?
quam neque thuris vapor placat;
neque effusus sanguis aras ad incensas;
non templum diuitiarum vndique suspensis ornatum donarijs:
quam neque Apollo medicamentis expugnare valet,
omnium Medicus in cælo Deorum;
non filius Apollinis doctißimus Æsculapius,
Postquam enim enatum est primum Hominibus genus,
conantur omnes meam elidere potentiam,
miscentes semper medicamentorum artificia.
Alius enim aliam in me experitur artem.
Terunt Plantagines, & Apia mihi,
& folia Lactucarum, & siluestrem Portulacam;
alii Marrubium; alij Potamogitonem;
alij Vrticas terunt; alij Symphytum;
alij Lentes afferunt ex palustribus (lectas;)
(alij) Pastinacam coctam; alij folia Persicorum,
Hyoscyamum, Papauer, cepas agrestes, mali punici cortices,
Psyllium, Thus, radicem Ellebori, Nitrum,
*Fænum græcum cum vino, * Gyrinem, * Collamphacum;*
Cyparißinam Gallam, Pollinem hordeaceum,
Braßicæ decoctæ folia, Gypsum ex Garo,
stercora montanæ capræ, humanum oletum,
Farinas fabarum, florem Aßij lapidis:
Coquunt rubetas, mures araneos, lacertas, feles,
ranas, hyænas, tragelaphos, vulpeculas.

*Quale metallum non exploratum est mortalibus?
Quis non succus? Qualis non arborum lacryma?
Animalium quorumvis ossa, nerui, pelles,
adeps, sanguis, medulla, lotium, stercus, lac?
Bibunt alij numero quaterno pharmacum:
alij octono: sed septeno plures.
Alius verò bibens Hieram, purgatur:
alius incantamentis impostorum deluditur:
Iudæus alium stultum excantat nactus:
alius verò remedium petit ab Hirundinis nido.
Ego autem his omnibus plorare impero,
& facientibus hæc, atque irritantibus me,
soleo occurrere multò iracundior.
Iis verò qui cogitant nihil aduersum mihi,
benignam adhibeo mentem, facilisque fio.
Qui enim communicat meis mysteriis,
primùm quidem statim bona verba loqui docetur,
oblectans omnes, facetos dicens sermones,
& ab omnibus visitur cum risu & plausu,
quando ad balnea gestatus portatur.
Aten enim quam Homerus nominauit, ea sum ego,
incedens per hominum capita, & plantas pedum
teneras occupans: à plerisque autem hominum
Podagra vocor, existens Pedum captura.
Sed agite mystæ omnes sacrorum meorum.
honorate hymnis (me) inuictam Deam.
Adamantinam mentem habens Puella
multipotens, duri animi Dea,
audi tibi dicatorum hominum voces.
Magna tua potentia, opulenta Podagra,
quam & Iouis velox horrere solet telum:
tremuntque te fluctus maris profundi;
tremit rex inferorum Pluto:
Fasciis gaudens, humililectipeta,
cursiueta, talitorquula,
malleoloflammicrema, malehumitanga,
pistillitimens, genufraga insomnis,
circa articulos tophos inserendi cupida,*

genucuruiflexa Podagra.

NVNC. *Domina opportunè quippe obuiasti pede,)*
audi. Nuncium enim non inane fero:
Sed est res verbis congrua.
Ego enim, vt præcepisti, lento pede
vrbes perreptans, omnes exploraui domos,
cognoscere cupiens numquis tuam non veneretur potentiam.
Et aliorum quidem quietum inueni animum:
superatorum ô Regina tuarum vi manuum:
At duo hi viri audaces confidentia,
loquebantur populis, & iuramentis affirmabant,
quod non sit tua potentia venerabilis,
sed (quod) ejectam mortalium te facturi sint è vita.
Quapropter validè postquam constrinxi fascia pedem,
quinto die venio, stadia emensus duo.

POD. *Quàm celer volasti Nunciorum mihi citissime!*
sed cuius terræ fines inuiæ relinquens
venis? apertè indica, vt sciam celeritatem.

NVNC. *Primùm quidem reliqui quinque graduum scalam,*
trabium trementem dissolutis compagibus:
inde me excipit clauis coactum solum,
duris impulsibus renitens pedibus:
quod emensus plantis dolentibus ego,
stratam silicibus ingressus sum viam,
& difficilem perambulatu acutis prominentiis lapidum:
post quam incidens in lubricam prolapsione viam,
festinabam in anteriora: sed solutum meos
trahebat retrò cœnum malè firmos malleolos,
per quod transeunti liquidus è membris sudor
fluebat, (quoad) gressum meum imbecillem eneruato.
Vnde me excipit toto copore defatigatum
lata quidem via, sed non tuta:
Nam alia inde, alia illinc vehicula
properabant, cogebant, impellebant vt currerem.
Ego vero languidum leuiter attollens pedem,
transuersus ascendebam introitus limen angustum,
donec currus præteriret rotis actus.
Mysta enim quum sim tutus, citò currere non valebam.

Non in vanum, optime, negotium hoc tibi
rectè peractum est: Tuæ autem promptitudini
pari precio rependam gratiam.
Esto autem tibi munus animo gratum hoc;
Deinceps trienno semel tentaberis à leuibus doloribus,
At vos impuri, & Diis inuisissimi,
quinam existentes, & quibus progeniti,
audetis Podagræ obniti potentiæ?
cuius neque Saturnius nouit vincere robur.
Dicite ô pessimi. Nam & Heroum ego
domui plurimos; idque sciunt Sapientes.
Priamus Podarces podager fuisse celebratus est.
Obiitque Achilles podager existens, Pelei (filius)
Bellerophontes podager (me) sustinuit.
Thebarum Dynastes Oedipus, podager erat.
Ex Pelopidis podager erat Plistenes.
Pœantis filius podager existens duxit classem.
Alius Podarces Thessalorum, erat dux,
qui postquam cecidit Protesilaus in prælio,
quamuis podagricus existens & æger, duxit classem,
Ithacæ Regem Laertæ filium Vlyssem
ego interfeci, non aculeus Pastinacæ marinæ.
Itaque minimè gauisuri ô miserimi
dignam patiemini pœnam (iis) quæ patrastis.
Syri quidem sumus, è Damasco genere;
fame autem multa & paupertate præssi,
terram & mare peragramus errabundi;
habemus autem vnguentum ex paterno munere hocce,
quod solamur dolentium cruciatus:
Quodnam illud vnguentum? & quæ eius præparatio? edic.
Sacrum me tacere iuramentum, non eloqui sinit,
& vltimum morientis præceptum Patris,
qui sanxit arcanam tenere medicamenti magnam vim,
quod & te sedare valet sæuientem.
Ita, ô execrandi & malè perdendi,
est aliqua in terris pharmaci operatio tanta,
quod illitum valeat meam compescere potentiam!
Sed etia, hocce pactum compromittamus,

& experiamur, utrum pharmaci (vestri) robur
potentius existat, an verò mea flammæ?
Huc agite ô tristes vndecunque conuolantes
Tortores, aßidentes meis furoribus,
admouemini propius: & Tu quidem pedum extremas
inflamma plantas, ad digitos pedum vſque:
Tu verò malleolis inſinuare: Tu verò à femoribus
ad genua deſtilla bilioſorum ichorum copiam:
Vos autem manuum digitos conſtringite.
Ecce! vt præcepiſti omnia tibi perfecimus.
Iacent clamantes miſeri valdè,
(per) omnia memba afflictione contorti.
Agite o hoſpites, cognoſcamus quàm veriſsimè,
an illitum vos pharmacum hoc iuuet?
Si enim verè hoc eſt aduerſum mihi:
relicta terra, in ſinus abeo terræ,
incognita, non amplius apparens, (ad) infimas Tartari abyſſos.
Ecce inunctum eſt: ſed non laxat flammam dolorum.
Heu mihi, papæ: excrucior, diſpereo;
omnia transfixus ſum membra cæco malo.
Non Iupiter fulminis tale attollit jaculum:
Nulla maris ita furit procella:
neque vorticoſi turbinis vis tanta.
Num aſper vaſtat me morſus Cerberi?
num quod me Echidnæ virus circumde paſcitur?
aut mad-facta ichore Centauri tunica?
Miſerere o Regina Pharmacum enim neque meum
neque aliud, poteſt tuum inhibere curſum.
Sed ſuffragijs omnibus omnem gentem vincis mortalium
Ceſſate, Tortores, & dolores minuite,
quum pœniteat eos in contentionem mecum veniſſe.
Cognoſcat autem quiuis, quod ſola ex Dijs
nullo linimento demulcenda, pharmacis non obtemperem.
Non Iouis tonitribus Salmonei contendit robur,
ſed perijt fumoſo domitum Dei mente iaculo:
Non certamine facto gauiſus eſt cum Phœbo Satyrus Marſed
ſtridulum agitatur eius circa cutem Pinus:
Luctum perpetuū propter contentionem fæcunda habuit Niobe, ſyas,

& adhuc lugens profundit multam lacrymam in Sipylo:
Maeonia autem Arachne Mineruæ venit ad certamen,
sed quum perdidisset modulum, etiamnum fila nectit.
„ *Neque enim par est Beatorum potentiæ confidentia Hominum,*
„ *vt Iouis, vt Laeonæ, vt Paladis, vt Pythij.*
Lenem, o vbiq; gentium celebrata afferas (nobis) dolorem o Podagra,
leuem, facilem, non acutum, breuem, haud seuientem, tolerabilem,
facile desinentem, parum validum, ambulationes non impedientem,
Multi sunt modi miserorum:
Sed exercitiæ dolorum, & consuetudo
Podagricos soletur.
Ideoque æquo animo, ô complices, obliuiscimi
dolorum, Si ea quæ placent non fiunt,
tamen etiam præter spem accidentibus viam inuenire solet Deus,
Qui vis sustineat Podagra laborantium
deludit & derideri.
Talis enim huius morbi natura est.

FINIS.